

Тернопільський
Енциклопедичний
Словник

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ ЛОВНИК

Редакційна колегія

*Геннадій Яворський (голова), Богдан Мельничук (заступник),
Михайло Ониськів (секретар), Микола Алексієвець, Ярослав Баранець,
Богдан Бастюк, Євген Безкоровайний, Любомира Бойцун,
Олег Гаврилюк, Єфрем Гасай, Олег Герман, Роман Гром'як,
Василь Деревляний, Ігор Дуда, Ольга Заставецька,
Володимир Кирич, Олег Клименко, Юрій Ковальков,
Володимир Кравець, Богдан Куневич, Роман Матейко,
Петро Медведик, Галина Моліцька, Богдан Пиндус,
Ярослав Сачко, о. Роман Сливка, Володимир Слюзар,
Михайло Сохацький, Богдан Строць, Петро Тимочко,
Богдан Хаварівський, Володимир Ханас, Мирослав Ханас,
Гаврило Чернихівський, Дарія Чубата,
о. Микола Шаварин, Сергій Юрій.*

Тернопіль
Видавничо-поліграфічний
комбінат "Збруч"
2005

ББК 92 (4 УКР-4 ТЕР)

УДК 031 (477. 84)

Т 35

“Тернопільський Енциклопедичний Словник” – перше в історії області видання, що подає про Тернопільщину систематизовану новітню інформацію з різних галузей: історії, географії, економіки, політики, освіти, науки, літератури, мистецтва, спорту тощо; містить відомості про визначних уродженців краю та відомих людей, які тут жили і творили. Видання буде корисним для науковців, педагогів, студентів і школярів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться минулим та сучасним регіону.

ISBN 966–528–199–2

© Редакційно-видавнича група
“Тернопільського Енциклопедичного
Словника” (ТЕС), 2005
© Редакційно-видавнича група ТЕС,
оригінал-макет, 2005

КАБАЛА́

(від араб. угода, зобов'язання) – 1) У феод. Росії 14–18 ст., до якої належала і ч. Терноп. обл. (див. *Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини*), боргове зобов'язання, що з 16 ст. укладало в письмовій формі; кабал. холопів можна було продавати, успадковувати, віддавати у посаг тощо. 2) У переносному розумінні – гніт, тяжка залежність.

Л. Бойцун.

КАБА́ЛІН

Микола Петрович (24. 02. 1920, с. Нова Александровка Старошайгов. р-ну, нині Респ. Мордовія, РФ) – військовик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордені Леніна, Вітчизн. війни I ступ., Червоної зірки та ін. нагороди СРСР. Учасник нім.-рад. війни. Від 1942 – сержант, пом. ком-ра стрілецької роти. Воював на Воронеж. і 1-у Укр. фронтах. 24 березня 1944

відзначився при форсуванні р. Дністер біля с. Устечко, нині Заліщиц. р-ну. Після війни працював на автозаводі в м. Горький (нині Нижній Новгород, РФ).

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КАБА́НЦІВ

Анатолій Григорович (04 (16). 12. 1900, с. Нова Михайлівка, нині належ. до м. Дніпропетровськ – 25. 05. 1956, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – оперний співак (тенор), педагог. У Дніпропетровську: закін. консерваторію (1932); соліст філармонії (від 1932) і театру опери та балету (від 1935). 1943–44 – соліст Терноп. муз.-драм. театру (нині акад. драм. театр). 1944 емігрував до Німеччини, звідти 1948 – до Арген-

тини, де займався пед. діяльністю, виступав у пресі як муз. критик.

Лит.: Лисенко І. Словник співаків України. – К., 1997.

В. Барна.

КАБА́РІВСЬКИЙ

Петро Михайлович (р. н. невід., с. Добромірка, нині Збараз. р-ну – літо 1971, м. Тернопіль) – педагог, громадський діяч. Закін. укр. г-зію у Тернополі, вищі пед. курси на базі Київ. ун-ту (1920). Працював на курсах підвищення кваліфікації хористів капели К. Стеценка. Зустрічався з І. Франком, знався з *Олесем Досвітнім*, *Мирославом Ірчаном*, *Лесем Курбасом*, С. Плужником, П. Тичиною. За часів *Галревкому* – сценарист *В. Затонського*. Оpubл. спогади “Незабутні хвилини” (про І. Франка), “Улюбленець галичан” (про І. Кулика), “Рильський, яким я його знав” та ін.

М. Ониськів.

КАБА́РІВСЬКИЙ

Петро Павлович (р. н. невід., с. Присівці, нині Зборів. р-ну – 1991, США) – священник. Закін. курси теології в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Учасник Визв. змагань. Служив у австр. армії (поручник). Під час 1-ї світ. війни воював на Італ., згодом – на Сх. фронтах. Потрапив у рос. полон, після обміну військовополоненими перебував у таборі м. Каліш (Польща). Звідти втік, повернувся в родин. село. Після утворення ЗУНР – перший військ. комендант Зборів. повіту. Воював в УГА (ком-р навч. сотні). Душпастирював у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.). 1943 виїхав до Чехо-Словаччини, звідти – до Канади, згодом до США, де продовжував служити на укр. парафіях. Діяльний в укр. орг-ціях, жертводавець на нац. потреби.

Лит.: “Журавлина” книга. Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. – Т., 2001. – Ч. 2.

Б. Мельничук.

КАБА́РІВЦІ

– село у Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Метенів. Розташ. на березі р. Стрипа, за 7 км від райцентру і 3 км від найбл. заліз. ст. Зборів у с. Млинівці. Насел. 467 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1598. 1806–49 працювала ф-ка воск. свічок. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа”. Під час нім.-рад. війни більшість будівель у К. спалено. Є церква св. Параскевії (1836; мур.), “фігури” Матері Божої, на пам'ять про утопл. сина єврейки А. Терещук, на кошти якої збудована церква, та св. Яна (1898). Спо-

Церква св. Параскевії.

рудж. пам'ятник загиблим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1975), встанов. хрест на честь скасування панщини, насипано символ. могилу полеглим за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. Є оз. Воронка, що утвор. після вибуху складу боєприпасів під час 1-ї світ. війни, став (16 га).

В. Уніят.

КАБО

Ольга Ігорівна (28. 01. 1968, м. Москва, нині РФ) – російська актриса. Від 1990 – актриса Центр. театру Рос. армії і театру сучас. опери під кер-вом О. Рибникова. Від 1984 знімається в кіно. У лютому 2004 в Тернополі на сцені ПК “Березіль” грала гол. роль у виставі Москов. театру на Південному Заході “Майстер і Маргарита” (за одноймен. твором М. Булгакова).

М. Маслій.

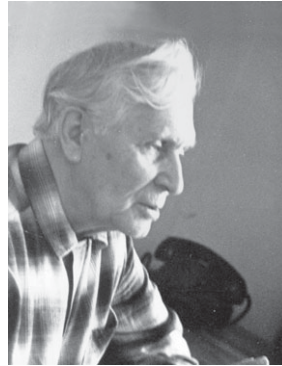
КАВА

Віктор Іванович (01. 01. 1937, с. Поділ Срібнян. р-ну Черніг. обл.) – прозаїк. Чл. НСПУ (1966). Орден “Знак пошани”. Літ. премія ім. Лесі Українки (1985). Закін. ф-т журналістики Київ. ун-ту (1959, нині нац. ун-т). Працював у ред. вид-ва “Веселка”, ж. “Барвінок”, в апараті СПУ. Автор майже 20 книг прози та збірок для дітей. У Тернополі брав участь у нараді молодих літераторів (1982), виступав перед читачами.

В. Барна.

КАВАЛЕРІДЗЕ

Іван Петрович (01 (13). 04. 1887, х. Ладанський, нині с. Новопетрівка Ромен. р-ну Сум. обл. – 03. 12. 1978, м. Київ) – драматург, скульптор, кінорежисер, сценарист. Нар. арт. УРСР (1969). Автор п'єс, числ. пам'ятників, у т. ч. княгині Ользі (1911), Т. Шевченку (1918), Г. Сковороді (1922, 1977), скульптур. композицій, портретів. За власними сценаріями поставив фільми “Злива” (1929), “Перекоп” (1930), “Коліїщина” (1933), “Наталка Полтавка” (1936), “Запорожець за Дунаєм” (1937), “Григорій Сковорода” (1958, спів-

авт.), “Повія” (1961) та ін. 1941–43 підтримував друж. зв'язки із У. Самчуком, відвідував його у м. Рівне, планував зняти кінофільм за трилогією письменника “Волинь”. Приїжджав до Тернополя наприкінці січня 1966 на прем'єру своєї п'єси “Вотанів меч” (реж. Б. Головатюк) в обл. муз.-драм. театрі (нині акад. драм. театр). У квітні 1970 в цьому ж театрі поставлено п'єсу К. “Перша борозна” (реж. М. Тараненко).

І. Дуда, Г. Чернихівський.

КАВЄЦЬКИЙ

Степан (09. 01. 1892, с. Більче-Золоте, нині Борщів. р-ну – 08. 01. 1960, м. Торонто, Канада) – меценат. У заповіті все нажите майно в рівних ч. залишив на розвиток укр. православ. і греко-катол. інституцій у Канаді; противник конфес. розмежованості українців. Пам'яті К. присвячено 5-й т. 7 тт. праці М. Стахівя “Україна в добі Директорії УНР”.

Б. Пиндус.

КАВКА

Євген Антонович (12. 09. 1949, с. Єзупіль Тисмениц. р-ну, нині Івано-Фр. обл.) – живописець. Дипломи, премії на обл. та всеукр. виставках. Закін. Івано-Фр. худож. школу (1965). Працював художником-оформлювачем у Львові (1966–68), Івано-Франківську (1969, 1971–72), Тернополі – у виробн. комбінаті Худож. фонду України (1972–77), обл. ком-ті ДТСААФ (1978–91), зав. реставр. відділу ТОКМ (1991–2001). Засновник мист. клубу “Первоцвіт” при Терноп. обл. раді профспілок. Проживає в Києві. Учасник виставок у містах Івано-Франківськ, Тернопіль, Київ (1981, 1987, 1999–2000), Москва (1981, 1987, нині РФ), персон. – у Тернополі (1989), Києві (2002). Серед

тв.: “Дари землі Подільської”, “Портрет сина”, “Пам’яті пожежників Чорнобиля”, “В Медоборах”, “Окраїна Тернополя” (1987), “Старе і нове” (1990), “Вечір у горах” (1993), серія натюрмортів, кн. графіка. Твори зберіг. у ТОКМ та ін. музеях, приват. колекціях.

Лит.: Гриб А. Барвісті джерела. – Т., 1998.

І. Дуда, А. Чернець.

КАВКА

Роман Павлович (18. 08. 1934, с. Геленки, нині Козів. р-ну – 21. 08. 1997, м. Дрогобич Львів. обл.) – вчений-селекціонер. Д-р с.-г. н. (1985). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1958, нині акад. вет. медицини). 1966–97 – зав. лаб. тварин відділу тваринництва Передкарпат. філії Ін-ту землеробства і тваринництва Зх. регіону. Працював над створенням внутрішньопород. типу симентал. породи ВРХ; розробив технологію консервування зеленої маси, злакових і зернобоб. культур; часткову заміну молоч. жиру ін. жирами та жир. кислотами; встановив позит. вплив збалансованості раціонів телят за жирнокислот. складом на їх ріст і обмін речовин. Автор низки наук. праць.

А. Дзюбайло (ЕСУ).

КАВУН

Іван (14. 01. 1907, с. Застінка, нині Терноп. р-ну) – громадський діяч, amator сцени. Від 1928 – в Канаді (м. Вінніпег, згодом – м. Торонто). Тут – голова відділу Укр. нац. об’єдн. (УНО), чл. провінц. ексекютиви УНО на Сх. Канаду. Співзасн. кредит. спілки при філії УНО в Торонто. Від 1931 – учасник драм. і хор. гуртків, діяльний у “Просвіті”, ін. укр. орг-ціях. Автор публікацій у періодиці.

Б. Мельничук.

“КАВУНІ”

– усталена, дещо іронічна назва корінних тернопільських міщан, переважно українців за походженням. Прізвисько виникло, ймовірно, за звичай споживати на сніданок каву, на відміну від селян, котрі пили, як правило, молоко; було поширене до серед. 20 ст., нині маловживане. “К.” – проміжна верства між інтелігенцією та рільниками – мали свої звичаї, впливали на громад. й церков. життя міста, розвиток ремесел, торгівлі, культури, освіти тощо. Найвідоміші серед “К.” – міщан. роди Абрамчуків, Баганів, Безкоровайних, Бекесевичів, Бриковичів, Вациків, Войтовичів, Грабовських, Давидовичів, Демчуків, Завадовичів, Кордуб, Кульчицьких, Кузьмовичів, Литвинів, Мисул, Онуферків, Остап’юків, Острожинських, Паращуків, Решетух,

Савуляків, Фалендишів, Чубатих, Юськевичів, Яримовичів та ін.

І. Дем’янова, Л. Кузьмович.

КАГАНЕ

Йоахім (Хаїм; 1890, с. Зубів, нині Теребовлян. р-ну – бл. 1943, м. Лодзь, Польща) – єврейський митець-металопластик, графік. Жив у Лодзі, викладав малюнок у г-зії. Від 1927 брав участь у виставках; індивід. – Лодзь (1932, 1933), м. Львів (1929, 1932), міста Катовіце і Сосновець (1932, Польща). Творив жанр. рельєфи у латуні, міді, сріблі, зокрема: “Дівчинка з трояндою”, “Селянин з люлькою”, “Адам і Єва”, “Талмудист”, “Равин”, “Гураль”, “Лучник”; ужиткові предмети, у т. ч. культового призначення (свічники, тарелі тощо), в яких використовував старосврей. орнамент. мотиви. Помер у гето. Твори зберіг. у приват. зб., зокрема у Львові.

І. Дуда.

КАГАНЕЦЬ

Марко Васильович (12. 01. 1881, м-ко Коропець, нині смт Монастирис. р-ну – 06. 02. 1908, там само) – громадсько-

політичний діяч. 1905 – співзасн. читальні т-ва “Просвіта” та кредит. кооп. спілки у родин. м-ку. Орг-тор б-би укр. селянства за політ. свободи, в т. ч. виборчі права, обрання укр. послів (депутатів) до австр. парламенту, рівноправність укр.

мови, школи та культури. Під час передвибор. кампанії К. вбили австр. жандарми; похорон перетворився на вел. нар. антиуряд. маніфестацію, в якій взяли участь бл. 18 тис. осіб, посли *В. Бачинський, С. Вітик* та ін. Смерть К. стала одним із найважлив. мотивів для здійснення атентату *М. Січинського* над намісником Галичини *А. Потоцьким* (1908). У Коропці встановлено пам’ятник-погруддя К.

Плита із написом на могилі М. Каганця.

(1994), його іменем названо ЗОШ і центр. вулицю. Події у м-ку – в основі оповідання *Г. Хоткевича* “Троє”, роману *С. Куртяка* “Губернаторські вали”; *І. Блажкевич* написала вірш “Грудка на могилу Марка Каганця”; народ склав про це пісні.

Лит.: *Ониськів М.* Громом вість пронеслася // Вільне життя. – 2000. – 5 серп.; Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2001 рік: Бібліографічний список. – Т., 2000.

І. Герета, Р. Матейко.

КАГАРЛИЦЬКИЙ

Микола Федосійович (06. 01. 1937, с. Черняхів Кагарлиц. р-ну Київ. обл.) – прозаїк, мистецтвознавець. Чл. НСПУ (1985). Автор числ. книг, портретів діячів літ-ри і мист-ва, зокрема про співачку *О. Петрусенко*, художницю *К. Білокур* та ін. Дружив і листувався з терноп. письменниками *В. Житником* та *О. Корнієнком*, на їхнє запрошення 1960 побував у Тернополі, зустрічався з членами літоб'єднання, акторами театру.

В. Барна.

КАГАН

Шапіро (1828, Австрія – 1887, м. Чортків) – письменник, учений-просвітитель, громадський та релігійний діяч. Займався самоосвітою, склав іспити в одному з ун-тів Австрії, призначений равиним у Чортків. Займався просвіт. діяльністю, чим викликав спротив *хасидів* і змушений був відмовитися від посади. Вірний традиціям старого єврейства, намагався пристосувати їх до вимог та потреб часу, задля чого засн. т-во взаємного кредиту і писав наук. статті. Обгрунтовував істор. безпідставність тенденції реліг. реформ щодо введення нових звичаїв та обрядів. Чл. єврей. орг-цій і т-в, зокрема “Alliance Israelite” та “Общество просвещения” (м. Санкт-Петербург, нині РФ). Пропагував ідеї колонізації Палестини. Багато праць *К.* залиш. в рукописах.

Ф. Фроленков.

КАДАЙСЬКИЙ

Андрій (1877, Буковина – 06. 02. 1930, там само) – військовик. Під час 1-ї світ. війни – капітан австр. армії, від 1918 – отаман УГА. У липні 1919 при переході УГА за р. Збруч командував обороною моста через річку біля с. Окопи (нині Борщів. р-ну), що дало змогу укр. воюючим без втрат відступити на схід. Згодом перебував у більшов. тюрмах.

І. Дуда.

КАДАСТР

– перепис, економічна оцінка й класифікація всіх земельних угідь. Перші поземельні *К.* – “Йо-

сифинська” (1785–87) й “Францисканська” (1819–20) метрики – здійснив австр. уряд на тер. Галичини, в т. ч. на частині сучас. Тернопільщини. Матеріали *К.* розкривали екон.-фінанс. стан і сусп. відносини на західноукр. землях.

В. Уніят.

КАДЕНІОК

Олександр Степанович (18. 03. 1957, м. Чортків) – вчений-історик, педагог. Д-р істор. н. (1998), проф. Закін. істор. ф-т Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту (1978, нині ун-т). Працював учителем історії, суспільствознавства та права у школах Донец. обл. 1988–98 – асист., доц. Кам'янець-Поділ. с.-г. ін-ту (нині аграр.-тех. акад.). Від 1998 донині – проф.

каф. українознавства ТАНГ. Досліджує проблеми аграрної історії України. Автор понад 50 наук. праць, у т. ч. монографій: “Аграрна реформа в Україні: кадрове забезпечення”, “Аграрна реформа в Україні: науковий аспект” (обидві – 1996), “Громадські організації та їх роль у соціально-економічному житті України” (1997, співавт.), “Кооперація та фермерство в аграрному комплексі України: Історико-економічне дослідження” (2001), “Українська модель сільськогосподарської кооперації: етапи формування та розвитку” (2002, співавт.).

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т., 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КАДИЛО САРМАТСЬКЕ

(*Melitis sarmatica Klok.*; нар. назви – бабине кадило, кизильник пахучий) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Губоцвіті (Lamiaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Релікт. вид. Зростає в широколист. і мішан. лісах. Трапл. рідко. Рослина ефіроолійна, харчова, лікар., добрий медонос. Під охороною

– у природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”.

Лит.: Смик Г. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Синиця.

КАДІРОВА

Лариса Хамидівна (10. 09. 1943, м. Ташкент, нині Узбекистан) – актриса. Нар. арт. УРСР (1982). Від 1963 – у Львів. укр. акад. драм. театрі ім. М. Заньковецької, з яким не раз перебувала на гастролях на Тернопільщині. Нині на творч. роботі у Києві.

Х. Весна.

КАДОЧНИКОВ

Павло Петрович (29. 07. 1915, м. Петроград, нині Санкт-Петербург, РФ – 1988, там само) – російський кіноактор. Нар. арт. СРСР (1979). Герой Соц. праці (1985). Держ. премія СРСР (1948, 1949, 1951). 1949 приїжджав до Тернополя на зустрічі з глядачами з нагоди демонстрації к/ф “Подвиг розвідника” (1947, Київ. кіностудія х/ф), де К. зіграв гол. роль – майора Федотова. У цій стрічці знявся в епізод. ролі *П. Ластівка* – згодом нар. арт. УРСР, актор Терноп. муз.-драм. театру (нині акад. драм. театр).

В. Сушкевич.

“КАДУБ”

– карстова печера поблизу с. Сков’ятин Боршів. р-ну. Довж. 110 м, пл. – 100 м², об’єм 65 м³. Відкрили 1966 спелеологи терноп. спелеосекції, кер. групи Б. Максимов.

І. Потій.

КАЗАРКА ЧЕРВОНОВОЛА

(*Rufibrenta ruficollis*) – птах із родини Гусеподібні (Anseriformes). Занес. до Черв. книги України, Європ. Черв. списку та Конвенції про міжнар. торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення. Гніздиться на пн. Сибіру. В Україні зимує у дельті р. Дунай, у Чорномор. біосфер. заповіднику, на Молочному й Утлюцькому лиманах. Залітає на тер. Терноп. обл. Чисельність зменшується через винищення, вилловлювання для зоопарків, отруєння хімікатами.

В. Кваша.

КАЗИМІР ІІІ ВЕЛІКИЙ

(Kazimierz III Wielki; 30. 04. 1310, м. Краків, Польща – 05. 11. 1370, там само) – польський

король (1333–70) із династії П’ястів. Проводив політику зміцнення королів. влади і централізації країни. 1340 – орг-тор походу польсь.-укр. військ на Галиц.-Волин. княз-во, що закін. невдачею. 1349 К. захопив і приєднав до Польщі Галиц. землю, згодом почав загарбання Волині та Поділля. Перебував біля Теребовлі та Збаража.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Вас. Ханас.

КАЗИМІР ІV ЯГЕЛЛОНЧИК

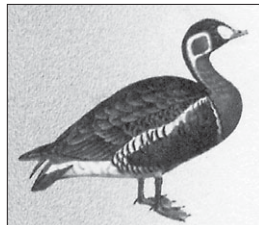
(Kazimierz IV Jagiellończyk; 30. 11. 1427, м. Краків, Польща – 07. 06. 1492, там само) – великий князь литовський (від 1440), король Польщі (1447–92). Проводив політику остаточ. ліквідації залишків автономії укр. земель. 1452 скасував *Волин. княз-во* і перетворив його на литов. провінцію.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Вас. Ханас.

КАЗКА НАРОДНА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– один із основних жанрів усної народно-оповідальної творчості. Перші записи К. н. Т. зробив 1864 фольклорист та історик *П. Білинський* і передав їх до Львів. г. “Правда” *В. Лучаківському*. Перші публікації – у додатку до “Вісника” – “Отечественный зборник” (1866, Відень, Австрія) та Львів. “Временнику на рік 1869”. 1875–95 записи з Борщівщини зробили письменник *Л. Василевич*, учител. родина *Ляторовських*, *Д. Глібовицька*, *М. Гуменюк*. На Бережанщині – *о. М. Малиновський*. К. н. Т. зацікавили *І. Франка*, *Г. Гальку*, *М. Дерлицю*, польсь. фольклористів та етнографів *С. Злярського* (записи 1897) та *К. Мошинського* (1912), які опубл. їх у зб. “Матеріали антропологічно-археологічні та етнографічні” (1903, 1914, Краків, Польща). 38 сюжетів т. зв. звіриного епосу представлені у праці *В. Гнатюка* “Українські народні казки” (1916, Львів), записані від оповідача *Т. Гринишина*, а також письменників *Л. Василевича* і *М. Капія*, селян *М. Гуменюка* та *О. Дерев’янка*, учительки *Л. Ляторовської*. Зб. казок уклав 1955–62 *А. Яківчук* із записів від матері. У зб. “Казки Західного Поділля” (Т., 1994) – 32 казки, які зібрав 1970–92 *П. Медведик*. Нині скарбницю К. н. Т. поповнюють *Р. Кра-*

мар, *М. Кришук, В. Ханас* із Тернополя, учителі *М. Івашків, О. Матвійків* зі Зборівщини та ін. Казки тематично багаті й представлені всіма жанрами. У звіриному епосі переважають властиві Зх. Поділля дикі та свійські тварини, у протистоянні яких зазвичай перемагають перші, котрі символізують особливості люд. характеру і вдачі. Так, кінь, віл і собака уособлюють працьовитість та послух, кіт – доброту, елегантність, кмітливість, хист оборонятися від сильнішого суперника й перемагати його. У соц-побут. казці бідні й покривджені беруть гору над кривдниками. В алегор. піснях-казках узагальнено прагнення та мрії простого люду. У фантаст. або чарів. К. н. Т. у підземному, наземному та небесному світах поряд із людьми і тваринами діють міфол. й напівміфол. істоти. Типовим є перетворення людей на німф, звірів, дерева, квіти, предмети. Худож. виразність К. н. Т. підсилюють уривки нар. пісень, поетизація побуту і звичаїв. Специфічність мови спричинена різночасовими записами, мовною своєрідністю оповідників, діалектами Зх. Поділля.

П. Медведик.

КАЗМІРЧУК

Володимир Гаврилович (21. 09. 1947, с. Великі Вікниці Збараз. р-ну) – тренер із легкої атлетики. Засл. тренер України (1990). Крайший тренер року в Терноп. обл. (1993, 1996). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1988, нині ТНПУ). Підготував 3 м. сп. міжнар. класу, 5 м. сп. України. Від 1995 – дир. Терноп. школи вищої спорт. майстерності.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КАЗНАЧЕЙСТВА

УКРАЇНИ УПРАВЛІННЯ

У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

– орган державної виконавчої влади, головна функція якого – касове обслуговування державного та місцевих бюджетів; розпорядників і отримувачів коштів цих бюджетів на Тернопільщині. Підпорядк. Держ. казначейству України як центр. органів викон. влади, діяльність якого координує міністр фінансів України. Створ. 23 грудня 1995. До управління входило 7 відділів: бухгалтер. обліку і звітності; кадрів; опер.-ана-

літ. обліку держ. доходів; обліку лімітів видатків і контролю за виконанням кошторисів; комп'ютеризації; ревізійний; операційний. Нач. упр. – *С. Чирка*, від березня 2003 – *М. Мац*. У січні-квітні 1996 створ. 17 рай. і Терноп. міське відділення. Від травня 1996 упр. із комерц. банками обліковували дохідну ч. держ. бюджету; 1997 впровадили казнач. обслуговування держ. бюджету за видатками; 1998 завершили переведення на казнач. виконання всіх розпорядників та отримувачів коштів держ. бюджету; 1999 впровадж. казнач. обслуговування позабюджет. коштів установ і орг-цій, які утримуються за рахунок коштів держ. бюджету; 2000 відбувся процес консолідації бюджет. коштів в установах Нац. банку України. 2001 упр. із клієнта Нац. банку України стало учасником системи електрон. платежів (СЕП) цього банку. 2002 впровадж. обслуговування місц. бюджетів за доходами та перерахування міжбюджет. трансфертів; 2003 впровадж. обслуговування місц. бюджетів за видатками. Від 2004 в упр. – 17 структур. підрозділів: кадр. забезпечення, внутрішн. контролю і орг. роботи, юрид., внутр. казнач. операцій, надходжень держ. і місц. бюджетів, аналіт. обліку зобов'язань перед бюджетом, інформ. технологій і телекомунікацій, рахункова палата, приклад. програм. забезпечення, захисту інформації, видатків держ. бюджету, видатків правоохорон. органів і сил. структур, видатків місц. бюджетів та міжбюджет. відносин, операційний, звітності, планово-фінансовий, справами та служба захисту інформації. У штаті – понад 110 працівників. Упр. обслуговує бл. 200 розпорядників та отримувачів коштів держ. і місц. бюджетів, яким відкрито більше 1000 рахунків.

О. Зварич.

КАЗНОВЕЦЬКИЙ

Василь Миколайович (28. 12. 1946, с. Млинівці, нині Кременец. р-ну) – майстер плетіння з рогози. Закін. тех. уч-ще у м. Сарни Рівнен. обл. (1962). Плетінню навчався з дитинства від батьків. Вироби: килимки, доріжки, брилі, кошики, чохла, тапочки, сап'янці та ін. Дипломи і

премії за участь у виставках: Тернопіль (1978, 1981, 1984, 1985 – персон., 1987–91), Київ (1978, 1980, 1987–88), Москва (1980, 1987), Пенза (1979, обидва – РФ), Бендери (1983, Молдова). Твори зберіг. у ТОКМ, музеях Кременця, Кисва, Санкт-Петербурга (РФ).

А. Гриб.

КАЗНОВЕЦЬКИЙ

Микола Іванович (1948, с. Малі Вікнини, нині Збараз. р-ну) – військовик. Ордени і медалі СРСР. Закін. вище військ.-повітр. десант. уч-ще в м. Рязань (нині РФ), військ. акад. транспорту і тилу в м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ). Як заст. ком-ра полку двічі був на війні в Афганістані. Служив заст. ком-ра дивізії в Азербайджані, нач. військкомату в м. Новоросійськ (нині РФ).

О. Ліберний.

КАЗНОВСЬКИЙ

Антоній (1878, м. Бучач – 13. 02. 1959, м. Жданов, нині Маріуполь Донец. обл.) – священник УГКЦ, громадський діяч. Здобув теол. освіту в Львів. ун-ті. *А. Шептицький* призначив К. парохом с. Глибочок, нині Борщів. р-ну. Орг-тор т-ва “Сокіл”; збудував читальні “Просвіти” та будинок “Рідної школи”. Гостями К. були *брати Б., Л. і М. Лепкі, І. Труш, І. Франко, В. Щурат*. За спротив нім. окупац. владі засуджений до страти; врятували сини. Переховувався поблизу Бучача. Перед приходом рад. військ переїхав із сім’єю на Станіславщину (нині Івано-Фр. обл.), де пастирював підпільно, за що був засуджений. Помер у в’язниці.

П. Довгошя.

КАЙДА

Василь Петрович (10. 02. 1945, с. Савчин Сокал. р-ну Львів. обл.) – господарник, громадський діяч. Орден “За заслуги” 3 ступ. (2000), нагруд. знак “Почесна відзнака Міністерства зв’язку України”. Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів” (2002). Золотий знак Укр. Союзу промисловців і підприємців (2004). Закін. Львів. електротехнікум зв’язку (1967), Одес. електротех. ін-т (1974). Працював електромеханіком, інж., нач. цеху міжміськ.

телефон. зв’язку Терноп. телеграфно-телефон. станції, нач. Терноп. рай. вузла зв’язку. Голова обл. ком-ту профспілки прац. зв’язку (1984–87). Від 1987 – заст. нач. Терноп. обл. вироб.-тех. упр. зв’язку, від січня 1995 – ген. дир. обл. підпр-ва пошт. зв’язку “Тернопільпошта”, від 2001 – дир. дирекції Укр. держ. підпр-ва пошт. зв’язку “Укрпошта”. Автор числ. публікацій у пресі.

Х. Весна.

КАКОЙЛÓВИЧ

Варлаам (р. і м. н. невід. – 1763, м. Почаїв, нині Кременец. р-ну) – релігійний діяч. Ігумен Почаїв. монастиря (1743–52). Від 1752 – коректор його друкарні.

В. Уніят.

КАКУРА

Руслан Андрійович (30. 04. 1976, с. Біла Чортків. р-ну) – спортсмен (гирьовик). М. сп. міжнар. кл. (2000). Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1997, нині вище уч-ще культури), нац. ун-т “Львівська політехніка” (2005). Рекордсмен (2002), чемпіон і багатораз. призер чем-тів України. Чл. нац. зб. команди України (2002). Виступає за спорт. т-во “Колос”.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КАКУРІН

Микола Євгенович (04 (16). 09. 1883, м. Орел, нині РФ – 27. 07. 1936, м. см. невід.) – військовик. Закін. акад. Ген. штабу в м. Санкт-Петербург (1910, нині РФ). На поч. 1-ї світ. війни служив у 3-й армії, яка наступала з-під Кременця на Львів. У січні 1919 – нач. польового штабу Холм.-Галиц. фронту *Армії УНР*. Згодом – в УГА: пом. начальника-вождя (командуючого) *М. Омеляновича-Павленка*, заст. ком-ра 3-го корпусу, в травні–липні 1919 – нач. штабу сформов. на Тернопільщині 4-го корпусу (розформов. після переходу за р. Збруч). Від 1921 – проф., кер. каф. військ. акад. у м. Москва (нині РФ). Репресований, помер в ув’язненні. Автор

праць “Русско-польская война 1918–1920” (1922), “Гражданская война на Украине” (1931) та ін.

П. Гуцал.

КАЛАГАРІВКА

– село у Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Волиця та Крутилів. До К. приєднано х. Чехова. Розташ. на пр. березі р. Збруч, на відрогах *Медоборів*, за 32 км від райцентру і 23 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 711 осіб (2003).

Адміністративний будинок заповідника “Медобори”.

Перша писемна згадка – 1560. До 1939 діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква Введення в храм Пресвятої Богородиці (1920). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967), насип. символ. могилу Бор-

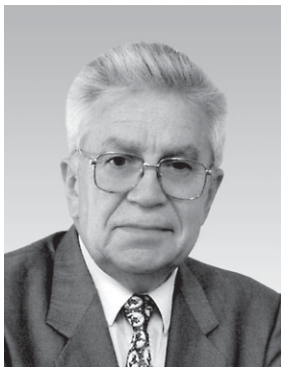
Збруч поблизу Калагарівки.

цям за волю України (1992). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. Поблизу К. виявлено археол. пам’ятки трипільської та давньорус. культур.

В. Гаджук, В. Уніят, о. М. Шаварин.

КАЛАКУРА

Ярослав Степанович (24. 09. 1937, с. Рудники, нині Підгаєц. р-ну) – історик, архівіст. Д-р істор. н. (1980), проф. (1981). Акад. АН ВШ України (1997). Засл. прац. ВШ України (1984). Відмінник нар. освіти (1997). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2002), медалі. Премія ім. В. Веретенникова (2000). Відзнака ім. Ярослава Мудрого АН ВШ України (2001). Чл. колегії Держ. ком-ту архівів України (1996–2003), експерт ВАК України. Закін. школу в

с. Гнильче, нині Підгаєц. р-ну, пед. уч-ще в м. Коломия (1955, нині Івано-Фр. обл.), істор. ф-т Чернів. ун-ту (1963, нині нац. ун-т). Працював в Івано-Фр. пед. ін-ті (нині Прикарпат. нац. ун-т), згодом – у Київ. ун-ті (нині нац. ун-т): доц., заст. дир. ін-ту підвищення кваліфікації викл. сусп. дисциплін, проректор з навч. роботи, 1994–2002 – зав. каф. архівознавства та спец. галузей істор. науки, нині – проф. цієї кафедри, водночас – провідний н. с. НДІ українознавства. Автор і співавт. понад 300 наук. праць, із них бл. 80 монографій, навч. посібників і брошур, зокрема “Архівознавство”, “Джерелознавство історії України” (обидві – 1998), “Історія української і зарубіжної культури” (2001), “Історичне джерелознавство”, “Нариси історії архівної справи в Україні” (обидві – 2002), “Українська історіографія” (2003) та ін. Чимало статей К. опубл. в зарубіж. виданнях.

Лит.: Матейко Р., Паньків Є. Роду Калакурів немає переводу // Вільне життя. – 2002. – 21 верес.; Українські архівісти: Бібліографічний довідник. – К., 2003.

Р. Матейко, М. Ханас.

КАЛАПАЦА

Адам (24. 12. 1891, м-ко Скала, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну – р. і м. см. невід.) – громадський діяч, ветеран Визвольних змагань. Співорг-тор, активіст “Січі” та ін. укр. т-в у Скалі. Підстаршина в австр. війську. Від 1918 – в УГА (булавний, комендант залізн. станції у Скалі). Від 1926 – в Канаді, від 1944 – у м. Калгарі. Дієвий у відділі Укр. стрілець. громади, Укр. нац. об’єдн. та ін. громад. орг-ціях.

І. Гаврильцьо.

КАЛАПАЦА

Володимир (03. 07. 1909, м-ко Скала, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну) – військовик. 1924 емігрував до Канади. Від 1935 – в Тиммінсі. Звідси у січні 1937 добровольцем вийшов до Іспанії боротися проти фашизму. До лютого 1939 воював проти франкістських заколотників та італ.-нім. фашист. інтервентів на різних фронтах. Повернувшись до Канади, прац. на шахті в Тиммінсі, у нікелевій компанії в Содборі, згодом переїхав до м. Торонто. Діяльний в укр. орг-ціях, автор спогадів.

Б. Мельничук.

КАЛАЧИК

Марія Володимирівна (27. 06. 1959, с. Іванчани Збараз. р-ну) – вишивальниця, народна майстриня. Лауреат обл. та всеукр. фестивалів нар. творчості. Закін. США в с. Доброводи Збараз.

р-ну (1976). Живе і працює в родин. селі. Вишиває рушники, скатертини, доріжки, серветки, подушки. Вироби зберіг: у приват. та ін. колекціях. Учасниця виставок: Тернопіль, Київ, Москва (нині РФ, усі – 1987), Мозамбик (1988).

З. Базилевська.

КАЛАЧІНСЬКИЙ

Михась (30. 12. 1916, м-ко Крупкі, нині смт Мін. обл., Білорусь – 10. 08. 1990, м. Мінськ, там само) – білоруський поет. Під час 2-ї світ. війни перебував на Тернопільщині як військ. кореспондент. Автор збірок віршів та поем для дітей. Перекладав вірші *М. Рильського* та ін. укр. поетів.

В. Федорів.

КАЛАШНИК

Станіслав Олександрович (19. 07. 1948, с. Дашів, нині смт Іллінец. р-ну Вінн. обл.) – архітектор, художник. Чл. НСАУ (1982). Закін. архіт. ф-т Львів. с.-г. ін-ту (1972, нині аграр. акад.). Працював у Тернополі: провід. арх. Терноп. філії “Укржитлоремпроект” (1973–77), гол. арх., нач. обл. упр. містобудування та арх-ри, гол. арх. області (1977–92).

1998–2002 – гол. арх. Тернополя. Займався розробкою ген. плану забудови Тернополя на 1982–2002. Керував розробками проектів регенерації та забудови Бережан, Бучача, Кременця, Тереховлі. Під кер-вом К. відреставровано церкви св. Миколая (14 ст.; с. Збручанське), св. Миколая (18 ст.; с. Сапогів, обидва Борщів. р-ну), св. Георгія (16 ст.; с. Касперівці Заліщиц. р-ну), св. Миколая (16 ст.; с. Колодне Збараз. р-ну); дерев’яні – Зачаття св. Анни (17 ст.; с. Волиця), Параскевії П’ятниці (17 ст.; с. Козина, обидва Гусятин. р-ну), ратушу (18 ст.) у Бучачі та ін. Автор і співавт. пам’ятника Т. Шевченку (1982; скульп. *М. Невеселій*) та Алеї Героїв у парку Слави (1984; скульптори *І. Козлик, Т. Невесела, М. Невеселій, В. Мельник, В. Садовник*) у Тернополі, пам’ятників Т. Шевченку (2000; м. Шумськ), С. Наливайку (1992; смт Гусятин; скульп. обох – *К. Сікорський*); проекту житл. кварталу на вул. За Рудкою в Тернополі. Як художник працює в

техніці графіки. Учасник кол. виставок; персон. у Тернополі (1998).

Х. Весна, І. Дем’янова.

“КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ І ПАМ’ЯТНИХ ДАТ ПО ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ”

– щорічний бібліографічний список. Видавала від 1967 Терноп. обл. б-ка ім В. Затонського (нині обл. універсал. наук. б-ка). Від 1991 виходить під назвою “*Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини*”. Подано перелік основних ювілей. і пам’ят. дат року, інформацію про визначні події, уродженців та видатних людей, чий життя й діяльність пов’язані з Тернопільщиною, рекомендовану літ-ру. Додатково опубл. перелік дат і подій, не вміщених в осн. списку.

В. Вітенко, Г. Моліцька.

КАЛЕНДЮК

Іван Хрисанович (01. 01. 1922, с. Гришинці Канів. р-ну Черкас. обл.) – військовик, лейтенант РА. Герой Рад. Союзу (1944). Ордені Леніна, Черв. зірки, Черв. прапора, Вітчизн. війни 1 і 2 ступ. та ін. нагороди СРСР. Учасник нім.-рад. війни від серпня 1942: ст. сержант, ком. бронетранспортера. Воював на Воронеж. і 1-у Укр. фронтах. Відзначився у боях поблизу с. Козівка (нині Терноп. р-ну) та при форсуванні р. Дністер біля м. Заліщики. Після війни навчався в м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ). Проживав у смт Олександрівка Кіровогр. області.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КАЛЕНІКОВІ ГОРИ

– заповідне урочище. Розташ. поблизу с. Березанка Лановец. р-ну в межах ліс. урочища з фрагментами степ. рослинності. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 26. 12. 1983 № 496 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 18 га. В межах урочища зростають: гадючник шестипелюстковий, цмин пісковий – рідкісні й такі, що перебувають на межі зникнення, види рослин на тер. Терноп. обл., та багато ін. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

КАЛИН

Володимир Іванович (19. 09. 1896, м. Львів – 14. 01. 1923, м. Тернопіль) – актор, режисер

театру. Навчався в укр. г-зії у Тернополі, Львів. ун-ті. Виступав у трупі “Тернопільські театральні вечори” (1915–17), “Молодому театрі” в Києві (1917–19), “Новому Львівському театрі” у Тернополі (1919), 1-у театрі Укр. Республіки ім. Т. Шевченка та

“Кийдрамте” (1920–22). Працював також балетмейстером. Серед ролей: Семен (“Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького), Магістер (“У пуші” Лесі Українки), Лейба, Гонта (“Гайдамаки”, інсценізація Леся Курбаса за Т. Шевченком), Слуга (“Едіп-цар” Софокла), Макбет (“Макбет” В. Шекспіра), Земляника, Подколюсін (“Ревізор”, “Одруження” М. Гоголя). На сцені “Нового Львівського театру” поставив вистави за п’єсами “Зимовий вечір” М. Старицького, “Молодість” М. Гальбе (роль Гоппе), “Сава Чалий” І. Карпенка-Карого.

Лит.: Василько В. Театру віддане життя. – К., 1984; Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

П. Медведик, Г. Моліщка.

“КАЛИНА”

– кредитна спілка Тернопільської академії народного господарства, неприбуткова громадська організація. Діє на кооп. засадах із метою соц. захисту її членів шляхом здійснення взаєморедитування за рахунок акумульованих заощаджень. Створ. у вересні 1994 з ініціативи групи викладачів ТАНГ. Голова правління – О. Луцишин. Приймає вклади від населення, надає кредити, втілює у життя програми: освітню, оздоровчу, депозитну, пільгового кредитування тощо. Студентам-членам “К.”, котрі успішно навчаються, спілка виплачує стипендії. Чл. спілки, які заощадили кошти за весь період навчання, отримують компенсацію за винаймання житла у розмірі річної вартості проживання в гуртожитку. Щомісяця від кредит. спілки одержують стипендії понад 800 студентів. За час роботи “К.” надала понад 1000 пільг. кредитів працівникам і студентам ТАНГ на більш як 1 млн. гривень. “К.” також займається благодійною діяльністю, спрямованою на розвиток освіт. установи.

Ю. Болюх, С. Циганок.

“КАЛИНА”

– перша українська фабрика з виготовлення паперу для куріння і цигаркових гільз (туток) торгово-промислової кооперативи “Будучність” у м. Тернопіль. Діяла 1925–39. Попередником “К.” було невел. підпр-во Є. Білинського, яке “Будучність” викупила 1910 і на його базі орга-

Фабрика “Калина” у Тернополі (нині приміщення ТОВ “Поліграфіст” ЛТД).

ніз. ф-ку, що під різними назвами працювала до 1925. “К.” мала високопродукт. обладнання, крамницю; тут працювали бл. 100 осіб. При ф-ці діяли хор і драм. гурток. Очолювали “К.” колективно І. Брикович, І. Лель, О. Павлишин і С. Чумак. Припинила роботу восени 1939, відновила діяльність у період нім. окупації, після війни ліквідована остаточно.

Л. Бойцун, Р. Матейко, о. М. Шаварин.

КАЛИНА

Сергій Олександрович (10. 06. 1957, с. Червона Кам’янка Олександрій. р-ну Кіровогр. обл. – 24. 02. 2003, м. Дніпропродзержинськ Дніпроп. обл.) – театральний режисер.

Закін. Дніпропр. театр. уч-ще (нині театр.-худож. коледж), Київ. ін-т театр. мист-ва (нині ун-т театру, кіно і телебачення). Працював у Дніпропродзержин. рос. муз.-драм. театрі. Від

липня 1989 жив у Тернополі; працював реж.-постановником обл. муз.-драм. (нині акад. драм.) театру ім. Т. Шевченка. Поставив вистави за п’єсами “Закон” В. Винниченка, “Блез” К. Маньєс, “Жидівка-вихристка” І. Тогобочного, “Я бачив дивний сон...” за І. Франком та ін. У Терноп. театрі актора і ляльки – спектаклі “Попелюшка”, “Дикі лебеді”, “Сонячний промінь”,

“Журавлине пір’я” (2002 – диплом Всеукр. конкурсу) та ін.

Х. Весна, О. Мельничук.

КАЛИНІНКО

Ігор (справж. – Курилас Богдан Васильович; 02. 02. 1917, с. Гирманів, нині Тарасівка Пустомитів. р-ну Львів. обл.) – письменник, перекладач, священник-редемпторист. Син *В. Куриласа*. Д-р філософії (1955). Після закін. г-зії оо. Редemptористів у с. Збоїща біля Львова 1933 прийняв чернечий постриг; висвячений 1940. 1941–43 душпастирював у Тернополі, після війни – в Австрії, Франції та Бельгії (м. Брюссель). Доктор. дисертацію захистив в УВУ (м. Мюнхен, Німеччина). Автор зб. поезій “Голубі дали” (1959), “Троянські дали” (1960), “Коли стигнуть вишні”, зб. новел “Коли цвітуть акації в Україні” (1968; франц. мовою), кн. “Листи про Україну” (тт. 1–4; франц. мовою), п’єс “Діалоги Василянок”, “Св. Іванна д’Арк”, “Нерон” та ін., істор. розвідок про укр. церк. діячів, статей на реліг., філос., літ.-мист. й ін. теми, перекладів.

О. Мельничук.

КАЛИНІЦЬ

Ігор Миронович (09. 07. 1939, м. Ходорів, нині Львів. обл.) – поет, прозаїк, критик, перекладач, правозахисник, діяч культури. Чоловік *І. Калинець*. Держ. премія України ім. Т. Шевченка, премія ім. В. Стуса (обидві – 1992). Нагорода діаспори ім. І. Франка (1978). Закін. Львів. ун-т (1962, нині нац. ун-т). Працював у Львів. обл. держ. архіві.

За правозахисну діяльність К. 1972 заарешт. органи КДБ; засудж. на 6 р. таборів і 3 р. заслання, які відбував на Пн. Уралі та в Забайкаллі (нині РФ). Від 1981 – бібліотекар у ЛНБ. Від 1987 – чл. ред. позацензур. альманаху “Свшан-зілля”. Автор зб. “Вогонь Купала” (1966), “Поезії з України” (1970), “Підсумовуючи мовчання” (1971), “Коронування опудала” (1972; три останні вийшли на Заході), “Пробуджена муза” (Варшава, Польща), “Невольничка муза” (Балтімор–Торонто, Канада; всі – 1991), книг

для дітей “Пан Нікто”, “Дурні казки” й ін., повісті “Данкс і Крак” (2004), істор., літ.-крит. і публіцист. статей. Упоряд. і автор. вступ. слова до кн. уродженця Бережан, воєка УПА *М. Кушніра* “Слова із книги бою” (Л., 1994). На слова К. композитор *В. Камінський* написав симфонію-кантату “Україна. Хресна дорога”. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема в жовтні 1995 відбулися творчі зустрічі К. у Терноп. обл. орг-ції НСПУ та ТДПУ (нині ТНПУ), в жовтні 1997 К. виступав у ТДПУ на репрезентації своїх вибр. творів у 2-х тт. “Триваюче слово”, в травні 1998 мав творчий вечір у Терноп. обл. орг-ції НСХУ.

Лит.: *Льницький М.* Ключем метафори відімкнені уста: Поезія Ігоря Калинця. – Л., 2001.

В. Барна.

КАЛИНІЦЬ

Ірина Онуфрійвна (з дому – Стасів; 06. 12. 1940, м. Львів) – письменниця, громадська діячка. Дружина *І. Калинця*. Нар. депутат України (1990–94). Орден княгині Ольги (2000), відзнака міжнар. жін. орг-ції “Героїня світу” (1998; м. Рочестер, США). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1964, нині нац. ун-т). 1972 заарешт. за твори “самвидаву” та правозахисну діяльність. Покарання відбувала у Мордовії та Читин. обл. (нині РФ). Нач. Львів. обл. упр. освіти (1990–91), нині викладає у Львів. нац. ун-ті. Ініціаторка створ. на Львівщині (1988) Асоц. незалеж. творч. укр. інтелігенції та Марій. т-ва. Ред. альманаху “Свшан-зілля”, діяльна у громад. орг-ціях “Рух”, “Меморіал” та ін. Авторка зб. поезій “Лісовий Никифор” (1966), “Оранта” (1969), “Дорога вигнання” (1971), “Шлюб з полином” (1981), “Поезії” (1992); окремих віршів у зб. “*Богославень*” (Т., 1994), трьох монографій, числ. публікацій у періодиці України та зарубіж. виданнях. Не раз перебувала на Тернопільщині, зокрема в жовтні 1997 зустрічалася з викладачами й студентами ТДПУ (нині ТНПУ).

І. Дем’янова.

КАЛИНІЦЬ

Сильвестр Михайлович (14. 01. 1886, м. Ходорів, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 1946, м. Курітіба, Бразилія) – поет, прозаїк, драматург. Здобувши знання самоосвітою, володів польс., нім., італ., португал. мовами. Працював на пошті у містах Відень (Австрія), Львів, Ходорів. Друкувався від 1904. 1927 і 1930 приїжджав у с. Жабиня, нині Зборів. р-ну до М. Микитишина – товариша, з яким під час 1-ї світ. війни по-

дружився на Італ. фронті; залишив у селі свої твори. 1931 емігрував до Бразилії, де став спів-орг-тором укр. вид-ва "Парана". Автор збірок поезій, поем, повістей, комедій та ін. Перший перекладач португал. мовою поезій Т. Шевченка, надрук. у кн. "Тарас Шевченко, його життя й твори" (1936).

Г. Івахів, П. Медведик.

КАЛІНІВКА

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Погрибец. сільрад. До 1964 називалося Цецова. Розташ. на березі р. Стрипа, за 5 км від райцентру і 8 км від найбл. залізн. ст. Зборів. Насел. – 250 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1504. Під час 1-ї світ. війни 2 липня 1917 три чеських полки, які воювали в рос. армії, зазнали у бою проти австр. війська на полях біля К. вел. втрат (190 осіб); їх поховано у спільній могилі за селом.

Церква св. Покрови.

Наприкінці травня 1922 до м. Прага (Чехія) перевезено з могили грудку землі, через місяць туди ж вирушив траурний вагон із останками Невідомого солдата. Разом із грудкою землі вони вмуровані в стіні ратуші на Старомест.

Біля пам'ятника полеглим чехам.

площі у Празі. У К. є церква св. Покрови (1927, дерев.). Насип. могила та спорудж. кам. пам'ятник із написом: "Тут, на старій слов'янській землі під Зборовом, сплять сини Чехо-Словаччини, що полягли за волю, мир, за краще майбутнє всіх слов'янських народів. 2. VII. 1917. Вічна їм слава" (1927), встанов. пам'ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям

(1985). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. 1997 у К. перебували представники Чехії – президент *В. Гавел*, нач. ген. штабу І. Неквасила, аташе посольства Словаччини в Україні Я. Габовчик; 2004 – заст. мін. оборони Чеської Республіки Я. Прішбілова, посол Чеської Республіки в Україні К. Штіндл, ген. консул Чеської Республіки у Львові М. Яндера та ін. Про битву під К. видано кн. чес. авторів М. Рудольфа "Зборів" (1922) та Ю. Хлодецького "Поле слави чехословацької зброї" (1924).

Б. Мельничук, В. Уніят.

КАЛІНІВЩИНА

– село у Чортківському районі. Підпорядк. Білобожниц. сільрад. Розташ. за 2 км від райцентру, залізн. ст. Насел. 478 осіб (2001). Діяли "Рідна школа" та ін. укр. т-ва, кооператива. Під час *паціфікації* багато жителів із навколиш. сіл переховувались у Калинів. лісі. Є церква Преображення Господнього (1992, мур.). Спорудж. пам'ятник Лесі Українці (1958), встановл. хрест на честь скасування панщини. Працюють клуб, б-ка. У К. народ. літератор *В. Гавриш*.

В. Ханас.

КАЛИНОБРОДСЬКИЙ

Юрій Іванович (15. 08. 1956, с. Вовничі Млинів. р-ну Рівнен. обл.) – лікар, громадський діяч. Закін. Рівнен. мед. уч-ще (1974), Терноп. мед. ін-т (1984, нині ТДМУ). Від 1985 – анестезіолог-реаніматолог Терноп. клін. лікарні № 1, від 1994 – зав. відділом цієї лікарні. Від 1995 – лікар-анестезіолог обл. клін. онкодиспансеру. Долучився до відродження у Тернополі УЛГ; від 1990 очолює його первин. осередок у лікарні № 1. Делегат установ. конф. УЛГ в Києві (1990), 1-го Європ. конгресу УЛГ у м. Івано-Франківськ (2001), 3-го (1991) і 4-го (1992) наук. конгресів Світ. федерації УЛГ. Автор наук. праць.

Д. Чубата.

КАЛИНОВИЧ

Іван Титович (псевд. – Демко Лютий; 25. 11. 1884, м. Львів – 11. 11. 1927, там само) – видавець, бібліограф, перекладач, поет, громадсько-культурний діяч. Навчався в г-зії у м. Львів, через нестатки залишив її, вступив до учит. семінарії в Тернополі; навчання продовжив у м. Заліщики. 1904 отримав посаду вчителя в Чортків. пов., за "антиурядову агітацію" з роботи звільнений. Деякий час – управитель одноклас. школи у м-ку Ворохта (нині смт Яремчан. р-ну Івано-Фр. обл.), пошт. службовець у м. Борислав на Львівщині. Згодом – у Львові:

секр. Бібліогр. комісії НТШ. Очоловав вид-во “Всесвітня бібліотека” в м. Золочів (1914), де видрук. твори Арістофана, Й.-В. Гете, В. Короленка, Ф. Шіллера та ін. Ред. часописів “Дрогобицький листок” (1919) і “Наше слово” (1927). В листопаді 1918 – липні 1919 – чл. УНРади ЗУНР, учасник *Акту Злуки УНР і ЗВНР*, делегат Трудового конгресу України в Києві. 1920-і – діяч партії “Сельроб”. Укладач бібліогр. покажчиків, зокрема “Переклади з української літератури” (1916–17), “Україніка в чужих мовах і виданнях за 1924 р.” (1925); автор віршів для дітей, перекладів творів нім., польс., рос. письменників, статей у період. виданнях. Рукописна спадщина К. зберіг. у ЛНБ та ЦДІА України у Львові.

Лит.: *Гуменюк М.* Іван Калинович (Книгознавець високої проби) // Тернопіль. – 1994. – № 5–6.

В. Барна, Б. Пиндус, В. Ханас.

КАЛИНОВИЧ

Сава Олександрович (світське ім'я – Стефан; 1737, с. Довжок, нині Кам'янець-Поділ. р-ну Хмельн. обл. – р. см. невід., м. Львів) – живописець, монах-василіянин. Брат *Я. Калиновича*. 1760 вступив як послушник та іконописець до Почаїв. монастиря. Згодом працював у Підгірцях, Уневі та Добромилі на Львівщині, Жабчому на Волині, де став ченцем. 9 р. служив, удосконалюючись у малярстві, в Загорів. монастирі біля Луцька, оздоблював церкву в Крехові біля м. Жовква на Львівщині. Виконував чернечі обов'язки у Ліську біля Добромиля (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), Загоріві, Крехові, Теремовлі, с. Завалів (нині Підгаєц. р-ну) та ін. монастирях ЧСВВ. Від 1785 – паламар собору св. Юра у Львові.

В. Барна, І. Ганчова.

КАЛИНОВИЧ

Яків Олександрович (світське ім'я – Іван; 1726, Поділля – 11. 04. 1781, с. Щеплоти, нині Яворів. р-ну Львів. обл.) – живописець, монах-василіянин. Брат *С. Калиновича*. 1751 вступив до Почаїв. монастиря, 1752 пострижений у ченці, працював у іконопис. майстерні. Ймовірно, тут намалював “Портрет Миколая Потоцького” (бл. 1771, олія; нині зберіг. у ТОКМ, копія – у Львів. картин. галереї). Працюючи в Литві, втратив зір, змуш. залишити малярство. Від 1773 жив у м. Золочів (нині Львів. обл.), від 1775 – в Щеплотах.

І. Дуда.

КАЛИНОВСЬКИЙ

Мартин (Kalinoski Marcin; р. н. невід., Польща – 02. 06. 1652, біля с. Четвертинівка, нині

Тростянець, р-ну Вінн. обл.) – польський військовик, державний діяч. Чернігів. воєвода (1635–45), польний гетьман (1646–51), вел. корон. гетьман (від 1651). В травні 1651 польс. військо під команд. К. відступало з-під м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.) через Тернопільщину на захід: біля Пробіжної (нині село в Чортків. р-ні) відбулися сутички з козац.-татар. загонами; у битві під Купчинцями і Денисовим (нині села Козів. р-ну) поляки зазнали серйозних втрат і відійшли до Сокаля (нині Львів. обл.). Після *Берестецької битви* К. перебував у Кременці; загинув у Батозькій битві.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

П. Гуцал.

КАЛИНЧУК

Микола Іванович (псевд. – Пасанто, Х. Сірко, М. Чавунний, Меке; 05. 05. 1901, с. Давидівка, нині Володарсько-Волин. р-ну Житомир. обл. – 14. 10. 1937, м. см. невід.) – письменник, публіцист, громадський діяч. 1920-і жив у Зх. Україні, зокрема у Львові. Влада переслідувала К. за участь у комуніст. русі; перебував в ув'язненні. Не раз бував у Кременці, Почасві, с. Лосятин (нині Кременец. р-ну) на зібраннях молоді. Чл. управи літ. об'єдн. “Горно” (1929–30), ред. колегії ж. “Вікна” (1928–31). Друкувався у “Вікнах”, “Нових шляхах”, “Плузі” та ін. часописах. Писав поезії, оповідання, новели, нариси, повісті, драми, літ.-крит. статті. 1931 виїхав у рад. Україну, жив у містах Харків та Лубни (нині Полтав. обл.). Репрес. 1933, загинув в ув'язненні. Реабіліт. 1956.

Г. Чернихівський.

КАЛИТОВСЬКИЙ

Ієронім Павлович (псевд. і крипт. – Калатало, Малеслав, Трохим Дріт, Єр. К.; 1866, с. Бутини, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 22. 12. 1926, м. Стрий тієї ж обл.) – правник, журналіст, письменник-сатирик, перекладач. Д-р права (1904). Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1895). У серпні 1885 – учасник мандрівки укр. студент. молоді Тернопільщиною. Працював пом. адвоката в канцелярії *М. Дорундяка* у м. Борщів; чл.-засн. т-ва “Руський народний дім”, кер. б-ки т-ва “Просвіта”, голова “Комітету для наукової заохоти і підмоги убогої шкільної молоді” в місті. Від 1905 провадив приват. адвокат. практику в м. Заліщики, від 1908 – в Стрию. Виступав захисником селян-страйкарів із Борщівщини на суді в Тернополі у серпні 1900 та ін. процесах. Брав участь у виданні ж. “Комар” у Львові (1900–05). Автор гуморист. і сатир. віршів, гу-

моресок, памфлетів, фейлетонів, п'єси “Гостина святого о. Миколая в Борщеві”, інсценізацій деяких творів *І. Франка*, перекладу лібрето опери чес. композитора Б. Сметани “Продана наречена” тощо. Багато творів К. залиш. у рукописах.
Лит.: УЛЕ. – К., 1990. – Т. 2.

П. Гуцал, Б. Пиндус.

КАЛИТОВСЬКИЙ

Омелян (1855, с. Бутини, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 18. 03. 1924, м. Львів) – педагог, громадсько-освітній діяч. Закін. нім. г-зію у Львові (1873). Студіював мову і літ-ру у Львів. ун-ті. Працював учителем укр. мови в нім. г-зії, від 1889 – в укр. акад. г-зії у Львові. 1880-і – ред. часопису “Зоря”. 1915–16 перебував у м. Відень (Австрія), вів укр. гімназ. курси. Після повернення до Львова – чл. гол. виділу т-ва “Просвіта”, співпрац. із різними часописами. 1900–05 – управитель новозасн. укр. г-зії в Тернополі, викладав там нім. мову й історію. Згодом (до 1913) – дир. польс. г-зії у м. Ряшів (нині Жешув, Польща). Автор кн. “Матеріали до руської літератури апокрифічної” (1884), шкід. підручників з географії та нім. мови, статей у “Зорі” та ін. період. виданнях.

Лит.: Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998. – Т.–Л., 1998.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

КАЛІКА

Володимир Петрович (27. 09. 1938, х. Козаки, нині с. Замок Жовків. р-ну Львів. обл.) – поет. Чл. НСПУ (1981). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1965, нині нац. ун-т). Автор кількох збірок поезій. У Тернополі був на літ. зустрічах із читачами (1984, 1991).

В. Барна.

КАЛІНІН

Олег Олексійович (03. 05. 1957, м. Жигулівськ Куйбишев. обл., нині РФ) – тренер із шахів. Міжнар. майстер із шахів (1992). Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1979). Працює тренером у Терноп. шах.-шашк. клубі “Авангард”, 1979–80 – тренер *В. Іванчука*. Багатораз. призер міжнар. турнірів у Польщі, Чехії, Словаччині, Румунії та ін. країнах.

Г. Гунтік.

КАЛІЦЬКИЙ

Бернард (Kalicki Bernard; 20. 05. 1840, с. Куряни, нині Бережан. р-ну – 21. 09. 1884, м. Львів) – польський історик, публіцист. Закін. філос. ф-т Львів. ун-ту. Автор книг з історії Польщі 16–17 ст.

С. Ткачов.

КАЛІШЕВСЬКИЙ

Брунон (р. і м. нар. невід. – 1935, м. Тернопіль) – один із перших фотографів Тернополя. Мав власне фотоательє (пасаж Адлера, нині вул. О. Кульчицької), яке почало працювати від 1895. Крім портретів і сімей. знімків, К. зробив серію світлин терноп. костьолів. Учасник польс. повстання 1863, активіст ремісн. об'єдн. “Гвезда”.

Л. Бойцун.

КАЛНИНЬШ

Іварс (01. 08. 1948, м. Рига, Латвія) – латвійський актор театру та кіно. Від 1972 – актор Худож. акад. театру ім. Я. Райніса (м. Рига). У вересні 2004 грав гол. роль у виставі Б. Стокера “Дракула” в постановці Москов. незалеж. театру Британ. АМ на сцені Терноп. обл. філармонії.

М. Маслій.

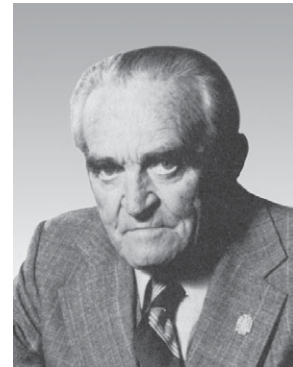
КАЛЬБА

Зенон Несторович (р. н. невід., с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну) – вчений-філософ, громадський діяч. Д-р філософії, проф. У Канаді викладав філософію, етику та естетику в держ. коледжі Давсона та приват. ун-ті. 1998 приїжджав в Україну, побував у родин. селі.

Б. Волинський, О. Мельничук.

КАЛЬБА

Мирослав (01. 02. 1916, с. Мозолівка, нині Підгаєц. р-ну) – військовик, громадсько-політичний діяч, історик. Брат *Я.-С. Кальби*. Навч. в г-зіях у містах Бережани і Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Чл. Юнацтва ОУН (від 1932), чл. ОУН (від 1934). За освітою – інженер-агроном. Учасник польс.-нім. війни, потрапив у нім. полон, де перебував до січня 1941. Після звільнення переїхав до м. Люблін (Польща), де провадив військ. вишкіл при “Ку-

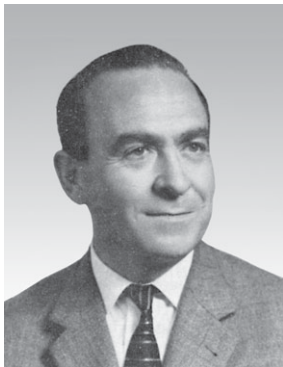

рені молоді”. Згодом – чотар укр. легіону “*Нахтігаль*”. 1943 на Жовківщині (Львівщина) організував і вишколив сотню УПА. Перебував у таборі для переміщ. осіб у м. Ельваген (Німеччина). 1949 емігрував до США. Нині мешкає у м. Детройт (США). Діяльний у громад. житті: провід. чл. укр. орг-цій Визв. Фронту, активіст Респ. партії США. Автор книг “У лавах Дружинників. Спогади” (1982), “*Нахтігаль*” (Курінь Дружини Українських Націоналістів) – у світлі фактів і документів” (1984), “Дружини Українських Націоналістів у 1941–1943 рр.” (1992), “*Нахтігаль, український батальйон 1941 р.*” (1995); польс. мовою; передав польс. сейму, адміністраторам і науковцям, ун-там та бібліотекам; репрезентація відбулася 1996 у Львові та 1999 в Тернополі, “Ми присягали Україні” (1999), низки публікацій про ДУН, статей на сусп.-політ. теми. 1992 в Києві брав участь в урочистостях до 50-річчя УПА; не раз перебував на Тернопільщині, зокрема брав участь в відкритті пам’ятника *Д. Клячківському* в Збаражі (1995), зустрічався зі студентами ТДПУ (нині ТНПУ) та представниками молодіж. орг-цій нац.-демокр. спрямування.

Б. Мельничук, І. Олешук.

КАЛЬБА

Симеон-Ярослав (22. 10. 1911, с. Мозолівка, нині Підгаєц. р-ну – 28. 08. 1996, м. Торонто, Канада) – громадський діяч, юрист, підприємець. Брат *М. Кальби*. Навчався в г-зіях у містах Бережани і Тернопіль, закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1934), студії продовжив в Лювен. ун-ті в Бельгії (1937–38), закін. докторатом в УВУ у Празі (1943). Від 1934

практикував право. 1939–41 – співорг-тор і чл. 1-го укр. допомог. ком-ту в Кракові. 1945 створив аналог. ком-т у франц. зоні Німеччини (м. Ванген у Вютембергії); організ. і голова (до 1950) Зонал. укр. представництва. 1945–50 – адвокат при франц. воєн. трибуналах при Гол. квартирі франц. влади як делегат Злученого укр.-амер. допомог. ком-ту (ЗУАДК) і Фонду допомоги українців Канади. 1950 виїхав до США. 1952–53 – в Німеччині як Європ. дир. ЗАУДК. Після повернення до США працював у

корпорації “*Swift Sons*” (Гартфорд, шт. Конектикут) ген. менеджером на Європу (1954–58), згодом – на Канаду (1959–63). Дир. Централі Ком-ту українців Канади у Вінніпезі (1965–80), секр. Шевченків. фундації, ексекут. дир. Комісії Світ конгресу вільних українців (СКВУ) з вивчення голодомору 1932–33. Від 1966 – ред. “*Бюлетеня Комітету українців Канади*”. Від 1980 – в Торонто. Працював у Комісії людських прав при СКВУ. Автор спогадів та числ. публікацій у періодиці.

Б. Мельничук, І. Олешук.

КАЛЬНЕ

– село у Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Жабиня. Розташ. на березі р. Зварич, за 14 км від райцентру і 17 км від найбл. залізн. ст. Зборів (у с. Млинівці). Насел. 530 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1448. Є церква Воскресіння Христового (1811; дерев.), капличка (2002). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні війнам-односельцям (1985), встановлено пам’ят.

Кардинал Л. Гузар відправляє на могилі свого діда Л. Демчука.

Пам’ятний хрест на честь скасування панщини.

хрест на честь скасування панщини, насипана символ. могила УСС. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, 2 с.-г. підпр-ва – “*Кальненське*” та “*Щедра нива*”. У селі народ. мати кардинала УГКЦ *Л. Гузара* і похов. його дід Л. Демчук – парох села.

М. Кушнір, П. Медведик.

КАЛЬНЕ

– село у Козівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Будова та Маковисько. Розташ. на берегах р. Коропець, за 8 км від райцентру і 4 км від найбл. залізн. ст. Криве. Насел. 1407 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1473. До 1939 діяли “*Просвіта*” й ін. укр. т-ва. У березні 1944 внаслідок боїв РА з нім. військами всі будівлі на 2-х вулицях були спалені. Є

церква св. Миколая (1720; кам.). Спорудж. пам'ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985), насипано символ. могилу діячам ОУН і воякам УПА (1993). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП. У К. нар. бандурист і композитор *З. Бережан (Што-калко)*.

П. Бабій, В. Уніят.

КАЛЬТЕНБЕРГ

Лев (Kaltenberg Lew; 1910, м. Шумськ – 08. 03. 1989, м. Варшава, Польща) – польський письменник, перекладач, редактор, кінокритик. За походженням єврей. Нагорода міжнар. ПЕН-клубу. Навчався у Львові в г-зії та ун-ті; як аспірант стажувався в Італії, Німеччині, Швейцарії. Літ. дебют – 1933. Учасник мист. гуртів “Рибалки” й “Артес”. 1939 мобіліз. до польс. війська, інтернований в Угорщині, з табору втік до Югославії, де вступив до Нац.-визв. армії Югославії. Від 1945 – у Варшаві. 1950–60-і – ред. Польс. радіо. Від кінця 1950-х плідно працював як прозаїк. Автор істор. романів “Солдат татуса Бема”, “Знак солдатської слави”, “За нашу і вашу свободу”, зб. оповідань “Реквієм минулому коханню”, “Дунай – ріка широка” (1957), “Криниця кохання” (1975; відображ. життя Шумська поч. 20 ст.), біогр. кн. “Стережений вогонь” (про С. Виспянського) і “Дно гори” (про Ц. Норвіда), наук.-популяр. кн. “Чорні вітрила сорока морів”. Рокам, прожитим в Україні, присвятив кн. спогадів “Уламки розбитого дзеркала”.

С. Синюк.

КАЛЬЧЕНКО

Никифор Тимофійович (27. 01 (09. 02). 1906, с. Кошманівка, нині Машів. р-ну Полтав. обл. – 14. 05. 1989, м. Київ) – радянський державний і партійний діяч. Герой соц. праці (1976). 6 орденів Леніна, орден Черв. прапора, 2 ордени Б. Хмельницького 1 ступ., медалі СРСР. 4 вищих орденів і 5 медалей ЧССР, ПНР і НДР. Закін. Полтав. с.-г. ін-т (1928). 1938–41 – голова виконкому Одес. обл. ради. Навесні–влітку 1944 генерал-лейтенант К. перебував на Тернопільщині як чл. Військ. ради 1-го Укр. фронту. Після війни займав міністер. пости в уряді УРСР; 1952–54 – 1-й заст. голови, 1954–61 – голова, 1961–76 – заст., 1-й заст. голови РМ УРСР. У березні 1959 і в березні 1963 обраний депутатом ВР УРСР по Великодедеркал., у березні 1967 – по Гусятин. вибор. округах.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

В. Барна, Є. Гасай, Н. Халуца.

“КАМАЗ”

– обласний автоцентр. Створ. 1982 як підрозділ Кам. (РФ) об’єдн. з вироб-ва автомобілів; нині самост. структура. “К.” здійснює тех. обслуг. і ремонт автомобілів, продає запас. частини. Кер. – Б. Греськів. Центр. офіс – м. Тернопіль, вул. Бродівська-бічна, 8. Є філії в містах Бережани, Борщів, Кременець.

М. Ониськів.

КАМЕНЕЦЬКИЙ

Василь Йосипович (13. 07. 1898, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 04. 05. 1970, м. Мондер, Канада) – релігійний діяч, священник ЧСВВ. Проф. гуманістики і богословія. До новіціату ЧСВВ вступив 1918 у Крехові біля м. Жовква на Львівщині, обіти склав 1923. Закін. Львів. духовну семінарію. Рукопеклад на священника (1926) митрополит *А. Шептицький*. Викладав (1926–27) у Місії. ін-ті ім. св. Йосафата в Бучачі, служив у Крехові (1928–29). 1930 прибув до Канади: магістр новиків у Мондері (1931–35), секр. Канад. провінції оо. Василян (1933–37), служив в ін. містах. Від 1940 – парох у Ванкувері, Едмонтоні, Грімсбі (пров. Онтаріо), де був ігуменом оо. Василян, у Мондері, де заснував 1958 Т-во Третього ЧСВВ. Автор статей у богослов. виданнях.

І. Гаврильцо.

КАМЕНЕЦЬКИЙ

Петро (26. 06. 1891, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 31. 01. 1973, м. Торонто, Канада) – релігійний діяч, священник УГКЦ, митрофорний протоієрей. Почес. крилошанин (1940) Студіював богословія у Львові й Торонто. 1914 рукопеклад. на священника в м. Торонто. Душпастир у пров. Манітоба і Саскачеван, від 1937 – в Торонто на парафії церкви Матері Божої Неустанної Помочі. Довголіт. душпастир і капелан згромадження сестер Службениць Пресвятої Непорочної Діви Марії, учитель у Сифтоні. 1950 – заст. Преосвящен. Кир Ісидора – Торонтського Екзарха під час його виїзду до Риму. 1959 Папа Іван XXIII іменував К. Папським домашнім прелатом. Автор статей на реліг. теми.

Б. Мельничук.

КАМЕНЄВ

Віктор Федорович (01. 09. 1942, м-ко, нині смт Підволочиськ) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1994), проф. (1996). Закін. Терноп. мед. ін-т (1972, нині ТДМУ). Працював асист. каф. внутр. хвороб Крим. мед. ін-ту (1982–90); Від 1990 – у мед. ун-ті м. Белгород (нині РФ): доц., від 1995 – проф. каф. пропедевтики внутр. хво-

роб. Напрямки наук. діяльності: дослідж. впливу сано- і патогенет. механізмів систем імунітету та фібрінолізу на розвиток атеросклерозу в умовах обструктив. захворювань легень. Вивчив нові ланцюги в патогенезі атеросклерозу. Автор низки наук. праць.

А. Бабанін (ЕСУ).

КАМЕРНИЙ ОРКЕСТР

– колектив музик Тернопільської обласної філармонії. Створ. 2001. Склад – 16 виконавців.

Учасники оркестру.

Худож. кер. та диригент – С. Черняк. У програмі твори Й.-С. Баха, А. Вівальді, В.-А. Моцарта, М. Скорика, З. Фібиха, П. Чайковського та ін.

Г. Шергей.

КАМЕРНИЙ ХОР

– колектив вокалістів Тернопільської обласної філармонії. Створ. 1998. Склад – 24 виконавці. Худож. кер. і диригент – С. Дунець. У реперту-

арі – хор. концерти О. Архангельського, Д. Бортнянського, твори В. Зуцького, М. Леонтовича, С. Станковича, К. Стеценка, обробки укр. нар. пісень *Є. Козака*, *М. Колесси*.

Г. Шергей.

КАМ'Я З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– різновид геми (коштовного каменю) з випуклим зображенням сюжету. К. різьбили, зазвичай, із різних порід напівкоштов. каменів, зображали міф. чи побут. сцени. Знайдена в с. Капустинці, нині Збараз. р-ну. До 1-ї світ. війни зберіг. у Терноп. музеї.

О. Гаврилюк.

КАМІНЄЦЬКИЙ

Миколай (Kamieniecki Mikołaj; р. і м. н. невід. – 1515, м. см. невід.) – польський військовик,

державний діяч. Краків. воєвода, вел. корон. гетьман (1503), сандомир. воєвода (1505). 1508 на Кременеччині воював із крим. ординцями. 1512 командував військом у битві біля с. Лопушне (нині Лановец. р-ну), в якій разом із загонами *К. Острозького* розгромив татар. військо.

П. Гуцал.

КАМІННА

Галина Олександрівна (01. 02. 1926, с. Гросулове, нині смт Велика Михайлівка Одес. обл.) – письменниця. Чл. НСПУ (1960). 1940–41 навчалася в США у Тернополі; події в місті на поч. нім.-рад. війни (наприкінці червня 1941) описала у кн. спогадів “Покликані любов'ю до Вітчизни”. Після війни працювала на залізниці, згодом – у ред. газет у Києві. Авторка збірок поезій, оповідань і повістей, книг для дітей (усі твори – рос. мовою).

Є. Гасай.

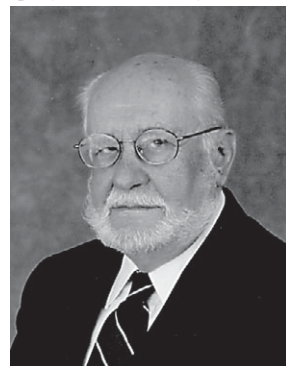
КАМІНСЬКА

Ольга Іванівна (19. 12. 1958, м. Тернопіль) – співачка (лірико-колоратурне сопрано). Нар. арт. України (1999). Дипломант Всесоюз. конкурсу ім. М. Глінки. Закін. Терноп. муз. школу та муз. уч-ще ім. С. Крушельницької, Київ. консерваторію (1985, викл. З. Христин; нині нац. муз. акад.). Відтоді працює в Київ. театрі оперети. Пропагувала укр. мист-во в Болгарії, Канаді, Монголії, Польщі, США, Югославії. На студії “Укртелефільм” знялась у фільмах “Найкращі мелодії з оперет”, “В ритмі вальсу”. Серед ролей: Одетта, Маріца, Сільва, Теодора, Ютта (“Баядера”, “Маріца”, “Сільва”, “Принцеса цирку”, “Голландочка” І. Кальмана), Ганна Главар, Саша (“Весела вдова”, “Царевич” Ф. Легара).

Х. Весна, Т. Лукіна (ЕСУ).

КАМІНСЬКИЙ

Анатоль Григорович (17. 05. 1925, с. Кошляки, нині Підволочис. р-ну) – вчений, публіцист, політичний та громадський діяч. Др-права, проф. Міжнар. премія ім. Пилипа Орлика (1994, м. Київ). 1943 закін. г-зію у Львові. Чл. ОУН (від 1941), брав участь у підп. нац.-визв. русі. Від кінця 1944 – в еміграції (Австрія, Німеччина, Вел.

Британія, США). Студіював право у м. Мюнхен (Німеччина), міжнар. відносини у Лондон. школі екон. та політ. наук (Вел. Британія). 1960–80 працював дослідником у дослід.-видав. об'єдн. “Пролог” у м. Нью-Йорк (США); 1970–73 – секр., 1973–80 – заст. президента “Прологу”. Чл. ред. часописів “Сучасність” та “Український самостійник”, де опубл. низку статей на нац.-визв. тематику. Також дописував до “Свободи” (м. Нью-Джерсі, США) та ін. газет. 1983–89 – кер. (дир.) і ред. Укр. служби радіо “Свобода” (м. Мюнхен). Голова Екзекутиви (викон. органу) ЗЧ ОУН (1954–58), чл. Політ. ради ОУН за кордоном (1954–91); чл. Президії Середовища УГВР (1973–81), заст. голови Середовища УГВР (1981–95). Від червня 1991 – Голова ОУН за кордоном, від квітня 1995 – голова політ. ради Середовища УГВР. Після 1991 публікує статті й наук. праці у періодиці України. Викладав в УВУ (м. Мюнхен, від 1989; 1996–98 – декан ф-ту права і сусп.-екон. н.); в Ін-ті міжнар. відносин у Києві (1992–93), від 1992 – у Львів. нац. ун-ті. Мешкає у м. Ворвік поблизу Нью-Йорка (США). Автор кн. “На новому етапі” (1965), “За сучасну концепцію української революції” (1970), “Динаміка визвольної боротьби” (1973), “Між двома революціями” (1974), “До перспектив нашої політики” (1977), “Яка орієнтація?” (1981), “Край, еміграція і міжнародні закуліси” (1982), “На перехідному етапі – “гласність”, “перебудова” і “демократизація” в Україні” (1990), “Вступ до міжнародних відносин” (1993, з доповн. 1995), “Від насильної до мирної революції” (1996), “Василь Охримович: Біографічний нарис” (1999), “Основи міжнародних відносин” (2001). Переклав укр. мовою кн. Б. Ворд “П'ять ідей, що рушають світом” (1962). Меценат ч. 2 “Журавлиної книги”.

Лит.: Панченко О. Держава, право і революція у визвольній концепції Анатолія Камінського. – Гадяч, 2001; До новітнього українського світогляду і стратегії: Нариси з нагоди роковин А. Камінського – політика і вченого. – К., 2002.

Б. Мельничук.

КАМІНСЬКИЙ

Віктор Євстахійович (08. 04. 1953, с. Нивра, нині Борщів. р-ну) – композитор, музичний діяч, педагог. Засл. діяч мист-в України (1995). Чл. НСКУ (1978). Держ. премія ім. М. Лисенка (2000), обл. премія ім. О. Гаврилюка (1981), обл. премія ім. С. Людкевича (2004, обидві – м. Львів), Нац. премія України ім. Т. Шевченка (2005). Навчався у Хмельн. муз. уч-щі (1970–72), закін. композитор. ф-т Львів. консерваторії

(1977, нині муз. акад.), від 1978 там викладає, від 2002 – проф. каф. композиції, проректор з наук. роботи. В аспірантурі у Москов. консерваторії (нині РФ) навчався у Т. Хреннікова. Автор струн. квартету (1976), симфон. поеми “Пам'яті Каменяра” (1977), камерної музики для струн. оркестру (1978), концертів для скрипки з оркестром (1979) і гобоя з оркестром (1980), речитативу і рондо для альту, фагота й ф-но (1981), соло для сопілки “Гуцульська легенда” (1982), симфоній № 1 (1982) та № 2 “Ріка дружби” на слова Б. Стельмаха (1983), симфонії-кантати “Україна. Хресна дорога” на слова І. Калинця, ораторії “Іду. Накликую. Взиваю...” до слів проповідей митрополита А. Шептицького в поет. опрацюванні І. Калинець (1998), фортеп. концерту пам'яті В. Барвінського (1995), концерту для 2-х флейт, 2-х скрипок, клавесина, органа й камер. оркестру (1996), концерту № 2 “Різдвяний” для скрипки з оркестром (2001), “Літургії” (2000), “Акафісту до Пресвятої Богородиці” (2002), сонат, варіацій, прелюдій, музики до вистав, пісень на сл. Б. Стельмаха, сл. В. Крищенко, сл. Р. Брагуни та ін. творів, обробок нар. пісень, а також підручника “Електронна та комп'ютерна музика”.

І. Дем'янова, І. Дуда.

КАМІНСЬКИЙ

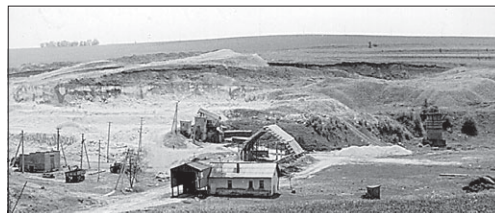
Ян (Kamiński Jan; 18. 01. 1870, с. Пробіжна, нині Чортків. р-ну – 11. 12. 1929, м. Краків, Польща) – польський військовий лікар. Д-р медицини. Закін. г-зію в м. Стрий (нині Львів. обл.), мед. відділ. в Ягеллон. ун-ті (Краків). Від 1896 – полк. лікар, комендант шпиталю в австр. армії. Від 1916 – комендант центр. шпиталю Польс. легіонів у м. Люблін. Від 1918 – на мед. посадах у ВП. Автор наук. праць

С. Ткачов.

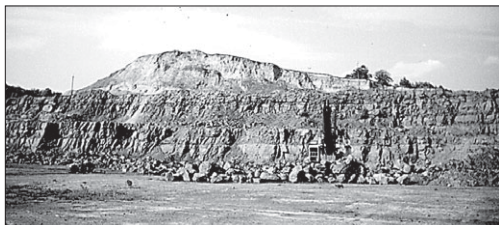
КАМІНЬ БУДІВЕЛЬНИЙ

НА ТЕРНОПЛЬЩИНІ

– гірські породи на території області, що використовують у будівництві, переважно як бутувий камінь (бут), щебінь тощо. Бут. камінь – уламки породи неправил. форми, отримані в результаті вибух. робіт у кар'єрах, а також відхо-

Ватняковий кар'єр у с. Зубрець Бучацького району.

*Кар'єр доломітів поблизу
с. Коржова Монастирського району.*

ди від обробки блоків і плит. При його подрібненні отримують щебінь, крихту, штучний пісок. В обл. як К. б. використовують вапняки, пісковики і доломіти. Вапняки силурій. періоду поширені тільки у пд.-сх. р-нах Тернопільщини, глиб. їх залягання – 0–80 м, заг. потужн. 50–60 м. Міоцен. вапняки розміщ. переважно в межах Товтрової гряди, представлені світло-сірими, жовтуватими черепашковими, детритовими, оолітовими. Глиб. залягання – 0–15 м, потужн. звич. 3–20 м, у межах гряди – до 100 м і більше. Доломіти девон. періоду – темно-сірі до чорних, щільні, масивні серед. потужн. до 37 м розробляють у Завадів. родовищі (Монастирис. р-ну). Пісковики девон. віку залягають переважно у пд. р-нах Тернопільщини і представлені кварцово-слюдистими, тонкозернистими, масив. відмінами різного забарвлення – від сірого до бурувато-червоного. В обл. розвідано і взято на баланс 20 родовищ вапняків (запаси на 2000 – 80217 тис. м³), 8 родовищ пісковиків (7590 тис. м³) і 1 родовище доломітів (6501 тис. м³). Нині розробляють 12 родовищ; крім того, ще 3 родовища вапняку розвідані й не враховані Держбалансом і 40 родовищ (по 20 – вапняків і пісковиків) попередньо обстежені (їх запаси – 3530 тис. м³). Усі балансові родовища в обл. належать до дрібних (крім єдиного – Бродок Лівобережний Борщів. р-ну) із запасами менше

*У кар'єрі вапнякового каменю на околиці
с. Возилів Бучацького району.*

15 млн. т. За обсягом розвід. запасів К. б. виділяється лише Борщів. р-н (41,4 млн. м³), по 5–14 млн. м³ – у Тербовлян., Монастирис., Підволочис., Гусятин. та Зборів. р-нах. В ін. р-нах

обл. обсяг розвід. запасів становить 0,1–3,1 млн. м³; не розвід. запаси – Козів. і Підгасц. р-нів. Найбільші обсяги видобутку сировини – на родовищах Бродок Лівобережний, Новосілівське, Дітковецьке, Старозбараське, Гаї-Розтоцьке, Скала-Подільське, Завадівське.

В. Кітура, М. Сивий.

КАМІНЬ ОБЛИЦЬОВАЛЬНИЙ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– гірські породи, що використовують для декору будівель та їх захисту від руйнівного впливу зовнішнього середовища. Цінні властивості – високі фізико-мех. показники, погодостійкість, довговічність і декоративність (колір, рисунок, структура, відбивна здатність породи після полірування). Таким вимогам певною мірою відповідають червоні та сірі пісковики дністров. серії ниж. девону, неоген. гіпси та четвертинні травертини. Пісковики добре відслонюються у Подні-

*У Буданівському кар'єрі
облицювального камення.*

стров'ї та в долинах лівих приток р. Дністер. Породи здебільшого червоні, рідше – сіруваті, дрібно- та середньозернисті, міцні кварцоподібні, слюдисті. Придатні для зовн. облицювання будівель, виготовлення пам'ятників, постаментів, тротуар. плит, бордюрів тощо. Розробл. два балан. родовища пісковиків: Буданів. (4,7 млн. м³) і Застіночен. (1,6 млн. м³) Тербовлян. р-ну. В обл. відомі три невеликі родовища травертинів: Кривчен. (Борщів.), Порохова і Рукомиш (Бучац.) із заг. запасами 29 тис. м³, а також pobl. сіл Сокілець і Переволока (Бучац.), Литячі і Нагоряни (Заліщиц. р-нів). Травертини жовтувато-коричневі, сірувато-жовті, місцями кавернозні. Розробл. лише Кривчен. родовище; підготовлене до експлуатації Тростянец. (Монастирис. р-ну) родовище гіпсу із розвід. запасами 843 тис. м³. Гіпси у родовищі придатні для вироб-ва стандарт. блоків, облицюв. плит, алебастру, худож. виробів тощо.

В. Кітура, М. Сивий.

КАМІНЬ ПІЛЯНИЙ (ТЕСОВИЙ) НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– гірські породи на території області, що розпилюють на блоки, обтісують і використовують у будівництві. Це вапняки-черепашники, вул-

канічні туфи, опоки, інколи – гіпси, мергелі, пісковики. В обл. родовища К. п. – рифогенні різновиди вапняків тортон. і сармат. ярусів, територіально “прив’язані” до Товтрової гряди. Тортон. вапняки детритові (органогенно-уламкові), щільні, порівняно однорідні, залягають серед перекристалізованих вапняків у вигляді пачок потуж. до 40 м; сармат.-черепашкові, детритово-черепашкові, оолітові потуж. 1–30 м. Для них характер. неоднорідність хім. складу і фіз.-мех. властивостей, а також наявність провєрстків перекристалізованих вапняків, що утруднює розпилювання їх на блоки. Породи залягають на глиб. від кількох метрів на схилах гряди до 30–40 м у її центр. частинах. У держ. балансі враховано лише Доброводівське (с. Доброводи Збараз.) та Лисичинське (с. Лисичинці Підволочис. р-нів) родовища, які інтенсивно розробляли; нині вони – у резерві. Залишок запасів на першому становить 550 тис. м³, на другому – 2581 тис. м³. Перспективні ділянки на вироб-во К. п. виявлені у Збараз., Терноп. й Гусятин. р-нах.

У Доброводівському кар’єрі
тмляного каменю.

В. Кітура, М. Сивий.

КАММЕР

Жан-Франсуа (р. і м. н. невід.) – дипломат. Надзвич. і Повноваж. посол Швейцарії в Україні. 5 травня 2002 на запрошення проф., політолога, громад.-політ. діяча *Б.-В. Гаврилишина* відвідав смт Коропець Монастирис. р-ну. Брав участь у відкритті комп’ютер. класу в місц. ПТУ; обладнання придбано за кошти швейцар. посольства.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КАМ’ЯНА ГОРА

– одне з трьох підвищень поблизу с. Завалів у Підгаєцькому районі. Дві інші гори – Бичова і Карачин. Це частини вкритого лісами горбовато-горист. пасма на Підгаєччині, що піднім. до 414 м і простяг. з півночі на південь від с. Рудники вздовж р. Золота Липа до с. Завалів. Основа – м’який сірий крейд. вапняк. На К. г. здавна діяв монастир оо. Василян. Пов’язану з ним переказ-легенду вперше опубл. о. Іоанікій Галятовський, архімандрит Чернігівський, у книзі “Небо новое” (1665). 1782 австр. влада закрила монастир. До 2-ї світ. війни на К. г.

щороку (22 травня – 7 липня) відбувалися щоденні відпусти. Зусиллями місц. громади на чолі з о. М. Демидою 2004 на К. г. збудована капличка; знову почалися відпусти.

С. Колодницький.

“КАМ’ЯНЕЦЬКА ХРОНІКА”

– найбільша з трьох вірменських хронік (поряд із Венеціанською та Польською). Уклали 17 ст. брати Акоп та Аксент. “К. х.” відтворює події у м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.), на Поділлі та в Сх. Галичині 1430–1652. У ній є матеріали про Тербовлю, Підгайці, Чортків, Язловець (нині Бучац. р-ну).

Вас. Ханас.

“КАМ’ЯНІ БАБІ”

– ранньослов’янські статуї язичницьких богів. Витесані з каменю, прототипи Світовида (див. *Збруцький ідол*). На поч. 20 ст. львів. археолог *А. Шнайдер* нарахував понад 30 “К. б.”, зокрема у м. Бучач, м-ку Золотий Потік (нині смт Бучац. р-ну), Горішній Слобідці, Заліссі (нині села Монастирис. р-ну) та ін. Зображ. “К. б.” не збереглися; зберег. нижня частина каменю під назвою “*Баба*” на р. Нічлава у с. Бабинці Борщів. р-ну.

Б. Волинський, В. Лашта.

КАМ’ЯНКА

– село у Тербовлянському районі. До 1962 називалося Слобідка Струсівська. Підпорядк. Дархів. сільраді. Розташ. на березі р. Брусинець, за 8 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Тербовля. Насел. 186 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1588. Діяли “Просвіта”, “Сокіл” та ін. т-ва. 26 вересня 1930 під час *нацифікації* відбулася розправа над селянами. Від 5 липня 1941 до 24 березня 1944 К. – під нім. окупацією. Є церква свв. Петра і Павла (2000). Встановлено кам. хрест на могилі вояків УПА братів Прусаків, насип. символ. могила Борцям за волю України. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб. У К. народ. реліг. діяч *В. Берестянський*, громад. діячі П. Борецький та *М. Курочка*, д-р пед. н., проф. *В. Мельничайко*, громад. діяч *І. Шепертицький*.

М. Сивульська, В. Уніят.

КАМ’ЯНКИ

– село у Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Мовчанівка. До К. приєднано хутори Кам’янецький Ліс та Паліїв Ліс. Розташ. на березі р. Вальчак, за 9 км від райцентру і 2 км від найбл. залізн. ст. Богданівка-Кам’янки. Насел. 1492 особи (2001). Перша писемна згадка – 1541. У Тербовлян. градських

У центрі села.

актах К. згадані 1564 як місто. Наприкін. 16 ст. м-ко перебувало у власності князя Корецького, який віддав його в оренду євреєві А. Лоховському. 1770-і К. – власність князів Понятовських. Від 1914 до 1923 у К. душпастирював батько *Я. Стецька – С. Стецько*. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Сільський господар” та ін. т-ва. За рад. часів К. було зразково-показ. селом області. Є церква св. Миколая (1847, мур.). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1978), *Я. Стецьку* (1995, скульп. *О. Маляр*), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1990). Місц. агрофірму “Нива” очолює *І. Данилюк*. Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, АЗС, торг. заклади, готель; є став. У К. народ. громад.-політ. діяч *О. Москалик*, проживав (1914–25) громад.-політ. діяч *Я. Стецько*, перебувала архітекторка *К. Склярова-Харитоновна*. На місц. цвинтарі похований о. *С. Стецько*.

Пам’ятник Я. Стецьку.

О. Клименко, Б. Мельничук.

КАМ’ЯНКІВСЬКА СТЕПОВА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. при в’їзді до с. Кам’янки Підволочис. р-ну біля старого вапн. кар’єру. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні Підволочис. заводуупр. будматеріалів. Пл. 2,9 га. Під охороною – наскельно-степ. рослинність. Особливо цінні ясенєць білий, гніздівка звич. (занес. до Черв. книги України), горичвіт весняний, гадючник шестипелюстковий (занес. до Переліку рідкісних і таких, що перебувають на межі зникнення, видів рослин. світу на тер.

Терноп. обл.) та ін. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

КАНДИБА-ОЛЬЖИЧ

Олег Олександрович (справж. прізвище – Кандиба, літ. псевд. – О. Ольжич, псевдо “Ідеаліст”; 08 (21). 07. 1907, м. Житомир – 09. 06. 1944, концтабір Заксенгаузен, побл. м. Берлін, Німеччина) – поет, публіцист, археолог, діяч ОУН. Син *О. Олеся*. Д-р філософії (1930). Чл. ОУН (1929). Від 1923 жив у Чехо-Словаччині. Закін. Карлів. ун-т у м. Прага (1929). Працював на каф.

О. Ольжич. Малюнок І. Зілінка (м. Тернопіль).

археології УВУ та в археол. відділі Чес. нац. музею (1929–32), проводив археол. розкопки на тер. Чехії та Югославії. 1928–29 вивчав пам’ятки трипіл. культури на Тернопільщині: здійснив пробні розкопки у селах Більче-Золоте (печера *Вертеба*), Козаччина, Ланівці, Стрільківці (нині Борщів. р-ну), Голігради, Добрівляни, Касперівці, Новосілка (нині Заліщиц. р-ну) та м. Заліщики. За матеріалами цих і наступ. досліджень К.-О. створив нову періодизацію трипіл. культури, опубл. наук. праці “Розкопки у Галичині в 1928 р.”, “Галицька мальована кераміка”, “Погляди М. Грушевського на початок людської громади”. Автор зб. поезій “Рінь” (1935), “Вежі” (1940), зб. “Підзамче” (1946, вид. посмерт.), віршів і статей у період. виданнях. Від 1937 очолював культ. референтуру ПУН, згодом одночасно – ред. часопису “Самостійна думка”. 1938 читав лекції в Гарвард. ун-ті, брав участь в орг-ції Укр. наук. ін-ту в США. 1938–39 – заст. голови ПУН при уряді Карпат. України; після поразки укр. державності на Закарпатті перебував у концтаборі в Угорщині. 1939–41 – у Кракові (Польща); очолював Рев. трибунал ОУН(м). На поч. нім.-рад. війни прибув до Києва, керував підпіл. групами в Україні. В травні 1942 конференція ОУН(м) у Почасві (нині місто Кременец. р-ну) обрала К.-О. заст. голови ПУН *А. Мельника*, головою ПУН на укр. землях. 25 травня 1944 зарешт. гестапо у Львові; закатований у концтаборі. У травні 1997 в Більче-Золотому відкрита мемор. таблиця К.-О., в Тернополі відбулася міжнар. наук.

студент. конференція до його 90-річчя.

Лит.: Бубній П. Олег Кандиба-Ольжич і Тернопільщина // Тернопілля '95: Регіональний річник. – Т., 1995; Заведнюк В. Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

Л. Алексієвцев, В. Барна.

КАНЄВСЬКИЙ

Ян-Ксаверій (Kaniewski Jan Ksawery; 1809, м. Красилів, нині Хмельн. обл. – 1869, м. Варшава, Польща) – польський живописець, педагог. 1827 закін. *Кременец. ліцей* (навчався у *Ю. Пічманна*); працював тут мол. вчителем-асист. з рисунка. На кошти ліцею закін. студії в АМ у м. Санкт-Петербург (1831, нині РФ). 1833–42 перебував у Римі (Італія), де став чл. Рим. АМ. 1842–45 жив у Санкт-Петербурзі, обраний чл. АМ. 1846–66 – проф. Школи красних мист-в у Варшаві, 1859–66 – її дир. Відомий як портретист. Тв.: “Св. літургія Папи в Соборі св. Петра”, “Христос воскрешає сина вдови в Наїмі”, “Портрет К. Брюллова”, “Портрет Григорія XIV”.

І. Дуда.

КАНІВЕЦЬ

Володимир Васильович (05. 10. 1923, с. Весела Долина, нині Глобин. р-ну Полтав. обл.) – письменник. Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1970). Нагороди СРСР. Учасник нім.-рад. війни. Чл. НСПУ (1958). Закін. ф-т журналістики Латвій. ун-ту (м. Рига). Очолював Житомир. орг-цію СПУ; дир. Укр. відділ. Літ. фонду УРСР, відп. секр., секр. правління СПУ. Не раз перебував на Тернопільщині: в лютому 1984 брав участь у створенні обл. орг-ції СПУ; у вересні 1991 із Закарп. драм. театром був учасником в Монастирцях р-ні репрезентації (20 вистав) вистави (реж. *Я. Геляс*) за своєю п'єсою “Останні гречкосії”; під час прем'єр спектаклів за своїми п'єсами в Терноп. драм. театрі (нині акад. театр) – “Як наші діди парубкували” (травень 1992; реж. *А. Горчинський*) і “Шлюб за оголошенням” (жовтень 1995, реж. *С. Ваєрик*). П'єси К. – “Бомба для тещі”, “Останні гречкосії”, “Сватав Гриць удовицю” та ін. – поставлені також у кількох самодіял. театрах Тернопільщини, зокрема в Озернян. Зборів. р-ну (реж. *М. Коцюлим*).

В. Барна, Б. Мельничук.

КАНІЩЕНКО

Леонід Олексійович (05. 01. 1929, с. Буринь, нині місто Сум. обл.) – вчений-економіст, педагог, громадський діяч. Канд. екон. н. (1964), проф. Чл. Инж. акад. України (1990), академік Акад. екон. н. (1991), академік Акад. пед. н. (1992)

та ін. академій. Засл. прац. освіти України. Ордени “Знак Пошани” та “За заслуги” 3 ступ. (2004), медалі СРСР. Закін. Київ. ун-т (1954, нині нац. ун-т). Працював ст. викл. Жданов. металург. ін-ту (нині Приазов. тех. ун-т у м. Маріуполь Донец. обл.).

1959–66 – доц. Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). 1966–70 – дир. Терноп. філіалу Київ. ін-ту нар. госп-ва, 1971–75 – ректор Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ). 1975–92 – у Мін-ві вищої освіти України: нач. гол. упр., перший заст., в. о. міністра. 1992 – академік-орг-тор АПНУ, від листопада того ж року – її віце-президент, акад.-секр. відділ. вищої освіти. Нині – радник ректора ТАНГ, гол. н. с. Ін-ту вищої освіти АПНУ. Автор понад 320 наук. праць, у т. ч. 30 монографій, підручників і навч. посібників із проблем екон. теорії.

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т., 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КАНОНІЗАЦІЯ

(від грец. – підпорядковує правилу; від латин. – узаконює) – особливий акт церковної влади, за яким померлого подвижника віри і благочесття вшановують як святого. Регламентований порядок К. у християнстві – 10 ст., хоча святих вшановували від початків християнства. К. передбачає відповідність кандидата певним вимогам. У католицизмі – це належність до церкви, святе життя, прояви чудес, смерть кандидата на К. Православна церква не має єдиних вимог, але необхідні – святість життя, чуда (прижиттєві чи після смерті), знайдення мощей. У католицизмі К. має два етапи: 1-й – беатифікація, тобто проголош. кандидата блаженным, 2-й – власне К. У православ'ї розрізняють 3 види К.: місцева у вузьк. трактуванні (в межах певної тер. чи монастиря); місцева в широк. трактуванні (в межах єпархії); загальноцерковна. К. має сусп. значення, вказує на авторитет церкви й подає особу каноніз. святого як взірць для вірних, задля збереження та утвердж. морал. цінностей і високих ідеалів. Перші укр. християн. святі – князі-мученики Борис і Гліб (1021). Із уродженців Тернопільщини в УГКЦ беатифіковані: єпис-

копи *Никита Будка* і *Григорій Хомішин*, отці *Микола Конрад*, *Микола Цегельський*, *Віталій Байрак*, *Яким Сеньківський* (обидва – ЧСВВ), *Зиновій Ковалик* (ЧНІ). У православ. церкві одним із найшанованіших є преподобний *Іов Почайський*.

о. Й. Говера.

КАНТЕМІР

(Темір-хан; р. і м. н. невід. – 1637, м. Стамбул, Туреччина) – ногайський мурза, хан. На поч. 17 ст. об'єднав ногаїв у самост. ханат (див. *Білгородська орда*), який невдовзі став залежним від Осман. імперії. 1610–20-і здійснив грабіж. походи на укр. землі, зокрема *Волооським шляхом* на Покуття і Галичину. Загони К. були розбиті під Чортковом у лютому 1624 й під Устям (нині с. Устя-Зелене Монастирис. р-ну) в лютому 1626. Страчений за наказом турец. султана.

П. Бабій.

“КАНТИЧКА УКРАЇНСЬКОЇ РІЗДВЯНОЇ МІСТЕРІЇ”

– мала антологія, збірка колядок, щедрівок, віншувань, вистав-вертепів, що побутують на території держави, творів різдвяної тематики поетів Західної України, зокрема Тернопільщини. Вид. 2005 в м. Тернопіль. Ред.-упорядник – *І. Ваврик*. Муз. ред. О. Ваврик. Худож. оформлення *Я. Омеляна*. Передмова *О. Германа*. Розділи – “Колядки” (традиц., заг., нар.-патріот.), “Щедрівки” (у т. ч. запис. у с. Мізюринці Шумс. р-ну й на Лемківщині), “Віншівки” (у т. ч. с. Мізюринці, Лемківщини, карпат., новорічні, особливі: на УЧХ, на укр. інвалідів, на “Просвіту”, на церкву, на добрі справи), “Вертепи”, “Різдвяна поезія” (див. “*Богославень*”). Усі колядки й щедрівки подані з нотами.

І. Дем'янова.

КАНУКОВ

Джамбулат (1875, м. н. невід. – червень 1919, повл. с. Озерна, нині Зборів. р-ну) – військовий льотчик, полковник УГА. Походив із осетин. князів. роду. Служив у рос. армії, за гетьманату – в 3-у Одес. авіац. дивізіоні, який у листопаді 1918 передислокував у м-ко Красне (нині смт Бус. р-ну Львів. обл.), став основою Летун. відділу (від квітня 1919 – полку) УГА; ком-р 2-ї летун. сотні, яка базувалася там само. В лютому 1919 К. очолив авіац. частину. Загинув у авіакатастрофі внаслідок диверсії. Разом із К. воював його син *Хасбулат* – хорунжий, слухач летун. школи (загинув 6 лютого 1919 в м-ку Красне).

П. Гуцал, Б. Пиндус, В. Ханас.

КАНЮК СТЕПОВИЙ

(*Buteo rufinus*) – птах із родини Соколоподібних (Falconiformes). Занес. до Червоної книги України як зникаючий, рідкісний і такий, що потребує збереження. Гніздиться у Київ., Черкас., Кіровогр. і Херсон. обл. та в Криму. Чисел. зменшується через розорювання степів, вирубування лісів. На тер. Тернопільщини дуже рідкісний, залітний.

О. Івахів.

КАПАНАДЗЕ

Автанділ і *Таріел* (01. 12. 1962, м. Тбілісі, Грузія) – спортсмени (футболісти). Брати-близнюки. Виступали за команди “Локомотив”, “Динамо” (обидві – Тбілісі), “Гурія” (Ланчхутті), “Торпедо” (Кутаїсі; всі – нині Грузія), “Темп” (Шепетівка, Хмельн. обл.). Від 1996 – в терноп. “Ниві”. А. зіграв за команду 135 матчів, забив 55 м'ячів; Т. – 167 матчів, 27 м'ячів. 1997 А. увійшов до 10-и кращих спортсменів Терноп. обл. Від 2000 обидва – у РФ.

Автанділ (зліва), Таріел.

Л. Легкий.

КАПАТСЬКИЙ

Кость Якович (справж. прізвище – Усенко; 06. 06. 1902, м. Білопілля, нині Сум. обл. – 25. 12. 1977, м. Черкаси) – актор і режисер театру. Засл. арт. УРСР (1954). 1935 закін. ін-т театр. мист-ва в м. Москва (нині РФ). Працював актором в Укр. пересувній трупі Д. Піддубного в м. Кременчук (1918), драм. театрі ім. М. Заньковецької у Запоріжжі (1924–25), згодом – у театрах Дніпропетровська (1926–38). Реж. театрів у містах Кривий Ріг (1938–45), Ста-

ніслав (нині Івано-Франківськ; 1945–51), Тернопіль (1951–57) і Черкаси (1957–75). Видав у Тернополі ілюстр. нарис “Тернопільський театр ім. Т. Шевченка” (1955).

П. Медведик.

КАПЕЛИ БАНДУРИСТІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– мистецькі колективи, які супроводжують власне виконання пісень грою на бандурах. К. б. Т.: Струсів. самод. засл. капела бандуристів “*Кобзар*” (1957), нар. самод. мішана капела бандуристів “*Мрія*” Чортків. рай. Буд. культури (1960), мішана капела бандуристів Кременец. рай. Буд. культури (1972, кер. А. Бродін, хормейстер М. Матерський) – лауреат обл. туру Всеукр. огляду нар. творчості (1990), від 1991 на її базі утвор. жін. капела бандуристок Кременец. гуманіт.-пед. ін-ту (кер. О. Бистрицька, концертмейстер О. Вальчук); жін. капела бандуристок Терноп. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької (1986, кер. В. Верней, від 1991 – І. Турко) – лауреат конкурсів ім. С. Крушельницької (1986, 1987). Про ін. колективи бандуристів на тер. Тернопільщини та їх діяльність див.: “*Бандуристи, кобзарі*”.

М. Євгенська.

КАПИЩА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– частково збережені культові дохристиянські споруди на святилищах. 1984 між селами Городниця і Личківці Гусятин. р-ну археологи виявили кам'яний постамент із заглибленням, де стояла кам'яна статуя Світовиди (див. “*Збруцький ідол*”). Ймовірно, язичниц. К. були в місцях, де ще на поч. 20 ст. зберег. т. зв. *кам'яні баби*, та в древніх печерних храмах, розташ. у травертин. скелях у селах Стінка Бучац., Устечко Заліщиц., Монастирок Борщів. р-нів. Три городища-святилища виявлені 1984–89 у горах *Медобори* в Гусятин. р-ні.

І. Дем'янова.

КАПІЙ

Мирослав Дмитрович (псевд. – Лугович Юрій, Юрій Луговий, крипт. – М. К.; 05. 05. 1888, с. Кошобинці, нині Гусятин. р-ну – 24. 03. 1949, м. Косів, нині Івано-Фр. обл.) – письменник, перекладач, фольклорист, краєзнавець, педагог. Дитячі роки минули в с. Іванівка (нині Тербовлян. р-ну), де вчителювали його батьки. Навчався в укр. г-зії у Тернополі. 1914 закін. Львів. ун-т. Викладав у торг. школі в м. Ярослав (Польща), у г-зіїх міст Тербовля (1920–28), Лежайськ (Польща), Відень (Австрія; 1944–45) і СШ м. Косів (від 1945). 1906 опубл. низку по-

езій у Львів. часописах “Світ”, “Неділя” та “Бджола”, згодом – в альманасі “Ехо з-над Пруту” (м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.), 1908 – в альманахах “Розвага”, “Українська муза”, “Терновий вінок” (м. Київ). Автор циклу поезій “На цім подолі смутку”

(1906; не опубл.), соц.-побут. нарисів та оповідань “З його думок” (1907), “Незабутнім тінням Тарасовим” (1914), наук.-фантаст. повісті “В країні блакитних орхідей” (1932), повісті “Із-під срібного Сяну” (1937), “Фантастичних оповідань” (1939). У рукописі залиш. розвідки “Тернопільська студентська громада в 60-х рр.”, “Іван Далібор Вагилевич, його життя і письменницька діяльність” (обидві – 1914). У студент. роки К. зафіксував від галичан та гуцулів чимало фольклору, зокрема, в с. Костільники (нині Бучац. р-ну) – пісні, казки, легенди. Частину з них опубл. у своїх зб. *В. Гнатюк*, з яким К. листувався. Переклав твори Ж. Верна, Г. Гейне, Г. Ібсена, Р. Кіплінга, М. Конопницької, О. Купріна, М. Лермонтова, Ф. Шіллера. Під час 2-ї світ. війни перебував у Польщі, зазнав переслід. гестапо. Влітку 1944 при переїзді К. до Відня загинули унікал. (понад 10 тис. тт.) нумізмат. та філателіст. збірки, архів К. та колекція худож. картин. У жовтні 1945 повернувся з сім'єю до Косова. Рукопис. спадщина К. зберіг. в ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ.

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

В. Качкан, Г. Кушнерик.

КАПІТАН

Дмитро (28. 10. 1900, с. Добринів, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 28. 07. 1978, м. Рочестер, США) – лікар, громадський діяч. Д-р медицини (1933), відтоді – чл. УЛТ. У червні-липні 1919 воював в УГА на Тернопільщині. Закін. г-зю у м. Бережани (1922, екстерном). Мед. студії – в ун-тах міст Відень (Австрія), Львів і Краків (Польща, закін. 1933). Лікар на Калущині (нині Івано-Фр. обл.), 1939–41 очолював рай. відділ охорони здоров'я у м. Перегінськ (нині Івано-Фр. обл.). Співпрацював з УПА. Навесні 1944 виїхав до Німеччини, 1949 – до США (м. Рочестер).

П. Гуцал, Б. Пиндус.

КАПЛҀН

Андрій Володимирович (29. 06. 1952, с. Дубівці Терноп. р-ну) – педагог. Канд. пед. н. (1993). Закін. Львів. політех. ін-т (1974, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), Рівнен. пед. ін-т (1980, нині гуманіт. ун-т). Працював на Рівненщині, згодом – дир. ЗОШ у с. Ігровиця Терноп. р-ну. (1980–85), зав. Терноп. райвно (1985–89), заст. нач. Терноп. обл. упр.

освіти (1989–92). Від липня 1992 – дир. Вищого профес. уч-ща № 1 у Тернополі, за сумісництвом від 2002 – доц. каф. вищ. математики ТДТУ. Автор низки наук. праць із проблем розвитку вітчизн. та закордон. профес. освіти, у т. ч. монографії “Розвиток сільськогосподарської професійної школи у Польщі” (2000).

В. Уніят, В. Ханас.

КАПЛҀН

Леонід Ізраїлович (16. 08. 1948, м-ко, нині смт Теплик одноймен. р-ну Вінн. обл. – 18. 08. 1995, м. Тернопіль) – спортсмен (шахіст), тренер. Перший із тернополян – м. сп. СРСР із шахів (1976). Закін. Чортків. СШ № 2 (1966), навчався на істор. ф-ті Новосибір. ун-ту (нині РФ). 1970–80-і – багатораз. чемпіон Терноп. обл. 1978 – у команді укр. спорт. т-ва “Авангард” виборов Кубок СРСР. Від 1979 – суддя респ. категорії. 1991 – тренер *В. Іванчука* під час чвертьфінал. матчу на першість світу з А. Юсуповим. Кращі партії К. надруковані в багатьох вітчизн. та закордон. шах. виданнях. Щорічно в Тернополі проводять шах. меморіал. турнір пам’яті К. **М. Добровольський.**

КАПТІЙ

Іван Теодорович (25. 03. 1908, с. Оріховець, нині Підволочис. р-ну) – громадський діяч. Від

1928 – в Канаді, у Сент-Боніфасі: 1948–49 – голова буд. ком-ту Укр. нац. об’єдн. (УНО), 1950–83 – голова УНО; орг-тор відділу “Взаємної помочі”; засн. кооперативи “Дністер”. Діяльний у т-ві “Карпатія”, відділі КУК; співзасн., заст. голови Фондації осередку укр. культури й освіти.

Б. Мельничук.

КАПУСТА

Лаврін (рр. і м. н. та см. невід.) – військовик, дипломат, сподвижник *Б. Хмельницького*. Від 1648 – гадяцький полковник Війська Запорізького. Восени того ж року брав участь у поході на Волинь і Галичину, маршрут якого проліг через Тернопільщину.

П. Гуцал.

КАПУСТА

Микола (18 (30). 12. 1883, с. Залужжя, нині Збараз. р-ну – 02. 11. 1960, м. Сарсель, Франція) – кооперативний, громадський діяч. Закін. укр. г-зію в Тернополі, однорічні курси в торг. акад. у м. Відень (1908, Австрія). 1909 працював у кооп. установах на Теробовлянщині, згодом – у м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Співорг-тор т-ва “Сокіл”, очолював “Руську ошадну касу”, належав до управи повіт. госп.-торг. спілки. Під час 1-ї світ. війни – в австр. армії; 1919–20 – старшина УГА. Від 1921 – працював у край. Ревіз. союзі укр. кооператив у Львові. Одночасно викладав на щоріч. кооп. курсах, співпрацював з укр. орг-ціями, кооп. вид-вом “Червона Калина”. Зазнав переслідувань рад. влади. 1940–41 – в ув’язненні. Навесні 1944 емігрував до Німеччини, згодом – до Франції, де прилучився до роботи над ЕУ. Фінанс. радник, дир. канцелярії відділу НТШ у м. Сарсель. Автор статей у “Господарсько-кооперативному часописі” (1926–39, 1942–43) та ін. період. виданнях.

Лім.: Українські кооператори: Історичні нариси. – Л., 2001. – Кн. 2.

Р. Матейко.

КАПУСТИНСЬКИЙ

Василь Євстахійович (28. 08. 1951, с. Вілія Остроз. р-ну Рівнен. обл.) – графік, літератор. Закін. СШ у с. Сураж Шумс. р-ну (1968), Харків. худож. уч-ще (1975). Від 1975 живе і творить у м. Рівне. Учасник обл. та всеукр. виставок. Автор кн. поезій “Землі акорди” (1994).

В. Барна.

КАПУСТИНСЬКИЙ ЛІС

– село у Збаразькому районі. Раніше хутір. Підпорядк. Капустин. сільраді. Розташ. за 10 км

від райцентру і 4 км від найбл. залізн. ст. Красносільці. Насел. 42 особи (2001). Від 1929 діяло т-во “Просвіта”.

В. Ханас.

КАПУСТИНСЬКИЙ

Михайло Іванович (28. 05. 1954, с. Лани, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) – архітектор. Чл. НСАУ (1987). Закін. Львів. політех. ін-т (1983, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Проживає і працює в Тернополі; 1986–93 – гол. арх. проєктів “Укркомунремдорпроєкту”. Нині – підприємець, займається індивід. творч. діяльністю. Основні проєкти:

благоустрій пішохідних зон центрів Тернополя, Борщева й Монастириськ, Привокзальної площі на вул. Оболюня в Тернополі; мемор. комплекс і забудова центр. ч. с. Молотків Лановец. р-ну (1985); індивід. житл. будинки в насел. пунктах області.

Г. Івахів.

КАПУСТИНСЬКИЙ

Олександр Осипович (16. 08. 1850, м-ко Садгора, нині належ. до м. Чернівці – 10. 05. 1938, с. Кудринці, нині Борщів. р-ну) – священник УГКЦ, громадський діяч. Закін. г-зію в Чернівцях. Навчався на правн. ф-ті Чернів. ун-ту, у Львів. духов. семінарії. Від 1886 – сотруди́ник (помічник пароха) в селах Кудринці й Залісся (нині Борщів. р-ну), Колодрібка (нині Заліщиц. р-ну). Від 1896 – парох у с. Горошова, від 1905 – в м-ку Мельниця (нині смт Мельниця-Подільська) на Борщівщині. Від 30 червня 1913 – посол *Галиц. сейму* від УНДП. У січні–травні 1919 – чл. УНРади ЗУНР у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ); після переходу УГА за р. Збруч – парох у м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.). Від 1920 – парох у Кудринцях, декан. 1920–30-і – чл. виділу т-ва “Народний дім” і шкіл. ради повіту, віце-маршалок повіт. ради, співорг-тор спорудження будинку г-зії “Рідної школи” в Борщеві.

І. Дула.

КАПУСТИНЦІ

– село у Збарзькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Зарудечко, Капустинський

Ліс, Мусорівці. Розташ. за 7 км від райцентру та 1 км від найбл. залізн. ст. Красносільці. Насел. 204 особи (2001). Засн. у перш. пол. 19 ст. Внаслідок зливи 1908 село було підтоплене. Діяли “Просвіта”, “Союз українок” та ін. укр. т-ва. Є мур. церква св. Михаїла. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), встанов. “фігуру” Матері Божої (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. У К. народ. літератор *О. Шуплат*, проживав посол до австр. парламенту *Я. Остапчук*. Пobl. К. виявлено пам’ятки трипіл. культури та поховання перших століть н. е. Про К. видав кн. П. Телев’як “Від своєї долі не втечеш” (Лондон, 1998).

М. Драпала, В. Уніят.

КАПУСТИНЦІ

– село у Чортківському районі. Центр сільради. Розташ на лів. березі р. Серет, за 25 км від райцентру і 12 км від найбл. залізн. ст. Товсте. Насел. 474 особи (2003). Перша писемна згадка – 1439. До 1939 діяла “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Миколая (1856; кам.), 2 каплички. Споруджено пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985), насип. могила УСС (відновл.

Інталія (халцедон, 3 ст.). Знайдено у с. Капустинці.

1992). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торгов. заклад. Пobl. К. виявлено рим. монети 2 ст., візантій. монети, в т. ч. золотий солід (7 ст.), поховання пшевор. культури, археол. пам’ятки давньорус., трипіл., черняхів. культур та єдину інталію на тер. Тернопільщини.

О. Гаврилюк, М. Ричаківська.

КАПУСТЯК

Іван Микитович (19. 11. 1958, с. Вербів Березан. р-ну) – господарник, громадський діяч. Закін. Березан. технікум механізації та електрифікації с. госп-ва (1978, нині агро-тех. ін-т), ТАНГ (1994). Відтоді – гол. інж., від 1997 – дир. ТОВ “Тернобудмеханізація” фірми “Тернопільбуд”. Співголова ради земляцтва вихідців із с. Вербів – мешканців Тернополя й області. Вніс кошти на спорудження монумента Борцям за волю України (2000), пам’ятника *С. Бандері* (2004), від-

новлення Нар. дому (2001–02), музею в родин. селі. Один із фундаторів пам'ят. таблиці на вшанування окруж. провідника ОУН М. Семчишина-Дона (2004) у с. Вербів, пам'ятника митрополитові *А. Шептицькому* (2000) в Тернополі.

Я. Павлів.

КАПУСТЯНСЬКИЙ

Микола Олександрович (05. 02. 1879, с. Чумаки, нині Дніпроп. обл. – 19. 02. 1969, м. Мюнхен, Німеччина) – військовик, генерал-хорунжий Армії УНР. У травні–липні 1919 перебував на Тернопільщині. Від серпня 1919 – нач. опер. відділу об'єдн. укр. армій під час походу на Київ. У листопаді 1920 К. інтернували поляки біля Підволочиська. Від 1923 – в м. Париж (Франція), голова Укр. нац. союзу (1932–38). Під час нім.-фашист. окупації – заст. голови УНРади в Києві. 1943 в Заліщиках провів нелег. нараду з чл. ОУН. Від 1948 – військ. міністр уряду УНР в екзилі.

П. Гуцал.

КАПЧАК

Іван (1924, м. Заліщики) – меценат. Від 1943 – у дивізії “*Галичина*”. Після війни – у Німеччині. 1950 виїхав до США, нині мешкає у шт. Флорида. Разом із дружиною Ганною відвідував батьківщину (1992, 1998, 2001); зробили пожертву на церкву св. Покрови, за власні кошти закупили і передали мед. обладнання, одяг, продукти, книги тощо для школи-інтернату та дит. ревматол. санаторію в Заліщиках.

В. Олійник.

КАПШТИК

Микола Селіверстович (17. 12. 1917, с. Бикове, нині Криничан. р-ну Дніпроп. обл. – 07. 11. 2002, м. Тернопіль) – громадський діяч. Орден Вітчизн. війни 2 ступ., 5 медалей. Депутат Терноп. обл. ради кількох скликань. Учасник нім.-рад. війни. Від 1945 – на Тернопільщині. Закін. парт. школу в м. Львів та Вищу парт. школу в м. Київ. Працював на кер. парт. посадах у колиш. Заложців., Золотопогіц. і Товстен. р-нах. 1970–80 – секретар виконкому Терноп. обл. ради; згодом – інструктор відділу, референт облвиконкому.

О. Дацко.

КАРА

Ганна Якимівна (07. 08. 1959, с. Дубівці Терноп. р-ну) – спортсменка (академічне веслування). М. сп. міжнар. класу (1987). Займається веслуванням в академ. четвірці.

Вас. Ханас.

КАРАБІНЬВИЧ

Аполінарія Абрамівна (з дому – Багінська; 1894 (6), м. Житомир – після 1950-х, США) – актриса театру. Дружина *П. Карабінєвича*. Виступала в театрі М. Садовського, у мандр. театр. трупах Галичини, театрі під кер. чоловіка (1932–39), Терноп. обл. театрі ім. І. Франка (1939–41). Зіграла різнопланові ролі. Від 1949 – в США.

П. Бабій, Б. Пиндус.

КАРАБІНЬВИЧ

Панас Сильвестрович (18 (30). 01. 1897, с. Себринці, нині Могилів.-Поділ. р-ну Вінн. обл. – 15. 05. 1964, м. Чортків) – актор, режисер, театральний діяч. 1913–15 навчався в духов. семінарії у м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.). 1915–16 воював у рос. армії. Від 1917 – в театрі *М. Садовського*, з яким навесні 1919 перебував на Тернопільщині. Залишився в Галичині, актор мандрів. театр. труп. 1932–39 очолював кооп. театр у Тернополі, який щороку гастролював Зх. Україною; поставив у ньому вистави: “Наталка Полтавка” І. Котляревського, “Оборона Буші” М. Старицького, “Сто тисяч” і “Хазяїн” І. Карпенка-Карого та ін. Від 1939 – дир. Терноп. обл. театру ім. І. Франка, створ. з акторів театру К. і труп *М. Комаровського* та *Б. Сармаги*. 1940 К. організував пересув. театр у м. Бережани. 1941 К. заарешт. органи НКВС, ув'язнений. Після війни звільнений. Працював методистом Терноп. обл. буд. нар. творчості, реж. Заліщиц. і Чортків. самодіял. театрів, 1951–61 – дир. Чортків. рай. буд. культури, де поставив кілька вистав. Реабіліт. 1989. Ім'ям К. названий самодіял. нар. театр у Чорткові. 1993 на могилі К. зведено пам'ятник (скульп. *Т. Невесела*).

П. Медведик, Я. Чорпіта.

КАРАБІНОВИЧ

Михайло Андрійович (19. 04. 1922, с. Дзвиняч, нині Богородчан. р-ну Івано-Фр. обл. – серпень 1982, м. см. невід.) – господарник. Учасник нім.-рад. війни. Герой соц. праці (1966). Працював бригадиром рільників у колгоспі в с. Рудка, нині Цигани Борщів. р-ну.

Н. Халуца.

КАРАВА́НСЬКИЙ

Олег Іванович (01. 10. 1947, с. Красівка, нині Терноп. р-ну) – господарник, громадський діяч, меценат. Засл. прац. пром-сті України (1999). Депутат Терноп. обл. ради 4-х скликань (від 1990). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2003). Переможець акції “Галицький лицар – 2003” у но-

мінації “Меценат року”. Закін. Терноп. філію Львів. політех. ін-ту (1975, нині ТДТУ), Львів. політех. ін-т (1985, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1970 – в об’єдн. “Тернопільгаз”: слюсар, майстер, ст. інж.; від 1976 – заст. нач., від 1987 – нач.

об’єдн. “Тернопільгаз”; від 1994 донині – голова правління ВАТ “Тернопільгаз”. 1999–2000 – перший заст. голови Терноп. ОДА. За час кер-ва К. газифіковано понад 600 насел. пунктів області. Він опікується дітьми-сиротами, сприяє проведенню щоріч. благод. марафону “З турботою про дитину” та ін.

Лім.: Хто є хто на Тернопільщині. Видатні земляки: Довідково-біографічне видання. – К., 2004. – Вип. 1.

І. Дем’янова.

КАРАСЬ

Іван Микитович (бл. 1720, с. Лапшин, нині Бережан. р-ну – після 1780, м. см. невід.) – козацький отаман. Майстер співу (бас), танцюрист і оповідач. 5 р. (до 1745) перебував у вагазі опришків *О. Довбуша*, згодом – І. Баюрака. Під виглядом шляхтича Камінського зі Снятина став нараїв. лісничим. Таємна ватага К. налічувала бл. 20 селян. Під час перебування на Запорізі. Січі отримав прізвисько “Карась”. Разом із М. Залізняком – орг-тор повстання гайдамаків 1768. Очолював козац. депутацію до турец. Порти 1775, коли рос. армія знищила Січ. Після засн. Задунай. Січі – її наказний отаман. У віці бл. 60 р. повернувся в Україну. Виступав із мандрів. театром на ярмарках і відпустах. К. – прототип образу Карася з опери “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемівського.

І. Дула.

КАРАСЬ

Іван Михайлович (31. 03. 1969, с. Саранчуки Бережан. р-ну) – художник, реставратор. Навчався у Львів. ін-ті декор.-приклад. мист-ва (нині акад. мист-в), АМ у м. Рим (Італія), закін. школу реставрації фресок і настін. живопису (2001). Працює в галузі монумент. розпису, іконопису, реставрації. 1993–2000 виконав 188 ікон. У Римі розписував Папську колегію ім. св. Йо-

сафата, реставрував полотна художника 17 ст. Рігарді, написав портрет Папи Івана Павла II з патріархом Румун. православ. церкви (1999), реконстр. стелю в Неаполітан. церкві 16 ст. та ін. Учасник 2-го міжнар. бієнале (1997); персон. виставка у залі св. Моніки в Римі (2000).

Н. Голод.

КАРАСЬ

Петро Прокопович (08. 01. 1939, с. Коханівка, нині Полон. р-ну Хмельн. обл.) – прозаїк, поет. Чл. НСПУ (1969). Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема у січні 1985 – учасник декади укр. літ-ри, зустрічався з читачами с. Вел. Березовиця Терноп. р-ну; 1989 – на всеукр. літ. святі в смт Гусятин.

В. Барна.

КАРАСЬОБ

Геннадій Іванович (29. 08. 1918, м. Харків – 05. 12. 1977, м. Тернопіль) – архітектор, громадський діяч.

Учасник нім.-рад. війни. Орден Черв. зірки (1945), Труд. черв. прапора (1971), 7 медалей та ін. нагороди. Депутат Терноп. обл. ради (1965–69) та міськ. ради (1951–56). Чл. СА СРСР (1974). Закін. Харків. ін-т інженерів комунал. буд-ва (1940). 1946–47 – інструктор відділу буд-ва Терноп. ОК КПУ. 1947–56 – гол. арх. Тернополя, 1956–75 – нач. відділу в справах буд-ва й арх-ри Терноп. обл. виконкому, 1975–77 – гол. спеціаліст, нач. тех. відділу Терноп. філіалу проект. ін-ту “Діпроцивільпромбуд”. Ініціатор створення великопанельного буд-ва в області; буд-ва цеху керам. фасад. облицювал. плитки, будинків підвищ. поверховості. Автор ген. планів забудови та благоустрою зруйнованого під час війни Тернополя, рай. центрів області.

Я. Павлів.

КАРАТАЄВ

Володимир Борисович (04. 08. 1955, м. Волочиськ, Хмельн. обл.) – спортсмен (греко-римська боротьба). М. сп. міжнар. кл. (1974). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1978, нині ТНПУ). Чотирираз. чемпіон УРСР, чемпіон СРСР серед молоді (1975), сріб. призер чем-ту СРСР (1978), бронз. призер 7-ї Спартакіади народів СРСР (1979). Чемпіон України серед ветеранів (2004), чл. нац. збірної ветеранів.

Г. Гунтік.

КАРАТЄ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– один із видів східних єдиноборств. Розвин. в краї завдяки виникненню наприкінці 1980-х у Тернополі спорт. клубів, з-поміж яких функціонують “Isto-Спартак”, “Сакура”, “Тернопіль”, “Воля”. На поч. 1990-х в обл. на офіцій. рівні діяли більше 20-и шкіл та секцій сх. єдиноборств. Нині на Тернопільщині займаються переважно кіокушинкай, фрістайл-карате, шотокан та ін. Плідно працюють тренери С. Колісник, В. Костенко, В. Кушнірик, П. Левицький, М. Мамчур, Є. Марушак, С. Мельник, В. Фаріон, Б. Федоришин. Президент обл. асоц. сх. бойових мист-в – П. Федоришин. Найвагом. результати – “Isto-Спартак” (тренер П. Федоришин; фрістайл-карате), який не раз перемагав у команд. першості України. В індивід. заліку чемпіони України – представники цього клубу М. Дуб, П. Левицький, О. Лелюх, С. Онуфрієнко, С. Москаленко, В. Фаріон, В. Шнуровський (усі – фрістайл-карате), О. Чумичова (“ката”). СК “Isto-Спартак” виховав 3-х м. сп. міжнар. класу. Від 2004 В. Кушнірик – тех. дир. Міжнар. союзу бойового карате (ІУККК).

В. Фроленков.

КАРАЧКО

Лукіян (1900 (за ін. даними 1899), с. Глядки, нині Зборів. р-ну – 30. 08. 1986, м. Краків, Польща) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛТ (1929). Навчався в укр. г-зії у Тернополі (1911–14), закін. мед. студії у м. Грац (1929, Австрія). Провадив лікар. практику в с. Вел. Бірки (нині Терноп. р-ну). Діяльний в укр. громад. орг-ціях.

Наприкінці життя переїхав до Кракова. Автор істор. розвідки про укр.-польс. відносини та ін. праць, статей.

Б. Мельничук.

КАРАЧОК

Василь Онуфрійович (30. 06. 1870, с. Чернихів, нині Зборів. р-ну – 12. 03. 1944, там само) – народний поет. Здобув початк. освіту. 1912–22 перебував у США, повернувшись додому, працював у влас. госп-ві. Автор поеми “Дума емігранта” (опубл. 1914 в США у кол. зб. “Пісні емігрантів”); уривок із твору надрук. ж. “Тернопіль” у додатку “Тернопільщина літературна”. – 1992. – Вип. 2), сатир.-гумор. віршів “Багачка натура”, “Жандармська чемність” (обидва – 1928), “Вдова” (1930), “Наймит” (1934), пісень і коломийок. К. вбив нім. офіцер.

П. Медведик.

КАРАШ

Морріс Селіг (1895, м. Кременець – 1957, м. Чикаго, США) – хімік. Чл. Нац. АН США (1946). Закін. Чиказ. ун-т (1917), проф. (1939) цього ВНЗ. Працював у галузі хімії вільних радикалів, синтезував і вивчав ртутноорганіч. сполуки, які застосовують у медицині та с. госп-ві, виділив ерготоцин. Створив основи для здійснення важливих для пром-сті процесів вільнорадикал. полімеризації.

Ю. Ковальков, Д. Файнштейн.

КАРАШЄВИЧ

Платон (р. н. невід., м. Корець, нині Рівнен. обл. – 1885, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – перекладач, бібліограф, краєзнавець. Закін. *Волин. духов. семінарію* в м. Кременець (1847), Санкт-Петербур. духов. академію. 1856–85 – священник Ісакиїв. собору в Санкт-Петербурзі. Описав б-ку Олександро-Невської лаври і звів Сінайський кодекс Біблії. Автор теол. праць.

В. Ханас.

КАРАШИНЦІ

– село у Гусятинському районі. Підпорядк. Хоростків. міськ. раді. Розташ. на березі р. Голодні Стави (Теплиця), за 33 км від райцентру і 3 км від найбл. заліз. ст. Хоростків. Насел. 511 осіб (2002). Перша писем. згадка – 1650. Насип. символ. могилу Борцям за волю України. Діє ЗОШ І ступ.

О. Гаврилук, Г. Уніят.

КАРБИШЕВ

Дмитро Михайлович (14 (26). 10. 1880, м. Омськ, нині РФ – 18. 02. 1945, концтабір Маутхаузен, Німеччина) – радянський військовик, генерал-лейтенант інженерних військ (1940). Герой Рад.

Союзу (1946, посмерт.). 1915–16 підполковник К. керував інж.-фортифікац. роботами на Тернопільщині в смузі рос. армій Пд.-Зх. фронту. В липні 1941 контужений у бою, потрапив у полон, закатували фашисти.

П. Гуцал.

КАРБОВАНЕЦЬ

– українська назва рубля Російської імперії, що побутувала у Волинській частині Тернопільщини у 18–20 століттях. Назва походить від скісних насічок (карбів) на ребрі сріб. рублів, впровадж. замість гуртових написів. Від грудня 1917 К. став грош. одиницею УНР; це – перші грош. знаки, на яких зображ. Держ. герб України – тризуб, є написи укр., рос., єврей. та польс. мовами. В обігу перебували паперові грош. знаки номіналом 10, 25, 50, 100, 250 і 1000 К. Після введення законом УНР 1918 нової грош. одиниці – гривні К. дорівнював 2 гривням або 100 копійкам чи 200 шагам. Після встановлення в Україні рад. влади до 1921 К. був вилучений із обігу. Натомість рад. рубль в УРСР називали К. (офіційна назва). У роки нім. окупації на укр. землях, що належали до рейхскомісаріату “Україна” з центром у м. Рівне, 1942 були випущені окупаційні К. номіналом 1, 5, 10, 20, 50, 100, 200 і 500. Емісію цих банкнот проводили для покриття видатків нім. окупац. адм. і пограбування населення. Після розпаду СРСР та проголош. незалежності України 1991 тимчас. грош. одиницею став укр. К., т. зв. купон. Криза в економіці призвела до впровадж. грош. знаків номіналом 1, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000, 5000, 10000, 20000, 50000, 100000, 200000, 500000, 1000000 карбованців.

О. Клименко.

КАРБОВСЬКИЙ

Юрій Максимович (28. 08. 1934, м. Дніпро-дзержинськ Дніпроп. обл. – 24. 08. 2003, м. Тернопіль) – вчений у

галузі інформатики та комп’ютерної техніки. Канд. тех. н. (1966), проф. (1990). Нагороди СРСР. Закін. гірничо-мех. ф-т Дніпроп. гірнич. ін-ту (1957; нині акад.). Від 1974 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): доц., зав. каф., де-

кан, проректор, проф. каф. автоматизов. систем і програмування. Провадив наук. дослідження з програмування та використання комп’ютерів для опрацювання екон. інформації. Автор та співавт. понад 130 наук. праць, у т. ч. 5 книг.

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т. 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КАРБОНАТНА СИРОВИНА ДЛЯ ВАПНУВАННЯ ҐРУНТІВ

І ВИРОБНІЦТВА КОРМОВІХ ДОДАТКІВ

– гірські породи. Використов. як меліоранти (у вигляді вапняк. чи доломіт. борошна) та мінерал. добавки до раціону с.-г. тварин і птиці. В області такими породами є вапняки, доломіти, мергел. вапняки і крейда. Детально розвідано 4 родовища для вироб-ва вапняк. борошна із загал. запасами пром. категорій понад 20 млн. т. Родовища Бродок Лівобережний (Борщів. р-ну), Застіночен. (Теребовлян. р-ну) і Торське (Заліщиц. р-ну) за величиною запасів належать до дрібних, Полупанівське у Підволочис. р-ні – велике (понад 18 млн. т.). Відомі ще 2 попередньо обстежені родовища у Монастирис. і Гусятин. р-нах із незначними запасами. Жодне не розробляють. Вапняк. борошно в обл. отримують як супутній продукт із відходів каменедробил. вироб-ва у вапняк. кар’єрах (Полупанів., Максимів., Галушинец. та ін.). Для майбут. розробок найпридат. родовища: комплексні Полупанів. сармат. віку в межах Товтрового пасма і Бродок Лівобереж. – силурій. віку в Борщів. р-ні.

М. Сивий.

КАРБОНАТНА СИРОВИНА ДЛЯ ВИП’АЛЮВАННЯ ВАПНА

– породи із вмістом не менше 80% карбонатних мінералів (кальцит, доломіт) і не більше 20%

Мергелісті вапняки.

нерозчинного у соляній кислоті залишку. Цим вимогам відповідають щільні різновиди вапняків без суттєвої доломітизації, а також крейда, мергелісті вапняки, доломіти, доломітизов. вапня-

Вапняковий кар'єр поблизу с. Максимівка.

ки. На Тернопільщині детально розвідано 9 родовищ вапняку для вапна із загал. запасами понад 182 млн. т., із них експлуатують 3 родовища (Галушинецьке, Максимівське, Підвисоцьке). Ще 6 невеликих за запасами родовищ обстежено, прогноз. запаси – 3,4 млн. т; Волицьке у Бережан. р-ні розвідане попередньо. З баланс. родовищ лише 2 (Галушин. і Максимів.) належать за запасами до великих (понад 10 млн. т.). Підвисоцьке – середнє, інші – дрібні. 95% запасів сировини для вапна зосередж. у Підволочис., Збараз. і Бережан. р-нах. У більшості р-нів області запаси вапнян., сировини не розвідані. Понад 90% розвід. запасів розміщ. на непродукт. землях. Окрім цього, кілька родовищ, узятих на баланс як сировина для вапна, комплексні: Волицьке і Волицьке-1 у Бережан., Бродок Лівобережний у Борщів., Максимів. – у Збараз., Галушин. і Полупанівське – у Підволочис. р-нах. Перспективні – Комарівське-1 у Монастирис. р-ні (туронський крейдоподіб. вапняк), Волицьке неподалік Підвисоц. вапнян. з-ду, Бережан. комплексне (вапняк літотамнієвий, мергелі, глини бентонітові) родовища.

М. Сивий.

КАРБОНАТНА СИРОВИНА ДЛЯ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

– вапняки неогенової та крейдової систем на території Тернопільської області. Держ. баланс на тер. обл. зареєстрував Полупанівське (Підволочис.) і Потуторське (Бережан. р-нів) родовища вапняків. У першому видобувають вапняк сармат. ярусу – літотамнієвий із проверстками органогенно-детритового, сіруваго-білий, міцний та вапняк серпуловий, світло-коричн., перекристалізований, придатний для вироб-ва щебеню і вапна 1 сорту. Родовище експлуатує асоц. “Укр-цукоркамін”. Залишок запасів на 1 січня 2002 за пром. категоріями – 76,9 млн. т. Кар'єр забезпечений запасами при проектній потуж. на 154 р. Споживачі продукції – цукр. з-ди області. Потутор. родовище сіруваго-білих крейдоподіб.

вапняків турон. ярусу із запасами бл. 25 млн. т не освоюють через низьку якість сировини.

В. Кітура, М. Сивий.

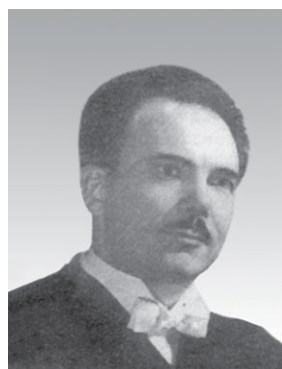
КАРДА́НОВ

Кобард Локманович (1920, с. Аушигер, нині Кабардино-Балкарська Респ., РФ – 23. 03. 1944, м. Чортків) – військовик, лейтенант РА. За походженням кабардинець. Герой Рад. Союзу (1990, посмерт.). На фронті – від 1943. На Тернопільщині відзначився як ком-р танк. взводу в боях поблизу міст Тернопіль, Теребовля, Копичинці й у м. Чортків.

Н. Халуца.

КА́РДАШ

Василь Іванович (псевдо “В’юн”; 22. 01. 1923, с. Новосілка, нині Підгаєц. р-ну – 22. 03. 2002,

м. Торонто, Канада) – диригент, мистецтвознавець, діяч ОУН. Син *І. Кардаша*, брат *М. Кардаша*. Магістр мист-в. Чл. НТШ, чл.-засн. Онтарій. ради мист-в і Федерації хор. асоц. (Канада). Найвища відзнака Ватикану для цивіл. осіб – орден св. Григорія Великого (1989). Грамота Папи Павла VI (1972) і кардинала *Й. Сліпого* (1981), Шевченків. медаль КУК (1980), почес. командор ордену Лицарів Божого Гробу (1987). Закін. 1939 у м. Львів курси диригентури. Керував на Підгаєччині шкіл., світ. і церк. хорами, духовим оркестром. Від літа 1941 – повіт. кер. Юнацтва ОУН у Підгаєц. повіті. Від 26 серпня 1943 до закін. війни К. – політ’язень (разом із батьком і братом) нім. тюрем у Бережанах, Тернополі, Львові, фашист. концтаборів Авшвіц, Маутхаузен, Мельк та Ебензее. 1945–48 вивчав політ. науки в Укр. екон. вищій школі у м. Мюнхен (Німеччина).

Восени 1948 емігрував до Канади. Керував хорами у містах Ванкувер і Вінніпег. Студював в Оттаві (славістика й історія) та Монреалі. (гуманістика) ун-тах. 1965–85 – мист. кер. колективів осередку СУМ у Торонто: чол. хору “Прометей”, жін. “Діброва” і духов. оркестру “Батурин”, які виступали перед учасниками Всесвіт. виставки “Експо-67” та Олімпіади-76 у Монреалі; на святк. 100-річчя Канади, гастролювали у містах Канади, США та країн Європи. Від

1985 – кер. укр. молодіж. ансамблів: “Оріон”, “Левада”, оркестру “Авангард” та прапороносців; влітку 1990 здійснили турне Україною, зокрема, виступ. у містах Івано-Франківськ, Канів (Черкас. обл.), Київ, Коломия, Тернопіль. Записи хорів й оркестрів – на 8 подвій. платівках. Автор рецензій, статей, оглядів, розвідок. Провід. діяч Світ. ліги укр. політ. в’язнів.

Б. Волинський.

КАРДАШ

Іван (27. 06. 1898, с. Новосілка, нині Підгаєц. р-ну – 15. 09. 1985, Канада) – кооперативний і

громадський діяч. Ветеран Визвольних змагань, політв’язень. Батько *В. і М. Кардашів*. Хрести Заслуги УГА, Хрест *С. Петлюри* та Укр. стрілець. громади; на еміграції відзнач. рангом булавного. Воював в УГА (ст. десятник). За освітою – агроном. Орг-тор “Со-

колів”, “Народного дому”, “Просвіти”, “Рідної школи”, “Сільського господаря”, драмгуртків, оркестрів, хорів, аматор. гуртків, спожив. та кредит. кооператив, молочарень; більшість із них очолював. Ініціатор спорудження дому “Просвіти” у Новосілці. Від літа 1943 до закін. війни разом із синами – політв’язень нім. тюрем у Бережанах, Тернополі, Львові, концтаборів Авшвіц, Маутхаузен, Мельк та Ебензее. 1945–48 – зав. майстернею політв’язнів у м. Мюнхен. Від 1948 – в Канаді. Активний у ЛВУ. Автор статей у зб. “*Підгаєцька Земля*” (1980) і в періодиці.

Х. Весна.

КАРДАШ

Михайло Іванович (псевдо “Скала”; 26 (за ін. даними 29). 09. 1924, с. Новосілка, нині Підгаєц. р-ну – 27. 03. 1999, похов. у м. Овквід, пров. Онтаріо, Канада) – співак-аматор, політв’язень. Син *І. Кардаша*, брат *В. Кардаша*. Чл. Юнацтва ОУН. Очолював роботу підпіл. друкарні. Влітку 1943 заарешт.; разом із батьком та братом – політв’язень нім. тюрем у Бережанах, Тернополі, Львові, концтаборів Авшвіц, Маутхаузен, Мельк, Ебензее. Після війни – в м. Мюнхен; працював у друкарні ЗЧ ОУН, водночас – вільний слухач Укр. екон. вищої школи; згодом

закін. тут тех.-госп. курс Укр. тех.-госп. ін-ту. Чл. Укр. студент. громади і Світ. ліги укр. політ. в’язнів. Співав у студент. міш. і чол. хорах та хорі Апостол. візитатури. 1948 емігрував до Канади. Внаслідок ув’язнення у концтаборах став повним інвалідом.

О. Мельничук.

КАРДАШ

Петро (19. 01. 1927, с. Теляче, нині Мирне Підгаєц. р-ну) – кінорежисер, видавець, редактор, громадський діяч.

Навчався у г-зії в м. Бережани. 1944 емігрував до Чехословаччини; від 1945 – в Німеччині. Студіював економіку в УВУ (м. Мюнхен). 1948 переїхав до Австралії, від 1951 – в м. Мельбурн. Як голова осередку СУМ видавав ж. “Промінь” (1954–56); “Новий промінь”, 1958–65). Постановник повнометр. фільмів “Українці в Австралії” і “Церкви народу”, кількох докум. кінострічок. Упорядкував і видав англ. мовою альбоми “Україна та українці” (1988, перевид. 1991), “Україна, її історія та мистецтво” (1992), “Українці в світі” (1995). Засн., видавець та ред. ж. “Український екран” у Мельбурні (1976–90). Від 1991 видає молитовники і святк. картки. Власник найбіл. в укр. діаспорі вид-ва пошт. листівок “Фортуна”. Побував у 70 селах і містах України. Жертводавець на укр. нац. та церк. потреби.

Х. Весна, І. Гаврильцьо.

КАРДАШ

Петро Миколайович (12. 06. 1980, м. Тернопіль) – спортсмен (лижні гонки). Засл. м. сп. України (1998). Орден “За мужність” 3 ступ. (1998). Відзнака Терноп. міськ. ради. Трираз. чемпіон 10-х Паралімп. ігор у м. Нагано (Японія, 1998), трираз. чемпіон світу (Швейцарія, 2000).

Представляє обл. центр із фізич. культури і спорту “Інваспорт”.

Г. Гунтік.

КАРДИНАЛ

– другий за значенням чин після Папи в католицькій церкві незалежно від обрядової приналежності церков, які входять в її структуру. К. – наблизчі радники Папи, котрі після смерті понтифіка обирають його наступника зі свого середовища на конклаві, де право голосу мають ті кардинали, вік яких не перевищує 80 років. К. Папа призначає після узгодження з радою кардиналів. За 400-літню історію в УГКЦ було 5 кардиналів: *М. Левицький* (від червня 1858); *С. Сембратович* (від 1895); *Й. Сліпий* (від січня 1965); *М.-І. Любачієвський* (від квітня 1985); *Л. Гужар* (від січня 2001). Крім згаданих К. УГКЦ, в історії укр. церкви був ще один К. – прихильник об'єднання католицизму і православ'я – митрополит Київ. православ. митрополії 1436–57 – *І. Солунський* (К. від червня 1443).

Я. Стоцький.

КАРЕЛ

Володимир Степанович (20. 08. 1955, с. Мишковичі, нині Терноп. р-ну) – спортсмен (пауерліфтинг). М. сп. України (1999). 16-раз. чемпіон України з легкої атлетики та пауерліфтингу. Представляє обл. центр із фізич. культури і спорту “Інваспорт”.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КАРЕЛІН-РОМАНІШИН

Орест Федорович (15. 03. 1947, м. Львів) – художник, реставратор, громадський діяч. Капелан армії і флоту. Закін. Терноп. пед. ін-т (1980, нині ТНПУ). Від кінця 1980-х виготовив бл. 4 тис. укр. нац. прапорів, козац. хоругв, військ. знамен, які безкоштовно передав установам і громадянам України. Вважає себе від 1998 королем України-Русі Орестом І. Досліджуючи родовід відомих людей, не раз приїжджав на Тернопільщину, відзначав титулами місц. жителів. У лютому 2002 в Тернополі з участю К.-Р. відбулася виставка 50 його оригінал. прапорів.

А. Гудима, П. Гуцал.

“КАРІТАС”

– благодійний міжнародний фонд. У світі діють 154 орг-ції “К.”. Мета “К.” – “любити ближнього свого незалежно від політичних, релігійних, расових чи національних ознак”. “К.” України належить до Світ. федерації благод. орг-цій і включає 11 регіон. центрів. В Терноп. обл. “К.”

заснував у травні 1994 владика Терноп.-Зборів. єпархії УГКЦ *М. Сабрига*. При “К.” у Тернополі діють: соціальний центр для малозабезпеч. дітей; притулок “Пресвята родина”, де проживають бл. 30 дітей; реабілітац.

центр “Довіра”, який допомагає залежним від алкоголю і наркотиків; мист.-спорт. клуб “Сакура”; волонтер. рух. Терноп. “К.” втілює у життя проекти “Діти вулиці”, “Домашня опіка”, “Школа щасливого материнства”, “Допомога жінкам, які постраждали від насильства”, міжнар. проект “Мова об'єднує”. З благод. фонду студенти-сироти отримують додатк. стипендію. “К.” щорічно проводить благод. акції: “Різдвяна свічка”, “День хворого”, “Великодній кошук”, “День матері”, “Шкільний портфель”, “Святий Миколай” та ін.; надає гуманіт. допомогу продуктами, одягом, медикаментами. Благод. їдальня “К.” обслуговує щодня бл. 60 осіб. Дир. – о.-митрат *І.-А. Говера*.

Н. Мисула.

КАРІЯ БІЛА

– екзотичне дерево, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Констанція Борщів. р-ну, в кв. 80, вид. 3, Улашків. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Галілея Голубицька”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 28. 12. 1970 № 829. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,02 га. Під охороною – К. б. віком 90 р., діам. 42 см та вис. 30 м, що має велику наук.-пізнав. та естет. цінність. Батьківщина К. б. – Пн. Америка.

І. Бай.

КАРЛ І

(1887, м. н. невід. – 1922, о. Мадейра, нині Португалія) – останній імператор Австро-Угорщини (1916–18), представник династії *Габсбургів*. Посприяв 1915 формуванню *Легіону УСС* як самостійної військ. одиниці в австр. армії. У серпні 1917 приїжджав до Тернополя, перебував в ін. насел. пунктах краю.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Х. Весна.

КАРЛОВИЦЬКИЙ КОНГРЕС 1698–99

– міжнародний конгрес, на якому вироблені умови й укладені мирні договори між державами “Священної ліги” (Австрія, Венеція, Річ

Посполита, Росія) та Османською імперією (Туреччина), яка зазнала воєнної поразки. Від жовтня 1698 відбувся у Карловицях (нині м. Карловац, Хорватія). 16 січня 1699 підписано договір Туреччини з Річчю Посполитою, за яким останній офіційно повернули Поділля, включаючи ч. тер. сучас. Тернопільщини (т. зв. Чортків. нахія Кам'янец. ейлету Поділ. пашалику); *Буцацький мирний договір 1672* втратив юрид. силу.

П. Гуцал.

КАРМА́ЗИН

Надія Ярославівна (29. 07. 1960, с. Оліїв Зборів. р-ну) – живописець, графік. Закін. Львів. уч-ще приклад. мист-ва (1979, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), навчалася в Укр. полігр. ін-ті у Львові (1985–92, нині Укр. акад. друкарства). Працювала в худож. майстерні у м. Броди Львів. обл. Від 1982 – в Тернополі. Учасниця виставок (від 1984) у Тернополі та міжнар. виставок екслібрисів (ліногравюра, туш і перо) в Аргентині, Бельгії, Люксембурзі, Польщі. Від 1995 викладає у Терноп. вищому (худож.) проф. уч-щі № 10. Працює в галузі станк. живопису і графіки. Серед тв.: “Пряля” (1982), “Зимовий напюрморт” (1985), триптих “Святковий настрій” (напюрморт, 1992), “Ангел-Хоронитель” (2002, всі – олія, картон).

І. Дуда.

КАРМА́НСЬКИЙ

Петро Сильвестрович (псевд. – Петро Гіркий, Лесь Могильницький, крипт. – К., П. К. та ін; 29. 05. 1878, м. Цешанув, нині Люблін. воєв-ва, Польща – 16. 04. 1956, м. Львів) – письменник, перекладач, публіцист, громадсько-політичний діяч. Чл. СПУ (1940). Закін. укр. г-зію в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Вступив на філос. ф-т Львів. ун-ту, студії не зміг продовжити через нестатки. Навчався в укр. катол. колеґіумі у м. Рим (Італія), залишивши його, повернувся до ун-ту. Налігав до літ.-мист. гурту “Молода Муза”, ред. ж. “Світ”, “Гайдамаки”, “Руська Хаґа”. Від 1910 жив (із перервами) у Канаді, Бразилії, 1914–17

– в Австрії (м. Відень). Викладав у г-зіях міст Сокаль, Золочів, Дрогобич (1931–39) на Львівщині, Тернопіль (1912–13, 1917–18). Учасник *Листопад. зриву* 1918 в Тернополі, обраний тут головою повіт. УНРади ЗУНР; видавав власним коштом г. “Голос Поділля” (від 27 листопада 1918 – орган уряду ЗУНР “Український голос”); згодом не раз перебував на Тернопільщині, зокрема під час *Чортківської офензиви*, востаннє – після повернення з Бразилії, наприкін. липня 1931 гостював у свого шваґра І. Савчека (повіт. комісара за часів ЗУНР) у с. Могильниця (нині Нова і Стара Могильниця Тербовлян. р-ну), де знайшла притулок дружина К. з двома дітьми. Про свою діяльність у період ЗУНР, у т. ч. на Тернопільщині, розповів у кн. “Моїм клеветникам” (1927) та 2-й ч. роману “Кільці рожі” під назвою “І в огні її, окрадену, збудять...” (1921; опубл. ж. “Дзвін” 2002; уривки в ж. “Тернопіль”, 1992, дод. “Українська гімназія в Тернополі”). 1944–46 – дир. мемор. музею І. Франка у Львові. 1947 зазнав переслідування від органів МДБ, виключ. зі СПУ. Автор зб. поезій “З теки самоубийця: Психологічний образок у замітках і поезіях” (1899), “Ой люлі, смутку” (1906), “Блудні огні” (1907), “Пливе по морю тьми” (1909), “Кривавим шляхом” (1916), “Al Fresco” (1917), “За честь і волю” (1923), “До сонця”, “Поєми” (обидві – 1941) і “Плач бразилійської пуші” (1926), літ. мемуарів “Українська богема” (1936) та ін. У співавт. з *М. Рильським* переклав укр. мовою 1-у ч. (“Пекло”) “Божественної комедії” А. Данте, деякі поезії Й.-В. Гете та ін. закордон. письменників. Разом із *М. Лозинським* упорядкував зб. документів у 2-х тт. “Кривава книга” (1922).

Тв.: Поезії. – К., 1992.

Літ.: Розсіпані перли: Поети з “Молодої Музи”. – К., 1991; Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліографічний список. – Т., 2002.

П. Бабій, Б. Пиндус.

КАРМА́НЕНЦ

Йовганес (псевд. – Мураґович Іван; р. н. невід., м. Бітліс, нині Туреччина – р. см. невід., найімовір. м. Львів) – вірменський книгодрукар. На поч. 17 ст. оселився у Львові, де 1616 заснував першу в Україні та четверту в світі вірмен. друкарню, що діяла до 1619. Не раз перебував у містах Бережани, Підгайці та ін. насел. пунктах Тернопільщини. Друкарня і загалом діяльність К. відіграли помітну роль у культур. житті вірмен. колоній в Україні.

Вас. Ханас.

КАРМЕЛЮК

Євген Тимофійович (12. 04. 1951, м. Тернопіль) – спортсмен, тренер (легка атлетика). Батько *А. Кармелюка*. М. сп. СРСР. Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1972). Чемпіон СРСР зі стрибків у висоту (219 см) серед спортсменів фізкульт.-спорт. т-ва “Урожай”. Від 1973 – тренер із легкої атлетики Терноп. ДЮСШ “Колос”.

Г. Гунтік.

КАРНАЧІВКА

– село у Лановецькому районі. Раніше називалося Карначівка Перша. Центр сільради, який підпорядк. с. Шили. Розташ. на березі р. Жирак, за 22 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 317 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1583 як власність князя *М. Вишневецького*. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є каплиця (1988). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПСП “Зоря”, торг. заклад. У К. народ. д-р тех. н. *В. Андрійчук*, господарник та громад. діяч *О. Крижовачук*.

В. Андрійчук, О. Теслюк.

КАРОЛЬ

Євген (1885, м. н. невід. – 24. 04. 1961, смт Микулинці, нині Тереховлян. р-ну) – священик УГКЦ. Від 1914 до кінця життя душпастирював у церкві Св. Трійці в Микулинцях. Відновив храм, обладнав іконостас і дзвіницю, впорядкував цвинтар. Голова майже всіх місц. т-в, відновив роботу хор., муз. і драм. гуртків. Діяльний у т-ві “Гверезисть”. Жертва *нацифікації* 1930, більшов. репресій.

Г. Івахів, Г. Кушнерик.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

– назва автономної карпато-української держави в межах Чехословаччини 1936–39. Попередня назва “Підкарпатська Русь”, яку неофіц. вживали до 1938 в контексті Закарпаття. “К. У.” виникла після утвор. у листопаді 1938 в м. Хуст Карпат. Січі – військ. орг-ції на основі Укр. Нац. Оборони. 1939 проголош. самостійність “К. У.” (1-й президент – А. Волошин). Відтоді Карпат. Січ – її нац. армія, яка від березня 1939 протистояла угор. і чес. військам. У бой. діях як сі-

човики брали участь: *О. Кандиба-Ольжич, І. Кедюлич, З. Коссак, Р. Шухевич* та ін., життя і діяльність яких були пов’язані з Тернопільщиною.

М. Ханас.

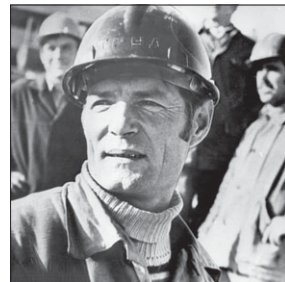
КАРПАТСЬКИЙ**ЛЕЩАТАРСЬКИЙ КЛЮБ (КЛК)**

– спортивне товариство. Засн. 1924 у м. Львів для розвитку лижного (“лещата” – лижі) спорту. КЛК мав філії в усій Галичині. Відомо принаймні 2 філії на Тернопільщині: Тернопіль (розташ. у парафіял. домі на вул. Острозького) і Зборів (організ. 1931 Б. Крохмалюк, О. Пригода та ін.). Крім лещатар. секції, при КЛК діяли секції плавання, спорт. ігор тощо. Ліквід. 1939 більшовиками.

В. Окаринський.

КАРПЕНКО

Анатолій Миколайович (20. 03. 1938, с. Червоный Яр Софіїв. р-ну Дніпроп. обл.) – будівельник. Син *М. Карпенка*. Герой соц. праці (1981). Ордени Леніна (2), Труд. черв. прапора, Жовтн. революції, медалі. Закін. буд. школу в м. Кривий Ріг Дніпроп. обл. (1956), Терноп. фінанс.-екон. ін-т (нині ТАНГ). 1966–98 – у Терноп. буд.-монтаж. упр. “Промбуд”: монтажник, бригадир буд. бригади, голова проф. ком-ту.

І. Дем’янова.

КАРПЕНКО

Дмитро (псевдо “Яструб”; бл. 1917, Полтавщина, за ін. даними 1920, м. Полтава – 17. 12. 1944, повл. с. Нові Стрелища, нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.) – військовик, старшина УПА. Золотий Хрест бойової заслуги 1 ступ. УГВР (1945, посмерт.). На поч. нім.-рад. війни – лейтенант-танкіст у ЧА. Від 1943 – стрілець у курені “Гайдамаки” УПА. Від осені 1943 – ком-р сотні “Сіроманці”, яка діяла на Тернопільщині. Загинув у бою із загоном НКДБ.

М. Ханас.

КАРПЕНКО

Микола Григорович (12. 04. 1914, с. Софіївка, нині смт одноймен. р-ну Дніпроп. обл. – 14. 07. 1944, повл. с. Великий Ходачків Козів. р-ну; похов. у м. Тернопіль) – військовик, гвардії лей-

тенант РА. Батько *А. Карпенка*. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна, Черв. зірки, Вітчизн. війни 1 ступ. На фронті – від червня 1941. Ком-р танка 53-ї танк. бригади 3-ї гвард. танк. армії. У своєму остан. бою екіпаж танка К. знищив 7 танків і 3 бронетранспортери ворога. У Тернополі іменем К. названа вулиця, в парку Слави встанов. його погруддя (1984, скульп. *В. Садовник*).

Н. Халуца.

КАРПЕНКО

Олег (09. 03. 1964, м. Саки, нині АР Крим) – літератор, художник. Закін. Терноп. ПТУ № 1, школу міліції у Львові. Працював у різних установах Тернополя. Нині – в м. Київ. Автор філософ. есе, зб. поезій “Колумбарій” (Т., 1993) та ін. худож. творів, картин, що експон. на виставках у Києві та Львові (1995), Тернополі (1997).

В. Ханас.

КАРПІК

Любов Петрівна (01. 04. 1951, м. Тернопіль) – спортсменка (спортивна гімнастика). Дружина *Я. Картика*. Лауреат Всеукр. конкурсу “Кращий за професією”. М. сп. СРСР зі спорт. гімнастики (1971). Закін. Кам’янець-Поділ. пед. ін-т (1973, нині ун-т) Хмельн. обл. Від 1974 – тренер, старший інструктор із фіз. культури і спорту ВО “Текстильник” та ВО “Оріон”. Від 1994 – ст. викл. каф. спорту ТАНГ.

Г. Гунтік.

КАРПІК

Ярослав Михайлович (26. 08. 1951, с. Кобзарівка Зборів. р-ну) – господарник, вчений-економіст. Чоловік *Л. Картик*. Канд. екон. н. (1996). Дійс. чл. Акад. екон. н. України (1998). Засл. машинобудівник України (1997). Депутат Терноп.

обл. ради (1998 – 2002), голова комісії з екон. реформ і вдосконал. госп. механізмів. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1972, нині ТАНГ). Працював у Донец. обл. фінанс. відділі, 1974–79 – в екон. службах терноп. підпр-в “Текстерно”, “*Ватра*”. Від 1979 – на з-ді “Електросигнал”, згодом радіозавод “*Оріон*”: гол. бух., заст. ген. дир., від 1991 – ген. дир.; від 1998 – голова правління ВАТ “Тернопільський радіозавод “*Оріон*”. За сумісництвом – викл., зав. філією каф. екон. аналізу ТАНГ. Автор понад 30 наук. та навч.-метод. праць із проблем економіки. Визнаний “Лідером бізнесу 1997 року”, лауреат рейтинг. конкурсу “Лідери ХХІ століття”.

І. Дем’янова.

КАРПИНЕЦЬ

Іван (26. 12. 1898, м. Рудки, нині Самбір. р-ну Львів. обл. – 17. 11. 1954, м. Львів) – історик, музеєзнавець. Д-р філософії (1932). Дійс. чл. НТШ. Навчався в укр. таєм. ун-ті у Львові (1921–23), закін. Львів. ун-т (1928). Від 1918 – в УГА, воював на Тернопільщині; згодом не раз перебував тут із дослід. метою. Працював у наук. закладах Львова та Києва. Засн. (1937) і кер. музею НТШ. Дослідж. екон. та військ. історію Галичини, у т. ч. Тернопільщини. Автор праць з історії міст і промисловості Галичини та військ. історії західноукр. земель 1914–20. Тв. у рукописах: “Проблема міст Галичини”, “Чортківська офензива” (1919), “Український народ Австро-Угорщини в часи Першої світової війни” та ін.

Літ.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Г. Івахів, Б. Мельничук.

КАРПІШИН

Павло Андрійович (30. 01. 1919, с. Шибалин, нині Бережан. р-ну – 25. 05. 2002, м. Сіракузи, США) – громадський діяч. Чл. Юнацтва ОУН (1936). 1940–44 – підрай. провідник ОУН на Бережанщині, воював в УПА. Після 2-ї світ. війни перебував у Німеччині, згодом виїхав до США. Довголіт. голова Орг-ції оборони чотирьох свобод України, президент Укр. нар. дому, чл. керівних органів ОУН та укр.-амер. фундації “Воля”. 1994 перебував в Україні, брав участь

у святкуванні 50-річчя УПА, учасник 9-го Вел. збору ОУН в Києві та засідання КУН. Загинув трагічно.

Х. Весна.

КАРПІШИН

Сергій Йосипович (05. 01. 1969, м. Бережани) – художник. Чл. НСХУ. Закін. Рівнен. дит. худож. шк. (1982), Львів. уч-ще приклад. мист-ва ім. І. Труша (1988, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва). Від 1988 – худ.-оформлювач худож.-виробн. комбінату обл. орг-ції НСХУ м. Рівне. Учасник обл. та всеукр. виставок.

В. Барна.

КАРПІНІ

Джовані да ПIANO (1182, Італія – 01. 08. 1252, там само) – чернець-домініканець, папський дипломат, мандрівник. За завданням Папи Іннокентія IV здійснив дипломат. місію в Золоту Орду (1245–47). Шлях К. пролягав через міста Володимир-Волинський, Луцьк (нині Волин. обл.), Кременець, Данилів (нині не існує, розташ. біля с. Стіжок Шумс. р-ну). Про подорож залишив щоденник; згадує у ньому, що в Данилові захворів і лікувався місц. травами.

Г. Чернихівський.

КАРПІНСЬКИЙ

Антоній (Karpiński Antoni; 01. 03. 1924, с. Великі Бірки, нині смт Терноп. р-ну – 02. 06. 2004, м. Варшава, Польща) – історик. Д-р істор. н. (1954). Учасник нім.-рад. війни. Ком-р роти 2-ї Армії ВП. Навчався у центр. офіцер. школі в м. Рязань (нині РФ; 1944), Варшав. г-зії та Акад. Ген. штабу ВП (1949–52), де згодом викладав історію військ. мист-ва. Автор низки праць з історії військ. справи, серед яких “Під Демблінном, Пулавами і Варкою. Бої 1-ї Армії Війська Польського” (1955), “На полях битв Другої світової війни” (1963), “Курськ” (1983).

Р. Мацелюх, В. Ханас.

КАРПІНСЬКИЙ

Микола Петрович (14. 05. 1958, м. Балей Читин. обл., нині РФ) – вчений у галузі інформатики. Д-р тех. н. (1995), проф. (2001). Закін. Львів. політех. ін-т (1980, нині нац. ун-т “Львів-

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т., 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КАРПІНСЬКИЙ

Платон (08. 01. 1873, с. Красне, нині Гусятин. р-ну – 22. 04. 1937, с. Острівець, нині Теревовлян. р-ну) – священик, перекладач,

громадсько-освітній діяч. Чл. НТШ у Львові і т-ва “Просвіта”. Закін. укр. г-зю у Тернополі. Студіював у Львів. ун-ті філософію, теологію, літературу й історію. Душпастир у селах Вербів (нині Бережан. р-ну), Дичків (нині Терноп. р-ну), Кобиловолоки, Струсів, Дарахів, Острівець (нині всі – Теревовлян. р-ну). Заснував понад 40 читалень “Просвіти”, гуртки “Сільського господаря” та кооперативи в Підгасці, Теревовлян., Терноп. повітах. У січні-липні 1919 – посол УНРади ЗУНР, після падіння республіки інтерн. у таборі в Модліні (Польща). 1920–30-і діяльний в УНДО. Власник однієї з найкращих приват. книгозбірень у Галичині. Автор статей у львів. часописах, зб. проповідей “Блудний син” (1922), “Книга пророка Йони” і “Христос воскрес!”, перекладів із чес. та серб. мов, зокрема зб. “Герцоговинські оповідання” та ін.

Лит.: Городиський Л., Зінчишин І. Мандрівка по Теревовлі і Теревовлянщині. – Л., 1998.

Г. Кушнерик, Б. Пиндус.

КАРПІНСЬКИЙ

Роман (13. 03. 1904, с. Острівець, нині Теревовлян. р-ну – 23. 04. 1967, США) – інженер, громадський діяч. Учень г-зії (закін. 1923) під

час Визв. змагав вступив до укр. війська. Студіював на правн. ф-ті укр. таєм. ун-ту в м. Львів, у Краків, ун-ті (Польща). 1927 виїхав до Чехо-Словаччини. Закін. Укр. госп. акад. в Подєбрадах (інж. економіки). Повернувся в Галичину, працював ревізором при

Союзі кооператив у містах Тернопіль та Борщів. 1939 емігрував на Захід, 1950 – до США (м. Нью-Йорк). Діяльний у громад. житті укр. діаспори. Від 1962 – чл. гол. ком-ту теребовлян для видання зб. *“Теребовельська Земля”* (1968).

І. Гаврильцьо.

КАРП'ЮК

Мефодій Леонтійович (01. 03. 1929, с. Несвіч, нині Луц. р-ну Волин. обл.) – актор. Грамота Президії ВР УРСР (1980). Закін. студію при Волин. обл. муз.-драм. театрі в м. Луцьк (1957), працював тут і в театрі у м. Рівне. 1970–89 – в Терноп. обл. муз.-драм. театрі (нині акад. драм. театр). Зіграв бл. 150 ролей, із них у Тернополі:

Мартин Боруля, (“Мартин Боруля” І. Карпенка-Карого), Шельменко (“Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ'яненка), Писар (“Майська ніч” за *М. Гоголем*), Агабо (“Поки гарба не перекинулась” О. Йоселіані), Чорний (“Толубі олені” О. Коломійця), Костя і Голова профради (“Вірус кохання” Ю. Бобошка та А. Данилевича), Цокуль (“Наймичка” І. Тогобочного, укр. нац. театр під кер-вом *П. Загребельного* у ПК ВАТ “Вагра”). Ролі у к/ф “Іван та кобила” та ін. Реж. спектаклів у самодіял. театрах.

Г. Івахів, І. Федечко.

КАРП'ЯК

Євген-Теодор (26. 06. 1911, с. Угринів, нині Підгаєц. р-ну) – інженер-хімік, диригент, гро-

мадський діяч. Закін. Львів. політех. ін-т (1943, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1955 – у США. Чл. Укр. інж. т-ва. Викладав музику в укр. школі, диригент хорів у м. Міннеаполіс.

І. Гаврильцьо.

КАРП'ЯК

Павло (1885, с. Арламівська Воля, нині Мостис. р-ну Львів. обл. – 1948, Херсонщина) – літератор, адвокат, громадсько-політичний діяч. Воював в УСС і УГА, в т. ч. на Тернопільщині. 1919 – співавтор законодавчих актів ЗУНР. Автор оповідань, істор. п'єс. 1945 ув'язнили органи НКДБ, загинув у концтаборі.

Б. Волинський.

КАРП'ЯК

Ярослав Йосипович (07. 12. 1928, с. Лісневичі, нині Пустомит. р-ну Львів. обл. – 31. 05. 2003, м. Тернопіль) – громадський і державний діяч. Навчався у Львові в укр. г-зії та політех. ін-ті (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), 1947–50 – на юрид. ф-ті ун-ту. В лютому 1950 К. заарешт. органи МДБ; покарання відбував в Іркут. обл. (нині РФ). Від

1954 навчався у Тулун. пед. ін-ті (нині Іркут. обл.), вчителював. Від 1957 – у Тернополі. Закін. Київ. торг.-екон. ін-т (1970, нині нац. екон. ун-т). Працював на різних посадах на обл. базі “Укрупторгодяг”. Від 1989 – заст. голови Терноп. обл. істор.-просвіт. т-ва “Меморіал”, чл. край. ради НРУ. Квітень 1990 – липень 1994 – заст. голови Терноп. обл. ради; згодом – голова, заст. голови обл. комісії з питань поновл. прав реабілітованих. Автор спогадів, праць з історії укр. визвол. змагань, об'єднаних у кн. “Крізь терни життя” (Т., 2003).

М. Ониськів.

КАРСТ

– комплекс явищ, геологічний процес, що відбувається при взаємодії води з розчинними гірськими породами. К. розвивається лише на тер. поширення розчин. гірських порід. Залежно від літологічного складу карсти поділяють на карбонатні (крейда, вапняки, доломіти тощо), сульфатні (гіпси, ангідрити), галогенні (кам'яна та калійна солі), а карст. процес відповідно – на кар-

бонатний, сульфатний, соляний. Важл. умова карстоутворення – наявність рухливої води, її агресивні властивості щодо порід. Значну роль у розвитку карст. процесу відіграють сучас. та палеорельєф, тектоніка, а також сейсмічна активність. К. – найнебезпеч. екзоген. геол. процес. Карст. процес знижує стійкість геол. середовища і може призвести до неможливості використ. території під забудову або потребує додатк. коштів. Процес триває у відкритій, напіввідкритій і покритій формах. У межах Волино-Поділ. височини карстуються породи різного віку, тут утвор. печери (*Оптимістична, Озерна, Млинки, Ювілейна* та ін.), лійки, улоговини і понори. Закарстованість тер. регіону – понад 43%. Найбільша щільність поверх. карст. форм (лійки, яри, сухі долини) – на півдні області у межиріччі Нараївки–Золотої Липи–Коропця–Серету. Пл. поширення К. порід становить 13,8 тис. км², що покриває всю тер. області. Внаслідок госп. діяльності прояви карст. процесу зафікс. при глибині залягання порід від 100–200 до 400–800 м. Це зумовлює необхідність картографування закарст. порід, що залягають на знач. глибинах, та врахування при оцінці тер. не лише сучас., а й давніх карстопроявів.

В. Кітура.

КАРСТ КАРБОНАТНИЙ

– сукупність явищ, пов’язаних із розчиненням порід поверхневими та підземними водами. У Терноп. обл. К. к. поширений переважно в межах Товтрової гряди, що належить до Товтр. карст. р-ну Поділ.-Буковин. карст. області. Вік закарст. порід – пізньотортон. і ранньосарматський. Це переважно біогермні вапняки 2-х різновидів: літотамнісові (водоростеві) та літотамнієво-верметусові, а також органогенно-уламкові (черепашники). Осн. чинник розвитку карст. процесів у вапняках – їх інтенсив. тріщинуватість, менше – літол.-структурні особливості. Поверх. форми К. к. у Товтрах – лійки, блюдцеподіб. западини, понори і карри; переважають мікроформи. Підземні форми – печери, гроти, ніші, горизонт. і вертикал. канали. За ступ. закарстованості у Товтрах виділяють 5 ділянок: 1. Між смт Підкамінь Львів. обл. та лінією сіл Дітківці Зборів. – Іванчани Збараз. р-нів. Ця площа слабозакарстована, трапл. поодин. поверх. та поховані карст. лійки. 2. Між селами Дітківці–Іванчани та Киданці–Максимівка (обидва – Збараз. р-ну). Це – середньозакарст. площа, трапл. карст. печери. 3. Між селами Киданці–Максимівка та лінією сіл Ключинці–Красне (обидва Гу-

сятин. р-ну); площа сильно закарстована. 4. Між лініями сіл Ключинці–Красне та Сокиринці–Кугаївці Хмельн. обл. площа середньозакарстована. Печери відомі в околицях Збаража і Старого Збаража (на *горі Довбуша* – 2 печери, більша з них “Тризуб” має протяж. ходів бл. 200 м). Біля с. Крутилів Гусятин. р-ну – печера Перлина, глиб. – 40 м, довж. ходів – понад 200 м. У Гусятин. р-ні відкрито печеру Христинка. *Й. Свинко* описав поверх. карст. форми у межах Бережан. горбогір’я в околицях с. Гутисько Бережан. р-ну, де на схилах безімен. гряди виявлено кілька десятків карст. форм, переважно лійки, понори та рови. Розміри лійок сягають 20–25 м упоперек і 15–18 м у глибину. Понори подібні до колодязів глиб. 2–3 м. Карст. рови – прямолінійні, розташ. вздовж схилу, довж. 50–60 м та глиб. 2–3 м.

Лім.: Кучерук А. Карст Подолья. – К.; 1976.

М. Сивий.

КАРСТ СУЛЬФАТНИЙ

– геологічний процес у гіпсових відкладах. У межах Тернопільщини розташ. Придністр.-Поділ. р-н вапняк.-гіпсового карсту, що охоплює тер. пд. р-нів області – Заліщиц., Чортків. і Борщівського. Карст. процеси простеж. також у відкладах силуру, ниж. девону, верх. крейди та неогену; найбільше поширені у гіпс. відкладах

Стеля гроту “Срібний дзвін” у печері Млинки.

верх. торгону. На поширення карст. процесів впливають гідродинам., гідрохім., палеоклімат. та сучасні геолого-фізико-геогр. чинники, літологічний склад, структури і текстури гіпсів. Відомі поверх. та підземні форми К. с. Поверх. форми виражені каррами, карст. лійками, понорами, котловинами тощо. Карри – неглибокі борозни, розділ. гребінцями вис. 25–85 см; розвиваються на поверхні відкритих гіпс. масивів на крутих схилах річк. долин. Карст. лійки – найпоширеніша форма карст. рельєфу області –

блюдеподібні, конусоподібні та здвосні – 8-подібні, глиб. 12–20 м. Розвиваються на плоских вододілах, у верхів'ях балок тощо. Понори приурочені до днищ карст. лійок, ярів і часто безпосередньо зв'язані з підзем. порожнинами. Карст. котловини утвор. від злиття кількох невел. карст. лійок, що розташовані окрем. групами, ланцюжками чи поодиночі. Інколи їх дно покрите продуктами вивітрювання або глинистим матеріалом, внаслідок чого припиняється інфільтрація і в них затримуються поверх. води, утворюючи невел. карст. озерця. Лійки з понорами і тріщинами – сухі. Розвиток поверх. провальних лійок і підзем. форм К. с. (печер, гротів, горизонт. каналів) взаємопов'язані. Лійки утворюються на поверхні тільки тоді, коли сформувалися підземні карст. форми з незнач. потужністю порід у склепіннях. Печери – це розширені горизонт. чи нахил. канали; найчастіше трапл. в місцях перетину тектон. тріщин або тріщин наверхствування. Найбільше печер у гіпсах – на тер. межиріччя Збруч–Серет, побли. сіл Стрільківці, Королівка, Більче-Золоте та Кривче (Борщів.), Залісся, Угринь (Чортків. р-нів) та ін. Найвідоміші печери: *Кристална, Оптимістична, Озерна, Млинки, Вертеба*. Щілинні ходи у них збігаються з вертикал. тектон. тріщинами пн.-зх. і пн.-сх. напрямків. Шир. ходів – 1,5–2 м, вис. – 5–7 м і більше; мають багато відгалужень, утворюючи печерні лабіринти. В місцях перетину тектон. тріщин утвор. вел. порожнини різної форми – зали, гроти. Із склепінь печер часто звисають нагічні форми – сталактити, на дні нарастають сталагміти; інколи вони з'єднуються й утворюють суцільні колоноподібні споруди. У стелі трапл. трубоподібні отвори – “органні труби” чи комини діам. до 2 м. На стінах печер трапл. жовтувато-бурі, сніжно-білі або сірі кристалики вторин. гіпсу; дно покрите глинисто-суглинистим матеріалом, гіпс. уламками та брилами. В окремих місцях печер утвор. невел. печерні озера.

Лім.: Кучерук А. Карст Подолья. – К., 1976; Природа Тернопільської області // За ред. К. Геренчука. – К., 1979.

М. Сивий.

КАРСТОВЕ ДУБІВЕЦЬКЕ ОЗЕРО

– об'єкт рекреації і туризму. Як геол. чи гідрол. пам'ятка не зареєстроване і до природ.-заповід. фонду не належить. Розташ. біля півніжжя Поділ. Товтр, за 100 м від пн.-сх. околиці с. Дубівці Терноп. р-ну. Дно озера – карст. лійки, що утвор. у вапняку і мають нерівномірне розмі-

щення 2 – з діам. сопла понад 3 м, 6 – понад 1 м, 18 – менше 1 м. Найбільша глиб. – 3,5 м. Заг. пл. озера – бл. 50 м². Джерела в основах лійок живлять озеро, з якого витікає ліва безімен. притока р. Гніздична (бл. 60 м).

І. Каплун.

КАРСТОВІ ЛІЙКИ В с. ШУМЛЯНИ

– геоморфологічні утворення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. східніше від с. Шумляни Підгаєц. р-ну на вододілі рік Бибелка і Золота Липа, у кв. 114 Литвинів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва в межах ліс. урочища “Липник”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 27. 12. 1976 № 637. Перебувають у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 5 га. Під охороною – карст. лійки діам. 7,5 – 17,5 м і глиб. 3,5 – 7,5 м. Карст розвинений у літотамнієвих вапняках верх. торгону (неоген). Об'єкт має наук.-пізнав. значення.

Лім.: Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської обл. – Т., 1999.

І. Бай.

КАРСТОВІ ОЗЕРЦЯ НА ТЕРНОПІЛЬщині

(див. *Вікнини*).

КАРСТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

– вивчення карстових печер на території Тернопільщини. Перші відомості про карст – 1721, коли Г. Ржечинський опубл. дані про своє перебування у печері *Кристална*. 1879 – публікація про карст Зх. Поділля *А. Кіркора*. 1890 *Г. Оссовський* і князь Л. Сапєга вивчали печеру *Вертеба*. 1898–1907 археол. дослідження тут проводив *В. Деметрикевич*. 1907 вийшла книга В. Лозинського про результати вивчення карсту Зх. Поділля, яке здійснювали польс. дослідники. 1908 г. “Діло” надрукувала статтю “Про печери в Кривчу” *К. Гутковського*. Польс. інж. В. Нехай опубл. 1931 працю “Гіпсові печери в Кривче Верхньому на Поділлі”, 1933 видав “Путівник по печерах в Кривче”. 1938 укр. дослідник І. Олексишин випустив у Львові книгу “Карстові явища на Поділлі”, в якій описав переважно карст. лійки (“вікна”), блюдеподібні заглибини та поплави. Від 1947 до серед. 1970-х К. д. у придністр. ч. Поділля здійснював О. Кучерук. Їх результати опубл. у монографіях “Загальна інженерно-геологічна характеристика Поділля” (1974) та “Карст Поділля” (1976). 1961–63 карст. явища та об'єкти на Поділлі, в т. ч. у межах Терноп. обл., дослідж. комплексна карст.

експедиція АН УРСР під кер. В. Дублянсько-го; тоді вперше повністю пройдено печеру Кристална. 1961 вийшла праця *К. Татарінова* “Рештки викопних звірів з околиць Борше-

В одному з лабіринтів
печери Вертеба.

ва”; у гіпс. кар’єрі біля міста він знайшов і описав понад 150 уламків кісток ссавців голоцену. 1962 опубл. його ж праця “Печери Поділля, їх фауна і охорона”, в якій детально описано печери Угринь, *Млинки*, Кристална та ін. У співавт. із І. Марісовою К. Татарінов видав кн. “Плейстоценові птахи Кривченської печери”. 1963 цю печеру дослідж. експедиція Львів. відділу Геогр. т-ва СРСР; того ж року І. Гуньовський опубл. працю “Фізико-географічна характеристика Кривченської печери”. Генезис печер розглянув Л. Кудрін у пр. “До питання про походження карстових печер Поділля”. Невел. повідомлення про печери Подністров’я подали Г. Бачинський, Е. Шенгелов, *Б. Ельгорт*, В. Кунцевич та ін. 1965 вийшла пр. К. Татарінова “Карстові печери Середнього Придністров’я”, де вперше систематично описано 5 вел. і 6 значних печер р-ну, їх морфологію, клімат, особливості тощо. Тоді ж мікроклімат печер досліджували В. і П. Горбенки та В. Апостолок; результати опубл. у ст. “До питань про використання печер Поділля в лікувальних цілях”, де наведені дані про курс підзем. кліматотерапії, зокрема для хворих бронх. астмою. 1969 опубл. робота А. Чикищева “Карст Поділля”, в якій автор за фіз.-геогр. ознаками виділив 10 р-нів у межах Поділ. карст. округу. 1972 О. Ломаєв подав принципи районування карсту в зх. області України, 1979 у праці “Геологія карсту Волино-Поділля” описав геол. умови карст. р-нів. 1980 В. Дублянський та О. Ломаєв у кн. “Карстові печери України” описали печери Терноп. обл. (мікроклімат, відклади, археологія, спелеофауна та ін.). 1985 А. Климчук, С. Аксем, В. Шес-

топалов і Г. Лисиченко обґрунтували необхідність стаціонар. досліджень гіпс. карсту, в пд. ч. межиріччя Серет–Нічлава була передбачена орг-ція стаціонару. В “Кадастрі печер Західно-українського регіону” (1987 склав В. Андрейчук) у Терноп. обл. взяті на облік 69 порожнин. 1990 М. Савчин, Н. Остянова та ін. визначили заг. довжину ходів печери *Оптимістична*. У праці В. і Г. Дублянських (1993) подані принципи складання карст. карт, характеристика кожної області та схеми районування карсту в межах України і Молдови. Знач. внесок у картографію печер, лабіринтів області, вивчення їх морфології, відкладів, мікроклімату, спелеофауни тощо – спелеоклубів Львова, Чернівців, Тернополя та ін. міст. Для вивчення та популяризації печер Тернопільщини багато зробили *В. Радзівський*, *М. Сохацький* та ін.

М. Сивий, В. Файфура.

КАРХУТ

Василь Володимирович (01 (14). 07. 1905, с. Марківці, нині Тисмениц. р-ну Івано-Фр. обл. – 09. 10. 1980, м. Львів; похов. на Личаків. цвинтарі) – лікар, фітотерапевт, літератор, громадський діяч. Навчався в г-зіях міст Городенка і Коломия (нині Івано-Фр. обл.), закін. у Львові г-зію (1924) і мед. ф-т ун-ту (1932). Від 1934 – провадив приват. лікар. практику в м. Кременець; за нац.-патріот. діяльність ув’язнений 1935 і 1939 в таборі Береза Картузька. Від осені 1939 до літа 1941 перебував у м. Краків (Польща), згодом – у Львові, де працював у нар. лічниці. Підпільно лікував чл. ОУН та воєнків УПА, в серпні–листопаді 1944 – лікар митрополита *А. Шентницького*. Від грудня 1945 до травня 1946 нелегально мешкав у с. Мозолівка (нині Підгаєц. р-ну), згодом – у м. Заліщики, де в липні 1946 зазнав переслідувань рад. влади, засудж. на 10 р. ВТТ; ув’язнення відбував у м. Магадан (нині РФ). 1955 звільнений, повернувся до Коломиї. 1957 заарешт. вдруге, засудж. на 8 р. ув’язнення. Повернувся 1965, працював лікарем у селах Снятин. р-ну Івано-Фр. обл. Не раз приїжджав до Тернополя та в с. Вищі Луб’янки на Збаражчині, де жили батьки його дружини Теодозії. Автор оповідань, новел, повістей, п’єс, мед. праць, серед них: “Ліки навколо нас” (1975, 1977, 1993, 2001), “Фітотерапія при хворобах органів травлення та порушенні обміну речовин” (1982), “Жива аптека”, “Фітотерапія при хворобах серцево-судинної і дихальної систем” (обидві – 1992). В рукопису залиш. 2-а ч. повісті

“Полум’яний вихор” під назвою “Окрилена земля”. Реабіліт. 1991. На родин. будинку К. на вул. Б. Козубського у Кременці відкрито пам’яtnу таблицю (2001).

Лит.: *Весна Х., Мельничук Б.* Він був лікарем митрополита Шептицького, або Одисея Василя Кархута // *Західна Україна.* – 1994. – № 15, 16.

О. Мельничук, Б. Пиндус, Г. Чернихівський.

КАРХУТ

Спиридон Васильович (30. 09 (12. 10). 1869, с. Новосілка Костюкова, нині Новосілка Заліщиц. р-ну – 17. 03. 1931, м. Львів) – священик, мовознавець, перекладач, педагог. Д-р філософії (1914). Закін. у м. Львів акад. г-зію (1887), богослов. (1891) та філос.

ф-ти ун-ту (1903). 1892 рукопоклад. на священика, скеров. на Станіславщину (нині Івано-Фр. обл.). 1903–06 – учитель чол. г-зії і водночас викл. Укр. ін-ту для дівчат у м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща), згодом – у Львові:

вчитель і 1-й дир. дівоч. г-зії. 1906–14 не раз перебував у Скалаті та ін. насел. пунктах Тернопільщини. Чл. УНРади ЗУНР (жовтень–листопад 1918). Після 1-ї світ. війни – проф. богослов. семінарії та богослов. акад. у м. Львів. Автор пр. “Граматика української церковнослов’янської мови сучасної доби в зв’язку зі старослов’янською мовою: Фономорфологія” (1927), статей у богослов. виданнях. Ред. “Службника” (1925). Переклав і видав із влас. передмовою “Життєпис Перікла” Плутарха (1911). Перекладав із давньогрец. богослужб. книги.

Б. Головин.

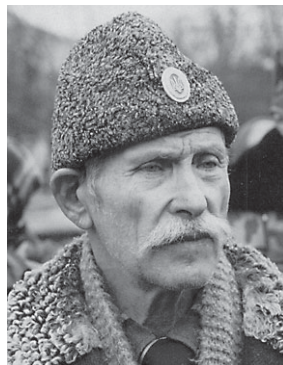
КАСА ХВО́РИХ

– страхова медична установа в м. Тернопіль. Діяла на кошти, що відраховували підприємці як відсоток із прибутку. Засн. 1889, статут затверджено 1920. Забезпечувала безкошт. мед. обслуговуванням та лікуванням. Функціонувала в будинку на вул. Пасаж Адлера (нині *О. Кульчицької*) з окремим приміщенням для консультації матері та дитини. 1920-30-і – дир. Р. Стробель, гол. лікар – Б. Свистун. 1939 К. х. припинила діяльність.

Л. Левенець.

КАСІНЧУК

Петро Юрійович (псевдо “Тур”; 09. 05 (запис. у документах 18. 05.). 1929, м-ко Мельниця,

нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну) – громадсько-політичний діяч. 2 Золоті Хрести заслуги 1-го кл. (1997, 1999). Підрайоновий Юнацької ОУН (1944–46), чл. ОУН (1946). Політреферент чоти, згодом – сотні “Оселедця”. В лютому 1946 Провід ОУН

визнав “Тура” кращим бійцем УПА. У березні того ж року заарешт. під час зброй. сутички з підрозділом НКДБ. Засудж. на 15 р. каторж. робіт. Покарання відбував у таборах на Далекому Сході. 1955 повернувся на Тернопільщину. Навчався у Глибочец. уч-щі механізації і електрифікації нар. госп-ва (Чернів. обл.), Борщів. технікумі механізації с. госп-ва (нині агротех. коледж). Закін. Львів. політех. ін-т (1968, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у різних установах та на підпр-вах зх. регіону, зокрема на Терноп. комбайн. з-ді. Уникаючи арешту за розповсюдж. праці *І. Дзюби* “Інтернаціоналізм чи русифікація”, 5 р. працював на будовах у м. Тюмень (нині РФ). Від 1989 – чл. УГС, співорг-тор Терноп. орг-ції НРУ, Всеукр. т-ва “Меморіал” ім. В. Стуса. 1990–93 – голова обл. т-ва “Меморіал”, делегат усіх з’їздів НРУ, Всесвіт. форуму українців. Учасник акцій Руху, створ. *Спільки політв’язнів і репресованих* у Тернополі. Засн. і кер. *Братства ОУН-УПА Поділ. краю “Лисоня”* (1992). Чл. Терноп. обл. політ-проводу КУН, Гол. Булави Всеукр. братства ОУН-УПА ім. Р. Шухевича-Тараса Чупринки, діяльний в ін. громад. орг-ціях.

Лит.: *Ліберний О.* Жива легенда подільського краю // *Свобода.* – 2004. – 18 трав.

І. Дем’янова.

КАСІЯН

Ганна Володимирівна (27. 09. 1959, с. Трубочин Борщів. р-ну) – народна майстриня. Чл. НСМНМУ (1990). Дипломи, премії на всеукр. та обл. виставках. Закін. курси крою і шиття при Мельнице-Поділ. міськ. буд. культури (Борщів. р-н). Ткацтва навчилася від матері. Виго-

товляє святк. рушники, нар. візерунчатий одяг, скатертини, доріжки, портъери тощо. 1986–90 – надомниця Терноп. худож. комбінату. Учасниця виставок-ярмарків у містах Київ (1979–82, 1992–93, 1999, 2000), Львів (1979–82), Тернопіль (1990–95, 1997, 2002), Канів Черкас. обл. (1989).

Рушник роботи Г. Касіяк.

А. Гриб.

“КАСКАД”

– обласний спортивно-екологічний клуб у м. Тернопіль. Діє на громад. засадах, об’єднує понад 300 учнів ЗОШ і студентів ВНЗ міста. Кер. О. Ліщенко. Чл. клубу вивчають природу Терноп. краю, беруть участь у всеукр. акції “Чисті джерела”, проводять заходи для збереження навкол. середовища (очищують потічки, річки, стави; виявляють факти забруднення природ. об’єктів і порушення правил рибальства; насаджують дерева тощо), організують спорт.-екол. змагання, свята, творчі виступи.

Т. Бойко, І. Федечко.

КАСКАД СОКІЛІЦЬКИХ ДЖЕРЕЛ

– гідрологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. поближ. х. Соколиця Саранчуків. сільради Бережан. р-ну. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 1 га. Під охороною – джерела, цінні у наук.-пізнав. та естет. значеннях.

І. Бай.

КАСПЕРІВСЬКА ГЕС

– найпотужніша гідроелектростанція в Тернопільській області. Розташ. на р. Серет біля с. Касперівці Заліщиц. р-ну. Діє від 25 грудня 1963; відтоді виробила понад 600 млн. квт.-год. електроенергії. Нині навколо К. ГЕС – рекре-

ац. зона з водосховищем – місце оздоровлення і відпочинку.

І. Буняк, І. Федечко.

КАСПЕРІВСЬКИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ЗАКАЗНИК

– заказник загальнодержавного значення. Розташ. у межах Заліщиц. та Борщів. р-нів. Створ. відповідно до постанови РМ УРСР від 19. 04. 1977 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва, спілки пайовиків “Винятинська” і селян. спілки “Заповіт” Заліщиц. р-ну, Касперів. сільради, ТзОВ “Росинка”, ВАТ “Тернопіль-обленерго”. Пл. 818 га. Під охороною – унікальні природ. комплекси в долині р. Серет із мальовничим водосховищем. Береги річки і водосховища високі, скелясті з вапняками оригінал. форм вивітряння. Вздовж долини, у верх. ч. схилу корінних берегів – виходи (відслонення) сармат. пісковиків і вапняків, часто у вигляді суціл. плити. Рослинність представлена окремими ліс. масивами і ділянками степу. У ліс. насадженнях переважають граб. масиви з домішками липи, клена гостролистого, дуба скельного; підлісок утворюють ліщина, клен татар., терен, шипшина. Знач-

Сон великий.

Горицвіт весняний.

ну цінність мають рідкіс. скельні та степ. рослини: ковила волосиста і пірчаста, сон великий, шивереція подільська (види, занес. до Черв. книги України), горицвіт весняний, кизильник чорноплідний, півники угор., занес. до Переліку рідкіс., і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. Трапл. видра річкова, борсук звич., тварини, занесені до Черв. книги України, а також багато мислив. видів фауни: заєць сірий, лисиця, козуля і тхір звичайні, куниця лісова й кам’яна, ондатра мускусна та ін.

Лит.: Чайковський М. Пам’ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977; Географічна енциклопедія України. – К., 1990.

І. П’ятківський.

КАСПЕРІВСЬКИЙ ТИП

– локальна група пам’яток трипільської культури (кін. 4 – поч. 3 тис. до Р. Х.) у верхньому

Подністров'ї. Назва походить від с. Касперівці Заліщиц. р-ну. Посел. невеликі, розташ на укріплених мисах. Житла наземні та заглиблені. Керам. комплекс склад. з переважно нерозпис. (90%) і розпис. посуду. Найчастіше посуд прикрашали шнур. орнаментом та відбитками штампа. Характер. глиняні фігурки тварин і людей. Епонімну пам'ятку вперше виявив Ю. Полянський (1927) побли. с. Касперівці. 1970-х К. т. виділив Ю. Захарук.

М. Сохацький.

КАСПЕРІВСЬКІ СКЕЛІ

– відслонення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Касперівці Заліщиц. р-ну на верх. ч. схилу долини р. Тупа. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 17. 11. 1969 № 747. Перебувають у віданні місц. се-

лян. спілки. Пл. 5 га. Під охороною – відслонення товщі світло-сірих грубо- та дрібнозерн. вапняків у вигляді обривистого карнизу, складені переважно з решток мор. їжаків і моховаток із домішками кварц. піску та зерен глауконіту. Такі породи рідко трапл. у природі. Вапняки належать до альбського ярусу (нижня крейда). На всьому схилі долини є багато великих брил цих вапняків, що надають місцевості своєрідної краси. Відслонення має наук. та естет. значення.

Лім.: Чайковський М. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977; Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської обл. – Т., 1999.

І. Бай.

КАСПЕРІВСЬКІ СФІНКСИ

– геоморфологічне утворення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. між с. Лисичники і х. Вовчків Касперів. сільради Заліщиц. р-ну, на правому схилі долини Касперів. водосховища. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 23. 10. 1972 № 537. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 0,1 га. Під охороною – мальовничі скелі – кам'яні велетні, схожі на єгипет. сфінкса, білі гриби, “літаючі

тарілки” тощо, складені вапняками сеноман. ярусу (верхня крейда). Скелі мають естет. значення.

Лім.: Чайковський М. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977; Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської обл. – Т., 1999.

І. Бай.

КАСПЕРІВСЬКО-ГОРОДОЦЬКИЙ ІХТІОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. у Заліщиц. р-ні, в межах р. Серет від *Касперів. ГЕС* до її гирла. Створ. відповід-

Вирезуб.

но до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 19. 11. 1984 № 320. Перебуває у віданні Кулаків. (12,7 га), Дунів. (7,1 га), Касперів. (9,7 га) та Городоц. (5,5 га) сільрад. Пл. 35 га. Під охороною – ділянка Серету як місце проживання та відтворення вирезуба, занес. до Черв. книги України.

І. Бай.

КАСПЕРІВЦІ

– село у Заліщицькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Лисичники. Розташ. на берегах р. Серет та її притоки Тупи, за 12 км від райцентру і найбл. заліз. ст. Заліщики. Насел. 1100 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1469. Геогр. розташування на чумац. шляху сприяло екон. розвитку. 1619 король Сигізмунд III надав Я. Лутомірському привілей на заснування у частині с. Касперівці “За Серетом” міста, що мало назив. Лутомірськом. Часті турецько-татар. напади призвели до його занепаду. Від 1641 Лутомірськ став м-ком Касперівці, а після 1786 втрапив міськ. статус. 19 ст. К. належали графам Дуніним-Борковським. 1905–14 щопонеділка були торги (продавали худобу і свині). 1914 в К. відбулося районове свято на честь 100-річчя від дня народження *Т. Шевченка*. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Союз українок”, “Рідна школа”, “Сільський господар”, “Відродження”, ко-

Церква св. Георгія.

оператива. 1963 побл. К. на р. Серет введено в дію ГЕС. 7 травня 1967 повінь затопила частину села, т. зв. Горидо-

Вапнякова брила
із зображенням св. Онуфрія.

лину, були люд. жертви. Є церкви св. Георгія (17 ст., мур.) та св. Параскевії (1772, мур.), руїни римо-катол. каплиці (1910), збереглася вапняк. брила із видовбаним зображенням св. Онуфрія (18 ст.). Спорудж. пам'ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967), Т. Шевченку (1991; скульп. С. Бродовий), встанов. пам'ят. хрести на честь скасування панщини та проголошення незалежності України, насип. символ. могила Борцям за волю України (1994). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. нар. творчості, б-ка, ФАП, буд. рибалки, база відпочинку “Росинка”, ТОВ “Заповіт”, фермер. госп-во, 2 торг. заклади. На тер. К. виявлені археол. пам'ятки піз. палеоліту, трипіл., гава-голіград., липицької, слов'ян., давньорус. культур, пізньофеод. періоду, скарб рим. монет.

В. Олійник.

КАСПРÓВИЧ

Ян (Kasprowicz Jan; 12. 12. 1860, с Шимбож побл. м. Іновроцлав, Польща – 01. 08. 1926, м-ко Поронін побл. м. Закопане, там само) – польський письменник, перекладач, філолог, педагог. Д-р філософії, проф. (1909). Навчався в ун-тах міст Лейпціг (Німеччина) і Бреслау (нині Вроцлав, Польща). 1921–22 – ректор Львів ун-ту. Часо відпочивав у тестя в м. Заліщики; тут написав чимало худож. творів. Автор зб. поезій, драм, перекладів. Співпрацював з *І. Франком*.

В. Барна, С. Ткачов, В. Ханас.

КАСПРЇК

Ярослав Ярославович (19. 07. 1956, с. Печорна Заліщиц. р-ну) – господарник. Закін. Львів. політех. ін-т (1978, нині ун-т “Львівська політехніка”) та Вищу школу менеджменту в Києві (1998). Від 1978 – в м. Івано-Франківськ: інж. АСУ, нач. цеху на з-ді “Позитрон”; гол. інж. з-ду керам. стін. матеріалів

(1990–93); заст. дир. н.-д. підпр-ва “Елком” (1993–94); гол. інж., президент комерц.-тех. фірми “Крок” (1994–95). 1995 заснував та очолив ЗАТ “Компанія БІЛ і КА”; осн. напрямки роботи цього підпр-ва – вироб-во хлібобул. виробів та борошна. 1996–97 – президент “Ротарі-клубу”. Від липня 2000 – президент ВАТ “Родон” – одного з найбільших підпр-в мікроелектроніки в Україні.

Х. Весна, І. Дем'янова.

КАССАРÁБА

Володимир Кирилович (31. 08. 1917, м. Ростов-на-Дону, нині РФ – 15. 07. 1988, м. Чикаго, США) – лікар, композитор, музикант. Д-р медицини. Чл. УЛТ Пн. Америки. Закін. Львів. мед. ін-т (1941, нині нац. ун-т). Від 1949 – в США. Орг-тор і кер. оркестру лікарів, муз. кер. жін. квартету, згодом – жін. тріо “Пісня” при Союзі українок Америки. Із співаком І. Рудавським видав платівку “Летять ніби чайки”. Одружившись 1941 з Лідією Карманською, дочкою поета *П. Карманського*, разом із ними не раз перебував на Тернопільщині. 1994 у кн.-журн. вид-ві “Тернопіль” вийшла зб. пісень К. для дітей “Мій подарунок” (серія “Корінь і крона” ДАТО, літ. ред. *Б. Хаварівський*, муз. ред. *В. Подуфалій*).

Б. Мельничук.

КАССІАН

(в миру – Константин; р. і м. нар. невід. – р. см. невід., м. Почаїв) – церковний діяч. Схиґумен у монастирі на Афоні. Від 1937 – у Свято-Успен. Почаїв. лаврі. Водночас духівник Різдвяно-Богородиц. монастиря в м. Гродно (Білорусь). Відомий як зцілювач. У Почасві на свої кошти збудував храм.

Вас. Ханас.

КАССІДІ

Едвард (р. і м. н. невід.) – кардинал, голова Папської ради за єдність християн. 17–19 травня 1996 взяв участь у всенар. прощі до с. Зарваниця на Тербовлянщині, присвяч. 400-річчю Берестей. та 350-річчю Ужгород. уній.

І. Гаврильцьо.

КАЅЬКІВ

Олег Володимирович (20. 01. 1973, м. Підволочиськ) – релігійний діяч, науковець. Нагруд. хрест із прикрасами (2001). Д-р схід. канон. права (2000). Закін. Вищу духов. семінарію в м. Івано-Франківськ (1995, нині теол.-катехит. духов. ін-т), юрид. ф-т Івано-Фр. ін-ту права, екон. та буд-ва (2004). Від 1996 студював теологію у м. Рим (Італія), навчався на ф-ті сх. ка-

нон. права у Пап. схід. ін-ті. Від 1997 – викл. Івано-Фр. теол. акад., 1998–2001 – її віце-ректор; від грудня 2001 – ректор Івано-Фр. вищої духов. семінарії. 2000–01 читав лекції при Конгрегації Святих у Римі, викладав заг. канон. норми на філос. ф-ті Прикарп. держ. ун-ту (м. Івано-Франківськ). Від травня 2002 – Промотор Справедливості Івано-Фр. спархії УГКЦ, викл. Укр. католич. ун-ту (м. Львів); від 2003 – викл. Катехит.-дяків. акад. в м. Чортків. Автор низки праць із теології.

П. Басок.

КАСЬЯН

Микола Андрійович (10. 04. 1937, с. Бережнівка Кобеляц. р-ну Полтав. обл.) – лікар-невропатолог. Нар. лікар СРСР (1984), засл. лікар УРСР (1985). Закін. Харків. мед. ін-т (1960, нині мед. ун-т). Працював заст. гол. лікаря Товстен. р-ну, нині тер. належ. до Заліщиц. р-ну (1960–61), нач. мед.-сан. служби Мін-ва охорони громад. порядку Казах. РСР (1961–64), гол. лікарем Верхньодніпр. райсанепідемстанції Дніпроп. обл. (1964–68), Галиц. райсанепідемстанції Івано-Фр. обл. (1968–69); від 1970 – лікар Ліщинів. будинку-інтернату Кобеляц. р-ну. Фахівець із лікування остеохондрозу методом мануал. терапії. Автор наук. праць, у т. ч. “Мануальна терапія при остеохондрозі хребта” (1985; співавт.).

М. Железняк (ЕСУ).

КАСЬЯН

Ян-Мирослав (Kasjan Jan Mirosław; 09. 07. 1933, м. Журомин, нині Цеханув. воєв-ва, Польща) – польський письменник, фольклорист, літературознавець. Проф. Дит. роки минули в м. Чортків (1939–45). Закін. ун-т у м. Торунь (1955, Польща), працював у цьому ВНЗ. Автор зб. поезій, перекладів. Досліджує укр. фольклор, польсь.-укр. літ.-фольклор. зв'язки. Видав антологію укр. фольклор. прози, розвідки, присвяч. прозі Т. Шевченка. Польсь. мовою переклав низку поезій Р. Братуня, С. Гребінки, *Олександр Олесь, Ю. Федьковича* та ін.

Р. Кирчів (ЕСУ).

КАТАЛАНІ

Анжеліка (10. 05. 1780, м. Сенігаллія, Італія – 12. 06. 1849, м. Париж, Франція) – італійська оперна співачка (сопрано). Провідна співачка Європи. 1825 під час гастролей у Росії виступала з концертом у м. Кременець.

П. Гуцал.

КАТАЛЬПИ № 1, № 2

– екзотичні дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зрост. у м. Кременець, на вул. Т. Шевченка. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 21. 12. 1974 № 554. Перебув. у віданні Кременец. житл.-комун. комбінату. Пл. 0,01 і 0,03 га. Під охороною – катальпи бігніонієвидні віком по 80 р., діам. 72 і 60 см та вис. 11 м, що мають велику наук.-пізнав. й естет. цінність. Батьківщина – Пн. Америка. Цінні у садово-парк. будівництві. У зв'язку із втраатою естет. цінності та біол. стійкості дерево “Катальпа № 2” зрізане, 17 червня 2004 обл. рада прийняла рішення скасувати статус цієї ботан. пам'ятки природи місц. значення.

І. Бай.

“КАТЄДРА”

– парафіяльна газета УГКЦ, друкований орган Катедрального собору Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці в м. Тернопіль. Виходить щомісяця від 1 серпня 2003. Ред. – отець-диякон *В. Сампара*. Часопис висвітлює реліг.-церк. життя, сприяє духов. вдосконаленню віруючих.

о. О. Глубіш.

КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР

НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ УГКЦ У ТЕРНОПІЛІ

(див. Домініканський костюль у Тернополі).

КАТЕРИНА П ОЛЕКСІЙВНА

(Софія-Фредеріка-Августа; 24. 04 (05. 05). 1729, м. Штеттін, Німеччина – 06 (17). 11. 1796, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – російська імператриця (1762–96). З її іменем пов'язані три поділи Польщі (1772, 1793, 1795), у результаті яких після тривал. диплом. б-би з австр. імператором Йосифом II кордон між Австрією і Росією встановлено по р. Збруч (1772). 1793 Кременец. повіт і ч. Збараз. повіту ввійшли до Волин. намісництва цар. Росії.

О. Клименко.

КАТЕРІНІВКА

– село у Кременецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Іванківці та Рибча. Розташ. за 18 км від райцентру. До 1944 – м-ко Катербург. Насел. 391 особа (2001). Виникло у серед. 18 ст. на місці с. Вербиця, яке зруйнували татари. Граф Ю.-В. Плятер назвав м-ко іменем дружини. К. мала право на проведення щотижн. торгів і 2-х річних ярмарків. У кін. 19 на поч. 20 ст. К. належала рос. генералові Бобрікову. 1911 в м-ку проживали 1170 осіб. Від січня до жовтня 1940 існував Катербург. р-н. Спорудж. пам'ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям, встанов. мемор. таблицю *О. Лятушинській* (2002). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, дільнична лікарня, амбулаторія, 3 торг. заклади. У К. народ. проф., вчений у галузі медицини *О. Панасюк*, проживала поетка, скульптор, писанкарка *О. Лятушинська*.

Р. Кізима, О. Клименко.

КАТЕРИНІЇК

Віктор Миколайович (06. 09. 1963, м. Тернопіль) – художник. Закін. Терноп. худож. школу (1978), Львів. уч-ще приклад. мист-ва (нині коледж декор. та ужитк. мист-ва ім. І. Труша), ф-т монумент. живопису Львів. акад. приклад. та декор. мист-ва (1996). Працює в жанрі іконопису. 1987–89 викладав у худож. студії в м. Тернопіль. Співавтор ікони “Спас нерукотворний” (для каплиці в м. Люрд, Франція; 1996), серії (12) ікон Дванадцятих празників (1997, Німеччина). Брав участь у реконструкції верх. ярусу іконостасу Успен. Собору Києво-Печер. лаври (2000–01). Для церкви Різдва Христового в Тернополі написав ікони “Софія, Віра, Надія, Любов”, “Святий Юрій”, “Святий Пантелеймон”, “Різдво Христове” (2002–04) та ін.

І. Зілінко.

КАТУКОВ

Михайло Юхимович (17 (29). 09. 1900, с. Велике Уварово, нині Озер. р-ну Москов. обл., РФ – 08. 06. 1976, м. Москва, там само) – радянський військовик. Маршал бронетанк. військ

(1959). Двічі Герой Рад. Союзу (1944, 1945). У березні–липні 1944 1-а танк. армія під команд. К. воювала з нім. військами на Тернопільщині, зокрема форсувала р. Дністер у Заліщиц. р-ні. Кілька днів К. перебував у м. Заліщики.

В. Барна, Н. Халуца.

**КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ,
КРАЄЗНАВСТВА І ТУРИЗМУ**

– структурний підрозділ Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Утвор. 1 вересня 1992. До серпня 2004 назив. каф. географії України. Перша така кафедра у пед. ВНЗ України. Визнана однією з базових в Україні, її чл. підготували низку навч. посібників і програм із українознавчих дисциплін для ВНЗ і ЗОШ, – проводять всеукр. наук. конф. з історії укр. географії та теорії і практики геогр. краєзнавства, обл. наук.-практич. конф. з географії рід. краю. На каф. створ. лабораторія регіон. геогр.-краєзн. досліджень, яка займається підготовкою краєзн. нарисів із географії адм. р-нів та розробкою геогр. карт для краєзн. атласів. Зав. каф.: доц. *Б. Заставецький* (до 2000), проф. *О. Заставецька* (від 2000). Нині на каф.: 3 канд. н., доц., 2 асист., 2 лаборанти. На базі каф. започатк. 1999 видання всеукр. фах. період. часопису “Історія української географії” (шеф-ред. – проф. Львів. нац. ун-ту *О. Шаблій*).

Х. Весна, О. Заставецька.

**КАФЕДРА ІНФЕКЦІЙНИХ
ХВОРОБ ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЇ**

– структурний підрозділ Тернопільського державного медичного університету ім. І. Горбачевського. Засн. 1936 на базі інфекц. відділень Терноп. комун. лікарні швид. допомоги (до 1999 – Терноп. міська клініч. лікарня № 1). Зав. каф.: 1959–63 – *В. Оситов*, 1963–81 – *Л. Богачик*, від 1981 – *М. Андрейчин*. Нині на каф. – 2 д-ри мед. н., 1 проф., 8 канд. мед. н., доц. та асист., 3 лаборанти. На базі каф. діє обл. гепат. центр, від 1997 – президія Асоц. інфекціоністів України (АІУ, голова – *М. Андрейчин*); щокварт. видають всеукр. наук.-практ. мед. ж. “*Інфекційні хвороби*”, щороку – зб. матеріалів наук.-практ. конференцій і пленумів АІУ; 1998, 2000 провед. з'їзди інфекціоністів України. Науковці каф. видали низку україномов. підруч., посіб. і компакт-дисків з інфекц. хвороб та епідеміології для студентів вищих мед. навч. закладів (“Епідеміологія” (2000), “Медсестринство при інфекційних хворобах” (2002, обидві – *Т.*) та ін.), 1-й в Україні англ. підручник для іноз. студентів;

вивчають проблеми вірус. гепатитів, сальмонельозу, оперізув. герпесу, грипу, кишк. і гострих респірат. інфекцій, зокрема особливості механізмів їх розвитку та перебігу, відкрили 7 клініч. ознак, удосконалили діагностику й лікування (результ. досліджень узагал. у працях “Класифікація інфекційних і паразитарних хвороб” (2002), “Біотероризм” (2005, обидві – Т.) та ін.). Автори нових методів діагностики й терапії отрим. 59 авт. свідоцтв і патентів; сформуували оригін. наук. школу укр. інфекціоністів.

І. Ішук.

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА

– структурний підрозділ Тернопільської академії народного господарства. Перша каф. такого профілю у ВНЗ України. Створ. 30 серпня 1990. Зав. каф. – проф. *Б. Лановик*. Працюють: 1 проф., 7 доц., 4 ст. викл., 2 викл. історії України, екон. історії

Книги, які видали працівники

та укр. ділового мовлення. 12 р. при кафедрі діє аспірантура. За 14 р. викладачі К. у. видали понад 50 підручників, посібн. та метод. розробок. Серед них: “Нариси історії України” (1991), “Історія України” (2000), “Україна і світ: історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства” (1994), “Історія господарства: Україна і світ” (1995), “Історія української еміграції” (1997), “Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури” (2000), “Роль та місце української діаспори в становленні незалежної української держави” (2001), книга пам’яті “Чорна тінь голодомору 1932–33 років над Тернопіллям” (2003). Від 1994 К. у. видає наук. зб. “Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє” (гол. ред. *Б. Лановик*). Започатк. б-ка цього щорічника, в якій вийшла монографія *М. Лазаровича* “Українські січові стрільці: національно-політична та культурно-просвітницька діяльність”. Від 1990 К. у. провела 2 міжнар. і 3 всеукр. наук. конференції. На базі К. у. створено Терноп. територіальне відділ. Всеукр. наук. та проф. т-ва ім. *М. Міхновського* (1996). К. у. – співорг-тор музеїв ТАНГ та історії нар. госп-ва краю (2004).

Р. Матейко.

КАХНИКЕВИЧ

Кирило (Корнило; 1850, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. – 27. 05. 1926, м. Львів) – педагог, публіцист, перекладач, журналіст, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Бережани та філос. ф-т ун-ту в м. Відень (1876, Австрія); студіював у Вищій рільн. школі у Відні. Повернувшись до Галичини, вчителював, співпрац. у ред. г. “Діло” (1884–90). Згодом – ред. г. “Народний часопис” (1891–1914, 1918), “Господарський часопис” (1910–18) та “Господарська бібліотека” (видав 42 числа). Чл. гол. ради т-ва “Сільський господар”. Від 1917 – пед.-дидакт. референт в управі вид-ва книжок для шкіл. Автор брошур, статей і перекладів, у т. ч. праці про “Руську бесіду” в Тернополі, переказу повісті *Д. Мордовця* “Сагайдачний”. У серпні 1885 – учасник мандрівки укр. студент. молоді по Тернопільщині. 1888 приїжджав до с. Шельпаки (нині Підволочис. р-ну) на похорон *С. Качали*.

Я. Мазурак, Р. Матейко.

КАЦ

Марк (03. 08. 1914, м. Кременець) – вчений у галузі математики. Чл. АН США, Амер. акад. мист-в та наук (м. Бостон). Проф. Корнельського та Рокфеллер. ун-тів (США). Автор наук. праць із теорії ймовірностей та її застосування у фізиці.

В. Фроленков.

КАЦ

Менахем (Муньо Хабер; 1923, м. Бережани) – історик, архітектор. Навчався у Бережан. г-зії. Під час нім.-рад. війни перебував у гето. Після війни емігрував до Ізраїлю. Автор проєктів синагог, видавець “Книги Пам’яті” (“Yizkor Book”). Опубл. власні матеріали про Голокост.

В. Ханас.

КАЦІЗНЕ

Алтер-Шолем (1885, м. Вільно, нині Вільнюс, Литва – 1941, м. Тернопіль) – єврейський драматург, поет. Як фотограф подорожував Польщею, Пн. Африкою, зробив сотні світлин єврей. побуту. Літ. дебют (1909) – оповідання в ж. “Єврейський світ”. Автор драм. творів, віршів, оповідань, статей про літ-ру. 1939 переїхав із м. Варшава до м. Львів, працював у єврей. театрі. Згодом перебрався до Тернополя, де під час нім. окупації загинув у гето.

В. Фроленков.

КАЦНЕЛЬСОН

Абрам Ісакович (19. 12. 1913 (01. 01. 1914), м. Годня, нині Черніг. обл. 24. 08. 2003, м. Лос-

Анджелес, США) – поет, літературознавець, перекладач. Учасник нім.-рад. війни. Бойові ордени і медалі. Премія ім. М. Рильського (1984). Чл. НСПУ (1938). Закін. Київ. ун-т (1939, нині нац. ун-т). Автор числ. зб. поезій та ін. книг. Перебував на Тернопільщині, зокрема у квітні 1965 мав творчі зустрічі в Тернополі, Козові, Бережанах, Тербовлі; у жовтні 1984 – учасник спільних зборів письменників і чл. літоб'єдн.; влітку 1986 відвідав *Бережан. музей книги*, зустрівся з молоддю та літераторами краю.

В. Барна, Б. Мельничук.

КАЧА́ЛА

Андрій Теодорович (28. 08. 1830, м-ко Фірлеїв, нині с. Липівка Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 01. 08. 1902, с. Медин, нині Підволочис. р-ну) – священик, громадсько-освітній діяч, меценат. Брат *С. Качали*. Навчався в г-зії у м. Бережани (1839–48), студіював теологію у м. Львів (1848–54). Душпастирював у селах Білоголови і Кабарівці (нині Зборів. р-ну), від 1882 – в Медині. Гол. фундатор буд-ва “Руської бурси” у м. Тернопіль (1893), утримував за свій кошт кількох її вихованців, засн. при Терноп. філії “Просвіти” “Стипендіальний фонд ім. А. Качали”, жертводавець на НТШ та ін. укр. інституції. На його кошти у Медині спорудж. школу й читальню “Просвіти”.

Є. Дорош, В. Слюзар.

КАЧА́ЛА

Степан Теодорович (1815, м-ко Фірлеїв, нині с. Липівка Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 10.

11. 1888, с. Шельпаки, нині Підволочис. р-ну) – священик, публіцист, історик, громадсько-освітній і політичний діяч. Брат *А. Качали*. Навчався у г-зії в м. Бережани, закін. богослов. ф-т Львів. ун-ту (1842). Душпастирював у с. Скорики (нині Підволочис. р-ну), згодом – у Шельпаках. Чл.-засн. “Просвіти” (1868), т-ва ім. Т. Шевченка (1873), Галицько-Руської матиці, “Руської бесіди”, політ. т-ва “Народна рада” (1885). Посол (депутат) австр. парламенту (1873–79) і Галиц. сейму (від 1861). Зусиллями К. засн. читальні “Просвіти” у Збаражі та селах повіту. Офірував і заповів значні кош-

ти на розвиток укр. інституцій, зокрема бурси в Тернополі. Автор пр.: “Що нас губить, а що нам помочи може” (1870, 1873, 1874), “Політика русинів”, “Безпосередні вибори до ради державної і русини” (обидві – 1873), “Політика поляків з точки зору Русі” (1879; польс. мовою), “Похід Собеського під Відень року 1683” (1881), “Коротка історія Русі” (Т., 1886; серія “Руська історична бібліотека”), низки статей у періодиці. 1995 в Шельпаках встановлено мемор. таблицю на честь К.; його іменем названа вулиця в Тернополі.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2000 рік: Бібліографічний список. – Т., 1999.

Б. Головин, Є. Дорош, В. Слюзар.

КАЧА́ЛО

Андрій Миронович (28. 02. 1967, м. Тернопіль) – звукорежисер, саунд-продюсер, композитор, аранжувальник. Брат *О. Качала*. І-а премія на фестивалі укр. пісні “Тарас Бульба” (1990, м. Дубно Рівнен. обл.). Учасник фіналів пісен. фестивалів “Червона рута” (1991, м. Запоріжжя), “Таврійські ігри”, “Слов’янський базар” (обидва – 1998). Закін.

СШ № 16 у м. Тернопіль (1991), ТДПІ (нині ТНПУ). Реж. монтажу на телеканалі TV-4 (1991–95), звукореж. вокал. студії та студії звукозапису “Шанс” ПК “Березіль” (1996–99). Від 1999 – саунд-продюсер студії звукозапису “AM Studio” (ПК “Березіль”), від 2001 – саунд-продюсер нар. арт. України *С. Гіги*. Як звукореж. і саунд-продюсер побував у РФ (2002), США (2003, 2004; разом із *Г. Драпаком*). На “AM Studio” записував спів нар. артистів України *С. Гіги, В. Павліка, І. Поповича*, засл. артистів України *І. Бердея, О. Пекун* та ін. Організував тех. забезпеч. концертів зірок укр. та зарубіж. естради *Т. Павлий, О. Пономарьова, І. Алєгрової, В. Кузьміна, І. Ніколаєва*, гуртів “Boney M” (Вел. Британія), “Любз” (РФ) та ін.

І. Белякова.

КАЧА́ЛО

Олег Миронович (08. 10. 1959, м. Мінськ, Білорусь) – інженер-механік, дизайнер. Брат *А. Качала*. Канд. у м. сп. з моделювання.

Від 1960 – в Тернополі. Закін. СШ № 16 (1976), Терноп. політех. ін-т (1981, нині ТДТУ). 1981–96 – у ВО “*Ватра*”: інж.-конструктор, провід. конструктор, нач. дизайн-бюро (1990–91). Від 1996 – підприємець. Співавтор конструкцій освітлюв. приладів для об’єктів нар.-госп. комплексу України, зокрема люстри для приміщення НБУ (м. Київ), центр. люстри у “Промінвестбанку” (м. Донецьк), світлової системи у колиш. “Економбанку” (м. Рівне), настін. світильників для ПК “Україна” (м. Київ). Як дизайнер брав участь у випуску кн. “Симфонія Катедрального Собору. Минуле і сучасність” (1999), “Під опікою Богородиці” (2003), “Зарваниця” (1999–2004; усі – Т.) та ін.; виготовив і оформив рекл. продукцію ансамблю нар. музики “Веселі галичани” (“*Візерунок*”) й ін. колективам Терноп. обл. філармонії, танц. ансамблів “*Червона калина*”, “*Посмішка*”, “*Сонечко*”. Оформив ювілей. нот. видання *А. Горчинського* “Троянди на пероні” (2000), кн. *Б. Новосядлого* “Буцнів – село над Серетом” (1998), *Є. Савельєва* “Міжнародна економіка” (2001; усі – Т.). Має 12 свідоцтв (патентів) на пром. зразки освітл. приладів.

О. Мельничук.

КАЧАЛУБА

Михайло Олексійович (07. 11. 1908, с. Романове Село, нині Збараз. р-ну – 07. 04. 1993, м. Лозанна, Швейцарія) – поет, лікар, громадський діяч. Чл. міжнар. письмен. орг-ції “ПЕН-клуб”, Укр.-канад. письмен. асоц. (1982), почес. чл. Спілки укр. письменників Словаччини (1992). Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1929), мед. ф-т ун-ту в м. Женева (1937, Швейцарія). Грудень 1938 – березень 1939 – лікар у м-ку, нині смт Вел. Березний на Закарпатті. 1939 емігрував до Словач-

чини, де працював лікарем в Укр. торг. акад. у м. Братислава, держ. окруж. лікарем у м-ку Дольний Кубін. Допомігав партизанам під час Словац. нац. повстання (серпень 1944). Навесні 1945 К. заарешт. рад. військ. контррозвідка; 1953 – заарешт. органи держ. безпеки Чехо-Словаччини за зв’язки з УПА, нібито шпигунство на користь Швейцарії, реліг. агітацію; через рік звільнили. Від 1958 – лікар-фізіатр у Дольному Кубіні. Від 1962 – гол. лікар протитуберкульоз. диспансера в м. Кошице (нині Кошиці, Словаччина), де з його ініціативи засн. філію Культур. союзу укр. трудящих, укр. клуб, б-ку і читальню, спів. гурток. Від 1968 – лікар у Швейцарії. Співпрац. з укр. журналами і газетами в багатьох країнах Європи. Автор зб. поезій “Польові дзвіночки” (Пряшів, 1966), “Трипотіння крилат: Вірші для дітей”, “Відлуння душі моєї” (обидві – 1978, м. Париж, Франція), та ін., поем “Одна з доріг” (1984, м. Буенос-Айрес) та “Помпеї” (1986, Прудентополіс), автобіогр. повісті у 4-х ч. “З моєї Одиссеї” (м. Буенос-Айрес, т. 1, 1983; т. 2, 1985; Прудентополіс, т. 3, 1983; т. 4, 1987; перевид. за кошти родини К. 1998 в Тернополі), низки наук.-популяр. статей у періодиці. Приїжджав на Тернопільщину 1963 і 1968. 1994 в Тернополі видана зб. поезій К. “Між двома стенокардіями” (упоряд. *М. Ониськів*, передмова *М. Мушинки*). Пісні Терноп. композиторів на вірші К. виконує чол. квартет “*Акорд*” (ТНПУ).

Б. Мельничук, о. Р. Сливка.

КАЧАЛУБА

Федір (1896, с. Романове Село, нині Збараз. р-ну – 1944, м. Львів) – господарник, громадський діяч. Студював агрономію і ліс. госп-во у м. Відень (Австрія). 1918–20 воював в УГА, у т. ч. на Тернопільщині. Працював у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну). 1941–44 – гол. лісничий Скалат. повіту. Діяльний у “Просвіті” та ін. укр. т-вах. Загинув при спробі емігрувати.

о. М. Шаварин.

КАЧАЇН

Анатолій Леонтійович (16. 01. 1942, с. Гур’ївка, нині Новоодес. р-ну Миколаїв. обл.) – поет.

Чл. НСПУ (1979). Літ. премії ім. М. Трублаїні, ім. Лесі Українки (2002), ім. В. Близнеця (2004). Засл. прац. культури України (2001). Закін. філол. ф-т Одес. ун-ту (1965). Працював у пресі, вид-вах, громад. орг-ціях. Автор понад 10 зб. поезій, зокрема для дітей. 1976 перебував у творчому відрядженні у Тернополі, 1994 зустрічався з краєзнавцями та літ.-мист. громадськістю області.

В. Барна.

КАЧАН

Євген Петрович (11. 06. 1947, с. Велика Плаву-ча Козів. р-ну) – вчений-економіст. Канд.

екон. н. (1979). Проф. (1990). Засл. прац. нар. освіти України (1997). Чл. Укр. геогр. т-ва. Дійс. чл. Акад. екон. н. України (1998). Закін. геогр. ф-т Львів. ун-ту (1971, нині нац. ун-т). Працював у школах Козів. р-ну. Від 1971 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): ст. лаборант, методист навч. відділу, асист., ст. викл., доц., проф., від 1992 – зав. каф. упр. труд. ресурсами і розміщення продукт. сил, від 2004 – дир. ін-ту економіки і управління ТАНГ. Гол. ред. зб. *“Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України”* (вих. від 1996), чл. ред. колегії міжвідом. наук. зб. *“Зайнятість і ринок праці”*. Автор понад 120 наук. праць (кілька з них вийшло англ., польсь. й угор. мовами), в т. ч. монографій *“Територіальна організація продуктивних сил України”* (1992), *“Розміщення продуктивних сил зарубіжних країн”* (1993), *“Управління трудовими ресурсами”* (2003), навч. посібн. *“Розміщення продуктивних сил України”* (1997, 2003).

Лит.: Хто є хто в українських суспільних науках. – К., 1998; Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т., 2003.

Р. Матейко, Б. Мельничук.

КАЧАН

Ольга Миколаївна (з дому – Свідерська; 23. 07. 1928, м. Почаїв, нині Кременец. р-ну) – вчений-психолог, педагог. Д-р медицини. Дочка *М. Свідерського*, сестра *Миколи Свідерського*.

Чл. НТШ в Австралії, Австрал. т-ва психологів, асоц. практ. лінгвістики. До 1944 навчалася в г-зіях у містах Варшава (Польща) і Прага (Чехо-Словаччина). Від 1950 – в Австралії. Закін. ф-т лінгвістики ун-ту й курси психології в м. Сідней (1966); викладала у ньому психологію, доцент. Співзасн. Фондації українозн. студій Австралії (1979), 1-й голова Академ. ради цієї фундації, ініціатор створ. каф. українознавства при Сідней. ун-ті. 1990 – учасниця 3-го конгресу Світ. федерації УЛТ у Львові; тоді ж відвідала Почаїв. Досліджує проблеми двомовності дітей дошк. віку. Голова Об'єдн. православ. сестринств Австралії та Нової Зеландії (1975–77), діяльна в ін. укр. громад. орг-ціях. Автор підручника *“Теоретична психологія”* (1969, США) та ін. наук. праць.

Лит.: Енциклопедія Української Діаспори. – Київ–Нью-Йорк–Чикаго–Мельбурн, 1995. – Т. 4.

І. Дуда, Г. Чернихівський.

КАЧАН

Юрій Григорович (17. 02. 1947, м. Тернопіль) – фахівець у галузі автоматизованих систем керування. Д-р тех. н. (1990), проф. (1991). Закін. Дніпроп. гірн. ін-т (1968, нині нац. гірн. акад.). Працював інж. н.-д. сектору Дніпроп. гірн. ін-ту. Від 1972 – асист., доц. каф. електротехніки Дніпроп. металург. ін-ту (нині нац. металург. акад.). Від 1977 – в Донец. гірн. ін-ті: доц. каф. матем. методів дослідж., ст. н. с., пров. н. с., проф. каф. автомат. вироб. процесів; від 1992 – проф. каф. електротехніки, проректор з навч. роботи і комерції, проректор з навч.-вих. роботи, зав. каф. електроенергетики. Розробляє тех. і програм. засоби автомат. оптимізації тех. процесів, зокрема електротех. комплексів та систем енергоспоживання. Створив серію датчиків для контролю за технол. параметрами процесів збагачення руди. Автор наук. праць та навч.-метод. посібників.

М. Колесник (ЕСУ).

КАЧАН

Ярослав Михайлович (чернече ім'я – Григорій; 11. 09. 1939, с. Заставці, нині Монастирис. р-ну) – релігійний діяч. Єпископ (від 1995). Орден св. Архістратига Михаїла (1996). Закін. Харків. мед. ін-т (1960, нині мед. ун-т); до 1970 – лікар-стоматолог у м. Маріуполь Донец. обл. Навчався у духов. семінарії та акад. в м. Москва (нині РФ). 1985 прийняв сан священника. Від 1987 – настоятель Свято-Покров. церкви у с. Перемиль Горохів. р-ну Волин. обл. 1995 висвячений на єпископа Мелітопол., цього ж року признач. вікарієм, згодом – кер. Дніпроп.-Запоріз. єпархії.

Від лютого 1996 – єпископ Запоріж. і Мелітопольський.

О. Гах.

КАЧАНІВКА

– село у Підволочиському районі. Центр сільради. Розташ. за 10 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Підволочиськ. Насел. 1303 особи (2001). Перша писемна згадка – 1546. До 1939 діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Михаїла (1863; мур.). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1974), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могила УСС (1990). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, аптека, відділ. зв’язку, с. г. підпр-во “Агро-Рось”. У К. народ. господарник *В. Денис*, реліг. діяч *о. М. Шаварин*, пастирював громад.-політ. діяч, композитор *О. Нижанківський*; 1898 та 1913 перебував *І. Франко*. Побл. села виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури, поховання доби ран. бронзи та курганне поховання ранньоскіф. часу.

О. Гаврилюк, о. М. Шаварин.

КАЧАНІОК

Михайло Адамович (псевд. – М. Сірий, М. Тоня; 1889, с. Кути, нині Бус. р-ну Львів. обл. – 03. 11. 1937, урочище Сандармох, побл. м. Медвежьєгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) – літературознавець, письменник, перекладач. Д-р філософії (1922). Під час 1-ї світ. війни в Легіоні УСС воював на Тернопільщині. Від листопада 1918 – в УГА; у липні 1919 з її частинами відійшов на тер. Чехо-Словаччини. Закін. Карловий ун-т у м. Прага. Від 1928 – в Україні. Налігав до літ. об’єдн. “Західна Україна” (м. Харків). Автор пр. “Національна культура” (1924), літ.-крит. нарису “Микола Тарновський” (1931) про письменника, уродженця Тернопільщини, статей, рецензій, оглядів, віршів, оповідань та ін. У вересні 1933 за сфабриков. звинуваченням засудж. на 5 р. ВТТ. В ув’язненні розстріляли.

С. Гасай, П. Гуцал.

КАЧКАН

Володимир Атаназійович (12. 08. 1940, с. Рибне, нині Тисмениц. р-ну Івано-Фр. обл.) – письменник, фольклорист, етнограф, літературознавець, пресознавець, журналіст, історик етнокультури, педагог, громадсько-освітній діяч. Д-р філол. н. (1988), проф. (1990). Акад. АН ВШ України (1993). Чл. НСПУ (1986). 1-й лауреат Всеукр. премії у галузі публіцистики за розробку в пресі проблем укр. народознавства (1990). Премії: ім. Ярослава Мудрого в галузі н. і т. НАНУ (1995), літ.-мист. ім. В. Стефаніка

(1999) та ім. І. Франка (2000), ім. *Братів Лепких* (2002). Закін. істор.-філол. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1967, нині Прикарп. ун-т). Від 1995 – зав. каф. українознавства мед. акад., водночас – проф. духовно-катехит. акад. в Івано-Франківську. Автор понад 60 книг – монографій, літ.-крит. нарисів, посібників, збірок новел, оповідань, есеїв, повістей, поезій, більше 1000 публікацій у період. виданнях України і зарубіж. країн, серед них – наук. дослідж. “... І воскресне ім’я твоє. Народознавчі студії про забутих” (1993), “Хай святиться ім’я твоє. Історія української літератури та культури в персоналіях (XIX–XX ст.)” (кн. 1–7; 1994–2004), “Українське народознавство в іменах” (ч. 1–2; 1994–95), “Син золотого Поділля” (2002; про *Б. Лепкого*) та ін. Ред., упоряд. й автор передмови кн. “Журавлі повертаються ...: 3 епістолярної спадщини Богдана Лепкого” (2002). У цих та ін. виданнях опубл. розвідки про уродженців Тернопільщини *М. Бучинського*, *В. Гнатюка*, *М. Капія*, *О. Кисілевську*, *М. Ломацького*, *Є. Олесницького*, *Ю. Панькевича*, *М. Рудницького*, *К. Студинського*, *С. Чарнецького* та ін. Не раз перебував на Тернопільщині.

Лит.: *Ониськів М.* Його пороги та узвишся // Вільне життя. – 2003. – 20 верес.

М. Ониськів.

КАЧКОВСЬКИЙ

Кароль (Kaczowski Karol; 1797, Волинь – 1867, м. Одеса) – польський вчений-медик. Закін. ун-т у м. Вільно (1820, нині м. Вільнюс, Литва). Від 1823 викладав заг. гігієну в *Кременець. лицей*, від 1829 – проф. терапії в ун-ті м. Варшава (Польща). Згодом переїхав до Одеси. Автор пр. “Лекції про гігієну” (1826), “Друга лекція про гігієну” (1827), “Уваги про гомеопатію” та ін.

С. Ткачов, В. Ханас.

КАЧМАРСЬКИЙ (КАРЧМАРСЬКИЙ)

Антоній (Kaczmarzski Antoni; кін. 18 – 1-а пол. 19 ст.) – польський живописець. 1801 виконав настін. розписи у костьолі оо. Бернардинців у м. Збараж. 1859 обновили стінопис церкви Пресвятої Трійці в с. Зарванця (нині Теребовлян. р-ну).

І. Дуда.

КАЧМАРСЬКИЙ

Ігор Володимирович (18. 03. 1977, м. Калуш Івано-Фр. обл.) – господарник, громадсько-політичний діяч. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Закін. ТАНГ (1998), за фахом економіст-міжнародник. Співорг-тор і кер. об’єдн. “Молода Україна”, очолював обл. центр інтелекту-

ал. творчості молоді при Терноп. ОДА. Від 1996 – радіожурналіст, 2000–01 – кер. відділу в ред. “Тернопільської газети”. Від 2001 – кер. підрозділу ВАТ “Тернопільготель”. Незалежний консультант у Терноп. обл. Орг-ції з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСС).

М. Токарчук.

КАЧОР

Володимир (1906, найімовір. на Тернопільщині – 20. 11. 1975, США) – інженер, громадський діяч. Закін. укр. г-зію у Тернополі (1930). Студіював тех. науки в Чехо-Словаччині та м. Львів. Голова і чл. управи відділу Т-ва укр. інж. у м. Філадельфія (США) та місц. відділу Укр. конгрес. ком-ту Америки.

Б. Мельничук.

КАЧОРА

Богдан (14. 11. 1924, с. Лешнів, нині Бродів. р-ну Львів. обл.) – громадський діяч, меценат. Чл. Юнацтва ОУН (від 1938). Президент Світ. Ліги укр. політв’язнів. 1942 К. заарешт. гестапо; перебував у фашист. катівнях міст Аушвіц (Освенцім) та Ебензее (обидва – Німеччина). Проживав у Німеччині, Аргентині, нині – у США (м. Нью-Йорк). Від 1991 К. майже щорічно приїжджає в Україну. Фінансово підтримував буд-во 2 церков у м. Броди, собору Зарваницької Матері Божої (2000) в с. Зарваниця Тербовлян. р-ну та ін. Голова оргком-ту зі спорудж. пам’ятника *С. Бандери* в м. Бучач.

Г. Івахів.

КАЧОРОВСЬКИЙ

Микола Васильович (1902, с. Славна, нині Зборів. р-ну – 23. 06. 1944, с. Белово, нині Сошин. р-ну Псков. обл., РФ) – громадський діяч. Депутат Нар. Зборів Зх. України (1939). У родин. селі діяльний у “Просвіті”, “Сельроб-єдності” та ін. укр. т-вах. Чл. КПЗУ. 18–20 вересня 1923 у м. Золочів (нині Львів. обл.) засудж. на 10 р. ув’язнення за участь у підпалюванні маєтку в с. Храбузна, нині Зборів. р-ну. 1936 за знайдену комуніст. літ-ру його засудж. до страти, яку польс. сейм замінив на довічне ув’язнення. Учасник нім.-рад. війни від 1941. Загинув у бою.

І. Гаврильцо.

КАЧУР

Павло Степанович (08. 12. 1953, с. Сосулівка Чортків. р-ну) – вчений, громадський діяч. Канд. фіз.-матем. н., магістр держ. управління. Нар. депутат України (від 2002). Закін. інж.-мех. ф-т Львів. держ. ун-ту (1980, нині нац. ун-т). 1980–90 – н. с. Фіз.-мех. ін-ту АН УРСР. Заст.

голови Львів. міськ. ради (1991–94), 1-й заст. голови виконкому Львів. міськ. ради (1994–96). Від 1996 – заст. виконавч. дир. Асоц. міст України (м. Київ), радник з питань регіон. політики Прем’єр-міністра України (2000); від 2001 – президент Асоц. агентств регіон. розвитку (м. Київ). Чл. центр. проводу НРУ.

В. Ханас.

КАЧУРА

Яків Дем’янович (28. 10 (09. 11). 1897, с. Юрківка, нині Тульчин. р-ну Вінн. обл. – жовтень 1943, Донбас) – письменник. Орден Черв. зірки. На поч. нім.-рад. війни в червні 1941 перебував із групою військ. кореспондентів у м. Тернопіль, працював у редакції фронт. радіомовлення; неподалік залізн. вокзалу затримав двох нім. диверсантів. У травні 1942 в бою К. потрапив у нім.-фашист. полон; загинув у концтаборі. Автор бл. 30 книг, у т. ч. істор. повісті “Іван Богун” (1940).

Є. Гасай.

КАЧУРІВСЬКИЙ

Роман Миколайович (24. 08. 1943, м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну) – письменник, редактор, громадський діяч. Премія ім. М. Шашкевича (2001). Чл. НСПУ (1974). Закін. СШ у с. Струсів Тербовлян. р-ну (1961), ф-т журналістики Львів. ун-ту (1967, нині нац. ун-т). Завідував клубом у с. Струсів. У Львові працював у ред. молодіж. газети, ред. вид-ва і багатотираж. газети ун-ту, зав. ред.-вид. відділом ЛНБ, у Т-ві охорони пам’яток культури, кор.-орг-тором бюро пропаганди худож. літ-ри обл. відділ. СПУ; кер. обл. літ. об’єдн. “Троно”. Від 1990 – відп. секр. Львів. орг-ції НСПУ. Перші вірші опубл. 1959 у рай. газеті в смт Микулинці. Автор зб. поезій “Літні

зорепади” (1973), “Паролі молодості” (1977), “Журавлиний трикутник” (1983), “Час творчості” (1988), “Вечірні води: Вибране” (1991), “Досяжність” (Теребовля, 1993), “Свинцевий епіграф” (1994), “Піднебесся” (1998), “Спалах блискавки” (2002), “Під знаком вишні”, “Троянди і колочки” (обидві – 2003), “Вітросінь” (2004) та ін., нарисів, рецензій, статей у періодиці.

Г. Кушнерик, М. Ониськів.

КАЧУРОВСЬКА

Емілія Василівна (р. н. невід., м. Кременець – 1929, м. Вадовице, Польща) – мати Папи Римського Івана Павла II. Бл. 1905 вийшла заміж за поляка, старшину австр. армії К. Войтилу. В цьому шлюбі 18 травня 1920 народився Кароль Юзеф Войтила – майбутній Папа.

Лит.: *Бойчук Є.* Разом читали Біблію, разом ходили до храму // Вільне життя. – 2003. – 14 серп.

І. Дем'янова.

КАЧУРОВСЬКИЙ

Михайло (13. 06. 1896, с. Колодне, нині Збараз. р-ну – 15. 02. 1976, м. Філадельфія, США) – художник, вчений у галузі медицини. Закін. мед. ф-т Харків. ун-ту (1921, нині держ. ун-т), де 1931–39 працював доц. каф. нормал. анатомії. 1939 закін. Харків. ін-т мист-в. Під час 2-ї світ. війни емігрував до Німеччини. Від 1950 – зав. лабораторії анатомії ока в м. Філадельфія (1956–73). Співатор 1-го рад. анатом. атласу (Харків, 1939). Автор публікацій на мед. теми, у т. ч. 22 наук. статей в англ. мов. “Американському журналі з офтальмології”. Як художник працював у техніці акварелі. Серед картин: “Гаряче літо”, “Зимове сонце”, “Дід Мороз у лісі”. Учасник 3-х кол. і 15 персон. виставок у містах Харків, Гамбург (Німеччина), Відень (Австрія), Філадельфія (1968, 1970, 1973), Честер, Нью-Йорк (1971), Вашингтон (1973; усі – США) та ін.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КАШПІРСЬКИЙ

Леонід Андрійович (09. 04. 1948, м. Монастирська) – режисер. Засл. прац. культури України (1985). Закін. Хмельн. муз. уч-ще (1967), Рівнен. ін-т культури (1976, нині гуманіт. ун-т). Від 1976 – реж.-пост. концерт. програм, свят. видовищ, реж. і ведучий концерт. програм худож. колективів в Україні, Польщі, Німеччині, Канаді, Португалії та ін. Гол. реж. творчого звіту майстрів мист-в та худож. колективів Рівнен. обл. у Києві (1982). Автор, реж., ведучий проекту “Творче жниво”, ред. вісника “Народна творчість”. Має числ. публікації у періодиці.

В. Барна.

КАШПІРОВСЬКИЙ

Анатолій Михайлович (11. 08. 1939, м. Проскурів, нині Хмельницький) – лікар, психотерапевт. Від 1989 проводить публічні психол. сесанси. Працював у Польщі, США. Нині проживає у РФ, до 2004 – ст. референт з геополітики Держ. думи РФ. У квітні 2003 дав кілька сесансів у Тернополі.

І. Буняк.

КАШТАЛІВКА

– урочище, водно-болотний масив, гідро-орнітологічний заказник місцевого значення. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Розташ. на околиці м. Бережани, у басейні р. Золота Липа, в межах пн.-зх. ч. місц. ставу. Пл. 60 га.

Перебуває у віданні Бережан. міськ. ради. Під охороною – чисел. комплекс водно-болот. орнітофауни. Польс. краєзнавець *М. Мацішевський* дослідж. К. наприкін. 19 – на поч. 20 ст. Водне плесо ніколи не замерзало, з дна били потуж. джерела. Тут зимували птахи, жили бобри, видри, ондатри. Найбільшого антропоген. впливу К. зазнала 1980-і внаслідок реконструкції ставу для пром. риборозведення (насадили дамбу впоперек плеса, проклали обвідний глиб. канал, яким планували спрямувати річку) частково зникли джерела, значно обмілів став. 1990-і роботи зупинено.

Кулик.

Сіра чапля

Нині в урочищі трапл. дрімлюга, крячок світлокрилий, лунь болотний – рідкіс. для обл. види птахів, а також білі лебідь і лелека, дика гуска, крижень, сіра й руда чаплі, крячок річк., великий і білощокий, чернь червоноголова, норєць малий, лиска, кулик та ін.; серед звірів – ондатра і видра; з рослин – різноманітні види повітряно-водних та водних. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя надані у користування Бережан. рай. орг-ції УТМР як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни. Необхідні посилені природоохорон. заходи для збереж. заказника.

Лит.: *Проців Г.* Кашталівка волає про допомогу // Бережанське віче. – 2004. – 26 берез.

І. Дем'янова.

КАШТЕЛЯНКА

– ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. між селами Дуплиська і Блищанка Заліщиц. р-ну, в кв. 50–52 Заліщиц. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Каштелянка”. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 153 га. Під охороною – урочище з ділянками дубово-граб. лісів. Трав’яний покрив дібров. типу. Особливо цінні – любка дволиста, лілія лісова – рослини, занес. до Черв. книги України, аконіт молдавський, занес. до Переліку рідкіс., і таких, що перебувають на межі зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. та ін.

І. Бай.

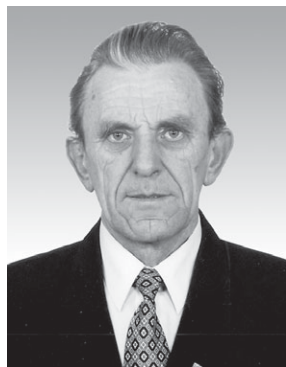
КВАДРО

Гандзол (рр. і м. н. і см. невід.) – архітектор 16 ст., представник італійського Відродження. Походив із місцевості Квадро, pobl. м. Лугано (Швейцарія). 1560-і працював у Галичині. Брав участь у спорудженні замків у м. Бережани та м-ку Язловець (нині с. Буцац. р-ну).

Л. Щербак.

КВАСНІВСЬКИЙ

Василь Петрович (27. 02. 1940, с. Нежухів, нині Стрий. р-ну Львів. обл.) – літератор, громадський діяч.

Закін. ПТУ (1957) і технікум механізації (1962) в м. Стрий Львів. обл., Львів. політех. ін-т (1975, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1965 – на Тернопільщині: інж. у колгоспах Тербовлян. та Терноп. р-нів, спец. облсільгосптехніки й облагропрому, 1-й заст. нач. обл. упр. с. госп-ва і продовольства, голова Підволочис. РДА, радник голови ОДА. 1990–93 – голова Терноп. край. орг-ції НРУ. Автор кн. “Влада” (1992), “У вогні” (1993), “Жорна доли” (1995), “Ренегати України” (2001), “Кремлівські мойри” (2003), “Пробудження” (2004).

М. Ониськів, В. Уніят.

КВАТІРА

Микола Микитович (13. 03. 1930, с. Хотин, нині Радивилів. р-ну Рівнен. обл. – 29. 11. 1986, м. Тернопіль) – вчений-історик, педагог. Д-р

істор. н. (1985), професор. Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1954, нині нац. ун-т). Вчителював у м. Борщів. Від 1968 – у Терноп. ін-ті нар. госп-ва (нині ТАНГ): викл., доц., зав. каф. історії КПРС (1973–86). Автор низки наук. праць та монографій із питань історії с.-г. вироб-ва на Тернопільщині.

Х. Весна.

КВАША

Василь Іванович (22. 03. 1943, с. Нова Буда Бородян. р-ну Київ. обл.) – вчений-біолог, педагог. Д-р с.-г. н.

(1997), проф. Дійс. чл. Укр. аграр. АН (1997), чл. Всеукр. екол. ліги. Закін. зоотех. ф-т Укр. с.-г. акад. у м. Київ (1967, нині нац. аграр. ун-т); працював у цьому ВНЗ. 1973–76 – зав. відділу тваринництва Рівнен. с.-г. дослід. станції (с. Шубків Рівнен.

р-ну одноймен. обл.). 1976–79 – зав. лаб. Всесоюз. ін-ту тваринництва (ВІТ), 1979–92 – зав. відділу, зав. лаб. Укр. відділ. ВІТ (м. Тернопіль). 1992–98 – зав. лаб. Терноп. філіалу Ін-ту землеробства і тваринництва зх. р-нів України (нині Ін-т землеробства і біології тварин). Від 1998 донині – зав. каф. зоології ТНПУ. Автор понад 160 наук. праць, зокрема “Рекомендації по використанню зерна ріпаку в годівлі сільськогосподарських тварин в умовах Західного Лісостепу України” (1991), “Зоологія безхребетних: Лабораторний практикум”, “Еволюційне вчення: Словник-довідник” (2001; усі – Т., співавт.).

І. Дем’янова.

КВІТКА

Климент Васильович (псевд. – Бойко Юхим, Борейко Тиміш; 23. 01 (04. 02). 1880, с. Хмельів, нині Ромен. р-ну Сум. обл. – 19. 09. 1953, м. Москва, нині РФ) – правник, музикознавець, етно-

граф, фольклорист. Чоловік *Лесі Українки*. У червні–липні 1907 разом із нею гостював у М. Биковської в с. Бережці (нині Вел. Бережці Кременец. р-ну); вони відвідали Кременець і Почаїв. Автор бл. 100 праць із фольклору та нар. муз. творчості. 1985 вийшла зб. статей К. “Нариси української народної музики”.

Г. Чернихівський.

КВІТКОВЕ

– село у Бережанському районі. Підпорядк. Божиків. сільраді. Раніше називалося Сільце Божиківське. До К. присьєднано хутори Лопуше та Морги. Розташ. за 27 км від райцентру. Насел. 243 особи (2001). Перша писемна згадка – 1455. Є церква Успіння Пресвятої Богородиці (1905; кам.). Насип. могила УСС (1990). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Квіткове”.

В. Уніят.

КВЯТКОВСЬКА

Хелена (Kwiatkowska Helena; 19. 07. 1915, м. Тернопіль) – польська художниця. 1933–37 навчалася в Ін-ті пласт. мистецтв у Львові, 1946–50 – в АМ у м. Варшава (Польща). Працювала в техніці графіки, живопису, рисунка на тканині. Учасниця виставок у Німеччині, Польщі, Франції.

С. Ткачов.

КЕДР СИБІРСЬКИЙ

– екзотичне дерево, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Єдиний кедр у Терноп. області. Зростає в м. Кременець на вул. Потік Ірви, 20. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 14.03. 1977 № 131. Перебуває у віданні Кременец. житл.-комунал. комбінату. Пл. 0,01 га. Під охороною – 60-річний кедр діам. 30 см і вис. 12 м, що має велику наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Бай.

КЕДРИН-РУДНИЦЬКИЙ

Іван (справж. – Рудницький Іван-Олександр Іванович; 22. 04 (04. 05). 1896, м. Ходорів, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 04. 03. 1995, м. Джерсі-Сіті, шт. Нью-Джерсі, похов. у м. Бавнд-Брук, США) – історик, публіцист, громадсько-політичний діяч. Брат *М. Рудницького* і *М. Рудницької*. Навчався у г-зях міст Бережани і Львів. Під час 1-ї світ. війни – в австр. армії, восени 1916 на Бережанщині потрапив у рос. полон. Влітку 1917 прибув до Києва, згодом – в *Армії УНР*, з якою перебував на Тернопільщині; працював у ред. військ. часопису “Ставка”. Від 1920 – у

м. Відень (Австрія), де закін. філос. ф-т ун-ту (1922). Працював у ред. г. “Діло” у Львові. 1939–44 – у м. Краків (Польща), згодом – в Австрії. Від 1949 – в США: ред. г. “Свобода” (1953–73), чл. ЦК УНДО, голова Спілки укр. журналістів в Америці, в. о. голови президії УНРади в екзилі.

П. Гуцал, Я. Мазурак.

КЕДЮЛИЧ

Іван (псевда “Довбня”, “Чубчик”; 12. 12. 1912, м-ко, нині смт Перечин Закарп. обл. – 01. 08. 1945, с. Лісники Бережан. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Закін. торг. акад. у м. Мукачеве (нині Закарп. обл.). Чл. проводу ОУН на Закарпатті й штабу Карпат. Січі (1938–39). Від липня 1941 з похід. групами ОУН перебував у Сх. Україні. 1942–44 – край. військ. референт ОУН на ЗУЗ. Від осені 1944 діяв на Тернопільщині, зокрема при штабі головнокоманд. УПА *Р. Шухевича*, від 1945 – ком-р Кам’янець-Поділ. тактич. відтинка (ТВ) Військ. Округи (ВО) “*Лисоня*”, від липня 1945 – Закарп. ТВ ВО “*Говерля*” УПА. Загинув у бою з підрозділом НКДБ.

Лім.: Заведнюк В. Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

М. Кривецький.

КЕЙЗА

Віктор (04. 07. 1904, с. Смолянка, нині Терноп. р-ну – 20. 12. 1969, м. Ноттінгем, Вел. Британія) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН. На поч. нім-рад. війни переїхав до Вел. Британії, прилучився до розбудови укр. орг-цій як чл. ОУН, прихильник закордон. представництва УГВР. Автор числ. публікацій у пресі.

Лім.: Панченко О. Організація українських націоналістів за кордоном в контексті українського державотворення. – Гадяч, 2003.

Х. Весна.

КЕЙСТУТ

(Кейстутіс; 1297, м. н. невід. – 15. 08. 1382, Кревський замок, Литва) – князь тракайський і жемайтійський (від 1345). Син вел. князя литов. Гедиміна. Разом із Ольгердом правив у *Вел. князівстві Литовському*, брав участь у завоюванні Волин. (1362) і Поділ. (1363) земель, у т. ч. Тернопільщини.

Лім.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Вас. Ханас.

КЕКІШ

Лев (07. 03. 1886, с. Дусанів, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл. – червень 1920, нині РФ) – військовик. Брат *О. Кекіша*. Сотник УГА. Закін.

г-зію у м. Бережани, правн. студії у м. Львів. Під час 1-ї світ. війни – поручник австр. армії, перебував у рос. полоні. Брав участь у *Листоп. зриві* 1918. Згодом – в Окруж. військ. команді у Бережанах. Учасник *Чортків. офензиви*, перейшов із УГА за р. Збруч. У квітні 1920 К. заарешт. у м. Київ більшовики. Перебував у концтаборі в Кожухові поблизу м. Москва (нині РФ).

В. Ханас.

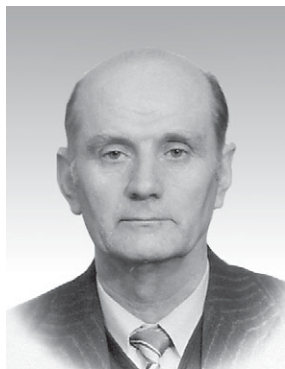
КЕЇШ

Осип (01. 01. 1882, с. Подусільна, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл. – осінь 1919, м. Вінниця) – військовий та громадський діяч. Брат *Л. Кекіша*. Навчався в г-зіях у містах Бережани і Тернопіль, на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Працював адвокатом. Діяльний у політ. та громад. орг-ціях. Старшина австр. армії, згодом старшина УГА. Загинув у т. зв. “чотирикутнику смерті”.

В. Ханас.

КЕЇШ

Петро Федорович (псевдо “Роман”; 20. 07. 1924, с. Соснів, нині Теребовлян. р-ну – 01. 07. 1996, м. Тернопіль) – діяч ОУН, літератор. 1944 закін. 7 класів г-зії в м. Бережани. Доброволець УПА, навчався у школі радіозв'язку (1944); згодом – у штабі військ. округу “*Лисоня*” при курін. команді *О. Полевому*. 20 квітня 1945 на Волині К. заарешт. органи НКДБ; засудж. на 15 р. ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у м. Воркута (нині Респ. Комі). 1956 звільнений, на батьківщину зміг повернутися 1969. Закін. гірн. ін-т у м. Ленінград (1966, нині Санкт-Петербург, РФ). Автор кн. спогадів “*Поза межами правосуддя*” (1992), “*По свіжих слідах минулого*” (1993), “*Далека північ – край приречених*” (1996), красн. нарису “*Наше село Раковець*” (1998). Більша ч. творів – у рукописах.

І. Кекіш.

КЕЇДИШ

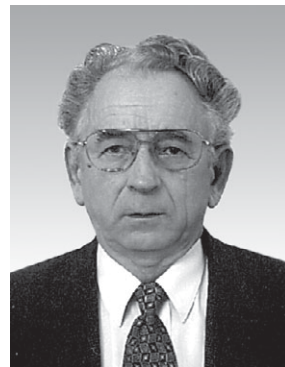
Михайло Хомович (21. 01. 1839, м. Варшава, Польща – після 1906, м. Рига, Латвія) – російський військовий лікар. Дід М. Келдиша – президента АН СРСР (1961–75). Навчався у *Волин. духовній семінарії* в м. Кременець (1853–57), в

мед.-хірург. академіях у містах Варшава і Санкт-Петербург (нині РФ). 1864–86 служив лікарем у Кавказ. Військ. Округ, 1886–94 – гол. лікар шпиталю в м. Одеса.

П. Гуцал.

КЕЛЬНЕР

Богдан Дмитрович (08. 03. 1937, с. Августівка, нині Козів. р-ну) – господарник, громадський діяч. Засл. економіст України (1998). Закін. фінанс.-кредит. технікум у м. Львів та ін-т нар. госп-ва в м. Київ (нині нац. екон. ун-т). Від 1954 – у фінанс. органах; 17 р. очолював рай. фінанс. відділ у м. Бережани, сприяв реставр. та благоустрою істор. центру міста, створенню *Бережан. краєзн. музею*. Зазнав утисків влади, деякий час проживав у м. Львів. Від 1989 – у Тернополі, прац. заст. нач. облфінуправління. Разом із *В. Вихруцем* розробив концепцію фінанс. самоокупності та реструктуризації економіки Терноп. обл., фінанс.-бюджет. засади місц. самоврядування. 1990–98 – голова держ. податк. адміністрації Терноп. обл. Ініціатор і орг-тор спорудження у родин. селі пам'ятника *В. Вихрущу* (скульп. *І. Сонсядло*). Займається творч. роботою (живопис, графіка, екслібриси).

Я. Павлів, Б. Пиндус.

КЕЇЛТИ

– один із найчисельніших народів раннього залізного віку, який у середині 1 тис. до Р. Х. заселяв великі простори Західної і Центральної Європи. Культура К. отримала назву латенська (від місцевості Ла-Тен у Швейцарії). В Україні вона пошир. в Закарпатті, окремі пам'ятки відомі й у Прикарпатті, в т. ч. на Тернопільщині. К. справили великий вплив на матеріальну культуру населення наших земель, від чого пошир. тут культури (поморська, пшеворська, Поянешти-Лукашівка) отримали назву “латенізовані”.

Лит.: Словник-довідник з археології. – К., 1996.

М. Бігус.

КЕМПЕ

Клавдія (з дому Радванська; 1909, м. Броди, нині Львів. обл.) – актриса. Дружина *Л. Кемпе*. Як артистка театрів ім. І. Тобілевича, *Й. Стад-*

ника, “Заграва”, ім. І. Котляревського не раз виступала на Тернопільщині; грала з *М. Бенцалем*. 1940–44 – у театрі в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). На еміграції в Австрії співпрац. у таборовому театрі з *Й. Гірняком*.

Б. Волинський.

КЕМПЕ

Лавро (22. 08. 1901, с. Володарка, нині смт од-ноймен. р-ну Київ. обл. – 27. 01. 1981, м. Торонто, Канада) – актор, режисер. Чоловік *К. Кемпе*. Працюючи у мандр. театрах Зх. України, 1940–44 у театрі в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), не раз виступав на Тернопільщині. На еміграції в Канаді поставив кілька спектаклів за творами укр. класиків; реж. к/ф “Скарби України”.

І. Гаврильцо.

КЕНІРСЬКЕ ПОВСТАННЯ

– організований виступ в’язнів концтабору Кен-гін (ГУЛАГ) неподалік м. Джезказган біля р. Каракенгін у Казахстані. Розпоч. 17 травня 1954 з бунту ув’язнених проти знущання табір. влади і переріс у повстання, яке тривало 42 дні. 26 червня адміністрація табору вчинила криваву розправу над учасниками повстання, застосувавши танки; було вбито і поранено понад 700 осіб. Серед політв’язнів – уродженці Тернопільщини: *М. Боднар* та *О. Данилюк*, *М. Палій* із *Теребовлян. р-ну*, *О. Бутковська* та *П. Іваниця* (обидвоє – с. Вел. Гаї Терноп. р-ну), *П. Пальчик* (м. Зборів), *П. Жук* – голова Зборів. станиці Братства ОУН-УПА, *Д. Плецан* (м. Чортків), *П. Стець* (с. Кип’ячка Терноп. р-ну). 6 червня 2004 в Тернополі з нагоди 50-річчя К. п. відбулася Всеукр. конф. політв’язнів.

С. Гасай, А. Грицишин.

“КЕНГУРУ”

– легкоатлетичний спортивний клуб у м. Тернопіль. Утвор. при обл. ФСТ “Колос” (1993). Мета: тестування і добір школярів міста для занять лег. атлетикою, орг-ція юнац. змагань, залучення спонсорів для підтримки і розвитку лег. атлетики на Тернопільщині. “К.” співпрацює з ТНПУ. 1993–96 члени “К.” *О. Король* та *О. Стефанишин* стали чемпіонами України серед юніорів; бронз. призерами чемп-тів Європи – *Н. Шимон* (1993, Іспанія) та *Д. Мишка* (1995, Угорщина). Апробовану в клубі систему добору застосував у Хорватії (1996–98) тренер “К.” *М. Васірук*. Результат – деякі із протестованих дітей згодом стали чемпіонами та призерами Хорватії, *Б. Влашіч* – чемпіон світу серед юніорів зі стрибків у довжину (2000). 1995–2001 протестовано бл. 3000 школярів Тернополя. Кращі з

них – чемпіони та призери першостей України: *О. Краснолобов*, *Н. Чернецька*, *В. Чикало*, *М. Яцишин*.

В. Фроленков.

КЕНЕ

Бернгард-Карл (в Росії – Борис Васильович; 1817–1886, м. н. і см. невід.) – німецький нумізмат, археолог. Від 1845 перебував на рос. службі, протягом тривалого часу – зав. нумізмат. збірки Ермітажу (м. Санкт-Петербург, нині РФ), кер. департаменту геральдії, автор багатьох гербів міст і губерній Рос. імперії, у т. ч. герба м. Кременець (1874). Проекти гербів, що К. розробляв на засадах нім. геральдики, система їх прикрас – поєднання орден. стрічки, корони з певною к-стю зубців, золот. колося та ін. – визначали політ., екон. і адм. статус міста.

О. Клименко.

КЕНОТАФ

– символічна могила, в якій нема небіжчика. Спорудж. як спомин про людину, котра загинула на чужині. На Тернопільщині відомі К. скіф. часу та періоду Київ. Русі. Звичай споруджувати К. зберігся донині – символ. стрілець. чи упівські могили, невеликі хрести на місцях загибелі людей внаслідок дорож. транспорт. пригоди.

Лит.: Словник-довідник з археології. – К., 1996.

М. Бігус.

КЕНС

Роман Йосипович (19. 11. 1923, м-ко, нині м. Хоростків Гусятин. р-ну – 21. 09. 2001, м. Львів) – лікар-фтизіатр. Д-р мед. н. (1964), проф. Орден “Знак пошани”, бойові нагороди. Відмінник охорони здоров’я. Учасник нім.-рад. війни. Закін. лікув. ф-т Львів. мед. ін-ту (1948, нині нац. мед. ун-т). 1948–49 – рай. фтизіатр у Костоп. р-ні Рівнен. обл. Від 1949 – у Львів. НДІ туберкульозу (нині відділ туберкульозу і неспециф. захворювань легень Львів. НДІ епідеміології та гігієни); м. н. с., зав. лаб., проф., заст. дир. з наук. роботи (1981–87), дир. (від 1987), наук. консультант (від 1989). Досліджував проблеми лікування туберкульозу центр. нерв. системи й органів дихання, раннього виявлення специф. і неспециф. захворювань органів дихання, функціон. діагностики, інвалідності та нетрадиц. методів лікування. Автор бл. 100 наук. праць, 3 винаходів, 42 рац. пропозицій.

Б. Мельничук.

КЕРАМЗИТОВА МІНЕРАЛЬНА

СИРОВИНА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– легкоплавкі глинисті породи. При швидкому випалюванні з них отримують пористий матеріал – керамзит, а також аглопорит, що використовув-

Суглинки в с. Возилів Буцацького району.

ють як штучні заповнювачі легких бетонів. У Терноп. обл. К. м. с. є четвертинні суглинки і неогенові глини, пошир. у зх. ч.: Козів, родовище глин та суглинків для вироб-ва керамзиту й Микулинець, родовище суглинків для вироб-ва аглопориту. Перше враховане у Держ. балансі запасів; це родовище становлять голубувато-сірі, інколи зеленкувато-сірі щільні пласт. суглинки і глини сармат. ярусу неоген. системи; запаси перевищують 8 млн. м³. У другому виявлено сірувато-жовтий малопласт. суглинок четверт. системи; запаси – понад 1,4 млн. м³. Перспект. р-ни для розвідки родовищ К. м. с. – вододіл. височини між річками Золота Липа, Коропець, Стрипа та Серет у межах Козів., Бережан., Монастирис. і Тербовлян. р-нів.

В. Кітура, М. Сивий.

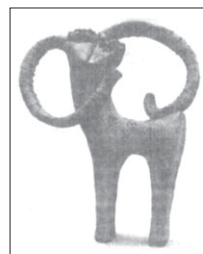
КЕРАМІКА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– виробы і матеріали, отримані спіканням глин та їх сумішей із мінеральними добавками, а також окислів та ін. неорганічних сполучень. К. започатк. в епоху неоліту, це одне з найдавні. видів нар. мист-ва. Осн. види – теракота, майоліка, фаянс, т. зв. кам'яна маса, фарфор. Виготовляють посуд, цеглу, черепицю, труби, плитки, кахлі, скульптур. деталі, худож. виробы, керам. покриття. Під час археол. розкопок у селах Увисла Гусятин. та Вел. Глибочок Терноп. р-нів знайдено К. культури кулястих амфор, яку датують 3 тис. до Р. Х. На посудинах зберіг. декор: верх. ч. і горловина, оздоблені ритим геометр. орнаментом, іноді заповн. білою пастою. У селах Лисичники та Кошилівці Заліщиц. р-ну знайдені глин. виробы, скульптурки людей і тварин, що належать до пізньо-трипіл. періоду (2100–1700 рр.

І. Бойко.
Посуд (поліва).

до Р. Х.) та доби ран. заліза. Нині гончарством займаються нар. майстри у селах Гончарівка Монастирис., Духів Кременец., Сураж Шумс., Товсте Гусятин., Коралівка Борщів. р-нів. Роботи В. Бардачевського, І. Бойка, С. Дяківа, С. Романюка Л. Стасюк, та ін. експон. на худож. виставках. Худож. кераміка започаткована на Тернопільщині 1939. Поряд із ужитк. речами митці створюють декор. твори для оздоблення житла, громад. інтер'єрів, вулиць, парків. Від 1960-х К. входить у синтез з арх-рою, живописом, скульптурою. Від 1983-го фотохудожник А. Зюбровський займається відродженням чорнолощеної кераміки. Сучас. майстри К. – М. Боярко, Я. Голець, С. Ковальчук, В. Колісник, М. Лисак, С. Овчарик, І. Петруняк.

Л. Стасюк.
Ніжність (теракота).

А. Гриб, Т. Удіна.

КІРЕНСЬКИЙ

Олександр Федорович (22. 04 (04. 05). 1881, м. Симбірськ, нині Ульяновськ, РФ – 11. 06. 1970, м. Нью-Йорк, США) – російський державний і політичний діяч. Один із лідерів Лютн. революції 1917 в Росії. Міністр юстиції (березень–травень), військ. і мор. міністр (травень–вересень), прем'єр-міністр (від 8 липня 1917) Тимчас. уряду. Двічі – в травні й червні 1917 побував на Тернопільщині (Кременець, Тернопіль, Козова, Бучач). 15 червня 1917 в Тернополі виступив на мітингу перед військовими 2-го гвард. корпусу 11-ї армії із закликом вести війну до перемоги. кінця.

П. Гуцал, О. Клименко.

КЕРНИЦЬКИЙ

Богдан Антонович (14. 06. 1950, м. Підгайці) – педагог, правознавець. Генерал-майор МВС України. Орден “За заслуги” 3 ступ., “Хрест слави”, відзнаки МВС України та ін. нагороди. Чл. Міжнар. інтернац. поліцей. асоціації. Закін. Кам'янець-Поділ. пед. ін-т (1972, нині ун-т). Працював учителем. Від 1975 – в органах внутр. справ. 1984–89 – нач. Ла-

новец. РВ міліції. 1990–94 – 1-й заст. нач. УМВСУ в Терноп. обл., 1994–2000 – нач. УМВСУ в Рівнен. обл., 2000–03 – нач. УМВСУ в Івано-Фр. обл., 2003–04 – нач. УМВСУ в Чернів. обл. Від червня 2004 – ректор Прикарп. юрид. ін-ту МВС України (м. Івано-Франківськ). Автор наук. публікацій і навч.-метод. посібників.

В. Губ'як.

КЕРНИЧНИЙ

Данило Лук'янович (22. 12. 1893, с. Черняхівці, нині Збараз. р-ну – 1957, м. Тернопіль) – педагог. Д-р філософії (1923). Закін. г-зію в м. Тернопіль (1913) та ун-т у м. Відень (1922, Австрія). 1923–30 – викл. грец., латин. та нім. мов у Терноп. укр. г-зії, водночас 1923–27 – викл. латин., нім., франц. мов та історії в Терноп. г-зії “Рідної школи”. 1930-і вчителював у Польщі; від 1939 – вчитель СШ № 3 у Тернополі, 1941–44 – викл. латин. та нім. мов в укр. г-зії, 1948 – укр. мови в СШ № 2, 1948–49 – в залізничній школі. Автор публікацій у періодиці.

Б. Головин.

КЕРНІЦЬКИЙ

Франко (02. 04. 1909, с. Вел. Чорнокінці, нині Чортків. р-ну) – релігійний діяч. Від 1912 – в Канаді. Закін. Колегію св. Андрея у м. Вінніпег. 1938 рукопоклад. на священника УГПЦ. Душпастирював у провінціях Саскачеван та Онтаріо. 1960–70 очолював президію консисторії УГПЦ в Канаді. 1970 – настоятель катедри св. Івана в м. Едмонтон, від 1974 – катедри Пресв. Трійці у Вінніпезі. Діяльний у Союзі українців-самостійників та ін. т-вах. 1968 митрополит Іларіон нагородив К. митрою, 1978 митрополит Андрей – протопресвітерством.

Б. Мельничук.

КЕРЧ

Оксана (м. н. невід., 1911) – письменниця. 1930-і відвідувала с. Сновидів, нині Бучац. р-ну, де жив тесть *С. Гординського* І. Шлемкевич. Автор повісті “Альбатроси” (1957). Від 1959 – в США.

Б. Пиндус, Л. Щербак.

КЕ́СТЕН

Герман (28. 01. 1900, м-ко, нині смт Підволочиськ – 03. 05. 1996, м-ко Рісні pobl. м. Базель, Швейцарія) – німецький письменник, літературознавець. Почес. громадянин м. Нюрнберга (1980). Почес. д-р Вільного (м. Берлін) та Нюрнбер. ун-тів. Літ. премії: у галузі культури Нюрнберга (1954), “Ді Калабрія” (Італія, 1969), Г. Бюхнера (1974), Неллі Сакс (1987; обидві – Німеччина). 1904 сім'я виїхала до Німеччини (м. Нюрн-

берг, 1917–19 проживав у м. Відень (Австрія). Вивчав світ. історію, філософію та германістику в ун-тах міст Ерланген і Франкфурт-на-Майні. Від 1927 мешкав у Берліні, працював ред. у вид-ві. 1933 після приходу до влади фашистів емігрував до Нідерландів, від 1940 – у містах Брюссель (Бельгія), Париж та Ніцца (Франція), згодом – у м. Нью-Йорк (США). 1952 переїхав до м. Рим (Італія). 1972–76 очолював письмен. орг-цію Німеччини. Від 1977 жив у м. Базель. 1995 заснував преміал. фонд для 1-ї міжнар. Нюрнбер. премії в галузі прав людини. Друкувався від 1926. Автор 16 романів і повістей, зокрема “Навколо корони”, “Йосиф шукає свободу” (1927), “Фердинанд та Ізабелла” (1936), “Король Філіпп II” (1938; 1950 під назвою “Я король”), “Діти Герніки”, “Чужий Бог”, “Пригоди мораліста”, “Шарлатан” (1932, 1968 вид. укр. мовою), “Справедливий” (1933), “Щасливі люди”, “Блукаюча людина” та ін., поезій, есе. Твори К. перекладені багатьма мовами. Муніципалітет Нюрнберга встановив (2000) стипендію К. для молодих прозаїків із різних країн, 1988 в Нюрнберзі встанов. пам'ятник К. У Підволочиську на буд., де народ. прозаїк, встанов. мемор. дошку (2000).

Ю. Ковальков, Ю. Мокрій, П. Сливка.

КЖИВОНЬ

Анеля Тадеушівна (Krzywoń Anela; 27. 04. 1925, х. Пужники, нині належ. до с. Садове Монастирис. р-ну – 12. 10. 1943, с. Ніколенки, нині Горец. р-ну Могильов. обл., Білорусь) – військовик. Герой Рад. Союзу (1943, по смерт.). За походженням полька. Перша жінка, удостоєна найвищої військ. нагороди Польщі – Хреста військ. доблесті.

1940 разом із батьками депортована в Иркут. обл. (нині РФ). Від 1942 – у м. Канськ Краснояр. краю, де працювала на лісорозроб. комбінаті. В квітні 1943 вступила у 1-у польсь. дивізію ім. Т. Костюшка, яка діяла в РА; автомат-

ниця у жін. батальйоні 1-го піхот. полку. Загинула в бою, рятуючи штаб. документи. В с. Садове Монастириск. р-ну К. встановлено пам'ятник-погруддя.

В. Ханас.

КЖИЖАНОВСЬКИЙ

Генрик (Krzyżanowski Henryk; 09. 04. 1890, с. Могильниця, нині Нова і Стара Могильниці Теребовлян. р-ну – 02. 11. 1960, м. Вроцлав, Польща) – польський живописець, педагог. 1910–14 студіював у Кракові. АКМ в *Ю. Панкевича*. Продовжив навчання у м. Відень (1915–16, Австрія), знову в Кракові. Належав до Спільки художників-графіків у м. Львів (від 1934 – чл. управи). 1938 виїхав до м. Париж (Франція). Під час 2-ї світ. війни – керував у Львові кооперативом “Художник” і викладав у Худож.-пром. школі. Від 1946 – у м. Вроцлав: орг-тор (дир.) школи худож. ремесел, полігр. ліцею, осередку культури і мист-ва. Від 1952 – вчитель, від 1958 – заст. дир. Держ. ліцею образотвор. мист-ва. Займався станковим і настінним малярством, зокрема розписав костюли на околицях міст Станіслав (нині Івано-Франківськ), Львів, Ополе (Польща). Персон. виставки: Станіслав (1930), Львів (1936, 1939), Вроцлав (1957, 1962). Тв.: “Бескиди” (1936), “Львівська вуличка” (1937), “Костюл св. Ельжбети у Вроцлаві” (1956, всі – олія). У ЛНБ зберіг. картини К. “Краєвид Львова” (1931), “Львівський ринок” (1932), “Вуличка у Львові” (1937, усі – олія), “Львівський пейзаж” (1943, акварель) та ін.

І. Дуда.

КИБАЛЮК

Неофіт Якович (псевд. – Аугсбург Івницький; крипт. – Н. К.; 21. 01. 1894, с. Івниця, нині Андрушів. р-ну Житомир. обл. – 09. 07. 1948, м. Аугсбург, Німеччина) – громадсько-політичний діяч, учений-богослов, письменник, журналіст. Закін. Волин. духовну семінарію у м. Житомир, правн. ф-т Харків. ун-ту, студіював право в ун-ті м. Гейдельберг (Німеччина). 1917 – офіцер Армії УНР. Від 1921 учителював у м. Почаїв; від 1922 – у м. Кременець: проф. г-зії (серед учнів К. – *У. Самчук*, який згадував К. у спогадах); діяч “Просвіти”. Заарешт., перебував у в'язниці в м. Тернопіль. 1927 повернувся до Кременця, згодом переїхав до м. Дубно (нині Рівнен. обл.), був головою “Просвіти”. Уникаючи переслідувань поліції, виїхав у м. Люблін (Польща), очолив каф. церк. права Єзуїт. ун-ту. 1941 переїхав до м. Рівне, очолив “Просвіту” Волині; секретний єпископ Ради УАПЦ у м. Луцьк. Співпрацював із г. “Волинь” (ред. *У. Самчук*).

1944 – у Львові, згодом емігрував до Австрії. Від 1946 – в м. Аугсбург: засн. г. “Наше життя”, проф. Укр. богослов.-наук. ін-ту, гол. ред. “Богословського вісника”. Наук. статті та розвідки опубл. у часописах “Вісник”, “Діло” та ін. виданнях.

Г. Чернихівський.

КИВЕЛЮК

Володимир (07. 04. 1898, с. Княжий Кут, нині належ. до м. Скалат Підволочис. р-ну – 28. 12. 1976, м. Філадельфія, США) – художник, мистецтвознавець. Чл. Об'єдн. мистців-українців Америки. Закін. г-зію у м. Тернопіль. Під час 1-ї світ. війни студіював мист-во та філософію в ун-ті св. Володимира у м. Київ. Навчання продовжив у Кракові. АКМ (1923–29, Польща). Викладав у школах Перемишлянщини (Львів. обл.). Після 2-ї світ. війни емігрував до Філадельфії, де викладав малярство в Укр. мист. студії. В УВАН влаштував індивід. виставку (1970) із 46 картин (олія, пастель) та 16 рисунків. Автор статей про творчість М. Радиша та ін. митців-сучасників у зб. “Українці в Пенсильванії”, у періодиці, зокрема в ж. “Сучасність”. Частину тв. передав до УВАН; багато зберіг. у приват. колекціях; колекція родини д-рів Смішків передана до Укр. католич. музею в м. Рим (Італія). Посмерт. виставка картин К. – в Домі укр. мист. студій у Філадельфії (березень 1981; 56 творів із приват. колекцій). Серед робіт: “Після купелі” (1966), “Композиція” (олія), “Портрет пані С. Люби” (1968, пастель).

Лит.: Книга творчості Українських Мистців поза Батьківщиною. – Філадельфія, 1981.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КИВЕЛЮК

Іван (1866, м. Скалат, нині Підволочис. р-ну – 04. 02. 1922, м. Львів) – правник, громадсько-політичний діяч. Д-р права. Посол *Галиц. сейму* (1908–18), чл. край. віділу *Галиц. намісництва*. Голова т-ва “Просвіта” (1910–22). Закін. г-зію (1885) і правн. ф-т ун-ту (1889) у м. Львів. Учасник УНРади 18–19 жовтня 1918, яка проголосила Укр. державу. Учасник *Листопадового зриву*, належав до Укр. бойової управи. За відсутності президента УНРади ЗУНР *С. Петрушевича* – його заступник. Після відходу укр. війська зі Львова залишився у місті; К. двічі заарешт. польс. поліцією. Восени 1919 звільнений, але до адвоката. праці не допущений. У вересні 1920 заарешт. у зв'язку з нападом на міністра Польщі Грабоваського. 1 листопада 1921, коли К. перебував у тюрмі, заг. збори “Просвіти” переоб-

рали його головою т-ва. За головування К. в “Просвіті” поширено діяльність т-ва на Лемківщину та поза межі Галичини. Зі своїх коштів К. встановив 5 стипендій для обдаров. студентів.

Лит.: Головин Б. Нації незгасний смолоскип: Статті. Інтерв'ю. Спогади. – Т., 2003.

Б. Головин, Б. Пиндус.

КИВЕЛЮК

Семен (1897, м. Скалат, нині Підволочис. р-ну – 11. 04. 1967, м. Львів) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛГ (1934). Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль. Від листопада 1918 – стрілець УГА, учасник боїв за Львів. Після переходу за р. Збруч визволяв м. Київ, захворів на тиф і потрапив у полон. 1921 повернувся до Львова. 1924–28 студіював медицину в м. Відень (Австрія). До 1932 – лікар у клініках Львова, 1932–34 – у міській лікарні м. Кременець. Товаришував із *В. Кархутом* і *Ю. Липою*. Від 1934 – лікар у м. Городок на Львівщині, голова осередків т-в “Просвіта” і “Відродження”. Автор публікацій у період. виданнях. Наприкін. 1944 К. заарешт. органи НКДБ за співпрацю з УПА. За судж. на 10 р. ВТТ, працював на лісорозробках pobl. міст Тайшет і Братськ (нині Иркут. обл., РФ); Від 1953 – лікар табір. лікарні. Після звільнення 1954 – лікар у смт Красне на Львівщині.

Лит.: Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. – Л.–Чикаго, 1994. – Кн. 1.

Б. Пиндус, Д. Чубата.

КИДАНЕЦЬКІ СКЕЛІ

– геоморфологічне утворення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на пн. сх. від с. Киданці Збараз. р-ну біля польової дороги між селами Максимівка і Киданці, в межах урочища “Лопата”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому

Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 1 га. Під охороною – мальовничі скелі, утворені рифовими вапняками. Тут зростають кизильник чорноплідний, гадючник шестипелюстк., цибуля гірська та поділ., занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення,

видів рослин. світу на тер. Терноп. обл.

Лит.: Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської обл. – Т., 1999.

І. Бай.

КІДАНІВ

– село у Бучацькому районі. Центр сільради. Раніше – Кійданів (перейм. у рад. часи). Розташ. на берегах р. Стрипа, за 18 км від райцентру і 20 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 305 осіб (2004). Перша писемна згадка – 1392. Під час 1-ї світ. війни більшість будівель була зруйнована. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сільський господар”. Є церква св. Косми і Дем'яна (1848; мур.), капличка на честь о. З.-М. Монастирського. Спорудж. пам'ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985), встанов. пам'ят. знаки УСС (1991) і на честь Незалежності України (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. громад. діяч *Й. Фреяк*, історик *В. Чорний*. Pobl. К. виявлено поселення перших ст. н. е.

З. Квіт, В. Уніят.

КІДАНЦІ

– село у Збаразькому районі. Центр сільради. До К. приєднано хутори Бартецька гора. До міста, Поплави. Розташ. за 14 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Максимівка Насел. 853 особи (2003). Перша писем. згадка – 1464. Діяли т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Союз українок”, молодіж. гурток “Камеляри”. Є церкви св. Димитрія (дерев., збуд. у 16 ст. і привезена у К.) та нова (1996, кам.). Споруджено пам'ятники *І. Франку* (1966, скульп. Н. Чорний), полеглим у нім.-рад. війні односельцям (1970; скульп. Я. Ягода), встанов. пам'ят. хрест на честь Незалежності України (1992). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку. У К. народ. літератор *О. Підгірський*. Є пам'ятка природи – *Киданецькі скелі*.

Пам'ятник І. Франку.

М. Івасько, В. Лашта.

КІСВО-БЕЛЗЬКИЙ ШЛЯХ

– один із давньоруських торгових шляхів з Києва на Захід. Вважають, що він пролягав через давньоруські міста Котельнич, Колодятин, Ізяслав, Кременець і доходив до Белза (нині м. Львів. обл.). Восени 1648 К.-Б. ш. поверталосся з-під

м. Замость (нині Замосць, Польща) до Києва військово *Б. Хмельницького*.

Вас. Ханас.

КИЄВО-ГАЛИЦЬКИЙ ШЛЯХ

– один із давньоруських торгових шляхів від Києва до Галича. Пролягав через тер. сучас. Терноп. обл., зокрема через м-ко Микулин (нині смт Микулинці Теробовлян. р-ну).

Вас. Ханас.

КИЗИЛОВІ ГАЇ

– ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. поблизу х. Лози Божиків. сільради Березжан. р-ну, в межах схилу пн. експозиції. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 9,6 га. Під охороною на пн. схилі г. Привітна – природні зарості кизилу справжнього – цінної лікар. та харч. сировини.

І. Бай.

КИЗИЛЬНИК ЧОРНОПЛІДНИЙ

(*Cotoneaster melanocarpus* Fisch. ex Blytt.; нар. назва – їрха) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини

Розовітві (Rosaceae). Занесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу

на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Реліктовий вид. Зрідка зростає на кам'янистих відслоненнях степ. ділянок. Рослина харчова, декоративна. Під охороною – у природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”.

Лит.: Смик Г. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Сницья.

КИЗИМОВИЧ

Марія (псевда “Марта”, “Листок”, “Правда”, “Рута”; 1909, с. Киданів, нині Буцац. р-ну – 24. 10. 1948, м. Львів) – діячка ОУН і УПА. Чл. ОУН (1939). Навчалася у Буцац. г-зії. Закін. вчител. семінарію у м. Тлумач (1930, нині Івано-Фр. обл.). Працювала домаш. вчителькою у родині священника, вихователькою дит. садка (1933), на ф-ці “Фортуна нова” (м. Львів); до вересня 1939 – інструкт. “Сільського господаря” на Чортківщині. Від вересня 1940 – в підпіллі на Борщівщині. 1941 легаліз., прац. інструктором “Хліборобської палати” у Львові. Від 1944 – окруж. провідник УЧХ на Чортківщині, зв'язкова *Р. Шу-*

хевича. 22 жовтня 1948 К. заарешт. органи МДБ, загинула в тюрмі у м. Львів.

Лит.: Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр.: Біографічний довідник. – Л., 2004.

В. Штокало, Л. Щербак.

“КИЇВСТАР”

– компанія стільникового зв'язку в Україні. У Терноп. обл. мережа “К.” діє від поч. 2001, нині повністю охоплює 12 р-нів; заг. к-сть абонентів – бл. 50 тис. Компанія надає широкий асортимент додатк. послуг; абонентів обслуговують у магазинах-салонах дилер. компаній у Тернополі та райцентрах.

І. Федечко.

КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ

– одна з церковних провінцій Константинопольського патріархату, утворена в результаті хрещення України-Русі. Запровадження християнства (988) на держ. рівні й утворення нових єпископств (після Тмутараканського – бл. 860, Перемиського – бл. 880) потребувало постійного церк. управління. На вимогу Я. Мудрого К. м. канонізував 1039 Царгород. (Константинопол.) патріарх. До навали татаро-монголів (1240) на Русі-Україні було 16 єпархій, у т. ч. в містах Галич та Луцьк. Після перенесення (1246) осідку київ. митрополитів у м. Володимир-на-Клязьмі (Володимиро-Суздаль. княз-во) єпархії Галича та Луцька увійшли до *Галиц. митрополії* (1303, з перервою 1391). Самочинне відокремлення єпархії Володимиро-Суздаль. княз-ва й утворення Москов. митрополії (1448–58) не вплинули на єпархії Галича (Львова) і Луцька. Вони залишилися у К. м. до 1686, коли Царгород. патріарх “узаконив беззаконня” – передав К. м. Москов. патріархії. Про вплив К. м. на формування етніч. киевоцентристського мислення, мислення категорією соборності населення Галиц.-Волин. землі свідчить оповідь (2 пол. 13 ст.) про з'явлення Богородиці на Святопочаїв. горі та біля джерела у с. Зарваниця монахам-втікачам Києво-Печер. лаври. В обороні “віри і народу руського” виникло (кін. 16 ст.) братство у Тернополі – фундатор соборної церкви Різдва Христового (1600). За сприяння Київ. митрополита *П. Могилы* організована (1636) братська школа (відділення Лавр. колегії) в м. Кременець; із його благословення отримав ставропігію новоутвор. Кременец. Богоявлен. монастир. із допомогою православ. шляхтичів виникла (1637) Загасцька монаша обитель Кременец. повіту (Луцька єпархія). Значними подіями в житті Галиц.-Волин. краю був собор у Тернополі (1589)

під головуванням Вселенського (Царгород.) патріарха *Сремії II* під час його перебування в К. м. та відкриття нетлінних мощів ігумена Почаїв. монастиря *Іова* (28 серпня 1659), що зробив Київ. митрополит Д. Балабан; вони стали третьою святинєю монастиря після стопи Богородиці (1240-і) та чудотворної ікони Пречистої (1597). Безчинства польс. шляхти і католи. церкви після занепаду *Галиц.-Волин. княз-ва* (1340) змусили насторожено сприйняти *Берестей. унію* (1596) у Перемиській, Львів. та Луц. єпархіях, які визнали підпорядкування Риму, відповідно 1692, 1700 та 1702. Львів. братство чинило опір до 1708, Луцьке – до 1731. З утвердженням унії Галиц.-Волин. край увійшов до Києво-Галиц. митрополії, яка в умовах домаш. колоніалізму стримувала натиск католицизму і спольщення укр. населення. Чільне місце в цьому протистоянні належало (від 1721) культурно-освіт. та видавничій діяльності Почаїв. Свято-Успен. монастиря. Нац. святиня підтримувала дух українства та етноконфесійну самобутність народу. З метою формування нового покоління духовенства та інтелігенції краю (18 ст.) засн. школи філософії у Тербовлі, риторики у Збаражі, Почасві, Бучачі та ін. містах. Києво-Галиц. митрополію УГКЦ ліквідував 1806 москов. царат внаслідок 2-го (1793) поділу Речі Посполитої та колоніал. політики Рос. імперії. Єпархії Галиц. краю в Австр. імперії (від 1772) реорганізовані (1808) у Галиц. митрополію з центром у Львові.

Лит.: Українське православ'я. – К., 1997; Історія релігії в Україні. – К., 1999.

А. Гудима.

КИЇВСЬКА РУСЬ

– назва у літературі Давньоукраїнської держави з центром у м. Київ. Існувала в Східній Європі від кін. 9 до 1-ї третини 12 ст. як єдина держава, від 2-ї третини 12 до 40-х 13 ст. як федерація самостій. і напівсамостій. земель та князівств. У сучас. істор. літ-рі К. Р. характеризують як ранньофеодал. багатонац. імперію. У літописах К. Р. називали Русь, Руська земля. Очоловав державу князь із династії Рюриківичів. 10 ст. всі рус. землі об'єдналися в одній державі, що сприяло формуванню централіз. великокняз. влади, утвердженню К. Р. на міжнар. рівні. 982 *Володимир Святославич* здійснив похід на захід і приєднав до своєї держави т. зв. Червенські городи, тобто зх. волин. землі; 988 запровадив у К. Р. держ. релігію – християнство, тоді ж до К. Р. увійшли землі білих хорватів – сучас. Галичина та Прикарпаття. Відтоді Давньоукр. держави належала нинішня Тер-

нопільщина; її тер. розподілялася між адм. одиницями – Галиц., Волин. і Київ. землями, посадниками в яких були сини вел. князя київського. Найбільшої могутності К. Р. досягла за *Ярослава Мудрого* (1019–54); тоді вона охоплювала тер. від Балтійського моря на півночі до Чорного моря на півдні, від р. Сян на заході до р. Волга на сході. У 2-й пол. 11 ст. почалося політ. дроблення держави, виникли уділ. княз-ва, серед них – *Тербовльське* та *Шумське*. 12 ст. К. Р. охопили числ. війни між рус. уділ. князями; одна з вел. міжособних битв відбулася в лютому 1154 під Тербовлем. Процес розпаду Давньоукр. держави завершила навала монголів на чолі з ханом *Батисем* 1239–41. Безпосереднім спадкоємцем К. Р. стала *Галицько-Волин. держава*.

П. Гуцал, Ю. Свідерський.

КИЛИМА́РСТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– галузь виробництва з вовняної, шовкової чи бавовняної пряжі килимів, gobеленів, килимових доріжок тощо. Килим – худож. текстильний виріб, зазвичай із багатоколір. візерунками чи зображеннями. Поширені К. ручного і машин. (від серед. 19 ст.) виготовлення, ворсові та безворсові, плетені й вишиті; перс., азербайджан., туркмен., турец., китайські. На Тернопільщині К. з вовняної пряжі розвинулось у ниніш. Збараз., Зборів., Лановец. і Підволочис. р-нах. У композиції терноп. килима домінують геометр. чи квіткові узори на малиновому тлі. Відомі килимари *Г. Борковська, А. Івахів, І. Покиданець, О. Порохняк, С. Пчола, К. Романюк, М. Софіюк, І. Чемний* та ін. не раз експонували твори на виставках у Тернополі, Києві, Москві (нині РФ). Вони відзнач. дипломами, преміями. Килими зберіг. у музеях.

А. Гриб.

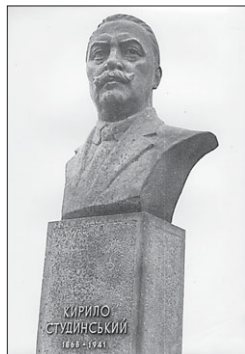
КІНАХІВЦІ

– село у Збаразькому районі. Підпорядк. Старовишнівець. сільраді. До К. приєднано хутори Драби, Дульський та Казанів. Розташ. за 28 км від райцентру. Насел. 336 осіб (2001). Є церква св. Петра і Павла (1996; мур.), “фігура”. Споруджено пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1969). У К. народ. літератор Л. Ситник. Діє 6-ка.

В. Головатюк.

КИП'ЯЧКА

– село у Тернопільському районі. Підпорядк. Великоберезовиць. селищ. раді. Розташ. за 12 км від м. Тернопіль. Насел. 235 осіб (2001). Відоме від 17 ст. Є церква Пресв. Богородиці

Пам'ятник
К. Студинському.

М. Королишин, діяч ОУН В. Небесний поет Б. Щабурський.

(1772; кам.). Спорудж. пам'ятник уродженцеві села К. Студинському (1993, скульп. І. Мулярчук), монумент у вигляді козац. кургану з "фігурою" Божої Матері та хрестом воякам УПА (1993, арх. Д. Мулярчук). Діють ЗОШ І ступ., клуб, б-ка, ФАП, кімната-музей К. Студинського. У К. народ. журналіст, громад. діяч

В. Слюзар, В. Уніят.

КИРИЛ

(в миру – Михайлюк Михайло Лярович; 05. 12. 1963, с. Швейків Монастирис. р-ну) – релігійний діяч, єпископ УАПЦ (від серпня 2003). Закін. Богородич. ПТУ № 12 (Івано-Фр. обл.). Від серпня 1985 навчався в духовній семінарії у м. Москва (нині РФ). В липні 1988 прийняв сан священника, служив у селах Бище та Поручин Бережан. р-ну. У вересні того ж року перейшов із РПЦ в УАПЦ. Від грудня 1990 – священник у смт Заложці (нині Залізці) Зборів. р-ну. У травні 1993 возвед. у сан протоієрарха; служив у катедр. соборі св. Андрія Первозванного, виконував обов'язки секр. Хмельн. єпархії. Від 1999 навчався у Київ. духовній академії. У червні 2003 прийняв чернечий постриг, у грудні того ж року возведений у сан архімандрита. Нині очолює Закарп. єпархію.

О. Гах.

КИРИЛЕНКО

В'ячеслав Анатолійович (07. 06. 1968, смт Поліське одноймен. р-ну Київ. обл.) – громадсько-політичний діяч. Канд. філос. н. (1997). Нар. депутат України 3 та 4 скликань. Чл. НРУ (1993–99); заст. голови РУХу (УНР, 1999–2003); від 2002 – чл. фракції "Наша Україна", 1-й заст. голови Ком-ту з питань соц. політики та праці; від 2003 – заст. голови УНП; 1999–2003 – голова Всеукр. громад. молод. орг-ції "Молодий Рух". Учасник мітингу-протесту в Тернополі "Захистимо рідне місто від терору податківців" (21 березня 2004), прес-туру депутатів ВР України по Тернопільщині (травень 2004, смт Гусятин, м. Збараж та ін.).

В. Фроленков.

КИРИЛЕНКО

Ольга Павлівна (27. 01. 1956, м. Тернопіль) – вчений-економіст. Д-р екон. н., проф. (2002). Дійс. чл. Укр. акад. екон. кібернетики (2003). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1977, нині ТАНГ). Студенткою обрана депутатом Терноп. міськ. ради. Працювала економістом, м. н. с. наук.-дослід. сектору цього ж ін-ту. Від 1986 – викл., доц. каф. фінансів;

від 1994 – доц., від 2002 – зав. каф. фінансів суб'єктів господарювання ТАНГ. Досліджує проблеми держ. і місц. фінансів, місц. бюджети, міжбюджет. відносини та місц. оподаткування. Автор понад 80 наук. праць, у т. ч. 1 монографії, навч. посібників.

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т. 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КИРИЛЕЦЬКИЙ

Іван Михайлович (15. 01. 1951, с. Добрівляни Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі математики,

педагог, підприємець. Канд. пед. н. (1986), доц. (1993). Закін. технікум пром. автоматизації у м. Львів (1971), фіз.-матем. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1976, нині ТНПУ). Працював учителем математики, заст. дир. Терноп. СШ № 11, асист. каф. математики Терноп. пед. ін-ту (1980–83), від 1986 – ст. викл., доц. каф. математики Терноп., Слов'ян. (Донец. обл.), Рівнен. пед. ін-тів. 1990–93 – заст. голови Рівнен. пед. ін-ту, ректор Рівнен. ін-ту управління, бізнесу та екон. права. Від 1998 – засн. і дир. ТзОВ "Свроавто", від 2000 – засн. і дир. ТзОВ "Підручники і посібники" у Рівному.

О. Винницький.

КИРИЛОВА-ДОМАХА

Надія Василівна (10. 10. 1948, м. Іскитим, нині Новосибір. обл, РФ) – художниця. Чл. НСХУ (1976). Закін. відділ худож. ткацтва Львів. уч-ща приклад. мист-ва ім. І. Труша (1968, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва). Від 1969 працювала в Тернополі, згодом переїхала до м. Ужгород. Працює у галузі gobелену, монумент. і станк. малярства, станк. та книжк. графіки. 1993 представляла живопис на склі (“Енергетичний цикл”, 21 твір) у ТОКМ. На Тернопільщині виконала монумент. розписи (співавт. *П. Гулин*): ресторан “Дністер” у м. Чортків, гол. пошта в м. Борщів, кімната обрядів у с. Оліїв Зборів. р-ну, готель “Тернопіль” і муз. уч-ще ім. Крушельницької в Тернополі. Від 1972 співпрацює з вид-вом “Веселка” у Києві. Оформила книжки: *І. Блажкевич* “Чи є в світі що світліше?” (1977), серії “Казки народів світу”, “Пурпурова серія” (1993) та ін.

І. Дуда.

КИРИЛІОСЬ-САМЕЦЬ

Іванна (псевдо “Мрія”; 19. 03. 1922, м. Теревовля – 07. 05. 1949, с. Острівець, нині Теревовлян. р-ну) – діячка ОУН і УПА. У листопаді 1939 К.-С. заарешт. органи НКВС, засудж. на 10 р. таборів у Серед. Азії. Під час нім.-рад. війни дісталася до Тернополя. Від грудня 1945 – зв’язкова провідника ОУН “Аркаса”, за якою вийшла заміж. Надавала мед. допомогу повстанцям. Від 1946 – у відділі СБ на Теревовлянщині. Під час облави підірвалася гранатою.

Лит.: Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр.: Біографічний довідник. – Л., 2004.

В. Штокало.

КИРИЛІОК

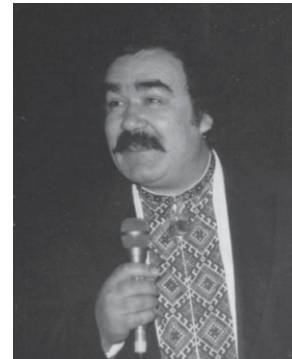
Артемій (12. 04. 1911, с. Вел. Загайці, нині Шумс. р-ну – 20. 06. 1970, м. Філадельфія, похов. у Бавнд-Бруку, шт. Нью-Джерсі, США) – художник. Чл. Укр. спілки образотвор. мистців у Канаді, Об’єдн. мистців-українців Америки (ОМУА). 1934 закін. тех. ліцей у м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), 1939 – міську школу малярства і приклад. мист-ва у м. Варшава (Польща), де був учасником укр. мист. гуртка “Спокій”. Навчався на дворічному пед. курсі у Криниць (Лемківщина, нині тер. Польщі). Під час нім. окупації – вчитель рисунка у школі деревооброб. промислу в м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.). 1944 емігрував до Австрії, звідти – до Канади. Згодом переїхав до США (м. Філа-

дельфія). Писав переважно олією у жанрі краєвиду (“Красвид”, “Осінній красвид” та ін.). Учасник виставок у містах Канади, США, а також у Лондоні (Вел. Британія) та ін. містах Європи. Після смерті К. засн. Мист. фундація ім. А. Кирилюка в Бавнд-Бруку, яка нагороджує молодих митців на виставках ОМУА.

І. Дуда.

КИРИЛІОК

Богдан Кирилович (25. 01. 1952, с. Августівка Козів. р-ну – 18. 01. 1996, м. Тернопіль) – актор, артист розмовного жанру. Закін. Харків. ін-т культури (1976, нині акад.). Працював у Терноп. обл. філармонії: ведучим концерт. програм ВІА “Медобори”, конференсьє ансамблю нар. музики “Візерунок”.

Виконавець творів Остапа Вишні, *О. Довженка*, *С. Дударя*, *С. Олійника*, *Т. Шевченка* та ін. Учасник концерт. програм Тернопільщини у Києві; гастролював у Болгарії, Канаді, Монголії, Польщі. Автор сатир. творів і реприз.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Г. Шергей.

КИРИЛІОК

Євген Прохорович (18. 03. 1902, м. Варшава, Польща – 24. 06. 1989, м. Київ) – літературознавець. Чл. СПУ (1934). Чл.-кор. АН УРСР (1957). Засл. діяч н. УРСР (1972). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1980). 1946–84 – зав. відділом шевченкознавства Ін-ту літ-ри ім. Т. Шевченка АН УРСР. 1966 ознайомився з пам’ятками історії й арх-ри міст Кременець і Почаїв, про що написав у спогадах. Матеріали про К. (книги з дарчими написами, фото, спогади) експон. у залі Т. Шевченка *Кременець. краєзн. музею*.

Г. Черняхівський.

КІРИЧ

Володимир Григорович (24. 03. 1955, с. Гарбузів, Зборів. р-ну) – економіст, господарник. Орден “За заслуги” 3-го ступ. (2003). Академік

Акад. екон. кібернетики (1997). Закін. Львів. с.-г. ін-т (1978, нині аграр. акад.). 1978–79 – гол. економіст колгоспу у Вінн. обл., від 1980 – в Терноп. обл. упр. статистики: економіст, ст. економіст, нач. відділу, від 1997 – нач. обл. упр. статистики, нач. Гол. упр. статистики у Терноп. обл. Автор наук. статей та ін. публікацій у збірниках і періодиці.

М. Пастушенко.

КИРИЧЕНКО

Раїса Панасівна (14. 11. 1943, с. Корещина Глобин. р-ну Полтав. обл. – 09. 02. 2005, м. Київ,

похов. у с. Корещина) – співачка (меццо-сопрано). Нар. арт. УРСР (1979). Герой України (2003). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1986). Повний кавалер ордена Княгині Ольги. Співала у поліс. ансамблі “Льонок”, Черкас. засл. нар. хорі (1968–83), ансамблях Херсон., Черкас. (1983–85) і Полтав. обл. філармоній. Згодом жила і працювала в Києві. Авторка кн. спогадів “Я козачка твоя, Україно” (2003). Від 1965 не раз виступала з концертами на Тернопільщині: з Черкас. нар. хором, у липні 1983 з ВІА “Росава” Черкас. філармонії (Тернопіль, Зборів, Залізці (Зборів. р-ну), Скалат (Підволочис. р-ну), Гримайлів (Гусятин. р-ну), згодом – із сольними концертами.

І. Дуда, М. Маслій, В. Сушкевич.

КИРИЧУК

Олександра Степанівна (з дому – Прокопишин; 08. 07. 1956, с. Юр’ямпіль Борщів. р-ну) – вчений-історик, педагог. Закін. Львів. ун-т (1979, нині нац. ун-т). Працювала зав. відділом історії УГКЦ Львів. музею історії релігії. Доц. каф. європ. інтеграції та права Львів. регіон. ін-ту держ. упр., Нац. акад. держ. управління при Президентові України. Автор монографії “Львів-

ський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини кінця ХІХ – поч. ХХ століття” (2001), метод. розробок “Інтеграційна політика в Україні” та “Релігієзнавство” (2003), співавт. підручника “Світова та європейська інтеграція” (2004), наук. статей.

П. Довгошя.

“КИРНІЧКИ”

– урочище під Вовчим Лісом неподалік м. Збараж. Назва походить від потуж. джерела, що витікає у підніжжі пагорба. В сх. ч. пагорба 1990 львів. археолог М. Бандрівський відкрив поселення 8 ст. до Р. Х. – залишки наземної стовп. споруди і 4 ями, глин. посуд, ін. кераміка, уламок бронз. шпильки тощо. У поселенні “К.”, ймовірно, поєднані елементи висоц. культури та культури племен передкіф. часу лісостеп. Правобереж. України (чорноліська культура).

А. Маціпура.

КИРПОНОС

Михайло Петрович (09 (21). 01. 1892, с. Вертіївка, нині смт Ніжин. р-ну Черніг. обл. – 20. 09. 1941, урочище Шумейки побли. с. Дрюківщина, нині Лохвиц. р-ну Полтав. обл.; 18. 12. 1943 перепохов. у м. Київ) – радянський військовик, генерал-полковник (1941). Герой Рад. Союзу (1940). 1919 в 2-у Богун. полку ЧА воював у Кременец. повіті. Закін. військ. акад. (1927). Від лютого 1941 – командувач Київ. особл. військ. округу, до якого належала Тернопільщина. Від 22 червня 1941 – командувач Пд.-Зх. фронту, штаб якого перебував у м. Тернопіль. Загинув у бою.

Є. Гасай, Н. Халуца.

КІРЧІВ

Роман Федорович (14. 04. 1930, с. Корчин, нині Сколів. р-ну Львів. обл.) – літературознавець, фольклорист. Д-р філол. н. (1980). Від 1972 – ст. н. с. Музею етнографії і худож. промислу (нині Музей народознавства НАНУ), очолює в ньому відділ етнографії. Автор числ. книг, наук. праць, статей у періодиці. Відвідав м. Кременець, де, зокрема, цікавився діяльністю представників “української школи” в польс. літ-рі, які 1810–20-і викладали у *Вищій Волин. г-зії* (від 1819 – ліцей).

Г. Чернихівський.

КИСЕЛЬОВ

Йосип Михайлович (02 (15). 03. 1905, с. Ширяєвка, нині Клинцов. р-ну Брян. обл., РФ – 03. 06. 1980, м. Київ) – письменник, літературний і театральний критик, мистецтвознавець. Чл. СПУ

(1944). Ордени Вітчизн. війни 2 ступ., Черв. зірки, медалі. Учасник нім.-рад. війни від липня 1941; навесні–влітку 1944 як нач. фронт. відділу ред. г. “За честь Батьківщини” перебував на Тернопільщині. Після війни працював у ред. респ. газет. Автор кн. віршів, літературо-і театрознавчих монографій.

П. Бабій, Є. Гасай.

КИСІЛІВСЬКА

Олена Львівна (з дому – Сіменович; псевд. і крипт. – Галичанка Олена, Галичанка О., Галичанка Оля, Незнана, Незнайомка, Калина, Ольга К., Оля Г., Ол. Га, К., О. Г., О. К. та ін.; 24. 03. 1869, с. Фільварки, нині належ. до м. Монастирська – 29. 03. 1956, м. Оттава, Канада) – письменниця, журналістка, видавець, суспільно-політична і громадсько-культурна діячка. *Сестра В. Сіменовича*, мати *В. Кисілевського*. Срібний Хрест від австр. уряду та медаль “Cross of Merit” від Червоного Хреста. Навчалася у нар. школі в м. Заліщики, виділовій школі та дів. г-зії у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1887 переїхала до м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), де розпочала громад. діяльність. Брала участь у виставах, концертах як солістка “Бояна”, засн. “Руський жіночий кружок”. Діяльна в жін. громаді у Львові. Під час I-ї світ. війни – в “Жіночому допомоговому комітеті для січових стрільців та інших вояків” у м. Відень (Австрія); опікувалася шпиталем. Ред. календаря-альманаху Ком-ту допомоги раненим і полоненим воякам, працювала в міжнар. орг-ції Червоного Хреста. 1919 повернулася до Коломиї. 1923–28 – організац. референт централі Союзу українок, згодом – голова його організац. секції. 1929–35 – сенатор у Польс. сеймі від УНДО. Співініціаторка прийняття 15 вересня 1933 “Відозви” Союзу українок у Львові до жіноцтва всього світу з приводу сталін. геноциду у Вел. Україні. Почес. чл. Союзу українок Волині, “Жіночої громади” на Буковині, “Жіночого кружка” в Коломиї та ін. Від 1935 – голова секції господинь при т-ві “Сільський господар”. 1944 виїхала до Німеччини; від 1948 – в Канаді (м. Оттава), відтоді – голова Світ. федерації Укр. жін. орг-цій. Жур-

наліст. і літ. працю почала 1903. Автор оповідань, статей у “Літературно-науковому віснику”, г. “Діло” та ін., альманахах, календарях т-ва “Просвіта”. На поч. 1900-х – співініціаторка виходу додатку до г. “Діло” – “Жіноче діло”. Видала кн. “Море” (1906), “Нові чобітки” (1908), “Іваниха розповідає” (1911), “В горах” (1917), “Покутське село”, “Гей, там, у зелених верхах”, “Осіньною порою” (всі – 1924), “До комор Довбуша” (1925). 1925 – співзасн. і ред. (до 1939) журналу-місячника (згодом – тижневика) “Жіноча доля”. За ред. К. 1932–39 виходили додатки до ж. “Жіноча доля”: “Жіноча воля”, “Світ мододі”, календарі, альманахи. Авторка кн.-мандрівок “Вражіння з дороги” (1910), “Швайцарія”, “По рідному краю: Полісся”, “Під небом Півдня” (всі – 1935), “Подорож до Африки” (1937), “Листи до сина” (1939); брошур “Як вести працю в жіночих гуртках” (1927), “Самовиховання” (1928), кн. “Українська селянка при праці: Поради, як вести працю в жіночих секціях УОТ” (1942). Записувала казки, пісні, нар. звичаї. 1994 на приміщ. початк. школи у колиш. Фільварках встановлено мемор. таблицю К., її музей відкрито в березні 1999 у м. Монастирська.

Лім.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Б. Мельничук.

КИСІЛІВСЬКА-ТКАЧ

Олександра Костівна (09. 09. 1928, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – літературознавець. Д-р філософії (1976), д-р філол. н., проф. (1986). Від 1994 – проф. Київ. міжрегіон. ін-ту вдосконалення вчителів. Викладала методику вивчення літ. творів періоду Розстріляного Відродження та укр. еміграції у вищих класах і школі українозн. в містах Нью-Йорк та Нью-Джерсі (1969–84, США), в Академії св. Юра (1982–91) та Укр. ін-ті в Нью-Йорку (1981–83), на пед. курсах УВУ (1982–88), в Нац. пед. ун-ті в м. Київ, інформ.-метод. Центрі освіти у м. Львів, Львів. обл. ін-ті удосконалення вчителів. пед. ун-тах міст Дрогобич (Львів. обл.) і Тернопіль (ТНПУ). Від 1994 – кер. виїзних сесій пед. ін-ту УВУ в Україні та діаспорі. Авторка монографій, наук. праць, у т. ч. виданих за кордоном.

С. Болтівець (ЕСУ).

КИСІЛІВСЬКИЙ

Богдан Ісидорович (10. 01. 1887, с. Крогулець, нині Гусятин. р-ну – 16. 01. 1957, с. Делієве, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) – лікар, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Бучач (1910),

мед. ф-т ун-ту в м. Відень (1915, Австрія). 1915–18 – лікар в австр. армії у Моравській Остраві (нині Чехія), м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща) та Львові. Після повернення з війська – лікар у містах Перемишль (1919–25), Станіслав (нині Івано-Франківськ; 1926–42), зав. лікарні в м. Маріуполь (1942–46, нині Донец. обл.) та Делієвому. В повоєнні часи допомагав медикаментами воюючим УПА і підпільникам ОУН.

Лит.: Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. – Л.–Чикаго, 1994. – Кн. 1.

Д. Чубата.

КИСЛІВСЬКИЙ

Володимир Юліанович (04. 08. 1896, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. – 30. 08. 1976, м. Оттава, Канада) – журналіст, дипломат, вчений-історик. Син *О. Кисілевської*. Д-р філософії, проф. Дійс. чл. НТШ, УВАН, почес. чл. Канад. асоц. славістів. Шевченків. медаль (Канада). Закін. Віден. ун-т (1924, Австрія), студіював у Лондон. ун-ті (Вел. Британія). Воював в УСС, УГА, у т. ч. на Тернопільщині. Від 1925 – в Канаді. Від 1949 – надзвич. проф. Оттав. ун-ту. Не раз перебував із матір'ю на її батьківщині. Автор наук. праць з історії, статей, рецензій.

І. Гаврильцо.

КИСІЛЬ

Адам Григорович (1580, за ін. даними 1600, с. Низкиничі, нині Іваничів. р-ну Волин. обл. – 03 (13). 05. 1653, там само) – український православний шляхтич, дипломат, сенатор, державний діяч Речі Посполитої. Брав участь у виробленні умов та укладенні *Зборівського договору 1649*.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

П. Гуцал, В. Ханас.

КИСІЛЬ

Михайло Олексійович (03. 11. 1911, с. Козаччина, нині Борщів. р-ну – 06. 12. 1996, с. Озеряни того ж р-ну) – греко-католицький священник. Навчався в г-зіях у містах Чортків і Станіслав (нині Івано-Франківськ), 1930–35 – у Станіслав. духовній семінарії. Помічник пароха й катехит школи в м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), співорг-тор місц. “Просвіти” і “Рідної школи”. Від кінця 1937 до вересня 1939 ув'язн. у Березі Картузькій. 12 липня 1945 К. заарешт. органи НКДБ; до 1952 перебував у ВТТ в Комі АРСР (нині Респ. Комі, РФ). Після повернення нелегально душпастирював у м. Борщів, селах Заліщиц. та Чортків. р-нів. Від 1989 – парох сіл Озеряни і Ланівці на Борщівщині.

Б. Головин.

КИЧКО

Михайло Васильович (14. 10. 1948, м. Тернопіль) – архітектор. Чл. НСАУ (1981). Дипломи Держбуду СРСР (1981), Держбуду України (1994). Закін. Львів. політех. ін-т (1972, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у м. Сєвєродонецьк (нині Луган. обл.), від 1973 – в Тернополі: інж. БУ “Опорядбуд”, у філії ін-ту “Діпроцивільпромбуд” (від 1984 – кер. арх. групи). Від 1993 – дир. ін-ту “НДІпроектреконструкція”; нині – гол. арх. проєктів у ТВП “Тернопільархпроєкт”. Учасник міжнар. виставки у м. Словен-Градек (1984, Чехо-Словаччина). Основні проєкти: у Тернополі – ПК “*Березиль*” (1974), комплекс споруд вид-ва “*Збруч*” (1980) та Успенської церкви (1993), реконструкція зх. трибуни центр. стадіону (1998); школа у м. Зборів (1985), Успенська церква в с. Городище Козів. р-ну (1989) та ін. Автор статей у фах. журналах й обл. періодиці.

А. Волоп'ян, І. Дем'янова.

КІШКА

Лев (1663, за ін. даними 1668, м. Ковель, нині Волин. обл. – 19. 11. 1728, Волинь, похов. у м. Володимир-Волинський, нині Волин. обл.) – діяч греко-католицької церкви. 1687–91 навчався у м. Рим (Італія). Від 1698 – секр. ЧСВВ, 1703–13 – його протоархімандрит. Перебував на Тернопільщині як митрополит Київ., Галиц. і всієї Русі (від 1714).

Б. Волинський.

КИЩАК

Василь Іванович (15. 07. 1926, с. Балутянка, Лемківщина, нині Польща – 28. 01. 1962, м. Львів) – різьбяр. Син *І.*, брат *С. Кищаків*. Чл. СХ УРСР (1959). Мист-во різьбярства перейняв від батька. В серпні 1945 переселений у с. Гутисько Бережан. р-ну. Від кінця 1948 жив у Львові, працював у цеху-артілі лемків. різьби. Серед творів: декор. тарілки, таці, скриньки, скульптурки птахів і тварин (“Лань”, 1951; “Боротьба турів”, 1954; “Ведмідь”, “Голуб миру”, обидві – 1957), об'ємні композиції (“Боротьба ведмеда з диким кабаном”, 1954) та ін. Розробив декор. тарелі, орнамент. палиці.

І. Дула.

КИЩАК

Іван Миколайович (1901, с. Балутянка, Лемківщина, нині Польща – 1967, м. Львів) – різьбяр. Батько С. і В. *Кищаків*. Рельєф. і круглої різби по дереву навчився у П. Петрівського. Вчитель багатьох лемків. різьбярів. Учасник виставок (1930) у містах Криниця, Закопане, Мушин, Сянок (усі – Польща), Заліщики (рельєф “Свято збору врожаю”). Від серпня 1945 жив у с. Гутисько Бережан. р-ну. Від 1948 прац. у цеху-артілі лемків. різби у Львові. Серед творів: “Орел-беркут”, “Дикі кабани”, “Ведмідь-рибалка” (1967). Сакрал. різьба: хрести з Розп’яттям, рами для образів, цар. й дякон. ворота. Твори зберіг. у музеях Києва, Львова й за кордоном.

І. Дуда.

КИЩАК

Степан Іванович (12. 01. 1928, с. Балутянка, Лемківщина, нині Польща) – різьбяр. Син І., брат В. *Кищаків*. Чл. НСХУ (1962). У серпні 1945 переселений у с. Гутисько Бережан. р-ну. 1946 склав екстерном іспити у Бережан. пед. школі. У Львові: закін. ф-т іноз. мов ун-ту (1952); 1948 – орг-тор і майстер цеху-артілі лемків. різби. Викл. 1952–88 у політех. ін-ті (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), від 1998 – в АМ. Від 1954 – учасник виставок в Україні й за кордоном. Серед творів: об’ємні композиції “Жінка з яблуками” (1954), “Гніздо шуліки” (1957), “Лісова казка” (1976), декор. тарелі, таці тощо. Автор монографії “Корені лемківської різби” (Л., 2003).

І. Дуда.

КІБЗІЙ

Амброзій (20. 12. 1888, с. Мишків, нині Заліщиц. р-ну – 25. 04. 1954, м. Су Сент-Марі, шт. Мічиган, США) – лікар-психіатр, громадський діяч. Д-р медицини (1922). Від 1905 – в Канаді. Секр. Ін-ту ім. П. Могили, перший секр. і дир. Ін-ту ім. М. Грушевського в м. Едмонтон. Від 1917 студіював медицину в Альберт. ун-ті, від 1919 – в Мек-Гіл ун-ті в м. Монреаль. Згодом переїхав до м. Піттсбург (США) на дворічну шпитал. практику. 1926 заснував часопис “Українська газета” в м. Детройт. 1929 приїхав до Європи, практикував у шпиталях м. Відень (Австрія); відвідав багьківщину, виступив із доповідями в будинку УЛГ у Львові. Повернувшись до США, від 1945 спеціалізувався з психіатрії у м. Су Сент-Марі. 1-й голова відділу УЛГ Пн. Америки у шт. Мічиган. Автор мед.

довідника “Український лікар” (1945; 2-е вид. 1954), наук. праць, статей.

Лит.: Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. – Л.–Чикаго, 1996. – Кн. 2.

Б. Мельничук.

КІЗАН

Вікторія Степанівна (з дому – Лабанда, псевдо “Зірка”; 18. 12. 1921, с. Буряківка, нині Заліщиц. р-ну – 05. 07. 2004, м. Сміла Черкас. обл.) – громадсько-політична діячка. Нац. свідому родину Лабандів 1939 більшов. влада заарешт. і запроторила до Заліщиц. тюрми. Від 1941 К. – чл. ОУН, 1944 – санітарка УПА, лікувала повстанців загону “Бистрого” в підпіл. шпиталях у селах Дорогичівка, Хмелева, Садки (усі – Заліщиц. р-ну). 1945 заарешт., перебувала у Чортків. тюрмі; засудж. на 10 р. ВТТ. 1954 звільнена, від 1979 проживала в м. Сміла, діяльна в місц. орг-ціях Т-ва політв’язнів і репресованих, КУН та ін.

Лит.: Вівчарик О. Перестало битися серце відданої патріотки // Шлях перемоги. – 2004. – 11 серп.

Х. Весна, О. Мельничук.

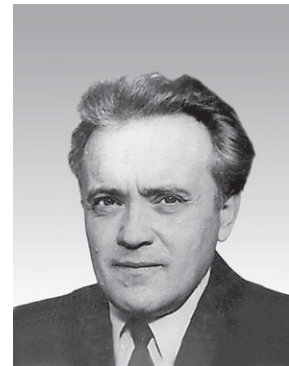
КІЗІМА

Анна (з дому – Перець; р. н. невід., м. Тербовля – 20. 01. 1983, м. Нью-Йорк, США) – громадська діячка. Почесна грамота Гол. управи Спільки українок Америки (СУА) (червень 1982; за самовід. працю впродовж 50 р.). Чл. 4-го відділу СУА, протягом 17 р. – голова цього осередку.

І. Гаврильцо.

КІЗІМА

Ярослав Михайлович (27. 08. 1930, с. Мельнич, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 16. 12. 1977, м. Тернопіль) – вчений у галузі теоретичної і прикладної механіки. Д-р фіз.-матем. н. (1974), проф. (1976). Закін. мех.-матем. ф-т Львів. ун-ту (1958, нині нац. ун-т). Учителював на Львівщині. Від 1962 – викл. каф. тех. механіки, доц. каф. теор. механіки Терноп. філіалу Львів. політех. ін-ту (нині ТДТУ); зав. каф. статистики і математики (1967–68), зав. каф. вищої математики (1968–77) Терноп. ф-ту Київ. ін-ту нар. госп-ва (від 1971 – Терноп.

фінанс.-екон. ін-т, нині ТАНГ). Автор понад 50 наук. праць.

Лит.: Золота книга кафедри механіки Львівського національного університету ім. І. Франка. – Л., 1999; *Сушкевич В.* Добра слава Ярослава // Вільне життя. – 2003. – 3 лип.

Б. Лановик.

КІЗЛИК

Олександр Данилович (07. 04. 1910, с. Біла, нині Терноп. р-ну) – педагог, бібліограф. Дійс. чл. НТШ (1995). Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1930), філол. ф-т Львів. ун-ту (1935). Працював приват. учителем. 1944–45 – учасник нім.-рад. війни. 1946–95 – гол. бібліограф ЛНБ. Уклав бібліогр. покажчики праць І. Свенціцького (1956; співавт.), *І. Крип'якевича* (1958, 1968), *Т. Бордуляка* (1963), *Й. Дзєндзелівського* (1981), Автор системат. покажчиків “Вікна”. 1927–1932” (1966), “Друг”. 1874–1877” (1967), “Зоря”. 1890–1895” (1988), покажчика “Т. Г. Шевченко. Бібліографія літератури про життя і творчість. 1839–1959” (т. 1, 1963; співавт.), бібліогр. посібників “Іншомовні матеріали до історії міст і сіл України” (1967), “Іншомовні джерела до історії міст і сіл України” (1995) та ін.

В. Ханас, Г. Чернихівський.

КІЗЮК

Корнило (24. 09. 1892, с. Трибухівці, нині Бучац. р-ну – 25. 04. 1969, м. Честер, США) – інженер-хімік, громадський діяч. Хрест Заслуги. Чл. Укр. тех. т-ва у Львові, Т-ва укр. інж. Америки. Закін. г-зію в м. Бучач. Під час 1-ї світ. війни – командант (ком-р) сотні, згодом куреня саперів у австр. армії. Сотник УГА. Влітку 1919 як командант тех. сотні 14-ї (Чортків.) бригади відступив з УГА за р. Збруч. При ліквідації УГА навесні 1920 організував відділ із 1200 саперів і перейшов із ним до отамана Ю. Тютюнника, який рейдував по тер. Сх. України. Вийшов до м. Данціг (нині м. Гданськ, Польща), де студював хімію у Вищій тех. школі, керував старшин. вишколом УВО. Згодом – інж.-хімік. у м. Королівська Гута (Польща). Співпрац. з ред. ж. “Технічні вісті” (м. Львів), дописував до польс. та нім. журналів. На еміграції – в м. Берхтесгаден (Німеччина);

1949 переїхав до США, поселився в м. Честер (шт. Пенсильванія); – інж.-хімік у сталеварні “Фінікс”; діяльний в Об’єдн. колиш. вояків-українців Америки, “Самопоміч”, Укр. конгрес. ком-ті Америки та ін.

Х. Весна, Б. Мельничук.

КІЙКО

Михайло (1892, м-ко Поморяни, нині смт Золочів. р-ну Львів. обл. – червень 1919, м. Теробовля) – військовик. Поручник 4-ї (Золочів.) бригади УГА. Загинув у бою під час *Чортків. офензиви*.

В. Ханас.

КІКАБІДЗЕ

Вахтанг Костянтинович (20. 03. 1938, Грузія) – грузинський актор кіно, співак. Нар. арт. Груз. РСР (1980). Від 1966 – соліст і кер. ансамблю “Опера” Груз. держ. філармонії. Від 1967 – актор кіно; знявся більш як у 20 фільмах. Гол. роль у к/ф “Міміно” принесла йому визнання у країні та світі. 1976 гастролював із ансамблем “Опера” в Тернополі.

В. Барна.

КІКАЛЬ

Франц (р. і м. н. невід. – червень 1917, можливо 30. 06. 1917, повл. с. Конюхи, нині Козів. р-ну) – австрійський військовик, підполковник. За походженням чех. 1914–16 – старшина 24-го (Коломий.) піхот. полку. Від лютого 1917 – командант (ком-р) Легіону УСС, який воював на Тернопільщині. Загинув у бою з рос. військами.

В. Барна, Р. Матейко.

КІКЕЦЬ

Галина Юрївна (08. 09. 1928, м. Славута, нині Хмельн. обл. – 12. 02. 1984, м. Тернопіль) – вчений-філософ, педагог. Д-р філос. н. (1980), проф. (1982). Орден “Знак пошани” (1982). Відмінник нар. освіти (1962). Закін. СШ у м. Шадрїнськ (нині Курган. обл., РФ), філос. ф-т Київ. ун-ту (1950, нині нац. ун-т). Від 1953 – у Кременец. пед. ін-ті (1969 перевед. у Тернопіль; нині ТНПУ): ст. викл., доц., проф., проректор із навч. роботи, зав. каф. філософії і політ. економії. Вивчала філос. проблеми при-

родознавства, інтеграції суспільствознавства і природознавства. Автор понад 40 наук. праць.

О. Столяр, Г. Чернихівський.

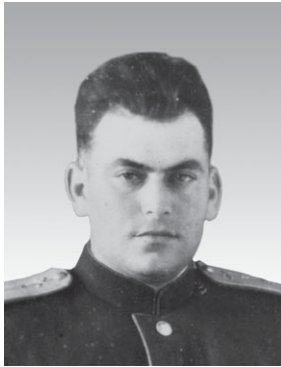
КІЛАРУ

Іон (Йон) Іонович (15. 02. 1937, с. Молниця, нині Глибocz, р-ну Чернів. обл.) – молдавський поет. Від 1969 – ред. чернів. г. “Зориле Буковиней” (“Зоря Буковини”; молд. мовою). Автор понад 10 зб. поезій. 1989 як учасник літ. свята “Дністрове перевесло” зустрічався з читачами у м. Заліщики та селах р-ну.

Х. Весна.

КІЛКІЄВСЬКИЙ

Ізраїль Григорович (17. 05. 1923, м. Новоград-

Волинський Житомир. обл. – 24. 06. 1982, м. Тернопіль) – шахіст, діяч спорту. Учасник нім.-рад. війни, підполковник запасу. Канд. у м. сп., тренер, суддя респ. категорії. 1950-і – багатораз. чемпіон Тернопільщини з шахів. Ініціатор створення у Тернополі шах.-шашк. клубу “Авангард” (1973), його директор.

М. Добровольський.

КІМНАТКА

– село у Кременецькому районі. Підпорядк. Гаїв. сільраді. До К. приєднано хутори Зелена Кімнатецька, Зелена Комаровецька та Столяри. Розташ. за 21 км від райцентру. Насел. 873 особи (2001). Перша писем. згадка – 1565. 1570 належало Є. Готському. Є дерев. церква Івана Богослова. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975; скульп. Г. Шульман). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

Ю. Болюх, Б. Хаварівський.

КІНАЛЬ

Василь (03. 06. 1913, с. Дрищів, нині с. Надрічне Бережан. р-ну) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛГ. Закін. г-зію у м. Бережани (1933), мед. ф-т ун-ту в м. Познань (1939, Польща). Голова укр. студент. громади. Працював у Львові секр. Лікар. палати. Під час нім. окупації – організац. референт УЧХ. 1944 виїхав до Словаччини, працював у шпиталях. Наприкінці війни переїхав до м. Авкїрх (Німеччина), 1947

емігрував до США, де провадив приват. практику в м. Бронксвіл (шт. Нью-Йорк). Діяльний в укр. громад. орг-ціях, автор публікацій у періодиці.

Літ.: Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. – Л.–Чикаго, 1994. – Кн. 1.

Б. Мельничук.

КІНАЛЬ

Мирослав (10. 10. 1925, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну) – підприємець, громадський діяч. Золотий Хрест за особливі заслуги Гол. управи Братства колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. нац. армії. Воював у дивізії “Галичина”. Після звільн. з полону жив у Німеччині, від 1949 – в Австралії (м. Аделаїда). Заснував власну буд. фірму. Діяльний в укр. громад. житті: голова станиці Братства колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. нац. армії, голова його край. управи. Чл.-засн., чл. дирекції укр. кредит. кооперативи “Говерля”, її ексекут. директор. Протягом 30 р. – учасник хору “Гомін”. 1995 у м. Бережани вийшла зб. “В’язочка трапунктів-сміхунок”, які він записав. Голова ком-ту “Бережанська Земля” в Австралії, автор істор.-краєзн. нарису “Золота Слобода” в одноймен. збірнику (1968).

Літ.: Бережанська Земля: Історично-мемуарний збірник. – Торонто–Нью-Йорк–Лондон–Сідней–Бережани–Козова, 1998. – Т. 2.

І. Гаврильцо.

КІНАХ

Анатолій Кирилович (04. 08. 1954, с. Братушани, нині Молдова) – державний і господарський діяч. 1998–2001 – нар. депутат України. Травень 2001 – листопад 2002 – Прем’єр-міністр України. Від 1996 донині очолює Укр. союз промисловців і підприємців, одночасно від 2000 – голова Партії промисловців і підприємців України, від 2005 – віцепрем’єр-міністр України. Не раз перебував на Тернопільщині з діловими візитами, зокрема в квітні 2002, жовтні 2004.

М. Ониськів, В. Слюзар.

КІНАХ

Гліб-Григорій (05. 10. 1888, м. Збараж – 29. 01. 1980, м. Рим, Італія) – релігійний діяч, ієромонах.

нах, бібліограф. Після закін. (1908) г-зії у м. Тернопіль вступив до ЧСВВ; 1914 склав чернечі обіти. Студював богослов'я у містах Рим та Відень (Австрія); укр. історію та літ-ру в Львів. ун-ті. 1915 рукопоклад. на священика. Від 1920 – вчитель духов. життя у Свято-Миколаїв. монастирі в м. Мукачеве (нині Закарп. обл.). 1939 переїхав до м. Пряшів (Чехо-Словаччина), де під час 2-ї світ. війни – вчитель духов. життя у новіціяті сестер Службениць. Протоконсультор ЧСВВ на Чехо-Словаччину, Угорщину, Румунію, Югославію. 1946 очолив Гол. управу оо. Василян у Римі (від 1949 – ген. консультор). 1950–52 служив в Аргентині. Після повернення до Риму: 1952–58 – духівник Укр. папської колегії св. Йосафага, одночасно в. о. протоконсультора. Після важкої хвороби (1958) – духівник і сповідник дому Гол. управи Василян. Каноніч. візитатор василян. станиць у Аргентині, Бразилії, Канаді та США. Постійно проживав у гол. монастирі ЧСВВ у Римі. Упорядкував зб. укр. духов. поезії: “Великодні дзвони”, “Різдвяна містерія” (обидві – 1968), “Достойно єсть...” (1971). Від 1923 – ред. “Записок Чину св. Василя Великого”, де вмістив низку влас. публікацій; укладав покажчики до числ. василян. видань, вів бібліографію творів сучас. василян. письменників.

Б. Волинський, І. Дуда.

КІНДРАЦЬКА

Любомира Максимівна (28. 02. 1953, смт Козлів Козів. р-ну) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н. (2002), проф (2003). Закін. Терноп. СШ № 11 (1970), Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1974, нині ТАНГ). 1974–87 екон., заст. гол. бух., гол. бух. Терноп. обл. фінанс. управління. Від 1987 – викл., доц., проф. каф. обліку в кредит. і бюджет. установах та екон. аналізу, від 2005 – зав. цієї кафедри Київ. нац. екон. ун-ту.

В. Брич, Х. Весна.

КІНЕМАТОГРАФ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– видовище, організація демонстрування кінофільмів на території області. Точної дати першого кіносеансу в краї не встановлено. Ймовірно, це було восени 1896, коли тернополяни ознайомилися з винаходом братів Люм'єр. Атракціон зацікавив вел. прибутками окремих людей, вони мандрували від міста до міста з кінопроектором та кількома короткометраж. стрічками, демонстрували їх у пристосов. приміщеннях. У грудні 1907 в Тернополі на розі Пасажу Адлера (нині вул. О. Кульчицької) відкритий 1-й кінотеатр – “фотопластикон”. У жовтні 1910 в

гімнаст. залі 2-ї г-зії на вул. Конарського (нині вул. М. Грушевського) відкрили стаціонар. кінотеатр “Уранія”, що належав В. Білому. На подвір'ї готелю “Поділля” (нині ч. готелю “Україна”) власник Шидловський збудував приміщення й обладнав його кіноапаратурою. Кінотеатр, якому дали назву готелю, відкрили у грудні 1910. Репертуар двічі на тиждень замінювали львів. прокат. контори. У травні 1913 представник Галиц. кінематограф. т-ва В. Божемський здійснив перші зйомки Тернополя і продемонстрував їх у кінотеатрі “Світязь”. Під час 1-ї світ. війни кінотеатри “Світязь” і “Поділля” були осередками культур. життя. Так, 1915 труп “Тернопільські театральні вечори”, яку створив *Лесь Курбас*, розпочала виступи саме в залі “Світязя”. Згодом Лесь Курбас ставив перед кіносеансами одноактні комедії в “Поділлі”. Після 1-ї світ. війни польс. влада підтримувала розвиток кіно у краї. При воевод. упр. створ. спец. тех. комісія, яка видавала ліцензії кінотеатрам, атестувала кіномеханіків і наглядала за станом кінозалів. 1922 на Тернопільщині діяли 14 кінотеатрів на 4729 місць., зокрема у містах Чортків, Заліщики, Теревовля, Бережани, Бучач, м-ку (нині смт) Підволочиськ, згодом – у Борщеві, Мельниці (нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну), Копичинцях, Товстому (нині смт Заліщиц. р-ну), Скалаті, Збаражі. Найдальші насел. пункти воев-ва обслуговували т. зв. “мандрівні кіна” – пересувні кінотеатри на колесах. У репертуарі переважала продукція австр., нім. та амер. кіностудій. Польс. держава з метою підтримки власного кіновироб-ва знижувала податок на показ польс. стрічок, встановлювала обов'язкову квоту їх демонстрування (10% від заг. часу). 1929–30 польс. цензура дозволила демонстрування кінокартин із рад. України: “Тарас Шевченко”, “Сорочинський ярмарок”, “Ніч перед Різдвом”, “Два дні”. 25 березня 1931 в терноп. кінотеатрі “Палас” уперше у воев-ві відбувся показ звук. картини “Нью-Йорк вночі”. 1936–37 на Городенківщині (нині Івано-Фр. обл.) та в м. Копичинці зняли фільм “Для добра і краси” (співавт. сценарію *Р. Купчинський*). До 1939 у 25 стаціонар. кіноатрах Терноп. воев-ва встановили звук. апаратуру. Рад. влада сприяла відновленню роботи кінотеатрів і відкриттю нових; діяли обл. відділ кінофікації та контора кінопрокату. 1948 в обл. було 52 стаціонар. кіноустановки та 86 – пересувних. 1972 в Тернополі спорудж. 1-й широкоформат. кінотеатр “Україна” (нині торг. комплекс), в обл. тоді працювали 45 стаціонар. кі-

нотеатрів. Демонстрували фільми кіностудій респ. колиш. СРСР, зрідка – зх. бойовики та індій. мелодрами. Демокр. зміни в сусп-ві кін. 1980-х відкрили шлях на екран раніше забороненим фільмам вітчизн. і закордон. авторів. Поширення побут. відеоманітофонів та держ. підтримка підприємн. діяльності викликали в кін. 1980-х – на поч. 1990-х відеобум. Поширення відео та урізноманітнення програм телебачення спричинили вплив глядачів із кінозалів. Відкритий у Тернополі стереозал у кінотеатрі ім. Довженка (1992) ненадовго утримав інтерес публіки. 1994 створ. обл. держ.-комунал. ВО “Кінодністер”, яке на 1 серпня 1995 обслуговувало 837 кіноустановок, із них стаціонар. кінотеатрів – 32 міськ. і 2 сільс. Нині в обл. центрі діють кінотеатри “Перемога” та ім. І. Франка.

Д. Базиляк.

КІПА

Еміль (Кіра Emil; 17. 03. 1886, м. Львів – 05. 01. 1958, м. Варшава, Польща) – польський історик, дипломат. Д-р філософії (1910), проф. Навчався в г-зії у м. Бережани, де від 1902 належав до нелегал. молодіж. орг-ції “Промінь”, 1905–09 – у Львів. ун-ті. 1918–38 у Варшаві очолював архівно-наук. відділ у мін-ві закордон. справ, за винятком 1931–36, коли був ген. консулом Польщі в м. Гамбург (Німеччина). Після 2-ї світ. війни працював у Познан. і Варшав. ун-тах, від 1954 – надзвич. професор. Автор наук. праць із міжнар. відносин та історії дипломатії.

П. Гуцал.

КІПІВІДА

Зіновій Михайлович (11. 10. 1953, с. Чернихівці Збараз. р-ну) – письменник, журналіст, художник. Чл. НСЖУ (1983), НСПУ (2003). Закін. Вишниц. уч-ще декор.-приклад. мист-ва (1974, нині коледж), Терноп. приладобуд. ін-т (1985, нині ТДТУ). Працював художником у НВО “Ватра”, ПМП “Юля”. Голова край. літ. об’єдн. при ТОО НСПУ (1998–2004), чл. *Галиц.-Волин. братства* (від 1993). Автор зб. проз. сатир. і гумор. творів, серед них: “Гран нувель. Велика новина” (1993), “Кому дулярів?” (1996), “Stop Європа” (2001), “Го-

лоблі на Європу” (2003; усі – Т.), “Секс як кекс” (Збараж, 1997), числ. публікацій у період. виданнях, альманахах, кол. збірниках.

В. Барна, В. Дерій.

КІПТІХА

– водно-болотний масив, ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. між селами Нападівка і Краснолука Лановец. р-ну. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні ВАТ “Лановецький райагрохім”. Пл. 40 га. Під охороною – водно-болотна рослинність, типова для Зх. Лісостепу.

І. Бай.

КІРИК

Василь Михайлович (09. 11. 1942, с. Миків, нині Сяноц. пов., Польща) – правник. Чоловік

Л. Кірик-Радомської. Засл. юрист України (2002). Орден “За заслуги” 3 ступ. (1998), нагруд. знак Мін-ва юстиції України “За заслуги” (2003). 1944 депорт. із сім’єю в Одес. обл., від 1947 – на Львівщині. Закін. юрид. ф-т Львів. ун-ту (1969, нині нац.

ун-т). Відтоді на Тернопільщині: нар. суддя, інструктор оргвідділу РК КПУ (м. Заліщики). 1971–83 – інструктор відділу адм. і торгово-фінанс. органів та відділу адм. органів обкому КПУ; 1983–87 – заст. нач. відділу юстиції облвиконкому; 1987–88 – суддя обл. суду. Від 1988 – заст. нач., 1992–2003 – нач. обл. упр. юстиції.

І. Дем’янова.

КІРИК

Зеновій Іванович (06. 12. 1928, с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну) – лікар-ветеринар. Засл. прац. с. госп-ва (2001). Закін. СШ у м. Збараж, Львів. зоовет. ін-т (1960, нині вет. акад.). 1960–93 – гол. вет. лікар, гол. держ. інспектор вет. медицини Лановец. р-ну. 1993–2001 – заст. гол. лікаря держ. вет. медицини того ж р-ну.

Р. Гевко.

КІРИК-РАДОМСЬКА

Людмила Августинівна (12. 06. 1948, с. Вовча Гора, нині Хмельн. р-ну одноймен. обл.) – лікар, поетка. Дружина *В. Кірика*. Чл. НСПУ (2003). Працювала в мед. закладах Тернополя.

Авторка збірок поезій “Неспокій” (1991), “Наодинці із собою” (1999), істор. роману у віршах “Химерна доля” (кн. 1, 1994; кн. 2 під назвою “Порубіжжя”, 1999), кн. для дітей “Казка про Капкана-іклана і хоробрих друзів”. “Кілька днів літа: Оповідання” (2000), зб. новел “Сільські пристрасті” (2001; усі – Т.).

Літ.: Мельничук Б. Душі розкрита книга // Вільне життя. – 1991. – 11 верес.; *Пархомчук Я.* “Вселився в мене непокірний дух” // Свобода. – 2001.

І. Дем’янова.

КІРІНДАСЬ

Володимир Григорович (01. 08. 1935, м-ко Срібне, нині смт одноймен. р-ну Черніг. обл.) –

інженер-зв’язківець, громадський діяч, літератор. Чл. НСЖУ (1998). Закін. Київ. політехнікум зв’язку (1963, нині коледж). Працював у Черніг. і Хмельн. обл.; у Збаражі: голова оборон. т-ва, інж., заст. нач. рай. вузла зв’язку, заст. голови міської ради, інж. центру електрозв’язку № 4 (до 2001). Чл. обл. літ. об’єдн. ТОО НСПУ, Збараз. рай. літ.-мист. студії “Рушник” (2003), літ.-мист. клубу “Золота троянда” (м. Хмельник Вінн. обл.). Автор зб. поезій “Болочче слово висію...” (1997), “Істина, що зорить” (2000), “Мелодія літа” (2004), статей про відомих людей Збаражчини, рецензій та ін. публікацій. Вірші К. опубл. в обл. і всеукр. газетах, альманасі “Літературна Збаражчина” (1996), зб. “Про себе, про друзів, про час” (1999), річнику “Рушник” (2001), ж. “Дзвін”, “Київ” та ін. Укладач, ред. кн. *І. Горбатого, В. Гриба* і *О. Заячківського*. Ініціатор відкриття пам’ят. дошки поетові *І. Горбатову* та найменування вулиці на його честь у с. Заруддя Збараз. р-ну.

М. Ониськів.

КІРКОР

Адам-Гонорій Карлович (Kirkor Adam Gonorij; псевд. – Ян зі Сливина, Собаррі та ін.; 21. 01.

1818, м-ко Слівина, нині с. Сливин Монастирщин. р-ну Смолен. обл., РФ – 23. 11 (за ін. даними – 23. 09.). 1886, м. Краків, Польща) – польський археолог, етнограф, історик, літературознавець. Чл. Краків. АН, дійс. чл. та чл.-кор. кількох наук. т-в Росії. Від

1871 – в археол. та антропол. комісіях, Археол. музеї у Кракові. Від 1874 здійснював археол. дослідження на півдні Тернопільщини, зокрема 1876 – у м. Борщів, селах Боришківці та Дзвенигород (нині Борщів. р-ну), вперше розпочав дослідження печери “*Вертеба*” поблис. Більче-Золоте (нині Борщів. р-ну). Розвідки 1877–79 зосередив у басейнах рік Дністер, Серет, Циганка, Збруч. Тут дослідив поселення трипіл. культури у с. Васильківці (нині Гусятин. р-ну) та поховання доби культури кулястих амфор біля с. Кошубинчики (нині Чортків. р-ну). 1878 досліджував у с. Городок (нині Заліщиц. р-ну) поселення трипіл. типу, могили скіфів-орачів та поховання під кам’яними плитами часів княжої доби. Одним із перших розпочав розкопки скіф. курганів у Подністров’ї, зокрема у селах Сапогів та Іване-Пусте (нині Борщів. р-ну) і трьох курганів біля с. Дуплиська (нині Заліщиц. р-ну). Розкопував поховання давньорус. часу, досліджував т. зв. *Траянові вали* на Дністрі й у ниж. течії Збруча. Автор праць з історії, археології, етнографії, літ-ри і лінгвістики.

Літ.: Крушельницька Л., Бандрівський М. Археологічні розкопки А. Кіркора і Г. Оссовського на Тернопільщині 70–90 рр. XIX ст. // Постагі української археології. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 7. – Л., 1998; *Сохацький М.* З історії археологічних досліджень на Борщівщині // Літопис Борщівщини. – Борщів, 1992. – Вип. 1.

В. Барна, Ю. Малєєв, В. Ханас.

КІРКОРОВ

Філіп Бедросович (30. 04. 1967, Болгарія) – російський естрадний співак. Син болгар. співака *Б. Кіркорова*, чоловік *А. Пугачової*. Почес. гро-

мадянин Болгарії (2004). У серпні 1997 виступав на центр. стадіоні Тернополя з великим шоу-концертом.

М. Маслій.

КІРПА

Георгій Миколайович (20. 07, 1946, с. Клубівка, нині Ізяслав. р-ну Хмельн. обл. – 27. 12. 2004, м. Київ) – господарник, громадський діяч. Герой України (2002). Засл. прац. транспорту України. Академік Транспорт. акад. України. Орден Дружби народів, “За заслуги” 3 ступ., Князя Я. Мудрого 5 ступ., Св. Володимира, Нестора-літописця; медаль “За ефективне управління” Міжнар. кадрової акад.; персон. нагорода в номінації “За проявлення волі лідера у зміцненні позицій свого підприємства” “Ертслайкер-2000” (Ін-т банкірів у м. Лондон, Вел. Британія). Премія ім. В. Вернадського (2004). 1993–2000 – нач. Львів. залізниці, до якої належить і Терноп. дирекція залізн. перевезень. Від 2002 – міністр транспорту України. Автор 14 наук. праць. У службових справах не раз перебував в області, зокрема у Тернополі, Підволочиську та ін. насел. пунктах.

В. Фроленков.

КІСІН

Соломон Вульфівич (14. 10. 1897, м. Рига, нині Латвія – р. см. невід., м. Волгоград, нині РФ) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1954), проф. (1957). Закін. мед. ф-т 1-го Москов. держ. ун-ту (1923, РФ). 1959–62 працював проф., зав. каф. акушерства та гінекології Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Автор і співавтор понад 60 наук. праць, із них 3 монографії.

А. Франчук.

КІСТЯКІВСЬКИЙ

Богдан Олександрович (04 (16). 11. 1868, м. Київ – 29. 04. 1920, м. Скатонодар, нині Краснодар, РФ) – вчений-правознавець, історик, філософ. Д-р філософії (1899) і права (1917). Проф. (1917). Акад. УАН (1919). У липні 1892 К. заарешт. жандарми в м. Почаїв за перевезення нелегал. літ-ри, кілька місяців ув'язнений у м. Кременець; виключений із Київ. ун-ту, продовжував навчання за кордоном. Від січня 1919 – декан правн. ф-ту Київ. ун-ту. Автор наук. праць.

Г. Чернихівський.

КІСЬ

Тимко (1857, с. Постолівка, нині Гусятин. р-ну – 05. 01. 1939, околиця Менза, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді, громадський діяч. 1899 прибув до Канади, поселив-

ся на гомстеді в околиці Менза (пров. Манітоба). Діяльний у розбудові церк. і громад. життя українців.

І. Гаврильцо.

КІСЬ-ДУМКА

Євгенія (р. н. невід., с. Хлопівка, нині Гусятин. р-ну) – літераторка, громадська діячка. З юних

літ діяльна в укр. громад. орг-ціях, за що її переслідувала польс. влада; у 17 р. виїхала до Канади. Там теж активна в укр. нац. т-вах, на церк. парафії. Авторка віршів, близьких до нар. пісень. Окремі з них опубл. в укр. діаспор. виданнях, добірку віршів подала г. “Літературний Львів” (1995).

літ діяльна в укр. громад. орг-ціях, за що її переслідувала польс. влада; у 17 р. виїхала до Канади. Там теж активна в укр. нац. т-вах, на церк. парафії. Авторка віршів, близьких до нар. пісень. Окремі з них опубл. в укр. діаспор. виданнях, добірку віршів подала г. “Літературний Львів” (1995).

Б. Мельничук.

КІТ ЛІСОВИЙ

(ДИКИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ)

(*Felis silvestris*) – ссавець. Належить до ряду Хижі звірі (Carnivora), родини Котячі (Felidae). Занес. до Черв. книги України. Як зникаючий вид потребує збереження. За забарвленням подібний до сірого свій. kota. Довж. тіла – до 75–80 см, хвоста – 30–34 см. Хутро густе, пухнасте; спина рудувато-сіра, на хребті – вузька чорна смужка. Живе переважно в міш. лісах, безлюдних місцях; полює вночі. З'являється періодично у пд. р-нах Тернопільщини.

О. Кульчицька.

КІТ

Олег Миколайович (17. 05. 1940, с. Бережанка, нині Чемеровец. р-ну Хмельн. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1994), проф. (1995). Закін. Терноп. мед. ін-т (1968, нині ТДМУ). 1983–86 – у відрядженні в Алжирі (хірург у м. Скікда). 1990–95 – гол. хірург упр. охорони здоров'я Терноп. обл., водночас – доц. каф. шпитал. хірургії ТДМУ. Від 1995 – зав. каф. хірургії ф-ту вдосконал. лікарів ТДМУ. Розробив і впровадив у клінічну практику нові методи діагностики та хірург. лікування ускладнень виразк. хвороби шлунка та два-

надцятипалої кишки. Автор і співавтор понад 80 наук. і навч.-метод. праць. Має 3 автор. свідоцтва на винаходи.

Г. Пустовойт.

КІТО

Адольф (Kito Adolf; псевдо “Роберт”; 06. 04. 1914, м. Седліска, Польща) – польський військовик, публіцист. Навчався в 1-й Терноп. г-зії (1929–35). 1943–44 – ред. г. “Polak kresowy”.

С. Ткачов.

КІТУРА

Василь Миколайович (18. 02. 1953, с. Довге Тербовлян. р-ну) – геолог. Медаль В. Лучицького “За заслуги в розвідці надр України” (2003). Закін.

індустр. технікум у м. Кам'янець-Поділ. Хмельн. обл. (1972), Львів. ун-т (1982 нині нац. ун-т). Працював геологом на Далекому Сході й Камчатці (нині РФ), у Пд. Казахстані. 1975–95 – інж.-геолог у Терноп. комплексному відділі УкрДІІНТР. Від липня 1995 – нач. тер. геол. відділу “Геоінформ” у Терноп. області. Наук. праці опубл. у журналах, збірниках. Співавтор кн. “Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області” (1999).

Х. Весна.

КІТЦ

Мартин Омелянович (1891, м. Львів – 1943, там само) – художник. Навчався у Львів. політехніці, 1919–20 – у Краків. АКМ (учень нім. імпресіоніста М. Лібермана). Працював у галузях пейзажу й анімаліст. жанру. Підтримував друж. стосунки з одес. колекціонером і меценатом Ю. Мрочковським, який після Жовтн. перевороту в Росії 1917 протягом тривалого часу жив у м. Кременець; К. часто гостював у нього. К. стратили нім. фашисти у Львів. гето.

Б. Пиндус.

КІЦІЛА

Юрій Вігольдович (08. 02. 1956, м. Тербовля) – композитор, педагог. *Премія ім. В. Вихруща* (2004). Закін. муз.-теор. відділ Терноп. муз. уч-ща (1975), істор.-теор. ф-т Львів. консерваторії (1984, нині нац. муз. акад.). Працює викладачем Терноп. муз. уч-ща. Написав музику до вистав “Одруження” М. Гоголя (1997), “Ромул

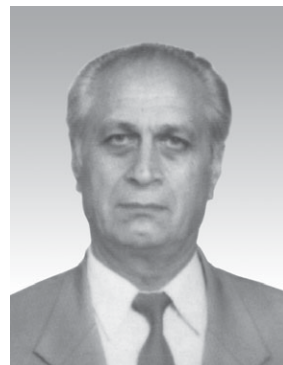
Великий” Ф. Дюрренматта (1998; обидві – Терноп. акад. драм. театр), балету для дітей “Муха-цокотуха” (1982; Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще, нині вище уч-ще культури). Автор понад 200 пісень на вірші укр. та зарубіж. поетів: *В. Вихруща, Б. Демківа,*

В. Коротича, Я. Купали та ін. Випустив 5 компакт-дисків, серед них “Тебе я піснею зігрію” (на вірші В. Вихруща), “Космос” (інструмент. сюїта). Автор підручн. “Основи класичної гармонії”, “Збірника диктантів і вправ зі слухового аналізу” та метод. посібн. “Психологія музичного диктанту”.

Х. Весна, І. Дем'янова.

КІЧУК

Степан Федорович (19. 05. 1938, с. Вільне Тарутин. р-ну Одес. обл.) – педагог, тренер. Канд. пед. н. (1983), доц. (1986). Відмінник нар. освіти (1980). Закін. Кременец. держ. пед. ін-т (нині ТНПУ). Від 1973 – у цьому ВНЗ: ст. викл. каф. спорту і спорт. ігор, заст. декана ф-ту фіз. виховання, 1980 – зав. каф. фіз. вих., від 1988 – заст. декана ф-ту фіз. вих., від 1993 донині – декан цього ф-ту. Під його кер-вом 1993 відкрито спорт. відділення Терноп. пед. ліцею. Автор понад 60 наук. праць, у т. ч. 3 навч. посібників. Діяльний у підготовці жін. та чол. волейбол. команд ун-ту і збірних команд області.

Г. Гунтік.

КІЧУРА

Мелетій Омелянович (псевд. та крипт. – Зеновій; К. М. О., М. К.; 21. 01 (02. 02). 1881, с. Носів, нині Підгаєц. р-ну – 03. 03. 1938, м. см. невід.) – правник, письменник, літературний критик, перекладач. Навчався в г-зії у Львові, на правн. ф-тах ун-тів у містах Відень (Австрія) та Львів. 1908 як довірена особа письменника

В. Стефаника сприяв його обранню до австр. парламенту. Від 1910 – адвокат у м. Коломия (нині Івано-Франківська обл.); діяльний у громад.-культур. житті міста, видання г. “Покуцьке слово”. Від серпня 1914 – в австр. армії, воював на Галицькому фронті, потрапив у рос. полон, вивезений до Сибіру. Від лютого 1918 – у м. Київ: зав. канцелярією Укр. акад. мист-в, викл. нім. мови в худож. ін-ті. Належав до літ. об’єдн. “Західна Україна”, від 1930 – ред. його журналу під одноймен. назвою. Ред. альманаху “Руку братам” (1928). Автор зб. поезій “Без керми: Строфи” (1910), “Темрі Passati: Строфи” (“Минулі часи”; 1913), “На старті: Поезії” (1928), “Передодні: Поезії”, “Відблиски кричі”, “Останні могікани: Політична сатира” (всі – 1930), літературозн. статей, рецензій, нарисів про укр. письменників. Перекладав укр. мовою твори Ш. Бодлера, Ю. Словацького, Ф. Шіллера й ін., нім. мовою – поезії *Лесі Українки*, *Т. Шевченка*. 1933 К. заарешт. органи ДПУ, ув’язнили на 10 р. ВТТ. На поч. 1938 справу переглянули, К. засудили до розстрілу. Реабіліт. 1989.

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002; *Качкан В.* Хай святиться ім’я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX – XX ст.). – Л., 2004. – Кн. 6–7.

П. Арсенич, Є. Гасай, В. Качкан.

КЛАДОЧНИЙ

Василь (1914, м. Бучач) – громадський діяч, меценат. Від 1951 – у США (м. Боффало, шт. Нью-Йорк). Співав у хорі “Бурлаки”. Діяльний в Орг-ції визв. фронту, розповсюджував укр. пресу і дописував до неї. Меценат видання кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Х. Весна.

КЛАПКІВ

Михайло Семенович (03. 07. 1949, с. Чорнокіньці, нині Ведикі і Малі Чорнокіньці Чортків. р-ну – 12. 12. 2002, м. Тернопіль) – вчений у галузі страхової науки, педагог. Канд. екон. н. (1978), доц. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1972, нині ТАНГ). Від 1980 викладав тут дисципліни страхового циклу, від 1982 – доц. каф.

фінансів, від 1984 – заст. декана фінанс.-екон. ф-ту. Ініціатор відкриття 1985 у цьому ВНЗ каф. страхування – першої спеціаліз. каф. у колиш. СРСР; від 1991 очолював її. Автор монографій “Кредитно-страховий альянс” (1995), “Страховання фінансових ризиків” (2002), “Витоки національного страхового ринку України” (2003; усі – Т.), понад 90 наук. статей у фах. виданнях України, Болгарії, Німеччини, Польщі та Росії, 30 навч.-метод. праць, у т. ч. підручника “Страховання” (1998; перевид. 2002; співавт.). Підготував доктор. дисертацію, однак захистити її не встиг. Трагічно загинув.

Ю. Клапків, Я. Шумелда.

“КЛАС”

– всеукраїнський дитячий журнал; повноколірне видання пізнавально-розважального спрямування. Виходить у Тернополі від 1996. Засн. і видавець – ТзОВ “W”. Тираж – 25000 прим. Шеф-ред. *В. Головач*. Рубрики: “Класні новини”, “Who is хто?”, “Білі плями планети”, “Люби і знай свій рідний край!”, “Автоклас”, “Легенди спорту”, “Лікбез для хлопців”, “Фокус-покус” та ін.

І. Дем’янова.

КЛЕБАНІВКА

– село у Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Шевченкове. Розташ. на березі р. Самець, притоки Збруча, за 15 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Богданівка-Кам’янки. Насел. 508 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. Діяли “Просвіта”, “Січ” й ін. укр. т-ва. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1898, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1982), встанов. мемор. таблицю на честь перебування у селі *І. Франка* (1992). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. У К. народ. громад. діяч *М. Коваль*, реліг. діяч *М. Колодій*.

В. Уніят.

КЛЕЙМО РИМСЬКОЇ КОГОРТИ З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– знак-символ. Скорочений напис “СОН.Х. MAUR.” (“Когорта X Мавританська”), розміщений на цеглині у вигляді штампку. Знайдено у серед. 19 ст. в с. Мишківці, нині Заліщиц. р-ну. Історики вважають, що у 1-й пол. 3 ст. н. е. когорта (військ. підрозділ рим. легіону чисел. до 500 осіб) розміщувалася, найімовір., поблизу міст Борців та Заліщики.

О. Гаврилук.

КЛЕМБОВСЬКИЙ

Бонавентура (Klembowski Bonawentura; 1795, м. Кременець – 1888, там само) – польський живописець. 1816–25 працював у *Кременецькій ліцеї* пом. проф. рисунка і живопису *Ю. Пічманна*, згодом учителем. До 1827 студіював у школі красних мист-в при ун-ті у м. Вільно (нині Вільнюс, Литва). 1829–33 як держ. стипендіат продовжував навчання в містах Дрезден (Німеччина), Париж (Франція) та Рим (Італія). 1833 повернувся до Кременця, згодом виїхав до м. Київ, де працював викладачем і хранителем кабінету мист-ва новоствор. ун-ту св. Володимира; навчав рисунка в київ. г-зіях. Від 1839 – в Харків. ун-ті. Згодом знову повернувся до Кременця. Автор портретів *А. Бопре*, *Р. Гадзевича*, *В. Замойського*, *Я. Снядецького* та ін. (всі – олія). В костюлі м. Шумськ є його ікони “З’явлення св. Петра” та “З’явлення Богородиці”, в костюлі Кременця – “Бог-Отець”, копія “Сікстинської Мадонни” Рафаеля.

І. Дуда.

КЛЕМЕРТОВИЧ

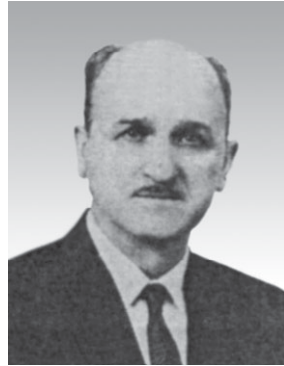
Михайло Михайлович (псевд. і крипт. – Михайл М. К-ч, К-ич Михайл, М-ь, М. М. К.; 1835, за ін. даними – 1836, с. Гадинківці, нині Гусятин. р-ну – 27. 08. 1903, м. Львів) – видавець, журналіст, письменник. Навчався в ун-ті у Львові. 1861–87 – співроб., пом. ред., ред. г. “Слово”, одночасно видавав і редагував г. “Учитель” (1869–74, 1880) із літ. додатком для дітей “Ластівка” (виходив як самост. видання від 1875), “Временник Ставропигийского Института” (1868–1903), часописи “Галичанин” (від 1893), “Вестник “Народного дома” (від 1882), “Календарь общества им. М. Качковского” (від 1875). Від 1887 працював у канцелярії “Народного дому” у Львові. Автор оповідань, п’єс, популяр. брошур, фейлетонів, казок, біогр. нарисів про *І. Гушалевича* (1893) та життєписів ін. літераторів Галичини. Уклав читанку для нар. шкіл “Наша хага”, переробив і видав зб. оповідань *Л. Толстого* (1891).

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 1999. – Вип. 6.

Б. Мельничук, В. Ханас.

КЛЄЦОР

Михайло (р. н. невід., с. Рай, нині Бережан. р-ну) – громадський діяч. Закін. г-зію у м. Бережани, ун-т. Працював у Бережанах начальником організації відділу Округ. союзу укр. кооператив, на

поч. 1944 – в. о. директора. Емігрував на Захід (Австрія, Чехія, Німеччина), згодом переїхав до США (м. Нью-Йорк). Діяльний в укр. громад. орг-ціях. Автор спогадів “З Бережан в далеку до рогу” (1970, зб. “Бережанська Земля”), “До історії

Бережанської гімназії” (1993, альманах “Жайвір”). Меценат на видання згад. збірника.

Б. Волинський.

КЛЄБЕРГИ

(Kleeberg) – польські військовики, генерали, брати. **Францішек К.** (Franciszek; 01. 02. 1888, м. Тернопіль – 05. 04. 1941, Німеччина; 1969 перепхов. у м. Коцк, Польща). Генерал бригади (1928). Закін. кадет. корпус і військ.-тех. акад. Від травня 1915 – на штаб. посадах у Польс. легіонах. Від листопада 1918 – підполковник Ген. штабу ВП. Згодом – нач. штабу опер. груп, армій, округів, ком-р дивізій. Після війни – невдовго на викл. роботі у військ. акад., згодом – командувач 29-го військ. округу. Під час польс.-нім. війни (вересень 1939) відзначився у битві під Коцком як командувач Самост. опер. групи “Полісся”. Потрапив у полон, помер у нім. концтаборі. Посмертно присвоєно звання генерала дивізії. **Юліуш К.** (Juliusz; 1890, м. Тернопіль – 1970, Австралія). 1940–43 – командувач ВП у Франції. Від 1943 – у Вел. Британії. Наприкінці 1940-х емігрував до Австралії.

І. Дуда, С. Ткачов.

КЛИМ

Андрій Васильович (псевдо “Козак”; 22. 06. 1927, с. Шили, нині Збараз. р-ну) – педагог, літератор, громадський діяч. Відмінник нар. освіти УРСР (1957). 1941–44 навчався в укр. г-зії у Тернополі. Чл. Юнацтва ОУН (1943). У грудні 1944 К. заарешт. органи НКДБ. Після звільнення вчителював. Закін. пед. уч-ще в м. Кремен-

нець. 1947–49 навчався на філол. ф-ті Львів. ун-ту (нині нац. ун-т), через переслідування з боку органів МДБ навчання перервав; закін. ун-т 1952. Від вересня 1950 – в м. Збараж: заст. дир. вечір. СШ № 1, дир. рай. заоч. СШ. 1951–66 – голова Збараж. райкому профспілки працівників освіти. Від 1966 – інспектор Терноп. району, згодом – його завідувач; 1972–78 – заст. дир. Терноп. рай. СШ. За націоналіст. переконання звільн. з роботи. Від 1989 – у координац. раді нац.-демокр. сил Терноп. р-ну, очолював обл. учит. страйк. ком-т. 1992–94 – депутат, заст. голови Терноп. рай. ради. Від осені 1995 – голова пров. Конгресу укр. інтелігенції (КУІ) Тернопільщини, чл. Нац. ради КУІ. Очолює обл. т-во “Україна-Світ” (від 1997). Від 1998 – пом.-консультант нар. депутата України *І. Драча*. Автор книг “Дорога до Вифлеєму” (1991), “Карби літ” (1997), “Історія однієї родини” (2005); статей та віршів у періодиці України, Канади, США.

Б. Головин, І. Дем’янова.

КЛИМ

Андрій Іванович (15 (27). 04. 1891, с. Шили, нині Збараж. р-ну – 13. 12. 1919, м. Тернопіль) – військовик, підполковник Армії УНР. Брат *Г. Кліма*. Навчався в г-зії у Тернополі. Закін. у м. Відень (Австрія) Торг. акад., школу кадрових старшин, аспірантуру військ. школи Ген. штабу австр. армії. Під час 1-ї світ. війни – командант (ком-р) в австр. армії; 1918 за правління гетьмана *П. Скоропадського* – її представник у ліквідац. комісії в м. Київ. У період Директорії УНР – в Окремому корпусі Січових Стрільців, командант ставки при Ген. штабі Армії УНР. Під час переїзду до Тернополя захворів. Помер від ін’єкції, що йому зробив польсь. охоронець.

Б. Головин, В. Ханас.

КЛИМ

Григорій Іванович (02 (14). 02. 1887, с. Шили, нині Збараж. р-ну – 24. 10. 1942, м. Верхньоруральськ Челябін. обл., нині РФ) – педагог, військовик. Брат *А. І. Кліма*. Навчався у г-зії в м. Збараж та укр. учит. семінарії в м. Тернопіль. Учителював, згодом – дир. нар. школи у с. Ло-

зівка (нині Підволочис. р-ну). Після закін. Торг. акад. у м. Відень (Австрія) працював у Львові в приват. банку; діяльний у “Просвіті” та ін. укр. т-вах. Під час 1-ї світ. війни – старшина австр. армії. У період ЗУНР – комендант Збаража, старшина округ. команди УГА в Тернополі. Згодом – поручник в Армії УНР; як сотник командував жандарм. частиною біля м-ка (нині смт) Гусятин. Після поразки Укр. визв. змагань учителював у Лозівці. Від 1935 – у Тернополі; 1939–41 – інспектор облвн. 24 червня 1941 К. заарешт. органи НКВС, етапований на Урал. Загинув в ув’язненні; реабіліт. 1989.

Б. Головин.

КЛИМ

Олена (14. 03. 1922, м. Тернопіль) – педагог, піаністка. 1934–39 навчалася у Тернополі в г-зії “Рідної школи”, школі Муз. ін-ту ім. М. Лисенка. 1949 закін. Вищу муз. школу (клас ф-но) у м. Мюнхен (Німеччина). Від 1950 – в США. Викл. і дир. муз. школи в м. Ірвінгтон, згодом переїхала в м. Джерсі-Сіті (обидва – шт. Нью-Джерсі). Від 1952 – викл. Укр. муз. ін-ту (відділ. у шт. Нью-Джерсі). Брала участь у концертах солістів-вокалістів та хор. колективів. Активістка Муз.-освіт. асоц. у Нью-Джерсі. Автор муз. творів.

Б. Мельничук.

КЛИМ

Ярослав (19. 10. 1911, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 20. 12. 2002, м. Бавнд Брук, США) – діяч ОУН, видавець. Працював у друкарні в м. Тернопіль. Чл. Пласту (1928), ОУН (1930), співпрацював із *Я. Стецьком*. Не раз ув’язн. за політ. діяльність. Від листопада 1939 – у м. Краків (Польща), де виконував доручення Проводу ОУН. У липні 1941 повернувся до Копичинців; у вересні того ж року К. заарешт. гестапо. 1945 за дорученням пров. УГВР – співорг-тор в амер. зоні окупації Німеччини вид-ва “Українська трибуна”, його тех. редактор. 1949 виїхав до США. Працював у вид-вах “Українська трибуна”, “Український самостійник”, “До зброї”. Секр. “Українського спортив-

ного клубу” (1953–60) та “Українського патріархального товариства” (1978–93).

Б. Савка.

КЛИМЕНКО

Вадим Михайлович (псевд. – Вадим Стельмах; 22. 02. 1959, с. Селище Тиврів. р-ну Вінн. обл.) – видавець, поет, журналіст. Брат *О. Клименка*. Чл. НСЖУ (2002). Закін. машинобуд. ф-т Вінн. політех. ін-ту (1981, нині тех. ун-т). Служив у РА в м. Тернопіль (1982). Нині – заст. дир. вида-ва “Тірас” (м. Вінниця), оглядач “Вінницької газети”. Автор зб. поезій “Поет – синонім суму?” (1996), “Відрікатися від німбу” (2001), “Фрашка” (2004). Видавець та ред. бл. 50 книжк. видань. Числ. публікації друк. в обл. та всеукр. періодиці. Не раз бував на Тернопільщині, публікував підбірки поезій у місц. пресі, зокрема в г. “*Русалка Дністрова*”.

Г. Івахів, Б. Мельничук.

КЛИМЕНКО

Марія Миколаївна (10. 09. 1924, м. Київ – літо 2000, там само) – актриса. Нар. арт. УРСР (1979). Нагороди СРСР. 1940 разом із батьками виїхала у Зх. Волинь. Під час 2-ї світ. війни вивезена на примус. роботи до Німеччини; 1946 повернулася до м. Луцьк. Працювала (1946–59, 1969–80) у Волин. муз.-драм. театрі. 1959–69 – у Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. театр). Серед ролей на терноп. сцені: Тетяна (“У неділю рано зілля копала” за О. Кобилянською), Христя (“Повія” за Панасом Мирним), Євгенія Дмитрівна (“Замулені джерела” М. Кропивницького), Мар’яна, Аза (“Оборона Буші”, “Циганка Аза” М. Старицького), Донна Анна (“Камінний господар” Лесі Українки).

М. Клименко та І. Биков у виставі “Сині роси” М. Зарудного.

Г. Івахів, П. Медведик.

КЛИМЕНКО

Олег Олександрович (псевд. – О. Гайдай; 15. 10. 1951, с. Усть-Путила Путил. р-ну Чернів. обл.) – військовик, історик. Брат *В. Клименка*. Канд. істор. н. (2000). Чл. НСЖУ (2004). Пол-

ковник ЗС України. Закін. істор. ф-т Чернів. ун-ту (1974, нині нац. ун-т). Співавт. наук. досліджень “Біфони” (1995), “Хто пожав “Бурю?”: Армія Крайова на Тернопільщині. 1941–1945” (1996), “Предтеча: Польський рух Опору на Тернопільщині 1939–1941 рр.” (2002), “Міська геральдика Тернопільщини” (2003). Автор кн. “Грошові документи ОУН (бофони) 1939–1952 років” (1999), понад 30 статей із нумізматики, геральдики і грош. обігу, історії польс. руху Опору та діяльності ОУН і УПА під час 2-ї світ. війни.

П. Гуцал.

КЛИМЄЦЬ

Юрій Дмитрович (17. 04. 1955, с. Шпиколоси Кременец. р-ну – 01. 11. 1998, там само) – педагог, етнограф, літератор. Канд. істор. н. Закін. Кременец. пед. уч-ще (1974, нині обл. гуманіт.-пед. ін-т), філол. ф-т Львів. ун-ту (1979, нині нац. ун-т). Учителював на Львівщині. Від 1980 працював у Музеї народознавства у Львові. Автор кн. “Купальська обрядовість на Україні” (1990), “Календарні звичаї та обряди Волині”, зб. поезій “Вино життя” (2005). Вірші опубл. у ж. “Дзвін”, г. “Сіяч”, альманасі “Вітрила”.

Г. Чернихівський.

КЛИМІШИН

Іван Антонович (17. 01. 1933, с. Кутиска, нині Лановец. р-ну) – вчений-астрофізик, педагог.

Д-р фіз.-матем. н. (1971), проф. Засл. прац. ВШ УРСР (1988). Дійс. чл. НТШ (1992). Академік АН ВШ України (1993). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2000). Відмінник освіти України (2000). Премія ім. В. Вернадського (2004). Чл. Міжнар. астрон. союзу (від 1964). Почес. чл. Астрон. асоц. України (2000) та т-ва “Просвіта”. Закін. фіз. ф-т Львів.

ун-ту (1955, нині нац. ун-т). Працював у астроном. обсерваторії цього ВНЗ. Від 1974 – в м. Івано-Франківськ: проф. каф. фізики, від 1993 – зав. каф. теор. фізики, 1996–98 – зав. каф. релігієзн., від 1998 – проф. каф. теор. і експеримент. фізики пед. ін-ту (нині Прикарп. ун-т). Одночасно від 1991 – проф. логіки і космології в Греко-католического духов. ін-ті (нині Теол. акад.). Як науковець працює в галузі радіац. космічної газодинаміки. Автор понад 100 наук. статей у фах. укр. і зарубіж. виданнях, понад 50 книг, серед яких – “Поговоримо про літочислення” (1965), “Астрономія вчора і сьогодні” (1976), “Перлини зоряного неба” (1981), “Атлас зоряного неба” (1985), “Шкільний астрономічний довідник” (1990; співавт.), “Астрономія. Практикум” (1998), “Вчені знаходять Бога” (1999), “Зоряне небо України” (2003). Гол. ред. “Астрономічної енциклопедії” (2003). Двічі (1994, 1995) Америк. біогр. ін-т визнав К. Людиною року. Іменем К. назвали малу планету (ч. 3653) в Соняч. системі. У ДАТО створ. особовий фонд вченого. До 70-річчя К. наук. б-ка Прикарп. ун-ту видала покажчик його публікацій (майже 180 позицій).

Лит.: *Крайнева Г.* Його ім'ям названа планета // Свобода. – 2003. – 5 лип.; *Новосядлий Б.* Іван Климишин: “Моїм життєвим кредом завжди було бажання чесно служити людям” // Свобода. – 2004. – 31 лип.

Х. Весна, Б. Головин.

КЛИМІШИН

Іван Тимофійович (псевдо “Крук”; 1919, с. Верещаки, нині Лановець. р-ну – 07. 05. 1944, ліс поблиш. с. Лопушне того ж р-ну; перепохов. у родин. селі) – діяч ОУН та УПА. Золотий Хрест бойової заслуги 2 ступ. УГВР (1948; посмертно). 1934–37 навчався у ремісн. школі в м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), де вступив до ОУН. У січні 1938 заарешт. за приналежність до ОУН, ув'язн. у тюрмі в м. Кременець. Був в'язнем Берези Картузької. Від листопада 1939 – в Німеччині, навчався у розвід. школі. З поч. нім.-рад. війни прибув в Україну як чл. похідної групи; виконував завдання у м. Київ, де в травні 1942 його заарешт. гестапо; зумів втекти з-під варти. Від серпня 1942 діяв на Волині, зокрема у Кременец. повіті: організував одну з перших боїв ОУН, на основі якої виник Кременець. курінь; повстанці провели низку акцій: двічі знищили охорону в'язниці у Кременці, звільнили всіх в'язнів; на шосе Шумськ–Кременець розбили колону нім. автомашин; здійснили переможні бої з окупантами у селах Огризківці та Молотків на Лановеччині, Вел. Березці на

Кременеччині, Вел. Дедеркалі на Шумщині. Територію дій рухомого відділу повстанців “Крука” – Кременецько-Лубенський ліс – назвали “Антонівецькою республікою” – від с. Антонівці (нині Шумсь. р-ну), де був розміщений штаб. К. – орг-тор вишколів і боїв, курсів радистів та медсестер; здійснив кілька рейдів на Волинь і у сх. обл. України. Під час черг. переходу К. підступно вбив агент НКДБ.

Лит.: *Заведнюк В.* Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

І. Олещук, Л. Щербак.

КЛИМІШИН

Микола (25. 02. 1909, с. Мостище, нині Калус. р-ну Івано-Франк. обл. – 04. 10. 2003, м. Детройт, США) – вчений-літературознавець, діяч ОУН. Д-р філософії (1949). Чл. НТШ, Асоц. діячів укр. культури. Голова Ради ОУН. *Премія ім. Братів Лепких* (2000). Студіював у Ягеллон. ун-ті (м. Краків, Польща) та в УВУ (м. Мюнхен, Німеччина). 1934 заарешт. разом із С. Бандерою, Я. Стецьком та ін. діячами ОУН. 1939 з тюрми втік. Від червня 1941 – кер. Пн. похід. групи ОУН, шлях якої пролягав через Вишнівеччину, Лановеччину, Кременеччину й Шумщину. 1942–44 – в'язень нім. концтабору Освенцім. 1945–49 – у Німеччині, від 1949 – в США. Автор статей в україномов. періодиці, видав зб. коломийок. Голова редколегії “Альманаху Станіславської Землі”. Автор спогадів “В поході до волі” (2 тт.; 1975, 1985). У Тернополі 2003 вийшла друком монографія К. “Лірика Богдана Лепкого”.

Б. Головин.

КЛИМКЕВИЧ

Михайло (1889, м. н. невід. – липень 1944, поблиш. м. Броди, нині Львів. обл.) – військовик. Сотник УГА, майор дивізії “Галичина”. Ком-р Козац. загону ім. Гонти (1919), Янів. бригади УГА; воював на Тернопільщині. Згодом перебував тут як активіст т-ва “Рідна школа”. Загинув у бою.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Б. Волинський.

КЛІМКІВ

Володимир-Петро Григорович (03. 10. 1926, с. Саранчуки, нині Бережан. р-ну – бл. 16. 12. 2000, м. Вінніпег, Канада) – диригент, педагог, засновник хору ім. О. Кошиця. Син Г. Климківа. Д-р теології. *Нац. премія України ім. Т. Шевченка* (1992, разом із хором ім. О. Кошиця). Шевченк. медаль КУК. Чл. УВАН. Від 1928 – в Канаді. Закін. ун-т Британ. Колумбії у м. Ван-

кувер (1950), Манітоб. ун-т (1958, м. Вінніпег). Гри на скрипці вчився на курсах у О. Кошиця, стажувався у диригентів Р. Шава, Р. Вагнера та ін. Студентом диригував хором філії Укр. нац. об'єдн. у м. Ванкувер. 50 р. очолював хор ім. О. Кошиця у Вінніпезі; співпрац. із Вінніпез. симфон. оркестром. К. упорядкував архіви О. Кошиця. 1953–83 працював учителем, дир. у школах. Голова Край. ексекютиви Молодих укр. націоналістів, край. голова Укр. нац. об'єдн., голова Фондації осередку укр. культури й освіти. 1960-і – співзасн. підпр-ва, імпресаріо “DK Attractions”, яке 1967 вперше запросило до Канади мист. колективи і солістів з України, в т. ч. засл. академ. нар. хор ім. Г. Верьовки під кер. *А. Авдієвського*. К. – ініціатор і орг-тор каф. церк. музики в Манітоб. ун-ті. До 50-річчя роботи К. з хором створ. фонд його імені (див. *Климківа Володимира імені Стипендійний фонд*). Не раз приїжджав із колективом в Україну, в серпні 1993 виступав у с. Саранчуки Бережан. р-ну й Терноп. обл. філармонії.

Б. Мельничук, Я. Павлів.

КЛІМКІВ

Григорій (28. 03. 1902, с. Саранчуки, нині Бережан. р-ну – 23. 11. 1983, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч. Батько *В.-П. Климківа*. До Канади прибув 1926, поселився в передмісті Вінніпега Бруклендс (пров. Манітоба), де заснував укр. атлет. клуб. Належав до управи Ін-ту “Просвіта” та ексекютиви філії Укр. нац. об'єдн. у Ст. Боніфас; чл. орг-ції укр. воєн. ветеранів.

І. Гаврильцьо.

КЛІМКІВА ВОЛОДИМІРА

ІМЕНІ СТИПЕНДІЙНИЙ ФОНД

– сукупність грошових ресурсів, призначених для фінансової допомоги студентам українського походження, які студіюють музику або музичну педагогіку в Манітобському університеті (Канада). Засн. 1999 хор ім. *О. Кошиця* на честь свого керівника *В.-П. Климківа*. Фонд опікує Фондація ім. Т. Шевченка, котра сприяє розвитку і збереженню укр. мови, літ-ри, освіти та

мист-ва у Канаді. К. В. і. с. ф. діє на пожертви громад. орг-цій та приват. осіб.

О. Маруняк, Я. Павлів.

КЛІМКІВЦІ

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Скориків. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Вовчак (Волочок), за 14 км від райцентру. Насел. 290 осіб (2001). Відоме від 1661. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сокол”, “Луг”, “Сільський господар”. Є церква Введення у храм Пресв. Богородиці (1910, мур.). Встанов. пам'ят. хрест на честь скасування панщини; спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985), насипана символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки доби ран. бронзи.

В. Уніят.

КЛИМНІЮК

Сергій Іванович (18. 03. 1952, м. Брест, нині Білорусь) – вчений-мікробіолог, педагог. Д-р

мед. н., проф. (1995). Академік Міжнар. акад. інтегративної антропології (1996). Закін. Терноп. мед. ін-т (1976, нині ТДМУ). Від 1979 – у цьому ВНЗ: викл., від 1994 – зав. каф. мікробіології, вірусології та імунології. Секретар вченої ради ін-ту (1985–94). Го-

лова обл. наук. т-ва мікробіологів (від 1995). Від 2002 – проректор із міжнар. зв'язків ТДМУ. Досліджує мікробну екологію шкіри і слиз. оболонок, антибіотикочутливість, антагонізм бактерій, стафілококи і стафілококові інфекції. Автор і співавтор понад 100 наук. праць і навч.-метод. посібників. Має 7 автор. свідоцтв на винаходи.

І. Ситник.

КЛИМОВСЬКИЙ

Богдан Дмитрович (27. 11. (за ін. даними 27. 04.) 1910, м. Тернопіль – 31. 03. 1991, Канада) – педагог, теолог, філософ, публіцист. Брат *Р. і Я. Климовських*. Закін. укр. г-зію в Тернополі (1929). Студіював у новіціяті оо. Василян у с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Викладав у Місій. ін-ті оо. Василян у м. Бучач. 1936–39 студіював теологію. Під час 2-ї світ.

війни читав лекції з нім. мови у м. Краків (Польща) та в таборах укр. робітників у Німеччині. 1947 переїхав до Вел. Британії, 1952 – до Канади. Працював у шпиталях м. Монреаль. Голова Ради за патріархат, учасник хору “Україна”, чл. укр. орг-цій. Уклав словник укр. літ. мови; автор публікацій у пресі. В останні роки життя працював у ред. ж. “Патріархат” та над психол. теол. працею “Життя після життя”. Автор нарисів “Дискурси на тему життя після життя”.

Х. Весна, Б. Мельничук.

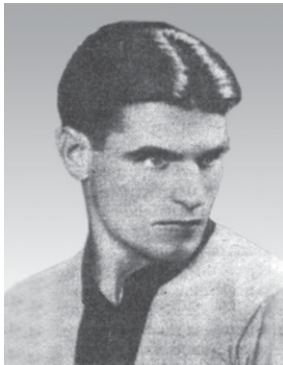
КЛИМОВСЬКИЙ

Роман Дмитрович (08. 04. 1915, м. Тернопіль – 26. 10. 2001, там само) – актор, діяч театру. Брат *Б. і Я. Климівських*. Закін. укр. г-зію і тех. школу (1936) в Тернополі. Працював тут у воевод. тех. бюро. Від листопада 1936 – актор мандрів. театру *Я. Стадника*, 1937 в театрі Ю. Кононіва, від травня 1939 – в театрі ім. І. Котляревського. 1939–41 – у Львів. театрі ім. Лесі Українки; одночасно навчався у драм. студії у реж. Б. Балабана. 1941 потрапив у фашист. полон. 1945–83 – актор і адміністратор Терноп. муз.-драм. театру ім. Т. Шевченка (з перервою 1950–57 – актор муз.-драм. театру в м. Дрогобич, нині Львів. обл.). Зіграв понад 50 ролей, у т. ч.: Недобитий (“Невольник” за Т. Шевченком), Степан (“Безталанна” І. Карпенка-Карого), Микола, Возний (“Нагалка Полтавка” І. Котляревського), Василь (“Пошилися в дурні” М. Кропивницького), Війт (“Украдене щастя” І. Франка), Винокур (“Майська ніч” за М. Гоголем). Як реж. поставив 6 спектаклів у драм. гуртках.

Б. Мельничук.

КЛИМОВСЬКИЙ

Ярослав Дмитрович (псевд. Клим Ярославський; 07. 07. 1907, м. Тернопіль – 07. 10. 1995, м. Філадельфія, США) – актор, драматург, театрознавець, діяч культури, перекладач. Брат *Б. і Р. Климівських*. Магістр філософії (1986). Чл. Спілки укр. журналістів Америки. Від 1920 навчався в укр. держ. г-зії в Тернополі, грав у футбол. команді “Поділля”. Актор і адміністратор галиц. мандрів. театрів “Заграва”, ім. І. Котляревсько-

го, Львів. театру ім. Лесі Українки. Під час 2-ї світ. війни виїхав до Німеччини, де працював як імпресаріо в мист. колективах. Написав лібрето до муз. комедії “Мімі” для Ансамблю укр. акторів під кер-вом В. Блавацького, підготував кілька літ. композицій, гуморист. “Новорічну салатку”. Емігрував до Канади, згодом – США. Протягом 15 р. – секр. “Рідної школи”. Голова земляцького об’єдн. “Тернопільщина” у Філадельфії, ред. одноймен. журналу. Переклав і адапт. п’єси “Антігона”, “Електра” Софокла, “Пантея” за Л. Морстіню, “Антоніон” за Б. Черв’яковим, “Герострат” за Г. Горіним, “Нерон” за Б. Куриласом, “Трояндові діти” за Н. Забілою, “УПА в Карпатах” за П. Савчуком та ін. Автор п’єси “Чекання” за мотивами. “Одіссеї” Гомера, “Збірника нотаток до питань театрології”, поезій, статей на мист. теми, театр. та літ. рецензій. Жертводавець на кн. В. Ревуцького “В орбіті світового театру” (Київ–Харків–Нью-Йорк, 1995).

Б. Мельничук.

КЛИМЧУК

Богдан Каленикович (10. 07. 1945, с. Піщатинці Шумс. р-ну) – композитор, педагог, музично-громадський діяч, меценат, лекціонер. Дипломант Міжнар. конкурсу композиторів (1996). Від 1950 мешкав у м. Кременець. Закін. Терноп. муз. уч-ще (1965), композитор. відділ. Львів. консерваторії (1977, нині нац. муз. акад.). Викладав у Кременець. (1965–68) і Шумс. (1968–70) муз. школах. Від 1977 працює у Терноп. муз. уч-щі, де створив клас композиції. Засн. муз. вид-ва (1996), орг-тор творч. зустрічей “Тернопільські камерні вечори”, “Години прекрасного”. Голова Терноп. обл. орг-ції Нац. Ліги укр. композиторів (від 1996), від 1994 – пост. чл. журі Міжнар. конкурсу молодих композиторів у м. Гродно (Білорусь). Засн. Укр. клубу ім. Ю. Словацького у м. Жешув (Польща). Автор камерно-інструмент., вокал.-хор., симфон. творів, музики до театр. вистав, зокрема струн. Квартету № 1 (виконавці – Квартет ім Лисенка, Квартет ім Д. Шостаковича, Квартет “Дафо” (міжнар. фестиваль сучас. музики у м. Краків, 2002, Польща), романсів та

ін. творів. Орг-тор прем'єр "Реквієму" В.-А. Моцарта, ораторії "Месія" Г. Генделя, числ. виступів відомих виконавців у Тернополі й за кордоном. Серед учнів – профес. композитори *О. Драгомирецька, І. Небесний, Б. Сегін, І. Уруський, С. Хоміцький.*

Х. Весна, Г. Чернихівський.

КЛИМЧУК

Микола Євстахович (02. 01. 1919, м. Кременець – 03. 09. 1991, м. Тернопіль) – філолог, педагог. Закін. Львів. пед. ін-т (1950, нині Дрогобицьк. пед. ун-т) і відділ. класич. філології Львів. ун-ту (1951, нині нац. ун-т). 1951–57 – викл. Дніпроп. мед. ін-ту (нині мед. акад.). 1957–72 – доц., зав. каф. іноз. мов Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Досліджував історію антич. світу, розробив методику викладання латин. мови у ВШ. Автор наук. праць і навч.-метод. посібників.

М. Закаложний.

КЛІБАНОВ

Михайло Наумович (08. 10. 1919, м. Городок, нині Вітеб. обл., Білорусь – 02. 05. 1985, м. Тернопіль) – режисер, педагог. Засл. прац. культури УРСР (1973). Учасник нім.-рад. війни. Бойові нагороди. Закін. драм. студію при Вітеб. обл. драм. театрі. Працював худож. кер. Заліщиц. рай. Буд. культури, інспектором Терноп. обл. упр. культури, дир. обл. Буд. худож. самодіяльності профспілок, відповід. секр. обл. Муз. т-ва України. Реж. багатьох мас. заходів у Тернополі.

Ю. Кройтор.

КЛІМАТ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– багаторічний режим погоди на території області. К. Т. – помірно континент. із нежарким літом, м'якою зимою і достатньою к-стю опадів, формується під впливом радіац. умов, циркуляції повітр. мас, підстилаючої поверхні. К-сть денної соняч. радіації – від 532 ккал/см² у червні до 130 ккал/см² у грудні; радіац. баланс становить майже 40 ккал/см² за рік. Висота Сонця над горизонтом у червні в полудень досягає 63–65°, у грудні 17–19°, під час рівнодення – 40–42°. Тривалість дня – 8–16,5 год. Упродовж року на К. Т. впливають повітр. маси з Атлантики,

що зумовлюють циклональну погоду, континент. повітря: взимку проникають відроги сибір. антициклону, що спричиняють холодну погоду, влітку впливає азор. максимум, навесні й на поч. осені – холодні арктичні повітр. маси. Вітри (найчастіше пн.-зх. і пд.-зх., найменше – пн. і пд.) характерні для всіх пір року, особливо для літа. Активна циклон. діяльність зумовлює велику к-сть опадів. Найбільше їх на заході і пн.-зх. області (понад 650–600 мм), найменше – на пд.-сх. (550 мм). Найбільше опадів влітку (майже 75%), найменше – взимку. Влітку часто бувають зливи, нерідко – грози, іноді – град. Сніг. покрив – від 2-ї пол. грудня до поч. березня. Товщина – 8–10 см, максимуму досягає у 2-й декаді лютого. Річ. коефіцієнт зволоження – 1,11 на півночі і заході, 1 – у центр. частині, 0,92 – у пд.-сх. р-нах області. Терміч. режим характер. рисами континентальності. Амплітуда річ. коливань повітря – 23–24° С. Серед. т-ра найтепліш. місяця (липень) – +18 – +19° С, найхолодніш. (січень) – -4,5 – -5° С. Найвищі показники серед. т-ри повітря у липні характерні для пд. частини обл. (+18,8° С), найнижчі – для зх. і центр. частин (+18 – +18,5° С). У січні т-ра повітря у центр. частині нижча (-5,4° С) від т-р в ін. частинах області. Найнижчі показники т-р повітря впродовж року в центр. частині обл. зумовлені тим, що це найвища, безліса частина височини. Вторгнення континент. мас повітря призводить до значних коливань т-ри: влітку – до +37° С, взимку – до -34° С. Розподіл сум активних т-р (за період із середньодобов. т-рами вище +10° С) в області нерівномірний: у пд. і пд.-сх. частинах вони становлять 2600–2700°, у зниженнях пн. частини – 2550° С, на піднятих ділянках пн. та центр. частин – 2450–2470° С. Тривалість безмороз. періоду – 165–170 днів на пд.-сх., 150–165 на решті території. Вегетац. період рослин – 205–209 днів: із 1-ї декади квітня до кінця жовтня, період активної вегетації у серед. піднятій частині обл. – 156–167 днів, у долинах пн. частини і на півдні – 162–163 дні. На тер. Терноп. обл. чітко виділяються пори року. Весна починається у 2-й декаді березня після переходу середньодобової т-ри через 0° С, літо триває від 3-ї декади травня до 1-ї декади вересня (перехід т-р через +15° С), осінь завершується наприкін. листопада (перехід т-р через 0° С). Найдовша зима у центр. і сх. районах обл. (до 112 днів), найкоротша – на заході та в низовин. ділянках на півночі (до 104 днів). Літо найдовше у пд.-сх. частині, найкоротше (на 13–19 днів) – у центральній. Навесні та восени можливі заморозки: найпізніші

– на півдні у 2-й декаді травня, на решті тер. – у 3-й декаді травня, найраніші – у серед. вересня. В обл. виділяють три клімат. райони: північний, центральний і південний. **Північний** – найнижчі ділянки пн. частини області. Середні т-ри січня – $-4,5^{\circ}$, липня – $+18,5^{\circ}$, сума актив. т-р досягає 2550° . Випадає понад 650 мм опадів на рік, зволоження надмірне. Безмороз. період – 160–165 днів. **Центральний** – найвищі ділянки пн. і центр. частин області. Цей клімат. р-н назив. “холодним Поділлям” – середня т-ра повітря за рік – $+6,8^{\circ}$, сума актив. т-р – 2400–2500 $^{\circ}$, найкоротше літо (98–90 днів), найкоротший безмороз. період (150–165 днів), найбільше днів із сніг. покривом (85–93 дні), випадає понад 600–650 мм опадів на рік. **Південний** – Борщів., Заліщиц, Чортків. р-ни, пд. частини Гусятин. і Бучац. р-нів. Цей клімат. р-н назив. “теплим Поділлям”: середньоріч. т-ра повітря $+7,3^{\circ}$ С, січня – $-4,5$ – -5° С, липня – $+19^{\circ}$ С, сума актив. т-р – 2700 $^{\circ}$ С. Весна настає на 2 тижні раніше, ніж на решті тер. області. Тут добрі умови для вирощування теплолюб. культур, особливо на пд. схилах долини р. Дністер. У районі найсприятливіші клімат. умови для відпочинку – на берегах Дністра і його приток, особливо у м. Заліщики, що у меандрі Дністра. Клімат усієї тер. обл. сприятливий для вирощування с.-г. культур лісостеп. зони, зокрема озимої та ярої пшениць, ячменю, жита, вівса, цукр. буряків, картоплі, овочевих і кормових культур, у пд. частині – винограду, абрикосів, персиків, ранніх овочів тощо. В окремі роки в обл. можливе вимерзання посівів озимих культур, трапляються пізні весняні й ранні осінні заморозки, змивання посівів під час злив, вилягання зернових та ін. Інколи влітку низькі т-ри повітря у поєднанні з похмурою погодою гальмують розвиток с.-г. культур. Загалом умови зволоження і температур. режим забезпечують потреби рослин лісостеп. зони у теплі, світлі та волозі.

О. Заставецька.

КЛИШЕВИЧ

Борис Антонович (15. 06. 1939, с. Комсомольське, нині Козятин. р-ну Вінн. обл.) – лікар-патолог. Д-р мед. н. (1992), проф. (1998). Закін. Терноп. мед. ін-т (1962, нині ТДМУ), військ.-мед. акад. (1971, нині Санкт-Петербург, РФ). Від 1962 працював гол. лікарем Меленів. дільничої лікарні Житомир. обл.; від 1967 – у патолого-анатом. лаб. у Німеччині; гол. патолог окруж. військ. шпиталю в м. Алма-Ата (1972, нині Алмати) та гол. патолог центр. шпиталю рад. військ.

у м. Одинцово Москов. обл. (1975, нині РФ), від 1979 – викл. Військ.-мед. акад.; від 1981 – гол. патолог групи рад. військ у Німеччині, від 1986 – ст. викл. Військ.-мед. акад. Від 1993 – у Київ. мед. відділ. при Київ. мед. ін-ті (нині акад.): заст. нач. відділу з навч. і наук. роботи військ.-мед. відділ., від 1995 – нач. відділення.

С. Іванов (ЕСУ).

КЛИШЕВСЬКА

Кароліна (з дому – Веселовська, сцен. псевд. – Карлінська; 1864, с. Фриштак, повіт Ясло на Лемківщині, нині Польща – 09. 11. 1927, м. Катовіце, там само) – українська і польська співачка (сопрано). В репертуарі – понад 30 опер. партій, у т. ч. вперше на західноукр. сцені виконала партію Оксани в опері “Різдвяна ніч” *М. Лисенка*. Як актриса польск. пересув. трупи Г. Лясоцького, театру т-ва “Руська бесіда” у Львові та ін. колективів виступала на Тернопільщині.

П. Медведик.

КЛІЩ

Іван (псевда “Галятний”, “Галь”; 28. 05. 1905, м. Львів – поч. 1942, м. Харків) – архітектор, діяч Пласту й ОУН. Двічі нагородж. 1-ю пласт. відзнакою (1928, 1930), скармаїстер. Чл. ОУН (1930). Закін. Львів. політехніку (1934, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Співзасн. і кер. Укр. пласт. новацтва у Львові, його таборів-осель. Від 1934 – інж. у м. Тернопіль, згодом – у с. Малий Ключів (нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.). 1940 скеров. на працю в Донбас. Під час нім. окупації вів підпільну роботу; заарешт. і розстріл. гестапо.

Лит.: *Самотулка Т.* Лицар українського Пласту // Русалка Дністрова. – 1994. – Ч 4.

Б. Мельничук.

КЛІЩ

Іван Миколайович (22. 01. 1959, с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну) – вчений у галузі медицини. Д-р біол. н. (2003), проф. (2004). Закін. Терноп. мед. ін-т (1982, нині ТДМУ). Працював гол. лікарем Тиляв. дільн. лікарні Шумс. р-ну (1983–86) Від 1986 – у Терноп. мед. ін-ті: 1986–98 – ст. лаб., асист. каф. біохімії, 1998–2003 – доц. каф. фармакології, від 2004 –

проф. каф. мед. хімії, зав. каф. клінічної фармації. Вивчає вікові особл. окиснювальних процесів за умов токсич. ураження печінки та шляхи їх корекції. Автор і співавт. понад 90 праць, має 4 патенти на винаходи.

М. Андрейчин.

КЛЩУК

Василь (08. 08. 1920, с. Космирин, нині Буцац. р-ну – 27. 05. 1971, м. Клівленд, США) – підприємець, громадський діяч, меценат. Закін. ремісн. школу в м. Бучач. Діяльний у т-вах “Відродження”, “Луг”, “Просвіта”. Після війни емігрував до США, поселився в Клівленді, де засн. власне підпр-во. Довголіт. чл. ОУН; чл. Управи осередку Спілки укр. молоді Америки, згодом – його голова; чл. Управи Орг-ції оборони чотирьох свобід України та ін. нац. т-в. Меценат видання кн. “Бучач і Бучаччина” (1972), жертводавець на ін. укр. потреби.

Г. Яворський.

КЛОВАК

Михайло (01. 01. 1925, с. Медведівці, нині Буцац. р-ну – 28. 01. 2004, м. Ганновер, Німеччина) – громадський діяч. Під час 2-ї світ. війни – на примус. роботах у Німеччині; 1954–60 служив в “Українських вартівничих сотнях” при британ. військ. угрупованні в цій країні, згодом працював на ф-ці. Голова Представництва українців у Ганновері (понад 30 р.), чл. управи Представництва українців у Ниж. Саксонії. Жертводавець на політ., громад. та гуманіт. потреби. 1992 приїжджав в Україну.

Г. Яворський.

КЛОКІЧКА ПЕРІСТА

(*Staphyllea pinnata* L.; нар. назви – джонджолі, клекачка) – куциста або деревна рослина з родини Клокичкові (Staphyleaceae). Занес. до Черв. книги України. Трапл. у широколист. лісах, на узліссях. Популяції виду потребують додатк. вивчення, оскільки рослину часто плутають із ясенем. Характер.

ознака – наявність пухирчастих пониклих коробочок. Рослина декор., використ. у нар. медицині. Зрідка зростає у міш. лісах Кременец., Шумс. та Гусятин. р-нів. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори” і філії “Кременецькі гори”.

пухирчастих пониклих коробочок. Рослина декор., використ. у нар. медицині. Зрідка зростає у міш. лісах Кременец., Шумс. та Гусятин. р-нів. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори” і філії “Кременецькі гори”.

Лит.: Основи екології. – Т., 1998; Мельник В. Рідкіє види флори рівнинних лесов України. – К., 2000.

Н. Мшанецька.

КЛОПОГІН ЄВРОПЕЙСЬКИЙ

(*Cimicifuga europaea* Schipcz.) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина з родини Жовтецеві (Ranunculaceae). Релікт. вид. Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Рідко трапл. у ліс. масивах. Під охороною – у природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”

Лит.: Смик Г. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Синиця.

КЛЮЧАК

Олег Зіновійович (12. 03. 1971, м. Борщів) – журналіст. Чл. НСЖУ (1996). Респ. та обл. нагороди, премії за творчі здобутки. Закін. філол. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1993, нині ТНПУ). 1994–97 – випусковий ред., відп. секр. г. “Тернопіль вечірній”, 1997–2003 – гол. ред. г. “Вісник Тернопілля”. Від 2003 – приват. підприємець; водночас – дописувач до укр. та закордон. періодики. Від 2003 – чл. інформ. польс.-укр.-білорус. журналіст. клубу “Медіа без кордонів”.

О. Івахів.

КЛОЧКО

Павло Петрович (20. 03. 1945, с. Чорний Ліс Збараз. р-ну) – тренер, фахівець у галузі спорту (лижні гонки, біатлон). Засл. тренер України (2004). Канд. у м. сп. з лиж. гонок. Від 1993 – голова Терноп. обл. федерації зим. видів спорту. Закін. ф-т фіз. виховання Кременец. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1972 – викладач каф. фіз. виховання ТНПУ.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КЛОЧУРАК

Степан Степанович (27. 02 (11. 02). 1895, с. Ясіня, нині смт Рахів. р-ну Закарп. обл. – 08. 02. 1980, м. Прага, Чехія) – правник, журналіст, громадсько-політичний діяч. Навчався в ун-ті

м. Братислава (нині Словаччина). Діяльний в УНРаді ЗУНР як представник Закарпаття; в грудні 1918 і січні 1919 відвідував Тернопіль, у лютому 1919 у Підволочиську зустрічався з С. Петлюрою. Учасник Акту Злуки УНР і ЗУНР, делегат Труд. конгресу України в Києві. Від поч. 1919 – голова Нар. ради Гуцул. Республіки на Закарпатті; після її падіння очолив в УГА Гуцул. сотню, яка воювала на Тернопільщині й перейшла у Сх. Україну. 17 листопада 1919 перерів сотню через польс.-укр. кордон біля м-ка Мельниці (нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну) на Тернопільщину, де її інтернували; сар-ну – ув'язн. у Чортків. тюрмі. 1938 – політ. секр. Президента Карпат. України А. Волошина, 1939 – міністр госп-ва та військ. справ в уряді республіки. 1942 К. заарешт. гестапо. 1945–56 – ув'язн. у концтаборі в СРСР. Після звільнення повернувся до Чехо-Словаччини. Автор низки статей, мемуарів “До волі” (США, 1978).

Лит.: Мушинка М. Лицар волі. – Уж., 1995.

Б. Мельничук.

КЛЮВІНЦІ

– село в Гусятинському районі. Центр сільради. Розташ. на березі р. Тайна, за 30 км від райцентру й 9 км від найбл. залізн. ст. Хоростків. Насел. 1297 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1568 під назвою Клюїнце, належало К. Карапчавській. Діяльність “Просвіта”, кооператива та ін. укр. громад. орг-ції. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1894, мур.), капличка. Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), уродженцю села, композиторові Д. Січинському (2000, скульп. М. Самарик і М. Обезюк), встанов. пам'ят. знак на честь скасування панщини, мемор. таблицю Д. Січинському (1987), є його кімнага-музей. Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку.

Х. Весна, І. Жмурко.

КЛЮГЕР

Соломон (більше відомий як Клігер; 1788, м-ко Комарове, нині Люблін. воєв-ва, Польща – 1869,

м. Броди, нині Львів. обл.) – письменник, талмудист, громадський та релігійний діяч. Для *хасидів* і місіагдмів був популяр. рабином і загальновизн. авторитетом із ритуал. та галахичних питань. Протягом тривалого часу – рабин у м. Бережани. Автор 174 творів, із них видано 28. Написав новели до трактатів Беца, Нідла, Недарма, Абода-Заре.

В. Фроленков.

КЛЯЧКІВСЬКИЙ

Дмитро-Роман Семенович (псевда “Клим Савур”, “Білаш”, “Блонд”, “Омелян Кримський”, “Охрім”, “Панас Мосур”; 04. 11. 1911, м. Збараж – 12. 02. 1945, публ. с. Суськ, нині Костопіл. р-ну Рівнен. обл., похований, ймовірно, у м. Рівне) – діяч ОУН, генерал-хорунжий, 1-й головнокомандувач УПА (1943). Закін. г-зію у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ),

навчався на правн. ф-ті Львів. ун-ту, служив у польс. армії, працював у кооперації “Народна торгівля” у Станіславі. 1937 заарешт. та ув'язнений. 1938 – чл. управи “Сокола” у м. Збараж, 1939–40 – обл. провідник Юнацтва ОУН на Станіславщині. У січні 1941 К. заарешт. органи НКВС у Львові, на “Процесі 59-х” засудж. до страти, яку замінили 10-річ. ув'язненням. У липні 1941 втік з тюрми у м. Бердичів (нині Житомир. обл.). Чл. Проводу ОУН, від січня 1942 – край. провідник на ПЗУЗ. Займався формуванням підрозділів УПА, орг-цією самооборони насел. пунктів на Волині та Поліссі, розробляв тактику зброй. боротьби з нім.-фашист. загарбниками. Під його команд. загони УПА здійснили проти окупантів кілька успіш. операцій. Командував УПА до призначення головнокоманд. Р. Шу-

Пам'ятник Д. Січинському.

Пам'ятний хрест на місці загибелі Д. Клячківського.

хевича (листопад 1943). Від січня 1944 К. – майор, ком-р УПА-Північ. Загинув у бою зі спецзагоном НКДБ в урочищі Лісничівка (Оржицькі хутори) поблизу с. Суськ, тіло забрали в м. Рівне у в'язницю обл. НКДБ; ймовірно, похований на цвинтарі “Грабник”. На місці загибелі К. написаний символ, могили й встановлено пам’ятник (1992). У Збаражі К. встановлено пам’ятник (1995); скульптор В. Мельник, архітектор В. Скочелас.

Літ.: Ленартович Б. Дмитро Клячківський – “Клим Савур” // Тернопілля ’95: Регіональний річник. – Т., 1995; *Заведюк В.* Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

І. Олещук, М. Ханас.

КЛЯЧКО

Марія (1929, с. Божиків, нині Бережан. р-ну) – історик, педагог. Д-р історії, проф. Навчалася в г-зії Василянко у м. Львів. Від 1944 – в еміграції у Німеччині та Бельгії; виїхала до США (м. Нью-Йорк). Університет. освіту здобула в Бельгії та США. Викладала у Колумбій. ун-ті. Авторка кн. “Англо-американське суперництво на морі. 1918–1922” (англ. мовою), монографії про митрополита А. Шептицького. Діяльна в укр. громад. орг-ціях. 1974 побувала у родин. селі.

Б. Мельничук.

КМЕТЬ

Микола (1874, с. Цебрів, нині Зборів. р-ну – 1956, м. см. невід.) – лікар, громадський діяч. Чл. Спілки укр. лікарів у Чехо-Словаччині. Під час Визв. змагань – сотник УГА. Закін. мед. студії у м. Прага (нині Чехія), там провадив приват. практику. Трагічно загинув.

І. Гаврильцьо.

КМЕТЬ

Мстислав Осипович (22. 03. 1909, м-ко Гримайлів, нині смт Гусятин. р-ну – 20. 06. 1989, м-ко Гавз, поблизу м. Зальцбург, Австрія) – лікар, громадський діяч. Син О. Кметя. Золотий диплом ун-ту м. Грац (1985, Австрія). Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1927). Мед. студії розпочав у Львів. ун-ті; уникаючи політ. переслідувань, виїхав до Граца, де продовжив навчання. Від 1935 практикував у міській шпиталі в Тернополі, згодом – лікар у Зх. Польщі. Під час 2-ї світ. війни переїхав до Австрії,

де провадив приват. лікар. практику. Від 1946 працював дантистом. Автор наук. праць.

Б. Мельничук, Д. Чубата.

КМЕТЬ

Осип (1884, м-ко Гримайлів, нині смт Гусятин. р-ну – 22. 11. 1957, м. Нью-Йорк, США) – громадський діяч. Батько М. Кметя. Працював у Гримайлові в суді. Під час 1-ї світ. війни – в австр. війську на Італ. фронті. 1918–19 – посади укр. адміністрації Гримайлова, згодом воював в УГА. Від 1920 – судовий секр. у Гримайлові та м-ку Підкамін (нині смт Бродів. р-ну Львів. обл.), гол. дир. ґрунт. книг при окруж. суді в Тернополі. Дир. Укр. банку в Тернополі. Діяльний у роботі “Рідної школи”, чл. управи кооперативи “Будучність” та ін. укр. об’єднань. Під час 2-ї світ. війни емігрував до Австрії, 1950 – до США.

Б. Мельничук.

КМІТЬ

Омелян Васильович (21. 10. 1949, с. Буховичі Мостис. р-ну Львів. обл.) – педагог, диригент,

аранжувальник, музично-культурний діяч. Засл. діяч мист-в України (2005). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1968), оркестр. ф-т Київ. консерваторії (1973, нині нац. муз. акад.). Від 1973 – у Терноп. муз. уч-щі: викладач відділу нар. інструментів, зав. одним.

відділу (від 1983). Понад 20 р. – мист. кер. і диригент оркестру нар. інструментів уч-ща. Учні К. здобули 17 перемог у всеукр. та міжнар. конкурсах (2001–03). Автор перекладів творів композиторів для баяна й акордеона. Започаткував у вид-ві “Богдан – Навчальна книга” випуск 5 серій книг: “Класичні твори у перекладі для 2-х баянів”, “Концертні твори для баяна (акордеона)”, “Баян на концертній естраді”, “Панорама сучасного репертуару для баяна та акордеона” та ін. Здійснив муз. і виконав. редакції та видав тв. Й.-С. Баха, В. Зубицького, В. Моцарта, І. Яшкевича та ін. (2001–05).

Я. Павлів, Н. Схаб.

КМІЦИКЕВИЧ-ЦЕБРІВСЬКА

Наталія Миколаївна (28. 11. 1896, с. Добромирка, нині Збараз. р-ну – 07. 03. 1986, м. Івано-

Франківськ) – піаністка, педагог. Музики навчалася у матері, педагога-піаністки К. Левицької-Кміцикевич – сестри композитора *І. Левицького*. 1908–12 відвідувала муз. школу при Руському ін-ті для дівчат у м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща); продовжувала студії у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка у Львові (1912–14) та Муз. ін-ті у м. Відень (Австрія; 1915–16). Здібності К.-Ц. відзначив. *С. Людкевич*. Викладала ф-но у Відні (1916–21), м. Надвірна, нині Івано-Фр. обл. (1921–58), муз. уч-щі ім. Д. Січинського в Івано-Франківську (1958–69). У репертуарі К.-Ц. – твори укр. та закордон. композиторів, зокрема “Італійський концерт” Й.-С. Баха, “Соната № 8” і “Концерт № 3” Л. ван Бетховена, мазурки, вальси, етюди, “Сонет Петрарки” Ф. Ліста й ін. Акомпанувала на концертах відомих співакам.

Лит.: *Медведик П.* Діячі української музичної культури: Матеріали до біобібліографічного словника // Записки НТШ. – Т. ССХХVI. – Праці Музикознавчої комісії. – Л., 1998.

П. Медведик.

КНЕБЕЛЬ

Йосип Миколайович (21. 09. 1854, м. Бучач – 14. 08. 1926, м. Москва, нині РФ) – книговида-

вець, культуролог, меценат. Батько *М. Кнебель*. Від 1867 – у м. Відень (Австрія), де закін. г-зію, філол. ф-т ун-ту (1887), Акад. комерц. наук (1880). Від 1880 – у Москві. 1882 – співзасн. 1-ї в Росії спеціаліз. книготорг. фірми “Тросман і Кнебель”, яка мала відділи у містах Санкт-Петербург, Варшава, Київ та ін., торгувала книгами у країнах Європи. Від 1890 – власник кн. магазину та “Бібліотеки для читання”. Основоположник вид-ва книг для дітей дошкіль. віку (книжки-ширми, книжки-розмальовки) та “Подарункової серії”. Залучив до співпраці укр. худ. Г. Нарбути, меценат його навчання в худож. студії у м. Мюнхен (Німеччина). Як видавець не раз брав участь у міжнар. кн. виставках. 1915 заснував т-во наочних посібників, яке після жовтневого перевороту в Росії було націоналізовано. Від 1925 – зав. вид-ва Третяков. галереї (м. Москва). Випустив понад 700 різножанр. видань, у т. ч. 400 для дітей.

Серед виданих книг – “История русского искусства” (1910–16; 6 тт.) під ред. І. Грабаря, ілюстр. монографії про художників В. Врубеля, І. Левітана, В. Серова.

В. Барна, П. Бубній, І. Дуда.

КНЕБЕЛЬ

Марія Йосипівна (06. 05. 1898, м. Москва, нині РФ – 1985, там само) – актриса, режисер, педагог. Нар. арт. РРФСР (1958). Держ. премія СРСР (1978). Дочка *Й. Кнебеля*. Від 1924 – арт. МХАТ; від 1950 – реж., гол. реж. Центр. дитячого театру; проф. Держ. ін-ту театр. мист-ва (всі – м. Москва). Перебувала на Тернопільщині, зокрема в м. Бучач.

В. Барна.

“КНИГА МИСТЦІВ

І ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”

– біографічний довідник. Виданий 1954 у м. Торонто (Канада). Збірник подає інформацію про митців укр. діаспори, серед яких уродженці Тернопільщини: художники *М. Анастазієвський, І. Кучмак, І.-Р. Носик, Л. Папара*; артисти *Н. Безкоровайна-Стецьків, В. Довганюк, І. Лаврівська*; диригенти *З. Гюнтко, Б. Ковальський*; співаки *С. Королишин-Цимбаліст, М. Сушко*; скрипачка *О. Сімович*. У багатьох біогр. довідках, очевидно з метою конспірації в умовах прокомуніст. режиму в Україні, місця народження подано загальною: в Галичині, на Волині. Примірники видання зберіг. у ЛНБ, б-ці НТШ у Львові та ін.

І. Дуда.

КНИГА ПАМ’ЯТІ УКРАЇНИ.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

– історично-меморіальний серіал. Видання здійсн. відповідно до постанови КМ України від 31. 07. 1989 та Указу Президента України від 04. 05. 1992. К. П. У. Т. о. – тритомник, до якого занесені поіменні списки уродженців області, які загинули чи пропали безвісти під час 2-ї світ. війни. У 1-у томі (1995) вміщено вступ. статтю, списки загиблих уродженців Тернополя, Бережан., Борщів., Бучац., Заліщиц., Збараз. р-нів; у 2-у (1995) – списки загиблих зі Зборів., Козів., Кременец., Лановец., Монастирись., Підволочис. р-нів; у 3-у (1996) – із Підгаєц., Тербовлян., Терноп., Чортків. та Шумс. р-нів, а також додаткові списки.

П. Гудима.

КНИГА “РЕАБІЛІТОВАНИ ІСТОРІСІЮ”

– серія наукових видань на Тернопільщині. Видання здійсн. відповідно до постанов президентії ВР

України від 06. 04. 1992 та КМ України від 11. 09. 1992. У К. “Р. і.” занесені імена уродженців обл., учасників нац.-визв. змагань: УСС, вояків УГА, чл. ОУН, репрес. та виселених за співпрацю з укр. підпільниками, а також жертв тоталітар. режимів. У серії “Р. і.” вийшли 2-томник “Нескорена Зборівщина” (2001), книги “За честь і славу, за народ!” (2003, Терноп. р-н; 2005, Збараз. р-н). Крім поіменних списків, у книгах подані спогади очевидців, нариси про репрес. видатних людей краю, документ. матеріали та світлини.

Х. Весна.

“КНИГА РЕКОРДІВ УКРАЇНИ”

– збірник. Автор – Г. Маценко. Вперше видана 1997 у м. Львів. Терноп. вид-во “Богдан-Навчальна книга” перевидало “К. р. У.” трьома випусками – “Природа навколо нас” (2000), “Людина і суспільство. У світі науки і техніки”, “Культура і мистецтво. Спорт і розваги” (обидва – 2002). Подана інформація про Терноп. обл.: **вип. 1** – про найдовші, найпросторіші, найдоступніші та найцікавіші печери Тернопільщини, найдовший в Україні Дністровський каньйон, мальовничі “Сенюманські богатири” – скелі біля с. Лисичники Заліщиц. р-ну; найсильнішу в Україні зливу в м. Підгайці (13 червня 1957, за 12 год. – 276 мм опадів), найбільше листя (кремена гібридна (гігантська), найстаріші дерева (гікорія біла в Улашків. лісництві – 280 р.; явір у с. Рукомиш Буцац. р-ну – 300 р.), незвичайні дерева “Три близнюки” – 150-річні дуби з одного гнізда в урочищі Діброва Гермаків. лісництва, найдавніші риби-панцирні “Pterichthys cognatus” (жили 390 млн. р. тому, відбитки яких знайдені біля м. Заліщики), найбільшого жука – жука-олена, одні з найбільших в Україні: заповідник “Медобори”, Гермаківський дендрол. парк, Кременецький ботан. сад; **вип. 2** – про

найтриваліше самотнє перебування під землею (1978, Ю. Чижмар, 28 днів у печері Кристальній (Кристалевій), найтривалішу груп. підзем. експедицію (1984, чл. львів. спелеол. клубу “Циклоп”, печера Оптимістична), найстаріших наречених (1990, мешканці Тернополья 102 і 62 рр.), наймо-

лодшу прапрабабцю (у т. ч. П. Коземську зі с. Надрічне Бережан. р-ну – 1993, на 79 р. життя), області з найбільшою часткою сільс. населення (в т. ч. Терноп. – 56%), найстаріших реліг. діячів (Іов Почаївський, 1551–1651; Й. Сліпий, 1892–1984; Мстислав (С. Скрипник) 1898–1993; лауреатів Нобелів. премії (в т. ч. Ш. Й. Агнон (Чачкес), про наймолод. професора і ректора (В. Барвінський у 27 р., він також найдовше був на посаді ректора – 33 р.), найстаріших професорів (у т. ч. С. Крушельницька в 73 р.), найбільшу к-сть геол. пам’яток природи (у т. ч. в Терноп. обл. – 72), найстаріші лавру (в т. ч. Почаївську) і ратушу (в т. ч. у Бережанах), найбільші оборон. споруди (Траянові вали) та щільність автомобіл. доріг із твердим покриттям (у т. ч. у Терноп. обл); **вип. 3** – про першу друк. антологію укр. поезії (“Богосланик”), найбільшу повість (“Мотря” Б. Лепкого), найдавніші зразки мист-ва (в т. ч. у с. Пронятин Терноп. обл. – кістки тварин, прикрашені прокресленими лініями) і скульптуру дохристиян. періоду (Збруцький ідол), найвидат. укр. співачку (С. Крушельницька), спорт. рекорди України (у т. ч. І. Маюка з гирьового спорту), найстарішого підкорювача г. Говерла (2001, В. Савчак у 91 р. (Бережани–Австралія).

Х. Весна, Б. Мельничук.

КНИГА ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МИСТЦІВ ПОЗА БАТЬКІВЩИНОЮ

– біографічний довідник. Видана 1981 в м. Філадельфія (США). Наклад 1000 прим. Ред. – П. Мегик, секр. – Д. Шолдра. Видавці – ж. “Нотатки з мистецтва”, Об’єдн. мистців-українців в Америці (ОМУА). Вступна стаття укр. і англ. мовами П. Мегика. Книга видана на кошти мистців, репрезентованих у ній, і позику з фондів мист. Фондації ім. А. Кирилюка у Філадельфії з допомогою громад. інституцій та приват. осіб із США й Канади. Містить короткі біогр. дані про 119 мистців укр. діаспори, репродукції (чорнобілі та кольорові) робіт кожного з них, у т. ч. уродженців Тернопільщини: Т. Ващика, Л. Візеркалюк, С. Гнатченко, Я. Гніздовського, М. Качуровського, В. Кивелюка, А. Кирилюка, І. Кучмака, А. Малюци, Ю. Мокрицького, М. Мороза, А. Оленської-Петришин, М. Осінчука, Л. Парари, Я. Стадника, М.-І. Чорній, Д. Шолдри.

І. Дуда.

КНИГИ З ІСТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– видання, що розкривають історію і сьогодення міст, селищ та сіл краю. Серед них – істор. на-

рисни, наук. розвідки, пугівники, красзн. замальовки, енциклопед. довідники, зокрема: “Несколько исторических сведений о Космирине, селе Бучацкого повета” о. М. Тиндока (1894), “Założce” (“Залізці”, 1889), “Jazłowec” (“Язлівець”, 1890) *Садока Баронча*, “Коротка історія Гримайлова і сіл судового округу” *І. Крип’якевича* (1931), “Село Чернихів” *Я. Косовського* (1937), “Історія міст і сіл УРСР. Тернопільська область” (1973), “Моє село Ценів у Бережанщині” *І. Мартинюка* (1976), “Молотків” *І. Мельничука* (1986), “Вишнівець” *А. Малевича*, “Тернопіль. Що? Де? Як?” *І. Дуди, Б. Мельничука* (обидві – 1989), “Токи та його околиці” *Є. Гасая*, “Село Підлісне” (Шумляни Малі) *В. Бича*, “Конюхи: Козацьке гніздо” групи авторів (усі – 1992), “Надрічне – село над Золотою Липою” *В. Савчука*, “Розгадів” *Б. Були* (обидві – 1994), “Історія Торського, на тлі якої вишиті літопис нашого краю, доля України” *М. Дейкала* (1995), “Історія села Дубівці” (Терноп. р-ну, ч. 1) *В. Ханаса*, “Село моє Шили” *Р. Пастушенка* (обидві – 1996), “Івачів Долішний” *Я. Панчишина*, “А Денисів село славне” *В. Хоми*, “Історія села Деренівка” *В. Кубіва*, “Озеряни” *І. Ваврика*, “Застіноче” *В. Іваницького*, “Село моє – куточок серця України” (про с. Чабарівку Гусятин. р-ну) *М. Дейкала* (усі – 1997), “Історичний нарис села Вербова” *С. Хамара*, “Село Вікно. Історія і сьо-

годення” *Г. Чемери*, “Буцнів – село над Серетом” *Б. Новосядлого*, “Село Онишківці: роки, долі, події...” *В. Черняка*, “Мандрівка по Тербовлі і Тербовлянщині: Історичний нарис-путівник” *Л. Городиського, І. Зінчишина* (усі – 1998), “Зубрець: Нариси історичного минулого і сьогодення” *о. М. Бедрія*, “Озерна” *Б. Берестецького* (обидві – 1999), “Загір’я” *В. Олексюка*, “Історія Товстого” *Я. Павлика*, “Золота Слобода” *Я. Гайдучевич* (усі – 2000), “Роки і люди. Козова 1944–1994” (2001), “Роки і люди. Козова 1994–2002” (2003) *Я. Федик*, “Копичинці. Мандрівка через століття” (2001) *Б. Савки*, “Чортків” *Я. Чорніти*, “Село Глешава” *М. Смалиги і М. Михайлюка*, “Козлів колись і сьогодні” *Й. Демковича*, “Гиновичі” *О. Віятки*, “Нарис про село Кошляки” *О. Нечипорук*, “Село Глбів” *Є. Заплітного* (усі – 2002), “Золотий Потік, минуле і сьогодення” *О. Наливайка*, “Моє рідне Опілля” *П. Медведика*, “Село Жеребки: його історія і люди” *П. Гуцала*, “Тернопіль у плині літ” *Л. Бойцун* (усі – 2003), “Гориляди: Історія села та його мешканців” групи авторів, “Коропець” *В. Гаврилишина, Т. Гаврилишин* (обидві – 2004), “Столітнє село Яструбове” *В. Хоми* (2005) тощо. Фрагментарні відомості з історії окремих міст і сіл з ілюстраціями є в серії історико-мемуар. збірників, виданих заходом НТШ у діаспорі (Нью-Йорк–Сідней–То-

ронто, 1960–1998): “Теребовельська Земля”, “Збаражчина” (2 тт.), “Бучач і Бучаччина”, “Чортківська Округа”, “Бережанська Земля” (2 тт.), “Шляхами Золотого Поділля” (3 тт.), “Зборівщина”, “Підгаєцька Земля”, перевид. на їх основі у друкарнях Тернопільщини зб. “Тернопіль: Погляд крізь століття: Історія міста очима емігрантів”, “Козова і околиці у спогадах емігрантів” (1992), “Бережанщина у спогадах емігрантів”, “Заліщицька земля у спогадах емігрантів”, “Збараж і околиці у спогадах емігрантів”, “Монастириська і околиці у спогадах емігрантів”, “Підволочиська земля у спогадах емігрантів”, “Теребовлянщина у спогадах емігрантів” (усі – 1993), “Підгаєччина у спогадах емігрантів” (1994), у книгах “Літературно-мистецька та наукова Зборівщина” П. Медведика (1998), “Літературно-мистецька Козівщина” В. Хоми, “Міська геральдика Тернопільщини” О. Клименка і Б. Хаварівського, турист. путівнику “Земля Тернопільська” (всі – 2003), істор.-краєзн. зб. “Залозецький край” В. Олексюка (2004) та ін.

І. Дем'янова, П. Медведик.

КНИГИ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РЕДАКЦІЯ

– науково-творча група. Створ. у м. Тернопіль у грудні 1989 згідно з постановою КМ УРСР від 31 липня 1989 для випуску істор.-мемор. видань “Книга Пам'яті України. Тернопільська область” і “Книга Скорботи України. Тернопільська область”. Від 1991 – об'єднана ред. Книги Пам'яті України і Книги “Реабілітовані історією”. Зав. ред. – П. Гудима, від 2003 – С. Гасай.

Х. Весна.

КНИГОВИДАННЯ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– видання в регіоні неперіодичних друкованих видань. Книговидавн. справа в Україні започатк. в часи складання літописів; на Тернопільщині першу кн. – “Зерцало богослов'я” надрукував 12 березня 1618 в м. Почаїв, ймовірно, на тер. монастиря К. Транквіліон Ставроецький у своїй пересув. друкарні; автор – сам друкар (див. Друкарство на Тернопільщині). Кременец. друкарня 1638 випустила три кн.: підручник “Граматіка”, “Синод ведле звичаю дорочного в церкві Луцкой...” та “О мистиріях или тайнах в посполитости” С. Косова. У кін. 18 ст. в м. Кременець працювала польс. друкарня. Зберег. друки, переважно підручники, видані для Вищої Волин. г-зії (від 1819 – ліцей). 18 жовтня 1732 ігумен Г. Козубський домігся привілею короля Августа II на засн. Почаїв. дру-

карні; 1735 тут вийшла перша книга – “Службник”. Найвідоміше почаїв. видання – “Богослужник” (1791, але з датою 1790). 1760 в м-ку Олексинець (нині с. Новий Олексинець Кременец. р-ну), 1806 в с. Білозірка (нині Лановец. р-ну) і 1809 в с. Збриж (нині Борщів. р-ну) видані в мандрів. друкарнях євреїв. книги. У м. Тернопіль перша друкарня почала діяти 1815, власник – Н. Піглес; 1857 відкрито друкарню Ю. Павловського. Від 1886 в Тернополі надрук. 15 тт. “Руської історичної бібліотеки”, що започатк. О. Барвінський, альманах “Русалка Дністровая”, більшість творів у якому належ. М. Шашкевичу, І. Вагилевичу та Я. Головацькому. Книговидавництво розвивалося і 1920–39. Від осені 1948 до 7 травня 1951 в м-ку Товсте (нині смт Заліщиц. р-ну) діяла підпільна друкарня ОУН ім. Ярослава Старуха-“Стяга”, де виготовляли продукцію нац.-визв. тематики. Із встанов. рад. влади книги стали підцензурними, видати їх можна було тільки у Києві, Львові та ін. вел. містах. Тернопіль мав право випускати лише буклети й плакати про т. зв. передовий досвід і телефон. довідники. 1989 ред.-видавн. відділ обл. упр. у справах видавництва, поліграфії та книжк. торгівлі (нач. Б. Проник, гол. ред. Б. Мельничук) за підтримки нач. упр. Б. Хижняка випустили кн. “Вишнівець” А. Малевича, “Борщів” І. Дуди. 1990 видано: із грифами обл. відділ. Муз. т-ва України (І. Кобилянський) зб. стріл. пісень Р. Купчинського “Як з Бережан до Кадри”, обл. орг-ції Добровіл. т-ва книголюбів України (І. Логуш) – “Тернопільщина літературна” І. Дуди, “Тарас Шевченко на Тернопільщині” І. Дуди і Б. Мельничука (перевид. 1998); зб. стріл. пісень М. Гайворонського “Повік не зів'яне” і Л. Леткого “Чу-

еш, брате мій” (перша на Тернопільщині й одна з перших в Україні у новітні часи кн. в жовто-блакит. обкладинці). Упорядкував пісенники фольклорист і самодіял. композитор *В. Подуфалий*. Ці кн. вийшли кількома накладами, більш як 10 тис. прим. кожна. Також 1990 видані кн. *В. Будзиновського* “Наші гетьмани”, зб. поезій *Б. Бастюка, О. Германа, В. Кравчука, П. Сороки, П. Тимочка* та ін. Проголошення незалежності України активізувало нац. книговидання. 1991 у Тернополі вийшли розвідка “Як Москва нищила Україну” *В. Будзиновського*, “Історія УПА” *Ю. Киричука*, “Легенди Тернопільщини” (упоряд. *М. Кришук*), дослідження *Р. Матейка* і *Б. Мельничука* “Воєнними дорогами синів Галичини. Українські Січові Стрільці на Тернопільщині” та низка ін. Згодом побачили світ “Сотниківна” *Б. Лепкого*, “Князь Ярослав Осмомисл” і “Про гетьмана Богдана Хмельницького” *І. Крип’якевича*, “Ліки під ногами” *Ю. Липи*, “Роксоляна” *О. Назарука*, галиц. читанка “Рости на щастя України-мами” (упоряд. *Б. Мельничук* та *Б. Проник*, наклад 25 тис. прим.). 1991 *М. Ониськів* і *Б. Хижняк* започаткували бібліотечку ж. “Тернопіль” (першими побачили світ зб. поезій *В. Вихруца* “Квіти надії” та “Світло душі”), мале підпр-во “Чумацький шлях” (дир. *Р. Петришин*) випустило зб. “Молитва” (упоряд. *І. Зелена* та *Р. Крамар*) і перевидало розвідку *А. Чайковського* “Запорізька Січ”. 1992 видано

3 тт. наук. дослідження “Україна проти большевиків” *М. Стахів*, дослідження *В. Мороз* “Україна в ХХ столітті” й започатк. серію “Тернопільщина в спогадах емігрантів”. 1994 в Тернополі вийшла перша в сучасній Україні антологія духов. поезії західноукр. авторів “*Богославенъ*”. Разом із тим виникли, розвин. інші вид-ва, область ставала дедалі помітнішою на карті кн. справи. Нині у Тернополі книговидав. справу репрезентують “*Астон*”, “*Богдан-Навчальна книга*”, “*Воля*”, “*Джура*”, “*Економічна думка*”, “*Збруч*”, “*Лілея*”, “*Підручники і посібники*”, “*Рада*”, “*Укрмедкнига*” та інші вид-ва. Варті відзначення: тритомник “*Книга Пам’яті. Тернопільська область*” (1995–96), надрук. у *ВАТ ТВПК “Збруч*”, серія регіон. річників “*Тернопільля*” (1995–99, укладач *М. Ониськів*) і 1-й том “*Тернопільського Енциклопедичного Словника*” (2004, голова ред. колегії *Г. Яворський*); 2-том. словник імен терноп. укр. захід. діаспори “*Журавлина*” книга” (вид-во *ТАНГ “Економічна думка*”, 1999, 2001), опубл. під егідою *ДАТО* (дир. *Б. Хаварівський*) та *ТОКМ* (тодіш. дир. *В. Лавренюк*); випущені 2003 у вид-ві “*Джура*” (дир. *В. Ванчура*) істор.-краєзн. замальовки *Л. Бойцун* “Тернопіль у плині літ” та турист. путівник гр. авторів “*Земля Тернопільська*”. 1-й т. спогадів *Г. Петрука-Попика* “*Аура слова й борні* (1984–1991)” (вид-во “*Економічна дум-*

ка”), 2003 на кн. форумі в Харкові – переможець у номінації “Інтелектуальний бестселер”. Понад 30 наук. і наук.-популяр. книг видав з ініціативи та під кер-вом *І. Герети Ін-т наук. відродження України* (м. Тернопіль), успішно продовжує серію “*Корінь і крона*” *ДАТО* (1994–2004; 32 кн.).

Х. Весна, В. Уніят.

КНИЖКОВІ ФОРУМИ В ТЕРНОПІЛІ

– виставки поліграфічної продукції різних видавництв краю й України і торгівля нею. 1-й

відбувся 27–28 серпня 2003 як регіональний, 2-й – 3–4 вересня 2004 як всеукраїнський. Ініціатори проведення К. ф. – НСПУ, Мін-во культури і мист-в України, Терноп. обл. орг-ції НСПУ та НСХУ, бюро пропаганди худож. літ-ри НСПУ, укр. культури і мист-в м. Тернополя.

І. Дем'янова.

“КНИЖОЧКА МИСІЙНА”

– популярний освітньо-релігійний журнал (місячник). Виходив 1890–94 під цією назвою, 1895–1911 – під назвою “Книжочка мисійна”. Засн., видавець і ред. (до 1907) – *Л. Джулинський*. Окремі числа випущено у містах Бережани (друк. А. Цехоцького; 1890, ч. 1, 3; 1891–93; 1894, ч. 8–12; 1895, ч. 1–4) і Тернопіль (друк. С. Коссовського; 1894, ч. 1–6). Мета і завдання видання – пропагування християнства, християн. виховання та просвіта народу. Серед опубл. матеріалів: “Церква Воздвиження Чесного Хреста в Тернополі” (1890. – Ч. 2), “Чудотворний образ Матері Божої в церкві Бережанській” (1892. – Ч. 10), “Пам’ятка в Зарваниці” (1893. – Ч. 1), “Містечко Зборів в повіті Золочівським” (1900. – Ч. 1). “К. м.” зберіг. у ЛНБ.

Літ.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939). – Л., 2001.

Б. Мельничук.

КНИШ

Георгій Арсенович (справж. прізвище – Книшев; 17. 11. 1922, с. Петрове, нині смт одноімен. р-ну Кіровогр. обл. – 03. 08. 1997, м. Львів) – письменник. Чл. НСПУ (1961). Бойові ордени і медалі СРСР. Закін. Львів. ун-т (1950, нині нац. ун-т). Учасник нім.-рад. війни, воював на Тернопільщині у червні 1941 і березні–липні 1944. Події війни, в т. ч. у нашому краї, відтворив у романах “Жайвір” (1975), “Приціл” (1977) і “Гніздо” (1979).

В. Барна, П. Гуцал.

КНИШ

Павло Петрович (16. 06. 1951, с. Доброводи Монастирис. р-ну) – діяч циркового мистецтва. Засл. арт. України. Орден “За заслуги” 3 ступ. Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1987, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Від 1972 – в дирекції укр. колективів “Цирк на сцені”: водій, інспектор атракціо-

ну, реж.-постановник (від 1975), 1987 – заст. дир. з творчої роботи, від 1990 – дир. дирекції, від 1994 – дир.-худож. кер. Від 2001 – ген. дир.-худож. кер. Дирекції пересув. цирк. колективів України.

Х. Весна.

КНИШ

Степан Миколайович (30. 07. 1898, м. Тернопіль – після 01. 05. 1944, Саратов. обл., нині РФ) – священник, освітній діяч. Навчався в укр. г-зії у Тернополі, випускні іспити склав 1919 у г-зії м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від травня 1919 – старшина УГА. 1921–25 студював у Львів. духовній семінарії, 1927 рукопоклад. на священника. Душпастирював у селах Станіславщини; Висоцьке (нині Бродів. р-ну) і Нивиці (нині Радеків. р-ну) на Львівщині; сприяв діяльності “Просвіти”, “Рідної школи”, “Союзу українок” та ін. укр. т-в. 25 травня 1940 заарешт. за політ. діяльність, 1941 засудж. на 8 р. позбавлення волі. Загинув у концтаборі.

Б. Головин.

КНЯГИНИЦЬКИЙ

Ярослав (1902, ймовірно, Підгаєщина – 06. 04. 1972, м. Ютіка, США) – релігійний і громадський діяч. Катехит у м. Підгайці (від 1931), згодом – парох сіл Угринів і Старе Місто (нині Підгаєц. р-ну). Завдяки йому в с. Угринів 1936 відкрито церкву св. Покрови. Орг-тор драм. гуртків. Видавав часопис “Зарваниця”. Навесні 1939 К. ув’язн. у Березі Картузькій. 1944 виїхав до Німеччини, 1951 емігрував до США (м. Детройт), де розбудовував братсько-допомогову установу “Прозріння”, співпрац. з укр. т-вами.

І. Гаврильцо, С. Колодницький.

КНЯЖИЙ ТРАКТ

– путівець часів Київської Русі, що з’єднував Київ з Молдовою. Ч. шляху пролягала тер. сучас. Тернопільщини – зх. схилами гір *Медобори (Товтри)*. Сліди К. т. частково помітні в Збараз. (біля сіл Максимівка й Романове Село), Підволочис. (біля сіл Жеребки, Колодївка, Полупанівка, Старий Скалат, Новосілка), Гусятин. (біля сіл Вікно і Красне) р-нів. 15–17 ст. частина К. т. стала дорогою, якою татари здійснювали грабіжн. напади (див. *Кучманський шлях, Чорний шлях*). До поч. 20 ст. відомий як Гостинець.

М. Кришук.

КНЯЖИЦЬКИЙ

Антон (псевд. – Антоненко Н.; 11. 02. 1893, с. Тиговиця, нині Старосамбір. р-ну Львів. обл. – 12. 02. 1960, м. Філадельфія, США) – педагог, літературознавець, етнограф, громадсько-освітній

діяч. Д-р філології (1930). Навчався у Львів. ун-ті. Від серпня 1914 – в УСС, воював на Тернопільщині; від 1918 – в УГА. 1922–43 викладав у г-зіях міст Дрогобич, Самбір, Яворів на Львівщині, Тернопіль, Коломия (нині Івано-Фр. обл.). Співорг-тор у Самборі т-ва “Бойківщина” та його музею, співвид. і співред. ж. “Літопис Бойківщини”. Від 1943 – у м. Нови-Сонч (нині Польща), 1944 переїхав до м. Відень (Австрія). 1945 К. заарешт. рад. контррозвідка, вивезений до СРСР і ув’язнений. 1955 повернувся до Австрії, згодом виїхав до США. Автор спогадів “В країні неволі” (1957) і “На дні СССР”, низки статей у періодиці.

П. Бабій.

КНЯЗІВСТВО

– монархічне державне утворення або територія, що перебувала у володінні князя. Із розвитком продуктивних сил у слов’ян. сусп-ві заможна верхівка територ. общин поступово перетворювалася на вел. землевласників – феодалів. Виникли перші об’єднання держ. типу. В Київ. державі перші К. постали 9 – на поч. 10 ст. Тер. сучас. Терноп. обл. належала до об’єднання слов’ян. племені волинян і білих хорватів. За князювання Володимира всі східнослов’ян. землі, в т. ч. землі *дулібів* увійшли до Київ. держави. Землі сучас. Тернопільщини в давньорус. період заселяли інтенсивно, про що свідчать понад 160 відкритих городищ, поселень і могильників. У м. Збараж та с. Вербів на Бережанщині виявлені скарби ювелір. прикрас зі срібла. К. йменували переважно за назвою головного міста – Київське, *Галицьке*, Переяславське та ін. К. поділялося на уділи представників князів. сім’ї (удільні К.). На тер. сучас. Тернопільщини наприк. 11 ст. виникли *Теребовльське*, що займало пд. й центр. частини краю, та *Шумс.*, на пн. частині. Міста Теребовль (нині Теребовля) і Шумськ стали політ., екон., торг. й культ. центрами. 1141 Теребовл. К. дісталася у спадщину (після бездітних синів князя Василька) синові його брата Володаря Володимирку. За князювання *Романа Мстиславича* окремі К., в т. ч. Теребовл. й Шумс., об’єдналися в *Галицько-Волинське К.* (1199). Воно постійно боролось проти нападів половців, литов., польс. і угор. королів. Після смерті Романа Мстиславича (1205) на тер. К. феодалні міжусобиці й напади сусідів посилювалися. Б-ба за зміцн. єдності Галицько-Волин. К. тривала близько 40 р., її очолював *Данило Галицький*. Найтрагічнішою за наслідками подією

в історії К. була монголо-татар. навала. Захопивши 1240 Київ, орди Батия рушили далі на захід, на поч. 1241 оточили м. Кременець, але оволодіти ним не змогли. 1246 Галицько-Волин. К. змушене було визнати залежність від Золотої Орди. 1259 руським князям довелося укласти угоду, за якою вони зобов’язувалися знищити укріплення Кременця, Данилова, Стіжка та ін. міст і платити величезну данину. Монголо-татар. навала, постійні міжусобиці між нащадками князя Данила Романовича, відірваність галиц. і волин. земель від Пн.-Сх. Русі призвели до поступового занепаду політ. та екон. життя краю. 14 ст. Галицько-Волин. К., незважаючи на тривалу кровопролитну б-бу, втратило незалежність. Галиц. землю 1349 захопила Польща, в т. ч. центр. і пд. частини тер. сучас. Тернопільщини. Північ краю з Кременцем, а з 1362 подільські землі вздовж р. Дністер увійшли до Великої К. Литовського і стали власністю членів литов. великокнязів. роду Коріатовичів. 1387 втратила автономію і відійшла до Польщі Сх. Галичина, в т. ч. тер. сучас. Терноп. області. На завойовані землі було поширено адм. поділ, прийнятий у польсько-шляхет. державі. Терноп. обл. увійшла до Галиц. та Львів. земель Руського воєв-ва.

Лит.: Ратич О. Древньоруські археологічні пам’ятки на території західних областей УРСР. – К., 1957; Історія Української РСР. – У 8 т., 10 кн. – К., 1967. – Т. 1; Галицько-Волинський літопис. – Л., 1994; *Ягодинська М.* Тернопілля в часи Галицько-Волинського князівства // Тернопілля: сторінки історії. – Т., 1995.

М. Алексієвцев, І. Федорів.

КНЯЗЬОЛУЦЬКИЙ

Збігнєв (Kniaziołucki Zbigniew; 19. 09. 1852, с. Стрілківці, нині Борщів. р-ну – 14. 04. 1905, м. Краків, Польща) – польський історик, архівіст, літературознавець, журналіст. Брат *С. Князьолуцького*. Д-р філософії (1875). Навчався у г-зії в м. Бережани, ун-тах у містах Відень (Австрія) і Краків (Польща). Працював у Кракові в г-зії, Край. архіві грод. і земських актів (1878–1901), кер. відділу Ягеллон. б-ки (від 1901). Автор наук. праць, у г. “Час” опублікував під псевд. низку статей і фейлетонів.

П. Гуцал.

КНЯЗЬОЛУЦЬКИЙ

Северин (Kniaziołucki Seweryn; 24. 03. 1855, с. Стрілківці, нині Борщів. р-ну – 24. 02. 1913, м. Відень, Австрія) – державний діяч Австро-Угорщини. Брат *З. Князьолуцького*. Д-р права. Закін. Львів. ун-т, торг. акад. у Відні. Від 1879

– на банків. службі, референт Австр. кредит. банку. Від 1892 – президент Австр. держ. залізниць. Заст. міністра (1895–98), міністр (1899) фінансів австр. уряду; потім – дир. департаменту в мін-ві фінансів.

П. Бабій.

КОБАТ-ТУРЧІН

Олександра Василівна (01. 04. 1927, с. Вел. Глибочок, нині Терноп. р-ну) – архітекторка. Чл. НСАУ (1971). Навчалася в укр. г-зії в м. Тернопіль, 1945 закін. тут СШ № 1. 1945–49 студіювала на інж.-буд. ф-ті Львів. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Навчання не закінчила; репресована. На засланні – в Забайкаллі (нині РФ). 1950–54 – технік, інж.-будівельник, архітектор у м. Балей Читин. обл. (нині РФ), 1954–58 – в Читин. обл. упр. буд-ва і арх-ри; виконала проект адм. буд. комбінату “Балейзолото” (1955). 1959–82 працювала в проєкт. орг-ція у Львові. Роботи в галузі містобудування: ген. плани забудови міст Володимир-Волинський і Ковель Волин. обл. (1965), Дрогобич (1969), Самбір і Сокаль (1977) Львів. обл., Берегове Закарп. обл. (1970), Борщів, курортів на Львівщині: Моршин, Любінь-Великий (нині смт Вел. Любінь Городоц. р-ну), Східниця Дрогобиц. р-ну (всі – співавт.).

І. Дуда, В. Уніят.

КОБЕРНІОК

Валерій Пилипович (25. 08. 1946, м. Миколаїв) – видавець, господарник. Син *П. Кобернюка*. Чл. НСЖУ (2002). Закін. ф-т автоматики Львів. політех. ін-ту (1971, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), де працював інж.-констр., м. н. с. (1971–73), ТАНГ (2000). 1973–77 – у Терноп. філіалі Львів. політех. ін-ту (нині ТДТУ). Від 1977 – інж., викладач Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ). 1997–2004 – орг-тор і дир. вид-ва ТАНГ “*Економічна думка*”. Автор 3 винаходів, бл. 40 наук. праць (19 – співавт.) і публікацій у періодиці.

Л. Щербак.

КОБЕРНІОК

Пилип Корнійович (02. 11. 1918, с. Малі Коровинці Чуднів. р-ну Житомир. обл. – 29. 09.

1987, м. Тернопіль) – господарник, громадський діяч. Батько *В. Кобернюка*. Депутат обл. ради кількох скликань. Засл. агроном УРСР (1970). Учасник нім.-рад. війни. Ордені Вітчиз. війни 1 ступ. (1944), Леніна (1958), Жовт. революції (1971) та ін. нагороди СРСР.

Бронзові медалі ВДНГ (1967, 1968), Золота медаль ВДНГ (1969). Закін. Херсон. с.-г. ін-т (1947, нині аграр ун-т). 1947–49 – агроном Орловщан. МТС Дніпроп. обл. 1949–59 – дир. Літятин. МТС (нині Бережан. р-ну), Бережан. РТС, голова Бережан. райвиконкому (1959–62), нач. Бережан. с.-г. упр. (1962–73), нач. міжколгосп. відділу допоміж. підпр-в і промислів при Терноп. облсільгоспуправлінні.

Л. Щербак.

КОБЕРСЬКИЙ

Спиридон (рр. і м. н. та см. невід.) – релігійний діяч. 1795–96 – префект *Почаїв. друкарні*. 15 грудня 1795 звернувся до львів. братства з проханням закупити видання почаїв. друкарні. 1796 видрук. кн. “Проповедь при нарочитом обхожденіи и именованіи Ея Превысочайшего и Непреодоленного Величества Самодержицы и Государини Императрицы всея Россіи Екатерины Вторья”.

В. Уніят.

КОБЕЦЬ

Василь Дмитрович (04. 11. 1943, с. Слободище, нині Іллінець. р-ну Вінн. обл.) – письменник. Закін. Львів. ун-т (1972, нині нац. ун-т). Очолює Вінн. обл. орг-цію НСПУ. Автор числ. книг прози та поезії. Не раз перебував на Тернопільщині, в т. ч. у вересні 2004 взяв участь у 2-у Всеукр. книжк. форумі.

Б. Мельничук.

“КОБЗА”

– вокально-інструментальний ансамбль. Засн. 1971 у м. Київ. 1970-і “К.” вважали зразковопоказ. ВІА України. Першим з укр. виконавців записав диск-гігант, першим із естрадних колективів виїхав на проф. гастролі за кордон. “К.” – один із перших виконавців музики, що згодом сформувалася у стиль фольк-рок. Від 1972

“К.” не раз гастролювала на багатьох сценіч. майданчиках Тернопільщини.

М. Маслій.

“КОБЗА”

– регіональний фестиваль-конкурс кобзарсько-го мистецтва у м. Тернопіль. Започатк. упр. культури Терноп. ОДА, обл. метод. центр. нар. творчості, Терноп. обл. осередок нац. спілки кобзарів України, каф. інструмент. виконавства ТНПУ. 1-й фестиваль відбувся 6 березня 2005 в ТНПУ. Взяли участь солісти-бандуристи, тріо, ансамблі області. Гран-прі – ансамбль бандуристок Терноп. муз. уч-ща (кер. І. Турко).

Я. Павлів.

“КОБЗАР”

– заслужена самодіяльна капела бандуристів із с. Струсів Тернопільського району. Премії: ім. С. Будного, ім. Братів Лепких, ім. С. Крушельницької (1986, 1987, 2002). 1962 капелі присвоєно звання нар., 1967 – заслуженої. Золота медаль на Всесоюз. телевіз. конкурсі самодіял. мист-в (1972); лауреат 1-го конкурсу козац. пісні в м. Запоріжжя (1990). Створ. як ансамбль бандуристів 1959 в Струсів. буд. культури з іні-

ціативи А. Заячківського, В. Обухівського (кер.) та І. Пухальського. Біля витоків капели була Г. Білогуб-Вернигір – бандуристка, вчителька Струсів. школи-інтернату, яка навчала гри на бандурі майбутніх учасників колективу. У “К.” працювали – диригент, хормейстер М. Ляхович, концертмейстер – В. Сорока, худож. кер.-гол. диригент – засл. прац. культури України В. Верней (1968–72), мист. кер.-диригенти – засл. арт. України Б. Іванюк (1972–2000), засл. прац. культури. М. Носатий (від 2000). Дир. – П. Киба. У колективі понад 50 учасників, серед них солісти – засл. арт. України Р. Бойко, засл. працівники культури України І. Громик, М. Мечник, Р. Набитович, а також П. Вербицький, В. Вербовський, О. Воробйов, Д. Губ’як, К. Кокошко. У репертуарі “К.” – духовна музика, ко-

зац., стріл., нар. пісні, колядки, шедрівки. Капела виступала з концертами в Києві, Запоріжжі, Дніпропетровську й ін. містах України, у Болгарії, Литві, Польщі, РФ, Сербії, Словаччині, Хорватії, Югославії та ін. країнах, на Євро- й Інтербаченні. При капелі працює студія “Кобзарик” (кер. – Я. Кубім). Фірма “Мелодія” (1967, 1970, 1989) випустила грамплатівки із записами творів у виконанні колективу. Музей “К.” діє у Струсів. буд. культури.

Р. Бойко, М. Франків.

КОБЗАРІ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– див. Бандуристи, кобзарі.

КОБЗАРІВКА

– село у Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Вертелка. До К. приєднано хутори Пацюки і Пільцес (4 будинки). Колишня назва – Заруддя. 1963 села Заруддя та Обаринці об’єднали під назвою Кобзарівка. Розташ. на березі р. Серет, за 40 км від райцентру. Насел. 405 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1463. Є церква Івана Богослова (1906, мур.; реконстр. 2003), капличка з “фігурою” Матері Божої (2001). Спорудж. братську могилу полеглим 380 воїнам РА, які визволяли К. та навкол. села від нім. загарбників (1955, реконстр. 1984), насипана символ. могила Борцям за волю України (1990), встанов. “фігура” на честь скасування панщини (відновл. 1990). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У місц. школі навчались поет О. Герман, господарник Я. Карпик, краєзнавець і літературознавець Г. Чернихівський, д-р фіз.-матем. н., ректор, проф. ТДТУ О. Шаблій.

В. Уніят, Г. Чернихівський.

КОБЗАРІВСЬКА

ЗОЗУЛІНЦЕВА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. на пн.-зх. околиці с. Кобзарівка Зборів. р-ну, в межах заплави р. Серет, порізана меліор. системами. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 11. 2003 № 206. Перебуває у віданні ВАТ “Тернопільський облрибокомбінат”. Пл. 2,5 га. Під охороною – фрагмент лучно-болот. рослинності, серед якої особливу цінність становлять пальчатокорінники плямистий і бузиновий – рослини, занес. до Черв. книги України.

І. П’ятківський.

КОБЗОН

Йосиф Давидович (11. 09. 1937, м. Часів Яр Донец. обл.) – російський естрадний співак (баритон), громадський діяч. Нар. арт. СРСР

(1987), нар. арт. України (1991). Держ. премія СРСР (1984). Нар. депутат СРСР (1989–91). Депутат Держ. думи РФ (1997–2003). Проф., дійс. чл. Акад. гуманітар. наук РФ. Нині – худож. кер. вокал.-естрад. відділ. Держ. муз.-пед. ін-ту ім. Гнесіних (м. Москва, РФ), президент АТ “Московіт”, фондів “Щит і ліра” та “АРТЕС”. 1970–90 виступав із концертами на Тернопільщині, зокрема у січні та 1-й пол. лютого 1973 – в Тернополі й містах обл., 1985 на запрошення *А. Корнієнка* мав зустрічі з кер-вом області.

І. Дуда, Г. Лашта.

КОБИЛІВСЬКИЙ

ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у межах Кобилів. сільради Збараз. р-ну, в т. ч. у кв. 1–3, 5 Збараз. лісництва у лісових урочищах Мала Березовиця, Іванчани, Скалка.

Дикі свині.

Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189. Перебуває у віданні Кобилів. сільради (229 га) і Терноп. держлісгоспу (1374 га). Пл. 1603 га. Під охороною – чисел. мислив. фауна. Трапл. борсук, лисиця та козуля звич., занес. до Черв. книги України, заєць, куріпка сірі, куниця лісова, свиня дика, цінні мислив. види та ін. тварини. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя заказника надані у користування Збараз. рай. орг-ції УТМР як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КОБИЛЛЯ

– село у Збаразькому районі. Центр сільради. Розташ. на березі р. Гнізна, за 20 км від райцентру і найбл. заліз. ст. Збараж. Насел. 735 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1734, за твердж. місц. краєзнавців – 1502. Діяли “Просвіта” (від 1880), “Союз українок” та ін. укр. т-ва. У К. здавна розвинуте килимарство. С

На автобусній зупинці.

церква св. Юрія (1885, мур.), каплиця греко-катол. конфесії (1910, кам.), Дім молитви ХВС (1935, кам.). Встанов. пам’ят. хрести на честь тверезості (1875) та скасування панщини (віднов. 1995), спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1970), насип. символ. могила Борцям за волю України. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. У К. народ. килимар *А. Івахів*, літератор *І. Коваль*, д-р фіз.-матем. н., проф. *Г. Хома*, вчитель і громад. діяч *В. Шафранський*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки черняхівсько-вельбар., давньорус. культур та римські монети.

В. Уніят.

КОБИЛОВОЛОКИ

– село у Тербовлянському районі. 1964–89 називалося Жовтневе. Центр сільради, якій підпорядк. с. Млиниська. Розташ. за 18 км від райцентру і 7 км від найбл. заліз. ст. Деренівка. Насел. 1677 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1564. 1860–70 у К. була епідемія холери. Діяли “Просвіта” (1890), “Січ” (1904) та ін. укр. т-ва. Є церква Воскресіння Христового (мур.), костьол (обидві – 1882). Встанов. “фігуру” на честь 50-річчя скасування панщини (1898), спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1989), Т. Шевченку (1997; скульп. *І. Козлик*), могила Борцям за волю України (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, спирт. з-д (від 1905). У К. народ. лікарі *Б. та Я. Бакуни*, *М. Семків*, д-р біол. н., проф. *С. Стояновський*, громад. діячі *В. Бараник*, *М. Собкович*, архітектор *М. Кулька*, зав. відділу Ін-ту фізики АНУ *Б. Бундза*, спортсмен *П. Бундза*, гром. діяч *М. Бундза*, військові *Ю. Галанджій*, *В. Карпіш*, *Б. Тригук*, заст. дир. приладобуд. з-ду в Білорусі *П. Мухній*, заст. ген. дир. “Київенерго” *Т. Небоженко*, проживав *В. Щурат*, сюди до рідної тітки, дружини священика приїжджав *С. Бандера*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки перших століть н. е. *В. Бакун* видав кн. “Історія села Кобилівоволоки”. У селі зростають клен гостролистий віком 110 р., шість 200-річних дубів і три 200-річні липи.

Пам’ятник Т. Шевченку.

Я. Свідерська, В. Уніят.

**КОБИЛОВОЛОЦЬКО-
БЛАГІВЩИНСЬКИЙ
ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК**

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. у межах Кобиловолоц. сільради Теребовлян. р-ну, в т. ч. у кв. 7–11 Буданів. лісництва в ліс. урочищі “Благівщина”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 06. 1986 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва (294 га), Кобиловолоц. сільради (2926 га). Пл. 3220 га. Під охороною – числ. мислив. фауна. Трапл. борсук звич. (занес. до Черв. книги України), заєць і куріпка сірі, білка, лисиця, козуля і тхір звичайні, куниця лісова, свиня дика, цінні мислив. види та ряд ін. тварин. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя заказника надані у користування Теребовлян. рай. орг-ції УТМР, Терноп. держлісгоспу як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КОБИЛЯНСЬКА

Ольга Юліанівна (27. 11. 1863, м. Гура-Гумора на Буковині, нині м. Гура-Гуморуляй, Румунія – 21. 03. 1942, м. Чернівці) – письменниця, громадсько-культурна діячка. Від 1891 жила у Чернівцях. Авторка оповідань, повістей та ін. літ. творів. Родин. коріння К. пов'язано з Тернопільщиною: дід проживав у м. Бучач, батько навчався тут у школі. Підтримувала товариські стосунки з *Д. Лукіяновичем* (відомі його, а також *В. Гнатюка* листи до К.), *І. Блажкевич* та ін. мешканцями с. Денисів (нині Козів. р-ну). 1933 І. Блажкевич намагалася інсценізувати повісті К. “Земля” і “В неділю рано зілля копала...” на пропозицію авторки, однак завадили обставини. У Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. театр) здійсн. постановки за творами К. “В неділю рано зілля копала...” (1956, 1963, 2004), “Земля” (1972).

В. Фроленков, Б. Хаварівський.

КОБИЛЯНСЬКИЙ

Володимир Олександрович (27. 08. 1895, м. Ясси, Румунія – 10. 09. 1919, м. Київ) – поет, перекладач. Дит. роки К. минули в м. Чортків. Навчався у 2-й нім.-укр. г-зії в м. Чернівці; склавши іспит на нар. вчителя, працював у школі с. Киселів (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.). 1913 опубл. перші твори в г. “Нова Буковина”. Того ж року переїхав до Києва. Разом із *П. Тичиною* і *Д. Загулом* брав участь в орг-ції видавн. справи, працював ред. укр. секції Всевидаву при

ЦВК рад робіт., солдат. і селян. депутатів України. Вірші та новели опубл. у журналах, альманасі “Червоний вінок” (1919). Перекладав твори нім. поетів. Автор зб. віршів “Мій дар” (вид. 1920). Помер від тифу. Посмертно у Києві вийшли “Твори” (1930), “Поезії” (1959).

М. Ониськів, Б. Пиндус.

КОБИЛЯНСЬКИЙ

Зенон (р. н. невід., ймовірно, на Бережанщині) – громадський діяч. Сріб. медаль св. Юрія, орден св. Володимира Братства укр.-католиків Канади (БУКК). Навчався в г-зії у м. Бережани, воював у дивізії “Галичина”. Емігрував до Канади (м. Гамільтон), працював дизайнером. Діяльний у БУКК та Об'єдн. колиш. вояків 1-ї Дивізії УНА; довголіт. голова місц. станиці, діяч Пласту.

Б. Мельничук.

КОБИЛЯНСЬКИЙ

Іван Йосипович (21. 05. 1940, с. Білобожниця Чортків. р-ну – 24. 03. 1997, м. Тернопіль) –

диригент, композитор, діяч культури. Засл. прац. культури України (1988). Закін. Чортків. пед. уч-ще (1960), Терноп. пед. ін-т (1982, нині ТНПУ). Працював у США Кременця і Тернополя. Від 1968 – орг-тор і худож. кер. хору Терноп. бавовн. комбінату (від 1970

– нар. самодіял. хор ВО “Текстерно”; від 1998 – нар. хор “Текстильник” ім. І. Кобилянського). 1977–82 – кер. хору в Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ) та колективів ін. ВНЗ Тернополя. 1974–82 – дир. Будинку самодіял. творчості обл. ради профспілок, 1982–84 – худож. кер. ПК “Октябрь” (нині “Березіль”), 1985–91 – заст. голови Терноп. обл. відділ. Муз. т-ва України, від 1991 – відп. секр. обл. відділ. Всеукр. муз. спілки, від 1992 – дир. ПК “Текстильник”. Записував і обробляв обряд. та весіл. пісні, колядки, щедрівки та ін. хор. твори, автор музики до пісень, віршів.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КОБІС

Степан Володимирович (09. 11. 1952, с. Бедриківці Заліщиц. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 4-го скли. (від 2002). Закін. індустр. технікум у м. Чернів-

ці (1972), Київ. політех. ін-т (1980, нині нац. тех. ун-т “Київський політехнічний інститут”). Працював у м. Заліщики: 1976–80 – у райкомі ЛКСМУ, 1980–84 – заст. голови міськвиконкому, 1984–85, 1985–89 – заст. голови райвиконкому, 1989–91 – нач. комбінату комунал. підпр-в, 1991–98 – дир. МВТП “Беркут”. Від лютого 1998 – голова Заліщик. РДА, від 2004 – у Мін-ві агропромполітики України (м. Київ). Від червня 2004 – голова Терноп. тер. відділ. Антимонопольного ком-ту України.

В. Барна, М. Токарчук.

КОБРИН

Михайло Петрович (21. 10. 1871, с. Стужиця Холм. повіту, нині Люблін. воєв-ва, Польща – 17. 04. 1956, м. Львів) – громадський та церковний діяч, вчений-богослов, педагог, перекладач. Проф. богослов'я. Закін. духовну семінарію у м. Холм (1893, нині м. Хелм, Польща), духов. акад. в м. Москва (1897, нині РФ). Від 1899 – викладач Холм. духов. семінарії, голова Нар.-просвіт. т-ва Холм. Русі, 1-й президент Холм. с.-г. т-ва взаєм. кредиту. 1915–22 – у Москві. Від 1922 – проф. духов. семінарії в м. Кременець; діяльний в укр. т-вах. Від 1931 – на церк.-громад. роботі; чл. управи Т-ва ім. П. Могили, голова підкомісії Комісії перекладу Св. Письма та богослужіб. книг при Укр. наук. ін-ті у м. Варшава (Польща). 1934–38 на громад. за-садах керував укр. г-зією у Кременці, де організував зустріч із *Б. Лепким*, згодом – в'язень концтабору Береза Каргузька. 1939 повернувся до Кременця, від 1943 – у Львові. Автор праць “Про мову богослужіння” (1935), “Існування Бога у світі” та “Про Святе Письмо або Біблію” (обидві – 1938); кн. “День очищення у Ветхому Завіті”; перекладів: “Апостол”, “Псалтир”, “Часослов” та ін.; статей у “Львівському єпархіальному віснику” (згодом “Православний вісник”). Підготував до друку підручники “Курс морального богослов'я” та “Курс догматичного богослов'я”. 2003 на буд. *Кременец. краєзн. музею* встановлено на честь К. пам'ят. таблицю.

В. Барна, Г. Чернихівський.

КОБРИНСЬКА

Наталія Іванівна (з дому – Озаркевич; 08. 06. 1855, с. Белелуя Снятин. р-ну Івано-Фр. обл. – 22. 01. 1920, м. Болехів Долин. р-ну тієї ж обл.) – письменниця, громадська діячка. Сестра *Є. Озаркевича*. 1880–90 – співорг-торка фемініст. руху в Зх. Україні. 1884 засн. “Товариство руських женщин”, за її участю вийшли жін. альманахи “Перший вінок” (1887), “Наша доля” (1893–96) та “Жіноча бібліотека” (1912). Не раз перебувала на Тернопільщині, де вивчала сусп. становище жінки й заснувала жін. гуртки. У травні 1886 приїжджала до м-ка Скала (нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну) на вінчанні *Михайла* та *Марії Грушевських*. Автор оповідань, новел, критич. і публіцист. праць.

В. Ханас.

КОВАЛЄВИЧ

Іван Васильович (псевда “Мирон”, “Шум”; 1925, с. Підпилиг'я, нині Борщів. р-ну – 14. 10. 1952, м. Проскурів, нині Хмельницький) – діяч ОУН і УПА. Від 1944 – підрайон. провідник ОУН. 1948–49 – зв'язковий між Скала-Поділ. проводом ОУН і провідником ОУН Кам'яниччини (нині Хмельн. обл.) “Скибом”. Від літа 1949 до весни 1950 – зв'язковий між Чортків. надрайон. проводом ОУН і проводом ОУН сх. областей України. Від липня 1951 – надрайон. провідник на Кам'яниччині. 4 жовтня 1951 К. заарешт. органи МДБ; засудж. до розстрілу.

І. Олещук.

КОВАЛЄВСЬКИЙ

Микола Миколайович (03. 09. 1892, с. Крупи, Люблінщина, нині Польща – 18. 08. 1957, м. Інсбрук, Австрія) – державний і політичний діяч. Навчався в Москов. і Київ. ун-тах. Співзасн. Укр. партії соціалістів-революціонерів, від липня 1917 – її голова. Учасник Укр. революції 1917–20, чл. ЦР в Києві, у період Директорії УНР – міністр зем. справ. У травні–липні 1919 перебував на Тернопільщині, на поч. червня брав участь у нараді кер-ва УНР у м. Чортків. Від кінця 1920 – в еміграції у Польщі, Румунії й Австрії. Автор книг, статей. В автобіогр. по-

вісті “При джерелах боротьби: спомини, враження, рефлексії” (1960) згадав про перебування 1919–20 на Тернопільщині.

П. Гуцал, Б. Пиндус.

КОВАЛЄВСЬКИЙ

Мирослав (Kowalewski Mirosław; 08. 01. 1919, м. Монастириська) – польський прозаїк, журналіст. Навчався у г-зії в м. Вроцлав (Польща), від 1936 – у Варшав. політехніці. Кор. г. “Трибуна люду” (1953–78). Автор 5 худож. і публіцист. книг.

С. Ткачов.

КОВАЛЄВСЬКИЙ

Олександр (18. 11. 1890, Харківщина – після 1939) – громадсько-політичний діяч, публіцист, видавець, кооператор. Закін. політех. ін-т (1914) та військ. інж. школу у м. Петербург (нині Санкт-Петербург, РФ). 1919–21 – засн. і голова Укр. нар.-респ. партії, 1920 – міністр преси і пропаганди УНР. Після звільнення з табору для інтернов. вояків Армії УНР 1922 виїхав на Волинь, де прац. у Кременец., потім – у Луц. відділ. Варшав. кредит. банку. Засн. (1924) і голова Луц. укр. кооп. банку. Співпрац. із г. “Діло” (м. Львів). Перебував на Кременеччині як ред. (від 1931) г. “Українська нива” (від 1937 – “Волинське слово”, м. Луцьк). Після вересня 1939 К. заарешт. органи НКВС, подальша доля невідома.

Б. Мельничук.

КОВАЛЕНКО

Анатолій Миколайович (07. 11. 1938, м. Світловодськ Кіровогр. обл.) – тренер. Засл. прац.

фіз. культури і спорту України (1993). Закін. ф-т фіз. виховання Кременец. пед. ін-ту (1965, нині ТНПУ). 1961–77 – тренер із веслування на байдарках і каное, вчитель фіз. виховання у Терноп. ЗОШ № 8, ст. тренер СТ “Локомотив”. Серед вихованців К. –

понад 30 переможців та призерів всеукр. та всесоюз. змагань із лиж. гонок. Від 1977 після автотрагедії – інвалід І гр.; 10 р. працював на громад. засадах тренером із лиж. гонок у СТ “Колос”. Ініціатор розвитку лиж. спорту в

селах Доброводи, Залужжя, Зарубинці, Заруддя Збараз. р-ну.

Г. Гунтік, Г. Івахів.

КОВАЛЕНКО

Андрій Борисович (10. 11. 1956, м. Тернопіль) – лікар, фахівець у галузі психотерапії, психо-

аналізу, психіатрії. Чл. Укр. спілки психотерапевтів (1995), Європ. асоц. психотерапевтів (2000), Міжнар. асоц. групової психотерапії (2004). Закін. Терноп. мед. ін-т (1979, нині ТДМУ). 1994–99 студіював в австр. психотерапевт. проєкті за фахом “груповий психоаналіз”. 1979–2004 – лікар-психіатр, зав. відділу Терноп. психоневрол. лікарні. Від 1999 – дир. Ін-ту соціальних досліджень та психокорекції (м. Тернопіль). Від 2000 – сертифікований груп. аналітик. 2004 – засн. і дир. “Психосоматичного центру” в м. Тернопіль. Автор і співавт. 20 наук. праць.

А. Кутний.

КОВАЛЕНКО

Галина Василівна (17. 05. 1953, м. Яворів Львів. обл.) – народна майстриня. Розпису по дереву навчилася від батька. Від 1975 – в м. Підгайці. Вироби: сопілки, ручки, писанки, вази, грибочки-скарбнички, декор. кошики і тарелі, келихи, шкатулки, набори “Чайний”, “Кавовий”, “Столовий” тощо; зберіг у ТОКМ, приват. колекціях. Учасниця виставок у містах Тернопіль (1986, 1989, 1994) та Київ (1991, 1993).

А. Гриб.

КОВАЛЄЦЬ

Лідія Михайлівна (30. 10. 1960, с. Пробіжна Чортків. р-ну) – літературознавець, педагог. Канд. філол. н. (1988), доц. Закін. Чернів. ун-т (1983, нині нац. ун-т); доц. каф. укр. літ-ри цього ВНЗ. 1975–77 публікувала власні твори в Чортків. рай. газеті та в Терноп. молодіж. г. “Ровесник”. Упорядкувала кн. “Христя Алчевська. Твори” (1990, автор передмови і приміток), “Літературний дивосвіт Буковини” (1998, співавт.). Автор понад 100 літературозн. публікацій у кив., львів., харків., чернів. часописах і збірниках.

Б. Мельничук (Чернівці).

КОВА́ЛИК

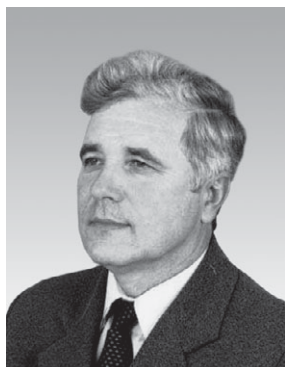
Зеновій Григорович (18. 08. 1903, с. Івачів Горішній, нині Терноп. р-ну – червень 1941, м. Львів) – священик, отець-редемпторист. Навчався в учит. семінарії у м. Тернопіль, вчителював у родин. селі. Вступив до ЧНІ, в серпні 1926 склав монаші обітничі. Студював філософію та богослов'я у Бельгії. Від 1932 пастирював на Волині, згодом – у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від вересня 1939 – економ у монастирі оо. Редемптористів у Львові. 28 серпня 1940 виступив із проповіддю у Тернополі. 21 грудня того ж року К. заарешт. органи НКВС; на поч. нім.-рад. війни закатували (розіп'ятий на стіні) в тюрмі у Львові. 2001 Папа Іван Павло II проголосив К. блаженным. 2003 в Івачеві Горішньому на честь К. відкрито мемор. таблицю; художник *І. Злішко* виконав його портрет-ікону, яку зберігають у місц. церкві.

Лит.: Глубиш О. Хресна дорога отця Ковалика (1903–1941). – Т., 2003.

о. О. Глубиш, Б. Головин, о. М. Шаварин.

КОВА́ЛИК

Петро Васильович (01. 01. 1947, с. Троковичі Черняхів. р-ну Житомир. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1995), проф. (2001). Закін. Терноп. мед. ін-т (1971, нині ТДМУ). Працював рай. лікарем-оториноларингологом у Держин. центр. рай. лікарні Житомир. обл., асист. каф. мед. підготовки Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНІ), лікарем у Терноп. міськ. поліклініці № 2 (1975–85). Від 1985 до нині – у ТДМУ: асист., доц., від 2001 – зав. каф. оториноларингології. Досліджує проблеми лікування хроніч. синуситу, доброякіс. і зло-

якіс. пухлин зовн. та серед. вуха. Автор наук. праць, має 4 патенти на винаходи.

Л. Гришук.

КОВА́ЛИК СПЛОЩЕНИЙ

(*Neopristilophus depressus*) – комаха з ряду Твердокрилі, Жуки (Coleoptera), родини Ковалики. Занес. до Черв. книги України як рідкісний вид. Трапл. у лісостеп. зоні Правобережжя. На Тернопільщині пошир. в пд. р-нах у широколист. лісах, на узліссях та галявинах. Чисел. зменш. через скорочення площ лісів та застосування пестицидів.

В. Кваша.

КОВАЛІШИН

Деонізія Іванівна (25. 01. 1937, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну) – вчений-грунтознавець. Канд. с.-г. н. (1969), проф. (1994). Відмінник нар. освіти. Закін. Львів. ун-т (1959, нині нац. ун-т). 1957–63 працювала в ґрунтозн. експедиції при каф. фізич. географії у цьому ж ВНЗ. Згодом – в Укр. НДІ ґрунтознавства й агрохімії ім. О. Соколовського: ст. н. с., відп. секр. зб. “Агрохімія і ґрунтознавство”. Від 1984 – в Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ) – доц., проф. каф. фіз. географії. Досліджує ґрунт. покрив Укр. Полісся, описала діагност. ознаки та розробила номенклатуру й систематику ґрунтів цієї зони з урахуванням їх зміни під впливом госп. діяльності людини. Досліджує зміну будови і властивостей чорноземів луч. степу “Панталіха” під впливом осушення, розвиток ерозій, процесів. Автор та співавт. низки наук. праць, має автор. свідоцтво на винахід.

І. Дем'янова.

КОВАЛІШИН

Петро Якимович (1893, с. Настасів, нині Терноп. р-ну – 26. 12. 1937, м. см. невід.) – військовик. 1909 виїхав до Канади, де вступив до соц.-дем. партії. За участь в орг-ції Монреал. комуні, яка підтримала більшов. переворот у жовтні 1917 в Росії, власті засуд. К. на 5 р. ув'язнення. У березні 1920 депорт. у родин. село під нагляд поліції. В серпні 1920 очолив у Настасові ревком, у вересні того ж року відійшов ра-

зом із ч. Ча у Сх. Україну. Від вересня 1921 – в армії на команд. посадах, згодом – на навчанні в Харків. школі черв. старшин. 1935 звільн. із посади пом. з політ. частини коменданта Київ. укріпрайону та з армії. 28 листопада 1937 К. заарешт. органи НКВС; за сфабрик. звинуваченням у приналежності до УВО засудж. на 10 р. ув'язн., згодом – до розстрілу.

Є. Гасай, Б. Пиндус.

КОВАЛІВКА

– село у Монастириському районі. Центр сільради. Розташ. на березі р. Добровідка, за 6 км від райцентру й 22 км від найбл. залізн. ст. Бу-чач. Насел. 1198 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1587. Власник села О. Сененський 1629 передав під заставу К. на 3 р. за 26600 польсь.

Сільська школа.

злотих С. Крочулетському та В. Бронівському. Влітку того ж року село пограбували татари; у жовтні воєвода С. Любомирський між Монастириськими і К. розгромив татар, які поверталися з-під Бурштина з вел. грабунком. Від 2-ї пол. 19 ст. у К. почали діяти гуральня (засн. Богуші) та пив. з-д. У ніч із 12 на 13 травня 1957 внаслідок потопу загинуло 4 особи. Є церква св. Миколая (1926; кам.), костюль, 4 каплички. Насип. символ. могилу УСС (1991), встанов. пам'ят. знак Борцям за волю України (2002). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, спиртзавод, ковбас. цех. На околицях села є *Ковалів. загальнозоол. заказник.*

В. Бражко, В. Уніят.

КОВАЛІВСЬКИЙ

ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. у межах Ковалів. та Добровод. сільрад Монастир. р-ну, в т. ч. у кв. 77–84 Монастир. лісництва Бучач. держлісгоспу в ліс. уро-

чищі “Ковалівка”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 06. 1986 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва (395 га), Ковалів. та Добровод. сільрад. Пл. 2959 га. Під охороною – числ. мислив. фауна. Трапляються білка, борсук, козуля і лисиця звичайні, зацьп сірий, куниця лісова, свиня дика та ін. тварини. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя надані в користування Монастир. рай. орг-ції УТМР як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КОВАЛІВСЬКИЙ СПИРТОВИЙ ЗАВОД

– державне підприємство харчової промисловості, що виробляє спирт-сирець та продукцію на його основі. Розташ. у с. Ковалівка Монастир. р-ну. Співпрацює із фірмами “Артеміда”, “Декамерон”, “Ясень” та сокоекстракт. з-дом (усі – м. Кіровоград). Конкуренція виробників лікєро-горілч. продукції зумовила переорієнтацію з-ду на експорт. К. с. з. виграв тендер на постач. спирту в Туркменістан у межах зобов'язань України для оплати за постачання газу.

І. Дем'янова, В. Фроленков.

КОВАЛЬ

Алла Петрівна (09. 03. 1923, с. Білозір'я, нині Черкас. р-ну однойм. обл.) – вчений-мовознавець. Д-р філол. н. (1972), проф. (1973). Закін. Київ. ун-т (1945, нині нац. ун-т). Вчителювала у смт Микулинці Теробовлян. (1949) та Козлів Козів. (1950–51) р-нів. Від 1951 – в Київ. ун-ті: викл. філол. ф-ту, 1972–89 – зав. каф. стилістики ф-ту журналістики. Автор наук. праць, підручників, посібн. із стилістики та культури мови, зокрема “Практична стилістика сучасної української мови” (1967, 1978, 1987), “Культура ділового мовлення” (1974, 1977), наук.-популяр. видань “Життя і пригоди імен” (1988), “Знайомі незнайомці” (1990) та ін.

Х. Весна, І. Мельничук.

КОВАЛЬ

Василь Петрович (27. 04. 1973, с. Великі Чорнокіни Чортків. р-ну) – краєзнавець, правник. Нагороди УМВС. Закін. нац. ун-т “Львівська політехніка” (1995). Від 1997 працює в органах УМВС. Майор (2004). Від 2002 – нач. Терноп. рай. паспорт. столу. Автор наук. та краєзн. статей у вітчизн. і зарубіж. виданнях.

В. Карпович.

КОВАЛЬ

Володимир Богданович (23. 09. 1962, с. Бурканів Теробовлян. р-ну) – лікар, педагог. Канд.

мед. н. (1996). Закін. Терноп. мед. ін-т (1989, нині ТДМУ). Від 1990 – в цьому ВНЗ: ст. лаборант каф. інфекц. хвороб, від 1995 – асист., від 2002 – доц. каф. фізіотерапії, мед. реабілітації та курортології. Одночасно працює в Терноп. лікарні № 2. Учасник 1-го Всеукр. з'їзду лікарів спорт. медицини та лікувал. фізкультури в м. Одеса (2002). Автор 38 наук. і навч.-метод. публікацій. Розробив і впровадив автор. методики з лікувал. фізкультури і масажу хворих на остеохондроз та остеоартроз, практикує немедикаментозні методи лікування.

Г. Івахів.

КОВАЛЬ

Володимир Михайлович (23. 09. 1943, с. Васильківці, нині Гусятин. р-ну) – господарник.

Батько *О. Коваля*. Закін. Львів. с.-г. ін-т (1970, нині аграр. акад.). Працював механіком у Гусятин. “Сільгосптехніці”, гол. інж. госп-ва в с. Васильківці. Від 1982 – гол. інж. рай. упр. с. госп-ва. 1992 разом із синами Ігорем і *Олег*ом організував одне з перших у р-ні фермер. госп-в (нині наук.-виробн. госп-во “Коваль”). У госп-ві на 2 тис. га землі вирощують еліт. сорти зерн., зернобоб. культур, майже 50 сортів картоплі; застос. передові агротехнології, зокрема крапельне зрошення. На базі госп-ва відбуваються обл. і всеукр. семінари з вивчення передового досвіду.

В. Бурма.

КОВАЛЬ

Дмитро Іванович (01. 05. 1929, с. Ценів, нині Козів. р-ну) – народний умілець. 1950 заарешт. органи МДБ за зв'язок із УПА, засудж. на 25 р. позбавлення волі; в ув'язненні – у м. Караганда (нині Казахстан); у концтаборі – учасник постановки п'єс укр. драматургів. 1956 повернувся в родин. село. Працював квалем, співав у місц. хорі, виконував провід. ролі у постановках самодіял. сільс. театру. Виготовляє вироби із соломки, зокрема касетки та альбоми; частина з них зберіг. у приват. колекціях в Україні та зарубіжжі.

В. Хома.

КОВАЛЬ

Зіновій Михайлович (28. 05. 1933, с. Золочівка, нині Козів. р-ну) – диригент. Закін. проф. курси кер. духових оркестрів при Терноп. муз. школі. Від 1958 – диригент духов. оркестру сіл Купчинці та Денисів одним. р-ну. У репертуарі переваж. нац.-патріот. твори; колектив займав приз. місця на оглядах худож. самодіяльності краю.

В. Хома.

КОВАЛЬ

Мирослав Степанович (12. 07. 1902, с. Драгоманівка, нині Козів. р-ну – після 1992, смт Журавне Жидачів.

р-ну Львів. обл.) – літератор. Закін. кооп. школу в м. Тернопіль, працював у с. Купчинці (нині Козів. р-ну). 1930-і – учасник молодіж. хору “Каменярі”, капели бандуристів і драм. гуртка при читальні “Просвіти” в родин. селі; писав вірші. Як солдат польс. армії на поч. 2-ї світ. війни потрапив у нім. полон, звідки його звільнив укр. ком-т; співорг-тор укр. хору в м. Бреслау (нині м. Вроцлав, Польща). Додому поверн. 1945, згодом переселився у Журавне. Вірші писав від поч. 1930-х. Автор поеми “Павло Думка” (1971), яку присвятив *І. Блажкевич*. 1998 в Тернополі вийшла кн. поезій К. “Драгоманівський ранок” із передмовою *В. Хоми*.

В. Хома.

КОВАЛЬ

Михайло Васильович (10. 11. 1896, с. Клебанівка, нині Підволочис. р-ну – 1970, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч. Під час 1-ї світ. війни воював у австр. армії. 1927 емігрував до Канади. У Вінніпезі – засн. і голова Укр. нар. союзу, 14 р. – його фінанс. секретар; 1-й голова кредит. спілки “Карпатія”; голова філії Укр. стрілец. громади та Укр. нац. об'єдн.; чл. Ком-ту будови Нац. дому.

Літ.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук.

КОВАЛЬ

Михайло Петрович (18. 11. 1886, с. Жизномир, нині Буцац. р-ну) – меценат. Один із укр. пер-

шопоселенців у Канаді (1912). Працював у Форт-Вільямі, переїхав до пров. Саскачеван. Секр. укр. греко-православ. церкви в м. Саскатун. Чл. фундації Колегії св. Андрея, пожертвував на неї понад 5 тис. доларів.

Г. Яворський.

КОВАЛЬ

Олег Володимирович (04. 01. 1969, с. Васильківці Гусятин. р-ну) – фермер. Син *В. Ковалю*. Закін. Кам'янець-Поділ. с.-г. ін-т (1991, нині Поділ. аграрно-тех. акад.). Працював у родин. селі інж.-механіком підсоб. вироб.-ва колгоспу “Перемога”. Від 1994 – голова фермер. на-

На території господарства “Коваль”.

ук.-вироб. госп-ва “Коваль”, яке – призер обл. етапу 4-го Всеукр. конкурсу “Кращий роботодавець року” серед підпр-в 2-ї групи (2004).

В. Бурма, В. Фроленков.

КОВАЛЬ

Павло (1913, с. Кобилля, нині Збараз. р-ну – 1982, м. Тернопіль) – релігійний діяч. Навчався у польс. г-зії в м. Тернопіль (1923–31), Богослов. акад. (1932–37) і мед. ін-ті (1946) у м. Львів. 1939–41 вчителював, 1941–45 душпастирював у с. Заруддя, нині Зборів. р-ну. 1947–49 перебував у слідчій тюрмі в Тернополі. 1949–73 – муляр у Тернополі. Підпільно душпастирював. Помер під час виклику в органи КДБ.

о. М. Шаварин.

КОВАЛЬ

Сузанна (Сусанна) Василівна (24. 08. 1909, с. Козацьке, нині Звенигород. р-ну Черкас. обл. – 01. 03. 1978, м. Тернопіль) – драматична актриса. Мати *М. Семчишин*. Засл. арт. УРСР (1955). У Києві виступала в драм. гуртку письменника *С. Васильченка*. Після закін. драм. студії театру “Березіль” (1934) – актриса цього театру. 1938–41 – в

Респ. укр. пересув. театрі в Казахстані. 1944–51 працювала в театрах у містах Конотоп (Сум. обл.), Львів, Стрий (Львів. обл.). 1951–68 – у Терноп. укр. муз.-драм. театрі (нині акад. театр). Ролі: Маруся, Палажка (“Маруся Богуславка”, “Оборона Буші” М. Старицького), Варка (“Безгаланна” І. Карпенка-Карого), Аполлінарія (“Серце не камінь” О. Островського), Маргарита (“Мачуха” О. Бальзака), Леді Мільфорд (“Підступність і кохання” Ф. Шіллера) та ін. К. позувала скульп. М. Манізеру для створ. образу дівчини-кріпачки у скульптур. групі пам’ятника Т. Шевченкові в Харкові (1935). Автор спогадів “Панорама пам’яті” (1976) та про С. Васильченка.

Г. Івахів, П. Медведик.

КОВАЛЬ

Уляна Михайлівна (з дому Качунь; 14. 06. 1925, с. Драгоманівка, нині Козів. р-ну) – вишивальниця. Нар. майстриня (1975). Навчалася у Денисів. с.-г. школі (1941–43), у т. ч. рукоділля і нар. вишивки.

1944–50 допомагала воякам УПА, за що 1950 разом із родиною виселена до Сибіру; поверн. 1958. 1960–80-і жила у с. Яструбове, очолювала гурток вишивальниць при сільс. Буд. культури. Серед виробів – рушники, обрусі, серветки, доріжки, штори, подушки, блузки, чол. сорочки. Вишивки оздоб. мереживом і френзлями.

Учасниця багатьох виставок, у т. ч. в Тернополі, Києві, Вел. Британії, Канаді, Польщі, США.

І. Дуда, В. Хома.

КОВАЛЬКОВ

Юрій Федорович (24. 02. 1953, смт Антоніни, нині Красилів. р-ну Хмельн. обл.) – громадський діяч, журналіст, краєзнавець. Чл. ВУСК (1999), НСЖУ (2002). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1974, нині ТАНГ) та ВПШ у м. Київ. (1989). Працював ст. економістом, нач. план.-екон. відділу Терноп. обл. упр. культури (1976–83), у парт. органах (1983–91), інж. обл. підпр-ва теплових мереж (1992–94), на приват. підпр-вах Тернополя (1994–98), заст. нач. заг. відділу Терноп. міської ради (1998–2002), у прес-службі Терноп. ОДА (2002–04). Від 2004 – радник голови Терноп. обл. ради. Співініція-

лауреат з літератури 1966 р. Агнон Шмуель Йосеф” (Т., 2002).

тор створ. на Тернопільщині Асоц. Нобелів. студій і проведення *Нобелів. читань*. Автор понад 100 публікацій у колект. зб. та періодиці. Спів-орг-тор видання і співавтор передмови бібліогр. покажчика “Бучач. Обітована земля його серця: Нобелівський

Б. Савак, В. Уніят.

КОВАЛЬОБ

Олександр Олександрович (18 (31). 12. 1915, м. Рогачов, нині Білорусь – 18. 12. 1991, м. Київ) – скульптор. Нар. художник УРСР (1963) і СРСР (1979). Держ. премії СРСР (1950) та УРСР ім. Т. Шевченка (1975). Автор бронз. бюста *Т. Шевченка* у м. Кременець (1989).

Г. Чернихівський.

КОВАЛЬСТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– ремесло і мистецтво ковалів, отримання металевих виробів куванням. Для деформації, рубання та ін. робіт використовують бойки, зубила, ковадла, кліщі, кувалди, прошивки, шаблони та ін. Кування – спосіб обробки металу тисненням, за якого у результаті багатораз. переривчастого биття інструмента по заготовці (переважно нагрітій) вона набуває заданих розмірів і форм. Майстри ковальства (ковалі) виготовляють знаряддя праці, декор. решітки, огорожі, які прикрашають візерунками, згинами, завитками тощо, надаючи їм худож. вигляду. Ковал. вироби (сокирки, підкови, завіси, клямки, кочерги) *Є. Чубака* (с. Мушкатівка Борщів. р-ну) були експоновані на виставках у Тернополі та Києві. 1970-х на Тернопільщині пошир. карбування – рельєфне (опукле чи поглиблене) зображ. на металі за допомогою спец. чеканів (пуансонів), котрі майстри виготовляли самі. Для роботи використовували пластичні, м’які метали: мідь, латунь, алюміній, срібло, свинець та ін. На виставках експон. худож. вироби *О. Романюка* та *О. Буряка* (м. Заліщики), *М. Бездільного* (м. Бережани), *М. Поморського* (м. Бучач), *В. Прохорова*, *В. Луїичука* та *І. Мердака* (м. Тернопіль), *В. Чуя* (с. Білокриниця Кременец.),

І. Лижника (с. Кабарівці Зборів.), *Б. Сплавника* і *Й. Солтиса* (с. Устя-Зелене Монастириск.) р-нів.
А. Гриб.

КОВАЛЬСЬКИЙ

Богдан (1911, с. Кобиловолоки, нині Теребовлян. р-ну) – диригент, композитор, режисер. Закін. г-зію в м. Тернопіль та Вищий муз. ін-т ім. М. Лисенка в м. Львів. Викладав в академ. г-зії у Львові. 1937 емігр. до Канади. Працював у філії Укр. нац. об’єдн. (УНО) в м. Торонто, диригент жін. та мішан. хорів, режисер. Підготував бл. 30 концертів, поставив шість оперет і драм. Викладав на Вищих освітніх курсах Осередку укр. культури й освіти в м. Вінніпег. 1940–44 – диригент і реж. у філії УНО в Судбурах. Від 1944 – диригент хору “Україна” у Віндсорі, поставив низку драм і оперет.

Літ.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук.

КОВАЛЬСЬКИЙ

Іван Томич (1842, с. Біла, нині Чортків. р-ну – 1936, Іст Селкирк, пров. Манітоба, Канада) – літератор. Діяльний у Русько-Укр. радикал. партії. 1900 виїхав до Канади. Працював у пров. Онтаріо, згодом у м. Вінніпег. 1905 поселився на фермі Іст Селкирк. Автор віршів, опубл. у г. “Робочий народ”, “Українські робітничі вісті”, ж. “Робітниця”, зб. “Поети Канади” (К., 1958).

Б. Волницький.

КОВАЛЬСЬКИЙ

Павло Данилович (1875, с. Кобиловолоки, нині Теребовлян. р-ну – 1941, там само) – педагог, освітній і громадський діяч. Серед. і вищу освіту здобув у м. Львів. У родин. селі – дир. школи, яку до цього очолював його батько. Учасник постановок вистав, при читальні “Просвіти” організував хор, духовий оркестр, з яким їздив на огляди-конкурси у Теребовлю, Тернопіль і Львів. Диригував церк. хором. Виступав на вічах; голова Теребовлян. філії т-ва “Сільський господар”. Разом із батьком пропагував культуру садівництва, заклав у родин. селі кілька садів.

Г. Кушнерик.

КОВАЛЬСЬКИЙ

Францішек (Kowalski Franciszek; 21. 03. 1799, с. Паволоч, нині Попільнян. р-ну Житомир. обл. – 10. 10. 1862, м. Київ) – польський письменник, перекладач, педагог. Закін. *Кременець. ліцей* (1823). Вчителював на Волині (1823–25), у м. Варшава (1825–30, Польща), Галичині (1832–41) і на Поділлі (після 1841). Архівіст у м. Туль-

чин (1849–51, нині Вінн. обл.). Учасник польсь. повстання 1830–31. Автор зб. поезій “Меч і люття, або Пісні волі вільного поляка” (1831), “Жарти. Писані з 1824 до 1828 р.” (1839), драми “Тимон” (1850; про *Т. Заборовського*), перекладів і переробок п’єс Ж.-Б. Мольєра, повістей, текстів пісень, окремі з яких стали народними. Видав “Спогади: Щоденник” у 2-х тт. (К., 1859).

Лит.: УЛЕ. – К., 1990. – Т. 2.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОВАЛЬЧИК

Мечислав (1911, м. Підгайці – 13. 08. 1986, м. Єлень-Ґура, Польща) – військовик, релігійний діяч. Список РКЦ. Закін. школу в м. Підгайці, навчався в Ягеллон. ун-ті у м. Краків (Польща), ун-ті “Трегоріаніум” у м. Рим (Італія). Працював у магістраті м. Підгайці. 1939 мобіліз. у польсь. армію. 1939 К. заарешт. органи НКВС; перебував у тюрмах міст Бережани і Старобільськ (нині Луган. обл.), Уралу (РФ). Воював у армії ген. Андерса, учасник бой. операцій в Італії. 1959–71 – у Римі душпастирював, служив у костьолі св. Станіслава. Помер під час відвідин родичів у Польщі.

С. Колодницький.

КОВАЛЬЧИК

Оксана Миколаївна (08. 11. 1941, с. Плесківці, нині належ. до с. Чернихів Зборів. р-ну) – культурно-освітня діячка, педагог. Засл. прац. культури України (1999). Закін. Теремовлян. культ.-освіт. уч-ще (1959, нині вище уч-ще культури), Чортків. пед. уч-ще (1963), філол. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1971, нині Прикарп. ун-т). Від 1957 – зав. б-ки, згодом – зав. клубом у с. Городище Зборів. р-ну. 1963–66 працювала в Черніг. обл. 1966–67 – дир. рай. Буд.

культури у м. Зборів; 1967–72 – вчителька музики і співів у СШ м. Тернопіль. 1972–87 – дир. Терноп. рай. Буд. культури. 1987–94 – зав. відтеотеки обл. кіно-відеопрокату; 1994–2001 – нач. відділу культури Терноп. РДА. Від 2001 – методист Терноп. рай. Буд. культури.

М. Клим’юк.

КОВАЛЬЧИК

Ярослав Петрович (15. 10. 1934, с. Малковичі, нині Польща – 11. 07. 2000, м. Тернопіль) – фахівець у галузі будівництва автодоріг. Д-р екон. н. (1995), проф. Закін. Львів. політех. ін-т (1957, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у шлях. орг-ціях Терноп. обл.; 1972–95 – гол. інж. обл. автодору; за сумісн. – у Терноп. філії Львів. політех. ін-ту (від 1987, нині ТДТУ): від 1995 – зав. каф. економіки вироб. діяльності цього ВНЗ. Напрямок наук. діяльності: екон. обґрунтування ефективності використання автодорож. комплексу. Автор наук. праць, навч. посібників.

І. Луців (ЕСУ).

КОВАЛЬЧУК

Василь Григорович (псевд. – В. Верещак; 29. 01. 1942, с. Верещака Лановец. р-ну – 21. 08. 2002, м. Тернопіль) – журналіст, публіцист. Брат *І. Ковальчука*. Чл. НСЖУ (1971). Закін. Кременец. лісотех. технікум, ф-т журналістики Львів. ун-ту (1968, нині нац. ун-т). Працював кор., відповід. секр., ред. (від 1970) г. “Ровесник”, кор., відп. секр. г. “Вільне життя” (1976–90), “Тернопіль вечірній” (1990), “Відродження” (1990–94), “Селянська доля” (1994–95), від 1995 – кор. г. “Свобода”. Автор числ. публіцист. статей, нарисів, фейлетонів у пресі та кол. збірниках.

М. Ониськів.

КОВАЛЬЧУК

Володимир (р. н. невід., с. Колиндяни, нині Чортків. р-ну) – громадський діяч, меценат. Орден України “За заслуги”. Хрест ветерана підпіл. опору. Учасник 2-ї світ. війни. Нині проживає у Франції, де організував укр. т-во “Прогресива” ім. Т. Шевченка. Займається благодій. діяльністю: допомагає медикаментами потерпілим від Чорнобил. катастрофи, коштами – музеєм Т. Шевченка у містах Київ й Канів (Черкас. обл.) та ін. Завдяки спонсорству К. терноп. ансамбль “Червона калина” гастролював у м. Париж (Франція).

Б. Мельничук.

КОВАЛЬЧУК

Володимир Михайлович (15. 05. 1941, с. Буковець, Лемківщина, нині Польща) – майстер декоративно-ужиткового мистецтва, музикант, диригент. Чл. НСХУ (1993). Чоловік Г., батько Л. Ковальчук. Від 1946 проживав у с. Денисів, згодом – у с. Вел. Ходачків Козів. р-ну. Закін. Тереховлян. культ.-освіт. уч-ще (1964, нині вище уч-ще культури). Працював кер. хор. колективів Чортків. і Козів. РБК. Від 1970 проживав у м. Хоростків Гусятин. р-ну. Працював майстром у Терноп. худож.-виробн. комбінаті Худож. фонду України. Займається худож. обробкою шкіри (техніка плетіння, тиснення). Учасник виставок у Тернополі, Києві, Москві, Вел. Британії. Вироби зберіг. у ТОКМ, Держ. істор. і Музеї ім. Т. Шевченка в Києві, Черкас. й Денисів. красн. музеях та ін. Проживає в м. Сідней (Австралія).

В. Гаврилишин, Б. Савак.

КОВАЛЬЧУК

Володимир Михайлович (13. 05. 1958, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну) – лікар, громадський діяч. Депутат Терноп. облради 2-х скликань (1998, 2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1981, нині ТДМУ). Працював лікарем і зав. амбулаторії у Хмельн. обл. Від 1984 – в Копичинец. райлікарні: інфекціоніст, ендокринолог, лікар-ординатор, від 1991 – заст. гол. лікаря, від 1994 – гол. лікар. Від листопада 1997 – гол. лікар Гусятин. центр. рай. лікарні.

М. Токарчук.

КОВАЛЬЧУК

В'ячеслав Миколайович (26. 01. 1948, с. Полонисте, нині Голованів. р-ну Кіровогр. обл.) – вчений-економіст. Канд. екон. н. (1985), доц. (1992). Закін. екон. ф-т Київ. ун-ту (1971, нині нац. ун-т). 1971–77 – викл. і ст. викл. політ. економії в Кадіїв. філії Комунар. гірничо-металург. ін-ту (нині м. Стаханов Луган. обл.). Від 1977 –

в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): викл., ст. викл., доц. каф. екон. теорії. Від 1999 – заст. гол. ред. наук. ж. “Вісник ТАНГ”. Досліджує міжнар. екон. інтеграцію, макроекон. облік, теорію грошей і грош. обігу, історію екон. думки України, екон. нобе-

лістику. Автор бл. 150 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. 14 книг: “Теоретична макроекономіка” (1994), “Економічна теорія: Короткий курс” (1997, 2000), “Історія світової та української економічної думки” (2004, співавт.) й ін.

Х. Весна, Ю. Ковальков.

КОВАЛЬЧУК

Галина Михайлівна (з дому – Яцента; 04. 10. 1946, с. Ласківці Тереховлян. р-ну – 06. 01. 2001, м. Хоростків

Гусятин. р-ну) – художниця (декоративно-ужиткове мистецтво). Дружина В., мати Л. Ковальчуків. Чл. НСХУ (1993). Закін. відділ. худож. кераміки технікуму нар. промислів у м. Косів Івано-Фр. обл. (1978, нині коледж приклад. та декор. мист-ва). Жила і працювала у Хоросткові. Займалася худож. обробкою шкіри (техніка тиснення). Учасниця виставок у Тернополі, Львові, Києві, Москві (1986, нині РФ), Німеччині. Персон. – в Тернополі (1995), Києві (1997). Роботи зберіг. у Київ. істор. музеї, Музеї історії Києва, Львів. етногр. музеї, ТОКМ. Серед тв.: шкатулки “Князь Василько Тереховльський”, “Северин Наливайко”, “Козак Мамай”; кубок “900-річчя Тереховлі”; плакетки “Богдан Хмельницький”, “Петро Сагайдачний”, “Байда-Вишневецький”; панно “Князь Володимир”, “Княгиня Ольга”, “Архангел Михайл”.

А. Гриб, М. Ониськів.

КОВАЛЬЧУК

Євген Йосипович (26. 06. 1948, с. Козівка, нині Терноп. р-ну) – різьбяр по дереву, живописець.

Закін. ПТУ № 9 (1966) і студію образотвор. мист-ва (1968) у Тернополі, технікум приклад. мист-ва у м. Косів Івано-Фр. обл. (1975, нині коледж приклад. та декор. мист-ва). 1975–91 – художник-конструктор ВО з виготовл. меблів і деревообробки в смт Микулинці Тербовлян р-ну. Від 1983 – кер. зразк. дит. студії нар. промислів у Микулинцях, від 1986 – артист цирку та естради. Учасник обл. та респ. виставок у містах Тернопіль (1982, 1985–89, 1991–93, 1995, 1997, 1999), Київ (1991–92, 1994, 1999), персон.: смт Микулинці (1996), м. Тербовля (1997). Серед тв.: “Портрет А. Петрика” (1985), “Ріка Гнізна” (1986), “Білий бузок” (1998), “Товтри” (1999), скриньки, шкатулки (1982–2004). Вироби зберіг. у ТОКМ, музеї м. Сан-Паулу (Бразилія), приват. колекціях у США і Канаді.

Літ.: Гриб А. Барвисті джерела. – Т., 1998.

А. Гриб.

КОВАЛЬЧУК

Іван Григорович (01. 01. 1949, с. Верещаки Лановец. р-ну – 10. 10. 2000, м. Тернопіль) – педагог, громадський діяч. Брат *В. Г. Ковальчука*. Нагороди СРСР. Відмінник освіти України (1999). Закін. Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1971, нині ТДТУ). Працював на Терноп. комбайн. з-ді: інж., секр. ком-ту комсомолу. Від 1973 – 2-й, від 1975 – 1-й секр.

Терноп. МК ЛКСМУ. 1979–2000 працював із перервою (1981–86 – заст. нач. обл. упр. профтехосвіти) дир., від 1994 – заст. дир. з навч.-виробн. роботи Терноп. тех. уч-ща № 1 (згодом СПТУ № 9, нині Тех. коледж ТДТУ).

Г. Яворський.

КОВАЛЬЧУК

Лариса Володимирівна (р. н. невід. м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну) – бандуристка. Дочка *В. і Г. Ковальчуків*. Закін. СШ № 2 та муз. школу в Хоросткові, Терноп. муз. уч-ще, Київ. консерваторію (нині нац. муз. акад.). В Австралії – солістка філармонії в м. Сідней. Дипломантка багатьох конкурсів. Під час приїзду на батьківщину в жовтні 2000 брала участь у концертах із нагоди 10-річчя відновлення орг-ції “Союз українців” та присвяч. Покрові Пресв. Богоро-

диці, 10-річчю відродження Укр. козацтва, вшануванню вояків УПА, творч. звіті майстрів мист-в і аматор. худож. колективів Гусятин. р-ну в м. Тернопіль.

Б. Мельничук.

КОВАЛЬЧУК

Леонід Якимович (15. 03. 1947, с. Тернавка Ізяслав. р-ну, нині Хмельн. обл.) – вчений у галузі хірургії, педагог, громадський діяч. Д-р мед. н. (1988), проф. (1991). Чл.-кор. АМНУ (2003). Засл. діяч н. і т. України (1996). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2000), Почесна грамота ВР України (2003). Диплом міжнар. рейтингу “Золота фортуна” (2001).

Занес. у “Золоту книгу еліти України” (2000). Закін. Одес. мед. уч-ще (1967), Терноп. мед. ін-т (1973, нині ТДМУ). Працював хірургом дільн. лікарні в с. Устя-Зелене Монастириц. р-ну. Від 1975 – лікар-хірург, зав. хірург. відділу рай. лікарні № 2 у с. Великі Дедеркали Шумс. р-ну, від 1978 – зав. хірург. відділу центр. рай. лікарні в м. Знамянка Кіровогр. обл. Від 1980 – в Тернополі: хірург міськ. лікарні № 1, асист., доц. каф. хірургії мед. ін-ту (від 1981), гол. хірург обл. упр. охорони здоров’я (1983–87), від 1987 – зав. каф. шпитал. хірургії, від 1994 – проректор з лікув. роботи, від 1997 – ректор ТДМУ. Досліджує хірург. патологію органів черев. та груд. порожнин, магістрал. судин, проблеми остеопорозу. Автор і співавт. понад 200 наук. праць, серед них монографії та посібники: “Атлас хірургічних операцій і маніпуляцій” (1997), “Шпитальна хірургія” (1999), “Клінічна хірургія” (2000, 2002), “Невідкладна хірургія” (2000), “Органний кровообіг при передракових станах стравоходу та шлунка” (2001), “Хірургія демпінг-синдрому” (2002; всі – Т.). Має 25 патентів на винаходи. Голова Асоц. хірургів Тернопільщини (від 1998).

І. Венгер.

КОВАЛЬЧУК

Микола Федорович (03. 01. 1949, с. Дудин, нині Бродів. р-ну Львів. обл.) – архітектор, краєзнавець, громадський діяч. Чл. НСАУ (1983) і ВУСК (2001). Почес. чл. Всеукр. т-ва “Просві-

та” (1998). Закін. архіт. ф-т Львів. с.-г. ін-ту (1974, нині аграр. акад.). У Теробовлян. р-ні – рай. архітектор (від 1974), зав. відділу арх-ри і буд-ва РДА, голова орг-ції ВУСК. Осн. роботи: в’їзні знаки у м. Теробовля (1984), Теробовлян. р-н (2 шт., 1979, 1985), смт Микулинці та с. Долина; пам’ятні знаки полеглим у нім-рад. війні односельцям у Довгому, Кровинці, Сущині, Хмелівці, Надричному й ін. селах Теробовлян. р-ну (1985), на місцях розстрілу євреїв у с. Плебанівка (1985) та загибелі боївки в с. Панталиха (2001); пам’ятники І. Франку в Теробовлі (1999; співавт.) і 15-и гімназістам Теробовлян. г-зії, яких органи НКВС закат. у Терноп. тюрмі (2002). Автор кн. “Теробовлянський замок” (1997), статей у краєзн. збірниках, віршів. Чл. редколегій кол. зб. “Історія міст і сіл Теробовлянщини” (1997), альманаху-календаря “Теробовлянщина” (2001), ж. “Теробовлянщина” (1999–2002). Упорядник і ред. зб. поезій., альманахів та істор. нарисів теробовлян. авторів. Очолює літ. студію “Первоцвіт” у Теробовлян. г-зії.

Лит.: Тернопілля ’96: Регіональний річник. – Т., 1996; Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини. – Т., 2003.

Г. Кушнерик.

КОВАЛЬЧУК

Мирослава Іванівна (05. 11. 1943, м. Івано-Франківськ) – педагог, громадська діячка. Відмінник нар. освіти України (1991). Відзнака Терноп. міськ. ради “За особливі заслуги перед містом” (2001). Депутат Терноп. міськ. ради 2-х склик. (1985–91). Закін. істор.-філол. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1966, нині Прикарп. нац. ун-т). Вчительювала у с. Нижчі Луб’янки Збараз. р-ну, працювала зав. дит. садком у м. Тернопіль, на кер. громад. роботі (1966–75). 1975–80 – чл. президії і секр.

(заст. голови) Терноп. ОК профспілки працівників освіти, вищої школи і наук. установ. Від 1980 – кер. Терноп. міськ. центру дит. творчості. Автор і орг-тор виконання багатьох проєктів, зокрема “Милосердя”, фестивалю “Повір у себе” (для дітей-інвалідів), конкурс.-розваж. програм “Я народилась україночкою на світі”, “Козацькі забави”, родин. свята “Сузір’я” та ін.

Я. Павлів.

КОВАЛЬЧУК

Петро (17. 01. 1894, с. Красносільці, нині Збараз. р-ну – 29. 10. 1961, США) – релігійний і громадський діяч. 1913 емігрував до США (м. Ірвінгтон). Від 1957 – президент, почес. президент Укр. євангел. об’єдн. у Пн. Америці. Голова Укр. центр. ком-ту в шт. Нью-Джерсі, голова відділу Укр. нар. союзу.

Б. Мельничук.

КОВАЛЬЧУК

Петро Іванович (27. 03. 1931, с. Вовківці, нині Дністрове Борщів. р-ну – 25. 02. 1995, м. Заліщики) – письменник, журналіст.

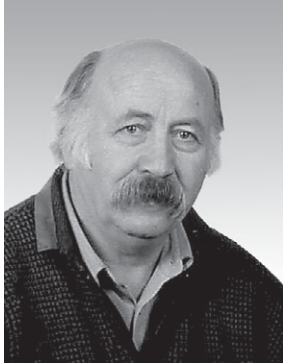
Чл. НСЖУ (1970), НСПУ (1995). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1957, нині нац. ун-т), ф-т журналістики ВПШ у м. Київ (1965). Вчителював, від 1957 – інспектор райвно, відп. секр. рай. газети в смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну, кор. г. “Надзбручанська правда” в м. Борщів. 1965–75 – ред. рай. г. “Колос” в м. Заліщики, від 1975 – власкор обл. г. “Вільне життя”. Автор романів “Листи до живих” (ж. “Жовтень”. – 1972. – № 1, 2; окремо вид. 1988) і “Ростиславичі” (1993; 2-а ч. незаверш., вийшла 1998 під назвою “Отрок князя Василька”), “Половання на дика” (неопубл.), повісті “Тридцять дев’ятий” (1979), п’єс “Ніч перед визволенням” (1984) та “Дмитро Горіцвіт”, нарисів і статей. На буд. в Заліщиках, де жив К., відкрито мемор. таблицю (1995); про нього створ. телевіз. д/ф “Сонцелюб з-над Дністра” (2001; реж. Я. Гевко), дружина К. видала однойм. книгу (Т., 2002).

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2001 рік: Бібліографічний список. – Т., 2000.

В. Барна.

КОВАЛЬЧУК

Станіслав Мар'янович (28. 03. 1942, м. Тернопіль) – живописець. Чл. НСХУ (1992). *Літ.-мист. премія ім. М. Бойчука* (1990). Закін. Львів. уч-ще приклад. мист-ва (1968, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва). Проживав в Тернополі. Займається монумент. (розпис) і станк. (натюрморт, пейзаж, портрет) малярством. Учасник кол. виставок у містах

України, в Москві (нині РФ) та Братиславі (нині Словаччина); індивід. – Тернопіль (1972, 1992), Новосибірськ (нині РФ) і Москва (1982). Від 1990 – чл. мист. гурту “Хоругва”. Тв.: “Натюрморт з яблуком” (1979), “Пейзаж” (1982), триптих “Людина і природа” (1985), “Портрет дочки Соломії”, “Старий млин” (1999; всі – олія); монумент. роботи (темпера) – розпис “Свято врожаю” у Микулинец. водогрязелікарні (1982; співавт.), у Тернополі – 6 геральд. композицій у ЗОШ № 1 (1986) і 7 розписів у ЗОШ № 13 (1988).

І. Дуда.

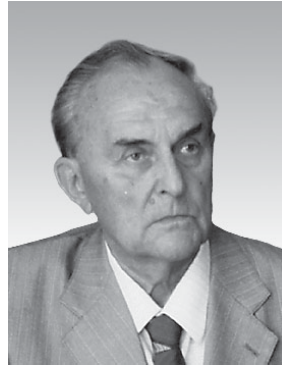
КОВАЛЬЧУК-КАРМАЗІН

Надія Ярославівна (29. 07. 1960, с. Оліїв Зборів. р-ну) – живописець, графік. Закін. у м. Львів уч-ще приклад. мист-ва ім. І. Труша (1979, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва) та Укр. полігр. ін-т (1992; нині акад. друкарства). Працювала у м. Броди на Львівщині, від 1982 – в Тернополі. Творить у галузі графіки і станк. живопису. Учасниця кол. виставок у містах України. Тв.: портрети – “Пряля” (1982), “Автопортрет” (1983), “Дівчина Інна” (1994), “Портрет сина Ростислава” (1995); пейзажі – “Свіжість” (1994), “Зустріч з минулим. На руїнах Тербовлянського замку” (1995), “Боротьба з морською стихією” (1996); натюрморти, графічні малюнки та ін.

І. Дуда, П. Медведик.

КОВАНОВ

Костянтин Васильович (07. 01. 1921, м. Харків) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1974), проф. (1975). Учасник нім.-рад. війни. Закін. Башкир. мед. ін-т (1949, м. Уфа, нині Респ. Башкортостан, РФ). 1953–57 – асист. мед. ін-ту

в м. Одеса. 1957–91 – зав. каф. норм. фізіології Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ), від 1991 – проф. цієї ж кафедри. Осн. напрямки наук. діяльності: механізм регуляції системат. і регіонар. кровообігу, типи функціон. адаптації серця, фізіол. фактори ризику виникнення його хвороб. Автор і співавт. понад 80 наук. праць і навч.-метод. посібників. Має автор. свідоцтво на винахід.

А. Гудима.

КОВБА

Жанна Миколаївна (24. 01. 1940, м. Славути, нині Хмельн. обл.) – історик, педагог. Дружина *М. Феллера*. Канд. істор. н. (1973). Закін. Львів. ун-т (нині нац. ун-т). Працювала в Укр. полігр. ін-ті у Львові (нині Укр. акад. друкарства), пед. ін-ті в м. Дрогобич (нині пед. ун-т). Нині – доц. Нац. тех. ун-ту “Київський політехнічний інститут”, н. с. Ін-ту юдаїки в м. Київ. Не раз приїжджала на Тернопільщину, зокрема для збору матеріалів про *Праведників народів світу* – уродженців області, а також для своєї кн. “Людяність у безодні пекла (поведінка місцевого населення Галичини в роки остаточного розв’язання єврейського питання)” (К., 1998, 2000). Упоряд. кн. “Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали. 1941–1944 рр.”, “Рабин Давид Кахане. Щоденник Львівського гето. Спогади рабина Давида Кахане” (обидві – К., 2003).

Ю. Ковальков.

КОВБЕЛЬ

Антін Семенович (24. 08. 1904, м. Борщів – 20. 05. 1979, м. Торонто, Канада) – інженер, громадський діяч. Син *О. і С. Ковбелів*. Від 1908 – в Канаді. Під час студій у Манітоб. ун-ті діяльний в укр. студент. гуртку “Прометей”, згодом – у Нар. домі, “Взаємній помочі”. Від 1940 – в м. Торонто. Працював інж.-плановиком на буд-ві. Діяльний у Союзі укр.-самостійників та ін. нац. орг-ціях. Автор публікацій у періодиці.

Х. Весна.

КОВБЕЛЬ

Осипа (21. 09. 1884, с. Трійця, нині Борщів. р-ну – 08. 03. 1960, м. Торонто, Канада) – громадська діячка. Дружина *С.*, маги *А. Ковбелів*. 1909 емігрувала до Канади (м. Вінніпег). Тут ак-

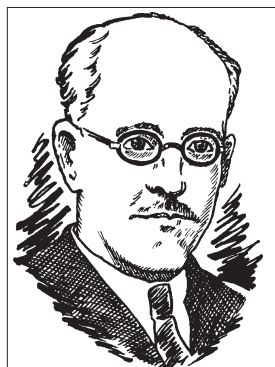
тивно співпрац. з т-вом “Боян”, Укр. нар. домом; виступала в театр. виставах; 1928–32 – голова Жін. т-ва ім. Лесі Українки. Від 1942 – в м. Торонто. Діячка Жін. т-ва ім. Княгині Ольги та ін. громад. орг-цій.

Лит.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Волинський.

КОВБЕЛЬ

Семен Федорович (25. 01. 1877, м. Борщів – 03. 01. 1966, м. Торонто, Канада) – письменник,

громадський діяч. Чоловік О., батько А. Ковбелів. Шевченків. медаль (1961). Чл. Ліги мистців Канади (1954). Від 1909 – в Канаді (м. Вінніпег). Провадив будів. підпр-во; спорудж. церкви; виконував різьбяр. замовлення. Від 1912 публікував вірші, оповідання, розвідки

у “Канадійському фермері”, “Українському голосі”, “Нашому шляху” та ін. часописах і календарях. Деякі твори вміщені у 4-том. декламаторі (зб. поезій укр. поетів в Україні та Канаді) “Сніп” (1939); підготував зб. “Цвітки і Колючки”. Автор поеми-сатири “Птича Революція”, понад 20 п’єс, зокрема: “Новий Вертеп” (постав. 1918, 1939 у Вінніпезі), трагікомедії “Дівочі мрії” (1919, постав. у Канаді, США, Зх. Україні), драми “Ляхо-Татари” (ін. назва – “Конфіденти”; постав. у Вінніпезі 1920); оперети “Скарб в жебрачій торбі” (1934), драм “Недоспівана пісня” (інсценізація повісті “Мотря” з циклу Б. Лепкого “Мазепа”, 1934; поставлена у Вінніпезі й Торонто), “На царському суді”, “Батурин”, “На руїнах Батурина”, “На жертвенник слави”, комедій-одноактівок, фантазії на тлі стріл. могили “Там, де червоні маки цвіли” (постав. 1940 у Вінніпезі), драми-фантазії “Парубочі мрії” (1942; не поставлена) та ін. 1912 засн. співац.-драм. т-во “Боян”, його голова у Вінніпезі. Автор та упоряд. багатьох матеріалів у “Пропамятній Книзі УНДому” (1949). Виступав як актор у виставах; першим у Канаді зіграв роль Карася в опері “Запорожець за Дунаєм”. Чл. 1-ї управи “Взаємної помочі” й управи УЧХ. Від 1942 – в м. Торонто.

Лит.: “Журавлина” книга. Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. – Т., 2001. – Ч. 2.

Б. Мельничук.

КОВБУЗ

Софія (справж. прізви. – Гомик; 1886, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. – 1933, там само) – концертна співачка (сопрано). Вокал. освіту здобула у Коломий. філії Вищого муз. ін-ту ім. М. Лисенка у Львові та приватно – в м. Мілан (1926, Італія). Часто виступала із сольними концертами у містах Галичини, зокрема в Тернополі (безрезень 1927), Бережанах, Заліщиках.

Лит.: Лисенко І. Словник співаків України. – К., 1997.

П. Гуцал.

КОВДРАШ

Йосиф (1860, с. Худиківці, нині Борщів. р-ну – бл. 1940, там само) – лірник-співак. Співав у родин. і сусід. селах церк. та світ. нар. пісні. 1910 О. Роздольський записав від К. пісні “Довбуш” (“Ой попід гай зелененький...”), “Про Почаївську чудотворну ікону Матері Божої”, “За святого Юрія” (“В славнім місці Лазареті”) та ін. Зошит О. Роздольського з репертуаром К. зберіг. у фондах ІМФЕ НАН у Києві.

П. Медведик.

КОВЕРКО

Олег (07. 05. 1937, х. Веселівка побли. м. Підгайці (за ін. даними с. Вага, нині Теребовлян. р-ну) – поет, педагог. Закін. ф-т літературознавства ун-ту в м. Чикаго (1962, США). Працював учителем, від 1971 – в Укр. ін-ті сучас. мист-ва у Чикаго. Чл. освіт. ком-ту “Горизонти” (1965–68). Автор зб. поезій “Ескізи над віддаллю” (Нью-Йорк–Чикаго, 1966), “Втеча” (Чикаго, 1969). Твори опубл. у зб. “Слово” (т. 3, Нью-Йорк, 1968), антології сучас. укр. поезії на Заході “Координати” (т. 2, Нью-Йорк, 1969), альманасі “Авжеж” (1990), ж. “Сучасність” та ін. період. виданнях у діаспорі та Україні.

Б. Волинський.

КОВЕШНИКОВ

Володимир Георгійович (08. 11. 1931, м. Борисоглебськ Воронеж. обл., нині РФ) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1972), проф. (1973). Засл. діяч н. і т. України (1993). Держ. премія України в галузі н. і т. (2000). Дійс. чл. Міжнар. акад. інтегративної антропології та АН ВШ України (1994). Закін. мед. ін-т у м. Саратов (1955, нині РФ). Від 1965 – доц., 1972–84 – зав. каф. анатомії людини, одночасно – прорек-

тор із навч. роботи (1981–84) Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Від 1984 – ректор мед. ін-ту в м. Луганськ (нині ун-т). Сфера наук. зацікавлень: екол. морфологія нерв., ендокрин. і кістк. систем. Автор 300 співавт. понад 300 наук. праць і навч.-метод. посібників.

Має 6 автор. свідоцтв на винаходи.

Я. Федонюк.

КОВЖУН

Павло Максимович (03 (15). 10. 1896, с. Костюшки, нині Велика Фосня Овруц. р-ну Житомир. обл. – 15. 05. 1939, м. Львів) – художник-графік, мистецтвознавець. Навчався в худож. уч-щі в м. Київ. Від поч. 1916 з військами Пд.-Зх. фронту рос. армії перебував на пд. Тернопільщини. 1919 – хорунжий Армії УНР, воював у квітні–червні того ж року на Кременеччині в Окремому корпусі січ. стрільців, у листопаді 1920 перейшов р. Збруч, інтернований. Від 1921 – у Львові: співорг-тор і секр. гуртка діячів укр. мист-ва (1921), чл.-засн. Асоц. незалеж. укр. митців (1931), ред. ж. “Митуса” і “Мистецтво”. Разом з *М. Осінчуком* розписував церкви, у т. ч. на Тернопільщині, зокрема в с. Озерна (нині Зборів. р-ну), м-ку, нині смт Гримайлів (Покрови Пресв. Богородиці, 1928); м. Копичинці (св. Миколая, 1936; обидва – нині Гусятин. р-ну) та ін. Видав нариси про творчість *Л. Геца*, *М. Глуценка*, *О. Грищенка* та ін. укр. художників.

П. Бабій, І. Дуда.

КОВИЛА

волосиста (*Stipa capillata* L.; нар. назви – ковила, боже тіло); **вужколиста** (*Stipa tirsia* Stev.; нар. назва – ковила звичайна); **дніпровська** (*Stipa borysthonica* Klok. ex Procd.; нар. назва – ковила); **найкрасивіша** (*Stipa pulcherrima* C. Koch.; нар. назви – шовкова трава, ковила); **пірчаста** (*Stipa pennata* L. s. str.; нар. назви – ковил перистий, остянка, кейло) – багаторічні щільнодернинні рослини з родини Злакові (Poaceae). Занесені до Черв. кни-

Ковила
волосиста.

ги України. Рослини декор., лікар. та кормові. Зростають на кам'яних та лучно-степ. схилах, піщаних ґрунтах, на остепнених схилах, узліссях у Бережан. Гусятин., Заліщиц., Кременец. р-нах. Під охороною – у природ. заповіднику “*Медобори*” та філії “*Кременецькі гори*”.

Лім.: *Козій Г.* Флора і рослинність західних областей України. – Л., 1963; *Основи екології.* – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

КОВПАК

Марія Андріївна (27. 01. 1942, м. Бердянськ Запоріж. обл. – 22. 12. 2003, м. Тернопіль) – техно-

лог, громадська діячка. Орден “Знак Пошани” (1986), медалі СРСР. Депутат Терноп. обл. ради (1990–94). Закін. технол. ін-т харч. пром-сті в м. Київ (1964, нині ун-т харч. технологій) та Акад. сусп. наук при ЦК КПРС (1985, м. Москва, нині РФ).

1964–75 – нач. зміни цукрозаводу в смт, нині м. Хоростків Гусятин. р-ну, 1975–81 – інструктор відділу легкої, харч. пром-сті й торгівлі, 1981–86 – зав. відділу легкої пром-сті й товарів нар. споживання Терноп. ОК КПУ; 1986–91 – голова Терноп. обл. ради незалеж. профспілок.

Т. Люба.

КОВПАК

Сидір Артемович (25. 05 (07. 06.). 1887, с. Котельва, нині смт Полтав. обл. – 11. 12. 1967, м. Київ) – військовий і державний діяч. Співорг-тор партизан. руху в Україні 1941–44, генерал-майор (1943). Двічі Герой Рад. Союзу (1942, 1944). Від осені 1941– ком-р Путивл. партизан. загону, потім – з'єднання партизан. загонів Сум. обл. Під час Карпат. рейду з'єднання проходило 2–15 липня 1943 тер. Тернопільщини за маршрутом: Ісерна (нині Кутянка), Сураж і Магвіївці Шумс., Борщівка, Борсуки, Жуківці та Буглів (Лановец.), Діброва, Синява, Новий Раковець і Вищі Луб'янки (Збараз.), Кошляки, Полупанівка, Скалат і Остап'є (Підволочис.), Рашівці та Яблунів (Гусятин.), Скомороше (Чортків.), Трибухівці й Переволока (Бучац.), Горішня Слобідка, Стара Гута (нині Завадівка) і Горожанка (Монастирис. р-нів). У вересні того ж року розрізн. групи ковпаківців поверталися через Тер-

нопільщину з Карпат на Полісся. 1946 К. – міністр оборони УРСР, 1947–67 – заст. голови, від квітня 1967 – чл. Президії ВР УРСР.

Лім.: Довідник з історії України. – К., 2002.

П. Гуцал.

КОВТОНЮК

Михайло Омелянович (24. 06. 1931, с. Лідава, нині Здолбунів. р-ну Рівнен. обл. – 20. 03.

2004, м. Вінниця, похов. у с. Лідава) – вчений у галузі економічної географії, літератор. Канд. геогр. н. (1971), проф. (1991). Закін. Львів. ун-т (1954, нині нац. ун-т). Учительовав у школах Рівненщини (1954–71). Від 1971 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині

ТАНГ): зав. підготов. відділ., декан вечір. ф-ту, доц., проф., зав. каф. тер. орг-ції продуктив. сил та упр. труд. ресурсами (до 2002). Автор наук. праць, чл. автор. колективу “Української географічної енциклопедії”. Серед літ. тв.: зб. віршів “Спечи, мамо, хліб...” (1993), “Нескорима Волинь” (1995), “Дулібська легенда” (1996), зб. пісень “Одолень-трава” (1999), “Волинський романс” (2001; усі – Т.) та ін.

Лім.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т. 2003.

В. Дерій, Б. Мельничук.

КОВЧ

Омелян Григорович (20. 08. 1884, с. Космач, нині Івано-Фр. обл. – червень 1944) – релігійний діяч. Навчався у г-зії в м. Львів. Філософ. та теол. студії закін. у м. Рим (1911, Італія), рукопклад. на священика. Завідував парафією в м-ку, нині смт Підволочиськ, відтак – на парафії в Козарці (Югославія). 1916 повернувся в Галичину, душпастирював на Рогатинщині (нині Івано-Фр. обл.). 1919 – сотник УГА, польовий духівник Бережан. коша. Учасник *Чортків. офензиви* та походу УГА на Сх. Україну. Перебував у польс. полоні. Від 1921 – парох у м. Борщів, від 1922 душпастирював у м-ку, нині м. Перемішляни та в с. Коросне (обидва на Львівщині). Восени 1943 К. за переховування євреїв заарешт. гестапо і запротор. до концтабору поблизу м. Любінь (Польща), де загинув мучениц. смертю. 1999 Єврей. рада України присвоїла К.

звання “Праведник України”, 2001 Папа Іван Павло II проголосив К. священномучеником.

Б. Пиндус.

КОГУЇСЬКА

Наталія Семенівна (з дому – Левенець; 1905, с. Лози, за ін. даними м-ко Вишнівець, нині смт Збараз. р-ну) – письменниця, журналістка, педагог, громадська діячка. Почес. чл. Союзу українко Канади (СУК). Шевченків. медаль КУК; медаль м. Вінніпег від Клубу укр. професіоналістів і підприємців. Чл. Асоц. журналістів-українців Канади. 1928 емігрувала до Канади. Студіювала малярство у Франції та Італії. Голова СУК (1942–48), ред. “Сторінки Союзу” в г. “Український голос”. Голова Ком-ту українок Канади (1943–46). 1960–90 – 1-й і незмін. ред. жін. ж. “Промінь”. Діяльна у відділі ім. Лесі Українки, Укр. музеї Канади, Федерації етніч. преси Канади і Прес-клубі в м. Вінніпег. Автор повісті “В полеті до волі”, новел, наук. праці “Релігійні мотиви в творчості Лесі Українки”. Підготувала “Ювілейну книжку до 25-ліття СУМК” (1934), історію СУК (1952), нарис історії СУК “Дорогами сорокаріччя” (1966), історію Ін-ту св. Володимира в Торонто “Перед брамою” (1969) та ін. 1992 перебувала у Тернополі, де мала зустріч у “Союзі українок”, зробила добротин. внесок на його розвиток.

Б. Мельничук.

КОГУТ

Богдан Євгенович (31. 01. 1930, с. Терпилівка, нині Підволочис. р-ну) – громадсько-політичний діяч. Навчався в укр. г-зії, СШ № 1 у Тернополі. Чл. Юнацтва ОУН (1945). 1 листопада 1948 К. заарешт. органи МДБ; засудж. на 10 р. ВТТ; ув’язн. у м. Воркута (нині Респ. Комі, РФ). 1954 повернувся до Тернополя. Навчався у політех. ін-ті (нині

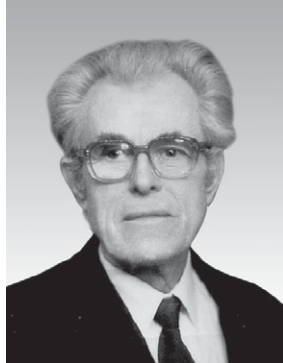

ТДТУ), через хворобу ін-т залишив. Працював майстром-будівельником в облспоживспілці, від 1966 – постачальником на Терноп. комбайн. з-ді. Співзасн. Терноп. обл. спілки політв’язнів і репресованих (1990), від 2002 – її голова.

Б. Головин.

КОГУТ

Богдан Йосипович (15. 03. 1921, с. Конюхи, нині Козів. р-ну) – політв'язень, педагог, письменник, громадський діяч. Син *Й. Козута*. Чл. НСПУ (1999). *Премія ім. Б. Ленкого* (2001). Чл. ОУН (1939); під час нім.-фашист. окупації його тричі заарешт. гестапо; щоразу втік-ав з-під розстрілу. 1945 К. заарешт. органи НКДБ, за-суд. на смерт. кару,

яку замінили на 25 р. ув'язнення і 5 р. позб. громад. прав; перебував на каторж. роботах на Колимі (нині РФ). 1956 звільн. без права проживання в Зх. Україні; поселився в Миколаїв. області. Екстерном здобув серед. освіту, закін. ф-т іноз. мов Одес. ун-ту (1966). Викл. англ. і нім. мови у США та суднобуд. ін-ті в м. Миколаїв. Наприкінці 1980-х переселився у м. Львів, учасник нац.-патріот. діяльності. Автор трилогії споминів-романів “Під чорними вітрами” (Л., 1995, 1997, 1999), нарису про б-бу односельців за незалежність України в 20 ст. у кн. “Літопис нескореної України” (Л., 1997) та ін. публікацій.

Б. Савак, В. Хома.

КОГУТ

Ганна Володимирівна (з дому – Герасимович; 21. 02. 1899, с. Красів, нині Миколаїв. р-ну

Львів. обл. – 04. 05. 1989, с. Терпилівка Підволочис. р-ну) – хоровий диригент-аматор, фольклористка. Дочка *В. Герасимовича*. Дитинство минуло в с. Терпилівка, де закін. школу. Навчалася в укр. г-зії у м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), на філософ.

ф-ті (фах – філолог) Карлового ун-ту в м. Прага (Чехія), де виступала у спів. колективах, опанувувала диригування. 1926 засн. у Терпилівці хор, очолювала його до останніх років життя, за винятком періоду ув'язнення у сталін. конц-

таборі після війни; у репертуарі колективу були твори *М. Вериківського*, *Ф. Колесси*, *О. Кошиця*, *М. Лисенка* та ін. композиторів. Збирала і записувала нар. пісні, залишила спогади про *С. Крушельницьку*, двоюрід. брата – композитора *Б. Кудрика*, *Р. Шухевича*. Допомогала *І. Гереті* та істориків з м. Івано-Франківськ *П. Арсеничу* в підготовці публікацій про свого батька та ін. діячів культури. До 100-річчя від дня народження К. 21 лютого 1999 в Тернополі відбувся концерт засл. капели України “Трембіта”, того ж дня в с. Терпилівка – святкова академія, в якій взяв участь сільс. хор. колектив, яким керувала К.; *Б. Демків* присвятив К. вірш “Воскресіння пісні” (1990).

Лім.: Бучик М. Була в дівчини доля... (Про А. Герасимович-Когут) // Джерело (вид. ТОКМ). – 1994. – № 1; *Самодала В.* Продовжила славу Шухевичів і Герасимовичів // Гомін волі. – 1999. – 20 лют.

Р. Матейко.

КОГУТ

Йосиф Олексійович (06. 01. 1888, с. Конюхи, нині Козів. р-ну – 16. 07. 1980, там само) – громадсько-освітній діяч, фольклорист, літератор. Багько *Б. Козута*. Від 1910 – секр. читальні “Просвіти”, активіст т-ва “Сокіл” у родин. селі. Воював в УГА, за що заарешт. та ув'язн. у Бригідках. Після 1920 – діяльний у “Просвіті” та “Сільському господарі”; співорг-тор т-ва “Луг” (1928) і оркестру в Конюхах (1928). Збирав фольклор., етногр. та істор. матеріали, записував нар. пісні. Автор мемуар.-літ. тв. “Фамілійна минувшина”, “З власного пережитого”, “Село Конюхи від вересня 1939 до 18 липня 1944 року”, “Конюхівські парсуни”, “Яцко – господарський син”, “Пан радник Згуровський – кандидат у депутати”, “Сибірско-орендар на корчмі” та ін. (усі – в рукописах).

В. Хома.

КОГУТ

Осип (1891, м. Бучач – р. і м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч. Навчався в г-зіях міст Бучач та Коломия (нині Івано-Фр. обл.). Від 1920 – адвокат у м-ку Богородчани (нині смт Івано-Фр. обл.). Чл. управи Укр. соціал-радикал. партії. 1928 – посол до польс. сейму. 1939 К. заарешт. більшовики. Помер на засланні.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КОГУТ

Павло Васильович (25. 03. 1926, с. Конюхи, нині Козів. р-ну) – священник, громадський діяч. 1944 виїхав до Австрії. Навчався на політех. ф-ті

ун-ту в м. Мюнхен (Німеччина), згодом студіював богослов'я. Душпастирював у Франції, опікун дітей-українців, навчав їх рідної мови, пісень, танців. Ініціатор створ. "Української оселі" (освячена 1964), де працював разом із молодими українцями майже 9 р.; 1970 її відвідав Патріарх *Й. Сліпий*. К. офірував кошти на ремонт школи і дит. садка в родин. селі, сприяв буд-ву церкви у м. Люрд (Франція). 2004 організував для укр. діаспори у Франції святкування 190-річчя від дня нар. Т. Шевченка.

І. Гаврильцьо, П. Таран.

КОГУТ

Теофіл (1879, с. Кип'ячка, нині Терноп. р-ну – 1943, м. Тернопіль) – військовик, громадський діяч. 1919 – старшина УГА, нач. міліції Терноп. повіту.

В. Ханас.

КОГУТ

Ярослав (15. 06. 1902, с. Кутківці, нині належ. до м. Тернопіль – р. см. невід., м. Прага, Чехія) – лікар, організатор охорони здоров'я. 1913–14 навчався в укр. г-зії у Тернополі; іспит зрілості склав 1921. Студіював медицину в Празі, там працював хірургом, гол. лікарем Готвальд. клініки Лібус. Діяльний в укр. громад. орг-ціях. Автор наук. праць, публікацій у періодиці.

Б. Волинський, Д. Чубата.

КОГУТЯК

Іван (1893 – 1968, м. н. і см. невід.) – антрепренер (театр. підприємець), актор. Працював в Укр. рухомому драм. театрі в м. Станіслав (1920, нині Івано-Франківськ). Деякий час театр базувався в м. Заліщики. 1939–44 – дир. муз.-драм. театру в м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), який від липня 1923 до лютого 1924 гастролював у містах і селах Тернопільщини: Бучач, Борщів, Скала-Подільська, Озеряни, Іванків, Скоч'ятин, Мельниця-Подільська (нині всі – Борщів. р-ну), Копичинці (нині Гусятин. р-ну), Теревовля, Струсів (нині Теревовлян. р-ну), Чортків (удруге – в квітні 1929), Тернопіль. 1937 театр перебував на гастролях у селах Багатківці (нині Теревовлян.), Купчинці (нині Козів. р-нів). Зокрема, є спогади В. Блавацького про виступ театру 1928 в с. Янів (нині Долина Теревовлян. р-ну).

І. Дуда, Б. Пиндус.

КОЖЕНЬОВСЬКИЙ

Іполит (Korzeniowski Ipolit; 1827, м. Кременець – 1879, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – хірург. Син *Ю. Коженювського*. До 1850 навчався в г-зіях у містах Харків і Санкт-Петербург. 1851–

52 перебував у Німеччині й Франції. Доц. анатомії мед.-хірург. акад. у м. Варшава (Польща), згодом – ад'юнкт хірург. клініки. Очоловав каф. хірургії в Гол. школі (згодом Варшав. ун-т, до 1871) і Медико-хірург. акад. у Санкт-Петербурзі. Від 1878 викладав у Варшаві польову хірургію для військ. лікарів. Надавав мед. допомогу воякам серб. і рос. армій у війні з турками. Співпрацював із ред. "Загальної Енциклопедії С. Оргельбранда" у Варшаві. Автор наук. праць.

І. Дуда.

КОЖЕНЬОВСЬКИЙ

Юзеф (Korzeniowski Józef; псевд. – Амброжекевич; 19. 03. 1797, с. Смільне, нині Бродів. р-ну Львів. обл. – 17. 09. 1863, м. Дрезден, Німеччина; похов. у м. Варшава, Польща) – польський письменник, педагог. Батько *І. Коженювського*. Проф. Навчався у м. Збараж (1807–08), закін. *Вищу Волин. г-зію* у м. Кременець (1819). Викладав у *Кременец. ліцей*, де очолював каф. риторики та поезії (1823–32). 1834–38 – проф. Київ. ун-ту, 1838–46 – дир. г-зії у м. Харків. Від 1846 – педагог у Варшаві. 1863 емігрував до Німеччини. Автор повістей "Клара" (1820), "Анілька" (1823), "Коллокація" (1847), кн. "Драматичні проби" (1826), сатир. комедій "Дмитрій і Марія" (1828), "Жиди" (1843) та "Майстер і челядник" (1845), драм "Карпатські верховинці" (1843), "Цигани" (опубл. 1864) та ін. творів. Укр. переклади і переробки "Карпатських верховинців" К. здійснили С. Тобілевич (1890; "Гуцули"), *К. Підвисоцький* (1892; "Помста гуцула"), *Г. Хоткевич* (1910; "Антін Ревізорчук") та ін. Прозові твори К. перекладав *С. Єзерський*.
Лит.: УЛЕ. – К. 1990. – Т. 2.

Б. Пиндус, Б. Хаварівський, Г. Чернихівський.

КОЖУХАР

Володимир Маркович (16. 03. 1941, м. Вінниця) – диригент. Засл. діяч мист-в УРСР (1968), нар. арт. РРФСР (1985). Закін. Київ. консерваторію (1963, нині нац. муз. акад.). 1964–73 – диригент (від 1967 – гол. диригент) Держ. симфон. оркестру УРСР. 1973–77 – диригент, гол. диригент Київ. театру опери та балету, згодом – гол. диригент Муз. театру ім. К. Станіславського і В. Немировича-Данченка в м. Москва (нині РФ). В листопаді 1968 в залі Терноп. обл. філармонії Держ. симфон. оркестр УРСР, яким диригував К., дав 2 концерти.

І. Дуда.

КОЗАК

Богдан (р. н. невід., с. Палашівка Чортків. р-ну) – вчений. Д-р геогр. н. Закін. школу в родин.

селі. Зав. н.-д. лабораторією в м. Тюмень (РФ). Автор понад 50 наук. праць.

В. Ханас.

КОЗАК

Богдан Миколайович (27. 11. 1940, м. Львів) – актор, режисер, педагог. Нар. арт. УРСР (1988), проф. Закін. драм. студію при Львів. укр. акад. театрі ім. М. Заньковецької, де відтоді працює; з ним не раз гастролював на Тернопільщині. Викладач у студії цього театру, консерваторії (нині муз. акад.), нац. ун-ті у Львові.

Х. Весна.

КОЗАК

Едвард (псевд. – Еко, Мамай, Мак Чічка; 21. 01. 1902, с. Гірне, нині Стрий. р-ну Львів. обл. – 22. 09. 1992, м. Ворден, шт. Мічіган, США) – художник, письменник, редактор, видавець. Почес. громадянин м. Львів (1991). Навчався у худож. школі *О. Новаківського*. Воював в УГА, на Тернопільщині перебував як працівник, згодом ред. ж. “Зиз” (1923–33), та “Комар” (1933–39). Оформив сотні газетно-журн. та книжк. видань. 1939 емігрував до м. Краків (Польща), на поч. 1950-х переїхав до США, де понад 40 р. редагував влас. сатир.-гумор. ж. “Лис Микита”, серед авторів якого – уродженці Тернопільщини.

Б. Мельничук.

КОЗАК

Євген Теодорович (22. 04. 1907, м. Львів – 27. 12. 1988, там само) – композитор, педагог. Засл. діяч мист-в (1957). Закін. консерваторію Польсь. муз. т-ва у Львові (1938). Від 1959 – викладач, 1961–71 – проректор Львів. консерваторії (нині муз. акад.). Наприкін. 1939 із *Г. Майбородою*, *А. Малишком*, *В. Собком* відвідав із концертом с. Вел. Глибочок (нині Терноп. р-ну).

І. Дуда.

КОЗАК

Іван (10. 10. 1886, м. Тереховля – бл. 1970, США) – диригент, громадський діяч. 1906–14

– книговод каси “Поміч”, секр. т-ва “Просвіта” в м. Тереховля. Під час 1-ї світ. війни воював в австр. армії. Від листопада 1918 – секр. повіт. команди в Тереховлі. Воював в УГА. Від 1920 – в Тереховлі, де керував духовим оркестром, який

виступав на Тереховлянщині, у Тернополі, Львові та ін. містах. Працював у Спілці торгівлі, Повіт. союзі кооператив, згодом – дир. укр. банку “Поміч”. 1947 емігрував до США; диригент хорів у містах Бруклін та Бріджпорт. Від 1961 – голова Гол. ком-ту тереховлян у м. Нью-Йорк.

Б. Волинський, Г. Кушнерик.

КОЗАК

Лярій (бл. 1875, с. Потелич, нині Жовків. р-ну Львів. обл. – р. і м. см. невід.) – оперний та концертно-камерний співак (ліричний тенор). Навчався на правн. ф-ті ун-ту та в консерваторії (1898–1902) у м. Відень (Австрія). Соліст Одес. (1902–04) та Віден. (від 1904) опер. 1920-і виступав із концертами у Бережанах, Львові, Тернополі (листопад 1927) та ін. містах Галичини, часто як соліст хорів “Боян”.

П. Гуцал, І. Федечко.

КОЗАК

Петро Іванович (10. 04. 1910, с. Лошнів, нині Тереховлян. р-ну – 09. 12. 1984, с. Зимна Вода Пустомитів. р-ну Львів. обл.) – церковний діяч, єпископ УГКЦ. Навчався в школі у м. Тереховля. Служив у монастирі оо. Редемптористів у с. Збоїська побл. Львова, згодом перейшов до Львів. монастиря. 1931–37 студіював богослов’я у Бельгії. Після висвячення 1937 служив у Лошневі, від 1942 – в монастирі оо. Редемптористів у м. Ковель (нині Волин. обл.). 1945 – настоятель монастиря в м. Тернопіль. Через відмову перейти на православ’я залишив церк. службу. Працював у Тереховлян. райвно і підпільно виконував священничі обов’язки. 1949 К. заарешт. і виселили в Томську обл. (нині РФ). 1960 після звільнення продовжив підпіл. священничу роботу у Львові. Митрополит В. Стернюк таємно висвятив К. на єпископа. 1996 в с. Лошнів на його честь спорудж. каплиця.

М. Ковальчук.

КОЗАК

Северин (25. 05. 1893, с. Велика Горожанка, нині Миколаїв. р-ну Львів. обл. – 26. 06. 1962, м. Філадельфія, США) – військовик. Від кінця 1918 – сотник, командант (ком-р) 5-го піхот. полку *Бережан. бригади УГА*. Від березня 1919 – командант Військ. окруж. команди (м. Львів); учасник боїв на Тернопільщині, походу на Київ.

В. Ханас.

КОЗАК

Сергій Давидович (14. 03. 1921, с. Кривин, нині Старий Кривин Славутич. р-ну Хмельн. обл. – 13. 02. 1993, м. Київ) – співак (баритон), ком-

позитор, письменник. Нар. арт. УРСР (1960). Закін. Москов. консерваторію (1950). 1950–83 працював у Київ. театрі опери та балету, 1960–73 – голова Муз. т-ва УРСР. Від 1982 – викладач Київ. консерваторії (нині нац. муз. акад.). У травні 1960 брав участь у творчих вечорах *А. Малишка* у містах Монастириська, Підгайці, Тернопіль; 21 червня 1964 і 9 жовтня 1966 виступав на міськ. стадіоні у Тернополі; 27 і 29 вересня 1969 – в залі обл. філармонії. Створив пісню про Тернопіль “Цвіти, співай!”, яку вперше виконав у серпні 1966 на сцені обл. філармонії. Учасник Респ. семінару керівників самодіял. капел і ансамблів бандуристів у Тернополі в грудні 1971.

І. Дуда.

КОЗАК

Ярослав Іванович (25. 05. 1944, м. Борщів) – громадський діяч. Акад. Нафтогаз. академії. Нар. депутат України (1998–2002), чл. Ком-ту з питань буд-ва, транспорту і зв'язку ВР України. Медаль “За трудову відзнаку” (1986), ювілей. орден “Різдво Христове” I ступ. (2000), орден Св. кн. К. Острозького I ступ. (2002). Закін. Івано-Фр. ін-т нафти і газу (1968, нині – тех. ун-т нафти і газу). Від 1958 працював у м. Борщів. Від 1968 – в упр. бурових робіт у м. Прилуки Черніг. обл. Перебував у служб. відрядженнях в Алжирі й Іраку. 1976–77 – ст. інж. виробн. відділу Прилуц. упр. бурових робіт, 1977–87 – нач. цеху, заст. дир. Полтав. тампонаж. упр., 1990–93 – заст. гол. мех. Полтав. тампонаж. упр. об'єдн. “Укрнафта”. 1993–98 – заст. нач. упр., нач. відділу, нач. упр., голова правління ВАТ, президент АГ “Укрнафта”. Співавт. низки законів, спрямов. на поліпшення екон. стану країни.

Лит.: Хто є хто на Тернопільщині. Видатні земляки: Довідково-біографічне видання. – К., 2004. – Вип. 1.

Б. Мельничук, І. Федечко.

КОЗАКІВ

Григорій Костянтинович (07. 10. 1960, м. Почаїв Кременец. р-ну) – лікар, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 2-х склик. (1998, 2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1987, нині ТДМУ).

Працював ортопедом-травматологом на Рівненщині. Від жовтня 1990 – в центр. рай. лікарні м. Кременець: від 1995 – рай. травматолог, від 1997 – заст. гол. лікаря, від 1999 донині – гол. лікар. Автор 10 наук. праць, 2 підручн. з охорони здоров'я та соціальної гігієни; впровадив 21 рац. пропозицію з ортопедії та травматології.

М. Токарчук.

КОЗАРКІВІЧ

Павло (Памбо; 15. 01. 1727, с. Чернява Перемишл. пов., нині Польща – 1767, с. Страклів, нині Дубнів. р-ну Рівнен. обл.) – живописець, монах-василіянин. Від жовтня 1746 – іконописець Почаїв. монастиря. 1748 – дякон у с. Жабче (нині Горохів. р-ну Волин. обл.), 1749 навчався малярства у м. Кам'янець (нині Кам'янець-Поділ. Хмельн. обл.). Згодом малював ікони у Львові, Почасві (1755), Кременці, будував і декорував церкви на Львівщині, Волині та Станіславщині (нині Івано-Фр. обл.).

І. Дуда.

КОЗАЦТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– збірна назва козаків на території області; козак (тюрк.) – вільна людина. К. сформувався у 2-й пол. 15 ст. на Київщині та Сх. Поділлі. Свідчення про волин. козаків як оружну силу 1143–47 і 1182 подав польс. історик М. Стрийковський у “Хроніці Польській, Литовській, Жмудській...”. Відомо, що *Д. Вишневецький* певний час очолював у м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну) загін надвір. козаків. Ймовірно, щоб забезпечити мастки від нападів тур.-татар. загарбників, мали такі загоны й інші магнати Тернопільщини. Сотником надвір. хоругви у кн. Острозьких служив уродженець м-ка (нині смт

Гусятин С. *Наливайко* – згодом кер. селян.-козац. повстання 1594–96 проти польс. та укр. феодалів. Чимало краян стало козаками під час Нац.-визвол. війни під проводом Б. Хмельницького (див. *Збараз. облога та Зборів. битва 1649* тощо). Є згадки про те, що в с. Застінка (нині Терноп. р-ну) 1928 відбулося т. зв. “козацьке віче”. 1990 почалося відродження К. на Тернопільщині, козаки брали участь у “ланцюзі єднання” зі Львова до Києва. 1993 утвор. Терноп. т-во Укр. козацтва, отаманом обрали В. Лупійчука (нині голова Старійшин Терноп. край.

Посвята у козачата (Теребовля. Квітень, 2004).

коша, генерал-хорунжий). 16 березня 1995 зареєстр. Терноп. край. кіш Укр. козацтва ім. Д. Вишневецького. Біля витоків його – козац. старшина: суддя Б. Ярема, обозний В. Барабаш, бунчужний В. Починок, осавул Р. Кенс, літописець М. Сагайдак, наказні отамани Д. Сагайдак та О. Дрозд, отаман юнац. Січі І. Пушкар та ін; 18 квітня того ж року відбулася перша рада Старшин коша. Від жовтня 1995 край. отаман – В. Скаун, від січня 1999 – І. Вардинець, згодом Верховний отаман Галиц.-Волин. округу Укр. козацтва, генерал-отаман, нині Бунчужний округу – радник Верхов. отамана з питань культ.-істор. діяльності козац. доби генерал-отаман І. Вергелес, писар округу – генерал-хорунжий укр. козацтва І. Войтович. Від 1995 діє школа бой. мист-ва “Хрест”, кер. Р. Дрозд. Тоді ж із ініціативи І. Вардинця створ. козац. кінний курінь, який здійснив походи (1997–98, 2003) шляхами бой. дій війська Б. Хмельницького і пам’ят. місцями козац. звятиги. Нині до Терноп. крайового коша належать: Терноп., Гусятин., Теребовлян. полки та Зборів. “Січ” Укр. козацтва. Серед теперіш. старшин коша: Б. Андрушків, В. Коломийчук, Л. Корженівський, Б. Лемчик – суддя укр. козацтва (2002), В. Мартинюк та ін. Осн. напрямки діяльності – створ. осередків у р-нах області, випуск спеціалізованих період. видань, відновл. козац. пам’яток, упорядкування козац. і стрілец. могил тощо. Кіш – ініціатор впровадж.

козац. ордена Д. Вишневецького. Козацька тематика – одна з провідних у творчості письменників, художників, скульпторів Тернопільщини, їй присвяч. роботи Я. Бурди, М. Волощука, В. Лупійчука, А. Манастирського, І. Марчука, Я. Омеляна, К. Сікорського, Я. Струхманчука, П. Шпорчука, І. Яворського та ін. митців.

І. Вардинець, І. Вергелес.

КОЗАЦТВО У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ АВТОРІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– одна з провідних тем письменників та літераторів-початківців краю. Вперше цю тематику узагальнив С. Костюк на 1-й респ. наук.-практ. конф. “Проблеми історії запорізького козацтва в сучасній історичній науці та музейній практиці”, присвяч. 500-річчю запоріз. козацтва (Запоріжжя, о. Хортиця, 1990). Про козацтво йдеться у повістях “Осаул Підкови” (1920), “Пригоди запорізьких скитальців” (1927), “Козак Шуба” (1937) та ін. творах В. Будзиновського, повісті “Триліси” (1910), оповіданнях “Три побратими” (1934), “Козак Байда” (1936) та ін. тв. А. Лотоцького, у повістях “На ясні зорі Запорожжя” (2000), “Душа при свічці: Діаруш Федора Жука” (2002) П. Сороки та ін. Непереверш. описувач періоду гетьманства І. Мазети – Б. Ленкий у циклі з 5-и повістей: “Мотря” (в 2 ч.), “Не вбивай” (усі – 1926), “Батурин” (1927), “Полтава” (в 2 ч., 1928–29), “З-під Полтави до Бендер” (вид. у США 1955; закінчення дописав Л. Ленкий). Окрім того, з-під його пера вийшли “Сотниківна: Історична картина з часів Івана Виговського” (1927), істор. оповідання “Орли” (1934), повість “Крутіж” (1941). Про козацтво писали О. Маковей (повість “Ярошенко” (1905), А. Чайковський у (повісті “Козацька помста” (1910), “За сестрою” (1914), “Сагайдачний” (1908–32) та ін. автори, життя яких пов’язане з Тернопільщиною. Поет. твори на цю тему мають: О. Астаф’єв, В. Барна, В. Вихруц, І. Горбатий,

Б. Демків, Л. Крупа, Г. Петрук-Попик, Л. Романчук, О. Сенатович, Б. Чепурко та ін. У драматургії козацтву присвяч. трагедія *Осипа Барвінського* “Павло Полуботок, наказний гетьман України” (1887), п’єса Б. Мельничука “Козацькі вітрила” (1995) та його інсценізації за тв. Б. Лепкого “Мазепа, гетьман український: Сповідь перед людьми і часом” (1991), “Сотниківна” (1992; всі поставлені) та істор. п’єса Л. Крупи “Ой, Морозе, Морозенку” (1990). До козац. тематики зверталися письменники укр. діаспори, зокрема Р. Завадович, К. Куцюк-Кочинський, О. Неприцький-Грановський, а також представники ін. національностей, серед яких Ю. Словацький у поемах “Мазепа”, “Срібний сон Саломеї”, віршах “Українська дума”, “Пісня козацької дівчини” та ін.

І. Дем’янова, С. Костюк.

“КОЗАЦЬКИЙ ГОЛОС”

– газета національно-патріотичного спрямування. Виходила 1919 (ч. 1–68). Видавали Пресове бюро 1-го Гол. корпусу УГА, Пресова Квартира Начальної команди УГА та ін. 16 березня – 15 травня виходила в м. Кам’янка-Струмилова (нині Кам’янка-Бузька) на Львівщині, згодом – у містах Тернопіль і Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський). Рубрики: “Ситуаційний звіт з фронту”, “Зі світа”, “З галицьких українських часописей” та ін.

Лит.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939). – Л., 2001.

Б. Мельничук.

КОЗАЦЬКІ ПІСНІ

– українські народні пісні на героїчну тематику. Пов’язані з історією козацтва, його боротьбою за волю і незалежність України. Виникли у 15 ст., оспівували героїзм укр. гетьманів, кошових отаманів, полковників, а також трагіч. сторінки нашої історії. Популярні на Тернопільщині К. п. – “Пісня про Байду”, “Ой Морозе, Морозенку”, “Ой, полечко, поле”, “За річкою, за Дунаєм”, “Там, у полі, береза стояла”, “Виїхав козак на круту гору”, “Ой у полі жита много” та ін.

М. Кришук.

“КОЗАЦЬКІ СКРИЖАЛІ”

– часопис Тернопільського крайового Коша ім. Дмитра (Байди) Вишневецького. Від 2002 “К. С.” – г. Галицько-Волин. округу укр. козацтва. Виходить щокварталу від грудня 2000. Ред. – Б. Андрушків, від 2001 – І. Вергелес. Осн. руб-

рики: “Історія розвитку козацтва”, “Традиції”, “Подих минувшини”, “Літопис Зборівської і Збаразької битв”, “Гетьмани”, “Ватажки нашого краю”, “Козацька Рада”, “Надзбруччя – край козацький”, “Усміхнісь, козаче”.

І. Вардинець, І. Вергелес.

КОЗАЧКІ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Гриньків. сільраді. Розташ. за 5 км від райцентру і 8 км від найбл. заліз. ст. Ланівці. Насел. 283 особи (2003). Відоме від 18 ст. Є церква св. Дмитрія (1873; дерев.). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1986). Діє б-ка.

С. Сливчук, Б. Хаварівський.

КОЗАЧКІВСЬКИЙ

Доміан Іванович (13. 11. 1896, с. Лисича, нині Чутів. р-ну Полтав. обл. – 17. 03. 1967, м. Львів) – актор, режисер. Нар. арт. УРСР (1954). Працював у театрах міст Полтава, Київ, Харків. 1952–67 – у Львів. укр. академ. драм. театрі ім. М. Заньковецької, з яким гастролював на Тернопільщині у липні 1955, червні 1960 і 1965, вересні 1966.

І. Дула.

КОЗАЧОК

Іларіон Андрійович (25. 05. 1931, м. Кременець) – вчений у галузі геофізики. Д-р фіз.-матем. н. (1990), проф. (1992). Чл. Укр. експерт. ради з оцінки сейсміч. небезпеки при Ін-ті геофізики НАНУ, чл. редколегії “Геофізичного журналу”. Закін. Львів. політех. ін-т (1954, нині нац ун-т “Львівська політехніка”). 1954–58 працював у об’єдн. “Казахстаннафтогеофізика” у м. Гуріїв (нині Атирау, Казахстан). Від 1961 – в Ін-ті геофізики АН УРСР (нині НАНУ) в Києві: м. н. с., інж., провід. інж., ст. н. с., зав. відділу (1968–80), зав. лаб. (1981–92), зав. відділу ядер. геофізики (від 1993). Учасник реалізації цільових комплекс. програм “Фізика – надрам”, “Прогнозування геологічного розрізу та нафтових покладів” (обидві – 1986–90), програми МАГАТЕ (1987–89), Держ. програми невідклад. заходів із ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (1991–93). Автор понад 130 наук. праць, опубл. у вітчизн. та закордон. виданнях.

Г. Чернихівський.

КОЗАЧОК

Ярослав Вікторович (17. 01. 1965, м. Бучач) – учений, педагог. Відмінник освіти України. Д-р філол. н. (2004), проф. Навчався на відділ. жур-

проживає в м. Київ, проректор Нац. авіац. ун-ту.

А. Фартушняк.

КОЗАЧЧИНА

– село у Борщівському районі. Підпорядк. Лановец. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Нічлава, за 6 км від райцентру і 3 км від найбл. заліз. ст. Тересин. Насел. 426 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1763, тоді проживало 79 осіб. 1764–75 в період руйнації козац. січей тут поселилися козаки. Діяли т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українців”. Навесні 1941 внаслідок пожежі згоріло 120 госп.-в. Є церква. У селі збереглися будинки дав. папірні й частина греблі біля неї; 1792–1825 тут виробляли високоякіс. папір, який постачали до багатьох міст Європи. У К. проводили археол. дослідження *О. Кандиба-Ольжич*, *А.-Г. Кіркор*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури.

І. Вардинець.

КОЗЕБРОДСЬКИЙ

Владислав (Kozebrodski Władysław; 1839, с. Колодіївка, нині Підволочис. р-ну – 15. 02. 1893, pobl. м. Ярослав, нині Польща) – польський письменник. Навчався в тех. школі у м. Краків (Польща). Посол *Галиц. сейму* (1876), Нар. Ради (1891–93). Автор повістей “Перше весілля”, “Флісак”, драм “По слизькій дорозі”, “Гра Маріан”, “Клавдія”, одноакт. п’єс.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОЗІВИЧ

Петро Васильович (псевдо “Лютий”; р. н. невід., с. Богданівка, нині Підволочис. р-ну – р. і м. см. невід.) – військовик. Ком-р комендант. сотні Поділ. повстан. групи Я. Гальчевського. 1920 – пом. нач. рад. міліції у м-ку (нині смт) Підволочиськ. Після відступу ЧА з Галичини до грудня 1921 служив у 193-у батальйоні 29-ї бригади 12-ї дивізії у м. Проскурів (нині Хмель-

ницький). 1922 – в повстан. загоні Я. Гальчевського. Брав участь у нападах на більшовиць. загони в Уладівці, Бару, Летичеві та ін. насел. пунктах Вінниччини; згодом перейшов на підконтроль. Польщі територію. За участь в антипольс. повстанні (грудень 1922) заарешт. і ув’язнений у м. Тернопіль; після втечі у березні 1923 організував повстан. загін із 16 осіб, здебільшого мешканців сіл Богданівка та Кам’янки (нині Підволочис. р-ну). У серпні 1923 загін розпочав повстан. діяльність у Жидачів. повіті на Львівщині. В Терноп. повіті у р-ні сіл Острів–Березовиця (нині смт Терноп. р-ну) напали на польс. постерунок і вбили 3-х жандармів. Взимку 1923–24 К. розпустив загін по домівках; навесні 1924 відновив діяльність (23 особи); через зраду і після бою з 9-м полком польс. кавалерії загін саморозпустився. Деякий час К. переховувався; у червні 1924 здався рад. прикордонникам. Згодом К. репрес. рад. влада.

К. Завальнюк.

КОЗЕМЧУК

Тарас (22. 02. 1924, с. Колиндяни, нині Чортків. р-ну) – громадсько-культурний діяч, кооператор. 1938 емігр. до Канади (Кіркленд Лейк). Тут закін. “Рідну школу”, вступив до відділу Молодих укр. націоналістів (МУН). Згодом переїхав до м. Садбури. 1950–53 – голова відділу МУН. 1955 перейшов до філії Укр. нац. об’єдн., згодом – до Укр. стріл. громади: чл. управи й голова відділу (1973). 5 р. – голова хору “Дніпро”; 3 р. – голова Укр. спожив. кооперативи.

Б. Мельничук.

КОЗИНА

– село у Гусятинському районі. Підпорядк. Краснен. сільраді. До К. приєднано х. Білка. Розташ. на березі р. Збруч, за 30 км від райцентру і 20 км від найбл. заліз. ст. Гримайлів. Насел. 196 осіб (2003). Відоме від 16 ст. Є церква св. Параскеви (1800, дерев.). Pobl. К. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури.

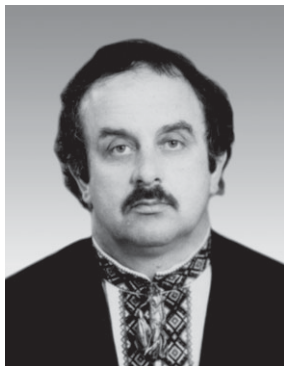

Церква св. Параскеви.

В. Уніят.

КОЗІРА

Ілля Савович (01. 02. 1948, с. Білявинці Буцац. р-ну) – педагог, громадсько-політичний ді-

яч. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002), рай. ради (1999–2002). Чл. НРУ від 1989. Закін. аграр. (1972) і пед. ф-ти (1976) Укр. с.-г. акад. в м. Києві (нині нац. аграр. ун-т). Працював агрономом, зав. обл. лаб. діагностики і прогнозів у м. Івано-Франківськ. 1976–91 та від 1994 – викладач, зав. відділ. *Бучац. аграр. коледжу*. 1991 – 1-й заст. голови Бучац. райвиконкому, 1992–94 – голова Бучац. РДА. Від 1991 очолює Бучац. рай. орг-цію НРУ; чл. Центр. проводу НРУ (від 2001). Кер. рай. вибор. штабу *В. Юценка* (2002, 2004). Від березня 2005 – голова Бучац. РДА.

М. Токарчук.

КОЗІРА

Ілько Іванович (07. 05. 1911, с. Білявинці, нині Бучац. р-ну – грудень 1991, Канада) – громадський діяч, журналіст. Діяльний у т-вах “Просвіта”, “Рідна школа”, “Луг”, кооперативі “Надія”, чл. дирекції Повіт. союзу кооператив у Бучачі, “Народної торгівлі” та ін. Від 1948 – у Канаді (м. Тандер Бей). 12 р. очолював місц. відділ КУК. Діяльний у т-ві “Просвіта” в м. Порт-Артур, Укр. кредит. кооперативі, відділі ЛВУ (кер. 1951–52). Орг-тор радіопередач “Сурма” (1952) та “Пісня України” (1977–81). Учасник край. з’їздів КУК і Світ. конгресу вільних українців. Співавт. кн. “Українці Тандер Бей”.

Лит.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

КОЗІВКА

– село у Козівському районі. Центр сільради. До К. приєднано хутори Вірлів та Уланиха. Розташ. pobl. витоків р. Коропець, за 7 км від райцентру і 11 км від найбл. заліз. ст. Козова. Насел. 696 осіб (2001). Перша писем. згадка –

поч. 17 ст. Діяли “Просвіта” (від 1907), “Луг”, “Союз українців”, “Рідна школа” та ін. укр. т-ва. Взимку 1938 під час обл. сходин чл. ОУН група з К. натрапила на засідку поліції pobl. с. Сеньків (нині Козів. р-ну). Є церква Різдва Христового (1776, дерев.; привізана), “фігура” Матері Божої (1991), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насипана символ. могила воякам УПА (1996). 1993 розпоч. буд-во нової церкви. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

О. Бучинський, В. Уніят.

КОЗІВКА

– село у Тернопільському районі. Центр сільради. До К. приєднано х. Боднарка. Розташ. на березі р. Гнізна, за 25 км від обл. центру і 8 км від найбл. заліз. ст. Прошова. Насел. 790 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1564 як Лозівка. Діяли “Просвіта” (від 1896), “Січ” (1907) та ін. укр. т-ва, кооператива. У січні 1945 та 7 липня 1946 на х. Боднарка внаслідок боїв гарнізонів РА із УПА полягло відповідно 7 і 6 повстанців. Є церква св. Миколая (1888, кам.), капличка (1991). Зберег. козац. могила, встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), *С. Бандері* (1992, скульп. Б. Григоренко). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У К. народ. громад. діячі, меценати *Й. Білинський, І. Дацик*, педагог і громад. діяч *С. Рій*, співак *Й. Сагаль*. На х. Боднарка є джерело сірчаної води.

В. Уніят.

КОЗІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ

ГЛІНИ І СУГЛИНКУ

– природне скупчення корисних копалин (суглинок жовтий щільний четвертинної системи і глина слабо вапниста, голубувато-сіра, інколи зеленувато-сіра, щільна, пластична, інколи з уламками вапняку) на території Тернопільської області. Розташ. за 4 км на пн. зх. від смт Козова. Пл. 78,5 га. Заг. потужність – 10,1 м, потужність розкриву – 0,7 м. Глиниста сировина у співвіднош. природ. залягання з додатком 1,5% солярного масла, придатна для вироб-ва керамзит. гравію марок “500” – “600” класу А. Родовище не розробляють. Запаси пром. категорій – 8045 тис. м³.

М. Сивий.

КОЗІВСЬКИЙ

ІХТІОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

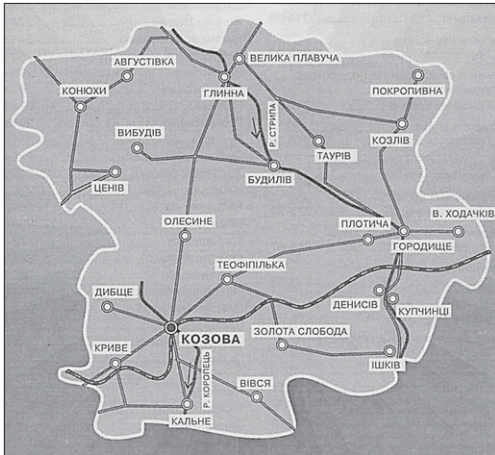
– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у смт Козова в межах садиби Козів. рай. орг-ції Укр. т-ва мисливців та рибалок, перебу-

ває в її віданні. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Пл. 2,42 га. Осн. завдання – відновлення чисельності рака річкового, цінного у госп. значенні.

І. Бай.

КОЗИВСЬКИЙ РАЙОН

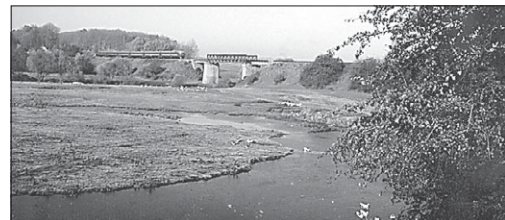
– адміністративний район у західній частині Тернопільської області. Утвор. у січні 1940. Пл. 694 км². Насел. 41,6 тис. осіб (2003), із них 99,9% – українці. Клімат помірно-теплий, вологий. У р-ні – смт Козова і Козлів та 53 села. Сучас. межі р-ну встановлено 1965. Протяж-

Козівський район.

ність з півночі на південь 29,6 км, із заходу на схід – 37,8 км. Більша ч. поверхні К. р. – Терноп. плато – слабохвиляста рівнина з висотами 300–400 м, на захід від р. Коропець переходить у Поділ. горбогір'я, почленоване горбами, ярами і балками; найвища відмітка біля с. Дибше – 411 м. Протікають ріки Стрипа з притоками Восушка і Студенка, Коропець, Ценівка (притока – р. Золота Липа), є 37 рибовод. ставків. Рельєф р-ну сприятливий для механіз. обробітку ґрунту (84,5% земел. фонду). Незначні площі зайняті природ. луками і лісами (4,1 тис. га). Насел. пункти розташ. переважно в долинах річок. Корисні копалини – вапняк, глина, пісок, торф (заплава р. Стрипа на північ від с. Денісів), є джерела сірковод. вод (с. Козівка); ґрунти – чорноземи опідзолені, а також типові малогумусні, темносірі опідзолені, ясно-сірі лісові, лучні, лучно-болотні. Тер. р-ну засел. в добу пізн. палеоліту (38 тис. р. до Р. Х.). У період Київ. Русі тут були м-ка Бродилів (нині

с. Купчинці) та Корсів (нині с. Конохи), які зруйнували 1241 монголо-татари. За однією з версій, Бродилів був мастком князя *Ярослава Осмомисла*. 14–18 ст. Козівщина – під владою Польщі, 1772–1918 – Австрії, 1918–19 належ. до ЗУНР, 1919–39 – Польщі, від вересня 1939 – в УРСР. Тут діяли: від 1874 – т-во “Просвіта”, від 1878 – Братство тверезості, згодом т-ва “Сільський господар”, “Січ”, “Сокіл”, “Пласт”, “Українська бесіда”, “Рідна школа”. Під час 1-ї світ. війни м-ка і чимало сіл Козівщини – зруйновані. Від 1930-х діяли підпіл. групи ОУН; 1940–50-і – групи УПА. До 1939 у краї функціонували читальні “Просвіти”, кооперації, дит. садки, жін. т-ва, фах. курси, екон. орг-ції, зокрема “*Маслосоюз*”. Козова та її околиці належ. до Березан. повіту, сх. ч. р-ну – до Тернопільського. Від липня 1941 до липня 1944 – нім.-фашист. окупація. 10 квітня 1945 вийшов 1-й номер рай. г. “Радянське слово”. Від 1950 розвинулися харч., мебл., машинобуд. пром-сть, с. госп-ва. Нині довж. автомобіл. доріг р-ну – 266 км, у т. ч. з твердим покриттям – 220 км. Через його тер. проходить вітка газопроводу “Дашава–Київ”. Найбільші підпр-ва К. р.: ТОВ “*Козова-цукор*”, *Козлів. спиртозавод*, ВАТ “Козлівський цегельний завод”, структур. підрозділ львів. фірми “Агро” Козів. молокоперероб. підпр-во “Біопродукт”, виробничі цехи РайСТ, ВАТ “Вагра-Козова” та ін. На поч. 2005 діяли с.-г. підпр-ва: “Незалежність”, “Теофіпільське”, “Вікторівське”, “Слава”. У р-ні – 42 ЗОШ, 1 муз. школа, 1 г-зія, 1 ДЮСШ; 48 мед. закладів, у т. ч. 3 лікарні; 10 Буд. культури, 36 клубів, 2 кіно-театри, 43 б-ки; 51 діюча церква, а саме: УГКЦ – 44, УПЦ – 2, УПЦ КП – 1, РКЦ – 1, ХВС – 3. Пам'ятники *І. Блажкевич* (1989), *Й. Вітошинському* (1992) у с. Денісів, *П. Думці* (1994) – с. Купчинці, *Я. Старуху* (1997) – с. Золота Слобода, *О. Дяківу-Горновому* (1997) – с. Олесине. Звання “народний” удостоєні: хор нар. пісні “Червона калина”, хор. капела та хор Буд. культури; хореогр. колективи “Юність”, “Росинка”; дит. зразк. театр “Дивосвіт”; ансамбль нар. му-

Стрипа поблизу с. Денісів.

Тече р. Ценівка.

зики, духов. оркестр, оркестр нар. інструментів; кіностудія “Галичанка” у Козові; жін. вокал. ансамбль “Горлиця” с. Криве; вокал.-інструм. ансамбль с. Августівка; фольк.-етногр. ансамбль “Корса” с. Конохи, Теодіпіл. зразк. духовий оркестр; жін. вокал. ансамбль смт Козлів; усі – дипломанти обл. та всеукр. конкурсів. У р-ні діють 2 футбол. клуби – “Старт” і “Товтри”, що виступають у першості області, 12 футбол. команд. У с. Денисів є два держ. музеї: істор.-краєзн. (1967) та природи, також мемор. музей І. Блажкевич (1988), у с. Бишки – музей нац.-визвол. б-би ім. Я. Бусела (1999). Функціонують відділ. 3-х банків, кредит. спілка “Самопоміч”. На Козівщині народ. науковці Б. і О. Заставецькі, С. Качан, Л. Кіндрацька, письменники І. Блажкевич, В. Вихруц, літератори Г. Глинка, П. Думка, М. Косар, І. Кузів, М. Шарик, Т. Федорів, засл. журналіст України Т. Савків, художники В. Беднарський, О. Білявський, Ц. Гошовський, Д. Млинко, Я. Струхманчук, Г. Ткачик, О. Федорів, архітектори Л. Бачинський, Б. Білоус, Б. Габ’як, В. Гуль, Я. Гулько, Л. Королишин, І. Сонсядо, артисти Б. Кирилюк, О. Моленцька, М. Мазуркевич (Майк Мазуркі), О. Олійник, диригент, композитор Є. Корницький, військовик М. Маринович, діячі ОУН О. Дяків-Горновий та Я. Старух, краєзнавці Й. Габ’як, Б. Савак, В. Хома. Перебували І. Вільде, О. Дучимінська, М. Мушинка, Ф. Ржегорж, І. Франко та ін. Про р-н видані книги: “Бережанська Земля” (у 2 тт.; 1970, 1998), “Козова і околиці в спогадах емігрантів” (1992), “Село Конохи: козацьке гніздо” (1992, Нью-Йорк), “А Денисів село славне” (1997), “Літературно-мистецька Козівщина” (2003) та “Столітнє село Яструбове” (2005) В. Хоми, “Село Бишки. Історія і боротьба за Волю” І. Шагая, “Золота Слобода” Я. Гайдукевич (обидві – 2000), “Козлів колись і сьогодні” (2002) Я. Демковича та ін. У К. р. є *Семиків. гідрол. заказник*.

І. Дем’янова, М. Погайдак.

КОЗЛАНІОК

Петро Степанович (12. 08. 1904, с. Перерив, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл. – 19. 03.

1965, м. Львів) – письменник, публіцист, громадський діяч. Чл. СПУ (1940). Нагороди СРСР. Депутат ВР СРСР 3–5 склик. Від 1930-х працював у львів. пресі. На поч. нім.-рад. війни (червень 1941) через Бережани, Козову, Тернопіль і Підволочиськ разом із ч. ЧА відступав на схід; про це написав у “Воєнному щоденнику”. Кор. фронт. газет. Після війни працював у Львові: гол. ред. ж. “Радянський Львів” (1945–51), голова облвиконкому (1952–54) та обл. орг-ції СПУ (1944, 1954–65). Не раз відвідував Тернопільщину. Автор роману-трилогії “Юрко Крук”, понад 50 зб. оповідань, повістей, нарисів, памфлетів, фейлетонів, есе, репортажів, літературозн. книг і брошур. Серед статей – про поета Я. Кондру. Портрет К. виконав Я. Струхманчук.

Є. Гасай, Б. Пиндус.

КОЗЛІК

Іван Васильович (12. 04. 1934, с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну – 26. 03. 1998, м. Тернопіль) – скульптор. Закін. відділ худож. різьби по дереву уч-ща приклад. мист-ва в м. Косів Івано-Фр. обл. (1962, нині коледж декор. і приклад. мист-ва) та відділ худож. оформлення виробів із дерева Львів. ін-ту приклад. та декор. мист-ва (1968, нині нац. акад. мист-в). Від 1968 – в Тернополі, працював у галузі станк. та монумент. скульптури. Учасник виставок у містах Івано-Франківськ, Київ, Львів, Тернопіль, Москва (нині РФ). Автор пам’ятників воїнам-односельцям у с. Вел. Вікнини Збараз. р-ну (1972), солдат. вдовам у с. Яблунів Гусятин. р-ну (1985), мемор. таблиці М. Шашкевичу в Бережанах (1987) та ін.

І. Дем’янова, Вас. Ханас.

КОЗЛІВ

– селище міського типу в Козівському районі. Центр селищ. ради, який підпорядк. с. Дмухівці. До К. приєднані хутори Бойки, Габазівка, Грицайка, Мазепівка, Поплави. У зв’язку з пересел. жителів хутори Каспрівка, Підзабойки, Підліс, Хрипки виключені з облік. даних. Розташ. на берегах р. Восушка і Цицорка, за 25 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Денисів–Купчинці. Насел. 1944 особи (2002). Перша писем. згадка –

Церква Вознесіння Господнього.

Приміщення селищної поліклініки.

31 жовтня 1467, згідно з Королівською грамотою, за якою А. Боровському надано 200 польс. марок на розбудову села. 22 вересня 1577 село, яке належало Л. Будзиновському, надано магдебур. право. 1581 м-ко належало А. Сенінському. Після *Зборів. битви 1649* К. зазнав руйнувань від татар. загонів. Особливо спустошливою була турец.-татар. навала 1672. Нім. мандрівник *У. Вердум* залишив у своєму щоденнику запис про зруйноване м-ко. Належачи до Австрії, К. зберігав статус заштатного м-ка у Бережан. повіті. До 1939 діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” й ін. укр. т-ва й орг-ції. 1940–62 К. – райцентр. 5 липня 1941 – 21 липня 1944 перебував під нім.-фашист. окупацією. 1955 випав сильний град, що знищив близько половини врожаю. Є церква Вознесіння Господнього (1896; мур.). Спорудж. меморіал на брат. могилі воїнів РА (1953), пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні односельцям (1965), Т. Шевченку (1992, скульп. *В. Мельник*), Борцям за волю України (1993), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1990), на х. Грицайка насипано могилу трьом борцям за волю України (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, дошк. заклад, дільн. лікарня № 2, поліклініка, спирт. та цегел. з-ди, с.-госп. ТзОВ “Зірка”, торг. заклади. У с-щі є нар. (від 1996) жін. вокал. ансамбль, шах. клуб. Тут народ. д-ри наук *Д. Бучко, І. Мриглод, О. Осів*, скульптор *Ц. Гошовський*, лікар і громад. діяч *І. Кушнір*, засл. лікар України *В. Пришляк*, живописець *І. Шумський*; навчалися геолог *І. Вовк*, архітектор *Б. Мриглод*, д-р фіз.-матем. н. *О. Овсянков*, працював д-р., проф. *П. Кузів*. Й. Демкович видав 2002 кн. “Козлів колись і сьогодні: Історико-краєзнавчий нарис”.

Й. Демкович, В. Колісник.

КОЗЛІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ ПІСКУ

– природне скупчення корисних копалин на території Тернопільщини. Розташ. на пд. околиці смт Козова, прилягає з пд. сходу до діючого кар’єру. Розвідав 1980 ін-т “Укрколгосспроєкт” на пл. 6,3 га. Корисна копалина – пісок кварцовий, дрібнозернистий, світло-сірий, серед. потужність – 8,4 м; придатний для буд. розчинів, виготовл. гарячих і теплих асфальтобетон. су-

мішей. Затвердж. запаси пісків за пром. категоріями – понад 400 тис. м³. Родовище не розробляють, перебуває на Держ. балансі запасів як резервне розвідане.

В. Кітура, М. Сивий.

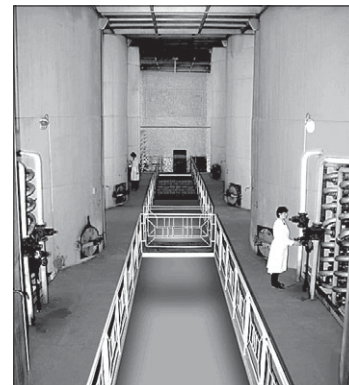
КОЗЛІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ СУГЛИНКУ

– природне скупчення корисних копалин (суглинків четвертинної системи) на території Тернопільської області. Розташ. на зх. околиці с. Дмухівці за 1,5 км на пд.-зх. від смт Козлів. Пл. – 36 га. Породи палево-жовтого, жовтого чи бурувато-жовтого кольору, сумарна потужність – 10,8 м. Серед. потужність розкриття – 1,1 м. Суглинки придатні для виготовлення цегли та кераміч. виробів. Родовище розробляє ВАТ “Козлівський цегельний завод”. Залишок запасів на 1 січня 2002 – 4029 тис. м³.

М. Сивий.

КОЗЛІВСЬКИЙ СПИРТОВИЙ ЗАВОД

– підприємство харчової промисловості, що виробляє спирт-сирець та продукцію на його основі. Дипломами за 1, 2 місця відзнач. на дегустац. конкурсі горілки та Міжнар. спец. виставці “Тернопільська лісова” (1999, 2000), за 3 місце – “Тернопільська житня” (1999) та ін. К. с. з. належить до об’єдн. “Тернопільспирт”. Розташ. у смт Козлів Козів. р-ну. Засн. 1945 на базі майже зруйн. гуральні, що діяла з невел. перервами від 1770-х. 1946 з-д відновив вироб.-во. Дир. – М. Пекар (1945–52), І. Печенюк (1952–55), від 1955 – В. Карпунін, Д. Животов, П. Колесников, від 1960 – Г. Супруненко (сприяв газифікації с-ща), В. Кузнецов, від 1980 – П. Заворотний, від серпня 1988 – *А. Боярчук*. 1983–84 при підпр.-ві збудов. відгодів. комплекс на 100 голів ВРХ і 120 свиней. Нині потужність з-ду – 3 тис. декалітрів спирту на добу. Збудовано спирто-

У бродильному відділенні.

стерню, горілч. цех; переоснащено апарат. цех, реконструйовано адм. корпус із добувочною їдальні та магазину. З-д має торг. комплекс у смт Козова, магазину у м. Бережани і смт

Козлів. Бл. 50% продукції експорт. у Грузію, Молдову, Туркменістан. Виробл. 14 сортів горілки для споживачів різ. регіонів України, сорти спирту: “Вища очистка”, “Екстра”, “Люкс”. На підпр-ві – понад 200 працівників. На К. с. з. створ. автотранспорт. парк, цехи механіч. та перемотування електродвигунів. Діють дит. муз. студія, чол. і жін. вокал. ансамблі, шах. клуб “Прохідний пішак”, футбол. команда “Товтри” та її дит. секція.

І. Дем’янова.

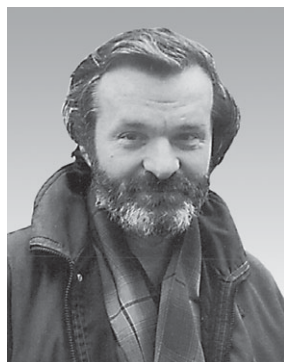
КОЗЛІВ

Олексій (13. 10. 1935, м. Москва, нині РФ) – російський джазовий музикант (альт- і сопрано-саксофон), аранжувальник, композитор. Лідер ансамблю “Арсенал”, з яким 1970–80-і гастролював у Тернополі. Автор кн. “Козел на саксі”. Живе і працює у Москві.

М. Маслій.

КОЗЛІВСЬКИЙ

Василь Іванович (03. 10. 1957, с. Раківчик, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.) – художник.

Закін. технікум нар. худож. промислів у м. Косів Івано-Фр. обл. (1976, нині коледж приклад. та декор. мист-ва), Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1983, нині нац. акад. мист-в). Від 1983 – в м. Тернопіль, працює у галузі станк. живопису. Від 1987 – учасник збірних виставок у Тернополі, Львові, Києві. Чл. мист. гурту “Хоругва” (1992). Тв.: “Зневага” (1999), “Набережна” (2000, обидві картини – олія) та ін.

І. Дуда.

КОЗЛІВСЬКИЙ

Євгеніуш (Kozłowski Ewgeniusz; 29. 11. 1924, м. Тернопіль – 14. 02. 1987, м. Краків, Польща) – польський історик війська. Д-р історії (1952), д-р габілітов. (1974). Закін. Ягеллон. ун-т у Кракові. Від 1956 працював у відділ. Польс. АН у м. Краків, від 1976 – в м. Кельце. Автор книг, зокрема “Бібліографія Січневого повстання” (1964).

С. Ткачов.

КОЗЛІВСЬКИЙ

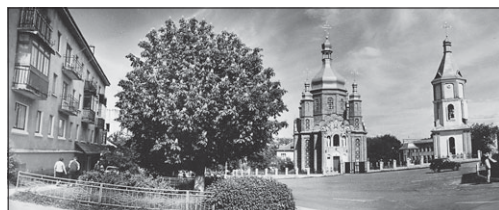
Леон (Kozłowski Leon; 06. 11. 1892, м-ко Рембешиці, Польща – 11. 05. 1944, м. Берлін, Німеч-

чина) – історик, археолог. Чл.-кор. Польс. АН. Археологію вивчав у Ягеллон. ун-ті (м. Краків). 1920–30-і – проф. Львів. ун-ту. Досліджував пам’ятки бронз. доби в Галичині й на Зх. Поділлі, зокрема на Тернопільщині – трипільські поселення у с. Кошилівці (нині Заліщиц. р-ну) та в м. Бучач; 1922–23 здійснював розкопки в с. Горигляди (нині Монастирис. р-ну); 1928–30 вивчав печеру “Вертеба”. Автор низки праць із археології.

В. Барна, Ю. Малєв.

КОЗОВА

– селище міського типу, районний центр. Розташ. на хвилястій рівнині Волино-Поділ. височини пообіч р. Коропець, за 35 км на захід від

У центрі Козова.

обл. центру. Назва походить, ймовірно, від числ. отар кіз, що випасали місц. жителі на зх. околиці поселення; нині на місці пасовища – став. К. – заліз. ст. на лінії Тернопіль–Ходорів. Через К. пролягає автошлях Тернопіль–Бережани–Дрогобич. Насел. 9,4 тис. осіб (2003). Перша писемна згадка – 1410 як власність Б. Скарбка. Перебуваючи під владою Польщі, належало до Рус. воєв-ва. На поч. 16 ст. – власність магнатів Потоцьких, які збудували замок. Від 1569 в документах зазначене як приватне м-ко, що розвивалося повільно через часті напади турец.-татар. орд (1515, 1575, 1589, 1621, 1626). 1617 К. спустошила польс. шляхта. 1635 було тільки 38 госп-в. 1650 К. надано магдебургію і право на проведення 11 щоріч. ярмарків та тижневих торгів по четвергах. 1667 турки і татари спалили м-ко й зруйнували замок; донині зберег. підзем. ходи, що з’єднували фортецю з м-ком.

Козівський вузол зв’язку.

1669 А. Потоцький побудував костьол (знищ. 1977). У листопаді 1672 К. відвідав нім. мандрівник *У. Вердум*, який залишив її опис. 1772 К. перейшла до Австрії, зберігши статус м-ка Бережан. повіту. У центрі розташ. ринок та ратуша, прилягали передмістя Мазурівка, Недбайлівка й Руське. 1857–67 – повіт. центр. На поч. 19 ст. власниками К. були Мошинські, згодом – Шеліські. Під час 1-ї світ. війни м-ко частково зруйноване. Із проголош. 1918 ЗУНР комісаром м-ка признач. *Ф. Коковський*. У вересні 1920 К. окупували польс. війська. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сільський господар”, “Союз українців”, “Пласт”, “Рідна школа”. В остан. неділю серпня 1930 внаслідок пожежі згоріли будинки на вулиці, де проживали поляки. У вересні 1939 м-ко зайняла ЧА. Від січня 1940 К. отримала статус села і райцентру. Від 3 липня 1941 до 20 липня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. У березні 1943 гітлерівці розстріляли на околиці К. бл. 4 тис. євреїв з кількох р-нів. 1958 К. отримала статус смт. Є церкви Успіння Пресв. Богородиці (1889, кам.; розпис. *Т. Копитинський*), св. Володимира Великого (1994, кам.), св. Василя Великого (2001), собор св. Юрія (незаверш.), дві “фігури” Божої Матері. Спорудж. пам’ятники на брат. могилі воїнів РА (1973, скульп. *І. Козлик*), *Т. Шевченку* (1993, скульп. *І. Сонсядло*), насип. символ. могила воjakам УПА (1990), встанов. мемор. таблиця замордованим у катівнях землякам (2001, на приміщенні колиш. тюрми; нині друкарні й ред. рай. газети). Працюють підпр-ва “Козова-цукор”, “Вагра-Козова”, “Козівська агропромтехніка”, “Біопродукт” й ін. Діють г-зія ім. *В. Герети* (від 1992), дві ЗОШ та шк. мист-в, 2 Буд. культури, 3 б-ки, дошк. заклад. У К. народилися правник, громад. діяч *В. Бемко*, діячі ОУН *В. Герета*, *Л. Зацний*, художники *Л. Гафткевич*, *М. Гах*, *С. Осташ*, *М. Ткач*, *І. Федик*, літератор *о. П. Герета*, нар. умілець *П. Кузів*, акторка *О. Моленьцька*, диригент *В. Пекар*, скульптор *І. Сон-*

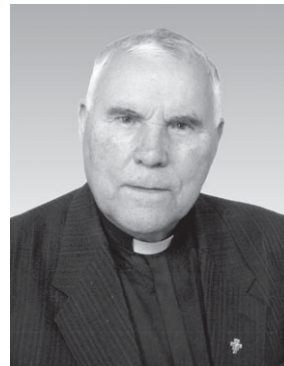
Козівський цукровий завод.

сядло, хореограф *Г. Стадник*, вчений-економіст *А. Тибінь*, єпископ *М. Трофим’як*, різьбяр *А. Шнайдер* та ін. Перебували письменники *І. Блажкевич*, *В. Вихруц*, *Б. Леткий*, *О. Сенатович*, *А. Чайковський*. Є дендропарк “Лісова пісня” (1961, пл. 3 га, понад 300 різновидів дерев і кущів), 2 ставки. Видано книги *Я. Федик* “Роки і люди. Козова 1944 – 1994” (Т., 2001) та “Роки і люди. Козова 1994–2002” (Т., 2003).

І. Боднарчук, І. Дем’янова.

КОЗОВІК

Іван Якимович (12. 02. 1928, с. Данилівці, нині Зборів. р-ну) – літературознавець, мовознавець,

педагог, релігійний діяч. Канд. філос. н. (1969), доц. (1972). Навчався в укр. г-зії (1941–44) та духов. семінарії (1944–46) у м. Львів. Закін. філол. ф-т (класич. філологія) Львів. ун-ту (1957). Від 1957 – в Івано-Фр. мед. ін-ті (нині акад.): викл., зав. каф. латин. мови (1971–78), доц. каф. іноз. мов. Від 1994 – проф., від 1995 – віце-ректор Івано-Фр. теол. ін-ту. Автор “Словника античної міфології” (К., 1985, 1989), статей із антич. літ-ри, красн. і релігійн.; співавтор підручників латин. мови для мед. ін-тів (Москва, нині РФ, 1955; К., 1976) і мед. училищ (К., 1988).

П. Басок, П. Медведик.

КОЗОРІЗ

Марія Андріївна (13. 02. 1936, м. Боровичі, нині Ленінград. обл., РФ) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н. (1992), проф. (1994). Дійс. чл. Акад. екон. наук України. 1949–54 проживала на Тернопільщині. Закін. Львів. лісотех. ін-т (1959, нині ун-т). Працювала конструктором на підпр-вах деревооброб. і машинобуд. галузей. Від 1975 – в Ін-ті регіон. досліджень АН УРСР (нині НАНУ) у м. Львів: ст. н. с., зав. сектору (1984–92), зав. відділу соц.-екон. і правових проблем розвитку підприємництва (від 1992). Автор понад 180 наук. праць, у т. ч. 13 монографій, метод. рекомендацій, статей в укр. і зарубіж. виданнях.

Б. Мельничук.

КОЗОРІС

Михайло Кирович (Кирилович; 02. 03. 1882, м. Калущ, нині Івано-Фр. обл. – 1937, Казахстан)

– письменник. Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) і Львів. ун-т. Підтримував творчі зв'язки з *І. Франком* та ін. діячами. Від 8 липня 1920 – чл. *Галревкому*, з яким перебував на Тернопільщині. Після поверн. до Києва працював у Наркоматі юстиції. Чл. літ. орг-ції “*Західна Україна*”. Автор романів, повістей, п'єс, віршів, байок, літературозн. праць, публіцист. творів, спогадів. Репресов. 1933, загинув в ув'язненні; 1959 – реабілітований.

Б. Волинський, І. Дуда.

КОЗУБ

Михайло Йосипович (06. 09. 1933, с. Великі Гаї, нині Терноп. р-ну) – спортсмен (вільна боротьба), тренер.

М. сп. СРСР (1959) – перший на Тернопільщині. Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1956). Семикрат. чемпіон фіз. культ. т-ва “Колгоспник”, бронз. призер першості СРСР серед сільс. спортсменів. Від 1958 – тренер ФСТ “Колос”. Ініціатор

створ. секцій із вільної б-би в м. Тернопіль та 12 р-нах області. Від 1980 – дир. Терноп. ДЮСШ “Колос”.

Г. Гунтік.

КОЗУБ

Петро Васильович (11. 11. 1937, с. Нове Село, нині Підволочис. р-ну) – спортсмен, педагог. Канд. у м. сп. з волейболу.

Відмінник освіти України. Закін. ф-т фіз. виховання пед. ін-ту в м. Кременець (1967, нині ТНПУ). Багатораз. призер ФСТ “Колос”. Чл. збір. команди області (1958–68). Працював учителем фіз. культури в ЗОШ та школі-інтернаті в родин. селі.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КОЗУБСЬКИЙ

Борис Миколайович (19. 02 (04. 03). 1886, м. Житомир – 17. 02. 1953, Мордовія, нині РФ)

– правник, громадсько-політичний діяч. Батько *Ю. Козубського*. Від 1892 мешкав у м-ку Вишнівець (нині смт), згодом – у с. Раковець (нині обидва – Збараз. р-ну). 1906 вступив на правн. ф-т Київ. ун-ту; за участь у студент. виступі звільн., навчання продовжив у Харків. ун-ті. Від 1913 – адвокат у канцелярії *М. Міхновського*. Від 1916 К. – у Києві. В квітні 1917 – делегат Укр. нац. конгресу, чл. ЦР від Кременец. повіту. Від кінця 1917 – у м. Кременець: голова міськ. думи, за його розпорядж. в березні 1919 в місті випущені місц. гроші – *бони*; деякий час – голова повіт. управи. В кін. липня 1919 власті заарешт. К. і відправили у табір Домб'є біля м. Краків (Польща). 1921 повернувся до Кременця, відновив адвокат. практику, очолив т-во “Просвіта” (йому і “Союзу українців” передав у безкошт. користування частину влас. будинку), опікувався укр. г-зією, діяльний у Повіт. союзі кооператив. 1922–28 – посол (депутат) сейму Польщі. В липні 1925 – учасник створення УНДО у м. Львів, чл. його ЦК. 30 червня 1941 К. – учасник проголошення *Акту відновлення Укр. держави* у Львові. Згодом – бухгалтер, радник суду в Кременці, жив у с. Раковець (нині Збараз. р-ну). Від 1944 – у Львові в ред. г. “Вільна Україна”. Автор статей у кременец. і львів. часописах про громад. і культ.-освітнє життя на Кременеччині. 13 серпня 1948 К. заарешт. органи МДБ; 28 жовтня того року засудж. на 25 р. ВТТ. Загинув у концтаборі. Реабіліт. 1991. Іменем К. названі вулиці у Вишнівці, Збаражі, Кременці й Тернополі. На буд. К. в Кременці відкрито мемор. таблицю на честь місц. “Просвіти” (1993).

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 2000. – Вип. 7.

Г. Черняхівський.

КОЗУБСЬКИЙ

Гедеон (кін. 17 – 1-а пол. 18 ст.) – церковний діяч, василіянин. Ігумен Почаїв. монастиря (1730–36). Фундатор (1732) його друкарні (із списком Т. Рудницьким). Автор передовки до 1-ї виданої тут кн. “Служебник” (1735).

І. Дуда, Г. Моліцька.

КОЗУБСЬКИЙ

Юрій Борисович (1913, м. Харків – 21. 06. 1941, м. Бердичів Житомир. обл.) – громадський діяч. Син *Б. Козубського*. Навчався в *Кременець укр. з-зі*. На поч. 1932

польс. влада заарешт. К. за участь у нелегал. орг-ції “Юнак”; засудж. на 2,5 р. ув’язнення. Згодом – слухач греко-кагол. семінарії у м. Львів, студент хім. ф-ту політех. ін-ту в м. Данціґ (нині Гданськ, Польща). У серпні 1939 ув’язнений у Березі Картузькій. 12 жовтня того ж року в м. Кременець К. заарешт. органи НКВС; засудж. на 8 р. позбавлення волі; закатов. у тюрмі. Реабіліт. 1992.

Г. Чернихівський.

КОЗЮПА

Світлана Ярославівна (07. 11. 1987, м. Бучач) – спортсменка (пауерліфтинг). М. сп. України (2003), М. сп. міжнар. класу (2004). Чемпіонка юнац. першості України (2004, м. Луцьк). Чл. нац. збірної. Бронз. медаль першості світу з пауерліфтингу серед юнаків та дівчат (м. Преторія, ПАР, 2004). Навч. у нац. ун-ті “Львівська політехніка”.

В. Фроленков.

КОЗЯР

Євген Дмитрович (17. 03. 1939, с. Попівка, нині Маньків. р-н Черкас. обл. – 20. 10. 2004, м. Тернопіль) – громадський діяч. Орден “Знак пошани” (1976). Депутат Терноп. обл. ради (1972–77). Закін. зоовет. технікум у с. Козачани Шполян. р-ну Черкас. обл. (1957), Харків. зоовет. ін-т (1962), Акад. сусп. наук при ЦК КПРС (1978, м. Москва, нині РФ). Працював у м. Вінниця н. с. обл. с.-г. НДС, згодом – на комсомол. роботі; відп. орг-тор ЦК ЛКСМУ (1968–70). Від 1970 – 2-й, від 1971

– 1-й секр. Терноп. ОК ЛКСМУ. Від 1978 – 2-й секр. Козів. РК КПУ. 1980–86 – заст. голови обл. ком-ту нар. контролю, від 1986 – голова обл. ради профспілки працівників АПК.

Х. Весна.

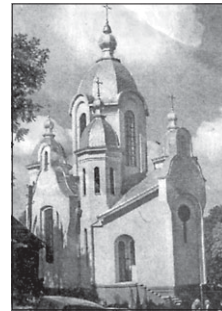
КОЗЯР

Петро (1870, с. Колодіївка, нині Підволочис. р-ну – 21. 03. 1964, м. Канора, Канада) – педагог, адвокат. Один із укр. першопоселенців у Канаді (від 1899). Студіював у Манітоб. і Саскатун. ун-тах. Працював учителем, провадив власну адвокат. канцелярію в Канорі; посадник Канори.

Б. Мельничук.

КОЗЯРІ

– село у Підволочиському районі. Підпорядк.

Церква св. Димитрія.

Новосіл. сільраді. Насел. 206 осіб (2001). Відоме від 16 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сільський господар”, “Союз українців”, “Рідна школа”. Є церкви св. Димитрія (1645, дерев.) і нова, зведена на кошти уродженця села *Б. Булеми* (2004, мур., арх. *І. Чулій*), б-ка. Освячував нову церкву Владика Кир *М. Сабрига*.

В. Уніят.

КОКІЛЬ

Осип (22. 02. 1917, м. Монастирська) – співак-аматор, громадський діяч, меценат. Працював у кооперативі “Народна торгівля”, співав у церк. і просвітян. хорах. До Канади прибув із Бельгії 1950, оселився в м. Едмонтон (пров. Альберта); тут прилучився до укр. реліг. та громад. життя. Чл. управи-скарбний ЛВУ, діяльний у Спільн. укр. молоді Америки. Меценат кн. “*Бучач і Бучаччина*” (1972).

Г. Яворський.

КОКОВСЬКИЙ

Франц Михайлович (псевд. і крипт. – Богдан Левченко, Елепідон, Франц Кок, Франц Михайлів, Ф. К., К. Ф. та ін.; згідно із записами в метр. книзі – 17. 09, в автобіографії вказано 17. 03, в УЛЕ та ін. – 02. 07. 1885, м. Бережани – 09. 09. 1940, м. Тернопіль) – правник, письменник, драматург, літературний критик, етнограф, перекладач. Д-р права (1922). Закін. г-зію в родин. місті (1906), де був чл. таєм. гуртка “*Молода Україна*”, тех. ред. його ж. “*Зірка*”, “*По-*

ступ”, “Небилиці”.

Навчався у Львів. ун-ті, 1907 відчисл. за участь у студент. виступі. Квітень 1907 – березень 1909 прац. у ред. г. “Буковина”, згодом – сусп.-екон. вісника “Народне багатство” (м. Чернівці). Продовжив студії на правн. ф-ті ун-тів міст Грац (Австрія) та Чернівці, 1911 закін. правн. ф-т Львів. ун-ту. Від 1912 – у м-ку (нині смт) Козова, займався правн. практикою. За часів ЗУНР очолював укр. владу (комісар) у Козові. Від 1921 – адвокат у Бережанах, згодом – повіт. суддя в м. Підгайці; 1924 – окруж. суддя в м. Сянок (єдиний українець-суддя такого рангу в Польщі). Співорг-тор “Просвіти”, “Рідної школи”, “Сільського господаря” на Лемківщині, музею “Лемківщина” в Сяноку (1930). Повернувшись до Бережан, працював суд. радником, очолював філію т-ва “Сільський господар”, 1936 відкрив музей *А. Чайковського*. 1910-і належав до літ.-мист. об’єдн. “*Молода муза*” (м. Львів). Автор зб. поезій “Сердешні струни” (1907), “Настрої”, “Малим друзам” (обидві – 1909), п’єс “В ніч святого Миколая”, “Дві сили” (обидві – 1937), зб. прози “Вчорашні дні: Веселі оповідання” (1931), “Людська вдячність та інші веселі оповідання”, “За Україну” (обидві – 1934), “Слідами забутих предків: Оповідання з минулого Лемківщини” (1935), “За землю: Лемківська повість” (1936), “Лемківська слава” (1937), “Оповідання про Тараса Шевченка” (1909), брошури “Сільська Кооперація” (1909), оповідань, нарисів і літ.-крит. статей (про *О. Авдіковича*, *Т. Бордуляка*, *М. Коцюбинського*, *О. Маковея* й ін.), розвідок про лемків, перекладів п’єс і лібрето опер. У рукопису залиш. поема “Богдан Хмельницький” (1904), повість “Марія” (1939, незакін.) та ін. твори. У ніч на 24 грудня 1939 К. заарешт. органи НКВС; запрошений у Терноп. в’язницю; за сфабриков. звинуваченням засудж. на 8 р. ВТТ; помер у тюрмі після катувань. 1999 у Львові вийшла зб. оповідань К. “Остання молитва”.

Літ.: Мазурак Я. Літературна Бережанщина: Біографічний довідник. – Бережани, 2000; Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2002 рік: Бібліографічний список. – Т., 2002.

П. Гуцал, Я. Мазурак, Б. Пиндус.

КОКОДІНСЬКИЙ

Андрій (09. 01. 1881, с. Ярчівці, нині Зборів. р-ну – 25. 11. 1940, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛТ (1927). Навчався у г-зіях міст Львів та Перемишль (нині м. Пшемисль, Польща). Після закін. 1923 мед. ін-ту в м. Прага (Чехія) переїхав до Коломиї, де 1928 відкрив власну лікар. практику. Змушений перебратися на роботу за фахом до Нового Села (нині Підволочис. р-ну); тут – орг-тор і кер. духов. оркестру; безкоштовно лікував людей, побитих під час пацифікації 1930. Згодом переїхав до с. Єзупіль (нині Тисмениц. р-ну Івано-Фр. обл.), 1938 повернувся до Коломиї.

Д. Чубата.

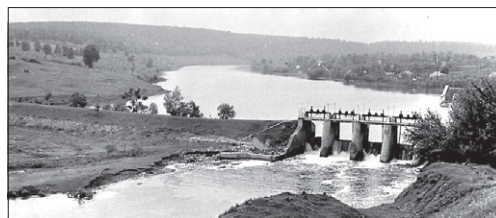
КОКОЦЬКИЙ

Мирослав (1909, с. Коршилівка, нині Підволочис. р-ну – 1941, м. см. невід.) – правник, громадський діяч. Чл. ОУН. Закін. у Львові г-зію (1930) та правн. ф-т ун-ту (1934). Працював пом. адвоката в м. Чортків (1934–39). Діяльний в укр. т-вах. В’язень концтабору Береза Картузька. 1939–41 перебував у підпіллі. Загинув поблизу р. Сян (Польща).

о. М. Шаварин.

КОКОШИНЦІ

– село у Гусятинському районі. Підпорядк. Малолуц. сільраді. Розташ. на березі р. Збруч,

Збруч поблизу Кокосинців.

за 45 км від райцентру. Насел. 169 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1650. Після відкриття Мартинків. ГЕС (1962, с. Мартинківці Городоц. р-ну Хмельн. обл.) затоплено 42 будинки. Є церква св. Юрія (1873, мур.).

М. Задорожний, В. Уніят.

КОКУТКІВЦІ

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Висиповец. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Нестерівка, за 36 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Озерна. Насел. 133 особи (2001). Є церква Івана Хрестителя (1883, дерев.). Встанов. пам’ят. знак на честь скасування панщини.

В. Ясенівка.

КОЛАЧ

Микола Андрійович (12. 07. 1933, с. Хотинці Ярослав. пов., нині Польща) – художник, літератор. 1946 депорт. із родиною у с. Давидів Пустомитів. р-ну Львів. обл. Після закін. Львів. уч-ща приклад. і декор. мист-ва (1961, нині коледж. декор. і ужитк. мист-ва) живе у смт Залізці Зборів. р-ну; працював художником-модельєром на галантер. ф-ці (1961–63), у системі облшляхобуду (1963–90). Автор картин: “Портрет Т. Шевченка”, “Портрет сина”, “Андріївська церква в Києві” (всі – олія) та ін.; учасник худож. виставок у Тернополі. Оpubл. низку віршів і сонетів у рай. та обл. газетах, істор. поему “Відважні лицарі народу” в ж. “*Тернопіль*” (1994).

П. Медведик.

КОЛГОСПИ**(КОЛЕКТИВНІ ГОСПОДАРСТВА)**

– основний тип сільськогосподарського підприємства на Тернопільщині 1940–41 і 1948–2000-і. Утвор. внаслідок примус. об’єдн. селян, у яких забирали землю і засоби вироб-ва, з метою т. зв. спіл. ведення госп-ва (див. “*Колективізація сільського господарства Тернопільщини*”). За статутом К., найвищий орган управління – заг. збори колгоспників, між зборами – правління К., яке очолював голова – переважно виходець із безземел. селян або особа, відряджена з міста для кер-ва К. Згодом виник апарат управління: заст., гол. спеціалісти (агроном, зоотехнік, вет. лікар, бухгалтер, економіст), спеціалісти, кер. вироб. підрозділів (бригадири рілн. і трактор. бригад, зав. ферми, автогаражем, буд. бригади, ланкові тощо). Для кожного К. призначали т. зв. уповноваженого, який від імені рай. компарт. органів стежив за розвитком К. і міг будь-коли прийняти волонтарист. рішення, вигідне для цих органів, включаючи звільнення голови правління К. У К. застосовували адм. методи управління. До 1966 в К. – тільки натур. форма оплати праці. Згодом впроваджена грош. форма – найнижча серед галузей економіки, зокрема, у 3–4 рази менша, ніж у промисловості. Кількість К. на Тернопільщині: 1 січня 1951 – 1195; 1971 – 449; 1981 – 310; 1991 – 439; 2000 – майже 200. На один К. припадало в середньому с.-г. угідь: 1951 – 1,1 тис. га; 1971 – 2,1 тис. га; 1981 – 3 тис. га; 1991 – 1,8 тис. га; 2000 – 1,4 тис. га. В середньостатист. К. працювало: 1951 – 0,9 тис. осіб; 1971 – 0,6 тис. осіб; 1981 – 0,7 тис. осіб; 1991 – 0,4 тис. осіб; 2000 – 0,2 тис. осіб.

В. Дерій.

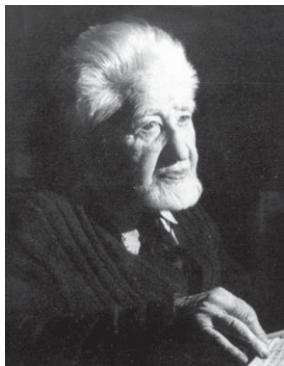
КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– примусовий перехід від приватної форми власності та господарювання до колективно-соціалістичної шляхом створення *колгоспів*. Формально – на засадах добровільності та поступовості, фактично – волонтар.-насильниць. методами під кер-вом КП. Крім землі, усупільненню підлягали худоба, с.-г. реманент, корми, насіння тощо. Відповідно до постанови Терноп. обкому КП(б)У та облвиконкому від 13 березня 1940 перші колгоспи створені в селах: Куряни (Бережан. р-н), Мар’янівка (Микулинц., нині Терноп.), Кошляки (Новосіл., нині Підволочис.), Тростянець (Устя-Зелен., нині Монастирис. р-нів), м-ку (нині смт) Гусятин та с. Вільхівчик (обидва – Гусятин. р-нів). 23 квітня 1940 в обл. було 45 колгоспів, що об’єднали 3905 селян. госп-в і мали 10103 га землі (менше 1% наявної). На поч. нім.-рад. війни – бл. 500 дрібних колгоспів (15% селян. госп-в). Після звільнення краю від фашист. загарбників К. с. г. Т. тривала, що викликало повсюд. спротив, навіть при відновленні довоєн. колгоспів. 1 січня 1947 їх було 72, що змусило владу вжити жорстких заходів. На кінець 1948 – 550 колгоспів (292 тис. га землі) – бл. 35% с. госп-ва. (Волин. обл. – 80%, Дрогобиц. – 79%, Чернів. – 77%). На міжобл. нараді у Львові щодо колективізації на селі *М. Хрущов* гостро критикував кер-во Терноп. обл., відтак подальша К. с. г. Т. була прискорена насильн. методами: в села скерували уповноважених парт. та держ. органів (від 2 до 10 осіб у кожне) в супроводі озброєної охорони, а також створили при МТС політвідділи. До серед. 1950-х заверш. суціл. К. с. г. Т.; до 1195 колгоспів увійшло бл. 250 тис. селян. госп-в.

П. Михальчук.

КОЛЄССА

Микола Філаретович (06. 12. 1903, м. Самбір, нині Львів. обл.) – композитор, диригент, діяч культури, педагог. Син композитора, музикознавця і фольклориста Ф. Колесси. Акад. АМ України. Нар. арт. УРСР (1972) та СРСР (1991). Герой України (2002). Повний кавалер ордена України “За заслуги”, орден Князя Ярослава Мудрого (2003). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1983). Золота медаль АМ України (2002). Навчався на мед. ф-ті Ягеллон. ун-ту в м. Краків (Польща) та Укр. таєм. ун-ті в м. Львів. 1924–31 продовжив навчання у м. Прага (Чехія), де відвідував Укр. високий пед. ін-т ім. М. Драгоманова, Карловий ун-т, консерваторію і Шко-

лу вищої майстерності. Викладав у Львові у Вищому муз. ін-ті (нині муз. акад.): доц., проф. (від 1957), зав. каф. диригування, ректор (1953–65); серед його учнів – *Б. Антків*. Одночасно – диригент симфон. оркестру філармонії (1940–53), Львів.

театру опери та балету (1944–47), худож. кер. і гол. диригент хор. капели “Трембіта” (1946–48). Автор симфоній, сюїт, увертюр, варіацій, фортепіан., хор. та ін. муз. творів, музикозн. праць. Влітку 1933 в с. Мшанець (нині Тереховлян. р-ну) К. одружився з дочкою місц. священника, згодом приїжджав до цього села. 25 червня 1952 симфон. оркестр під кер. К. виступав у м. Чортків. Як ректор консерваторії перебував у Тернополі 21–22 вересня 1963 на урочинах із нагоди 90-річчя *С. Крушельницької*; учасник свята на її честь у с. Біла побл. Тернополя та відкриття музею *В. Гнатюка* в с. Велеснів Монастирис. р-ну (1969); чл. журі *конкурсу ім. С. Крушельницької* (1997). У травні 1970 як чл. держ. комісії консерваторії приїжджав у м. Бережани для оцінки диплом. роботи *І. Лепкого* – кер. капели “*Боян*”. Згодом не раз відвідував ін. насел. пункти Тернопільщини. Одній з ініціаторів відродження кобзар. мист-ва на Тереховлянщині *Г. Білогуб-Вернигір* К. подарував зб. нар. дум із написом “Першій жінці-бандуристці”.

Літ.: Паламарчук О. Микола Колесса. – К., 1989.

І. Дуда, Б. Мельничук, М. Ониськів.

КОЛІССА

Олександр Михайлович (12 (24). 04. 1867, с. Ходовичі, нині Стрий. р-ну Львів. обл. – 23. 05. 1945, м. Прага, Чехія) – літературознавець, фольклорист, поет, громадський діяч. Брат музикознавця, фольклориста і композитора Ф. Колесси. Дійс. чл. НТШ (1899). Навчався в ун-тах міст Львів, Чернівці і Відень

(Австрія). Проф. Львів. (1898–1914), Віден. (1920–21) та Карлового у Празі (1925–39) ун-тів, УВУ (1921–45; його співзасн., тричі – ректор). 1907–18 – посол австр. парламенту від округи Тереховля–Чортків–Будзанів (нині Буданів Тереховлян. р-ну)–Микулинці. Чл. УНРади ЗУНР (1918–19). Автор праць з історії укр. писемності, апокриф. літ-ри (в т. ч. про *Бучацьке Євангеліє*), літературознавства, фольклористики, поет. творів, у т. ч. слів пісні “Шалійте-шалійте, скажені кати” (1889), статті про Тернопіль “З відбитого Поділля” (1917).

П. Бабій, І. Дуда.

КОЛЄЖАК

Владислав (Koleżak Władysław; 1854, м. Тереховля – 18. 01. 1924, м. Варшава, Польща) – польський журналіст, публіцист, літератор. Чл. Т-ва польс. літераторів і журналістів. Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Працював у ред. газет у Львові. Від 1883 – у Варшаві: співроб. “Тижневика для всіх”, “Польської газети”, “Кур’єра Варшавського”. Автор низки статей і брошур про істор., культ.-мист. та екон. життя Варшави.

П. Гуцал.

КОЛИНДЯНИ

– село у Чортківському районі. Центр сільради. Розташ. на пр. березі р. Нічлава, за 18 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Озеряни. Насел. 1882 особи (2003). Відоме від 1444 під назвою Райгород. 15 ст. шляхтичі Стаменські спорудили замок, який 1840 перебуд. на палац. 1786 частина К. ще значилась як м-ко Райгород. У кін. 18 ст. Райгород втратив міськ. статус, відтоді належить до с. Колиндяни. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Миколая (1888, мур.), тимчас. греко-катоц. каплиця (дерев.), 2 каплички на честь Незалежності України (1994, мур.). Спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1971) та О. Білану (1997), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могила УСС, реконструйовано 10 “фігур”. Діють ЗОШ 1–3 ступ., міжшкіл. навч.-вироб. комбінат, клуб, б-ка, амбулаторія, аптека, ветамбулаторія, ПАП “Нічлава”, ВАР

Пам’ятний хрест на честь скасування панщини.

Міжшкільний навчально-виробничий комбінат.

“Колиндянський концентратно-дріжджовий комбінат”, ТОВ “Продтехпостач”, 7 торг. закладів. У К. народ. нар. майстер-різьбяр *Д. Білинський*, спортсмен (силач) *Д. Горман* (С. Козак), диригент *В. Семчишин*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

С. Елькснін, В. Уніят.

КОЛИНДЯНСЬКА ГРАБИНА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Давидківці Чортків. р-ну, в кв. 56, вид. 7 Колиндян. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Колиндянська дача”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 05. 11. 1981 № 589. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 9,3 га. Під охороною – насадження граба звич. 2 бонітету віком 80 р., що має госп., наук.-естет. цінність.

І. Бай.

КОЛИНДЯНСЬКИЙ КОНЦЕНТРАТНО-ДРІЖДЖОВИЙ КОМБІНАТ

– відкрите акціонерне товариство з виробництва харчових концентратів. Зареєстр. 18 грудня 1994. Діє у с. Колиндяни Чортків. р-ну. Голова правління – *Й. Сцібан* (від 2000). Сучас. підприємство започатк. з дріждж. ф-ки, яку поміщик Л. Городоцький побудував наприкін. 19 ст. 1925 ф-ка виробляла дріжджі (10 працівників), солодку воду (5), мала винокурню (15) та пар. млин (14). Від квітня 1944 підприємство відновило діяльність і розширилося: створ. два цехи – вироб-ва спирту та вітамінів. На базі підприємства утвор. концентрат.-дріждж. з-д (1949), переймен. 1960 на комбінат. До виникнення ВАТ на ньому працювали 950 осіб, які щорічно виробляли бл. 40 тис. т продукції понад 100 видів. Основні: супи, каші, борошно для млинців, киселі, желе, креми заварні, торти, дит. харчування, дріжджі сухі та прес., смакові приправи, спеції. Після розпаду СРСР комбінат опинився на межі зупинки. З утвор. ВАТ обсяг вироб-ва щороку зростає, 2003 сягнув 600 т продукції. Нині щомісяч. показник – 50–60 т харч. концентратів 35

видів. Для вироб-ва використ. місц. сировину, постачальники якої – держ. та приват. підприємства Тернопільщини й сусід. областей. Сфера збуту – всі обл. України. 4-и види продукції нагород. (2003) медаллю Дегустац. комісії Держ. департаменту продовольства.

В. Фроленков.

КОЛІВЩИНА

– велике національно-визвольне повстання проти польського гніту в Правобережній Україні (1768), найвищий етап гайдамацького руху. На Тернопільщині антипольс. рух тривав упродовж 17 ст. 1734 тут діяв гайдамац. загін на чолі з *Верланом*. Гайдамаки, пройшовши Брацлавщину, Поділля, пд.-зх. Волинь, оволоділи низкою насел. пунктів, у т. ч. Збаражем. До повстанців приєдн. місц. селяни й міщани. Приводом до повстання 1768 став трактат про формальне зрівняння у правах із католиками віруючих православ. і протест. церков, який підписав польс. король С. Понятовський. Незадоволені шляхтичі під гаслом захисту католицизму, шляхет. прав і звільнення Польщі з-під впливу Рос. імперії у м. Бар (нині Вінн. обл.) створили Барську конфедерацію. Конфедерати катували і грабували укр. населення, руйнували православ. церкви. Для б-би з конфедератами рос. уряд послав в Україну військо. В червні–липні 1768 на Правобережжі діяли бл. 30 загонів. На Поділлі й Волині, в т. ч. на Тернопільщині – загопи отаманів С. Позіхайла, Я. Репетея, М. Максимова, М. Москаля та ін. У 2-й пол. червня 1768 рос. війська з польс. армією розпочали карал. акції проти гайдамаків; схопили кер. повстання – М. Залізняка, І. Гонту та С. Неживого, їхні загопи роззброїли, решту розбили в боях. Після того, як королів. й цар. війська придушили гайдамац. рух, 1768 на Тернопільщині шляхта, щоб залякати місц. населення, стратила в м-ку Микунці (нині смт Теремовлян. р-ну) – 5, в м. Підгайці – 11 гайдамаків, частину повстанців відправили через Бережани у міста Рогатин (нині Івано-Фр. обл.) і Комарне (нині Городецький. р-ну Львів. обл.), де четвертували.

М. Алексієвцев, І. Федорів.

КОЛІНІЦЬ

Володимир Володимирович (19. 09. 1950, с. Кудинівці Зборів. р-ну) – громадсько-політичний діяч, публіцист, літературознавець, педагог. Нар. депутат України 1-го склик. (від 1990). Депутат Терноп. міськ. ради (1990), Терноп. обл. ради 2-го склик. (1994). Закін. Львів. ун-т (1977, нині нац. ун-т), Акад. держ. упр. при Президентові України (2001). 1977–85 – викл. пед. ін-ту в м. Бельці (нині Молдова) та Київ.

ун-ту (нині нац. ун-т). 1985–93 – асист., ст. викл. історії дав. укр. та зарубіж. літ-р ТДП (нині ТНПУ). 1994–98 – голова Зборів. рай. ради і РДА. 1998–99 – доц. каф. менеджменту освіти Терноп. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти; згодом дир. Центру соц. служб для молоді Терноп. р-ну. Від 2002 – заст. нач. упр. культури Терноп. ОДА. Співзасн. і заст. голови Терноп. край. орг-ції НРУ (1989), чл. УРП (1990), 1992–93 – голова Терноп. обл. орг-ції Укр. Консерват. Респ. партії. Автор низки літературозн. публікацій та понад 100 статей на сусп.-політ. теми.

Б. Головин.

КОЛІСНИК

Віталій (29. 06. 1939, с. Покровське, нині Нікопол. р-ну Дніпроп. обл.) – художник-керамік. Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1968, нині акад. мист-в), проживає у м. Тернопіль. Займається худож. керамікою і монумент. оформленням інтер'єрів. Учасник виставок у містах Тернопіль, Львів, Київ, Москва та Пенза (обидва – РФ), Слівен (Болгарія). Серед робіт: сувенір. вироби (1976–80-і), інтер'єр ресторану “Галичина” у Тернополі (1980-і).

В. Гаврилишин, І. Дуда.

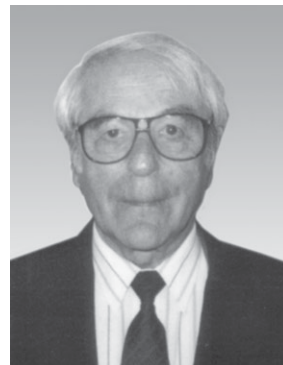
КОЛІСНИК

Дмитро Іванович (06. 06. 1883 (за ін. дан. 1886), с. Гермаківка, нині Борщів. р-ну – 1958, Канада) – письменник. Один із укр. першопоселенців у Канаді. Здобувши серед. освіту, захоплювався садівництвом і бджільництвом; диплом та премія першого садівника в повіті. Був біля витоків кооперації в Гермаківці; співорг-тор і діяч “Січі”, читальні “Просвіти” та кооперації в родин. селі. Від 1911 – в Канаді. Автор автобіогр. повісті “Моє село” (у 3-х ч., вид. в м. Саскатун 1950, 1952, 1955), оповідань і нарисів. Діяльний в Укр. нац. об'єдн. та ін. громад. орг-ціях. За кн. “Моє село” опубл. спогади К. “Культурно-націоналістичне відродження Гермаківки в кінці XIX – на початку XX ст.” у “*Літописі Борцівщини*” (вип. 4). У вип. 3 цього ж зб. вміщена рец. на згад. книгу.

Б. Мельничук.

КОЛІСНИК

Роман (псевд. і крипт. – Денис Депутат, Іван Кооперативний, Семен Діаспорний, Walter Cap, Ро-Ко та ін.; 10. 10. 1923, с. Товстенське, нині Чортків. р-ну) – письменник, журналіст, менеджер. Чл. НСПУ. Шевченків. медаль КУК (1995). Премія ім. Д. Нитченка (2004). Закін. г-зію “Рідної школи” у м. Чортків (1943). Доброволець дивізії “Галичина”. Від 1947

студіював в Укр. високій екон. школі в м. Мюнхен (Німеччина). Водночас – репортер г. “Українська трибуна” в цьому ж місті. 1949 емігр. до Австралії, де почав займатися літ. творчістю. 1957 переїхав до Канади (м. Вінніпег, згодом – м. Торонто). Студіював у Гамільтон. ун-ті (менеджер). Адміністратор г. “Вільне слово” і “Новий шлях”; ред. ж. “Вісті комбатанта”. Працював в уряді пров. Онтаріо, менеджером Мін-ва уряд. послуг. Автор кн. “Довкола світу: Репортаж-спомин” (1982), “Тяжко бути політичним емігрантом: Гуморески” (1986), “Останній постріл. Доля одного вояка: Повість” (1989; 1992 перевид. у Львові), “Військова Управа та Українська дивізія “Галичина”. Діяльність Військової Управи та німецька політика відносно українських національних збройних сил в роках 1943–1945” (Торонто, 1990), “Найкращі хлопці з Дивізії” (1993), “Збірник гуморесок, фейлетонів, виступів, репортажів, статей” у 2 тт. (Торонто, 1993, 1997), зб. сатир. і гуморист. тв. “Від Адама до Леоніда II” (К., 1996), кн. спогадів “Машерують добровольці...” (К., 2003). Зібрав і впорядкував “Протоколи Військової Управи. Дивізія “Галичина” (1993). Переклав укр. з нім. та англ. мов і опубл. низку спогадів про дивізію “Галичина”. Автор числ. публікацій у часописах Австралії, Пн. Америки, України.

Лит.: Сорока П. Роман Колісник: Літературний портрет. – Хм., 1998.

Б. Мельничук, П. Сорока, М. Ханас.

КОЛЛЕР

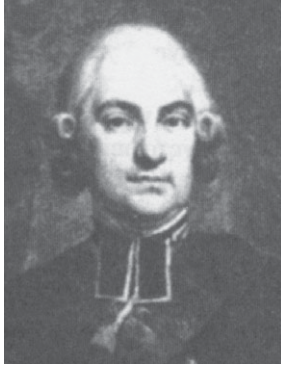
Єжи (Koller Jerzy; 05. 11. 1882, с. Могильниця, нині Стара і Нова Могильниці Теробовлян. р-ну – р. см. невід., Польща) – польський літературний і театральний критик. Д-р філософії (1911).

Навчався в г-зії у м. Тернопіль, на філол. ф-тах Львів. та Краків. (Польща) ун-тів. Учитель, муз. працівник у м. Познань (Польща); літ. ред. у театрах Львова і м. Катовіце (1944–46, Польща), від 1946 – кер. театру в Познані. Автор статей на мист. теми.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОЛЛОНТАЙ

Гуго (Kołłataj Hugo, псевд. – Штумберг; 01. 04. 1750, м-ко Дедеркали, нині с. Вел. Дедеркали

Шумс. р-ну – 28. 02. 1812, м. Варшава, Польща) – польський просвітник, філософ, публіцист, політичний, державний і релігійний діяч. Брат *Р. Коллонтая*. Д-р філософії (1768), д-р права і богослов'я. Від 1761 навчався у Ягеллон. ун-ті в м. Краків;

продовжив навчання в містах Відень (1771–72, Австрія) та Рим (1772–75, Італія), де здобув другий докторат, вивчав малярство й арх-ру. Повернувся до Кракова, 1775 прийняв духов. сан. 1776 перебував у Дедеркалах, згодом у Варшаві – чл. Комісії нар. освіти Польщі (1-го в світі мін-ва освіти, створ. 1773). Проф. Краків. акад. (від 1777), її ректор (1783–86). Співавтор Конституції 3 травня 1791, підканцлер Речі Посполитої. 1792–94 – у містах Дрезден, згодом Лейпціг (Німеччина). Учасник повстання 1794 під проводом *Т. Костюшка*, належав до Найвищої нар. ради та Військ. ради Польщі; після поразки повстання ув'язн. у м. Оломоуц (грудень 1794 – листопад 1802, нині Чехія). Після звільнення опинився у Варшаві, згодом виїхав на Волинь. Жив у м. Кременець, згодом у с. Стівпець (нині Дубнів. р-ну Рівнен. обл.), від червня 1806 – в с. Тилявка (нині Шумс. р-ну). Разом із *Т. Чацьким* заснував 1805 *Вищу Волин. г-зію* в Кременці (від 1819 – Кременец. лицей, нині обл. гуманіт.-пед. ін-т), розробив її статут і навч. плани, співорг-тор наук. й адм. роботи. Січень 1807 – травень 1808 – на вимогу рос. уряду жив у м. Москва (нині РФ) під жандарм. наглядом, згодом – у Кракові та Варшаві. Автор філос. праць “Критичний розгляд основ історії початку людського роду”, “Фізико-моральний порядок” та ін., брошури про Варшав.

князівство, “Опису міста Москви” (опубл. 1954) тощо. Могила К. не збереглася.

Ю. Ковальков, В. Ханас,
Г. Чернихівський, о. М. Шаварин.

КОЛЛОНТАЙ

Рафал (Kołłataj Rafał; до 1750, м-ко Дедеркали, нині с. Вел. Дедеркали Шумс. р-ну – 1833, м. см. невід.) – польський військовик, політичний діяч. Брат *Г. Коллонтая*. Освіту здобув у м. Краків (Польща). Належав до Т-ва приятелів держ. конституції, виконував політ. доручення брата. Від 1783 – ротмістр нар. кавалерії, згодом – Тжесньовський староста. Чл. сейму Речі Посполитої, учасник повстання 1794 під проводом *Т. Костюшка*.

П. Гуцал.

КОЛОДІВКА

– село у Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Панасівка. У зв'язку з пересел. жителів х. Скала виключ. із облік. даних. Розташ. за 20 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Скалат. Насел. 1110 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1568 як власність Я. Сенявського. Діяли “Просвіта” (від 1895), “Сільський господар” (від 1928), “Союз українок” (від 1937) та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Дмитрія (1904, мур.), костюль св. Станіслава й Анни (віднов. на поч. 21 ст.), *монастир св. Теодора Студита* (1995, перенес. із Риму старанням Кардинала *Л. Гузара*), капличка біля *Колодіїв. джерела Пресв. Богородиці* (2003). Спорудж. пам'ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967, скульп. Я. Ягода), на цвинтарі встанов. хрест із Розп'яттям, який колись зберіг. у Тернополі в парафіял. костюлі. Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, фольклор. гурт “*Колодіївські забави*”. У К. народ. громад. діячі *О. і Р. Брики*, *П. Козяр*, *М. Стрик*, польс. письменник *В. Козебродський*, фольклорист і краєзнавець *М. Кришук*, господарник і громад. діяч *Н. Миколюк*, д-р політології, дипломат *І. Мисик*, д-р істор. н. *Г. Стронський*, господарник, канд. екон. н. *М. Чирка*, лінгвіст *Я. Хануш*; перебува-

Пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у німецько-радянській війні.

ли – козак, полковник *М. Кривоніс*, фольклорист *о. Г. Галка*, письменники *А. Малишко*, *І. Франко*.

І. Гаврильцьо, М. Кришук.

КОЛОДІВСЬКЕ ДЖЕРЕЛО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на сх. околиці с. Колодіївка Підволочис. р-ну. Освячене 2003 після з'явлення біля нього прочанам місц. монастиря св. *Теодора Студита* образу Богородиці. Джерело впорядковане, спорудж. капличка з “фігурою” Святої Марії, де відправляють молебень. Воду джерела вважають цілющою. Тут планують збудувати церкву Пресв. Богородиці.

М. Кришук.

“КОЛОДІВСЬКІ ЗАБАВИ”

– дитячий художній фольклорний гурт. Створ. 1990 при ЗОШ 1–3 ступ. с. Колодіївка Підволочис. р-ну. 1992 отримав звання “зразковий”. Орг-тор і худож. кер. – *М. Полюга*. “К. З.” –

лауреат міжнар. фестивалю “У галицьким колі” (Львів, 1995, 1998), всеукр. фестивалю “Чисті роси” (Київ, 2003), обл. конкурсів ім. *В. Гнатюка* (1995), “Різдвяні дзвони” (1995, 1996), “Миколай і діти” (1997). Виступав у містах Житомир, Івано-Франківськ, Київ, Одеса й на Тернопільщині. При місц. школі діє музей гурту.

М. Кришук, Г. Уніят.

КОЛОДІЙ

Василь Семенович (03. 11. 1922, с. Куманівці, нині Хмельн. р-ну Вінн. обл. – 24. 09. 1992, м. Львів) – поет, перекладач. Чл. СПУ (1962). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1951, нині нац. ун-т). Працював викл. укр. мови у Чортків.

пед. уч-щі (1951–55), згодом – у Львові; в ред. ж. “Жовтень” (нині “Дзвін”; 1955–59 – ред.), від 1969 – ред. вид-ва “Каменяр”. Автор 15 зб. поезій. Часто друкувався у г. “*Вільне життя*”.

М. Ониськів.

КОЛОДІЙ

Марія Іванівна (з дому – Юськевич; 25. 03. 1901, м. Тернопіль – 22. 03. 1959, м. Джерсі-Сіті, США) – громадська діячка, педагог, аматорка сцени. Дружина *Ф. Колодія*. Навчалася у Тернополі в Укр. жін. семінарії, діяльна в “*Молодій громаді*”, виступала на сцені театру *Й. Стадника*. Згодом – кур’єр УВО на відтинку Львів–Тернопіль. Закін. вчит. семінарію в м. Перемишль (1927, нині Пшемисль, Польща). Тут діяльна у “*Просвіті*”, “*Українській бесіді*”, “*Союзі українок*”, *Мицан. братстві* та ін. укр. т-вах. Солістка хорів “*Боян*” і “*Просвіта*”, виступала в аматор. театрі. Після 2-ї світ. війни – у Німеччині; в переселен. таборах у містах Карльсфельд та Берхтесгаден працювала в Союзі українок. Від 1949 – в США (Джерсі-Сіті): вчителька в “*Рідній школі*”, співорг-тор відділу Союзу українок Америки, в якому була референткою сусп. опіки. Реж. вистави “*Невольник*” за *Т. Шевченком*, влас. інсценізації “*Свят-вечір в Україні*” та ін.

Х. Весна.

КОЛОДІЙ

Мирослав Степанович (08. 01. 1912, с. Клебанівка, нині Підволочис. р-ну) – релігійний діяч, священник УГКЦ, Почес. чл. Лицарів Колумба та ін. орг-цій у Канаді. Закін. г-зію в м. Тернопіль, Богослов. академію в м. Львів. 1929 заарешт. у Тернополі за приналежність до Пласту. Від 1937 – в Канаді. Душпастир УГКЦ у Канорі, Ріджайні, Саскатуні, Принц Алберті; будував та відновлював церкви. 1970 переїхав до США (Фенікс, шт. Арізона), де душпастирював 13 р. 1987 повернувся до Канади, священник у Кемлупс (пров. Британ. Колумбія). Духов. опікун Братства українців-католиків Канади Саскатун. епархії (1952–56). Дослідник історії укр. поселень у Канаді й США, жертводавець на укр. потреби.

І. Гаврильцьо.

КОЛОДІЙ

Франц (05. 09. 1897, с. Могильниця, нині Нова і Стара Могильниця Тереховлян. р-ну – 29. 04. 1985, м. Джерсі-Сіті, США) – кооператор, політичний і громадський діяч. Чоловік *М. Колодій*. 1910–14 і 1920–21 навчався в Укр. держ. г-зії у м. Тернопіль. Воював в УГА. Студіював пра-

во в Укр. тасм. ун-ті у м. Львів. У липні–грудні 1941 належав до укр. цивіл. адміністрації в Тернополі – міської управи. Воював у дивізії “Галичина”. На еміграції – у США. Співзасн. кооперативи “Самопоміч”, діяльний в укр. політ. і громад. орг-ціях; автор публікацій у пресі.

Б. Волинський.

КОЛОДІЙ

Ярослав (р. н. невід., м-ко, нині смт Козова) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН (1941). Вояк дивізії “Галичина”. Перебував у полоні в Італії та Вел. Британії. Від 1954 – чл. терен. ексекутиви ОУН у Вел. Британії. З переїздом до США вступив до Середовища УГВР. Співзасн. мережі ОУН на амер. континенті. Чл. Край. управи Братства Дивізійників, чл. Орг-ції однодумців ОУН, заст. голови Сусп. служби комбатантів у США. Автор числ. статей в укр. газетах, коментарів для укр. радіо у м. Філадельфія (США).

Лім.: Панченко О. Організація українських націоналістів за кордоном у контексті українського державотворення. – Гадяч, 2003.

Х. Весна.

КОЛОДІЙ

Ярослава (19. 11. 1911, м-ко Мельниця-над-Дністром, нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну – 03. 03. 1978, м. Львів) – бібліограф музикознавства та нотографії. Закін. Львів. ун-т (1934, нині нац. ун-т). Працювала бібліографом, зав. б-ки Львів. консерваторії (1952–75, нині нац. муз. акад.). Авторка біобібліогр. довідників “Композитор А. Кос-Анатольський” (1972), “Композитор Є. Козак” (1974), першого опублікованого творч. портрета “Остап Нижанківський” (Л., 1958; перевид. 1992) та ін. книг.

П. Медведик.

КОЛОДІЙЧУК

Євген (13. 09. 1940, с. Марія-Воля, нині Володимир-Волин. р-ну Волин. обл.) – письменник. Перебував на Тернопільщині, збираючи матеріали для книги про нар. цілителів і травознавство “Диво зцілення” (К., 1993) та ін. публікацій.

Б. Мельничук.

КОЛОДКА

(рр. і м. н. та см. невід.) – повстанський ватажок на Кременеччині середини 17 століття. За переказами, походив із с. Підлісці (нині Кременец. р-ну). Восени 1648 очолив загін ополченців (бл. 3-х тис. осіб), який разом із козац. полками *М. Кривоноса* брав участь у штурмі *Кременец. замку*. К. – герой нар. легенд і переказів.

Г. Чернихівський.

КОЛОДНЕ

– село у Збаразькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Болязуби та Глинчуки. До К. приедн. х. Жолоби; х. Стадарня виключ. з облік. даних у зв’язку з пересел. жителів. Розташ. на лів. березі р. Гнізна, за 12 км від райцентру. Насел. 1457 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1465, згідно з актом поділу володінь між князями Збаразькими – Семеном, Солтаном і Васиєм. До князя Семена відійшло м. Колодень, він отримав титул князя Колоденського. Від 1518 м-ко належ. Острозьким. 1545 К. захопив краків. каштелян Ян-Амор Гарновський. 1589 м-ко зруйнували татари, відтоді – село. 1648–51 мешканці К. брали участь в облозі *Збараз. замку*. Від Острозьких К. перейшло у власність до Цетнерів, від них у 17 ст. – до Свейковських, у 19 ст. – власність графа Грохольського. 1894–95 у селі була епідемія холери. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церкви св. Миколая (1575, кам.; реставр. 1991) та св. Михаїла (18 ст., дерев.). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1969). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, с.-г. підпр-ва ТзОВ “Весна” та “Лісовиччина”. У К. народ. художник, лікар *М. Качуровський*.

О. Клименко, М. Мурза.

КОЛОДНЕ № 1, № 2

– ботанічні заказники місцевого значення. Розташ. пobl. с. Чорний Ліс Збараз. р-ну, в кв. 52, 54, 55, вид. 2, 3, 7, 8, 11, 1–6, Вишнівець. лісництва Кременец. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Чорний ліс”. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 18,4 і 27,9 га. Під охороною – ділянка ліс. урочища “Чорний ліс”, у межах якої зростає цибуля ведмежа, занес. до Червоної книги України.

І. Бай.

КОЛОДНЕНСЬКИЙ

БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– водно-болотний масив, природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. між селами Колодне і Болязуби Збараз. р-ну. Створ. відпо-

Цибуля ведмежа.

відно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні асоц. пайовиків “Промінь” Збараз. р-ну. Пл. 41,7 га. Під охроною – водно-болотна рослинність, типова для Зх. Лісостепу.

І. Бай.

КОЛОДНИЙ

Анатолій Миколайович (03. 10. 1937, с. Софіївка, нині Черкас. р-ну, однойм. обл.) – філософ, релігієзнавець, педагог. Д-р філос. н. (1988), проф. (1991). Президент Укр. Асоц. релігієзнавців. Від 1983 – заст. дир. – кер. відділення релігієзнавства Ін-ту філософії НАНУ. Автор понад 400 наук. праць. Від 1993 щорічно буває в м. Тернопіль на всеукр. та міжнар. наук. конф. Асоц. релігієзнавців; співорг-тор видання альманаху “Духовність – народові” (Т., 2002), наук. збірників *Терноп. осередку асоц. релігієзнавців*.

А. Гудима.

КОЛОДНИЦЬКИЙ

Степан Гілярович (27. 03. 1950, м. Підгайці) – педагог, краєзнавець, громадський діяч, перекладач. Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1973, нині нац. ун-т). 1973–90 – учитель укр. мови і літ-ри в селах Устя-Зелене Монастирис. і Степове Підгаєц. р-нів. 1-й голова осередку НРУ в м. Підгайці (1990–91). Один з ініціаторів відновлення Підгаєц. р-ну та його газифікації. 1990–94 – голова Підгаєц. міськ. ради нар. депутатів; Згодом займався підприємн. діяльністю. 1996–2003 працював у буд. фірмах Чехії. Від 2004 – зав. відділу культури Підгаєц. РДА. Автор істор. розвідок і публіцист. статей, у рай. та обл. пресі, регіон. зб. “*Тернопільля ‘97*”, ж. “Дзвін” (м. Львів), турист. путівнику “*Земля Тернопільська*” (2003).

І. Дула.

КОЛОДРІБКА

– село у Заліщицькому районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Дністер, за 35 км від райцентру. Насел. 1337 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1446 (*Среджук II*. Першовитоки. – К., 1994). 1516 згадане як м-ко Кодруб’є, яке

Пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у німецько-радянській війні.

зруйнували татари, того ж року отримало маґдебур. право. Від 1530 – знову село. У 1-й пол. 17 ст. власником К. був рід Лянцкоронських. Є церква Успіння Пресв. Діви Марії (1906), римокатол. каплиця, спорудж. 1910 на кошти графа Де ля Скаля. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985), *Т. Шевченку* (1991, скульпп. *М. Посікіра*, арх. *М. Федик*), встанов. пам’ят. хрести на честь скасування панщини, тверезості, на могилі УСС (1990), насипана могила Борцям за волю України (1998). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, фермер. госп-во, торг. заклад. У К. народ. громад.-політ. діяч, бібліотекар, історик, журналіст, ред. *В. Верига*, фольклорист, краєзнавець, історик, літератор *І. Манчуленко*, проживає Герой соц. праці *М. Середа*, похований педагог, літератор *Г. Тимчук*. Побл. К. виявлено археол. пам’ятки трипл., гава-голіград., липицької, черняхів., слов’ян. та давньорус. культур, знайдено скарб рим. монет.

В. Олійник.

КОЛОДРУБСЬКИЙ

Василь Якович (22. 11. 1935, с. Пилипче, нині Борщів. р-ну – 04. 09. 1988, м. Тернопіль) –

журналіст. Чл. СЖ СРСР (1966). Медаль “За доблесну працю” (1970) та ін. нагороди СРСР. Закін. ф-т журналістики Москов. ун-ту (1963, нині РФ), ВПШ при ЦК КПУ (1980, м. Київ). Працював кор., ст. літ. співробітником, зав. відділами інформації та пропаганди у ред. обл. г. “Ленинское знамя” в

м. Петропавловськ, нині Петропавл, Казахстан (1963–71), кор. Казах. телеграф. агентства при РМ Казах. РСР в Урал. обл. (м. Уральськ, нині Орал, Казахстан). Від 1974 – кор. РАТАУ в Терноп. обл., від квітня 1981 – зав. відділом парт. життя теребовлян. рай. г. “Трудова слава”, від вересня 1981 – кор. обл. г. “Вільне життя”, лютий 1983 – вересень 1988 – нач. ред.-видавн. відділу упр. у справах вид-в, поліграфії і книжк. торгівлі виконкому Терноп. обл. ради нар. депутатів. Автор числ. публікацій у пресі та кол. збірниках.

С. Колодрубська.

КОЛОДЧАНІ ПІСНІ

– рідкісний гумористично-розважальний фольклорно-пісенний жанр. Побутують у селах Лановец. і Шумс. р-нів. Пов’язані з давнім звичаєм “волочити колодку” селом під час “м’ясиці” на поч. березня. У давнину тих, хто своєчасно не одружувався, висміювали, прив’язуючи до ноги колоду. Згодом цей звичай перетворився на розваги одруж. чоловіків і заміж. жінок, які після гостини в одних господарів тягнули з відповідними приспівками колоду до ін. обійстя. Коли ж “колодчан” запрошували на чаркування, її залишали на вулиці. Нині відомі К. п., записані на Тернопільщині: “Чорна курочка, чорна”, “На колодку ходила”, “Стояла на колодці”, “Ой упала колодка із печі”, “Ой поїхав наш Панас”, “Маю курочок много”, “А в середу тиждень мивув” та ін.

І. Дем’янова, П. Медведик.

КОЛОДЧИН

Василь Іванович (псевдо “Луг”; 28. 05. 1926, с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну) – хімік, громадсько-політичний діяч. Чл. Амер. т-ва хіміків та ін. амер. профес. орг-цій; чл. Т-ва укр. інж. Америки, Укр. академ. т-ва, НТШ. Від 1939 – в Юнацтві ОУН, від 1943 – його район. провідник на Підгаєччині. 1944 вступив до Старшин. школи УПА “Олені 2” у

Карпатах. У липні того ж року потрапив у нім. полон. Втік, перебував у Словаччині, зазнав більшовиц. арешту, знову втік в амер. зону.

Після війни – у пересил. укр. таборі в м. Карлсфельд, від 1946 – куц. провідник Юнацтва ОУН в м. Берхтесгадені (обидва – Німеччина). 1948 переїхав до США (м. Детройт). Тут закін. Тех. ін-т (1957), хім. ф-т Вейнс. ун-ту (1958), поглиблював знання в ун-ті м. Детройт (1959–60). Працював у Норт-вест Кемікелс Корпорейшн (1957–60), 1960–90 – голова відділу розвитку й послуг в “Етил-Корпорейшн” у Детройті. Автор числ. патентів на нову продукцію; спеціалізувався на вивченні пластику та гум. 1949 – співзасн. Пласт. станиці у Детройті, ред. “Вістей із Станиці” (1962). Відзначений як “Українець року” (1971). Президент Метрополітал. відділу укр. конгрес. ком-ту Америки в Детройті (1965–71), його віце-президент (1971–74); заст. голови (1968–70), голова (1970–74) гол. управи укр. федерал. кооперативи “Самопоміч”, голова Укр.-амер. культур. центру (від 1970). Делегат 2-х (1992, 1997) Всесвіт. форумів українців у м. Київ. Співініціатор відновл. орг-ції “Українська молодь – Христові” у м. Львів (1990), учасник 1-го і 2-го Соборів УГКЦ у Львові (1996, 1998). Співробітник ред. укр. радіомовлень (від 1955), орг-тор і кер. програми “Пісня України” (від 1982). Ред. і видавець (1980) англ. історії України, співред. кн. “Роль мирян в церкві”. Автор статей і радіобесід на громад., політ., церк., кооп. та ін. теми. Співзасн. (1969) Гол. ком-ту підгайчан, голова його Управи від часу створення донині. Очолював два з’їзди підгайчан. 1972–80 – чл. ред. колегій зб. “Підгаєцька Земля” і “Мандрівка землями Підгаєччини” (обидва – 1980), кн. “Підгайчани в боротьбі за волю України” (2000).

Б. Мельничук.

КОЛОДЧИН

Филимон (псевдо “Сон”; р. н. невід., с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну) – політичний і громадський діяч. Станичний ОУН, підрайон. СБ. Комendant табору підпільників у Заставец. лісі (1941). Вояк 1-ї Укр. дивізії Укр. нац. армії. В США – чл. ОУН, чл. Орг-ції оборони чотирьох свобод України; один із найвідом. діячів СУМ Америки.

Б. Волинський, М. Кривецький.

КОЛОМІЄЦЬ

Авенір Каленикович (псевд. – Марко Крилатий; 19. 02. 1906, с. Городець, нині Овруц. р-ну Житомир. обл. – 22. 07. 1946, м. Зальцбург, Австрія) – педагог, літератор, журналіст. Закін. *Кременец. духовну семінарію* (1926). Навчався на філол. та теол. ф-тах ун-ту (1926–30)

та режисер. відділ. ін-ту театр. мистецтва у м. Варшава (Польща). Друкувався від 1928 у “Літературно-науковому віснику”; співпрац. у ж. “Критика” і “Нові часи”. Автор поеми “Дев’ятий вал” (1930), зб. віршів “Провісні кадри” (1932), драм “Іменем” (1933), “Сретик” (1936), зб. нарисів “Шевченкова ера” (1942), п’єс та оповідань для дітей та ін. Підтримував творчі контакти з У. Самчуком; не раз бував у Кременці. 1941–44 вчителював у м. Дубно на Рівненщині. Автор підручників для початк. класів “Звучання” та “Основи граматики і правопису” (1942). Від 1944 – в Німеччині, згодом – в Австрії.

Г. Чернихівський.

КОЛОМІЙКИ

(від назви міста і річки Коломия на Івано-Франківщині) – короткі жартівливі пісні. Виконують за усталеною мелодією з регіон. варіантами як приспівки до танцю чи без нього, весільні вівати. Іноді К. грукують у темат. в’язанки. Для К. характерне паралел. зображ. явищ природи і подій людського життя. К. записують у 2 або 4 рядки, як зафіксовано з с. Колодівка Підволочис. р-ну:

*“Колодівка, як та дівка, хатки, як намисто.
Як гуляють в Колодівці, то на небі тісно.
Колодівські дівчата в биндах і віночках,
У спідницях шальованих, вишитих сорочках...”*

М. Кришук.

КОЛОМІЙЧУК

Василь Степанович (01. 01. 1951, с. Городниця Городенків. р-ну, нині Івано-Фр. обл.) – господарник, громадський діяч. Д-р екон. н. (2000). Засл. економіст України (2000). Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів” (2002). Закін. Заліщиц. с.-г. технікум (1970, нині агроколедж), Кам’янець-Поділ. с.-г. ін-т (1979, нині Поділ. аграр.-тех. акад.), екон. ф-т ТАНГ (1999). Від 1970 – агроном колгоспу с. Колодівка Заліщиц. р-ну. Від 1975 – в Тернополі: ст. агроном рай. упр. с. госп-ва, інструктор відділу РК КПУ, голова колгоспу в с. Скоморохи Терноп. р-ну, нач. упр. с. госп-ва Терноп. р-ну, заст. ген. дир. агрокомбінату “Тернопіль”, заст. голови РДА, представник

Президента України в Терноп. р-ні (1994–95), голова РДА (1995–99), голова ОДА (1999–2002). Від 2002 – нач. гол. упр. Пенсій. фонду України в Терноп. обл.

В. Барна, В. Уп’ят.

КОЛОМІЄЦЬ

Микола Володимирович (21. 05. 1949, с. Буянки Ріпкин. р-ну Черніг. обл.) – правник. Закін. Харків. юрид. ін-т (1976, нині юрид. акад. України). 1976–85 – голова Дворіч. рай. суду Харків. обл. 1985–88 – голова Терноп. міськ. суду, 1989–2003 – суддя Терноп. обл. апеляц. суду, від 2003 – 1-й заст. голови Апеляц. суду Терноп. обл.

Г. Яворський.

КОЛОМІЄЦЬ

Олексій Федотович (17. 03. 1919, с. Харківці, нині Лохвиц. р-ну Полтав. обл. – 23. 10. 1994, м. Київ) – письменник, драматург. Чл. СП СРСР (1961). Ордени СРСР. Держ. премії УРСР ім. Т. Шевченка (1977) та СРСР (1980). Учасник нім.-рад. війни. Працював гол. ред. г. “Молодь України”, в ред. ж. “Зміна” (згодом – “Ранок”), перебував на творчій роботі. Автор зб. оповідань “Біла криниця” (1960) та низки п’єс, поставл. на сценах театрів України, в т. ч. у Терноп. обл. муз.-драм. театрі (нині академ. театр): “Фараони” (1963), “Чебрець пахне сонцем” (1964), “Спасибі тобі, моє кохання” (1967), “Горлиця” (1968), “Голубі олені” (1973), “Кравцов” (1976), “Дикий Ангел” (1979); був на прем’єрах окремих із них.

В. Барна, Х. Весна.

“КОЛОС”

– щотижнева газета в Заліщицькому районі, громадсько-політичний часопис. Виходить від 24 лютого 1940. Нинішні засновники – рай. рада і РДА. Ред. – О. Дяків.

О. Івахів.

“КОЛОС” (“КОЛГОСПНИК”)

– футбольна команда в м. Бучач. Виступала на респ. і всесоюз. першостях кубка “Золотий колос”. 1966–73 – чемпіон УРСР у рамках ДСТ “Колос” (до 1969 – ДССТ “Колгоспник”). Зіграла 100 матчів, здобула 59 перемог, 12 зустрічей звела внічию, в 19 зазнала поразки; м’ячі 161:47 (результати 10 матчів не зафікс.). 3-раз. володар Кубка СРСР “Золотий колос” (1969–71), чемпіон та сріб. призер чем-ту України серед колективів фізкультури (1966). 8-раз. чемпіон Терноп. обл. (1966–73), 4-раз. володар Кубка області. Тренер “К.” у цих роках – засл. тренер УРСР П. Савчук. 3-раз. володарями Кубка

СРСР “Золотий колос” були: Ф. Бокач, Я. Гаврош, В. Карюк, А. Косолапов, М. Кривенчук, Р. Морочник, В. Савич, М. Соломчак.

Л. Легкий, Г. Яворський.

“КОЛОС” ФСТ

– Тернопільське обласне фізкультурно-спортивне товариство. Мета діяльності – розвиток фізкульт. та спорту на селі. Виникло на базі ССТ “Колгоспник”. Проводить щорічні обл. змагання з армреслінгу, гирьов. спорту, перетягування канату, настіл. тенісу, легкоатл. кросу, шахів, шашок, волейболу, футболу, а також спорт. сімей; обл. студент. спартакиади середніх навч. закладів системи АПК. При “К.” функціонують 9 спорт. шкіл (близько 2,5 тис. дітей). “К.” належать 18 стадіонів, 21 спорт. зал, 4 басейни, 43 приміщ. для фізкульт.-оздоров. заходів, 322 футбол. поля, 13 гімнаст. містечок, 2 лиж. бази, 5 стріл. тирів. Від 2000 підготовлено 4 м. сп. міжнар. кл.: Р. Какура, А. Яремус (обидва – гирьов. спорт), Н. Онищук (пауерліфтинг; важ. атлетика), Н. Троценко (важ. атлетика). “К.” на міжнар. арені також не раз представляли чемпіони світу, учасники зим. Олімп. ігор О. Зубрилова і Т. Дольний (обоє – біатлон), літніх Олімп. ігор В. Зозуля (лег. атлетика), багатораз. призери чемп-тів світу П. Багрий та З. Кульчицький (обидва – гирьов. спорт). Тренери: О. Бунт (біатлон; нач. Терноп. центру олімп. підготовки), М. Підодвірний (важ. атлетика), І. Починок (біатлон), С. Онищук (гирьов. спорт), Я. Сметчук (лег. атлетика) та ін.

В. Фроленков.

КОЛОСОВА

– село у Кременецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Двірець і Рудка. З облік. даних виключ. х. Червона у зв’язку з пересел. жителів. Розташ. за 10 км від райцентру. Насел. 419 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1545. 1583 належало Ф. Ласці. Є церква Івана Богослова (1990). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985, скульп. С. Соколов). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд.

культури, б-ка, ФАП, 2 торг. заклади. У К. народ. вчений-мовознавець І. Вихованець.

Ю. Ковальчук, В. Уніят.

КОЛПАКЕВИЧ

Міхал (Kołpakiewicz Michał; 1781, м. Бучач – 1829, м. Кременець) – польський філолог, літератор. Працював викл. нім. мови у Кременец. лицейі (нині Кременец. обл. гуманіт.-пед. ін-т), видав підручник нім. мови (1823). Вірші друкував у періодиці м. Вільно (нині Вільнюс, Литва).

С. Ткачов, В. Ханас.

КОЛТАТІВ

Софоній Львович (16. 12. 1906, с. Вільховець, нині Борщів. р-ну – 1983, там само) – педагог, етнограф, краєзнавець. Магістр слов’ян. філології (1933). Від 1922 навчався в г-зії та ун-ті в м. Краків (Польща). 1937 повернувся до Галичини, працював учителем у школі с. Устя-Зелене (нині Монастирськ. р-ну) та г-зії у м. Борщів, 1947–57 – завуч. СШ у родин. селі. Автор пр. “Культура вільховечан” (опубл. в істор.-краєзн. зб. “Літопис Борщівщини”, 1993–1996, вип. 4–8; рукопис автор передав 1976 в Музей етнографії та худож. промислу в м. Львів (нині Ін-т народознавства НАНУ).

М. Сохацький.

КОЛТУН

Михайло Павлович (церк. ім’я – Михаїл; 28. 03. 1949, с. Полоничі Бус. р-ну Львів. обл.) – релігійний діяч, єпископ УГКЦ (1993). Вступив таємно 1974 у новіціят оо. Редемптористів у м. Львів. 1981 К. висвятив архієпископ В. Стернюк. Від 1989 – священник церкви Господнього Вознесіння у Львові, від 1990 – вікарій Львів. провінції ЧНІ. 19 вересня 1993 висвячений на єпископа Зборів. єпархії УГКЦ. Від кінця 1996 – екзарх Київсько-Вишгород. екзархату УГКЦ. 1997 – ординарій Зборів. і відповідальний від єпископату УГКЦ за справи капелянії та духовної опіки при всіх родах ЗС України, голова Синадальної комісії з екумізму, чл. комісії з питань сім’ї, комісії творення нових єпархій і пасторальної комісії; від 2000 – правлячий архієрей новоствор. Сокальської єпархії (Львів обл.).

о. О. Глубіш, Б. Пиндус.

КОЛТУНІОК

Ірина (з дому – Гавришак; 04. 04. 1905, с. Ма-ла Лука, нині Гусятин. р-ну – 22. 11. 1983, м. Нью-Йорк, США; похов. у м. Бавнд-Брук, шт. Нью-Джерсі) – громадська діячка. Закін. у м. Львів г-зіо сс. Василянок та Політехніку (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працювала у текстил. індустрії в м. Бельськ (Поль-

ща). Під час 2-ї світ. війни – у м. Відень (Австрія). 1948 емігр. до США (м. Нью-Йорк). Чл. управи дискус. клубу “Круглий стіл”; діяльна в Укр. патріярх. т-ві та ін. нац. громад. орг-ціях, авторка числ. публікацій у пресі. Належала до приятелів Укр. катол. ун-ту в м. Рим (Італія).

Б. Мельничук.

КОЇЦУН

Катерина Василівна (24. 04.1930, с. Павлове Ярослав. пов., Польща) – господарниця. Герой соц. праці (1958). Орден Жовт. революції, “Знак Пошани”. Депутат ВР УРСР. 1945 разом із родиною переселена з Польщі в с. Підгайчики, нині Тереховлян. р-ну. Закін. Тереховлян. СШ, Бучач. с.-г. технікум (нині аграр. коледж). Працювала ланковою, дояркою, зав. ферми в місц. колгоспі, головою виконкому Підгайчиц. сільс. ради.

Г. Кушнерик, Н. Халуца.

КОЛЬ

Йоган-Георг (28. 04. 1808, м. Бремен, нині Німеччина – 28. 10. 1878, там само) – німецький географ, мандрівник, письменник. У виданих 1841 кн. “Мандрівки по Росії і Польщі. Україна. Малоросія” та “Мандрівки по Росії і Польщі. Буковина, Галичина, Краків і Моравія” описав міста Бучач та Бережани, ін. насел. пункти Тернопільщини, де 1830-і перебував під час мандрівки.

Вас. Ханас.

КОЛЬБЕРГ

Оскар-Генрик (Kolberg Oskar Henryk; 22. 02. 1814, м. Пшисуха, нині Келець. воєв-во, Польща – 03. 06. 1890, м. Краків, там само) – польський етнограф, фольклорист, композитор. За походженням німець. Чл. Краків. АН (1868) і Львів. пед. т-ва. Навчався у містах Варшава (Польща) і Берлін (Німеччина). Збирав і записував етногр. та фольклор. матеріали, для того здійснив 11 подорожей в Україну, в т. ч. побував на Бережанщині, Бучаччині, Кременеччині. Зокрема 4 рази відвідав с. Баринш (нині Бучач. р-ну), зробив тут записи із сімей. обрядовості, особливо весільної, що станов. одну з найбільших його колекцій. Матеріали К. з Тернопільщини ввійшли до монумент. праць “Пісні польського народу” (5 вип.; 1842–45), “Народ, його звичаї, спосіб

життя, мова, перекази, прислів'я, обряди, пісні, ігри, музика і танці” (38 тт.; 1857–90), “Покуття” (4 тт.; 1882–89), “Етнографічні картини” (11 тт.; 1882–91), “Волинь” (1907) та ін. Автор одноакт. опер “Король пастухів”, “Янек з-під Ойцова”, “Віслав”, фортеп. творів. Підтримував творчі зв'язки з *В. Гнатюком*.

Б. Пиндус, С. Ткачов, В. Ханас.

КОЛЯДА

– у слов'янських народів бог зимового сонця, який відроджує новий господарський рік. Відзначають у Галичині на 2-й день Різдва, тобто 26 грудня (8 січня). Супроводж. стародав. обрядами уславлення богів піснями (колядування), вітаннями (віншування), вертеп. виставами. На Зх. Поділлі Тернопільщини під час Різдва. свят дворами водили коня, прикраш. пучками вівса, квітами безсмертника. На Волині відомий обряд водіння “Ведмеда” (символ здоров'я, сили, краси, відваги). У Галичині водять “Козу”, “Маланку”. Нині К. зберігся на Тернопільщині у вигляді обряд. різдв. снопа – дідуха, якого встановлюють на покутті у Святвечір. Після прийняття й утвердж. християнства свято Коляди замінило Різдво Ісуса Христа.

М. Кришук.

КОЛЯДКИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– поетично-музичні твори, що виконують на Різдво під час ритуальних обходів осель, прославляючи народження Сина Божого – Ісуса Христа; побутують на території області. Термін “колядка” – праукр., походить від імені божества *Коляди*. К. виникли як своєрід. духов. жертви на честь народж. нового світла (після зимов. сонцестояння 22 грудня). Нині їхня функція – супроводж. різдвяні обряд. дійства (на Святвечір колядує родина), а колядники починають ходити 2-го, подекуди – навіть 1-го дня різдвян. свят. Колядування має велику магічну силу, виконує своєрідну функцію “першого палазника”, що обдаровував кожну укр. родину щастям, радістю і добром. К. поділяють на дохристиянські та християнські. Для дохристиян. К. властива прославляльна та гумор. тематика; вони пронизані аграр. мотивами, величали господаря, його сім'ю, веселили їх. Наприкін. кожної К. звучали віншування – своє-

рідні формули-побажання та вимоги винагород, що вказувало на священнодійство колядників, їхню здатність приносити до осель не тільки добро, а й зло. Найвідоміші дохристиян. чи т. зв. “світські” К.: “Коляд, коляд, колядниця”, “Ой чи є, чи нема”, “Не було світа”, “Там на горойці”. Багато давніх К. Тернопільщини записав В. Гнатюк. Нині на Тернопільщині виконують К. здебільшого християн. змісту, що як жанр сформував. у середньовіччі. Згодом вони стали ч. ін. обряд. дійств нар. походження – вертепів, водіння “Кози”, “Коня”, “Ведмеда”. Увійшли до репертуару сільс. та міськ. фольклор. гуртів. Їх також виконують у церквах до і після Літургії протягом 40 днів після Різдва. К. славлять народж. Сина Божого – Ісуса Христа. Осн. персонажі – Діва Марія, її чоловік Йосип, три царі, пастушки й ангели. Домінують мотиви – радість, святковість, благоговіння, що створюють піднес. настрій і надають обрядові величності. Найпошир. з них: “Бог предвічний”, “Бог ся рождає”, “Нова радість стала”, “Нині Роджество”, “Во Вифлеємі нині новина”, “Дивна новина”, “Небо і земля” та ін. Крім нар., побувають автор. К.: на вірші М. Крищука, Ю. Шкрумеляка, слова і музику М. Нижанківського, В. Стеха, Й. Фацієвича, мелодії В. Барвінського, К. Стеценка та ін.

Лит.: Галицькі колядки і шедрівки. – Т., 1990; Барвінський В. Колядки і шедрівки. – Т., 1997.

М. Кришук, О. Смоляк.

КОЛЯДНИКИ

– ватага (гурт) віншувальників, які виконують величальні пісні (*колядки*) зимового обряд. циклу, як правило, на Різдвяні свята. К. просилися до хаги зі словами: “Чи дозволите коляду зачитати, господу звеселити, Ірода засмутити?”. Церк. гурти після коляди виконували віншування, що прославляли народження Ісуса Христа, світські закін. вимогою дати “п’ятака”, “пирого”, “ковбаси й сала” тощо. К. могли без дозволу взяти щось їстівне. Дати багату коляду – честь для господаря. На Тернопільщині нині колядують дит., юначі, зміш., подекуди жін. гурти, в дохристиян. період були тільки юначі та чоловічі. Колядування часто поєднують із вертеп. дійством; від поч. 19 ст. ходять зі “звіздою”, спрощ. варіантом *вертепу*, що символізує народж. Ісуса Христа під Вифлеєм. зорею. К. обирають ватажка-заспівувача – “березу”, який має ознаки влади (посох, дзвінок, шаблю) та “міхоншу”, в торбину котрого господарі осель кладуть гостинці зі святк. столу. Нині ходять переважно церк.

гурти, яких обдаровують здебільш. грошима, що використ. на потреби місц. храму.

І. Дем’янова, М. Кришук.

КОЛЯНКІВСЬКА-МОТА

Марія-Лідія Стефанівна (08. 04. 1929, м. Тернопіль – 11. 10. 2003, м. Монреаль, Канада) – громадська діячка. Дружина В. Моти. 1944 родина К.-М. емігр. до м. Відень (Австрія), згодом – до Італії, Вел. Британії. Від 1946 К. – чл. Пласту. 1953 переїхала до Канади. Співпрацювала з фондом “Поміч Україні” при Суспільній службі в Монреалі. За її сприяння матеріал. допомогу отримували дит. будинки в Тернополі, с. Петриків Терноп. р-ну та м. Бережани, студенти, якими опікується Всеукр. жін. т-во ім. О. Теліги в Києві тощо. 1992, 1993, 1995, 2003 К. відвідувала Тернопіль та с. Біла Терноп. р-ну, де на обійсті її діда – пароха І. Колянківського нині – школа і музей С. Крушельницької.

І. Дем’янова, Я. Павлів.

КОЛЯНКІВСЬКИЙ

Микола Спиридонович (псевд. і крипт. – М. Точило, М. Точило-Колянківський, М. К-ий; 19. 06. 1912, с. Панівці, нині Борщів. р-ну – 28. 10. 1985, м. Ніагара-Фоллс, США; перепохов. у с. Гермаківка того ж р-ну) – редактор, журналіст, письменник, видавець, мистецтвознавець. Дит. роки минули в с. Гермаківка. Навчався у г-зіях міст Бучач і Станіслав (нині Івано-Франківськ), закін. філос. і теол. ф-ти в Богослов. акад. у м. Львів (1936). Ред. г. “Краківські вісті” (1942–44, м. Краків, Польща), гол. ред. тижневика “Час” у м. Фюрт (1945–49, Німеччина). 1949 переїхав до м. Париж (Франція), засн., видавець і ред. укр. ж. “Ми і світ” (1950–86), де опубл. низку статей, щоденник “Так будувалися фундаменти”. Від 1955 – в м. Торонто (Канада), ред. тижневика “Наша мета” (1955–58). Автор кн. фейлетонів, сатири і гумору “Бомби на весело” (1947), “Амбасадори” (1968), “Товпа” (1979). 1956 К. разом із дружиною Ольгою організував першу худож. виставку – робіт М. Кричевського; 1957 відкрили першу укр. приват. картин. галерею “Ми і світ”; 1965 – створили ще 2 галереї в Торонто. 1971 відкрили

в м. Ніагара-Фоллс Мистец. галерею і Музей, де постійно експонували картини *М. Бідняка*, *Я. Гніздовського*, *М. Мороза* та ін. художників. 1971 К. відвідав м. Київ із делегацією прем'єр-міністра Канади П. Трюдо; після цього бував в Україні ще кілька разів; 1980 приїжджав у села Панівці та Гермаківку Борщів. р-ну. Після смерті К. вийшла його кн. “Доброчинні таблетки” (К., 1991).

Лит.: *Дуда І.* Колянківський, Курилик і події, пов'язані з Охтирською Богородицею // Літопис Борщівщини. – Борщів, 1993. – Вип. 2.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КОЛЯНКІВСЬКИЙ

Степан Іванович (25. 05. 1896, с. Вел. Ходачків, нині Козів. р-ну – 11. 03. 1978, м. Монреаль, Канада) – релігійний діяч, священник УГКЦ. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1914), студіював теологію у Львів. духов. семінарії. Воював у *Легіоні УСС*, в УГА (сотник), згодом продовжив теол. студії (закін. 1922). Рукопоклад. на священника 1923. Душпастир у с. Мишковичі (нині Терноп. р-ну), священник і катехит у Тернополі (1924–34), капелан для вояків-українців у польс. армії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ; 1934–39), у містах Краків (Польща) та Відень (Австрія; 1939–43), польс. корпусі ген. Андерса (1943–47). Згодом душпастирював в Італії, Вел. Британії; 1953 виїхав до Канади: парох у містах Саскатун, Монреаль (1954–73). Патріарх *Й. Слітий* нагородив К. титулом почес. радника Митрополічної консисторії (1963).

Б. Головин, Б. Мельничук.

КОМАР-СЛОБОДЯН

Ліда Стефанівна (з дому – Комар; 19. 08. 1922, с. Підсоснів, нині Пустомитів. р-ну Львів. обл. – 18. 12. 1985, м. Львів) – фармацевт, громадсько-політична діячка. Чл. Юнацтва ОУН. Дитинство минуло в с. Ценів (нині Козів. р-ну), де її батько обіймав парафію. Від 1932 навчалася в г-зії сс. Василянок у Львові. У червні 1940 К. заарешт. органи НКВС; на “Процесі 59-и” за судж. на 5 р. ВТТ. Після звільнення 1946 повернулася до Львова, навчалася на фарм. ф-ті мед. ін-ту (нині ун-т). Працювала аптекарем. Автор кн. “Процес 59-ти” (Л., 1997).

І. Дем'янова.

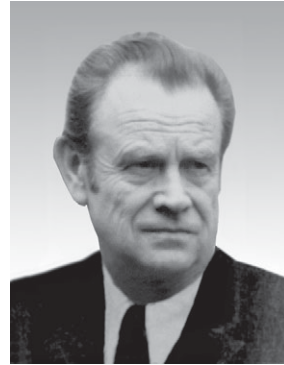
КОМАРІН

– село у Кременецькому районі. Підпорядк. Старотараз. сільраді. Раніше назив. Камарин. До К. приєднано х. Польова Гребля. Насел. 499 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545 як власність князя *Д. Вишневецького*.

Г. Уніят.

КОМАРІНЕЦЬ

Теофіл Іванович (22. 03. 1927, с. Передмірка, нині Лановец. р-ну – 08. 10. 1991, м. Львів)

– літературознавець, фольклорист, педагог, громадський діяч. Д-р філол. н. (1987), проф. (1988). Дійс. чл. НТШ (1992, по смерт.). Почес. чл. “Просвіти” (1993, посмерт.). Закін. школу в м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), навчався в торг. школі та учит. ін-ті в м. Кременець, 1945–50 – на філол. ф-ті Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). Працював учителем та інспектором райвно в м. Дубровиця Рівнен. обл. (1950–51). 1955–67 – асист., ст. викл., доц. (1959), зав. каф. укр. літ-ри (від 1960), декан філол. ф-ту (від 1965) Львів. пед. ін-ту в м. Дрогобич (від 1960 – Дрогобиц. пед. ін-т; нині ун-т). Від 1967 – у Львів. ун-ті: доц., проф. каф. укр. літ-ри, зав. каф. укр. фольклористики ім. Ф. Колесси (від 1990). Брав участь у діяльності НРУ, заст. голови Т-ва укр. мови ім. Т. Шевченка (нині т-во “Просвіта”), кер. секції шевченкознавства НТШ. Співред. міжвідом. зб. “Українське літературознавство”.

Автор понад 200 наук. праць, статей в укр. і закордон. виданнях. 1999 у Львові вийшли “Твори” К. Його ім'ям названі вулиця у Львові та ЗОШ у родин. селі. У квітні 2002 в Передмірці, Вишнівці й Кременці відбулося підсумк. виїзне засідання учасників наук. конференції присвяченої 75-літтю К.

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

Б. Головин, Г. Чернихівський.

КОМАРІНСЬКИЙ

Ярослав (25. 01. 1921, с. Михайлівка, нині Підгаєц. р-ну – 10. 09. 1999, США) – вчений-економіст, громадський діяч. Проф. Почес. д-р міжнар. економіки ТАНГ. Чл. Амер. екон. асоц., Амер. фінанс. асоц. Середнього Заходу, Т-ва інвестиц. аналітиків Чикаго та ін. проф. орг-цій. Чл. Укр.-амер. асоц. проф. ун-тів. Закін. СШ на Тернопільщині. Під час 2-ї світ. війни – в Німеччині. 1949 закін. Укр. тех. госп. ін-т у м. Мюнхен. 1950 виїхав до США. Навчання продовжив в ун-ті Ласаль у м. Чикаго, у Мічиган. штат. та Ілліной. ун-тах (1967). Працював фінанс. дорад-

ником в одному з найпрестиж. банків Чикаго (1960–63), асист. проф., доц. в ун-ті Толедо (1966–69), проф. фінансів Північно-Ілліной. ун-ту в м. Чикаго (1969–90). Автор і співавт. наук. праць, розвідок і статей. Від 1989 читав лекції в Нац. акад. упр. в м. Ки-

їв, Львів. ін-ті менеджменту, ТАНГ, на Київ. фондовій біржі, допомагав готувати магістер. програми для різних спеціальностей бізнес. адміністрації, в т. ч. для ТАНГ. Належав до Міжнар. корпусу добровольців International Executive Service Corps (IESC). Фондатор створення (1993) у ТАНГ б-ки іноз. літ-ри, якій передав понад 600 книг.

Б. Мельничук.

КОМАРІВКА

– село у Бережанському районі. Підпорядк. Шибалин. сільраді. Розташ. за 8 км від райцентру. Насел. 220 осіб (2001). Відоме від 1755. Встанов. пам'ят. хрест на честь скасування панщини (1906). Діє б-ка. Пobl. К. є ботаніко-ентомол. заказник “Комарівський”.

Г. Уніят.

КОМАРІВКА

– село у Кременецькому районі. Підпорядк. Будків. сільраді. До села приєдн. хутори Дубова і Пацоки. Розташ. за 22 км від райцентру і 25 км від найбл. заліз. ст. Радивилів. Насел. 908 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1583 як власність князя С. Збарзького. Є Вознесен. церква (1789, дерев.). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У селі народ. науковець, д-р н. Г. Чучмай. Поблизу К. виявлено археол. пам'ятки давньорус. культури.

В. Лашта.

КОМАРІВКА

– село у Монастириському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Затишне. До К. приєдн.

Поблизу школи.

х. Грабок. Насел. 293 особи (2001). Перша писем. згадка – 1797. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква св. Димитрія (1924, мур.). Насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

І. Мельничук, В. Уніят.

КОМАРІВСЬКА КУЛЬТУРА

– археологічна культура середнього етапу бронзового віку 15–12 ст. до Р. Х. в Середньому та Верхньому Подністров'ї. Її пам'ятки відомі від 19 ст. Названа від с. Комарів (нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.), де у серед. 1930-х польсь. археолог Т. Сулімірський розкопав могильник і поселення. На тер. Терноп. обл. зафіксовано 39 пам'яток К. к. в Кременец., Заліщиц., Монастирис. і Чортків. р-нах. Їх у різні роки досліджували І. Герета, А. Кіркор, Ю. Костжевський, Л. Крушельницька, В. Олійник, В. Савич, І. Свешніков. Назем. житла прямокут. форми з довж. стінок 4–5 м (є дані про наявність дерев. стін), однокімнатні, рідше – двокімнатні, з пічками та вогнищами. Краще вивчені поховання; вони здійснені під курганами та в ґрунтових могилах. Кургани розміщувалися групами (кілька десятків) на підвищ. ділянках місцевості. Поховання здійснювали за обрядами трупопалення або трупопокладення; переважали останні. Трапл. дуже багаті та зовсім бідні поховання, що свідчить про майн. розшарування населення. В окрему групу К. к. виділені пам'ятки білопопц. варіанту (назва від с. Білий Потік Чортків. р-ну). Тут розкопали 4 поховання, в яких кістяки лежали у скорченому стані в кам. скринях. Подібна гробниця дослідж. біля с. Ставки Заліщиц. р-ну. Похов. інвентар – глин. посуд, знаряддя праці, бронз. прикраси, крем. наконечники стріл. Посуд виготовлений без гончар. круга, має жовтувату та червонувату добре зглажену або підлощену поверхню, орнаментований прокресл. смугами і наліп. валиками. Його поділяють на багатоорнаментований – столовий та простіший – кухонний. Горщики мають тюльпаноподіб. та баночні форми. Найхарактерніші вази з двома ручками, що піднімаються над краєм вінець; вел. група – миски та циліндр. кубки. Крім посуду, знайдені крем. клиноподіб. сокири (з коротким обухом та видовженим лезом), серпи, скребки, кіст. шила, керам. грузила коніч. форми, пряслиця для веретена, а також бронз. вироби, переважно прикраси: браслети, гривни, шпильки з коніч., спірал. чи ромбоподіб. головками, намистини. Важливу роль землеробства підтверджує наявність зернотерок і розтирачів; поширені символи родючості – со-

лярні знаки на посуді. Племена К. к. брали участь у формуванні слов'ян. етносу.

Лит.: Крушельницька Л. Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. – К., 1976; Археологія Прикарпаття, Волини і Закарпаття (энеолит, бронза и раннее железо). – К., 1990.

Ю. Малєєв, М. Ягодинська.

КОМАРІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ ВАПНЯКУ

– природне скупчення корисних копалин на території Тернопільської області. Розташ. на пд.-сх. околиці с. Комарівка, за 10 км на захід від м. Монастирська. Детально розвідав 1959 на 2 га трест “Київгеологія”. Корисна копалина – вапняк крейдоподіб., білий, серед. потужність – 16,8 м. Вапняки придатні для випалювання вапна 1-го сорту. Затвердж. запаси вапняків за пром. категоріями – понад 8 млн. м³. Родовище не розробляють, перебуває на Держ. балансі запасів як резервне.

В. Кігура, М. Сивий.

КОМАРІВСЬКИЙ

БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. на околиці с. Комарівка Бережан. р-ну. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні селян. спілки “Шибалинська”. Пл. 46,9 га. Під охороною – лучно-степ. різнотрав'я. Особливо цінні – первоцвіт весняний – лікар. сировина. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

КОМАРНІЦЬКИЙ

Зигмунт-Еразм (Komarnicki Zygmunt Erazm; 05. 02. 1809, м. Кременець – 24. 02. 1883, м. Варшава, Польща) – польський історик, письменник, перекладач латинських хронік. Закін. ун-т у м. Вільно (нині Вільнюс, Литва). Від 1870 працював у Гол. архіві Варшави. Автор наук. праць.

С. Ткачов.

КОМАРНІЦЬКИЙ

Якса-Казимир (Komarnicki Jaksza Kazimierz; 04. 03. 1812, с. Уїздзі, нині Здолбунів. р-ну Рівнен. обл. – 22. 11. 1856, м. Житомир) – польський художник. Навчався в *Кременець. ліцеї* (рисунок – у *Ю. Пічманна*). Студіював малярство у м. Варшава (Польща). 1842 вдосконалював майстерність у Німеччині й Австрії. Від 1851 – в Житомирі. 1841–51 друкував праці з історії мист-ва і політ. економії в часописі “Athenaeum”, 1853–54 – кореспонденції в “Gazeta Warszawska”. Ав-

тор картин: “Молодий князь Острозький із сином у в'язниці”, “Панич і дівчина біля хати”, “Ангел і сатана над дитячою колискою”, “Лірник у хаті”, “Досвітки на Русі”, “Портрет Ю. Маєвського”, “Автопортрет” (усі – олія) та ін. Займався пастел. живописом, книжк. ілюстрацією.

І. Дула.

КОМАРОВ

Іван Архипович (19. 06. 1921, с. Лапіно, нині Тульс. обл., РФ – 11. 04. 2005, м. Тернопіль) –

спортсмен (фехтування), громадський діяч. Учасник нім.-рад. війни, артилерист, гвардії підполковник. Ордени О. Невського, Черв. прапора, Вітчизн. війни 1-го ступ. (2), Черв. зірки, медалі. М. сп. (1940); почес. м. сп. СРСР (1953). Засл. тренер СРСР та України з фехтування. Від 1946 – багатораз. чемпіон СРСР і України з фехтування; очолював збірні команди СРСР та України. Учасник 15-х Олімп. ігор у м. Гельсінкі (1952, Фінляндія). Закін. Київ. ін-т фіз. культури (1954, нині нац. ун-т фіз. вихов. і спорту). Від 1960 мешкав у Тернополі; почес. громадянин міста (1989). 1961–73 – голова обл. спорт. ком-ту, згодом – дир. ДЮСШ № 2. До листоп. 2003 – голова Ради ветеранів міста.

Лит.: Ігнатенко В., Гунтик Г. Спортивні постаті Тернопілля. – Т., 2003.

Л. Щербак.

КОМАРОВА

Аліна Іванівна (25. 05. 1938, м. Акмолінськ, нині Астана, Респ. Казахстан) – вчений у галузі

філософії, громадська діячка. Д-р філос. н. (1988), проф. (1989). Дійс. чл. Міжнар. акад. інтегратив. антропології. Голова Партії жінок України. Чл. НСЖУ. Закін. Терноп. муз. уч-ще, філол. ф-т Львів. ун-ту (1969, нині нац. ун-т). Працювала в Тернополі:

вчителька музики та співів у СШ № 7 (1958–60); викл. муз. школи (1960–70); від 1970 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): викл. каф. філософії та естетики, ст. викл., доц., зав. каф. філософії, проф. каф. філософії та політології (1975–92), проф. цієї ж каф. за сумісництвом (1992–96), від 1996 – проф. каф. філософії та історії. Від 1992 очолює н.-д. ін-т “Проблеми людини” (м. Київ). Автор понад 100 наук. праць, у т. ч. 3 монографій, зокрема “Естетичне виховання у вищих навчальних закладах” (1976), “Статеве виховання і моральна культура молоді” (1982) та ін.

Лит.: Вчені Тернопільської академії народного господарства: Довідкове видання. – Т. 2003.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КОМАРОВСЬКИЙ

Микола Антонович (06. 12. 1883, м. Дніпропетровськ – 1972, м. Заліщики) – драматичний актор, режисер і театральний антрепренер. Від 1906 працював у різних театрах. У роки громадян. війни в Україні прилучився до трупи *Г. Юри*, яка в січні 1920 у м. Вінниця приєдналася до “Нового Львівського театру”; згодом вони об’єдналися й утворили

Київ. драм. театр ім. І. Франка. Частина акторів-галичан, з ними й К., відділилася. 1931–39 – антрепренер театру “Промінь” на Волині, Поліссі та в Галичині. У жовтні 1939 на базі приват. труп ім. М. Садовського на чолі з *П. Карабіновичем*, “Променя” і театру *Б. Сармаги* створ. Терноп. держ. драм. театр ім. І. Франка, орг-тором і першим мист. кер. якого став К.; у ньому 1939–47 він працював актором і режисером. Вистави і ролі на терноп. сцені: *Возний* (“Наталка Полтавка” І. Котляревського), *Шельменко* (“Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ’яненка), “Циганка Аза” М. Старицького, “Дай серцю волю...” М. Кропивницького, фон Кальб (“Підступність і кохання” Ф. Шіллера) та ін. 1949–66 – реж. нар. драм. театру Заліщиц. буд. культури.

Лит.: Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

П. Медведик.

“КОМБАЙНОБУДІВНИК”

– багатотиражна газета ВО “Тернопільський комбайновий завод”. Засн. у січні 1975 як орган парткому, профкому, ком-ту ЛКСМУ та дирекції з-ду. 1990–96 – газета труд. колективу. Редактори: В. Лясковський, В. Клименко. Висвітлювала виробниче та соц.-культ. життя комбайнобудівників.

Л. Щербак.

КОМБАЙНОВОГО ЗАВОДУ ХОРОВА КАПЕЛА

– самодіяльний вокальний колектив ВО “Тернопільський комбайновий завод”. Засн. у березні 1974 (діяла до 1989); від 1976 – народна. Кер. –

В. Верней. Лауреат числ. конкурсів самодіял. творчості. Учасники К. з. х. к. – працівники підприємства, співаки, терноп. музиканти, зокрема *Р. Рудий, Й. Сагаль, Є. Собко*. У репертуарі – класич. та вокал. твори сучас. композиторів. Капела брала участь у телетурнірі “Сонячні кларнети” (1979), фестивалі “Брестська весна” (1980), міжнар. фестивалях нар. творчості у містах Софія та Слівен (1981, Болгарія), виступала з концертами в Молдові, Прибалтиці та Білорусі.

Учасники капели.

Є. Собоуцький.

КОМЕНДАНТ

Олег Валерійович (30. 04. 1969, м. Житомир)

– спортсмен. М. сп. міжнар. класу з греко-рим. б-би, срібний призер Кубка СРСР (1989), володар Кубка світу (1994), учасник чемп-ту світу (1995), п’ятираз. чемпіон України. Тренери – *В. Пласконіс, В. Новохатько*. Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед.

ін-ту (1993, нині ТНПУ). Від 2000 – тренер у Терноп. СДЮШОР із греко-рим. б-би.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КОМІНКО

Ігор Степанович (25. 08. 1955, м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 2-х скликань (1998, 2002). Закін. інж.-технол. ф-т Київ. технол. ін-ту харч. пром-сті (1985, нині Укр. держ. ун-т харч. технологій). Від 1973 – на Хоростків. спиртзаводі: апаратник, зав. складом, інж. при-станційної бази, нач. цеху, 1984–98 – гол. інж., від 1998 – дир. заводу.

І. Дем'янова, М. Ониськів.

КОМИССАРЖЕВСЬКИЙ

Федір Петрович (1831, за ін. даними 1834 або 1838, Волинь – 01 (14). 03. 1905, м. Сан-Ремо, Італія) – російський співак (лірико-драм. тенор). Закін. *Волин. духовну семінарію* в м. Кременець (1853). Навчався у Петербур. ун-ті (нині м. Санкт-Петербург), Мілан. консерваторії (Італія). Співав у театрах “Ла-Скала” в Мілані та Маріїн. оперному в Петербурзі (1863–80). Перебував у лавах гарібальдійців, брав участь у підготовці походу на Рим. 1882–87 – проф. консерваторії в м. Москва (нині РФ). Останні роки прожив у Італії.

Г. Гуртовий, Л. Щербак.

КОМІТЕТУ ВІБОРЦІВ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ

ОБЛАСНИЙ ОСЕРЕДОК

– громадська організація. Створ. 1999. К. в. У. Т. о. о. – місц. осередок Всеукр. громад. орг-ції К. в. У., нейтрал. стосовно політ. партій і вибор. блоків. Мета орг-ції – сприяння пошир. правових знань та підвищ. правової культури, задоволенню і захисту закон. соціальних, нац.-культур. та ін. інтересів своїх членів. При К. в. У. Т. о. о. діють громад. приймальня (від 2000) і “Служба захисту виборців” (від 2004).

Ю. Заруцький.

КОМОНЬКО

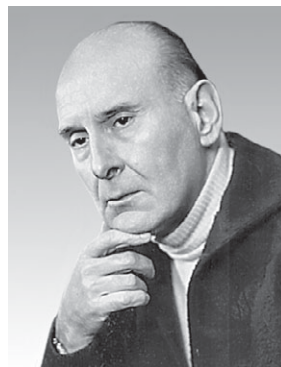
Дмитро Миколайович (08. 10. 1951, м. Осинники Кемеров. обл., нині РФ) – музикант, педагог. Почес. відзнаки та дипломи. Лауреат Всеукр. конкурсу альтистів (1976). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1971), Львів. консерваторію (1976, нині муз. акад.), аспірантуру консерваторії в м. Москва (1981, нині РФ). Працював у Донец. консерваторії (1977–85), Львів. муз. уч-щі (1985–99), від 1999 – у Львів. серед. спец. муз. шк.-інтернаті; водночас від 2004 – у Львів. муз.

акад.; концертмейстер камер. оркестру “Віртуози Львова”. Від 2000 – чл. журі міжнар. юнац. конкурсу в Словаччині.

Б. Мартиновський, М. Рудзінський.

КОМОРОВСЬКИЙ

Ростислав-Юрій Теофілович (05. 01. 1920, м. Сватобожиче, нині Чехія) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1964), проф. (1965). Закін. Львів. мед. ін-т (1945; нині мед. ун-т). Асист., доц. каф. факультет. хірургії цього ВНЗ. 1970–99 – доц., проф., зав. каф. госпітал. хірургії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Сфера наук. досліджень: гастрохірургія, захворювання печінки, жовчовивід. шляхів, підшлунк. залози. Розробив хірург. лікування виразк. хвороби, зокрема реконструктивні операції при пострезекц. синдромах, при злуковій хворобі очеревини, патолог. ожирінні. Автор і співавт. понад 160 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. 2 монографій. Має 7 автор. свідоцтв на винаходи.

Л. Ковальчук.

КОМОРОВСЬКИЙ

Тадеуш (Komorowski Tadeusz; псевда “Бор”, “Корчак”, “Лавіна”, “Зніч”; 01. 06. 1895, с. Хоробрів, нині Козів. р-ну – 24. 08. 1966, м. Лондон, Вел. Британія) – польський військовик, генерал. Закін. г-зію в м. Львів, військ. акад. – у м. Відень (Австрія). Від кінця 1918 – в польс. армії: ком-р (1933–38) улан. полку в містах Чортків і Тербовля. Брав участь у створ. АК. Від 17 серпня 1943 – командував АК; від березня 1944 – генерал дивізії. Після поразки Варшав. повстання – у нім. полоні. У травні 1945 К. звільнили з табору англо-амер. війська. Виїхав у Лондон, де був нач. вождем ЗС Польщі (1945–46), прем’єром еміграц. уряду (1947–49) Польщі. Автор кн. “Підпільна армія” англ. мовою (1950; перевид. польс. 1951), статей-сподів про б-бу АК.

С. Ткачов.

КОМПАНІЦЬ

Іван Данилович (1904, с. Нова Басань, нині Бобривиц. р-ну Черніг. обл. – 26. 02. 1969, м. Москва, нині РФ) – громадсько-політичний

діяч. Ордени Леніна, Вітчизн. війни 1 ступ., Черв. зірки, Труд. черв. прапора, “Знак Пошани”. Депутат Нар. Зборів Зх. України (1939). Депутат ВР СРСР. Учасник нім.-рад. війни. Навчався у Ніжин. пед. ін-ті (нині пед. ун-т). 1939–41, квітень 1944–48 – 1-й секр. Терноп. обкому КП(б)У, згодом на такій самій посаді в Закарп. і Чернів. областях. Від 1958 – чл. Ком-ту парт. контролю при ЦК КПРС. Автор кн. “Люди великої долі”, “Записки партійного працівника” (1968).

Н. Халуца.

“КОМП’ЮТИНГ”

– міжнародний науково-технічний журнал Інституту комп’ютерних технологій ТАНГ. Виходить від 2002 двічі на рік. Гол. ред. – *А. Саченко.*

В. Ханас.

“КОМСОМÓЛЬСЬКЕ ПЛÉМ’Я”

– газета ЦК ЛКСМУ на Подільській економічний район, по Вінницькій, згодом – Хмельницькій, Тернопільській та Чернівецькій областях. Виходила у м. Вінниця від 3 квітня 1963 до січня 1967. Тематика – переважно молодіжна. Перший ред. – *І. Бердник.* Працювали: *В. Губарець, Л. Пастушенко, П. Перебийніс, М. Рябий, Г. Усач, власкор – Р. Андріяшик.* У Тернополі газета мала кор. пункт, який у різні роки очолювали *В. Новосад, В. Крохмалюк, М. Горбаченко, Т. Дербеньова, М. Ониськів.*

М. Ониськів, В. Слозар.

“КОМУНІСТ ТЕРНОПІЛЛЯ”

– щомісячна газета Тернопільського обкому Компартії України. Виходить від лютого 2002. Ред. *І. Вандяк.*

М. Ласковецький.

КОМУНІСТІЧНА ПАРТІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (КПУ) НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– політична організація. Перші комуніст. орг-ції виникли у кін. 1918 – на поч. 1919 в м. Тернопіль. Тоді ж діяв комуніст. гурток у с. Підберезці Зборів. повіту (нині Зборів. р-ну) В лютому 1919 в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) проголош. створ. Комуніст. партії Сх. Галичини (КПСГ). 11 серпня 1920 в Тернополі у період існув. *Галиц. рад. соц. республіки* КПСГ перейм. на Комуніст. партію Галичини. Найвпливовішими на Тернопільщині були Борщів., Бучац. та Чортків. повіт. ком-ти партії. У жовтні 1923 перейм. на КПЗУ; до неї входило 9 округ. орг-цій, що об’єднували майже 1800 осіб (1326 українців, 227 євреїв, 146 поляків). КПЗУ не приймала своєї програми, керуючись докумен-

тами Комінтерну, діяла нелегально. Гол. друк. органи – г. “До наступу”, ж. “Наша правда”. При Терноп. округ. парт. орг-ції діяли курси і парт. школа. У м. Бучач засн. центр. тех. база КПЗУ. Від листопада 1924 до травня 1925 видано 48 тис. прим. відозв та ін. літ-ри. 1931–32 повіт. орг-ції Тернопільщини перетвор. на рай. ком-ти партії. 1934 Терноп. округ. парт. орг-ція належала до Львівсько-приміс. орг-ції. На кінець 1935 в КПЗУ діяли 10 округ., 185 рай. ком-тів, які об’єднували понад 5 тис. чл. партії. У серпні 1938 КПЗУ (у складі Комуніст. партії Польщі) постановою виконкому Комінтерну за сфабрик. звинуваченнями розпушена. Окремі орг-ції, які втратили зв’язок із кер-вом і не були повідомлені про розпуск партії, існували до вересня 1939.

Лім.: Революційна боротьба на Тернопільщині: Збірник документів і матеріалів. – Л., 1957.

І. Шумський.

КОМУНІСТІЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– керівна політична організація на території області 1939–41 та 1944–91. Терноп. обл. орг-ція КП(б)У створ. у листопаді 1939, очолив *І. Компанець.* У грудні того ж року створ. міські й повіт. ком-ти; на поч. 1940 – 216 первин. орг-цій, які налічували 2512 членів. 1 липня 1941 обком КП(б)У за розпорядженням ЦК евакуювався з м. Тернопіль. Чл. партії *Я. Кравченко, М. Погода* створили на Тернопільщині підпіл. групи для боротьби з гітлерівцями. Після звільн. області від фашистів та з відновленням рад. влади обл. парт. орг-ція поновила діяльність, сприяла створ. рад. органів, колективізації с. госп-ва, боролася проти підпілля ОУН і УПА. На Тернопільщині, як і в Україні загалом, сферою кер-ва КПУ були всі галузі – від госп-ва до культури; комуністи здійснювали ідеол. контроль над ЗМІ, освітою, громад. орг-ціями, забезпечували добір керівників підпр-в, колгоспів, установ. У різні часи з вини Компартії допущено ряд помилок у релігійній, кадровій та ідеологічній сферах. Першими секр. обкому КПУ в різний час були *В. Дружинін, Г. Шевчук, І. Ярковий, А. Корнієнко, В. Острожинський, І. Бойко.* В кінці 1980-х на Тернопільщині – понад 80 тис. комуністів. 1990 у зв’язку з розгортанням демократ. руху почався масовий вихід із партії, різко зменшилася чисельність парт. орг-цій. У серпні 1991 згідно з рішенням Президії ВР України комуніст. орг-ції в області припинили діяльність; від 1994 – частково відновили.

Лім.: Нариси Тернопільської обласної партійної організації. – Л., 1987.

Т. Гонтар.

“КОНАР ЛЕМКІВЩИНИ”

– аматорський хор у с. Жовтневе Тернопільського району. Засн. 1968 *В. Верней*. Від 1988 – звання народного. Дипломант обл. конкурсу ім. *С. Крушельницької* (1988). Бл. 40 учасників; виконує переважно лемків. нар. пісні, а також твори укр. композиторів. Учасник міжнар. фестивалів (1991, с. Ждиня, Польща; м. Львів; 1992, м. Київ). 1986–96 колектив очолював М. Рапіта.

І. Дула.

КОНАР-ПАЛАЩУК

Федір (справж. прізви. – Палашук; бл. 1895, м. н. невід. – р. см. невід., м. Москва, нині РФ) – громадсько-політичний діяч, літератор, публіцист. Навчався у г-зії в м. Бережани, належав до підпіл. студент. гуртка “*Молода Україна*”. Служив в УГА, з якою згодом перейшов у Сх. Україну, відтак – до більшовиків. Деякий час проживав із родиною у м. Могилів-Подільський на Вінничині. У липні–вересні 1920 – в Тернополі, в апараті *Галревкому* очолював секретаріат судівництва. Згодом працював у Держвидаві у Москві. 1920-і репресований. Подальша доля невідома.

Б. Пиндус.

КОНАРСЬКИЙ

Шимон (Konarski Szymon; 05. 03. 1808, с. Добкішки, нині Польща – 27. 02. 1839, м. Вільно, нині Вільнюс, Литва) – польський політичний діяч. Брав участь у повстанні 1830–31; після його поразки перебував у Франції. Співзасн. орг-ції “*Молода Польща*” (1834). Від 1835 нелегально жив у с. Лісове на Волині; тоді ж разом із С. Гощинським та ін. діячами створив таєм. т-во “*Співдружність польського народу*”; одним із центрів діяльності т-ва був Кременець. К. не раз приїжджав до міста на конспірат. зібрання членів т-ва; йому допомагав *А. Бопре*. У травні 1838 в Литві К. заарешт. жандарми; згодом страчений.

Г. Чернихівський.

КОНАШЕВИЧ

Володимир Давидович (12. 05. 1936, м. Борзна Черніг. обл.) – культуролог, історик. Канд. істор. н. Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1959, нині нац. ун-т). Працював заст. ред. ж. “*Дніпро*”, гол. ред. щорічн. “*Наука і культура*”. Від 1979 – 1-й заст. голови правління Т-ва книголюбів України. Автор і реалізатор ідеї створ. музеїв книги в містах Острого Рівнен., Тульчин Вінн. обл. та Бережани. Останній відкритий 24 червня 1984 (див. *Бережанський музей кни-*

ги). Сприяючи створенню, оформленню та поповненню його експозиції, проведенню тут громад.-культур. заходів, у т. ч. на рівні кол. СРСР, К. не раз бував у Бережанах.

Н. Волинець.

КОНВАЙ

Володимир Дмитрович (22. 07. 1941, с. Івачів Зборів. р-ну) – вчений у галузі медицини. Д-р. мед. н. (1988), проф. Закін. мед. ін-т у м. Омськ (1969, нині РФ). Працював ст. н. с., зав. біохім. відділом у н.-д. закладі в Омську.

В. Уніят.

КОНВАЛЯ ЗВИЧАЙНА

(*Convallaria majalis* L.; конвалія маєва, маївка) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина. Належ. до родини Лілійні (Liliaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Спорадично трапл. у мішаних і листяних лісах, серед чагарників. Використовують у наук. і нар. медицині, парфумерії. Під охороною – у природ. заповіднику “*Медобори*” та його філії “*Кременецькі гори*”, заказнику “*Голицький*”, що в Бережан. р-ні. Рослина декоративна.

Лит.: *Смик Г.* Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Синиця.

КОНВІСАР

Володимир Тимофійович (10 (23). 08. 1911, м. Кривий Ріг, нині Дніпроп. обл. – 05. 09. 1990, м. Київ) – письменник, публіцист, журналіст. Чл. СП УРСР (1963). Учасник нім.-рад. війни. Як зав. корпунктом г. “*Правда*” (м. Москва, нині РФ) у зх. обл. України 1947–52 не раз перебував на Тернопільщині; матеріали про наш край увійшли до кн. оповідань і нарисів “*Між Збручем і Тисою*” (1952) та роману “*Галичина*” (1964).

Є. Гасай, П. Гуцал.

КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ (КУІ) ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ

– громадська організація, яка об’єднує представників творчих спілок, політичних партій, громадських організацій, науковців. Створ. 21. 11. 1995 для консолідації у процесі розбудови

державності на засадах укр. нац. ідеї, участі в розвитку нац. економіки, культури, мист-ва, науки, освіти, мови, збереж. нац. традицій, розвитку духов. засад сусп-ва, його реформування на основі інтересів укр. народу. В обл. діють 17 рай. відділень КУІ. Голова Терноп. обл. провodu – А. Клим.

Х. Весна.

КОНДЗЬОЛКА

Петро (21. 04. 1895, с. Сухівці, нині Підволочис. р-ну – 03. 08. 1983, похов. у м. Гримсбі, Канада) – громадський діяч, просвітянин. 1919 провадив канцеляцію одного з відділів укр. команди в Тернополі. Згодом працював у штабі С. Петлюри. Учасник боїв за Київ. Від 1926 – в Канаді (м. Монреаль). Орг-тор Ком-ту збирання коштів на розбудову установ культури, зокрема спорудж. Укр. нар. дому. Співзасн. Укр. стріл. громади, Укр. нац. об'єдн., церк. хору та ін. 1938 переїхав до м. Гримсбі, від 1969 – голова Об'єдн. українців Збаражчини.

Б. Мельничук.

КОНДИТЕРСЬКА

ПРОМИСЛІВІСТЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– галузь харчової промисловості, що виготовляє кондитерські вироби на підприємствах області. До неї належать Чортків. і Терноп. кондитер. ф-ки та 14 кондитер. цехів; найбільший – при ТзОВ “Тернопільхлібпром” (до 1,5 т продукції за добу). Всі підпр-ва – недерж. форми власності. На Чортків. кондитер. ф-ці виробляли шоколад., карам. цукерки та різні види печива – до 11 т за добу (1990). Зміна форми власності призвела до зупинки підпр-ва. 2002 контрол. пакет акцій викупила Терноп. кондитер. ф-ка “ТерА”. 2003 на Чортків. кондитер. ф-ці відновлено вироб-во шоколад. та карам. продукції. Підпр-во модернізовано, на що витрачено 0,8 млн. грн. Нині Чортків. кондитер. ф-ка випускає до 4 т виробів за добу. Лідер К. п. області – Терноп. кондитер. ф-ка. Діє від 1971. Збуд. за проектом УкрНДУ харч. пром-сті. На ф-ці встанов. сучас. імпорт. та вітчизн. обладнання для вироб-ва зефіру, пряників, вафель, мармеладу й драже (10 т на добу). При зміні форми власності 1994–97 ф-ка зменшила обсяги вироб-ва. На її основі утвор. ВАТ “ТерА”. Обсяги вироб-ва зросли від 0,6 млн. грн (1999) до 11 млн. грн. (2002), або більш як у 18 разів. Від 2003 в області сформовано потуж. кондитер. об'єдн. з річним обсягом вироб-ва 20 млн. грн. Продукцію К. п. Т. реалізують в Україні, зокрема у містах Донецьк, Дніпропетровськ,

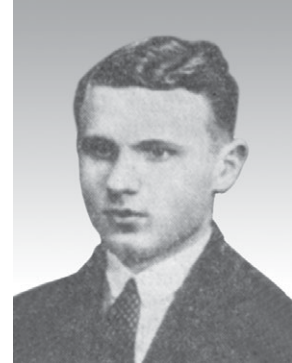
Київ, Луганськ, Харків та ін. Країни-імпортери кондитер. виробів із Тернопільщини – Естонія, Латвія, Німеччина, Польща, Словаччина, Чехія та ін. Питома вага експорту – 30% обсягу вироб-ва. Від 1999 правління ВАТ “ТерА” очолює Р. Ніколайчук.

О. Осадчук.

КОНДРА

Ярослав Миколайович (04 (17). 04. 1910, с. Юр'ямпіль, нині Борщів. р-ну – 15. 12. 1944, м. Львів) – поет, літературний критик,

перекладач. Чл. СП УРСР (1940). Закін. школу в с. Шершенівка (нині Борщів. р-ну), г-зію в м. Станіслав (1929, нині Івано-Франківськ), Львів. політехніку (1936). Працював інж. у м. Лодзь (Польща). В листопаді 1932 К. за-

арешт., до квітня 1933 перебував у тюрмі, після чого жив у родин. селі. Від осені 1939 – у Львові. Під час нім.-рад. війни – в евакуації у м. Ставрополь (нині РФ), де викладав у пед. ін-ті. В остан. роки життя важко хворів. Літ. діяльність розпочав під час навчання у г-зії. Налігав до літ. об'єдн. “Горно”. Співпрац. у журналах “Нові шляхи” та “Вікна”, “Антології української поезії”. Автор лірич. поем “Шевченко навесні”, “Юрба” (обидві – 1930), лірико-епіч. “В сонячному полоні” (1932), віршів, розвідок про творчість укр. поетів, публіцист. статей, перекладів поезій із болг., нім. та польс. мов. Окремим вид. вийшли зб. “Юрба” (1931), “Поезії” (Л., 1958; К., 1989; спільно з О. Гаврилюком); твори К. опубл. у кол. зб., ж. “Тернопіль” (додаток “Літературна Тернопільщина”. – 1991. – № 2).

Лит.: Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2000 рік: Бібліографічний список. – Т., 1999.

І. Дем'янова, С. Ткачов.

КОНДРАТІНКО

Віктор Андрійович (27. 01 (09. 02). 1911, м. Харків – 10. 08. 1987, м. Київ) – письменник, журналіст. Чл. СП УРСР (1940). Перебував на Тернопільщині з військами ЧА як кор. в. “Красная звезда” у вересні 1939 і на поч. нім.-рад. війни у червні 1941; згадує про це у кн.

“Від Збруча до Сяну” (1940) і “Фронтові нариси” (1942). Автор зб. поезій, повістей і романів.

С. Гасай.

КОНДРАТІШИН

Ігор Миронович (25. 06. 1959, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну) – мовознавець, перекладач, педагог.

Канд. філол. н. (1993). Закін. ф-т іноз. мов Дрогобиц. пед. ін-ту на Львівщині (1982, нині пед. ун-т); під час навчання рік стажувався в Оксфорд. ун-ті (1981, Вел. Британія). Вчителював у школах Самбір. р-ну Львів. обл. Працює в Дрогобиц. пед. ун-ті:

викл., доц., заст. декана ф-ту іноз. мов (від 1993), зав. каф. іноз. мов (від 1995). Учасник Міжнар. конгресу українців у м. Львів (1996). Автор наук. праць, перекладів творів англ. і амер. письменників, зокрема Е. По, В. Шекспіра.

Б. Новосядлий.

КОНДРАТЬЄВ

Радомир Іванович (14. 08. 1926, м. Ізяслав, нині Хмельн. обл.) – вчений-правознавець, педагог. Д-р юрид. н. (1979), проф. (1981). Закін. Львів. ун-т (1956, нині нац. ун-т). 1956–61 – прокурор Терноп. обл. Від 1965 – у Львів. ун-ті; 1974–91 – зав. каф. труд., аграр. й екол. права у цьому ВНЗ. Від 1996 – проректор із наук.-метод. роботи, зав. каф. теорії та історії труд. права Хмельн. ін-ту регіон. упр. і права. Автор низки наук. праць.

П. Гуцал.

КОНДРАТІЮК

Володимир Андрійович (14. 02. 1936, смт

Чорний Острів, нині Хмельн. р-ну однойм. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1990), проф. (1991). Дійсн. чл. Укр. екол. акад. (2000). Закін. санітар.-гігієн. ф-т Львів. мед. ін-ту (1959, нині ун-т). Від 1966 – в Терноп. мед. ін-ті

(нині ТДМУ): асист., доц., проф.; від 1995 – зав. каф. заг. гігієни та екології людини. Осн. напрямки наук. діяльності: гігієна водопостачання, нормування хім. складу пит. води, регламентація допуст. концентрацій шкідл. хім. речовин у водоймищах. Розробив концепцію мін., оптим. і макс. рівнів вмісту та біол. дії макро- і мікроелементів у регенов. пит. воді для екіпажів довготермін. літальних апаратів. Автор та співавт. понад 150 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. 4 монографій, 20 офіц. нормат. документів. Має 3 автор. свідоцтва на винаходи.

В. Сергета.

КОНДРАТІЮК

Костянтин Костянтинович (05. 05. 1944, с. Нападівка Лановец. р-ну) – вчений-історик, педагог. Засл. діяч. н.

і т. України (2004). Д-р істор. н. (1990), проф. (1992). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1968, нині нац. ун-т). Працював у СШ № 9 м. Тернопіль. Від 1974 – у Львів. ун-ті: асист., ст. викл., доц. (від 1976), зав. каф. історії УРСР (1984–90), проф., зав. каф. новіт. історії України (від 1995). Ред. “Вісника Львівського національного університету: Серія історична”. Автор понад 90 наук. праць, зокрема посібн. “Нариси з історії українського національно-визвольного руху XIX ст.” (1993), “Історія України від половини XIX ст. до 1917 р.” (1994; обидва – Т.), “Портрети видатних українських митців XIX – початку XX ст.” (1995), “Видатні історики України XIX – початку XX ст.: Історіографічні нариси” (ч. 1; 1996), “Видатні вчені-природознавці і техніки кінця XIX – XX століть” (1999; усі – Л.) та ін.

Літ.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Р. Матейко, В. Плисюк.

КОНДРАТІЮК

Микола Кіндратович (05. 05. 1931, м. Старокостянтинів, нині Хмельн. обл.) – співак (баритон), педагог. Нар. арт. СРСР (1978), проф. (1979). Держ. премія УРСР (1972). Закін. Київ. консерваторію (1958, нині нац. муз. акад.), від 1968 – її викл., 1974–83 – ректор. 1959–66 –

соліст Київ. театру опери та балету (нині нац. театр), 1966–72 – Укрконцерту. 1973–85 – голова правління Муз. т-ва УРСР. 1960–80-і гастролював на Тернопільщині.

В. Буяр, М. Маслій.

КОНДРАТІЮК

Олександр Пантелеймонович (10. 12. 1918, с. Моделів, нині Радомишл. р-ну Житомир.

обл.) – вчений, педагог. Д-р пед. н., проф. (1973). Засл. прац. вищої школи України (1978). Орден Вітчизн. війни 2 ступ., Б. Хмельницького 2 ступ., бойові медалі. Закін. біол. ф-т Київ. ун-ту (1940, нині нац. ун-т), Київ. консерваторію (нині нац. муз. акад.).

Вчителював на Рівненщині (1940–41). Учасник нім.-рад. війни. 1945–49 – дир. СШ № 1 у м. Бережани, 1949–59 – заст. зав. Терноп. облвно; 1964–76 – зав. відділом НДІ педагогіки у м. Київ, зав. каф. педагогіки і проф. у Київ. пед. ін-ті іноз. мов (нині лінгвіст. ун-т), 1996–2003 – гол. н. с. Ін-ту педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Автор понад 200 наук. праць, у т. ч. 2 підручників з педагогіки (К., 1976, 1982).

Х. Весна, І. Мельничук.

КОНДРАЦЬКА (ЗОРИЧ-КОНДРАЦЬКА)

Квітка (09. 03. 1944, м. Львів) – хоровий диригент, музикознавець, педагог. Закінчила ун-т у м. Торонто (Канада). Викладала у школах, очолювала муз. департамент держ. шкіл м. Торонто. Засн. (1965) і диригентка дівоч. хору “Веснівка”, який 7 липня 1991 виступав у ПК “Березіль” у Тернополі. Від 1995 – диригентка чол. хору “Бурлака” (Торонто), який 16 серпня 2000 під кер. К. виступав на сцені *Терноп. обл. телерадіокомпаній*, 18 серпня – в м. Зборів. 2004 – орг-торка у Торонто вел. концерту на пошану *М. Леонтовича* за участю соліста Швейцар. та Лондон. (Вел. Британія) опер П. Гуньки, родин. коріння якого – в с. Мужилів Підгаєц. р-ну.

О. Маруняк, Я. Павлів.

КОНЄВ

Іван Степанович (28. 12. 1897, с. Лодейно, нині Подосинов. р-ну Кіров. обл., РФ – 21. 05. 1973, м. Москва, РФ) – радянський військовик. Мар-

шал (1944). Двічі Герой Рад. Союзу (1944, 1945). Орден “Перемога” (1945). Влітку 1916 унтер-офіцер К. воював на Тернопільщині в рос. війську Пд.-Зх. фронту. Від 1918 – в ЧА. Закін. військ. акад. (1934). Під час нім.-рад. війни – командувач 19-ї армії, Зх., Калінін. і Степ. фронтів; від 23 травня 1944 – 1-го Укр. фронту, війська якого вибили з Тернопільщини нім.-фашист. окупантів (штаб фронту розташ. в с. Токі, нині Підволочис. р-ну, згодом – у с. Добромірка, нині Збараз. р-ну та м. Збараж).

Є. Гасай.

КОНЄЦПÓЛЬСЬКИЙ

Олександр (Koniecpolski Alexander; 1620, м. н. невід. – 30. 03. 1659, м. см. невід.) – польський князь, військовий і державний діяч Речі Посполитої. Син *С. Конєцпольського*. Вел. корон. хорунжий (1641), воєвода сандомир. (1656). Учасник битв із козац. військом *Б. Хмельницького* 1648, у т. ч. на Тернопільщині; під час *Збараз. облоги 1649* командував загоном у польс. таборі.

П. Гуцал.

КОНЄЦПÓЛЬСЬКИЙ

Станіслав (Koniecpolski Stanisław; 1591 – 12. 03. 1646) – польський князь, військовий і державний діяч Речі Посполитої. Батько *О. Конєцпольського*. Каштелян краків., воєвода сандомир., польний корон. гетьман (1618), вел. польний гетьман (1632). Керував придушенням козац.-селян. повстань в Україні 1625, 1630, 1637–38. Розбив татар у битвах під м. Чортків (лютий 1624) та с. Устя (лютий 1626; нині Устя-Зелене Монастирис. р-ну).

П. Бабій, Б. Пиндус.

КОНІСЬКИЙ

Олександр Якович (06 (18). 08. 1836, х. Переходівка, нині с. Ніжин. р-ну Черніг. обл. – 29. 11 (11. 12). 1900, м. Київ) – правознавець, педагог, письменник, публіцист, літературознавець, громадсько-освітній діяч. Від 1872 – в м. Київ, займався адвокат. практикою. 1865–89 не раз відвідував Галичину для налагодж. зв'язків з укр. діячами. Зокрема, в червні 1884 в м-ку (нині смт) Підволочиськ обговорював проблеми розвитку нац. духов. життя з М. Кадаїським та І. Федоровичем, у Тернополі – з *О. Барвінським*, із котрим листувався до кінця життя. Від 1886 в Тернополі у серії “Руська історична бібліотека” вийшло кілька істор. праць К. Співзасн. Літ. т-ва ім. Шевченка 1873 (1892 реорганіз. в НТШ). Автор проз. та поет. творів, літературозн. статей, підручників, брошур та

ін., тексту духов. гімну “Боже великий, єдиний, нам Україну храни”.

П. Гуцал.

КОНОВА́ЛЕЦЬ

Євген Михайлович (14 (26). 06. 1891, с. Зашків, нині Жовків. р-ну Львів. обл. – 23. 05. 1938, м. Роттердам, Голландія) – військовик, політичний діяч. Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1914). У квітні–червні 1919 загони корпусу Січ. Стрільців полковника К. воювали з більшов. і польсь. військами на тер. Кременец. повіту, в м. Кременець перебував полк корпусу. На поч. грудня того ж року військ. частина під команд. К. саморозпустилась, її бійців інтернували поляки. 1920 – співініціатор створ. УВО, від липня – її керівник. У листопаді 1927 очолив ПУН; 3 лютого 1929 на установ. конгресі ОУН обраний головою її Проводу, відтоді очолив визв. б-бу за Укр. державу. Під кер-вом К. у Зх. Україні та в еміграції створ. мережа нелегал. орг-цій ОУН, сформов. військ. штаб і школи старшин. кадрів для майбут. укр. армії. К. вбив рад. агент. У Тернополі іменем К. названо вулицю.

П. Бабій.

КОНОВЕ́ЦЬ

Олександр Федорович (05. 05. 1947, с. Коропець, нині смт Монастирис. р-ну) – вчений у

галузях історії та освіти. Д-р істор. н. (1994), проф. (1997). Акад. АН ВШ України (2001). Відмінник освіти України (1997). Чл. Міжнар. Союзу історії і філософії науки (1997). Чл. НСЖУ (1983). Голова Комісії історії науки і техніки НТШ (1996). Закін.

у м. Київ ф-ти радіоелектроніки політех. ін-ту (1971, нині нац. тех. ун-т) та журналістики ун-ту (1980, нині нац. ун-т). 1979–85 – кор. г. “Київська правда”. Від 1985 – н. с. Ін-ту історії АН УРСР, ст. н. с. Центру досліджень наук.-тех. потенціалу та історії науки ім. Г. Доброва НАНУ, Ін-ту українознавства Київ. нац. ун-ту, проф. Міжнар. ун-ту лінгвістики і права. Від 2001 – проф. Київ. нац. ун-ту. Досліджує історію та сучас. проблеми розвитку науки і наук. комунікації, наук.-просвіт. рух в Україні та діаспорі, динаміку розвитку наук. співтовариства, фор-

мування нац. еліти. 1998–99 виконував наук. дослідж. в Колумбій. ун-ті (США). З доповідями і лекціями виступав у навч. і академ. закладах Бельгії, США, Угорщини, Чехії. Автор понад 90 наук. праць, у т. ч. 5 монографій і посібників.

В. Губ'як, Я. Павлів.

КОНОВИ́ЦЯ

– село у Шумському районі. Підпорядк. Бриків. сільраді. Розташ. за 6 км від райцентру й 20 км від найбл. заліз. ст. Лепесівка. Насел. 102 осіб (2002).

В. Уніят.

КОНО́ПА

Лука Семенович (1896, с. Жерники Томашів. пов., нині Польща – 29. 06. 1941, м. Тернопіль) – самодіяльний диригент, музикант, громадсько-освітній діяч. Підхорунжий Армії УНР на чолі з *С. Петлюрою*. Муз. освіту здобув у містах Холм (нині Хелм, Польща) та Львів. 1932–39 працював секр. повіт. філії т-ва “Просвіта” у м. Зборів; допомагав в орг-ції хорів у селах та забезпеченні їх нотно-муз. літ-рою, навчав диригентів. Учасник розбудови т-ва “Рідна школа” на Зборівщині. Кер. хорів та оркестру, які брали участь у виїз. концертах, фестивалях та Шевченк. святах. В'язень концтабору Береза Картузька. Як чл. ОУН К. заарешт. 1940 органи НКВС і закатували.

Т. Коковський, П. Медведик.

КОНОПА́ЦЬКИЙ

Шимон (Konopacki Szymon; 1790 – 1862) – польський правник, поет, громадський діяч. Освіту здобув у м. Варшава (Польща). 1820–23 – прокуратор едукац. комісії в м. Кременець, від 1844 – голова Волин. цивіл. палати. Автор поезій, опубл. у періодичній, кн. “Віршовані листи” (1842), “Хронології історії Королівства Польського” в 2-х т. (1860). Працював над виданням “Загальної Енциклопедії С. Оргельбранта”.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОНО́ПКА

Ян (Йоганн) фон (1790-і – 1854, м-ко, нині смт Микулинці Тербовлян. р-ну) – барон герба Новіна, засновник курорту Конопківка. Від 1792 – власник Микулинців. Відремонтував замок, заснував у ньому суконну фабрику. 1821 на власні кошти заклав поселення нім. колоністів, яке назвав своїм іменем – Конопківка. Заснував там однойм. курорт. Похований при вході до костельу в Микулинцях.

І. Дуда.

КОНОПКІВКА

– село у Тербовлянському районі. Підпорядк. Микулинець. селищ. раді. Розташ. на березі р. Нішла, за 15 км від райцентру і 6 км від найбл. заліз. ст. Микулинці–Струсів. Насел. 688 осіб (2001). Відоме від 17 ст. як присілок Микулинців. Барон *Я. Конопка* заклад 1821 побл. сірководнев. лікув. джерела колонію нім. осадників, 1829 збудував курорт. комплекс (арх. А. Енгліш і П. Тронікер), який складався з купального корпусу, житл. будинку на 100 кімнат, кухні, їдальні та більярдної. Довкола пансіонату був парк. Тут лікувалися хворі з Центр. Європи. Курорт згорів 1890, парк вирубали, колоністи виїхали. Відродж. 1967 як Микулинецька обл. водогазеликарня. Конопків. воду досліджували нім. медик *Г.-Г. Мосінг*, який 1831 опубл. результати дослідження, хіміки, д-ри медицини Бішер, Бухнер, Кайзер та інші. Діяли т-ва “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Івана Богослова (мур.), “фігура”. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, санаторій “*Медобори*”, 2 торг. заклади. 1885 в К. перебував *І. Франко*.

Б. Мельничук, І. Мельничук.

КОНОПКІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ САМОРОДНОЇ СІРКИ

– сірчані руди, поєднані з вапняками тортонського ярусу неогенової системи поблизу с. Конопківка Тербовлянського району. Світло-сірі осіренні, хемогенні, дещо перекристалізовані вапняки залягають над нижньотортонськими літотамнієвими вапняками та глинами і переkritі вапняками, глинами й мергелями верх. тортону. Потужн. продуктив. горизонту – 3,2–6,4 м. Потужн. розкривних порід – до 35 м. Виділяють тонко вкраплені, смугасті мікропористі, гніздово-вкраплені сірч. руди. У багатьох свердловинах, що ооконтурюють сіркопрояв, продуктив. горизонт представлений повністю окисненими сірч. рудами, перетвореними на порошокоподібну масу, аналогічну продуктам окиснення сірч. пластів у родовищах Передкарпаття. Запаси сірки у сіркопрояві за поперед. даними незначні.

М. Сивий.

КОНОПКІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ СУЛЬФІДНИХ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД

– природне їх скупчення поблизу с. Конопківка Тербовлянського р-ну. Розвіданий верхньотортон. водонос. горизонт із безнапір. водами пластово-тріщин. типу. Водомісткі породи – хемогенні та метасоматичні “ратинські” вапняки, закарстовані, тріщинуваті, осіренні. За хім. скла-

дом води – сульфатно-гідрокарбонатні, магнево-кальцієві та кальцієві. Вміст H_2S – 33,6–52 мг/дм³. Води холодні (8–10° С), рН 6,9–7,5. Колі-титр – 333, колі-індекс – менше 3. Серед ін. мікрокомпонентів – залізо (до 3 мг/дм³), кремнієва кислота (2,5–9 мг/дм³). Нітрати – незнач. к-сть; свинцю, цинку, міді, селену, ртуті, хрому, фенолів нема. У воді виявлені також спонтанні гази метаново-азот. групи. Глибина залягання водонос. горизонту – 18–50 м. Запаси за категорією А – 145,5 м³/добу, C_1 – 142,5 м³/добу. На базі родовища функціонують санаторій “*Медобори*”, Микулин. водогазеликарня та оздоров. комплекс для працівників с. госп-ва у с. Настасів Терноп. р-ну. Води використ. для лікування захворювань опорно-рух. апарату, перифер. нерв. системи, шкіри.

В. Кітура, М. Сивий.

КОНОПНІЦЬКА

Марія (Конорніцка *Marja*; 23. 05. 1843, м. Суwalkи, нині Польща – 08. 10. 1910, м. Львів) – польська письменниця. Літ. діяльність розпочала 1877. Від 1902 – в Галичині. У вересні 1909 відвідала м. Кременець з нагоди 100-річчя *Ю. Словацького*. Окремі твори К. переклали *М. Каній, Б. Лепкий, Р. Лубківський, М. Рудницький, Л. Турбацький, О. Шпитко* та ін. уродженці Тернопільщини.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КОНРАД

Антоніна (рр. і м. н. та см. невід.) – громадська діячка. Дружина о. д-ра *М. Конрада*, мати *В. Конрада*. Голова Ком-ту пань Черв. Хреста, т-ва “Жіноча громада” (м. Тернопіль; 1918), яке допомагало воякам УГА й Армії УНР.

Х. Весна.

КОНРАД

Володимир Миколайович (14. 09. 1908, м. Тернопіль) – лікар, громадський діяч. Син *А.* та *М. Конрадів*. Д-р мед. н. (1952). Чл. Австр. лікар. т-ва; 1988 – співзасн. УЛТ Австрії. Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль; учнем 8-го класу заарешт. як чл. УВО. Пластун 28-го куреня ім. Д. Байди-Вишневецького у Тернополі (псевдо “Куба”). Від 1927 – чл. куреня ст. пластунів “Плем’я Могікани” в Тернополі; обозний мандрів. табору “Могікани”. Студіював медицину в ун-тах міст Загреб (Югославія), Грац (Австрія), студії закін. (1939) в Ягеллон. ун-ті в м. Краків (Польща). Повернувшись на батьківщину, працював лікарем для біженців; уникаючи більшовиц. переслідувань, виїхав до м. Варшава (Польща), де працював у шпиталі.

Під час нім.-рад. війни – лікар у шпиталях у м. Криниця (Лемківщина, нині Польща), згодом в м. Айзенштадт (Австрія). Наприкін. 2-ї світ. війни – в Інсбруці, де мав приватну лікар. практику. Радник мін-ва здоров'я в Австрії. Займався лікуванням акупунктурою (голковколуюванням). Орг-тор укр. катол. т-ва “Обнова” в Інсбруці, діяльний у церк. і громад. житті.

Лит.: Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. – Л.–Чикаго, 1996. – Кн. 2.

Б. Головин, Б. Мельничук, В. Окаринський.

КОНРАД

Микола Йосипович (16. 05. 1876, с. Струсів, нині Тербовлян. р-ну – 26. 06. 1941, с. Страдч, нині Яворів. р-ну Львів. обл.) – священник, теолог, педагог. Чоловік *А. Конрад*, батько *В. Конрада*. Д-р філософії та богослов'я. Навчався в Колегії поширення віри та ун-ті оо. Домініканців у м. Рим (Італія), де здобув доктор. ступені. 1899 рукопоклад. на священника. 1900–14 – викл. в укр. г-зії у м. Тернопіль. Серед учнів – *Й. Сліпий*. 1920–29 – катехит г-зій у містах Бережани й Тернопіль. Від 1929 – проф. історії філософії та соціології Богослов. акад. й одночасно (1931–35) – душпастир укр. акад. г-зії у Львові. 1929 засн. у цьому місті перше укр. катол. т-во “Обнова”. Після 1939 – парох у с. Страдч. Автор наук. праць, статей у реліг. часописах. К. закатували енкаведисти, коли повертався від хворої жінки, яка потребувала сповіді. 27 червня 2001 Папа Римський Іван Павло II під час візиту в Україну проголосив К. блажен. священномучеником.

Б. Головин, о. М. Шаварин.

КОНРАД

Степан (псевд. – Каролін; 26. 10. 1900, м. Тернопіль (за ін. даними м. Золочів, нині Львів. обл.) – 11. 03. 1991, м. Філадельфія, США) – педагог, журналіст. Воював в УГА. Іспит зрілості склав (1921) в г-зії у Тернополі. Студіював в Укр. таєм. ун-ті у м. Львів. Політв'язень польс. тюрем. Учителював у м. Любачів (Польща), згодом у Зх. Польщі. Під час 2-ї світ. війни – співред. г. “Українські вісті”. Воював у дивізії “Галичина”, в липні 1944 – учасник бою під м. Броди на Львівщині. Емігрував до Німеччини. Від

1955 – у Філадельфії. Працював у ред. катол. г. “Шлях”; діяльний у Братстві колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. нац. армії.

Б. Мельничук.

КОНСТАНТІНОВА

Ірина Кузьмівна (23. 08. 1918, м. Перещепине, нині Новомосков. р-ну Харків. обл., за ін. дан. – м. Одеса) – художниця театру. Чл. СТДУ (1958), НСХУ (1978). Нар. художник України (1993). Закін. Харків. худож. ін-т (1940, нині худож.-пром. ін-т). Працювала у Харків. палаці піонерів, Терноп. муз.-драм. театрі (1945–47, нині академ. театр), у театрах міст Мукачеве (Закарп. обл.), Миколаїв, Краснодар (нині РФ), Харків та Дніпропетровськ, Худож. фонді СХУ РСР. У Терноп. муз.-драм. театрі оформила вистави “Безприданниця” О. Островського і “Старі друзі” Л. Малюгіна (обидві – 1946).

Н. Попович (ЕСУ).

КОНСТАНЦІЙСЬКИЙ ДУБ

– вікове дерево, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Констанція Борщів. р-ну, в кв. 82, вид. 2 Улашків. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Дача “Констанція”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 21. 12. 1974 № 554. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,02 га. Під охороною – дуб черешчатий віком понад 450 р. та діам. 180 см, має наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Бай.

КОНСТАНЦІЯ

– село у Борщівському районі. Підпорядк. Озерян. сільраді. Розташ. за 10 км від райцентру й 2 км від найбл. залізн. ст. Озеряни. Насел. 447

Церква св. Петра і Павла.

осіб (2003). Виникло на поч. 19 ст. Є церква св. Петра і Павла (1993). Діють ЗОШ 1 ступ.-дит. садок, клуб, б-ка, ковбас. цех. У К. народ. засл. арт. України *Г. Драпак*.

В. Уніят.

КОНТАКТНИЙ КОМІТЕТ

– неофіційний представницький орган українських партій та організацій Галичини. Заснували у грудні 1937 провід. діячі Укр. соц.-радикал. партії, Укр. соц.-дем. партії, Фронту нац. єдності, Укр. нар. обнови, Союзу українок та опозиц. група в УНДО. До К. к. належали, зокрема, уродженці Тернопільщини *В. Мудрий* (УНДО), *О. Назарук* (УНО), *М. Стахів* (УСРП). Мета К. к. – проводячи дискусії з актуал. сусп.-політ. проблем, підготувати угоду за участю укр. політ. партій та громад. орг-цій Галичини й Волині щодо врегулювання укр.-польс. відносин, створити єдиний нац. політ. центр у Галичині. З початком нім.-польс. війни (1939) К. к. припинив діяльність.

Літ.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Б. Мельничук, Л. Щербак.

КОНЮХИ

– село у Козівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Заберізки й Залісся. Роз-

Церква Зіслання св. Духа.

таш. на березі р. Манівка, за 35 км від райцентру й 20 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 2600 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1440 як м-ко, котре виникло на місці княжого Корсина (Корсіва). 1530 К. – власність С. Вендлінського, який збуд. тут замок. 1586 К. згадані в “Поморянській хроніці” у зв’язку з т. зв. “конюхівською авантюрою”, коли С. Вендлінський вчинив зброй. напад на села Ходовчик та Хоробрув (нині с. Хоробрів Козів. р-ну); у бою брали участь озброєні конюхів. жінки. Після цієї події К. – власність А. Сенявського. 1626 м-ко зруйнували татари. 1770 К. – власність А. Любомирської, згодом Потоцьких. За часів Австро-Угор. імперії – центр округи. Влітку 1917 побл. К. і с. Куропатники відбувся великий бій УСС із рос. військами. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” й ін. укр. т-ва й орг-ції. Є церкви Зіслання св. Духа (1607, дерев.), Успіння Пресв. Богородиці (1770, мур.), 4 каплиці. Насип. брат. могилу воїнів РА (1967), могили УСС, чл. ОУН, вояків УПА, встанов. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини та проголош. незалежності України (1993). Працюють ЗОШ 1–3 та

1–2 ступ., клуб, б-ка, відділ. зв’язку, торг. заклади, є нар. аматор. хор “*Корса*”. У К. народ. громад. діячі *Я. Івахів*, о. *П. Когут*, громад.-політ. та реліг. діяч Р. Крупка, письменник, військовик *О. Морозінський*, проживали письменник, етнограф о. *К. Сосенко*, письменник, д-р права і сусп. н. *П. Сосенко*, навчалася літературка О. Лихолат та ін. У м. Нью-Йорк (США) видано кн. “Село Конюхи: Козацьке гніздо” (1992).

О. Клименко, П. Тарап, М. Цідило.

КОНЮХІВСЬКІ ДУБИ № 1, 2, 3

– вікові дерева, ботанічні пам’ятки природи місцевого значення. Зростають побл. с. Залісся Козів. р-ну, в кв. 2, 1, вид. 14, 1, 6 Конюхів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у межах ліс. урочища “Конюхи”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 14. 03. 1977 № 131. Перебувають у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. по 0,03 га. Під охороною – дуби черешаті віком біля 300 (№ 1, № 2) і 250 (№ 3) років, діам. 150, 130, 116 см та вис. 30 (№ 1, № 3) і 33 (№ 2) метрів, мають наук.-пізнав. й естет. цінність. Ці дерева зростають окремо серед ялиново-широколист. насаджень штуч. походження.

І. Бай.

КОНЮШІНА

блідо-жовта (*Trifolium ochroleucon* Huds.); **гірська** (*Trifolium montanum* L.; нар. назва – білий горішок, кашка біла); **паннонська** (*Trifolium pannonicum* Jacq.); **червонувата** (*Trifolium rubens* L.) – регіонально рідкісні трав’янисті рослини. Належ. до родини Бобові (Fabaceae). Внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростають у світлих, сухих, багатих на мінерал. речовини місцях, міш. лісах, на галявинах, узліссях, луках, схилах балок, серед чагарників. Трапл. дуже рідко (блідо-жовта і паннонська) та близько до межі ареалу (червонувата). Під охороною – у природ. заповіднику “*Медобори*” та його філії “*Кременецькі гори*”, заказниках “*Галуцинецький*” (Підволочис.) і “*Голицький*” (Бережан. р-нів).

Котюшина гірська.

Лит.: Смик Г. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.
Г. Синиця.

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

(кооперація – від лат. cooperation – співробітництво) – добровільне об’єднання власності різних суб’єктів і форм та праці для досягнення спільної мети у різних сферах господарської діяльності. Об’єкти власності в процесі – гроші, засоби вироб-ва (земля), різні види інтелект. власності (патенти, ліцензії, “ноу-хау”), інформація тощо; суб’єкти – дрібні товаровиробники, робітники, службовці, споживачі та ін. К. р. на Т. виник у період, коли с. госп-во регіону після скасування панщини ставало на шлях ринк. поступу. Засновниками перших кооперативів у Галичині були переважно селян. госп-ва, які становили абсолютну більшість чл. кооперації. Організатори К. р. на Т. та його кер. – в основному адвокати, сільс. священики і нар. вчителі. Виникнення та розвиток укр. К. р. спричинили потреби капіталізації с. госп-ва. Сільс. біднота прагнула знайти захист у кооперації від злиднів та експлуатації, розорення. Західноукр. кооперація від поч. її заснування мала завдання створити внутріш. ринок для нац. економіки. Перша згадка про кооперативи пов’язана з діяльністю т-ва “Просвіта”, яке, створюючи читальні в селах, організовувало при них кооперативи. При окремих кооперативах почали працювати млини, пивні та чайні заклади, склади. До 1914 на Тернопільщині на 84 громади припадало 18 кооперативів, які були переважно кредитними, зокрема “Надія” в м. Бережани (діяв від 1895), “Галич” у м. Теревовля. В грудні 1891 у м. Львів виникло перше нац. кооп. т-во взаєм. страхування “Дністер”; воно мало філії у багатьох містах і містечках Тернопільщини. На поч. 20 ст. страх. т-во стало вагомою фінанс. інституцією не тільки в Галичині, а й в усій Австро-Угор. імперії. 1895 при “Дністрі” було засн. “Товариство взаємного кредиту з обмеж. відповідальністю”, згодом – самост. банк. З-поміж ін. у Тернополі виділялися кооперативи “Повітове товариство кредитове” і “Народний дім”. Перший займався кредит. справою (згодом “Український кооперативний банк”), другий поряд із кредит. функціями виконував торговельні: постачав селянам с.-г. машини і знаряддя праці. 1-а світ. війна (1914) не тільки сповільнила розвиток кооперації, а й завдала їй великих матеріал. збитків. Тільки на поч. 1920-х почалося поживлення кооп. руху. 1920 кооператив “На-

родний дім” у Тернополі частково виконував роль кооп. центру, тому на його основі створили в кінці 1923 повіт. союз. 19 грудня 1923 на зборах представників усіх кооперативів Терноп. і сусід. повітів організ. Поділ. союз кооператив (ПСК); його кер. – С. Чумак, В. Сатурський, Р. Цегельський, О. Олійник, *І. Брикович, В. Брикович, М. Кузьмин*. Спочатку Союз об’єдн. лише 15 кооперативів і працював майже повністю на позичених капіталах. Навесні 1925 ПСК побудував на тодіш. вул. Міцкевича у Тернополі свою крамницю, мав склади у м-ку (нині смт) Микулинці і на заліз. станції в Вел. Бірки, Вел. Глибочок і Прошова. Закуповував с.-г. продукцію в селах, експортував її у Польщу, Німеччину, Вел. Британію, Францію, Іспанію та Італію, а селянам продавав реманент та предмети побуту. Одночасно організац. відділ ПСК вів курси для крамарів, книговодів (бух-

Під час відзначення 60-ліття
“Народної торгівлі” в Тернополі. 1943.

галтерів), чл. контрол. комісій, нагляд. рад та поліпшував торгівлю на Поділлі. ПСК був чл. Центробанку, Центросоюзу, “Просвіти”, Ревізій. союзу укр. кооперативів, “Народної торгівлі”, що базувались у Львові, чл.-добродієм терноп. Укр. кооп. та Поділ. нар. банків. 1930 до Союзу належали 84 кооперативи, які об’єднували 10560 чл., тобто 68% госп-в Тернопільщини. Найбільшими виробн. кооперативами ПСК були: “Будучність” у Тернополі, при якій діяли ф-ка “Калина” та книгарня; “Пчілка” у Микулинцях – виробляла шкарпетки і панчохи; “Будова своєї хати” – в с. Денисів (нині Козів. р-ну). Крім кооперативів Терноп. повіту, союз об’єднав деякі кооперативи з Бережан, Підгайців, Теревовлі, Збаража, Зборова. 1925 в Бережан. повіті створено кооператив, який організував власну гуртвню для постачання товарів кооперативам. Від 1 січня 1928 кооператив обслуговував також торг. кооперативи Козови. У Бережан. повіті діяли 27 кооперативів. 24 травня 1924 створ. Зборів. ПСК, який об’єднав 68 коопера-

тивів для закупівлі та збуту, 21 кредитний. У Бучач. повіті перед війною кооперативи були в Бучачі, Монастирських, Жизномирі та Переволоці; з поч. 1-ї світ. війни припинили діяльність, 1918–20 знову приступили до праці. 1922 в м. Бучач створені Торг. спілка і кредит. кооператив “Праця”; саме тут були перші спроби торгівлі нафтою та сіллю. 1926 організ. у м. Збараж ПСК, який об’єднав 27 кооперативів, котрі на 71% займалися збутом. 1901 в м. Скалат створ. “Повітове товариство кредиторів”, 1922 його назву змінено на “Народний дім”, від 1930 – “Повітовий союз кооператив”. 36 кооперативів у м. Теревовля (1926) торгували різними товарами, паливом і експортували яйця. На Тернопільщині були 4 районні молочарні (РМ): в селах Буцнів та Вел. Бірки (нині Терноп. р-ну), Денисів і Янківці (нині с. Іванківці Зборів. р-ну). 1 січня 1930 в м. Почаїв створ. молочар. кооператив “Українська молочарська спілка”, який об’єднав 422 чл. 1927–39 діяла кооп. спілка тютюну, плантаторів у м. Тернопіль. 1930–34 в місті було 40 укр. споживчих крамниць. Чільне місце в торгівлі на Тернопільщині займав продаж с.-г. продуктів, а також худоби. Особливу роль у житті укр. кооператорів та підприємців у Тернополі перед 2-ю світ. війною відіграв Промбанк; Терноп. філію організ. 1937. Промбанк надавав короткотермін. позики кооператорам та приймав від них грошові вклади на поточні рахунки. Приєднання зх. земель України до УРСР (1939) перервало розбудову кооперації на Тернопільщині. Кооп. рух відновився за часів нім. окупації краю. 28 січня 1943 ПСК перейменовано на Окружний союз кооператив (ОСК) у Тернополі. Він об’єднав 61 кооператив Терноп. повіту і став монополістом у госп. діяльності. ОСК займався заготівлею с.-г. продуктів і торгівлею, мав 266 працівників. Після нім.-рад. війни основ. форма кооперації на Тернопільщині – колгоспи. Десятиліття рад. диктату багато в чому спотворили зміст і форму кооперації. Розпад СРСР, перехід до ринк. економіки кардинально змінили умови функціонування системи колгоспів, ставлення до них стало негативним. Протягом 2–3 років майже всі колгоспи реорганіз. в КСП, приват. та фермер. госп-ва. Новий етап розвитку кооперації розпочався після проголошення незалежності України. Нині на Тернопільщині є такі види кооперації: споживча, кредитна, житлова, будівельна, у сфері вироб-ва і послуг, гараж. та садівн. кооперативи.

Велике значення для розвитку всіх видів кооперації має споживча кооперація. Її основна ланка – споживчі т-ва. Вони займаються торгівлею, заготівлею та переробкою с.-г. продукції, надають ін. послуги населенню. Спожив. т-вам передані функції та права, що раніше були у віданні тільки споживспілок; ці т-ва отримали право самостійно планувати і здійснювати госп.-фінанс. діяльність, визначати структуру упр. й чисельність працівників, форми й систему оплати праці. Вони безпосередньо володіють, користуються і розпоряджаються належним їм майном. У системі спожив. кооперації Терноп. обл. – 28 виробн. підпр-в, понад 1500 магазинів, більше 500 підпр-в громад. харчування; зайнято понад 10000 працівників.

Лит.: Ювілейний альманах Центросоюзу в 30-ліття. 1900–1930. – Л., 1930; Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина: Регіональний Історично-Мемуарний Збірник. – Філадельфія, 1983. – Т. III.

Р. Матейко, С. Цебринська.

КОПАНИЦЬКИЙ

Степан (р. н. невід., м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 12. 06. 1919, pobl. с. Іванівка, нині Теревовлян. р-ну; похов. у м-ку, нині м. Хоростків Гусятин. р-ну) – військовик. Старшина австр. армії. Командант (ком-р) 2-го куреня 5-ї (Сокал.) бригади УГА. Загинув під час *Чортків. офензиви*.

В. Ханас.

КОПАЧ

Іван (04. 03. 1870, с. Грозова, нині Старосамбір. р-ну Львів. обл. – 1953, м. Львів) – релігійний і громадський діяч, педагог, мовознавець, літературознавець. Д-р філософії (1901), проф. Навчався у г-зії оо. Василян у м. Бучач (1881–85). Закін. вищі гімназ. студії у м. Дрогобич (нині Львів. обл., 1889), Львів. ун-т (1894). Працював учителем г-зій у містах Тернопіль та Львів (1896–1909), викладав у Львів. ун-ті. Голова т-в “Боян” та “Українська бесіда”. Від 1909 впродовж 20 р. – шкіль. інспектор у Гал. край. шкіль. раді та візитатор укр. шкіль. кураторії Львів. округи. Ав-

тор наук. праць і рецензій у “Записках НТШ”, укр. часописах; ред. шкіл. підручників. Співавт. підручника вправ із латин. мови для г-зій, автор кн. “З моїх сокільських споминів” (Л., 1934).

І. Дуда, Б. Пиндус.

КОПАЧІВСЬКИЙ

Костянтин Григорович (03. 06. 1899, с. Красівка, нині Терноп. р-ну – 27. 02. 1970, м. Мелфорд, Канада) – культурно-освітній діяч. Доброволець Армії УНР під команд. *С. Петлюри*; був у більшовиц. полоні. В Україні діяльний у “Просвіті”, ін. громад. орг-ціях, amator. гуртках. 1926 емігрував до Канади (м. Вінніпег), провадив у Мерівіллі власну ферму. 1958 переселився до Мелфорда (пров. Саскачеван). Орг-тор концертів, вистав, з’їздів, автор публікацій у пресі.

Літ.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук.

КОПАЧІВСЬКИЙ

Павло Петрович (10. 07. 1914, с. Красівка, нині Терноп. р-ну) – фармацевт, громадський діяч. Чл. НТШ, ЛВУ. Студіював теологію в Богослов. акад. у м. Львів. Магістр фармації (1943). Від 1948 – фармацевт у Канаді. Голова Т-ва підтримки Патріярхату, секр. Братства українців-каголиків Канади (1968–72), чл. Контрол. комісії кредит. спілки в м. Гамільтон (1950–70), Клубу укр. професіоналістів і підприємців, Асоц. фармацевтів пров. Онтаріо та ін. профес. орг-цій.

Х. Весна.

КОПАЧУК

Віктор Володимирович (14. 09. 1960, м. Кременець) – спортсмен, господарник. М. сп. СРСР із сан. спорту, яким почав займатися 1972 в м. Кременець у ДЮСШ “Колос” під кер. О. Сокольського. Чемпіон України 1976–80, чемпіон зим. Спартакіади народів СРСР (1978, 1982). Чл. зб. команди України (1977–82). Багатораз. переможець і призер всесоюз. та всеукр. змагань із сан. спорту. Нині – голова правління ВАТ “Кременецьгаз”.

Г. Гунтик, В. Ігнатенко.

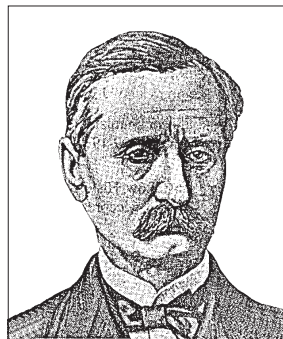
КОПЕРЖІНСЬКА

Нонна Кронидівна (01. 05. 1920, м. Київ) – актриса. Нар. арт. УРСР (1967). Закін. Київ. театр. ін-т (1946). Працювала в Київ. укр. драм. театрі (нині нац. театр), де зіграла низку провід. ролей; знімалась у фільмах. Приїжджала до м. Тернопіль 1971, 1974 і 1978 під час гастролей Київ. академ. драм. театру ім. І. Франка.

І. Дуда.

КОПЕРНІЦЬКИЙ

Ізидор (Kopernicki Izidor; 17. 04. 1825, с. Чиживка, нині Звенигород. р-ну Черкас. обл. –

24. 09. 1891, Глейхенберг, Німеччина) – польський лікар, антрополог, археолог. Д-р медицини (1857). Чл. Польс. АН. Навчався у Київ. ун-ті (1844–49) та в м. Париж (Франція). Наляжав до таєм. Т-ва наук. допомоги в Києві (1857–63),

контактував із *Т. Шевченком* і *З. Сераковським*. Згодом – у м. Краків (Польща): доц. Ягеллон. ун-ту (від 1878), співроб. антропол. комісії Польс. АН, ред. її вид-ва. К. і В. Пшибиславський відкрили над р. Дністер багато поселень різних істор. періодів, розкопали кілька могильників, зокрема курганні та підплитові поховання біля с. Жежава (нині Зелений Гай Заліщиц. р-ну).

Ю. Малєв, Б. Пиндус.

КОПИСТІНСЬКИЙ

Теофіл Дорофійович (15. 04. 1844, м. Перемишль, нині Пшемисьль, Польща – 05. 07. 1916, м. Львів) – художник-живописець, графік. Навчався (1868–71) у школі красних мист-в у м. Краків (Польща) й АМ у м. Відень (1872–73, Австрія). Від 1873 – у Львові. Засн. нац. школи мист-ва у Галичині, в т. ч. на Тернопільщині. Розписував храми у 107 насел. пунктах Галичини, зокрема 1880-і (за даними *М. Голубця*) в м. Тернопіль (намалював 1 ікону), м-ку, нині смт Козова (церква Успіння Пресв. Богородиці, 1889; 36 ікон) та селах Вишнівчик (нині Тербовлян. р-ну; 12 ікон), Дзвиняч (нині Заліщиц. р-ну; 1 ікону), Довжанка (нині Терноп. р-ну; 30 ікон), Кудринці (нині Борщів. р-ну; 36 ікон; церква зруйн. під час воєн. дій 1917). Автор галереї портретів укр. громад. діячів 2-ї пол 19 ст.,

карикатур до сатир. ж. “Зеркало” і “Нове зеркало”, ілюстр. до тв. *І. Франка*.

І. Дула, Б. Пиндус.

КОПИЧИНЕЦЬКА БУЧИНА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Яблунів Гусятин. р-ну, в кв. 40, вид. 5 Копичин. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Дача “Яблунів”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 13. 12. 1971 № 645. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1 га. Під охороною – залишки бук. пралісу (50 дерев) віком понад 200 р. та діам. 80 см, мають наук.-пізнав. й естет. цінність.

І. Бай.

КОПИЧИНЕЦЬКИЙ МУЗЕЙ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

– обласний комунальний музей театрального мистецтва Тернопільщини. Засн. 1968 з ініціативи *О. Савки* в м. Копичинці Гусятин. р-ну. У січні 1991 набув статусу держ., до того мав назву “Музей Копичинецького народного театру” й діяв на громад. засадах. Дир. музею – *О. Савка* (1968–95), від 1995 – *Р. Савка*. Експозиція розміщ. у 7 залах за відділами: Джерела зародження укр. театру з глибини віків до поч. 19 ст.; Театр. т-ва “Руська бесіда” в Галичині 1864–1924; “Тернопільські театральні вечори” – перший профес. стаціонар. укр. театр у Тернополі 1915–17; Терноп. обл. укр. академ. драм.

Ф. Погребенник, Б. Голован, О. Савка, Р. Смик (зліва направо) у Копичинецькому музеї.

театр ім. Т. Шевченка – історія та сучасність; Терноп. обл. театр актора і ляльки; Нар. театри Тернопільщини; Копичинец. нар. драм. театр ім. Б. Лепкого; *Клим Чічка-Андрієнка* – славетний син землі Копичинецької; *Богдан Лепкий* і театр; Нашого цвіту по всьому світу – життя і

творчість діячів театру й культури, вихідців із Тернопільщини. Експозиція музею – фотографії, живопис. і граф. картини, ляльки, афіші, ескізи декорацій та костюмів, макети декорацій, театр. костюми, меблі тощо. Музей здійснює наук.-дослідну й пошук. роботу, організовує виставки робіт митців Тернопільщини, діаспори та дит. творчості. Є зібрання рідкіс. експонатів, пов’язаних з історією укр. театру і культури у Галичині, зокрема на Тернопільщині та в Копичинцях. Нині в осн. фонді музею – бл. 4 тис. експонатів. Музей здійснює наук.-освітні та громад. заходи, ініціатор і засн. 1-го всеукр. конкурсу вокалістів ім. К. Чічки-Андрієнка (1993, Терноп. обл. філармонія); тут не раз проводили творчі театр. лабораторії та семінари. Діє б-ка, осн. ч. фонду якої подарував почес. дир. музею *О. Савка*.

Р. Савка.

КОПИЧИНЕЦЬКИЙ НАРОДНИЙ ТЕАТР ім. Б. ЛЕПКОГО

– самодіяльний драматичний театр міського центру культури й дозвілля в м. Копичинці Гусятинського району. *Обл. премія ім. С. Будного* (1980), *Всеукр. премія ім. братів Лепких* (1998), відзнаки респ. та всесоюз. фестивалів худож. творчості (1975–77, 1983–87), міжнар. фестивалів “Тернопільські театральні вечори” (1991–93), *обл. конкурсу ім. Леся Курбаса* (1987, 1992, 1998, 2003), всеукр. фестивалю аматор. театрів за творами укр. класиків (1992), всеукр. оглядів нар. творчості (1999–2001), фестивалю “Театральна осінь – 2002” у м. Прилуки Черніг. обл., багатораз. переможець оглядів самодіял. худож. творчості тощо. 1967 присвоєно звання “Самодіяльний народний театр”. 1946–65 діяв як драм. гурток при Копичинец. буд. культури, від 1965 – самост. театр. Від 1966 при театрі працює студія з 2-річ. програм. навчанням. Худож. кер. і реж. театру – *О. Савка* (від 1965). Серед акторів: *В. Башта, В. Білик, М. Брик, М. Василик, М. та І. Галонські, В. Дорогий, М. Ненчин-Пастушок, М. та Р. Савки, Р. Сагайдак, Р. Стець, І. Тимчишин, Т. Чорний, С. Ухач*. Поставлено понад 70 спектаклів, зокрема “Солов’їна ніч” *В. Єжова* (1970), “Підступність і кохання” *Ф. Шіллера* (1975), “Овід” *Е.-Л. Войнич* (1978), “Піти й не повернутись” *В. Бикова* (1984), “В списках не числився” *Б. Васильєва* (1987), “Дорога Олена Сергіївна” *Л. Розумовської* (1988), “Гайдамаки” за *Т. Шевченком* (1989), “Невольник” *М. Кропивницького* за *Т. Шевченком* (1990), “У неділю рано зілля копала” *О. Ко-*

До ст. **Копичинецький народний театр ім. Б. Лепкого**

Сцена з вистави "Мазепа, гетьман український".

Р. Савка в ролі Мотрі у виставі "Мазепа...".

Сцена з вистави "Легенда Тернового поля".

"Мати-наймичка". Трохим – В. Білик,
Настя – М. Ненчин-Пастушок.

"В неділю рано зілля копала".
Настя – Л. Пастушок,
Гриць – Р. Сагайдак.

"Невольник".
Степан – І. Ставрук, Ярина – М. Савка.

"Гайдамаки". Оксана – М. Савка,
Ярема – І. Ставрук.

"Овід". У головній ролі – О. Савка.

"В тисках не числюся".
Плужников – Б. Підперигора,
Сальников – І. Галонський.

Сцена з вистави "Гайдамаки".

блянської (1992), “Мазепа, гетьман український” Б. Мельничука за Б. Лепким (1997), “Мати-наймика” за Т. Шевченком (2004) та ін.

І. Дем’янова.

КОПІЧИНЦІ

– місто районного підпорядкування у Гусятинському районі. Центр міськради, до якого приєднано села Баворівщина, Гора, Кутець і х. Калинівщина. Розташ. пообіч р. Нічлава та її приток – Стрілька і Крутилів, за 28 км від райцентру; заліз. станція. Через К. проліг автошлях Тернопіль–Чернівці. Насел. 7 тис. осіб (2003). Відоме від 1-ї пол. 14 ст. Назва походить, ймовірно, від слів “копа” і “чинити”, бо спершу поселення називали Копачин чи Копичин, або від

У центрі міста.

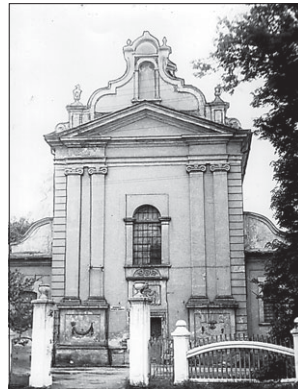
дохристиян. капища, що було у видолінку Кадуб; є ще ін. версії. 1443 у К. спорудж. замок. 1595 побл. К. відбувся бій між козац. загонами С. Наливайка та військом шляхти під проводом Калиновського. Від 1564 К. згадане як місто. 1600 в межиріччі Стрільки і Крутилова збудували т. зв. “Червоний замок”. 1605–26 К. зазнавали частих татар. нападів. Під час *Визвольної війни 1648–54* знищено замок і костьол. Про К. залишив згадку У. Вердум під час подорожі 1672–73. 1688 власниками К. стали Баворовські, які збудували палац (1917 знищили рос. війська). 1672–83 м-ко перебувало під владою Туреччини, від 1683 – Польщі, 1772 – Австрії, 1810–15 – Росії, від 1815 – Австрії. 10 травня 1884 в К. відбувся виступ селян, який придушили за допомогою зброї. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Рідна школа”, “Союз українок” та ін. укр. т-ва. На поч. 20 ст. у К. М. Петрицький видавав часопис “Гайдамаки”. Від січня 1940 до грудня 1962 – райцентр. 7 липня 1941 – 23 березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. Є церкви Воздвиження Чесного Хреста (1630, дерев.) та св. Миколая (1905, мур.), костьол Успіння Пресв. Богородиці (1802, мур.). Спорудж. пам’ятники Т. Шевченку (1946, реконстр. 1989), полеглим у нім.-рад. війні жителям міста (1965, скульп. С. Гончарик), на честь скасування панщини (віднов. 1990), діячам ОУН та воякам УПА (1993), цвинтар воїнів РА (1965); встанов.

пам’ят. хрести на честь скасування панщини, заснування Братства тверезості (1901), мемор. таблиці до 100-річчя від дня народження Т. Шевченка, К. Чічки-Андрієнку (1994), Борцям за волю України (1996), на-

Церква
Воздвиження Чесного Хреста.

сип. символ. могили УСС (1990), воякам УПА (1993), встановлено пам’ят. знак жертвам операції “Вісла” (2004). Працюють дві ЗОШ 1–3 ступ., ф-т гуманітар. і фундамент. підготовки Івано-Фр. ін-ту менеджменту та економіки, Буд. культури, 2 б-ки, муз. школа, кінотеатр, райлікарня № 2, дошк. заклад, нар. театр ім. Б. Лепкого, музеї театр. мист-ва та пам’яті Борців за волю України, кімната-музей К. Чічки-Андрієнка, ВАТ “Агропромтехніка”, ВАТ “АТП-16143”, перероб. с.-г. комбінат, ТОВ “Агрофірма “Нова Україна”, ТОВ “Адоніс”, трикотаж. ф-ка. У К. народ. д-ри мед. н., проф. М. Андрійчин і О. Кузів, військовики Я. Волошин і В. Романець, композитор, диригент В. Вшелячинський, громад. діяч Т. Гаранчик, правник, громад. діяч В. Дорохов, вишивальниця М. Зарембська, колекціонер, меценат о. Я. Еліїв, шахіст, міжнар. гросмейстер В. Іванчук, лікар, громад. діяч В. Ковальчук,

Костьол
Успіння Пресвятої Богородиці.

діяч ОУН і УПА Я. Кузик, оперні співаки Є. Ласовська, К. Чічка-Андрієнко, громад. діячка, диригентка О. Ласовська-Соневицька, адвокат, громад.-політ. діяч В. Лисий, самодіял. актриса М. Лозинська, писанкарка Т. Осадца, генерал-майор юстиції Б. Палій, письменники А. Паламар, М. Савка, політ. діяч М. Петрицький, митець у галузі скульптури, малярства, кераміки А. Перейма, громад. діяч, краєзнавець Б. Савка, м. сп. з біатлону Л. Сагайдак; поет В. Скорупський та ін.; працювали актор М. По-

Пам'ятник воякам УПА.

бігущий, режисер і актор *О. Савка*, перебували артисти *Я. Табачник*, *Н. Яремчук* та ін. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки трипiл. культури та слов'ян. поселення (8–9 ст. до Р. Х.). Видано кн. Б. Савки “Копичинці. Мандрівка через століття” (Т., 2001).

І. Куцинда, Б. Савка.

КОПІЙКА

– монета; нині розмінна 1/100 частина гривні. Запроваджена в обiг у Москов. державі в результаті грош. реформи О. Глинської 1534. К. дорівнювала 1/100 рубля, що був тоді грошово-лічл. одиницею. Метрологічно перші К. дорівнювали новгород. дензі. На них зображ. вел. князь москов.; від 1547 – цар верхи зі списом (рос. “копѣѣм” – від цього назва К.) у руці; у 16 ст. маса К. дорівнювала 0,68 г срібла. Під час правління рос. царя Олексія Михайловича (1656–63) здійснено невдалу спробу ввести мідну К., рівноцінну срібній; її запроваджено 1704 у результаті грош. реформи Петра I. Від 18 ст. К. – осн. розмінна монета Рос. імперії. Офіц. запроваджена 1795 у Кременец. і ч. Збараз. повіту (див. *Адм.-тер. поділ Тернопільщини*). Мідну К. карбували з перервами до 1916. В СРСР К. випускали 1924–25 з міді; згодом – із алюмінієвої бронзи. Від 1996 функціонують виготовлені з алюмінію нікеліну на бронзи розмін. монети укр. гривні номіналом 1, 2, 5, 10, 25, 50 копійок.

О. Клименко.

КОПІЙКОВСЬКИЙ

Федір Миколайович (04 (17). 09. 1913, с. Іванківці, нині Лановец. р-ну – 1958, м. Кременець) – живописець. Закін. школу в с. Білозірка (нині Лановец. р-ну), худож. школу в м. Львів (1934). 1939 вчителював у м-ку (нині м.) Ланівці, 1940–41 – дир. школи в Іванківцях, 1941–44 – учитель у с. Молотків Лановец. р-ну. 1945–47 – бухгалтер сільпо. Від 1947 – художник у *Кременец. краєзн. музеї*. Тв.: “Вид на Замкову гору”

(1947), “Туницька церква” (1949), “Коноплі” (1950) та ін., окремі зберіг. у Кременец. краєзн. музеї.

Г. Чернихівський.

КОПНІ (ОБЩИННІ) СУДІ

– суди сільської громади, що виникли в Україні, Білорусі та Литві в ранньому середньовіччі й діяли у Волинській частині Тернопільщини та на Поділлі. Подекуди зі значними змінами зберег. до поч. 20 ст. Поєднували слідчі та судові функції, діяли на основі “звичаєвого права”. К. (о.) с. присуджували до штрафу, умов. засудження, відшкодування збитків, тілес. покарань, смерт. кари. Апеляц. інстанцією проти його вироку були держ. суди. 14–16 ст. К. (о.) с. здебільшого замінили вотчинними, які 1770-і в Галічині були скасовані.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

І. Потій.

КОПРАН

Ілько (р. н. невід., с. Ланівці, нині Борщів. р-ну – 28. 03. 1941, м. Геффорд, пров. Саскачеван, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді. Прибувши в цю країну, господарював у Ростерні, згодом – у Геффорді. Поширював пресу, автор споминів із життя піонерів (першопоселенців).

Б. Мельничук.

КОПТА

Йозеф (16. 06. 1894, м. Лоховіце, нині Чехія – 03. 04. 1963, м. Прага, там само) – письменник, журналіст, перекладач. Від 1915 – в Чехословац. легіоні, з яким влітку 1917 воював pobl. м. Зборів. 1920 повернувся на батьківщину, займався літ. і журналіст. творчістю. Автор поет., проз. і драм. творів. Тематиці Чехословац. легіону присвятив автобіогр. трилогію “Третя рота” (1924), “Третя рота на магістралі” (1927) та “Третя рота вдома” (1934), в якій, зокрема, відтворено участь чес. і словац. вояків у боях біля Зборова.

В. Барна.

КОПТЮХ

Володимир Васильович (04. 08. 1952, смт Теплик однойм. р-ну Вінн. обл. – 16. 01. 1992, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини, ортопед-травматолог. Д-р мед. н. (1990). Закін. Терноп. мед. ін-т (1975, нині ТДМУ). Від 1979 – асист., доц. каф. травматології, ортопедії та військ.-польової хірургії цього ВНЗ. Розробляв методи лікування переломів кісток. Автор і співавт. 96 наук. і навч.-метод. праць, 46 винаходів.

О. Єдинак.

КОП'ЯКІВСЬКИЙ

Іван Михайлович (1890, м. Борщів – 1937, м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч. 1919–20 – адміністратор соціал.-демократ. г. “Вперед” у м. Львів. Серпень – вересень 1920 – секр. Борщів. повітревкому. 1921–22 – секр. політ. відділу Київ. школи червоних старшин. Від 1922 – у м. Суми: секр., зав. відділом окруж. парткому, інструктор міськ. парткому; від 1930 – дир. драм. театру. 1937 – репрес.; 1959 – реабілітований.

Н. Халуца.

КОП'ЯКІВСЬКИЙ

Микола (25. 11. 1894, м. Борщів – 01. 08. 1968, м. Вінніпег, Канада) – релігійний діяч. Навчався у г-зії в м. Тернопіль. Під час 1-ї світ. війни мобіліз. в австр. армію, навчався в офіцер. школі. Доброволець УГА. Від 1921 студіював в Укр. таєм. ун-ті у м. Львів, духов. семінарії у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), семінарії оо. Редemptористів у м. Боплято (Бельгія), звідки повернувся в Галичину. Співзасн. УВО в Борщів. повіті. 1924 склав чернечі обіти, 1927 в Перемишлі рукопоклад. на священника ЧНІ. 1928–49 – душпастир у Канаді: провінції Саскачеван, Манітоба, Онтаріо. У монастирі оо. Редemptористів – настоятель, дир. ювенату, префект студентів-богословів. 1950–59 – священник в укр. поселеннях Австралії. Через погіршення здоров'я повернувся до Канади, продовжував душпастирювати у пров. Онтаріо. Автор статей та ін. публікацій у наук. виданнях і періодиці.

Б. Мельничук.

КОРАЛЬ

Ярослав Іванович (15. 12. 1915, с. Романівка, нині Тербовлян. р-ну – квітень 1944, там само) – громадсько-політичний діяч. Член ОУН, засн. її осередку в родин. селі (1937); орг-тор молоді при читальні т-ва “Просвіта”. Закін. г-зію в м. Тербовля, працював там у райспоживспільці. Навесні 1939 К. заарешт. польс. влада, ув'язн. у Чортків. тюрмі. Від вересня 1939 діяльний в ОУН, від березня 1944 – її район. провідник на Тербовлянщині.

М. Кораль, А. Субчак.

КОРАЛЬКОВЕЦЬ ТРИЧІНАДРІЗАНИЙ

(*Corallorhiza trifida* Chatel.; нар. назва – коралевий корінь, урізник) – багаторічна трав'яниста сапрофітна рослина. Належить до родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Занесена до Черв. книги України. Зростає на вогких галявинах, болотах та узліссях міш. лісів. У області трапляється спорадично. Використовують у нар. медицині як протипухлин. засіб.

Лім.: Чоник В. Редкие и исчезающие растения Украины. – К., 1978; Основы экологии. – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

КОРВАЧ

Богдан Павлович (15. 03. 1940, с. Синява Сяноц. пов., Польща – 04. 03. 1984, м. Калуш Івано-Фр. обл.) – поет, художник. Від 1945 проживав у с. Білокриниця Підгаєц. р-ну. Закін. Львів. ун-т (нині нац. ун-т). Автор зб. “Горнятко води”, поеми “Будуть в інших щастя і дорога” та ін. творів. Поезії опубл. у зб. “Вітрила-88” (1989) та респ. часописах. 1985 на буд., де жив поет, встанов. мемор. таблицю.

М. Стульківський.

КОРДА

Михайло Михайлович (13. 02. 1965, с. Веринь Миколаїв. р-ну Львів. обл.) – вчений у галузі біохімії. Д-р мед. н. (1998), проф. (2001). Закін. Терноп. мед. ін-т (1988, нині ТДМУ). Відтоді працює в цьому ВНЗ: асист., ст. викл. каф. біохімії, доц., проф. каф. мед. хімії (2001–02), від 2002 – зав. цієї кафедри. Вивчав патогенез хім. уражень печінки, механізми модифікації ліпопротеїнів низької щільності, регуляторну роль оксиду азоту в організмі та ін. Автор бл. 150 наук. праць.

М. Андрейчин.

КОРДИШВ

– село у Шумському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Круголець і Мирове. Розташ. на берегах р. Вілія, за 6 км від райцентру і 23 км від найбл. залізн. ст. Лепесівка. Насел.

Церква Іоана Хрестителя.

551 особа (2003). Перша писем. згадка – 1513 як власність Б. Боговитина, 1583 – С. Лаца. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква Іоана Хрестителя із чудотвор. іконою цього святого (1914). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1973), встанов. 3 козац. хрести. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, торг. заклад. У К. народ. проф., поетка М. Братасюк-Патей, діяч культури і мистецтв Г. Шергей, громад. діяч М. Шергей.

В. Гончаренко, В. Уніят.

КОРДУБА

Ізидор Томашевич (09. 05. 1896, м. Тернопіль – 28. 05. 1974, там само) – громадський діяч, краснавець. Закін. учит. семінарію у Тернополі. Заснував кооперативу в с. Вел. Гаї, нині Терноп. р-ну. 1939 – інспектор Тернопільторгу. Під час нім. окупації – дир. ф-ки содової води і безалкогол. напоїв. Орг-тор худож. салону, де працював до пенсії. Вивчав історію Тернополя від найдавні. часів до 1960-х; уривки з неї опубл. у ж. “Тернопіль” (1993, ч. 1). Автор числ. статей на цю тему в місц. пресі.

Б. Лановик, М. Ониськів.

КОРДУБА

Мирон Михайлович (псевд. і крипт. – Буковинець, М. Михайлович, Омікрон, М. К., Др.; 02. 03. 1876, с. Острів, нині Терноп. р-ну – 02. 05. 1947, м. Львів) – історик, бібліограф, публіцист, літературознавець, письменник, перекладач, педагог. Батько С. Ольшанської. Д-р філософії (1898). Дійс. чл. НТШ (1903). Чл. археол. комісії (1926) та істор. секції (1928) ВУАН у м. Київ, наук. т-в у містах Варшава (Польща), Будапешт (Угорщина) і Пра-

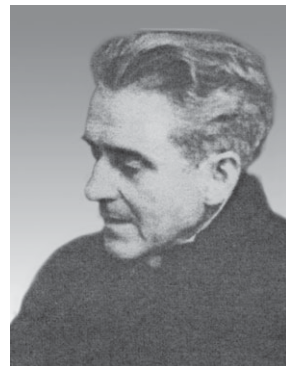
га (Чехія). Закін. укр. академ. г-зію у Львові (1893). Навчався на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1893–95), студії продовжив у Віден. ун-ті (1895–98, Австрія). 1897–1900 очолював т-во студентів-українців “Січ” у Відні, від 1898 працював у б-ці ун-ту. Від кінця 1900 – викл. світ. історії та географії в г-зії у м. Чернівці. Під час 1-ї світ. війни – у Відні, співпрацював із СВУ, вчителював у таборі для рос. полонених. У період ЗУНР – чл. УНР ради республіки, консул у Відні, ред. г. “Політика”. Від 1920 – у Львові: вчит. укр. академ. г-зії, кер. каф. весвіт. історії Укр. таєм. ун-ту, кер. істор.-філос. секції та віцепрезидент археол. комісії НТШ (від 1923). 1929–40 – проф. Варшав. ун-ту. Не раз відвідував м. Збараж, де жила сім’я його дочки Стефанії. Під час 2-ї світ. війни викладав в укр. г-зіях у містах Холм (нині Хелм, Польща; 1940–41) та Львів (1941–44). Від 1944 – проф., зав. каф. пд. і зх. слов’ян у Львів. ун-ті. Автор понад 500 наук. праць, що опубл. у “Записках НТШ”, наук. збірниках та журналах або вийшли окремими виданнями (укр., польс., нім., франц. та угор. мовами), зокрема “Перша держава слов’янська” (1895), “Венецьке посольство до Б. Хмельницького. 1650” (1907), “Територія і населення України” (1918), “Між Замостям та Зборовом” (1922), “Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та долинін Сяном в XIII ст.” (1925), “Історія Холмщини і Підляшшя” (1941). У рукописі – фундамент. праця К. “Бібліографія історії України” (бл. 55 тис. назв). Писав оповідання, літературозн. праці та рецензії, перекладав худож. твори з франц. і нім. мов. У родин. селі К. встанов. пам’ятник.

Лит.: Федорів І. Мирон Кордуба в історії України (кінець XIX – перша половина XX ст.). – Т., 2001.

Б. Головин, І. Федорів.

КОРДУБА

Мирон Пилипович (29. 08. 1894, м. Тернопіль – 21. 01. 1980, там само) – релігійний діяч, священник УГКЦ. Воював в УСС і УГА (1914–19). Закін. укр. г-зію у Тернополі, духов. семінарію в м. Львів (1928). Душпастирював у селах Товстолуг, Кип’ячка і Грабовець (нині Терноп. р-ну), Ладичин (нині Теробовлян. р-ну). 1945 виступав проти

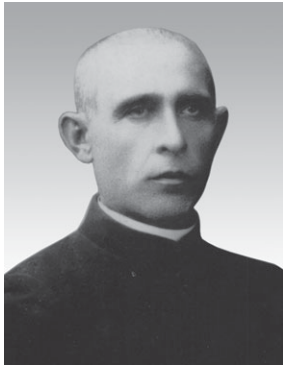

ліквідації УГКЦ та її долучення до РПЦ. Восени 1946 К. заарешт. органи МДБ; засудж. на 15 р.; покарання відбував у тюрмах міст Чортків та Дрогобич (нині Львів. обл.), таборах на Уралі й у Мордовії. Після звільнення 1956 жив у с. Вел. Гаї pobl. Тернополя. Співорг-тор за завданням владики *В. Величковського* тасм. духов. семінарії у Тернополі (1968), яка припинила діяльність після того, як про неї дізналися органи КДБ. Від 1960 жив у Тернополі, тасмно відправляв служби Божі у приміс. селах. Автор кн. “Хресна Дорога” (1938).

Б. Головин, Б. Мельничук.

КОРДУБА

Петро Іванович (09. 10. 1870, м. Тернопіль – 08. 09. 1944, м. Красноярськ, нині РФ) – свя-

шеник, релігійний діяч. Навчався у г-зії в Тернополі, духов. семінарії у м. Львів. Служив парохом у с. Містки (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Діяльний у “Просвіті”, “Сільському господарі” та ін. укр. т-вах. 1906 із митрополитом *А. Шентицьким*

організував прощу галичан (500 осіб) до Гробу Господнього в Єрусалимі. У травні 1941 К. заарешт. органи НКВС; разом із сім’єю вивезений у Сибір на спецпоселення.

Б. Головин.

КОРДУБА

Роман (20. 06. 1920, с. Великі Гаї, нині Терноп. р-ну) – підприємець, меценат, громадський діяч. Навчався у г-зії в м. Тернопіль. Чл. ОУН, діяв на теренах р-ну і Тернополя. Під час нім.-рад. війни – на примус. роботах у Німеччині. Від 1948 – в Австралії; культ.-освіт. референт у таборах переселенців. У м. Сідней засн. фірму з продажу ліс. матеріалів. Займався вирощуванням каліфорн. сосни; став власником 95% сосн. лісів Австралії, де його компанія посадила понад 15 млн. дерев. Створив першу в Австралії кавову плантацію. Вніс значну суму на орг-цію Фонду українозн. студій в Австралії. 1990 перебував у Тернополі, де профінансував заснування кооперативу “Кордуба” із житл. буд-ва, переробки с.-г. продукції і туризму. Пожертвував 50 тис. дол. на реліг. потреби. У м. Москва

(нині РФ) організував і профінансував видання газети Т-ва укр. культури “Славутич” – “Український кур’єр”.

М. Кришук, Б. Мельничук.

КОРДУБА

Тома (19. 08. 1910, м. Тернопіль – 24. 08. 1979, м. Ньюарк, шт. Нью-Джерсі, США) – політичний і громадський діяч. Від 1923 навчався в укр. г-зії у Тернополі. Чл. ОУН, в’язень концтабору Береза Картузька. Працював адміністратором вид-ва “Дешева книжка” у м. Львів. Автор статей у пресі.

І. Гаврильцо.

КОРДУБА

Фелікс (28. 05. 1908, м. Тернопіль – 21. 01. 1987, м. Мюнхен, Німеччина) – громадсько-політичний діяч. Від 1921 навчався в укр. г-зії у Тернополі, де діяльний (ланковий) у молодіж. націоналіст. орг-ції. Чл. ОУН, провідник Терноп. окруж. ексективи ОУН. 1934 засудж. на 8 р., в’язень концтабору Береза Картузька. Вояк дивізії “Галичина”. На еміграції – у Мюнхені, звідки передавав матеріал до зб. “Шляхами Золотої Поділля”. Кер. друкарні “Логос”, голова Гол. ради центр. представництва укр. еміграції в Німеччині, секр. Спілки укр. журналістів. Автор спогадів та ін. публікацій.

Б. Волинський, В. Окаринський.

КОРДУЛЕГÁСТЕР КІЛЬЧАСТИЙ

(*Cordulegaster annulatus L.*) – комаха з родини Рівнокрилі, ряду Бабки (Odonata). Занес. до Черв. книги України як рідкісна і малочисельна. Пошир. на всій тер. України, на Тернопільщині – у Заліщиц. й Борщів. р-нах. Живе на узліссях та галявинах, на луках і серед чагарників уздовж водойм. Личинки розвиваються в заплавах, водоймах у проточ. воді. Чисельність зменш. через забруднення водойм.

В. Кваша.

КОРДЮКЕВИЧ

Володимир Анатолійович (16. 01. 1967, м. Житомир) – хореограф, тренер. Чоловік *Н. Кордокевич*. Танцюрист міжнар. класу (від 1995, в парі з дружиною), відтоді – суддя вищої категорії. Президент Асоц. спорт. танцю Терноп. обл. (від 1996). Закін. Житомир. СПТУ № 9 (1985), навчався в Рівнен. ін-ті культури (1989–

92, нині гуманіт. ун-т). Працював тренером танц. гуртка у м. Бердичів Житомир. обл. (1986, 1988–89). Від 1992 – балетмейстер Центру естет. виховання, худож. кер. дит. танц. гуртка Центру дит. творчості в м. Луцьк. Від вересня 1993 – в Тернополі: кер. клубу спорт. танцю “Арс” у ПК “Березіль”, згодом – у ПК “Ватра”, від 1998 – при Центрі дит. творчості.

І. Дем'янова.

КОРДЮКЕВИЧ

Надія Романівна (з дому – Яценца; 11. 10. 1969, с. Ласківці Теробовлян. р-ну) – хореограф, тренер. Дружина *В. Кордюкевича*. Танцюристка міжнар. класу (в парі з чоловіком), суддя вищої категорії (від 1995). Закін. хореогр. ф-т Теробовлян. культ.-освіт. уч-ща (1988, нині вище уч-ще культури), Рівнен. ін-т культури (1992, нині гуманіт. ун-т). Відтоді – балетмейстер Центру естет. виховання, худож. кер. дит. танц. гуртка Центру дит. творчості в м. Луцьк. Від 1993 – у Тернополі: кер. хореогр. гуртка ПК “Березіль”, на базі якого засн. клуб спорт. танцю “Арс”, відтоді керує клубом разом із *В. Кордюкевичем*, від 1994 – в ПК “Ватра”, від 1998 – при Центрі дит. творчості; від 1996 за сумісн. – вчителька хореографії в Укр. г-зії № 1 ім. І. Франка.

І. Дем'янова.

КОРЕНЕЦЬ

Софія (1900, м. Тернопіль – р. і м. см. невід.) – оперна і концертна співачка (сопрано). Закін. Віден. ун-т. Вокал. освіти здобула приватно у м. Відень (Австрія). Виступала на сцені Віден. (1925–26) та Одес. (1926–27) опер. театрів. Пропагувала твори здебільшого галиц. композиторів. Концертувала у містах Галичини, зокре-

ма в червні 1933 – в Тернополі.

Лит.: Без підпису. Вечір творів Бетховена у Тернополі // Діло. – 1933. – 13 черв.

П. Медведик.

КОРЕНКІВСЬКИЙ

Павло Лук'янович (1900, с. Сороцьке, нині Теробовлян. р-ну – 03. 11. 1937, урочище Сандармох, біля м. Медвежгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) – лікар. Навчався у школі в м. Скалат (нині Підволочис. р-ну), укр. академ. г-зії у м. Львів. 1919 – стрілець УГА. Агестат про серед. освіту отримав 1921 в г-зії у м. Тернопіль, студіював медицину в Укр. таєм. ун-ті у Львові та ун-ті в м. Грац (Австрія). Працював лікарем у родин. селі. Виїхав до м. Харків, де прац. асист. каф. у мед. ін-ті. 17 червня 1933 К. заарешт. органи ДПУ й за сфабриков. звинуваченням у приналежності до “контрреволюційної диверсійно-повстанської і шпигунської УВО” засуд. на 5 р. ВТТ; 9 вересня 1937 – до розстрілу. Реабіліт. у січні 1989.

Є. Гасай.

КОРЕНІОК

Василь (псевда “Палій”, “Модест”; 1919, с. Уїздці, нині Здолбунів. р-ну Рівнен. обл. – 12. 12. 1945, с. Романів, нині Луц. р-ну Волин. обл.) – діяч ОУН і УПА. Закін. г-зію в м. Рівне. Чл. Юнацтва ОУН. Студіював теологію у м. Варшава (1938, Польща). Працював учителем. Від 1941 – в ЧА, 1942 потрапив у нім. полон, з якого втік. Від 1943 – у підпіллі: кер. СБ на Кременеччині, згодом перейшов до УПА: заст. нач. відділу розвідки 6-ї Військ. округи “Богун”, від грудня – нач. відділу розвідки. Від 1944 – в політвихов. відділі Край. військ. штабу УПА-Південь, одночасно в контррозвідці СБ, у кін. 1944 – у СБ при Проводі ОУН ПЗУЗ. 1945 – чл. Проводу ОУН ПЗУЗ. Загинув у бою.

В. Заведнюк.

КОРЕЦЬ

– старовинна одиниця виміру зерна в Україні. Використ. 15–17 ст. також у Білорусії, Литві, Росії. На тер. Галичини К. був побут. мірою і становив мірку бл. 100 кг. Нині термін К. на Тернопільщині вживають для виміру ваги збіжжя й ВРХ переважно у селах.

Г. Уніят.

КОРЖАК

Леонід Максимович (13. 10. 1944, с. Бабіци, нині Польща) – економіст, громадський діяч. Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів”

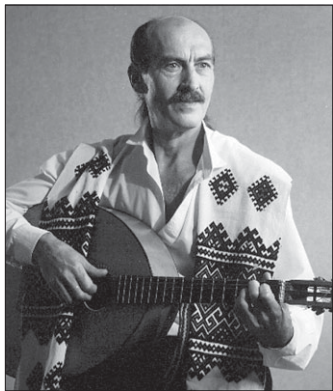
(2002). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1975, нині ТАНГ). Працює в м. Тернопіль: 1972–76 – економіст, нач. відділу з-ду госп. виробів; 1976–82 – зав. відділу обкому профспілки працівників місц. пром-сті та комун.-побут. підпр-в. 1982–93 – нач. відділу, гол. економіст КБ “Промінь”. 1993–2003 – заст. голови правління ВАТ “Банк Універсальний”. Від 2003 – дир. Терноп. філії АКБ “Мрія”.

В. Фроленков.

КОРЖЕНЕВСЬКИЙ

Леонід Макарович (25. 03. 1950, с. Левківка Старокостянтинів. р-ну, нині Хмельн. обл.) – співак (баритональний бас), композитор. Лауреат міжнар. конкурсів “Молоді голоси” (1980), “Золоті трембіти” (1988) та ін. Навчався у Кам’янець-Поділ. культ.-освіт. уч-щі Хмельн. обл. (1968, нині уч-ще культури) і Київ. муз. уч-щі ім. Р. Глієра (1973, нині вище муз. уч-ще), на вокал. відділі Львів. консерваторії (1974–79, нині муз. акад.). Від 1979 – соліст-вокаліст Терноп. обл. філармонії; виступав у вокал.-інструм. ансамблі “Медобори”, нині – індивідуально; співпрацює з оркестр. групою ансамблю “Надзбручанка” та естрадно-симфон. оркестром. Здійснює обробки нар. пісень, пише музику на вірші укр. поетів, акомпанує собі на кобзі. В репертуарі К. – укр. нар. та сучас. пісні, власні твори, романси.

М. Гуцал, М. Маслій.

КОРЖИНСЬКИЙ

Василь-Омелян (15. 01. 1912, м. Бучач) – священник УГКЦ, Митрофорний протоієрей. Хрест

з оздобами. Закін. у м. Львів г-зію (1931) і богослов. акад. (1936). Рукопоклад. на священника 1937. Відтоді душпастирював у селах Витвиця Болехів. деканату (нині Івано-Фр. обл.), Рокитне і Вороців Яворів. р-ну, 1969–91 – у с. Суховоля Городоц. р-ну (всі – Львів. обл.).

Г. Яворський.

КОРЖИНСЬКИЙ

Степан Іванович (30. 01. 1906, с. Медведівці, нині Бучац. р-ну – 17. 01. 1997, м. Львів) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1966), проф. (1969). Чл. УЛТ (1932) і Лікар. комісії НТШ (1989). Дитинство минуло в м. Бучач. Навчався у г-зії в м. Дрогобич (нині Львів. обл.), закін. у м. Львів укр. акад. г-зію (1924) і мед. ф-т. ун-ту (1931). Від 1939 – у Львів. мед. ін-ті (нині нац. мед. ун-т): асист. каф. дит. хвороб, від 1945 – на каф. педіатрії; асист., в. о. доц., в. о. зав. каф., доц. (1957–65). 1965–74 очолював каф. педіатрії ф-ту вдосконалення лікарів і провізорів. ВАК СРСР не підтвердила К. поперед. ступінь д-ра медицини (1939), захищав канд. і доктор. дисертації повторно (1957, 1966). Досліджував обмін вітамінів, леген. патологію, токсикоз у дітей раннього віку, функціонал. діагностику. Автор понад 40 наук. праць, у т. ч. монографії “Невідкладна педіатрія” (1970).

Д. Чубата.

КОРЖКІВЦІ

– село у Лановецькому районі. Підпорядк. Верещаків. сільрад. До К. приєднано хутори Дубина, Підвижгородок і Підлісся. Розташ. за 22 км від райцентру і 8 км від найбл. залізн. ст. Карначівка. Насел. 166 осіб (2001). Є каплиця (1927, мур.). Діє б-ка.

В. Уніят.

КОРЖОВА

– село у Монастириському районі. Підпорядк. Завадів. сільраді. Розташ. на березі р. Золота Липа, за 10 км від райцентру і 37 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 332 особи (2001). Перша писем. згадка – 1561. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква св. Михаїла (1880, дерев.), 2002 розпочато буд-во нової. Насип. символ. могила УСС. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, кар’єр (щебінь-доломіт), створюють музей уродженця села, актора і режисера *К. Підвисоцького*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки комарів.-тщинец. культури, культури Ноа.

М. Метенчук, Г. Уніят.

КОРИНЬВИЧ

Антон Іванович (08. 03. 1935, с. Боднарівка Чермеровец. р-ну, нині Хмельн. обл. – 28. 06. 2004, там само) – господарник, громадський діяч, науковець. Канд. екон. н., почес. проф. Поділ. аграрно-тех. академії (м. Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.). Ордени Жовт. революції, Труд. черв. прапора та ін. нагороди. Депутат Терноп. обл. ради 3-х скл. (1977–92). Закін. Кам’янець-Поділ. с.-г. ін-т (1963, нині Поділ. аграрно-тех. акад.). Працював бригадиром у колгоспі Чермеровец. р-ну, гол. агроном колгоспу Ямпіл. р-ну Вінн. обл., головою колгоспу “Прогрес” Гусятин. р-ну (1965–68), нач. упр. с. госп-ва Гусятин. райвиконкому (1968–77), головою виконкому Гусятин. рай. ради нар. депутатів (1977–80), 1-й секр. Гусятин. райкому КП України (1980–90). Від 1991 – голова приватно-оренд. підпр-ва “Незалежність” у родин. селі.

М. Токарчук.

КОРИСНІ**КОПАЛИНИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ**

– природні мінеральні утворення органічного і неорганічного походження. Містяться у надрах, на поверхні землі, у джерелах вод і газів, на дні водоймищ; техногенні мінерал. утворення в місцях видалення відходів вироб-ва та втрат продуктів переробки мінерал. сировини, придатні для пром. використання. К. к. Т. мають тільки осадове походження. Це здебільшого сировина для буд-ва (пісковики, вапняки, травертини, доломіти, крейда, мергелі, гіпси, піски, глини, суглинки тощо) та гірничо-хім., скляної, цукр. пром-сті, потреб с. госп-ва (вапняки, крейда, гіпси), незначні запаси паливно-енергет. сировини (торф, буре вугілля), мінерал. води тощо. 2004 тер. геол. відділ Терноп. обл. взяв на облік 385 родовищ і проявів К. к. Т. Із них

(за даними Геоінформу) – 264 родовища розвідані та занесені до Держ. балансу запасів. Тер. обл. повністю охоплена держ. геол. зйомкою серед. і частково вел. масштабів. Проведені пошуки і детальна геол. розвідка К. к. Т., у т. ч. буд. матеріалів. За геолого- і техніко-екон. ознаками розрізняють 4 види мінерал. сировини: паливно-енергет. й хім., металічна, неметалічна, гідро- і газомінеральна. Паливно-енергет. сировина – торф і буре вугілля. Є 78 родовищ торфу, з них 30 взято на облік у Держ. балансі запасів. Ресурси торфу незначні. Його використовують як паливо та для потреб с. госп-ва. Поклади бурого вугілля генет. пов’язані з відкладами неоген. системи й належать до т. зв. Кременец. р-ну Пн.-Поділ. буровугіл. площі. Р-н об’єднує ряд родовищ у Кременец., Шумс. та Зборів. р-нах: Кременец., Ридомиль-Дзвиняц., Шумс., Почаїв. і Майдан-Антонівецьке. Три перших 1946–50 розробляли шахти тресту “Львіввугілля” для місц. потреб. Потуж. продуктивної вугленос. товщі – від кількох см до 30 м. У Тербовлян. буровугіл. р-ні (Тербовлян. і Чортків. вуглепрояви) виявлені окремі виходи пластів бурого вугілля потужн. до 0,5 м. Пошуки нафти й газу протягом 1960–70 (параметричні та пошук.-розвід. свердловини: Бучач-1, Бучач-2, Завадівська-1, Хмельівка, Кременець-1, Заложці-1), а також структурно-пошук. свердловини на пл. Коропець-Пишківці, Підгайці та ін. не дали позитив. результатів, лише у свердловинах Бучач-1 і Кременець зафікс. непром. газопрояви із силурій. та кембрій. відкладів. Оскільки нафтогазоносність тер. області вивчена недостатньо, необхідні подальші геол. дослідження, в т. ч. комплекс геофіз. робіт та структурно-пошук. буріння. Металічні К. к. Т. родовищ тут не утворюють і відомі тільки у формі рудопроявів міді, марганцю, свинцю, заліза й цинку. Неметалічні – представлені гірничо-хім., агрохім., тех. та сировиною для пром-сті буд. матеріалів. 1960 відкрито родовище самородної сірки pobl. с. Конопківка Тербовлян.

Глиняний кар’єр поблизу с. Зубрець Бучацького району.

р-ну, її запаси незначні. Тернопільщина багата різноманіт. сировиною для пром-сті буд. матеріалів: вапняки, доломіти, мергелі, писальна крейда, піски, пісковики, гіпси й ангідриди, травертини, глини, суглинки, супіски тощо. Осн. види буд. матеріалів: цементна, скляна, цегляна і керамзитова сировина, облицовальний, будівельний, пиляний камінь, вапняки для випалу на вапно і для цукр. пром-сті, піски буд., піщано-гравійні матеріали, крейда, гіпс. Підпр-ва пром-сті буд. матеріалів області можуть бути повністю забезпеч. цими видами сировини за рахунок власних мінерал. ресурсів. Протягом останніх десятиліть на Тернопільщині використовують лікув. мінерал. води кількох видів, зокрема типу "Нафтуса", відкриті сульфідні та води високої мінералізації, придатні для лікування різних захворювань. Виявлено бл. 42 ділянок, на яких поширені мінеральні води. На базі більшості з них можливі буд-во й експлуатація санаторно-курорт. установ і заводів із розливу. Нині функціонують 2 санаторії держ. значення – у смт Гусятин та с. Конопківка Теребовлян. р-ну. З 18-и затвердж. типів природно-столових вод розливають і використовують 10, із 10-и лікувал.-стол. – 6.

В. Кітура.

КОРИТКО

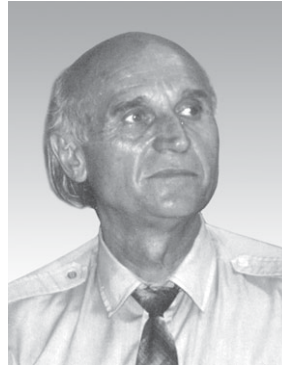
Еміль Станіславович (Korytko Emil; 07. 09. 1813, с. Жежава, нині Зелений Гай Заліщиц. р-ну – 31. 01. 1839, м. Любляна, нині Словенія) – польський етнограф, фольклорист. Походив зі сполоніз. укр. роду. Навчався в м. Львів у г-зії, на філос. ф-ті ун-ту (від 1832). 1834 К. заарешт. австр. поліція за участь у діяльності нелегал. т-ва; ув'язнений. Наприкінці 1836 висланий під жандарм. нагляд у Люблян. Тут збирав фольклор. й етногр. матеріали, перекладав польс. мовою твори словен. літ-ри, писав вірші, уклав зб. словен. нар. пісень, зібрав колекцію нар. одягу (більше 80 оригінал. зразків костюмів зі Словенії). Розробив програму комплекс. дослідження слов'ян. фольклору й етнографії; його матеріали використ. у працях учені, зокрема *І. Вагилевич*. Розвідку про К. написав *І. Франко*. 1983 в Люблянці опубл. зб. листів К. "Кореспонденція з родиною. 1836–1838".

Лит.: Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліографічний список. – Т., 2002.

І. Дубецький, В. Олійник.

КОРИТКО

Роман Федорович (15. 03. 1935, с. Черче, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.) – письменник. Чл.

НСПУ (1990). *Всеукр. літ.-мист. премія ім. Братів Лепких* (2002). Закін. істор.-філол. ф-т Станіслав. пед. ін-ту (нині Прикарп. ун-т, м. Івано-Франківськ). Працював заст. шеф-ред. часописів "Літопис Червоної Калини", "Універсум"; нині на творчій роботі. Автор книг "Історія санаторію Черче" (1996), в якій йдеться про уродженців Тернопільщини *П. Бігуса*, *Б. й Л. Лепких*, *Р. Осінчука* та ін., "Від передгроззя до громовиці: Роман із життя Богдана і Левка Лепких" (2000). Не раз бував на Тернопільщині, в т. ч. під час репрезентації своїх творів у *Бережан. музеях книги та Б. Лепкого*.

Н. Волинцев, Б. Мельничук.

КОРИТОВСЬКИЙ

Францішек (м. н. і см. невід., 1763–1833) – маршалок шляхти Тернопільського повіту, коронний галицький мечник. Власник Терноп. ключа (у т. ч. м. Тернопіль) із сусід. с. Плотича (нині Терноп. р-ну).

В. Окаринський.

КОРИЦЬКИЙ

Григорій Іванович (26. 09. 1954, с. Пальчинці Підволочис. р-ну) – вчений у галузі медицини, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 2-х склик. (1998 – голова депутат. групи "Здоров'я і добробут", 2002). Канд. мед. н. (1994), лікар вищої категорії. Закін. Кременец. мед. уч-ще (1974), лікувал. ф-т Терноп. мед. ін-ту (1982, нині ТДМУ). Від 1983 – лікар-анестезіолог, 1987–95 – зав. відділ. анестезіології і реанімації Терноп. обл. онкодиспансеру. Від 1995 – гол. лікар Терноп. обл. комунал. дит. клініч. лікарні, яка належить до 5-и кращих закладів України такого типу.

І. Дем'янова.

КОРИНЬКО

Павло Степанович (12. 07. 1942, с. Медвежа, нині Немирів. р-ну Вінн. обл.) – вчений у галузі історії. Відмінник нар. освіти (1985). Д-р істор. н. (1989), проф. (1992). Закін. істор. ф-т Одес. ун-ту (1965, нині нац. ун-т). Працював на буд-ві, в Одес. міськкомі ЛКСМУ. 1974–77 –

викл. історії в Одес. ун-ті. Від 1978 – в Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ); нині – зав. каф. істор. України. Опубл. понад 60 статей у зарубіж. та вітчизн. наук. збірниках. Автор підручника “Новітня історія країн Європи та Америки. 1918–

1945” й ін. праць і монографій.

В. Уніят.

КОРІНЬ

Володимир-Юрій (1916, м. Заліщики) – диригент, архітектор. Закін. учит. семінарію в Заліщиках. Вступив до хору *Д. Котка*, з яким 1936–37 гастролював у Галичині й на Волині. 1938–39 навчався на хім. відділі Львів. політехніки, згодом – у Високій тех. школі в м. Данціг (нині м. Гданськ, Польща), від 1942 – на архітект. відділі у Високій тех. школі в м. Грац (Австрія). Працював у Баварії, співав в укр. хорі “Трембіта”, з яким здійснив турне по Пд. Німеччині. Від 1949 – в Канаді (пров. Саскачеван, згодом – у м. Торонто). Від 1955 – в США (м. Лос-Анджелес), де працював архітектором. Диригував хорами в Заліщиках, Данцігу, Грацу, пров. Саскачеван, у Торонто (жін. хором “Арфа”, одним із найкращих у Канаді). Діяльний в укр. орг-ціях.

Б. Мельничук.

“КОРІНЬ І КРОНА”

– серія книжкових видань Державного архіву Тернопільської області. Започатк. з ініціативи дир. ДАТО *Б. Хаварівського* і ред. *Б. Мельничука*. Вийшло (1994–2005) – 38 вип.:

“Мій подарунок” *В. Кассараби*, “Шляхами стрілецької слави” *Р. Матейка*, *Б. Мельничука*, “Підгаєччина в спогадах емігрантів”, “Біфони” *О. Гайдая* і *Б. Хаварівського*, “Почаївський монастир в

історичній долі українства” *А. Гудими*, “Степан Качала” *Є. Дороша*, “*Журавлина*” книга. Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. Частина 1”, “Акт відновлення Української держави 30 червня 1941 року та діяльність похідних груп” *Є. Філя* й ін.

І. Федечко.

КОРІНЬ

Степан Іванович (30. 07. 1914, с. Дунаїв, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) – диригент, музикант, педагог, громадський діяч. Почес. громадянин м. Вінніпег (Канада). Від 1915 – в м. Заліщики. Тут закін. 7-річну нар. школу (1928), учит. семінарію (1931), в якій вивчав спів і гру на скрипці. 1935 виїхав до м. Варшава (Польща), де студіював у консерваторії диригентуру. Чл. філармон. хору, капели під кер. проф. *С. Казуро*, муз. інструктор шкіл. хорів. Під час 2-ї світ. війни – коментатор фільм. студії та диригент церк. хору; в м. Грац (Австрія) – кер. студент. хору “Січ”. 1945 в м. Крессборн (Німеччина) – співорг-тор хору “Чайка”. Від 1951 – кер. і диригент міш. хору “Чайка” в м. Мельбурн (Австралія). У репертуарі колективу – укр. нар., істор., побут. пісні. При хорі діють квартети: жін. “Коралі” та чол. “Акорд”. 1985 “Чайка” виступала у м. Нью-Йорк (США) в ООН, де вперше в історії цієї орг-ції звучали укр. пісні. У вересні 1992 К. брав участь в відзначенні 100-річчя від дня нар. *М. Гайворонського* в Заліщиках, диригував місц. чол. хор. капелюю “Гомін”. 1991 хор. колектив “Чайка” започатк. збирання коштів на підтримку Укр. посольства в Австралії.

В. Барна, Б. Волинський, М. Кришук.

КОРМЕЛЮК

Микола (14. 08. 1914, с. Старе Місто, нині Підгаєц. р-ну) – бібліотекар, диригент, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Бережани, Богослов. акад. у м. Львів (1939). Під час 2-ї світ. війни працював у Повіт. союзі укр. кооператив у м. Підгайці. Згодом емігр. до США. Диригент чол. хору в м. Нью-Джерсі, міш. хору в м. Бостон, хору парафії Пресвятої Родина в м. Вашингтон, хору Спілки укр. молоді в м. Балтімор. Від 1965 працював у б-ці Конгресу США у Вашингтоні, згодом – педагог в укр. школі. Діяльний в укр. громад. т-вах, зокрема в Орг-ції оборони чотирьох свобод України. На схилі літ переїхав до м. Сілвер Спрінг (шт. Меріленд, США).

Б. Мельничук.

КОРМІЛО

Василь Федорович (псевдо “Озеренко”; 1919, с. Постолівка, нині Гусятин. р-ну) – діяч ОУН. Надрайон. провідник ОУН. Заарешт. і засудж. 1948 на 25 р. ВТГ; звільн. 1956. Реабіліт. 1992.
Є. Гасай.

КОРМІЛО

Михайло (р. н. невід., м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну) – громадський діяч, підприємець. Проживає в м. Аннан (Шотландія, Вел. Британія). Займався вироб-вом меблів. Чл. Ротарі-клубу (1981 – його президент) – міжнар. орг-ції, котра займається, зокрема, благодійністю та обмінними програмами, за якими фахівців різних галузей добирають для перекваліфікації в Шотландії. Кілька разів приїжджав в Україну, в т. ч. 1993, коли вибрав 7 спеціалістів для перекваліфікації в Единбур. ун-ті й Дамфіз. тех. коледжі.

І. Гаврильцьо, О. Мельничук.

КОРНАЦЬКИЙ

Василь Михайлович (08. 01. 1950, с. Торське Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі медицини, самодіяльний композитор. Д-р мед. н., проф. Засл. лікар України (1990). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2000), відомчі медалі ім. М. Пирогова (1990) та М. Страржеска (2001). Чл. правління Асоц. кардіологів і ревматологів України, консультант ВР України.

Закін. серед. та муз. школи в м. Заліщики; 1965–67 навчався в заоч. фіз.-матем. школі при ун-ті в м. Москва (нині РФ). Закін. Чернів. мед. ін-т. (1973, нині Буковин. мед. акад.); учасник (скрипаль) нар. ансамблю, в якому брали участь *В. Зінкевич, В. Івасюк, С. Ротару, Н. Яремчук*. До 1977 – лікар, зав. відділу, гол. лікар сільс. лікарні на Чернігівщині. Згодом – гол. лікар рай. лікарні в смт Вел. Бірки Терноп. р-ну (від 1977), Підволочис. р-ну (від 1980), санаторію “*Медобори*” й одночасно – асист. каф. факультет. терапії Терноп. мед. ін-ту (1989–94, нині ТДМУ). Від 1994 – в м. Київ: заст. нач. Гол. упр. мед. допомоги Мін-ва охорони здоров’я України; гол. лікар, заст. дир. з клін. роботи,

зав. наук. відділу Ін-ту кардіології ім. М. Страржеска АМНУ (від 1997), проф. каф. упр. охорони здоров’я Київ. мед. акад. післядиплом. освіти. Напрямки наук. досліджень: мед.-соц. проблеми пошир. захворювань, втрати працездатності, серед. тривалість високоякіс. життя, смертність при серцево-судин. патології, ціноутворення та економіка охорони здоров’я тощо. Автор і співавтор бл. 100 наук. праць, із них 15 монографій і посібників. Автор понад 20 пісень, які виконують, зокрема, *Петро* та *Павло Приймаки*.

В. Барна, В. Олійник.

КОРНСВ

Олександр Степанович (1921, м. Сійськ, нині Краснодар. краю, РФ) – військовий льотчик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордені Леніна, Олександра Невського, Вітчизн. війни 1 ступ. Учасник нім.-рад. війни від серпня 1941. Майор, ком-р ескадрильї 869-го штурм. авіац. полку. Відзначився у повітр. боях на Тернопільщині під час Проскурів.-Чернів. та Львів.-Сандомир. операцій. Після війни – в м. Київ.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КОРНИЦЬКИЙ

Дмитро (1908, с. Ценів, нині Козів. р-ну – 1943, Урал, нині РФ) – самодіяльний діяч. Закін. диригент. шк. в м. Бережани. Кер. хору в с. Ценів, діяльний у “*Просвіті*” та ін. укр. т-вах. Від серед. 1930-х – чл. ОУН. Навесні 1941 К. за політ. діяльність заарешт. органи НКВС, у червні 1941 вивезли на Урал; помер у ВТГ.

І. Федечко, В. Хома.

КОРНИЦЬКИЙ

Євген Петрович (07. 10. 1938, с. Ценів, нині Козів. р-ну) – хоровий і театральний диригент, хормейстер, композитор. Син *П. Корницького*. Нар. арт. України (2002). Закін. муз. відділ. Чортків. пед. уч-ща, диригент.-хор. ф-т Рівнен. ін-ту культури (1979, нині гуманіт. ун-т). Працював методистом Терноп. обл. буд. худож. самодіяльності профспілок (1963–67); від 1970 – диригент і хормейстер

Терноп. обл. муз-драм. театру (нині академ. театр). Написав музику до вистав “Дівчина з легенди” *Л. Забашти*, “Безталанна” *І. Карпенка-Карого*, “Мертвий бог” *М. Зарудного*, “Без язика” *О. Корнієнка* за *В. Короленком*, “Украдене щастя” *І. Франка* та ін. Аранжував для хору й оркестру цикл “Різдвяні колядки” і “Великодні гаївки” для концертів-вистав театру (1989–90). Зробив інструментовки для оркестру: опер – “Наталка Полтавка” *М. Лисенка*, “Запорожець за Дунаєм” *С. Гулака-Артемівського*, “Травіата” *Дж. Верді*, “Ніч в Парижі” *Ж. Оффенбаха*; оперет – “Сільва” *І. Кальмана*, “Полярна зоря” *В. Баснера*, “На світанку” *О. Сандлера*, “Циганський барон” і “Легюча миша” *Й. Штрауса*, “Тупцукла Ксеня” *Я. Барнича*, “Пошилися в дурні” *М. Кропивницького*, “Дами і гусари” *О. Фредра й А. Кос-Анатольського*. Автор романсу “На городі коло броду” (на сл. *Т. Шевченка*), пісень “Цвіт папороті” (сл. *Л. Забашти*), “Коли бачу тебе” (сл. *М. Костюка*), “Птахи летять” (сл. *С. Йовенко*), “Чому так палко я тебе кохаю” (сл. *М. Костюка*), “Весняний вальс” і “Осінній вальс” (обидва – сл. *Б. Мельничука*). Написав понад 500 партитур для різ. оркестрів, видав 3-том. зібрання оркестр. партитур: “Українська музика”, “Зарубіжна вокальна музика”, “Інструментальна музика” (всі – Т., 2003). Від 1970 – постановник щоріч. концертів у Тернополі та районах області. Диригент і аранжув. “*Оркестри волі*” (м. Тернопіль).

Лит.: Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

П. Медведик, М. Ханас.

КОРНИЦЬКИЙ

Петро Якович (12. 07. 1913, с. Ценів, нині Козів. р-ну – 30. 03. 1981, там само) – диригент. Батько *С. Корницького*. 1929–39 грав у духовому оркестрі в родин. селі. 1930-і очолював місц. читальню “Просвіти”; діяльний в ін. укр. т-вах. Учасник нім.-польс. війни; 1939–45 – у нім. полоні. Після 2-ї світ. війни відновив діяльність духов. оркестру, який під його керівством виступав у насел. пунктах краю. Ставив у місц. драмгуртку вистави за тв. укр. класиків, виконував гол. ролі.

Ю. Болюх, В. Хома.

КОРНІЄНКО

Анатолій Іванович (05. 11. 1938, с. Полствин, нині Канів. р-ну Черкас. обл. р-ну) – громадський діяч. Депутат і чл. Президії ВР УРСР (1980–85), депутат Терноп. обл. ради нар. депутатів (1985–90). Орден Труд. черв. прапо-

ра, Дружби народів, медалі СРСР. Закін. Київ. технол. ін-т легкої пром-сті (нині ун-т технологій та дизайну). Від 1962 – на комсомол. і парт. роботі. 1875–83 – 1-й секр. ЦК ЛКСМУ. Від лютого 1983 до березня 1987 – 1-й секр. Терноп. обкому КПУ, зав. відділу ЦК КПУ, 1-й секр. Київ. міському КПУ. Нині проживає в м. Київ.

В. Мусевич, М. Ониськів.

КОРНІЄНКО

Валентин Олексійович (10. 04. 1939, с. Крайлівка, нині Бровар. р-ну Київ. обл.) – літературознавець, перекладач. Син *О. Корнієнка*. Чл. НСПУ (1989). Закін. Терноп. СШ № 1 (1956), філол. ф-т Київ. ун-ту (1961, нині нац. ун-т). Працював учителем у м. Тернопіль. Від 1965 – в м. Київ: ред. вид-в “Дніпро”, “Молодь”, журналів “Україна”, “Все-

світ” та ін. Від 2001 – в Тернополі. Переклав твори письменників Вел. Британії (зокрема Шотландії), Італії, Канади, Польщі, Словаччини, США. Автор есе, літ. портретів зарубіж. та укр. письменників, статей, рецензій; співавт. (із А. Перрепадею) комедії “Імпортний жених”.

В. Барна.

КОРНІЄНКО

Неллі Миколаївна (07. 06. 1939, м. Хабаровськ, нині РФ) – театрознавець, соціолог художньої культури. Дружина *Леся Танюка*. Д-р мистецтвознавства. Закін. Київ. ун-т (1961, нині нац. ун-т); 1971–82 працювала в цьому ВНЗ. Від 1982 – в ЮНЕСКО. Згодом – провід. н. сп. ІМФЕ НАНУ, дир. Держ. центру театр. мист-ва ім. Леся Курбаса. Автор наук. праць, у т. ч. монографій “Едвард Гордон Крег та його теорія “ідеального театру” (1974), “Леся Курбас і художники” (1983), “Театр сьогодні, театр завтра” (1987), “Театральна естетика Леся Курбаса”

(1988), “Леся Курбас: Репетиція майбутнього” (1998) та ін. Не раз перебувала на Тернопільщині, в т. ч. вивчаючи жит. шлях *Леся Курбаса*, підтримуючи творчі зв’язки з *І. Геретою* та ін. діячами краю.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

КОРНІЄНКО

Олекса Зосимович (28. 01. 1919, с. Петрівське, нині Козелец. р-ну Черніг. обл. – 13. 02. 2003,

м. Тернопіль) – драматург, перекладач, театральний критик. Батько *В. Корнієнка*. Чл. НСПУ (1958). Засл. прац. культури (1979). Нагороди СРСР. *Всеукр. премія ім. У. Самчука* (2002). Навчався в м. Київ у залізн. технікумі, згодом – у драм. студії при академ.

театрі ім. І. Франка (нині нац. театр). Учасник нім.-рад. війни. Актор Житомир. драм. театру, згодом – на журналіст. роботі. Від 1952 – в Тернополі. Працював у ред. г. “*Вільне життя*”. 1965–73 – зав. літ. частиною обл. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Від 1979 – на творчій роботі. Автор п’єс “Ключі до щастя” (перша назва “Не тією стежкою”; 1956), “Поєма Золотої Долини” (співавт. К. Житник; 1961), “Солов’ї співають навесні” (1962), “Ціною любові” (1964), “Шлях до сина” (1968), “Проба серця” (1976), “Троянди юності” (1978) та ін. Видав кн. “П’єси” (1973, 1979), монографію “Тернопільський драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка” (1981), опубл. низку театрозн. статей і рецензій. Переклав укр. мовою п’єси “Чортове плем’я” Г. Мухтарова (1971), “В полоні часу” О. Штейна (1974), “Дихайте економно” А. Макайонка (1987) та ін. Інсценізував оповідання В. Короленка “Без язика” (1979), повісті І. Нечуя-Левицького “Кайдашева сім’я” (1987), Б. Грінченка “Під тихими вербами”, *М. Коцюбинського* “Дорогою ціною” (1988). П’єси К. ставили в театрах України, а також Болгарії, Угорщини, Чехо-Словаччини та ін. країн. Окремі твори перекладені болгар., литов., рос. мовами.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

КОРНІЛОВ

Лавр Георгійович (18 (30). 08. 1870, м. Каркаралінськ, нині Каркарали Караганд. обл., Казахстан – 13. 04. 1918, м. Скатеринодар, нині Краснодар, РФ) – російський військовик, генерал від інфантерії (1917). Ком-р 48-ї піхот. дивізії, яка у серпні 1914 воювала на Тернопільщині. У квітні–червні 1917 командував 8-ю армією (дислок. у центр. ч. Тернопільщини), військами Пд.-Зх. фронту. В червні–серпні 1917 – Верхов. головнокомандувач рос. армії. Від кінця 1917 командував Добровол. армією; загинув під час бой. дій.

П. Гуцал, В. Ханас.

КОРОбКА

Микола Іванович (06 (18). 05. 1872, м. Кременець – 1922, м. Новий Афон, Абхазія) – літературознавець, критик, фольклорист, етнограф. Закін. г-зію в м. Житомир (1891). Навчався в ун-тах у м. Київ та Санкт-Петербург (нині РФ). Працював інспектором нар. училищ Волин. губ., викладав у С.-Петербур. вчит. ін-ті. Співзасн. та співавт. статуту “Товариства дослідників Волині” в Житомирі (1900). Статті й розвідки публікував у рос. часописах. Зібрав і видав фольклорист. праці “Пісні Кам’янецького повіту Подільської губернії” (1895), “Весняна гра-пісня “Воротар” і пісня про князя Романа” (1899), “До вивчення малоруських колядок”, “Колядки та шедрівки, записані в Волинському Поліссі” (обидві – 1902) тощо. Автор досліджень з історії рос. літ-ри, зокрема “Нариси літературних настроїв” (1903), “Спроба огляду історії російської літератури” (ч. 1, 1909; ч. 2, 1914), про творчість *М. Гоголя*, Максима Горького, М. Лермонтова, О. Пушкіна та ін.

Лит.: *Шевчук М., Тутов В.* Відоме і невідоме “Товариство дослідників Волині” // Україна. Наука і культура: Щорічник АН УРСР. – К., 1990. – Вип. 24.

В. Барна, Б. Пиндус, Г. Чернихівський.

КОРОВАЙ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– обрядове весільне печиво у вигляді пишного, переважно круглого хліба, яким обдаровують гостей наприкінці весілля. Символізує побажання щастя і добра молодій парі. Приносять наречений, дружи

й світлики (бояри) до оселі нареченої. Випікають жінки-коровайниці в домі нареченого, як правило, у четвер. Дійство відбувається без чоловіків, під спів обрядових, т. зв. “коровайних” пісень, як от:

*Ой ніхто не вгадає,
Що в нашій короваї:
З семи кіп тиєниця,
З семи млинів мукиця,
З семи криниць водиця,
З семи гречок медиця,
Та бочівка масла,
Що сваха принесла.
Вдайся, короваю, гладко,
Як те райське ябко.*

(Записано в с. Нова Брикуля Тербовлян. р-ну).

Коли К. у печі, замикають двері, зберігають мовчанку. Після випікання К. коровайниці пригощають вечерю, яку супроводжують жарт. приспівками і танцями з лопагою, коцюбою та ін. Коли К. остигне, прикрашають барвінком, квітами, миртом тощо.

І. Дем'янова.

КОРОВАЙКА

(*Plegadis falcinellus*) – птах із ряду Лелекоподібні (Ciconiiformes). Занес. до Черв. книги України. Гніздиться в пониззях рік Дунай, Дністер, Дніпро, на Лебедячих островах поблизу Криму і на затоці Сиваш. Селиться колоніями разом з ін. птахами в плавнях із очеретом та в заплавах. Чисел. зменшується, під охороною – в Чорномор. і Дунай. біосфер. заповідниках та Крим. природ. заповіднику. На Тернопільщині трапляється рідко.

В. Кваша.

КОРОДЮК

Іван Никонович (15. 02. 1935, с., нині смт Гоща однойм. р-ну Рівнен. обл.) – господарник. Засл. меліоратор України (1967). Орден Труд. черв. прапора, Дружби народів, “Знак пошани”, медалі СРСР. Депутат Терноп. міськ. (1963–85) та обл. (1973–85) рад, чл. облвиконкому. Закін. Київ. гідромеліор. ін-т (1956, нині Рівнен. тех.

ун-т), ВПШ при ЦК КПУ (1979, м. Київ). Працював майстром, виконробом, гол. інж., від 1959 – нач. Терноп. буд.-монтаж. упр. № 71. Від березня 1969 – 1-й заст. голови, від лютого 1973 до листопада 1984 – голова Терноп. міськвиконкому. 1984–2000 – дир. ін-ту “Тернопільдипроводгосп”.

М. Ониськів, В. Слюзар.

КОРОЛІВІЧ

Петро (24. 12. 1911, с. Маркова, нині Монастирис. р-ну – 12. 09. 1979, м. Міннеаполіс, США) – балетмейстер. Мист. кер. танц. ансамблю “Черемош” при осередку СУМ у м. Міннеаполіс.

Б. Волинський.

КОРОЛІШИН

Любомир Іванович (27. 02. 1945, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну) – архітектор. Чл. НСАУ (1986). Чл.-кор. Укр. акад. арх-ри (1995). Мист. премія ім. І. Левицького (2001). Закін. інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1968, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у м. Ужгород. Від 1969 – у філіях проект. ін-ту “Діпромiст” у м. Львів. Автор і співавт. робіт у галузі містобудування.

І. Дуда.

КОРОЛІШИН

Миرون (11. 05. 1913, с. Кип'ячка, нині Терноп. р-ну – 17. 05. 1995, м. Торонто, Канада) – журналіст, громадський діяч. 11 р. жив у м. Львів. Чл. ОУН, учасник нелегал. акцій. 1936 емігр. до Німеччини, де в м. Берлін (1938) – секр. гетьмана *П. Скоропадського*. Від 1951 – в Канаді. Від 1963 – ред. часопису гетьман. руху “Батьківщина” (м. Торонто). Активіст гетьман. руху, голова його управи в Торонто. 1993 – учасник міжнар. наук.-практ. конф. до 120-річчя від дня нар. *П. Скоропадського* і 75-річчя проголош. Гетьманату (м. Київ); відвідав Тернопільщину.

Б. Мельничук.

КОРОЛІВКА

– село у Борщівському районі. Центр сільради. До 1946 при К. був х. Бавки, за підтримку УПА одну сім'ю вивезли до Сибіру, решту переселили в село. Назва насел. пункту змінювалася: спочатку – Каролівка, за австр. і польсь. часів – Корольовка, 1945–89 – Коралівка. Розташ. на пр. березі р. Нічлава, за 12 км від райцентру й 15 км від найбл. заліз. ст. Борщів. Насел. 1151 особа (2002). Відоме від 15 ст. На околиці села на поч. 17 ст. виник монастир, 1672 його частково зруйн. татари, ліквідований 1744.

Після 1772 К. проголош. м-ком. 1785 – власність Дунінів-Борковських. 1867 К. – волосний центр Борщів. повіту. Внаслідок пожеж 1904, 1926 згоріло відповідно 30 і 38 будинків. Перед 2-ю світ. війною м-ко – торг. центр, відбувались ярмарки щочетверга і 3 вел. річних. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Івана Хрестителя (19 ст., кам.), 2 каплички. Спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям, *Т. Шевченку* (обидва – 1966), жертвам 2-ї світ. війни (1990), встанов. мемор. дошку поетові й художникові *І. Русенку* (1991), пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1989). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклади. У К. народ. письменник *Р. Андріяшик*, священник, меценат *І. Врублевський*, навчався скульптор *І. Мердак*, мешкає художниця-керамістка *Л. Стасюк*. Пobl. К. виявлено поховання часів Київ. Русі, є пам’ятки природи – печери Вітрова й *Оптимістична*.

І. Гаврильцьо, С. Панькевич, В. Уніят.

КОРОЛІВКА

– село у Заліщицькому районі. Підпорядк. Головчин. сільраді. Розташ. на березі р. Тупа, за 25 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Товсте. Насел. 92 особи (2001). Перша писем. згадка – 1820 як Каролівка, проживала 41 особа. Є церква Вознесіння Христового (1997, кам.).

В. Лашта.

КОРОЛІВСТВО

ГАЛИЧИНІ І ВОЛОДИМИРІЇ

– адміністративна одиниця на українських та польських землях Галичини 1772–1918 в Австрійській (від 1867 – Австро-Угорській) імперії. Претензії *Габсбургів* на Галичину й Волинь зумовлені тим, що цією тер. в 2-й пол. 14 ст. протягом деякого часу володіли угор. королі, титул яких від 16 ст. мали австр. правителі. Після 1772 вони додали собі титул королів Галичини і Володимирії, хоча ніхто з них не був коронований галиц.-волин. короною. Від 1773 до королівства належали волин. землі Збаражчини, 1774–1849 – Буковина, від 1795 – ч. Холмщини, Підляшшя і Краківщини. Від 1849 – офіц. назва “Королівство Галичини і Володимирії з Великим князівством Краківським”. До 1849 краєм управляв губернатор, якого призначав цісар, згодом – намісник (див. *Галицьке намісництво*). Від 1861 діяв представн. орган – *Галицький сейм*. У Габсбурз. імперії К. Г. і В.

було економічно найвідстал. краєм, із обмеж. правами укр. населення.

П. Гуцал.

КОРОЛІВСЬКЕ ДЖЕРЕЛО

– гідрологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. у с. Королівка Борщів. р-ну, в долині поряд із автошляхом Заліщики–Борщів. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 17. 11. 1969 № 747.

Перебуває у віданні Королів. сільради. Пл. 0,01 га. Під охороною – джерело питної води, що має наук.-пізнав., істор.-культур. й естет. цінність.

І. Бай.

КОРОЛІВСЬКИЙ

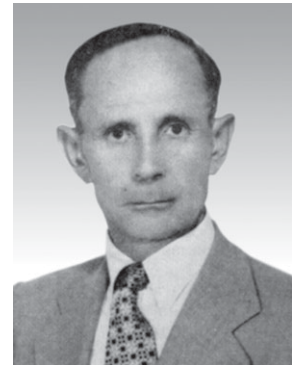
БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. pobl. с. Скoв’ятин Борщів. р-ну, в кв. 6, вид. 3, 5, 6 Наддністрян. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Королівка”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 19. 11. 1984 № 320. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 11,7 га. Під охороною – ділянка дубово-ясенєво-граб. лісу, де зростає клокичка периста, релікт. вид рослин, занес. до Черв. книги України.

І. Бай.

КОРОЛЬ

Антін (39. 10. 1896, с. Соколів, нині Буцац. р-ну – 26. 07. 1966, Канада) – вчений, громадський діяч. Проф. (1963). Чл. НТШ у Канаді. Навчався в г-зіях міст Бучач і Тернопіль (1911–14). Студював гірн. інженерію у Високій гірн. акад. в м. Пршібрам (нині Чехія). Воював в УСС і УГА (поручник). Працював у Бучачі, воєвод. землемір. упр. в Тернополі (1930–37), знову в Бучачі – запри-

сяжений землемір. Діяльний в УНДО. Під час 2-ї світ. війни виїхав до Німеччини, 1947 – до Венесуели (м. Каракас), де працював у відділі будови летовищ при мін-ві комунікації. Спроектував, збудував і перебудував багато аеродромів; займався урбанізацією околиць Каракаса. Діяльний у громад. житті: голова Парохіял. ком-ту УГКЦ у Каракасі від його заснування, містоголова “Української громади”, засн. секції інж., секції комбатантів і спорт. секції “Чорноморці”. Від 1963 – викл. геодезії та мірництва ун-ту в Суїдад Борівар. Автор низки наук. праць, у т. ч. “Вища геодезія у щоденній практиці кожного інженера”.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

КОРОЛЬ

Євген Петрович (20. 09. 1980, смт Вишнівець Збараз. р-ну) – спортсмен (вільна боротьба).

Син *П. Короля*. М. сп. України (1999), чл. ФСТ “Колос”. Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (2001, нині ТНПУ). Бронз. призер першості світу серед юніорів (1999), бронз. призер Універсиади України (2001), багатораз. переможець всеукр.

та міжнар. змагань. Кращий спортсмен Збаражчини 2004. Тренер – П. Король.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КОРОЛЬ

Петро Євгенович (24. 06. 1959, смт Вишнівець Збараз. р-ну) –

спортсмен (вільна боротьба). Батько *Є. Короля*. Нагруд. знак Держкомспорту СРСР (1987). Закін. ф-т загальнотех. дисциплін Терноп. пед. ін-ту (1981, нині ТНПУ). Підготував 5 м. сп. України. 1999 – серед 6 кращих тренерів області. Працює тренером Збараз. ДЮСШ.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КОРОЛЬКОВ

Іван Федорович (1906, с. Мітьково, нині Жарков. р-ну Твер. обл., РФ) – військовик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна, Черв. зірки, медалі. Учасник нім.-рад. війни від грудня 1942, мол. сержант, автоматник. Воював на Калінін., Воронеж. і 1-у Укр. фронтах, зокрема на Тернопільщині. У квітні 1944 відзначився при форсуванні р. Дністер поблиш. с. Устечко, нині Заліщиц. р-ну. Після війни працював у м. Москва (нині РФ).

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КОРОЛЮК

Антон Іванович (псевдо “Крук”; 15. 02. 1924, с. Буданів, нині Теребовлян. р-ну – листопад 1951, м. похов. невід.) – діяч ОУН. Закін. 7-річ. школу в родин. селі (1938), торг. школу в м. Львів (1940). Чл. ОУН; від 1940 – на підпіль. роботі у Буданові. Від 1944 – район. провідник ОУН. Двічі поранений. У листопаді 1951 в с. Ласківці Теребовлян. р-ну відбувся останній бій підрозділу К. із загоном МДБ. К. вдалося вирватися з оточення, але поблиш. х. Кульчики (нині належ. до с. Ласківці) його оточили. Щоб не потрапити до рук ворога, підірвався гранатою.

М. Брездень, М. Кравчук.

КОРОЛЮК

Євген (19. 01. 1926, с. Великі Гаї, нині Терноп. р-ну – 19. 10. 1990, м. Нью-Йорк, США) – диригент, громадський діяч. 1938–39 навчався у г-зії “Рідна школа” в м. Тернопіль. Від 1944 – на еміграції в Австрії (до 1947) та Бразилії, де працював у вид-ві оо. Василян, диригував хорами і співав у них. 1958 виїхав до США (м. Нью-Йорк). Діяльний у політ. житті, в роботі з молоддю.

І. Гаврильцьо, М. Кривецький.

КОРОЛЮК

Микола (р. н. невід., с. Добромірка, нині Збараз. р-ну – 05. 12. 1919, м. Старокостянтинів, нині Хмельн. обл.) – військовик. 1919 – сотник УГА, командант (ком-р) 1-го піхот. полку Січових Стрільців.

В. Ханас.

КОРОЛЮК

Федір (псевдо “Колчак”; бл. 1922, с. Жовнівка, нині Бережан. р-ну – 07. 04. 1945, с. Бринь, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) – діяч ОУН і УПА. Закін. г-зію в м. Бережани (1939). Чл. Юнацтва ОУН. Навчався у Львів. політехніці (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1941 – у підстар-

шин. школі в м-ку Поморяни (нині смт Золочів. р-ну Львів. обл); К. заарешт. гестапо, після звільнення діяв у підпіллі. У серпні–грудні 1943 – курсант школи “Дружинники” на Поліссі, отримав звання хорунжого; інструктор у старшин. школі “Лісові чорти”. 1944 через хворобу повернувся на Бережанщину. Від вересня того ж року – в штабі військ. округи “Говерла”, навесні 1945 – в 23-у (Калуському) такт. відтинку “Магура” УПА. Обставини загибелі невідомі.

Лит.: *Заведнюк В.* Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

Г. Грещук, М. Кривецький.

КОРОПЕЦЬ

– річка в Козівському, Підгаєцькому та Монастирському районах. Ліва притока Дністра. Довж. 78 км, пл. бас. 511 км². Започатк. із джерел біля с. Козівка (Козів. р-ну). Долина у верх. і серед. течіях трапецієподіб., нижче від м. Монастирська – переважно V-подібна; шир. від 0,2 до 1,2 км. Заплава двобічна, завширшки до 250–300 м, подекуди заболочена. Річище помірно

Річка Коропець поблизу с. Велеснів Монастирського району.

звивисте, шир. до 20 м. Глиб. річки 0,5–1,5 м і більше. Похил пересічно 2,5 м/км, у пониззі – до 4,8 м/км. Живлення мішане, з переважанням снігового. Льодостав нестійкий; замерзає на поч. грудня, скресає наприкін. лютого – на поч. березня. Гідрол. пости (від 1945) біля м. Підгайці та смт Коропець. К. зарегульований 11 греблями, є ставки. Воду використовують для госп. потреб і рибництва. На К. – смт Козова, міста Підгайці та Монастирська.

Й. Свинко.

КОРОПЕЦЬ

– селище міського типу в Монастирському районі. Центр селищ. ради, якій підпорядк. села Світле та Стігла. До К. приєднано хутори Дібро-

ва і Додатки. Розташ. у гирлі р. Коропець – притоки Дністра, за 30 км від райцентру і 24 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 3752 особи (2002). Перша писем. згадка – 1421, коли польс. король В. Ягеллончик заклав у ньому парафіял. костьол. 1453 К. – власність М. Бучацького; того ж року отримав міські права. У серед. 15 ст. К. – повіт. центр. Від 1461 – власність Кеєрдеїв. 1589 – Я. Сенинського. 1607 К. зруйнували, 1672 спалили турецько-татар. орди. У документах за 1664 К. згаданий як село. Від серед. 18 ст. належав графові С. Бадені та його нащадкам. За часів Австрії (від 1772) К. належав до Станіслав. повіту (від 1867 – до Бучац.). 1819–20 внаслідок повені потерпіли понад 80 дворів. Під час 1-ї світ. війни через село пролягала лінія фронту. Після поразки нац.-визвол. змагань наприкін. вересня 1920 К. захопили польс. війська. Діяли т-ва “Сокіл” (від 1904), “Просвіта” (від 1906), “Січ” (1910), “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українців”, “Рідна школа”, кооператива “Єдиність”, страх. агентство компанії “Дністер”. 1927 у К. працювали майстерня з вироб-ва спорт. човнів, гуральня, олійні, 4 масарні, ресторан, пекарня. Від червня 1940 до 1959 К. – райцентр. Від 8 липня 1941 до 22 липня 1944 К. – під нім.-фашист. окупацією. Наприкін. липня 1943 побл. К. проходило з’єднання С. Ковпака. 1941, 1957 та 1969 – великі повені. 1984 К. надано статус смт. Зберігся палац графа Бадені (19 ст.). Є церкви Успіння Пресв. Богородиці (1795, дерев.; реставр. 1992), св. Миколая (2002),

Церква св. Миколая.

римо-катол. костьол (19 ст.), 2 каплички. Спорудж. мемор. комплекс воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975, скульп. І. Каніковський, Г. Нардак); пам’ятники М. Каганцю (1994), Т. Шевченку (1996, скульп. Р. Романович); встанов.

пам’ят. знаки діячам ОУН і воякам УПА (1992), з нагоди надання магдебур. права (1998), пам’ят. хрест на місці

розстрілу 14 воїнів РА, насип. символ. могила УСС (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ. ім. М. Каганця, ЗОШ 1 ступ., ПТУ-34, школа-інтернат для дітей-сиріт і дітей, які залиш. без опіки батьків, муз. шк., дошк. заклад, нар. дім “Галичина”, б-ка, істор.-красн. музей, комунал. лікарня, лікарня вет. медицини, МП “Терноцвіт”, “Артеміда”, “Ласощі”, “Любисток”, ПП “Консул” та ін., торг. заклади. 2002 кіностудія “Кінематографіст” зняла фільм “Коропецька Швейцарія, або Великдень з Б. Гаврилишиним”. У К. народ. громад.-політ. діячі *Б. Гаврилишин, С. Гринчишин, М. Довбенко, І. Максимів*, громад. діячі *М. Каганець, Д. Пілецький, П. Тимків*, художники *С. Мельниченко, Я. Миськів*, лікар *М. Мороз*, працювали актор *М. Данчук*, Герой соц. праці *П. Дворська*, опер. співак *І. Шмигельський*. Побл. К. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту, трипіл. та давньорус. культур. Є дендропарк. Видано кн. *В. і Т. Гаврилишинів “Коропець. Історія і спогади”* (Т., 2004).

Г. Куйловська, Б. Мельничук, В. Уніят.

КОРОПЕЦЬКА ГРАБІНА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає побл. смт Коропець Монастирис. р-ну, в кв. 43, вид. 4 Коропець. лісництва Бучац. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Коропець”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 05. 11. 1981 № 589. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 9 га. Під охороною – насадження граба звич. 3 бонітету віком 60 р., має госп., наук. та естет. цінність.

І. Бай.

КОРОПЕЦЬКА ДІБРОВА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає побл. с. Залісся Монастирис. р-ну, в кв. 28, вид. 5 Коропець. лісництва Бучац. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Коропець”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 14. 03. 1977 № 131. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 20 га. Під охороною – високопродукт. дуб. насадження 1 бонітету віком 95 р.,

*Пам’ятник
Т. Шевченку.*

має госп., наук. та естет. цінність.

Літ.: Чайковський М. Пам’ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977.

І. Бай.

КОРОПЕЦЬКА ЯСЕНІНА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає побл. с. Садове Монастирис. р-ну, в кв. 48, вид. 1 Коропець. лісництва Бучац. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Коропець”. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 05. 11. 1981 № 589. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1,3 га. Під охороною – насадження ясена звич. 1а бонітету віком 60 р., має госп., наук. та естет. цінність.

І. Бай.

КОРОПЕЦЬКИЙ ПАРК

– пам’ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташ. у смт Коропець Монастирис. р-ну в межах садиби школи-інтернату. Засн. у 1-й пол. 19 ст. в ландшафт. стилі. Рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 20. 12. 1968 № 870 зі змінами, затвердж. рішеннями виконкому Терноп. обл. ради від 24. 12. 1972 № 228 та Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238, парку надано статус об’єкта природ.-заповід. фонду. Перебуває у віданні Коропець. школи-інтернату. Пл. 6 га. До 1939 належав польсь. магнатові С. Бадені. При вході до парку – палац. Зберег. 61 вид форм і гібридів дерев, кущів, ліан: 2 платани кленолистяних (діам. 121,3 см, вис. 26 м), тополя біла (діам. 158 см, вис. 38 м), ясен звич. (діам. 272 см, вис. 25 м), сосна Веймутова (діам. 73,3 см, вис. 40 м), 2 гінкго дволопатових (діам. 63 см, вис. 20 м) віком 100–150 р. Є яблуня Недзвецького (букетна посадка), ялівець козац. (форма висхідна), ялина звич. (форма погребальна) та ін. Посередині парку – ставок.

Літ.: Чайковський М. Пам’ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977.

І. П’ятківський.

КОРОПЧАК

Степан Григорович (21. 12. 1926, с. Угорці, нині Угри Городец. р-ну Львів. обл. – 21. 08. 2000, м. Львів, похов. у родин. селі) – живописець і графік. Засл. діяч мист-в УРСР (1990). Проф. (1986). У Львові: закін. ін-т приклад. і декор. мист-ва (нині нац. акад. мист-в); 1953–71 – викл. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”); від 1971 – в ін-ті приклад. і декор. мист-ва: доц., від 1986 – проф. живопи-

су. Перебував у творч. відрядженнях на Тернопільщині; окремі роботи зберіг. у ТОКМ.

С. Король (ЕСУ).

КОРОСТОВА

– село у Лановецькому районі. Підпорядк. Печір'ян. сільраді. Розташ. на березі р. Буглівка, за 15 км від райцентру й 8 км від найбл. заліз. ст. у с. Вишгородок. Насел. 85 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1618. Пobl. К. виявлено знахідку скіф. часу – заліз. пас із золотою інкрустацією.

Б. Мельничук.

КОРОТИЧ

Віталій Олексійович (26. 05. 1936, м. Київ) – письменник, публіцист, перекладач. Чл. НСПУ (1962). Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1981). Держ. премія СРСР (1985). Нар. депутат СРСР (1989–91). Працював гол. ред. ж. “Ранок”, “Всесвіт” (обидва – м. Київ), “Огонёк” (м. Москва, РФ); нині – голова ред. ради тижн. “Бульвар” (м. Київ). Автор низки книг. Восени 1964 перебував у містах Тернопіль та Кременець з нагоди відзнач. 155-річчя від дня нар. *Ю. Словацького.*

В. Барна, Б. Волинський.

КОРОТІЙ

Василь Танасійович (21. 01. 1944, с. Добрівляни Заліщиц. р-ну) – музикант. Відмінник нар. освіти Казахстану (1972). Засл. прац. культури України (1997). Закін. Заліщиц. СШ (1960), Терноп. муз. уч-ще (1963), Харків. консерваторію (1973, нині ін-т мист-в). 1968–80 працював у Казахстані, згодом переїхав у м. Ковель Волин. обл.: дир. будинку вчителя, орг-тор ансамблю нар. інструментів “Коробейники”. Нині – викладач у школі мистецтв у Ковелі.

О. Винницький.

КОРОТЯЄВ

Борис Іванович (14. 04. 1929, с. Великий Бір, нині Архангел. обл., РФ) – вчений у галузі педагогіки. Д-р пед. н. (1980), проф. (1982). Закін. Карело-Фін. учит. ін-т (1949, м. Петрозаводськ, РФ), Ленінград. (нині Санкт-Петербур.) військ.-політ. уч-ще МВС (1952), Комі пед. ін-т у м. Сиктивкар (1957, нині Респ. Комі, РФ). Працював учителем, дир. серед. шкіл у містах Єлец та Воркута (Респ. Комі, РФ), зав. Воркут. міськвнв, зав. каф. педагогіки пед. ін-ту в м. Слов'янськ Донец. обл., зав. каф. педагогіки ВШ Терноп. ін-ту нар. госп-ва (1989–93, нині ТАНГ), за сумісн. – ректор Терноп. комерц. ін-ту (1990–95), згодом – проректор із дослідно-експерим. ро-

боти Краматор. екон.-гуманітар. ін-ту (Донец. обл.). Автор низки наук. праць.

В. Вакуленко (ЕСУ).

КОРПАН-ЯНДЬО

Віра Антонівна (псевдо “Мотря”; 08. 08. 1924, с. Галич, нині Підгаєц. р-ну) – діячка ОУН, диригентка. Від 1941 – чл. Юнацтва ОУН, 1943 – зв'язкова провідника Козів. р-ну “Нестора”; 1944 навчалася на підпіл. курсах радистів у м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). 29 березня 1945 К.-Я. заарешт. органи МДБ у с. Бишки Козів. р-ну; більше року перебувала в тюрмі у м. Львів. Засудж. на 7 р. ВТТ і 5 р. позбавлення прав; ув'язн. відбувала у м. Воркута (нині Респ. Комі, РФ); звільнена з табору 1952. Закін. диригент. відділ. муз. школи (1963). Працювала піаністкою, диригенткою. і зав. костюмер. цехом на Воркутин. телестудії. 1965 повернулася із сім'єю в Україну, поселилася в м. Підгайці.

І. Дем'янова, В. Штокало.

КОРПУС ОХОРОНИ ПОГРАНИЦЗА

– (корпус охорони прикордоння) прикордонні війська Польщі 1921–39. На Тернопільщині охороняли 145-кілометр. відрізок рад.-польс. кордону від м-ка Мельниця-над-Дністром (нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну) до м-ка (нині смт) Підволочиськ. К. о. п. “Поділля” становили 3 батальйони: “Борщів”, “Копичинці”, “Скалат”, а також кавалерій. ескадрон “Чортків”. Волин. ч. Тернопільщини охороняв полк К. о. п. “Здолбунів” – батальйони “Дедеркали”, “Острого”, “Гоща” та кавалерій. ескадрон “Невірків”. До підрозділів К. о. п. належали також розвідув. експозитури, підпорядк. 2-у відділу Ген. штабу Польщі.

О. Клименко.

“КОРСА”

– фольклорно-етнографічний колектив села Конохи Козівського району. Створ. 1973 з ініціа-

тиви П. Мельника. Від 1991 – народний аматорський хор. У репертуарі – пісні “Галичина”, “Річка Корса шумує”, нар., козац., стріл., повстан., обряд. пісні. Худож. кер. – С. Городецька.

Г. Уніят.

КОРСАК

Антоній (Korsak Antoni; 1764 – 1831, с. Старе Село, нині Львів. обл.) – польський лексикограф, теолог, єзуїт. До Ордену єзуїтів вступив 1781 в м. Полоцьк (нині Білорусь). Після заборони діяльності єзуїтів на тер. Рос. імперії 1820 перебрався до Тернополя, де викладав вищі науки в г-зії. Автор “Латинсько-польського словника” (1786).

С. Ткачов, В. Ханас.

КОРСАК

Рафаїл (після 1600, Білорусь – 28. 08. 1640, м. Рим, Італія) – греко-католицький церковний діяч. Від 1626 – єпископ Галицький і пом. митрополита В. Рутського, від 1637 – митрополит Київ., Галиц. і всієї Русі. 1639 у Римі аргументував доцільність створення патріархату на укр. та білорус. землях, у т. ч. сучас. Тернопільщині, що належали до Речі Посполитої.

Ю. Болюх.

КОРУЧКА

болотна (*Epipactis palustris* (L.) Crantz.; нар. назва – куручка); **морозниковидна** (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz.; нар. назви – куручка, дремлик широколистий); **пурпурова** (*Epipactis purpurata* Smith.; нар. назва – куручка); **темно-червона** (*Epipactis atrorubens* (Hottm. ex Bernh.) Schult.; нар. назва – куручка) – багаторічна трав'яниста рослина з повзучим кореневищем. Належить до родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Занесена до Черв. книги України. Зростає на болот. луках, торф. та осокових болотах, у широколиств. та міш. лісах, переважно на півночі та заході області. Під охороною – у заповіднику “Медобори” і його філії “Кременецькі гори”.

Куручка пурпурова.

Лит.: Чопик В. Редкие и исчезающие растения Украины. – К., 1978; Основы экологии. – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

КОРЧАК

Януш (Korcza Janusz; справж. Гольдшміт Генрік; 22. 07. 1878, м. Варшава, Польща – 05 (за ін. даними 08). 08. 1942, ст. Треблінка, попл. м. Варшава) – польський педагог, письменник, лікар, громадський діяч. Під час 1-ї світ. війни – ординатор польсь. військ. госпітально, розташ. попл. м. Тернопіль. Навесні 1917 опікувався місц. хлопчиком-сиротою, враження від спілкування з яким описав у нарисі “Стефан”. Автор числ. наук.-пед. праць, книг для дітей. Загинув

у газ. камері концтабору “Треблінка”.

Лит.: Корчак Я. Избранные педагогические произведения. – М., 1979.

Л. Городиський.

КОРЧАК-ГОРОДИСЬКИЙ

Орест (р. і м. н. невід.) – громадський діяч. Закін. г-зію у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), належав до студент. “Громади” і “Сокола”. За нац.-патріот. діяльність ув'язн. у березні–вересні 1939 в тюрмі у м. Бережани. У листопаді 1940 – червні 1941 – секр. укр. г-зії в м. Ярослав (Польща). Перекладач у дивізії “Галичина”. 1987 видав у м. Чикаго (США) “Спогади”, які передав до ДАТО; у них йдеться й про Б. і Л. Ленких, Р. Смика.

Б. Мельничук.

КОРЧЕМНИЙ

Василь Григорович (14. 11. 1931, с. Киселі, нині Старокостянтин. р-ну Хмельн. обл.) – вчений садівник-пасічник, літератор, публіцист, краєзнавець, культурно-громадський діяч. Засл. прац. с. госп-ва України (1992). Чл.-кор. Екол. АН України, чл. НСЖУ (1995) і ВУСК (1996). Почес. чл. Укр. т-ва охорони природи (1982). Почес. пасічник України, почес. громадянин м. Хоростків Гусятин р-ну (обидва – 1991). Засл. прац. Поділ. дослід. станції (2001). Полковник Укр. козацтва (2003). Закін. садівн. ф-т Уман. с.-г. ін-ту Черкас. обл. (1954, нині акад.), Рибін. ін-т бджолярства (1973, нині РФ). Від 1954 – в м. Хоростків: ст. н. с. Поділ. держ. с.-г. дослід. станції і зав. Хоростків. держ. дендрол. парку Укр. акад. аграр. наук, який заснував 1972. У парку – понад 1,5 тис. видів, різновидів і форм дерев, чагарників, трав із усіх континентів. Створив Хоростків. музей природи. Автор 33 книг, серед яких “Хоростківський дендропарк” (1988), “Дендрологічні скарби Тернопільщини” (1991), “Заповідники і парки Надзбруччя” (1994), “Екзоти Поділля” (1998), зб. худож. творів, статей у збірниках і період. виданнях.

Лит.: Бубній П. Василь Корчемний: Нарис життя і творчості. – Т., 1998; Рудка Б. Корчемний Василь Григорович: Подільський вчений садівник-пасічник. – Т., – 2001.

П. Бубній.

КОРЧЕМНИЙ

Микола Олександрович (03. 11. 1940, с. Антопіль, нині Андрушів. р-ну Житомир. обл.) – фахівець у галузі енергетики. Д-р тех. н. (1995), проф. (1996). Закін. Укр. с.-г. акад. в м. Київ (1964, нині нац. аграр. ун-т). 1964–67 – викл. Бережан. технікуму механізації і електрифікації с. госп-ва (нині агротех. ін-т); від 1967 – в ін-ті механізації та електрифікації с. госп-ва у м. Глеваха Васильків. р-ну Київ. обл. Автор наук. праць.

В. Сірий (ЕСУ).

КОРЧУНОК

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Вовчків. сільраді. До К. приєднано хутори Дерев'янки та Дубина. Розташ. за 22 км від райцентру. Насел. 39 осіб (2002). Раніше село було розділене на 2 частини: одна належала до с. Нище, інша – до с. Тростянець Золочів. р-ну Львів. обл.

В. Лашта.

КОРШІЛІВ

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Зарудян. сільраді. Розташ. на березі р. Стрипа, за 3 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Зборів. Насел. 259 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1494. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” та ін. укр. т-ва, кооператива. Встанов. пам'ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могила воякам УПА.

В. Уніят.

КОРШІЛІВКА

– село у Підволочиському районі. Підпорядк. Супранів. сільраді. Розташ. за 12 км від райцентру. Насел. 164 особи (2001). Відоме від 18 ст. Є церква св. Димитрія (1870, кам.; із вмуров. стелою з прізвищами полеглих 1914–21 за волю України). Діють клуб, б-ка. У К. народ. кер. повстан. загону “Дванадцятка” *І. Цепко*, громадсько-політ. діяч, видавець *І. Яремко*.

Б. Мельничук, о. М. Шаварин.

КОРЮНЕНКО

Марія Михайлівна (21. 05. 1947, с. Винятинці Заліщиц. р-ну) – журналіст, редактор. Чл. НСЖУ (1975). Відмінник нар. освіти України. Закін. філол. ф-т Київ. ун-ту (1974, нині нац. ун-т). Працювала ред. у Радіотелеграф. агентстві України, літ. ред. у ж. “Під прапором ленінізму”, “Знання та праця”, “Наука-фантастика”, г. “Киевские ведомости”; 1-м заст. гол. ред. г. “Освіта України”; нині – гол. ред. г. “Сільська школа”.

В. Барна.

КОС-АНАТОЛЬСЬКИЙ

Анатолій Йосипович (справж. – Кос; 01. 12. 1909, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. – 30. 11. 1983, м. Львів) – композитор, педагог. Засл. діяч мист-в УРСР (1956). Нар. арт. УРСР (1969). Держ. премії СРСР (1951) та УРСР ім. Т. Шевченка (1980). Закін. юрид. ф-т ун-ту (1931, нині нац. ун-т) та консерваторію (1934, нині нац. муз. акад.) у Львові. 1938–39 – адвокат у м-ку Заложці (нині смт Залізці Зборів. р-ну). Від 1951 – викл., від 1973 – проф. Львів. консерваторії (нині муз. акад.). Автор опер, балетів, оперет, симфон. тв., пісень, романсів. 1966 написав музику до пісень на вірші *Іванни Блажкевич*. У вересні 1963, 1973 брав участь у святкуванні на Тернопільщині 90 і 100-річчя від дня народж. *С. Крушельницької*. У червні 1969 в Тербовлі зустрічався з учнями та викладачами культ. освіт. уч-ща (нині вище уч-ще культури), громадськістю міста.

І. Дуда, П. Медведик.

КОСАНОВСЬКА

Ліліана Романівна (18. 08. 1970, м. Львів) – поетка. Чл. НСПУ (1997). Закін. Львів. мед. ін-т (1996, нині нац. мед. ун-т). Від 2000 – лікар мед. центру “Архімед” у Львові. Автор 4 зб. поезій. Не раз перебувала на Тернопільщині, зокрема в близ. родичів у селах Вербів Підгаєц. та Іванівка Тербовлян. р-нів, у травні 2004 зустрічалася з чл. Тербовлян. клубу творчої інтелігенції “Сузір'я”.

Х. Весна.

КОСАР

(*Platalea leucorodia*) – птах родини Ібісові. Гніздиться на берегах р. Дністер, у т. ч. на Тернопільщині. Занес. до Черв. книги України.

В. Кваша.

КОСАР

Антін (18. 06. 1868, с. Глибочок, нині Борщів. р-ну – р. см. невід., там само) – літератор, культурно-просвітницький і громадський діяч. Закін. школу в родин. селі. Створив власну книгозбірню. 1884 засн. у родин. селі читальню “Просвіти”. Автор кн. “Збірка стихів” (1928), підготував до друку другу збірку (неопубл.).

Б. Головин.

КОСА́Р

Микола Григорович (псевд. – Я. Чорнобривий, крипт. – Я. Ч.; 20. 12. 1897, с. Купчинці, нині Козів. р-ну – 05. 05. 1945, там само) – самодіяльний поет. Брат *М. Косара*. Під час 1-ї світ. війни воював в австр. армії на Італ. і Серб. фронтах. 1920–30-і – діяльний у “Просвіті”, “Сільському господареві”, друкувався у “Громадському голосі”, “Жіночій долі” та ін. період. виданнях, укр. часописах Канади і США. Разом із братом написав “Історію Купчинців” (рукопис втрачений).

Б. Пиндус, **В. Хома**.

КОСА́Р

Михайло Григорович (16. 09. 1895, с. Купчинці, нині Козів. р-ну – 01. 10. 1972, смт Козова, похов. у Купчинцях) – громадський діяч. Брат *М. Косара*. Навчався в укр. г-зі в м. Тернопіль (1906–12). Воював в УСС, учасник боїв побл. сіл Семиківці (1915, нині Тереховлян. р-ну), Потутори (нині Бережан. р-ну), де потрапив у рос. полон (1916). Діяльний у “Просвіті”, “Сільському господареві” та ін. укр. т-вах, чл. Радикал. партії (1920–30-і). 1939–55 – гол. бух. у різних кооп. орг-ціях. Автор життєписів директора І. Блажевича і нар. поета П. Думки (опубл. у США), розвідки “Історія Купчинців” (у співавт. з братом; рукопис втрачений).

Ю. Болюх, **В. Хома**.

КОСА́Р

Орест Ярославович (25. 09. 1955, м. Зборів) – художник. Чл. НСХУ (1995). Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1978, нині нац. акад. мист-в). Проживає у м. Львів. Працює в галузі станк. і монум. живопису. Серед тв.: “Сухі дерева” (1993), “Площа Ринок” (1995–98), “Шевченкова земля” (1998), “Весняні асоціації” (2001).

Б. Мельничук, Б. Хаварівський.

КОСА́РИКИ ЧЕРЕПІЧАСТІ

Рослина декор., лікарська.

(*Gladiolus imbricatus* L.; нар. назва – півники червоні) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина. Належ. до родини Півникові (Iridiaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає на вогких і заболочених луках, у лісах, рідколіссях, на галявинах.

Г. Синиця.

КОСА́РЧИН

Ярослав Григорович (псевда “Байрак”, “Козак”, “Вівчар”; 15. 08. 1919, м. Бучач – 13. 12. 1951, с. Сваричів, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – діяч ОУН і УПА. Срібний Хрест бойової заслуги 2 ступ. УГВР (1946). Навчався у Львів. ун-ті (1939–43). Референт студент. сектору ОУН у Львові (1942–44). Закін. старшин. школу “Олені-1” у Карпатах (1944), згодом – інструктор, хорунжий, ком-р чоти “Олені-2”. Навесні 1945 признач. ком-ром 23-го (Калус.) такт. відтинку “Магура”. Від 1949 – край. провідник ОУН Карпат. краю. Загинув у бою зі спецвідділом МДБ; місце поховання невідоме. 1996 на цвинтарі в Бучачі зведено й освячено символ. могилу К.

Лит.: Заведнюк В. Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

П. Гуцал, М. Кривецький.

КОСЕНКО

Борис Григорович (16. 04. 1936, с. Дейманівка, нині Срібнян. р-ну Черніг. обл. – 28. 12. 2003, м. Тернопіль)

– господарник, державний діяч. Засл. прац. с. госп-ва України (2002). 3 орденів Труд. черв. прапора, медалі СРСР й України. Депутат Терноп. обл. і рай. рад. Закін. Харків. с.-г. ін-т (1960, нині аграр. ун-т). Працював агрономом Борщів. рай. с.-г. ін-

спекції, гол. агрономом дослідно-показ. госп-ва “Україна”, головою правління колгоспу “Зоря” того ж р-ну. Від 1970 – нач. упр. с. госп-ва Борщів. райвиконкому, від 1973 – 1-й заст. голови Терноп. облвиконкому, від 1974 – нач. упр. с. госп-ва облвиконкому, згодом – Терноп. райвиконкому. 1984–92 – голова Терноп. райвиконкому, 1992–94 – нач. держ. інспекції з карантину рослин у Терноп. обл. Від 14 лютого до 9 грудня 1994 – представник Президента України в Терноп. області. Голова Терноп. облради (26 червня 1994 – 26 листопада 1996); голова ОДА (11 липня 1995 – 6 вересня 1996). Згодом очолював держ. інспекцію з карантину рослин в області.

М. Ониськів, Б. Хаварівський.

КОСЕНКО

Іванна (21. 01. 1931, м. Бучач – 27. 09. 1996, Австралія) – співачка, громадська діячка. Вихо-

вувалася під опікою сестер Василянок у Бучачі. Від 1949 – в Австралії. Діяльна в “Союзі українців”, ін. укр. т-вах. Виступ. в хорі Співки укр. молоді “Черемош”, мист. театрі ім. М. Лисенка, мала сольні концерти. Від 1982 проживала у пров. Вікторія. Тричі відвідала Україну. Передала матеріали про українців – вихідців із Бучаччини до краєзн. музею в Бучачі.

Г. Яворський.

КОСІНІН

Іван Теодорович (08. 11. 1883, м. Львів – 01. 04. 1959, там само) – скрипаль, художник, письменник. Навчався у Варшав. консерваторії (1900–04), від 1905 студював музику в м. Париж (Франція). Малярству вчився у м. Рим (1899, Італія) та в худож. школі Гарсона (м. Варшава, Польща). Виступав із концертами у Галичині, на Буковині, в Бесарабії; гастролював у Бельгії, Індії, Італії, Канаді, США. Працював у худож. майстерні Львів. опер. театру; у м. Бережани виготовляв декорації для місц. театру.

Н. Волинцев.

КОСІБА

Антоній (р. н. невід., м. Бучач – 1898, м. см. невід.) – літературознавець. Д-р філософії. Викладав філософію у г-зії в м. Тернопіль. Автор праць з літературознавства, психології, естетики, кн. “Про розвиток мислення” (1879), “Про афекти” (1880), “Про естетичну вартість творів А. Міцкевича” (1879) та ін.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОСІВ

– село у Чортківському районі. Центр сільради. До К. приєднано х. Хом’яківка. Розташ. на берегах р. Білий Потік, за 17 км від райцентру і 8 км від найбл. заліз. ст. Білобожниця. Насел. 1511 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1450. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сокіл”, “Рідна школа”, “Союз українців”. Є церкви Введення в храм Пресв. Богородиці (1812, кам.), Введення в храм Пречистої Діви Марії (1998), костюль Св. Антонія (1846, реставр.), каплиця (2002). Встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1898, віднов. 1998), спорудж. па-

Біла сільська школа.

м’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1981), *Т. Шевченку* (1990), на честь незалежності України (1992). У ніч із 4 на 5 липня 2000 ураган частково зруйнував 520 будівель. Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, відділ. зв’язку, ВАТ “Косівська агропромтехніка”, ПАПи “Лан” і “Прометей”, торг. заклад. У К. народ. лікар, автор 2-х підручників М. Бідочко, підприємець та літератор *І. Ваврик*, д-р мед. н. *П. Пундій*, перебував Президент України *Л. Кучма*. М. Бідочко і П. Пундій 2000 видали кн. “Писаний і неписаний літопис Косова”.

Б. Слоїк, Я. Чорніга.

КОСІВ

Михайло Васильович (28. 12. 1934, с. Вільхівка, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – літературознавець, критик, публіцист, політичний і державний діяч. Чл. НСПУ (1987). Засл. діяч мист-в України (1995). Нар. депутат України 4 скликань. Автор книг, наук.-публіцист. статей. Не раз відвідував Тернопільщину. Як голова Всесвіт. ком-ту греко-католиків виступив на Академії присвяч. священномученикові *Й. Кунцевичу* (26 листопада 1995, Тернопіль).

П. Гуцал, В. Фроленков.

КОСІВСЬКИЙ ЯСЕН

– ботанична пам’ятка природи місцевого значення. Зростає в с. Косів Чортків. р-ну. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні ВАТ “Агропромтехніка”. Пл. 0,02 га. Під охороною – ясен віком 100 р. та діам. 99 см, що має наук.-пізн., істор.-культурну та естет. цінність.

І. Бай.

КОСІНА

Ян Євангеліста (псевд. Severyn Karas; 22. 12. 1827, м. Йозефов, нині Чехія – 11. 12. 1899, Чехія) – чеський письменник, філолог, літературний критик, педагог. Надзвич. чл. Чес. Акад. та почес. чл. кількох пед. т-в. Почес. громадянин м. Богданеч (1894, Чехія). Від 1835 – в м. Бережани; навчався у нім. школі та г-зії (1835–43). Студював у Львів. (1843–48) та Карлов. (1848–52, м. Прага, Чехія) ун-тах. 1852–77 – перший дир. Слов’ян. (чес.) г-зії (м. Оломоуц, Чехія); 1877–88 – шкіль. інспектор у Празі. Співзасн. просвіт., пед. та ін. т-в. Автор літ., літ.-крит. творів, підручників, посібників.

Я. Мазурак, В. Ханас.

КОСМАТЕНКО

Анатолій Денисович (03. 10. 1921, с. Времівка, нині Великоновосілків. р-ну Донец. обл. –

06. 04. 1975, м. Київ) – поет-байкар. Чл. СПУ (1955). 1944 з військами 1-го Укр. фронту воював на Тернопільщині. 1953 закін. Київ. ун-т. Працював у ред. г. “Літературна Україна” і ж. “Дніпро” та ін. Автор низки зб. байок і віршів.

П. Бабій, Є. Гасай.

КОСМІРИН

– село в Бучацькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Набережне. До К. приєднано хутори Гончарка та Млиники. Розташ. поблизу р. Дністер, за 25 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 937 осіб (2003). Відоме від 16 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, кооператива. Є церква св. Архістратига Михаїла (1886, дерев.; реконстр. 1989), капличка св. Володимира (1994). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Галичина”. У К. народ. реліг. діяч *Е.-С. Білак*, громад. діяч *В. Клишук*. Побл. К. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту.

І. Гальчук, В. Уніят.

КОСМІАДІ

Георгій Петрович (24. 03. 1886, м. Нальчик, нині Кабардино-Балкарія, РФ – 22. 05. 1967, м. Гамбург, Німеччина) – художник. Від 1905 навчався в м. Москва (нині РФ), від 1914 – пом. архітектора Кремля. Від 1917 у м. Рівне викладав малювання в г-зіях, вів естет. гуртки. 1937 у м. Почаїв написав серію картин “Види Почаєва”. Тоді ж – виставки у Почаєві (персон.), Луцьку, Парижі (Франція). Від 1940 – художник Гамбур. опери.

В. Барна.

КОСОВСЬКА-ДОБРЯНСЬКА

Ярослава Мартинівна (14. 09. 1910, с. Івачів Горішній, нині Терноп. р-ну – 1999, м. Винники, нині належ. до Личаків. р-ну м. Львів) – педагог, самодіяльна художниця. Племінниця *Я. Косовського* Закін. жін. г-зію “Рідна школа” в м. Тернопіль (1929), курси вчителів історії в м. Львів (1940). 1932–37 проживала в с. Глядки (нині Зборів. р-ну), від 1942 працювала в школі-інтернаті у Винниках. Авторка картин “Наша хата”, “Над Серетом”, “Йдуть жнива” (всі – 1930-і), “Стежками на Високий Замок у Львові” (1986), “У Карпатах, біля Славська” (1991; обидві зберіг. у Зборів. краєзн. музеї), натюр-мортів, ікон. Належала до Львів. т-ва художників-аматорів “Джерело”. Від 1966 – учасниця виставок у Львові; персон. – 1985.

П. Медведик.

КОСОВСЬКИЙ

Володимир Якович (07. 04. 1929, с. Чернихів Зборів. р-ну) – живописець, скульптор, різьбяр. Син *Я. Косовського*. Від 1943 навчався у Терноп. ремісн. школі. Закін. дворіч. худож. курси у м. Львів (1949), відділ станк. живопису і графіки Нар. ун-ту мист-в Мін-ва культури РФ (1975). 1980 відкрив худож. майстерню у м. Скалат. Орнамент. розписи та різьба К. близькі до візант. стилю. За своїми ескізами розписав понад 100 церков на Тернопільщині, Івано-Франківщині й Закарпатті, в т. ч. у родин. селі. Автор пам’ятників *Т. Шевченку*, які безкоштовно подарував громадам сіл Криве (1992) Підволочис., Чернихів і Жабиня (2000) Зборів. р-нів.

П. Медведик.

КОСОВСЬКИЙ

Яків Петрович (09. 12. 1899, с. Чернихів, нині Зборів. р-ну – 11. 04. 1975, м. Торонто, Канада) – педагог, письменник, драматург, етнограф. Батько *В. Косовського*.

Навчався у м. Тернопіль в укр. г-зії (1911–14) та на вчит. курсах (1939). Від 1917 – в *Lerionі УСС*. Працював у родин. селі бібліотекарем, кер. драмгуртка “Просвіти”, 1939–44 вчителював; співзасн. т-в “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. 1944 емігр. до Німеччини, 1950 – Канади. Автор соц.-побут. п’єс “Заклятий Яр” (1929), “Для ближніх” (1932, перекл. білорус. мовою, видана 1933 у м. Вільно, нині Вільнюс, Литва), “Ой три шляхи широкі”, “Вовкулака” (обидві – 1936); драм. творів реліг. спрямування “На манівцях” (1937), “На світанку вічної слави”, “Від помсти богів” (обидві – 1939); істор. драм “Довбуш” (1935) і алегор. сцени “Сон у діброві” (1936). Більшість із них К. поставив на сцені Чернихова та навколиш. сіл. Видав істор.-етногр. розвідку “Село Чернихів” (1937), спогади “Під Боролянкою” і “За Плавучою Великою” (1931). У 2 т. зб. “Шляхами Золотого Поділля” опубл. нарис К. “Подільські лірники та жебраки”. Драм. твори зберіг. у ЛНБ.

Лит.: *Медведик П.* Літературно-мистецька і наукова Зборівщина: Словник біографій визначних людей. – Т., 1998.

П. Медведик.

КОСС

Олександр Степанович (21. 05. 1878, с. Біла, нині Чортків. р-ну – 24. 04. 1983, м. Едмонтон, Канада) – діяч культури, військовик. Від 1918 – на фронті в УГА (Гірська бригада); 1920 з нею переправився до Чехо-Словаччини. Від 1927 – в Канаді (пров. Альберта). В Едмонтоні – співорг-тор Укр. стріл. Громади й Укр. нац. об'єдн.; 1929 заснував оркестр.

Б. Мельничук.

КОССАК

Василь Андрійович (12. 02. 1886, м. Чортків – 23. 05. 1932, м. Стрий, нині Львів. обл.) – співак (тенор), актор і режисер. Брат *М. Коссака*, *А. Дякової*, *М. Костів-Косаківни* і *К. Рубчакової*; чоловік *І. Коссака*. Навчався в учит. семінарії в Чорткові та драм.-вокал. студії при театрі т-ва “Руська бесіда” у м. Львів, виступав в опер. групі цього театру (1904–14, 1923–24 – епізод.). Кер. театром мініатюри і сатири у Львові (1915), власними муз.-драм. трупамі “Українська театральна дружина в Коломиї” (1919–24) та “Український театр ім. М. Старицького у Стрию” (від 1929); також був у них реж. і солістом. 1925–27 – в “Українському театрі” *Й. Стадника*. Партії: в операх – Петро і Вакула (“Наталка Полтавка” та “Різдвяна ніч” *М. Лисенка*), Андрій (“Запорожець за Дунаєм” *П. Гулака-Артемовського*), Сулейман (“Роксоляна” *Д. Січинського*), Пінкертон (“Мадам Баттерфляй” *Дж. Пуччіні*), Хома Брут (“Вій” *М. Кропивницького*), Аристос (“Орфей у пеклі” *Ж. Оффенбаха*) та ін.

Лит.: *Медведик П.* Діячі української музичної культури: Матеріали до біобібліографічного словника // Записки НТШ. – Т. ССХХVI. – Праці Музикознавчої комісії. – Л., 1998.

П. Медведик, М. Ханас.

КОССАК

Григорій Йосипович (07. 03. 1882, м. Дрогобич, нині Львів. обл. – 03. 03. 1939, м. Москва, нині РФ) – військовий і громадський діяч. Брат *І. Коссака*. Після закін. Львів. учит. семінарії до 1908 – учитель у м. Бережани, де прилучився до гімнаст. січ. руху, який очолював *А. Чайков-*

ський. Співпрац. з *Ф. Ковковським*, *Т. Старухом*. Згодом учителював у с. Ясениця-Сільна (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.), де співзасн. січ. стрілецьтва. 1914 мобіліз. до австр. армії, звідки на прохання Бой. управи відклик. для формування УСС. Від 3 серпня 1914 – отаман 2-го куреня *Легіону УСС*. Січень–березень 1915 – командант (ком-р) полку УСС. Від 21 серпня 1915 до 16 березня 1916 – командант 1-го полку УСС, який воював на Тернопільщині (села Бурканів, Семиківці, Соколів, Соснів (нині Тербовлян.), Завалів (Підгаєц.), Заставці (Монастирис.), Ішків (Козів.), Настасів (Терноп. р-нів) та ін. Згодом (у т. ч. під час боїв на г. *Лисоня* в серпні 1916) – ком-р 1-го куреня полку УСС. 5–9 листопада 1918 команд. укр. військами у Львові. 1917–18 – заст. команданта, командант Вишколу УСС. 1918–19 очолював 3-й корпус, згодом запілля (тил) УГА. Від 1924 – викладач Школи черв. старшин у м. Харків, від 1931 – військ. кер. Дніпроп. хім. ін-ту. 1931 репрес. разом із братом Василем, колиш. чотарем УСС, поручником УГА, аспірантом Ін-ту економіки (розстр. 1937), засудж. на 5 р. ув'язнення. Після звільн. – викл. нім. мови на ф-ці в Москві. Вдруге заарешт. 1938. Розстріл.; реабіліт. 1987.

Лит.: *Матейко Р., Мельничук Б.* Воєнними дорогами синів Галичини. – Т., 1991.

М. Кравчук, Б. Трофим'як.

КОССАК

Іван Йосипович (11. 09. 1876, м. Дрогобич, нині Львів. обл. – січень 1927, м. Київ) – педагог, військовик, громадський діяч. Брат *Г. Коссака*. Закін. Львів. ун-т. До 1-ї світ. війни працював у м. Чортків в учит. семінарії, одночасно – голова повіт. т-в “Сокол” і “Сільський господар”, дир. кредит. т-ва, співзасн. приват. укр. г-зії,

орг-тор відділу Пласту. В УСС та УГА (сотник) воював на Тернопільщині. Від серед. 1919 – військ. аташе УНР в Західноукр. т-ві Ліги нації в м. Рим (Італія). Після поразки Визв. змагань – у рад. Україні. Помер “несподівано” на квартирі акад. *М. Грушевського*.

Лім.: *Трофим як Б.* Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша пол XX ст.) – Т., 2001.

Б. Мельничук, Б. Трофим'як.

КОССАК (КОССАКОВА)

Ірина Андріївна (06. 08. 1882, м. Монастириська – 15. 10. 1959, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – драматична актриса. Дочка *С.* та *А. Стечинських*, сестра *С. Стадникової*, дружина *В. Коссака*. 1909 закін. дівочий ліцей у м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Працювала (1911–19) у театрі т-ва “Руська бесіда” у м. Львів, пересув. трупах *В. Коссака* (1919–24, 1928–32), театрах оперети (1933–34), “Веселка” *Н. Горницького* (1935), “Артистичне турне” *Й. Стадника* (1937–39), Станіслав. муз.-драм. театрі ім. *І. Франка* (1939–41, 1944–49, нині Івано-Фр. театр), гастрол. на Тернопільщині.

П. Медведик, Б. Пиндус.

КОССАК

Михайло Андрійович (08. 04. 1874, с. Вигнанка, нині Горішня Вигнанка Чортків. р-ну – 02. 01. 1938, м. Кам'янець, нині Кам'янець-Подільський, похов. у брат. могилі на х. Загайський, нині Хмельн. обл.) – театральний диригент, композитор, педагог-вокаліст. Батько *Б. Коссака-Сорокової*. Брат *В. Коссака*, *А. Дякової*, *М. Костів-Коссаківни* і *К. Рубчакової*. Закін. Львів. консерваторію (1906). Працював у Львові хормейстром театрів оперети *Ю. Мишковського* (1893–96), т-ва “Руська бесіда” (1896–1914), педагогом у драм. школі-студії при цьому театрі (1899–1907). Вивезений 1915 у Росію. Разом із *С. Людкевичем* кер. укр. хором військовополонених австр. армії у м. Ташкент (1917–18, нині Узбекистан). Диригент Театру *М. Садовського* (1918–20). Після 1920 – в рад. Україні, працював у драм. театрі ім. *І. Франка* (1922); у м. Кам'янець викл. музику в пед. ін-ті та муз. школі (1922–38). Із реж. *Й. Стадником* уперше на укр. сцені (1904–13) поставив опери “Продана наречена” *Б. Сметани*, “Роксолана” *Д. Січинського*, “Фауст” *Ш. Гуно*, “Кармен” *Ж. Бізе*, “Мадам Баттерфляй” *Дж. Пуччіні*, “Травіата” *Дж. Верді* та ін. Поставив оперети *Ф. Легара*, *Ж. Оффенбаха*, *І. Целлера*, *Й. Штрауса*, *М. Ли-*

сенка, *М. Вербицького*, *М. Кропивницького*. Написав музику до вистав “Вій”, “Циганка Аза”, “Дай серцю волю, заведе в неволю”, “Лісова пісня”. Завершив оркестровку опери “Роксолана” *Д. Січинського*. Автор маршів, п'єс для скрипки, обробки нар. пісень для вистав театру тощо. Заарешт. 26 грудня 1937 за нібито націоналіст. діяльність; розстріл, реабілітований.

П. Медведик.

КОССАК

Юліуш (Kossak Juliusz; 29. 10. 1824, с. Вісьнич Новий, нині Бохнян. пов., Польща – 03. 02. 1899, м. Краків, там само) – польський художник. Навчався у г-зії в м. Бучач, на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Кілька років жив у маєтку *Ю. Дзедушицького* в с. Ярчівці (нині Зборів. р-ну), де створив чимало графіч. малюнків і зарисовок, акварел. картин. Подорожував Тернопільщиною – від Збаража до Чорткова та Коропця (нині смт Монастирис. р-ну); написав картини “Подільське село в неділю”, “Подільський лірник” (обидві – 1868), “Полвання” (1885), “Черета на Поділлі” (1886) та ін. Проілюстрував малюнками етногр. нарис *В. Завадського* “Картини Червоної Русі” (1869) та фольклор. зб. *Я. Головацького* “Народні пісні Галицької й Угорської Русі” (1878).

П. Медведик, Б. Пиндус.

КОССАК-СОРОКОВА

Ванда Михайлівна (05. 01. 1896 – 15. 11. 1978, м. Львів) – актриса театру. Дочка *М. Коссака*, дружина актора *П. Сороки*. Працювала в театрі т-ва “Руська бесіда” у м. Львів (1913–14, 1920–23), Новому львів. театрі у м. Тернопіль (1919), театрі ім. *І. Тобілевича* (1928–30) та ін.

П. Медведик.

КОССАР

Іван (р. н. невід., м. Радехів, нині Львів. обл. – липень 1919, м-ко, нині смт Гусятин) – військовик. Старшина 4-ї Золочів. бригади УГА, з якою воював на Тернопільщині. Трагічно загинув під час переходу через р. Збруч.

В. Ханас, М. Ханас.

КОССОВСЬКИЙ

Станіслав-Леопольд (Kossowski Stanisław Leopold; 15. 11. 1880, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 19. 05. 1945, м. Краснодон, нині Луган. обл.) – польський історик літератури. Д-р філології (1907). Закін. класич. г-зію у м. Тернопіль. Від 1899 викладав у Львів. ун-ті; 1903 організував у м. Львів пед. музей. Репресований.

С. Ткачов, В. Ханас.

КОСТАНОВИЧ

Ольга Миколаївна (псевдо “Наталка”; 1923, с. Кімнатка, нині Кременец. р-ну – 05. 03. 1945, с. Крутнів, там само) – діячка ОУН та УПА. Проживала у с. Шпиколоси (нині Кременец. р-ну), де закін. школу, брала участь у хорі “Прогресиві”. Чл. нелегал. молодіж. орг-ції ОУН “Юнак”. Під час нім. окупації закін. мед. курси в таборі УПА в с. Антонівці на Шумщині. Як рай. провідник відповідала за підготовку мед. сестер для загонів УПА. Замордували енкаведисти.

Лит.: *Крем'янчанка Неоніла*. Любила дівчина берези // Тернистий шлях. – 1997. – 28 лют.

І. Дем'янова.

КОСТЄВИЧ

Василь Васильович (29. 07. 1965, с. Тернове Тячів. р-ну Закарп. обл.) – лікар. Чл. УЛГ (1998). Чл. Європ. асоц. ендоскоп. хірургії (2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1988, нині ТДМУ). Працював у Народиц. центр. рай. лікарні Житомир. обл.: хірург, заст. гол. лікаря з лікувал. роботи, зав. хірург. відділенням. Від 1998 – у Тернополі: зав. хірург. відділ. № 2 міс. лікарні № 1, зав. хірург. відділ. міс. лікарні № 3 (від 1999), позаштат. хірург міс. упр. охорони здоров'я та сан.-епідем. благополуччя. Автор наук. статей, у т. ч. опубл. за кордоном. За підсумками 2004 – серед десяти “Людей року” в м. Тернопіль.

Х. Весна.

КОСТЄНКО

Ліна Василівна (19. 03. 1930, м. Ржищів, нині Кагарлиц. р-ну Київ. обл.) – поетка. Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1987), міжнар. літ.-мист. премія ім. О. Теліги (2000). Чл. НСПУ (1958). Від 1936 проживає у м. Київ. Друкується від 1946 (1962–76 її в Україні не видавали; в часи тоталітар. режиму була піддана обструкції і замов-

чуванню). Автор істор. романів у віршах “Маруся Чурай” (1979, 1982) і “Берестечко” (1999), поем, низки збірок поезій, у т. ч. “Проміння землі” (1957), “Вітрила” (1958), “Мандрівки серця” (1961), “Над берегами вічної ріки” (1977), “Сад нетанучих скульптур” (1987), “Вибране” (1989). 1961 перебувала в м. Тернопіль, зустрічалася із колективом ред. г. “Вільне життя”, 1971 відвідала міста Кременець, Почаїв, у вересні 1992 мала творчу зустріч із читачами у Тернополі; учасниця урочистостей з нагоди 120-річчя від дня народж. *С. Крушельницької* у с. Біла Терноп. р-ну.

І. Дем'янова, М. Ониськів.

КОСТЄНКО

Микола Павлович (17. 12. 1916, с. Дорогинка, нині Ічнян. р-ну Черніг. обл. – 18. 12. 1976, м. Тернопіль) – журналіст, редактор, письменник, публіцист. Депутат Терноп. обл. ради багатьох скликань. Чл. СЖУ і СПУ (1974). Орден і медалі СРСР. Учасник нім.-рад. війни, навесні 1944 перебував на Тернопільщині як військ. кореспондент. Навчався на журналіст. курсах, закін. Дрогобиц. учит. ін-т у Львів. обл. (1947, нині пед. ун-т) і ВПШ у м. Київ (1952). 1944–52 працював журналістом у м. Дрогобич, 1952–57 очолював Львів. обл. упр. РАТАУ–ТАРС. Від 1957 – в Тернополі: ред. г. “Вільне життя”, на громад. засадах – голова обл. відділення СЖУ та обл. літ. об'єднання. Автор книг нарисів і публіцистики “Нові горизонти” (1953), “Євгенія Долинюк” (1959), “Колгоспний музей”, “Королева праці” (обидві – 1961), “Під зорями балканськими” (1962), “Народжені для щастя”, “Петро Макаров” (обидві – 1966), числ. статей про життя трудівників і творчість літераторів Тернопільщини, спогадів про О. Десняка, *А. Малишка*, *М. Рильського*. Літ. наставник *С. Будного*, *Б. Демківа*, *Г. Костів-Гуски* та ін. терноп. письменників. У Тернополі на будинку по вул. Сагайдачного, де жив К., 1983 відкрито мемор. таблицю.

Лит.: Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1996 рік: Бібліографічний список. – Т., 1995.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

КОСТЕНКО

Юрій Іванович (12. 06. 1951, смт Нова Ободівка Ободів. р-ну Вінн. обл.) – громадсько-політичний діяч. Нар. депутат України 4-х склик. (від 1990); 1-й заст. кер. фракції (від 2002). Канд. тех. н. (1986); м. сп. з альпінізму, м. сп. зі спелеології. Почес. відзнака Президента України (1996), Вищий орден Португалії (1998). Співзасн. НРУ (1989). 1991–92 – голова Київ. край. орг-ції НРУ, 1998–99 – заст. голови НРУ, 1999–2003 – голова РУХу (УНР). Від 2003 після перейм. партії – голова УНП. 1992–98 – міністр охорони навколиш. природ. середовища та ядерної безпеки України (від 1995). 1999, 2002, 2003, 2004 перебував на Тернопільщині.

В. Фроленков, Л. Щербак.

КОСТИК

Микола Петрович (15. 01. 1924, с. Покошівка, нині Ізяслав. р-ну Хмельн. обл.) – правник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради (1971–80). Орден Вітчизн. війни 1 ступ., Слави 1 ступ., “За мужність”, “Знак пошани”, медалі. Закін. юрид. ф-т Львів. ун-ту (1953, нині нац. ун-т). Працював юристом Терноп. обл. суду і обл. упр. юстиції Терноп. обл. (1953–61), на громад. роботі (1961–71). Голова Терноп. обл. суду (1971–85), нач. правового відділу обл. об’єднань “Промтовари” і “Облавтодор” (1985–95).

І. Дем’янова.

КОСТИК

Ольга Петрівна (29. 12. 1953, с. Вербівці Тербовлян. р-ну) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (2000). Закін. Львів. мед. ін-т (1976, нині нац. мед. ун-т). Працювала лікарем-педіатром (1978–84) Острожец. рай. лікарні № 3 Млинів. р-ну Рівнен. обл., н. сп. (1986–2000) Львів. НДІ епідеміології та

гігієни. Від 2000 – асист. каф. фізйотерапії та пульмонології Львів. нац. мед. ун-ту. Сфера наук. досліджень: диференціальна діагностика захворювань органів дихання, особливості клініки та лікування туберкульозу органів дихання. Автор понад 110 наук. праць.

Г. Івахів, І. Федечко.

КОСТИНОВИЧ

Казимир Титус (Kostynowicz Kazimierz Tytus; 04. 01. 1884, м. Тернопіль – 12. 05. 1928, м. Львів) – польський живописець, карикатурист, сценограф. Студіював малярство в АКМ у м. Краків (Польща). Твори виставляв у Львові (1910, 1912–14) і Тернополі (1912). 1914–18 воював у Польс. легіоні. Жив у Львові, викладав рисунок у г-зіях. Від 1925 – віце-голова Т-ва художників образотвор. мист-ва Галичини. Як карикатурист співпрацював із львів. і варшав. часописами. Зарисовки опубл. у зб. “Львів веселий і сумний в 1923 р.”. Автор портретів (*Ю. Галлера, І. Дашинського, В. Сікорського*), пейзажів, жанр. сцен, натюрмортів. Працював у кераміці, виготовляв ужитк. вироби. Від 1921 – кер. театру “Вулик”, де проектував костюми, сценографію і декорації. У Львів. карт. галереї зберіг. акварелі “Красвид” (1922, 1927).

І. Дуда.

КОСТИНЮК

Катерина (з дому – Галушка; 1890, с. Цебрів, нині Зборів. р-ну – 04. 01. 1969, Канада) – підприємець, громадська діячка. У Канаді мешкала у посел. Толстой (пров. Манітоба). Діяльна в Ін-ті ім. П. Могили в м. Саскатун, голова Жін. т-ва в Толстой, Жін. т-ва ім. Лесі Українки у м. Виндсор. Від 1946 – у м. Вінніпег. Почес. чл. жін. орг-ції Канади.

Б. Мельничук.

КОСТІШИН

Степан Степанович (07. 02. 1932, с. Звиняч, нині Чортків. р-ну) – вчений у галузі біології, педагог. Д-р біол. н. (1985), проф. (1986). Засл. діяч н. і т. УРСР (1990). Дійсн. чл. Інж. (1992) та Екол. (1993) академій України. Почес. д-р права Саскачеван. ун-ту (1997, Канада). Закін. СШ у с. Буданів Тербовлян. р-ну (1950), біол. ф-т Чернів. ун-ту (1955, нині

нац. ун-т). Працює у цьому ВНЗ: асист., доц. каф. фізіології рослин, проректор з наук. роботи (1972–87), зав. каф. біохімії (від 1979), ректор (1987–2001), нині – радник ректора. Дослідження в галузі молекул. біології та біотехнології. Автор понад 130 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. монографій; голова автор. колективу кн. “Буковина” (1998).

М. Ониськів.

КОСТІВ

Іван Васильович (13. 07. 1954, с. Вільховець Борщів. р-ну) – господарник, громадський діяч. Засл. прац. с. госп-ва (1999). Медаль “За трудову доблесть” (1984), відзнака “За розвиток регіону” (2003). Депутат Ужгород. рай. ради 3-х скликань. Закін. Сторожинець. ліс. технікум у Чернів. обл. (1973), Львів. лісотех. ін-т (1982, нині ун-т). Працював майстром, лісничим у лісництвах Закарп. обл. Від 1987 – дир. Ужгород. держ. лісогосп. підпр-ва. Налагодив виробничі зв’язки з ліс. госп-вами Німеччини, Польщі, Словаччини, Угорщини, Швеції та ін.

Г. Костів-Гуска.

КОСТІВ

Катерина Іванівна (02. 08. 1925, с. Вербів, нині Бережан. р-ну) – громадська діячка, народна майстриня. Чл. НСМНМУ (1991). Золота медаль 1-го Всесоюз. фестивалю самод. худож. творчості (1977). Почес. відзнака Вел. ради Спілки майстрів нар. мист-ва України (1994). Закін. культ.-освіт. технікум у м. Львів. (1952). Прац. 40 р. зав. дит. б-кою у смт Поморяни (Золочів.) та смт Івано-Франкове (Яворів. р-нів) на Львівщині. Зібрала колекцію нар. одягу більшості регіонів України, зокрема Тернопільщини. Створ. нові орнамент. комплекси, відновила у вишивці бавничкові шви. Осн. роботи – “Тарасові рушники” (2 зберіг. у музеї-заповіднику Т. Шевченка в м. Канів Черкас. обл.). Учасниця всесоюз., респ. виставок, фольклор. свят і фестивалів (від 1964; Бережани, с. Вербів, містах Київ, Львів, Стрий, Тернопіль, Яворів).

Лім.: Захарчук-Чугай Р. Українська народна вишивка. Західні області УРСР – К., 1988.

Я. Павлів.

КОСТІВ

Ярослав Васильович (10. 03. 1953, с. Вільховець, нині Борщів. р-ну) – лікар, громадський діяч. Чоловік *Г. Костів-Гуски*. Канд. мед. н. (1991). Депутат Борщів. рай. ради 4-х скликань. Закін. Терноп. мед. ін-т (1976, нині ТДМУ). Працював хірургом у центр. рай. лікарні м. Чортків, зав. хірург. відділом рай. лікарні у с. Вел. Дедеркалі (1978–81, нині Шумс. р-ну). Від 1981 – зав. хірург. відділом Борщів. ЦРЛ. Сфера наук. досліджень: підвищення місц. імунітету при введенні імуномодуляторів, пластика гриж сітчастими алотрансплантатами. Автор наук. праць, публікацій у періодиці.

І. Дем’янова.

КОСТІВ-ГУСКА

Ганна Михайлівна (18. 04. 1947, с. Бабинці Борщів. р-ну) – лікар, поетка, перекладачка, громадсько-політична діячка. Дружина *Я. Костіва*. Чл. НСПУ (1982). Чл. т-ва “Просвіта”. Орден Княгині Ольги 3 ступ. (1999). *Премія ім. Братів Лепких* (2002), міжнар. літ. премія ім. І. Кошелівця журналу “Соборність” (2003, м. Мюнхен, Німеччина), літ. премія НСПУ “Благовіст” (2003, м. Київ), диплом за поезії, опубл. італ. мовою в м. Мілан (1996, Італія). Депутат Терноп. обл. ради (1998, 2002). Голова конгресу укр. інтелігенції Борщівщини, учасниця 8-и міжнар. Шевченк. свят “В сім’ї вольній, новій”. Закін. Чортків. мед. уч-ще, Терноп. мед. ін-т (1977, нині ТДМУ). Працювала фельдшером, акушеркою у сільс. ФАП Заліщиц. і Борщів. р-нів, психіатром-наркологом у Великоддеркал. ЛТП Шумс. р-ну. Від 1981 – психіатр-нарколог, психотерапевт, лікар швидкої допомоги центр. рай. лікарні в м. Борщів. Від

1994 – кер. дит. літ. студії “Стежечка”. 1998–2000 – власкор г. “Свобода” у Борщів. р-ні. Нині – на творчій роботі. Авторка зб. поезій: “Автограф вірності” (1978), “Нічлава” (1985), “Зона”, “Зелені свята” (обидві – 1996), “Голгофа”, “Страсна дорога: Духовна лірика” (обидві – 2001), “Цей тихий сум вечірнього вікна” (2002), “Жоржиновий вогонь” (пісні, 2004), “Я доторкаюся до Слова”, “Червоні кетяги калини” (вибране, обидві – 2005). Видала зб. перекладів білорус. поетки Є. Яніщиць “Неприручена пташка” (1997), переклала повість В. Бикова “Полюби мене, солдатику”, драм. казку С. Маршака “Дванадцять місяців” (2004). Твори К.-Г. опубл. у часописах України, перекладені киргиз., білорус., рос., італ. і мовою есперанто.

І. Дем’янова.

КОСТІВ-КОССАКІВНА

Марія Андріївна (сцен. псевд. – Чернявська; 17. 05. 1876, м. Чортків – бл. 1930, м. Бар, нині Вінн. обл.) – артистка, співачка (ліричне сопрано). Сестра А. Дякової, В. і М. Коссаків та К. Рубчакової. Співала в хорі, виконувала епізод. ролі в театрі т-ва “Руська бесіда” у Львові (1899–1904) та укр. трупах на Наддніпрянщині (1908–13); гол. співочі й драм. ролі – у “Тернопільських театральних вечорах” (1915–17). Після 1919 виступала на аматор. сцені у м. Бар. Серед ролей: Оксана (“Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Уляна (“Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка), Варка, Мелашка і Марія (“Безталанна”, “Наймичка” та “Бондарівна” І. Карпенка-Карого).

П. Медведик, Я. Чорпіта.

КОСТІЛЬНИКИ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради. Розташ. за 25 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 1037 осіб (2003). Відоме від 16 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський

Сільський народний фольклорний ансамбль.

господар”, кооператива. Є церква св. Параскевії (1906, мур.). Пам’ятна верба на честь скасування панщини (др. пол. 19 ст.). Зберег. могила на місці поховання хорунжого УСС. Діють ЗОШ

1–2 ступ, клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. біолог у США А. Бутрій, вчений-філософ Б. Кузь. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту.

І. Ковальський, Б. Мельничук.

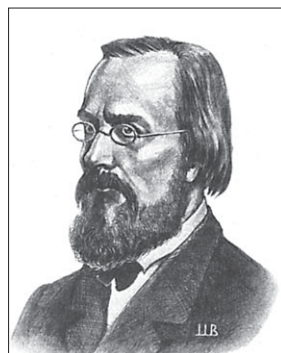
КОСТІН

Мирон (1633 – грудень 1691, м. н. і см. невід.) – молдавський політичний діяч, літописець. Служив у польс. війську. Учасник Зборів. та Берестець. битв. 1652 повернувся до Молдавії. Обіймав високі держ. посади. Автор істор. творів, у т. ч. про визв. війну 1648–54.

Вас. Ханас.

КОСТОМАРОВ

Микола Іванович (літ. псевд. – Іеремія Галка, Іван Богучаров; 04 (16). 05. 1817, с. Юрасівка, нині Ольховат. р-ну Воронез. обл., РФ – 07 (19). 04. 1885, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – історик, архівіст, письменник, публіцист, літературний критик, етнограф, перекладач, громадсько-культурний діяч. Чл.-кор. Петербур. АН (1876). Закін.

Харків. ун-т (1837). Працюючи викл. г-зії в м. Рівне, навесні 1845 відвідав міста Кременець, Почаїв (нині Кременець. р-ну), Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), звідки поїхав на місце *Берестець. битви 1651*; що подорож описав у “Автобіографії”. Восени того ж року переїхав до Києва, співзасн. нелегал. Кирило-Мефодіїв. братства, здружився з Т. Шевченком. 1847 ув’язнений. 1859–62 – проф. каф. рос. історії Петербур. ун-ту, 1863–83 – чл.-ред. Київ. археогр. комісії. Автор наук. праць з укр. історії, літературознавства, етнографії, худож. творів.

Літ.: Черніхівський Г. Крем’янецьчина: Історичне та літературне краєзнавство. – Крем’янець, 1992.

Ю. Ковальков, Б. Пиндус, Г. Черніхівський.

КОСТРУБА

Петро Петрович (25. 05. 1903, с. Стара Ягільниця, нині Чортків. р-ну – 19. 04. 1979, м. Львів) – вчений-мовознавець, педагог. Брат Т. Коструби. Канд. філол. н. (1947). Закін. Львів. ун-т (1930, нині нац. ун-т). Працював учителем г-зії у Львові. 1939–41 – викл. Львів. торг.-екон. ін-ту (нині комерц. акад.). Від 1944 – доц., зав.

каф. укр. мови Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). 1947–56 репресований, в ув'язненні перебував у Кемеров. обл. (нині РФ). Від 1956 – доц. каф. укр. мови у Львів. ун-ті. Автор наук. статей, курсу лекцій “Фонетика сучасної української літературної мови” (1963). Чл. автор. колективу праці “Сучасна українська літературна мова (Т. 1–5; 1969–73). Підготував рукопис посібника “Фонетика української мови” (1979).

З. Бичко.

КОСТРУБА

Теофіл Петрович (чернече ім'я – Теодосій; 26. 05 (07. 05). 1907, с. Стара Ягільниця, нині Чортків. р-ну – 06. 03. 1943, м. Львів) – історик, краєзнавець, публіцист, редактор, монах-василіянин (1940). Брат *П. Коструби*. Навчався у г-зії “Рідної школи” в м. Чортків, випуск. іспити склав в укр. академ. г-зії у Львові (1930). Від 1935 студював у Львів. ун-ті. Працював у ред. г. “Нова зоря”, учасник видання альманаху “За велич нації”, співпрац. з укр. виданнями Галичини, від 1932 видавав часопис “Хліборобський шлях”, читав лекції на істор. семінарі в НТШ, від 1936 – чл. Комісії старої і нової історії й Істор.-джерелозн. комісії НТШ. 1939 висвячений; вступив у новіціят ЧСВВ, наступ. року прийняв чернечий постриг. Протягом останніх років життя важко хворів. Автор істор. досліджень “Откуда есть пошла Руская земля” (1931), “Гетьман Иван Скоропадский. 1708–1722” (1932), “Заснування Станіслава” (1935), “Нариси з церковної історії України 10–13 століття”, “Самборське єпископство в часах князя Лева” (обидва – 1939) та ін. Опубл. у часописах низку наук.-популяр. і краєзн. статей зі світ. й укр. історії, серед них – “Матеріали до історії м. Чорткова” та “Неіснуючий монастир оо. Василіян у Чорткові”. Видав літ. портрети укр. письменників у “Літературно-критичній бібліотеці”. Переклав укр. мовою “Галицько-Волинський літопис” (1936) і “Скіфію” Геродота. В діаспорі вийшли кн. К. “Віра наших предків: Церковно-релігійна ідеологія у княжій Україні 10–14 ст.” (1946), “Нариси історії України”, “Як Москва нищила українську церкву” (обидві – 1961), “Белз і Белзька земля” (1989).

Лит.: Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1997 рік: Бібліографічний список. – Т., 1996.

П. Гуцал, Р. Матейко.

КОСТШЕВСЬКИЙ

Юзеф (Kostrzewski Józef; 25. 02. 1885, с. Венгльове, нині Польща – 19. 10. 1969, м. Познань, там само) – науковець. Від 1918 – проф. Львів.

ун-ту. Співзасн. Познан. ун-ту (1918, нині ун-т ім. А. Міцкевича), засн. та перший кер. ін-ту доістор. археології Познан. ун-ту (1919, нині ін-т праісторії); засн. археол. музею у Познані. 1925 здійснив розкопки в с. Білий Потік (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.); результати використав у наук. дослідженнях епохи бронзи.

О. Косько, Ю. Малєв.

КОСТЮК

Богдан Іванович (01. 04. 1924, с. Ярославичі, нині Зборів. р-ну) – громадсько-політичний діяч. Чл. Юнацтва ОУН (1942). Липень–грудень 1944 – зв'язковий спецгрупи зв'язку Волинь–Карпати. Під час нім. окупації закін. торг. школу в м. Золочів (нині Львів. обл.). 1945–46 навчався в пед. уч-щі м. Бережани, 1951 закін. Львів. ун-т (нині нац. ун-т).

Працював дир. 7-річ. школи в с. Малашівці (нині Зборів. р-ну), СШ у с. Баворів (нині Терноп. р-ну). За політ. погляди К. переслідували органи КДБ, 1954 – змушений переїхати у м. Хмельницький, де працював у пед. уч-щі, кооп. технікумі й школах. Автор літературозн. та статей із проблем педагогіки, оповідань, новел, опубл. у рай., обл. і респ. період. виданнях. Твори друкував у літ. зб., альманахах. Автор зб. оповідань та новел “Біль пам'яті” (1996), повісті “Крізь терни та вогні” (2000, обидві – Т.).

І. Олешук.

КОСТЮК

Володимир Іванович (24. 02. 1951, с. Ярославичі Зборів. р-ну) – педагог-організатор, вчений у галузі машинобудування. Канд. тех. н. (1988). Відмінник освіти України (2001). Закін. Золочів. с.-г. технікум (1970, Львів. обл.), Львів. с.-г. ін-т (1979, нині аграр. акад.). Працював ст. інж. рай. сільгосптехніки (1979–85), гол. інж. РАПО

у м. Зборів (1985–92) Терноп. області, згодом – головою правління колгоспу “Відродження” Зборів. р-ну. Від 1996 – дир. Зборів. проф.-тех. уч-ща № 30 (нині технікум ТДГУ). Водночас від 1999 – доц. каф. тех. механіки і с.-г. машинобудування ТДГУ. Автор більше 20 наук. праць, має 7 патентів на винаходи.

І. Дем’янова.

КОСТІЮК

Марта Тимофіївна (05. 01. 1951, с. Озеряни Борщів. р-ну) – оперна співачка (колоратурне сопрано). Лауреат 7-го Всесоюз. конкурсу вокалістів ім. М. Глинки (1975). Закін. Львів. консерваторію (1975, нині муз. акад.). 1975 – стажистка, від 1978 – солістка Великого театру СРСР у м. Москва (нині РФ). Не раз гастролювала за кордоном. Партії: Барбарина (“Весілля Фігаро” В.-А. Моцарта), Джільда, Оскар (“Ріголетто”, “Бал-маскарад” Дж. Верді), Снігуронька (однойм. опера М. Римського-Корсакова), Прилепа (“Пікова дама” П. Чайковського) та ін. Виконує твори укр., рос., зарубіж. композиторів, нар. пісні.

Лит.: Лисенко І. Словник співаків України. – К., 1997.

Л. Щербак.

КОСТІЮК

Роман Костянтинович (14. 02. 1933, с. Більче-Золоте, нині Борщів. р-ну – 23. 05. 1995, м. Київ) – військовик, громадський діяч. Полковник, чл. Центр. проводу КУН (від 1992). Нагорода Гол. управи об’єдн. колиш. вояків-українців у Вел. Британії – Золотий Хрест із мечами 1 кл. (1994). Навчався у військ. уч-щах зв’язку в містах Ленінград (нині Санкт-Петербург) і Кемерово (обидва –

РФ), закін. Ленінград. військ. акад. зв’язку (1969). 1955–86 служив у ЗС СРСР. 1987–91 – нач. опер.-диспетчер. служби в одному з райвиконкомів м. Київ. 1991–93 – голова Київ. орг-ції СОУ, від квітня 1993 – 1-й заст. голови цієї орг-ції.

П. Касінчук.

КОСТІЮК

Степан Володимирович (25. 09. 1958, с. Гермаківка Борщів. р-ну) – краєзнавець, редактор, літератор. Чл. ВУСК (1991), НТШ (1994). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1984, нині нац. у-т). Працював у ред. газет міст Тернопіль та Чернівці. Нині – ст. н. прац. ТОКМ. Займається проблемами істор. та літ. краєзнавства, зокрема, темою козац. мотивів у творчості укр. письменників. Праці опубл. в наук. зб., у періодиці. Гол. ред. краєзн. часопису “Джерело”, ред. кількох видань ТОКМ. Від 2003 – літ. ред. інформ.-метод. вісника “Рада” Терноп. обл. ради. Автор зб. малої прози “Чорне сонце” (2004).

Б. Головин, Б. Савак.

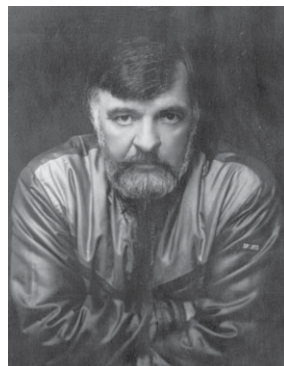
КОСТІЮК

Юрій Григорович (21. 08. 1910, с. Заградівка, нині Високопіл. р-ну Херсон. обл. – 10. 01. 1995, м. Київ) – письменник, драматург, журналіст, перекладач, театрознавець. Чл. СПУ (1940). Канд. мистецтвозн. (1949). Засл. діяч мист-в України (1990). Учасник нім.-рад. війни. З 1-м Укр. фронтом брав участь у боях на Тернопільщині навесні–влітку 1944. Працював у Ін-ті літ-ри ім. Т. Шевченка, ІМФЕ ім. М. Рильського (м. Київ), ред. респ. видань. Автор оповідань, п’єс, сценаріїв кінофільмів, у т. ч. “Мар’ян Крушельницький” (1960), книг з історії театру.

П. Гуцал.

КОСТЮКОВ

В’ячеслав Петрович (05. 06. 1941, м. Київ) – фотохудожник. Чл. Спілки фотохудожників України. Нагорода СРСР. Лауреат міжнар., всесоюз. і всеукр. виставок. Працював учителем, фотокором рай. газет у містах Кременець (1962–64) та Збараж (1967–71). Нині – у Тернополі: дир. ТЗОВ

“Жіночий портрет”, при якому діє музей історії фотографії (буд. побуту “Роксолана”). Автор фотовиставок “Моя любов – жінка” (міста Москва, Санкт-Петербург, Уфа, Томськ, Барнаул, Новосибірськ – всі нині РФ; Брест, Вітебськ – нині Білорусь, Запоріжжя, Харків, Тернопіль), “Фотомодель Олеся та її мистецтво” (Львів, Тернопіль, Київ – приміщ. ВР України; 45 фотографій К. та 17 малюнків фотомоделі О. Неппи-води) та ін.

Х. Весна.

КОСТЮЧЕНКО

Володимир Іванович (28. 07. 1968, м. Тернопіль) – банкір, фінансист. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1989, нині ТАНГ). 1989–90 – економіст відділ. “Агропромбанку” у м. Червоноармійськ, нині Радивилів Рівнен. обл.). Від 1990 – в Тернополі: ревізор, нач. ревіз. відділу, провід. економіст, зав. сектору роботи з проблем. активами відділу безпеки банків. діяльності Терноп. обл. дирекції банку “Україна” (1990–99); нач. відділу кредитування та екон. аналізу Терноп. відділ. “Укресімбанку”. Від 2004 – дир. Терноп. філії АТ “Укрінбанк”.

В. Фроленков.

КОСТЮШКО (КОСЦЮШКО)

Тадеуш (Kościuszko Tadeusz; 04. 02. 1746, фільварок Меречовщина, нині Івацевиц. р-ну Брест. обл., Білорусь – 15. 10. 1817, м. Золотурн, Швейцарія; прах перепохов. у м. Краків, Польща) – польський військовик, державний діяч. Під час повстання 1794 у Польщі обраний кер. держави – диктатором; на поч. виступу прибув до м. Кременець для орг-ції загонів шляхти повіту. В бою під Мацетовицями 10 жовтня того ж року поранений, потрапив у рос. полон. Від 1796 жив у США, згодом – у Франції та Швейцарії.

Г. Чернихівський.

КОСТЯНИЦЯ

(*Rubus saxatilis* L.; нар. назва – косянка, малина скальна) – регіонально рідкісна трав'яниста

та рослина родини Розові (Rosaceae). Внесена до Переліку рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Рос-те в міш. лісах. Плоди К. здавна використовують у нар.

медицині; добрий медонос.

Г. Синиця.

КОСТЯНТІНІВКА

– село у Тернопільському районі. Підпорядк. Малоходачків. сільраді. До К. 1970 приєднали х. Дернілівка. Розташ. на березі р. Качава, за 17 км від райцентру, заліз. ст. на лінії Тернопіль–Скалат. Насел. 157 осіб (2003). Відоме від 18 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Союз українок”, кооператива. Є церква (1990; мур.). Збеглися “фігури”, спорудж. для захисту насел. від грому, засухи, тифу. Спорудж. пам'ятник воякам УПА (1993). Діє б-ка. У К. народ. режисер *Є. Ваєрик*.

Р. Войцехівський, В. Уніят.

КОСТЯНТИНОВА

Галина Петрівна (30. 04. 1929, м. Охтирка Сум. обл.) – дикторка Тернопільського обласного радіо. Нагород. ді СРСР. Учасниця нім.-рад. війни. Закін. серед. шк. у м. Чортків, навчалася у ВПШ у м. Київ. 1947–2001 працювала диктором обл. радіо.

Лім.: Маслій М. Галина Костянтинова: “Якось мені на вулиці поцілував руку незнайомий чоловік, сказавши, що його мама закохана у мій голос” // Місто. – 2004. – 28 квіт.

Х. Весна.

КОТЄЛКО

Галина Миколаївна (22. 04. 1953, с. Денисів Козів. р-ну) – вишивальниця, бібліотекар. Лауреат 2-го Всесоюз. фестивалю нар. творчості (1967). Закін. школу в родин. селі, бібліот. відділ Тербовлян. культ.-освіт. уч-ща (1972, нині вище уч-ще культури). Працює зав. б-ки у с. Де-

нисів. Учасниця виставок у містах Тернопіль, Львів, Київ, Москва (нині РФ), смт Козова.

В. Хома.

КОТЕЛ'ЯНСЬКИЙ

Лев Осипович (1852, м. Кременець – 1879, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – літератор. Закін. правн. ф-т Петербур. ун-ту (1878), примикав до народників. 1878–79 – кер. відділу г. “Русская правда”. Автор низки публікацій у рос. період. виданнях, серед гол. тем – становище рос. селянства.

Ю. Ковальков, Д. Файнштейн.

КОТІРСЬКИЙ

Валентин (Koterski Valentin; серед. і 2-а пол. 18 ст.) – польський живописець. Працював самостійно, переважно як копійст. У травні–червні 1787 за вказівкою польс. короля Станіслава Августа перебував у м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну) в замку вел. корон. маршалка М. Мнішека, де копіював для рос. цариці *Катерини II* вел. картини: “Заручини Марини Мнішек з Димитрієм Самозванцем у Кракові”, “В'їзд Марини Мнішек до Москви”, “Коронація в Успенському соборі”. Копії виконані, ймовірно, у 2-х примірниках. Зберіг. в Ермітажі в м. Санкт-Петербург (до 1854, нині РФ), згодом – в Збройовій палаті Кремля в м. Москва (нині РФ), корол. замку в м. Варшава (до 1939, Польща). Подальша доля робіт невідома.

І. Дуда.

КОТІК

Олександр Семенович (03. 12. 1955, м. Тернопіль) – господарник, громадський діяч. Депутат обл. ради (1988–90), міськ. ради (1998–2002). Закін. Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1982, нині ТДТУ). Працював у міськпобуткомбінаті, облпобутуправлінні. Гол. інж. (1987–88), дир. Терноп. міськпобуткомбінату (1988–92), дир. ТОВ “Мрія” (від 1992). Від 2004 – 1-й заст. голови Терноп. обл. орг-ції НДПУ.

Вас. Ханас.

КОТИЛЬОНОВИ ЗАБАЇВИ

– вечори танців і відпочинку молоді в Галичині, зокрема на Тернопільщині. Побутували 1920–30-ті, починалися в першу неділю після Водохрещення і відбувалися щотижня до Великого посту перед Великоднем. Назва – від слова “котильйон” (франц. – бальний танець, що складається з вальса, мазурки, польки та ін.). Взяли дівчата й хлопці збиралися у вел. хаті, як правило, у читальні “Просвіти”, якщо вона була в селі; з настанням теплої пори – на вигоні чи

майдані. Відбувалися К. з. під кер. розпорядника – “короля”, якого обирали на кожний тиждень; у його обов'язки входило замовляння музики, дотримання порядку, орг-ція буфету, оголошення танців тощо. Відзнакою “короля” і “королеви”, яких обирали на початок забави, були в одних селах – букети, в інших – т. зв. “фрезівки” (кілька зшитих стрічок, прикрашених квітами). Коли оголошували танець, кожна дівчина підходила до вподобаного хлопця і чіпляла йому на груди справа букетик, подіб. до весільного. Після танцю юнак вів дівчину до буфету, з вдячністю за запрошення до танцю пригослав її ласощами. К. з. відбувалися весело й гамірно: учасники танцювали, співали, жартували, влаштовували ігри та розиграші. Зібрані на К. з. кошти віддавали на добродійні справи. Нині К. з. відтворив нар. аматор. обрядово-фольклор. колектив с. Плебанівка Тербовлян. р-ну.

М. Кришук, Б. Синьєнка.

КОТІВ

– село у Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Молохів. Розташ. на березі р. Золота Липа, за 10 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Потутори. Насел. 531 особа (2001). Відоме від 16 ст. як Кутів. 17–19 ст. К. володіла родина Потоцьких, від якої він перейшов до Червінських, згодом – Парадовських. Міські права насел. пункт отримав за Потоцьких; вони споруд. замок, який 18 ст. перебув. на палац. 1902 внаслідок пожежі згоріло 18 госп-в. Під час 1-ї світ. війни майже всі будівлі, в т. ч. церква були знищені. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква св. Покрови (1936, мур.). Встанов. пам'ят. хрести на честь скасування панщини і 950-річчя Хрещення України, насипано символ. могилу воякам УПА (1991). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. громад. діяч, історик *М. Лабунька*. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки висоц. культури.

В. Уніят, Б. Хаварівський.

КОТІВКА

– село в Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Смельівка й Теклівка. Розташ. на берегах р. Нічлава, за 27 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Копичинці. Насел. 842 особи (2003). Відоме від 2-ї пол. 17 ст. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” й ін. укр. т-ва. Є церква св. Івана Хрестителя (1995, мур.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), 4 “фігури” св. Ан-

Школа і пам'ятник воїнам-односельцям,
полеглим у німецько-радянській війні.

ни (1873), “фігура” Пресв. Богородиці (1898). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, ТзОВ “Агрофірма “Маяк”, торг. заклад. У К. працює Герой соц. праці *І. Сороколіт*, працював Герой соц. праці *Р. Нарядка*.

Г. Гуменна, Б. Мельничук.

КОТКО

Григорій Романович (04. 04. 1943, с. Мала Лепетиха, нині Великолепетис. р-ну Херсон. обл.) – співак (баритон). Засл. арт. УРСР (1978). Навчався в студії обл. муз.-драм. театру і муз. уч-щі в м. Запоріжжя (1961–63). 1963–66 працював в Ансамблі пісні й танцю Балт. ВМФ. 1966–67 навчався у Мін. консерваторії (Білорусь). 1966–68 – соліст Ансамблю пісні й танцю Білорус. і Північно-Кавказ. військ. округів. 1968–71 працював у філармоніях міст Миколаїв і Чернівці. 1971–87 – соліст Терноп. обл. філармонії. Від 1988 – у РФ. У репертуарі К. – рос. та укр. нар. пісні, пісні вітчизн. і зарубіж. композиторів. Виступав із концертами в містах Москва (нині РФ), Київ та ін. столицях колиш. республік СРСР. Гастролював у Болгарії, Данії, Польщі.

І. Дуда.

КОТКО

Дмитро Васильович (17. 01. 1892, с. Балки, нині Василів. р-ну Запоріз. обл. – 18. 11. 1982, м. Львів) – хоровий диригент, фольклорист, основоположник професійного хорового співу в Західній Україні. Навчався в учит. школі (1906–09), духовній семінарії в м. Ардон публ. м. Владикавказ (1910–13, нині РФ). 1916 – у рос. армії. Від 1918 керував військ. духов. оркестрами в Армії УНР; у листопаді 1920 перейшов з армією р. Збруч, на

тер. Тернопільщини потрапив у польс. полон. У кінці 1921 створив перший укр. проф. мандр. хор – “Хор Дмитра Котка” (в ін. періоди – “Український Наддніпрянський хор”, “Український хор Дмитра Котка”, “Гуцульський хор”). На поч. 1925 хор вперше виступив у м. Тернопіль (тоді записав від лірників пісню “Через поле широкее”), в містах Кременець, Заліщики, Підгайці. Велике турне хору по Тернопільщині відбулося 1926. 1935 К. організував чол. хор, на базі якого 1939 створ. хор. капела “Трембіта” (м. Львів); 1940–41 – її кер. 1945–51 – худож. кер. Гуцул. ансамблю пісні й танцю (м. Станіслав, нині Івано-Франківськ). 1951–56 – репресований. Від 1958 – у м. Львів: кер. капели сліпих бандуристів УТОС, церк. хору в соборі св. Юра та ін. Здійснював обробки нар. пісень.

І. Дуда, Я. Павлів.

КОТОВИЧ

Анатолій Васильович (16. 05. 1890, м-ко, нині с. Кодня Житомир. р-ну однойм. обл. – 19. 02. 1964, м. Бавнд-Брук, шт. Нью-Джерсі, США) – педагог, редактор, журналіст, релігійний діяч. Професор. Закін. Житомир. духовну семінарію (1909), психоневрол. ін-т і ун-т у м. Петербург (1914, нині Санкт-Петербург, РФ), природн. ф-т Юр’єв. ун-ту. Вчителював у м. Сарни на Волині (нині Рівнен. обл.). Від 1927 – в м. Кременець: ред. ж. “Духовний сіяч” (до 1931), співробітник ред. ж. “Церква і нарід” (1935–38), завідував архівом Волин. духовної консисторії (1935–39), належав до Комісії для перекладу Святого письма та богослужіб. книг укр. мовою. Після вересня 1939 – вчитель у школах міста. 1941–43 – викл. с.-г. школи у с. Білокриниця, одночасно – співроб. г. “Крем’янецький вісник”. 1944–49 – у таборах для переміщ. осіб у Німеччині. 1951 емігр. до США (м. Бавнд-Брук). Тут організував архів-б-ку Укр. православ. осередку, яким керував архієпископ *Мстислав (Скрипник)*. Автор кн. “Свята Ольга, велика княгиня України” (1963), низки публікацій у церк. виданнях, “Літописі Волині” та ін.

Г. Чернихівський.

КОТОВСЬКИЙ

Григорій Іванович (12 (24). 06. 1881, м-ко Ганчешти, нині м. Гинчешть, Молдова – 06. 08. 1925, похов. у м. Бірзуль, нині Котовськ Одес. обл.) – радянський військовик. У липні 1920 командував кавалер. бригадою 45-ї стріл. дивізії ЧА в боях із польс. військами у Кременец. пов.; бригада, зокрема, розбила підрозділи ворога

біля сіл Вел. Дедеркали (нині Шумс. р-ну) і Горинка (нині Кременец. р-ну). 24 листопада 1920 перебував у м-ку, нині смт Підволочиськ як представник командування ЧА після завершення боїв із ч. Армії УНР.

П. Гуцал.

КОТОРОВИЧ

Богодар Антонович (03. 07. 1941, м. Грубешів, нині Польща) – скрипаль. Нар. арт. УРСР (1979). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1985). Закін. консерваторію в м. Москва (1966, нині РФ). Живе і працює в м. Київ: соліст філармонії (від 1967), викл., проф. (від 1985) консерваторії (нині нац. муз. акад.), кер. інструмент. ансамблю “Київські солісти”. 18 травня 1993 разом зі своїми учнями виступав із концертами у Терноп. обл. філармонії.

Х. Весна.

КОТЇЗІВ

– село у Тербовлянському районі. Центр сільради. У зв’язку з пересел. жителів х. Мала Підліщівка виключ. з облік. даних. Розташ. за 43 км від райцентру і 20 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 459 осіб (2003). Перша писемна згадка – 1581. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок”. Є дві церкви УГКЦ (1989 та 1990), каплиця. Встанов. “фігуру” св. Якова (поч. 20 ст.), пам’ят. знак полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1975), пам’ят. хрест на честь скасування панщини (віднов. 2002). Насип. брат. могили на місці перепохов. (1934) австр. вояків, на місці поховання (1944) учасників нац.-визв. змагань, символ. могилу воякам УПА (1999). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У К. народ. економіст, етнограф *В. Навроцький*, правник, громад. діяч *О. Яворський*.

О. Динька, В. Уніят.

КОТЮЖИНИ

– село у Збараському районі. Підпорядк. Великоківнин. сільраді. До К. приєднано х. Котюжинський (Ізраїли). Розташ. на лів. березі р. Горинь, за 29 км від райцентру і 19 км від найбл. залізн. ст. Ланівці. Насел. 561 особа (2003). Відоме від 2-ї пол. 17 ст. Діяли “Просвіта”, “Союз українок” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Великомученика Степана (1930, дерев.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975, скульп. Ю. Рожкін). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Полісся-Агро”. Побл. К. виявлено археол. пам’ятки

трипіл. та давньорус. культур; розташ. *Котюжин. ділянка* – ботан. пам’ятка природи.

В. Коляда, В. Уніят.

КОТЮЖИНСЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. на пд. околиці с. Котюжини Збараз. р-ну, фрагмент заплави р. Горинь. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 26. 12. 1983 № 496 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні місц. селян. спілки. Пл. 9,3 га. Під охороною – водно-болотна рослинність, типова для Зх. Лісостепу.

І. Бай.

КОТЯН

Сутойович (рр. і м. н. та см. невід.) – половецький хан першої половини 13 століття. 1221 перебував побл. м. Тербовль (нині Тербовля), уклав союз із *Данилом Галицьким* та *Мстиславом Удатним*. 1223 на боці рус. військ брав участь у битві з монголо-татарами на р. Калка. 1230 – союзник Д. Галицького у б-бі з угорцями.

Вас. Ханас.

КОТЯЧИН-БИКІВЦІ

– загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташ. побл. с. Жолоби Шумс. р-ну, в кв. 37–39 Забарів. лісництва Кременец. держлісгоспу в межах ліс. урочищ “Котячин” і “Биковиччина”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 06. 1986 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 178 га. Під охороною – числ. мислив. фауна. Трапл. борсук лісовий, занес. до Черв. книги України, заєць сірий, куниця лісова, білка, козуля і лисиця звичайні, кабан дикий. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя надані у користування Шумс. рай. орг-ції УТМР як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КОТЯЧІ ЛАПКИ ДВОДОМНІ

(*Antennaria dioica* (L.) Gaertn.; нар. назва – котячка, кошача лапка) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина з родини Айстрові (Asteraceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає в сосн. і міш. лісах, на узліссях, схилах. Трапл. дуже

рідко. Під охороною – у природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”. Рослина декор., лікарська.

Г. Свинця.

КОХАН

Григорій Романович (23. 06. 1931, с. Бортків, нині Золочів. р-ну Львів. обл.) – кінорежисер. Засл. діяч мист-в УРСР (1981). Держ. премія СРСР (1978). Від 1969 – на Київ. кіностудії ім. О. Довженка. Поставив фільми “Хліб і сіль” (1970), “Ярослав Мудрий” (1981), “Кармелюк” (1986), “Циганка Аза” (1987) та ін. К/ф “Страчені світанки” (сценарій *Г. Штоня*) знімав (1995) на Бережанщині; у лютому 1996 в м. Бережани відбувся з участю К. прем’єр. показ кінострічки.

Б. Мельничук, Г. Моліцька.

КОХАНЕНКО

Євген Теодорович (справж. прізвище – Кохан; 10. 02. 1886, с. Винятинці, нині Заліщиц. р-ну – 16. 10. 1955, м. Полтава) – актор, режисер. Чоловік *К. Коханенко*. Засл. арт. УРСР (1930). Після закін. учит. семінарії у м. Львів (1905) – актор театру т-ва “Руська бесіда” (до 1914). Спів-орг-тор труп драм. театру ім. Лесі Українки в м. Київ, 1-го робіт.-селян. театру на Одещині (1924–25), укр. театру “Жовтень” у м. Ленінград (1930–31, нині Санкт-Петербург, РФ). Працював у театрах міст Одеса, Харків, Умань (Черкас. обл.), Полтава, Вінниця, Київ. укр. драм. театрі ім. І. Франка (1922–46, з перервами). Ролі: у театрі – Возний (“Наталка Полтавка” І. Котляревського), Курц (“Хазяїн” І. Карпенка-Карого), Антоніо (“Багато галасу даремно” В. Шекспіра); у к/ф “Крокувати заважають” (1930), “Разом з батьками” (1932), “Чарівний сад” (1935) та ін. Постановник вистав “Одержима” (1922) та “Лісова пісня” Лесі Українки (1919, 1927), “Тартюф” Ж.-Б. Мольєра (1922, 1924) та ін.

П. Медведик.

КОХАНЕНКО

Климентина Дем’янівна (18. 07. 1884, м. Калущ, нині Івано-Фр. обл. – 1929, м. Київ) – актриса. Сестра *І. Рубчака*, дружина *С. Коханенка*. Працювала в м. Львів у театрі т-ва “Руська бесіда” (1903–11, 1913–14), з яким гастролювала на Тернопільщині; в укр. трупах і театрах міст Київ та Одеса, у Київ. укр. драм. театрі ім. І. Франка.

Б. Мельничук.

КОХАНІВКА

– село у Збаразькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Гнидава та Діброва. До К. приєднано хутори Гай, Нивка, Середній Горб,

Сіножаття. Розташ. на берегах р. Свинорийка, за 30 км від райцентру. Насел. 272 особи (2001). Перша писем. згадка – 1628. Є 2 церкви св. Покрови (19 ст., кам.; 1914, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967). Діють клуб, б-ка, ФАП.

Г. Онищук, В. Ханас.

КОХАНОВСЬКИЙ

Антон (1817, м. Тернопіль – 10. 09. 1906, м. Чернівці) – правник, громадський діяч. Почес. громадянин і почес. президент Чернівців (1905). Закін. г-зіо у Чернівцях, правн. ф-т Львів. ун-ту. Працював адвокатом у містах Львів, Станіслав (нині Івано-Франківськ), від 1850 – в Чернівцях. 1866–74 – бургомістр, водночас від 1868 – голова Буковин. палати адвокатів, депутат (віце-маршалок) Буковин. край. сейму, 1874–84 – маршалок (голова) сейму. 1873, 1879 К. обраний до Держ. ради Австрії. 1887–1905 – знову бургомістр Чернівців. 1992 іменем К. названа вулиця в цьому місті.

Б. Хаварівський.

КОХАНСЬКА-СЕМБРИХ

Марцеліна Пракседа (Kochańska-Sembrich Marcelina Prakседа; в заміжжі – Стенгель (Stengel); 18. 02. 1858, с. Вишнівчик, нині Тереховлян. р-ну – 11. 01. 1935, м. Нью-Йорк, США) – польська співачка (колоратурне сопрано). Закін. Львів. консерваторію, навчалася співу в м. Відень (Австрія). Гастролювала у містах Європи (Відень, Варшава, Лондон, Дрезден, Мадрид, Львів, Краків та ін.). 1883 співала у Метрополітен-Опері в м. Нью-Йорк (США), 1898–1909 – її солістка. Залишила сцену 1912. Працювала проф. співу в муз. школах міст Нью-Йорк (від 1914) та Філадельфія (від 1924). 1930 в ж. “Музика” (США) опубл. спомина К.-С. про її артистичну працю.

П. Гуцал, Б. Пиндус, С. Ткачов, В. Ханас.

КОЦАЙ

Богдан Григорович (05. 04. 1935, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну) – художник, педагог. Засл. прац. культури УРСР (1984). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1963, нині нац. ун-т). Вчителював, від 1975 – дир. Львів. уч-ща декор. і приклад. мист-ва ім. І. Труша (нині коледж декор. й

ужитк. мист-ва). Автор натюрмортів, ікон та ін. живопис. творів; статей на істор.-мист. теми в період. виданнях, розвідки про Роксолану.

Ю. Болюх, **В. Хома**.

КОЦИК

Роман Іванович (1895, с. Хмелева, нині Заліщиц. р-ну – 11. 04. 1970, м. Рочестер, шт. Нью-Йорк, США) – інженер, агроном-дослідник, громадсько-політичний діяч. Закін. високу аграрн. школу в м. Відень (1927, Австрія). Під час 1-ї світ. війни – в австр. армії, потрапив у рос. полон, звідки 1917 втік. У м. Балта (нині Одес. обл.) – секр. обл. ком-ту Селян.

спілки; тут українізував г-зію та комерц. школу, де викладав; дописував до укр. преси. Після проголошення ЗУНР – урядовець держ. повіт. комісаріату в м. Заліщики. Згодом у м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський) – урядовець з особл. доручень при Мін-ві внутр. справ, нач. відділу при Мін-ві фінансів УНР. Від 1929 працював на с.-г. дослід. станції у с. Шутроминці (нині Заліщиц. р-ну). Від 1936 – чл. Польс. держ. помологічної комісії Пд. Поділля. 1939 виїхав до Німеччини, працював агрономом. 1949 емігрував до США (міста Меріленд і Рочестер). Автор публікацій у наук. і популяр. виданнях.

Лит.: 3 любов'ю до краю: Бібліографічний посібник. – Заліщики, 1998.

В. Барна, Б. Мельничук.

КОЦІЙОВСЬКИЙ

Микола (1928, с. Потутори, нині Бережан. р-ну) – громадський діяч. Від 1944 – чл. Юнацтва ОУН. Після 2-ї світ. війни – в переселен. таборах у Німеччині, від 1949 – у Вел. Британії. 1952 виїхав до Канади (м. Садбері). Працював у нікел. індустрії. Чл. Спілки укр. молоді (СУМ) у Німеччині й Англії (голова осередку), чл. Союзу українців у Вел. Британії; в Садбері – голова СУМ (12 р.), голова відділу ЛВУ (10 р.). Дописувач до “Томону України” та ін. газет; голова буд. ком-ту зі спорудж. пам'ятника укр. першопоселенцям у Садбері.

Х. Весна.

КОЦІРА

Степан Євгенович (11. 11. 1958, с. Буцики, нині Гусятин. р-ну) – господарник, громад-

ський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 3-х склик. (1990, 1998, 2002). Чл. президії облради; голова пост. комісії облради з питань аграр. та соціал. політики на селі, земел. відносин, перероб. і харч. пром-сті. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1979, нині ТАНГ). Працював економістом, гол. економістом, заст. голови правління колгоспу в селах Гусятин. р-ну. Від 1987 – голова правління колгоспу, від 2000 – голова агрофірми “Нічлава” у с. Коцюбинці однойм. р-ну.

М. Токарчук.

КОЦКО

Адам Андрійович (24. 12. 1882, с. Шоломия, нині Пустомитів. р-ну Львів. обл. – 01. 07. 1910, м. Львів) – громадсько-політичний діяч. Навчався в г-зіях у містах Бучач, Бережани, Львів, на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Подорожував по Галичині (зокрема тер. сучас. Тернопільщини), Надніпрян. Україні. Заарешт. за розповсюдж. нац.-визв. листівок, орг-цією страйків. Емігрував до США, працював на шахтах, ковалем у містах Мілвокі та Чикаго. Повернувся до Львова, борець за укр. ун-т у цьому місті. Автор низки статей у періодиці про насел. пункти Галичини, перебування в США. К. вбив польс. шовініст під час студент. виступів в ун-ті; на похороні було бл. 20 тис. осіб, у т. ч. жителі Тернопільщини. *І. Блажкевич* написала поезію “Над свіжою могилою Адама Коцка” (1910), про нього йдеться у романі “Губернаторські вали” (1981) *С. Куртяка*. 1990 на одному із корпусів Львів. ун-ту (нині нац. ун-т) на честь К. встанов. пам'ят. таблицю.

Лит.: *Ониськів М.* Гроном вість пронеслася // Вільне життя. – 2000. – 2 серп.

М. Ониськів.

КОЦОВСЬКИЙ

Володимир Михайлович (10. 09. 1860, с. Отиневичі, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 11. 02. 1921, м. Сокаль, однойм. обл.) – літературознавець, літератор, перекладач, педагог. Д-р філософії (1895), проф., дійс. чл. НТШ (від 1886). Закін. Львів. ун-т. Автор праць про *М. Шаукевича*, “Історично-літературні замітки до “Слова о полку Ігоревім” (1893), статей у період. ви-

даннях, поезій та ін. літ. творів. Співорг-тор і учасник мандрівки укр. студент. молоді Тернопільщиною 2–14 серпня 1885; виступав на зібраннях у містах Тернопіль, Тереховля, Хоростків (нині Гусятин. р-ну).

П. Гуцал.

КОЦУЛИМ

Михайло (15. 08. 1886, с. Білий Потік, нині Чортків. р-ну – 1962, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді, просвітянський діяч. Прибув до Канади перед 1-ю світ. війною. Співзасн. у м. Монреаль т-ва “Просвіта”, його голова (1929–30, 1935, 1950, 1951). Ініціатор створ. (1933) т-ва “Просвіта” ім. Т. Шевченка в посел. Лашіні. Автор спомину “Як я став свідомим українцем в Канаді”.

Б. Волинський.

КОЦЮБІНСЬКИЙ

Михайло Михайлович (05 (17). 09. 1864, м. Вінниця – 12 (25). 04. 1913, м. Чернігів) – письменник, літературний критик, перекладач, громадсько-освітній діяч. Працював у Бессарабії, Криму, м. Житомир, від 1897 – у Чернігові. Автор оповідань, новел, етюдів, поезій у прозі, казок, нарисів, статей, повістей “На віру” (1891), “Fata morgana” (1910), “Тіні забутих предків” (1911; у збиранні матеріалів для твору в с. Криворівня на Гуцульщині (нині Верховин. р-ну Івано-Фр. обл.) письменникові допомагав уродж. Тернопільщини *Л. Гарматій*). 1890 К. зупинявся у м-ку (нині смт) Підволочиськ, їдучи до Львова. Підтримував друж. стосунки з *В. Гнатюком*, *Б. Лепким*, *А. Чайковським*. У червні 1906 перебував у м. Кременець на запрошення *В. Боровика*, відвідав м-ко Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), м. Почаїв (нині Кременец. р-ну), Шумськ, ін. насел. пункти Кременец. повіту; 1964 на будинку в Кременці, де гостював К., встановлено пам’ят. таблицю. В. Гнатюк видав кн. “Лука Гарматій і його спомини про М. Коцюбинського” (1925).

В. Слюзар, Г. Чернихівський.

КОЦЮБІНЦІ

– село у Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Чагарі. До К. приєднано х. Ліски. Розташ. на березі р. Нічлава, за 24 км від райцентру й 11 км від найбл. залізн. ст. Копичинці. Насел. 1821 особа (2003). Є версія, що тут раніше було місто Підвишенці, яке 16 ст. зруйнували татари (на поч. 20 ст. виднілися залишки мурів замку). Перша писем. згадка – 1562. 1915 згоріло 57 господарств. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Рідна школа”, “Союз украї-

У центрі села.

нок”, кооператива. Є церква св. Михаїла (1899, мур.), костюл, капличка Матері Божої. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, мемор. таблицю поетові *М. Тарновському* (1975), насип. символ. могила УСС (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, цегел. з-д. Є літ.-мемор. кімната М. Тарновського. У К. народ. піаністка *Р. Білинська*, господарник *Я. Душницький*, письменник, перекладач *М. Каній*, літераторка Марія Тарновська, ком-р стріл. полку УГА *Й. Крушельницький*. Пobl. К. виявлено поховання доби міді.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КОЦЮБІНЧИКИ

– загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташ. у межах Коцюбинців, Сокиринець та Босир. сільрад Чортків. р-ну, в кв. 68–74 Гусятин. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Коцюбинчики”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 06. 1986 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва (345 га) і згаданих сільрад. Пл. 3205 га. Під охороною – числ. мислив. фауна. Трапл. білка, борсук (занес. до Черв. книги України), козуля і лисиця звичайні, заєць і куріпка сірі, куниця лісова. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя надані у користування. Чортків. рай. орг-ції Укр. т-ва мисливців і рибалок як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КОЦЮБІНЧИКИ

– село у Чортківському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Зелена. Розташ. обл. р. Збруч, за 42 км від райцентру і 16 км від найбл. залізн. ст. Скала-Подільська. Насел. 595 осіб (2001). Відоме від 16 ст. Під час визв. війни 1648–54 К. частково спалили татари. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, кооператива. Є церква св. Миколая (1995, кам.). Встанов. “фігуру” св. Флоріана (1654), пам’ят. хрест на честь скасування панщини, спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967), Т. Шев-

ченку (1993), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991), збереглася т. зв. козац. могила. Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв'язку. У К. народ. педагог; громад. діяч *Ф. Гаврилюк*, художник *І. Мельничук*, історик, літератор, публіцист, громад. діяч *В. Томків*. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки доби міді, бронзи, рим. монети 3 ст. та давньорус. культури.

В. Лашта, Я. Чорніта.

КОЦЮБКО

Андрій Степанович (09. 05. 1969, смт Козлів Козів. р-ну) – спортсмен (легка атлетика). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1994, нині ТНПУ). М. сп. України з легкої атлетики (1993). 1995 – бронз., 1996 – сріб. призер чемп-ту України з марафон. бігу. Переможець 89-кілометр. надмарафон. дистанції “Від Лондона до Брайтона” (2001; 6 год. 42 хв.). 2002 – переможець відкритого чемп-ту Голландії на дистанції 100 км. Виступає за ФСТ “Колос”.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КОЦЮЛІМ

Мирослав Петрович (07. 01. 1943, с. Стара Ягільниця Чортків. р-ну) – актор, режисер. Чоловік *О. Коцюлим*. Нар. арт. України (1999). Премія ім. А. Бучми (1997; за роль Пузири у виставі “Хазяїн” *І. Карпенка-Карого*), 2-а респ. премія (1985; за роль у виставі *О. Дударєва* “Рядові”), 1-а премія на фестивалі “Тернопільські театральні вечори” (1999; за роль Ромула Великого в однойм. спектаклі за п'єсою *Ф. Дюрренматта*). 1-а премія у номінації “За честь, достоїнство і вірність професії” на фестивалі “Прем'єри сезону” (2004, м. Івано-Франківськ). Закін. СШ у с. Бі-

лобожниця Чортків. р-ну, театр. студію при Львів. укр. академ. драм. театрі ім. М. Заньковецької (кл. *О. Рінка*). Від 1963 – у Терноп. обл. муз.-драм. театрі (нині академ. театр). За сумісництвом 1969–97 – реж. і актор самодіял. нар. театру в с. Озерна Зборів. р-ну (поставив 34 вистави). Серед ролей: Стецько (“Сватання на Гончарівці” *Г. Квітки-Основ'яненка*), Гордій (“Доки сонце зійде, роса очі виїсть” *М. Кропивницького*), Омелько, Пузир (“Мартин Боруля”, “Хазяїн” *І. Карпенка-Карого*), Карагач (“Таке довге, довге літо” *М. Зарудного*), Городничий (“Ревізор” *М. Гоголя*), Ксьондз (“Тарас Бульба” за *М. Гоголем*), проф. Радев (“Ця маленька земля” *Г. Джагарова*), Ведутто (“Моя професія – синьйор з вищого світу” *Дж. Скарначчі* та *Р. Тарабузі*) й ін.

Лит.: Мельничук Б. Сто сердець в одному // Вільне життя. – 1993. – 5 січ.; Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

Х. Весна, Г. Івахів.

КОЦЮЛІМ

Олена Григорівна (28. 10. 1942, с. Орлівка, нині Примор. р-ну Запоріж. обл.) – актриса. Дружина *М. Коцюлима*. Закін. хореогр. відділ. Дніпроп. театр. уч-ща (1963). Відтоді – у Терноп. обл. муз. драм. театрі (нині академ. театр). Ролі: Катря (“Матинаймика” *І. Тогобочного* за *Т. Шевченком*), Неля (“І змовкли птахи” *І. Шам'якіна*), Ганя (“Таке довге-довге літо” *М. Зарудного*), Мотря (“Силою не будеш милою” *М. Ножкіна* і *В. Соловйова-Седого* за мотивами п'єси “Шельменко-денщик” *Г. Квітки-Основ'яненка*), Химка (“За двома зайцями” *М. Старицького*), Луїза (“Будьте здорові” *П. Шено*).

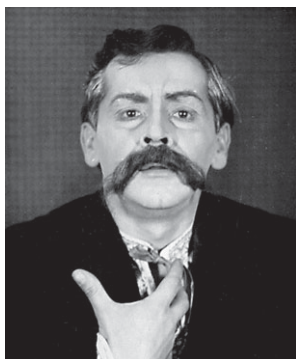
В. Фроленков.

КОЦЯТКЕВИЧ

Владислав (Kociatkiewicz Władysław; 1840, м. н. невід. – 03. 05. 1881, с., нині смт Велика Березовиця Терноп. р-ну) – польський громадський діяч, журналіст. Д-р права. Закін. Львів. ун-т, доктор. ступінь здобув у Ягеллон. ун-ті в м. Краків (Польща). У м. Львів – співзасн. робіт. т-ва “Зірка” (1868), ред. двотижневика “Рукодільник” (від 1869). Друкувався у

До ст. **КОЦЮЛИМ Мирослав Петрович**

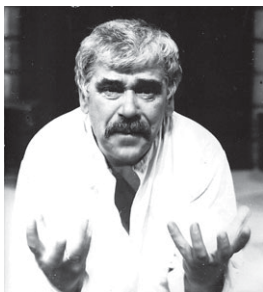
У "Кайдани порвіте"
М. Левченка.

У "Як сходило сонце"
І. Микитенка.

Із Б. Стецьком у "Рядових"
О. Дударєва.

Пузир у "Хазяїні"
І. Карпенка-Карого.

У "Ромулі Великому"
Ф. Дюрренматта.

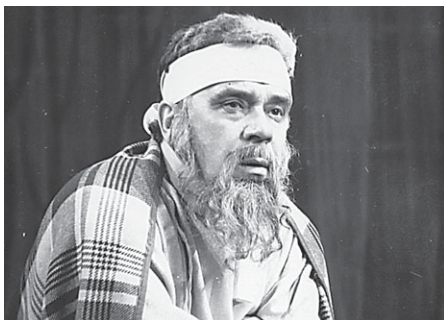
Омелько у "Мартині Боруді"
І. Карпенка-Карого.

Із О. Коцюлим у "Житєйському морі"
І. Карпенка-Карого.

Із М. Петрущенком у "Летючій миші"
Й. Штрауса.

Лейба у "Жидівці-вихрестці"
І. Тогобочного.

Степан у "Маклені Грасі"
М. Куліша.

Городничий у "Ревізорі"
М. Гоголя.

“Львівському щоденнику”, “Краю” (Краків) та ін. виданнях.

П. Гуцал.

КОЧЕРОВ

Василь Григорович (1921, с. Телегіно Колишлей, р-ну Пензен, обл, нині РФ – 27. 07. 1944, с. Щуткув pobl. м. Любачів, Польща) – військовик. Гвардії ст. сержант. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна, Черв. зірки, Вітчизн. війни 2 ступ. та ін. Учасник нім.-рад. війни від червня 1941. Відзначився у боях на тер. Тернопільщини в березні–квітні 1944, зокрема біля с. Варваринці Тереховлян. р-ну та при форсуванні р. Дністер pobl. м. Залішки. Загинув у бою.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КОЧІЙ

Семен Степанович (12. 02. 1897, с. Плєсківці, нині належ. до с. Чернихів Зборів. р-ну – 29. 09. 1990, м. Чикаго, США) – лікар-дантис, громадський і релігійний діяч, журналіст, меценат. Відзначення-грамота й золота медаль “За заслуги для Церкви і Вселенського Архієрея Папи Римського” (1985), Почес. грамота УЛТ Пн. Америки (УЛТПА). Чл.

Амер. дантис. орг-ції, управи УЛТПА, довголіт. адміністратор, заст. ред. “Лікарського вісника” УЛТПА. Навчався у г-зії в м. Тернопіль, товаришував із *Й. Слітим*. Від 1912 – в м. Чикаго (США). Закін. дантис. ф-т Нортвестерн. ун-ту (1931). Працював бактеріологом і гістологом при Чиказ. уряді здоров’я. Відкрив приват. дантис. клініку в Чикаго, де працював до 1983. Одночасно 20 р. – інструктор дантис. хірургії при Нортвестерн. ун-ті. Учасник хору ім. М. Лисенка, секр. Горожан. клубу. 1933 засн. Лігу укр. молоді Пн. Америки. Співзасн. Орг-ції укр. професіоналістів, реліг. т-ва “Пресвятого Імени”. Автор статей, нарисів, спогадів про життя укр. громади в ювілей. виданнях УГКЦ та періодиці.

Б. Мельничук.

КОЧУБІЙ

Василь Леонтійович (1640 – 14 (25). 07. 1708, с. Боршагівка, нині Погребищен. р-ну Вінн. обл.; перепохов. 1709 в Києво-Печер. лаврі,

м. Київ) – військовик, державний діяч Гетьманщини. Згідно з деякими даними, учасник походів гетьмана *П. Дорошенка* в Галичину 1667 і 1672. Від 1700 – ген. суддя Гетьманщини. 1706–08 – наказний гетьман. На поч. 1700-х перебував на Тернопільщині під час походів козац. війська в Польщу.

П. Гуцал.

КОШЕЛІВСЬКИЙ

Роман Йосипович (27. 06. 1951, м. Тернопіль) – лікар, громадський діяч. Канд. мед. н. (1988). Чл. УЛТ (1990), Терноп. т-ва невропатологів. Закін. Терноп. мед. ін-т (1974, нині ТДМУ). Працював педіатром у центр. рай. лікарні в смт Козова. Від 1978 – лікар станції швид. допомоги в Тернополі, від 1980 – невропатолог Терноп. обл. дит. лікарні. Автор наук. статей із проблем голкорексфлексотерапії в дит. віці при бронхіал. астмі, неврології.

Д. Чубата.

КОШЕЛЬ

Степан Миколайович (28. 10. 1919, м-ко, нині смт Товсте Заліщиц. р-ну) – військовик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна, Вітчизн. війни I ступ., Слави 3 ступ., Черв. зірки, бой. медалі. Учасник нім.-рад. війни від жовтня 1941. Воював на Пд.-Зх., Степ. і 2-у Укр. фронтах; ст. сержант, ком-р сапер. відділення. Відзначився у боях pobl. м. Дніпропетровськ. Закін. курси мол. лейтенантів (1945) і військ. інженерів (1947). Служив у РА, від 1960 – майор запасу. До 1982 – інж. на з-ді в м. Москва (РФ).

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КОШЕЛЬ

Стефанія Олександрівна (01. 01. 1931, с. Пасіки, Польща) – ланкова, агроном. Герой Соц. праці (1948). 1946 із родиною переїхала в с. Лошнів Тереховлян. р-ну. Закін. Львів. с.-г. ін-т. У місц. колгоспі вирощувала зерн. і тех. культури. Від 1954 – в Чернів. обл. Стала прообразом гол. героїні роману В. Бабляка “Вишневий сад”.

Н. Халуца.

КОШЕНІЛЬ ПОЛЬСЬКА

(*Porphyrophora polonica*) – комаха родини Лакциферин, ряду Рівнокрили (Homoptera). Дуже рідкіс. вид, трапл. на півночі Тернопільщини. Занес. до Черв. книги України. Недостатньо досліджена за ареалом і чисельністю.

В. Кваша, С. Подобівський.

КОШЕЧКІН

Борис Кузьмич (28. 12. 1921, с. Бехотівка Вешкайм. р-ну Ульянов. обл., нині РФ) – військовик, полковник. Герой Рад. Союзу (1944). Ордені Леніна, Черв. прапора (2), Вітчизн. війни 1 ступ., медалі СРСР. Учасник нім.-рад. війни від січня 1943. Воював у частинах 1-го Укр. фронту; гвардії лейтенант, ком-р роти, танкіст-розвідник. Відзначився навесні 1944 у боях поблизу с. Шляхтинці (нині Терноп. р-ну) та в Тернополі. Після війни працював у Києві.

В. Хаварівський, Н. Халуца.

КОШИК

Матвій (1893, Бережанщина – 01. 09. 1919, с. Холосне, нині Коростен. р-ну Житомир. обл.) – військовик, поручник. Ком-р 6-ї сотні 3-го куреня 7-ї Львів. бригади УГА.

В. Ханас.

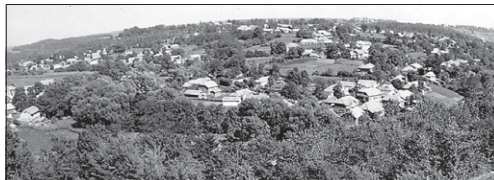
КОШИЛІВЦІ

– поселення пізнього етапу трипільської культури на території Тернопільщини. Розташ. на вис. місі прав. берега р. Джури в урочищі “Обоз”. Відкрив 1878 А. Шнайдер, багатораз. вивчали інші дослідники. Найважливі. розкопки 1908–12 К. Гадачека, який застосував метод поділу пл. на квадрати 2x2 м із прокопуванням їх до материк. поверхні. Відкрито багато майданчиків та глинобит. пічок, госп. ям; згодом він опубл. матеріали археол. експедиції (книга та ілюстр. альбом). 1923 розкопки проводили Л. Козловський (Львів) і Г. Чайльд (Лондон, Вел. Британія), 1953 – львів. археологи Ю. Захарук та В. Кравець. Результати – оригін. вироби з кременю, кістки, каменю, багато антроп. та зооморфних статуеток. Своєрідність посуду з поселення дала підстави для виділення окр. локальної групи трипіль. культури у Серед. Подністров’ї, яку назвали “Кошилівська”. 1988 з нагоди 120-річчя відкриття пам’ятки в м. Заліщики відбулася міжнар. археол. конференція. Найзначиміша наук. колекція зберіг. у Львів. істор. музеї.

В. Конопля, Ю. Малєв.

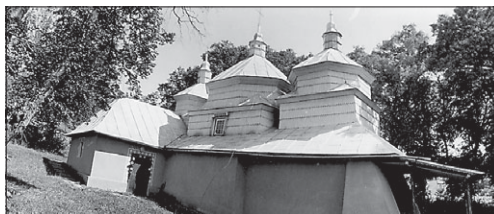
КОШИЛІВЦІ

– село у Заліщицькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Попівці. У зв’язку з пересел. жителів х. Біла виключ. з облік. даних. Роз-

Вид на село.

таш. за 45 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Товсте. Насел. 618 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1469 (*Сіреджук II*. Першовитоки. – К., 1994). 1579–1640 К. мали статус міста. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок”, “Рідна школа”, кооператива. Є церква (16 ст.), каплиця з “фігурою” Матері Божої (1995). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війни (1985), встанов. пам’ят. хрест УСС (1994). Діють

Церква Успіння Пресвятої Діви Марії.

ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У селі народ. громад.-політ. діяч П. Марчишин. Пobl. К. в урочищі “Обоз” виявлено археол. пам’ятки трипіль. культури, доби міді та бронзи, часів Київ. Русі.

В. Олійник, В. Уніят.

КОШИЛОВЕЦЬКА ГРУПА

– археологічна група пізнього періоду трипільської культури. Вперше виділив 1930-і О. Кандиба-Ольжич. Локалізована вздовж рік Джури і Серет (поселення біля м. Бучач, сіл Кошилівці Заліщиц., Семенів Тербовлян., Зелене Борщів. р-нів). Поселення розташ. на схилах плато вис. берегів річок. Житла – наземні, глинобитні, простеж. їх паралельне планування. Знайдені гончар. печі, керам. вироби. Характер. для К. г. – орнаментация кераміки чорною та

Місце розкопок трипільської культури поблизу с. Кошилівці.

білою фарбами на черв. фоні. Відомі числ. крем'яні знаряддя праці – ножі, скребла, серпи, сокири, долота, тесла; вироби з кістки – лошила, проколки; з металу – мідне шило, срібна спіраль. Розкопані предмети антропоморф. та зооморф. глин. пластики. Під житлами – поховання.

М. Ягодницька.

КОШИЦЬ

Олександр Антонович (31. 08. (12. 09.) 1875, с. Ромашки, нині Миронів. р-ну Київ. обл. – 21. 09. 1944, м. Вінніпег, Канада) – диригент, композитор, літератор, фольклорист. 1917–18 в хорі К. у м. Київ співав *Ілько Блажкевич*. У грудні 1918 К. – співорг-тор у Києві Укр. респ. капели. 4 лютого 1919 із 37 вокалістами капели евакуювався до м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.). Проїздом до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) митці перебували на Тернопільщині, зокрема 25–29 березня 1919 – в м-ку, нині смт Густин, 29–30 березня – у м. Чортків, 30 березня – у м. Бучач. У містах Галичини К. поповнив капелу (до 80 співаків) і дав кілька концертів перед турне по містах Європи й Америки. Автор студій про укр. обряд. пісні, фольклор. записів, книг “Спогади”, “З піснею через світ”, духов. творів, зокрема, 5 літургій, числ. обробок нар. пісень, у т. ч. тих, що побутують на Тернопільщині.

І. Дем'янова.

КОШЛО

Микола Павлович (07. 02. 1947, с. Снігурівка, нині Лановець. р-ну) – архітектор. Член НСАУ (1986). Закін. інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1971, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1973 працює у м. Львів; від 1999 – дир. держ. підприємства “Містопроект”. Виконав проект забудови мікрорайону № 3 на вул. Широкої (1986). Із автор. колективом: проекти забудови мікрорайонів № 5 (1977–80), 12, 14, 15 житл. масиву “Сихів” (1981–85); адм. будинок ДПА (1979–95) у Львові, база відпочинку в смт Івано-Франкове Яворів. р-ну Львів. обл. (1980), аптека мед. ін-ту на вул. Пекарській у Львові (1987), міжнар. клініка в м. Трускавець (2000–03).

І. Дула.

КОШЛЯКИ

– село у Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Голотки. Розташ. за 21 км від райцентру й найбл. заліз. ст. Підволочиськ. Насел. 940 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1583. Діяли “Просвіта”, “Сокол”, “Січ” та ін. укр. т-ва, кооператива. Від весни до літа 1944 у К.

На сільській площі.

був рад. польовий похід. трибунал – у ямах-землянках тоді знищили сотні осіб із Волин., Житомир., Рівнен., Хмельн. й Терноп. областей (воjakів УПА, солдатів, офіцерів РА, нім. військовополонених). 1948–51 у К. діяла націоналіст. орг-ція – Спілка укр. молоді (5 осіб). Є церква св. Параскевії (1939, кам.). Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965, реконстр. 1984), Т. Шевченку (1990, арх. Я. Чайка), Борцям за волю України (2002, на мемор. плиті – 52 прізвища), встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, пам'ят. знак *М. Сороці* (1992). Діють ЗОШ 1–3 ступ., муз. школа, Буд. культури, б-ка, ФАП. У К. народ. господарник і громад. діяч *О. Гасюк*, гро-

Музична школа.

мад.-політ. діяч, вчений, публіцист *А. Камінський*, громад.-політ. діяч *О. Крисоватий*, архітектор *М. Сорока*. Видано кн. *О. Нечипорук* “Нарис про село Кошляки” (Т., 2002).

Р. Года, В. Уніят.

КОШОВА

– карстова печера. Розташ. побли. с. Лисичники Заліщиц. р-ну у вапняк. скелі пр. берега р. Серет. Висота скелі 11 м. Вел. вхід – на вис. 3,47 м, малий – 5,28 м. Коридор мал. входу (довж. 10,5 м) з'єдн. із печер. залом (довж. 8,6 м, серед. шир. 2,5 м, вис. 4 м). У ниж. ч. стін зали вирубані довгі ніші, над ними висіч. 10 хрестиків. Із внутр. боку К. обабіч вел. входу вирубані в камені виїмки-пази, ймовірно, сліди від кам. плит, якими закладали вхід. 1979–80 печеру дослідж. археол. експедиція Київ. держ. ун-ту та група краєзнавців із Тернопільщини – матеріали підтверджують легенду про загибель у печері жителів с. Монастирок (нині Міжгір'я), під час нападу турків на Поділля влітку 1672.

В. Олійник.

КР-7

– печера поблизу м. Кременець в урочищі “*Дівоці скелі*”. Вимита підзем. водами в нижньосармат. піщанистих вапняках. Довж. – 52 м. У печері знайдено кістки плейстоценових тварин. Має наук.-пізнав. значення.

В. Гаврилишин.

КРАВЕЦЬ

Василь Павлович (14. 05. 1953, с. Росохач Чортків. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 2-х скликань (1998, 2002). Закін. Копичин. технікум бух. обліку (1971), Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1978, нині ТАНГ). Працював економістом Козів. рай. упр. с. госп-ва. 1978–83 – гол. бух., згодом – дир. радгоспу в с. Горинка

Кременец. р-ну. Від 1998 – голова Кременец. РДА, від травня 2002 – заст. голови Терноп. обл. ради.

М. Токарчук.

КРАВЕЦЬ

Володимир Давидович (22. 06. 1941, м. Козятин Вінн. обл.) – господарник, громадський діяч. Нагороди Куби, РФ, України. Закін. технікум рад. торгівлі у Козятині (1960). Навчався у Київ. ін-ті нар. госп-ва (1972–73), Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (1974–76, нині ТАНГ). Працював товарознавцем, зав., дир. ресторану станції “Тернопіль” (1964–79). Від 1979 – нач. реалізації й комплектації тресту “Тернопільсьліббуд”, від 1981 – зам. дир. комбінату “Будіндустрія” тресту “Сільбуд”, від 1995 – заст. дир. комунал. підпр-ва “Тернопільводоканал”. Від 2003 – дир. об’єдн. парків культури й відпочинку м. Тернополя. Діяльний у Терноп. обл. Спільці воїнів-інтернаціоналістів-кубинців.

І. Дем’янова.

КРАВЕЦЬ

Володимир Петрович (06. 04. 1947, м-ко, нині смт Гусятин) – вчений у галузі педагогіки, громадський діяч. Д-р пед. н. (1997), проф. (1994). Засл. прац. освіти (1997). Чл.-кор. АПНУ, чл. президії цієї акад. (2003). Закін. Терноп. пед. ін-т (1970, нині ТНІУ). Працював тут на каф. мат. аналізу, педагогіки. Від 1983 – декан фіз.-

матем. ф-ту, 1985 – проректор з навч. роботи; від 1990 – ректор. Чл. редколегії ТЕС. Автор монографій: “Психолого-педагогічні основи підготовки школярів до сімейного життя” (1997), “Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді” (2000), “Психологічні та психологічні аспекти формування усвідомленого батьківства” (2001), “Гендерна педагогіка” (2003). Навч. посіб.: “Історія української школи і педагогіки” (1994), “Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття” (1996), “Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва” (1997) й ін.

В. Фроленков.

КРАВЕЦЬ

Олександр Якович (1887, с. Слобода, нині Микитівка Белгород. обл., РФ – р. і м. см. невід.) – диригент. Закін. духов. семінарію. До 1914 працював учителем. Перебував в Армії УНР. Емігрував у Галичину. Проживав у селах Смиківці (нині Терноп. р-ну), Драгоманівка (нині Козів. р-ну), де організував хори; керував хором у с. Купчинці (нині Козів. р-ну). Від 1936 – книговод у Купчинцях та сусід. с. Денисів. 1939 К. заарешт. органи НКВС; засудж. на 5 р. ув’язнення, яке відбував у Архангел. обл., нині РФ. Подальша доля невід. 1989 реабілітований.

Ю. Болюх, [В. Хома].

КРАВЕЦЬ

Сидір Тимофійович (17. 02. 1915, с. Дзвиняча, нині Збараз. р-ну) – видавець, журналіст, редактор, меценат, громадський діяч. 1930-і навчався у слюсар.-столяр.-рільн. школі в м-ку Вишнівець, нині смт Збараз. р-ну. Друкувався від 1935 в ж. “Каменярі” (м. Львів). 1938 емігр. до Аргентини (м. Буенос-Айрес), де співорг-тор укр. книгарні та вид-ва “Промінь”, згодом – вид-ва “Перемога”. В Аргентині видав понад 100 книжок укр. авторів, створив б-ку ім. С. Петлюри (кілька тис. кн.). Ред. і вид. (1949–57) літ.-мист. ж. “Пороги”, гумор. місячника “Аркан” та молод. ж. “Юнацький світ” (від 1956), органу Братства св. Покрови УАПЦ в Аргентині “Дзвін”; заст. ред. тижневика “Наш клич”; ред. г. “Рада” – органу сприяння УНРаді в екзилі;

редагував і оформив календар-альманах “Відродження”, брошури вид-ва ім. Олега Ольжича. Автор числ. статей в укр. пресі Австралії, Аргентини, Канади, Німеччини, Франції. Від 1961 – в США (м. Філадельфія), де працював у друкарні г. “Америка”. Від 1962 – в м. Нью-Йорк: вид. і ред. тижневика (від 1972 – місячник) “Наша Батьківщина”. Випускав неперіод. видання “Добридень!”, “Привселюдність”, “Інформатор”. Як меценат надсилав в Україну книжки, котрі видавав, зокрема, передав б-ку діаспор. літ-ри наук. б-ці у м. Рівне.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 1997. – Вип. 4.

Б. Мельничук.

КРАВЕЦЬ

Степан Миколайович (25. 12. 1951, с. Малі Бірки Гусятин. р-ну) – літератор, педагог. *Премія ім. І. Блажкевич* (2002). Чл. НСЖУ (2002), літ. об’єдн. при Терноп. обл. орг-ції НСПУ. Закін. Терноп. пед. ін-т (1980, нині ТНПУ). Від 1976 – викл. Терноп. ПТУ № 3. Автор числ. публікацій в укр. і закордон. пресі, виступів по радіо. Видав зб. поезій “Джерела серця” (2001), “Дорога до себе” (2002, співавт.).

Х. Весна.

КРАВЕЦЬ

Тетяна Ігорівна (28. 08. 1965, м. Тернопіль) – спортсменка. Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1992, нині ТНПУ). Багатораз. чемпіонка СРСР зі спорт. скелелазіння. Підготувала 3 м. сп. України з фрістайлу. Від 2002 – ст. тренер зб. команди України з фрістайлу.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КРАВС

Антін (23. 11. 1871, м-ко Берегомет, нині смт Вижниця, р-ну Чернів. обл. – 13. 11. 1945, м. Відень, Австрія) – військовик, генерал-хотар УГА. За походженням німець. Закін. кадет. школу в м. Відень (1891, Австрія). Під час 1-ї світ. війни командував (полковник) 55-м Бережан. полком австр. армії. Від 1918 – в УГА: очолював військ. групу “Хирів”, від січня 1919 – 8-у Самбір. бригаду, від весни того ж року – 3-й Галиц. корпус, від серпня – ударну Центр. арм. групу, яка відзначилася при наступі на Київ (увійшла в місто 30 серпня). Згодом командував 3-ю бригадою ЧУГА, яка після з’єднання з Армією УНР увійшла до Херсон. дивізії. У травні–червні 1919 3-й корпус УГА під команд. К. розгромив польс. частини під м-ком Язлівець (нині с. Бучац. р-ну), містами Монастириська й Бережани; учасник *Чортків. офензиви*. У липні

1920 частини УГА на чолі з К. через Тернопільщину відступили на захід й у вересні прорвалися на тер. Чехо-Словаччини. Після перебування в нім. таборах для інтернов. К. виїхав до Відня (1924). Чл. ветеран. т-ств колиш. вояків УГА. Автор спогадів “За українську справу” (Л., 1937).

І. Дуда, Р. Матейко.

КРАВЦІВ

Богдан Миколайович (05. 05. 1904, с. Лоп’янка, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл. – 21. 11. 1975, м-ко Рутенфорд побли. м. Нью-Йорк, США) – поет, літературознавець, перекладач, діяч ОУН. Навчався в академ. г-зії, Укр. таєм. та держ. ун-тах у м. Львів. Активіст Пласту, чл. УВО та літ. групи студ. молоді “Листопад”. Як 1-й край. провідник ОУН на західноукр. теренах (1929) провадив нац.-визв. діяльність на Тернопільщині. 1939 виїхав до м. Краків (Польща), 1940 – до м. Берлін (Німеччина), 1949 – до США, працював у вид-ві “Пролог”. Ред. ж. “Дажбог”, “Нові обрії”, “Молоде життя”; г. “Голос Нації”, “Голос”. Автор числ. зб. поезій, літературозн. праць, перекладів, розвідки “Письменники Теробовельщини” у зб. *“Теробовельська Земля”* (1968). Дружина К. Неоніла – дочка священика, просвітянина і митця С. Головацького, який служив на парафіях у м. Збараж, селах Старий Збараж та Шили (нині Збараз. р-ну).

Лит.: *Ониськів М.* “... Додому шлях далекий та ясний” // Русалка Дністрова. – 1992. – Ч. 2.

М. Ониськів, В. Буяр.

КРАВЧЕНКО

Уляна (справж. Шнайдер Юлія Юліївна, 18. 04. 1860, м. Миколаїв, нині Львів. обл. – 31. 03. 1947, м. Перемишль, нині Пшемисьль, Польща) – письменниця, громадська діячка. Закін. учит. семінарію в м. Львів. 1920 переїхала до Перемишля. Учасниця жін. емансип. руху Галичини. Виявляла підвищений інтерес до Терноп. краю, зумовл. друж. стосунками з *І. Блажкевич*, яка визнавала її своєю “душевною наставницею”. Ймовірно, що К. приїжджала до *І. Блажкевич* у с. Денисів, нині Козів. р-ну. Автор числ. поезій, спогадів про *І. Франка*, зб. нарисів “Спогади вчительки” (1887), де йдеться й про уродженців Тернопільщини.

В. Фроленков.

КРАВЧЕНІЮК

Осип-Володимир Володимирович (07. 10. 1924, м. Тернопіль) – вчений, педагог, краєзнавець, громадський діяч. Проф. (1962). Дійсн. чл.

НТШ. Закін. (1942) г-зію “Рідна школа” у Тернополі. 1944 емігрував до Австрії, 1945 – до Німеччини (м. Мюнхен), 1951 – до США. Закін. Мюнхен. ун-т (1951; студії германістики та історії), Колумбій. ун-т (магістр бібліотекознавства). Від 1962 – викл. у Кінг’с коледжі в м. Вілкс-Барре (шт. Пенсильванія). Автор багатьох праць з українознавства, релігієзнавства та літературознавства. Від 1957 – чл. об’єдн. “Тернопільщина”; ред. окремих чисел його бюлетеня. Співред. 1-го т. зб. *“Шляхами Золотого Поділля”* (1983), Співвид. альманаху “Український спортивний клуб в Нью-Йорку” (від 1957). Офіц. бібліограф світ. святкувань 1000-річчя хрещення Русі-України (1988), чл. Комісії бібліогр. конкурсу Укр. наук. ін-ту при Гарвард. ун-ті. Заст. голови філол. секції НТШ. 1992 виступив зі спогадами у Тернополі на з’їзді колиш. учнів укр. г-зії; чл. редколегії *“Ювілейної книги Української гімназії в Тернополі. 1898–1998”*.

Х. Весна, Б. Головин, Б. Мельничук.

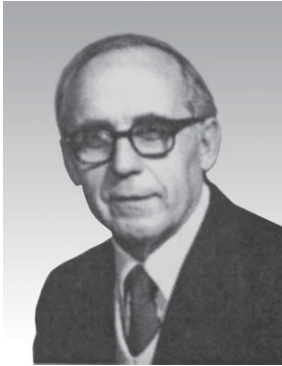
КРАВЧЕНЮК

Степан (24. 11. 1911, м. Тернопіль) – інженер-лісник, кооперативний діяч. 1932–37 навчався у г-зії “Рідна школа” у Тернополі. Закін. відділ лісівництва в Укр. тех.-госп. ін-ті у м. Регенсбург (1950, Німеччина). Емігрував до США (шт. Нью-Джерсі). Дир. кредит. спілки “Самопоміч”. Жертводавець на *“Ювілейну книгу Української гімназії в Тернополі. 1898–1998”*.

Б. Волинський, М. Ханас.

КРАВЧУК

Володимир Іванович (21. 07. 1951, с. Плиска Лановец. р-ну) – фахівець у сфері технології і техніки АПК. Брат *П. Кравчука*. Д-р тех. н. (2004), проф. (2001). Засл. прац. с. госп-ва (1997). Двічі лауреат Держ. премії України в галузі н. і т. (1992, 2001). Нар. депутат України (1994–98). Закін. Укр. с.-г. акад. в м. Київ (1973, нині Нац. аграр. ун-т). Заст. голови Ком-ту ВР України з питань АПК і зем. ресурсів (1994–98), заст. міністра пром. політики України – дир. Держ. департаменту трактор. і с.-г. машинобуд.

(1995–2002), зав. каф. с.-г. машинобуд. Нац. аграр. ун-ту (2000–2002). Від 2002 – зав. сектору Секретаріату КМ України (з питань соц. розвитку села та моніторингу забезпеченості АПК технікою). Автор 130 наук. праць, 10 монографій та ін. наук. видань. Має 15 винаходів.

Х. Весна.

КРАВЧУК

Володимир Ярославович (10. 11. 1960, с. Добромирка Збараз. р-ну) – поет, літературознавець. Чл. НСЖУ (1998), НСПУ (1999). *Премії ім. І. Блажкевич* (2000) та *ім. В. Вихруща* (2001). Закін. Кременец. мед. уч-ще (1981). 1983–93 працював у мед. установах у м. Тернопіль. Від 1993 – пом. сан. лікаря рай. сан. епід. станції в м. Збараж. Керівник рай. літ. студії “Рушник”. Автор зб. поезій, серед яких “Сніголом” (1990), “Зіниці розплющених вікон” (2000), поеми “Згряя чорних лебедів” (1996), кн. віршів для дітей “Ліниві чобітки” (2003), навч. посібника “Патріотичні мотиви у творчості Яра Славутича” (1998). Співатор аудіоальбому “На цій землі” (2003).

В. Барна.

КРАВЧУК

Євген Йосипович (19. 03. 1912, с. Вел. Бірки, нині смт Терноп. р-ну – 05. 08. 1992, м. Тернопіль) – священник УГКЦ. Д-р філософії (1943). Закін. г-зію в Тернополі, навчався у Львів. духовній акад. (до 1937), студії продовжив у Берлін. (Німеччина) і Праз. (Чехо-Словаччина) ун-тах. 1943 повернувся до м. Львів, викладав у духовній акад., н. с. у музеї укр. мист-ва. 1948 репрес. і засудж. до розстрілу; вирок замінили на 25-річне ув’язнення. 1956 виправданий, 1957 вдруге заарешт. і засудж. на

10 р. 1967 через відмову прописки у Тернополі, виїхав до м. Золочів Львів. обл., де 1968 таємно висвячений на священника катакомбної УГКЦ. 1991 повернувся до Тернополя.

Б. Головин, Б. Мельничук.

КРАВЧУК

Зеновій Євгенович (10. 10. 1942, с. Шили Збараз. р-ну) – хормейстер, диригент. Засл. прац. культури України (1985). Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1961, нині вище уч-ще культури). Від 1986 – кер. нар. чол. капели “Гомін” Заліщиц. рай. будинку нар. творчості, нар. хору “Надія” с. Касперівці того ж р-ну.

В. Буяр.

КРАВЧУК

Леонід Макарович (10. 01. 1934, с. Великий Житин, нині Рівнен. р-ну Рівнен. обл.) – державний і політичний діяч. Президент України (1991–94). Нар. депутат України (1990–91, від 1994). Канд. екон. н. (1970). Орден “Держава”, Князя Ярослава Мудрого 4 і 5 ступ. Закін. Рівнен. кооп. технікум (1953), екон. ф-т Київ. ун-ту (1958, нині нац. ун-т). 1970–91 – в м. Київ у ЦК КПУ: зав. сектором, 2-й секр. і чл. політбюро, секр. з ідеол. роботи. Липень 1990 – грудень 1991 – голова Президії ВР УРСР. Грудень 1991 – липень 1994 – Президент України. Від 1994 – нар. депутат України по Тербовлян. вибор. округу; із передвиборчою програмою виступав у багатьох селах Тербовлян. і Терноп. р-нів. Нині – один із лідерів СДПУ(о), голова фракції цієї партії у ВР України. 1993 як Президент України відвідав села Кип’ячка і Вел. Березовиця Терноп. р-ну; 1994–98 перебував на Тернопільщині як нар. депутат України.

Б. Пиндус.

КРАВЧУК

Микола Володимирович (03. 08. 1952, м. Донецьк) – вчений-правознавець, педагог. Канд. юрид. н. (1989), доц. (1994), доктор права УВУ (1996, м. Мюнхен, Німеччина). Закінчив Київ. вище військ. танк.-інж. уч-ще (1974), Військ. акад. бронетанк. військ (1988, м. Москва, РФ), Львів. ун-т (1983, нині нац. ун-т). Навчався в

УВУ (1995–96), Центральноєвроп. ін-ті за прогр. Дж. Сороса (1996, м. Будапешт, Угорщина). 1974–94 перебував на військ. службі. Від 1992 – в Івано-Фр. ін-ті нафти і газу (нині тех. ун-т нафти і газу), Прикарп. пед. ін-ті (нині Прикарп. ун-т). Від 1994 – адвокат Івано-Фр. міськ. колегії адвокатів. Від 1998 – зав. каф. теорії держави і права юрид. ін-ту ТАНГ; за сумісн. – адвокат юрид. фірми “Ліга” (Тернопіль). Від 2000 – адвокат Терноп. обл. колегії адвокатів. 2003 – співорг-тор міськ. правозахисної орг-ції “Аквітас”. Автор понад 80 наук. праць.

Б. Мельничук, Л. Щербак.

КРАВЧУК

Петро Іванович (12. 07. 1942, с. Плиска Лановец. р-ну) – театрознавець. Брат *В. Кравчука*. Канд. мистецтвознавства. Засл. діяч мист-в України. Закін. театрознавче відділ. Київ. театр. ін-ту (1969, нині ун-т театру, кіно і телебачення). 1969–73 – ст. ред. Укрконцерту, інспектор відділу театрів Мін. культури УРСР. 1973–82 працював в Ін-ті мистецтвознавства та етнології ім. М. Рильського АН УРСР 1982–88 – ст. викл., зав. каф. режисури Київ. ін-ту культури (нині ун-т культури і мист-в). Від 1988 – проректор із навч. роботи Київ. ін-ту театр. мист-ва (нині ун-т театру, кіно і телебачення). Автор бл. 40 наук. праць та рецензій, кн. “В. С. Василько – режисер”.

Р. Пилипчук.

КРАВЧУК

Петро Ількович (06. 07. 1911, с. Стоянів, нині Рахів. р-ну Львів. обл.) – письменник, публіцист, літературознавець, громадський діяч. Премія ім. В. Винниченка (1993) за кн. “Від Пет-

ра І до Сулова” і за збереження єднання українців. 1930 емігр. до Канади; діяльний в орг-ціях “Український Робітничо-Фермерський дім”, Робіт. запомогове т-во, Т-во допомоги визвол. рухові на Зх. Україні та ін. Від 1942 – співред. г. “Українське життя”, ред. г. “Життя і слово”. Співкер., від 1978 – голова край. виконкому Т-ва об’єднаних українців Канади. Автор опубл. у Канаді й Україні книг та брошур, публіцист. статей з історії укр. еміграції, розвитку культури в Україні; дослідж. творчість укр. письменників. 1966 К. перебував на Тернопільщині: відвідав І. Блажкевич у с. Денисів Козів. р-ну, мав зустрічі з громадськістю Тернополя, провів прес-конференцію.

В. Фроленков.

КРАВЧУК

Юрій Георгійович (15. 07. 1958, с. Нападівка Лановец. р-ну) – господарник, меценат. Закін.

Казан. авіац. ін-т (1983, нині Респ. Татарстан). 1983–92 служив у косм. військах СРСР, нач. команд. пункту косм. частини. Від 1993 – дир. ПП “Фірма “Русь” у м. Ланівці. Від 2000 – орг-тор і меценат проведення у цьому місті зустрічей відомих земляків, серед яких нар. арт. України О. Грицько, Т. Дідик, вчені І. Климишин, К. Кондратюк, В. і П. Кравчуки, Ф. Сопронюк, нар. художник України І. Марчук, письменники Б. Мельничук, В. Фольварочний, Г. Штонь. К. матеріально сприяв видруку книг “Сказ” В. Фольварочного, “Карта зоряного неба” І. Климишина, зб. “Пісні рідного серця” та “Колядки” Т. Дідика.

Б. Мельничук.

КРАСЗНАВСТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– вивчення, дослідження, популяризація історії та природних особливостей регіону, його творчих і культурних надбань, народних традицій та звичаїв, відомостей про видатних діячів краю, чие життя й діяльність пов’язані з Тернопільщиною. Важливе значення для розвитку К. мали т. зв. “Запроси”, які геогр. департамент Рос. АН надіслав до пн. ч. краю. Необхідно було подавати відомості про природу, наявність городищ, руїни стародавніх фортець і міст, копії літо-

писів тощо. До збору інформації залучали широкі кола громадськості. Стимулювали розвиток К. у галиц. ч. області, зокрема, у Тернополі Перша етногр. виставка (1887) і засн. 1893 Наук. т-во ім. Т. Шевченка у м. Львів. Результати краєзн. досліджень публікували в Наук. записках т-ва, які поширювали у Галичині. 1892–95 в Тернополі діяло істор.-краєзн. наук. т-во (*Терноп. наук. гурток*), при якому створ. істор.-літ. і природн. комісії. Матеріали досліджень публікували у “Щорічнику Тернопільського наукового гуртка”. На поч. 20 ст. виникли Терноп. (1910) і Кременец. (1937) краєзн. музеї, проте особливий поштовх для розвитку К. дало буд-во музеїв 1970–80-і. У їх створенні взяли участь краєзнавці області: Л. Бояновська (м. Борщів), П. Войтина (м. Збараж), І. Герета, С. Дудар (м. Бережани), П. Лебедєв (сmt Гусятин), І. Мельничук (с. Молотків Лановец. р-ну), П. Медведик (с. Біла Терноп. р-ну), А. Міщанчук (м. Чортків), О. Тур (м. Заліщики), О. Черемшинський (с. Велеснів Монастирис. р-ну) та ін. До 1990-х діяло понад 400 громад. музеїв та музей. кімнат, нині – 136. Краєзнавці області видали істор. і краєзн. книги. (див. статті **Книги з історії населених пунктів Тернопільщини і Книговидання на Тернопільщині**) Нині в Терноп. обл. орг-ції ВУСК – понад 70 осіб., з-поміж яких звання “Почесний краєзнавець” удостоєні І. Герета, А. Малевич, П. Медведик, В. Хома, О. Черемшинський. Голова орг-ції В. Лавренюк – лауреат Всеукр. краєзн. премії Д. Яворницького. Основні сфери діяльності К. Т.: науково-дослідницькі експедиції, тематичні виставки, охорона істор. пам’яток та природи, видан-

Книги краєзнавців Тернопільщини.

ня істор.-краєзн. досліджень, зокрема ж. “Джерело”, г. “Жайвір”, “Денисівський вісник”, регіон. зб. “Тернопілля”, наук.-краєзн. зб. “Літопис Борщівщини” тощо.

Я. Гайдукевич, І. Дем’янова, В. Лавренюк.

КРАЙ ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ

(див. ст. **Тернопільський край**).

КРАКОВ’ЯКИ

– схожі до коломийок і частівок короткі польські народні пісеньки, переважно любовної тематики. За характером – одност. експромти та імпровізації. Виконують на мелодію відомого польс. нар. танцю “Краков’як”. На Тернопільщині, яка протягом тривалого часу належ. до Польщі, пошир. у поділ. та галиц. р-нах.

М. Кришук.

КРАМАР

Василь (1921, с. Григорів, нині Монастирис. р-ну) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН. Воював в УПА, 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії. Від 1947 – у Вел. Британії (м. Берфорд). Довголіт. голова місц. відділу Спілки українців Британії; діяльний у Пласті та ін. гром. орг-ціях. Автор спогадів, публікацій у пресі.

І. Гаврильцо.

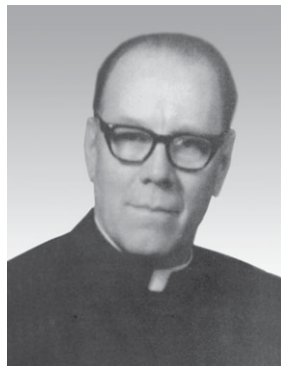
КРАМАРЧУК

Богдан (р. н. невід., м. Підгайці) – вчений, громадський діяч. Д-р менеджменту, проф. Під час 2-ї світ. війни К. разом із батьками вивезли німці у концтабір, згодом родина емігрувала до США (шт. Мінесота). Закін. коледж, магістратуру з бізнесу, докторантуру. Проф. ун-ту Святого Тома у США. Засн. філії ун-ту, де готують менеджерів; організував при ун-ті Центр розвитку економіки й технології. Голова комп’ют. фірми, що складає експертні системи. Після проголош. незалежності України *Б. Гаврилишин* запросив К. читати лекції в Київ. ін-ті менеджменту. 1990–91 К. у співавт. із проф. В. Пинзеником розробив навч. програми для Львів. ін-ту менеджменту “Львів”; чл. надзір. ради цього ВНЗ.

Б. Мельничук.

КРАСЄВИЧ

Юрій (справж. Крисевич Григорій Іванович; псевда “Оса”, Петро Поплавський; 18. 04. 1921, с. Сапанів, нині Кременец. р-ну) – релігійний діяч, митрофорний протоієрей, учасник повстанського руху, публіцист. Протопресвітер (від 1999). Чл. ОУН, за її розпорядженням у вересні 1941 вступив на службу в нім. допоміж. поліцію, щоб отримувати необхід. інформацію. Спів-

орг-тор штабу УПА в с. Антонівці (нині Шумс. р-ну). Учасник боїв з німцями у загонах мельниківців, зокрема на дорозі Лішня–Стіжок, у м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну); про К. згадує *М. Скорупський* у кн. “Туди, де бій за волю”. 1944 К. за-

арешт. у м. Краків (Польща), перебував у концтаборі Флоссенбург. 1948 емігр. до Вел. Британії. Згодом переїхав до Канади, від 1952 – дякон, 1953 висвяч., служив священником у Канаді й США. Закін. богослов. ф-т Колегіуму св. Андрея в м. Вінніпег (1975, пров. Манітоба). 1992 приїжджав в Україну з нагоди 50-річчя УПА, зокрема, побував у с. Антонівці, м. Кременець, відвідав Почаївську Лавру. Автор кн. “Мій досвід у сумній церковній дійсності. Документи свідчать” (1983, США), зб. публіцист. творів на реліг. та ін. теми “Свічка у грудях: Статті в пресі. Відгуки. Листування” (1997), “Від ОУН, УПА до святого престолу”: Документальна повість. Публіцистика, Листування” (2001, обидві – Т.).

Б. Мельничук, Т. Сеніна.

КРАСІВКА

– село у Тернопільському районі. Підпорядк. Дичків. сільраді. Розташ. на березі р. Гнізна, за 11 км від райцентру й 2 км від найбл. залізн. ст. Дичків. Насел. 414 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1564. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Відродження”, кооператива. Є церква св. Покрови (1996, мур.), капличка з джерелом. Насип. символ. могили Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. У К. народ. громад.-політ. діяч *Я. Демидась*, господарник і громад. діяч *О. Караванський*, громад. діяч *П. Копачівський*, пастирював *І. Волянський*. Про насел. пункт видав кн. Б. Побер.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КРАСІВСЬКИЙ

Василь Андрійович (1895, с. Вілька Сяноц. пов. на Лемківщині, нині Польща – 1971, с. Росохуватець Козів. р-ну) – різьбяр. 1945 депорт. із родиною на Тернопільщину. Проживав у Росохуватці, де працював у місц. колгоспі. Автор різьбл. портретів Б. Хмельницького, Т. Шевчен-

ка, скульптур. творів “Олені”, “Орли”, “Лисиці”, “Верблюди з коралами”, “Кабани”, декор. тарілок тощо. Твори К. зберіг. в музеях та приват. колекціях у містах Бучач, Київ, Львів, Тернопіль.

Ю. Болюх, **В. Хома**.

КРАСІВСЬКИЙ

Іван Юрійович (21. 08. 1921, с. Вілька Сяноц. пов. на Лемківщині, нині Польща – 13. 04. 1989, м. Трускавець Львів. обл.) – різьбяр. Чл. СХ УРСР, дослідник Лемківщини. Мист-ву різьби навчився у батька. 1945 родина К. переселена до м. Терехівля, згодом переїхала до Трускавця. Від 1949 – учасник виставок в Україні та за кордоном. Серед творів: декор. і темат. тарілки, скульптурки, жанр. сцени з життя лемків тощо. Роботи К. представлені в експозиціях музеїв Києва, Львова, Дрогобича.

І. Дуда, Г. Кушнерик.

КРАСІЇВ

– село у Монастирському районі. Центр сільради. До К. приєднано х. Сеньків. У зв'язку з пересел. жителів хутори Діброва, Підмонастирець, Під Яром виключ. з облік. даних. Розташ. побли. р. Золота Липа, за 14 км від райцентру й 33 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 817 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1464. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Дуг”, “Сокіл”, “Сільський господар”, кооператива. Є церква Введення в храм Пресв. Богородиці (1993), капличка (1994), “фігура” Матері Божої. Встанов. пам'ят. хрест на честь скасування панщини (реставр. 1990), спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), насип. символ. могила УСС (1990). Діють ЗОШ 1 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, ТзОВ “Красіївське”. Побл. К. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, культури фракій. гальштату, знайдено скарб рим. монет 1–2 ст.

М. Бігус, Г. Уніят.

КРАСІНСЬКИЙ

Зигмунд (Kraśniński Zygmund; 19. 11. 1812, м. Париж, Франція – 23. 02. 1859, там само; пе-

репохов. у Польщі) – польський поет. Навчався у м. Варшава в ліцеї (1826–28), рік – в ун-ті. На поч. 1830-х протягом тривалого часу перебував у с. Гаврилівці (нині Кам'янець-Поділ. р-ну Хмельн. обл.), відвідав с. Окопи Святої Трійці (нині с. Окопи Борщів. р-ну), про які йдеться у його п'єсі “Небожественна комедія” (1835).

І. Дуда, О. Клименко.

КРАСКÓВСЬКИЙ

Іван (1880, Північне Підляшшя – 1937, м. похов. невід.) – громадський, державний діяч, історик. За походж. білорус. Під час 1-ї світ. війни – уповноваж. Союзу міст у Галичині. 1917 – губерн. комісар Тернопільщини. В грудні 1917 – товариш ген. секретаря внутр. справ УНР; у квітні–грудні 1918 – чл. ради мін-ва закордон. справ за Гетьманату, згодом – товариш міністра в Директорії і посол УНР у Грузії. У серед. 1920-х – доц. Білорус. ун-ту в м. Мінськ. 1930-і репрес., ймовірно загинув у сталін. таборах.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КРАСНÉ

– село у Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Козина і Ставки. До К. приєднано хутори Гута-Красненська й Оріхівська Буда. Розташ. за 32 км від райцентру і 15 км від найбл. заліз. ст. Гримайлів. Насел. 651 особа (2003). Перша писем. згадка – 1564. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Трійці (17 ст., мур.), костюл св. Антонія (1892, мур.), “фігури” Матері Божої та св. Яна (обидві – 1868). Встанов. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини (1868), спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, краєзн. музей, ФАП, відділ. зв'язку. У К. народ. правник, громад. діяч *С.-Ю. Ванчицький*.

В. Войтович, В. Уніят.

КРАСНÉ

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Погрібець. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Стри-

Церква Введення в храм Пресвятої Богородиці.

Поблизу сільського Будинку культури.

па, за 7 км від райцентру. Насел. 262 особи (2001). Перша писем. згадка – 1441. Є церква св. Косми і Дем'яна (1841, дерев.). Насипано символ. могили Борцям за волю України (1996). Діють ЗОШ 1 ступ., б-ка.

П. Медведик.

КРАСНОДІМСЬКИЙ

Володимир Франкович (03. 04. 1953, с. Застіночне Тербовлян. р-ну) – журналіст, публіцист, поет. Чл. НСЖУ (1980). Засл. журналіст України (1997). Орден св. Володимира УПЦ КП (2001). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1975). Працював: у ред. г. “Радянська Буковина” (1975–80, м. Чернівці); власкор РАТАУ на Буковині; власкор, зав. відділу г. “Радянська Україна” (1980–90); від 1990 – зав. відділу г. “Голос України”. 1-й заст. гол. ред. г. “Президентський вісник” (2000), ж. “Мер” (2002, всі – м. Київ). Від 2003 – гол. ред. журналів “Європа-Центр” і “Мер СНД”. Чл. редколегії літ.-мист. ж. “Шашкевичів край”. Сценарист відеофільмів про *В. Івасюка* “Смерть і життя” (1992), “Віри не скарай” (1993) та ін. Автор книг про укр. Відродження. Друк. в періодиці Азербайджану, Канади, Польщі, Росії, США.

Літ.: Тернопілля '95: Регіональний річник. – Т., 1995.

В. Барна, Г. Кушнерик

КРАСНОЖОЇНИЙ

Іван (псевдо “Вороний”; р. н. невід., с. Скоморохи, нині Бучац. р-ну) – громадсько-політичний і культурний діяч. Чл. Юнацтва ОУН. Під час нім.-рад. війни – станичний, згодом підрайон. ОУН. Наприкін. війни емігрував до Австрії, де перебував у таборі для переміщ. осіб у м. Зальцбург. 1948 виїхав до Канади. У м. Торонто заснував буд. фірму “Джон Красни компанії”. Організував при Спілці укр. молоді театр. гурток, який гастролював у містах Канади. Від 1963 – реж. у студії В. Васка; один із творців фільму “Жорстокі світанки” про боротьбу укр. народу з більшовиками. Автор віршів, книги про долю своїх земляків 1930–40-і. Спо-

гади К. опубл. у кн. М. Феськіва “Скоморохи” (Т., 1999).

Б. Мельничук.

КРАСНОЛУКА

– село в Лановецькому районі. Центр сільради. У зв'язку з пересел. жителів х. Кіптіха виключ. з облік. даних. 1955–93 К. належала до Юсько-везд. сільради. Розташ. за 5 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Ланівці. Насел. 579 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1583. Діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Духа (1915, кам.), Дім молитви Християн. віри євангел. (1955, мур.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, с.-г. т-во “Прогрес”. У К. народ. спортсмен (футбол) *П. Прядун*.

Н. Смолюк, В. Уніят.

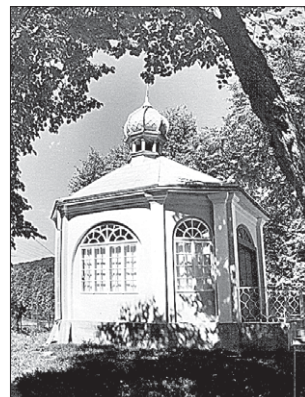
КРАСНОПІЛЬСЬКИЙ

Олексій Васильович (07. 06. 1939, с. Крупець, нині Славут. р-ну Хмельн. обл.) – вчений-географ. Д-р геогр. н. (1997), проф. Закін. Чернів. ун-т (1962, нині нац. ун-т). Учителював у Славут. р-ні (1960–66, 1970–74, 1982–87); м. н. с. відділу міжгалуз. екон. дослідж. Ін-ту економіки пром-сті АН УРСР у м. Донецьк (1966–70); ст. викл. Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ), пед. ін-тів у містах Вінниця, Мелітополь (Запоріж. обл.), Луцьк (1974–82); ст. викл. Криворіз. пед. ін-ту Дніпроп. обл. (1987–88); зав. каф., проф. каф. географії Адигей. пед. ін-ту (нині РФ, 1989–99); від 1999 – проф., зав. каф. фіз. географії Волин. ун-ту (м. Луцьк). Автор наук. праць.

Н. Попович (ЕСУ).

КРАСНОПУЦА

– село у Бережанському районі. Підпорядк. Урман. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Золота Липа, за 20 км від райцентру і найбл. заліз. ст. Бережани. Насел. 191 особа (2001). Перша писем. згадка – 1589. 1664 монахи Варлам і Теодозій збудували *Краснопуцан. монастир оо. Василиян*

Каплиця.

(перебуд. 1756, мур.). 19 ст. К. була відома як один із реліг. центрів краю. До 1947 щороку 7 липня тут відбувалися відпусти. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква Різдва св. Івана Хрестителя (1905, мур.). У приміщенні монастиря від 1947 – психо-неврол. інтернат. Діє млин, який збудували монахи (кін. 19 ст.). У К. народ. художник В. Мороз, науковець, господарник *Р. Тринько*, б-кою монастиря користувалися *Б., Л. і С. Лепкі, І. Франко, А. Чайковський*. 2004 видано кн. *Р. Тринька “Краснопущі – 415”*.

М. Мицишин, Я. Павлів, С. Тиманський.

КРАСНОПУЩАНСЬКА ЧУДОТВОРНА ІКОНА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

– найбільша цінність монастиря у с. Краснопуща Бережанського району. Протягом тривалого часу перебувала у монашій обителі у с. Відень (нині с. Смереківка Перемишлян. р-ну Львів. обл.), де прославилася багатьма чудами. 1934 урочисто перенесена до монастир. церкви у Краснопущі. Від 1947 церква (як і монастир) була закрита, відновила діяльність на поч. 1990-х. Усі ці роки чудотвор. ікона зберіг. у Краснопущі в оселі Марії Лешук.

Я. Павлів, Р. Тринько.

КРАСНОПУЩАНСЬКИЙ МОНАСТІР

оо. **ВАСИЛІЯН (1664–1947)**

– релігійний заклад, у минулому авторитетний серед громадськості Галичини та східної частини сучасної Польщі. Започатк. ченці Варлаам і Теодозій з дозволу й благословення львів. владики, єпископа Атанасія Желиборського. Землю у с. Краснопуща на Бережанщині (1000 моргів) надав і був фундатором монастиря та церкви коронний хорунжий (згодом – польс. король) Ян Собеський. Навколо церкви й монастиря є вертикальна меліорація. 18 ст. К. м. мав осередки у с. Лісники побл. м. Бережани (Монастирок) та с. Підгороддя біля м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), підтримував зв'язки з монастирями в се-

лах Унів та Крехів на Львівщині. У різні часи він належав Поморян., Нарайв. та Зборів. деканатам. К. м. провадив зразкове багатогалузеве господарство, мав бл. 200 моргів лісу, поле, сад, вел. пасіку, штучний зарибнений ставок і водяний млин. Перед 2-ю світ. війною все госп-во відбудували. Тут здійснювали культ.-освіт. і виховну роботу серед населення, створ. (1902) і відновл. (1929) “Просвіту”, створ. хор, оркестр щипкових інструментів, драмгурток. У монастирі були великі колекція церк. одягу та б-ка (спалили більшовики), унікал. іконостас і чудотвор. ікона Пресвятої Богородиці, ляльковий вертеп із фаянс. фігур (шопка). У К. м. приватно студіювали слухачі Львів. семінарії (після її закриття у Львові), термін навчання – від 2 тижнів до 4-х р. залежно від підготовки. Протягом 1809–14 (в ін. джерелах – 1809–29) україномов. студії закін. багато монахів, священників. Тут навчали морал. та пастир. богослов'я, катехитики, плавного та гладкого читання, співу, обрядів і політики. Серед викладачів – проф. богослов'я В. Полянський (ЧСВВ), проф. гуманіст. та риторич. наук о. Я.-І. Сеньківський. 7 липня 1947 тут відбувся останній велелюдний відпуст. Відтоді у приміщ. монастиря – психо-неврол. інтернат.

Я. Павлів, Р. Тринько.

КРАСНОСІЛЬЦІ

– село у Збаразькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Розношинці. Побл. К. був х. Дідова, нині не засел. Розташ. на берегах р. Гнізна, за 7 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 439 осіб (2003). Відоме від 1-ї пол. 17 ст. Діяли “Просвіта”, “Союз українок” та ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква св. Димитрія (1878, мур., реставр. 1930; стінопис виконав *К. Устиянович*), 3 “фігури”: Матері Божої, св. Андрія (1899), у вигляді хреста (1861). Встанов. пам'ят. хрести на честь тверезості (1875), незалежності України, відновл. греко-католич. віри (обидва – 1991), насипано символ. могилу Борцям за волю Україну (1991), є 4 липи, посаджені на честь скасув. панщини. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку. У К. народ. письменниця, фольклористка, громад.-політ. діячка *Є. Бохенська*, реліг. і громад. діяч *П. Ковальчук*.

В. Уніят.

КРАСІВСЬКИЙ

Валерій Аркадійович (22. 09. 1948, м. Тернопіль) – спортсмен. М. сп. СРСР з вільної б-би (1967). Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1971).

Чемпіон України, переможець першості СРСР серед сільс. спортсменів. Від 1986 – тренер із вільної боротьби Терноп. ДЮСШ № 1.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КРАСОВСЬКИЙ

Іван Дмитрович (22. 10. 1927, с. Дошно Сяноц. пов., нині Кроснен. воєв-ва, Польща) – історик, етнограф, публіцист, громадський діяч. Чл. НТШ (1990). Закін. учит. семінарію в м. Криниця (1944), Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1948, нині вище уч-ще культури), юрид. школу (1952) та ун-т (1957) у м. Львів. 1945–50 жив у с. Мала Плавуча Козів. р-ну.

Від 1953 – у Львові: наук. прац. Істор. музею (1958–69), зав. наук. відділом Музею нар. арх-ри і побуту (1969–87). Співзасн. і чл. правління т-ва “Лемківщина” (1988), Фундації дослідження Лемківщини (1991). Від 1956 опубл. понад 1500 статей, нарисів, рецензій.

Лит.: Іван Красовський: Бібліографічний покажчик. – Л., 1997.

І. Дула.

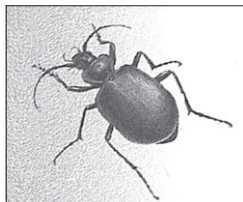
КРАСОВСЬКИЙ

Степан Якович (1897–1983, м. н. і см. невід.) – маршал авіації. Герой Рад. Союзу (1945). Під час боїв на Тернопільщині навесні та влітку 1944 командував 2-ю повітр. армією, штаб якої перебував у с. Токи Підволочис. р-ну та в м. Збараж. 1956–68 – нач. Військ.-повітр. акад. ім. Ю. Гагаріна (м. Москва, нині РФ).

Є. Гасай.

КРАСОТІЛ ПАХУЧІЙ

(*Calosoma sycophanta*) – комаха родини Жужелиці (*Carabidae*), ряду Жуки (*Coleoptera*). Занес. до Черв. книги України, та Європ. Черв. списку як рідкіс. вид. Трапл. на всій тер. України, на Тернопільщині – в Кременец., Терноп., Березан. р-нах. Живе у широколист. та міш. лісах, парках, інколи – у полезахис. смугах і садах. Полює у кронах дерев на гусениць непарного шовкопряда та золотогузки, які мають отруйні

волоски і тому неїстівні для птахів (крім зозулі). Для б-би із шовкопрядом К. п. завезли до США. Чисел. зменшується через застосування пестицидів. Під охороною – у заповідниках.

С. Подобівський.

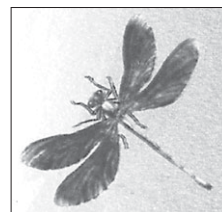
“КРАСУНЯ”

– перший приватизований перукарський салон краси в м. Тернопіль. Засн. 1993 подружжя Н. та І. Романців. Від 1998 “К.” офіційно співпрацює з нім. фірмою “LONDA”. На базі “К.” 1999 в Тернополі проведені 1-й форум перукарів зх.-укр. регіону та 1-й зх.-укр. фестиваль-конкурс із перукар. мист-ва “Світ Краси”. 1997 при “К.” утворений навч.-метод. центр, в якому проводять міжрегіон. семінари із залученням фахівців фірми “LONDA” та функціонують автор. школа перукарів, курси підвищ. кваліфікації. 2001 Центр зареєстр. як “RomEstGROUP” (Романець Естетик Груп); отримав міжнар. статус і визнання у 2-х версіях INTERKOIFFURE та в мережі Londa Fachservice International.

В. Фроленков.

КРАСУНЯ-ДІВА

(*Calopteryx virgo*) – комаха з ряду Бабки (*Odonata*), родини Красуні (*Agrionidae*). Занесена до Черв. книги України як рідкісний вид. Дорослі комахи літають у червні–вересні над водою, вздовж річок, біля ставків, сидять на високій прибереж. рослинності. На Тернопільщині трапл.

в біотопах ін., числ. виду – Красуні блискучої (*Calopteryx splendens* Hart), зокрема в околицях м. Кременець. Чисельність зменшується через забруднення водойм, меліорацію, буд-во гідротех. споруд.

М. Кузьмович.

КРАТОХВІЛ де КРОНБАХ

Емануел (17. 12. 1778, м. Табор, нині Чехія – 04. 08. 1861, м. Відень, Австрія) – письменник, художник. Учасник військ. кампанії 1796. Від 1806 – окруж. комісар у різних містах Галичини, зокрема в м. Чортків; про це написав у автобіогр. книзі, що вийшла нім. і франц. мовами. Опублікував у періодиці низку статей “Спогади з Галичини”.

В. Барна.

КРАУСС

Станіслав (Krauss Stanislaw; 07. 04. 1901, м-ко Заложці, нині смт Залізці Зборів. р-ну – 19. 04. 1973, м. Варшава, Польща) – польський вчений-

ветеринар. Д-р вет. медицини. Чл.-кор. Польс. АН (1964). Працював у Львів. вет. акад., після 2-ї світ. війни – проф. акад. в м. Люблін (Польща). Автор наук. праць.

С. Ткачов, В. Ханас.

“КРАФТ”

– газета. Виходила в м. Чортків (1919). Ред. З. Гельман.

В. Ханас.

КРВАВИЧ

Мар’ян (Krwawicz Marian; 22. 09. 1928, м. Чортків – 19. 04. 1983, м. Варшава, Польща) – польський історик, військовик. Підполковник ВП. Закін. істор. відділ. Ягеллон. ун-ту в м. Краків (Польща). Орг-тор і ред. ж. “Wojskowy Przegląd Historyczny” (від 1956). Писав переважно про воєнну історію 15–17 ст., в останні роки життя – про події 2-ї світ. війни.

С. Ткачов, В. Ханас.

КРГОУН

Мечислав (06. 01. 1907, м. Теревовля – 12. 07. 1982, м. Брно, нині Чехія) – чеський літературознавець-славіст, перекладач. Закін. ун-т у Брно (1932), від 1952 викладав у ньому курс слов’ян. літ-р. Автор праць “Українське літературознавство 1945–1960” (1962), “Образ Довбуша в поезії Юрія Федьковича” (1965), монографії “Поетична творчість Юрія Федьковича” (1973). Переклав низку поезій Лесі Українки, повість “Кров’ю святою” П. Клименка.

Лит.: УЛЕ. – К., 1995. – Т. 3.

В. Фроленков.

“КРЕДИТ БАНК (УКРАЇНА)”

– акціонерне товариство. Зареєстр. 14 травня 1990 як “Західно-Український Комерційний Банк”. Зміна назви (2002) була зумовлена необхідністю ідентифікації банку як фінанс. установи зі стратегічним капіталом Kredyt Bank S.A. (Польща), в результаті чого західні інвестиції становили 94,9% статут. капіталу “К. Б. (У)” (Kredyt Bank S. A. – 66,7%, Європейський банк реконструкції та розвитку – 28,3%). 2003 активи “К. Б. (У)” перевищили мільярд грн. Функціонують 18 філій та 36 відділень. Терноп. філія “К. Б. (У)” діє від березня 1992. Належить до п’яти кращих банк. установ області. Переможець конкурсів: обласного “Підприємство – 2000” (номінація “Фінансово-банківська діяльність”) та регіон. “Галицький лицар – 2003” (“Банк року”). 9 квітня 2004 Kredyt Bank S. A. та РКО ВР S. A. (Польща) підписали угоду про придбання акцій “К. Б. (У)”. На час підписання на РКО ВР S. A. припадало 36% рахунків фіз. осіб та

33% депозитів населення Польщі, за підсумками 2003 його активи становили 22,6 млрд. дол. США, що перевищувало сукупні активи укр. банків. Нині “К. Б. (У)” належить до групи лідерів укр. банків. системи та є фінанс. партнером 110 тис. фіз. та 20 тис. юрид. осіб.

В. Фроленков.

КРЕЙДА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– осадова карбонатна тонкозерниста гірська порода на території області. Біла, однорідна, м’яка, добре піддається мех. обробці. Утворилася переважно з решток дрібних мор. водоростей – коколітофорид і порошокопідб. кальциту, що осів на дно теплого моря з глибиною від 100 до 200–300 м. К. – майже чиста карбонатна

Крейдяний зріз поблизу Кременця.

порода (вміст CaCO_3 – 98–99%). К. будівельну застосовують як пігмент у вироб-ві фарб та суперфосфату, при маляр. роботах, як наповнювач при виготовленні паперу, гуми, пластмас, клейонки, для покриття електродів, як хім. і буд. сировину, у вироб-ві соди, цукру, вапна, скла, для вапнування кислих ґрунтів, комбікормів, виготовлення шкіль. крейдяних олівців, замаски для вікон та ін. В обл. поклади К. пов’язані з відкладами турон. ярусу крейд. системи і пошир. гол. чином у пн. р-нах. Єдине розвідане і враховане Держ. балансом запасів родовище *Підлісецьке* Кременец. р-ну. К. у родовищі біла, жовтувато-сіра, мікропориста, з проверстками чорних кременів потуж. 5–20 см, нерівномірно тріщинувата. Відповідає маркам KM_1 – 53%, KM_2 – 31%, KM_3 – 12%, некондиція – 4%. К. піщаниста і щільна придатна також для отримання вапняк. борошна та вироб-ва вапна класу А. Родовище розробляє Кременец. крейд. з-д (ВАТ) корпорації “Укрбудматеріали”. Залишок запасів на 1 січня 2002 – 12,6 млн. т. У Шумс. р-ні обстежене Новостав. родовище К. із запасами за категорією C_2 – 100 тис. т. В обл. недостатньо вивчені поклади крейди в родовищах Комарів., Кімнатків., Лопушнів., Рудків., Старопочаїв., Шпиколос. у Кременец. р-ні, Вілій., Онишків. у Шумс. р-ні; Борсукив. у Лановец. та Лозів. у Збараз. р-нах.

В. Кігура, Й. Свинко, М. Сивий.

КРЕЙДОВА СИСТЕМА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– відклади альбського, сеноманського, туронського, коньякського та сантонського ярусів на території області. Породи альбського віку відомі в Подністров'ї – це переваж. морські верстви: конгломерати, піски та пісковики серед. альбу (побл. сіл Худиківці і Пилипче Борщів. р-ну) з фосфатизованими рештками фауни, жовтовими фосфоритами, а також кварцово-глауконіт. піски, органогенно-детритові, моховатково-голкошкір. вапняки, опоки і спонголіти верх. альбу, що більше поширені. Чіткі відслонення вапняків у ниж. течії р. Серет на берегах Касперів. водосховища, де вони утвор. форми звірювання – скелі-останці. Відклади сеноман. ярусу добре відслонені у долинах Дністра та його лівих допливів, складені глауконіт-кварц. пісковиками з халцедоновим цементом, вапняками, спонголітами, опоками (нижній сеноман) та детритовими піщанистими вапняками (іноцеромовими) верх. сеноману. Останні біля м. Бучач містять фосфоритові галечники і щебінь. Турон. верстви поширені у зх. і пн. р-нах області, вони складені білою писальною крейдою зі стяжіннями чорних кременів та крейдоподіб. вапняками. В околицях м. Кременець розробляють Підлісців. родовище крейди. Породи коньякського ярусу менше поширені, трапл. у тих же районах та вирізняються меншим вмістом карбонатів і не мають кременевих стяжін. Сантон. ярус у Зборів. і Бережан. р-нах представлений мергелями, мергелистими пісковиками, глинистою крейдою. Мергелі сантонського і коньякського ярусів можна використовувати для вироб-ва портланд-цементу.

М. Сивий.

КРЕМЕНА ГІБРИДНА (ГІГАНТСЬКА)

(*Petasites hybridus* (L.) Gaertn. Mey. et Schreb.; нар. назва – кремєниця, лопух водяний) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина з родини Айстрові (Asteraceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення видів рослин. світу, на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає на вологих місцях, берегах річок. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори”, його філії “Кременецькі гори” та в межах ботан. пам'ятки природи “Шупарський феномен” (Борщів. р-ну). Кремена гігант., яку можна побачити в урочищі “Шупарка” Наддністрян. лісництва, занес. до “Книги рекордів України: Природа навколо нас” Г. Маценка як

унікальна рослина, що, ймовірно, має найбільше листя в нашій країні. К. г. (г.) подібна до лопуха, листя майже кругле, в поперечнику до 1 м. Висота черешків – 120–180 см. Рослина декор., лікар., медоносна.

Лит.: Смик Г. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Б. Мельничук, Г. Синиця.

КРЕМЕНЕЦЬ

– місто районного підпорядкування, центр району, економічний і культурний осередок північної частини Тернопільської області. Розташ. біля підніжжя *Кременецьких гір*. Відстань до обл. центру 70 км. Заліз. станція. Насел. 23,3 тис. осіб (2004). Перша писем. згадка 1227. На поч. 1241 К. вистояв перед ордами *Батия*, 1254 витримав облогу хана *Куремси*. 1259 на вимогу хана *Бурундая* оборон. споруди розібрали. Після загибелі *Галиць-Волин. держави*

Вид на Миколаївський храм і Замкову гору.

місто переходило з рук у руки, 1382 остаточно відійшло до литов. князів. У 2-й пол. 14 ст. замість дерев.-земляних укріплень збуд. кам. замок. На поч. 15 ст. тут деякий час перебував зі своїм двором вел. кн. литов. *Вітовт*, сидів у в'язниці його суперник вел. кн. литов. *Свидригайло*, який 1438 надав К. магдебур. право. Наприкін. 15 ст. внаслідок нападів татар місто знелюдніло, у 2-й третині 16 ст., під час перебування в руках вілен. єпископа *Януша* (1529–35) та королеви *Бони* (1536–56) відродилося й перетворилося на один із провідних екон. центрів регіону. 1569 в результаті *Люблін. унії* К. відійшов до Польщі, а разом із нею до Речі Посполитої. У 1-й пол. 17 ст. місто стало важл. осередком культур. й реліг. життя Пд. Волині. Кременчани взяли участь у визв. війні укр. народу (1648–54). Восени 1648 козаки та місц. повстанці здобули й зруйнували замок. За Вічним миром 1686 К. залишився в Речі Посполитій. 1692 в усіх установах впровадили польсь. мову,

Містечко цукровиків.

а на поч. 18 ст. православ. храми перетворили на уніатські. У 2-й пол. 18 ст. в К. діяли уніат. (базилян.) і 4 катол. (францискан., єзуїт., реформат. і тринітар.) монастирі та кілька уніат. церков. За 3-м поділом Речі Посполитої (1795) К. відійшов до Рос. імперії. Спочатку місто включили в Поділ., а 1796 – Волин. губернії. 1805 тут відкрилася *Вища Волин. г-зія*, 1819 реорганіз. у Волин. ліцей (діяв до 1833). Місто стало авторитет. центром освіти й науки й отримало образну назву “Волин. Афіни”. 1830-і внаслідок запровадж. у держ. установах рос. мови, заміни Литов. Статуту рос. законодавством, закриття ліцею та францискан. й базилян. монастирів К. остаточно втратив риси повіт. центру Речі Посполитої і перетворився на провінц. місто Рос. імперії. Пром. піднесення остан. десятиліть 19 ст. мало позначилося на житті К. Найбільше підпр-во 1899 – сірникова ф-ка, де працювало 25 робітників. Завдяки відкриттю покладів бурого вугілля, на розробку якого поклали великі надії, наприкін. 19 ст.

Пам'ятник Ю. Словацькому.

проклали залізницю (введена в експлуатацію 1896). Із освіт. закладів на поч. 20 ст. діяли *Волин. духов. семінарія* (1838–1902), жін. епархіальне (1836–1921), чол. духовне (1885–1921), комерційне (1904–21), двокласне міське уч-ща, приват. жін. г-зія, 6 початк. шкіл. Улітку 1916 тут була одна з вузл. ділянок Брусилів. прориву. Впродовж 1917–20 місто 7 разів переходило з рук у руки. Укр. держ. владі воно підпорядк. від поч. 1918 до червня 1919. Від жовтня 1920 до вересня 1939 К. належав до Польщі і входив у Волин. во-

єв-во. Правлячі кола Польщі відвели місту роль одного з опор. пунктів закріплення своєї влади на “Східних кресах”. Вел. надії поклали на *Кременец. ліцей*, відкритий 1921. У міжвоєн. роки збуд. ватну ф-ку (1936) й тютюн. з-д (1938), упорядк. вулиці, заліснено схили гір. Осн. осередки нац. життя укр. населення 1920–30-і – т-во “Просвіта”, приват. укр. г-зія, православ. духов. семінарія. У міжвоєн. роки К. – центр Волин. єпархії. Восени 1939 місто зайняла ЧА. Під час запровадж. нового адм.-тер. устрою К. отримав статус міста обл. підпорядкув. й відійшов до Терноп. області. Рад. влада відкрила кілька загальноосвіт. укр. шкіл, обл. учит. ін-т, фельдшер.-акушер. школу, забезпечи-

Обласний літературно-меморіальний музей Ю. Словацького.

ла насел. безплат. мед. обслуговуванням, але встановила жорсткий ідеол. контроль за всіма культ.-освіт. закладами й розгорнула масштабні політ. репресії. 3 липня 1941 К. зайняли нім. війська, які масово розстрілювали мир. насел. Кременчани активно включ. в Рух Опору. У роки війни в околицях міста діяло 4 укр. зброй. формування різної політ. орієнтації. 19 березня 1944 в К. увійшли війська 1-го Укр. фронту. Понад 2 тис. кременчан мобіліз. в ЧА. За післявоєнні десятиліття збуд. низку нових підпр-в, найбільшими серед них були цукр. з-д (1965) і ф-ка вагину (1980), споруджено масиви багатопверх. будинків. Учит. ін-т 1950 реорганіз. у педагогічний і перенес. у м. Тернопіль (1969). Наприкін. 1980-х в умовах лібералізації рад. режиму, кременчани активно включилися в б-бу за оновл. сусп-ва. У перші роки після проголош. незалежності України переважна більшість підпр-в значно звузила або зовсім згорнула свою діяльність, внаслідок чого загостр. старі й з'явилися нові соц. проблеми. Віднов. *Кременец. ботан. сад* (1991), створ. *Кременецько-Почаїв. держ. істор.-архит. заповідник* (2001), відкр. *Кременец. обл. гуманіт.-мед. ін-т ім. Т. Шевченка* (2002), *Кременец. обл. музей Ю. Словацького* (2003), зростає потік туристів.

Срейський цвинтар.

Серед уродженців міста – польсь. письменник *Ю. Словацький*, євр. просвітник *І. Бер-Левінзон*, укр. композитор *М. Вериківський*, укр. літературознавець і фольклорист *М. Коробка*, рос. геолог і географ *О. Чекановський*, амер. музикант *І. Стерн*, громад. діяч *М. Данилюк*; тут навчалися укр. письменники *У. Самчук*, *О. Лятуринська* й *Б. Харчук*, працювали ботанік *В.-Г. Бессер*, літературознавець *М. Петров*, художники *А. Ждаха* й *О. Сафонов*, проходили військ. службу рос. мандрівник *М. Пржевальський* та укр. історик і мислитель *В. Литинський*. Відома пізньопалеоліт. стоянка *Куличівка*.

Літ.: *Теодорович Н.* История города Кременца Вольнской губернии. – 2-е изд., перераб. – Седлец, 1904; *Чернихівський Г.* Кременеччина від давнини до сучасності. Исторична монографія. – Кременець, 1999; Кременець: Путівник / Упоряд. та автор тексту *В. Собчук*. – Л., 2003.

В. Собчук, Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКА БУЧІНА № 1, № 2

– ботанічні пам'ятки природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Жолоби Кременец. р-ну, в кв. 51, 46, 47 вид. 12, 7, 14 Кременец. лісництва у межах ліс. урочища “Кременець”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 14. 03. 1977 № 131. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,8; 6,8 га. Під охороною – високопродукт. буково-дубово-граб., буково-сосн. насадження 1 бонітету віком 80–90 р., цінні у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Бай.

КРЕМЕНЕЦЬКА ГРАМАТІКА

(див. “ГРАМАТІКА КРЕМЕНЕЦЬКА”).

КРЕМЕНЕЦЬКА ДЕРЖАВНА

УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ ім. І. СТЕШЕНКА

– навчальний заклад у м. Кременці. Відкрита влітку 1918, мала 8 класів: 4 молодших і 4 старших. Перший дир. – *С. Міляшкевич*. Викладали: *В. Кавун*, *В. Гнажевський*, *К. Міляшкевич*,

В. Дорошенко та ін. Влітку 1935 г-зію відвідав прозаїк і поет, проф. *Б. Лепкий*. За польс. влади г-зія стала приватною; 1938 її закрили, як небезпечний осередок нац.-патріот. виховання укр. молоді. Протягом різного часу тут навчалися згодом відомі діячі укр. культури та літ-ри, серед них: *М. Кременярівська*, *К. Куцюк-Кочинський*, *О. Лятуринська*, *Ю. Мулик-Луцик*, *У. Самчук* та ін. 1993 на буд. колиш. г-зії відкрито три мемор. таблиці.

Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКА ДРУКАРНЯ

– поліграфічна установа в м. Кременець. Засн. 1636 при Богоявлен. монастирі, існувала до серед. 17 ст. Найцінніше видання – зразок староукр. мови 17 ст. – “Грамматика, или Писменница языка словенскаго тшательем вкратце издана в Кремянци року 1638”; збереж. 6 примірн. (3 – у м. Москва, нині РФ); 2 – в б-ці ім. *В. Стефаніка* та в Музеї укр. образотвор. мист-ва у м. Львів; 1 – в Київ. центр. наук. б-ці ім. акад. *В. Вернадського*, м. Київ). У К. д. вийшли кн.: “О мистиріях или тайнах в посполитости” *С. Косова* та “Синод... в церкви кафедральной Луцкой отправоуваный...” (обидві видав *А. Пузина*; 1638). На буд. колиш. Брат. Богоявлен. монастиря, де вийшла грамматика у світ, відкрито мемор. таблицю (1988).

Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКА ПРАВОСЛАВНА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ

– навчальний заклад у м. Кременець. Засн. 1918 на базі духов. семінарії у м. Холм (нині Хелм, Польща), яку евакуювали до Кременця під час 1-ї світ. війни. Діяла у теперіш. приміщенні *Кременец. краєзн. музею*. Існувала до 1939. Єдина православна серед. школа у Зх. Україні в межах Польщі, яку 1921 офіційно визнало Мін-во освіти і віросповідань. Від 1927 – держ. установа. Мала 9 кл., за навч. програмою відповідала повному курсу г-зії. Небогослов. предмети викладали польсь., богослов. – укр. мовами. Після закін. навчання семінаристи мали право вступити без іспитів на теол. ф-т ун-ту в м. Варшава (Польща). Серед випускників: *Б. Яковевич* – архієпископ Едмонтонський (Канада), єпископи – *І. Скакальський* та *О. Новицький*, д-ри наук *С. Міцевич* та *П. Остапчук*, проф. амер. коледжу в Ібінгу *Ю. Пундик*, голова ПУН – *О. Штуль-Жданович*, письменник *А. Коломиць*, викладач *І. Соїко*, диригент *М. Матерський* та ін.

Г. Чернихівський.

“КРЕМЕНЕЦЬКА ПРОСВІТА”

– повітова громадська організація товариства “Просвіта”. Створ. 1918. Т-во мало секції: дошкільну, шкільну, опіки (милосердя), бібліотечну, видавничу, театр.-музичну, у справах церкви; організ. 90 читалень. Члени т-ва влаштували вечори пам’яті Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Драгоманова, ін. видат. діячів укр. культури та історії, видали чимало книг, зокрема “Малий Кобзар” Т. Шевченка. Організували вистави, виступи хорів. “К. П.” очолювали М. Черкавський, Б. Козубський та ін. 1936 польс. влада закрила “К. П.”. Відновл. 1989. Повіт. управа і читальня “К. П.” перебували в буд. Б. Козубського, на якому 1993 відкрито пам’ят. таблицю.

Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКА ШКОЛА**МИСТЕЦТВ ім. М. ВЕРИКІВСЬКОГО**

– навчальний заклад у м. Кременець. Створ. 1939 як муз. школа; навч. 17 дітей у класі ф-но, скрипки та духових інструментів. 1-й дир. – П. Зон. 2004 на 7-х відділах – фортеп., струнно-смічк., духовому, народному, теор., хоровому, образотворчому – навчалася понад 370 дітей; прац. 38 викладачів. Від 1997 – дир. М. Заник. Серед випускників школи чимало діячів культури і мист-ва, відомих в Україні й за кордоном.

Н. Бесяда.

КРЕМЕНЕЦЬКЕ МЕДИЧНЕ**УЧІЛИЩЕ ім. А. РІЧІНСЬКОГО**

– медичний навчальний заклад 2–3 рівнів акредитації у м. Кременець. Засн. 1940 як фельдшер.-акушер. школа. На 2-х відділах навчалася 240 учнів. Від 1944 – 3-річ. курс. навчання, від 1949– 4-річ. Від 1951 – 2-річ. медсестрин. відділ. 1954 школу реорганіз. в мед. уч-ще, набір студентів – на базі непов. серед. та серед. освіти. Функціонують спорткомплекс, акт. зал тощо, 1990 відкрито музей уч-ща. Від 1996 діють курси підвищ. кваліфікації молодших мед. спеціалістів за 24 спеціальностями; створ. навч.-наук.-виробн. комплекс із ТДМУ, від 1998 – з Укр. мед. ін-том асоц. нар. медицини (м. Київ). 24 травня 1999 уч-щу присвоєно ім’я А. Річинського, відкрито йому пам’ят. таблицю (2002), мемор. куточок (2004). Від 1998 з Укр. асоц. релігієзнавства, ТДМУ, відділ. релігієзнавства Ін-ту філософії НАН України в уч-щі проводять наук. конф, т. зв. “Річинські читання”. Дир.

уч-ща від 1953 – Г. Войтко (27 років), від 1980 – А. Пушкар, від 1991 – С. Мартинчук, від 1995 – П. Мазур. Серед викладачів уч-ща були письменника, канд. мед. н. Л. Романчук, літератор В. Цибульський, нині працюють художник О. Вартабедян, композитор-аматор, виконавиця власних і текстів укр. поетів О. Біркова. Серед випускників – керівники лікув.-профілакт. закладів Тернопільщини: О. Гулько, Г. Корицький, Є. Шевчук, д-ри і канд. мед. н. В. Горошко, Н. Лобанова, П. Ляшук, О. Панасюк, І. Тріль. Нині на ф-тах “Лікувальна справа”, “Акушерська справа”, “Сестринська справа” навчаються 435 студентів.

І. Дем’янова.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД

– пам’ятка садово-паркового мистецтва, науково-дослідна установа. Заснував 1806 ірланд.

садівник Д. Міклер (Мак-Клер). На 4,5 га зросло 460 видів місц. рослин та 760 завезених із різних місць. Від 1809 завдяки дир. саду проф. В. Бессеру чисельність дерев та кущів – до 12 тис. 1811 видрук. каталог рослин саду, серед яких рідкісні: каштан їстівний, сосна канад., азалія понтій., араукарія, бук червонолистий, гінкго дволопат., шовковиця біла, інжир, ясен білоцвіт, тюльпанове дерево. 1832–34 найцінніші породи перевоз. до Києва в сад ун-ту св. Володимира. Постановою РМ України від 17. 03. 1990 Ч. 37 та постановою КМ України від 12. 10. 1992 Ч. 584 К. б. с. оголош. об’єктом природно-заповід. фонду загальнодерж. значення, мета якого – збереж. вивчення, акліматизація та ефект. госп. використання рідкіс. і тип. видів флори. Нині сад займає 200 га.

Лит.: Заверуха Б. Реліктові та ендемічні рослини Кременецьких гір та необхідність їх охорони // Охороняйте природу. – К., 1964; Радзівський В. Кременецькі гори: Путівник. – Л., 1976; Чернихівський Г. Кременеччина від давнини до сучасності. – Кременець, 1999.

Г. Чернихівський.

“КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ВІСНИК”

– незалежна громадсько-політична газета міст волинської частини Тернопільщини. Співзасн. –

Кременець, Почаїв. міськради і редактор газети. Виходить від 13 версяня 1999. Ініціатор і спів-орг-тор – ред. Б. Свіргун.

Т. Сеніна.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ГОРБОГІРНИЙ ЛІСОВИЙ РАЙОН

– територія, відмінна від інших природно-територіальних комплексів за рельєфом, кліматом, ґрунтовим покриттям і рослинністю. Належить до Пн.-Поділ. фізико-геогр. області Зх.-Укр. провінції лісостеп. зони. Розташ. на Гологоро-Кременец. горбогір'ї. Абсолют. висоти – 300–400 м. Яри і балки глиб. 100–150 м розділяють тер. на горби-останці, вершини яких мають столоподіб. поверхню, використ. як орні землі. Схили вкриті широколист. лісами. Осн. породи – дуб і граб. Серед. т-ра: +18° С (липень), -6° С (січень), к-сть опадів – понад 700 мм на рік. Р-н сприятливий для розвитку с. госп-ва, орг-ції туризму.

І. Дем'янова.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЗАМОК

– фортифікаційна оборонна споруда в м. Кременець. Побуд. на стрімкій горі (397 м над рівнем моря) з каменю-вапняку. Дитинець – у її західній найнепрístupн. частині (довж. – 65, шир – 135 м). Гора обнесена високим кам. муром (у 13 ст. – дерев. з частоколом). К. з. не здобули: 1226 – угор. король Андрій II, 1240–41 – *хан Батий*, 1255 – *Куремса*. 1261 знесений за наказом князя *Василька* на вимогу *Бурундая*. Заново збудували 14–16 ст. литов. князі *Любарт*, *Вітовт*, *Свидригайло*. 16 ст. проведено описи замку. К. з. мав 2 мости, 3 вежі: Надворітню, Черлену, Над новим домом, князів. палац, приміщ. для гарнізону, гауптвахту, городні, церкву св. Михаїла. 16 ст. розпочато буд-во колодезя, але не закінчено. На мурах уздовж гори – кри-та гонтами галерея з бійницями для гармат. Природна недоступність, запаси зброї, пороху, води давали змогу довго тримати облогу. 1569

П'ятницький цвинтар.

К. з. перейшов до польсь. королів. Після 6-тижн. облоги восени 1648 його здобули козаки *М. Кривоноса*. Вбитих під час штурму, поховали на П'ятницькому цвинтарі. Згодом за-

мок втратив значення, більше його не відбудували. Збереглися квадрат. Надбрамна вежа з 2-х ярусів, готич. арка-заїзд, частково – бічні оборон. мури товщ. 2, 3, вис. 8–12 м, вежа Над новим домом. Встановлено 2 таблиці: охоронна як пам'ятка арх-ри та мемор. на честь битви з ордами Батія.

Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

– науковий культурно-освітній заклад у м. Кременець. Створ. у березні 1937 з ініціативи польсь. учених *Ф. Мончака* та *З. Опольського*. Деякий час знаходився у приміщ. колиш. ліцею.

Від 1950 – в буд. на вул. Шевченка, 90, праве крило якого входить до комплексу будівель 18 ст. Ліве добудоване на поч. 20 ст. К. к. м. має відділи: природи, історії краю, літературний *Т. Шевченка*, худож.-мемор. *І. Хворостецького* в м. Почаїв. У 16-и залах – 5,5 тис. експонатів. Фонди – понад 50 тис. одиниць.

Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ ТЕХНІКУМ

– вищий навчальний заклад 1–2 рівнів акредитації в с. Білокриниця Кременецького району. Засн. 1892 на базі с.-г. школи (граф О. Воронін заповів передати свій палац під с.-г. навч. за-

клад); ліс. відділ у ній відкрили 1898. 1921–39 діяла серед. рільничо-лісна школа, належала до *Кременец. ліцею*. Від 1939 – Кременец. лісний технікум, від 2000 – Кременец. держлісгосптехнікум, нині – К. л. т. Готує фахівців за спеціальностями: технологія деревообробки, ліс. госп-во, експлуатація та ремонт обладнання ліс. комплексу. Суміжні професії: вальник лісу, верстатник деревооброб. верстатів, водій. Після закін. технікуму – можливість продовжити навчання за скороч. програмою в Укр. лісотех. ун-ті в м. Львів та ін. ВНЗ. Навч. процес забезпечують 52 викладачі. 1972–99 К. л. т. очолював *Я. Павловський*, від 1999 – *С. Іваницький*. Серед вихованців технікуму – акад. *С. Генсірук*, ген. дир. Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва *І. Попадинець*. Нині К. л. т. – студ. містечко: 2 навч. корпуси, 2 гуртожитки, їдальня, Буд. культури, спорт. комплекс “Лісотехнік”, деревооброб. майстерня, дендропарк.

Літ.: Кременецький лісотехнічний технікум. – Т., 2004.

О. Чайка.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. Т. ШЕВЧЕНКА

– вищий навчальний заклад у м. Кременець. Утвор. 26 липня 2002 рішенням Терноп. обл. ради на базі Кременец. обл. комунал. пед. коледжу

Приміщення інституту.

(1969–91 – пед. уч-ще). Заг. пл. ін-ту – 28 тис. м²: 4 корпуси, б-ка, видавн. центр, спорт. комплекс, хореогр., концерт., виставк. зали, комп’ютер. класи, гуртожитки. Ін-т готує фахівців за освіт.-кваліфік. рівнями “бакалавр” і “спеціаліст” із 9 спеціальностей, у т. ч. “Мова та література” (англ., нім.), “Біологія”, “Трудове навчання”, “Фізична культура”, “Образотворче мистецтво”, “Дошкільне виховання” та ін. Навчаються понад 2 тис. студентів (стаціонар) і 600 – заочно. Навч.-вихов. процес здійснюють бл. 200

У читальні студентської бібліотеки.

наук.-пед. працівників, із них 25 – канд. н. Діють 12 колективів худож. самодіяльності, серед них звання “народний” мають: капела бандуристок, хор, капела “Кремінь”, духовий оркестр, танц. колектив “Горлиця”, вокал. ансамбль “Калина”, оркестр нар. інструментів. Ін-т налагодив міжнар. зв’язки з освіт. установами та навч. закладами. У жовтні 2004 на його базі відбувся зліт педагогів та учнів серед. шкіл із Польщі, України, Чехії, Шотландії (Вел. Британії), які носять ім’я *Ю. Словацького*.

А. Ломакович.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ РАЙОН

– район у північній частині Тернопільської області. Утвор. у січні 1940. Площа 918 км². Насел. 72,2 тис. осіб (2004): з них 96,7% – українці, 2,6% – росіяни, 0,3% – поляки. У р-ні –

Кременецький район.

Пам'ятка дерев'яної архітектури Волині у Кременці.

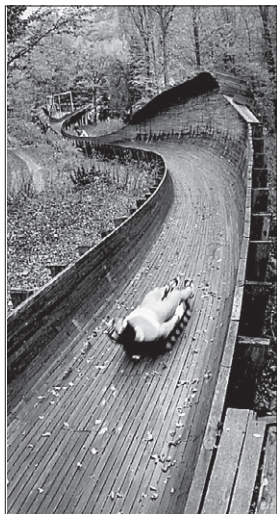
м. Кременець, м. Почаїв та 68 сіл. Тер. р-ну – в зоні зх. лісостепу Волин.-Поліс. плато. Межує на півдні, пд. сході зі Збараз. та Лановец., сході – Шумс. р-нами Терноп. обл., заході – Бродів. р-ном Львів. обл., півночі – Дубн. та Радивилів. р-нами Рівнен. обл. Дороги з твердим покриттям – 166,3 км, ґрунтові – 26 км. За рельєфом К. р. ділиться на пн. ч. (Мале Полісся) та пд. ч. (Холодне Полісся), що лежать у межах Волино-Поділ. височини. Мале Полісся, або Кременець, кряж займає 15% пл. р-ну й характер. плоским одноманіт. рельєфом, ероз. процесів не спостерігають. Холодне Полісся охоплює 85% пл. р-ну. Тут – складні форми рельєфу, під дією атмосфери. опадів, особливо зливових дощів, талих вод, відбуваються ероз. процеси – як площинні, так і глибинні. Корисні копалини: буре вугілля, вапняки, торф, крейда, мергелі, фосфорити, пісок, глина. Ліси займають понад 12 тис. га: переважно граб, ясен, в'яз, липа, дуб, осика, верба, бук, сосна. *Кременецькі гори* (бл. 20 тис. га) – пн. карниз Волино-Поділ. височини. Уцілілі ділянки плато, що мають вигляд з'єднаних між собою окремих підвищень, утворюють вододіл рік. Найбільші річки – Іква, Горинь. Ґрунт. покрив р-ну складний, утвор. із різних генет. груп. Переважають темно-сірі опідзол. (багатогумусні) ґрунти. На Мал. Поліссі переважає малогумус. чорнозем на карбонат. основі. Археол. дослідж. свідчать, що тер. р-ну була засел. у період піз. палеоліту (прибл. 31 тис. р. тому). Знайдені пам'ятки піз. палеоліту, залишки поселень бронз. доби і доби ран. заліза, поселень черняхів. культури, городищ часів Київ. Русі. У 12 ст. Кременеччина увійшла до *Галиц.-Волин. княз-ва*, від 1360-х – до *Вел. княз-ва Литовського*, від 1569 – до *Речі Посполитої*. Наприкін. 16 ст. через Кременеччину походом на Білорусію пройшли повстан. загони *С. Наливайка*. Антифеодал. рух розгорнувся на тер. р-ну під час Нац.-визв. війни (1648–57) під проводом *Б. Хмельницького*. 1734 ряд насел. пунктів захопив гайдамац. загін *Верлана*. Від 1795 Кременець повіт належав до Волин. намісництва Росії. На поч. 1918 повіт окупували війська кайзерів. Німеччини, у

листопаді 1918 увійшли загони Армії УНР, на поч. 1919 – війська Польщі, в червні того ж року – ЧА, в липні почергово – Польщі та ЧА. 1920 відбувся бій між кіннотою *Г. Котовського* та білополяками під с. Горинка. За *Ризьким мирним договором* 1921 землі Кременеччини відійшли до Польщі. 1929 тут відбувся страйк с.-г. робітників. У вересні 1939 Кременеччина увійшла до УРСР. Липень 1941 – березень 1944 – фашист.-нім. окупація. 1943 – діяли партизан. з'єднання *С. Ковпака* та *О. Федорова*. Нині осн. галузі виробничо-госп. комплексу: машинобуд. і металообробна – ВАТ “Кремзвент”, ЗАТ “Кременецький завод порошкової металургії”; деревообробна – ВАТ “Кременчанка”, держлісгосп; пром-сть буд. матеріалів – ВАТ “Крейдяний завод”; легка пром-сть – ВАТ “Фабрика Ватин”, ТЗОВ “Іква” та ТЗОВ “Пластик” (обидва – м. Почаїв); харчова – ЗАТ “Кременець-цукор”, ЗАТ “Молоко”, Кременець. хлібозавод, Креме-

Пам'ятний знак на козацькій могилі в с. Богданівка.

нец. комбінат хлібопродуктів. Площа с.-г. угідь – 32,8 тис. га, в т. ч. ріллі 27,1 тис. га. Виробники с.-г. продукції – 45 госп-в різної форми власності. Спеціалізація: рослинництво – зернові, цукр. буряки, корм. культури та тваринництво. Основні госп-ва: СТОВ-“Гарт”, “Гомін”, “Ранок”, СВЗМП “Криж”. В р-ні діють: *обл. гуманіт.-пед. ін-т ім. Т. Шевченка*, *мед. уч-ще ім. А. Річинського*, ліцей, г-зія, 2 ПТУ (всі – Кременець), *лісотех. технікум* (с. Білокриниця), 52 ЗОШ. Функціонують 12 буд. культури, 37 сільс. клубів, 6 музеїв, 58 б-к, 2 школи мист-в. Є 21 пам'ятка історії та культури, 20 аматор. колективів мають звання “народний”. Від 2001 діє *Кременець-Почаїв. держ. істор.-архит. заповідник*.

Санна траса
у Кременці.

Мед. заклади: 4 лікарні, 2 поліклініки, 48 ФАП. Спорт. база р-ну: 2 стадіони, 26 футбол. полів, 29 спорт. залів, 72 спорт. секції. Санна траса – єдина в Україні, база гірськолиж. спорту – друга за значенням після Ворохти (Карпати). На її базі працює ДЮСШ “Колос”. Зареєстр.: 7 конфесій, 60 церков, 88 реліг. громад. На Кременеччині народилися: письменники Ю. Вавровий, С. Даушков, М. Кременярівська, Н. Панчук, І. Потій; художники Д. Вонсик, І. Лазарчук, І. Хворостецький, О. та С. Шатківські; різьбяр П. Колесник; вчений-бібліограф М. Бойко; науковці І. Вихованець, В. Вольський, І. Герус-Тарнавецька, О. Качан, О. Неприцький-Грановський; громад. діяч С. Данилюк; архітектори Б. Бойко, В. Олексюк, муз. діяч В. Валігура та ін. Перебували письменники В. Даль, Н. Дурова, Т. Шевченко; живописець М. Пимоненко; учений М. Пржевальський; цей край відвідували письменники М. Бажан, Оноре де Бальзак, Я. Івашкевич, Л. Костенко, М. Костомаров, Р. Лубківський, Д. Павличко, Олена Пчілка, Леся Українка, П. Тичина, реліг. діяч Ф. Прокопович та ін.

І. Дем'янова, П. Мельничук, Г. Чернихівський.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ

УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ

(див. ТНПУ).

КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ

– орографічний район, що займає інтенсивно почленований північний край Подільської височини в околицях м. Кременець. Пролягають від долини р. Іква на пн. схід у напрямку до м. Острог Рівнен. обл. Довж. 65 км., шир. 12–20 км. Абс. висоти 350–400 м (макс. 408 м). Пн. схил К. г. крутий, місцями урвистий, дуже почленований ярами та балками і піднімається над прилеглою рівниною Малою Полісся на 120–150 м; пд. знижується до долини р. Вілія та балки Колосова, через які поступово переходить у хвилясту рівнину Поділля. Вздовж пн.-зх. краю гір розташ.

останц. групи, що мають форму столових гір із крутими схилами (гори *Божа*, *Гостра*, *Маслятин*, *Страхова*, *Стіжок* та ін.). К. г. складені крейдою, вапняками, піском. Із сучасних фіз.-геогр. процесів характерні ерозія, карст, зсуви. Середньорічна к-сть опадів – бл. 700 мм. Ґрунти ясно-сірі опідзол., сірі опідзол., чорноземи опідзол., темно-сірі опідзол. Лісистість – 20%. Від 1990 найцін. ділянки К. г. оголош. заповід. зоною.

Й. Свинко.

“КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ”

– філія заповідника “Медобори” (див. “МЕДОБОРИ”).

КРЕМЕНЕЦЬКІ МОНАСТІРІ

– чернецькі громади та їх приміщення в м. Кременець, осередки релігійного та культурного життя Південної Волині. Споруди всіх монастирів належать до *Кременецько-Почаїв. держ. істор.-архит. заповідника. Богоявленський*. Заснували 1633 укр. шляхтичі Л. Древинський і Д. Сло-Малинський за привілеєм Владислава IV як православ. чол. монастир. За “благословенною грамотою” П. Могили (1636) підпорядк. Вселен. Патріархові та його Екзарху Київ. митрополитові. При Б. м. діяли братство, школа (працювала за навч. планом Києво-Могилян. колегії), друкарня й шпиталь. Із видань друкарні найбільше відома т. зв. “Граматика” *Кременецька* (1638). У 1-й чв. 18 ст. Б. м. визнав унію з Римом і увійшов у чин св. Василя Великого. 1807 за указом рос. імператора Олександра I оо. Василяни віддали тер. свого монастиря з усіма будівлями Волин. г-зії і перейшли в споруди реформат. монастиря. 1839 Б. м. припинив існування, 1865 відновл. як однойм. православ. чол. монастир. У Б. м. була резиденція вікар. єпископа Волин. єпархії (1873–1922, 1924–34 з перервами), якого титулували Острозьким, а від 1902 – Кременецьким, правлячого Волин. і Кременец. архієпископа (1922–23, 1934–41), глави т. зв. Автономної Православ. Церкви в Україні (1941–43). 1953 Б. м. реорганіз. у жін., 1959 – ліквід., 1990 відновив діяльність як православ. жін. монастир. Належить

до *Терноп. єпархії УПЦ*. До ансамблю монастиря, оточ. мур. загорожею, належать Богоявлен. собор, двоповерх. чернеч. корпус із Миколаїв. церквою (обидві споруди серед. 18 ст. в стилі піз. бароко), дзвіниця з невел. церквою преподобного *Іова Почаївського* (поч. 20 ст.) і госп. будівлі. **Єзуїтський**. Засн. 1702 з ініціативи кременец. старости кн. Я.-А. Вишневецького як невел. місія Львів. колегіуму, від 1711 – резиденція Луц., прибіл. від 1715 – Остроз. колегіумів, 1750 отримав статус колегіуму. 1703, під час передачі єзуїтам уніат. церкви св. Духа для перетворення її на костюл, у Кременці спалахнуло заворушення, яке очолив міщанин С. Голуб. Я.-А. Вишневецький подарував монахам села Вел. й Малі Вікнини (нині Збараз. р-ну) та фільварок Княже у кременец. передмісті Туники (1711), його брат М.-С. Вишневецький – с. Рудка (1742; нині Кременец. р-ну), а власним коштом монахи придбали в Кременці фільварок, де осадили с. Грабівка. 1731–53 на кошти кн. Вишневецьких та деяких ін. осіб арх. *П. Гижицький* спорудив новий монастир. комплекс, що складався з костюлу св. Духа, св. Ігнатія Лойоли й св. Станіслава Костки та двох прилеглих до нього навч. корпусів (стиль піз. бароко). 1712–13 єзуїти відкрили школи граматики і риторики, 1740 – повну школу, 1750 – колегіум, 1754 – аптеку. Для зміцнення своїх позицій монахи розгорнули проповідн. діяльність укр. мовою в уніат. церквах Волині й Поділля. 1773 Є. м. припинив існування. Залишені навч. корпуси й мастки отримала Комісія нар. освіти, яка відкрила тут світську серед. школу. **Реформатський**. Засн. орден реформатів у 1-й пол. 18 ст. Складався з костюлу й прилегло до нього двоповерх. чернеч. корпусу (збуд. у стилі піз. бароко за проектом арх. А. Кастеллі на кошти княгині Т. Вишневецької (з Лещинських). 1807 за указом Олександра I монахів Р. м. переселили у монастир того ж ордену в с. Вел. Дедеккали, звільнені споруди передали ченцям-василянам Богоявленського монастиря. Нині тут одним. жін. монастир УПЦ. **Спаський**. 1525 за привілеєм вел. кн. Литов. Сигізмунда I перебував у володінні укр. шляхет. роду Боговитиновичів, у серед. 16 ст. – в запустінні, 1617–36 згадують у документах уже як уніат. монастир Володимир. єпархії. Подальша доля С. м. невід.; ймовірно, під час визв. війни укр. народу серед. 17 ст. припинив існування. **Францисканський**. Засн. 1606 Луц. біскуп М. Шишковський при дерев. параф. костюлі Успіння Діви Марії, фундувала 1538 королева *Бона*. У 1-й

пол. 17 ст. францисканці змурували новий костюл і двоповерх. чернеч. корпус. У серед. 17 ст. і на поч. визв. війни укр. народу Ф. м. був розгромлений, згодом відновив діяльність. 18 ст. збуд. двоюрсну дзвіницю. На поч. 19 ст. монастир володів с. Бонівка (нині Кременец. р-ну), парафія охоплювала католиків м. Кременець і бл. 40 навколиш. сіл. 1832 за указом *Миколи I* Ф. м. закрили, його тер. і споруди отримала православ. церква. Костюл переосвятили на Миколаїв. собор, який функціонує донині.

Лім.: *Теодорович Н.* История города Кременца Вольнской губернии. – 2-е изд., перераб. – Седлец, 1904; *Muszyńska-Krasnowolska M.* Kolegium jezuitskie w Krzemieńcu: Monografia architektury // *Rocznik Wołyński*. – Rywno, 1939. – Т. 8; *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Л., 2002; Кременець: Путівник / Упоряд. і автор тексту *В. Собчук*. – Л., 2003.

В. Собчук.

КРЕМЕНЕЦЬКО-ПОЧАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО- АРХІТЕКТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК

– науково-дослідний та культурно-освітній заклад із вивчення, охорони, реставрації та популяризації історико-архітектурної спадщини міст Кременець і Почаїв. Засн. 29 травня 2001 рішенням КМ України. Підпорядк. Держ. ком-ту України з буд-ва й арх-ри. Складається з відділів: наук.-дослідного; охорони, експлуатації і реставрації пам'яток історії та культури; турист.-екскурсійної роботи, госп. і бухгалтерії. У заповіднику – 17 пам'яток 14–15 ст., розташ. у м. Кременець; найцікавіші серед них – замок 14–16 ст., єзуїт. колегіум 18 ст., Миколаїв. собор (колишній францискан. монастир) 17 ст., ансамбль споруд Богоявлен. монастиря 18–20 ст.

Лім.: Кременець: Путівник / Упоряд. і автор тексту *В. Собчук*. – Л., 2003.

В. Собчук.

КРЕМЕНЬ

Василь Григорович (25. 06. 1947, с. Любитове Кролевец. р-ну Сум. обл.) – державний діяч, педагог. Д-р філос. наук., проф., акад. АПН України. Орден “За заслуги” 3 ступ. 1998–2002 – нар. деп. України. 1999–2005 – міністр освіти і науки України. У березні 2002 зустрічався з освітянами р-ну в ЗОШ № 2 у смт Підволочиськ.

В. Фроленков.

КРЕМІНЬ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– мінеральне утворення, що складається з кварцу і халцедону. Найчастіше трапл. в крейді та

мергелях у вигляді конкрецій сірого і чорного кольору. Форма різноманітна. Поверхня гладка, нерідко на ній виступають рештки давніх моллюсків, мор. їжаків та ін. мор. організмів, захоплених у процесі формування конкреції. К. – твердий (тв. 7), щільний, однорід., у тонких пластинах нагадує скло. Конкреції К. виникли на ранніх стадіях перетвор. мор. осадів за рахунок скупчення в окремих ділянках кремнезем. речовини. Джерело К. – розчинені у воді скелети, мор. організми, зокрема губки. У кам. вік із кременю виробляли знаряддя праці (скребки, сокири, наконечники списів, кресала та ін.), що часто трап. в різних місцях області. Найбільші скупчення конкрецій кременю – в околицях м. Кременець у відкладах крейди. Використ. при виготовленні емалей, глазури, фаянсу тощо.

Й. Свинко.

КРЕМІНЯРІВСЬКА

Марія Антонівна (з дому Цимбалюк, у заміжжі Кавун; 20. 10. 1902, м. Почаїв, нині Кременець. р-ну – 03. 01. 1999 (за ін. даними 04. 12. 1998), м. Ошава, Канада) – письменниця, громадська діячка. Закін. у м. Кременець *укр. з-зію* (1921), торг.-кооп. курси. Авторка 3-х книг під заг. назвою “Оповідання про Надюсю”; прототип героїні – донька Надія. Із них вийшли друком у Кременці “У рідному місті” (1936) та “Надюся у Львові” (1938). 1939 К. заарешт. органи НКВС; 1940–47 відбувала ув’язнення в Казахстані. Повернувшись (1947) до Кременця, працювала бухгалтером. 1949–53 – на спецпоселенні у Краснояр. краї (нині РФ). Після повернення – на різних роботах. 1975 виїхала до Австралії, згодом – до Канади. Проживала у м. Ошава поближ. м. Торонто. Видала автобіогр. кн. “Вівці, вовки і люди” (Торонто, 1989), до якої окремими розділами увійшли “Оповідання про Надюсю”; інші розділи – “У тюрмі”, “Лагер”, “Додому! Додому!” Реабіліт. 1989.

Лит.: Нескорена Берегиня: Жертви московсько-комуністичного терору ХХ століття. – Торонто–Л., 2002.

Б. Мельничук, Г. Чернихівський.

“КРЕМ’ЯНЕЦЬКИЙ ВІСНИК”

– газета. Виходила 2–3 рази на тиждень у м. Кременець від 20 липня 1941 до 3 лютого 1944. Ред. – А. Трачук.

П. Гуцал.

КРЕМ’ЯНЧАНКА

Неоніла Ігорівна (справж. Дригуш-Следзінська; 29. 05. 1959, м. Кременець) – літераторка. Закін. Терноп. пед. ін-т (1980, нині ТНПУ).

Працювала у ТОКМ. Від 1992 – чл. Галицько-Волин. об’єдн. молодих літераторів; від 1996 – чл. літоб’єдн. при обл. орг-ції НСПУ. Твори опубл. у пресі, щоріч. “*Тернопілья*”. Видала кн. “Орлине гніздо” (1995) – літ. обробки легенд Кременеччини, “Було в матері три сини” (1999) – про б-бу УПА на Тернопільщині.

В. Фроленков.

КРЕМ’ЯНЧИК ГАРНИЙ

(*Telekia speciosa Schreb. Baumg.*) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина з родини Айстрові (Asteraceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає на узліссях, берегах річок, схилах.

Лит.: Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Синиця.

КРЕНЖАЛІВСЬКИЙ

Дмитро (1891, м. н. невід. – 1946, Бельгія) – військовий діяч, видавець. 1917 – командант (ком-р) куреня УСС, що дислокувався на Тернопільщині; командував ним до переходу УСС за р. Збруч. Від 1920 проживав у Львові, де ред. гумор.-сатир. ілюстр. двотижневик “Будяк” (1921–22) і ж. “Кіно” (1930–36). Після 2-ї світ. війни емігр. до Бельгії.

Б. Пиндус.

“KRESY” (“Креси”)

– польський спортивний клуб у м. Тернопіль. Засн. 1907 під кер-вом проф. О. Мединського як “таємний” клуб для гри у футбол; зареєстр. 1909. Одним. футбол. клуб – учасник чем-тів Польщі 1920–30-і. 1931 об’єднаний із військ.-спорт. клубом 54 полку піхоти, який дислокувався в Тернополі. При клубі діяли легкоатлет., теніс., футбол., плавання, веслування та ін. секції. 1939 рад. влада заборонила “К.”. 1941–44 діяльність “К.” відновлена; остаточно заборонений 1944.

Л. Левенець, В. Ханас.

КРЭСИ

(kresy; дослівно – “окраїни”) – польські військові осадні на східних та південно-східних кордонах Речі Посполитої (Поділля та Київщина). Призначені для захисту від татар. нападів. 1920–39 термін “kresy wschodnie” (східні окраїни) вживали щодо тих зх. областей Білорусі та України, які належали Польщі. Водночас цей термін набув політ. ознак – “кресов’яцтво”, “кресов’яки”; виникло т-во оборони “kresów wschodnich”.

Л. Левенець, В. Ханас.

“KRESÓWY KOMUNIKAT”**(“Кресови Комуникат”)**

– підпільний польський часопис. Видавець – орг-ція “NIE” (Niepodległość – Незалежність). Виходив у м. Тернопіль 1945. Відомо про 10 номерів.

В. Ханас.

“KRESÓVY ZEW”**(“Кресови Зев”)**

– підпільний польський часопис. Видавець – орг-ція “NIE” (Niepodległość – Незалежність). Виходив у м. Тернопіль у жовтні – грудні 1944. Періодичність – раз на 5 днів.

В. Ханас.

КРЕСÓВИЧ

Іов (Володимир) (1898, Волинь – 1979, м. Львів) – церковний діяч. Єпископ УАПЦ (1942–44), архієпископ Казан. і Марій. РПЦ (1953–60). 1922 рукопоклад. на священника, душ-пастирював на Волині. Від 1942 – єпископ Кременец., від 1943 – правлячий єпископ Кременец.-Терноп. єпархії, від 1945 – вікарій у м. Ізмаїл (нині Одес. обл.). Перебував в ув'язненні в монастирі в Бессарабії, у м. Лисков Новгород. обл. (нині РФ). Від 1951 – єпископ у м. Чебоксари (нині РФ), від 1953 – в м. Казань (нині Респ. Татарстан, РФ). 1960–66 повторно ув'язн. за участь в укр. нац. русі під час війни (1941–45). Від 1968 – на поселенні в м. Уфа (нині Респ. Башкортостан, РФ), згодом переїхав до родини у м. Львів.

Лит.: Мартирологія Українських Церков. – Т. 1. УПЦ. – Торонто–Балтимор, 1987.

І. Дула.

“KRESÓWIAK” (“Кресов’як”)

– підпільний польський часопис. Видавець – KAWON (“Конспіраційна акція в обороні народу”). Виходив у м. Заліщики (1939). Відомо про 4 номери. Ред. невідомий.

В. Ханас.

КРЕТ

Михайло Васильович (15. 06. 1954, с. Трибухівці Бучац. р-ну) – хормейстер, педагог. Закін. Чортків. пед. уч-ще (1973), Київ. ін-т культури (1977, нині нац. ун-т культури і мист-в). Від 1980 – кер. нар. хору обл. лікарні в м. Рівне, 1993 – кер. нар. хору РБК у м. Острог Рівнен. обл. Від 1994 – ст. викл., доц. каф. музики Рівнен. пед. ін-ту (нині гуманіт. ун-т). Автор числ. обробок нар. пісень, зокрема записаних на Тернопільщині. Лауреат обл., респ., міжнар. фестивалів.

В. Барна.

КРЕТІВЦІ

– село у Збаразькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Грицівці. Розташ. на березі р. Нетеч, за 7 км від райцентру й 8 км від найбл. заліз. ст. Збараж. Насел. 298 осіб (2003). Відоме від 1-ї пол. 17 ст. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1899), “фігура” св. Томаса (1880). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. Побл. К. виявлено археол. пам’ятки доби піз. бронзи, черняхів. та давньорус. культур.

О. Машлянка, Б. Хаварівський.

КРЕЧКÓВСЬКИЙ

Маріян (14. 12. 1890, с. Заболотів, нині смт Снятин, р-ну Івано-Фр. області – 1950, м. Львів) – правник, військовик. Д-р права. Закін. г-зю в м. Львів. Учасник 1-ї світ. війни (поручник). Згодом – сотник УГА; воював на Тернопільщині; 1920 – заарешт. Працював адвокатом у м-ках Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Фр. обл.) та Золотий Потік (нині смт Бучац. р-ну).

Б. Мельничук, В. Уніят.

КРИВАВА НЕДІЛЯ В м. ПІДГАЙЦІ

– трагедія 11 травня 1941. Причина: провідник повіт. юнацтва ОУН П. Кубай при спробі його арешту застрелив 2-х офіцерів ЧА. Солдати НКВС і ЧА за це розстріляли допризовників. На згадку про подію встановлено пам’ят. хрест побл. місця розстрілу (1990, авт. М. Кріпкий).

С. Колодницький.

КРИВЕ

– село у Козівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Йосипівка. У зв’язку з пересел. жителів х. Корчунок виключ. із облік. даних. Розташ. за 4 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 1223 особи (2003). Відоме від 15 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сокил”, “Союз українок”, “Рідна школа”, “Сільський господар”. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1922), “фігура” Матері Божої (2001). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1984), П. Федоріву (1995, скульп. Р. Дяківський),

Пам’ятний хрест на честь скасування панщини.

встанов. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини (реставр. 1990), мемор. таблицю на будинку, в якому жив П. Федорів (2000), насипані символ. могили УСС, І. Шанайді та його дружині (1995), зберег. могили вояків УПА, двох перепоховано. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклади, на громад. засадах – музей Бойової слави. У К. народ. художник і поет *М. Волощук*, скульптор Р. Дяківський, проф., диригент П. Костів, художник, меценат *М. Курис*, композитор, диригент *М. Федорів*, художники *Б. та О. Федорів*, письменниці *Т. Федорів*, діячі ОУН й УПА П. Федорів та *І. Шанайда*. Про насел. пункт видано кн. М. Реви “На шляхах життя” та “Один із багатьох” (обидві – Лондон, 1980).

Б. Мельничук, П. Шанайда.

КРИВЕ

– село у Підволочиському районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Гнила Рудка, за 23 км від райцентру і 1 км від найбл. заліз. ст. Скалат. Насел. 769 осіб (2001). Відоме від 18 ст. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква Пречистої Діви Марії (1863, мур.), капличка, “фігура” Божої Матері. Спорудж. пам'ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1965), Т. Шевченку (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад.

Пам'ятник
Т. Шевченку

В. Уніят.

КРИВЕ

– урочище, ботанічний заказник загальнодержавного значення. Розташ. в межах крутого схилу р. Дністер пд. експозиції, між селами Добрівляни та Городок Заліщиц. р-ну. Створ. відповідно до постанови РМ УРСР від 03. 08. 1978 № 383. Перебуває у віданні селян. спілки “Заповіт”. Під охороною – ділянка лучно-степ. та скел. рослинності, де зростають сон чорніючий і великий, ковила волосиста, ясенечь білий, занес. до Черв. книги України, сон широколистий, півники угор., цибуля поділ. та гір., ефедра двокосола, мигдаль степ., занес. до Переліку рідкіс., і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. обл.

І. П'ятківський.

КРИВЕНЬ

Василь Андрійович (01. 07. 1951, с. Липівка Рогатин. р-ну, нині Івано-Фр. обл.) – фізик.

Д-р фіз.-матем. н. (2002). Закін. фіз. ф-т Львів. ун-ту (1973, нині нац. ун-т). Працював у Фіз.-мех. ін-ті АН УРСР, політех. ін-ті (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1982 – у Терноп. політех. ін-ті (нині ТДТУ): асист., ст. викл., доц. каф. приладів і контрольно-вимір. систем; від 2003 – зав. каф. матем. методів інженерії. Автор понад 70 наук. праць.

В. Фроленков.

КРИВЕНЬКЕ

– село у Чортківському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Васильків. Розташ. на пр. березі р. Кривчик, за 36 км від райцентру й 12 км від найбл. заліз. ст. Гусятин. Насел. 529 осіб (2001). Відоме від 17 ст. 1751 К. спалили турки. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сокіл”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок”, кооператива. У квітні 1944 нім. війська спалили бл. 150 будинків і розстріляли 27 осіб. 22 жовтня 1944 війська НКДБ спалили 45 будинків і розстріл. 10 жителів. Є церква Усікновення голови Іоана Хрестителя (1757, мур.; реконстр. 1993), каплиця (2001, мур.). Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1969), Борцям за волю України (1991, реконстр. 1996), Т. Шевченку (1992), встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини (відновл. 1988). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, музей історії села. У К. народ. лікар, громад. діяч *С. Ворох*, видавець, громад.-культ. діяч *А. Горняткевич*, педагог, громад. діячка *Д. Горняткевич*, реліг. діяч *В. Стрільчик*, військовики *І. Байдак*, *Ю. Грищук*, *Т. Дерень*, *М. Пенчук*, письменник, громадсько-культур. діяч, художник, публіцист *Б. Лєткий*, пастирював *І. Брикович*, проживали художник *Д. Горняткевич*, о. *С. Лєткий*, перебували *А. Малышко* та *М. Шеремета*. Пobl. К. виявлено поховання в урні з рим. монетою 2 ст.

В. Уніят.

КРИВЕНЬКИЙ

Степан Михайлович (22. 10. 1927, с. Жизномир Бучац. р-ну) – співак-аматор (бас), громадський діяч. Золотий Хрест за особливі заслуги Гол. управи Братства колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії (2004). Воював у дивізії “Галичина”. Від 1947 – соліст хорів:

“Славута” (1947–49), “Гомін” (1949–52, м. Манчестер, обидва – Вел. Британія); “Прометей” (від 1952, м. Торонто, Канада). Співзасн., голова і соліст відновл. 1975 у Торонто хору “Бурлака”, з яким виступав у Тернополі (1980, 1993, 2000).

М. Лисий, О. Масликевич, Я. Павлів.

КРИВЕЦЬКИЙ

Антін (15. 06. 1911, м-ко, нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну) – актор, режисер, хореограф. Закін. г-зю “Рідної школи” в м. Чортків (1928). Актор укр. мандрів. театрів (1933–39), театру в м. Коломия (1939–41, нині Івано-Фр. обл.) і театру ім. І. Франка в м. Станіслав (1941–44, нині Івано-Франківськ). В еміграції працював у Театрі-студії *Й. Гірняка* в м. Ляндек (Австрія). Від 1949 – в Австралії: актор і режисер Укр. театру малих форм; кер. танц. групи “Гопак” (1965–66), навчав укр. нар. танців; 1973–79 – реж. драм. гуртка СУМ в м. Аделаїда.

Лит.: Енциклопедія Української Діаспори. – Київ–Нью-Йорк–Чикаго–Мельбурн, 1995. – Т. 4.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КРИВЕЦЬКИЙ

Микола Миколайович (19. 12. 1945, с. Гермаківка Борщів. р-ну) – перекладач. Закін.

Львів. лісотех. ін-т (1969, нині лісотех. ун-т). Чл. Всесвіт. та Укр. есперанто-асоціацій, акад. Укр. Академії екон. кібернетики. Голова Терноп. міськ. клубу есперантистів (від 1984); викл. есперанто. Перекладач творів терноп. письменників, популяризатор досягнень укр. культури за межами країни. У перекладі мовою есперанто, який здійснив К., видані: збірки *Б. Андрушківа* “У дзеркалі слова” (1999), *Б. Мельничука* “Крапельни плюс” (2001) і “Нові крапельни”, *В. Барни* “Сльоза в зінціях неба” (обидві – 2002), *Б. Хаварівського* “Метелики юності на павутинці осені” (2003), поет. антологія Тернопілля “Суцвіття любові і болю” (2004).

Б. Головин.

КРИВИЙ

Іван (р. н. невід., Тербовлянщина, ймовірно, с. Ласківці) – один із перших українських посе-

ленців у Аргентині. Автор “Історичного нарису села Ласківці” у книзі “*Тербовельська Земля*” (1968).

М. Ониськів.

КРИВИЙ

Петро Дмитрович (08. 07. 1943, с. Іванківці Зборів. р-ну) – інженер-механік, педагог. Канд. тех. н. (1990). Закін.

Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1967, нині ТДТУ). Від 1970 – в цьому ВНЗ: асист., ст. викл., доц., проректор (1991–95); від 1997 – проф. каф. верстат.-інструм. систем автоматиз. вироб-ва. Автор і співавт. бл. 150 наук.-метод. праць, у т. ч. посібник для студентів тех. спеціальностей ВНЗ; має 44 винаходи, впроваджених на підприємств міста Тернопіль, Москва, Ниж. Новгород, Оренбург, Новосибірськ (нині РФ), Бішкек (Киргизстан), Даугавпілс (Латвія). Учасник міжнар. наук. конф. у шт. Південна Кароліна (США, 2000, 2001).

Х. Весна, П. Медведик.

КРИВИЦЬКА

Леся (Олександра) Сергіївна (04 (16). 01. 1899, м. Чигирин, нині Черкас. обл. – 07. 11. 1983, м. Львів) – актриса. Нар. арт. УРСР (1954). Працювала в укр. трупах у Зх. Україні, зокрема 1938 в колективі під кер-вом Погорільського, який був сформ. у с. Багатківці, нині Тербовлян. р-ну, 1944–73 – у Львів. укр. драм. театрі ім. М. Заньковецької (нині акад. театр), з яким виступала на гастролях у Тернополі в липні 1955, червні 1960, червні 1965, вересні 1966.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КРИВИЦЬКИЙ

Тодось (рр. і м. н. та см. невід.) – актор. Ймовірно, брат *Л. Кривицької*. Виступав у містах і селах Тернопільщини із театр. трупою Погорільського, яка виникла 1938 в с. Багатківці Тербовлян. р-ну.

Б. Пиндус.

КРИВИЦЯ

– ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. побли. с. Королівка Борщів. р-ну в кв. 69, вид. 16 Борщів. лісництва Чортків. держлісгос-

пу в межах ліс. урочища “Королівська стінка”. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у виданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 5 га. Під охороною – степ. рослинність, типова для Зх. Лісостепу. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

КРИВИЦЬКИЙ

Вальтер (справж. Гінзбург Самуїл; 28. 06. 1899, м-ко, нині смт Підволочиськ – 10. 02. 1941, м. Нью-Йорк, США) – радянський розвідник-зрадник. Орден Леніна. 1919 вступив до ВКП(б), взяв псевд. Вальтер Кривіцький. Організовував саботажи й диверсії у містах Варшава (Польща), Львів, нім. та чес. Сілезії, збирав інформацію, вербував агентів. Після спецкурсів РСЧА вів агентурно-підривну роботу в Німеччині, заснував агентурні мережі в Австрії, Бельгії, Італії, Нідерландах, Франції, Швейцарії. Від 1925 працював у гол. апараті розвід. управління, служив у 4 упр. Генштабу (розвідка), викладав у Вищій школі розвідки. 1930-і К. – гол. резидент рад. розвідки в Зх. Європі. Роздобув надсекретну тех. документацію новітнього італ. підвод. човна, таємні япон. дипломат. шифри. Наказ Москви негайно повернутися (1937) зрозумів як смерт. вирок і запропонував свої послуги англ. спецслужбам – видав бл. 100 рад. агентів. Чергова спроба Москви покарати зрадника увінчалась успіхом у Нью-Йорку. Офіц. висновок – самогубство.

Ю. Мокрій.

КРИВКИ

– село у Тербовлянському районі. Підпорядк. Микулинець. селищ. раді. Розташ. на берегах р. Серет, за 13 км від райцентру й 3 км від найбл. заліз. ст. Микулинець–Струсів. Насел. 264 особи (2001). Є церква св. Антонія Печерського (1902). Встанов. пам’ят. хрест на місці загибелі вояків УПА (1992). Діє ЗОШ 1 ступ.

В. Уніят.

КРИВОЛУКА

– село у Чортківському районі. Підпорядк. Палашів. сільраді. Розташ. за 26 км від райцентру й 11 км від найбл. заліз. ст. Джурин. Насел. 219 осіб (2003). Відоме від 1-ї пол. 18 ст. Є церква Благовіщення Пресв. Богородиці (1997), капличка. Встановл. пам’ят. хрест на місці козац. могили, насип. символ. могила Борцям за волю України. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, торг. заклад. У К. народ. громад.-політ. діяч, письменник *В. Дідюк*. Під час геол. робіт побл. К. виявлено невел. поклади нафти.

О. Гошуляк, Я. Чорпіта.

КРИВОНІС

Максим (Перебийніс, Вільшанський; р. і м. н. невід. – серед. листопада 1648, біля м. Замостя, нині м. Замосьць, Польща) – козацький полковник, діяч Національно-визвольної війни 1648–57. 1630–40-і відзначивсь у козац. походах проти татар і турків. На поч. 1648 підтримував повстання *Б. Хмельницького*, очолив Черкаський полк, який брав участь у битвах під Жовтими Водами, Корсунем і Пилявцями, завдав поразки на Поділлі й Брацлавщині польсь. військам *Я. Вишневецького* і *В. Заславського*. У вересні того ж року полки *К. і Ф. Джалалія* при підтримці місц. повстанців на чолі з Колодкою взяли штурмом *Кременец. замок* (потім не був відбудов.). Після поховання козаків біля гори Черча (нині П’ятницький козац. цвинтар) полк *К.* через Почаїв і Броди прибув під Львів, де оволодів Високим замком. Помер від чуми.

*М. Кривоніс.
Малюнок Я. Омеляна.*

Б. Пиндус, Г. Чернихівський.

КРИВОНІС

Микола (псевдо “Хмара”; 1916, с. Жуківці, нині Зборів. р-ну – 07. 04. 1945, с. Присівці, там само) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН (1941). Співзасн. на Зборівщині т-в “Сокіл”, “Пласт”, “Просвіта”. 1942–43 – орг-тор 1-ї куц. боївки на Зборівщині; заготовляв зброю, військ. форму, медикаменти, взуття тощо для новосформ. відділів УПА, організував одномісяч. курси санітарок. Загинув у сутичці з підрозділом НКДБ.

Літ.: Яремус Т. Освітили шлях прийдешнім поколінням // Свобода. – 1995. – 18 лип.

В. Дячун.

КРИВОНОС

Володимир Павлович (01. 01. 1946, м. Хрестинівка, нині Черкас. обл.) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 3-х склик. (1991, 1998, 2002). Закін. радгосп-технікум у с. Майнівка Бобровиц. р-ну Черніг. обл., с.-г. ін-т у м. Біла Церква Київ. обл. (1975, нині аграр. ун-т). 1968–81 – гол. агроном, голова

колгоспу в селах Черніг. обл. 1981–86 – гол. агроном, 1986–92 – голова колгоспу в с. Кам’янки, 1992–96 – дир. дослід. госп-ва в с. Старий Скалат (обидва – Підволочис. р-ну). Від квітня 1996 – дир. Новосілкв. спиртозаводу цього ж р-ну. Від 2001 – голова спостереж. ради ЗАТ “Шутов-спирт” на цьому ж підприємстві.

П. Вольтер.

КРИВОРУЧКА

Петро (12. 07. 1896, с. Кривче, нині Борщів. р-ну – 10. 12. 1983, м. Саскатун, Канада) – релігійний та громадський діяч. Від 1913 – в Канаді, один із перших священників УГКЦ. Закін. Колегію св. Йосифа в м. Йорктон, Духовну семінарію в м. Едмонтон. 1931 рукопоклад. на священника. Душпастир у м. Аррані та в околицях Гадсон Бей, де обслуговував 23 церкви. Орг-тор і 1-й ректор Бурси ім. М. Шашкевича, 1-й ректор Ін-ту ім. митрополита *А. Шептицького*; у цих закладах працював 17 років. Спів-засн. Братства українців-католиків у пров. Саскачеван. Ініціатор спорудження 8 церков. 1956–69 – парох церкви у Канорі (пров. Саскачеван), де теж побудував церкву. Від 1969 – священник при кафедрі св. Юрія в Саскатуні, капелан у Домі св. Йосифа; душпастирював до 1978.

Б. Мельничук.

КРИВОЎС

Василь (03. 01. 1893, с. Стегниківці, нині Терноп. р-ну – 16. 06. 1969, м. Торонто, Канада) – військовик, педагог, громадський діяч. 1914 закін. учит. семінарію у м. Тернопіль, вчителював на Збаражчині. Доброволець Легіону УСС (хорунжий), воював в УГА як ком-р сотні (четар, поручник), у т. ч. на Тернопільщині. Після перебування в полоні в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.): учитель (від 1922), диригент хору “Боян” і хору читальні “Просвіта”, дит. та студ. хорів. Від 1939 – дир. неповно-серед. школи в с. Княгиничі (нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.), інспектор нар. шкіл та дир. школи вправ при учит. семінарії в Рогатині. 1940-і – емігр. до Канади (м. Торонто): дир. “Рідної школи” Укр. нац. об’єдн.; голова Об’єдн. укр. педагогів. Автор ст. “Пролом польського фронту під Вовчухами”

у кн. “Українська Галицька Армія” (Вінніпег, 1966, т. 3) та ін. спогадів.

І. Гаврильцьо.

КРИВОЎС

Степан (23. 03. 1902, с. Стегниківці, нині Терноп. р-ну – 01. 05. 1967, м. Торонто, Канада) – підприємець, громадський діяч. Почес. чл. Укр. нар. дому (Канада). Від 1926 – в Канаді. Спів-власник молочар. підпр-ва. Голова Укр. нар. дому, співорг-тор Укр. труд. громади, чл.-засн. Ком-ту українців Канади, гол. радний, згодом гол. контролер Укр. робітн. союзу, активіст ін. громад. орг-цій у Торонто. Фінансово допоміг видати 4 т. кн. “Україна в Добі Директорії”.

Б. Волинський, Б. Пиндус.

КРИВУША

Георгій Іванович (18. 09. 1934, с. Великі Загайці, нині Шумс. р-ну) – інженер-металург, громадський діяч. Закін. у США ун-т Дрексель (1960, магістр). Від 1963 – інженер-металург у Вестінхаус Електрик Корпорейшн у цій країні. Діяльний в укр. громад. об’єдн. у м. Страдфорд (шт. Нью-Йорк). Автор статей із металургії в наук. журналах, ін. фах. виданнях.

Х. Весна.

КРИВЧЕ

– село у Борщівському районі. Центр сільради. До К. (Раніше – Верхнє Кривче і Нижнє Кривче) приєднано хутори Ходусів і Хоми. Розташ. на берегах р. Циганка, за 18 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Гермаківка. Насел. 1917 осіб (2003). Відоме від 1-ї пол. 17 ст. 1639 збуд. замок. Від 1650 згадують як м-ко під

Вид на село.

назвою “Оплакана”. Замок не раз зазнавав нападів турецько-татар. орд, зокрема 1672 його зруйнували загоми турец. султана Магомета V. Згодом фортеця належала Кричинському; її залишки збереглися. До 1939 діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є церкви Вознесіння Христового (1760,

дерев., реставр. (1927) і Покрови Пресв. Богородиці (1856; кам.), капличка (1991). Спорудж. пам'ятник Т. Шевченку (1964), встановл. пам'ят.

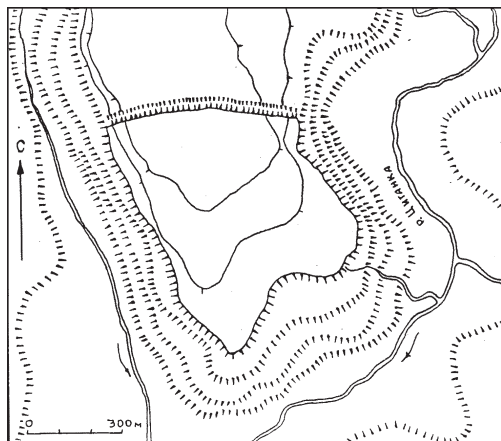
Меморіальна таблиця
воїнові-афганцю С. Богачу.

хрест на честь скасув. панщини (1880), пам'ят. знак полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1985), відкрита мемор. таблиця воїнові-афганцю С. Богачу (1989), насипано символ. могилу полеглим воякам УПА (1992). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, торг. заклад. У К. народ. реліг. і громад. діяч П. Криво-ручка, громад.-політ. діяч М. Мандзюк. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки культури фракійського гальштату. Є печери Глинка-1 та Глинка-2, Кристальна (Кришталева), На Хомах, Середня, Славка, Тимкова Скала.

Б. Мельничук, Л. Навуило.

КРИВЧЕ

– фракійське городище. Розташ. pobl. с. Кривче Борщів. р-ну. Найсхідніше городище голіград. культури. 1976, 1979 К. досліджувала Дністров. археол. експедиція Київ. ун-ту (нині нац. ун-т) під кер. Ю. Малєєва. Спорудж. в урочищі “Вал” у вигляді вел. мису на правому березі р. Циганка, лівої притоки р. Нічлава. Ріка омиває мис із пн.-сх. та пд.-сх. боків. Із заходу – струмок. Береги мису з боку ріки та струмка утворюють важкодоступ. природ. укріплення. У пн. ч. городища на відкритій ділянці були

План городища.

оборон. вал та рів довж. 670 м, що сягали протилеж. урвищ. Пл. понад 3 га. була замкнута оборон. кільцем. Нині висота валу – 2,2 м від дна рову. Фронтал. схил укріпл. камінням. Городище було густо забудоване. Досліджено 5 напівземлянк. жител овал. та прямокут. форми. Кожне мало 1 чи 2 опалюв. споруди – вогнище або піч. Поруч із житлами пошир. госп. ями різних форм та призначення. Знайдена похов. урна у вигляді тюльпаноподіб. посудини, накритої пласким каменем. У ній – вулики та перепалені кістки дитини 8–10 р., кілька посудин, очевидно, з ритуал. їжею. Також знайдена унікал. скульптура жінки з довгою шисю і вузькою талією. Наколами познач. груди, два ряди намиста та підвіски на ший. На спині спадають коси. Приблизно тоді ж на городищі Теляк (Румунія) знайшли подібні статуетки, тому в науці вони відомі як статуетки типу Кривче–Теляк. К. було місцем пост. проживання та городищем-сховищем для мешканців навколиш. поселень під час небезпеки. Спорудж. на піз. етапі голіград. культури в 9–7 ст. до Р. Х. Саме тоді з боку степу виникла загроза кочівників-кімерійців. Цим часом датують кімерій. предмети озброєння та кін. збр., відомі у Верх. Подністров'ї. Городище існувало до серед. 7 ст. до Р. Х., до появи на цій території скіфів 3х. Поділля.

Ю. Малєєв.

КРИВЧЕНСЬКА СТЕПОВА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на пд. околиці с. Кривче Борщів. р-ну, на лівому схилі долини Циганка. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 17. 11. 1969 № 747 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 27. 04. 2001 № 238. Перебуває у віданні Кривчен. сільради. Пл. 8,6 га. Під охороною – багате лучно-степ. різнотрав'я. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

КРИВЧЕНСЬКЕ

РОДОВИЩЕ ТРАВЕРТИНУ

– природне скупчення корисних копалин на території Тернопільської області. Розташ. на пд. околиці с. Кривче Борщів. р-ну за 12 км на пд. схід від м. Борщів. Детально розвідав 1975–77 трест “Київгеологія” на 0,5 га. Корисна копалина – травертин кавернозний, жовтувато-коричн., сірувато-жовтий, серед. потужність – 6,6 м. Відповідає держ. стандартам “Блоки із природного каменю для виробництва облицювальних виробів” і “Плити облицювальні пиля-

ні із природного каменю”. Придат. для отримання вапна вис. якості. Затверджені запаси травертину за пром. категоріями – бл. 10 тис. м³. Родовище не розробляють, перебуває на Держ. балансі запасів як резервне розвідане.

В. Кітура, М. Сивий.

КРИВЧИКИ

– село у Збарзькому районі. Підпорядк. Лозів. сільраді. Розташ. за 30 км від райцентру. Насел. 779 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1583. Є церква св. Петра і Павла (1992, мур.). Насип. брат. могила воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка.

В. Уніят, Н. Цісельська.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Богдан Володимирович (24. 08. 1894, м. Львів – 20. 04. 1955, м. Чернівці) – диригент, композитор. Засл. арт. УРСР (1943). Закін. консерваторії у містах Львів (1916) та Відень (1918, Австрія). 1919–20 – зав. муз. частиною “Нового Львівського Театру” в м. Тернопіль. 1920 – співорг-тор Укр. драм. театру ім. І. Франка (м. Вінниця, від 1926 – м. Київ), диригент у ньому до 1926. 1926–30, 1934–46 працював у Харків. театрі ім. Т. Шевченка, 1930–34 – у театрах міст Владивосток, Москва (обидва – нині РФ), Ташкент (Узбекистан). Від 1946 – в укр. муз.-драм. театрі у м. Чернівці. Автор оперет, музики до вистав, симфоній, вокально-симфон. і камер. творів, пісень, романсів.

І. Дуда.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Василь Панкратович (02. 02. 1891, с. Дивин, нині Коростишів. р-ну Житомир. обл. – 12. 06. 1926, м. Львів) – живописець і графік. Закін. мист. школу в м. Київ (1914), АКМ у м. Краків (1923, Польща). Воював в УГА, у т. ч. на Тернопільщині.

Б. Волинський.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Михайло (17. 11. 1909, м. Бучач) – громадський діяч, меценат. У Бучачі був підприємцем. Від 1949 – в США (м. Рочестер, шт. Нью-Йорк), де теж відкрив підпр.-во. Ініціатор скликання з'їзду бучачан-емігрантів, 1-й голова Ком-ту бучачан. Один із фундаторів ЕУ, меценат Гарвард. центру укр. студій, жертводавець на пам'ятник Т. Шевченку в США та кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Б. Мельничук, Г. Яворський.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Микола Іванович (06. 12. 1913, м. Бучач) – лікар, громадський діяч, меценат. Закін. Варшав. стомат. акад. (1937, Польща). 1938–44 – дантист у Бучачі; тут діяльний у т-ві “Сокіл” і спорт. дружині “Буревій”. 1944 емігр. з родиною до Австрії, 1949 – до США. Працював у містах Нью-Йорк та Кергонксон (шт. Нью-Йорк). Діяльний в УЛТ Пн. Америки, прац. у ред. “Лікарського вісника”. Чл. Укр. Патріярх. т-ва, кількох амер. дантист. т-в. Меценат Гарвард. центру укр. студій, жертводавець на пам'ятник Т. Шевченку в США та на кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Х. Весна, Д. Чубата.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Павло (1892, с. Вигнанка, нині Горішня Вигнанка Чортків. р-ну – р. і м. см. невід.) – один із українських першопоселенців у Канаді, підприємець. Співзасн. й активіст Укр. нар. дому та ін. громад. орг-цій у м. Вінніпег.

Х. Весна.

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Ярослав Йосипович (20. 07. 1932, м. Бучач) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1979), проф. (1985). Закін. Станіслав. мед. ін-т (1955, нині Івано-Фр. мед. акад.) та Київ. ін-т патентознавства (1979). Від 1964 – в Київ. мед. ін-ті (нині нац. мед. ун-т): від 1971 – доц. каф. травматології та ортопедії, від 1985 – проф. каф. хірургії, одночасно від 1986 – декан з інтернатури, від 1994 – зав. каф. заг. хірургії № 2. Автор низки наук. праць у галузі хірургії вел. суглобів при пошкодженнях і захворюваннях та ін.

І. Полякова (ЕСУ).

КРИЖІ

– село у Кременецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Мисики. Утвор. у результаті об'єдн. 24 хуторів (Бакси, Бобрики, Гаврили, Гамері, Грині, Густини, Вулиця, Краєвський, Крижі, Легкуни, Медлики, Панасюки, Пачкарі, Підліс, Росоли, Рудники, Свідрі, Синяки, Тригуби, Філики, Цвяхи, Цигани, Цілидині, Якубці). До 1922 назив. Бережецькі Гаї. Розташ. за 25 км

від райцентру. Насел. 652 особи (2001). Відомі від 1-ї пол. 16 ст. С церква Успіння Пресв. Богородиці (1996, мур., арх. Б. Голод), 11 “фігур”. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1976, скульп. В. Пашкевич). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, красзн. музей (бл. 3-х тис. експон.), 2 торг. заклади.

С. Красвський, В. Уніят.

КРИЖОВАЧУК

Олег Петрович (23. 05. 1954, с. Карначівка, нині Лановец. р-ну) – господарник, громадський діяч. Засл. прац. с. госп-ва України (1993). Орден “За заслуги” 3 ступ. (1999). Диплом Всеукр. конкурсу “Успішний керівник” (2005). Депутат Терноп. обл. ради 4-го склик. (від 2002). Дитинство минуло в с. Оришківці Лановец. р-ну. Закін. Терноп. пед. ін-т (1976, нині ТНПУ). Працював учителем, орг-тором позаклас. та позашкл. вихов. роботи СШ у с. Нове Село Підволочис. р-ну; там само від 1980 – дир. міжшкл. навч.-виробн. майстерні. 1981–86 – на громад. роботі. Від 1986 – голова колгоспу, від 1993 – голова кол. с.-г. підпр-ва, від 1998 – дир. ТОВ “Україна” в с. Скорики Підволочис. р-ну – одного з кращих в Україні (диплом Всеукр. імідж. центру і мін-ва аграр. політики у номінації “Агропромисловий комплекс”, 2005).

О. Дацко, І. Дем’янова.

КРИКОНЧУК

Світлана Євгенівна (21. 12. 1984, с. Цеценівка Шумс. р-ну) – спортсменка (літній біатлон). М. сп. України (2003). Закін. ф-т фіз. виховання ТНПУ (2005). Виступ. за ФСТ “Колос”. Золота медаль юніор. чемп-ту світу в індивід. гонці та сріб. – в естафет. (2003, Італія). Золота (індивід.) та дві срібні (індивід. і командна) медалі на юніор. чемп-ті світу (2004, Словаччина). Неоднораз. переможець і призер міжнар. та всеукр. юніор. змагань. Тренери *В. Бутко, П. Клочко*.

В. Фроленков.

КРИНИЦЬКИЙ

Олександр Анатолійович (12. 01. 1960, м. Монастириська) – економіст, банкір. Депутат Терноп.

рай. ради (1998). Закін. у Тернополі технікум рад. торгівлі (1979, нині комерц. технікум), фінанс.-екон. ін-т (1988, нині ТАНГ). Працював: 1981–83 – в установах та орг-ціях Монастириськ, 1983–93 – в Терноп. обл. управлінні ощадбанку на різних посадах, 1993–99 – кер. Терноп. рай. відділ. ощадбанку. Від 1999 – нач. обл. управління ВАТ “Державний ощадний банк України”.

В. Фроленков.

КРИНИЦЯ

– загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташ. між селами Комарівка, Криниця і Дубенки Монастириськ. р-ну, в кв. 56–63 Криниц. лісництва Бучач. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Криниця”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради від 30. 06. 1986 № 198. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1052 га. Під охороною – числ. мислив. фауна. Трапл. борсук звич., занес. до Черв. книги України, заєць та куріпка сірі, білка, козуля і лисиця звичайні, куниця лісова, свиня дика та ін. тварини. Рішенням Терноп. обл. ради від 22. 07. 1998 № 15 мислив. угіддя надані в користування Монастириськ. рай. орг-ції Укр. т-ва мисливців і рибалок як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

КРИНИЦЯ

– село в Монастириському районі. Центр сільради. До К. приєдн. ч. х. Дубовиця (1 буд.). До 1978 назив. Коростятин. Розташ. за 7 км від райцентру й найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 631 особа (2001). Перша писем. згадка – 1454. С церква Різдва Пресв. Богородиці (1899, кам., раніше костюл). Діють ЗОШ 1 ступ., б-ка, ВАТ “Криницька аг-

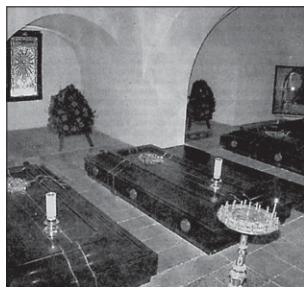
Церква Різдва Пресвятої Богородиці.

ропромтехніка”. Від 2001 на х. Дубовиця щорічно проводять фестиваль лемків. культури “Дзвони Лемківщини”.

М. Трусь, Г. Уніят.

КРИПТА

(від лат. *crypta*, від грецк. *κρυπτή*) – підземна каплиця під вівтарною частиною церкви для почесних поховань. У К. собору св. Софії в м. Рим (Італія) був похов. патріарх УГКЦ кардинал *Й. Сліпий*. Згідно з його заповітом: коли УГКЦ і укр. народ стануть вільними, перевезти домовину на рідну землю і встановити в храмі св. Юра у м. Львів біля гробниці Слуги Божого *А. Шептицького*, 27 серпня 1992 патріарха перепоховали у К. собору св. Юра.

Крипта собору св. Юра.

Я. Стоцький.

КРИП'ЯКЕВИЧ

Іван Петрович (25. 06. 1886, м. Львів – 21. 04. 1967, там само) – вчений-історик. Д-р філософії (1911), д-р істор. н., проф. (1941). Дійс. чл. НТШ (1911), акад. АН УРСР (1958). Засл. діяч науки УРСР (1961). Закін. Львів. ун-т (1908). Від 1951 – в Ін-ті сусп. наук АН УРСР у Львові (нині Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ): зав. відділу, 1953–62 – дир. Автор понад 550 наук. праць. Не раз із наук. метою був на Тернопільщині, зокрема 1929 разом із археол. *Я. Пастернаком* відвідав місця *Зборів. битви 1649*. Опубл. статті “Зборівська битва” (1928), “Коротка історія Зборова до поч. XIX ст.”, “На Зборівським побоєвищі” (обидві – 1929), “Про битву під Озерною” (1954). У Тернополі перевид. праці К. – “Князь Ярослав Осмомисл” та “Про гетьмана Богдана Хмельницького” (обидві – 1991, за ред. *Б. Мельничука*).

О. Клименко, П. Медведик.

КРИП'ЯКЕВИЧ

Лев (09. 08. 1887, м. Львів – 1974, США) – педагог, мовознавець, перекладач. Закін. теол. (1909) та філос. (1913) ф-ти Львів. ун-ту. Вчителював у г-зіях у містах Коломия, Станіслав (нині Івано-Франківськ), Сокаль (нині Львів. обл.). Від 1919 – у м. Бережани: викладав філо-

софію, старогрец., латин. й укр. мови у ліцеї та г-зії (до 1939). 1932 кураторія Львів. шкіл. округи присвоїла К. титул професора. 1943 – голова укр. допомог. ком-ту в м. Бережани. 1944 емігр. до США, де займався перекладацькою діяльністю. Автор числ. публікацій у пресі та ін. виданнях.

В. Фроленков.

КРИП'ЯКЕВИЧ

Михайло (р. н. невід., с. Вербів, нині Бережан. р-ну – 15. 09. 1968, Канада) – поет, драматург, один із українських першопоселенців у Канаді. До Канади прибув 1899. Навчався у Саскачеван. ун-ті. Вчителював у пров. Саскачеван і Манітоба. Від 1936 – власник і управитель друкарні в м. Вінніпег. Поезії публікував у часописах. Книжками видані драм. твори “На вакаціях” (дит. п'єса на 3 дії), “Чародійна сопілка” (істор. п'єса на 2 дії), “Троє заручин” (п'єса на 1 дію). Автор п'єс-комедій: “Як кум кума лічив”, “Герой в мішку” та ін. Діяльний у Союзі українців-самостійників та ін. укр. орг-ціях.

Х. Весна.

КРИП'ЯКЕВИЧ-ЛУКОМСЬКА

Лукія Львівна (02. 01. 1928, м. Бережани) – архітекторка. Закін. Львів. політех. ін-т (1950, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Чл. НСАУ. Працювала інж.-архітектором, кер. групи, гол. арх. у проєкт. ін-ті “Діпроміст” у м. Івано-Франківськ. За її проєктами побуд. турбаза в смт Верховина (1971), санаторій-профілакторій у смт Вигода (1986), поштамт у м. Яремча (1987, всі – Івано-Фр. обл.), Буд. художника (1970, співавт.), готель “Україна” (1972, співавт.), лікарня № 2 (1977), обл. дит. лікарня (1985), ряд житл. будинків, торг. комплексів (усі – м. Івано-Франківськ) та ін. 1978–90 на громад. засадах – вчений секр. Івано-Фр. обл. орг-ції САУ.

І. Дем'янова.

КРИСА

Василь (17. 07. 1904, с. Купчинці, нині Козів. р-ну – 26. 08. 1969, м. Відень, Австрія) – публіцист, поет, культурно-громадський діяч. 1930

емігр. до Канади, де працював робітником. Діяльний у т-ві “Український робітничо-фермерський дім”, учасник театр. постановок у м. Вінніпег. 1937 виїхав до Іспанії, щоби боротися проти фашистів. Воював у 12-й міжнар. бригаді ім. Я. Домбровського (сотня ім. Т. Шевченка). Ред. г. “Боротьба” цієї сотні, де друкував свої вірші та публіцист. статті. 1939 повернувся до Вінніпегу. Статті та вірші публікував у канад. пресі. 1942 – доброволець канад. армії. Протягом 20 р. – секр. відділу Т-ва об’єднаних укр. канадійців. Займався мист., літ. та публіцист. працею. 1959 відвідував рідню в селах Купчинці та Яструбове Козів. р-ну. Помер, знову їдучи в Україну.

В. Хома.

КРИСЄВИЧ

Віктор Васильович (05. 11. 1965, м. Кременець) – інженер, громадський діяч. Почес. грамота Респ. Карелія (РФ). Закін. Львів. політех. ін-т (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у Ком-ті з буд-ва, експлуатації й утримання автомобіл. доріг Респ. Карелія, у ДРБУ в м. Кондопога (Респ. Карелія) та на ін. підпр-вах. Ген. дир. об’єдн. “Карелавтодор”. Від 2002 – депутат Законодавч. зборів Респ. Карелія, чл. ком-ту з екон. політики та податків.

С. Ткачов.

“КРИСТАЛ”

– спортивно-туристичний клуб. Засн. у м. Тернопіль 1998 як молодіж. громад. орг-ція. Осн. завдання – розвиток і популяризація серед молоді спорт. туризму: пішохід., вод., спелеол., лиж., велосипед., гір.; пропаганда здорового способу життя; популяризація і дослідження культ-істор. спадщини краю. “К.” співпрацює з молодіж. орг-ціями “Пласт”, СУМ, “Спадщина”; проводить семінари, вишколи, спорт.-тренув. мандрівки, змагання; організовує сплави річками (2000, Пд. Буг, 680 км; 2001, Дністер, бл. 1000 км, 14 днів; 2003, Прут-Яремч. водоспад; Урсул, Катунь (Алтай, РФ, більше 300 км); експедиції в печери “*Оптимістична*” і “*Славка*” (2001), “*Млинки*” (2002); веломандрівки Україною (2001, 1500 км), до Польщі (2002, 650 км,

зі сходженням на вершини у горах Татри і Пеніни); сходження на г. Ельбрус (2004); піші мандрівки в г. Карпати; учасник чем-тів України з техніки вод. туризму, щорічно проводить супермарафон “100 км за 24 год.”. Кер. “К.” – Б. Гора.

І. Мельничук, В. Фроленков.

“КРИСТАЛ” (“ЦУКРОВИК”)

– футбольна команда в м. Чортків. Виступала в 1-й (1992–97) і 2-й (1997–99) лігах нац. першостей України. У 1-й лізі зіграла 236 матчів: 75 перемог, 46 нічиїх, 115 поразок; м’ячі 236:326. Найвище досягнення – 5-е місце в групі “А” (весна 1992). М’ячі командам-суперниціям забивали 60 гравців; кращий бомбардир – О. Агарін (13 м’ячів). Найбільше ігор (105) зіграв П. Дідик. Найпереконливіша перемога (7:0) – 1996 над “Дніпром” (м. Черкаси), найдошкул. поразка (1:6) – від “Хіміка” (м. Северодонецьк). 2-а ліга – 62 матчі (18 перемог, 13 нічиїх, 31 поразка; м’ячі – 52:56).

Л. Легкий.

КРИСТАЛЬНА (КРИШТАЛЕВА) ПЕЧЕРА

– карстова печера, геологічна пам’ятка природи загальнодержавного значення (від 1963). Розташ. на пд. околиці с. Кривче Борщів. р-ну на вузькому вододіл. плато між р. Циганка і Семеновим потоком, що впадає у неї з пд. сходу. Вхід у печеру – на крутому схилі долини, що здійснюється над річищем на 60–70 м. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду розпорядж. РМ УРСР від 07. 08. 1963 № 1180-р. Перебуває у віданні Терноп. обл. комунал. центру дит. туризму і краєзнавства учнів. молоді упр. освіти ОДА. Печера утворилась у товщі жовто-бурого великокристаліч. гіпсу неоген. системи. Це лабіринт ходів, розгалуж. у двох осн. напрямках; довгі та вузькі галереї сполучені корот. каналами і щілинами. Є вимиті водою кам’яні форми, подібні до істот (зал Буйвола).

Гіпсова голова буйвола.

Трапл. гіпс. кристали; на днищах ходів – глина. Протяжність лабіринту – майже 2 км з пн. заходу на пд. схід. На ін. ділянках стіни вкриті білосніж., а також забарвлені у різні кольори кристалами вторин. гіпсу, звідси й назва – Кристальна. У палеозоол. лабіринті зібрана колекція викоп. кісток різних представників фауни, клімат. умов на тер. сучас. Поділля бл. 10 тис. р. тому. Т-ра повітря – бл. +12° С, відносна вологість – 95–100%. Уперше згадана у літ-рі 1721 (польс. досл. Г. Ржечинський). Перші дослідж. – наприк. 19 ст.; згодом вивчали *К. Гутковський*, *В. Нечай*, *І. Олексин* та ін.; детальне вивчення і картування здійснили (1961–63) комплексна карст. експедиція під кер-вом *В. Дублянського* і члени Терноп. секції спелеології (кер. *В. Радзівський*; див. *Карстові дослідження*). К. – одна з найбільш вивчених на Тернопільщині печер., її галереї електрифік. й обладн. для відвідувачів. Тут діє турист.-екскурс. маршрут (2,5 км). Охоронна зона печери – 0,8 га.

Лит.: *Радзівський В.* У печерних лабіринтах Тернопільщини. – К., 1967; *Свинко Й.* Сторінки геологічного минулого рідного краю. – Т., 1991.

І. П'ятківський, Й. Свинко, М. Сивий.

КРИХ

Ірина Іванівна (1906, м. н. невід. – 16. 11. 1984, м. Львів) – піаністка, педагог. Дружина *Ю.*, мати *Л.* та *М. Крихів*. Навчалася у Львів. муз. ін-ті (1926), стажувалася на концерт. курсі *В. Барвінського* (1930–32). 1928–39 – дир. і викл. ф-но та теор. дисциплін у Терноп. філії Вищого муз. ін-ту ім. *М. Лисенка*; 1939–41 працювала в муз. школі Тернополя; була акомпаніаторкою виступів чоловіка. Після 2-ї світ. війни – проф., зав. (1952–55) каф. спеціального ф-но Львів. консерваторії (нині муз. акад.).

І. Дем'янова, П. Медведик.

КРИХ

Лідія Юрївна (19. 10. 1938, м. Тернопіль) – піаністка, педагог. Дочка *І.* та *Ю.*, сестра *М. Крихів*. Проф. (1997). Закін у Львові муз. школу та консерваторію (1962, нині муз. акад.). Відтоді працює у цьому ВНЗ на каф. спеціального ф-но. 16 р. виступала в тріо, у репертуарі якого було понад 40 творів, у т. ч. *В. Барвінського*, *С. Людкевича*. Систем. проводить тем. та моногр. концерти за участю студентів.

Б. Мельничук.

КРИХ

Марія Юрївна (13. 11. 1934, м. Тернопіль) – піаністка, педагог. Дочка *І.* та *Ю.*, сестра *Л. Кри-*

хів. Засл. діячка мист-в України (1994). Професор. Лауреат Респ. конкурсу піаністів (К; 1957). Закін. Львів. консерваторію (1957, нині муз. акад.). Відтоді працювала у цьому ВНЗ: викл., від 1977 – зав. каф. спеціального ф-но, від 1988 – проф., 1957–79 – солістка Львів. філармонії та Львів. обл. ком-ту з теле-

бачення та радіомовлення; 1963–77 – викл. Львів. спец. муз. школи-інтернату. Впровадила в консерваторії новий тип програми з курсу ф-но. Як піаністка активно виступала 1950–60-і зі сольними концертами (твори *В. Барвінського*, *Й.-С. Баха*, *М. Лисенка*, *Ф. Мендельсона*, *В.-А. Моцарта*, *Л. Ревуцького*, *М. Скорика*, *Ф. Шопена*, *Д. Шостаковича* та ін.), із симф. оркестрами, камер. ансамблями. Перша виконавиця (разом із *О. Деркач* та *В. Третяком*) великого тріо фа-дієз мінор *С. Людкевича*. Авторка низки праць із методики викладання ф-но, ініціатор міжнар. симпозіумів і конф. із проблем фортепіан. педагогіки.

Л. Кияновська (ЕСУ).

КРИХ

Юрій Дмитрович (23. 03. 1907, с. Рогузне Томашів. пов., нині Польща – 22. 02. 1991, м. Івано-Франківськ) – скрипаль, диригент, педагог. Чоловік *І.*, батько *М.* та *Л. Крихів*. Депутат ВР

УРСР (1940). Навчався у філії Вищого муз. ін-ту в м. Перемишль (від 1922, нині Пшемисль, Польща). 1928 закін. клас гри на скрипці та диригування Львів. консерваторії; працював у ній асистентом. Від 1930 – викл. класу скрипки і теор. дисциплін у муз. школах Тернополя. 1933–

34 удосконалював майстерність у Ж. Тібо в м. Париж (Франція), учасник міжнар. конкурсу скрипалів. Повернувшись до Тернополя, продовжив викладати музику в школах та г-зії “Рідної школи”, діяльний у муз. т-ві “Бояна”, диригував оркестром укр. г-зії. Концертував у супроводі дружини у Тернополі, Чорткові, Львові й ін. містах Галичини. В жовтні 1939 – делегат *Нар. зборів Зх. України*. Від 1939 – дир. муз. школи для дітей, вечір. загальноосвіт. для дорослих, диригент оркестру Терноп. драмтеатру ім. І. Франка. Під час нім. окупації – у Львові, працював у муз. школі; 1944 виступав із концертами в Чехії та Польщі. Після війни – заст. дир. Львів. консерваторії (нині муз. акад.), від 1950 – проф. Київ. консерваторії (нині муз. акад.), від 1958 – зав. каф. музики пед. ін-ту в м. Бердичів (Житомир. обл.), 1960–90 – проф., зав. каф. музики Івано-Фр. пед. ін-ту (нині Прикарп. ун-т). Співавтор посібника “Школа гри на скрипці” (1968). Трагічно загинув.

П. Медведик, Б. Пиндус.

КРИЦІНСЬКИЙ

Валеріан (Kryciński Walerian; 14. 04. 1852, с. Королин, нині Мостис. р-ну Львів. обл. – 06. 03. 1929, м. Краків, Польща) – польський живописець, керамік, педагог. Навчався в реальних школах у містах Тернопіль і Львів. 1872–75 студіював у Краків. АКМ, навчання продовжив у АМ та Худож.-пром. школі в м. Відень (1876–79, Австрія). Викладав у г-зіях міст Краків і Коломия (нині Івано-Фр. обл.), керував Край. гончарною (1885–91) і Пром. (1895–98) школами у Львові; в останній – професор. Від 1919 жив у Кракові. Учасник виставок у Кракові, Львові, Варшаві, Тернополі (1884), Відні. Автор підручника “Рисунки нашвидку...” (Л., 1926).

І. Дуда.

КРИЧЕВСЬКИЙ

Михайло-Станіслав (р. і м. н. невід. – 21 (31) 07. 1649, полб. Лосва, нині смт у Білорусі) – військовик, полковник козацького війська. Восени 1648 – учасник походу укр. війська в Галичину, разом із *Б. Хмельницьким* проходив через м. Збараж, м-ка Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну) і Заложці (нині смт Залізці Зборів. р-ну).

П. Гуцал.

КРИШТАЛЄВА ПЕЧЕРА

(див. **КРИСТАЛЬНА ПЕЧЕРА**).

“КРИШТАЛЄВИЙ ЖАЙВІР”

– всеукраїнський фестиваль-конкурс дитячого та юнацького пісенного мистецтва. Започатк. у

м. Тернопіль з ініціативи дир. Буд. культури з-ду “Оріон” С. Миханчука. Засн. – нач. упр. у справах сім’ї та молоді ОДА О. Гузар (нині – дир. міжнар. дит. центру “Артек”), нач. упр. культури ОДА *В. Бачинський*, голова правління ВАТ “Тернопільський радіозавод “Оріон” *Я. Картик*, дир. “Радіо Тернопіль” *О. Яциковська* при сприянні міністра у справах сім’ї, дітей та молоді В. Довженко. 29 травня 1999 в Буд. культури з-ду “Оріон” відбувся 1-й, у липні 2000 – 2-й фестиваль-конкурс, тоді ж він отримав статус всеукраїнського. Обов’язкова умова – виконання пісні укр. мовою. 1999–2004 у “К. Ж.” взяли участь бл. 400 вокалістів віком від 6 до 21 року з 24-х обл. України, АР Крим, Польщі та Білорусі.

І. Дем’янова.

КРИШТАЛЮВИЧ

Домінік (19. 07. 1898, м-ко, нині смт Гусятин – після 1968, США) – військовик. Ст. десятник УГА. Під час *Листопад. зриву 1918* – командант (ком-р) заліз. вокзалу в Гусятині. Учасник *Чортків. офензиви*, згодом перейшов р. Збруч. К. заарешт. більшовики, перебував у таборах до 1922. Емігр. до США.

В. Ханас.

КРІШТОФ

Ян (Кшиштоф; 1536 (за ін. даними 1537) – 1567, м. н. і см. невід.) – власник Тернополя після *Яна Амора Тарновського*. Брат Софії, дружини князя *К.-В. Острозького*.

Ю. Болух.

КРИЩУК

Михайло Миколайович (19. 04. 1947, с. Колодівка Підволочис. р-ну) – педагог, фольклорист,

народознавець, режисер, сценарист. Відмінник освіти України (1997). Закін. філол. ф-т пед. ін-ту в м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл. (1968, нині ун-т), Вищу профспілк. школу культури у м. Ленінград (1979, нині м. Санкт-Петербург, РФ). Вчителював, працював у Тернополі вихователем, дир. БК "Текстильник" Терноп. бавовн. комбінату (1968–79, нині ВО "Текстерно"), зав. відділу нар. творчості Наук.-метод. центру обл. упр. культури (1979–86), дир. Буд. худож. і тех. творчості обл. упр. проф.-тех. освіти (1986–94). Від 1994 – заст. дир. Наук.-метод. центру профес. освіти упр. освіти і науки Терноп. ОДА. Лауреат Всесоюз. та Всеукр. конкурсів режисерів мас. свят і видовищ. Автор посібників "Читанка з народознавства" (1991), "Українська міфологія" (1994; обидві – Т.), зб. пісень "Сповідь серця", краєзн. нарис "Історія с. Колодіївка Підволочиського району" (обидві – Т., 2004). Упорядк. зб. "Христос рождається! Славіте його!" (різдв. вистави; 1990), "Легенди Тернопільщини", "Ой у лузі червона калина" (антологія стріл. пісень;), "Галицькі колядки і щедрівки" (всі – Т., 1991). Понад 60 пісень, що зібрав К., вміщені у "Літописі УПА" (т. 25). Зібрав понад 1000 легенд, переказів, нар. оповідань, пісень, описів нар. свят, обрядів та звичаїв Тернопільщини. Автор публікацій у журналах "Народна творчість і етнографія", "Українська культура", г. "Русалка Дністрова".

Х. Весна.

КРІЛЬ

Кость (1858, с. Чистилів, нині Терноп. р-ну – 25. 04. 1919, там само) – народний співець, музикант (лірник). Незрячий, родин. селом ходив без провідника, впізнавав людей з голосу й знав, хто де мешкав. Виконував пісні "Про Марусю-сирітку", "За пан-

В. Дячун.

щину", "Розмова душі з тілом", "Лазар", "Матка Божа Почаївська" та ін. 1910 вчений-фольклорист *О. Роздольський* записав від К. на фонограф 65 пісень, 63 – з мелодіями, що увійшли до класич. фонду укр. фольклору. Відома дерев. скульптура черніг. митця *Й. Волошина*, на якій зображ. К. з лірою.

КРІСЛАТІЙ

Григорій Дмитрович (псевдо – "Гамалія"; 15. 04. 1920, с. Залісся, нині Монастирис. р-ну – 23. 09. 1982, м. Клівленд, США) – політичний і громадський діяч. Брат *С. Крислатого*. Чл. ОУН (1937). 1939 К. заарешт. органи НКВС, під час нім.-рад. війни – гестапо. Від 1944 – в дивізії "Галичина", в 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії (підстаршина). Після 2-ї світ. війни – у Вел. Британії, від 1952 – у Клівленді (шт. Огайо). Тут діяльний в Орг-ції оборони чотирьох свобод України, СУМ, хорі ім. Т. Шевченка. Голова Станції дивізіоників. Після повернення Патріарха *Й. Сліпого* із Сибіру – ініціатор створ. Ком-ту оборони обряду традицій і мови. Провадив власну фірму. Жертводавець на Гарвард. центр укр. студій.

Б. Мельничук.

КРІСЛАТІЙ

Семен Дмитрович (20. 02. 1925, с. Залісся, нині Монастирис. р-ну) – літератор, публіцист, педагог, правозахисник, суспільно-культурний діяч, артист. Брат *Г. Крислатого*. Чл. ОУН (1958). Закін. торг. школу в м. Бучач (1941). Під час нім.-рад. війни насильно вивезли на примус. роботи до Німеччини. 1945 перебував у переселен. таборах у м. Фрайман (Німеччина), де закін. учит. семінарію (1948). Орг-тор і секр. 1-го осередку СУМ у Німеччині. Від 1950 – в США (м. Клівленд, шт. Огайо): засн. осередку СУМ, т-ва "Рідна школа". Чл. Орг-ції оборони чотирьох свобод України, т-ва об'єдн. українців Америки "Самопоміч" (нині Укр. кредит. кооператива). Учасник хору "Гомін", засн. хору ім. Т. Шевченка. Автор літ.-драм. композиції "Я – дух вічної стихії" (1977; постав. у США і Канаді), кн. "Щастя через любов до вічності" (Клівленд–Київ, 2005); твори опубл. в укр. часописах, збірниках, періодиці США, Канади, України.

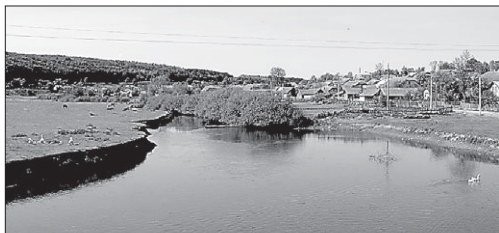
В. Барна.

КРОВІНКА

– село в Тербовлянському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Гнізна, за 3 км від райцентру й найбл. залізн. ст. Тербовля. На-

*К. Кріль.
Скульптура роботи
Й. Волошина.*

Річка Гнізна поблизу села.

сел. 1424 особи (2001). Відоме від 1443 як Кравінія. Діяли “Просвіта”, “Сокіл” та ін. укр. т-ва. Під час фашист. окупації нім. війська розстріляли 18 осіб. Є церква Пресв. Богородиці (1924, кам.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні, насип. символ. могилу воякам УПА. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, торг. заклади. У К. народ. військ.-політ. діяч *Н. Морозенко* (С. Мрозовицький), художник, скульптор, різьбяр *О. Пасіка*, вчителювали бандуристка *Г. Білогуб-Вернигір*, поет *С. Будний*. Пobl. К. виявлено слов’ян. городище (6 – поч. 7 ст.).

С. Гринівський, В. Забірка, М. Ониськів.

КРОГУЛЕЦЬ

– село в Гусятинському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Нічлава, за 15 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 869 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1574. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок”, Братство тверезості, кооператива. Є

Церква св. Параскеви.

Символічна могила воякам УПА.

церква св. Параскеви (18 ст., дерев.), каплиця, триває буд-во церкви святих Володимира й Ольги. Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), *Б. Лепкому* (1992, скульпт. *В. Садовник*), встановл. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини, воякам УПА, Борцям за волю України, мемор. таблицю на буд., де проживав *Б. Лепкий* (1991), насипано символ. могилу Борцям за волю України (1991). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, музей *Б. Лепкого* (від 1991), 3 торг. заклади. У К. народ. педагог, громад. діячка *Я. Волошин*, педагог, політ. і просвіт. діяч, прозаїк-документаліст *М. Лепкий*, реж. *О. Савка*, пастирював письменник о. *С. Лепкий*, перебували археолог, краєзнавець, громад.-політ. діяч *І. Герета*, д-ри філол. н. *Ф. Погребенник*, *Є. Прісовський*, д-р *Р. Смик*. 1936 видано 1-у ч. трилогії *Б. Лепкого* “Казка мого життя” – “Кругулець”.

Пам’ятник *Б. Лепкому*.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КРОЙТОР

Юліан Георгійович (12. 01. 1930, м. Чернівці) – культурно-освітній діяч. Батько *І. Изотової*. Засл. прац. культури УРСР (1967). Чл. СТДУ (1972). Держ. нагороди та відзнаки. Закін. Тербовлян. технікум підготовки культ.-освіт. працівників (1950, нині вище уч-ще культури), Вишу профспілк. школу у м. Ленінград (1965, нині Санкт-Петербург, РФ). Працював у смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну, зав. рай. відділу культури. Від 1960 – у

Тернопіль: дир. міськ. буд. культури, дир. ансамблю танцю “Надзбручанка”; 1961–72 – дир. обл. Буд. нар. творчості; 1972–80 – 1-й заст. нач. обл. упр. культури. Засн. (1980) і дир. (до 1997) обл. театру ляльок (нині театр актора і ляльки). 1998–2004 – реж. обл. філармонії. Делегат 2-го і 3-го з’їздів СТДУ, чл. правління її Львів. відділення. Співорг-тор та реж. перших на Тернопільщині свят пісні, музики й танцю, творчих звітів, мас. культур.-мист. заходів. Автор кн. спогадів “Півстоліття у культурі Тернопільській” (2002).

В. Фроленков, Л. Щербак.

“КРОК”

– приватне підприємство в м. Тернопіль, що спеціалізується на виготовленні світильників із кольорових металів. Засн. (1990) і дир. – Р. Завадський. Він впровадив власну технологію ротацій. витягування виробів на верстатах із числ. програм. керуванням, що дало змогу виготовляти форми будь-якої складності. “К.” випускає світильники понад 250 моделей і модифікацій, володіє більш як 20 баз. формами оригін. моделей. “К.” має репутацію виробника високоякіс. і престиж. виробів та індивід. проектів декор.

Церковна атрибутика.

освітлення приміщень. Ексклюзив. послугами “К.” скористалися: упр. Нацбанку і відділ. “Укр. екс ім банку” (м. Тернопіль), “Брок-бізнесбанк” (м. Запоріжжя), офіси, приват. резиденції у містах Київ, Кривий Ріг, Тбілісі (Грузія), Нью-Джерсі (США), Дубаї (ОАЕ) та ін. Світильники та церк. атрибути прикрашають культурні споруди Тернопільщини і сусід. областей.

В. Фроленков.

КРÓМПЄЦ

Мечислав-Альберт (Krompięc Mieczysław Albert; 1921, с. Мала Березовиця, нині Збараз. р-ну) – польський філософ-томіст. Чл. Польс. АН. Почес. д-р н. ТЕІПО (1995). Навчався в г-зії у м. Тернопіль. Проф. Католицького ун-ту в м. Люблін (Польща), 1970–83 – його ректор.

Автор 22-х тт. праць, серед яких “Реалізм людського пізнання”, “Метафізика”.

С. Ткачов, В. Ханас.

КРÓНА (КОРОНА) ЂВСТРО-УГОРСЬКА

– грошова одиниця Австро-Угорської імперії. Названа за зображенням корони на монеті. Запровадж. грош. реформою 1892, під час якої країна перейшла до золотого монометалізму. Карбували зол. монети номіналом 10, 20 та 100 К. (10 К. = 3,04 г золота), срібні – 1, 2, 5 К. (1 К. = 6 г срібла), випускали банкноти вартістю 1, 2, 10, 20, 50, 100 і 1000 К. Після розпаду Австро-Угорщини 1918 К. продовжувала залишатися платіж. засобом на західноукр. землях до 1921.

О. Клименко.

КРОПИВНИЦЬКИЙ

Марко Лукич (10 (22). 05. 1840, с. Бежбайраки, нині с. Кропивницьке Новоукр. р-ну Кіровоград. обл. – 08 (21). 04. 1910, м. Харків) – драматург, актор, режисер, композитор. Автор понад 40 п’єс, інсценізацій, музики до вистав, вокал. дуетів, романсів. Засн. школи режисури та актор. майстерності. Очоловав драм. трупи. Квітень – жовтень 1875 – реж. і актор театру т-ва “Руська бесіда” у Галичині на запрошення його дир. *Т. Романович*. Цей колектив 1,5 міс. гастролював у м. Тернопіль, згодом – у містах Заліщики, Кіцмань (нині Чернів. обл.), Чернівці та ін. насел. пунктах, на поч. липня – в м. Борщів і с. Улашківці (нині Чортків. р-ну). Під час співпраці з театром “Руська бесіда” К. поставив спектаклі “Нагалка Полтавка” *І. Котляревського*, “Шельменко-денщик” *Г. Квітки-Основ’яненка*, “Назар Стодоля” *Т. Шевченка*, а також популяр. водевілі “Бувальщина” та “Заздрісна тітка”; зіграв кілька головних ролей. Перебуваючи в нашому краї, переклав з рос. водевіль “Актор Синиця” (“Лев Гурич Синичкин” *Д. Ленського*), 2 дії комедії “Ревізор” *М. Гоголя*, розпочав працю над оперетою “Пошились у дурні”, яку завершив у м. Київ (1882). Із репертуару театру “Руська бесіда” запозичив оперету *І. Гушалевича* “Підгіряни”, яку переробив і 1882 поставив на сцені в Наддніпрянщині.

П. Медведик.

КРÓХМАЛЬ

Нахман (1785, м. Броди, нині Львів. обл. – 1840, м. Тернопіль) – філософ, історик, просвітитель, релігійний діяч. Равин у м. Берлін (Німеччина). 1838 переїхав до Тернополя. Незаверш. праця К. “Путівник для заклопотаних

нинішнім часом” опубл. посмертно (1851); у ній він подав власне бачення істор. розвитку людства. К. заклав основи наук.-критич. дослідження Талмуду, вивчав проблеми реліг. права й етики. К. вважають основоположником Галиц. наук. шк. істориків євреїв. народу та його релігії.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КРОХМАЛЬНИЙ

Анатолій Мирославович (12. 06. 1967, м. Тернопіль) – співак, літератор, телеведучий. Спів-орг-тор і учасник групи “Канікули” (1989–92), диско-альбом якої “Останні канікули” продублювали студія “Свшан” (Канада) та “НотаПітсбург” (США). Друкувався в укр. виданнях. Від 1992 – автор і ведучий муз. телешоу “Гал-Кліп” на телеканалах ТТБ, згодом “Такт”, нині на “TV-4” у Тернополі.

М. Маслій.

КРОХМАЛЮК

Роман Андрійович (08. 06. 1906, м. Тернопіль – після 1985, м. Воррен, США) – інженер-електрик, громадський діяч. Брат *Ю. Крохмалюка*. Чл. Укр. тех. т-ва (м. Львів), НТШ (США). 1933 закін. електротехнікум, політехніку в м. Відень (Австрія), одночасно 1931–32 студіював у Школі світ. торгівлі. Співвласник електр. фірми у Львові (1933–39), згодом працював у містах Лодзь, Познань (Польща) та Берлін (Німеччина). Від 1943 – чл. Військ. ради 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії. Емігр. до США (м. Воррен). Від 1954 – інж. у корпорації “Детройт Едісон”. Співзасн. і 1-й голова Детройт. відділення Об’єдн. інж.-українців Америки, співзасн. укр. кредит. спілки “Самопоміч” у м. Детройт. Автор кн. “Заграва на Сході” (м. Торонто, 1975), статей у ж. “Технічні вісті”, “Вісті інженерії” та ін. укр. фах. виданнях, розвідки про *І. Пулюя* в “Записках НТШ”.

Х. Весна, І. Дуда.

КРОХМАЛЮК

Юрій Андрійович (псевд. – Юрій Орест, Б. Коринг, Юрій Тис, Ю. Тис-Крохмалюк; 27. 10. 1904, м. Тернопіль – після 1985, м. Детройт,

США) – письменник, історик, військовий діяч. Брат *Р. Крохмалюка*. Дійс. чл. ВУАН (від 1955, США), Об’єдн. працівників дит. літ-ри (від 1969, США). Закін. г-зію в м. Станіслав (1922, нині Івано-Франківськ). Студіював у Віден. політехніці (Австрія). Належав до “Молодої громади”. Чл. партії “Фронт нац. єдності”. Засн. вид-ва “Юнацька школа”. 1941–43 – інж.-хімік у м. Львів. Воював у дивізії “Галичина”, учасник боїв під м. Броди (нині Львів. обл.) 1944. Чл. Військ. управи 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, підполковник цієї армії. 1947 емігр. до Аргентини (м. Буенос-Айрес), 1961 – до США (м. Детройт). Голова Ін-ту укр. культури. Гол. ред. ж. “Терем” – органу Асоц. діячів укр. культури в Детройті. Автор літ. творів “Під Львовом плуг відпочивав” (1937), “Шляхами віків” (1951), “Бої Хмельницького” (1954), повісті про життя Марка Вовчка “На світланку” (1961) та ін. кн. “Історія Першої Української Дивізії УНА” (1961; іспан. мовою), “УПА” (1972; англ. мовою), оповідань, наук.-публіцист. статей.

Лит.: Альманах Станіславівської Землі. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1985. – Т. 2.

І. Дуда.

КРОЧАК

Ігор Якович (07. 08. 1967, с. Вовківці Борщів. р-ну) – журналіст, громадський діяч. Чл. НСЖУ (2003). Закін. ф-т журналістики Львів. військ.-політ. уч-ща (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), 1991–93 навчався на істор. ф-ті ТДП (нині ТНПУ). Працював фотокором г. “Слава Родины” Прикарп. військ. округу, у ред. Чортків. рай. г. тижневику “*Zanovim*” (Тернопіль, 1991–92), кер. відділу у справах молоді, фізкультури та спорту Терноп. РДА (1992–93), в облтелерадіооб’єднанні (1993–94), кор. “*Нової Тернопільської газети*”. Від 2002 – у всеукр. тижневику “Обрій ПБ”. Відроджував Пласт, зокрема на Чортківщині. Працював референтом нар. деп. *І. Стойка*. Автор фотовиставки “Терновий шлях до нашої України” (понад 50 фоторобіт), оператор і реж. однойм. докум. фільму (2004).

Р. Срібний.

КРУГЛЯК

Юрій Михайлович (27. 10. 1925, х. Варуни, нині Козельщин. р-ну Полтав. обл.) – поет. Чл. НСПУ (1950). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1951, нині нац. ун-т). Працював журналістом. Автор числ. зб. гумору та сатири. 1981 мав творчі зустрічі на Тернопільщині, зокрема в с. Вел. Глибочок Терноп. р-ну.

В. Ханас.

КРУГОЛЕЦЬ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Кордишів. сільраді. Раніше назив. Кругулець. Розташ. на березі р. Вілія, за 2 км від райцентру й 23 км від найбл. заліз. ст. Лепесівка. Насел. 280 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1583 як власність С. Шумського. Є церква Матері Божої (1997). Діють ФАП, торг. заклад. Пobl. К. виявл. археол. пам'ятки піз. палеоліту та давньорус. культури.

Б. Хаварівський.

КРУК

Володимир Миколайович (08. 10. 1941, с. Славське Сколів. р-ну Львів. обл.) – педагог; громадський діяч. Заслужений учитель України (2002). Депутат обл. ради 2-х скликань. Закін. пед. ін-т у м. Дрогобич Львів. обл. (1964, нині ун-т). Від 1963 – викл. укр. мови і літ-ри у СШ м. Підгайці. Від 1987 – голова місц. осередку Т-ва укр. мови ім. Т. Шевченка. Ініціатор спорудж. пам'ятника Т. Шевченкові в Підгайцях (1990) і встановл. мозаїки на теми Шевченк. творів на стіні сусід. будинку. Лютий–березень 1992 – голова рай. ради. Квітень 1992–94 – представник Президента в Підгаєц. р-ні. 1997–2001 – учитель-методист г-зії у Підгайцях.

С. Колодницький.

КРУК

Ярослав Стефанович (15. 12. 1940, с. Вербів Березан. р-ну) – художник. Дипломи та грамоти. Лауреат 2-го Всесоюз. фестивалю в м. Москва

(1987, нині РФ). Навчався в Терноп. школі художників-оформлювачів (1965–66). Від 1960 – у м. Березани: працював у рай. лікарні, рай. Буд. культури, гол. худ. склозаводу, масло-сирзаводу. Від 1958 – учасник виставок у містах Тернопіль, Ки-

їв, Москва (1985, 1987), Загреб (1990, Югославія). Персон. виставки – Березани (1983–84, 1995), Вербів (1985). Малое пейзажі та портрети (олія), займається іконописом і церк. стінописом. Автор ікон у катедрах Тернополя і с. Зарваниця Тереховлян. р-ну. Розписав церкви у селах Надорожнів Березан., Мирне Підгаєц., Золотники Тереховлян., смт Вел. Березовиця Терноп. р-нів та ін.; у містах Курахове Донец. і Жмеринка Вінн. обл. (1990-і). Роботи К. зберіг. у ТОКМ, Березан. музеях Б. Лепкого та книги.

І. Дуда, Я. Павлів.

КРУКОВЕЦЬ

Овсій Вольфович (18. 12. 1924, м. Київ) – письменник, журналіст. Чл. НСПУ (1974). Як ком-р взводу розвідки 60-ї армії 1-го Укр. фронту брав участь навесні–влітку 1944 в боях за Тернопіль, села Вел. Ходачків, Городище, Денисів, Купчинці, Яструбово (всі – Козів. р-ну), про що залишив спогади. Після війни – у м. Львів, де закін. Укр. полігр. ін-т (1952, нині Укр. акад. друкарства). Приїжджав на Тернопільщину як кор. ж. “Перець” у зх. областях України (від 1968), мав творчі зустрічі. Автор зб. сатири і гумору, сатир. і пригод. повістей, романів.

Ю. Болюх, В. Хома.

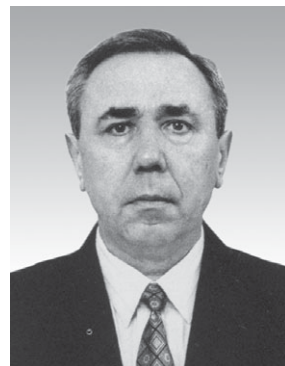
КРУЛКІВСЬКИЙ

Юзеф-Францішек (1781, Галичина – 1839, м. Варшава, Польща) – польський мовознавець, письменник, педагог, редактор. Д-р філософії. Закін. Львів. ун-т. До 1808 – суддя Березан. повіту. 1814–16 – голова магістрату м. Радом, потім – проф. мови і літ-ри г-зії в м. Познань (всі – Польща); в останньому – ред. часописів. Кін. 1820-х – 1833 – інспектор шкіл у Варшаві. Автор мовозн. і літературозн. праць.

Я. Мазурак, Л. Щербак.

КРУП

Володимир Степанович (17. 01. 1948, м. Заліщики) – лікар. Засл. лікар України (1988), відмінник охорони здоров'я. Закін. мед. ін-т у м. Чернівці (1972; нині Буковин. мед. акад.). 1972–78 – хірург і анестезіолог, згодом – зав. відділ. анестезіології та інтенс. терапії центр. рай. лікарні м. Фастів (Київ. обл.).

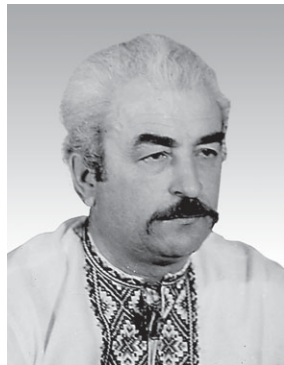

1978–80 – заст. гол. лікаря медсанчастини ВО “Київський радіозавод”. Від 1981 – зав. відділ. анестезіології та інтенс. терапії полог. будинку № 3 в м. Київ.

Л. Щербак.

КРУПА

Левко Миколайович (29. 12. 1943, за документами – 01. 01. 1944, с. Вел. Березовиця, нині смт

Терноп. р-ну – 28. 12. 2000, там само) – письменник, журналіст, громадсько-політичний діяч, педагог. Чоловік *М.*, батько *Л.* і *Н. Крунів.* Премія ім. *Братів Лелких* (1991). Чл. НСПУ (1991). Депутат ВР України 1-го скликання (1990–94). Закін. філол. ф-т Чернів.

ун-ту (1970, нині нац. ун-т). Учителював у Терноп. р-ні, працював ст. н. с. ТОКМ, ред. г. “*Тернове поле*” (1989–91). Співзасн. Край. орг-ції НРУ (1988), чл. Проводу, делегат 4-х з’їздів Руху. 1991–2000 – ген. дир. Терноп. облтелерадіомов. об’єднання. Автор зб. поезій “Чотири струни” (1986), “У дзеркалі плуга” (1990), “Міра болю” (1998), драм “Легенда Тернового Поля” (1990), “Ой Морозе, Морозенку” (1991), “Василько – князь Тербовельський”, “Три сторінки з літопису” (обидві – 1993). Завершував цикл поезій “У тіні Вавеля”. Переклав “Кримські сонети” *А. Міцкевича*, інсценізував повість *Ю. Опільського* “Іду на Ви”.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

В. Фроленков.

КРУПА

Любомир Левкович (02. 09. 1975, с. Вел. Березовиця, нині смт Терноп. р-ну) – науковець, громадський діяч. Син *Л.* та *М.*, брат *Н. Крунів.* Канд. істор. н. (2003). Чл. НТШ (1997). Закін. істор. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1997, нині ТНПУ). Учасник розкопок могильника періоду черняхів. культури у с. Чернелів-Руський Терноп. р-ну під кер. *І. Герети*, 1989–91 – у наук.-пошук. експедиції “Забуті могили”. 1995–98 очолював т-во “*Обереги*”. Від 1995 співпрацює з *Ін-том нац. відродження України*, від 2002 очолює його істор. секцію. Від 2001 – викл. каф. гуманіт. на-

ук, від березня 2004 – проректор із вихов. роботи Терноп. комерц. ін-ту.

І. Дем’янова.

КРУПА

Марія Петрівна (з дому – Конопацька; 28. 05. 1946, с. Рожиськ Підволочис. р-ну) – громад-

ська діячка, мовознавець, педагог. Дружина *Л.*, мати *Л.* і *Н. Крунів.* Канд. філол. н. (1992). Чл. НТШ (1996). Депутат обл. ради 4 скликання (від 2002). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1969, нині нац. ун-т). Учителювала у Терноп. р-ні. Від

1983 – асист., ст. викл., доц. у Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ). Співорг-тор ТУМ (1988), голова край. орг-ції Союзу українок (1990–91). Від 1993 – викл. Терноп. вищої духов. семінарії ім. Й. Сліпого. Автор понад 60 наук. праць із проблем викладання укр. мови та посібника для ВНЗ “Лінгвістичний аналіз художнього тексту”, передмов до роману *О. Кобилянської* “Апостол черні” (1994), духовної повісті невід. автора “Геройська любов” (1999), наук. розвідки *о. П. Глібчука* “Патріарх Йосиф Сліпий: через терня випробувань до зірок небесної слави” (2002), статей про творчість *М. Вінграновського*, *І. Драча*, *М. Рильського*, *І. Франка*, *М. Шашкевича* та ін. письменників.

І. Дем’янова.

КРУПА

Михайло (1896, с. Іванівка, нині Підволочис. р-ну – 1954, Мордовська АРСР, нині Респ. Мордовія, РФ) – педагог, громадський діяч. Закін. СШ у Тернополі, вищу освіту здобув у м. Львів. Від 1914 воював у австр. армії, 1918 – в УГА. Працював в укр. ун-ті у м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.). 1930–39 – голова т-ва “Просвіта” в м. Скалат, нині Підволочис. р-ну. 1941 – кер. Нар. здвигу в Скалаті з приводу відновлення Укр. держави. Від 1945 – в’язень однієї із мордов. тюрем, де й помер.

о. М. Шаварин.

КРУПА

Наталія Левківна (у заміжжі – Дашенко; 07. 05. 1969, с. Вел. Березовиця, нині смт Терноп.

р-ну) – науковець. Канд. філол. н. (1996). Дочка *Л. і М.*, сестра *Любомира Крутів*. Закін. філол. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1991, нині ТНПУ). Від 1992 – у цьому ВНЗ на різ. посадах і кафедрах, нині – доц. каф. методики викладання укр. мови і культури мовлення. Наук. секр. Терноп. міськ. осередку НТШ (2003). Чл. культ.-просвіт. т-ва “*Вертеп*” (від 1989). Наук. інтереси: стилістика худож. творчості, лінгвіст. аналіз худож. тексту, особливості публіцист. творчості, зокрема журналіст. текстотворення. Автор понад 20 наук. статей.

І. Дем'янова.

КРУПА

Петро Іванович (08. 12. 1952, м. Бучач) – архітектор. Чл. НСАУ (1983). Закін. Львів. політех. ін-т (1975, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у м. Дніпродзержинськ Дніпроп. обл. Від 1978 – у Львів. філіалі проєкт. ін-ту “Дніпромост”. Роботи в галузі містобудування: проєкт планування пн. ч. мікрорайону “Сихів” у м. Львів (1980), ген. плани забудови центр. ч. міст Ужгород (1982), Бучач (1985), Чернівці (2003–04; всі – співавт.) та ін.

І. Дула.

КРУПІК

Іван Філаретович (03. 10. 1931, с. Вороблик Королівський, нині Короснян. воєв-ва, Польща) – спортсмен (легка атлетика), педагог. Закін. ф-т фіз. виховання пед. ін-ту в м. Кременець (1961, нині ТНПУ). 1961–67 – учитель фіз. культури Теремовлян. ЗОШ № 2; від 1967 – викл. фіз. виховання Теремовлян. культ.-освіт. уч-ща (нині вище уч-ще культури). 1992–2003 – багатораз. чемпіон України серед ветеранів з легкої атлетики. Виступає за спорт. т-во “Україна”.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КРУПКА

Ярослав Дмитрович (05. 02. 1950, с. Білоскірка Терноп. р-ну) – вчений-економіст. Д-р екон. н. (2002), проф. (2003). Чл.-кор. Акад. буд-ва України (1997). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1971, нині ТАНГ). Працював ревізором, гол. бухгалтером у буд. орг-ціях. Від 1975 – викл. каф. бух. обліку в пром-сті ТАНГ. 1982–87 – на викладац. роботі в м. Кострома (нині РФ). Після повернення до Тернополя – у ТАНГ: доц., заст. декана, зав. каф. обліку і аудиту в інвестиц. сфері, від 2003 – дир. ін-ту обліку і аудиту. Автор 110 наук. праць, у т. ч. 2 монографій, 7 навч. посібників.

Б. Мельничук, В. Письменний.

КРУПНІЦЬКИЙ

Володимир Григорович (04. 04. 1951, с. Пішане, нині Зборів. р-ну) – господарник, інженер-механік. Засл. прац. с. госп-ва України (2001). “Знак пошани” Мін-ва агрополітики України. Лауреат Всеукр. проєкту “Лідери регіонів” (2002). Закін. с.-г. технікум у м. Золочів Львів. обл. (1970, нині технікум аграр. акад.), ф-т механізації с. госп-ва Львів. с.-г. ін-ту (1979, нині аграр. акад.). 1972–74 працював гол. механіком колгоспу “Правда” Зборів. р-ну. Від 1979 – у Терноп. р-ні: гол. інж.-механік колгоспу ім. 23 з’їзду КПРС, 1988–92 – голова правління колгоспу “Іскра”, 1992–97 – голова селян. спілки “Медобори”; 1997–2001 – дир. ТОВ “Медобори”. Від грудня 2001 – дир. ПП “Агрофірма “Медобори”.

Л. Климович.

КРУП'ЯК

Іван Степанович (02. 08. 1948, с. Чортгорія, нині Миролубівка Терноп. р-ну) – астролог, педагог. Закін. пед. уч-ще в м. Чортків (1969).

Працював заст. дир. Терноп. ПТУ № 1 (1973–98). Навчався (1988–90) в астрол. школах у містах Київ, Ленінград (нині Санкт-Петербург), Москва (обидва – нині РФ), Москов. міжнар. астрол. академії. Один із перших чл. Нар. Руху

України, брав участь у створенні орг-ції Дем-ПУ в Тернополі. Діяльний у т-ві “Просвіта”. Співавт. кн. “Сни і сновидіння” (1988), “Психологічні нариси” (1990), “Древньоастрологічні знаки Зодіака” (1991). Статті К. опубл. у ЗМІ Латвії, Польщі, Росії, Словаччини, США, Чехії.

В. Фроленков.

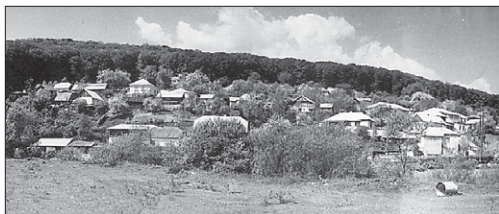
КРУТЕНЬ

Євграф Миколайович (17. 12. 1890, м. Київ – 06. 06. 1917, повл. с. Плотича, нині Терноп. р-ну, похов. у Києві) – російський військовий льотчик, творець наукових основ повітряного бою. Ордени: святих Станіслава 3 і 2 ступ. (1915, 1917), Анни 4 ступ., Володимира 4 ступ. (обидва – 1915), Георгія 4 ступ. (1916); Георгіївська зброя 1917; франц. орден “Воєнний хрест”. Закін. Київ. кадет. корпус (1918), Константинів. артилер. уч-ще (1911), Гатчин. воєн. авіац. школу (1914; обидва – нині РФ). 1916 – командир 2-го авіазагону. Брав участь у бой. діях, знищив 17 літаків ворога. Загинув, здійснюючи посадку без пального на свій аеродром повл. с. Плотича.

Є. Гасай.

КРУТІЛІВ

– село в Гусятинському районі. Підпорядк. Калгарів. сільраді. До К. приєднано х. Кринцілів. Розташ. на пр. березі р. Збруч, за 29 км

Вид на село.

від райцентру й 26 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 39 осіб (2003). Повл. х. Кринцілів є “пуща відлюдника” з капличкою. Один із осе-

редків зеленого туризму на Тернопільщині. Збереж. давня традиція випалювати вапно у ямах-вапнярках. У К. народ. Герой соц. праці *П. Бабій*. Повл. К. виявлено археол. пам'ятки трипіл. і давньорус. культур.

М. Бігус, Г. Уніят.

КРУТНІВ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Лопушнен. сільраді. До К. приєднано хутори Козлів і Старости. Розташ. на берегах р. Іква, за 36 км від райцентру. Насел. 626 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545 як власність князя *Д. Вишневецького*. Є церква Пресв. Богородиці (1770, дерев.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. художник *Д. Вонсик*. Повл. К. виявлено археол. пам'ятки ран. слов'ян. часу.

Б. Хаварівський.

КРУЦЯК

Володимир Миколайович (02. 05. 1936, с. Гиньківці, нині Заліщиц. р-ну – 09. 07. 2000, м. Чернівці) – вчений у галузі медицини, педагог. Д-р мед. н. (1972), проф. (1973). Засл. діяч н. і т. УРСР (1989). Відмінник охорони здоров'я. Акад. АНВШ України (1993), акад. Укр. академії оригінал. ідей, дійс. чл. Нью-Йорк. АН (від 1997, США). Віце-прези-

дент Укр. наук. т-ва анатомів, гістологів та ембріологів. Премія ім. *О. Поповича*. Закін. Чернів. мед. ін-т (1960, нині Буковин. мед. акад.). Від 1962 – в цьому ж ВНЗ: асист., доц. каф. анатомії людини; 1973–85 – зав. каф. операт. хірургії; одночасно 1974–78 – декан лікувал. ф-ту; від 1986 – зав. каф. анатомії людини. К. – засн. перспектив. напрямку в мед. ембріології – ембріотопографії. Автор 280 наук. праць, у т. ч. 4-х монографій, 14 навч. посібників, 22 автор. свідоцтва і патенти на винаходи.

В. Барна.

КРУЧКО

Микола (рр. і м. н. та см. невід.) – співак і хормейстер 18 ст. Походив із Галичини. Вокал. освіту здобув у м. Почаїв, нині Кременец. р-ну.

Навчався три- і семиголосого співу. Від 1742 служив регентом шкільного хору.

І. Потій.

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Ганна Амвросіївна (Анна; 18. 08. 1887, с. Біла, нині Терноп. р-ну – 13. 05. 1965, м. Львів) –

оперна і камерна співачка (меццо-сопрано). Дочка *А.*, сестра *Антона*, *Е.* та *С. Крушельницьких*. Закін. муз. школу т-ва “Приятелі музики” в Тернополі, Вищий муз. ін-т ім. М. Лисенка у Львові та консерваторію в м. Мілан (Італія). Деякий час працювала в Італії (міста Рим, Мілан, Віареджо), постійно – у Львові. На сцені розпочала виступати студенткою Вищого муз. ін-ту як солістка

хорів “Боян” і “Бандурист”. Співала в опер. театрах у містах Львів і Варшава (Польща); солістка опер. театрів у містах Італії: Мілан (1912), Верон (1913–14), Венеція, Феррарі (1914), Реджо (1914–16), Сассарі (1915), Анкона та Рим (1916). Партії: Наталка і Маруся (“Наталка Полтавка” та “Чорноморці” М. Лисенка), Оксана (“Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Мімі (“Богема” Д. Пуччіні), Мікаела (“Кармен” Ж. Бізе), Ірис і Манон (однойм. опера П. Масканьї і Ж. Масне), Зіглінда, Єлизавета (“Валькірія” і “Тангейзер” Р. Вагнера). Італ. фірма “Фонотипія” записала арії з класич. опер західноєвроп. композиторів у виконанні К. 1921–22 – педагог вокалу й ф-но у Вищому муз. ін-ті у Львові, 1922–25 – в муз. школі у м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

П. Медведик.

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Емілія Амвросіївна (у заміжжі – Стернюк; 16. 08. 1875, с. Осівці, нині Буцац. р-ну – 1965, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – фольклористка. Дочка *А.*, сестра *Антона*, *Г.* та *С. Крушельницьких*. Записувала коломийки, танц. приспівки,

пісні ін. жанрів. К. організ. у с. Біла (нині Терноп. р-ну) читальню “Просвіти” (зібрала для неї б-ку), виставки укр. вишивки; учасниця хорів. Чимала зб. коломийок, які К. записала у Білій, увійшла до видання *В. Гнатюка* “Етнографічний збірник” (Л., 1905–07); упорядник у передмові до 1-го тому тритом. “Коломийки” високо оцінив її внесок у цю збірку.

П. Медведик.

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

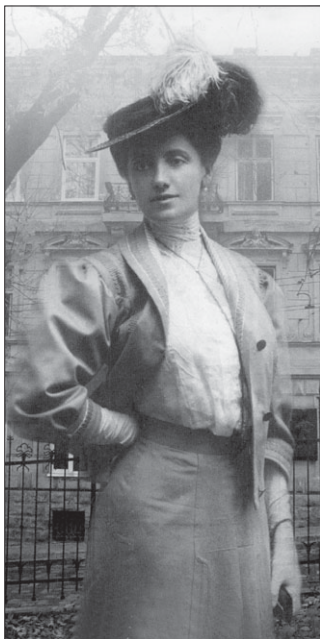
Лариса Іванівна (20. 04. 1928, м. Стрий, нині Львів. обл.) – вчений-археолог, публіцистка, громадська діячка. Дійс. чл. НТШ, голова археол. комісії, чл. громад.-сусп. клубу “Львівська бесіда”, Львів. клубу ЮНЕСКО. Літ.-мист. премія ім. О. Теліги (2004). 1991–2004 – дир. ЛНБ, нині її почес. директор. Авторка літ. портретів, статей, есеїв, кн. спогадів “Рубали ліс” (2001). Не раз була на Тернопільщині, зокрема здійснила археол. дослідження комарів. культури попл. сіл Звиняч Чортків. та Колодрібка Заліщиц. р-нів (1964–66).

Х. Весна.

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Соломія Амвросіївна (23. 09. 1872, с. Білявинці, нині Буцац. р-ну – 16. 11. 1952, м. Львів) – співачка (лірико-драматичне сопрано), педагог. Дочка *А.*, сестра *Антона*, *Г.* та *Е. Крушельницьких*. Засл. діяч мист-в УРСР (1951). Навчалася у Терноп. муз. школі т-ва “Приятелі музики”, у Львів. консерваторії (1891–93; клас В. Висоцького). Солістка укр. хору “Боян” (диригент *О. Нижанківський*). Перший сольний виступ – 28 лютого 1891. 1892 отримала нагороду за виконання партій Леонори й Амелії з опер Дж. Верді “Трубадур” і “Бал-маскарад”. 13 квітня 1892 вперше на сцені театру Скарбка (м. Львів) виконала гол. партію в ораторії Г. Генделя “Месія”. 1893 дебютувала на сцені Львів. опер. театру (опери “Фаворитка”, “Сільська честь” П. Масканьї. 1893–96 вдосконалювала майстерність в Італії (м. Мілан), опанувала школу бельканто (проф. Ф. Креспі). 1894 у Львів. опері співала гол. партії в операх “Фауст” Ш. Гуно, “Африканка” Дж. Мейєрбера, “Страшний двір” С. Монюшка. 1895 в м. Відень (Австрія) вивчала партії в операх Р. Вагнера. Співала на сценах провід. театрів світу, зокрема у містах Львів, Краків (1895–98, Польща), Одеса (1896–97), Сантьяго (1897, Чилі), Варшава (1898–1902, Польща), Петербург (1901–02, нині РФ), в італ. трупі за участю М. Баттістіні, Е. Карузо), Париж (“Гранд-опера”, 1902, Франція), Неаполь

(1903–04), Рим (1904–05), Мілан (“Ла Скала”, 1898, 1904, 1907, 1909, 1915, 1920, всі – Італія), Каїр (1904, Єгипет); гастролювала в Аргентині (1906–1911, 1913 з італ. трупою під кер. А. Тосканіні та Л. Муньйоне), Іспанії, Бразилії. 1920 залишила оперну сцену. Виступала з камер. концертами у Львові, Тернополі, Чернівцях та ін. містах (1894–1923),

провела концертне турне містами Стрий (нині Львів. обл.), Перемишль (нині Пшемисль) та Новий Санч (1898, нині Нови Сонч; обидва – Польща). 1939 повернулася до Львова. 1946–52 – проф. вокалу Львів. консерваторії ім. М. Лисенка (нині – Львів. муз. акад.). Партії (понад 60): Оксана (“Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Татьяна, Ліза (“Святий Онегін”, “Пікова дама” П. Чайковського), Чіо-Чіо-Сан, Тоска (однойм. опери Дж. Пуччіні), Саломея, Електра (однойм. опери Р. Штрауса), провід. партії в операх Дж. Верді, Р. Вагнера, Дж. Бізе; виконувала укр. нар. пісні, камерні твори укр. і зарубіж. композиторів. На опер. сценах виступала з *О. Мишугою*, *М. Менцінським*, *М. Баттістіні*, *Е. Карузо*, *Тітта Руффо*, *Ф. Шаляпіні* та ін. Запис. на грамплатівки у містах Варшава, Мілан, Чикаго (США). Світогляд К. формувався під впливом *І. Франка* та *М. Павлика*; творча дружба пов’язувала її з *О. Кобилянською*, *М. Лисенком*, *Д. Січинським*, *В. Стефаником* та ін. діячами. Відкрито мемор. дошку й мемор. музей-садибу К. (1963, с. Біла Терноп. р-ну), діють кімната-музей (с. Білявинці Бучац. р-ну), та муз.-мемор. музей К. у Львові, встановл. надмогил. пам’ятник “Співучий Орфей” на Личаків. цвинтарі (1978, м. Львів; скульпт. Т. Бриж, арх. *Л. Скорик*), пам’ят. знак на Майдані мист-в (м. Тернопіль), випущено марку і конверт, присвяч. 125-річчю від дня нар. К. (1990) та ювілей. монету (1997). Іменем

К. наймен. *Терноп. муз. уч-ще*, де виходить г. “Соломія”, муз. школа у Львові (див. *Крушельницької Соломії середня спеціальна музична школа-інтернат*), Львів. театр опери та балету, вул. у Тернополі. Прижиттєвий портрет К. написала *Я. Музика*. Скульптур. портрети К. створили *Л. Біганич*, *В. Власов*, *Є. Дзиндра*, *Я. Мотика*, *В. Одрехівський*, *Е. Мисько* (Львів), *О. Пасіка* (Київ). 1983 на Київ. студії худож. фільмів створ. фільм “Повернення Баттерфляй” (за мотивами однойм. роману *В. Врублевської*, реж. О. Фіалко). 1995 відбулася прем’єра вистави “Соломія Крушельницька” (авт. *Б. Мельничук*, *І. Ляховський*) у Терноп. обл. драм. театрі (нині академ. театр). Від 1987 у Тернополі проводять конкурс ім. К. (див. *Крушельницької Соломії конкурс*). Щоріч. у Львові відбув. міжнар. конкурс ім. К.; традиц. стали фестивалі опер. мист-ва.

Лім.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

П. Медведик, Л. Щербак.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Амвросій Васильович (07. 01. 1841, с. Озеряни, нині Бучац. р-ну – 31. 12. 1902, с. Біла, нині Терноп. р-ну) – священник, хоровий диригент, громадський діяч. Батько *Антон*, *Г.*, *Е.* та *С. Крушельницьких*. Зять письменника *Г. Савчинського*. Закін. Бучац. г-зію, Львів. духов. семінарію (1872). Служив парохом у селах Озеряни, Сороки, Білявинці, Петликівиці (нині Нові Петликівиці), Осівці (нині всі – Бучац. р-ну), Біла, де провадив хори, аматор. театри. Грав на скрипці та ф-но, на ювілей. концертах диригував хором т-ва “*Руська бесіда*” в м. Тернопіль. Дружив з *І. Франком*, листувався з *М. Павликом*, ін. діячами культури та освіти. 1903 на могилі К. встановл. мист. пам’ятник із білого мармуру, який С. Крушельницька прислала з Флоренції (Італія). На ньому напис: “Найлучшому мужеві, найлучшому батькови, честь его розумови, его серцю”.

І. Дем’янова.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Антін Володиславович (04. 08. 1878, м. Ланьцут, Польща – 03. 11. 1937, урочище Сандармох побли. м. Медвеж’єгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) – письменник, журналіст, педагог, громадсько-політичний діяч. Навчався в г-зіях міст Бучач і Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Закін. філос. ф-т Львів. ун-ту. Від 1901 працював у г-зіях міст Бережани (до листопада 1911), Станіслав (нині Івано-Франківськ), Коломия, Го-

До ст. **КРУШЕЛЬНИЦЬКА Соломія Амвросіївна**

*"Мадам Баттерфляй"
Дж. Пуччіні.*

"Аїда" Дж. Верді.

"Кармен" Ж. Бізе.

*Татьяна в "Євгені Онєгіні"
П. Чайковського.*

*Валентина в "Тугенотах"
Джс. Мейєрбера.*

Ельвіра в "Ернані" Дж. Верді.

"Електра" Р. Штрауса.

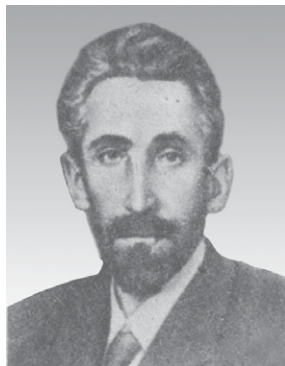

*У "Трістані та Ізольді"
Р. Вагнера.*

*Ельза в опереті "Лоєнтрін"
Р. Вагнера.*

роденка (обидва – нині Івано-Фр. обл.). Посол до Галиц. край. сейму. Чл. Край. шкіл. ради НТШ у Львові, чл. РУРП. 1919 – міністр освіти УНР у м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.), того ж року виїхав до м. Відень (Австрія). 1929–32 – ред. ж. “Нові шляхи” і “Критика” у Львові. 1932 з родиною виїхав до м. Харків, у листопаді того ж року – репрес.; 1935 висланий на Соловки, де загинув. Автор повісті “Буденний хліб” (1900), роману “Рубають ліс” (1914; перевид. 1960 у Львові); зб. оповідань, нарисів і новел та ін. Видав серію підручників і посібників, зокрема “Українська читанка для 1-ї класи середніх шкіл” (1922).

І. Дуда.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Антон Амвросійович (1866, м-ко, нині смт Козова – 1895, м. Львів) – співак (бас), диригент, видавець, збирач фольклору. Син А., брат Е., Г. та С. *Крушельницьких*. Навчався в г-зіях у містах Тернопіль та Львів. Основи муз. грамоти і гри на ф-но засвоїв від батька й О. *Нижанківського*. Учасник артист.-концерт. мандрівки студентів по Галичині та Буковині, котру очолював О. *Нижанківський* (1885, 1889). Співак хору львів. “Бояна” (1891–93), його диригент (1892–93). Належав 1885–86 до редколегії вид-ва “Бібліотека музикальна” у Львові (з О. *Нижанківським*, Й. *Партицьким*, К. *Студинським*). Опубл. 4 нар. пісні та 5 коломийок із мелодіями в 1–4 зошитах зб. “Русько-народні галицькі мелодії” П. *Бажанського* (1905–12).

П. Медведик.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Богдан (16. 03. 1913, м. Піттсбург, США – 06. 03. 1984, шт. Каліфорнія, США) – діяч культури, співак (баритон). 1913 разом із батьками приїхав зі США до с. Соснів (нині Тереховлян. р-ну). Після закін. г-зії в м. Тернопіль К. розвинув просвітня. та хор. діяльність. 1939–44 – вчитель СШ у м. Підгайці, диригент міськ. хору “Боян”. 1944 емігр. на Захід, згодом – до США (м. Нью-Йорк). Співорг-тор і соліст хору “Дум-

ка”, заст. диригента, чл. муз. комісії. 1981 рукопклад. на дякона.

Б. Мельничук.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Володимир Михайлович (28. 07. 1932, с. Янів, нині Долина Тереховлян. р-ну) – педагог, громадсько-політичний діяч. Закін. Львів. ун-т (1954), де створив і очолював підпіл. нац.-патріот. орг-цію “Молода Україна” (1954–55). Вчителював у с. Буданів Тереховлян. р-ну. 1955 заарешт. органи КДБ; засудж. на 10 р. тюрем. ув’язн., 5 р. висилки і 10 р. позбавл. прав. Покарання відбував у мордов. таборях; звільн. 1961. Реабіліт. 1992. Проживає у с. Варваринці цього ж р-ну.

Б. Проник.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Зіновій Володимирович (21. 02. 1953, с. Язловець Бучац. р-ну) – господарник, ветеринар. Засл. прац. вет. медицини України (2003). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1975, нині акад. вет. медицини). Працював гол. ветлікарем колгоспу “Золотий колос” Бучац. р-ну. 1982–2001 – гол. ветлікар Бучач. р-ну. Від 2001 – нач. упр. вет. медицини Терноп. обл. Співавт. кн. “Історія ветеринарної медицини Тернопільщини” (2004).

Р. Гевко, І. Дем’янова.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Леонтій (Льоньо; 1905, с. Стара Ягільниця, нині Чортків. р-ну – 22. 03. 1982, м. Нью-Йорк, США) – адвокат, хоровий диригент. Закін. нижчі класи г-зії в м. Чортків, вищі класи в м. Станіслав (1923, нині Івано-Франківськ). Студіював право в укр. таєм. ун-ті та ун-ті у м. Львів. Від 1928 – адвокат у м. Станіслав; диригент хору “Думка”, який згодом об’єдн. з театром ім. І. Тобілевича. Сприяв розвитку хор. мист-ва в селах Прикарпаття. На поч. 2-ї світ. війни виїхав до м. Володава на Холмщині, де керував чол. хором. 1945 емігр. на Захід. У м. Атнанг-Пухгайм (Австрія) організував хор “Муза” (“Хор українських козаків”; понад 30 осіб), який давав 14–15 концертів щомісяця, на всесвтр. муз. фестивалі здобув 1-е місце. 1947 К. емігр. до США (м. Нью-Йорк), орг-тор хору “Думка”, понад 30 р. – його диригент.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Мар’ян Михайлович (18. 04. 1897, с. Пилява, нині Бучац. р-ну – 05. 04. 1963, м. Київ) – актор, режисер, педагог. Нар. арт. СРСР (1944). Держ. премія СРСР (1947, 1948). Проф. (1947).

Навчався в г-зіях міст Тербовля, Львів, Тернопіль, на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1921–23), згодом – у Карлов. ун-ті в м. Прага (Чехія). Сцен. діяльність розпочав у Тернополі 1916 актором трупи “Тернопільські театральні вечори”. 1918, 1920–21 – в

Укр. театрі у Тернополі, 1919 – у Новому Львів. театрі. 1920 у м. Вінниця разом із А. Бучмою, О. Ватулею, К. Кошевським, Г. Юрою організ. Укр. театр (нині Київ. нац. театр ім. І. Франка). 1921–23 – у театрі т-ва “Українська бесіда” у Львові. Від 1924 на запрош. *Леся Курбаса* – актор, від 1933 – худож. кер., реж. і актор театру “Березіль”. 1952–63 – актор та реж. (від 1954 – гол. реж.) Київ. укр. драм. театру ім. І. Франка (нині нац. театр). Поставив п’єси в театрах міст Львів, Одеса, Харків. 1936 розпочав пед. діяльність, згодом – викл. Харків. (1946–52, нині акад. культури) і Київ. театр. ін-тів (1952–63, нині нац. ун-т театру, кіно і телебачення). Ролі: Малахій і Падур (“Народний Малахій” та “Маклена Граса” М. Куліша), Щасливцев (“Ліс” О. Островського), Тев’є (“Тев’є-молочник” за Шолом-Алейхемом), Буличов (“Єгор Буличов та інші” М. Горького), Лір (“Король Лір” В. Шекспіра). Вистави: “Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького (1936, роль Івана), “Гроза” О. Островського (1938), “Ярослав Мудрий” І. Кочерги (1946), “Арсенал” В. Суходольського (1947) та ін. Знімався в кіно: х/ф “Мартин Боруля” (1953, Омелько), “Кривавий світанок” (1957, Андрій Волик) та ін. Автор спогадів про Леся Курбаса. 1962 на Київ. студії наук.-популяр. фільмів створ. д/ф “Мар’ян Крушельницький”. Музей К. відкрито 1992 у Пиляві.

Лит.: Митці України. – К., 1992; Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

П. Медведик.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Осип Іванович (1894, с. Кошчобинці, нині Гусятин. р-ну – 10. 02. 1938, нині Респ. Комі, РФ) – педагог, військовик. Закін. г-зію в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.) 1920-і – ком-р 1-го куреня Галиц. стріл. полку ЧУГА. 1930-і – дир.

школи в с. Сокілець (нині Козятин. р-ну Вінн. обл.). 1921, 1927, 1933 К. арешт. органи ОГПУ за участь в УВО. 28 грудня 1934 засудж. на 5 р. ув’язнення. Перебуваючи в Ухто-Печор. ВТТ Архангел. обл. (нині РФ), 25 грудня 1937 засудж. удруге до смерт. кари за “систематичну контрреволюційну агітацію серед в’язнів”; розстріляли. Реабіліт. 1956.

Є. Гасай.

КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Ярослав-Антін (1916, м. Долина, нині Івано-Фр. обл. – 29. 08. 1973, м. Люксембург) – художник-експресіоніст, мистецтвознавець. Жив у м. Підгайці. Закін. г-зію в м. Бережани (1934). Від 1936 навчався на мист. відділ. Львів. політехніки, відвідував Мист. школу О. Новаківського. Згодом студіював на філос. ф-ті ун-ту в м. Познань (Польща), 1939 повернувся до Львова. Від 1942 – чл. Укр. спілки образотвор. мистців у Львові. 1944 виїхав до м. Париж (Франція), 1950 – до Люксембургу. Індивід. виставки в Люксембурзі (1952, 1956, 1958), Бельгії (1953), Швейцарії (1954), США (1955); учасник щоріч. вернісажів Салону Незалежних (1948), зб. виставки у м. Лос-Анджелес (1951, США). Автор праць “Публіка”, “Мистецький образ”, “Маляр” (у 3-х ч.). Намалював бл. 500 картин, які підписував “Славко”. 1960-і захворів і був забутий. 1976 у Люксембурзі влашт. посмерт. виставку творів К. Нині його картини експонують у найвідом. галереях світу, зберігають у приват. колекціях.

І. Дула.

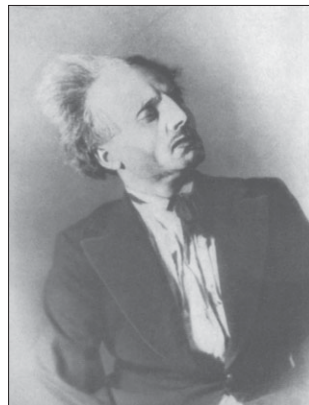
КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

СОЛОМІЇ ІМЕНІ КОНКУРС

– творче змагання солістів-вокалістів і вокально-хорових колективів. Започатк. у м. Тернопіль 1987 для розвитку хор. співу, єднання самодіял. митців різ. регіонів України у відродж. нац. культури. Серед лауреатів – Струсів. засл. капела бандуристів “Кобзар”, нар. самодіяльні хор. капела “Боян” та жін. хор із м. Бережани, зразковий дит. хор “Зоринка”, ансамбль бандуристів і хор *Терноп. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької*, хор. колективи з Тернополя “Будівельник” та “Галичина”, камер. хор “Антей”, вел. дит. зразк. капела бандуристів “Дзвіночок”, хор. капела “Мрія” (м. Львів) та ін. Чл. журі були нар. арт. Б.-З. Антків, М. Байко, Р. Вітошинський, М. Колесса, А. Кушніренко, П. Муравський, засл. арт. України Р. Бойко, М. Болотний, С. Гунько, С. Корницький, засл. прац. культури В. Верней та ін. Кошти від заключ.

До ст. **КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ Мар'ян Михайлович**

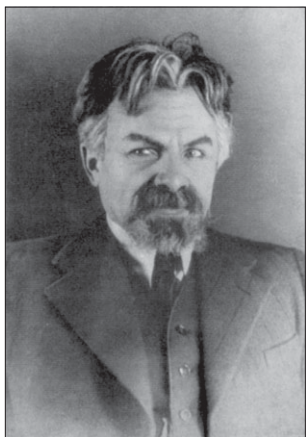
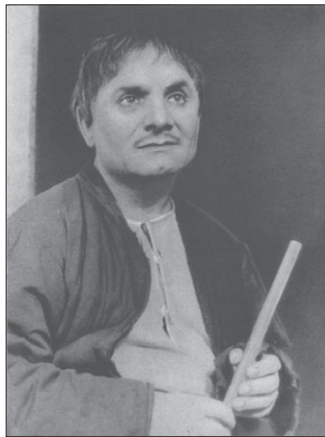
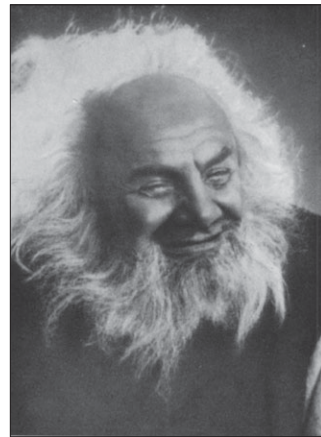
У "Жакерії" П. Меріме.

У "Народному Малахії"
М. Куліша.

У "Маклені Грасі" М. Куліша.

У "Лісі" О. Островського.

У "Богдані Хмельницькому"
О. Корнійчука.У "Тев'є-молочнику"
за Шолом-Алейхемом.У "Єгорі Буличові та інших"
М. Горького.У "Дай серцю волю, заведе в неволю"
М. Кропивницького.

У "Королі Лірі" В. Шекспіра.

концертів передані на спорудж. пам'ятника С. Крушельницькій у Тернополі.

І. Дем'янова.

КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ СОЛОМІЇ імені СЕРЕДНЯ СПЕЦІАЛЬНА МУЗИЧНА ШКОЛА-ІНТЕРНАТ

– загальноосвітній середній навчальний заклад для музично обдарованих дітей. Створ. 1944 у м. Львів. Характерний навчанням гри на муз. інструментах та вокалу, поглибл. вивченням спец. предметів. Дир. – Б. Мартиновський. З ініціативи *Д. Комонька* на базі школи-інтернату 2000 засн. щоріч. Всеукр. юнац. конкурс виконавців на струнно-смичк. інструментах. Серед випускників – музиканти та вокалісти зі світ. іменами: Ю. Башмет, О. Касків, О. Криса, *Б. Которович*, Ю. Ланюк, О. Слободяник, Н. Хома, М. Чайковська, В. Яресько.

І. Потій.

КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ СОЛОМІЇ МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ

– державний музейний заклад у с. Біла Тернопільського району. Відкритий на громад. засадах 22 вересня 1963, від 1988 – відділ ТОКМ, від 2002 – в підпорядк. Терноп. рай. відділу культури. Розміщ. у колиш. помешканні сім'ї Крушельницьких, де минули дит. і юнац. роки співачки (1878–91). На відкритті були присутні родичі К., композитори *М. Колесса*, *А. Кос-Анатольський*, *М. Скорик*, письменниця *Ірина Вільде* та ін. діячі культури й мист-ва. 18 травня 1986 після реконструкції, розшир. і виготовл. нової експозиції (план *І. Герети*, худож. оформлення *В. Позднякова*) музей удруге відкритий для відвідувачів. Серед почес. гостей – композитор *О. Білаш*. Активно сприяли оновл. експозиції, розташ. у 2-х кімнатах і передпокої помешкання, тодіш. дир. ТОКМ *В. Лавренюк*, дир. Білец. ЗОШ *Т. Островська*. В експозиції – кілька роз-

ділів, що у хронол. порядку висвітл. життя і творчість співачки. Музей має вел. колекцію друк. видань, присвяч. К. Група експонатів свідчить про відзнач. ювілеїв співачки, зберіг. поезії-присвяти, серед яких вірші *Б. Демківа*, *О. Германа*, *Р. Качурівського*, *Г. Костів-Гуски*, *Р. Лубківського*, *В. Ярмуша*, десятки видань про К. мовами народів світу. Дир. закладу *Н. Зюбровська*, наук. працівник – *П. Медведик*. Музей відвідували співаки *О. Бандрівська*, *Д. Гнатюк*, *Н. Матвієнко*, *К. Огневий*, *Б. Руденко*, *А. Солов'яненко*, письменники *М. Вінграновський*, *Л. Костенко* та ін., турист. групи з різних регіонів України, близького й далекого зарубіжжя. До 120-річчя К. за сприяння мемор. музею вид. кн. “Віночок Соломії Крушельницької” (упоряд. *П. Медведик*), працівники музею зініціювали та здійснили вид. кн. “Народні пісні з села С. Крушельницької”, “Звенигород” (обидві – 1993), нарис про *Г. Крушельницьку*, бібліографію літ-ри про С. Крушельницьку.

Літ.: *Герета І.* Музей Соломії Крушельницької: Нарис-путівник. – Л., 1978; *Гайдукевич Я., Зелена І., Лавренюк В.* Музеї Тернопільщини: Путівник. – Л., 1989.

П. Медведик.

КРІЮКОВА

Ніла Валеріївна (14. 11. 1943, с. Попівка Кіровоград. обл.) – актриса. Нар. арт. УРСР (1985). Держ. премія ім. Т. Шевченка (1989). Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1967, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Працювала у Полтав. муз.-драм. театрі, Київ. театрі Слова, від 1975 – в Київ. філармонії. Гастролювала на Тернопільщині з літ. композиціями “Маруся Чурай” *Л. Костенко* (1987) і “Давидові псалми” за *Т. Шевченком* (2001), а також спільно із засл. Держ. акад. капелою бандуристів (1989).

В. Барна.

КРЮЧКОВ

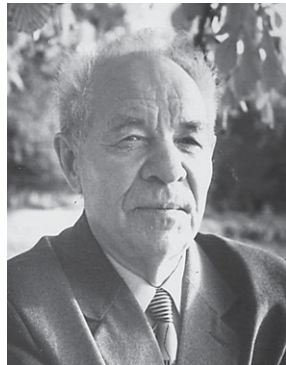
Микола Опанасович (06. 01. 1911, м. Москва, нині РФ – 13. 04. 1994, там само) – росій-

ський кіноактор. Нар. арт. СРСР (1965). Держ. премія СРСР (1941), премія “НІКА” (1990, номінація “Честь і гідність”). 1976 мав творчі зустрічі з глядачами у кінотеатрі “Україна” в м. Тернопіль.

М. Маслій.

КСЕЇНИК

Іван Афанасійович (10. 02. 1927, с. Косиківці, нині Новоушиц. р-ну Хмельн. обл.) – педа-

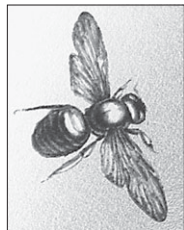
гог, громадський діяч. Засл. вчитель УРСР (1973). Орден Труд. черв. прапора (1966), “За мужність”, “За заслуги” 3 ступ. (обидва – 2003), 12 медалей, зокрема медаль А. Макаренка (1968) та ін. держ. нагороди. Почес. громадянин смт Коропець Терноп. обл., заст.

голови селищ. ради. Закін. Львів. ун-т (1957, нині нац. ун-т). Від 1958 – дир. шк.-інтернату в смт Коропець Монастирис. р-ну (від 1976 – шк.-інтернат для дітей-сиріт). Від 1993 – дир. проф.-тех. уч-ща № 34 в Коропці, де діє нар. самодіял. хор. колектив, є сучас. комп’ютер. техніка. В обл. конкурсах проф. майстерності учні навч. закладу постійно виборюють приз. місця.

В. Бурма.

КСИЛОКОПА ФІОЛЕТОВА (БДЖОЛА-ТЕСЛЯР ФІОЛЕТОВИЙ)

(*Xylocopa violaceae*) – комаха з родини Антофори-ди (Anthophorida) ряду Перетинчастокрилі

(Hymenoptera). Занес. до Черв. книги України як рідкісний вид. Пошир. в усіх екосистемах Тернопільщини. Живе переваж. у лісах, на сухих безлісних ділянках і в насел. пунктах. Чисел. скороч. через вирубування дерев, зменш. к-сті дерев. споруд і застосування пестицидів. Під охороною – у природ. заповіднику “Медобори”.

Г. Івахів, В. Кваша.

КСП-40

– карстова печера, пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Кудринці Борщів. р-ну. Довж. 12 м, пл. 16 м², об’єм 16 м³. Від-

крила 1967 терноп. спелеосекція; кер. групи В. Апостолюк. Має наук.-пізн. значення.

І. Потій.

КСП-41

– карстова печера, пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Залуччя Борщів. р-ну в лісі на крутому березі р. Збруч. Довж. 39 м, пл. 27 м², об’єм 50 м³. Трикут. вхід вис. 3 м, шир. 2,5 м веде до вел. зали. Подальші ходи закін. завалами. Відкрили 1967 спелеологи клубу “Поділля” (м. Тернопіль).

І. Дем’янова.

КУБАЄВСЬКИЙ

Микола Кузьмич (12. 12. 1938, с. Юрківка, нині Ставищен. р-ну Київ. обл.) – вчений-філо-

соф. Канд. філос. н. (1976). Закін. Київ. ун-т (1969, нині нац. ун-т). 1969–2000 – доц., зав. каф. філософії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Від 2001 – доц. каф. соціал. роботи ТАНГ. Сфера наук. досліджень: історія укр. філософії, методологія наук. пізнання, філос. проблеми медицини. Автор 3 монографій, бл. 60 наук. праць, у т. ч. “Філософські роздуми Г. Сковороди про Бога” (1992), “Історична основа відтворення національної культури” (1994), “Співвідношення знання та віри у процесі духовно-практичного освоєння світу” (2003; усі – Т.).

А. Гудима, М. Ониськів.

КУБАНТ

Мирослав Михайлович (16. 08. 1947, с. Ярославичі Зборів. р-ну) – господарник, громад-

ський діяч. Нагород. СРСР. Депутат райради 4-х скликань. Закін. Львів. зоовет. ін-т (1972, нині акад. вет. медицини). Працював зоотехніком у с. Заруддя Зборів. р-ну, від 1974 – гол. зоотехніком колгоспу ім. Петровського (села Лозова, Шлях-

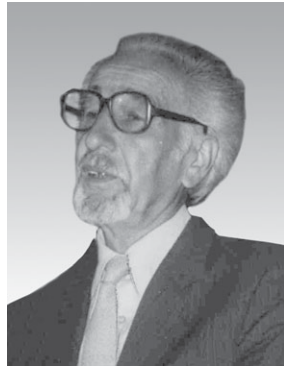

тинці, Стегниківці Терноп. р-ну). Від 1995 – дир. ТОВ “Стегниківське”. Під його кер-вом госп-во, землі якого розташ. переважно на крутосхилах, стало одним із кращих в області. Від 2000 – голова обл. ради колектив. с.-г. підприємств.

Б. Мельничук.

КУБІВ

Василь Григорович (псевдо “Джміль”; 14. 12. 1926, с. Деренівка, нині Тереховлян. р-ну) – інженер, громадсько-політичний діяч, краєзнавець. Закін. у м. Тереховля торг. школу (1943) та культ.-освіт. технікум (1946, нині вище уч-ще культури). Чл. Юнацтва ОУН (1941). Навчався у Львів. зоовет. ін-ті (1946–48, нині акад. вет. медицини). 1948 К. зарешт. органи МДБ, засудж. на 10 р. суворого режиму, засланий на каторж. роботи в Башкирію (нині Башкортостан, РФ). Повернувшись до Львова (1954), вступив до буд. технікуму, згодом – політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), після закін. якого прац. майстром, виконробом., гол. інж. у буд. орг-ціях міста, н. с. НДІ, нач. відділу капітал. буд-ва Львів. міжобл. цукротресту. 1990 – ініціатор створ. край. Спільки політв’язнів (Львів., Терноп., Івано-Фр. обл.) та її г. “Нескорені”. Співзасн. Всеукр. об’єдн. ветеранів 2-ї світ. війни (1995). Кер. земляц. т-ва “Тереховляничина” (1998–2001), співзасн. Львів. т-ва “Тернопільщина” (1998, 1-й заст. голови, відповідальний за вип. вісника “Тернопільщина”). Орг-тор спорудж. у Львові пам’ятника жертвам більшовиц. терору (1997). Автор книг “Національно-визвольна боротьба тереховлян в 1940–50 роках” (Тереховля, 1993); “Історія села Деренівки” (Л., 1996), “Опозиція чи позиція” (2003), нарису “Деренівка” у зб. “Історія міст і сіл Тереховлянищини” (Т., 1997).

Х. Весна, Г. Кушнерик.

КУБІВ

Владислав (Kubiw Władysław; 02. 02. 1923, с. Мала Березовиця, нині Збараз. р-ну) – польський інженер-лісівник. 1944 мобіліз. до ВП. Після війни поселився в Познан. воев-ві (Польща). Закін. с.-лісогосп. ф-т ун-ту в м. Познань,

інж.-екон. відділ. Гол. ін-ту с. госп-ва в м. Варшава. Працював у держ. і парт. установах Варшави. Автор кн. мемуарів “Поляки та українці в Малій Березовиці біля Збаража” (1992) та ін.

С. Ткачов, В. Ханас.

КУБІЙОВИЧ

Володимир Михайлович (23. 09. 1900, м. Новий Санч на Лемківщині, нині Нови-Сонч, Польща – 02. 11. 1985, м. Сарсель, pobl. м. Париж, Франція) – вчений-географ, картограф, демограф, громадсько-культурний діяч. Д-р філософії. Дійс. чл. НТШ (1931). Закін. Ягеллон. ун-т у м. Краків (Польща), де працював 1928–39. Від 1940 – проф. УВУ в містах Прага (Чехія) та Мюнхен (Німеччина). 1940–44 очолював Укр. центр. ком-т у Кракові, як його голова відвідав 1942–43 міста й села Тернопільщини. Від 1945 – в Німеччині, від 1952 – у Франції. Ген. секр. НТШ у Європі (1947–63). Орг-тор і гол. ред. ЕУ, англ.мов. “Енциклопедії України” в 5 т. та ін. видань. Автор наук. праць, істор. досліджень, спогадів, статей. Друга дружина К. – Д. Сіяк – уродженка м. Бучач.

Лит.: Шаблій О. Дружина Володимира Кубійовича була тернополянкою // Вісник товариства “Тернопільщина”. – Вип. 2. – Л., 2001.

Б. Волинський, П. Гуцал, Б. Заставецький.

КУБІТ

Ярослава Володимирівна (06. 01. 1950, с. Глушин, нині Бродів. р-ну Львів. обл.) – бандуристка, диригентка, педагог. Відмінник освіти України (2002). Закін. муз. школу в м. Кременець (1966), Терноп. муз. уч-ще (1972), Рівнен. ін-т культури (1978, нині гуманіт. ун-т). Від 1972 – в Тереховлян. культ.-освіт. уч-щі (нині вище уч-ще культури): викл. з класу бандури, диригування, від 1990 – ст. викладач. 1973 в с. Вел. Говилів (Тереховлян. р-ну) організувала дит. капелу бандуристів. Від 1988 – кер. оркестр. групи Струсів. засл. капели бандуристів “Кобзар”, при якій 1999 створ. дит. студію гри на бандурі “Кобзарик”. Її учні – Д. Губ’як, О. Воробйов – дипломанти Всеукр. та міжнар. конкурсів. Тріо бандуристів, яким керує К., на обл. конкурсі ім. С. Крушельницької (1997) відзнач. Почес. дипломом і 2-ю премією. К. налагодила творчі зв’язки із кобзарями діаспори в Канаді.

Г. Кушнерик.

“КУБОК БОНИ”

– міжнародні змагання зі санного спорту. Традиційно відбуваються в м. Кременець. Серед

учасників літ. змагань на санкороліках (2004), присвяч. Дню Незалежності України, – команди із Болгарії, Німеччини, Польщі, Росії, Румунії, Словаччини, Словенії, Хорватії, України, Чехії.

І. Мельничук.

КУДЄВІЧ

Болеслав (Kudewicz Bolesław; 31. 05. 1887, м. Львів – 31. 03. 1957, м. Клодзко, Польща) – польський живописець, сценограф. До 1914 студіював у АКМ у м. Краків (Польща). Від 1920 – учитель малювання в г-зії м. Кременець, сценограф у театрах міст Львів, Краків, Люблін. Від 1924 – в м. Лодзь (Польща), кер. сценогр. майстерні у міськ. театрі. Засн. і дир. Ін-ту проектування текстил. зразків; вів власну школу рисунка. Від 1946 – в м. Клодзко, де був головою відділення Спілки польсь. художників.

І. Дула.

КУБ'ЮК

Любов Іванівна (19. 10. 1954, с-ще, нині м. Таштагол Кемеров. обл., РФ) – актриса. Засл. арт. України (1992). Театр. премія “Пектораль” (2003). Від 1962 проживала в смт, нині м. Шумськ. Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1974, нині вище уч-ще культури), Київ. ін-т театр. мист-ва (1978, нині ін-т театру, кіно і телебачення). 1978–81 працювала в Київ. театрі рос. драми ім. Лесі Українки; ролі: Моніка (“Казка про Моніку” С. Шальтяніса і Л. Яцінавічуса); Леся Українка (“Здавалося б, одне лиш слово” Ю. Щербака); Варя (“Вишневий сад” А. Чехова). Від 1982 донині – в Київ. укр. академ. театрі ім. І. Франка (нині нац. театр; ролі: Маргарита (“Майстер і Маргарита”, п'єса М. Рощина за М. Булгаковим); Венера (“Енеїда” І. Котляревського) та ін. Знімалась у кіно.

Є. Ваврик, Х. Весна.

КУДЄЛЯ

Григорій Романович (03. 09. 1930, с. Калита, нині смт Бровар. р-ну Київ. обл. – 17. 04. 1963, м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну) – педагог. Закін. Київ. ун-т (1955, нині нац. ун-т). Під час навчання 1953 К. заарешт. органи МДБ як націоналіста, виселили в м. Сиктивкар (нині Респ.

Комі, РФ); після смерті Сталіна повернувся і продовжив навчання. Працював у інтернаті в м. Дрогобич на Львівщині, звільнили, бо захищав учнів від знущань інтернат. адміністрації. Вчителював у с. Коцюбинці (Гусятин. р-ну), вечір. школі в м. Хоростків. Автор антикомуніст. віршів. Під час обшуку на його квартирі викинувся з вікна школи. Ім'я К. присвоєно школі в Хоросткові, тут відкрито пам'ят. таблицю; 2002 встановлено пам'ятник.

Л. Марак.

КУДІНІВЦІ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Беримів. сільраді. Розташ. на березі р. Стрипа, за 7 км від райцентру й 5 км від найбл. залізн. ст. Зборів. Насел. 131 особа (2001). Перша писем. згадка – 1598. Є церква Воскресіння Христового (1847). Встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини. У К. народ. громад.-політ. діяч, літературознавець *В. Колінець*, фольклористка *В. Малиновська*.

П. Медведик.

КУДІЛА

Володимир (01. 02. 1920, с. Божиків, нині Бережан. р-ну – 28. 06. 1985, м. Вінсор, Канада) – громадсько-політичний діяч. Провід. чл. орг-ції Визв. фронту. Чл. Гол. ком-ту підгайчан, меценат видавн. фонду.

Б. Волинський.

КУДІЛАЇВКА

– село в Шумському районі. Підпорядк. Підгаєц. сільраді. Розташ. на берегах р. Котовиця, за 45 км від райцентру. Насел. 258 осіб (2004). Перша писем. згадка – 1583 як власність А. Вишневецького. Є церква св. Трійці (1928). Діють ЗОШ 1 ступ., ФАП, торг. заклад. Побл. К. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту.

Б. Мельничук.

КУДЛИК

Роман Михайлович (04. 05. 1941, м. Ярослав, нині Польща) – поет, редактор, перекладач, критик. Чл. НСПУ (1965). Закін. Львів. ун-т (1964, нині нац. ун-т). Від 1964 працював у ред. ж. “Жовтень” (Львів), г. “Львівський залізничник”, на Львів. студії телебачення, завліт. обл. філармонії. Нині – гол. ред. ж. “Дзвін” (м. Львів). Автор понад 10 зб. поезій, лібрето до опери “Олеська балада” (1985, співавт.) та мюзиклу “Лис Микита” (1986). Учасник літ.-мист. свят, декад, автор. вечорів на Тернопільщині, міжнар. свята “Тернопільська весна” (1987, 1989) у містах Бучач, Збараж, Тербовля, Тернопіль, Чортків, всеукр. свята “Білий берег” (1995, Зборів–Ко-

зова), “На берегах Нічлави” (1991, 1995, м. Борщів), “Медобори” (1996, Збараж–Ланівці), “Слово України” (1999), “Прикарпатська мозаїка” (2000, Монастириська–Бучач); мав інші зустрічі з читачами.

В. Барна.

КУДОБИНЦІ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Млиновец. сільраді. Розташ. на березі р. Стрипа, за 5 км від райцентру й 3 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 365 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1598. Діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква Івана Богослова (1928). Працюють клуб, ФАП. У К. пастирював крилошанин о. С. Мацелюх.

В. Уніят.

КУДРИК

Василь Онуфрійович (псевд. – Цебрівський та ін.; 13. 10. 1880, с. Цебрів, нині Зборів. р-ну – 07. 10. 1963, м. Вінніпег, Канада) – поет, редактор, громадсько-політичний діяч, священник УГПЦ. Син *О. Кудрика*. Закін. учит. семінарію в м. Тернопіль. Від 1903 – в Канаді. Закін. учит. семінарію в м. Брендон, учителював. 1910–21 – 1-й ред. часопису “Український голос” (м. Вінніпег), де опубл. серію статей “Бесіди під неділю” (1911). Співпрац. із ред. г. “Свобода”, “Канадійський Фармер”, ж. “Хата”. Співорг-тор УГПЦ у Канаді, від 1923 – священник. 1923–41 обслуговував громади у пров. Альберта та Саскачеван; від 1941 – в м. Вінніпег. 1943–54 – ред. двотижневика “Православний Вісник” (згодом – “Вісник”) – офіц. органу УГПЦ у Канаді. Серед тв.: зб. поезій “Весна” (1911), за яку *О. Назарук* назвав К. “канадійським Толстим”, зб. “Чужа рука” (1936), “Історичні матеріали” (1949), 4-том. праця “Маловідоме з історії уніятської церкви” (1952–56), кн. “Мелхиседек Значко-Яворський” (1957), вірші, статті та ін. твори.

Б. Мельничук, Л. Щербак.

КУДРИК

Онуфрій (1847, с. Цебрів, нині Зборів. р-ну – 04. 10. 1935, м-ко Толстой, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді, громадський діяч. Батько *В. Кудрика*. Від 1903 – у Канаді. Співорг-тор читальні ім. М. Павлика та греко-католич. парафії, діяльний в укр. товариствах.

Б. Волинський.

КУДРИНІЦЬКЕ РОДОВИЩЕ ВАПНЯКУ

– природне скупчення вапняку. Розташ. за 1,5 км на пн. схід від с. Кудринці Борщів. р-ну

на водорозділі меандри р. Збруч, 26 км на пд. схід від м. Борщів. Площа – 6,4 га. Детально розвідало 1988–90 КГЕ “Укргеолбуд”. Корисна копалина – вапняк темно-сірий, перекристалізований, серед. потуж. – 10,1 м. Вапняк складається з кальциту (80–94%) із домішками доломіту (до 20%), кварцу (до 5%) і незнач. к-сті слюди. Придат. для вироб-ва щебеню та будового каменю. Затверджені запаси вапняків за пром. категоріями – понад 600 тис. м³. Родовище не розробляють, перебуває на Держ. балансі запасів як резервне розвідане.

В. Кітура, М. Сивий.

КУДРИНЦІ

– село в Борщівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Михайлівка. У зв'язку з пере-

Пам'ятник Т. Шевченку.

ресел. жителів х. Зелена виключ. з облік. даних. Розташ. на пр. березі р. Збруч, за 40 км від райцентру й 9 км від найбл. заліз. ст. Іване-Пусте. Насел. 1582 особи (2001). Відоме від кін. 15 ст. 1518 К. отримали міські права. 1615 збуд. замок. 1648 козац. загони під проводом *М. Кривоноса* здобули фортецю. 1672 К. захопили турец. війська. На поч. 18 ст. у фортеці облядали палац. 1786 К. згадане як м-ко –

власність Козебродських. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” й ін. укр. т-ва. 1920-і у К. була прикордон. застава. 1961 відкрито Кудринецьке ГЕС. Є церква Воздвиження Чесного Хреста. Збереглися залишки замку, спорудж. пам'ятники вої-

Залишки замку.

нам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1960), Т. Шевченку (1991), встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, насип. символ. могилу Борцям за волю України (1992). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, торг. заклади. У К. народ. поет *І. Шимчишин*, проф. *І. Ярема*, перебував живописець *Т. Копистинський*. Частина колекції портрет. живопису із кудринец. замку нині зберіг. у ТОКМ. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки трипл. культури, доби бронзи, знайдено рим. монети, є залишки *Траянового валу*. У К. – 4 печери.

В. Уніят.

КУДРЯВЦЕВ

Павло Омелянович (1873, Полтавщина – 01. 02. 1921, м. Тернопіль) – військовик, генерал-хорунжий Армії УНР (1920). Навесні–влітку 1917 як полковник рос. армії воював у військах Пд.-Зх. фронту на Тернопільщині. Від травня 1920 – товариш (заст.) міністра військ. справ УНР, разом із армією в листопаді 1920 переїшов на зх. берег р. Збруч. У Тернополі очолював комісію Армії УНР, яка передавала зброю і військ. майно польс. владі.

П. Гуцал.

КУЖИЛЬ

Михайло (20. 11. 1885, м-ко, нині смт Залізіці Зборів. р-ну – р. і м. см. невід.) – педагог, громадський діяч. Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль (1899–1907), Львів. ун-ті (1907–11). Від 1911 вчителював у г-зії “Рідної школи” в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Діяльний в Укр. пед. г-ві та ін. орг-ціях. Управитель укр. г-зій у містах Тернопіль (1929–35), Рогатин (1936–38), згодом – учитель г-зії “Рідної школи” в м. Чортків. 1941 К. заарешт.; ймовірно, загинув у тюрмі в м. Вінниця.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КУЖКО

Михайло Михайлович (05. 02. 1950, с. Кострово Брест. обл., нині Білорусь) – вчений у галузі пульмонології. Д-р мед. н. Закін. Терноп. мед. ін-т (1973, нині ТДМУ). Працював лікарем рай. лікарні в м. Овруч Житомир. обл. (1974–81); від 1981 – в Ін-ті фтизіатрії і пульмонології НАНУ (м. Київ): ординатор, зав. відділ., ст. н. співробітник.

В. Петренко (ЕСУ).

КУЗА

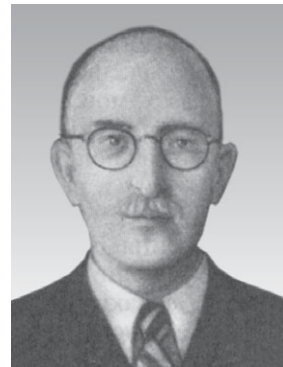
Михайло Опанасович (05. 08. 1948, с. Нападівка Лановец. р-ну – 25. 12. 1998, м. Кременець) – журналіст, літератор. Чл. НСЖУ. Закін. СШ

у м. Ланівці (1965), Львів. полігр. технікум (нині Полігр. технікум Укр. акад. друкарства), вищу парт. школу в м. Одеса (1978). Працював зав. відділу с. госп-ва, літ. прац. лановец. рай. г. “Будівник комунізму” (нині “Голос Лановеччини”). Від 1981 – зав. відділ. листів кременец. рай. г. “Прапор перемоги” (нині “Діалог”). При обох редакціях очолював літ.-мист. об'єднання. Автор зб. поезій “Гранітний дзвін” (у рукописі), публікацій у респ. виданнях.

Х. Весна.

КУЗЬЛЯ

Зенон Францискович (крипт. – К., З. К., Куз. З., К-я, К-я З., К. і М. Ч. (спільно з *М. Чайковським*), Ки. та ін.;

23. 06. 1882, с. Поручин, нині Березан. р-ну – 24. 05. 1952, м. Париж, Франція) – фольклорист, етнограф, бібліограф, мовознавець, лексикограф, історик, публіцист, редактор, видавець, громадсько-культурний діяч. Дійс. чл. НТШ

у м. Львів (1909), Істор.-філ. т-ва у м. Прага (Чехія), УВАН (очол. укр. секцію). Навчався у г-зії в м. Березани, де очолював (від 1898) тасм. гурток “Молода Україна”, редагував підпіл. учнів. журнали, дописував до львів. г. “Діло”, здійсн. перші етногр. записи (1904); разом з *І. Франком* – учасник наук.-етногр. експедиції на Бойківщину. Студіював у Львів. (1900–01) та Віден. (1901–06, Австрія) ун-тах. Був урядовим університ. перекладачем із слов'ян. мов, секр. проф. славіста В. Ягича, працював у Цісар. надвір. музеї та Музеї австр. етнографії. Очолював у Відні студ. т-во “Січ” (1902–04), співупоряд. і співред. (з *М. Чайковським*) однойм. альманаху (Л. 1908). 1906–09 – референт б-ки Віден. ун-ту. 1909–14 – в Чернів. ун-ті; дир. слов'ян. відділу і читальні, викладач. Вид. г. “Україна” (1912–14, Чернівці). Під час 1-ї світ. війни емігр. до м. Відень; працював у Ін-ті європ. історії (1914–16), “Культурній раді”. 1916–20 – лектор у таборі полонених у м. Зальцвельд (Німеччина), ред. таборних видань для українців “Вільне слово” (1918), “Шлях” (1919–20). Від 1920 – в м. Берлін, де редагував г. “Нове слово” (1920–21) й “Українське слово” (1921–23),

друк. продукцію вид-в “Українська накладня” (співорг-тор разом із *Б. Лепким*) та “Українське слово” – його дир. до 1926; кор. львів. г. “Діло”. 1923–24 – тех. ред. часопису “Літопис”. Від 1926 – проф., 1927 – надзвич. чл. Укр. наук. ін-ту (м. Берлін, Німеччина), ред. його бюлетеня. 1930–36 – голова, від 1936 – почес. голова Союзу закордон. журналістів. Після 1939 – у Франції. Від 1945 – у м. Мюнхен (Німеччина), проф. на каф. етнографії УВУ. 1944–52 – голова Комісії допомоги укр. студентству (яку засн. 1940). Від 1945 – автор і видавець 1-ї ч. ЕУ. 1949–52 – голова Європ. осередку НТШ. Від 1951 – у Франції (м. Сарсель). Автор числ. наук. та популяр. праць, статей, нарисів, рецензій, оглядів. Підготував бібліографію до кн. *В. Гнатюка* “Похоронні звичаї та обряди” (1912). Укладач “Словаря чужих слів (12000 слів чужого походження в українській мові)” (1910), кн. “Золота Липа: Ювілейна збірка творів Богдана Лепкого з його життєписом, бібліографією творів і присвятами” (1924) та ін. Один із творців західноукр. бібліогр. школи. 1962 виїшов за ред. В. Яніва “Збірник на пошану Зенона Кузелі” (Париж–Нью-Йорк–Мюнхен–Торонто–Сідней).

Н. Волинський, Б. Мельничук, Л. Щербак.

КУЗЕМКО

Марія Василівна (26. 02. 1948, с. Буряківка, нині Заліщиц. р-ну) – письменниця, громадсько-політична діячка. Чл. НСПУ (1991). Закін. філол. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1991, нині ТНПУ). Проживала в с. Острів Терноп. р-ну. Працювала продавцем у колгоспі, референтом Терноп. обл. т-ва “Знання”. Співорг-тор обл. орг-ції НРУ (1989). Засн. і ред. г. “Дзвін” (1989). Голова обл. орг-ції “Меморіал” (1989–90). 1990 – депутат ВР України (секр. комісії ВР з питань культури і духов. відродження) та Терноп. обл. ради (голова аналог. комісії). Від 1983 оповідання К. друк. в г. “Літературна Україна”, ж. “Радянська жінка”, обл. пресі. Автор зб. оповідань “І жити, і любити” (1988).

В. Барна.

КУЗЕМСЬКИЙ

Михайло Євстахійович (20. 02. (04. 03). 1809, с. Шибалин, нині Бережан. р-ну – 05. 12. 1879, с. Ляшки Горішні, нині с. Горішне Миколаїв. р-ну Львів. обл.; за ін. даними с. Кобаки, нині Косів. р-ну Івано-Фр. обл.) – релігійний і громадський діяч. Від 1821 навчався в г-зіі у м. Бережани. Закін. Львів. ун-т. Священик у м. Заліщики (1833–36). 1836–68 – в митропол. кон-

систерії у м. Львів: сповідник собору св. Юрія, канцлер, канонік, прелат-схолярх, крилошанин, прелат-кустос, архідиякон, ген. вікарій митрополії. 1848–49 – заст. голови, 1849–51 – голова *Гол. Руської ради* у Львові. Виступав за утвор.

окремої укр. провінції в складі Австрії, відкриття нар. шкіл і викладання в них укр. мовою, створ. укр. нац. гвардії. Очоловав Собор рус. вчених (жовтень 1848), у тому ж р. співзасн. і 1-й голова “Галицько-Руської матиці”, співініціатор відкриття “Народного дому”. Під час “*Азбучної війни*” 1859 виступав проти спроб ввести латин. абетку в укр. письмо. Від 1861 – посол *Галиц. сейму*. 1868 хіротоніз., греко-катол. єпископ Холмщини (1868–71). 1871 залишив єпархію, прибув до Львова, згодом виїхав звідти і відійшов від пастир. діяльності. Автор низки статей.

П. Гуцал, Я. Мазурак.

КУЗИК

Костянтин (псевд. – Кость Джуринка, Подруцький, Джуринський; 15. 02. 1909, с. Джурин, нині Чортків. р-ну – 27. 09. 1989, м. Краків, похов. у м. Бжег Опольс. восв-ва, Польща) – педагог, письменник, літературо- і мистецтвознавець, фольклорист, публіцист, перекладач, редактор. Закін. учит. семінарію в м. Чортків (1928). 1928–40 учителював у Дубнів. пов. на Волині. Від 1935 – працівник Спільн. укр. кооператив у м. Луцьк. Від 1936 – референт співу і музики в м. Дубно (нині Рівнен. обл.). Автор статей у львів. г. “Діло”. 1940 переїхав до м. Самбір (нині Львів. обл.). 1941 – в ЧА, поранений, потрапив у нім. полон, у м. Рогатин втік із лікарні. Вчителював у містах Самбір, Станіслав (нині Івано-Франківськ). У роки нім. окупації продовжив публіцист. діяльність. Автор статей (зокрема ґрунт. розвідки про *Б. Лепкого*) у г. “Стрийські вісті”, “Дрогобицькі вісті”, “Краківські вісті” та ін. укр. часописах. Із Станіслава вдруге мобіліз. до ЧА; учасник боїв за м. Прага (Чехія). Від 1946 – в м. Бжег (Польща). 1958–62 – чл. ред. колегії г. “Наша культура”. Співзасн. і активіст літ. (1959) та літ.-мист. (1964) об’єдн. Укр. сусп.-культ. т-ва у Польщі. 1962–

68 – рецензент, від 1968 – чл. ред. ради “Українського календаря”. Упоряд. літ. антології “Гомін”, “Читанки” для 5 кл. (1960) та ін. видань. Від 1969 – в м. Краків.

Б. Волницький, І. Дуда.

КУЗИК

Мирослав Федорович (псевдо “Арсен”; 24. 04. 1920, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 25. 12. 1944, с. Коцюбинці Чортків. р-ну) – діяч ОУН. Організац. референт повіт. пров. ОУН, провідник Копичинец. міськ. ОУН. Потрапивши в оточення загону НКДБ, застрелився.

Б. Савка.

КУЗИК

Семен (03. 04. 1881, с. Іванівка, нині Тереховлян. р-ну – 1950, м. Львів) – освітянин, педагог. Д-р філософії. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1903). Студіював класич. мови у Львів. ун-ті. Викладач латин. і грец. мов у г-зіях міст Львів (1909–12), Станіслав (нині Івано-Франківськ), Тернопіль (1919–29), Перемишль (1929–39, нині Пшемисль), Холм (1940–44, нині Хелм; обидва – Польща). 1946–50 – зав. каф. іноз. мов Львів. зоовет. ін-ту (нині акад. вет. медицини).

Б. Головин.

КУЗИК

Юрій Нестерович (27. 08. 1940, м. Заліщики) – лікар-хірург, громадський діяч. Д-р медицини. Наприкін. 2-ї світ. війни виїхав із батьками до Німеччини, 1949 – до США (м. Чикаго). 1965 закін. мед. ф-т ун-ту Лойола в цьому місті. Чл. Пласту, Укр. студент. громади, Т-ва укр. студент. молоді “Обнова” в Чикаго. Працював хірургом у м. Вінфілд (шт. Іллінойс), мед. школі Лойола ун-ту; від 1992 – клін. інструктор мед. коледжу Іллінойс. ун-ту в Чикаго. Чл. УЛГ Пн. Америки, ін. амер. мед. т-в. Автор низки праць із хірургії.

Б. Мельничук.

КУЗИВ

Василь Іванович (03. 02. 1887, с. Денисів, нині Козів. р-ну – 24. 07. 1958, м. Ньюарк, шт. Нью-Джерсі, США) – релігійний діяч. Закін. г-зію в м. Бережани, де належав до таєм. гуртка

“Молода Україна”.

1904 емігр. до США. Здобув богослов. освіту в семінарії у м. Блюмфілд (передмістя Ньюарка). 1910–12 проповідував в Укр. пресвітер. церкві у м. Нью-Йорк, до 1917 – пастор Укр. пресвітер. громади (УПГ) у Ньюарку. Перший проф. з

українознавства у Блюмфілд. коледжі та семінарії, викладав тут 1913–17, 1920–27. Започаткував у Ньюарку Укр. відділ при публ. б-ці, співорг-тор (1916) жін. об’єдн. і театр. гуртка (1917). Тоді ж виїхав на місійну працю до Канади; повернувшись 1920 до США, працював у школі в Блюмфілді та УПГ в Нью-Йорку й у Ньюарку. 1922 засн. Укр. жін. запомог. т-во в Ньюарку. Засн. і голова (1921) Укр. центр. ком-ту (1922 перейм. на Укр. центр. раду), який до 1941 допомагав рід. краєві й укр. еміграції в Європі. На запрошення *М. Грушевського* 1927 приїжджав до Києва; допоміг у виданні кн. *М. Грушевського* “3 історії релігійної думки на Україні” (Л., 1925). Співорг-тор (1922) і голова Укр. свангел. об’єдн. (УСО) Пн. Америки. 1925–39 здійснив 7 місій. подорожей до Зх. України; при цьому 1936 посвятив площу під церкву в с. Кобиловолоки (нині Тереховлян. р-ну). 1935 рукопоклад. у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.) на єпископа Укр. Свангел. Реформованої Церкви; її голова 1935–39. Співорг-тор перекладу Біблії укр. мовою; очолював комісію, яка з богослов. боку перевіряла цей переклад (видання частини – 1937). Пастор (1949–55) Ірвінгтон. УПГ (шт. Нью-Джерсі). Ініціатор орг-ції (1951) Кирило-Мефодіїв. братства, Т-ва пресвітер. мужчин, т-ва молоді “Вестмінстерське братство”. Водночас – голова Ревіз. комісії нового перекладу Біблії укр. мовою (повністю вид. 1962 в м. Лондон, Вел. Британія). Автор спогадів, статей та ін. публікацій. Від 1950 працював у 2-х Комісіях УВАН для вивчення історії укр. еміграції в Америці та пореволюц. України. У США вид. кн. Л. Биковського “Василь Кузів. Його життя і діяльність” (1966), засн. “Пропа-м’ятний фонд ім. пастора В. Кузіва”.

Х. Весна, Б. Мельничук.

КУЗІВ

Іван Степанович (30. 10. 1928, с. Лапшин, нині Бережан. р-ну) – діяч культури. У Канаді закін. ун-ти в містах Торонто (1958) й Оттава (1964). Чл. НТШ (від 1972), Асоц. укр. учителів Канади (президент Торонт. відділу (1970–71). Очоловав укр. студент. громаду в Оттаві (1955–58). Від 1959 працював у б-ці Торонт. ун-ту, від 1972 – дир. Укр. школи в Торонто. Автор статей на літ. теми.

Б. Гаврильцо.

КУЗІВ

Ілько Степанович (25. 07. 1874, с. Денисів, нині Козів. р-ну – 14. 11. 1916, шт. Пенсильванія, США) – письменник, перекладач, публіцист, фольклорист, священник УГКЦ. Брат *М. Кузіва*. Навчався у г-зії в м. Тернопіль, де почав записувати нар. пісні, надсилав їх *І. Франку*. Студював теологію у Львів. ун-ті. 1900 К. рукопоклад на священника митрополит *А. Шептицький*. Викладав у Львів. духовній семінарії; секр. т-ва “Міщанська читальня “Просвіти”. Викл., настоятель Рус. бурси, секр. її правління в м. Бережани. Тоді ж потоваришував із *Т. Бордуляком* та *О. Маковеем*; продовжував фольклорно-етногр. діяльність. 1901 виїхав до США, де служив на парафіях у шт. Пенсильванія. Автор праці “Короткий погляд на історію Руської духовної семінарії у Львові” (1900). Переклав оповідання словен. письменників Ф. Мешка, Я. Крека та Й. Стритаря (всі – 1900), роман “Пригоди Гекльберрі Фінна” (“Пригоди Гука”) Марка Твена, з яким був у друж. стосунках. На пропозицію К. словен. культ. діяч Я. Шлебінгер переклав “Кобзар” Т. Шевченка. Записи нар. пісень різних жанрів, які зробив К., зберіг. у фондах Ін-ту літ-ри ім. Т. Шевченка та ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ (м. Київ).

Б. Савак, В. Хома.

КУЗІВ

Йосип Іванович (02. 02. 1893, с. Денисів, нині Козів. р-ну – 14. 11. 1974, м. Едмонтон, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді, громадський діяч, меценат. Від 1910 – в Канаді (м-ко Восток), згодом фермерував у м-ку Примула (обидва – пров. Альберта). Секр. і голова шкіл. ради, радний у муніципал. окрузі. Чл. Шевченків. фундації. Подарував землю під буд-во Нар. дому.

Б. Волинський.

КУЗІВ

Михайло Петрович (23. 06. 1965, с. Біще Бережан. р-ну) – живописець, архітектор. Чл.

НСХУ (1995). Закін. політех. ін-т у м. Львів (1992, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 2002 – в м. Тернопіль, працює у галузі станк. та монум. живопису, графіки, арх-ри, дизайну. Від 1991 – учасник бл. 20 міжнар., все-укр., регіон. виставок та конкурсів. Персон. виставки: Бережан. краєзн. музей (1991), Львів. істор. музей (1993), ТОХМ (1995), Адміністрація Президента України (2000). Твори К. зберіг. в музеях та приват. колекціях у Вел. Британії, Канаді, Марокко, Німеччині, Польщі, Росії, США, Франції. Тв.: “Відродження віри” (1992), “Козацька могила” (1994); “Каплиця Бережанського замку”, (1995); “Храм” (1999), “Таїнство” (2000), “Слов’янський мотив” (2002) та ін.

Н. Голод, І. Дуда, Т. Удіна.

КУЗІВ

Михайло Степанович (17. 09. 1885, с. Денисів, нині Козів. р-ну – 14. 01. 1951, м. Сіракус, США) – релігійний діяч УГКЦ. Брат *Ілька Кузіва*. Закін. г-зію в м. Тернопіль. Студював теологію у м. Львів. 1910 рукопоклад. на священника в м. Філадельфія (США). Служив на парафіях у містах штатів Пенсильванія, Огайо та Нью-Йорк. Голова Союзу укр.-каголиків “Провідіння”.

Б. Савак, В. Хома.

КУЗІВ

Оксана Євстахіївна (з дому – Золотогірська; 14. 09. 1946, с. Пробіжна Чортків. р-ну) – вчений у галузі медицини, громадська діячка. Д-р мед. н. (1996), проф. (1995). Чл. УЛТ (1990). Закін. Терноп. мед. ін-т (1971, нині ТДМУ). Викладач каф. акушерства та гінекології мед. уч-ща в м. Бережани (1971–74). Від серпня 1974 – в Терноп. мед. ін-ті: асист., доц., від 1995 – проф. каф. гістології,

цитології та ембріології, одночасно (1985–97) – заст. декана мед. ф-ту. Від 2000 – проф. каф. патол. анатомії зі секцій. курсом та курсом суд. медицини. Автор понад 160 наук. праць.

Б. Савка, Д. Чубата.

КУЗІВ

Петро Петрович (01. 05. 1946, с. Вірлів Зборів. р-ну) – вчений у галузі медицини, громадський діяч. Д-р мед. н. (1993), проф. (1994). Чл. УЛТ (1990). Закін. Терноп. мед. ін-т (1971, нині ТДМУ). Тут працює від 1994, нині – проф. каф. шпитал. терапії. Автор понад 50 наук. праць, метод. рекомендацій із проблем захворювання нирок, гастроентерології, нетрадиц. методів лікування. Розробив високоефект. комплексне лікування хворих із застосуванням розвантаж.-дієтичної терапії (лікув. голодування), адаптогенів та ентеросорбентів. Делегат установ. конф. УЛТ у м. Київ (1990), 1-го Європ. конгресу УЛТ (1991, м. Івано-Франківськ), 5-го наук. конгресу Світ. федерації УЛТ (1994, м. Дніпропетровськ).

М. Андрейчин, Д. Чубата.

КУЗІВ

Петро Ярославович (11. 06. 1958, смт Козова) – різьбяр, скульптор. Закін. технікум нар.-худож. промислів у м. Косів Івано-Фр. обл. (1984, нині ін-т приклад. і декор. мист-ва). Учасник регіон. виставок нар. творчості (1988, 1990, м. Тернопіль). Автор портретів “Тарас Шевченко”, “Іван Франко”, “Інтарсія”, “Слов’янин”, “Моя мати Текля” та ін. Виготив іконостаси для багатьох церков області.

В. Хома.

КУЗІВ

Роман (08. 04. 1906, с. Городище, нині Козів. р-ну – 14. 08. 1969, США) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛТ (від 1932). Протягом 1909–14 жив у шт. Пенсильванія (США), де його батько був місіонером. Перед 1-ю світ. війною з матір’ю і братом повернувся до м. Тернопіль, тут 1923 закін. укр. г-зію. Мед. студії почав у Праз., закін. (1931) у Львів. ун-тах. Студентом належав до Укр. мед. громади. Провадив приват. практику в с. Підкамінь, нині смт Бродів.

р-ну Львів. обл.; тут очолював осередок “Просвіти”, активіст “Сільського господаря”, “Рідної школи”. 1941–44 – міськ. лікар у Тернополі, допомагав воякам УПА. Від 1944 – дир. табор. лікарні для переміщ. осіб у м. Мюнхен (Німеччина). У США – психіатр у лікарні Бей Шор, 1952–69 – у Централ Айслін (шт. Нью-Йорк). Діяльний в укр. громад. орг-ціях.

Б. Мельничук.

КУЗНІВИЧ

Григорій Микитович (30. 11. 1871, с. Старе Брусно, нині Польща – 09. 01. 1948, с. Ганачівка, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) – скульптор. Закін. худож.-пром. школу в м. Львів (1896), Ін-т Красних мист-в у м. Рим (1901, Італія). 1946 жив у с. Іване-Пусте, нині Борщів. р-ну. Автор скульптур. творів, пам’ятників на Личаків. цвинтарі у Львові, портретів Т. Шевченка (1908, 1914).

В. Буяр.

КУЗНЯК

Богдан Ярославович (12. 04. 1931, с. Добрівляни, нині Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н. (1991), проф. (1993). Закін. торг.-екон. ін-т у м. Львів (1953, нині комерц. акад.). Від 1954 – у пед. ін-ті в м. Полтава (нині ун-т): асист., ст. викл., доц., проф. (1993–98), зав. каф. політ. економії (1998–2002), від 2002 – проф. цієї кафедри. Автор понад 60 наук. праць.

О. Винницький.

КУЗНЯК

Микола Григорович (1895, с. Добрівляни, нині Заліщиц. р-ну – 03. 11. 1937, урочище Сандармох поблиш. м. Медвеж’єгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) – науковець, педагог. Студіював медицину та філософію в ун-ті у м. Відень (Австрія). Воював в УСС, УГА. Жив у м. Київ. На поч. 1930-х – дир., проф. ін-ту нар. освіти в м. Маріуполь (нині Донец. обл.). 1933 заарешт., засудж. за необґрунт. звинувач. у приналежності до УВО на 5 р. ув’язнення. Під час відбування покарання на Соловках засудж. 1937 до розстрілу. Реабіліт. 1989.

Є. Гасай, П. Мельник.

КУЗЬ

Володимир Михайлович (Вальтер; 12. 10. 1913, с. Присівці, нині Зборів. р-ну – після 1985, м. Торонто, Канада) – бібліотекар, діяч культури. Закін. ун-ти в м. Львів (1939) та Оттава (1961, Канада). Прац. у Канаді бібліотекарем: у Публ. б-ці Нового Торонто (1961–66), об’єдн. “Канадські бібліотечні послуги”, від 1969

– в Джек Гуд б-ці у м. Стратфорд (пров. Онтаріо), в Публ. б-ці у м. Торонто. Чл. Об'єдн. укр. бібліотекарів, Клубу укр. професіоналів і підприємців та ін. укр. т-в. Автор розвідки “Дещо з історії села Присівці” (г. “Зборівські вісті”. – 1938. – № 3; передрук у зб. “Зборівщина”, 1985).

Х. Весна, П. Медведик.

КУЗЬМА

Василь Степанович (01. 02. 1891, с. Романівка, нині Терноп. р-ну – 07 (за ін. даними 12). 11. 1963, м. Вінніпег, Канада) – релігійний діяч, учасник Визвольних змагань. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1910), навчався на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Рукопоклад. на священника 1914; служив у Тернополі в церкві Різдва Христового. Духівник в австр. армії (військ. капелан, майор). Із постановам ЗУНР 1918 – командант (ком-р) військ. гарнізону в Тернополі; згодом – духівник в УГА. Від 1920 – у м. Львів; 1923–38 – в м. Краків (Польща): духівник (військ. капелан) для укр. вояків польс. війська. У вересні 1930 врятував жителів Романівки від пацифікації. Від 1938 – душпастир у м. Новий Санч на Лемківщині (нині Нови-Сонч, Польща). 1944–48 – у Словаччині й Австрії; 1948 – емігр. до Канади. Співпрац. із ж. “Нива”. Переклав укр. “Берестейську Унію”, видав “Альманах Українських Богословів”. Автор споминів (у рукописі).

Х. Весна, Б. Пиндус.

КУЗЬМА

Роман Володимирович (псевд. – Балабан, Кузьма, Турянський; 25. 05. 1898, с. Стрийка, нині Збараз. р-ну – 16. 07. 1940, м. Москва, нині РФ) – діяч КПЗУ, публіцист. Чл. ЦК та політбюро КПЗУ, кер. відділу агіт. та пропаганди (1925–28). Навчався в м. Львів у г-зії, на мед. ф-ті ун-ту. Співорг-тор (1915–16) Львів. відділ. інтернац. революц. соціал-демокр. орг-ції, ред. видань “Клич”, “Вісник Драгоманівської організації”, “Вільна школа”. Під час існування *Галицької Соціалістичної Радянської Республіки* – чл. Золочів. (м. Золочів, нині Львів. обл.) політревкому. 1920–21 – полк. лікар 1-го Галиц. стріл. полку ЧА. Від 1921 –

викл., ред., парт. працівник у Сх. Україні. Займався підпіл. діяльністю у Зх. Україні (1924). Від 1925 – представник КПЗУ при виконкомі Комінтерну в м. Москва (нині РФ). Співзасн. г. “Світло”, ред. ж. “Культура” (обидва – вид. КПЗУ). Від 1928 працював у Києві в профспілк. пресі. Згодом у Москві – літ. працівник “Крестьянской газеты”. Заарешт. 1933. Під час відбукання 5-річ. ув'язнення засудж. за антирад. пропаганду до розстрілу. Реабіліт. 1958.

Є. Гасай, Б. Пиндус.

КУЗЬМА

Степан Львович (23. 05. 1916, м. Тернопіль) – громадський діяч, диригент, підприємець. Студював у муз. школі, на театр. і кооп. курсах. Від 1948 – в Канаді, де провадив торг. підпр-ва у м. Вінніпег. Діяльний у “Рідній школі”, Ін-ті “Просвіти”, СУМ (1963–74 – голова), ЛВУ, в клубі “Дніпро”. Орг-тор драм. гуртків, хорів та оркестру “Січ”. Голова відділу Ком-ту українців Канади в м. Саскатун (1977–81); диригент хору “Гомін” та ін. колективів. Чл. дирекції укр. кредит. спілки “Нова громада”. Жертводавець на ЕУ, Фундацію Т. Шевченка, видання студій до історії українців Канади.

Г. Яворський.

КУЗЬМА-БАЛИЦЬКИЙ

Петро Михайлович (справж. – Кузьма, псевдо “Камінь”; 15. 04. 1923, с. Плєсківці, нині належ. до с. Чернихів Збараз. р-ну) – політичний і громадський діяч. Почес. грамота посольства України в Данії (2002). Чл. ОУН (1941). Орг-тор у Плєсківцях Юнацтва ОУН, зв'язковий ОУН. Від 1943 – на примус. роботах, де створив націоналіст.-бандерів. систему; К. тричі заарешт. гестапо. Доброволець УПА. 1944 органи НКДБ без суду вислали К.-Б. до концтабору біля м. Саратов (нині РФ), звідки – у штраф. батальйон. Воював у польс. дивізії ім. Т. Костюшка. Після війни закін. мед. ліцей та ін-т. Наук. співроб. ін-ту в м. Лодзь (Польща). Виїхавши до Данії на навчання, попросив політ. притулку. Кер. станиці УПА в Копенгагені. Провідник ОУН у Скандинавії, голова Скандинав. станиці Антибільшов. блоку

народів (АБН). Був головою Асоц. українців Скандинав. країн. 1963 готував замах на 1-го секр. ЦК КПРС М. Хрущова під час його поїздки по Скандинавії. На К.-Б. агентура КДБ чинила замах. Листувався з кардиналом *Й. Сліпим*. Автор кн. “У боротьбі за Українську державу”, спогадів “Моя праця в підпіллі в час постання УПА” (“Літопис УПА”, т. 12), статей у зб., періодиці. 1992, 1994, 2002 приїжджав на батьківщину. Після проголош. незалежності України надіслав сюди понад 600 посилок із ліками, одягом, взуттям; допоміг спорудж. 17 храмів, у т. ч. церкви в родин. селі. Орг-тор грош. допомоги і жертводавця на пам’ятники борцям за волю України, навч. заклади, будинок укр. інвалідів у м. Моршин на Львівщині; братству ОУН-УПА Поділ. краю “*Лисоня*”. Орг-тор у Данії протест. акцій українців із вимогою визнати *В. Ющенко* Президентом України, що відбулися в листопаді–грудні 2004.

Х. Весна, Б. Мельничук.

КУЗЬМЕНКО

Андрій Вікторович (псевд. – “Кузьма”; 17. 09. 1968, м. Самбір Львів. обл.) – співак, телеведучий. Закін. Львів. мед. ін-т (нині нац. мед. ун-т). Соліст і кер. групи “Скрябін”, створ. 1989 в м. Новояворівськ Львів. обл. Від 1993 разом із цією групою не раз гастролював у Тернополі репрезентував нові аудіоальбоми.

М. Маслій.

КУЗЬМЕНКО

Оксана Мирославівна (19. 09. 1969, м. Львів) – вчений у галузях філології та фольклористики. Д-р філол. н. Закін. Львів. ун-т (1991, нині нац. ун-т). Від 2001 – н. с. відділ. фольклористики Ін-ту народознавства НАНУ, вч. секр. відділу. Опубл. низку статей про *Р. Купчинського*, *Л. Лепкого* та ін. авторів стріл. пісень, поезику нар. творів про

УСС. Підготувала до друку зб. “Стрілецькі пісні” на основі записів під час польової експедиції (1998) у селах Лапшин, Жуків і Посухів Бережан., Розгавів Зборів. р-нів та матеріалів *В. Подуфалого*. Виступала в Тернополі на всеукр. наук.-практ. конф. до 110-ї річниці від дня

нар. *Л. Лепкого* (1999) та 130-ї річниці від дня нар. *В. Гнатюка* (2001).

Я. Павлів.

КУЗЬМЕНКО

Сюзанна Антонівна (09. 10. 1946, м. Ліспая, Латвія) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1997). Закін. Терноп. мед. ін-т (1970, нині ТДМУ). Працювала терапевтом Терноп. відділ. Львів. залізниці (1970–84). Від 1984 – у Терноп. мед. ін-ті: асист., доц. каф. пропедевтичної терапії. Досліджувала дію токсичних грибів на органи тварин і людини, розробила лікування ліпоевою кислотою отруєнь блідою поганкою. Запропонувала використання крові людини як моделі для дослідження дії ксенобіотиків. Автор і співавт. 75 наук. праць і навч.-метод. посібників, має 4 патенти на винаходи.

М. Андрейчин.

КУЗЬМІН

Микола (21. 05. 1881, с. Озерна, нині Зборів. р-ну – 1956, м. Клівленд, США) – політичний і господарський діяч, сенатор. Громад. касир, писар, співзасн. (1900) читальні “Просвіти” в родин. селі. 1918 – громад. комісар Озерної, згодом – делегат від Зборівщини до уряду ЗУНР. Від 1923 займався заснуванням споживчих, кредит. і молочар. кооператив на Зборівщині. Кер. філії “Сільського господаря” в Зборові, заст. голови Централі цього т-ва у Львові. Чл. ЦК УНДО. Посол (депутат) сенату в м. Варшава (Польща), чл. Хлібороб. палати у Львові (1933–39), згодом – її делегат до Гол. госп. ради у Варшаві. Співзасн. цукроварні у Вел. Березовиці (нині смт Терноп. р-ну), чл. її надзир. ради. Після 2-ї світ. війни емігр. до США. Автор ст. “Народні звичаї в Озерній” у кн. “*Зборівщина*” (1985).

Б. Мельничук.

КУЗЬМОВИЧ

Леон-Теодор Григорович (14. 11. 1930, м. Тернопіль) – вчений у галузі природничих наук, педагог. Канд. природ. н. (1964). Відмінник Вищої школи і нар. освіти України. Закін. при-

родн.-геогр. (1950) та природн. (1954) ф-ти Кременец. учит. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1954 – викл., доц., зав. каф. зоології Кременец., згодом Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Зініціював створ. зоол. фондів каф., налагодив функціонування зоол. музею. Напрямки наук. діяльності: проблеми екології безхребет. тварин та їх паразитів. Автор бл. 100 наук. праць.

І. Дем'янова.

КУЗЬМОВИЧ

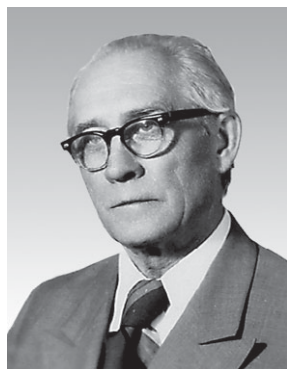
Степан Дмитрович (10. 12. 1893, м. Тернопіль – 23. 09. 1937, м. Харків) – військовик. Навчався в г-зії у м. Тернопіль та ун-ті в м. Львів. Десятник УСС, поручник УГА. У роки ЗУНР – пілот авіазагону сотника УГА *П. Франка* (сина *І. Франка*, який назвав К. “сміливим повітряним бійцем”). 1930-і – економіст ін-ту рад. торгівлі в м. Харків. 1937 заарешт., засудж. до смерт. кари за звинуваченням у членстві в УВО; вирок виконано. Реабіліт. 1958.

С. Гасай, Л. Кузьмович.

КУЗЬМОВИЧ

Теофіл-Ізидор Васильович (19. 07. 1906, м. Тернопіль) – художник. Закін АКМ у м. Варшава (1932, Польща). Під час навчання почав виставкову діяльність: міста Бухарест (Румунія; “Акт”), Париж (Франція; “Грифон”, бронза). Після закін. акад. пройшов пед. курс. Працював у серед. школах Варшави; звільн. із посади як українець. 1970-і емігр. із Польщі до США (шт. Мічиган). 1994 надіслав у ТОХМ 17 праць, зокрема “Зима. Тернопіль” (1928), “Осінній красвид” (1980-і), “Зима в горах”, “Палац у Підгірцях”, “Заметіль”, “Портрет невідомого” (всі – олія), рисунок “Красвид з деревами” (туш, перо).

І. Дула.

КУЗЬМОВИЧЕВІ ДЖЕРЕЛА

– природний вихід підземних вод на території м. Тернопіль. Розміщ. на поч. жолоба, що виходив на вул. Вертепну поблизу розвилки доріг до м. Збараж та смт Підволочиськ (нині парк Нац. відродження) і належав його власникові Кузьмовичу. Відомі здавна джерела живили невел. ставки, в яких розводили рибу. З К. д. брали воду під час польових робіт, особливо в жнива. За розповідями, біля джерел спостерігали явища, які трактували по-різному, складаючи про них легенди. 2003 поблизу діючого джерела звели фігуру Покрови Пресв. Богородиці.

Л. Кузьмович.

КУКСОНІЇ

– перші наземні рослини, що належать до ранньої групи псилофітів. Названі на честь англ. дослідниці І. Куксон, яка їх виявила. К. мають просту будову: стебла голі, тонкі (до 1,5 мм у діам.), вилкоподібно розгалуж. з поодинок. спорангіями на кінцях. У них не було листків, коріння та насіння; розмнож. спорами. Це перехідні форми від водоростей до назем. рослин. Біля с. Трубчин Борщів. р-ну виявлене угруповання скам'янілих К. – одне з найбільших у світі. Раніше подібні рештки рослин були відомі лише в Англії, Чехії і США, тому мають вел. наук. значення. Місцезнаходж. К. взято під охорону як цінна пам'ятка природи.

Й. Свинко.

КУКУРИК

Олександр (псевда “Грім”, “Беркут”; 1916, с. Горинка, нині Кременец. р-ну – 01. 05. 1944, с. Чайчинці, нині Лановец. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Надрайон. провідник Великодедеркал., Вишнівець. і Лановець. р-нів. Закін. духов. семінарію в м. Кременець (під час навчання вступив до ОУН), духов. акад. в м. Варшава (Польща). Викл. укр. мову та літ-ру в с.-г. технікумі у м-ку, нині смт Вишнівець, дир. школи в с. Старий Вишнівець, нині Збараз. р-ну. Від 1942 – у відділі агітації при штабі “Південь” УПА. Загинув у бою.

І. Дем'янова.

КУКУРУДЗА

Валентина Миколаївна (07. 06. 1960, с. Вінницькі Стави Васильків. р-ну Київ. обл.) – художниця. Дружина *П. Кукурудзи*. Закін. Київ. худож.-пром. технікум (1979). Працювала художником-декор. у Терноп. міськпромторзі, 1981–87 – в бюро естетики Терноп. комбайн. з-ду. Від 1987 – в Терноп. худож.-виробн. комбінаті Худож. фонду України. Працює в техніці

вітражу. Тв.: “Пори року” (санаторій “Медобори” в смт Гусятин, 1988), “Енергія” (клуб Терноп. електромереж, 2000), “Св. Трійця” (фасад церкви в с. Драганівка Терноп. р-ну, 2004; співавт.) та ін.

Т. Удіна.

КУКУРУДЗА

Петро Іванович (31. 05. 1935, с. Осташівці, нині Зборів. р-ну) – художник. Чоловік *В. Кукурудзи*. 1953 за-суд. на 25 р. за націоналіст. погляди; реабіліт. Закін. СШ у с. Озерна Зборів. р-ну. 1957–62 навчався в худож. уч-щі в м. Одеса (нині уч-ще мист-ва і культури). Працював учителем СШ у с. Міжгір’я однойм. р-ну Закарп. обл. Від 1964 – в м. Тернопіль. Працює в техніці мозаїки та вітражу за класич. і влас. технологіями. Тв.: “Топільче – земля Галицька” у кафе “Космос” (1968), “Народне свято” у ПК “Березіль” (1977), “Пресвятая Богородице, спаси нас!” у церкві Успіння Пресв. Богородиці (1992, всі – Тернопіль), “Тернопіль” у кафе “Тернопіль” (1982, Київ), вітражі у храмах смт Підволочиськ, с. Зарваниця Тербовлян. р-ну (2000–2001) та ін.

І. Дуда, Л. Щербак.

КУ́КША (ВЕЛИЧКО)

(рр. і м. н. та см. невід.) – церковний діяч, схи-гумен. Перебував у м. Почаїв. Канонізований.

В. Ханас.

КУЛІАЄЦЬ

Марія Михайлівна (09. 08. 1954, с. Саранчуки Бережан. р-ну) – вчений у галузі економіки, педагог. Канд. екон. н. (1996), доцент. Відмінник освіти України (2000), засл. економіст України (2001). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1975, нині ТАНГ). Працювала гол. економістом у

колгоспі, 1977–92 – гол. економіст, заст. нач. упр. с. госп-ва рай. агропром. об’єднання в м. Бережани. Від 1992 – в Бережан. агротех. коледжі (від 2000 – агротех. ін-т): зав. відділення, проректор, від 2001 – декан ф-ту економіки підпр-в. Автор понад 30 наук. праць, у т. ч. 4 навч. посібників.

Д. Сльонц.

КУЛІАК

Степан (1911, м. н. невід. – р. і м. см. невід.) – релігійний діяч. 1936 рукопоклад. на священника. 1937–45 – вікарій у с. Зарваниця, нині Тербовлян. р-ну. Репресований.

Вас. Ханас.

КУЛАКІВЦІ

– село в Заліщицькому районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 16 км від райцентру й найбл. заліз. ст. Залішки. Насел. 436 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1610. Діляки “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”,

Церква св. Димитрія.

та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Димитрія (1862, дерев.). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. засл. працівники: культури України *І. Громик*, освіти України *М. Олійник*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

Б. Мельничук, В. Олійник.

КУЛАКОВСЬКИЙ

Віталій Михайлович (29. 01. 1924, с. Мостище, нині Макарів. р-ну Київ. обл. – 21. 12. 1990, м. Київ, похов. у с. Мостище) – письменник, вчений у галузі історії. Канд. істор. н. (1968). Засл. прац. культури УРСР (1975). Чл. СПУ (1981). Закін. Київ. пед. ін-т (1949, нині пед. ун-т). Перебував на Тернопільщині як зав. наук. редакцією історії міст і сіл Гол. редакції УРЕ (1969–84) та збираючи матеріал для роману “Северин Наливайко” (1978).

Б. Волинський, М. Ониськів.

КУЛАЧКОВСЬКИЙ

Ярослав Михайлович (20. 04. 1863, с. Пищатинці, нині Борщів. р-ну – 08. 11. 1909, м. Львів) – громадський діяч, економіст, адвокат. Почес. чл. т-ва “Просвіта” (1904). У Львові закін. правничі студії ун-ту (1887), провадив адвокат. практику, зокрема в Край. кредит. союзі, Руській шадниці, Земел. іпотеч. банку. 1892–95 – співзасн. і дир. т-ва взаєм. забезпечень “Дністер”, від 1895 – дир. банку “Дністер”.

В. Барна.

КУЛІСШОВ

Євгеній Валеріанович (14. 09. 1929, м. Глухів, нині Сум. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1973), проф. (1975). Нагороди СРСР. Закін. Донец. мед. ін-т (1955, нині ун-т). Працював хірургом мед.-сан. ч. шахти, ординатором хірург. відділ. обл. лікарні, асист. каф. шпитал. хірургії мед. ін-ту в м. Донецьк; доц. каф. шпитал. хірургії мед. ін-ту в м. Запоріжжя; доц. каф. хірургії мед. ін-ту в м. Іваново та ін-ту вдосконалення вчителів у м. Пенза (обидва нині – РФ). 1984–89 – зав. каф. заг. хірургії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Вивчав проблеми лікування ран та хірург. патології у хворих на цукр. діабет. Автор бл. 200 наук. праць, винаходів і рацпропозицій.

Б. Мельничук.

КУЛІК

Зиновій Володимирович (03. 02. 1947, м. Львів – 14. 05. 2004, м. Київ) – публіцист, редактор, громадсько-політичний діяч. Канд. істор. н. (1989). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1973, нині нац. ун-т). 1993–96 – голова Держтелерадіо України. 1996–99 (із перервою) – президент Нац. телерадіокомпанії України. 1996–98 – міністр інформації України. Від 1999 – ред. ж. “ПіК” (“Політика і культура”). 1998–2000 – заст. секр. Ради нац. безпеки і оборони України. Від липня 2003 – пом. Прем’єр-міністра України, від січня 2004 – його радник. У березні 2002 в м. Тернопіль зустрічався з журналістами, представниками громад. орг-цій, краєзнавцями, брав участь у других краєзн. читаннях у смт Підволочиськ. Дружина К. – з давнього терноп. роду Фалендишів.

М. Ониськів.

КУЛІК

Іван Юліанович (справж. – Кулик Ізраїль Юделевич; 14 (26). 01. 1897, м. Шпола, нині Черкас. обл. – 10. 10. 1937, за ін. даними 14. 10. 1941, м. см. невід.) – письменник, літературний критик, перекладач, громадсько-політичний ді-

яч. Закін. Одес. худож. уч-ще (1914). В 1-у уряді рад. України очолював (1917) Нар. секретаріат закордон. справ, 1918–19 працював у м. Москва (нині РФ). Від 1919 – на підпіл. роботі в Зх. Україні. У липні–вересні 1920 – чл. *Галревкому*, перебував у містах Тернопіль та Збараж, керував “*Всегазвидавом*” і Галиц. телеграф. агентством. 1920-і в рад. Україні займав різні парт. та держ. пости; від 1934 – 1-й голова СПУ і ред. “Літературної газети”, ж. “Радянська література”, голова Радіоком-ту УРСР (1936), дир. Партвидаву (1937). Автор зб. поезій, зокрема “Мої коломийки” (1921), де в циклі “Червона Галичина” є вірші “Тернопіль”, “Збараж”, “Зборів”, а також поем, вірш. роману “Софіївка” (1929–33), зб. оповідань і нарисів, книг публіцистики та літературозн. статей, зб. перекладів “Антологія сучасної американської поезії” (1928) та ін. 1937 органи НКВС заарешт. К. і розстріляли. Реабіліт. 1957.

Лит.: Поет революції: Спогади про Івана Кулика. – К., 1971.

М. Ониськів, Б. Пиндус.

КУЛІК

Корнелія Йосипівна (1900, м. Долина, нині Івано-Фр. обл. – 06. 04. 1980, м. Ноттінгем, Вел. Британія) – культурно-освітня діячка. Закін. ліцей у м. Пшемисьль (нині Пшемисьль, Польща). 1922–37 – реж., акторка-співачка amator. гуртка в м. Зборів. Діяльна у т-вах “Просвіта” “Союз українок” та ін. Вистави: “Украдене щастя” *І. Франка*, “Невольник” *М. Кропивницького*, “Маруся Богуславка” *М. Старицького* та ін.; оперета “Підгір’яни” *М. Вербицького*, опери “Наталка Полтавка” *М. Лисенка*, “Запорожець за Дунаєм” *С. Гулака-Артемівського* та ін. Співорг-торка хору в м. Зборів (1926). Наприкін. 1930-х проживала у м. Львів, емігр. до Австрії, потім – до Вел. Британії.

П. Медведик.

КУЛІК

Петро Іванович (01. 01. 1933, с. Німістів, нині Любачів. пов., Польща) – скульптор. Чл. НСХУ (1992). 1945 пересел. із родиною в Україну. Закін. ремісн.-худож. уч-ще в м. Чернівці (1952), Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1966, нині акад. мист-в). Живе у м. Львів; працював на керам.-скульптур. фабриці, згодом – на творчій роботі. Автор пам’ятників: воїнам, полеглим у нім.-рад. війні (1966, с. Жеребки Підволочис. р-ну), *Р. Купчинському* (1994, с. Розгадів Зборів. р-ну), теребовел. князю *Василькові Ростиславичу* (1997, м. Теребовля), *С. Бандері* (2003,

с. Вербів Бережан. р-ну) та ін., присвяч. Тернополо композиції “Мати-земля” (1967), надмогил. пам’ятника *В. Гжицькому* у Львові.

П. Гуцал, Г. Кушнерик.

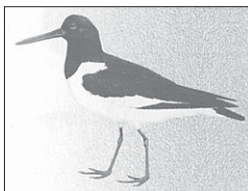
КУЛІК

Степан Михайлович (05. 03. 1949, с. Старий Скалат Підволочис. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 4-го склик. (від 2002). Закін. інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1972, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1972–79 працював у Терноп. міськ. шляхоексплуатац. дільниці: майстер, інж., виконроб, гол. інж. 1979–85 – заст. зав., зав. відділу комунал. госп-ва Терноп. міськвиконкому. 1985–92 – заст. голови Терноп. райвиконкому. 1992–94 – заст., 1-й заст. представника Президента України в Терноп. р-ні. 1994 – заст. голови Терноп. рай. ради. Від 1995 – 1-й заст. голови Терноп. РДА. 2000 – лютий 2005 – голова Терноп. РДА.

О. Дацко, І. Дем’янова.

КУЛІК-СОРОКА

(*Haematopus ostralegus*) – птах із родини Куликосорокові ряду Сивкоподібні (Charadriiformes). Занес. до Черв. книги України як рідкіс. вид. В Україні гніздяться бл. 350 пар: на азово-чорномор. узбережжі, затоці Сиваш, у долині р. Дніпро на піщано-черепашк. ділянках із розрідж. рослинністю. Зимує на півдні Африки й Азії. На Тернопільщині трапляється під час міграції.

В. Кваша.

КУЛІКІВ

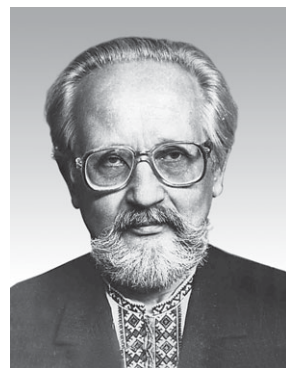
– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Дунаїв. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Іква, за 15 км від райцентру. Насел. 404 особи (2003). Перша писем. згадка – 1545. Є церква св. Покрови. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту й давньорус. культури.

М. Гришук, Б. Хаварівський.

КУЛІКІВСЬКИЙ

Андрій Євгенович (Куліковський; псевд. – А. Відренко; 15. 01. 1925, м. Вінніпег, Канада) – вчений у галузі медицини, краєзнавець, громадський діяч. Канд. мед. н. Почес. чл. Чес. наук. т-ва психіатрів. Учасник нім.-рад. війни (1941–45). Від 1928 – в с. Застіночє, нині Тербовлян. р-ну. Навчався в г-зіях у містах Тербовля (1939)

і Тернопіль (1941–42). Закін. Тербовлян. торг. школу (1944) та мед. ін-т у м. Львів (1953, нині нац. мед. ун-т). Працював лікарем, асист., доц., в. о. зав. каф. психіатрії Київ. ін-ту вдосконалення лікарів. Від 1993 – викладач у Львів. мед. уч-щі підготовки та підвищення кваліфікації мед. кадрів. Ініціатор створення Львів. земляцтва “Тербовлянщина” (голова – 1993–98). Співорг-тор у Тербовлі наук.-практ. конференцій із краєзнавства. Започатк. видання краєзн. ж. “Тербовлянщина” у Львові. Автор понад 50 наук. праць із психіатрії, пато-психології і наркології, низки краєзн. праць; співавт. 4-х посібн. для лікарів-психіатрів. Ред. книжк. видань, у т. ч. зб. уродження Тернопільщини Р. Боднаря “Поєзії” (Л., 2005).

Г. Кушнерик, Б. Хаварівський.

КУЛІКОВА

Ніна Андріївна (08. 05. 1936, с. Гаврилова Слобода, нині Середино-Буд. р-ну Сум. обл.) – вчений у галузі біології. Д-р біол. н. (1994), проф. (1996). Закін. Львів. ун-т (1958, нині нац. ун-т). Працювала м. н. с. зоол. музею цього ВНЗ (1958–59). Від 1960 – в Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): асист. (1961), доц. (1974), проф., 1998–2000, 2002–03 – зав. каф. мед. біології. Від 2005 проживає у м. Кіровоград. Розробила наук. систему заходів профілактики трихінельозу на Зх. Поділлі. Організ. лабораторію біотестування води, наук. обґрунт. гранично допуст. концентрації забрудн. речовин для води рибогосп. водойм. Автор і співавт. понад 100 наук. праць і навч.-метод. посібників.

М. Андрейчин, Л. Котляренко.

КУЛІНА

Стефанія Семенівна (01. 02. 1925, с. Мечишів, нині Бережан. р-ну) – вишивальниця, народна

майстриня. Техніки вишивки навчилася від матері. Творчо переробляє традиц. нар. орнаменти. Вишиває рушники, обруси, серветки, доріжки, сукні, блузки. Від 1970 – учасниця виставок нар. мист-ва у містах Тернопіль (1970), Київ (1975, 1976), Москва (1977, нині РФ). Персон. виставка – м. Тернопіль (1977; 30 творів).

А. Гриб, І. Дуда.

КУЛІНИЧ

Ярослав (21. 03. 1926, с. Вага, нині Підгаєц. р-ну) – кінематографіст, режисер. Дитинство

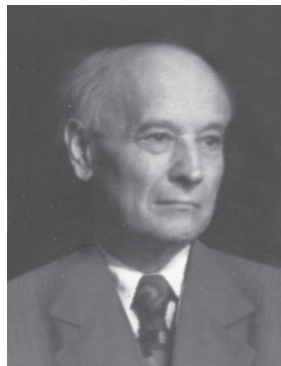

минуло в с. Мужилів Підгаєц. р-ну, де здобув. поч. освіту. Навчався в г-зії та торг. школі у м. Бережани, Укр. високій екон. школі в м. Мюнхен (Німеччина), прац. на студії УФА. Переїхав до Австралії. Від 1959 – в м. Нью-Йорк (США), де студіював кінематографію в ун-ті. Створив докум. фільми: “Українська експедиція серед диких племен Австралії”, “Українське життя в Австралії” (1958); “Відкриття погруддя Патріярха Й. Сліпого на Союзівці” (1959); “Український Пласт” (1962, співавт.), “Прибуття Йосифа Сліпого до Риму” (1963), “Відкриття пам’ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні” (1964), “Від Митрополита Андрея до Кардинала Йосифа” (1965), “Побут Кардинала Й. Сліпого у Філядельфії” (1968), “Відкриття пам’ятника Т. Шевченкові в Буенос-Айресі” (1972), “1000-ліття хрещення України” (1988), “50-ліття УПА у Києві, на Волині і в Галичині”, “Перепоховання Патріярха Сліпого у Львові” (1992) та ін. – всього понад 30. К. працював у Мужиліві (2004) над фільмом “Хресний шлях матері”. У м. Рочестер (США) видано кн. “Фільмова творчість Ярослава Кулинича” (1994).

С. Колодницький, Б. Мельничук.

КУЛІЦЬКИЙ

Василь Миколайович (02. 02. 1918, с. Ішків, нині Козів. р-ну – 29. 09. 1983, м. Львів) – вчений-фізик, діяч культури. Канд. фіз.-матем. н. (1965). Навчався в укр. г-зях у містах Тернопіль та Золочів (Львів. обл.). Закін. юрид. ф-т Львів. ун-ту (1940), політех. ін-т (1947, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював викл. на

каф. фізики у Львів. торг.-екон. ін-ті (нині комерц. акад.). Від 1955 – у Львів. мед. ін-ті (нині мед. ун-т): викл., доц., зав. каф. фізики (1968–78). Автор наук. праць. Написав понад 100 пісень на слова укр. поетів і власні та інструмент. п’єси. Твори К. – в репертуарі нар. арт. України *Т. Дідик* та ін. артистів, ансамблів, хорів. Був головою обл. об’єдн. самодіял. композиторів і секр. обл. відділ. Муз. т-ва України у Львові.

М. Баран.

КУЛІЧЕНКО

Леонід Васильович (02. 04. 1918, с. Шабельники, нині Золотоніс. р-ну Черкас. обл. – 25. 03. 1977, м. Миколаїв одним. обл.) – письменник. Чл. СПУ (1966). Учасник нім.-рад. війни. Орден Вітчизн. війни 1 ступ. Закін. Кременец. учит. ін-т (1948, нині ТНПУ), Київ. ун-т (1965, нині нац. ун-т). 1974–76 очолював Миколаїв. орг-цію СПУ. Автор оповідань і повістей, роману “Передгрозя” (1967).

Б. Мельничук.

КУЛІЧІВКА

– стоянка пізньопалеолітична, волинської групи. Розташ. у зх. ч. м. Кременець в урочищі “Гора Куличівка”. Відкрив 1937 *О. Цинкаловський*, дослідив 1968–87 співроб. Ін-ту українознавства НАНУ, канд. істор. н. В. Савич. Вивчено залишки 3-х поселень, датованих ран. добою піз. палеоліту. Знайдено залишки жител, крем’яні вироби, відходи крем’ян. вироб-ва, кістки викоп. тварин – зубра, мамонта, носорога, пещя, північного оленя, тура та ін. Стоянка К. має вел. значення для дослідж. походж. піз. палеоліту.

М. Ягодницька.

КУЛІНИЧ

Валентин Олександрович (02. 07. 1925, м. Київ) – вчений у галузі електротехніки. Д-р тех. н. (1978), проф. (1981). Закін. ф-т радіо Всесоюз. заоч. електротех. ін-ту (1954, м. Москва, нині РФ). Працював у політех. ін-ті в м. Горький (нині м. Нижній Новгород, РФ). 1979–93 – у Терноп. політех. ін-ті (нині ТДТУ): проф. каф. енергетики, від 1988 – зав. каф. технол. та об-

ладнання зварюв. вироб-ва, 1991–93 – проф. каф. електротех. та електроніки. Автор винаходів, багатьох наук. монографій та статей.

В. Фроленков.

КУЛІШ

Василь Васильович (18. 03. 1915, с. Орлик, нині Кобеляц. р-ну Полтав. обл. – 31. 01. 1981, м. Тернопіль) – громадський діяч. Навчався в Дніпроп. та Олександрій. (Кіровогр. обл.) технікумах політосвіти (1933–36), закін. Вищу парт. школу при ЦК КПУ (1953, м. Київ). Працював зав. метод. кабінетом рай. Буд. культури в м. Нікополь Дніпроп. обл., дир. Якимів. рай. Буд. культури Запоріж. обл., літпрацівником, зав. відділом, відп. секр. якимів. рай. г. “Соціалістичний степ”. Від травня 1942 – в РА на політ. роботі. Від 1946 – в Терноп. обл. на газет., від 1953 – на парт. роботі: заст. завідуючого, від 1958 – зав. відділом пропаганди й агітації Терноп. обкому КПУ; 1965–81 – заст. голови виконкому Терноп. обл. ради, секр. обл. орг-ції охорони пам’яток історії та культури.

О. Дацко, Н. Халупа.

КУЛІШ

Пантелеймон Олександрович (26. 07 (07. 08). 1819, м-ко Вороніж, нині смт Шостків. р-ну Сум.

обл. – 02 (14). 02. 1897, х. Мотронівка, нині належ. до с. Оленівка Борзнян. р-ну Черніг. обл.) – письменник, публіцист, критик, перекладач, етнограф, фольклорист, громадський діяч. Навчався в Київ. ун-ті, який не закін. через матер. нестатки. Працював учи-

телем у містах Луцьк та Київ. 1868–71 жив за кордоном, часто приїжджав у Галичину, де співпрац. з укр. діячами. Влітку 1869 К. перебував у м. Тернопіль та с. Шляхтинці (нині Терноп. р-ну) в *Олександра Барвінського*, з яким заприятелював і підтримував дружні стосунки; зустрічався також з *Оситом* та *Василем Барвінськими*. Вдруге відвідав О. Барвінського у Тернополі в листопаді 1880. Разом із І. Нечуєм-Левицьким та уродженцем Тернопільщини *І. Пулюєм* переклав укр. мовою Біблію. Під час відвідин Галичини зупинявся у м-ку, нині смт Підволочиськ. 1881 відійшов від громад.

діяльності, поселився на х. Мотронівка й займався літ. працею.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КУЛЬБА

Ярослав (15. 02. 1920, м. Збараж) – громадський діяч. Від 1932 – в Канаді (пров. Саскачеван, згодом м. Монреаль). Чл.-засн. (1935) Спілки укр. молоді Канади (СУМК), займав різні посади в її управі (8 р. – голова, 3 р. – голова езекутиви СУМК на Сході Канади). Співорг-тор Укр. відділу Королів. канад. легіону (1942). Після війни закін. МекГіл. ун-т (1951). Орг-тор футбол. клубу “Дніпро” (1948; перейм. 1949 на спорт. т-во “Україна”). 15 р. – секр., 8 р. – голова Союзу українців-самостійників. Засн. і дир. кредит. спілки “Мазепа”. 10 р. голова Ком-ту українців Канади в Монреалі. Працював в Іміграц. відділі Федерал. уряду Канади.

Х. Весна, Б. Мельничук.

КУЛЬЙОН

(*Numenius*) – птах родини Баранцеві. **Великий** (*arguata*), **середній** (*phaeopus*). Рідкісний, пролітний на тер. Терноп. обл. Занес. до Черв. книги України.

В. Кваша.

КУЛЬМІЙ

(рр. та м. н. і см. невід.) – теребовлянський боярин. Сподвижник *Василька Ростиславича*.

В. Ханас.

КУЛЬЧІНСЬКИЙ

Филимон (Федір) Устинович (19. 02 (03. 03). 1891, с. Любче, нині Рожищен. р-ну Волин. обл. – 05. 11. 1973, м. Трентон, США) – священник, теолог, просвітянин. Канд. богослов’я, проф. Закін. духов. школу в м. Кременець, Київ. духов. акад. (1915). Учителював у містах Київ, Кам’янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), Володимир-Волинський (нині Волин. обл.), Рівне. 1927–39 – проф. Держ. православ. духов. семінарії у Кременці. 1939–41 перебував на Заході. 1941–44 – культ.-освіт. референт Волині. 1944–48 – у таборах для переміщ. осіб у Німеччині. Від 1948

– в Канаді. Проф. теології Колегії св. Андрея в м. Вінніпег. 1951–63 – адміністратор УАПЦ у Бразилії, голова Ген. церк. правління, ред. г. “Українська православна нива” (м. Курітіба). 1963 – настоятель Святоюріїв. парафії в м. Трентон (США). Автор ст. в “Українському православному календарі”, г. “Українське православне слово”, праць на реліг. теми, підручника “Історія Української Православної Церкви”, спогадів, у т. ч. про духов. семінарію у Кременці 1921–39.

Г. Чернихівський.

КУЛЬЧИЦЬКА

Зоя Григорівна (02. 02. 1932, с. Ришавка Коростен. р-ну Житомир. обл.) – художниця-аматорка, літераторка. Майстер нетрадиц. декор. мист-ва (2000). Диплом I ступ. Ін-ту культур. досліджень (1999). Крім живопису, займається флористикою. Персон. виставки в м. Тернопіль (1992, 1994, 2004), учасниця всеукр. та обл. виставок. Поезії

опубл. у часописах Тернопільщини від 1990; видала зб. віршів “Рапсодія осені” (2001), “Моє ім’я – життя” (2002), “Мозаїка душі” (2003, рос. мовою), “Чомучко” (для дітей), “Небесний вернісаж” (обидві – 2004, усі – Тернопіль). Музику до пісень на слова К. написали М. Болотний, Б. Дурда та ін.

І. Дем’янова.

КУЛЬЧИЦЬКА

Олена Львівна (15. 09. 1877, м. Бережани – 08. 03. 1967, м. Львів) – художниця, педагог. Нар. худ. УРСР (1956). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1967). Чл.-кор. Акад. арх-ри УРСР. Проф. (1948). Навчалася у студії Р. Брагковського і С. Качора-Батовського у Львові (1901–03) та Худож.-пром. школі в м. Відень (1903–08, Австрія). 1908–38 викладала малювання в г-зіях міст Львів та Перемишль (нині Пшемисль, Польща). 1945–51 – викл. Укр. полігр. ін-ту (нині Укр. акад. друкарства) у Львові. Працювала в галузі станк. графіки, книжк. ілюстрації, живопису та декор.-ужитк. мист-ва (килими, емалі). Творча спадщина К. – понад 4 тис. творів. Від 1909 – учасниця виставок у містах Львів, Берлін (Німеччина), Варшава (Польща),

Відень (Австрія), Прага (Чехія), Рим (Італія), Торонто (Канада), Чикаго (США), Гельсінкі (Фінляндія), Київ, Москва (нині РФ); індивід. – в м. Тернопіль (1958, 1987). Авторка картин “Діти на леваді” (1908), “Портрет сестри в білому” (1912), “Жнива”, “Бабуля”, “Діти зі свічками” (всі – 1913); серії акварелей про нар. арх-ру та одяг зх. обл. України (1920-і); серії ліноритів і дереворитів “Українські письменники” (1920), “Легенди гір і лісів”; офортів “Бора” (1911), “Татарське лихоліття” (1915), “Помста” (1917), “Проти бурі” (1928); дереворитів “Довбуш”, “Головач” (обидві – 1910); ілюстрацій до книг “Нашим найменшим” (1916–18), “Тіні забутих предків” М. Коцюбинського (1929), “Лис Микита” І. Франка (1951) та ін. Твори К. зберіг. у багатьох музеях України, в т. ч. у Тернополі. У Львові діє худож.-мемор. музей К. (1971); у Тернополі її іменем названо вулицю. У Бережанах на вул. К. встановлено мемор. таблицю (1977, скульп. Е. Мисько).

І. Дуда.

КУЛЬЧИЦЬКА

Стефанія Василівна (13. 01. 1912, с. Великі Чорнокінці, нині Чортків. р-ну – 03. 11. 1989, м. Львів) – вишивальниця. Засл. майстер нар. творчості УРСР (1987). Чл. СХУ (1979). До 1939 працювала у кравец. майстернях і салонах. Від 1950 викладала кравецтво і худож. вишивку в СШ м. Львів. Вишивала рушники, серветки, доріжки, скатертини, подушки, оздоблювала орнаментами верхній одяг. Від 1962 – учасниця виставок декор.-ужитк. мист-ва в містах Львів, Івано-Франківськ, Київ, Чернівці, Луганськ, Канів (Черкас. обл.), Полтава, Тернопіль (1980), Ленінград (нині Санкт-Петербург), Москва (обидва нині – РФ), Кишинів (Молдова), Загреб (Хорватія, 1977), Едмонтон, Торонто, Вінніпег, Ванкувер (всі – Канада, 1978) та ін.

І. Дуда.

КУЛЬЧИЦЬКА-ПАПІЖ

Олена (р. н. невід., с. Шкіндірівка, нині Солянче Підгаєц. р-ну) – громадська діячка. Дружина В. Папіжа. Орг-торка сан. курсів ОУН у

До ст. **КУЛЬЧИЦЬКА Олена Львівна**

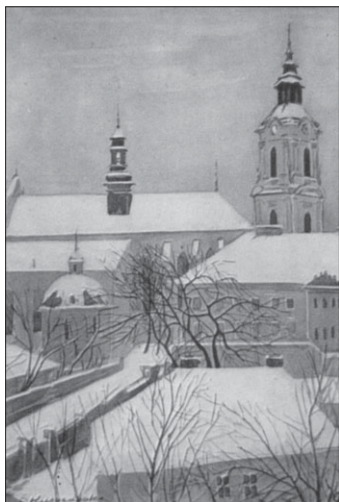
Портрет сестри Ольги в білому. Олія. 1912.

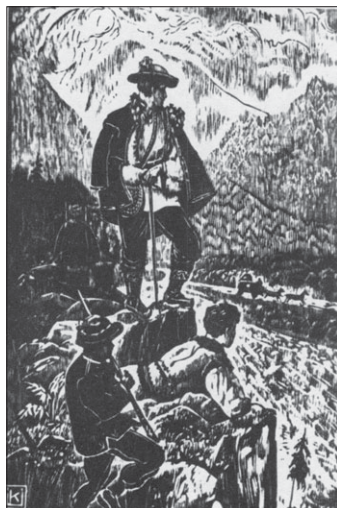
Помста. Офорт. 1917.

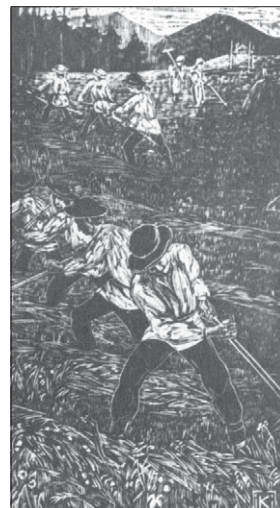
Т. Шевченко. Ліногравюра. 1920.

Перемисьль взимку. Акварель. 1926.

Довбуш. Дереворит. 1940.

Сінокіс. Дереворит. 1947.

Обкладинка казки І. Франка.

До 700-річчя Львова. Триптих. Ліногравюра. 1956.

родин. селі (спомин про це – у кн. *“Підгайчани в боротьбі за волю України”*, 2000). Проживав в м. Детройт (США). Діяльна у громад. житті (Союз українок Америки та ін. т-ва); чл. Гол. ком-ту підгайчан.

Б. Волинський.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Зіновій Йосипович (01. 02. 1963, с. Теклівка Гусятин. р-ну) – спортсмен (гирьовий спорт), тренер. М. сп. міжнар. кл., засл. тренер України (2003). Чл. ФСТ *“Колос”*. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1985, нині ТАНГ). 3-є і 4-є місця на чем-тах світу, шестираз. чемпіон України, рекордсмен СРСР та України. Підготував 4 м. сп. міжнар. кл., 15 м. сп. України. Тренер-викл. спорткомплексу *“Текстильник”* ВАТ *“Текстерно”*.

Г. Гунтік.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Олег (09. 03. 1958, м. Теребовля) – музикант (скрипаль), композитор. Засл. арт. України (1997). Закін.

Терноп. муз. уч-ще, Львів. консерваторію (нині муз. акад.). Виступав із ВІА *“Ватра”*. 1988 створив ансамбль *“Гурт Олега Кульчицького”*, який підготував по-

над 15 програм: *“Сійся-родися”*, *“В Україні дзвонять дзвони”*, *“Блукаюча зоря”*, *“Струни серця”* та ін. Дав понад 600 сольних концертів у м. Львів, бл. 100 – у м. Київ; гастролював у Бельгії, Канаді, Німеччині, США, Франції, Шотландії та ін. країнах. Автор музики до пісень. Кер. західноукр. мист. асоціації *“Муза”*.

Х. Весна.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Олег Мар’янович (01. 01. 1951, с. Хмелівка, нині Теребовлян. р-ну) – господарник, громадський діяч. Закін. Укр. ін-т інженерів вод. госп-ва в м. Рівне (1979, нині тех. ун-т). Працював виконробом, нач. райавтодору в м. Бучач. 1998–2002 – голова Бучац. рай. ради. Від 2002 – нач. Бучац. райавтодору.

Г. Яворський.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Олександр Юліанович (08. 02. 1895, м. Скалат, нині Підволочис. р-ну – 30. 04. 1980, м. Сарсель, Франція) – вчений-психолог та соціолог, організатор вищої школи і науки, педагог, публіцист, громадський діяч. Д-р філософії (1930), проф., дійс. чл. НТШ, УВАН. У дитинстві та юності жив у с. Великі Чорнокінці (нині Чортків. р-ну). Закін. (1913) г-зію у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Навч. в ун-тах міст: Львів – 1913–14 і 1924–26, Париж (Сорбона, Франція) – 1919–20, Краків (Польща) – 1930–32. У Парижі – секр. Галиц.-укр. дипломат. делегатури на Міровій конф. у м. Версаль (1919). 1926–39 – учитель у г-зіях і вчит. семінаріях у містах Коросно на Лемківщині, Золочів на Львівщині, Коломия на Станіславщині (нині Івано-Фр. обл.) та Львів. У міжвоєн. час – чемпіон Польщі з тенісу. Від 1939 – проф. Львів. держ. пед. ліцею, після вересня 1939 – дир. Львів. пед. ін-ту. Емігр. 1940 до Польщі (м. Лодзь), відтак – до Німеччини (м. Мюнхен); працевлаштувався укр. емігрантів. Співпрац. із нім. Ін-том психол. досліджень і психотерапії. Від 1945 – надзвич. проф., від 1955 – повний проф. УВУ. Від 1947 – дійс. чл. Т-ва сприяння укр. науці (м. Мюнхен), від 1963 – голова його наук. ради. 1951 пересел. до Франції; тут – заст. голови НТШ в Європі, голова Західноєвроп. центру НТШ у м. Сарсель обл. Парижа – найбільш. осередку укр. європ. науки. Чл. Міжнар. середземномор. акад. в м. Палермо (Італія), заст. голови Міжнар. АН у Парижі. Співробітник франц. Держ. центру наук. досліджень у справах укр. психології. Засн. і кер. укр. Психол. ін-ту. 1962–63 – ректор УВУ, до 1980 – кер. представництва УВУ у Франції; 1968–72 – проректор УВУ, 1973–79 – декан його філос. ф-ту. Автор концепції формування укр. психіки, понад 110 праць із цілісно-структур. психології, етнопсихології, характерології та ін. напрямків, досліджень про творчість Г. Сковороди, *Т. Шевченка*, *І. Франка* та ін.; ще 264 праці – в рукописах. 1995 перевидано (із вип. 1949) працю К. *“Основи філософії й філософічних наук”* (Мюнхен–Львів).

Б. Мельничук.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Францішек Ксавери (Kulczycki Francisczek; 18 ст.) – польський архітектор. 1771–83 (разом із Г. Гофманом і П. Полейовським) збудував у Почаїв. монастирі (від 1833 – лавра) Свято-Успен. собор, трапезну і терасу з парапетом.

І. Дула.

КУЛЯВИЙ

Василь Степанович (09. 05. 1945, с. Лядське Монастирис. р-ну) – культурно-освітній діяч, педагог. Відмінник освіти України (1999). Лауреат Всесоюз. фестивалю театраліз. свят (1980), відзнака Мін-ва культури СРСР і ЦК профспілки працівників культури “За досягнення в самодіяльній художній творчості” (1982). Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1972, нині вище уч-ще культури), Київ. ін-т культури (1980, нині нац. ун-т культури і мист-в), Терноп. обл. ін-т післядиплом. освіти (1998). Працював провід. методистом, зав. сектору театр. мист-ва, дир. (1982–86) Терноп. обл. наук.-метод. центру нар. творчості. Від 1986 – дир. картин. галереї ТОКМ, від 1990 – заст. дир. з навч.-вихов. роботи Терноп. вищ. проф. уч-ща № 4, ім. М. Парашука, кер. нар. фольклор.-поет. театру “Терноцвіт” у цьому навч. закладі. Спів-авт. сценаріїв та реж. театраліз. свят, концертів, творчих звітів у ПК “*Березіль*”, на Співоч. полі. Автор метод. розробок та посібників із нар. творчості.

М. Кришук.

КУЛЯСТИХ АМФОР КУЛЬТУРА

– група споріднених археологічних пам’яток. Належ. до серед. та 2-ї пол. 3 тис. до Р. Х. Виявлена на тер. Німеччини, Чехії, Польщі, ч. Білорусі, РФ та Молдови, на Правобереж. Україні. Назву отримала від найпошир. в пам’ятках інвентаря – амфор кулястої форми. Її пам’ятки відомі від кін. 19 ст. В Україні розрізняють 2 варіанти К. а. к.: волин. та подільський. Розкопки на Тернопільщині проводили *І. Герета, А. Кіркор, Ю. Малєєв, Г. Оссовський, І. Свешніков*. Поділ. варіант відомий тільки за похованнями в кам. гробницях. 6 кам. плит розміром бл. 1х2–2,5 м утвор. стінки, дно та кришку гробниці. Інколи стінки склад. з 2–3 блоків. На Тернопільщині виявлено: в Тербовлян. р-ні 8 гробниць, Заліщиц. – 6, Гусятин. – 5, Бучац. – 3, Кременец. – 3, Терноп. – 3, Чортків. – 3. Гробниця в с. Ворвулинці Заліщиц. р-ну ґрунтова і не має кам. конструкції. Скелети скорчені, лежать на боці, рідко – на спині. Інколи трапл. сидячі поховання (села Довге Тербовлян. та Хартонівці Заліщиц. р-нів). Поховання одиночні та групові (по 3–7 поховань). По одному похованню відомо у гробниці в Кременці та с. Очеретне Кременец. р-ну. В гробниці у с. Слобідка Заліщиц. р-ну поховано 9 осіб. Інвентар гробниць – кераміка, крем’яні, кістяні та бурштин. вироби. Амфори мають 2–4 петельчастих вуш-

ка і багатоорнамент. поверхню. Прокреслений заглибл. орнамент складається з різноманіт. фестонів, півкругів, трикутників та ромбів; пошир. мотив “риб’ячої луски”. Заглибл. орнамент на темній поверхні часто заповнений білою пастою. Крем’ян. знаряддя праці гол. чином ретельно відшліф. долотами. У деяких похованнях знайдені ажурні кістяні пряжки для пояса, в гробниці у с. Довге – унікал. циліндр. бурштин. намиста. В окремих гробницях трапл. кістки свиней як залишки ритуал. їжі. Племена К. а. к. вели осілий спосіб життя. Ряд даних підтверджує провідну роль чоловіка. Вивчення цієї культури на Поділлі ускладнене тим, що нема матеріалу про її поселення.

Ю. Малєєв, М. Ягодинська.

КУМАНОВСЬКИЙ

Микола Павлович (псевд. і крипт. – Н. Кум, Никола К., Н. К.; 1846, с. Іванс, нині Іване-Золоте Заліщиц. р-ну – 18. 11. 1924, с. Німшин, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) – священик, музикант. Закін. Львів. духов. семінарію (1880). Служив парохом у селах Різдяни (нині – Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) та Німшин, керував хорами; грав на цитрі. Автор хор. обробок нар. пісень, тв. для ф-но, цитри, у т. ч. на реліг. теми.

П. Медведик.

КУМАНЧЕНКО

Поліна Володимирівна (08 (21). 10. 1910, с. Музиківка, нині Білозер. р-ну Херсон. обл. – 02. 02. 1992, м. Київ) – актриса. Нар. арт. СРСР (1960). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1971). Працювала в театрах у містах Миколаїв та Харків. Від 1961 – в Київ. укр. драм. театрі ім. І. Франка (нині нац. академ. театр). У червні 1971 та липні 1974 під час гастролей цього театру виступала в Тернополі.

І. Дуда.

КУМКА

Михайло Йосипович (19. 10. 1893, с. Вел. Говилів, нині Тербовлян. р-ну – 02. 11. 1967, м. Торонто, Канада) – культурно-освітній діяч, педагог. Від 1908 – в Канаді (м. Вінніпег). Довголіт. учитель “Рідних шкіл”, прац. у ред. г. “Український голос”, ред. календарів одноім. вид-ва. Співпрац. із львів. ж. “Світ дитини” і г. “Діло”. Автор кн. “Початки руханки серед українців у Вінніпегу” (1925), “Українські школи в Канаді”, “Найкращі загадки і забавки для старих і малих” (обидві – 1931), “Монольоги і діяльози для дітей і молоді” (1934) та ін., віршів, статей у зб. праць Укр. пед. т-ва (Прага, 1932), 4-том. зб. “Сніп” (Вінніпег, 1939), кален-

дарях, періодиці. 1945 переселився до м. Торонто, де працював у вид-ві, провадив власну палітурню.

Б. Мельничук.

КУНДЗИЧ

Олекса Леонардович (09 (22). 04. 1904, с. Павлівка, нині Калинів. р-ну Вінн. обл. – 20. 06. 1964, м. Ялта; похов. у м. Київ) – письменник, критик, публіцист, перекладач. Чл. СПУ (1934). Навчався в ін-тах нар. освіти в містах Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) та Харків. Як військ. кор. перебував на Тернопільщині у вересні 1939, на поч. нім.-рад. війни в червні 1941 і під час звільнення краю від нім.-фашист. окупантів навесні та влітку 1944. Автор багатьох книг, зокрема зб. оповідань і нарисів “Дорога на Крем'янець” (1946).

Є. Гасай.

КУНЄВИЧ

Богдан Михайлович (01. 05. 1949, м. Болехів, нині Долин. р-ну Івано-Фр. обл.) – господарник, поліграфіст, видавець. Засл. прац. культури України (1998). Закін. Львів. полігр. ін-т (1973, нині Укр. акад. друкарства). Працював на полігр. підприємств у Молдові; від 1991 до вересня 2004 – дир. ВАТ “Тернопільський видавничо-поліграфічний комбінат “Збруч”. Співупоряд. регіон. річників “Тернопілля ’95”, “Тернопілля ’96”, “Тернопілля ’97”, “Тернопілля ’98–99”, співголова редколегії зб. “Львівщина ’97” та ін. Серед кн., що видавав “Збруч”, – тв. *Василя Барвінського*, *Р. Завадовича*, *Б. Лепкого* та ін. видат. уродженців Тернопільщини.

М. Ониськів.

КУНИЦЬКИЙ

Леонтій (1876, с. Оріховець, нині Підволочис. р-ну – 23. 09. 1961, м. Мостиська Львів. обл.) – церковний і суспільний діяч, видавець, прелат. Співзасн. УНДО. Богослов'я студіював у містах Львів, Відень та Інсбрук (обидва – Австрія). Душпастир у Скалат. повіті, духівник у Львів. духов. семінарії. Під час 1-ї світ. війни – душпастир укр. емігрантів у м. Бремен (Німеччина). Президент ЗОУНР наймен. К. крилоша-

нином Львів. митропол. капітули. Парох архикатедр. парафії Св. Юра, викладав у Богослов. акад. у Львові. Видавав газети “Нова рада” (1919–20), “Наш прапор” (1923–24). 1928–30 – посол до польс. сейму. 1937–39 – голова Ком-ту допомоги політв'язням. Від 1939 – у Відні. 1944–56 – на засланні в Сибіру. Повернувшись, проживав у Мостиськах. Автор кн. “В суздальській тюрмі” і “Вітер з-над моря”.

І. Дуда, Б. Пиндус, о. М. Шаварин.

КУНИКЕВИЧ

Маріян (03. 03. 1881, с. Палашівка, нині Чортків. р-ну – 07. 01. 1957, м. Торонто, Канада) – просвітянський організатор, меценат. Один із укр. першопоселенців у Канаді. З юності діяльний у просвіт. праці в родин. селі та околицях: закладав читальні, чл. Матірної “Просвіти” (від 1909). Деякий час утримував своїм коштом сільс. школу. 1913 емігр. до Канади (м. Торонто). Співорг-тор (1914) т-ва “Просвіта”, з якого згодом постав Укр. нар. дім, протягом 20 р. – його голова; створив при ньому хор та б-ку (бл. 7 тис. кн.).

Х. Весна.

КУНИКЕВИЧ

Юліан (р. н. невід., с. Палашівка, нині Чортків. р-ну) – режисер, аматор сцени. Один із укр. першопоселенців у Канаді. До Канади прибув перед 1-ю світ. війною. Один із перших діячів на сценах м. Торонто; організ. хор. й драм. гуртки. Працював реж., поставив уперше в Торонто оперету Й. Штрауса “Циганський барон”.

Б. Мельничук.

КУНЦЕ

Роман (Kuntze Roman; 20. 01. 1902, м. Теребовля – 22. 08. 1944, м. Варшава, Польща) – польський зоолог, зоогеограф. Від 1937 – проф. вищої с.-г. школи Варшав. ун-ту. Автор наук. праць із морфології, систематики, генетики, фауністики, зоогеографії, ентомології, у т. ч. “Хрущі та метелики краю” (1931), “Нарис з географії Поділля” (1938; обидві – співавт.), “Нарис загальної зоології” (1943, вид. 1947). К. розстріляли гітлерівці під час варшав. повстання.

В. Барна.

КУНЦЕВИЧ

Іван (1870, с. Жуків, нині Бережан. р-ну – 1905, м. Львів) – педагог, редактор, видавець. Закін. академ. г-зію у Львові. Вчителював, від 1900 видавав гуморист.-сатир. двотижневик “Комар” (серед авторів *Я. Струханчук*, *О. Шпитко*), щоріч. календарі.

Х. Весна.

КУНЦЬО

Володимир Васильович (18. 03. 1956, с. Горішня Слобідка, нині Монастирис. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 4-го скликання (від 2002). Закін. технікум харч. пром-сті в м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл. (1975, нині коледж), Терноп. приладобуд. ін-т (1989, нині ТДТУ). Працював теплотехніком *Ковалів. спиртозаводу* (Монастирис. р-н). Від 1984 – гол. інж. Зарубин. спиртозаводу (Збараз. р-н), у зв'язку з його реорганізацією від 1992 – голова правління ВАТ “Зоря”. Від червня 1995 – дир. Залозец. спиртозаводу (Зборів. р-н).

І. Дем'янова.

КУНЬКО

Антін Семенович (1882, с. Чернелів-Руський, нині Терноп. р-ну – після 1940, м. см. невід.) – громадський діяч. Діяльний на кооп. та освітніх нивах. На поч. 1919 – чл. доповненої Укр. Нац. Ради ЗУНР від повіту Тернопіль. 1928–30 – посол до польс. сейму від УНДО. 1940 К. вивезли на Схід більшовики, подальша доля невідома.

І. Дуда, Б. Пиндус.

КУПАЛЬНИЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКА

(*Trollius europaeus L.*; нар. назва – авдотка, вовча лапа) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Жовтецеві (Ranunculaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає на вологих ліс. луках, галявинах. Використовують у нар. медицині, отруйна.

Лит.: *Доброчаева Д. и др.* Определитель высших растений Украины. – К., 1987; *Смик Г.* Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991.

Г. Синиця.

КУПАЛЬСЬКІ ПІСНІ

– музично-поетичні твори, що виконують у ніч на Івана Купала (7 липня). К. п. зберег. на Тернопільщині лише фрагментарно. У Лановец., Кременец. та Шумс. р-нах – на рівні актив. функціонування у самому обряді, в західно-поділ. р-нах ще на поч. 20 ст. вийшли з ужитку, збережені лише в етногр. записах. Тематика К. п. здебільш. ерот., має жарт. мотиви, тобто зберігає первісну сутність купал. свята – нічного шлюбівання молоді. Мелос К. п. – давня фольклор. верства: прості одно-, дворядкові строфи з приспіваними, що розкривають семан-

тику свята, тип. ритмічну форму вірша, архаїчну вузькооб'ємну мелодику й відповідні оліготон. ладозвукоряди та переважно одноголосий спосіб виконання. К. п. супроводжують прості хореогр. елементи – ходіння навколо багаття та купальс. деревця – “купайла”. Купальс. обряд нині, втративши первіс. зміст, перетворився на молодіж. ігри й забави.

О. Смоляк.

КУПЕР

Роман Петрович (16. 07. 1959, с. Галич Підгаєц. р-ну – 30. 05. 1994, м. Підгайці) – громадсько-політичний діяч.

Нар. депутат України (1994), депутат Терноп. міськ. ради (1991), заст. голови цієї ж ради (1992). Чл. Укр. Гельсін. спілки. Навчався у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ), з якого на 1-му курсі виключ. за участь у політ. дискусіях. Після поновлення у ВНЗ К. призвали на військ. службу. 1985 закін. ін-т; працював лікарем на Київщині. Від 1989 – у м. Тернопіль. Заст., голови Терноп. міськ. орг-ції УРП, ініціатор створення Укр. консерват. респ. партії.

Х. Весна.

КУПЕЦЬКА ГІМНАЗІЯ**“ТОВАРИСТВА НАРОДНОЇ ШКОЛИ”**

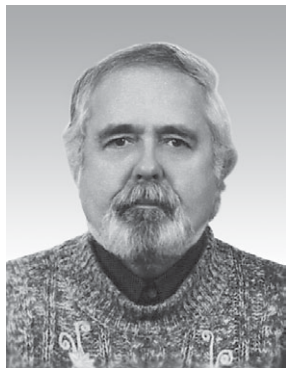
– навчальний заклад у м. Тернопіль. Засн. 1936 на базі торг. школи, що діяла в місті від 1908. Г-зія працювала у приміщенні на вул. С. Качали. 1937–38 навч. року в ній навчалося 259 учнів, наступного – 268. Із встановленням рад. влади у вересні 1939 К. к. г. припинила діяльність.

Л. Бойцун.

КУПЕЦЬКИЙ

Василь Володимирович (25. 01. 1942, м. Скалат Підволочис. р-ну) – живописець, скульптор. Батько *Володимира Купецького*. Чл. НСХУ (1995). Закін. відділ кераміки худож.-керам. технікуму в м. Миргород Полтав. обл. (1969, нині керам. технікум). Живе й працює у м. Тернопіль. Осн. напрямки творчості – станк., монумент., сакрал. живопис. Учасник обл., зонал., всеукр., зарубіж. виставок (міста Тернопіль,

Львів, Київ, Москва, нині РФ); персон. у м. Париж (Франція, 1991, 2003). Виконав стінопис церков у селах Товстолуг і Чернелів-Руський Терноп., Кудобинці Зборів. р-нів (1989–90), Кошляки й Скорики Підволочис. (1998–2001), 2004 – у селах Забойки Терноп. і Гвардійське Теребовлян. р-нів, іконостас у церкві с. Цебрів Зборів. р-ну (2003–04). Роботи зберіг. у ТОКМ, Терноп. картин. галереї, приват. колекціях в Австралії, Ізраїлі, Канаді, Німеччині, Польщі, США, Україні, Франції.

І. Дуда, Т. Уліна.

КУПЕЦЬКИЙ

Володимир Васильович (30. 05. 1966, м. Тернопіль) – графік, живописець. Син *Василя Купецького*. Чл. НСХУ (2005). Закін. Ужгород. уч-ще приклад. мист-ва Закарп. обл. (1985, нині коледж мист-в), Львів. полігр. ін-т (1993, нині Укр. акад. друкарства). Учасник виставок у містах Тернопіль, Київ, Галич (Івано-Фр обл.), Львів, Черкаси. Серед тв.: графіка – “Холодний Яр” (1999), “Тіні” (2001), “Спомин” (2003, всі – мішана техніка); живопис – “Мелодія” (1999).

І. Дуда.

КУПІНА КІЛЬЧАСТА

(*Polygonatum verticillatum* (L.) All.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина. Належ. до родини Лілійні (Liliaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Зростає в тінистих лісах, отруйна.

Г. Синиця.

КУПРАНЕЦЬ

Йосип Олексійович (06. 01. 1900, с. Золотники, нині Теребовлян. р-ну – 02. 10. 1953, м. Львів) – громадсько-політичний діяч. 1919–20 – вояк УГА, від 1920 – в ЧУГА. 1921 закін. парт. школу в м. Харків. 1921–28 – на парт. роботі на Поділлі, в Донбасі. 1929 за розпорядж. Комінтерну скеров. на підпіл. роботу в Зх. Україну. Кер. ред. відділу ЦК КПЗУ, секр. Львів. окружному КПЗУ. В листопаді 1930 заарешт. за “Луцьким процесом 56” засудж. на 8 р. ув'язнення та 10 р. позбавл. громад. прав. 1936 звільн. за амністією, повернувся до родин. села. 1938 емігр. до Франції. 1943–44 – у нім. концтаборі. Від 1946 – у м. Львів; працював у Істор. музеї, Ін-ті сусп. наук АН УРСР. Автор низки наук. праць, статей.

В. Гаврилишин, В. Ханас.

КУПРІН

Олександр Іванович (26. 08 (07. 09). 1870, м. Наровчат, нині с. Пензен. обл., РФ – 25. 08. 1938, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) – російський письменник. 1890–94 служив у 46-у Дніпров. полку в м. Волочиск, нині Хмельн. обл. У справах служби відвідував м-ко, нині смт Підволочиск. Контррозвідка підозрювала К. у зв'язках з австр. спецслужбами, тому змушений був залишити військ. службу, за час якої написав оповідання “Останній дебют”, “Місячною ніччю”, “Дізнання” та “В п'ятмі”. 1897 – управитель маєтку на Рівненщині. Бував у містах Кременець та Почаїв. Тоді ж написав повісті “Лісова глушина” та “Олеся” з підзаголовком “Зі спогадів про Волинь”. У творах згадав м. Почаїв, м-ко, нині смт Гусятин та ін. насел. пункти Тернопільщини.

О. Клименко.

КУПРІНА

Валентина Іванівна (01. 10. 1934, Харків. обл.) – співачка. Одна із основополож. укр. естрад. пісні (1960-і). Від 1964 – солістка Укр. радіо. Першою виконала пісню “Квіти ромена” на слова *Б. Демківа* та першою записала на радіо “Червону троянду” *А. Горчинського*. Від 1966 гастролювала на Тернопільщині.

М. Маслій.

КУПЧИК

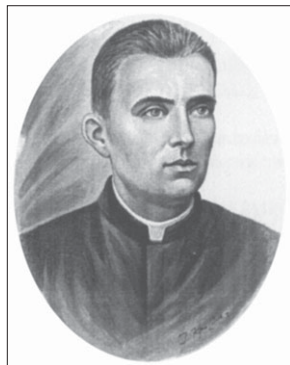
Барвара (з дому – Вергун; 17. 12. 1907, с. Хмелева, нині Заліщиц. р-ну) – громадська діячка, акторка-аматорка. Хрест і Грамота Президента УНР в екзилі, “Медаль за поранення” від уряду УНР. Від 1923 – зв'язкова УВО на р-н Синьків–Заліщики. 1930 емігр. до Канади (м. Едмонтон).

тон). Належала до Жін. орг-ції при Укр. стріл. громаді (УСГ). Грала в театр. виставах УСГ, учасниця хору. Згодом переїхала до м. Калгарі, де працювала у філії Укр. нац. об'єдн., належала до Об'єдн. українок Канади.

В. Барна, Б. Мельничук.

КУПЧИНСЬКИЙ

Євген Іванович (19. 06. 1867, с. Оглядів, нині Радехів. р-ну Львів. обл. – 28. 08. 1938, с. Со-

*Є. Купчинський.
Мал. І. Крислача.*

роцьке, нині Теревовлян. р-ну) – священник, хоровий і музичний діяч. Навчався у м. Львів в г-зії та духов. семінарії. Служив на парафіях у с. Ріпнів (нині Бус. р-ну Львів. обл.), м-ку Гримайлів (нині смт Гусятин. р-ну), в селах Білківці та Богданівка (нині Зборів. р-ну), від 1905 – в с. Со-

роцьке. Як майстер гри на цитрі виступав у містах і селах Галичини, в т. ч. на Тернопільщині, з хором *О. Нижанківського* (1889), львів. хором “Академічного братства” (1897), в гурті “Дванадцятка”. Орг-тор і акомпаніатор хорів т-ва “Бандурист”, з якими 1905, 1908, 1912–13 виступав у містах Бережани, Борщів, Скалат, Теревовля, Тернопіль, Чортків. Автор зб. “Три пісні для голосу в супроводі фортеп’яно укладу К. Штоля” (Т., 1889), обробок пісень для цитри у зб. “Руський цитрист” (10 зошитів; 1902–04). У рукописі залиш. 6 муз. п’єс, фантазії “У млині” і “Сіромаха”, марші, танц. пісні, обробки для цитри істор. дум і козац. пісень, творів європ. композиторів тощо.

[І. Герета], П. Медведик.

КУПЧИНСЬКИЙ

Олег Антонович (18. 05. 1934, с. Сороцьке, нині Теревовлян. р-ну) – фахівець у галузі джерелознавства. Дійс. чл. НТШ (1989). Канд. філол. н. (1974). Закін. Львів. ун-т (1958, нині нац. ун-т). Працював у ЛНБ АН УРСР (1958–60); від 1960 – в ЦДА УРСР у Львові: архіваріус, ст. архіваріус, ст. н. с., зав. відділу давніх актів (1960–73), нач. відділу використання і публікації документів (1971–78); в Ін-ті сусп. наук (нині Ін-т українознавства): від 1978 – м. н. с. відділу історії України, 1984–96 –

ст. н. с. відділу історії України серед. віків. Від 1990 – наук. секр. НТШ у Львові, відп. ред. його серій. видання “Записки НТШ”. Чл. низки наук. т-в в Україні й за кордоном. Від 1994 за сумісн. – викл. спецкурсів у Львів. богослов. акад. Наук. інтереси – укр. і слов’ян. ономастика, джерелознавство, архівознавство, спец. допоміжні істор. дисципліни. Співупоряд. зб. документів “Іван Франко” (1966), “Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.” (1970), “Леся Українка” (1971), “Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні. XVI – перша половина XVII ст.” (1975), “Історія Львова в документах і матеріалах” (1986), “Русалка Дністрова” (1989), “Володимир Гнатюк” (1998) та ін.; упоряд. вид. “Słowo o pułku Igorowym. Przekład i opracowanie Jana Dalibora” (1999), “Рукописна спадщина Ярослава Падеха. Перелік справ особового архіву” (2000). Автор понад 400 наук. праць, у т. ч. 4 монографій.

І. Бутич (ЕСУ).

КУПЧИНСЬКИЙ

Роман Григорович (псевд. і крипт. – Галактіон Чіпка, Галант Чіпка, Мусій Гак, Мирон Доля, Зиз, Той-сам, Учасник, Рокувабо (спільно з *В. Бобинським*), Р. К., Г. Ч., М. Д., та ін.; 24. 09. 1894, с. Розгадів, нині Зборів. р-ну – 10. 06. (в УЛЕ та деяких ін. вид. помилково подано 10. 11.) 1976, м. Оссінг, шт. Нью-Йорк, США) – поет, прозаїк, журналіст, композитор, кри-

Р. Купчинський.

Портрет роботи Ю. Буцманюка. тик, громадський діяч. Навчався у Львові в духов. семінарії (1913–14), Укр. таєм. ун-ті (1922–24), студіював філософію у Віден. ун-ті (1921–22, обидва – Австрія). Рекордсмен з легкої атлетики Запороз. ігрищ, чемпіон Галичини. Від 1914 – у Легіоні УСС, брав участь у боях на Теревовлянщині в селах Семиківці, Багатківці, Панталиха, Соколів, Раковець, Соснів (усі – нині Теревовлян. р-ну) 1918 командував сотнею Вишколу УСС, 1919 – полком УГА. 1920–21 інтернований у польсь. таборі для старшин УГА в Тухолі. Від 1915 належав до *Пресової квартири* й Артистичної горстки УСС. Співзасн. і ред. львів. видавн.

кооперативи “Червона калина” (1921–39). Співорг-тор (1922, із В. Бобинським та П. Ковжуном) літ.-мист. групи “Митуса”. 1924–39 – співроб. ред. г. “Діло”, співпрац. із ред. часописів “Новий час”, “Неділя”, “Світ” та ін. 1933–39 – голова Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка у Львові. Автор поезій на стріл. тематику, слів і музики стріл. пісень, багато з яких створено на Тернопільщині: “Ой там при долині” (1915), “Заквітчали дівчатонька”, “Гей там, у Вільхівці”, “Як з Бережан до Кадри” (всі – 1916), “Вдаряй мечем”, “Ой чого ж ти зажурился”, “Човен хитається”, “Накрила нічка”, “Пише стара мати”, “Не сміє бути в нас страху”, “За рідний край” (усі – 1917), “Пиймо, друзі”, “Зажурилися галичанки”, “Ой та зажурилися стрільці січові”, “Мав я раз дівчиноньку”, “Як стрільці йшли з України” (всі – 1918), “Ірчик”, “Засумуй, трембіто” (обидві – 1920), “Ми по таборах і тюрмах” (1921) та ін. 1921 опубл. у Львові драм. поему “Великий день” (перевид. у Тернополі 1997). Автор роману-трилогії зі стріл. життя “Заметіль” (“Курилася доріженька”, “Перед навалою” (обидві – 1928), “У зворах Бескиду” (1933; всі три перевид. 1991 у Львові). Від 1939 – у м. Краків (Польща), де працював в Укр. вид-ві. Наприкін. 2-ї світ. війни виїхав до Німеччини, 1949 – до США, де вів рубрику “Відгуки дня” в г. “Свобода”. 1952 співорг-тор, 1958–60 – голова Спільки укр. журналістів Америки (СУЖА). Почес. чл. СУЖА (від 1966). Працював у вид-ві “Червона калина”, гол. ред. колегії ж. “Вісті комбатанта” (м. Нью-Йорк). Видав “Мисливські оповідання” (1964), гумор. поему “Скоропад” (1965). Після смерті К. в еміграції виийшли зб. пісень “Ми йдемо в бій” (1977), лірики і прози “Невиспівані пісні” (1983). 1990 в Тернополі вид. зб. “Як з Бережан до Кадри: Стрілецькі пісні Романа Купчинського” (упоряд. В. Подуфалій). Твір “Боже Великий, Творче Всесвіту...” (сл. і муз. К.) став нац.-реліг. гімном укр. народу. Добірка віршів К. вміщена в кн. “Богославень” (Т., 1994). У с. Розгадів 1990 відкрито музей і мемор. таблицю К., 1994 – пам’ятник (скульп. П. Кулик, арх. В. Блосюк), тут від 1989 на його честь щорічно відбувається пісен. фестиваль “Стрілецька слава”.

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

Б. Мельничук.

КУПЧИНЦІ

– село в Козівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Драгоманівка. Розташ. за

Пам’ятник П. Думці.

25 км від райцентру й 2 км від найбл. залізн. ст. Денисів–Купчинці. Насел. 1194 особи (2003). 12 ст. на місці К. було м-ко Бродилів, яке зруйн. монголо-татар. орда. Перша писем. згадка – 1312. 1564 К. згадане вже як місто. 1648–49 м-ко разом із замком зазнало знач. руйнувань. Пobl. К. 30 серпня 1650

І. Богун розбив польс. військо гетьмана Калиновського. У листопаді 1672 нім. мандрівник У. Вердум відвідав К. і залишив його опис. За часів австр. панування К. втратили статус м-ка. Діяли “Просвіта”, “Сокол”, “Січ”, “Сільський господар”, “Союз українок” та ін. т-ва, Братство тверезості. Є церква Введення в храм Пресв. Богородиці (1899, кам.), капличка (1991, кам.). Спорудж. брат. могилу воїнам РА (1944), пам’ятники І. Франку (1970, скульп. І. Гончаров), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), П. Думці (1994, скульп. І. Мулярчук), встановл. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини, заснув. Братства тверезості (1878), насип. символ. могила Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, торг. заклад. У К. народ. поети, громад. діячі П. Думка, В. Криса, краснавець, поет-сатирик Мик. Косар, поет, публіцист Мих. Косар, культ.-освіт. діячі Іван та Ілько Блажкевичі, вчений-юрист Ілля Блажкевич, бібліограф, фольклорист Б. Пастух, художники П. Мороз, Д. Стецько, актор М. Марзуркевич та ін., перебував І. Франко. Пobl. К.

Пам’ятний хрест на честь скасування панщини.

виявлено археол. пам'ятки давньорус. культури. *В. Хома* видав кн. "Старовинні Купчинці" (Т., 2000).

В. Гоцул, [В. Хома].

КУРАНТ

Володимир Зиновійович (30. 09. 1953, м. Тернопіль) – вчений у галузі біології, педагог. Д-р біол. н. (2003), проф. (2004). Дійс. чл. Нью-Йорк. АН (1998, США). Закін. природн. ф-т Терноп. пед. ін.-ту (1976, нині ТНПУ). Від 1977 – у цьому ВНЗ: асист., ст. викл., доц., проф. каф. хімії. Досліджує екол. біохімію і фізіологію тварин, вплив іонів важких металів на білково-нуклеїн. обмін в організмі гідробіонтів. Опубл. понад 100 наук. і навч.-метод. робіт, має автор. свідоцтва.

О. Заставецька.

КУРБАС

Леся (справж. Олександр-Зенон Степанович; 25. 02. 1887, м. Самбір, нині Львів. обл. – 03. 11.

1937, урочище Сандармох біля м. Медвеж'єгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) – режисер-новатор, актор, теоретик театру, драматург, публіцист, перекладач. Нар. артист УРСР (1925). Народився в родині укр. акторів *С. Яновича* і *В. Яновичової*. У дитинстві жив у с. Старий Скалат, нині Підволочис.

р-ну. Закінчив укр. г-зію в м. Тернопіль (1907), навчався на філос. ф-тах Віден. (1907–08, Австрія) та Львів. (1908–10) ун-тів, у Драм. акад. у Відні (1911). 1909–10 – актор, згодом – реж. amator. театру студентів т-ва "Український студентський союз" у м. Львів. 1911 К. – реж. Гоцул. театру *Г. Хоткевича*. 1912–14 – актор проф. театру т-ва "Руська бесіда" (м. Львів) під кер-вом реж. *Й. Стадника* та *С. Чарнецького*. 1915–16 – засн. і реж. театру "Тернопільські театральні вечори" (поставив 10 драм. вистав і 2 оперети), дебютував у Театрі *М. Садовського* (Київ). 1917–19 – співзасн. і реж.-новатор "Молодого театру", 1920–21 – київського драм-театру ("Кийдрамте") та мист. об'єднання "Березіль" (1922–33, Київ, Харків, від 1935 – Харків. укр. драм. театр ім. Т. Шевченка; від лю-

того 2003 – Театр Леся Курбаса "Березіль"). Перший постановник опер. вистав у Київ. муз-драмі, реж. фільмів "Вендета", "Макдональд" (обидва – 1924), "Шведський сірник", "Арсенальці" (1925) на Одес. кіностудії. Працював педагогом у муз.-драм. ін-тах Києва (1922–26) і Харкова (1926–33). Заклав основи теорії і практики режисури, випустив уперше в Україні дипломованих режисерів – *Я. Бортника*, *Г. Ігнатовича*, *Ф. Лопатинського*, *Б. Тягна* та ін. Залучив у труп "Березоля" *А. Бучму*, *Й. Гірняка*, *М. Крушельницького*, *І. Мар'яненка*, *О. Сердюка*, *Н. Ужвій*. К. належить інсценізація поезій *П. Тичини* з циклу "Соняний кларнеті" (1919). Уперше на укр. сцені поставив вистави "У пущі" *Лесі Українки*, "Цар Едіп" Софокла (обидві – 1918), "Макбет" *В. Шекспіра* (1920), "Народний Малахій" (1928), "Мина Мазайло" (1929) і "Маклена Граса" (1933) *М. Куліша* та ін. Творча практика К. позначена впливом імпресіонізму й конструктивізму. Ролі: Гонта ("Гайдамаки" *Т. Шевченка*), Михайло Гурман ("Украдене щастя" *І. Франка*), Едіп ("Цар Едіп" Софокла), Петров ("Дядя Ваня" *А. Чехова*) та ін. Автор п'єс "Жовтень" (1922), "Рур" (1923), драми "Джаммі Хіггінс" (1923, за романом *Е. Сінклера*), "Пролог" (1927, співавт.), кн. "Шляхи українського театру і "Березіль" (1927), низки статей із театрознавства. Переклав з нім. мови кн. "Мистецтво вмирає" *В. Обюртена* (1918, автор передмови). Для т-ру переклав з нім. мови драми "Молодість" *М. Гальбе*, "Войцех" *Г. Бюхнера*, комедію "Горе брехунові" *Ф. Грільпарцера*, з польс. – драму "Йоля" *Ю. Жулавського*, з франц. – комедію "Останній лист" *В. Сарду*, з норв. – вірш "Березіль" *В. Б'єрнсона*. 26 грудня 1933 К. заарешт., у лютому 1934 відправ. до Харків. ДПУ; засудж. на 5 р. таборів. Будучи в'язнем Соловец. табору, К. створив театр і поставив вистави "Весілля Кречинського" *О. Сухово-Кобиліна*, "Аристократи" *М. Погодіна*, "Учень диявола" *Б. Шоу*, "Інтервенція" *Л. Славіна* (1936–37). 9 жовтня 1937 засудж. на смертну кару; вирок виконано. Реабіліт. 1957. Рішенням ЮНЕСКО 1987 у світі відзначено 100-річчя від дня нар. К., тоді ж у с. Старий Скалат відкрито мемор. садибу. 2002 в м. Київ відкрито пам'ятник К. (скульп. *М. Рапай*), у м. Тернопіль іменем К. названі ПК "Березіль" та вулиця.

Лит.: Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001; Визначні постаті Тернопілля: Бібліографічний збірник. – К., 2003.

П. Медведик, Л. Щербак.

До ст. **КУРБАС** Лесь

Лесь Курбас.
Мал. В. Якубовського (м. Тернопіль).

В "Осінній бурі"
І. Войновича. 1914.

Едіон (зліва) в "Цареві Едіні"
Софокла. 1918.

У "Горі брехунові"
Ф. Грільпарцера.

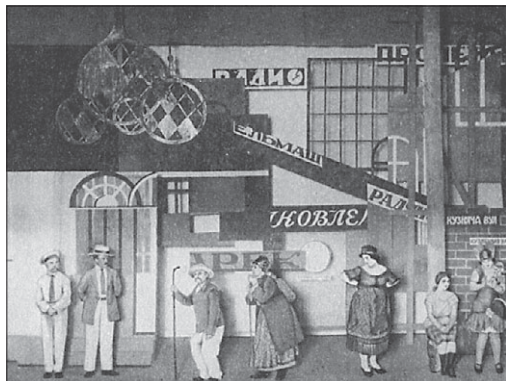
Лесь Курбас.
Ескіз декорації до вистави
"Сонце руйни" В. Пачовського.

Лесь Курбас.
Ескізи костюмів до п'єс
В. Шекспіра.

Сцена з вистави "Пролог" С. Бондарчука і Лесея Курбаса.
"Березіль", 1927.

Сцена з вистави "Мина Мазайло" М. Куліша,
"Березіль", 1929. Реж. Лесь Курбас.

КУРБАС

Роман Пилипович (1883, с. Куропатники, нині Бережан. р-ну – бл. 1932, м. Стрий, нині Львів. обл.) – адвокат, громадський діяч. Брат *С. Яновича-Курбаса*, дядько *Леся Курбаса*. Закін. польсь. г-зію у м. Тернопіль, правн. ф-т Львів. ун-ту; лектор т-ва “Академічна громада”, діяльний у сусп.-політ. та культур. житті Львова. 1909–19 – адвокат у м. Борщів. Співініціатор відновлення (1917–18) діяльності “Народної торгівлі”, “Народного дому”, читальні “Просвіти”, відкриття укр. г-зії в Борщеві та налагодж. шкільництва у селах повіту. За часів ЗУНР – заст. повіт. комісара, згодом – повіт. комісар. Від 1919 – адвокат у м. Стрий на Львівщині.

П. Медведик.

КУРБАСА ЛЕСЯ**МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-САДИБА**

– державний музейний заклад у с. Старий Скалат Підволочиського району. Відкр. у лютому 1987 до 100-річчя від дня народж. К. Від 1988 – відділ ТОКМ, від 2002 – у віданні Терноп. обл. відділу культури. Експозицію розгорнуто в 5-и кімнатах родин. буд., на ньому встановл. мемор. таблиці *Леся Курбасу* та його батькові *С. Яновичу (Курбасу)* (скульп. *І. Козлик*). Експонати розповідають про життєвий і творч. шлях *Леся Курбаса*, вшанування його пам'яті, діяльність театрів т-ва “Руська бесіда”, “*Тернопільські театральні вечори*”, “Молодого театру”, театрів “Кийдрамте”, “*Березіль*”. Є матеріали про творчість *Г. Бабійни*, *В. Василька*, *М. Крушельницького*, діяльність *Терноп. академ. театру ім. Т. Шевченка*, *Терноп. театру актора і ляльки*, самодіял. нар. театрів області. Музей створ. з ініціативи й стараннями працівників ТОКМ, ч. матеріалів для експозиції передали митці *Г. Бегічева*, *В. Василько*, *Я. Косаківна*, *П. Самійленко*, *Л. Сердюк*, *В. Стеценко*, *І. Сте-*

Приміщення музею.

шенко, *С. Федорцева*, *Р. Черкашин*, *В. Чистякова* та ін. Живопис. портрети К. написали художники *С. Безніско*, *Р. Безпалко*, *Б. Ткачик*. Дир. музею – *О. Васишин*.

І. Дем'янова.

КУРБСЬКИЙ

Андрій Михайлович (бл. 1528, Росія – травень 1583, с. Миліановичі, нині Турій. р-ну Волин. обл.) – російський князь, державний діяч. Чл. Бояр. думи, 1564 потрапив у опалу і перейшов на службу до польсь. короля, отримав у володіння маєтки на Волині та в Литві. 1575 перебував у м. Шумськ на сеймику шляхти Волин. воєводства, побував також у м. Кременець.

П. Гуцал.

КУРГАНІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– округлі або видовжені насипи, зведені над одним або кількома похованнями на території Тернопільщини. Нерідко К. обмежували ровом, кам'яним кільцем тощо. Групу одночасних. К. назив. курган. могильником. Виникли в степ. зоні Пн. Причорномор'я у 4 тис. до Р. Х. Кургани Тернопільщини пов'яз. переважно з носіями культур бронз. доби: підкарп. культури шнур. кераміки (19–16 ст. до Р. Х., рання бронза); комарівсько-тшинец. культури (15–16 ст. до Р. Х., серед. бронза); Ноа (13–12 ст. до Р. Х., пізня бронза); ранньозаліз. віку (7–5 ст. до Р. Х., зх.-поділ. група скіф. часу) і давньорус. часу (10–11 ст. н. е.). Окремі кургани і курган. могильники розміщували у вододіл. ч. плато, на підвищеннях, розташ. поблиселень. У Терноп. обл. вони розміщ. так: поховал. пам'ятки підкарп. культури шнур. кераміки – Бережан., Борщів., Гусятин., Заліщиц., Монастирис. та Підволочис. р-ни; комарів.-тшинец. культури – Бережан., Підгасц., Тербовлян. р-ни; ранньозаліз. віку – Борщів., Бучац., Гусятин., Заліщиц., Збараз., Підволочис., Тербовлян., Терноп. та Чортків. р-ни; давньорус. часу – Борщів., Бучац., Гусятин., Заліщиц., Збараз., Зборів., Кременец., Тербовлян., Терноп., Чортків. та Шумс. р-ни.

Літ.: Словник-довідник з археології. – К., 1996.

М. Ягодницька.

КУРДИБАНІВКА

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Переміс. сільрад. До К. приєдн. х. Зірка. Розташ. за 13 км від райцентру й 14 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 23 особи (2001). Відоме від 18 ст. Діяли т-во “Просвіта”, кооператива. Зберег. руїни церкви Різдва Пречистої Діви Марії. Є амер.-укр. ТЗОВ “Чайка” (від

1997), яке вирощує лікар. рослини. У К. народ. господарник В. Винницький.

О. Захарчишин, В. Уніят.

КУРДИБАХА

Олег Захарович (07. 02. 1941, с. Білогородка, нині Кисво-Святошин. р-ну Київ. обл.) – художник декоративно-прикладного мистецтва. Чл. НСХУ

(1992). Від 1948 – в м. Тернопіль. Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1968, нині нац. акад. мист-в). 1968–76 – художник на Терноп. бавовн. комбінаті (нині ВАТ “Текстерна”). Займається худож. текстилем (гобелен) і станк. живописом (натюрморт, пейзаж). Від 1979 – учасник збір. виставок у містах Тернопіль, Київ, Львів. Тв.: гобелени “Ранкова тиша” (1988), “Стороною дощик іде” (1989), “Неначе писанка село” (1993), “Оберіг” (1995). Оформив інтер’єри громад. будівель у містах Одеса (1977), Калуш Івано-Фр. обл. (1986), Тернопіль (1988).

І. Дула.

КУРДІДИК

Анатоль Петрович (псевд. – Гольгіпака, Рогатинець; 24. 07. 1905, м. Підгайці – 25. 06. 2001, Канада) – письменник, журналіст, редактор, громадський діяч. Брат *Я. Курдидика*. Чл. спілки письменників “Слово”, УВАН. Шевченків. медаль (1974, Канада). Дитинство минуло у с. Покропивна (нині Козів. р-ну). 1920–25 навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль, 1925–28 студіював право у м. Львів. Співред. часописів “Український голос” (1928–29) у м. Перемишль (нині Пшемисьль, Польща), “Неділя” (1929–34) та “Діло” (1934–39) у Львові. Після 2-ї світ. війни емігр. до Канади, де видавав г. “Вільне слово” (1956–59) в м. Торонто, ред. “Нового шляху” (1961–68) та “Поступу” (1968–70) у м. Вінніпег; очолював у цих містах літ.-мист. клуби. Співзасн. і голова Спілки укр. журналістів Канади. Автор кн. новел, оповідань, повісті “Три королі і дама” (1943), віршів, поем, оперети, комедій, числ. публіцист. і популяр. видань, статей.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

КУРДІДИК

Дмитро (09. 09. 1868, с. Бовшів, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл. – 17. 01. 1933, с. Цигани,

нині Борщів. р-ну) – церковний діяч, просвітник, педагог. Навчався на теол. ф-ті Львів. ун-ту. 1895 рукопоклад. на священника, 1905 отримав канонічну інституцію. 1896–99 – сотруди-ник-катехит при церві Св. Трійці у м. Заліщи-ки. Через просвіт. діяльність К. часто перево-дили з парафії на парафію – душпастирював у селах Борщів. та Заліщиц. повітів, на Букови-ні. Діяльний у громад. та культур. житті: засн. орг-цію народовців Заліщиц. повіту, орг-тор та кер. драмгуртка у Заліщиках (1899); у Борщеві – співорг-тор і заст. дир. “Повітового крамар-ського союзу” (1900), чл. “Просвіти”. Від 1903 – завідатель парафії у с. Цигани; ініціатор і учасник буд-ва церкви св. апостолів Петра і Павла (1905), Нар. дому (1909), засн. Братства тверезості (1905), госп.-екон. т-ва “Воскресін-ня” (1906), пед. гуртка ім. М. Шашкевича (1925); відкрив 1-у в Борщів. пов. приват. нар. “Рідну школу” (1921). На поч. 1920-х *А. Шен-тицький* призначив К. деканом Скалецького деканату (30 парафій, центр – м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська). “Муж довір’я” УНДО у Циганах, від 1930 – голова Борщів. повіт. ком-ту УНДО.

І. Скочиляс, В. Фроленков.

КУРДІДИК

Ярослав Петрович (псевд. – Ярослав Петрович, Славко, Максим Булька; 06. 03. 1907, с. Під-гайці, нині Пустомит. р-ну Львів. обл. – 1990, США) – письменник, журналіст, редактор. Брат *А. Курдидика*. Дійс. чл. НТШ у США. Чл. Спілки укр. журналістів Німеччини (1946), Спілки укр. журналістів Америки. Дитинство минуло в с. Покропивна, нині Козів. р-ну. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль, Тех.-мист. школу в м. Львів, студіював журналістику у Варшав. (1929–31, Польща) та право у Віден. (1932–33, Австрія) ун-тах. Літ. творчість почав 1920-і. Працював у Львові ред. вид-ва “Українська преса”; кор. галиц. часописів. Наприкін. 2-ї світ. війни виїхав до Німеччини, згодом – до США. Прац. бібліотекарем, у посольстві ПАР у м. Нью-Йорк, кор. г. “Свобода”. Автор кн. поезій, нарисів, статей, спогадів.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

КУРÉMСА

(Курумші, Хурумші; рр. та м. н. і см. невід.) – монголо-татарський воєвода, хан. Намісник (баскак) Золотої Орди у Правобереж. Україні. Здійснював спустош. набіги на укр. землі, в т. ч. на Галиц.-Волин. княз-во, намагався здобути м. Крем’янець (нині Кременець). Після значних

втрата, які завдали князів. війська *Данила Галицького* та *Василька Романовича* взимку 1254–55, відступив. 1257 К. повторив похід, але безуспішно. Не раз згаданий у *Галиц.-Волин. літописі*.

Г. Чернихівський.

КУРЄВИЧ

Павло (31. 03. 1901, с. Ладичин, нині Теребовлян. р-ну – 30. 08. 1975, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч, співак. Ветеран Визвольних змагань, 1918 – доброволець УГА, згодом – корпусу Січ. Стрільців. Від 1926 – в Канаді (м. Вінніпег). Співав у хорі “Боян”. Секр. і чл. управи Запомог. братства св. о. Миколая. Автор публікацій у “Поступі” та ін. укр. часописах.

Х. Весна.

“KURIÉR TARNOPÓLSKI”

(“Кур’єр Тарнопольскі”)

– тижневик. Виходив у м. Тернопіль (1925).

В. Ханас.

КУРИЛАС

Василь Климентійович (03. 03. 1891, м. Миколаїв-над-Дністром, нині м. Миколаїв Львів. обл. – 11. 01. 1978, с. Острів Терноп. р-ну) – священик УГКЦ, громадський діяч. Батько *І. Калиненка* (Б. Куриласа), *Я. Куриласа*. Закін. г-зію в м. Стрий на Львівщині. Навчався у Львові в ун-ті та духов. семінарії. Співорг-тор у селах Галичини т-в “Сокіл”, “Січ”, читальня “Просвіти”. 1915 закін. духов. семінарію в Чехії. 1933–44 – парох с. Буцнів, нині Терноп. р-ну. 1945 за відмову перейти у православ’я органи НКДБ заарешт. і засуд. К. на 10 р. ВТГ. Після звільнення проживав у Буцневі. Співорг-тор підпід. греко-кагол. семінарії у м. Тернопіль (1967), її викладач.

Б. Новосядлий.

КУРИЛАС

Осип Петрович (07. 08. 1870, с. Щирець, нині смт Пустомит. р-ну Львів. обл. – 25. 06. 1951, м. Львів) – живописець, графік. Навчався в худож.-пром. школі у м. Львів (1886–90) та АМ у м. Краків (1895–1901, Польща). Під час 1-ї світ. війни – в Легіоні УСС, від осені 1915 до серпня 1916 перебував разом із *Пресовою квартирою* в с. Соснів на Теребовлянщині; створив на фронті низку портретів стрільців, замальовок із воєн. життя, батал. картин, зокрема “Мотив зі Соснова” (1916). 1920–30-і працював над портретами, жанр. полотнами, картинами на реліг. тематику, книжк. ілюстраціями; в церквах Галичини і США розписав кілька іконостасів.

І. Дуда.

КУРИЛАС

Ярослав Васильович (псевда “Чорнота”, “Кармазин”; 18. 08. 1919, с. Гирманів, нині Тарасівка Пустомит. р-ну Львів. обл. – 05. 03. 1945, с. Ценів Козів. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Син *В. Куриласа*, брат *І. Калиненка*. Від 1932 – в с. Буцнів (нині Терноп. р-ну). Навчався в г-зії оо. Редемптористів поблизу м. Львів, закін. торг.-пром. школу в м. Тернопіль. Після приходу ЧА у вересні 1939 перебрався до м. Холм (нині Хелм, Польща). Як чл. ОУН брав участь у нелегал. діяльності її груп. Восени 1941 К. заарешт. гестапо в м-ку, нині смт Поморяни Золочів. р-ну Львів. обл. Після повернення до Буцнева (1942) – у загоні УПА (чотовий). У бою з підрозділом НКДБ підірвався гранатою, щоб не потрапити до рук ворога.

Б. Новосядлий.

КУРІЛО

Володимир Михайлович (02. 07. 1961, с. Травневе Збараз. р-ну) – медик, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 4 скликання (від 2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1986, нині ТДМУ). 1987–89 – лікар у сільс. амбулаторії в Дніпроп. обл. 1989–90 – лікар рай. лікарні № 2 в смт Вишнівцеві Збараз. р-ну. Від 1990 – заст. гол. лікаря з лікувал. роботи ЦРЛ у м. Ланівці. Від квітня 2005 – нач. упр. охорони здоров’я Терноп. ОДА.

І. Дем’янова.

КУРІЛО

Євген-Ярослав Львович (18. 10. 1912, м. Чортків – 16. 10. 1984, м. Бінгемтон, США) – актор театру та кіно. Працював у театрах ім. І. Тобілевича в м. Станіслав (1928–35, нині Івано-Франківськ), “Заграва” (1935–38), держ. театрах ім. І. Франка у м. Станіслав (1939–40) та ім. Лесі Українки в м. Львів (1940–41), у Львів. оперному театрі (1941–44), у Німеччині – в “Ансамблі українських акторів” під кер-вом В. Блавацького. Від 1956 – голова Бінгемтон. осередку Орг-ції оборони чотирьох свобод України; від 1961 – чл. Освіт. ком-ту СУМ Америки. Знімався у філь-

мах “Довбуш”, “Вітер зі Сходу” Київ. кіностудії (1940–41).

Лит.: Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик. – Т., 2001.

П. Медведик, Л. Щербак.

КУРИЛІОВИЧ

Міхал (Kuryłowicz Michał; 1858, м. Бучач – 04. 02. 1919, м. Львів) – польський військовик. Від 1878 – генерал австр. армії. Від грудня 1918 – у ВП, кер. відділу військ. шкіл при команд. округу “Схід”.

С. Ткачов, В. Ханас.

КУРИЛІОВИЧ

Стефан-Василь (Kuryłowicz Stefan Bazyli; 20. 01. 1866, м. Бучач – 24. 02. 1942, м. Львів) – польський військовий лікар. Закін. г-зію у м. Львів, мед. ф-т Віден. ун-ту (Австрія). Від 1889 – в австр. армії (полковник). Від грудня 1918 – у ВП, розпочав службу нач. шпиталю в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща). 1921 вийшов у відставку (генерал бригади). Жив у м. Торунь (Польща), згодом – у Львові.

С. Ткачов, В. Ханас.

КУРИЛІОК

Кароль (Kuryliuk Karol; 27. 10. 1910, м. Збараж) – польський діяч культури, дипломат. 1933–39 – гол. ред. г. “Сигнали”. 1936 – співорг-тор, гол. ред. місячника “Нові виднокола” (Львів). 1945–47 – гол. ред. г. “Відродження” (м. Варшава, Польща). 1947–49 – літ. кер. Польс. радіо, 1949–51 – дир. Держ. видавн. ін-ту, 1951–56 – голова Центр. видавн. упр., 1956–58 – міністр культури і мист-ва ПНР, 1959–64 – посол ПНР в Австрії. Від 1965 – дир. Держ. наук. вид-ва ПНР.

В. Барна.

КУРИЛІОК

Мирослав Юліанович (04. 08. 1941, м-ко, нині смт Товсте Заліщиц. р-ну – 28. 01. 2005, м. Тернопіль) – культурно-освітній діяч. Засл. прац. культури УРСР (1988). Закін. технікум підготовки культ.-освіт. працівників у м. Львів (1959) та вищу профспілк. школу культури в м. Ленінград (1974, нині Санкт-Петербург, РФ). Від 1959 працював у закладах культури Тернопільщини. 1995–2000 – заст. нач. Терноп. обл. упр. культури, реж.-постановник мас. заходів.

В. Барна, В. Слюзар.

КУРИЛІЯК

Степан Ярославович (13. 05. 1981, с. Коропець, нині смт Монастирис. р-ну) – спортсмен

(лижні гонки). М. сп. України міжнародного класу з лижних гонок (2003). Срібний призер в естафет. гонці 3 по 10 км: XV зим. Дефлімп. ігри (2003, Швеція), 8-й чемп-т Європи для спортсменів з вадами слуху (2004, Німеччина). Навчається у Київ. нац. ун-ті фіз. виховання і спорту.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КУРИС

Максим (28. 02. 1901, с. Криве, нині Козів. р-ну – 27. 09. 1991, м. Лексингтон, похов. у Бавнд-Брук, США) – художник, меценат, учасник Визвольних змагань. Воював в УГА. На еміграції – митець-маляр. Діяльний у Пласті. Заповів своє майно на видання освіт. і вихов. літ-ри. За кошти К. вийшла, зокрема, кн. Т. Самотулки “Історія України в іграх” (Київ–Нью-Йорк, 1995).

І. Гаврильцо.

КУРИВЦІ

– село в Зборівському районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Нестерівка, за 25 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 718 осіб (2003). Відоме від 16 ст. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква Вознесіння Господнього (2002, мур.). Спорудж. пам’ятники Т. Шевченку (1964), полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967), насип. символ. могила УСС (1993), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (1996, відновл.). Працюють ЗОШ 1–2 ступ. (від 1997 – ім. *М. Бенцаля*) клуб, б-ка, ФАП, музей *М. Бенцаля*, торг. заклад. У К. народ. вчений-епідеміолог *Я. Алексевич*, актор і режисер *М. Бенцаль*, лікар, громад. діяч *С. Загребельний*, перебував *І. Франко*. Пobl. К. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту.

О. Кузьма, В. Уніят.

“КУРІНЬ”

– літературно-мистецький альманах. Видання *Галицько-Волинського братства*. Виходив 1992–95 в м. Збараж, згодом у м. Кременець. Ред. *І. Потій, П. Сорока*. До редколегії належали: *О. Біркова, А. Боб’юк, О. Василюшин, В. Гриб, В. Дячун, М. Куза, В. Якимчук, Осн.*

рубрики: “Перегуки” (поет. антологія), “Точка зору”, “Сторінки історії”, “Незабутні”, “Книга в книзі” та ін.

І. Дем’янова, В. Дерій.

КУРІЦА

Григорій Дмитрович (15. 04. 1887, с. Настасів, нині Терноп. р-ну – 03. 11. 1935, м-ко Микулинці, нині смт Тереховлян. р-ну) – військовик, правник. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1908), правн. ф-т Львів ун-ту. Учасник 1-ї світ. війни (старшина австр. армії). Від 1918 – сотник УГА; служив у штабі 2-го корпусу. Після реформування УГА з окремим підрозділом перейшов через польсь. фронт у Карпати, звідти восени 1920 з групою генерала *А. Кравса* перетнув кордон Чехо-Словаччини, перебував у таборі для інтернованих. Зв’язковий між стрілецьком та урядом ЗУНР, який базувався в м. Відень (Австрія). 1924 повернувся до Настасова, займався адвокат. практикою в конторі *С. Барана* та *С. Чикалюка* у Тернополі; 1930 відкрив приват. адвокат. канцелярію в м-ку, нині смт Микулинці, де був діяльним і в громад. роботі.

С. Гасай, Б. Пиндус.

КУРІЦА-ЦІММЕРМАН

Христина (12. 09. 1937, с. Настасів, нині Терноп. р-ну) – художниця. Від 1943 – в Австрії (міста Грац, Відень). Закін. Віден. АМ (1966). Авторка живопис. творів, ікон, gobеленів, займається настін. малярством: розписи церкви св. Варвари у Відні (1983; у співавт. з *С. Гордінським*), триптих у храмі в м. Зальцбург (1985, Австрія). Власний стиль малярства назвала “новим позитивізмом”. Персон. виставки в містах Мюнхен (1977, Німеччина), Відень (1988), Львів (1990), Київ (1990, 1994). Gobелен (1986–88, руч. ткацтво) за мотивами тв. М. Шагала експон. у Віден. Бельведері. 1989 і 1990 відвідала родин. село і м. Тернопіль. Подарувала ТОХМ пейзаж “Околиця Тернополя” й абстракт. композицію “Синя куля” (обидві – 1988–89).

І. Дуда, Б. Мельничук.

КУРКО

Віталій Сергійович (23. 03. 1941, с. Краківщина, нині Коростишів. р-ну Житомир. обл. – 25. 04. 1999, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1992), проф. (1993). Академік Укр. АН нац. прогресу (1997). 1958 вступив на педіатр. ф-т Київ. мед. ін-ту (нині нац. мед. ун-т), 1962 перевівся на лікувал. ф-т Терноп. мед. ін-ту (закін. 1965, нині ТДМУ). 1965–70 працював зав. хірург. відділ. дільн. лі-

карні в с. Троянів Житомир. р-ну од-нойм. обл., у рай. лікарні в м. Зборів. Від 1970 – асист. каф. заг. хірургії, від 1990 – доц. каф. факультет. хірургії, від 1992 – проф. цієї ж кафедри ТДМУ. Напрямки наук. досліджень: хірург. захворюван-ня щитовид. залози, судин кінцівок, моторно-евакуат. діяльність травн. каналу. Розробив метод корекції порушень моторики травного каналу зі застосуванням звук. хвиль. Автор та співавт. понад 170 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. монографії “Антикоагулянти в лікуванні тромбозів” (1983), підручників “Невідкладна хірургія” та “Шпитальна хірургія”; 2 автор. свідоцтва на винаходи.

Ю. Саюк.

КУРМАНОВИЧ

Віктор Йосипович (26. 02. 1876, с. Вільшаниця, нині Вел. Вільшаниця Золочів. р-ну Львів. обл. – 18. 10. 1945, м. Одеса) – військовик, генерал-четар УГА. Закін. військ. акад. в м. Відень (1902, Австрія), 1914–18 воював у австр. армії на Галиц. та Італ. фронтах. У період ЗУНР – ком-р групи “Північ”, 1-го корпусу УГА, держ. секр. військ. справ (від 13 лютого 1919). Спів-орг-тор *Чортків. офензиви*, від 9 червня 1919 – відповідальний за військ. справи в Раді уповноваж. *Диктатора ЗУНР*. Після переходу за р. Збруч – генерал-квартирмейстер (заст. нач.) штабу об’єдн. укр. армій. Від кінця 1919 – в еміграції. Чл. Проводу ОУН (1933). 1943–44 – почес. голова військ. управи, яка займалася формуванням дивізії “*Галичина*”. В квітні 1945 К. заарешт. рад. контррозвідка у Відні; вивезений до СРСР; помер в ув’язненні.

П. Гуцал, Б. Пиндус.

КУРНИКИ

– село в Тернопільському районі. Підпорядк. Лозів. сільраді. Розташ. на березі р. Гнізнична, за 10 км від райцентру, заліз. ст. Насел. 350 осіб (2001). Відоме від 2-ї пол. 16 ст. Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква св. Михаїла (1922, мур.). Насип. символ. могила УСС (1991). Діє б-ка. У К. народ. громад. діяч, кооператор *П. Баб’як*, журналіст-

ка *О. Яциковська*. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки черняхів. та давньорус. культур, культури Лука-Райковецька.

О. Гаврилюк, В. Уніят.

КУРНИЦЬКИЙ

Іван Іванович (18. 06. 1950, с. Сичівка, Христинів. р-ну Черкас. обл.) – господарник. Засл. працівник с. госп-ва України (2004). Закінчив с.-г. ін-т у м. Біла Церква Київ. обл. (1976, нині аграр. ун-т). Працював агрономом, заст. голови колгоспу ім. Лесі Українки Чортків. р-ну (1976–77), зав. орг. відділом Чортків. райкому КПУ, заст. голови Чортків. райвиконкому (1977–83), інструктором Терноп. обкому КПУ (1984–87). 1987–88 – голова Кременец. рай. ради. Від 1991 – дир. Кременец. маслозаводу і голова правління агрофірми “Волинь” цього ж р-ну. Від 1998 – голова Монастирис. РДА; від 1999 – голова Кременец. рай. ради, від 2000 – консультант Адміністрації Президента України (м. Київ). Квітень 2002 – липень 2004 – голова Терноп. ОДА.

І. Дем'янова.

КУРОПАСЬ

Степан (01. 10. 1900, с. Селиська Перемишл., нині Пшемисл. пов., Польща) – громадський діяч, журналіст. Співзасн. Орг-ції держ. відродження України; ред. її прес. органу “Самостійна Україна” і кварталника “Україна” (м. Чикаго, США). Автор кн. “Спогади з України й 60 років в Америці” (Нью-Йорк–Париж–Чикаго, 1988). 1930 перебував у м-ку, нині смт Микулинці як посланець ОУН з США.

Б. Мельничук.

КУРОПАТНИКИ

– село в Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Баранівка та Ясне. До К. приєднано х. Шоломів. Розташ. на березі р. Ценівка, за 11 км від райцентру й найбл. залізн. ст. Бережани. Насел. 978 осіб (2001). Відоме від 14 ст., за ін. даними – 1437. 1531 власники Куропатницькі надали К. обмеж. міськ. права; збудували мур. замок, оточили водою (19 ст. перебуд. на гурально). 16 ст. через К.

ЗОШ 1–3 ступ.

проходив торг. шлях від м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.) до м. Львів. 1626 татари майже повністю знищили м-ко. Навесні 1917 в К. розташ. курінь (4 сотні) УСС. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Рідна школа” та ін. укр. т-ва. 1969 внаслідок повені К. було підтоплене, 2 будинки зруйновано. Є церква Введення в храм Пресв. Богородиці (1937), капличка (1992). Спорудж. пам'ятник Т. Шевченку (1991), встановл. пам'ят. хрести на честь скасув. панщини (1901), незалежності України (1991), насип. могила на місці похов. стрільця М. Вартимтюка. Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв'язку, торг. заклад. У місц. шк. навчалися вчешній-літературознавець *В. Івашків*, ред., журналіст *М. Стасюк*.

Пам'ятник Т. Шевченку.

Н. Дмитрів, В. Уніят.

КУРОПАТНИЦЬКЕ ДЖЕРЕЛО

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Куропатники Бережан. р-ну, в кв. 47, вид. 6 Конюхів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у межах ліс. урочища “Куропатники”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,5 га. Під охороною – джерело пит. води, що має наук.-пізн. й естет. цінність.

І. Бай.

КУРОЧКА

Маріян (27. 05. 1899, с. Слобідка Струсівська, нині Кам'янка Теребовлян. р-ну – 15. 12. 1983, США) – громадський діяч. Працював у читальні “Просвіти”, сільс. управі. Чл. управи, справник (від 1924) кооперативи “Будучність”; 1926 – голова сільс. т-ва “Луг”; від 1928 – секр. комту буд-ва церкви. 1944 емігр. до Німеччини, 1947 – до США (м. Асторія). Діяльний у Брагстві св. Миколая, Укр. нар. союзі, патріарх. русі та ін. т-вах. Ініціатор і фінанс. референт 1-го з'їзду теребовлян (1961, м. Нью-

Йорк). Зібрав 20 тис. доларів на вид. зб. “Теребовельська Земля” (1968), в якому опубл. свої спогади “Слобідка Струсівська – моє рідинне село”, “Трагедія у Струсові”, “Теребовляни на возах”, ст. “До історії кооперативного руху на Теребовельщині” (спів-авт.), “Українське купецтво Теребовельщини між 1 і 2 світовими війнами” (співавт.). Автор кн. “Міцніші скелі”; історій Братства св. Миколая (1965) і парафії церкви Чесного Хреста (1968) в Асторії.

Б. Волинський.

КУРОЧКІН

Павло Олексійович (06 (19). 11. 1900, с. Горнево, нині В'язем. р-ну Смолен. обл., РФ – 1988, м. Москва, там само) – радянський військовик. Генерал армії (1959). Герой Рад. Союзу (1945). Проф. (1962). Закін. акад. Ген. штабу в м. Москва (1940). Від квітня 1944 командував 60-ю армією, яка звільняла Тернопільщину від нім.-фашист. окупантів у ході Проскурів.-Чернів. та Львів.-Сандомир. наступал. операцій.

П. Гуцал.

КУРТІНА ДУБА ЧЕРВОНОГО

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Цигани Борщів. р-ну, в кв. 74, вид. 1 Скала-Поділ. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Дача “Скала-Подільська”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 14. 10. 1967 № 734. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,2 га. Під охороною – високопродукт. насадження дуба червоного 1 бонітету віком 90 р., що мають госп., наук. та естет. цінність.

Лит.: Чайковський М. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977.

І. Бай.

КУРТІНИ ВІКОВІХ ДУБІВ

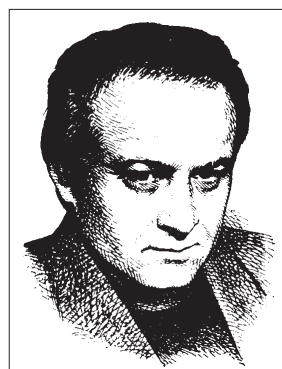
– вікові дерева, ботанічні пам'ятки природи місцевого значення. Розташ. поблизу смт Гусятин, у кв. 58, вид. 8, 9 Гусятин. лісництва Чортків. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Дача “Гусятин”, поблизу філії санаторію “Медобори” та у с. Нище Зборів. р-ну, в кв. 11,

вид 11 Залозец. лісництва Терноп. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Нище”. Оголош. об'єктами природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 30. 08. 1990 № 189 та від 23. 10. 1972 № 537. Перебувають у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,18 та 0,2 га. Під охороною – дев'ять 150–200-річ. дубів черешатих діам. 90–136 см (Гусятин) та шість 220-річ. дубів черешатих діам. 110–120 см (Нище), що мають госп., наук. та естет. цінність.

І. Бай.

КУРТЯК

Євген-Роман Григорович (11. 02. 1936, с. Желехів Великий, нині Великосілка Кам'яно-Буз.

р-ну Львів. обл. – 17. 09. 1996, м. Львів) – письменник, журналіст. Чл. СЖУ (1958), СПУ (1962). Навч. на ф-ті журналістики Львів. ун-ту, Вищих літ. курсах у м. Москва (нині РФ). Працював у рай. пресі на Львівщині та в смт Залозці (нині Залізі) Зборів. р-ну, у ред. ж. “Жовтень” (нині “Дзвін”, Львів); 1964–71 – у м. Житомир, згодом ред. вид-ва “Каменярь” (м. Львів). Автор 15 романів і повістей. На Тернопільщину приїжджав збирати матеріал для роману “Губернаторські вали” (1981), один із гол. героїв якого – громад.-політ. діяч, уродженець с. Чернихівці на Збаражчині *М. Сичинський*. У романі також йдеться про події в м-ку, нині смт Коропець Монастирис. р-ну, зокрема вбивство *М. Каганця*; багато уваги К. приділив уродженцю с. Варваринці на Теребовлянщині скульпторові *М. Парашуку*.

Б. Мельничук, В. Уніят.

КУРЧОВІЙ

Данило Євгенович (08. 09. 1942, м. Тернопіль) – лікар. Золотий Хрест Заслуги. Закін. лікар. ф-т мед. акад. у м. Вроцлав (1966, Польща). Працював у Польщі в лікарнях у містах Валч (1969–74), Бжег-Дольний (1974–80) та Любин (1980–90), відтак – у міськ. поліклініці в м. Вроцлав. Від 1969 – чл. Польс. т-ва гінекологів. Автор наук. праць.

Б. Волинський.

КУРЯНИ

– село в Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Павлів. До К. приєднано

Пам'ятник
Т. Шевченку.

с. Курахова, хутори Басівка та Бережанка. Розташ. на березі р. Нараївка, за 12 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Підвисоке. Насел. 831 особа (2001). Перша писем. згадка – 1488.

1649 К. спалили татари. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Параскеви (1892, мур.). Спорудж. пам'ятник Т. Шевченку (1990, скульп. М. Невеселий), встановл. пам'ят. хрести на честь перебування чудотвор. *Ікони Божої Матері Зарваницької*, 5-ї річч. незалежності України (обидва – 1996),

Пам'ятний хрест на честь
5-ї річниці незалежності України і церква св. Параскеви.

насип. символ. могилу воякам УПА (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв'язку. У К. народ. мікробіолог, політв'язень Р. Юськів.

І. Гринкевич, В. Уніят.

КУРЯНІВСЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Куряни Бережан. р-ну, в кв. 68, вид. 15 Курянів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва в ліс. урочищі “Куряни”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 2 га. Під охороною – бук. наса-

дження 1 бонітету віком 80 р., що мають госп., наук. та естет. цінність.

Літ.: Чайковський М. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977.

І. Бай.

КУРЯНІВСЬКА ЛІПА

– вікове дерево, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає у с. Куряни Бережан. р-ну, в садибі контори селян. спілки, на пд.-зх. схилі парку. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 19. 11. 1984 № 320. Перебуває у віданні селян. спілки ім. Б. Хмельницького. Пл. 0,03 га. Під охороною – липа дрібнолиста віком 200 р. та діам. 120 см, що має наук.-пізн., істор.-культурну та естет. цінність; залишилася від старовин. парку.

І. Бай.

КУРЯНІВСЬКИЙ МОДРІННИК

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Волиця Бережан. р-ну, в кв. 57, вид. 8, 9, 10, 11 Нараїв. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у ліс. урочищі “Нараївська дача”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 21. 08. 2000 № 187. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 10,3 га. Під охороною – модрин. насадження 1а бонітету віком 35 р., що має госп., наук. та естет. цінність.

І. Бай.

КУРЯНІВСЬКІ ФЕНОМЕНИ

– геоморфологічне утворення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. pobl. с. Куряни Бережан. р-ну, в кв. 44, вид. 16 Курянів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у ліс. урочищі “Демня”. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 26. 12. 1983 № 496. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,5 га. Під охороною – скелі-останці щільних вапняк. пісковиків середньоміоцен. віку. Розташ. серед бук. лісу, мають наук.-пізн. та естет. цінність.

Літ.: Чайковський М. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Л., 1977; Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської обл. – Т., 1999.

І. Бай.

КУРЯТНИКОВ

Микола Андрійович (22. 12. 1923, с. Семчино Клин. р-ну Москов. обл., нині РФ – 10. 03. 1944, с. Чернихівці Збараз. р-ну; перепохов. у м. Збараж) – військовик. Герой Рад. Союзу

(1943). Ордені Леніна та Черв. зірки, бой. медалі. Учасник нім.-рад. війни від вересня 1942. Воював на Калінін., Воронеж. та 1-у Укр. фронтах: ст. лейтенант, заст. ком-ра батальйону. Відзнач. у боях при форсуванні Дніпра, на тер. Київщини і Тернопільщини.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КУСЕНЬ

Богдан Семенович (22. 07. 1939, с. Ценів, нині Козів. р-ну) – громадський діяч, літератор.

Почес. чл. Всеукр. т-ва “Просвіта” ім. Т. Шевченка (1998). Чл. НСЖУ (1999). *Премія ім. Братів Лепких* (1997). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1967, нині нац. ун-т). Працював учителем у родин. селі, від 1969 – в Тернополі: худ.-оформлювач у виробн. майстернях

Худож. фонду, викладач історії в ін-ті нар. госп-ва (нині ТАНГ), дир. станції юних техніків, згодом очолював обл. худож.-виробн. комбінат. Засн. і голова обл. *літ.-просвіт. т-ва ім. Б. Лепкого*. Видає і популяризує творчу спадщину *Л. і Б. Лепких*. Автор зб. поезій “Небокрай дитинства” (1998), низки публікацій у період. виданнях краю.

Б. Головин, І. Дем’янова.

КУСЕНЬ

Степан Йосипович (14. 12. 1928, с. Олесине, нині Козів. р-ну) – вчений у галузі біохімії. Д-р біохім. н. (1966), проф. (1967). Засл. діяч н. і т. УРСР (1989). Премія ім. О. Палладіна АН УРСР (1987). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1953, нині акад. вет. медицини). 1957–60 працював н. с. Ін-ту землеробства і тваринництва зх. р-нів України, вчений секр. і зав. лаб. Укр. НДІ фізіології і біохімії с.-г. тварин (1960–69, м. Львів). 1969–95 – дир. Львів. відділу Ін-ту біохімії АН УРСР; до 1999 – зав. відділом біохімії клітин. диференціації, провід. н. с. ін-ту. Впродовж 29 р. за сумісн. – проф. каф. біохімії, каф. біофізики й матем. методів у біохімії біол. ф-ту Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). Оpubл. 280 наук. праць.

Р. Матейко.

КУСТРА

Петро Васильович (30. 06. 1933, м. Тернопіль) – робітник. Герой соц. праці (1981). Два орде-

ни Леніна, орден Труд. черв. прапора. 1960–97 – слюсар-інструментальник з-ду “Світлоприлад” ВО “*Ватра*” в м. Тернопіль.

Н. Халуца.

КУСЯК

Станіслав (Kusiak Stanisław; 1912 – 21. 11. 1989, м. Желін, Польща) – польський релігійний діяч. Рукоприклад. на священика 1939. 1940–45 – адміністратор у с. Богданівка Зборів. р-ну. Від 1945 – в Польщі на різних реліг. посадах. Чл. каплан. ради, дієцезіальний консультор, грем'яльний канонік катедр. капітули (1973).

В. Ханас.

КУТ

– село в Гусятинському районі. Підпорядк. Товстен. сільраді. Розташ. на березі р. Гнилка, за 26 км від райцентру й 11 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 246 осіб (2001). Є церква Пресв. Трійці (відновл. 1992; мур.). Діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насипана символ. могила діячам ОУН і воякам УПА (1996). У К. народ. стріл. поет-пісняр, громад. діяч В. Швак, краєзнавець *С. Швак*.

Б. Мельничук.

КУТ

Люба-Юлія Дмитрівна (з дому – Павлюк; 1926, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну) – педагог, громадська діячка. Від 1927 – в Канаді. Закін. торг. коледж у м. Вінніпег, курси в Манітоб. й Альберт. ун-тах. Голова СУМ Канади у Вінніпезі, вчителька в укр. “Рідній школі”. Голова відділу Союзу українок Канади (СУК) у пров. Британ. Колумбія (1972–76), голова Музей. фундації СУК у м. Саскатун (1977–81). Координаторка підготовки Укр. тижня й участі в ньому на світ. виставці в м. Спокан (1974, США). Працювала у ред. Фрі Прес. Автор кн. “Мистецтво української кухні” (англ. мовою), статей в укр. часописах. Чл. Канад. асоц. б-би з рак. захворюваннями, Жін. агентства спожив. асоц. та ін. орг-цій.

Х. Весна.

КУТАСЄВИЧ

Яніна Францівна (24. 03. 1949, м. Заліщики) – вчений у галузі дерматовенерології. Д-р мед. н. (1990), проф. (1998). Закін. Харків. мед. ін-т (1972, нині мед. ун-т). Працювала в м. Харків: 1974–77 – лікар, зав. відділ. шкірно-венерич. диспансеру № 5; від 1977 – вчений секр., від 1991 – зав. відділу дерматології Ін-ту дерматології та венерології АМНУ; від 1999 за сумісн. – проф. Харків. ун-ту. Напрямок наук. дослідж.:

розробка методів діагностики та лікування дерматозів. Встановила особливості кріоген. впливу на шкіру, розробила кріоапаратуру та методику її застос. для лікування дерматозів. Автор низки наук. праць.

Г. Кондакова (ЕСУ).

КУТЕНЬ

Іван Омелянович (07. 04. 1919, с. Збриж, нині Чемеров. р-ну Хмельн. обл. – 24. 01. 1984, м. Чернівці) – поет-пісняр. Автор популяр. пісень “Килим”, “Стежечка моя”, “Гуцулочка”, “Молодичка-чарівника” та ін. Видав зб. пісень “Грай, трембіто” (1961). Музику на його слова написали композитори *М. Колесса, А. Кос-Анатольський, А. Кушніренко, С. Сабадаш* та ін. Не раз бував на Тернопільщині, твори друк. у місц. часописах, листувався з тернополянином *І. Шимчишином*.

М. Ониськів.

КУТІ

– село в Бережанському районі. Підпорядк. Мечишів. сільраді. Утвор. в результаті об'єдн. хуторів Ближній Кут і Дальній Кут. Розташ. за 14 км від райцентру. Насел. 155 осіб (2003). Відоме від 1570. Є церква св. Покрови (1928, дерев.).

В. Уніят.

КУТІ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Васьковец. сільраді. До К. приєднано х. Базилки (6 дворів). Розташ. за 10 км від райцентру. Насел. 567 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1570 як власність Ф. Войничча, 1583 перейшло до Ф. Боговигина. Є церква св. Анни (1998). Встановл. пам'ят. хрест на честь незалежності України. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торфобрикет. з-д. Пobl. К. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту.

В. Уніят.

КУТІСКА

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Печірнян. сільраді. До К. приєдн. х. Кутиський. Розташ. за 16 км від райцентру й 11 км від найбл. заліз. ст. Насел. 179 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1618 як власність А. Пориць-

кої, тоді ж К. спустошили татари. Є церква Різдва Пресв. Богородиці (1874, дерев.). Встановл. пам'ят. знак на т. зв. “козацькій” дорозі (1991), є 2 могили: воякам УПА і воїну РА Д. Міхеєву. Діє б-ка. У К. народ. астроном, акад. *І. Климишин*.

Б. Мельничук.

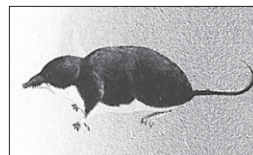
КУТНА

Лідія Василівна (10. 12. 1944, м. Львів) – архітекторка. Премія РМ СРСР (1988), Держ. премія України в галузі арх-ри (1999). Після ув'язн. батька (чл. ОУН) проживала і навчалася (1951–53) у с. Вербів Бережан. р-ну. Від 1953 – у Львові. Закін. політех. ін-т (1966, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працювала в ін-ті “Містопроект” та ін. проєкт. орг-ціях. Автор і співавт. проєктувань окр. та комплекс. цивіл. споруд Львова (громад. центр Сихів. мікрорайону, забудови на вул. Личаківська, генерала Чупринки, Ревуцького та ін.) й області (мікрорайон у м. Трускавець, архітектур. комплекси міжнар. автомобіл. перепуск. пунктів у смт Краковець, м. Рава-Руська, с. Шегині (всі – Львів. обл.).

Я. Павлів.

КУТОРА МАЛА́

(*Neomys anomalus*) – тварина із класу Ссавці (Mammalia) ряду Комахоїдні (Insectivora). Занес. до Черв. книги України як рідкіс. вид. На Тернопільщині пошир. у лісостеп. зоні. Довж. тулуба (без хвоста) – 6,2–8,8 см.

Активна протягом року і майже всю добу. Селиться біля багатих на вод. фауну водойм, що не замерзають узимку. Чисел. зменш. через меліорацію, забруднення водойм.

О. Івахів, В. Кваша.

КУТРА́НЬ

Анатолій Автономович (05. 04. 1943, с. Передмірка, нині Лановец. р-ну) – робітник, громадський діяч. Депутат ВР УРСР 3-х склик. (1971, 1975, 1980). Орден “Знак пошани” (1974), ін. держ. нагороди. Від 1966 – на Лановец. цукр. з-ді: слюсар, слюсар-налагодчик та ін. За сприяння К. як депутата переобладнано окремі цехи підпр-ва, збуд. в Лановец. р-ні низку пром. та соц.-культ. об'єктів.

М. Ониськів.

КУТУ́ЗОВ (ГОЛЄНЩЕВ-КУТУЗОВ)

Михайло Лларіонович (05 (16). 09. 1745, м. Санкт-Петербург, нині РФ – 16 (28). 04. 1813,

м. Бунцлау, нині Болеславець, Польща) – російський полководець, генерал-фельдмаршал. 1805 командував військ. загоном 3-ї рос. армії генерала Тормасова в м. Кременець; діяльний у громад.-політ. житті міста; подарував Кременець ліцесві колекцію медалей, книг та військ. топогр. приладів. Підтримував зв'язки з цим навч. закладом, перебуваючи 1806 на посаді київ. ген.-губернатора. Відвідував м. Почаїв (нині Кременець, р-ну) та ін. насел. пункти.

О. Клименко, Г. Чернихівський.

КУТЯНКА

– село в Шумському районі. Підпорядк. Андрушів. сільраді. До 1950-х назив. Ісерна. Розташ. на березі р. Котунька, за 15 км від райцентру. Насел. 196 осіб (2003). Діє б-ка.

Б. Хаварівський.

КУТЯНСЬКИЙ ЛУГ

– водно-болотний масив, ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. поблизу с. Андрушівка Шумс. р-ну. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні селян. госп-ва “Камењар”. Пл. 64 га. Під охороною – типова лучно-болот. рослинність. Особл. цінний пальчатокорінник травневий, занес. до Черв. книги України.

І. Бай.

КУХАЛАШВІЛІ

Володимир Костянтинович (03. 01. 1949, м. Тернопіль) – поет, критик, літературознавець, перекладач. Чл. НСПУ (1989). Канд. філол. н. Бойові нагороди. Закін. ф-т романо-герман. філології Київ. ун-ту (1971, нині нац. ун-т). 1971–73 – військ. перекладач у Єгипті. 1975–90 – наук. співробітник Ін-ту літ-ри ім. Т. Шевченка АН України (нині НАНУ). Від 1990 займається нетрадиц. методами лікування. Видав зб. віршів “Лісовий ліхтарик” (1978), “Як побачити вітер” (1980, обидві – для дітей), “Короче вдоха” (1999), переклав роман В. Дзолуга “Сонце народжується в океані”, зб. “Прислів'я та приказки народів Африки” (1986). Автор наук. досліджень “Назим Хікмет” (1976), “Ф. С. Фіцджеральд і американський літературний процес 20–30 рр. ХХ століття” (1983), вступ.

статті до романів “Великий Гетсбі” і “Ніч лагідна” Ф. С. Фіцджеральда (1982), понад 200 статей про амер., африк., грузин. та укр. літ-ру.

В. Фроленков.

КУХАРІШИН

Микола Володимирович (14. 09. 1898, с. Зубів Теробовлян. р-ну – 28. 12. 1976, м. Монреаль, Канада) – лікар, громадський діяч, учасник національно-визвольних змагань. Закін. г-зію в м. Теробовля та мед. студії у м. Прага (1929, Чехія). Воював в УГА, у т. ч. на Тернопільщині. 1920 повернувся в родин. село, сприяв спорудж. Нар. дому, відновл. читальні та гуртків “Просвіти”; співорг-тор т-ва “Луг”. Від 1944 – в Канаді (м. Монреаль та ін.), де провадив лікар. практику. Автор наук. праць у збірниках і періодиці.

Б. Волинський, Г. Кушнерик.

КУХАРСЬКИЙ

Володимир Михайлович (12. 02. 1965, м. Тернопіль) – видавець, редактор. Канд. пед. н. (1996). Чл. НТШ (1998). Закін. у Тернополі пед. ін-т (1986, нині ТНПУ) і Біблій. семінарію (1996). 1986–91, 1994–95 працював у ТДПУ: зав. навч.-метод. лаб., асист. каф. педагогіки. Від 1995 – заст. шеф-ред. ж. гуманіт. студій “Мандрівець” (видання “Наукових записок Національного університету “Кисво-Могиланська академія”). Чл. ред. колегії журналів “Мандрівець” і “Доповіді Міжнародного Конвенту Тринітарних знань” (м. Київ). Автор понад 100 наук. статей, книг і посібників, зокрема “Самовиховання особистості” (1992, співавт.), “Християнська етика: Посібник” (2000, співавт.), “Другий прихід Ісуса Христа, або Що невдовзі чекає усе людство?” (2003, всі – Тернопіль), радіопередач на теол. теми.

Б. Головин.

КУХАРУК

Богдан Степанович (03. 05. 1940, с. Гушанки, нині належ. до с. Лозівка Підволочис. р-ну) – диригент, хормейстер, діяч культури. Засл. прац. культури УРСР (1988). Лауреат *resp. конкурсу ім. С. Крушельницької* (1988, м. Тер-

нопіль). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1964). 1964–71 – худож. кер. Буд. культури у м. Копичинці Гусятин. р-ну. 1971–2001 – кер. нар. самодіял. хор. капели “Боян” у м. Бережани. 1990–98 – дир. дит. муз. школи в с. Жуків Бережан. р-ну.

І. Дуда.

КУЦ

Федір Павлович (13. 07. 1958, с. Дніпровське Черніг. р-ну однойм. обл.) – господарник. Закін. Київ. інж.-буд. ін-т (1980, нині ун-т буд-ва й арх-ри). Працював гол. інж. Шумс. міжгосп. шлях.-буд. орг-ції. 1981–83 – 2-й, 1983–86 – 1-й секр. Шумс. райкому ЛКСМУ. 1986–90 – зав. орг. відділом, 1990–91 – 1-й секр. Шумс. райкому КПУ. 1992–94 – заст. голови Білогір. РДА Хмельн. обл. 1994–96 – заст. голови Шумс. рай. ради, заст. голови Шумс. РДА. Голова правління: КСП “Хлібороб” (1996–2000), ЗАТ “Тарас” (2000–2003; обидва – Шумс. р-ну). 2003 – квітень 2005 – нач. гол. упр. с. госп-ва і продовольства Терноп. ОДА. Нині – на госп. роботі.

В. Фроленков.

КУЦА

Ольга Павлівна (05. 09. 1953, с. Стриганці Бережан. р-ну) – вчений у галузі літературознавства. Д-р філол. н. (1997), проф. (2002). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1975, нині нац. ун-т). Працювала вчителем укр. мови та літ-ри в містах Збараж і Тернопіль. Від 1980 – у ТДПУ (нині ТНПУ): викл., ст. викл., доц., проф. каф. теорії літ-ри і порівнял. літературознавства. Автор низки наук. праць із драгоманознавства, франкознавства, шевченкознавства.

Х. Весна.

КУЦА-КОВАЛІШИН

Оксана В'ячеславівна (06. 04. 1949, м. Збараж – 04. 11. 1986, м. Львів, похов. у Збаражі) – килимарниця, модельєр одягу, етнограф. Закін. відділ. худож. ткацтва Львів. ін-ту приклад. і декор. мист-ва (1974, нині нац. акад. мист-в). 1974–86 – художник-реставратор, наук. працівник, зав. сектору одягу й тканин Музею нар. арх-ри і побуту в Львові. Поряд із основ-

ним доробком (гобелени) створ. окремі зразки одягу, зокрема весіл. комплект, ескізи костюмів *О. Білозір* і нар. хору “Лемковина”, поєднувала традиц. та сучас. моделювання, вишивку. Консультант х/ф “Високий перевал”, “Украдене щастя”, відеозаписів ансамблю “Ватра”. Як етнограф збирала взірці нар. вишивки у Збараж. та ін. р-нах Тернопільщини, записувала колядки, віншування, гайки тощо. Досліджувала нар. килимарство Збаражчини. Учасниця виставок у містах Львів, Київ, Тернопіль, Москва (нині РФ). Посмерт. виставка К.-К. – у ТОКМ (1987).

І. Дем'янова, І. Дуда.

КУЦЕВИЧ-МИНКІВСЬКИЙ

Іван (р. і м. н. невід. – весна 1657, м-ко Паволоч, нині с. Попільнян. р-ну Житомир. обл.) – полковник Війська Запорізького, сподвижник *Б. Хмельницького*. До 1648 – війт. Паволочі. На поч. Нац.-визв. війни 1648–57 перейшов до повстанців, очолив Паволоц. полк. Брав участь у *Збараж. облозі* та *Зборів. битві 1649*, в укладенні Білоцерків. мир. договору 1651.

П. Гуцал.

КУЦЕНКО

Віктор Васильович (31. 08. 1958, м. Тернопіль) – вчений у галузях гінекології та хірургії. Канд. мед. н. (1995). Закін. у м. Тернопіль СШ № 12 та мед. ін-т (1982, нині ТДМУ). Працював у лікувал. закладах Київ. обл., від 1986 – акушер-гінеколог, зав. відділу полог. будинку в Тернополі. 1998–2003 – обл. акушер-гінеколог. Від жовтня 2003 – гол. лікар Терноп. міськ. клініч. полог. будинку № 1. Автор наук. праць з акушерства та гінекології.

Г. Яворський.

КУЦЕНІЮК

Борис Мойсейович (1931 – 21. 08. 1985, м. Київ) – вчений у галузі психіатрії. Д-р мед. н. (1973). Закін. Київ. мед. ін-т (1955, нині нац. мед. ун-т). Працював ординатором психіатр. відділу Київ. окруж. військ. шпиталю, в Київ. міськ. психоневр. лікарні: психіатр, ординатор, зав. відділу, ст. лікар. 1973–75 – зав. каф. психіатрії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Від 1979 – зав. Респ. консульт.-діагност. центру МОЗ України. Автор наук. праць.

О. Чабан (ЕСУ).

КУЦЮК-КОЧІНСЬКИЙ

Кирило Андрійович (08. 07. 1910, с. Якимівці, нині Лановец. р-ну – 29. 11. 1991, м. Бухарест, Румунія, перепохов. 1991 у Якимівцях) – поет, перекладач, громадський діяч. Чоловік *М. Лас-*

ло-Куцюк. Навчався у Дерман. духов. семінарії на Рівненщині. Закін. буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1935, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у м. Заліщики. Від 1944 – в Румунії: інж.-буд. у Сучав. пов., ст. інж. Мін-ва пром-сті буд-ва та ін.; 1954–

64 ув’язн. за політ. переконання. Автор зб. поезій “Надвечірній заспів” (1974), “Запах неба” (1977), “Вогні смеркання” (1978, двомов.), “Непоборна надія” (1981), “Розквіт в буревіях” (1983), “Рушник на камені”, “Ліра” (обидві – 1984), “Шумлять тополі” (1988), “Відгук віків” (1989, двомов.), фантаст. поеми “Довге блукання Одиссея” (1988, Нью-Йорк). Перекладав укр. та румун. мовами твори англ., болгар., італ., нім., польс., рос., румун., словен., угор., франц. письменників. Після 1980 тричі відвідав родин. село, допоміг спорудити церкву. У місц. школі діє музей К.-К. З документів і матеріалів К.-К., що передала його дружина М. Ласло-Куцюк, у ДАТО створ. (1993) особовий фонд поета.

Б. Мельничук, В. Ханас, Г. Чернихівський.

КУЦЯРСЬКИЙ

Євген Антонович (18. 02. 1932, с. Новосілка, нині Підволочис. р-ну – 13. 07. 1987, с. Кут Гусятин. р-ну) – художник прикладного мистецтва, народний майстер. Сріб. медаль респ. фестивалю нар. творчості (1967). Закін. Тербовлян. технікум підготовки культ.-освіт. працівників (нині вище уч-ще культури). Працював зав. клубу та б-ки в с. Товсте Гусятин. р-ну, від 1977 тут керував дит. студією худож. кераміки (від 1986 – зразк. дит. студія). Займався різьбою по дереву та керамікою. Від 1954 – учасник виставок нар. і самодіял. мист-ва у містах Тернопіль, Київ, Бендери

(Молдова), Москва, Пенза (обидва – РФ) та ін. 1984 – персон. виставка в Тернополі (54 твори).

А. Гриб, І. Дуда.

КУЧАБСЬКИЙ

Василь-Дмитро Васильович (04 (16). 11. 1895, с. Волиця, нині Пустомит. р-ну Львів. обл. – січень 1945) – військовик, історик, громадський діяч. Д-р філософії (1925). Дійс. чл. НТШ (1938). Австр. військ. Хрест. заслуги 3 ступ. Навчався у м. Львів на правн. ф-ті ун-ту (1913–14) та в Укр. таєм. ун-ті (1920–21), закін. Фрідріх-Вільгельм ун-т у м. Берлін (1929, Німеччина). Від серпня 1914 – в Легіоні УСС, ком-р сотні. 1915–16 воював на Тернопільщині, відзнач. у боях pobl. с. Семиківці (нині Тербовлян. р-ну). 21 вересня 1916 pobl. с. Потуртори (нині Бережан. р-ну) потрапив у рос. полон, вивез. у м. Царицин (нині Волгоград, РФ). 1917 прибув до м. Київ, вступив до полку Січ. Стрільців (згодом – Окремий корпус) під команд. Є. Коновальця, з яким навесні 1919 воював на Кременеччині. Співзасн. УВО (1920). 1925–39 – у Німеччині. 1944 – дир. б-ки в м. Краків (Польща). 1945 пропав безвісти під час евакуації напередодні приходу РА (за деякими даними переїхав до м. Відень (Австрія), де заарешт. органи НКДБ і розстріл. у Львові). Автор істор. та політол. праць.

П. Гуцал, Б. Пиндус, В. Ханас.

КУЧАРСЬКИЙ

Павло Ількович (07. 09. 1914, с. Стара Ягільниця, нині Чортків. р-ну – 11. 08. 1980, там само) – самодіяльний співак (бас), хормейстер. Закін. курси хормейстерів у м. Тернопіль (1951). Працював худож. кер. у Чортків. та Білобожниц. (нині Чортків. р-ну) будинках культури (1948–56). Від 1972 – дяк у м. Збараж. Співав на запрошення в багатьох хорах, у т. ч. проф. Укр. нац. хорі під кер. В. Осташевського (1940-і). 1944–47 – учасник обл. капели під кер-вом І. Гіського у м. Кременець. Диригент колективів худож. самодіял. у селах Ридодуби, Білобожниця, Стара Ягільниця Чортків. р-ну. Із нар. хором с. Добрівляни Заліщиц. р-ну виступав на

VI всесвіт. фестивалі молоді (1957, м. Москва, нині РФ).

Р. Крицюк, О. Маруняк, Я. Павлів.

КУЧЕР

Антонія (з дому – Ястрембська; 06. 06. 1896, с. Чорнокінці Великі, нині Великі Чорнокінці Чортків. р-ну – р. і м. см. невід.) – вчителька, громадська діячка. Дружина *С. Кучера*. Диплом педагога здобула в м. Чортків. Вчителювала на польс. землях (міста Пулави, Люблін). Від 1948 – в Канаді (м. Едмонтон). 5 р. очолювала Музей. ком-т Ліги укр. катол. жінок (ЛУКЖ); провадила курси в різних відділах ЛУКЖ, влаштуувала доповіді про укр. нар. мист-во, організувала виставки нар. одягу, вишивок, ляльок, кераміки.

Х. Весна, Б. Мельничук.

КУЧЕР

Валентина Дмитрівна (04. 01. 1962, с. Степанівка Білогір. р-ну Хмельн. обл.) – педагог, громадська діячка. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Вчитель вищої категорії. Закін. Чортків. пед. уч-ще (1982), Київ. пед. ін-т (1987, нині нац. пед. ун-т). Працювала вчителем поч. класів у м. Київ (1982–87), історії – в США у с. Лопушне Кременец. р-ну. Від 1991 – викладач історії ЗОШ № 1 у м. Кременець.

І. Дем'янова.

КУЧЕР

Володимир Антонович (18 (30). 10. 1885, м-ко Тлусте, нині смт Товсте Заліщиц. р-ну – 29. 08.

1959, м. Львів) – вчений-фізик, педагог. Д-р філософії (1915). Д-р фіз.-матем. н. (1940), проф. (1940). Дійс. чл. НТШ (1919). Закін. г-зію в м. Бучач (1905), Львів. ун-т (1909). Від жовтня 1918 – приват-доц. в Укр. ун-ті м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Викладав у г-зіях міст Тернопіль (1910–14), Львів, Станіслав (1939); в Укр. таєм. ун-ті у Львові. 1929–31 проводив наук. дослідження в ун-тах міст Берлін та Лейпціг (Німеччина). Від 1939 – у Львові: зав. каф., проф. торг.-екон. (1940–41, 1944–47, нині комерц. акад.), зоовет. (1942–44, нині акад. вет. медицини), с.-г. (1947–56, нині аграр. ун-т) ін-тів та

ун-ту (1947–48, нині нац. ун-т). Автор понад 30 наук. праць. Разом із *М. Чайковським* підготував і видав “Чотирицифрові таблиці логарифмів і тригонометричних функцій” (1917, 1920, 1923, 1930).

В. Барна, Б. Головин, В. Ханас.

КУЧЕР

Михайло (27. 09. 1924, с. Чорнокінці Великі, нині Великі Чорнокінці Чортків. р-ну) – громадський діяч. Бронз.

Хрест Об'єдн. бувших вояків-українців (ОБВУ) Вел. Британії, Зол. медаль Австр. Союзу Ветеранів, Зол. медаль Братства колиш. вояків 1 Укр. дивізії Укр. Нац. Армії (УНА), Офіцер. Хрест із Мечами (1996, нагорода Спільки офіцерів України), Шевченків. медаль (Канада). Навч. в г-зії у м. Чортків; від 1943 – доброволець дивізії “Галичина”. Від 1945 – в таборах полонених в Італії та Вел. Британії. Від 1948 – чл. СУБ та ОБВУ. Від 1951 – в Канаді (м. Едмонтон). Діяльний у СУМ, Пласті, спорт. т-ві “Січ”. Студював електротехніку в Тех. ін-ті в м. Калгарі; прац. електротехніком (до 1986). Від 1952 – співініціатор руху укр. ветеранів війни; секр. Станиці Братства колиш. вояків 1 Укр. дивізії УНА в Едмонтоні (1961–1970, 1973–78). 1971–72, 1981–97 – голова станиці, від 1998 – почес. голова. Прац. в Едмонт. відділ. КУК – секр., заст. голови, 1984–89 – голова місц. відділу.

Б. Стасів.

КУЧЕР

Михайло Степанович (30. 12. 1907, м. Кременець) – журналіст, педагог, громадський діяч, меценат. Навчався в Кременец. г-зії ім. Штепшенка, на філол. ф-ті Висок. пед. ін-ту ім. М. Драгоманова в м. Прага (Чехо-Словацьчина). Викладав у Кременці в ліцеї та г-зіях, на курсах учителів, 1939–41 – у США. Під час 2-ї світ. війни К. заарешт. гестапо, вдалося врятуватися від розстрілу. У м. Берлін (Німеччина) прац. в Укр. нац. об'єднанні. Після війни – в містах Гослар, Ганновер, Ашаффенбург (усі – Німеччина). Емігр. до США (м. Нью-Йорк). Співпрац. із укр. часописами в Аргентині, Німеччині, США. Ред. квартал. “Вільна Україна”. Автор низки

статей, есе, спогадів. Меценат Укр. музею в м. Нью-Йорк (50 тис. дол. – на буд. фонд).

Б. Мельничук.

КУЧЕР

Степан Іванович (19. 02. 1897, с. Чорнокінці Великі, нині Великі Чорнокінці Чортків. р-ну – 28. 03. 1955, м. Едмонтон, Канада) – лікар, громадський діяч. Чоловік *А. Кучер*. Навчався в г-зіях у містах Копичинці (нині Гусятин. р-ну), Городенка (нині Івано-Фр. обл.) і Тернопіль. Воював в УГА. Від 1919 – в м. Київ: студіював на істор.-філол. ф-ті ун-ту, від 1920 – медицину в ін-ті охорони здоров'я. 1921 повернувся на Тернопільщину. Від 1922 продовжив мед. студії в Укр. таєм. ун-ті у м. Львів, закін. їх 1932 в ун-ті у м. Варшава (Польща). Працював у Варшаві; від 1939 – дир. загал. шпиталю в м. Холм (нині Хелм, Польща). 1941 переїхав до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), кер. хірург. відділу в міськ. шпиталі, згодом – його директор. Допомогавав воякам УПА. 1944 виїхав до Німеччини, лікар у таборах переміщ. осіб. 1948 емігр. до Канади; хірург у шпиталі в Едмонтоні. Діяльний в укр. громад. орг-ціях.

Б. Мельничук, Д. Чубата.

КУЧЕРЕНКО

Анатолій Іванович (08. 01. 1942, с. Семенівка, нині смт однойм. р-ну Полтав. обл.) – господарник. Депутат Терноп. обл. ради (1984–94). Засл. прац. сфери послуг України (2002). Закін. інж.-технол. ф-т Терноп. політех. ін-ту (1970, нині ТДТУ). Працював токарем, інж., гол. інж. відділу капітал. буд-ва Терноп. комбайн. з-ду. 1984–91 – голова виконкому Терноп. міськ. ради. 1991–94 – заст. ген. дир. укр.-австр. СП “Едланд”. 1994 – заст. голови Терноп. облвиконкому; 1994–96 – 1-й заст. голови Терноп. ОДА. 1996–98 – нач. представництва НПК “Галичина” в Терноп. обл. 1998–2002 – Терноп. міськ. голова.

В. Ханас.

КУЧЕРЕНКО

Микола Пантелеймонович (01. 03. 1907, с. Білухівка, нині Карлів. р-ну Полтав. обл. – 30. 03. 1945, повл. м. Бреслау, нині Вроцлав,

Польща) – військовик. Герой Рад. Союзу (1945, посм.). Ордени Леніна, Черв. прапора (3), Суворова 2 ступ., Вітчизн. війни 1 і 2 ступ., Черв. зірки, бой. медалі. Учасник нім.-рад. війни від червня 1941; полковник. Закін. військ. акад. ім. Фрунзе (1942, м. Москва, нині РФ). Воював біля Москви, на Зх., Воронеж. та 1-у Укр. фронтах. Відзнач. у боях під Тернополем, у Збараз. і Зборів. р-нах та Польщі. В одному з боїв за Тернопіль 302-а стріл. дивізія під команд. К. знищила 56 нім. танків, за успіш. виконання бой. завдання отримала почес. найменування “Тернопільська”.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

КУЧЕРСЬКИЙ

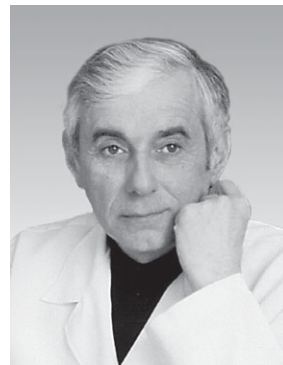
Ярослав Степанович (06. 03. 1905, м. Тернопіль – 1944, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – лікар. Закін. г-зію в м. Тернопіль. 1924 вступив на мед. ф-т Львів. ун-ту, наступ. року виключ. за політ. діяльність. Продовжив навчання в Ягеллон. ун-ті у м. Краків (Польща); голова “Молодої громади”. Працював лікарем у м. Надвірна на Станіславщині. Під час нім.-фашист. окупації допомагав воякам УПА. На поч. 1944 гестапівці взяли К. заручником; розстріляли у тюрмі.

Д. Чубата.

КУЧЕРУК

Євген Філімонович (24. 04. 1949, с. Москалівка Лановец. р-ну) – вчений у галузі медицини. Брат *Л. Кучерука*. Канд. мед. н. (1998). Засл. лікар України (1999). Ордени Труд. слави 2 і 3 ступ. (1994, 1998), Святого Рівноапостол. князя Володимира 3 ступ. (2001). Закін. Львів. мед. ін-т (1973, нині мед. ун-т). Відтоді – у центр. міськ. лікарні м. Рівне: лікар-травматолог, заст. гол. лікаря (1980–92), від 1992 донині – гол. лікар. Автор низки наук. праць. Профінансував (разом із братом Леонідом) спорудження каплички на честь матері в родин. селі.

Х. Весна, В. Черниш.

КУЧЕРУК

Леонід Філімонович (14. 08. 1956, с. Москалівка, Лановец. р-ну) – підприємець, меценат.

Брат *С. Кучерука*. Засл. прац. спожив. спілки РФ. Закін. Львів. торг-екон. ін-т (1978, нині комерц. акад.). Від 1978 – в м. Астрахань (РФ): товарознавець, заст. голови облспоживспілки. Від 1989 – ген. дир. рос.-нім. фірми “Білуга”, до якої належать найпотуж. підприємства з вилування і переробки риби в Астрахан. обл.; на базі фірми діє потуж. порт із кораблями (в т. ч. “Москалівка” і “Збруч”). Профінансував (разом із братом Євгеном) спорудження каплички на честь матері в родин. селі, виділив кошти на облаштування в місц. школі кабінету укр. мови та літ-ри, закупив форму місц. футболістам.

Капличка у с. Москалівка.

Х. Весна.

КУЧЕРУК

Олексій Степанович (15. 09. 1919, с. Коритне, нині Білогір. р-ну Хмельн. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1975), проф. (1982). Засл. прац. нар. освіти (1993). Учасник нім.-рад. війни. Бойові орден та медалі. Закін. Харків. військ.-мед. уч-ще (1942), Вінн. мед. ін-т (1952, нині мед. ун-т). 1957–65 – асист. і доц. каф. фармакології Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). 1965–78 – доц. Запоріз. мед. ін-ту (нині мед. ун-т). Від 1978 – зав. каф., проф. пед. ін-ту в м. Кам’янець-Подільський Хмельн. обл. (нині пед. ун-т).

М. Скакуп.

КУЧІНСЬКИЙ

Петро (03. 10. 1926, с. Новосілка, нині Підгасц. р-ну – 09. 05. 2000, м. Париж, Франція) – громадський діяч. Під час 2-ї світ. війни німці забрали до т. зв. юнаків, перебував у Голландії та Франції. Працював на з-ді “Гувінсон” поблизу Везін-Шалет у Центр. Франції; організ. тут осередок СУМ. Переїхав до Парижа, працював у адміністрації вид-ва “Ль’ Ест Европеен” та на з-ді. Довголіт. чл. ОУН, голова Управи об’єдн. українців Франції (ОУФ). Багаторіч. виховник у молодіж. таборах на оселі ОУФ-СУМ.

Б. Мельничук.

КУЧМА

Іван Ількович (07. 10. 1917, м. Підгайці) – лікар. Закін. у м. Львів г-зю (1937), мед. ін-т (1946, нині мед. ун-т). Працював у цьому ВНЗ,

в Івано-Фр. мед. ін-ті (нині мед. акад.), лікарем у Львові. Вийхав до Польщі, де прац. у хірург. відділі міськ. лікарні. 1982 зумів перевезти з рад. України (м. Червоноград Львів. обл.) до Польщі мощі першої сестри-служебниці Непорочної Диви Марії Йосафати Гордашевської, які нині в м. Рим (Італія) готують до беатифікації.

Б. Волинський.

КУЧМА

Леонід Данилович (09. 08. 1938, с. Чайкине, нині Новгород-Сівер. р-ну Черніг. обл.) – державний і політичний діяч. Президент України (1994 – січень 2005). Канд. тех. н. (1990), проф. (1992). Дійс. чл. Інж. акад. України, Укр. аерокосм. акад.; ряду АН зарубіж. країн та ін. Почес. д-р кількох ВНЗ України та Росії. Ленін. премія в галузі н. і т. (1981), Держ. премія України в галузі н. і т. (1993). Закін. фіз.-тех. ф-т Дніпроп. ун-ту (1960). Працював у м. Дніпропетровськ у КБ “Південне”: інж., ст. інж., пров. конструктор, тех. кер. випробувань ракет-косм. комплексів на космодромі “Байконур”, секр.

Так зустрічали Л. Кучму в Тернополі 1996.

парт. ком-ту КБ та ВО “Південний машинобудівний завод”, 1-й заст. нач. і ген. конструктора. 1986–92 – ген. дир. ВО “Південний машинобудівний завод”. Від 1990 – нар. депутат України ВР 2-х скликань. Від 13 жовтня 1992 до 21 вересня 1993 – Прем’єр-міністр України, згодом очол. Укр. союз промисловців і підприємців. 10 липня 1994 вперше, 14 листопада 1999 вдруге обраний Президентом України. Перебував на Тернопільщині 7 червня 1994 (Кременец. р-н: маслосирзавод, лісотехнікум, с. г. підприємство в с. Білокриниця; м. Тернопіль: ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”, виступав у ПК “Текстильник”, пряма телефон. лінія з читачами г. “Західна Україна”), 22 травня 1996 (м. Чортків, міжгосп. підприємство “Нагірянське” та Ягільн. кінзавод Чортків. р-ну; м. Тербовля – зустрічі з місц. жителями; м. Тернопіль: ВАТ “Ватра”, “Тернопільський комбайновий завод”, “завод Текстерно”, завод “Граніт”, СП “Волхонтет-Банчі ЛТД”, виставка товарів Тернопільщини;

обл. нарада) і 10 січня 1999 (м. Тернопіль: ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”, ТДМА (нині ТДМУ), виставка товарів Тернопільщини та обл. нарада у ПК “Березіль”, зустрічі з тернополянами на майдані Свободи й духовенством; Почаїв. лавра); 8–9 жовтня 1999 (м. Тернопіль: пед. ін-т (нині ТНПУ), віче на Театр. майдані, гарнізон, прям. ефір на ТБ; села Смиківці Терноп., Кам’янки і Скорики Підволочис. р-нів; м. Збараж).

М. Ониськів, Б. Пиндус.

КУЧМА

Семен (21 (за ін. даними 29). 04. 1881, м. Підгайці – 10 (за ін. даними 21). 09. 1971, м. Нью-Йорк, США) – громадський діяч. Від 1902 – в США. Орг-тор (1923) і секр. (1923–33), почес. чл. Ком-ту підгайчан у Нью-Йорку.

Х. Весна.

КУЧМАК

Іван (1899, с. Заднишівка, нині належ. до смт Підволочиськ – 12. 05. 1977, США) – художник. Чл. Об’єдн. мистців-українців в Америці. Закін. г-зію у м. Тернопіль. Від 1916 – доброволець Легіону УСС (чотар; сотні *Д. Вітовського* і *Гуцульська*). Від 1918 – в 1-у полку піхоти ім. Отамана С. Петлюри УГА (Тернопіль), згодом – у групі УГА “Схід”; учасник оборони Тернополя, Вел. Березовиці (нині смт Терноп. р-ну), Підволочиська, у *Чортків. офензиві*, боях за міста Вінниця та Київ. Після звільнення з польс. полону студіював малярство в АКМ у м. Краків (Польща). 1926 емігр. до Канади (м. Торонто), де мав свою маляр. школу. 1934 переїхав до США. Співорг-тор 1-ї укр. маляр. виставки в м. Нью-Йорк. 1971 – індивід. виставка. Прац. здебільш. як істор. живописець.

Б. Волинський, І. Дуда.

КУЧМАНСЬКИЙ ШЛЯХ

(ін. назви – Тагарський, Козацький, Шпаків) – один із трьох шляхів, яким у 16 – 1-й половині 18 ст. кримські та ногайські татари здійснювали руйнівні грабінницькі напади на Поділля, Галичину, Покуття і Польщу. Починався разом із *Чорним шляхом* від Перекопу, пролягав степом між верхів’ями рік Інгулець, Інгул і Тясмин до м. Бар (нині Вінн. обл), звідки повертав на зх., між м-ками Гусятин (нині смт Терноп. обл.) і Сатанів (нині смт Хмельн. обл.), переходив р. Збруч і пролягав до м. Тернопіль, на пн. від якого з’єднувався з Чорним шляхом. Пройшовши К. ш., ординці поверталися з награвов. майном і ясиром *Волоським шляхом*.

П. Гуцал, Б. Пиндус.

КУШЕВИЧ

Самійло (26. 12. 1607, м. Холм, нині Хелм, Польща – 1666, м. см. невід.) – польський історик, політик, поет, оратор. Д-р мист-ва та філософії. Закін. Краків. академію (1636, Польща), займався пед. і наук. діяльністю. Від 1645 – синдик (адвокат) Львів. магістрату. Учасник переговорів із гетьманом *Б. Хмельницьким*, коли його військо взяло в облогу м. Львів (1648, 1655). Польс.-козацьку війну, зокрема *Збараз. облогу* і *Зборів. битву 1649*, свідком яких був К., він описав у істор. нарисах “Листи зі Львова”. Їх використав *М. Костомаров* при написанні істор. розвідки про *Б. Хмельницького*.

Ю. Болух, О. Заячківський.

КУШЛИН

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Горин. сільраді. До К. приєднано х. Сіножаття. Розташ. на березі р. Горинь, за 18 км від райцентру. Насел. 840 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545 як власність *Д. Вишневецького*. Є церква (1887, дерев.). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У К. народ. поет *І. Помій*.

Б. Хаварівський.

КУШНЕРИК

Григорій Йосипович (псевд. – Марко Велес; 02. 02. 1938, с. Цеблів Грубешів. пов. Люблін. воев-ва, нині Польща) – краєзнавець, громадсько-політичний діяч. Чл. НСЖУ (1993), правління теребовлян. р-них орг-цій “Просвіта” (від 1992), ВУСК (від 1994). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1964, нині нац. ун-т). Від 1958 – в ред. рай. газет у с. Струсів, смт Микулинці (обидва – нині Теребовлян. р-ну), м. Теребовля. За критику в пресі парт.-рад. влади звільн. з роботи. 1989–90 – учасник відродження т-ва “Просвіта”, створення в Теребовлі ДемПУ та г. “Воля”; продовж. пропагувати літ.-мист. і краєзн. спадщину краю, зокрема творчість *С. Будного*. Разом із *М. Ониськівим* підготував і видав повне збір. тв. *С. Будного* “Син землі” (Л. 1997). Опубл. низку розвідок про видат. уродженців Теребовлянини. Автор віршів та ін. літ. творів, перекладів. Чл. ред. колегії зб. “Історія міст і сіл Теребов-

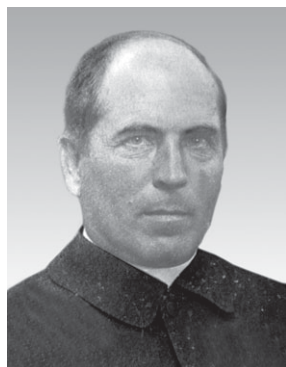
лянщини” (1997), упоряд. і ред. альманахів “У ювілейний вінок Теробовлі” (1997), “Теробовлянщина: Кразсзавчий і літературно-мистецький альманах-календар на 2001 рік” (2001), ред. зб. поезій місц. авторів. Перекладає з польс. та рос. мов.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 2003. – Вип. 10.

М. Ониськів, Б. Савак.

КУШНІР

Василь Іванович (1873, с. Вовків, нині Львів. обл. – 01. 01. 1945, с. Вербів, нині Бережан. р-ну) – священик, громадсько-культурний діяч. Почес. житель с. Вербів (від 2001, посм.). Закін. Львів. духов. семінарію (1897). Служив парохом у селах Лісники (1903, нині Бережан. р-ну) і Вербів (1904–45); від 1928 – декан. Ініціатор створення читальні “Просвіти”, відділ. т-ва “Сільського господаря”, кредит. т-ва “Хлібороб”, буд-ва у Вербові церкви Успіння Пресв. Діви Марії (1936–38, мур.), яке фінансував. Нар. дому в цьому селі подарував родинне ф-но. Від 1939 зазнав переслідувань рад. влади через відмову перейти у православ’я. 2001 останки К. перепоховали pobl. храму.

“Просвіти”, відділ. т-ва “Сільського господаря”, кредит. т-ва “Хлібороб”, буд-ва у Вербові церкви Успіння Пресв. Діви Марії (1936–38, мур.), яке фінансував. Нар. дому в цьому селі подарував родинне ф-но. Від 1939 зазнав переслідувань рад. влади через відмову перейти у православ’я. 2001 останки К. перепоховали pobl. храму.

Я. Павлів.

КУШНІР

Василь Михайлович (17. 09. 1893, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 25. 09. 1979, м. Вінніпег, Канада) – громадський і релігійний діяч, меценат. Королів. коронац. медаль (1953), Шевченків. медаль (1961, Канада), Медаль Папи Павла IV (1969). Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль (1906–13). Закін. духов. семінарію у м. Львів (1927), докторат із теології – в ун-ті м. Інсбрук (1929, Австрія). Рукопоклад. на священика 1927, служив у с. Добромірка, нині Збараз. р-ну. У м. Станіслав (нині Івано-Фр.) – проф. у духов. та в чол. учит. семінаріях (1930–34). Від 1934 – в Канаді (м. Вінніпег). Канцлер дієцезії, від 1957 – її ген. вікарій. Чл.-засн. КУК, його президент (1940–52, 1957–71; від 1957 – почес. президент), співорг-тор Панамерик. укр.

конференції (1947–67), Укр. допомог. фонду, Світ. конгресу вільних українців (президент – 1967, 1973, згодом – почес. чл.). Чл. Канад. ради (1961–64), Ради канад. громадянства (1964–67), Канад. ради нар. мист-ва (1966–69). Автор програм. промов, статей у періодиці, виступів на радіо “Свобода”. Пожертвував 10 тис. дол. на Шевченків. фундацію.

Б. Мельничук.

КУШНІР

Володимир (псевд. і крипт. – В. Ріншук; К-р, В.; – Р.; V; W. K. та ін.; 1881, с. Янчин, нині с. Іванівка Перемишлян. р-ну Львів. обл. – 25. 10. 1933, м. Прага, Чехія) – публіцист, журналіст, діяч культури. Навч. у г-зії в м. Березжани; чл. гуртка “Молода Україна”. Закін. Львів. ун-т. Орг-тор і керівник Бюро укр. преси (1907, м. Відень, Австрія). 1906–10 – співзасн. і ред. ж. “Ruthenische Revue” (згодом назва – “Ukrainische Rundschau” – “Український огляд”), з яким співпрац. В. Будзиновський, М. Кічура, М. Кордуба, З. Кузеля, С. Левицький, В. Стефанік, І. Франко та ін. Ред. г. “Діло” (1912, м. Львів), часописів “Буковина” і “Народний голос” (1913–14, м. Чернівці). Під час 1-ї світ. війни – ред. г. “Українська кореспонденція”, співроб. журналів “Воля” (1919), “На переломі” (1920, усі – м. Відень) та ін. Від 1923 – у м. Прага, очолював Спілку укр. письменників і журналістів у Чехії; викл. Вищого пед. ін-ту. Автор підручників із нім. мови, низки політ. есе, наук. розвідок, статей.

Я. Мазурак, Л. Щербак.

КУШНІР

Іван Васильович (монаше ім’я Йосиф; 01. 04. 1912, с. Ласківці, нині Теробовлян. р-ну – 24. 08. 1988, с. Вел. Гаї Терноп. р-ну, похов. у Ласківцях) – релігійний діяч, священик ЧСВВ, протоігумен. Д-р богослов’я. Навчався в г-зії при монастирі оо. Василян у м. Бучач, духов. семінарії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ); теол. студії закін. у закордон. катол. ун-тах. Після Львів. собору (1946) зазнав гонінь прокомун. влади. Заареш. (1948), засудж., перебував у сталін. концтаборах. Від 1958 – в с. Вел. Гаї.

Б. Головин, В. Дячун, Я. Стоцький.

КУШНІР

Ігор Богданович (09. 05. 1963, смт Козлів Козів. р-ну) – лікар, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради 2-х скликань (1998, 2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1986, нині ТДМУ). 1987–92 – гол. лікар амбулаторії у с. Шумляни, нині Підгаєц. р-ну. 1992–95 – заст. гол. лікаря з

лікув. роботи, від травня 1995 – гол. лікар Підгаєц. р-ну.

О. Дацко, І. Дем'янова.

КУШНІР

Мирослав Андрійович (псевдо “Луць”; 30. 03. 1922, с. Божиків, нині Бережан. р-ну – кін. грудня 1944 – поч. січня 1945, с. Дібча, обл. м. Синява, нині Польща) – поет, діяч ОУН і УПА. 1934–40 навчався у г-зії в м. Бережани. Від 1940 студіював у Львів. політехніці. Як чл. ОУН здійснив пропаганд. роботу на Закарпатті. Під час нім.-рад. війни прац. у Бережанах. 1943 провід ОУН скерував К. у м. Синява (повіт Ярослав, Польща); працював у земел. відділі й водночас у рефературі пропаганди ОУН. Коли К. із кількома повстанцями у криївці оточив загір НКДБ, підірвався гранатою. 4 зошити поезій (“Невигоєне серце”, 1941–43; “Стрічі”, 1943; “Синє місто”, 1944; “Ясенові брості”, 1944) К. зберегла Д. Вергун-Саєнко з м. Львів. До 50-річчя загибелі К. вийшла зб. його поезій “Слова із книги бою” (упор., вступ. слово – І. *Каллинець*; Л., 1994). Вірші К. опубл. в альманасі “Вітрила” (К, 1989), кн. “*Богославень*” (упоряд. Б. *Мельничук*, М. *Ониськів*; Т., 1994). 1997 знайдено особис. архів К., зокрема ще 3 зошити віршів, перекл. з П. Верлена, Й.-В. Гете, А. Міцкевича, А. Моруа та ін., нариси, статті, щоденник. записи. На приміщ. школи в с. Божиків відкр. (1996) пам’ят. табл. з барельєфом К., його іменем названо вулицю в Бережанах.

І. Дуда, Б. Мельничук.

КУШНІР

Михайло (23. 08. 1897, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 08. 04. 1988, США) – вчений, політичний діяч, мистецтвознавець, різьбяр. Д-р філософії (1950). Дійс. чл. НТШ. 1919–21 студіював у АМ у містах Відень (Австрія) та Мюнхен (Німеччина). 1918–19 – сотник-летун УГА, воював на Тернопільщині. Співорг-тор Укр. тасм. ун-ту в м. Львів. Чл. УВО (1922) та ОУН (1929). 1928–32 – відновив і очолив театр ім. І. Тобілевича, згодом – дир. сполуч. театрів ім. І. Тобілевича й Укр. театру (м. Львів), з якими гастролював на Тернопільщині. 1941–45 – кер. відділу культ. праці при Укр. центр. ком-ті, чл. військ. управи дивізії “*Галичина*”. Від 1947 – в США; 1960–70 – голова Центр. вих. ради СУМ, голова Асоц. діячів укр. культури (від 1965).

В. Дячун.

КУШНІР

Ольга Ярославівна (27. 08. 1957, м. Львів) – поетка, журналістка. Чл. НСПУ (1993). Закін.

ф-т журналістики Львів. ун-ту (1979, нині нац. ун-т). Працювала кор. багатотираж. г. ВО “*Електрон*” (м. Львів), від 1983 – ред. г. “*Будівельник*” (вид. – “*Тернопільбуд*”), пресекр. Терноп. край. орг-ції НРУ. Від 2000 – на журн.

роботі у Львові. Авторка виданих у Тернополі та Львові зб. поезій, зокрема “*Серце, скажи мені правду*” (1994), “*Ще горить запалена свіча*” (Л., 2001) та ін.

В. Дерій, В. Ханас.

КУШНІР

Юрій Лукич (21. 07. 1921, с. Вел. Плавуча, нині Козів. р-ну – 14. 08. 1990, США) – лікар, громадський діяч. Почес. грамота УЛТ Пн. Америки (1982).

1941 – учасник похід. груп ОУН в Україну. 1942 – кін. академ. г-зію у м. Львів, вступив там до мед. ін-ту. Від 1943 – в дивізії “*Галичина*”. Після капітуляції Німеччини – в таборі у м. Ріміні (Італія), де учасник хору “*Бурлака*” і табір. театру. Від 1947 – в Німеччині. Закін. мед. акад. у м. Дюссельдорф (1951). Того ж року емігр. до США (м. Нью-Йорк). Від 1952 – в Управі УЛТПА. Від 1953 – в хорі “*Думка*”, ред. його альманаху. 1955–58 продовжив дантист. студії в Нью-Йорк. ун-ті. Від 1959 провадив влас. практику в Нью-Йорку. 1963 переїхав до м. Йонкерс (шт. Нью-Йорк). 1959–60 – голова метрополітал. відділу УЛТПА (Нью-Йорк – Нью-Джерсі); згодом – його фінанс. референт, 1973–75 – голова Гол. управи УЛТПА. Ред. “*Лікарського вісника*”.

Д. Чубата.

КУШНІРЕНКО

Андрій Миколайович (17. 10. 1933, с. Великі Загайці, нині Шумс. р-ну) – хоровий диригент, композитор, фольклорист, педагог, громадський

діяч. Засл. діяч мист-в УРСР (1969). Нар. арт. УРСР (1973). Проф. (1994). Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1984), літ.-мист. премія ім. С. Воробкевича (1994). Чл. НСКУ (1997), чл.-кор. АМ України (1997). Ордени Труд. черв. прапора (1971), “За заслуги” 3 ступ. (1999). Голова об’єдн. композиторів Буковини. Депутат Чернів. обл. ради кількох скликань. Почес. громадянин м. Чернівці (2003). Закін. Кременец. ЗОШ № 3, у м. Львів: муз.-пед. уч-ще (1957) та консерваторію (1962, нині муз. акад.). Від 1962 – худож. кер. та гол. диригент Буковин. ансамблю пісні й танцю України (м. Чернівці), який під кер. К. отримав звання заслуженого (1969). Засн. і кер. каф. музики в Чернів. ун-ті (від 1992, нині нац. ун-т). Виступав із ансамблем за кордоном, на Тернопільщині (зокрема 21 травня 1993 в обл. філармонії, у родин. селі та ін.). Проводив семінари для хор. диригентів у Канаді (1983, 1986). Автор муз. творів, зокрема одноакт. опери “Буковинська весна”, кантати на сл. К. “Молюсь за тебе, Україно”, вокал.-хореогр. композицій “Щедрий вечір, добрий вечір”, “Весна-красна”, “Обжинки”, пісень, вокал. та інструмент. творів. Записав понад 1000 нар. пісень та інструмент. мелодій, більше 100 з них обробив для хору й оркестру. Вийшли 10 грамплатівок із творами К. Автор наук. музикозн. праць. Упоряд. та ред. 9 муз. зб.: “Буковинський розмай” (1971), “Співає Буковина” (1972), “Українські народні пісні в обробці А. Кушніренка” (1974), “С. Воробкевич. Хорові твори без супроводу” (1996, 2003 – 2-вип.) та ін.

Л. Левенець, Б. Мельничук (м. Чернівці), Г. Чернихівський.

КУШНІРИК

Віталій Богданович (12. 09. 1968, м. Верещагіно Перм. обл., нині РФ) – спортсмен, тренер, фахівець у галузі спорту (бойове карате). М. сп. з рукопаш. бою (1988), володар чор. поясу (1994), 1-й в Україні, 2-й у світі отримав 5 дан із бой. карате (2004). Закін. Терноп. СП № 4 (1985), навч. у Харків. ін-ті інж. комунал. буд-ва (нині акад. міськ. госп-ва). Переможець і призер багатьох всеукр. та міжнар. змагань: чем-

піон Білорус. військ. округу (1988), чемпіон всесоюз. турніру з рукопаш. бою (1990, м. Свердловськ, нині Єкатеринбург, РФ), чемпіон Укр. нац. асоц. кіокушин-карате (1991). Від 1991 – чл. нац. зб. України з кіокушин-карате. Від 1993 – орг-тор і кер. СК “Воля” при спорт. комплексі “Текстильник” (м. Тернопіль). 1996–99 – ст. тренер ДЮСШ № 1 зі схід. бой. мист-в. Виховав понад 20 чемпіонів. Кер. відділ. бой. карате у містах Белград (Сербія), Москва (РФ), Рига (Латвія). Від 2004 – тех. дир. Міжнар. союзу бой. карате (IUKKK).

В. Фроленков.

КУШНІРИК

Мирослав Мар’янович (01. 05. 1958, с. Шульганівка Чортків. р-ну) – музикант, педагог. Закін. муз. школу в м. Чортків (1975), муз. уч-ще у м. Тернопіль (1981), консерваторію в м. Одеса (1986). Від 1985 – у Терноп. муз. уч-щі: викл. відділу духових і ударних інструментів, від 1989 – худож. кер. та диригент духов. оркестру уч-ща. Гол. диригент обл. марш-парадів духових оркестрів, учасник концерт. програм.

Б. Савак.

КУШНІРУК

Зіна Антонівна (05. 01. 1962, с. Вел. Вікнини Збараз. р-ну) – журналістка. Засл. журналіст України (2003). Медаль “Несторлітописець” (2001, всеукр. конкурс регіон. засобів мас. інформації). Переможець творч. конкурсу “Журналіст року” за 2001–02 (2002, обидва – м. Київ). Закін. філол. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1983, нині ТНПУ). 1984–95 – в ред. обл. г. “Вільне життя”. Від 1995 – оглядач, зав. відділу ред. г. “Свобода”, ведуча сторінки

“Гніздечко”. Влас. кор. мед. г. України “Ваше здоров’я”. Автор числ. публікацій у всеукр. виданнях.

Г. Грешук.

КУШНІРЮК

Сергій Георгійович (1956, м. Чортків) – спортсмен (гандбол), тренер. Засл. м. спорту. Олімп. чемпіон (1976), сріб. призер Олімп. ігор із гандболу (1980). Рекордсмен за к-стю проведених у зб. команді СРСР матчів (249). Чемпіон Світу і Європи, володар кубка ЄГФ. Проживає в м. Київ; ст. тренер чол. зб. команди України з гандболу, нач. відділу гандболу Держ. ком-ту України з питань фіз. культури і спорту.

Лит.: Ігнатенко В., Гунтік Г. Спортивні постаті Тернопілля. – Т., 2003.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

КУШПЕРУК

Анатолій Зіновійович (13. 01. 1955, с. Привільне Баштан. р-ну Микол. обл.) – правник. Закін. у м. Львів МПТУ № 1 (1972) та юрид. ф-т ун-ту (1984, нині нац. ун-т). Працював: слюсарем на Терноп. комбайн. з-ді (1975–79), стажистом Радян. і Червоноарм. (нині Франків. та Личаків.) рай. судів у Львові (1984–85), нар. суддею останнього (1985–87); ст., згодом провід. консультант упр. юстиції Терноп. ОДА (1987–93). Від 1993 – заст., 2003 – 1-й заст. нач. Терноп. обл. упр. юстиції.

В. Фроленков.

КУЩ

Віктор Максимович (10 (22). 11. 1878, м. Сімферополь, нині АР Крим – 21. 11. 1942, м. Варшава, Польща) – військовик, генерал-хорунжий Армії УНР (1920). Закін. акад. Ген.

штабу рос. армії в м. Петербург (нині Санкт-Петербург, РФ). 1916 – 1-а пол. 1917 воював на Тернопільщині в 4-у Сибір. корпусі Пд.-Зх. фронту. В травні–червні 1919 – нач. штабу *Запоріз. групи Армії УНР*, яка з р-ну Кременець–Почаїв наступала проти більшов. військ у напрямку на м. Проскурів (нині Хмельницький). Від березня 1920 – нач. мобілізац. відділу Генштабу Армії УНР (замінив на цьому посту загиблого Є. Мешковського). У листопаді того ж року інтерн. біля м-ка, нині смт Підволочиськ. Співорг-тор Укр. воєн.-істор. т-ва в Польщі, гол. ред. ж. “Табір” (1923–39).

П. Гуцал.

КУЩІЄНКО

Павло Максимович (25. 02. 1923, м. Охтирка, нині Сум. обл. – 25. 08. 2004, м. Тернопіль) – актор. Закін. школу фабр.-завод. навчання. Концертував на фронтах нім.-рад. війни із Прикордон. ансамблем пісні й танцю (1943–44). Працював у Охтир. театрі. 1945 перевед. разом із трупкою цього театру на Тернопільщину. Працював у драм. театрі в м. Чортків, від вересня 1946 – в Терноп. муз.-драм. театрі. Зіграв понад 200 ролей, переважно комед. і гострохарактерних, серед них Сашко (“Веселка” М. Зарудного), Дмитрик (“Ой не ходи, Грицю...” М. Старицького), Андрій (“Як сходило сонце” І. Микитенка), Петро (“Дівчина з легенди” Л. Забашти), дід Ничипір (“Весілля в Малинівці” Л. Ювіда, О. Рябова) та ін.

І. Дем’янова, М. Маслій.

ЛАБАТІЙ

Петро Данилович (01. 04. 1949, с. Мшанець Тереховлян. р-ну) – співак (тенор). Засл. арт. УРСР (1983). Закін.

відділ. хор. диригування Тереховлян. культ.-освіт. уч-ща (1967, нині вище уч-ще культури). Працював зав. клубом у с. Підгайчики Тереховлян. р-ну. 1968–73 навчався на вокал. ф-ті Львів. консерваторії (нині муз. акад.). 1973–74

– соліст-вокаліст оркестру Львів. вищого військ.-політ. уч-ща (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1975 – соліст Донец. академ. театру опери і балету. Партії: Ленський (“Свєгеній Онегін” П. Чайковського, Герцог (“Ріголетто” Дж. Верді), Пінкертон (“Чіо-Чіо-сан” Дж. Пуччіні), Андрій (“Катерина” М. Аркаса).

Л. Щербак.

ЛАБАЩУК

Михайло Степанович (16. 07. 1956, м. Осінники Кемеров. обл., нині РФ) – мовознавець, перекладач. Д-р філол. н. (2000). Закін. філол. ф-т Київ. ун-ту (1984, нині нац. ун-т). Від 1984 – викл., 1994 – доц. Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 2002 – проф. ун-ту в м. Лодзь (Польща). Сфера наук. досліджень – лінгвіст. аналіз текстів, психолінгвістика, полоністика, творчість *К. Айдукевича*, *А. Брюкнера*, *М. Завірського*, *Г. Сенкевича*. Автор бл. 80 наук. праць.

С. Ткачов, В. Ханас.

ЛАБІНСЬКА

Перігріна Євгенівна (21. 04. 1931, м. Броди Львів. обл.) – архітектор. Чл. НСАУ (1971). Закін.

інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1956, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1957 – арх., гол. арх. у проєкт. ін-тах у м. Тернопіль. Автор проєктів лікарні у м. Чортків (1961), житл. масиву “Дружба” (1963–67), забудови вул. Львівської (1965) та Бережанської (1968), мікрорайонів №№ 2, 9, пед. ін-ту (1977, нині ТНПУ), 3-ї міськ. лікарні (1981–82), 2-ї міськ. лікарні (1985) у м. Тернопіль (1968–72), мікрорайону в м. Кременець (1970–79).

І. Дем’янова, І. Дуда.

ЛАБУНЬКА

Мирослав Олексійович (23. 03. 1927, с. Котів, нині Бережан. р-ну – 02. 12. 2003, м. Філадельфія, США) – історик, громадський, науковий і церковний діяч, бібліотекар. Орден св. Григорія Великого (1998). Професор. Навчався в г-зії (1941–44) у м. Бережани та укр. г-зії у м. Траунштайн (Німеччина), у семінаріях УГКЦ у м. Гіршберг (1946–48, Німеччина) та м. Кулемборг (1949–50, Голландія). Студював право в ун-ті м. Мюнхен (1950–51, Німеччина), історію – в Лювен. ун-ті (1951–55, Бельгія), бібліот. науки – в Колумбій. ун-ті (1956–58, м. Нью-Йорк, США), докторат з історії Сх. та Зх. Європи. Чл. Пласту (співзасн. куреня “Орден Хрестоносців”) та Юнацтва ОУН. Діяльний у Т-ві укр. студіюючої молоді ім. М. Міхновського, студент. громадах, т-ві “Обнова”, УГВР, Укр. брат. союзи, Укр. патріарх. т-ві у США, Укр. патріарх. світ. об’єдн. (від 1989 – заст. голови) та ін.; заст. дир. філії УКУ в Філадельфії, голова осередку НТШ у цьому ж місті і заст. дир. філос.-істор. секції НТШ (від 1993). 1956–65 прац. у б-ці Колумбій. ун-ту, 1965–93 – викл. історії (доц., проф.) у Ля Саль ун-ті (Філадельфія). 1993–95 – декан філос. ф-ту

УВУ (м. Мюнхен), згодом – його ректор. Автор наук. праць, ред. числ. книг.

Б. Мельничук.

ЛАВНІ СУДИ

– державна установа, процес судочинства, що функціонував у Речі Посполитій, у т. ч. на території Тернопільщини, котра належала до Польщі. Чинні від 17 до 2-ї пол. 19 ст. в містах і м-ках, що мали *магдебур. право*. Із представників замож. міськ. верхівки обирали 7–13 т. зв. “лавників”. Очолювали Л. с. війти і солтиси (у т. зв. “міських” селах). Л. с. розглядали цивіль. й кримін. справи, від 18 ст. – переважно дрібні майнові.

І. Потій.

ЛАВРЕНІОК

Венедикт Антонович (12. 12. 1933, с. Мізюринці, нині Шумс. р-ну) – музесзнавець, етно-

граф, фольклорист, громадський та культурно-освітній діяч. Чл. НТШ. Орден “Знак пошани” (1983), диплом ВДНГ УРСР за музей. роботу (1984). Засл. прац. культури України (1993); премія ім. Д. Яворницького (1997); засн. та голова Терноп. обл. орг-ції

ВУСК (1991). Закін. Терехівлян. технікум підготовки культ.-освіт. працівників (1962, нині вище уч-ще культури), істор. ф-т Луц. пед. ін-ту (1970, нині Волин. ун-т). Працював зав. рай. відділу культури в с. Вел. Дедеркали, нині Шумс. р-ну, згодом у м. Кременець: дир. рай. Буд. культури, дир. краєзн. музею. 1976–2003 – дир. ТОКМ, кер. автор. колективу з формування його експозиції (1982). Ініціатор створення 15 держ. музеїв, у т. ч. картин. галереї (1978, нині ТОХМ), Бережан., Чортків., Зборів., Гусятин. краєзн. та мемор. музеїв *Леся Курбаса* (с. Ст. Скалат Підволочис. р-ну), *У. Самчука* (с. Тилявка Шумс. р-ну), музею “Зборівська битва” (м. Зборів). Автор кн. “Храм у дзеркалі ріки. Нотатки музейника” (2000), “Мізюринецьке перевесло” (2002), зб. поезій “Запізнілі строфи” (2004); співавт. путівників “Тернопільський краєзнавчий музей”, “Тернопільщина туристська” (обидва – 1983), “Музеї Тернопільщини” (1989), “Тернопільський обласний краєзнав-

чий музей” (1998). Краєзн. статті й нариси опубл. у ж. “Дзвін”, “Народна творчість та етнологія”, “Тернопіль”, “Україна”, щорічн. “Тернопілля”, наук. зб. та періодиці. Ред. музей. видань.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліографічний список. – Т., 2002.

Я. Гайдукевич, Б. Савак.

ЛАВРИКІВЦІ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Зарудян. сільраді. Розташ. на березі р. Мала Стрипа, за 5 км від райцентру й 7 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 130 осіб (2001). За рад. часів разом із с. Озерянка належало до с. Заруддя. Є “фігура” Матері Божої. Встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини.

В. Уніят.

ЛАВРИЧЕНКО

Яків (02. 04. 1901, с. Попівці, нині Кременец. р-ну – 15. 09. 1984, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч. 1930-і навчався в Укр. робітн. ун-ті при Укр. ін-ті громадознавства (м. Прага, Чехія). Співорг-тор читальні “Просвіти” у рідн. селі (1932). Працював у Кременец. союзі кооператив (1928–34), повіт. філії “Просвіти”, Укр. банку в м. Почаїв. 1938 емігр. до Парагваю; до 1941 – в Контрол. комісії Центр. т-ва “Просвіта” в м. Енкарнасьйон. Згодом виїхав до Аргентини. 1946–47 – адміністратор г. “Українське слово” (м. Буенос-Айрес), співзасн. парафії св. Покрови в Буенос-Айресі (1946). 1948–52 – голова проводу філії т-ва “Просвіта” в м. Доскуд. Заст. голови Легіону С. Петлюри, секр. Гол. ради укр. центр. репрезентації, співзасн. Т-ва сприяння УНРаді, співпрац. з Ін-том дослідів Волині у Вінніпезі. Автор публікацій в укр. часописах Аргентини, Канади, Німеччини, США, Франції та м. Львів.

І. Гаврильцьо.

ЛАВРІВСЬКА

Ірина-Ольга (18. 10. 1918, м. Бережани – 24. 12. 2002, США) – письменниця, актриса, радіожурналістка. Чл. Асоц. укр. акторів Америки. Медаль св. Михаїла Братства 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії. Навчалася у г-зії в м. Бережани, у Львові – в Школі закордон. торгівлі та драм. школі у консерваторії (1938–39, нині муз. акад.). Працювала в Укр. держ. пересув. театрі в м. Бережани (травень 1940 – червень 1941), з яким гастролювала в Галичині й Волині, опер. театрі у Львові (1940–41), згодом – у театр.-концерт. колективі “Веселий Львів” (м. Львів, від 1944 – м. Мюнхен, Німеччина).

1945–49 – актриса Укр. театру “Камерна сцена” у Німеччині. Згодом – у США; грала в театрі “Нова камерна сцена”. 1949–67 на радіо м. Буффало під псевд. “тета Ірена” вела щонеділ. передачі для дітей; записала 3 звукоальбоми; 1-а премія за оповідання “Друзі” на літ. конкурсі Світ. федерації укр. жінок, 1972. Автор зб. оповідань “Перший козак в Америці” (1975, м. Торонто, Канада; перевид. 1995 у Львові), спогадів “Веселий Львів” у дивізії”, понад 100 оповідань для дітей. 1990 із чол. хором “Бурлака” з м. Торонто (Канада) перебувала в Україні, в т. ч. у містах Тернопіль і Бережани.

Я. Мазурак, Б. Мельничук.

ЛАВРІВСЬКИЙ

Юліан Григорович (1821, с. Мшана, нині Кроснян. пов., Польща – 05. 05. 1873, м. Львів) – громадсько-політичний діяч. У Львові: чл. Рус. собору (1848), співзасн. т-ва “Руська бесіда” та укр. театру при ньому (1864), голова т-ва “Прогресивіта” (1870–73). Не раз перебував на Тернопільщині. Як депутат *Галиц. сейму* (від 1861) і його маршалок (від 1869) виступив із проектом укр.-польс. угоди, що передбачала розширення сфери використання укр. мови в системі галиц. адміністрації, припинення колонізацій початк. шкільництва, фінансування з край. бюджету укр. театру, створ. в г-зіях, зокрема в містах Тернопіль і Бережани, укр. паралел. класів тощо; проект відхилила польс. більшість сейму.

І. Дем’янова.

ЛАВРОНЕНКО

Іван Васильович (09. 02. 1922, м. Кривий Ріг, нині Дніпроп. обл. – 06. 06. 1944, с. Антонів, нині Чортків. р-ну, похов. у м. Чортків) – військовий льотчик. Герой Рад. Союзу (1944, посм.). Ордени Леніна, Черв. прапора, Вітчизн. війни 1 ступ., Черв. зірки. Учасник Проскурів.-Чернів. операції, боїв за Тернопільщину; ст. лейтенант, заст. ком-ра винищ. авіаполку. У Чорткові одна з вулиць названа його ім’ям.

Б. Хаварівський, Н. Халупа.

ЛАГОДІНСЬКИЙ

Микола Гнатович (28. 10. 1866, с. Доброводи, нині Монастирис. р-ну – 12. 05. 1919, м-ко,

нині смт Ділятин Надвірнян. р-ну Івано-Фр. обл.) – адвокат, громадсько-політичний діяч. Д-р права. Закін. г-зію в м. Золочів (нині Львів. обл.), правн. ф-т Львів. ун-ту. Працював адвокатом на Львівщині, в м-ку Ділятин, де відкрив адвокат. контору; співзасн. читальні “Прогресивіти”, т-в “Сільський господар”, “Бесіда” і “Руська каса”, осередків УСС. 1908–18 – посол австр.-угор. парламенту, одночасно віцепрезидент укр. парламент. клубу, чл. гол. управи, від 1910 – голова Укр. радикал. партії. Депутат *Галиц. сейму* (1913–18). Чл. Гол. Укр. Ради (1914), Заг. Укр. ради (1915), УНРади ЗУНР (1918–19).

С. Гасай, Р. Матейко.

ЛАГОШНЯК

Василь (1920, с. Мозолівка, нині Підгаєц. р-ну – 05. 09. 1999, США) – підприємець, громадський діяч. Студіював у торг. школі у м. Львів, згодом – в учит. семінарії у м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Воював у дивізії “*Галичина*”. Після закін. війни здобув диплом інж.-економіста в м. Мюнхен (Німеччина). Емігр. до США (м. Клівленд), започатк. власне підпр-во. Діяльний у громад. орг-ціях, зокрема Фонді катедр українознавства шт. Огайо; меценат Укр. наук. центру Гарвард. ун-ту (США). Автор публікацій у пресі.

Б. Волинський, Л. Щербак.

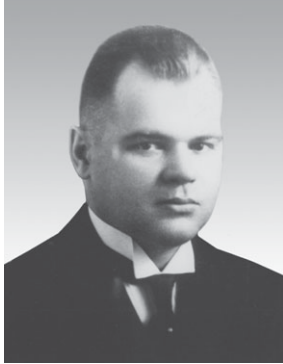
ЛАДА

– слов’янська богиня вірного подружнього життя, любові, веселощів, щастя, весни, весняної оранки й сівби. В чес. хроніці 1202 рим. богиня Венера пояснена словом “Лада”. Л. поклонялися ще у 17 ст., їй приносили жертву квітами, живими птахами, медом та ягодами. Це одна з 2-х жін. богинь у пантеоні *Збруц. ідола* – зображ. як богиня з кільцем. Л. і Маком (Мокош), богиню, яка тримає в руці ріг достатку, вчені трактують як 2-х гол. богинь-рожаниць, котрі супроводж. першобога Рода, яким, ймовірно, і є Збруц. ідол.

М. Ягодницька.

ЛАДАН

Павло Степанович (псевд. – Недобитий; 29. 02. 1892, с. Улашківці, нині Чортків. р-ну – 27. 04. 1933, м. Львів) – громадсько-політичний діяч, журналіст. Закін. г-зію в м. Бучач. 1910 емігр. до Канади; працював у емігр. г. “Робочий народ”. Від 1915 – в США. Секр. бюро Укр. федерації соціаліст. партії Америки, ред. г. “Робітник”. 1919–20 – голова Укр. федерації КП США, орг-тор г. “Комуністичний світ”. За рев. діяльність засудж. на 5 р. ув’язнення. Пере-

брався до Європи, вступив у КПЗУ. 1921–23 прац. у Закордон. бюро допомоги КПЗУ в містах Відень (Австрія), Прага (Чехія), Берлін (Німеччина). Від 1922 – ред. ж. “Наш стяг” і “Наша правда”, співред. укр.-амер. вид-ва “Космос” (1923, Берлін). Від

1924 – чл. ЦК КПЗУ, її представник у польсь. секції Комінтерну. 1926–30 вів пропаганд. роботу серед укр. емігрантів США й Канади. Від 1930 – у секретаріаті ЦК КПЗУ, ред. ж. “Наша правда”. Репресований.

Н. Халуна.

ЛАДІКА

Дмитро Теодорович (14. 08. 1889, с. Домаморич, нині Терноп. р-ну – 13. 02. 1945, м. Дрезден, Німеччина) – політичний і громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Тернопіль (1901–09). Воював в УГА (чотар). Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту. Мав адвокат. контору в Тернополі. Діяч УВО, від 1922 очолив військ. округу “Тернопіль”. Від 1924 – чл. управи “Просвіти”. Спів-орг-тор і голова відділу УСРП у Тернополі (1929); посол до польсь. сейму (м. Варшава) від цієї партії. Діяльний в укр. т-вах “Рідна школа”, “Робітнича громада”, молодіж. орг-ції “Каменярі”, кооперативі “Подільська пасічна спілка” (чл. надзир. ради) та ін. 1944 емігр. до Німеччини. Трагічно загинув під час бомбардування.

Р. Ладика.

ЛАДІКА

Роман Богданович (31. 08. 1950, м. Тернопіль) – вчений у галузі фізики, літератор, перекладач. Канд. фіз.-матем. н. (1986), доц. (1996). Закін. Львів. ун-т (1972, нині нац. ун-т). Від 1986 – у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): ст. викл., доц. каф. мед. інформатики та фізики. Досліджує проблеми медичної теплометрії та нелінійної термоелектрики. Пере-

кладає тв. рос. і польсь. поетів. Автор понад 50 наук. праць, зб. поезій “Ловлю свої надії” (1997), “Тріолети” (2002), кн. перекладів із рос. тв. Ф. Тютчева “Любов остання” (2004).

І. Дем’янова.

ЛАДІЧИН

– село у Тербовлянському районі. Центр сільради. Назва походить, найімовірн., від імені богині весни і молодості Лади. За легендами, тут був гол. її храм. Розташ. на березі р. Нішла (Водава), за 16 км від райцентру й 7 км від найбл. залізн. ст. Микулинці–Струсів. Насел. 1208 осіб (2001). Історія Л. започатк. від 8 ст., коли він був прикордон. городищем Тербовел. княз-ва. 14–15 ст. Л. згадане як важл. оборон. пункт і, очевидно, до 16 ст. мав міськ. статус. Від 1564 зафіксоване як село. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Січ”, “Сокіл” та ін. т-ва, Братство тверезості. Є церква Різдва Пресв. Богородиці (1815, мур.), “фігура” Матері Божої на честь засн. Братства тверезості (1875). Спорудж. пам’ятник полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1970), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могила Борцям за волю України. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, 4 торг. заклади. У Л. народ. д-р мед. н., проф. *С. Вадзюк*, громад. діяч, співак *П. Куревич*, реліг. діяч *О. Світенький*, військовик *О. Станимир*. Побл. Л. виявлено археол. пам’ятки скіф. часу і давньорус. культури. Є сірчані джерела.

О. Клименко, В. Уніят.

ЛАЗАР

(в миру – Швець Ростислав Пилипович; 22. 04. 1939, с. Комарин Кременец. р-ну) – релігійний діяч, священник УПЦ МП. Канд. богослов’я (1968). Ордени: Дружби народів, св. Рівноапостол. кн. Володимира 2 ступ., Сергія Радонезького 2 і 3 ступ., святих Антонія і Феодосія Печерських. Після закін. школи – послушник у Свято-Успен. Почаїв. лаврі, згодом – в Успен. Жировиц. монастирі (нині Білорусь). Навчався в духов. семінаріях у містах Мінськ (1957–58, Білорусь), Одеса (1961–64), духов. акад. у містах Ленінград (1968, нині Санкт-Петербург) і Москва (1971, обидва – нині РФ). 1975–80 – священник, протоієрей Аргентин. єпархії, єпископ Аргентин. та Південноамер., Патріарший екзарх Центр. і Пд. Америки. 1980 – архимандрит Свято-Успен. Почаїв. лаври. Архієпископ: Івано-Фр. та Коломий. (1985–89), Терноп. і Кременец. (1989–91), Одес. та Ізмайл. (1991–92), від 1992 – Сімфероп. і Кримський.

В. Ханас.

ЛАЗАР

Михайло Павлович (01. 11. 1948, с. Торське, нині Заліщиц. р-ну) – господарник, громадський діяч. Засл.

прац. сфери послуг України (1998). Депутат Терноп. обл. ради 2-х скликань (від 1998). Закін. Київ. торг.-екон. ін-т (нині торг.-екон. ун-т). Від 1967 – працівник Тор. сільс. спожив. т-ва, згодом – на кер. посадах у структур. підрозділах Заліщиц. рай. спожив. т-ва, від 1982 – його керівник. Від 1998 – голова правління *Терноп. обл. споживспілки*.

В. Фроленков.

ЛАЗАРЄВСЬКИЙ

Сергій Володимирович (10. 02. 1958, с. Плесецьке Васильків. р-ну Київ. обл. – 09. 12. 2000, м. Тернопіль) – педагог. Д-р філософії (2000), канд. пед. н. (1990), “Людина року-97” (Тернопіль). Закін. біол. ф-т Київ. пед. ін-ту (1980, нині нац. пед. ун-т), працював у м. Київ у школах, НДІ педагогіки та Ін-ті зоології АН України.

Ліквідатор аварії на ЧАЕС (1988). Від 1991 – в Тернополі: проректор з навч. роботи вищого пед. коледжу; ректор експеримент. ін-ту пед. освіти (1996–2000).

В. Буяр.

ЛАЗАРЕНКО

Віталій Іванович (04. 01. 1950, с. Терешівці Хмельн. р-ну однойм. обл.) – літератор, самодіяльний композитор і художник. Засл. прац. культури АР Крим. Від 1997 підтримує постій. зв’язок із Тернополем: творчі зустрічі та репрезентації пісен. доробків, виступи на “Радіо Тернопіль”, співпраця з терноп. поетами та вид-вом “Джура”. Автор понад 10 зб. пісень.

В. Дерій.

ЛАЗАРІВКА

– село у Монастириському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Низьколизи. Розташ. за 12 км від райцентру і 22 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 502 особи (2001). Перша писем. згадка – 1578. Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Миколая (1812, дерев.) Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (відновл. 1990), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. Побл. Л. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту.

М. Броніцький, Б. Мельничук.

ЛАЗАРКЕВИЧ-КРУК

Мирслава (після 1930, м. Монастирська) – співачка (меццо-сопрано). Під час 2-ї світ. війни виїхала до Німеччини. Закін. г-зю (Баварія), Мічиган. ун-т (США). Мист-во і вокал вивчала приватно, укр. мову студіювала у письменника *Є. Маланюка*. На концертах виконувала солоспіви з опер “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, “Тарас Бульба” *М. Лисенка*, нар. твори, пісні сучас. композиторів. Фінансово допомагала СУМ та ін. нац. т-вам. Автор оповідань із життя емігрантів, у т. ч. опубл. в Україні. 1992 виступала на Спів. полі м. Тернопіль, у Монастириськах – на концерті до 150-річчя від дня нар. *М. Лисенка*.

Ю. Болюх, Б. Мельничук.

ЛАЗАРУК

Мирослав Ярославович (13. 10. 1956, с. Королівка, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.) – поет. Чл. НСПУ (1995). Обл. літ.-мист. премії (1993, 1997, м. Чернівці). Закін. Львів. ун-т. (нині нац. ун-т) Працював у пресі, нач. упр. культури і мист-ва Чернів. ОДА. Нині – гол. ред. “Буковинського журналу”. Автор зб. поезій та книг прози, статей, рецензій. Не раз бував на Тернопільщині, зокрема учасник всеукр. свят літ-ри “Юність України” (1995), “Дністрове перевесло” (1999), “Тернове поле” (2000), Терноп. книжк. форуму (2004); співпрац. із ДАГО.

В. Барна, В. Фроленков.

ЛАЗАРЧУК

Андроник Григорович (15. 01. 1870, с. Уховецьк, нині Ковел. р-ну Волин. обл. – 06. 09. 1934, м. Борзна, нині Черніг. обл.) – живописець, педагог. Батько *І. Лазарчука*. 1889–95 студював в АМ у м. Санкт-Петербург (нині РФ). Працював у іконопис. майстерні *Почаїв. лаври*

(1886–89), згодом – у Лавр. школі (1897–99). Розписав Троїц. собор і Печер. церкву лаври. 1904–13 – вчитель малювання в учит. семінарії у с. Дедеркали (нині с. Вел. Дедеркали Шумс. р-ну), 1914–15 – у комерц. уч-щі в м. Кременець (на честь Л. 1988 тут встановл. мемор. таблицю). Викладав малювання і креслення в г-зіях та уч-щах міст Ковель (нині Волин. обл.), Конотоп (нині Сум. обл.) й ін. Від 1915 – у м. Борзна, де 1919 очолював худож. курси, 1922 – ініціатор створ. краєзн. музею (завідуючий 1922–25). Підтримував друж. стосунки з Оленою Пчілкою, ілюстрував її книги. Жанр. картини “За читанням листа” (бл. 1888), “Родинна група”, “В селянській хаті”, портрет Т. Шевченка та ін. зберіг. у Нац. музеї укр. мист-ва (м. Київ); ряд мист. тв. Л., біогр. матеріалів – у *Кременець. краєзн. музеї*, де 1996 експонували 65 його робіт.

І. Дуда, Г. Моліцька, Г. Чернихівський.

ЛАЗАРЧУК

Іполит Андроникович (13 (26). 08. 1903, м-ко Почаїв, нині м. Кременець, р-ну – 23. 02. 1979, м. Київ) – художник кіно, мультиплікатор. Син *А. Лазарчука*. Засл. діяч мист-в УРСР (1967). Ордени Черв. зірки, Вітчизн. війни, “Знак пошани”, медалі СРСР. Закін. г-зію та проф.-тех. школу в м. Борзна (нині Черніг. обл.). 1919–24 – худ.-декоратор й актор у театрі при Борзнян. рай. відділі нар. освіти. 1924–30 навчався у Київ. худож. ін-ті (нині Акад. образотвор. мист-ва і арх-ри), водночас – худ. у клубі військ. шпиталю. Співорг-тор укр. мультиплікації; від 1930 – худ.-мультиплікатор, від 1936 – реж.-постановник мульт. фільмів на Київ. кінофабриці худож. фільмів. Згодом працював на Київ. студії хронік. і навч.-тех. фільмів, реж.-постановник на кіно-студії навч. фільмів. Учасник нім.-рад. війни, у т. ч. воював на Тернопільщині. Автор мульт. фільмів “Зарозуміле курча” (1936), “Лісова угода” (співавт., 1937; 1-й в Україні – кольор.), “Папанінці” (1938), “Пригоди Перця” (1961), “П’яні вовки” (1962, обидва співавт.), “Золоте яєчко” (1963), “Мишка плюс Машка” (1964), “Життя навпіл” (1965) та ін.; створив 20 наук.-популяр. та хронік.-докум. фільмів (1946–59).

І. Дуда, П. Медведик, Б. Пиндус.

ЛАЗАРЧУК

Юрій Васильович (27. 09. 1962, смт Млинів Рівнен. обл.) – лікар. Чл. УЛТ (1991), Всеукр. асоц. спорт. травми (1999). Закін. Терноп. мед. ін-т (1987, нині ТДМУ). Працював ортопедом-травматологом у центр. рай. лікарні м. Остріг

Рівнен. обл. Від 1991 – в Терноп. міськ. лікарні № 3: ортопед-травматолог, від 2001 – зав. ортопед.-травматол. відділенням. Автор наук. праць, у т. ч. опублікованих за кордоном.

Х. Весна.

ЛАЗЕЧКО

Михайло (1891, с. Кобиловолоки, нині Теребовлян. р-ну – 1952, м. Вінніпег, Канада) – педагог, фармацевт. Від 1912 – в Канаді. Навчався у вчит. семінарії в м. Брендон, учитель у пров. Саскачеван. Ректор Ін-ту ім. П. Могили у Вінніпезі (1917). 1918–22 студіював фармацію у Манітоб. ун-ті (хімік-аптекарь). Перший у Канаді – кваліфікований аптекарь-українець (магістр фармації). Фінансово допомагав укр. студентам у Європі.

І. Мельничук.

ЛАЗО

Сергій Васильович (26. 07. 1953, м. Житомир) – поет, драматург, автор-виконавець пісень, режисер, продюсер. Чл. НСПУ (2005). Лауреат всеукр. фестивалів і конкурсів “Шлягер” (1999) та “Пісенний вернісаж”. Закін. філол. ф-т Житомир. пед. ін-ту (1974, нині пед. ун-т). Працював учителем у Житомир. обл., від 1977 – учитель Баворів. СШ Терноп. р-ну. Від 1983 – в Тернополі: лектор, реж. мас. заходів ПК “Октябрь” (нині “Березілля”), від 1989 – дир. молодіж. центру “Лідер”, дир. центру “Мальви”, нині – президент концерт.-естрад. продюсер. агенції “Лідер”. Автор зб. поезій “Динамит” (1992), “Ти подобаєшся мені” (2003) та ін., компакт-дисків, кн. драматургії “Ми так любили The Beatles” (2003), пісень.

В. Барна.

ЛАЗОРКО

Йосафат Васильович (27. 12. 1930, с. Бабинці, нині Борщів. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Навчався в США у с. Гермаківка Борщів. р-ну, звідки виключили за зв’язки з націоналіст. підпіллям. Під час нім.-рад. війни – у молодіж. орг-ції “Орли”. Від 1945 – розвідник і зв’язковий рай. провідника ОУН “Нечая” – М. Лукія. Чл. ОУН (1948). Від 1950 – у підпіллі: в групі “Нечая”, влітку 1951 – на сх. теренах України. 1952 заарешт.; засудж. на 25 р. таборів. До 1956 відбу-

вав покарання у м. Норильськ (нині РФ), прац. на вугіл. шахтах в Іркут. і Кемеров. обл. (нині РФ), тут закін. шк. робіт. молоді (1961). 1957 звільн. Від 1961 – в Україні; студіював іноз. мови в Чернів. та Львів. ун-тах (закін. 1967, нині нац. ун-ти). 1964–81 – вчителював у с. Бабинці Борщів. р-ну, 1981–91 – у селах Тилявка і Бриків (обидва – Шумс. р-ну). Голова рай. “Просвіти” (від 1993; почес. чл. т-ва), від 1996 – у рай. орг-ції Спілки політв’язнів і репресованих. Чл. КУН і Братства вояків ОУН і УПА “Лисоня”. Автор кн. спогадів про участь у підпіл. боротьбі ОУН на Борщівщині й Шумщині та у Сх. Україні (1996) і кн. “Ви жертвою впали” (2003, обидві – Т.).

Б. Головин, І. Фарина.

ЛАМПЕКА

Ростислав Дмитрович (27. 03. 1957, с. Білозірка Лановец. р-ну) – вчений у галузі хімії. Брат *Я. Лампеки*. Д-р хім. н. (1996), проф. (1997). Закін. хім. ф-т Київ. ун-ту (1979, нині нац. ун-т). Від 1982 – викл., доц. (від 1990), проф. каф. неорг. хімії цього ВНЗ. 1987–88 – стипендіат DAAD (Deutsche Akademische Austauschdienst), стажувався в ун-ті м. Зіген (ФРН). Стипендіат Фонду ім. О. фон Гумбольдта. Сфера наук. досліджень – координац. властивості структур. аналогів природ. амінокислот та пептидів. Автор понад 100 наук. праць. Президент Укр. клубу ім. Гумбольдта.

В. Барна.

ЛАМПЕКА

Ярослав Дмитрович (28. 08. 1954, с. Білозірка Лановец. р-ну) – вчений у галузі хімії. Брат *Р. Лампеки*. Д-р хім. н. (1999), проф. (2002). Держ. премія України в галузі науки і техніки (1991), премія ім. Л. Писаржевського НАНУ (1997).

Закін. хім. ф-т Київ. ун-ту (1976, нині нац. ун-т). Від 1976 – інж., ст. інж., м. н. с., ст. н. с., від 1999 – пров. н. с. Ін-ту фіз. хімії ім. Л. Писаржевського НАНУ, чл. експерт. ради з хімії ВАК України, вч. секр. спеціаліз. ради, заст. голови семінару цього ін-ту з неорган. хімії. Викладав в ун-тах: ім. Ф. Шіллера, м. Єна (Німеччина, 1986), ім. К. Охридськи, м. Софія (Болгарія, 1988), Стоні Брук, Лонг Айленд (США, 1994), м. Сент-Ендрюс (Шотландія, 1995, 1997), м. Павія (Італія, 1999), ім. К. Рупрехта м. Гайдельберг (Німеччина, 1996, 1998–2002), м. Відень (Австрія, 2004), Ін-ті фіз. хімії Польс. АН (м. Варшава, 1998). Кер. наук.-дослід. тем на замовлення Упр. фундамент. досліджень та Упр. міжнар. наук.-тех. співроб-ва Мін-ва освіти і науки України, Королів. хім. т-ва Вел. Британії, Мін-ва освіти і науки Німеччини, Ком-ту наук. досліджень Польщі та ін. Автор понад 100 наук. та навч.-метод. праць, має 4 автор. свідоцтва на винаходи.

В. Барна.

“ЛАН: ЛАНІВЕЧЧИНА ТВОРЧА”

– літературно-мистецький альманах, ілюстрований збірник поезії, прози, красномовних розвідок, розповідей про видатних людей Лановецького району. Випуск зніщували чл. Лановец. клубу творчої інтелігенції *С. Буняк* (ред.-упоряд.), *А. Боб’юк*, *В. Довгалюк*, *В. Дячук*, *І. Лобунь*. Випустило 2001 у Тернополі вид-во “Джура”. Розділи: “Неначе льви боролись ви ...”, “Поезія”, “Проза”, “У світі прекрасного”, “Магія сцени”, “Історія в іменах”, “Їх світлі постаті”, “У кожного своя доля”, “Події і факти”. Серед авторів: письменники *Б. Мельничук*, *В. Фольварочний*, актор *О. Гринько*.

І. Дем’янова.

ЛАНГЕ

Антон (1779, м. Відень, Австрія – 1844, м. Львів) – живописець, графік, майстер театральньо-декораційного жанру. Німець за походженням. Млярство студював у австр. пейзажиста Л. Шененберга. Від 1810 – у м. Львів. Не раз перебував на Тернопільщині. Серед тв.: “Вид на замок в Олеську” (1819), “Теребовля” (1839; обидві зберіг. у ТОХМ); літографії до альбому “Галичина в картинах” (1837–38).

Б. Пиндус.

ЛАНГЕР

Франтішек (03. 03. 1888, м. Прага, Чехія – 02. 08. 1965, там само) – прозаїк, драматург. Закін. у Празі г-зю (1907) та мед. ф-т Карлов. ун-ту (1914). Під час 1-ї світ. війни – на фронті в Галичині, де потрапив у полон (1916). Згодом – військ. лікар у чехослов. легіонах, з якими пройшов шлях від м. Зборів до Сибіру (нині РФ). 1917–37 – ред. зб. “Zborov” (“Зборів”). Автор оповідань, зокрема присвячених бой. шляху легіонерів у Галичині, в т. ч. на Тернопільщині: “Залізний вовк” (1920), “Мертві ходять між нами” (1930), кн. мемуарів “Були і було” (1963) та ін. Твори перекладені укр. мовою.

В. Барна.

ЛАНІВЦІ

– місто Тернопільської області, райцентр. Міськ. раді підпорядк. села Волиця, Малі Кусківці, Оришківці. До травня 2001 – смт. Розташ. при впадінні р. Буглівка і Жердь у р. Жирак (ліва притока Дністра), за 65 км на пн. схід від обл. центру. Заліз. станція. Назва міста походить,

Цукровий завод.

найімовір., від родючих ланів. Насел. 8684 особи (2004). Перша писем. згадка – 1444, згідно з грамотою короля Казіміра XV Ягеллончика, який надав лановец. землі П. Словицькому. Від 1545 м-ко – власність Кизьминських та Словицьких, 1565 – власність Гневошів-Словицьких. 1565 загін кн. О. Вишневецького пограбував м-ко. 1618 Л. спустошили татари. 1648–1649 й 1651 Л. займали війська *Б. Хмельницького*. М. Словицький спорудив 18 ст. цegl. палац (зруйн. 1980-і). 1793 м-ко відійшло до Росії, стало во-

лос. центром Кременец. повіту Волин. губернії. Від поч. 19 ст. в дерев. каплиці (знищена за рад. часів) зберігалася чудотвор. ікона Матері Божої Лазенківської (за переказами, вивезла на Дон графиня Демидова). 1841 згорів майже весь

Меморіальний комплекс землякам, полеглим у нім.-рад. війні.

єврей. квартал (129 буд.). 1870 в Л. діяли церква, костюл, 2 синагоги, 3 підпр-ва, 5 торг. закладів, млин, від 1874 – нар. уч-ще, тричі на рік відбув. ярмарки. На поч. 20 ст. Л. – один із центрів торгівлі на Волині. 1915 для військ. потреб прокладено заліз. колію Тернопіль–Шепетівка. На поч. червня 1919 війська ЧА розстріляли бл. 50 бійців армії УНР; на місці їх поховання насип. могила з хрестом (відновл. 1991). 20 вересня 1920 Л. захопили війська Польщі; центр гміни. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар”, “Союз українок” та ін. т-ва. 17 вересня 1939 м-ко зайняли війська ЧА. Від січня 1940 Л. – райцентр. 2 липня 1941 – 6 березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. У серпні 1942 нім.-фашист. війська розстріляли понад 3500 місц. євреїв; на місці їх поховання спорудж. мемор. знак (1982, скульп. *Р. Білик*). У липні 1943 повл. Л. проходило з’єднання *С. Ковпака*, в лютому–березні 1944 – загін *Я. Мухіна*. 1956 Л. надано статус смт. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1866), каплиця (1992, розписав *Б. Ткачик*). Збережено єврей. некрополь, залишки костюлу Вознесіння Пресв. Марії (1857, мур.). Спорудж. мемор. комплекс землякам, полеглим у нім.-рад. війні (1985, арх. *І. Остапчук*), пам’ятники Борцям за волю України (1996), Володимирові Великому (2001, скульп. обох – *В. Садовник*). Підпр-ва: ТОВ

Лановецька ЗОШ № 1.

“Ланівціцукор”; асфальт., гумотех. виробів, ремонт.-мех. з-ди; “Ланівцігаз”. Діють дві ЗОШ 1–3 ступ., філія Збараз. ПТУ № 31, муз. школи, два Буд. культури, три дошк. заклади, поліклініка, рай. лікарня, дві аптеки, дві б-ки, кіно-театр “Супутник”, Буд. дит. та юнац. творчості, тер. центр для самот. і перестар. громадян; є зооботсад. У Л. народ. громад. діяч, меценат *Б. Дідик*, нар. арт. України *Т. Дідик*, футболіст *О. Ящук*; служив реліг. діяч о. *М. Малюжинський*, проживала літератор, громад. діячка *С. Буняк*, у місц. школі навчалися письменники *Б. Мельничук* і *В. Фольварочний*, у м-ку перебували вчений-астрофізик *І. Климишин*, поет *Є. Маланюк* та ін. Пobl. Л. виявлено археол. пам’ятки трипiл. культури. Є став і криниця біля каплиці (за переказами, вода має лікув. властивості).

Г. Басюк, І. Канделюк.

ЛАНІВЦІ

– село в Борщівському районі. Центр сільради, який підпорядк. с. Козаччина й Тулин. Розташ. на березі р. Нічлава, за 6 км від райцентру й 3 км від найбл. заліз. ст. Тересин. Насел. 1169 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1570. 1669 у Л. збудовано замок, який 1678 зруйн. турки. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сіль-

Приміщення школи.

ський господар”, “Союз українок”, “Рідна школа”, “Відродження”, кооператива. Є церква св. Михаїла (1785, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, торг. заклад. У Л. народ. громад. діяч *А. Бурлака*, різьбяр *О. Гавриш-Сікорська*, *С. Наконечний*, *П. Сікорський*, освіт. діяч, меценат *Т. Гошко*, автор спогадів із життя першопоселенців Канади *І. Копран*, військовик *І. Сирота*, пастирював поет, філолог, етнограф о. *І. Вагілевич*, працювала Герой соц. праці *М. Стрільчук*, археол. дослідження проводив *О. Кандиба-Ольжич*. Пobl. Л. виявлено археол. пам’ятки трипiл., черняхів. і давньорус. культур. У Л. давня розвинені різьбярство та вишивання.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ЛАНКА

Глона (Олена; 1042, м. Будапешт, нині Угорщина – після 1076, м. Загреб, нині Хорватія) – угорська принцеса. Донька Бели І. Дружина князя тмуаракан. *Ростислава (Михайла) Володимировича*. Мати *Рюрика*, *Василька* та *Володаря Ростиславичів*.

Вас. Ханас.

ЛАНОВЕЦЬКИЙ ЗООБОТСАД (ЗООЛОГІЧНИЙ ПАРК)

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у м. Ланівці. Засн. 1988 на базі тер. парку культури і відпочинку. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 25. 04. 1996 № 90. Перебуває у віданні МП “Екос”. Пл. 10 га. В зоопарку проживають біля 56 видів фауни, з них 12 видів ссавців, 37 – птахів, 5 – земноводних, 2 – риб, зокрема страус нанду, ему звичай., олень плямистий, журавель, фазан срібний. Особливо цінний тхір степ., занес. до Черв. книги України. Організ. екол. освітньо-виховна робота. Л. з. – база для створ. експозиції екзотич. та місц. видів тварин, розробки наук. основ їх розведення в неволі.

І. П’ятківський.

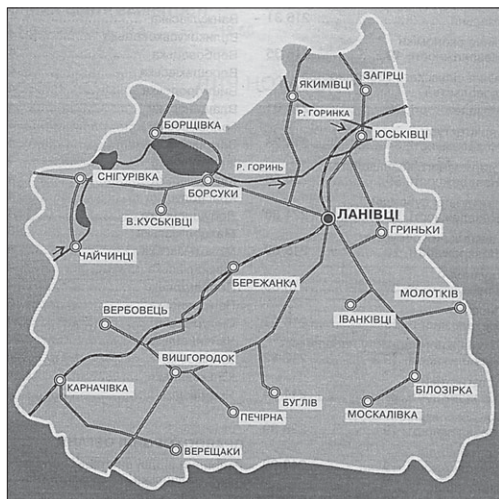
ЛАНОВЕЦЬКИЙ ПРИРОДНИЙ РАЙОН

– територія, що відрізняється від інших природно-територіальних комплексів рельєфом, кліматом, ґрунтовим покривом і рослинністю. Належить до Пн.-Поліс. фізико-геогр. області – Зх.-Укр. провінції лісостеп. зони. Розташ. між Кременец. горбогір’ям і Товтр. кряжем. Займає зх. ч. *Авратин. височини*. Абсолют. висоти – 350–380 м, їх перепади – незначні. На тер. р-ну беруть поч. ріки Вілія, Збруч, Случ, долини яких неглибокі, схили – пологі, вужчі й крутіші там, де на поверхню виходять мергелі. Рівнин. ділянки вкриті родюч. чорноземами, розорані. На найвищій ч. межиріч пошир. сірі лісові ґрунти, ростуть листяні ліси (3% тер.), що мають водоохорон. значення. Р-н інтенсивно освоєний, триває ерозія ґрунтів на схилах річк. долин.

І. Дем’янова.

ЛАНОВЕЦЬКИЙ РАЙОН

– адміністративно-територіальний район у північно-східній частині Тернопільської області. Утвор. у січні 1940. Пл. 632 км². Насел. 32,8 тис. осіб (2003): з них 99% – українці, 0,8% – росіяни, 0,1% – білоруси, 0,1% – ін. національності. Щільність насел. – 52,5 осіб на 1 км². У р-ні є м. Ланівці (райцентр, заліз. станція) та

Лановецький район.

52 села. Тер. р-ну – в межах Поділ. височини (макс. вис. 362 м, побли. с. Шили). Поверхня – підвищ. платоподібна лесова рівнина з чергуванням плоско- та пологохвилястих ділянок, має нахил на північ і пн. схід. Пд. і пд.-зх. ч. розташ. у Зх.-Укр. провінції лісостеп. зони. Найбільша р. – Горинь (притока р. Прип'ять, басейн Дніпра) з притоками р. Жирак (притоки Свинорийка, Буглівка) та р. Жердь. Річки р-ну мають пн.-сх. і пн. напрямки. Руслу слабовиражені, береги пологі, заплави заболочені. У р-ні 37 ставків, заг. пл. – 980 га. Найбільші водосховища – Борсуківське (пл. 4,26 км²) і Передмірське (обидва на р. Горинь). До 1920-х ліс. масив побли. с. Пахиня займав 1200 га, нині залишки пралісу простяг. вздовж залізниці в напрямку Ланівців. Ґрунти – глибокі малогумус. чорноземи (67,4% пл. р-ну), опідзол., темно-сірі опідзол. (27,1%), решта – лучні, болотні та ясно-сірі лісові. Тер. Л. р. засел. в добу піз. палеоліту (38 тис. р. до Р. Х.). Наприкін. 10 ст. належ. до Київ. Русі, згодом – до Галиц.-Волин. держави. 25 квітня 1512 побли. с. Лопушне 25-тис. орда крим. хана Менглі-Гірея зазнала поразки в битві з 6-тис. військом гетьмана *Вел. Князя-ва Литовського К. Острозького*. Насел. багато разів терпіло від нападів турецько-татар. орд, зокрема 1601, 1618, 1675, 1697, брало участь у національній війні під проводом *Б. Хмельницького* (1648–57). Після *Андрусів. перемир'я* (1667) Лановеччина – під впливом Польщі, від 1793 належ. до Рос. імперії. Від лютого 1918 – австро-нім. окупація, згодом тер. не раз переходила

під юрисдикцію польс. або рад. властей. Від вересня 1920 до вересня 1939 належ. до Польщі, до липня 1941 – УРСР, до березня 1944 – нім.-фашист. окупація, під час якої спалено села Молотків та Осники. До 1939 на Лановеччині діяли “Просвіта” (відн. 1990), “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок” та ін. т-ва. Мас. колективізацію с. госп-ва рад. влада проводила 1940, 1946–49. Нині у с. госп-ві спеціаліз. на вирощ. зерн. культур і цукр. буряків. Осн. галузь тваринництва – м'ясо-молочне скотарство. Пл. с.-г. угідь – 48,5 тис. га. С.-г. продукцію виробл. 42 підпр-ва й 18 фермер. госп-в. Найбільші приват. с.-г. підпр-ва (ПСП): “Агрофірма “Білозірська” (с. Білозірка), “Агрофірма “Волинь” (с. Борсуки), ім. Т. Шевченка (с. Буглів). У р-ні – 40 ЗОШ, муз. школа, ДЮСШ, ПТУ; 47 мед. закладів, у т. ч. 2 лікарні, поліклініка, 38 ФАП, 6 амбулаторій, 8 аптек; 12 Буд. культури, 25 клубів, кінотеатр, музей, 45 б-к, 53 православ. храми. Звання “народний” удостоєні 14 колективів самодіял. творчості, зокрема, хор, капела “Волинь”, хори сіл Борсуки та Якимівці, обряд.-фольклорно-етногр. ансамбль РБК. У р-ні – філія Терноп. обл. ФСТ “Колос” (с. Білозірка), 11 футбол. команд. Зареєстр. 21 політ. партію, 7 громад. орг-цій. Функціонують відділи “Приватбанку”, “Ощадбанку”, банку “Аваль”, “Промінвестбанку”.

У центрі с. Вербеvecь.

Архит. пам'ятники: церкви св. Юрія (16 ст., с. Бережанка), Казанської Матері Божої (1724, дерев., с. Нападівка), Рідва Пресв. Богородиці (1750, дерев., с. Ванжулів), св. Миколая (1759, дерев., с. Печірна), Рідва Пресв. Богородиці (1784, дерев., с. Кутиска), св. Юрія (1784, дерев., с. Молотків), Воскресенська (1850, с. Лопушне), Троїцька (серед. 18 ст., дерев., реконстр. 1871, с. Татаринці), Рідва Пресв. Богородиці (1843, с. Вишгородок), св. Іоана Бо-

Школа в с. Нападівка.

гослова (1874, с. Жуківці); ін. культурні споруди – мемор. комплекс жертвам фашизму (1985, с. Молотків), мемор. знак (1982, скульп. Р. Білик), на місці поховання розстріл. євреїв – 1942, урочище “Лазьонка” pobl. м. Ланівці, пам’ятник із написом “Невідомим борцям за віру, нарід і волю” на козац. могилі pobl. с. Бережанка (1-а пол. 20 ст., реконстр. 1989), пам’ят. знак (1992, с. Печірна) на давній ділянці т. зв. “Козацького шляху”, пам’ятник на могилі ком-ра УПА *І. Климишина* (1992, с. Верещаки), мемор. таблиця на приміщ. школи ім. *Я. Горошка* (1999, с. Борщівка) та ін. Археол. пам’ятки (залишки): 2 посел. бронзи, посел. черняхів. культури (3–5 ст.), с-ща періоду Київ. Русі (12–13 ст.) pobl. сіл Буглів і Печірна, 3-х поселень черняхів. культури (3–4 ст.) pobl. с. Борсуки та 1 посел. pobl. с. Загірці, посел. і могильник черняхів. культури (3–6 ст.) pobl. с. Якимівці, давньорус. городища (11–13 ст.) pobl. сіл Борщів й Пахinya та ін. На околиці с. Нападівка знайдено золоті прикраси часів Київ. Русі, в с. Молотків – скарб зі 172 сріб. середньовіч. монет (1858). На Лановеччині народилися письменники *К. Куцюк-Кочинський*, *Б. Мельничук*, *Т. Сергійчук*, *В. Фольварочний*, *Г. Штонь*; художник *І. Марчук*; науковці *І. Климишин*, *Т. Комаринець*, *К. Кондратюк*, *Ю. Мулик-Луцик*, *М. Приймак*, *Л. Середницький*, *Ф. Сопронюк*, *П. Стухляк*; діячі мист-ва і культури *О. Гринько*, *А. Демчук*, *Т. Дідик*, *П. Кравчук*, *М. Маліборський*, *Є. Пінчук-Серебрякова*; військовики *П. Богайчук*, *Я. Горошко*, *П. Шандрук*; діячі ОУН і УПА *Т. Басюк*, *І. Климишин (Крук)*, *Ю. Пундик*; господарники *О. Гасюк*, *Ф. Данилюк*, *Л. Кучерук*, м. сп. з легк. атлетики *О. Стефанишин* та ін. Перебували на Лановеччині: патріарх УАПЦ *Мстислав (С. Скрипник)*, король Польщі *С.-А. Понятовський*, вчені *Е. Ейхвальд*, *Г. Оссовський*, *В. Фрідберг*; та ін. У Л. р. є запаси торф. болота, придатного для санатор.-курорт. лікування. Творчість літераторів та митців Лановеччини, життєписи видатн. людей цьо-

го краю висвітлено у літ.-мист. альманасі “*Лан: Ланівеччина творча*” (Т., 2001).

Т. Басюк, І. Дем’янова.

ЛАНОВІК

Богдан Дмитрович (23. 07. 1936, с. Янківці, нині Іванківці Зборів. р-ну) – вчений у галузі гро-

мадянської та економічної історії України. Син *Д. Лановика*. Канд. істор. н., проф. (1990). Засл. прац. нар. освіти України (1991). 1994 – переможець конкурсу Фонду Сороса (м. Нью-Йорк, США) за програмою “Трансформація гуманітарної освіти в Україні”. Закін. істор. ф-т Чернів. ун-ту (1959, нині нац. ун-т). 1959–66 – учитель СШ у м-ку Войнилів (нині смт Калус. р-ну Івано-Фр. обл.), серед. шк.-інтернати № 3 м. Чернівці, СШ № 3 м. Тернополя, зав. відділу ТОКМ. Від 1966 – викл., ст. викл., доц., від 1990 – зав. каф. українознавства Терноп. фінанс.-екон. ін-т (нині ТАНГ). Автор і співавт. більше 150 наук. праць, у т. ч. 2 індивід. і 25 кол. монографій, підручн., посібників, зокрема “Історія господарства: Україна і світ” (К., 1996); “Українська еміграція від минувшини до сьогодення” (1999), “Роль і місце української діаспори в становленні незалежної Української держави” (2001), “Первісна доба і перші цивілізації на території України” (2003, усі – Т.), “Економічна історія України” (К., 2004; співавт.). Гол. ред. фах. наук. зб. “Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє” (7 вип.).

Б. Мельничук, В. Письменний.

ЛАНОВІК

Дмитро Михайлович (03. 11. 1900, с. Янківці, нині Іванківці Зборів. р-ну – 01. 07. 1983, м. Чикаго, США) – громадський і кооперативний діяч. Батько *Б. Лановика*. Учасник Визв. змагань (1918–19, 1-й Поділ. полк ім. С. Петлюри УГА), в т. ч. *Чортків. офензивни*. Зазнав переслідувань від польс.

властей, не раз ув'язнений. Діяльний в укр. культ.-освіт. орг-ціях та кооперації, зокрема, 1927 кер. укр. молочар. кооперативи в родин. селі, згодом – “Районової молочарні”, що обслуговує 9 сіл. Від 1939 – бухгалтер у місц. лісництві, від 1941 – волос. секр.-бухгалтер. 1944 емігр. до Зх. Європи; від 1947 – в США. Автор кн. “Історія мого життя” (Л., 1996), де, крім життєпису Л., є спогади про 1-у та 2-у світ. війни.

Р. Матейко.

“ЛАНЦЮГ ЄДНАННЯ”

– багатотисячний ряд людей від Львова до Києва, акт підтвердження прагнення українського народу до єдиної соборної незалежної української держави. Відбувся 22 січня 1990 в 71-у річницю *Акту Злуки УНР і ЗУНР*. У “Л. є.” взяли участь за офіц. даними бл. 450 тис. осіб (за неофіц. – бл. 5 млн. осіб), у т. ч. тисячі жителів Тернопільщини.

В. Уніят.

ЛАПСІЮК

Петро Федорович (27. 01. 1934, с. Бриків, нині Шумс. р-ну) – спортсмен. М. сп. СРСР з гир. спорту (1983). Закін. ф-т фіз. виховання Кременец. пед. ін-ту (1968, нині ТНПУ). Багатораз. чемпіон обл. з гир. спорту, легкої атлетики, класич. б-би, переможець чемп-тів ФСТ “Колос”. Був чл. зб. команди України з легкої атлетики.

Г. Гунтік.

ЛАПШІН

– село в Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Гайок. До Л. приєдн. х. Малинівка. Розташ. на пр. березі р. Золота Липа, за 6 км від райцентру й найбл. залізн. ст. Бережани. Насел. 1152 особи (2001). Перша писем. згадка – 1530. Від 1728 діяв монастир оо. Василян. Працювали “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок” та ін. т-ва, кооператива. Є церкви св. Миколая (1923,

Лапшинський церковний хор.

мур.), святих Петра і Павла (х. Малинівка, 2001), 2 каплички, “фігури” святих Анни (1874), Андрія (скульп. *В. Бідула*) і Миколая (1994). Спорудж. пам’ятник жертвам військ. дій 1914–20, встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (1948), мемор. таблицю *Д. Січинському*, насип. 10 символ. могил на місцях загибелі воїнів УПА. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У Л. народ. нар. майстер дерев. і кам. скульптури *В. Бідула*, поет, громад. діяч *І. Глушок*, видавець, письменник *О. Л. Джулинський*, проживав композитор *Д. Січинський*.

В. Мицишин, В. Уніят.

ЛАРІУС

Ян-Богуміл (*Larius Jan Bohumił*; 1776, м. Мискау, Німеччина – 27. 03. 1842, м. Кременець) – польський живописець. Навчався в АМ у м. Дрезден (Німеччина). Від 1815 (за ін. даними – 1817) – приват. учитель малювання в Кременці. Автор бл. 100 творів – олія, акварель, сепія.

І. Дуда.

ЛАСКІВЦІ

– село в Тербовлянському районі. Центр сільради. До Л. приєдн. хутори Йосипівка (Юзефівка) та Кульчики. Розташ. на берегах р. Перейма, за

Народний дім.

22 км від райцентру. Назва походить, найімовірніше, від вел. кількості ластівок, котрі тут гніздилися. За легендою, Л. заснували жителі князів. поселення Кузьминець, яке знищили орди Батия 1241. Насел. 1945 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1448. 9 червня 1919 на полі між Вербівцями і Ласківцями відбувся перемож. бій 2-го куреня бригади УГА (сотник *Б. Білинкевич*) із польс. залогою, яка стояла в Л. Діяли “Просвіта”, “Сокол”, “Січ”, “Луг”, “Союз українок” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Успіння Пресв. Богородиці (1850, кам.), “фігура” Матері Божої на честь засн. Братства тверезості. Спорудж. пам’ятники полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1967), Володимиріві Великому (1995), на відзнаку 1000-літ. хрещ. Ру-

си України, Т. Шевченкові (2003, скульп. Д. Пилип'як); встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, напис. символ. могила Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, амбулаторія,

Могила Борцям за волю України.

дошк. заклад, аптека, відділ. зв'язку, цегел. з-д, торг. заклад. У Л. народ. громад.-політ. діяч М. Андрухів, вчений-гідробіолог О. Арсан, вчений-теолог М. Ваверик, сотник УПА О. Давибіда ("Грім"), композитор, диригент Б. Дерев'яно, художниця Г. Ковальчук, громад.-політ. діяч, поет, краєзнавець, публіцист М. Ониськів, чл.-кор. Акад. інж. н. України М. Петрик. У Тернополі 2003 видано кн. М. Ониськіва "Ласківці. Фрагменти історичного потоку" (Т., 2003).

В. Ониськів, В. Уніят.

ЛАСЛО-КУЦЮК

Магдалена (30. 08. 1928, м. Тимішоара, Румунія) – літературознавець-україністка. Дружина К. Куцюка-Кочинського. Д-р філол. н. (1971), проф. (1972). Премія фундації О. і Т. Антоновичів (1992). Закін. Харків. ун-т (1954). Викладала укр. літ-ру в Бухарест. ун-ті (1955–83, Румунія). Опубл. низку статей про творчість укр. письменників, передмов до румун. перекладів їхніх творів. Упоряд., автор передмов та коментарів до вид. румун. мовою кн. "Антологія української класичної поезії" (1970), "3 книги життя. Антологія класичного оповідання" (1973). Приїжджала на Тернопільщину 1989 (разом із чоловіком) та 1992 (зустрічалися з творч. громадськістю краю).

Лит.: Ониськів М. Румунська україністка: Слово на честь Магдалени Ласло-Куцюк // Вільне життя. – 2003. – 23 серп.

М. Ониськів.

ЛАСОВСЬКА

Євгенія Костянтинівна (1906, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 1967, м. Париж, Франція) – оперна і камерна співачка. Сестра О. Ласовської-Соневіцької, дружина М. Скали-Старицького. Закін. г-зію в м. Чортків. Від 1928 студі-

ювала в м. Львів у проф. Ч. Заремби, який після признач. його дир. консерваторії в м. Варшава (Польща) забрав Л. на навчання (закін. 1932). Працювала у Варшав. театрі "8.30", згодом – примадонна в опер. та оперет. театрі у м. Бидгощ (Польща). 1930–31

– у Львів. опер. театрі, 1931–33 – у театрі "Лютня" (м. Вільно, нині Вільнюс, Литва). 1934–35 – у Львові: співала в опер. театрі, давала сольні концерти, брала участь в укр. імпрезах. 1936 через хворобу залишила театр. Від 1939 – на Львів. радіо. 1942 виїхала до м. Відень (Австрія), 1947 – до м. Париж. Гол. партії в операх: Еввідика ("Орфей у пеклі" Ж. Оффенбаха), Мюзетта ("Богема" Дж. Пуччіні), Мікаела ("Кармен" Ж. Бізе) та ін.; оперетах "Королева чардашу", "Маріца" (обидві І. Кальмана), "Циганський барон" Й. Штрауса та ін.

Б. Петраш, Л. Щербак.

ЛАСОВСЬКА-СОНЕВІЦЬКА

Ольга Костянтинівна (14. 05. 1902, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 06. 11. 1989, м. Нью-Йорк, США) – громадська діячка, хорова диригентка. Маги композитора І. Соневіцького, сестра С. Ласовської. Навчалася в г-зіях у містах Копичинці та Чортків. Завідувачка бурси ім. С. Качали, диригентка хору "Боян" у м. Тернопіль. Сприяла засн. гуртків "Союзу українок" на теренах Тернопільщини. У м. Львів керувала жін. хором при церкві св. Юра, співала в капелах "Трембіта" й "Україна". На еміграції – в Німеччині (переселен. табір побли. м. Мюнхен), згодом – у США (м. Нью-Йорк). Діячка "Союзу українок Америки". Співзасн. Літ.-мист. клубу, власниця мист. галереї в Нью-Йорку. Авторка спогадів, репортажів, нарисів. Голова Ділового ком-ту земляків Чортків. округи; чл. ред. колегії зб. "Чортківська Округа" (1974), де опубл. ст. "Наші визначні люди" та "Шкільництво на наших землях у половині 19 століття".

Б. Мельничук.

ЛАСОВСЬКИЙ

Володимир (03. 07. 1907, с. Сороки, нині Буцац. р-ну – 11. 11. 1975, м. Нью-Йорк, США) – художник, мистецтвознавець. Закін. г-зію в

м. Бучач. Від 1928 навчався в Мист. школі *О. Новаківського* у м. Львів, від 1933 – у *Ф. Леже* в Париж. акад. “Гранд-Шом’єр” (Франція). 1932–36 належав до Асоц. незалеж. укр. мистців у Львові, дописував до її ж. “Мистецтво”. 1932 – співзасн. гурту художників “Руб” та його альманаху “Карби”. 1932–33 у Львові на виставці Укр. т-ва прихильників мист-ва експонував 13 робіт. Не раз із *С. Гординським* відвідував с. Сновидів (нині Бучац. р-ну). Після 2-ї світ. війни емігр. до Австрії (табір у м. Куфштайн), звідти – до Франції (м. Париж), 1950 – до Аргентини (м. Буенос-Айрес). Згодом переселився у м. Нью-Йорк (США). Чл. Асоц. діячів укр. культури у США, управи Об’єдн. мистців-українців в Америці. Автор портретів, пейзажів та ін. творів. Учасник укр. і міжнар. виставок. Серед тв. львів. періоду: “Крем’янецький мотив. Волинь” (1935), “Портрет Б.-І. Антонича” (1939). Автор каталогу посмерт. виставки творів *І. Труша* (1941), низки статей на мист. теми, рецензій тощо. 1980 в м. Торонто (Канада) вийшов альбом “Володимир Ласовський”.

Б. Волинський, І. Дуда.

“ЛАСТІВКА”

– щомісячне видання. Виходило 1925–26 в м. Бережани. Зафікс. у бібліографії та архів. джерелах. Не збережено жодного числа.

І. Гаврильцьо.

ЛАСТІВКА

Марія Михайлівна (11. 04. 1950, с. Лісничі Бершад. р-ну Вінн. обл.) – бібліотекарка, вишивальниця. Дипломант понад 20 респ., всеукр., обл. і міськ. виставок, оглядів нар. творчості. Закін. бібліотеч. відділ Тереховлян. культ.-освіт. уч-ща (1972, нині вище уч-ще культури). Працювала у м. Тернопіль бібліотекарем дит. б-ки № 2 (1972–75) і ТДТУ (1976–2002). Автор розробок кліше для традиц. (сорочки, блузки, доріжки, рушники, сервети) і нетрадиц. (натюрморти, пейзажі, тематичні дитячі картинки, квіти, дерева, птахи, тварини тощо) вишиванок, опубл. у журналах “Жінка”, “Здоров’я жінки в Україні”, нім. каталозі “Kwalle” (“Квалле”). Значне місце у творчості займають реліг. сюжети. символіка, гераль-

дика. Від 1998 у співавт. з худ. *О. Соколик* у вид-ві “Навчальна книга – Богдан” (м. Тернопіль) видала понад 20 альбомів вишивок під назвою “Милі серцю візерунки”.

Я. Павлів.

ЛАСТІВКИ

– родина театральних митців. **Марія Олександрівна** (з дому – Божко; 14. 04. 1926, м-ко, нині смт Магдалинівка

однойм. р-ну Дніпроп. обл. – 09. 06. 2004, м. Тернопіль) – актриса. Дружина *П. Т.*, мати *П. П. Ластівки*. Закін. Дніпроп. театр. уч-ще (1949, нині театр.-худож. коледж). Працювала в Закарп. та Черніг. муз.-драм. театрах. 1961–2004 – актри-

са Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Зіграла понад 120 ролей. Знялася в кінофільмах “Дума про Ковпака”, “Чортова дюжина”, “Вершники”. **Петро Трохимович** (05. 06. 1922, с. Савинці, нині Рокитнян. р-ну Київ. обл.) – актор, літератор. Нар. арт. УРСР (1980). Чоловік *М.*, батько *П. П. Ластівки*. Ордени Черв. зірки, Вітчизн. війни (1943), Б. Хмельницького, 18 медалей СРСР. Учасник нім.-рад. війни – гвардії лейтенант, розвідник парашутно-десант. військ. Закін. школу кіноактора при Київ. кіностудії худож.

фільмів (1949, нині кіностудія ім. *О. Довженка*). Працював у Закарп. та Черніг. муз.-драм. театрах. 1960–1988 – актор Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Зіграв понад 100 ролей: Петро (“Нагалка Полтавка” *І. Котляревського*), Левко і Брут (“Майська ніч” та “Вій” за *М. Гоголем*), Мельниченко (“Дай серцю волю, заведе в неволю” *М. Кропивницького*), Кравчина (“Незабутнє” за *О. Довженком*), Лопата (“Земля” за *О. Кобилянською*), Крячко (“Дикий Ангел” *О. Коломійця*). Знявся у кінофільмах

“Вершники”, “Дума про Ковпака”, “Третій удар”, “Чортова дюжина”. Автор п’єс “Міль” (1953), “За волю Карпат” (1955), “Дівчина з Десни”(1959), “Обличчям до сонця” (1968), “Роман Міжгір’я” (1972, за однойм. твором *І. Ле*), статей, нарисів, спогадів у періодиці. **Любов Сильвестрівна** (з дому – Виноградник; 27. 03. 1956, м. Магадан, нині РФ) – актриса. Дружина

П. П. Ластівки.

Засл. арт. України (1997). Навчалася на театрозн. відділі Ін-ту мист-в у м. Владивосток (нині РФ), закін. актор. відділ Київ. ін-ту театр. мист-ва (1980, нині ун-т театру, кіно і телебачення). 1980–88 працювала в Черніг. муз.-драм. театрі, 1988–2004 –

актриса Терноп. обл. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Зіграла понад 60 ролей: Аза (“Циганка Аза” М. Старицького), Полковниця (“Гетьман Дорошенко” Л. Старицької-Черняхівської), Соломія (“Соломія Крушельницька” *Б. Мельничука* та *І. Ляховського*), Марія (“Марія Тюдор” В. Гюго), Філумена (“Філумена Мартурано” Е. де Філіппо). Від 1997 – дикторка “Радіо Тон”. **Петро Петрович** (04. 01. 1957, м. Ужгород) – актор, режисер. Син *М.* та *П.*,

чоловік *Л. Ластівки*. Закін. відділ режисури Київ. ін-ту театр. мист-ва (1979, нині ун-т театру, кіно і телебачення). 1979–88 – реж. Черніг. муз.-драм. театру, 1988–92 – гол. реж. Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Від 1994 – дир. телерадіокомпанії ТОВ “Радіо Тон” (м. Тернопіль).

В. Фроленков.

ЛАСТОВЕЦЬКИЙ

Василь Васильович (1900, м. Єлисаветград, нині Кіровоград – р. і м. см. невід.) – вчений у галузі психіатрії. Д-р мед. н. (1960), проф. (1963). Держ. нагороди СРСР. Закін. ун-т у

м. Томськ (1925, нині РФ). Працював. асист., н. с. у ВНЗ і н.-д. закладах. Від 1959 – зав. каф. психіатрії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Досліджував проблеми лікування психозів ендоген. генезису. Автор наук. праць.

М. Железняк (ЕСУ).

ЛАСЬКО

Антін (1866, с. Буданів, нині Теребовлян. р-ну – 19. 07. 1928, Канада) – підприємець, культурно-освітній діяч. Один із укр. першопоселенців у Канаді (від 1903). Проживав у Сент Норберт поблизу м. Вінніпег. Взірцевий городник. Чл. Укр. видавн. спілки, її меценат, діяльний в ін. укр. т-вах. Автор публікацій у пресі.

Б. Мельничук.

ЛАТАГТЯ БІЛЕ

(*Nymphaea alba L.*) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина родини Латагтеві (*Nymphaeaceae*). Занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл.

(рішення Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002 № 64). Трапл. у стоячих і повільно плінних водах. Рослина декор., лікар., фарбувальна. Під охороною – в регіон. ландшафт. заказнику “Загребелля”.

Г. Синиця.

ЛАТЕНСЬКА КУЛЬТУРА

– археологічна культура племен, які населяли територію Європи, зокрема нинішньої Тернопільщини, в 2-й половині 1-го тисячоліття до Р. Х. Назва походить від місця, де знайшли перші пам’ятки (мілина Латен Невшател. озера, Швейцарія). Носіями Л. к. були кельти та ін. племена, які перебували під їхнім впливом, займалися землеробством і ремеслами. На Тернопільщині відомі кілька пам’яток Л. к., зокрема, на лів. березі р. Дністер в урочищі “Підгородня” між селами Горошова та Устя Борщів. р-ну. Розкопки проводила (1970–72, 1978) Дністров. експедиція Ін-ту археології АН УРСР (нач. С. Пачкова). Багатошар. посел. піз. латену виявили поблизу с. Великі Вікнини Збараз. і с. Коржова Монастирис. р-ну. У м. Теребовля знайдена сріб. монета Л. к. 3–2 ст. до Р. Х.

М. Ягодницька.

У "Вії" за М. Гоголем.

У "Такому довгому, довгому літ і" М. Зарудного.

До ст. **ЛАСТІВКА** Петро Трохимович

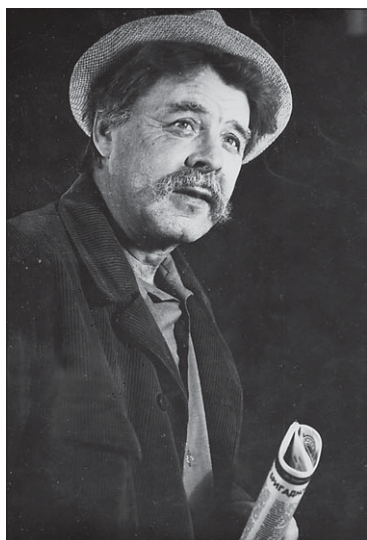
Із М. Ластівкою у "Циганці Азі" М. Старицького.

З Я. Мельник у "Голубих оленях" О. Коломійця.

У "Тигрі і гієні" Ш. Петерфі.

У "Дикому Ангелі" О. Коломійця.

Із П. Куцінком та М. Ластівкою у "Весіллі в Малинівці" Л. Юхвіда.

ЛАТКІВЦІ

– село в Борщівському районі. Підпорядк. Урожайнів. сільрад. Розташ. в межиріччі Дністра і Збруча, за 50 км від райцентру й 19 км від найбл. залізн. ст. Іване-Пусте. Насел. 322 особи (2001). Відоме від 18 ст. Діяли “Просвіта”, “Союз українок” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Анни (1835, кам.), капличка (2004, збуд. Р. Жук). Насип. могила полеглим дітям ОУН і воякам УПА (1993). Працюють ТзОВ “Сосячне”, б-ка. У Л. народ. літературознавець, культуролог, педагог *В. Антофійчук*, громад. діяч *В. Рубльовський*.

І. Мельничук, В. Уніят.

ЛАТОРСЬКИЙ

Мануїл (Мануель; крипт. – Manuel L. O. S. B.; S. O. S. B. – рр. і м. н. і см. невід.) – гравер. 1741–63 працював у Почаїв. друкарні оо. Василіян. Виконав дереворит із зображ. Почаїв. Богородиці (1756). Можливо, Л. належить гравиюра на звороті титул. сторінки “Апостола” (1759, м. Почаїв) із зображ. Стопи Богородиці з водою на Почаїв. скелі.

І. Дула.

ЛАХ

Володимир (15. 02. 1931, с. Залижня, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 25. 03. 2001, м. Львів) – учений, один із основоположників наукової школи термометрії в Україні. Д-р тех. н. (1983). Засл. винахідник України. 1946 пересел. з родиною в с. Шельпаки Підволочис. р-ну. Закін. СШ у с. Нове Село Підволочис. р-ну, Львів. політех. ін-т (1953, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у Львів. НВО “Термоприлад”, від 1991 – його президент. Автор більше 250 наук.-тех. праць і понад 50 винаходів, що застосовують у 12 держ. стандартах України та низці нормат.-тех. документів і створенні нових вимір. приладів у енергетиці.

Б. Пиндус.

ЛАЦИК

Євген (27. 10. 1937, с. Джурич, нині Чортків. р-ну – 20. 07. 1995, м. Філадельфія, США) – філософ. Д-р філософії (1968). Дійс. чл. УВАН у США. Навчався в Сіті Коледж у м. Нью-Йорк (1961–64) та в Пенсильван. ун-ті (обидва – США). Проф. філософії у Пенсильван. і Ля Саль ун-тах. Досліджував філос. критицизм, укр. культуру, в т. ч. тв. Г. Сковороди, *В. Винниченка*. Автор статті “Філософія” в “ЕУ”.

М. Железняк (ЕСУ).

ЛАЦУК

Юрій Пилипович (02. 03. 1922, с. Липки, нині Гошан. р-ну Рівнен. обл.) – мистецтвознавець. Д-р мистецтвознавства (1974), проф. Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1953, нині нац. акад. мист-в), його викл. (1962–75). Працював у Львів. музеї етнографії та нар. промислів (нині музей народознавства). Автор наук. праць “Українські гончарі” (1968), “Нариси історії українського декоративно-прикладного мистецтва” (1969), “Історія українського мистецтва” (т. 2, 4, К., 1967–70), “Розвиток народних художніх промислів України” (1982), “Українська кахля” (1991), у яких йдеться й про Тернопільщину. Не раз бував у містах Кременець, Почаїв, Тернопіль та ін. насел. пунктах обл., де вивчав кераміку нар. майстрів та працював у фондах музеїв.

Г. Черняхівський.

ЛЕ

Іван (справж. – Мойся Іван Леонтійович; 22. 03. 1895, с. Мойсинці, нині с. Придніпровське Чорнобаїв. р-ну Черкас. обл. – 09. 10. 1978, м. Київ) – письменник. Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1967). Чл. СПУ (1934). Автор зб. оповідань, повістей, романів. До 1939 без дозволу органів рад. влади таємно відвідав м-ко, нині смт Гусятин – батьківщину героя роману “Наливайко”. На поч. нім.-рад. війни як кор. г. “Красная армия” (орган Пд.-Зх. фронту) перебував у р-ні бойових дій поближ. м. Тернопіль. Співпрац. із Терноп. обл. муз.-драм. театром (нині академ. театр), який першим в Україні інсценізував твори письменника: 1958 – вистава “Наливайко” (співавт. *В. Грипич* і *В. Серпков*, реж. *В. Грипич*, гол. роль – *Б. Антків*), 1972 – “Роман Міжгір’я” (автор інсценізації *П. Ластівка*, реж. *Я. Геляс*).

Є. Гасай, Б. Пиндус.

ЛЕБЕДЕВ-КУМАЧ

Василь Іванович (справж. – Лебедев; 08. 08. 1898, м. Москва, нині РФ – 20. 02. 1949, там само) – російський поет. Держ. премія СРСР (1941). Учасник нім.-рад. війни. Автор зб. віршів, текстів пісень. У вересні 1939 як чл. рад. агітбригади виступав перед жителями м. Тернопіль.

Б. Пиндус.

ЛЕБЕДОВИЧ

Роман (13. 02. 1914, Тернопільщина – 18. 08. 1991, м. Грац (Австрія) – лікар, громадський діяч. Навчався у г-зях міст Стрий (нині Львів.

обл.) та Львів (закін. 1934). Студіював медицину в м. Грац. Під час 2-ї світ. війни – лікар 1-го куреня Укр. легіону. Чл. УВО та ОУН. Після війни спеціалізувався з ортопедії і травматології у Грацу. Згодом працював в уряді для воєн. інвалідів, керував тут відділом. Австр. уряд присвоїв Л. титул мед. радника, згодом – мед. надрадника. Діяльний в Укр. студент. т-ві “Січ” у Грацу. Працював в управі Укр. центр. об’єдн. в Австрії (м. Відень) і в управі УЛТ Австрії (від 1985 – в контрол. комісії ініціативного ком-ту з його відновлення).

Б. Мельничук.

ЛЕБЕДЬ

Микола (псевд. – Марко, Вільний, Ігор, Ярополк, Максим Рубан, Євген Скиба; псевдо “Олег” та ін.; 23. 11. 1910, м-ко, нині смт Нові Стрелища Жидачів. р-ну Львів. обл. – 18. 07. 1998, м. Піттсбург, США) – політичний діяч, публіцист, один з ідеологів і керівників ОУН. Закін. укр. г-зію в м. Львів (1930), де керував орг-цією Юнацтва ОУН. 1934 Л. заарешт. в Німеччині гестапо й видало польсь. властям; за судж. на Варшав. процесі 1936 до страти, яку замінили на довіч. ув’язнення. Після звільн. у вересні 1939: чл. Революц. проводу ОУН (1940), 2-й заст. провідника ОУН (1941). В липні 1941 у Львові признач. міністром держ. безпеки Укр. держави; після арешту *С. Бандери* і *Я. Стецька* очолив ОУН(б). Учасник *Вел. (3-го Надзвич.) Збору ОУН* 21–25 серпня 1943 на Тернопільщині, де Л. обрали головою Гол. ради ОУН і кер. референтури зовн. зв’язків. Співзасн. і ген. секр. закордон. справ (1944) УГВР. 1945–47 – в Італії, 1947–49 – у Німеччині, від грудня 1949 – в США. Автор кн. “Українська Повстанська Армія” (вип. 1–4; 1946–94), статей.

Літ.: Заведнюк В. Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

П. Гуцал, Б. Пиндус.

ЛЕВ ДАНИЛОВИЧ

(Лев І; бл. 1228 – бл. 1301) – галицько-волинський князь (1264–1301). Син короля *Данила Романовича Галицького*, чоловік дочки угор. короля Бели IV – Констанції. Успадкував Галичину, до якої належали центр. і пд. ч. Терно-

пільщини. 1252 разом із батьком воював із монголо-татар. ордами на чолі з *Куремсою*, в т. ч. на Тернопільщині.

Ю. Болюх, І. Дуда.

ЛЕВ ЮРІЙОВИЧ

(Лев ІІ; р. і м. н. невід. – бл. 1323, м. см. невід.) – галицько-волинський князь. Син кн. *Юрія Львовича*. Правив разом із братом Андрієм; протягом тривалого часу вони воювали з монголо-татарами й ордою, в т. ч. на Тернопільщині. Л. Ю. і Андрій Юрійович загинули; відтак припинила існування династія *Романовичів*.

Ю. Болюх.

ЛЕВАНДОВСЬКИЙ

Юрій Ярославович (15. 05. 1943, м. Тернопіль) – правник. Засл. юрист України (1994). Чл. Ради суддів України. Голова окруж. виборч. комісії із референдуму для підтвердження Акта проголош. незалежності України (1991). Почес. грамоти ВР та КМ України (2002, 2003). Делегат п’яти з’їздів суддів України. Закін. юрид. ф-т Львів. ун-ту (1973 нині нац. ун-т). Водночас – юриконсульт обл. культури бази Укроптм’ясорибторгу та обл. споживспілки (м. Тернопіль). Від 1973 – держ. арбітр обл. держ. арбітражу, від 1977 – гол. арбітр держ. арбітражу при Терноп. облвиконкомі, від 1992 – голова арбітраж. суду (нині госп. суд) Терноп. області. Учасник правн експертизи багатьох нормат. актів, у т. ч. проектів Законів України “Про господарський суд”, “Про судоустрій в Україні”, Госп.-процесуал. кодексу тощо.

І. Дем’янова.

ЛЕВАНКОВСЬКИЙ

Леонід Петрович (01. 01 1883, м. Катеринослав, нині Дніпропетровськ – 25. 01. 1971, м. Тернопіль) – театральний диригент, композитор. Закін. консерваторію в м. Саратов (нині РФ). 1909–11 – диригент і театр. композитор в укр. мандрів. трупах Д. Гайдамаки та О. Суходольського. 1927–28 – зав. муз. частини Першого держ. театру для дітей та юнацтва в м. Харків. Диригент театрів муз. комедії в містах Харків (1929–32) та Донецьк (1933–35), пе-

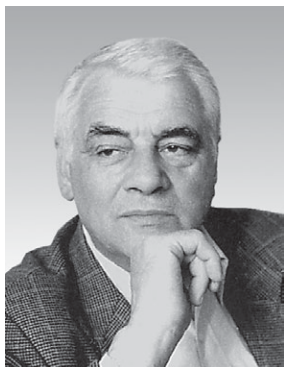

ресув. оперети в м. П'ятигорськ (1936–37, нині РФ). Працював зав. муз. частини Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр), де поставив 17 вистав зі своєю музикою, зокрема: “У неділю рано зілля копала” за *О. Кобилянською*, “Маруся Чурай” за М. Старицьким, “Камінний господар” *Лесі Українки*, “Вотанів меч” І. Кавалерідзе та ін.

П. Медведик, Л. Щербак.

ЛЕВЕНЕЦЬ

Ігор Прокопович (16. 07. 1942, с. Голешів, нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) – хоровий диригент, педагог. Засл. прац. культури УРСР (1988). Засл. діяч мист-в України (1999). Закін. Дрогобиц. муз. уч-ще (1961), Львів. консерваторію (1969, нині муз. акад.). Викл., від 1994 – зав. відділу хор. диригування Терноп. муз. уч-ща, кер.

його симф. оркестру, від 1995 – хору – лауреата обл. *конкурсу ім. С. Крушельницької* (1997). Худож. кер. нар. хор. капел у Тернополі: “Будівельник” (1969–89) і “Галичина” (від 1990; обидві – лауреати обл. конкурсів ім. С. Крушельницької). 1973 Л. – гол. диригент 1-го творч. звіту Тернопільщини в м. Київ; 1980, 1999 і 2000 – гол. хормейстер творч. звітів області у Києві.

М. Ханас.

ЛЕВІНСЬКИЙ

Іван Іванович (06. 07. 1851, м. Долина, нині Івано-Фр. обл. – 04. 07. 1919, м. Львів) – архітектор, громадський діяч. Закін. Львів. тех. акад. (1875), де від 1901 очолив кафедру, від 1903 – проф., 1911–14 – декан архіт. ф-ту. Співорг-тор Всеукр. тех. т-ва (1911). 1880-і створив у Львові архіт.-проект. бюро, 1889 – ф-ку буд. виробів. Спроектував. низку будівель у містах і містечках Галичини, зокрема лікарню, в м. Заліщики.

Л. Щербак.

ЛЕВІНСЬКИЙ

Лев (рр. і м. н. та см. невід.) – галицький архітектор 2-ї пол. 19 – поч. 20 ст. Працював у стилі модерн, використовував прийоми й форми укр. нар. арх-ри. Спроектував церкву в м-ку Язлівець (нині с. Язловець Буцац. р-ну).

Б. Пиндус.

ЛЕВІЦЬКА

Любов Петрівна (03. 06. 1951, м-ко, нині смт Букачівці Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.) – журналістка, публіцист. Чл. НСЖУ (1985). Відзнаки “Золоте перо” (1984, 1985). Обл. журналіст. премія ім. М. Костенка (1995). Закін. Київ. держ. ун-т (1973, нині нац. ун-т). Кор., зав. відділу пром-сті й транспорту, заст. ред. г. “*Вільне життя*”; одночасно від 2004 – власкор. г. “Голос України” (м. Київ). Автор нарисів і статей у виданих у Києві та Львові кол. зб., укр. і закордон. періодиці, сценаріїв телепередач. Упоряд. кн. “Про себе, про друзів, про час” (Т., 1999) – своєрід. літопису г. “Вільне життя”.

Х. Весна.

ЛЕВІЦЬКА

Марія (23. 03. 1906, с. Стригунці, нині Тисмен. р-ну Івано-Фр. обл. – 28. 11. 1987, м. Торонто, Канада) – педагог, громадська діячка. Закін. г-зію у м. Станіслав (1924, нині Івано-Франківськ), студіювала слов'ян. філологію у Львів. ун-ті (1926–33; магістр). Викладала. польс. та укр. мови у г-зії “Рідної школи” у м. Тернопіль (1931–39), вела уроки фізкультури, драм. гурток. 1939–41 працювала у Львів. вет. ін-ті (нині акад. вет. медицини), 1941–44 – в Укр. центр. ком-ті. 1944 виїхала до Німеччини; викл. укр. мови в г-зії у таборі для переміщ. осіб. Згодом емігр. до Канади, проживала в містах Едмонтон, Торонто. Працювала на курсах українознавства, укр. радіостудії, в ін. орг-ціях. Ред. зб. “*Шляхами Золотого Поділля*” (3-й т.).

Б. Головин.

ЛЕВІЦЬКА

Ольга Максиміліанівна (15. 12. 1879, м-ко, нині смт Пустомити однойм. р-ну Львів. обл. –

19. 03. 1925, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – оперна співачка (сопрано), театральна актриса. Сестра *А. Бучми*. Вокал. освіту здобула у Львів. консерваторії (нині муз. акад.). Виступала в театрі т-ва “Руська бесіда” у Львові (1898–1912), трупах *Й. Стадника* (1913–14) і *К. Рубчакової* (1916–18); із ними не раз гастролювала на Тернопільщині.

Л. Щербак.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Анатоль (Lewicki Anatol; 04. 04. 1841, с. Присівці, нині Зборів. р-ну – 25. 04. 1899, м. Краків, нині Польща) – польський історик. Навчався у г-зії в м. Тернопіль та Львів. ун-ті (1862–66). Закін. Ягеллон. ун-т (м. Краків), від 1883 його проф. Чл. кор. Польс. АН (від 1890). Співробітник АКМ у Кракові (1883–99). У працях Л. – чимало матеріалів до історії України 14–16 ст. Автор істор. дослідження польс. мовою: “Мешко II” (1876), підручн. “Нарис історії Польщі та з’єднаних із нею руських країн” (1884), “Повстання Свидригайла” (1892).

В. Барна, В. Ханас.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Борис Васильович (15. 05. 1915, м. Відень, Австрія – 28. 05. 1984, м. Мюнхен, Німеччина) – журналіст, публіцист, громадсько-політичний діяч. Син *Василя Левицького*. Навчався у г-зії в м. Бережани, чл. таєм. гуртка “*Молода Україна*”; під час навчання в ун-ті – студент. діяч. Від кінця 1930-х – голова Союзу укр. студент. орг-цій. 1936–39 – гол. ред. г. “*Нове Слово*” (м. Львів). Співзасн. і чл. центр. ком-ту УНДП (1942–45). На еміграції – чл.-засн. Укр. Револ.-Демокр. партії, співред. її г. “*Вперед*” (1949–1956, Мюнхен). Воював у дивізії “*Галичина*”. Від 1952 – референт із справ СРСР Нім. соціал-демокр. партії, наук. співроб. ж. “*Forschungsdienst Osteuropa*” (“Служба наукових досліджень Східної Європи”) в м. Дюссельдорф (нині Німеччина), проф. соціології УВУ. Автор статей на укр. теми в нім. пресі та польс. ж. “*Культура*”, книг нім. мовою “*Україна в Другій світовій війні*” (1962), “*Радянська Україна, 1944–1963*” (1964), “*Червона “інквізиція”*” (1967), “*Політич-*

на опозиція в Радянському Союзі, 1960–1972” (1972, 1973) та ін.

Я. Мазурак, Л. Щербак.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Василь (1882, м. н. невід. – 19. 05. 1941, ст. Джурунь Актюбін. обл., нині Казахстан) – педагог, літератор. Батько *Б. Левицького*. 1920–30-і – викладач нім. та укр. мов у г-зії в м. Бережани. 1939 Л. заарешт. органи НКВС, ув’язн. у тюрмі в м. Тернопіль, згодом висланий до Казахстану. Автор ст. на пед. теми, зокрема “Історія виховання і навчання” (1926), зб. поезій “*Самотою*” (1910), драм. поем “*Пасхальна драма*”, “*Князя пригода*” та ін. творів.

Я. Мазурак, Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Володимир Йосипович (31. 12. 1872, м. Тернопіль – 14. 07. 1956, м. Львів) – вчений-математик, громадський діяч. Д-р філософії (1901), дійс. чл. НТШ. Від 1877 – у м. Золочів (нині Львів. обл.). Навчався в Золочів., Терноп. (1886–89) та Львів. (1890) польс. г-зіях, на філос. ф-ті Львів. ун-ту (закін. 1895). Студентом написав першу фах. статтю з математики “*Про симетричні враження вартостей функцій...*” (1894), надрук. у “*Записках НТШ*”. Співзасн. (1894) і перший писар укр. спорт. т-ва “*Сокіл*”. 1894–95 – вчитель у Львові; від жовтня 1895 – в австр. армії; від червня 1896 – вчитель г-зії у Тернополі. Від 1893 – чл. матем.-природопис.-лікар. секції НТШ, від 1897 – співред. (із *І. Верхратським*) від 1-го номера “*Збірника*” секції НТШ, згодом – його ред. (до 1939; 32 т.). Матем. студії продовжив у Німеччині: Геттінген. (1901) та Берлін. (1901–03) ун-тах. 1903–14 – вчитель 5-ї держ. г-зії у Львові, секр. Укр. пед. т-ва. Співорг-тор Т-ва наук. викладів ім. П. Могили (1907). Із поч. 1-ї світ. війни – в австр. армії, потрапив у рос. полон. 1918 повернувся до Львова, інспектор СШ, викладав в Укр. таєм. ун-ті (1920–23, від 1921 – продекан філос. ф-ту). Від 1918 – голова Термінол. комісії НТШ, від 1921 – голова матем.-природопис.-лікар. секції і Термінол. комісії НТШ. Від 1924 – фах. інструктор із ма-

тем. та фізики у г-зіях Львівщини, водночас – у НТШ (1926–32 – заст. голови, 1932–34 – голова) Від жовтня 1939 – у Львів. пед. ін-ті, 1940–53 – у Львів. ун-ті (нині нац. ун-т). Чл. Польс. астрон. т-ва, Об'єдн. математиків у м. Палермо (Італія), Нім. наук. т-ва (обидва – від 1909), Т-ва франц. математиків (від 1927), Київ. матем. т-ва (від 1929). Вперше зібрав і впорядкував матеріали з укр. матем. термінології (понад 2000 термінів; надрук. 1903 у 8-у т. “Збірника”). Автор укр. підручн. з алгебри та фізики, понад 130 наук., наук.-популяр. статей укр., польс., нім., англ. та ін. мовами. 1997 в ТДПУ (нині ТНПУ) відбулася всеукр. наук. конф., присв. 125-річчю від дня народж. Л., 2003 Терноп. ЗОШ № 16 присвоєно його ім'я.

Лит.: *Возняк Г.* Володимир Левицький – видатний український математик. – Т., 1997.

Г. Возняк, Б. Мельничук.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Володимир Лукич (псевд. – Василь Лукич, В. Січовик, Данило Демонтар, Лавров В., Лев Муха, В. Л-ич та ін.; 02. 09. 1856, с. Белзень, нині с. Гончарівка Золочів. р-ну Львів. обл. – 06. 10. 1938, м. Винники, нині належ. до Личаків. р-ну м. Львів) – письменник, етнограф, журналіст, видавець, редактор, літературознавець, культурно-освітній діяч. Дійс. чл. НТШ (від 1926), почес. чл. т-ва “Просвіта” (від 1925). Від 1867 навчався в г-зії у м. Бережани, де належав до учнів. таєм. т-ва “Громада”. 1879 закін. правн. ф-т Львів. ун-ту. Нотаріус у містах Болехів (нині Івано-Фр. обл.), Стрий, Винники (нині належ. до м. Львів), Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від 1875 – учасник літ. руху. Співроб. ж. “Друг” (від 1876) й альманаху “Дністрянка”. Упоряд. альманаху “Ватра” (1887), ред. всеукр. літ.-наук. часопису “Зоря” (1890–96), ред. 14 календарів т-ва “Просвіта” і “Вісника Державних Законів ЗУНР” (1919). Автор монографій, крит.-аналіт. статей, перекладів, 4 народозн. розвідок, есе-портретів відомих письменників, оповідань, казок тощо. Разом із *І. Франком* уклав антологію укр. поезії (1881), співавт. популяр. довідника для селян “Руський Правотар домовий” (1885). Видав альманахи “Рідний звільник” (1891), “Левада” (1892), “Рідна стріха” (1894) та ін.

Я. Мазурак, Б. Пиндус.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Дмитро (1877, с. Добрович, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 31. 10. 1942, м. Бухара, нині Узбекистан) – правник, громадсько-політичний

діяч. Д-р права. Навчався на правн. ф-ті Львів. і Віден. (Австрія) ун-тів. Адвокат у м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну Львів. обл.), потім до серпня 1914 – у м. Бережани. Воював у австр. армії на Галиц. фронті, потрапив у рос. полон. Від 1917 – у м. Київ; співзасн. і голова Галиц.-Буковин. ком-ту допомоги жертвам війни. 1918 – секр. Укр. нац. союзу. 24 листопада 1918 в м. Тернопіль уряд ЗУНР уповноважив Л. і *Л. Цегельського* провести з *Директорією УНР* переговори про об'єдн. двох укр. республік в одну державу; 1 грудня того ж року в м. Фастів (нині м. Київ. обл.) підписаний Передвступний договір. Від весни 1919 Л. – посол УНР у Данії. 1921–22 очолював орг-цію “Молода Галичина” в м. Відень. 1923 повернувся до Львова, де редагував г. “Діло” (1923–25). Співзасн. УНДО (1925), його перший голова (до 1935). Як лідер наймасов. укр. партії в Зх. Україні, голова ред. колегії г. “Діло” (від 1936) не раз перебував на Тернопільщині. 1928–35 – посол (депутат) сейму Польщі, кер. у ньому Укр. парламент. репрезентації. 1936–39 – заст. голови УНДО *В. Мудрого*. 1939 Л. заарешт. у Львові органи НКВС; засудж.; помер в ув'язненні.

П. Гуцал, В. Ханас.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Євген (17. 01. 1870, с. Сидорів, нині Гусятин. р-ну – 21. 11. 1925, м. Відень, Австрія) – громадсько-політичний діяч, публіцист. Один із лідерів студент. руху, 1892 – голова Веслов'ян. студент. конгресу (м. Відень). 1890 – співорг-тор першої укр. політ. партії – Укр. радикал. партії (разом із *В. Будзиновським*, *М. Павликом*, *К. Трильовським*, *І. Франком*). Належав до правого крила УРП, яке в грудні 1899 засн. УНДП, спів-авт. програм обох партій; співпрац. у ж. “Народ” – офіц. друк. органі УНДП. Ред. газет “Будучність” (1899), “Свобода” (1901), “Діло” (1902–04, 1906, із перервами). 1907 і 1911 – депутат австр. парламенту. 1914–18 за дорученням СВУ вів організац. і просвітн. роботу серед полонених українців у нім. таборях. 1918–19 – чл. УНРади ЗУНР-ЗОУНР. 1919–20 – посол ЗУНР у Німеччині (м. Берлін) та Чехії (м. Прага); згодом – адвокат у Відні. Автор наук. праць, зокрема про *Олександра Барвінського*, статей на політ. й культурол. теми.

І. Гаврильцо, В. Ханас.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Іван Омелянович (16. 11. 1875, с. Мала Лука, нині Гусятин. р-ну – 08. 04. 1938, м. Львів) –

композитор, хоровий диригент, педагог. Музику навчався в г-зії у м. Тернопіль (кл. скрипки проф. Й. Цетнера); 1910 склав іспит на вчителя музики. 1915–16 студіював гармонію і композицію в м. Відень (Австрія). 1903–12 – вчитель музики укр. г-зії у Тернополі (вів клас скрипалів, де навчався *М. Крушельницький*, та учнів хор), водночас – диригент хору т-ва “*Боян*”. 1915–18 – в учит. семінарії у Відні. До 1937 – проф. співу, кл. скрипки й диригент хору жін. семінарії в м. Львів. Кілька років викладав у Львів. вищому муз. ін-ті (нині муз. акад.). Як диригент і скрипаль-соліст виступав на Шевченків. концертах у Тернополі, Теребовлі й Козові (1903–12), Львові (1920–35), Відні та ін. Автор багатьох муз. творів: хорів “За байраком байрак” (1914), “Тече вода в синє море” (1917), “Дивлюсь – аж світає” (1936; сл. *Т. Шевченка*); “Глянь на криницю”, “Я не жалуюсь на тебе, доле” (1917, сл. *І. Франка*); “Плуг” (1929), “Як упав же він з коня” (1931; сл. *П. Тичини*); солюспівів “Буває, тужу за тобою” (1914, сл. *Б. Лепкого*), “В рідній школі” (1931, сл. *В. Щурата*); п’єс для скрипки з ф-но; сюїти “Колискова”; переклав для скрипки і ф-но солюспіви “Гетьмани” *М. Лисенка* та “Дума про Нечая” *Д. Січинського*; статей. Написав і видав у Львові навч. посібники “Нарис історії музики”, “Основи теорії музики” (словник, обидва – 1921), “Популярна наука гармонії” (1929).

П. Медведик.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Іполит (10. 08. 1896, с. Летня, нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл. – 10. 01. 1948, м. Стрий, нині Львів. обл.) – громадський діяч, лікар. Чл. УЛТ (від 1926). Навчався в г-зії у м. Дрогобицьк (нині Львів. обл.), студіював медицину в ун-ті у м. Відень (Австрія). Під час 1-ї світ. війни – лікар австр. армії. 1918–20 – полк. лікар УГА, гол. лікар Стрий. військ. округи, сан. шеф 3-го корпусу УГА, з яким перебував на Тернопільщині, зокрема під час *Чортків. офензиви*.

Б. Пиндус.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Кость Антонович (18. 11. 1859, м-ко Тисмениця, нині смт Івано-Фр. обл. – 12. 11. 1941, м. Львів) – громадсько-політичний і державний діяч, адвокат, публіцист. Д-р права (1884). Студіював право у Львові. і Віден. (Австрія) ун-тах. 1890 у м. Львів відкрив адвокат. канцелярію. Співзасн. (1889) і ред. “Часопису правничого” (від 1894 – видання НТШ у Львові); багаторіч. пре-

зидент Т-ва укр. правників у цьому ж місті. 1899 – співзасн., чл. президії, згодом голова Укр. нац.-демокр. партії. 1907 – депутат австр. парламенту, 1908 – *Галиц. сейму*. 1914 очолив Гол. Укр. Раду у Львові, 1915 – Заг. Укр. Раду в м. Відень. За участі Л. утвор. *Летюн УСС*. 1918 Л. – голова уряду ЗУНР – Держ. Секретаріату ЗУНР-ЗО УНР, який від 23 листопада 1918 до 31 грудня 1919 перебував у Тернополі, згодом – у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1920–23 – чл. закордон. уряду *Є. Петрушевича* (м. Відень). Від січня 1921 – уповноваж. закордон. справ ЗУНР; заснував і очолив Ком-т політ. еміграції. 1924 повернувся в Галичину, очолював Союз укр. адвокатів, дир. Центробанку. Засн. (липень 1941) і голова Укр. Нац. Ради. Автор праць, у т. ч. тих, в яких йдеться про події на Тернопільщині: “Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914” (1926), “Історія визвольних змагань галицьких українців в часи світової війни 1914–1918 рр.” (1928), “Великий зрив” (1931) та ін.; уклав і видав нім.-укр. правн. словник. 1996 в Тернополі перевид. під назвою “Українські політики Галичини” праця Л. “Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів” (ред. *Р. Матейко, Б. Мельничук*).

В. Слюзар, Л. Щербак.

ЛЕВІЦЬКИЙ

Леопольд Іванович (07. 08. 1906, с. Бурдяківці, нині Борщів. р-ну – 14. 05. 1973, м. Львів) – графік і живописець. Засл. діяч мист-в УРСР (1970). 1925 закін. г-зію в м. Чортків. 1928–33 студіював у АКМ у м. Краків (Польща), 1930–31 – у париз. філії академії. Співзасн. “Краківської групи” (1932–37). 1935 за участь у розповсюдж. нелегал. літ-ри засудж. й ув’язн. у м. Чортків. Від 1937 – у Львові. 1939–41 – голова Нар. ради у Чорткові, водночас – журналіст, художник будинку ЧА. 1941–44 – вчитель у Самарканд. обл. (нині Узбекистан), служив у резерв. полку ЧА. Від 1946 – у Львові. Працював у галузі станк. графіки, книжк. ілюстрації та олій. живопису. Від 1932 – учасник виставок у містах Варшава, Краків, Жешув (усі – Польща), Сан-

Франциско (США), Алма-Ата (нині Алмати, Казахстан), Москва, Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ), Мінськ (нині Білорусь), Київ, Харків, Львів, Тернопіль, Кременець та ін. Посмерт. виставки: Львів (1974–75), Київ (1976). Тв.: офорти “Конференція на багнетах”, “Похорон III класу”; серії ліноригів “3 оповідань мого батька” (1946–47), “Старе і нове” (1955–57), “На нових дорогах” (1960–62); монотиpii “Відпочинок”, “Розмова” (обидві – 1960); живопис. полотно “Мої батьки” (1969) та ін. 1965–67 створив ескізи мозаїк для Львова і рай. центрів Львів. обл. Ряд тв. Л. зберіг. у Львів. музеї укр. мист-ва. 1986 – ювілейна виставка у Терноп. картин. галереї до 80-річчя від дня нар. Л. Худож.-мемор. музеї Л. відкрито: у м. Львів – 1984, с. Бурдяківці – 1996.

Лит.: Якушенко Г. Леопольд Іванович Левицький: Нарис про художника. – К., 1969.

І. Дуда.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Микола Левкович (1870, м. Тернопіль (за ін. даними – м. Снятин, нині Івано-Фр. обл.) – 01. 08. 1944, м. Варшава, Польща) – оперний і камерний співак (тенор), режисер, педагог. Вокал. освіту здобув у Львів. консерваторії (1890–93), згодом мист-во співу вдосконалював у м. Мілан (1895, Італія). Влітку 1889 – учасник муз.-декламац. мандрівки львів. студентів по Галичині під кер. *О. Нижанківського*. 1891–93 разом із *С. Крушельницькою* співав у конкурсах концертів консерваторії. 1892 виступав у муз. виставах театру т-ва “Руська бесіда”. 1892–98 – чл. хору і соліст “Львівського Бояна”. 1894 дебютував як соліст у театрі опери у Львові (партія Туріду в опері “Сільська честь” П. Масканьї). 1898–99,

1902–15 – соліст (1908–15, 1932–39 – реж.) Вел. театру Варшави, де поставив опери “Летючий голландець” Р. Вагнера, “Юланта” П. Чайковського, “Турандот” Дж. Пуччіні та ін. Від 1899 – в Італії, 1902 – у Львів. опері. 1915–23 – реж. рос. театру в м. Тифліс (нині Тбілісі,

М. Левицький у ролі Герцога (“Ріголетто” Дж. Верді).

Грузія), згодом до 1927 – реж. польс. театру опери у Львові.

І. Лисенко, П. Медведик.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Михайло (1774, с. Ланчин, нині Надвірнян. р-ну Івано-Фр. обл. – 14. 01. 1858, с. Унів, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) – релігійний діяч. Д-р богослов’я. Від 1815 – Галиц. митрополит, від 1848 – примас Галичини. 1-й кардинал УГКЦ (1856). Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), ун-т у м. Відень (Австрія). Домагався запровадження викладання укр. мовою в школах Сх. Галичини (1849), богослов’я і катехитики у Львів. ун-ті й заснування катехитур при г-зіях міст Львів, Перемишль (нині Пшемисль, Польща), Станіслав (нині Івано-Франківськ), Самбір (нині Львів. обл.), Тернопіль, Бережани. 1839 виступив із протестом проти ліквідації рос. урядом унії на Правобережжі, Волині й у Білорусі. В остан. роки життя – консерватор, близький до польс.-шляхетських кіл.

Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Михайло Васильович (09. 02. 1891, с. Явче, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 10. 06. 1933, м. Сорново, нині РФ) – політичний діяч. Від 1919 – в Україні: чл. тимчас. парт. ком-ту Комуніст. партії Сх. Галичини (КПСГ), його представник на фронті, згодом – чл. підпіл. ЦК КПСГ. Делегат 2-го Конгресу Комінтерну, чл. Галоргкому КП(б)У. Від серпня 1920 – чл. політбюро ЦК КПСГ і *Галреволю* (м. Тернопіль), де керував відділами внутр. справ та роб.-сел. інспекції. Деякий час – на підпіл. роботі в Галичині, Польщі, Німеччині, Чехословаччині, Австрії. 1920–24 – дипломат, пост. представник СРСР, згодом УРСР у Німеччині, Австрії, Чехословаччині; від 1924 – на парт. і держ. роботі в УРСР. 1933 заарешт. у справі т. з. “Українського національного центру”; покінчив життя самогубством. Реабілітований.

І. Мельничук, Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Михайло Васильович (16. 03. 1948, с. Пукеничі, нині Стрий. р-ну Львів. обл.) – поет, художник, перекладач, громадсько-політичний діяч. *Премія ім. І. Блажкевича* (1993). Чл. НСПУ (1981), чл. НСХУ (1996). Депутат обл. ради 1-го склик. (1990–94). Закін. філол. ф-т пед. ін-ту в м. Дрогобич Львів. обл. (1972, нині пед. ун-т). Від 1984 – в м. Тернопіль. Працював у ред. г. “*Відродження*” (нині “*Свобода*”), худож. ком-

бінаті. Нині – на творчій роботі. 1989–92 – діяльний у громад.-політ. житті: співзасн., перший голова першої в Україні край. орг-ції НРУ, чл. Великої Ради НРУ. Автор зб. поезій “Мамині перепліки” (1979), “Світ околиць” (1986), “Я завжди був закоханий в дерева” (1993), “Вівторок” (1994, обидві – худож. оформл. автора), “Де ростем, там мусимо цвісти” (1998), “З останньої пелюстки літа” (2004, ілюстр. автора); книжки скоромонок та розмальованок “Сніг горів од снігурів” (1992), віршів для дітей “Великдень” (1993). Переклав і видав зб. поезій М. Рубцова “Ранок” (1986), С. Єсеніна “Відгомонила золота діброва” (1999), переклав окремі твори О. Блока, Б. Пастернака, О. Пушкіна. Пісня “Кущ молодого жасмину” на слова Л. (композитор і виконавець *В. Дунець*) – переможець Всеукр. радіофестивалю “Пісня року” (1998). В Україні та діаспорі поезія Л. входить до шкіл. програм. У Тернополі – персон. виставки картин Л. (1986, 1992, 1994), творчі вечори (1998, 2004). *І. Пилець* видав зб. оповідок про Л. “То всяке може трапитися” (1998, Т.).

Х. Весна, В. Ханас.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Модест Олександрович (1873, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну – 1927, Австралія) – музичний діяч, диригент. Засн. і кер. хор. т-ва “Буковинський Боян” (1899–1916) та 1-ї на Буковині укр. муз. школи ім. М. Лисенка (1904–16, м. Чернівці). Орг-тор культ.-муз. життя краю, диригент Шевченк. концертів, виступав зі своїм колективом на урочистих зустрічах, зокрема з *Лесею Українкою* (1901), *М. Лисенком* (1903). На поч. 1920-х емігр. до Австралії. Автор статей у періодиці про муз.-культ. життя Буковини та ін.

І. Мельничук, Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Омелян (31. 07. 1875, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. – 23. 03. 1917, Закарпаття) – громадсько-політичний діяч, військовик. За фахом – юрист. Чл. УНДП. Співорг-тор (1914) *Лейону* УСС. 1914–15 – ком-р чоти, згодом – 7-ї сотні

УСС, яка воювала на Тернопільщині, відзначилася в боях над р. Стрипа та Серет (вересень 1915). Від грудня 1916 – командант (ком-р) Гуцул. сотні УСС; загинув у бою.

Ю. Болюх, Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Орест Іванович (13 (25). 12. 1848, с. Маячка, нині Новосанжар. р-ну Полтав. обл. – 09. 05. 1922, с. Драбівці, нині Золотоніс. р-ну Черкас. обл., похов. у м. Київ) – історик, архівіст, археограф, етнограф, правознавець. Закін. Київ. ун-т (1874). Секр. Тимчас. комісії для розгляду давніх актів (від 1874, Київ. археогр. комісія), чл. Істор. т-ва Нестора-літописця, НТШ. Від 1919 – заст. президента, від 1922 – президент ВУАН. Автор понад 200 наук. праць, оповідань і повістей. Працював в архівах у містах Кременець і Почаїв (нині Кременець. р-ну).

П. Гуцал.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Осип (1886, м. н. невід. – р. і м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч, педагог. Сотник УГА. 1918–20 перебував на Тернопільщині як заст. окруж. коменданта в м. Бережани, кер. *Пресової квартири* при Начал. команді (штабі) УГА. Згодом – дир. укр. г-зії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), ред. часопису “Український пластун” (1920–24). Автор спогадів. Емігр. до США (м. Чикаго).

Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Остап Михайлович (02. 10. 1839, с. Раковець, нині Городенків. р-ну Івано-Фр. обл. – 12. 06. 1903, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – письменник, публіцист, перекладач. Навчався в школах і г-зіях у містах Бучач, Коломия (нині Івано-Фр. обл.), Львів, Станіслав. Закін. філос. ф-т Львів. ун-ту (1869). Від 1867 – пом. ред. ж. “Страхопуд” (м. Відень, Австрія), г. “Русь” (м. Львів). 1873–77 – пом. учителя школи в м. Ярослав (нині Польща); від 1878 – вчитель у реальній школі в м. Станіслав. Автор низки поезій, поеми “Біженці” (1862, польс. мовою), статей; переклав твори Г. Гейне, О. Фредра, *К. Уейського* та ін., лібрето опери “Галька” С. Моношка.

В. Хома.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Петро (1864, Галичина – 1915, м. см. невід.) – філолог. Проф. класич. філології в г-зіях міст Львів і Тернопіль. Досліджував мову рим. поетів-ліриків. Автор розвідки “De natura infinitivi

atque usu apud Horatium praecipue” (1892) та ін праць.

І. Дуда.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Северин (псевда “Шерш”, “Сірий Лев”; 1890, м. н. невід. – 1962, США) – педагог, публіцист, пластовий діяч. 1924–34 очолював Верх. Пласт. команду; після заборони Пласту – чл. проводу таєм. Пласту (до 1945). Співзасн. Пласт. Сеньйорату (1930). Від 1945 – в еміграції (Німеччина, США). Автор статей на пласт. та вихов. теми, праці “Матеріали до історії Пласту” (1962). 1930-і як кер. Пласту не раз бував на Тернопільщині.

Б. Пиндус.

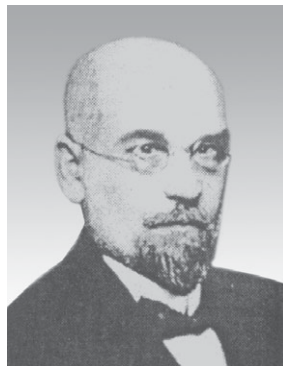
ЛЕВИЦЬКИЙ

Семен Семенович (псевдо “Кліщ”; 06. 05. 1916, с. Бишки, нині Козів. р-ну) – діяч ОУН. Після 7-річ. навчання в школі займався самоосвітою. Чл. ОУН (1932). 1933, 1935 – ув’язн. за політ. переконання. 1936 – орг-тор вступу до ОУН жителів сіл Колюхи, Августівка (нині Козів. р-ну), Урмань (нині Бережан. р-ну), Розгадів (нині Зборів. р-ну), Поморяни (нині смт Золочів. р-ну Львів. обл.). Від 1938 – надрайон. провідник ОУН на 28 сіл. 1939 діяв на Поліссі й Лемківщині. В травні 1941 за завданням Гол. проводу ОУН повернувся до родин. села; у червні – учасник заходів у Козові, Бережанах, Тернополі з приводу проголош. Акта відновл. Укр. держави. Згодом – провідник ОУН Бережан. округи (Бережан., Підгаєц., Перемишлян., Зборів. повіти). 1942 в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща) 4 міс. очолював провід області. У квітні 1943 Л. заарешт. гестапо; перебував у фашист. концтаборах Аушвіц, Маутхаузен, Мельк, Ебензее, звідки 1945 його визволили амер. війська. Згодом – у м. Мюнхен (Німеччина), де студіював в Укр. високій екон. школі; організував мережу ОУН у таборах Баварії. Референт зв’язків між членами ОУН у Німеччині, Франції, Бельгії, Голландії, Англії, Австрії, Італії, Швейцарії. З Німеччини виїхав до Канади. Автор спогадів “Моя діяльність в ОУН” (“Бережанська Земля”, т. 2).

Б. Мельничук.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Юліан-Сергій (08. 03. 1874, м. Заліщики – 09. 02. 1925, м. Тернопіль) – педагог, культурно-освітній діяч. Навчався в г-зіях у містах Золочів (нині Львів. обл.), Тернопіль та Львів. 1891–95

студіював історію та географію у Львів. ун-ті. 1900–01 – учитель Терноп. укр. г-зії (ТУДГ), 1902–14 – Львів. академ. г-зії. 1911–12 – дир. жін. г-зії сестер Василянок у Львові. Від 1914 – управитель гімназ. курсів для укр. молоді в м. Відень (Австрія). 1917–19

прац. у Тернополі в освіт. та громад. орг-ціях. Від 1917 – управитель, від 1918 – дир. ТУДГ. Від 1919 – старший шкіль. референт Держ. секретаріату освіти ЗУНР у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Повернувшись до Тернополя, відновив діяльність держ. г-зії, її директор. Сприяв відкриттю в Тернополі приват. г-зії для дівчат. Автор підручн. з географії (1911), співавт. кн. “Історія краю родинного” (1895), розвідок з історії та рецензій у “Записках НТШ”.

О. Мельничук, Б. Пиндус.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Ярослав (02. 05. 1921, с. Багатківці, нині Тереховлян. р-ну) – церковний діяч, бібліотекар. Закін. духов. семінарію (1948) і коледж (1964, США, магістр мистецтво- та літературознавства). 1966 рукопоклад. на священика. 1962–64 – дослідник у б-ці Й. Крерара в м. Чикаго (США), 1964–65 – бібліотекар у б-ці Пн.-3х. ун-ту, 1965–66 – у Публ. б-ці м. Елмгурст (шт. Іллінойс, США). 1966–67 – священик у м. Сарнія (пров. Онтаріо, Канада). Від 1968 – провід. каталогізатор Серед.-3х. уряд. бібліотеч. системи м. Кітченер (пров. Онтаріо, Канада); водночас – священик. Чл. Асоц. укр. бібліотекарів Америки.

Б. Волницький.

ЛЕВИЦЬКИЙ

Ярослав Юліанович (псевд. і крипт. – Лев. Яр., Ю-лев Яр., Я. Л. та ін.; 03. 05. 1878, с. Пистинь, нині Косів. р-ну Івано-Фр. обл. – 1961, м. Львів) – церковний діяч, богослов, публіцист, видавець, редактор. Д-р богослов’я (1917), проф. Закін. г-зію в м. Коломия (1896, нині Івано-Фр. обл.). Студіював право в Чернів. ун-ті. 1901 закін. богослов. ф-т Львів. ун-ту. Священик у с. Кошилівці (нині Заліщиц. р-ну), згодом – у м. Чернівці. Від 1907 – катехит серед. шкіл та г-зій. 1906–12 – ред. г. “Основа”, 1904–14 і

1916–18 – ред. і видавець часописів “Нива” і “Катехитичний місячник” (усі – м. Львів). Від 1921 – викл. історії Львів. ун-ту. Від 1928 – проф., 1938–39 – декан теол. відділу Богослов. акад. у Львові. Автор понад 40 праць з історії церкви, богослов’я, філософії.

К. Майбродська.

ЛЕВІНЗОН

Ісаак (Іцхак) Бер (14. 09. 1788, м. Кременець – 15. 02. 1860, там само) – єврейський пропагандист-просвітитель. Дослідник талмуд. та середньовіч. єврей. писемності, духов. вождь “маскілім” (1820–40). Знання здобув самостійно. Учасник рос.-франц. війни (1812) – перекладач у рос. армії. Від 1815 – у м. Броди на Львівщині, де став чл. просвіт. т-ва “Маскілім”. Здав у Терноп. уч-щі іспити на звання вчителя, працював у єврей. школі в Бродях. 1820 повернувся до Кременця, анонімно видав у м. Відень (Австрія) сатир. твори про хасидів-ортодоксів. Через це зазнав переслідувань і змуш. залишити Кременець, до якого повернувся 1823. Автор понад 20 праць, зокрема “Теуда ве Израель” (1828; “Лжемісія Ізраїлю”; перевид. 1855, 1879, 1890), “Бет Єгуда” (1839; перевид. 1858, 1878, 1890), “Зерібабел” (вид. після смерті І.).

В. Фроленков.

ЛЄВКІВ

Богдан Євгенович (22. 02. 1950, м. Тернопіль) – господарник, громадсько-політичний діяч. Засл. прац. сфери послуг України (2005). Відзнака Прем’єр-міністра України (2003). Грамота Папи Римського (2002). “Людина року – 2002” у Тернополі. Депутат Терноп. міськ. ради 2-х скликань (1994–2002). Голова планово-б’юджет. комісії цієї ради (1994–98). Закін. технол. ін-т побут. обслуговування в м. Хмельницький (1973, нині технол. ун-т “Поділля”). Працював у Тернополі: гол. інж., нач. виробн.-тех. відділу обл. побут. упр. (1973–87); нач. відділу з якості Центру стандартизації і метрології (1987–90); інструктор орг.-інструкт. відділу, гол. інспектор контролю за дотриманням цін і правил торгівлі міськвиконкому (1990–91); дир. ТОВ “Ремвзуття” (1991–98);

секретар міськради (1998–2002). Від квітня 2002 – міський голова Тернополя.

В. Фроленков, Л. Щербак.

ЛЄВКІВ

Тарас Богданович (25. 06. 1940, с. Мала Березовиця, нині Збараз. р-ну) – художник-керамік. Засл. діяч мист-в України (1997). Чл. НСХУ (1971). Закін. у м. Львів уч-ще приклад. мист-ва (1964, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), ін-т приклад. та декор. мист-ва (1971, нині нац. акад. мист-в). До 1974 працював у цих навч. закладах і на керам. з-ді. Серед тв.: “Місто” (1971), “Квітова галактика” (1981), “Космічна археологія” (1984), “Хресна сила” (2000). Від 1962 – учасник всесоюз., всеукр. і міжнар. виставок, конкурсів та симпозіумів: Іспанія, Італія (диплом), Литва, Німеччина, Румунія, Польща, Словаччина, Угорщина, Франція (1972, золота медаль), Чехія, Японія. Персон. виставки: у містах Київ (1980), Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ), Львів (1970, 1979), Тбілісі (1985, нині Грузія), Тернопіль (1990). Твори Л. – у каталозі (1983, Париж, Франція) поміж робіт 5-и країнських керамістів світу.

І. Дула.

“ЛЄВКО”

(псевдо; справж. ім’я, прізви., рр. і м. н. та см. невід.) – діяч ОУН і УПА. Ком-р сотні “Риболовці” військ. округи (ВО) “Лисоня” (1944, ст. булавний), ком-р Бережан. куреня (1945, хорунжий). Старшина для спец. доручень при окр. руж. провідникові Бережанщини, ком-р 17-го (Бережан.) такт. відтинку (підрозділ ВО, на правах полку). Подальша доля невідома.

М. Кривецький.

ЛЄВКО

Василь (псевда – “Вій”, “Карпо”, “Арсен”, “Зенон”; 1923, с. Новосілка, нині Підгаєц. р-ну – 22. 07. 1949, с. Стриганці, нині Бережан. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Чл. Юнацтва ОУН (від 1938). Підрай. провідник Юнацтва (1939–41). Під час нім. окупації – в учит. семінарії в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Від липня 1944 – в старшин. шк. “Олені” в Карпатах. Ст. вістун УПА. Від листопада того ж р. – куш. провідник пропаганди ОУН, співпрац. із край. провідником ОУН *О. Польовим* (“Остап”). Від 1947 – рай. провідник ОУН Бережан. р-ну; восени 1948 – чл. надрай. проводу ОУН.

Х. Весна.

“ЛЄВКО”, “ЛЄВОНТИЙ”

(псевда; справж. ім’я, прізви., р. і м. н. невід. – влітку 1946, с. Кутиска, нині Лановец. р-ну) –

повстанський поет, пропагандист ОУН і УПА. За спогадами очевидців, бой. побратимів, “Л.” – учитель за фахом, родом із с. Малі Садки чи Малі Делеркали, нині Шумс. р-ну. Від 1942 діяв на Лановеччині, на вигляд мав 25 років, належав до однієї з груп “Морозенка”. Збереж. численні поезії Л., деякі з них стали нар. піснями, зокрема: “Пісня про Гафійку”, “Скрипів мороз нам у ногах”, “Люба матусю, я все до тебе...”, “Ой там, в Москалівці”, “Нічка була темна”.

Лім.: Буняк С. Про повстанського поета Левка // Лан. Ланівеччина творча: Літературно-мистецький альманах. – Т., 2001.

І. Дем’янова.

ЛЄВЧЕНКО

Микола Андрійович (12. 12. 1921, м. Маріуполь, нині Донец. обл. – 21. 12. 1979, м. Львів) – журналіст, драматург, педагог. Закін. Львів. ун-т (1948, нині нац. ун-т), працював у ньому. 1960–79 – у Львів. ком-ті з радіомовлення і телебачення. Автор сценаріїв 26 телестивав, здебільш. про жит. і творчий шлях *Т. Шевченка*; йому ж присвятив п’єси “Серце поета” і “Кайдани порвіте” (1964); другу поставив Терноп. муз.-драм. театр (1965, реж. Р. Степаненко; нині академ. театр), Л. був на прем’єрі.

Б. Мельничук (м. Чернівці).

ЛЄВЧЕНКО

Стефанія (з дому – Коритко; 24. 01. 1900, с. Соснів, нині Тереховлян. р-ну – р. і м. см. невід.) – педагог, громадська діячка. Закін. вчит. семінарію в м. Львів, працювала у школах Польщі та Зх. України. Емігр. до США (м. Денвер). Учителювала в школах українознавства, діяльна в громад. орг-ціях. Авторка оповідань, статей у періодиці, в т. ч. опису побуту укр. села перед 2-ю світ. війною.

І. Гаврильцо.

ЛЕВЧУК

Анатолій Йосипович (25. 12. 1927, с. Терятин Любешів. пов. Люблін. воєв-ва, Польща) – кооперативний діяч, економіст. Засл. прац. торгівлі УРСР. Ордени Труд. черв. прапора (1974), Дружби народів (1986), ін. держ. нагороди. Депутат Терноп. обл. ради (1969–79). 1945 пересел. у Березів. р-н на Одещині. Закін. Рівнен. (1951–53) та Львів. (1955–57) торг.-кооп. школи, Донец. ін-т рад. торгівлі (нині ун-т економіки і торгівлі). Працював у райспоживспілці у смт Млинів Рівнен. обл. Від 1952 – інструктор-ревізор, 1955 – голова Млинів. сільс. спожив. т-ва. 1957–62 – голова правління Бучац. райспоживспілки (Терноп. обл.). Від 1962 – на кер.

посадах у Терноп. облспоживспілці, від 1965 – перший заст. голови правління, 1969–79 – голова правління цієї облспоживспілки. 1979–81 – заст. голови, 1981–89 – перший заст. голови правління Укркоопспілки. Після аварії на ЧАЕС (1986) – відповідав за ліквідацію її наслідків як представник спожив. кооперації, постій. представник уряд. комісії.

Г. Івахів, С. Цебринська.

ЛЕВЧУК

Микола Ростиславович (27. 10. 1961, с. Ванжулів Лановец. р-ну) – історик, археолог, краєзнавець, громадський діяч. Чл. ВУСК та НТШ (1996). Закін. істор. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1985, нині Прикарп. ун-т). Працював учителем історії, дир. школи у с. Шляхтинці Терноп. р-ну (1992–98), зав. відділом упр. внутріш. політики ОДА (1998–2002). Від 2003 – дир. ТОКМ. Автор наук. статей у вітчизн. і закордон. збірниках.

В. Ханас, В. Лашта.

ЛЕВЧУК

Микола-Павло Павлович (30. 04. 1896, с. Свидова, нині Чортків. р-ну – р. см. невід., Канада) – видавець, скульптор, художник. Від 1902 – в Канаді (м. Канора, пров. Саскачеван). Навчався у школі “Франко”, виступав із автор. програмою “Водевіль Левчука”. Згодом організував власну друкарню, 1931–36 видавав ж. “Нова ера”. Співавт. стагуї “Леся” (1980) при в’їзді до Канори. Нагороджений Призначенням для спільноти (1983).

Б. Мельничук.

ЛЕВЧУК

Семен (15. 05. 1921, с. Костільники, нині Бучац. р-ну – 06. 03. 2003, м. Гамбург, Німеччина) – церковний та громадський діяч. 1942 вивезений на примус. роботи до Німеччини. Діяльний в укр. громаді у Гамбурзі, чл. кер-ва кількох її установ: голова осередку СУМ, голова край. представництва українців Німеччини в Гамбурзі та околиці. Автор публікацій у періодиці.

Г. Яворський.

ЛЕВЧУК

Тимофій Васильович (06 (19). 01. 1912, с. Бистрїївка, нині Ружин. р-ну Житомир. обл. – 14. 12. 1998, м. Київ) – кінорежисер, педагог, громадський діяч. Держ. премія УРСР (1971). Нар. арт. СРСР (1972). Проф. (1970). Депутат ВР УРСР від Бучац. вибор. округу (1963–67). Закін. Київ. кіноін-т (1934). Від 1934 – на Київ. кіностудії худож. фільмів. 1963–87 – 1-й секр.

правління Спілки кінематографістів УРСР. Від 1970 – проф. Київ. ін-ту театр. мист-ва (нині ун-т кіно, театру і телебачення). 1967 зняв фільм про печеру *Кристалну (Кришталеву)* “Людина шукає райдугу”, у вересні того ж року був на його прем’єрі в м. Борщів. 1968 у терноп. кінотеатрі “Перемога” відбулася прем’єра фільму “Помилка Оноре де Бальзака”, перед початком якого виступили Л. та виконавець ролі пана Ганського *Я. Гелас*. Л. – учасник фестивалю укр. кіно на Тернопільщині (1966). Ряд епізодів к/ф “Дума про Ковпака” (1973–76, трилогія) Л. знімав у м. Бучач.

В. Фроленков.

ЛЕГЕНЬКИЙ

Богдан Йосипович (02. 02. 1925, с. Зубів, нині Тербовлян. р-ну) – громадський діяч, меценат, бізнесмен. Чл. ОУН (1942), учасник Визв. змагань. Почес. громадянин м. Тербовля (2001). Закін. у Тербовлі г-зію, торг. школу (1943). Воював у 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії; перебував у таборах для переміщ. осіб в Італії; проживав у Вел. Британії. Від 1949 – в Канаді. Закін. студії з економіки та менеджменту. Організував фірму з вироб-ва буд. матеріалів. Діяльний в укр. громад. і мист. орг-ціях м. Торонто. Від 1959 – в м. Монтон. Фінансово допоміг багатьом укр. фундам, зокрема Чорнобил.; передав 10 тис. дол. на спорудж. пам’ятника Т. Шевченку в м. Львів, 7 тис. дол. – на буд-во церкви в родин. селі, каплиці св. П’ятниці, істор.-красн. музею та мемор. комплексу Борцям за волю України, пам’ятників І. Франкові та С. Бандері, 2,5 тис. дол. на ремонт Буд. “Просвіти”, стільки ж на харчування обездолен. у ідальні “Гуманітар” (усі – м. Тербовля), видання буклетів до святкування 900-річчя Тербовлі (1997) та створ. ред.-вид. фонду його імені; всього на відзначення ювілею міста – 5 тис. дол. 1990-і відвідав Україну. Від 2002 матеріально підтримує пункт харчування для малозабезпеч. та інвалідів Тербовлі.

Г. Кушнерик, Б. Мельничук.

ЛЕГЕТА

Микита (28. 07. 1921, с. Лісники, нині Бережан. р-ну – 02. 03. 1997, м. Детройт, США) – гро-

мадсько-політичний діяч. Навчався в г-зіях міст Бережани і Тернопіль. Чл. Юнацтва ОУН, діяв у підпіллі. Студіював лісівництво в Укр. тех.-госп. ін-ті у м. Мюнхен (Німеччина). Від 1950 – в США (м. Детройт). Працював в автомобіл. індустрії. Заснував хор “Ватра”, діяльний у СУМ, відділі Орг-ції оборони чотирьох свобод України.

І. Гаврильцо.

ЛЕГКА ПРОМИСЛІВІСТЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– галузь, яка випускає непродовольчі товари народного споживання. До них належ. тканини, взуття, швейні, текстил., перо-пухові вироби, вата та ін. Частка галузі у вироб-ві пром. продукції – 3,9% (2004). Найбільші підпр-ва Л. п. Т.: ВАТ “Текстерно”, швейна ф-ка “Галія”, ТОВ “Геркурій”, з-д штучних шкір “Вінітекст” (всі – Тернопіль), СП “Антарес” (смт Підволочиськ), взуттєва ф-ка “Ла-Кастеллана” (м. Тербовля), перо-пухова ф-ка “Білербек–Україна” (м. Чортків). Вироби Л. п. Т. (взуття, швейні, панчішні, перо-пухові) експортують. Значну роль у відродженні галузі відіграють іноз. інвестиції.

В. Бойко, О. Заставецька.

ЛЁГКИЙ

Григорій Йосипович (псевдо “Борис”; 21. 06. 1922, с. Слов’ятин, нині Бережан. р-ну – 20. 10. 1950, попл. с. Шешори, нині Косів. р-ну Івано-Фр. обл.) – вояк ОУН. Сріб. Хрест Бойової Заслуги (1948). Закін. г-зію в м. Станіслав (1942, нині Івано-Франківськ), де вступив до ОУН. Навесні 1943 за політ. діяльність Л. заарешт. гестапо в м. Галич (нині Івано-Фр. обл.); засудж. до страти, зумів втекти. 1943–44 – у відділі пропаганди проводу Станіславщини. Від 1944 – окруж. провідник Коломийщини. Загинув у р-ні хребта Корметура (нині Івано-Фр. обл.). 11 повстан. світлин, де зафікс. Л., віднайдено 1999 в Яворів. архіві, (Львів. обл.).

В. Гуменюк, З. Сердюк.

ЛЁГКИЙ

Іван (10. 01. 1925, с. Божиків, нині Бережан. р-ну) – громадський діяч. 1947–67 жив у

м. Мідлтон, де займав провід. пости в СУМ і Союзі українців Британії. Від 1967 – в Австралії (м. Перт). Діяльний у СУМ: голова осередку (1970–80), голова буд. ком-ту СУМ-ів, оселі в м. Чідлов (1982–90) та ін.

Б. Волинський.

ЛЕГКИЙ

Іван Дмитрович (02. 08. 1943, с. Заставче, нині Підгасц. р-ну – 29. 10. 1997, м. Івано-Франківськ) – диригент, педагог. Засл. арт. України. Закін. Чортків. муз.-пед. уч-ще (1963, нині пед. уч-ще), Львів. консерваторію (1970, нині муз. акад.). 1966–70 – кер. хор. капели “*Боян*” у м. Бережани. 1970–80 – диригент-хормейстер, від 1980 – худож. кер. і гол. диригент Держ. гуц. ансамблю пісні й танцю; доц. каф. диригування Прикарп. ун-ту (м. Івано-Франківськ). Автор числ. муз. творів та репертуар. зб.: “*Верховино – світку ти наш*” (1990), “*Колядки і щедрівки*” (1992), “*Ходи, сонку, в колисоньку*” (1993), “*Церковний рік в піснях*” (1994).

Г. Молицька, Б. Тихий.

ЛЕГКИЙ

Ігор Львович (01. 10. 1963, м. Тернопіль) – спортсмен (бридж). Син *Л. Легкого*. Закін. Львів. політех. ін-т (1985, нині нац. ун-т “*Львівська політехніка*”). Володар кубка України зі спорт. бриджу (1991), володар кубка “*Карпат*” Закарп. обл. (1992). 1990–93 – у зб. команді Терноп. обл. зі спорт. бриджу, яка виступала серед команд вищої ліги України. Від 1994 – викл. коледжу та автошколи в м. Артемівськ Донец. обл.

Г. Гунтік.

ЛЕГКИЙ

Лев Михайлович (30. 03. 1936, с. Нагірянка, нині належить до м. Бучач) – футбольний статистик. Батько *І. Легкого*. Закін. у м. Львів технікум електрозв’язку (1958), політех. ін-т (1964, нині ун-т “*Львівська політехніка*”). 1960–96 працював на ВО “*Ватра*”: техник, інж., нач. лаб., 1972 – заст., 1987 – нач. метрол. служби. Від 2000 – заст. дир. ЗОШ № 9 з адм.-госп. частини. Футбол. статистикою займається від 1963. Автор кн.-до-

відника “*Копаний м’яч*” (1993), кн. “*Футбол Тернопілля*” (2002; обидві – Т.). Від 1992 постійно публікує матеріали у всеукр. та обл. пресі. Підготував до видання книжки “*Галичанська копанка*”, “*Історія світового футболу*”.

В. Фроленков.

ЛЕГКУН

Павло (10. 07. 1890, с. Винятинці, нині Заліщиц. р-ну – 20. 01. 1975, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч. Від 1907 – в Канаді. Фермер у м. Ст. Адолф (пров. Манітоба). Співзасн. укр. кооперативи “*Калина*” і кредит. спілки “*Карпатія*” у Вінніпезі. Засн. Укр. нац. фонду для вивчення укр. мови та укр. історії в школах пров. Манітоба. Довголіт. чл. Укр. нац. об’єднання. Діяльний у Нар. кооперативі, т-ві “*Рідна школа*”, Запомог. т-ві ім. М. Шашкевича, кредит. кооперативі “*Дніпро*” та ін. орг-ціях у м. Вінніпег. Фінанс. допомагав Пласту, СУМ Канади. Живучи аскетично, всі заощадження віддавав громаді.

Б. Мельничук.

ЛЕГЕНД

– карстова печера, пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Устя Борщів. р-ну у верх. ч. берега р. Дністер. Довж. – 78 м, пл. – 85 м², об’єм – 120 м³. До печери є 2 входи (більший – 2,8х2 м). За переказами, її використовували місц. жителі як сховище під час татар. навал. Відкрили 1968 спелеологи Терноп. спелеосекції, кер. В. Апостолок.

І. Потій.

ЛЕГЕНДИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– літературний та фольклорний жанр, поширений у краї. Первісно термін означав пояснювальний напис, розрахований на прочитання (тексти над брамами, на монетах, пам’ятниках, малюнках, геогр. картах тощо). У середньовіччі Л. почали називати твори популяр. літ. жанру, що розробляли біблійно-реліг. мотиви, переказували життя святих тощо. Поступово жанр Л. перенесли на реліг.-дидакт. й фантаст. оповідання, притчі про тварин і рослин. Із писем. л-ри багато Л. перейшло у фольклор, а фольклорні Л. нерідко ставали основою для літ. творів. У давній укр. літ-рі розрізняють Л. міфол., апокриф., ономагол., історико-героїчні, топонім., соціально-утопічні. Інколи один твір містить кілька типів. Сюжет. домінанта Л. – чудо в органіч. єдності з реальністю. Характерні ознаки поетики – фантазія, метаморфоза, гіпербола тощо. Досліджено Л. присв. праці *П. Білинського*, *В. Даля*, *В. Гнатюка*, *М. Драгоманова*, *С. Руданського* та ін. Сюжети й мотиви літ. і фольклор. Л. викорис-

тані у творчості *Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Рильського, Л. Костенко* та ін. Першою публікацією Л. Т. була подільська Л. “Хрест коло Заліщиків” у літ. обробці *Й. Мойса* в альманасі “*Piligrzym Lwowski*” (1822). Кілька Л. опублікував історик *С. Баронч* (1866) у м. Тернопіль у зб. “*Vajki, fraszki, podania, przyslowia i pieśni na Rusi*”. У ж. “*Киевская старина*” (1892–1902) опубл. легенди зі Сх. Поділля у записках *Г. Афанасьева, С. Венгановського* та ін. У ж. “*Житє і слово*” (1894–95) – Л. Т. апокрифічні, міфологічні та побутові із Борщів., Заліщиц., Терноп. повітів у записках *Я. Баугера* (1899), *Т. Бордуляка* (1891), *Л. Василовича, Л. Гарматія, Д. Глібовицької, В. Гнатюка, М. Гуменюка, М. Маркевича, М. Гиндюка* (1894), *Д. Шимчука, В. Щурата*. Відомі публікації Л. Т. у записках. Широко представлені Л. Т. на біблійні, міфол., морально-побут., соціальні, сатири. теми у двотом. “*Галицько-руські народні легенди*” (передмова й упоряд. *В. Гнатюка*), до якого увійшли 150 легенд із Буцац., Борщів., Тербовлян., Терноп. і Збараз. повітів; із них *В. Гнатюк* 1885–1902 у Буцац. повіті записав 10 Л. від *Т. Гринишина* із с. Пужники (нині належ. до с. Садове Монастирис. р-ну), там само зробили записи *О. Дерев’янка, М. Дерлиця, І. Ляторовський, В. Маркевич*. Зафіксовано й опубл. багато Л. про нар. месників, зокрема *О. Довбуша* (записали *С. Горбата, П. Роздайгора, Ф. Сем’янінович, Г. Скиба*; опубл. у зб. *В. Тищенко* “*Народ про Довбуша*”, 1965) та *У. Кармалюка*, зокрема зб. *В. Тищенко* “*Народ про Кармалюка*” (1961). Записи різних за змістом Л. Т. зробили *В. Вовкодав, М. Кришук, Л. Лясота, А. Малевич, П. Медведик, В. Тищенко, П. Ткачук, А. Яківчук*. 1985 у м. Київ вийшла зб. “*Легенди та перекази*”, в яких 65 сюжетів із Поділля. Понад 60 Л. вміщено у зб. “*Легенди Тернопільщини*” (упоряд. *М. Кришук, ред. Б. Мельничук*; Т., 1992); понад 100 – в зб. “*Лицарі волі*” (упоряд. *П. Будівський; К., 1992*); зб. “*Свшан-зілля*” (упоряд. *П. Медведик; Л., 1992*). Низку Л. Т. в записках *М. Кришука* опубл. г. “*Заповіт*”, “*Місто*”, “*Русалка Дністрова*” та ін.

П. Медведик, Л. Щербак.

“ЛЕГІОН”

– газета Чортківської молодіжної організації “Сокіл” Спілки офіцерів України. Вийшло 4 вип. в кін. 1997 – 1-й пол. 1998. Ред. – *В. Близнюк*. Осн. рубрики: “Молодіжний рух”, “Політичне життя”, “Культура”, “Побутові проблеми”.

Я. Чорніта.

ЛЕГІОН УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

– українська військова частина в австрійській армії, що діяла 1914–18 на Російському фронті, в т. ч. на Тернопільщині. Створ. у серпні 1914. До УСС зголосилося 28 тис. галичан, з яких сформували 2-і піхот. дивізії, але уряд і польсь. політ. кола, побоюючись створення укр. війська, обмежили чисельність Легіону 2-ма тис. осіб. Поімен. список 298 вихідців із Тернопільщини – воєнків 1-го полку УСС за станом на 1 червня 1916 із зазнач. насел. пунктів, звідки вони походять, подано в альбомі “*Українські Січові Стрільці. 1914–1920*” (Л., 1935, перевид. 1991), повторно у кн. *Р. Матейка та Б. Мельничука* “*Воєнними дорогами синів Галичини: Українські Січові Стрільці на Тернопільщині*” (Т., 1991). Понад 100 тис. галичан, у т. ч. жителів Тернопільщини, мобіліз. до частин, які відправляли на Італ. фронт. Під команд. *М. Галуцинського* 3 вересня 1914 новобранці Легіону прийняли в м. Стрий (нині Львів обл.) присягу й відбули на доукомплектування в закарп. села Горонда та Страбичове поблизу м. Мукачеве. Ядро Легіону – активісти січ., сокіл. і пласт. рухів, вчорашні гімназисти та студенти. Наприкін. вересня 1915 стріл. сотні вступили в перші бої з рос. козачими частинами. На поч. березня 1915 УСС зайняли позиції на схилах г. Маківка в Карпатах; 29 квітня – 2 травня тут тривали запеклі бої. Наприкін. серпня 1915 Л. УСС воював на тер.

УСС настигають могилу-курган за проектом Л. Лепкого поблизу с. Семіківці, нині Тербовлянського району. Весна 1916.

Група старшин полку УСС, с. Соснів, 1916.

Тернопільщини між річками Серет і Стрипа. 2 листопада стріл. курені ліквідували прорив рос. військ до м. Бережани. На схилах г. Лисоня поблизу міста полк УСС (командант о. Г. Коссак) втратив убитими, полон. й поран. понад 1000 старшин і стрільців. У ході Брусилів. прориву влітку 1916 цісар. командування знову відправило січових стрільців на найважлив. відтинки фронту – шлях із м. Підгайці до Бережан. У боях у р-ні Лисоні відзначилися курін. отаман С. Горук, сотники В. Кучабський, А. Мельник, З. Московський, Р. Сушко, Ф. Черник. На Лисоні полк УСС втратив 150 стрільців убитими; кількасот потрапили у рос. полон. Восени 1916 стріл. старшини на чолі з Д. Вітовським розпочали вел. культ.-освіт. місію на Волині, куди їх скерували для орг-ції комісаріатів (міста Ковель, Луцьк, Володимир-Волинський, нині Волин. обл.) із набору рекрутів до армії. Тут засн. бл. 100 укр. шкіл; за допомогою К. Студинського, І. Крип'якевича та ін. громад. діячів Львова січовики придбали для волин. шкіл 1500 підручників і навч. приладдя. На фронт біля Бережан полк повернувся в лютому 1917. Під час наступу рос. армії на Пд.-Зх. фронті стріл. частина ціною значних втрат утримувала позиції біля с. Конюхи на Бережанщині (нині Козів. р-ну). У березні-жовтні 1918 полк УСС під команд. сотника О. Микитки, згідно з умовами Брест. мир. договору 1918, з австро-нім. військами здійснив похід у Наддніпрян. Україну. При Леґіоні діяли б-ка, стріл. хор та оркестр під керів-вом М. Гайворонського, а також Пресова кварта, в якій працювали І. Іванець, Мирослав Ірчан, Р. Купчинський, О. Курилас, Л. Ленкий, А. Лотоцький, О. Назарук, Ю. Шкрумеляк, М. Угерин-Безгриний та ін. письменники, жур-

налісти, композитори, актори, художники. Митрополит А. Шенцицький 28 жовтня 1917 освятив прапор УСС, який створив І. Іванець: із синього шовку, золоті літери "УСС" на малиновому полі, з ін. боку – герби Галичини та м. Київ. На поч. жовтня 1918 УСС передислок. з Херсонщини в м. Чернівці. Після утворення ЗУНР в листопаді 1918 полк – у м. Львів, де став ядром УГА.

М. Литвин, Б. Мельничук.

ЛЕЖАНІВКА

– село в Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Білинівка. Розташ. на лів. березі р. Гнила (Гнилка) за 34 км від райцентру й 12 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 251 особа (2003). Перша писем. згадка – 1850. Є церква Пресв. Богородиці (1900, мур.). Встановл. пам'ят. хрест на честь скасування панщини (1884), спорудж. пам'ятники Т. Шевченку (1963), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965, скульп. Я. Ягода), насип. символ. могилу УСС (1990). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. У Л. народ. культ.-освіт. діяч І. Любачевський.

Я. Гончар, Ю. Ковальков.

ЛЕЖЕНЬ

(*Burhinus oedicnemus*) – птах ряду Сивкоподібні (Charadriiformes). Занес. до Черв. книги. В Україні 1980-і гніздилися 40–60 пар. Залітає на Тернопільщину, селиться на широких піщан. ділянках із розрідж. рослинністю, у заростях кущів. Полохливий, веде ніч. спосіб життя. Оперення пісочно-

буре, строкате; має великі жовті очі; маса тіла до 0,55 кг. Чисельність зменшується.

В. Кваша.

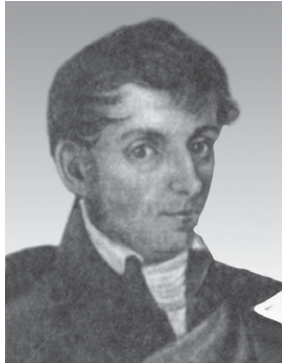
ЛЕЖОГУБСЬКИЙ

Теодосій (23. 01. 1869, с. Рибчики, нині с. Рибники Бережан. р-ну – 27. 03. 1919, м. Львів) – релігійний і громадський діяч, педагог, публіцист. Закін. г-зію в м. Бережани (1887), студіював богослов'я у Львів. духов. семінарії та Віден. ун-ті. 1893 рукопоклад. на священника. 1893–94 – душпастир на Бережанщині, згодом – у Львові; на службі в церкві св. Миколая, катехит у серед. школах; від 1913 – дир. жің. г-зії сестер Василіянок, довір. радник *А. Шептицького*. Заст. голови “Просвіти” (1914), 24 р. – чл. Гол. виділу цього т-ва; чл. Нар. ком-ту УНДП. Автор книг “Де знайти правду?” (Л., 1912; перевид. 1990) та “Проповіді” у 5 тт. (Л., 1933–36).

Б. Головин, Я. Мазурак.

ЛЕЛЕВЕЇЉ

Йоахим (Lelewel Joachim; 22. 03. 1786, м. Варшава, Польща – 29. 05. 1861, м. Париж, Франція) – польський історик, публіцист,

громадсько-політичний діяч. Д-р Ягеллон. ун-ту (1820, м. Краків, Польща). Ідеолог і провідник польсь. нац.-визв. руху, засн. романтич. школи у польсь. історіографії. Ідеї Л. підтримала демократична укр. інтелігенція, Кири-

ло-Мефодіїв. братство. Закін. ун-т у м. Вільно (1808, нині Вільнюс, Литва). Викл., згодом зав. каф. історії *Вищої Волин. г-зії* у Кременці (1809–10). Проф. Вілен. (1815–18, 1822–24) та Варшав. (1818–21) ун-тів. 1824 за демокр. погляди позбавл. права викладання. 1829 обрали до сейму. Учасник польсь. повстання 1830–31, голова “Патріотичного товариства”, чл. Тимчас. польсь. уряду. 1831 висланий до Франції, де очолив Нац. польсь. комітет. 1833 Л. вислали із Франції, у м. Брюссель (Бельгія) очолював польсь. демокр. орг-ції. 1846 – чл. Польсь. демокр. т-ва, 1847 – чл. Міжнар. демокр. т-ва. Автор багатьох наук. праць, зокрема “Бібліографія історії Польщі” (в 2-х тт., 1823, 1826), “Нумізматики середньовіччя” (в 3-х тт., 1835), “Польща, яка відроджується” (1836), “Історія Литви і Русі аж

до унії з Польщею” (1839), “Народи на слов'янських землях” (1863) та ін. У повісті “Художник” *Т. Шевченко* згадав Л. як історика. 1989 на честь Л. встановл. мемор. таблицю на будинку *Кременец. гуманіт.-пед. ін-ту*.

С. Ткачов, В. Ханас, Г. Чернихівський.

ЛЕЛІКА ЧОРНИЙ

(*Ciconia nigra*) – птах ряду Лелекоподібні (Ciconiformes). Занес. до Черв. книги України та Конвенції про міжнар. торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебув. під загрозою зникнення (СИТЕС). Маса птаха – до 30 кг. Пошир. у

старих лісах, переважно у період гніздування; на Тернопільщині – у Кременец., Буцац., Монастирис. та Бережан. р-нах. Гнізда мостить на деревах на висоті від 6 до 20 м і використовує їх протягом багатьох років. Живиться дрібними тваринами. Чисел. зменшується.

В. Кваша.

ЛІЉЮХ

Олексій Валерійович (25. 11. 1971, м. Тернопіль) – спортсмен (карате). М. сп. України, м. сп. міжнар. класу. Закін. електромех. ф-т Терноп. приладобуд. ін-ту (нині ТДТУ). Чемпіон України та світу з фул-контакт. карате (1996, м. Прага, Чехія). Нині мешкає в Росії. 1-й тренер – *П. Федоришин*.

Г. Гунтік.

ЛЕМІШКА

Андрій Матвійович (07. 10. 1919, с. Озерна, нині Зборів. р-ну) – громадський діяч, лікар. Д-р медицини (1947). Закін. г-зію “Рідна школа” в м. Тернопіль (1938). Мед. студії розпочав 1939 у м. Львів, закін. 1946 в Ерланген. ун-ті (Німеччина). Від 1950 – в США. Провадив приват. практику в м. Балтімор, водночас працював у лікарнях. Чл. УЛТ ПА і багатьох амер. мед. товариств. Чл. Край. пласт. ради, голова булави Уладу пласт. старшини; довголіт. голова т-ва “Самопоміч”. Очоловав громад. ком-т із підгот. до 1000-річчя хрещення Русі-України (м. Балтімор). Від 1991 – кер. і спонсор інформ. сусп.-політ. програм “А що нового там у нас”. Жертводавець на церк. та культур-сусп. потреби.

Б. Мельничук.

ЛЕМІШКА

Наталія Василівна (25. 02. 1962, с. Наконечне Перше Яворів. р-ну Львів. обл.) – співачка (колоратурне сопрано). Дружина *Я. Лемішки*. Засл. арт. України (2002). Закін. муз. уч-ще в м. Дрогобич Львів. обл. (1983, кл. бандури) та Київ. консерваторію (1989, нині нац. муз. акад.; кл. муз. комедії і камер. співу З. Христинич). Від 1989 – артистка Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр). Партії: Оксана (“Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Розалінда (“Летюча миша” Й. Штрауса), Ксеня (“Гуцулка Ксеня” Я. Барнича) та ін. У концерт. репертуарі Л.: арії з опер Дж. Верді, Г. Доніцетті, Дж. Пуччіні, М. Глінки, О. Римського-Корсакова; романси М. Лисенка, *М. Кропивницького*, К. Стеценка, *А. Кос-Анатольського*, Ф. Шуберта та ін.; укр. нар. пісні.

Х. Весна, Л. Щербак.

ЛЕМІШКА

Ярослав Петрович (26. 07. 1961, с. Соснів Тербовлян. р-ну) – оперний і камерний співак (тенор). Чоловік *Н. Лемішки*. Засл. арт. України (1997). Закін. Терноп. муз. уч-ще, Київ. консерваторію (1990, нині муз. акад., клас К. Огнєвого). 1990–92 прац. у Терноп. драм. театрі (нині академ. театр), де виконав партії Андрія (“Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Петра (“Наталка Полтавка” *М. Лисенка*); згодом – вокаліст обл. філармонії, викладач вокалу ТДПУ (нині ТНПУ). Виступав у Бельгії, Голландії, Канаді, Німеччині, Польщі, США, Франції. У репертуарі Л. – провід. арії з опер “Травіата” і “Ріголетто” Дж. Верді, “Тоска” Дж. Пуччіні, “Лю-

бовний напій” Г. Доніцетті, “Шукачі перлів” і “Перська красуня” Ж. Бізе, “Майська ніч” М. Римського-Корсакова, “Євгеній Онєгін” П. Чайковського, романси, нар. пісні.

І. Дем’янова.

ЛЁМКЕ

Валентин Олександрович (23. 06. 1936, м. Київ) – спортсмен, тренер (фехтування). М. сп. СРСР (1958), почес. м. сп. СРСР (1965). Сріб. призер першості світу серед журналістів в особистих змаганнях (1966). Засл. тренер України з фехтування (1975). Закін. Вищу школу тренерів (1958), Київ. ін-т фіз. культури (1968, нині ун-т фіз. виховання і спорту України). Шестираз. чемпіон України, чемпіон СРСР серед юніорів (1958), призер Спартакіади народів СРСР (1959). Багатораз. чемпіон ДСТ “Авангард”, “Буревісник”, ВЦРПС. 1973–94 працював у Терноп. ДСТ “Спартак” та СТ “Україна”. Підготував 29 м. спорту. Проживає в м. Тернопіль.

Л. Никифоров.

ЛЁМКИ

– етнографічна група українського народу, яка здавна жила у Карпатах на обох схилах Східних Бескидів між річками Сян і Попрад на захід від р. Уж. Назва походить від частовжив. слова “лем” – “лише”, “тільки”, відома в документах 14–15 ст., як мовозн.-етногр. термін, введена на поч. 19 ст., самоназва – русини, руснаки. Заг. чисельність лемків сягала 0,5 млн. осіб. Після депортації 1944–47 ч. Л. оселилася на тер. Тернопільщини – їх тут майже 100 тис. Серед відомих у краї Л.: *В. Барна*, *Р. Вархол*, *П. Сорока* – письменники, *М. Барна* – д-р біол. н., *В. Бізуняк* – лауреат Держ. премії України, д-р мед. н., *С. Валецький*, *О. Головачак* – архітектори, *В. Верней*, *М. Вороняк* – диригенти, *Р. Гермак*, *П. Мороз*, *Д. Стецько* – художники, *С. Сердинський* – економіст, *І. Мердак* – різьбяр, *І. Дуда* – мистецтвознавець, *О. Гужа* – лікар, фольклорист та ін.

В. Барна, І. Дуда.

“ЛЕМКІНЯ”

– вокальний колектив при Бережанському осередку товариства “Лемківщина”. Учасник чис-

лен. культ.-масових заходів на Бережанщині, в області та за її межами.

Я. Павлів.

ЛЕМКІВСЬКИЙ САМОДІЯЛЬНИЙ НАРОДНИЙ ХОР

– мистецький вокальний колектив на Тернопільщині. Диплом I ступ. на обл. огляді-конкурсі (1964), тоді ж присв. звання народний. Утвор. 1959 в с. Лошнів Тербовлян. р-ну, об'єднавав 64 учасники. Кер.:

О. Крицак, від 1963 – Б. Гнип, згодом – О. Сташків, М. Облещук, П. Ярош. У репертуарі – понад 35 хор. та ін. творів, зокрема “Не хвалися”, “Над водою кряк”, “Тиха вода береги ламле”, “Полетів би на край світа”. Хор припинив існув. 1992. Від 1994 ч. його учасників – у жін. ансамблі “Лемківчанка”, кер. О. Гнатюк.

І. Дем'янова.

ЛЕМКІВЩИНА

– етнічна територія, на якій здавна проживала етнографічна група українського народу – лемки. Нині розташ. у межах 3 держав: України – Закарп. обл., Польщі – пд. ч. Подкарп. воєв-ва та Словаччини – Пряшівщина. Простяг. від р. Уж майже на 140 км Зх. Бескидами, шир. до 50 км. Заг. пл. 3500 км². На думку дослідників, давніми предками лемків було слов'ян. плем'я білих хорватів, яке засел. р-н Карпат. гір ще 7–10 ст. У середньовіччя тер. Л. належала до Київ. Русі та Галиц.-Волин. держави. Згодом землі пд. Л. захопила Угорщина, від 1340-х всю Л. приєднав до Польщі Казимир III Великий, де перебувала до 1772. Сх. ч. Л. утворила Сяніцьку землю, що належ. до Руського воєв-ва. 14–16 ст. Л. в більшості засел. українці-лемки; у цих межах існували до 1946. Після депортації лемків та акції “Вісла” 1944–47 значна їх ч. проживає на Тернопільщині.

В. Барна.

“ЛЕМКІВЩИНА”

– суспільно-культурне товариство в Тернополі. Засн. 19 січня 1990 з ініціативи чл. НСПУ В. Барни, який став його першим головою, та художника З. Ралька. Нині т-во видає г. “Дзвони

Лемківщини”, проводить щорічне свято лемків. культури в м. Монастирська. При “Л.” діють музей-кімната лемків. культури (м. Тернопіль) і музей історії та культури лемків (м. Монастирська). Голова Терноп. обл. орг-ції “Л.” – О. Венгринович.

А. Чайканин.

“ЛЕМКІВЩИНА”

– фольклорно-етнографічний ансамбль. Утвор. 1949 у с. Підзамочок Бучац. р-ну. Муз. кер. – З. Писарчук, худож. кер. – дир. сільс. Буд. культури Г. Ковалишин. У репертуарі – лемків. нар. пісні, обряд. дійства: Свят-вечір, великод. обряди, Андріїв. вечорниці, сватання, весілля. “Л.” виступала з концертами у містах Тернопіль, Львів, Київ; учасник фестивалів лемків. культури, в т. ч. у Польщі (2002).

Х. Весна.

ЛЕНДЕЛЬСЬКА КУЛЬТУРА

– пам'ятки міднокам'яного віку (4–3 тис. до Р. Х.) на території Тернопільщини. Пошир. також в ін. зх. областях України до р. Горинь і частк. на лівобережжі Верх. Дністра, в Угорщині, Словаччині, Чехії, Австрії, Польщі, Сх. Німеччині. Пам'ятки Л. к. відомі на півночі області: в Кременец. (села Білокриниця, Дунаїв, Куликів, Лішня, Новий Кокорів, Сапанів) та Шумс. (Васьківці, Онишківці) р-нах. Пам'ятки Л. к., відкриті наприкін. 19 ст., досліджували І. Свєшніков, Ю. Захарук, М. Пелешин. Виділено ранній (Вербковіце-Костянець) і пізній (Зимно-Злоте) типи. Л. к. відома поселеннями та похованнями; посел. розташ. на високих мисах, житла – напівземлянки з глин. печами, спорудж. майстерні крем'яних знарядь праці; поховальний обряд біритуальний – скорчені трупопокладення або трупоспалення (ранній етап), скорчені трупопокладення – на піз. етапі. Інвентар: кераміка, крем'яні знаряддя праці, прикраси. Посуд (амфори, чаші, келихи, миски) виготовлений із глини з домішками шамоту й піску, розпис. черв. або чор. фарбами, прикраш. врізним орнаментом, штампом. Є антропоморфна пластика, глин. моделі жител. Госп-во – землероб.-скотарське.

Лит.: Словник-довідник з археології. – К., 1996.

М. Ягодницька.

ЛЕНДЮК

Юстина Володимирівна (13. 04. 1950, с. Саджівка, нині Гусятин. р-ну – 09. 04. 1987, там само) – господарниця, громадська діячка. Герой соц. праці (1973). Орден Труд. черв. прапора (1972), Срібна медаль Весоз. с.-г. виставки

голова правління цього колгоспу.

(1971). Держ. премія УРСР (1975). Депутат ВР СРСР 3-х скликань; чл. ЦК ВЛКСМ, чл. обкому КПУ. Закін. с.-г. ін-т у м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл. (1984, нині Поділ. аграр.-тех. акад.). 1966–85 – ланкова в колгоспі у с. Саджівка, від 1985 –

Н. Халуца.

ЛЕНІК

Володимир Юлійович (14. 06. 1922, с. Дришів, нині с. Підлісне Монастирис. р-ну) – громадський діяч, журналіст, редактор. Медаль Бавар. уряду за заслуги в галузі соціал. опіки (1989, Німеччина), Золота медаль 1 кл. Об'єдн. колиш. во-яків-українців у Вел. Британії (1991), нім. уряд. нагорода “За соціальні заслуги на відтинку виховання молоді” (1992), орден України “За заслуги” 3 ступ. (2001). Чл.

Юнацтва ОУН (від 1938). Навчався в містах Підгайці, Бережани. 1939 (березень) засудж. за приналеж. до ОУН. Учителював, 1942 виїхав до Німеччини для налагодження підпіл. мережі ОУН у Гессії; 1943 гестапо засуд. Л. до смерті; ув'язн. в концтаборі Бухенвальд. Від 1945 – орг-тор таборів для укр. втікачів і переміщ. осіб. 1945–46 – орг-тор і гол. ред. “Усної газети” (м. Корнберг, Німеччина). Голова Край. управи СУМ у Німеччині. Від 1946 студіював лісівництво, журналістику, педагогіку, політологію (магістр). Від 1951 – співред. тижневика “Український самостійник”, від 1954 – чл. ред. г. “Шлях Перемоги” (м. Мюнхен, Німеччина); згодом її видавець, відп. секр.; гол. ред. місячників для молоді “Авангард” і “Крилаті”, ж. “Знання”, кор. тижневика “Гомін України” (м. Торонто, Канада). 1952 – чл. ЦК СУМ, 1953 – співзасн. Клубу молодих укр. публіцистів у Мюн-

хені, 1954 – чл. Союзу нім. проф. журналістів та Спілки укр. журналістів, 1962 – президент міжнац. Союзу вільної преси, співпрезидент Європ. союзу екзил. журналістів. Від 1964 – ген. секр. Центр. представництва укр. еміграції в Німеччині. 1971–87 – дир. Укр. інтернату в Мюнхені. Від 1988 – гол. секр., від 1994 – почес. сенатор УВУ (м. Мюнхен). Автор кн. “Мій полиновий Бухенвальд” (вид. в Україні 1992), “Українці на чужині, або Репортажі з далеких доріг” (Л., 1994) та числ. публіцист. матеріалів у пресі. Не раз бував на Тернопільщині, зокрема в червні 1992 – в родин. селі; 1993 пода-рував бібліотеку учням Підлісній школи. Про жит. і творч. шлях Л. вид. кн. “Володимир Ле-ник: На пошану 75-літнього ювілею Почесного сенатора УВУ” (1997, Львів–Мюнхен).

Б. Мельничук.

ЛЕНЬ

Іван (12. 10. 1896, с. Покропивна, нині Козів. р-ну – ймовірно, 1941–42, концтабір у Сибіру, нині РФ) – діяч кооперації. Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль. Командант (ком-р) куреня Поділ. полку ім. С. Петлюри УГА. У Тернополі: співкер. ф-ки “Калина”, від 1926 – чл. дирекції спожив. кооперативи “Будова Церкви”. Співпрац. у Терноп. осередку “Рідної школи”. 1941 Л. заарешт. органи НКВС, покарання відбував у сибір. концтаборах.

В. Фроленков.

ЛЕНЬ

Осипа (з дому – Лагойда; 1899, м. Тернопіль – 15. 03. 1987, м. Нью-Йорк, США) – громадська діячка. В Україні – чл. управи Союзу українок, діяльна в “Українській бесіді”, “Рідній школі” та ін. т-вах. У США (м. Нью-Йорк) – активістка Союзу українок Америки (чл. управи й контрол. комісії 64-го відділу), Т-ва за патріархат, Літ.-мист. клубу (чл. управи); меценатка Укр. музею.

І. Гаврильцо.

ЛЕОНТОВИЧ

Денис Теодорович (1868, м. Львів – 29. 04. 1887, с. Новосілка, нині Буцац. р-ну) – піаніст. Син *Т. Леонтовича*. Закін. укр. г-зію у м. Львів (1886), навчався на правн. ф-ті ун-ту. Автор вальсів та ін. тв. для ф-но. 1873–87 – учасник концертів: виконував твори класиків та власні обробки нар. пісень, акомп. співакам *Є. Гушалевичу*, *О. Мишузі*, хору *О. Нижанківського* та ін.; підтримував творчі зв'язки з *А. Вахнянином*, *Є. Купчинським*.

П. Медведик.

ЛЕОНТОВИЧ

Теодор (Федір, Богдан) Іванович (псевд. – Богдан Л-ч; 1812, с. Шутків, нині Польща – 30. 11. 1886, с. Новосілка, нині Бучац, р-ну) – письменник, композитор, музичний критик, громадсько-політичний діяч. Батько *Д. Леонтовича*. Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту. Працював за фахом у містах Бучач, Львів, Тернопіль. Співзасн. “Зорі Галицької” – першої г. галиц. українців (1848), ред. г. “Основа” (1870–71, обидві – м. Львів). Автор муз. рецензій, популяр. муз. творів, зокрема пісні на сл. *І. Гушалевича* “Мир вам, браття”, її деякий час у Галичині виконували як нац. гімн. У статті “Сьомі роковини смерті Тараса Шевченка у Львові” (1868) вперше проаналізував муз. тв. М. Вербицького і *М. Лисенка*.

П. Медведик.

ЛЕОПÓЛЬДІЯ ТОНКОЦВІТА

(*Leopoldia tenuiflora (Tausch) Heldr.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Лілійні (Liliaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. № 64 від 11. 11. 2002). Зростає в чагарниках, на трав. схилах.

Г. Синиця.

ЛЕПКИЙ

Андрій (поч. 1900-х, м. н. невід. – р. і м. см. невід.) – живописець. Племінник *Б. Ленкого*. У м. Краків деякий час студіював мист-во з *А. Наконечним*. Разом із ним, а також з *Д. Горняткевичем* та *Н. Зорієм* виконав поліхромію вівтар. ч. церкви Вознесіння Господа Нашого Ісуса Христа в с. Настасів, нині Терноп. р-ну.

Б. Пиндус.

ЛЕПКИЙ

Богдан Теодор-Нестор Сильвестрович (псевд. і крипт. – Федір Кругулецький, Нестор, Ярослав Марченко, Федір Жуківський, Б. Бережанський, Петро Тихий, Серафим Чугайстер, Нестор Лендин, Сень Брень, Остап Туя, Б. Л., Н. Н., Ст. С., Б-н, N. L. та ін.; 04. 11 (в УЛЕ та деяких ін. джерелах помилково вказ. 09. 11). 1872, х. Кривень-

кий (нині не існує), pobl. с. Кругулець, нині Кругулець Гусятин. р-ну (за ін. даними – с. Кривеньке, нині Чортків. р-ну – 21. 07. 1941, м. Краків, Польща) – поет, прозаїк, критик, видавець, перекладач, історик літератури, літературознавець, громадсько-культурний діяч, художник, публіцист. Син *С.*, брат *Л. (Лева)* і *М.*, батько *Л.-Р. Ленких*. Почес. чл. т-ва “Просвіта” (1925). Надзвич. чл. Укр. наук. ін-ту в м. Берлін (1926, Німеччина), чл. Істор.-філол. т-ва в м. Прага (Чехія). Дійс. (1932), почес. чл. НТШ. Почес. д-р УВУ (1932, Прага). Почес. громадянин м. Бережани (1997). Дитинство минуло в с. Кругулець. Від 1878 – в м. Бережани: навчався в школі, класич. г-зії (1883–91). Малярство вивчав у *Ю. Панькевича*; автор низки портретів. 1891 вступив до АМ у м. Відень (Австрія). Через 3 міс. за порадою *К. Студинського* перейшов на філос. ф-т Віден. ун-ту, де студіював мовознавство й історію літ-ри. Від 2-го курсу – на філол. ф-ті Львів. ун-ту (закін. 1895). Від 1895 – учитель г-зії в м. Бережани. 1899 запрошений викладати укр. мову та літ-ру в Ягеллон. ун-ті (м. Краків, Польща), водночас – проф. 2-х г-зій, доц. курсів вдосконал. кваліфікації вчителів.

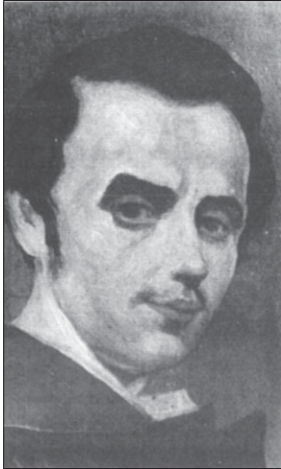
Співзасн. (1901) “Слов'янського клубу”, що видавав часопис “Swiat słowiański” (Краків), у якому Л. вів (1905–07) рубрики “Руська хроніка” і “Огляд руської преси”. Заст. голови краків. т-ва “Просвіта”, ввів у традицію Шевченків. академії. У краків. помешканні Л. бували *О. Кобилянська*, *М. Коцюбинський*, *В. Липинський*, *В. Стефа-*

Б. Ленкий. Портрет О. Ленкої у коломийському “строї”.

Б. Ленкий. Портрет Івана Богуна.

Б. Лепкий. Портрет Т. Шевченка у молодому віці.

ник, К. Трильовський та ін. Співзасн. літ. групи “Молода муза” (1906, м. Львів). Після поч. 1-ї світ. війни – в Австрії, де у м. Відень прац. у ред. “Вістника Союзу Визволення України” й у Культурній раді. Восени 1915 виїхав до Німеччини для освіт. культур. роботи серед українців-військовополонених. Від лютого 1916 – у м. Вецлар: викладав у нар. ун-ті, організував маляр. школу, зі скульптором М. Парацужом брав участь у проектуванні та спорудженні пам’ятника polegлим воїнам, співорг-тор книгарень, вид-ва часопису “Громадська думка” (1917–18). 1919 працював в Укр. військ.-сан. місії. Навесні 1920 переїхав до м. Шпандау, у січні 1921 – до м. Берлін. Тут очолював (до 1925) Укр. допомог. ком-т, Ком-т опіки над утікачами, Т-во охорони могил; співорг-тор. укр. вид-в: Я. Оренштайна “Українська накладня” (із З. Кузелею і В. Сімовичем) та гетьман. руху “Українське слово”; співпрацював із цими вид-вами та з ред. г. “Українське слово” (1921–23). Працював в управі УЧХ, голова “Української громади”. Викладав укр. літ-ру на курсах українознавства при посольстві УНР у Берліні. Співорг-тор і кер. Т-ва вищої освіти. Від грудня 1922 до 1925 – в м. Ванзес біля Берліна, де зустрічався з колиш. гетьманом України П. Скоропадським, президентом ЗУНР С. Петрушевичем, полков. Є. Коновальцем та ін. діячами. 1925 повернувся до Кракова, викладав у Ягеллон. ун-ті: доц., зав. каф. укр. літ-ри. Відтоді – гол. Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка у Львові. Від 1930 належав до кер-ва Укр. наук. ін-ту в м. Варшава. Від 1932 – звич. проф. Ягеллон. ун-ту, від 1935 – надзвич. проф.; від 1938 – сенатор польс. сейму. Від 1938 за ухвалою уряду УНР в екзилі – академік відновл. у Варшаві Київ. Могилян.-Мазепин. академії. Часто приїжджав до Тернополя і Бережан, бував також у Гусятині, Кременці й ін. насел. пунктах краю. Жителі Бережанщини та Рогатинщини на доб-

ровіл. пожертвування придбали для Л. місце і цеглу для вілли в с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.); її назвали “Богданівка”; тут Л. під час вакацій писав літ. твори, ікони і картини. Після того, як 1939 нім. окупанти закрили Ягеллон. ун-т, Л. залишився без роботи, заради прожиття дописував до укр. журналів, газет, перекладав. Літ. творчістю почав займатися під час навчання у г-зії. Твори друкував у багатьох період. виданнях краю, укр. еміграц. часописах в Австрії, Німеччині, США, польс., чес., нім. та ін. пресі. Автор зб. поезій “Стрічки” (1901), “Листки падають”, “Осінь” (обидві – 1902), “Книжка горя” (1903), “На чужині” (1904), “З глибин душі”, “Над рікою” (обидві – 1905), “Поезіє, розрадо одинока” (1908; перевид. у Т. 1996), “Для ідеї” (1911), “З-над моря” (1913), “За люд” (1914), “Тим, що полягли” (1916), “Доля” (1917), “Вибір віршів” (1921), “Сльота” (1926). Вірш “Журавлі” (“Видиш (Чуєш), брате мій...”, 1910) став нар. піснею (музика Л. Лепкого). Видав зб. оповідань “З села” (1897; 1909), “З життя” (1899), “Щаслива година”, “Оповідання” (обидві – 1901), “На послухання до Відня” (1902), “В глухих куті” (1903, 1922), “Нова збірка” (1903), “В горах” (1904), “Кара та інші оповідання”, “На дорозі життя” (обидві – 1905), “Кидаю слова”, “Оля” (обидві – 1911), “От так собі” (1926), наук.-популяр. нарисів “Донька і мати, або Не протився науці!” (1904), “Чекає нас велика річ” (1916) та ін. Автор повістей “Сотниківна” (1927, 2-е випр. і доповн. вид. 1931; перевид. у Т. 1991, 2004), “Зірка” (1929), “Вадим”, “Веселка над пустарем” (обидві – 1930), “Крутіж” (1941), циклу істор. повістей про гетьмана І. Мазену (“Мотря” у 2 тт., (1-й т. перевид. у Т. 2004), “Не вбивай” (усі – 1926), “Батурин” (1927), “Полтава” (у 2 тт. – “Над Десною”, 1928; “Бої”,

Книги Б. Лепкого.

Лепкіана в ескібрисах художника Я. Омеляна.

1929), “З-під Полтави до Бендер” (вид. 1955 Л. Лепкий, який дописав загубл. закінчення рукопису), повісті-казки “Під тихий вечір” (1923); книги для дітей “Під ялинку”, (1930, 1958), “Про діда, бабу і качечку кривеньку”, “Про дідову Марусю і про бабину Галюсю”, “Про лиху мачуху, сирітку Капрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки”, “Три казки” (всі – 1931), “Казка про Ксеню і дванадцять місяців” (1934); істор. оповідань “Орли” (1934) та “Каяла” (1935), трилогії спогадів “Казка мого життя” (“Крегулець” (1936), “До Зарваниці” (1938) і “Бережани” (1941), споминів “Три портрети. Франко. – Стефаник. – Оркан” (1937), п’єси “За хлібом”, драм. прологу “На Тарасовій могилі” та ін. 1922 “Українська накладня” видала у Німеччині до 50-р. Л. двотомник його поет. і проз. тв. “Писання”. 1924 З. Кузеля впорядкував і видав у Берліні книгу “Золота Липа: Ювілейна збірка творів Богдана Лепкого з його життєписом, бібліографією творів і присвятами”. Л. – автор “Начерку історії української літератури” (2 тт.; 1909, 1912), праці “Наше письменство: Короткий огляд української літератури від найдавніших до теперішніх часів” (1941), розвідок про творчість Марка Вовчка, М. Гоголя, І. Котляревського, П. Куліша, Ю. Словацького, М. Шашкевича, Т. Шевченка й ін., статей та спогадів про М. Коцюбинського, В. Липинського, О. Турянського, І. Франка, нарисів і статей польс. мовою про творчість М. Драгоманова, М. Рильського, П. Тичини, Ю. Федьковича та ін., теор. праці “До питання про переклад ліричних поезій” (1933), низки мистецтвознав. публікацій. Укладач, ред., автор передмов і коментарів, видавець тв. В. Барвінського, Марка Вовчка (3 тт.), С. Гребінки (2 тт.), І. Карпенка-Карого, М. Коцюбинського, І. Котляревського, П. Куліша, (4 тт.), С. Руданського, О. Стороженка, Ю. Федьковича, Я. Щоголіва, “Історії України” М. Аркаса та ін. Уклав і ви-

дав “Слово о полку Ігоревім” у вірш. перекладах сучас. укр. мовою (1915), “Читанку” (спільно з Антоном Крушельницьким; 1916), співаники “Сім пісень. Гостинець для українських воjakів від “Союза Визволення України” (1915), “Червона Калина”, “Ще не вмерла Україна” (обидва – 1916), “Наша пісня”. Разом із О. Поповичем, А. Крушельницьким та О. Кульчицькою уклав перший незалеж. від польс. Ради шкільної нар. буквар (1918, 1920), 2 антології: укр. поезії “Струни” у 2 т. (1922) та прози “Рідне Слово”. Здійснив наук.-текстол. та ред. підготовку 1-, 3- і 5-т. поезій та прози Т. Шевченка (1918–20), підготував до друку кілька популяр. одностом. видань “Кобзаря” і поему “Гайдамаки”. Випустив кілька словників для польс. шкіл. Переклав польс. мовою “Слово о полку Ігоревім” (1905), зб. новел М. Коцюбинського “В путях шайтана” (1906); видав у перекладі польс.: зб. новел укр. письменників “Молода Україна” (1908), разом із В. Орканом – антологію тв. укр. поетів (1911), “Нарис української літератури” (1930), працю “Література українська” (1933). Переклав укр. тв. Г. Гейне, В. Короленка, М. Конопницької, І. Крило-

Книги Б. Лепкого, видані у Тернополі.

ва, М. Лермонтова, А. Міцкевича, О. Пушкіна, П.-Б. Шеллі; польс. – М. Рильського, П. Тичини та ін. Співавт. (із П. Зайцевим) перекладів польс. тв. Т. Шевченка. Ред. “Повного видання творів Т. Шевченка” укр. і “Повного видання творів Т. Шевченка” польс. мовами (обидва – у 14 тт.). Як художник Л. залишив автопортрети, портрети дружини, дітей, сестри, *А. Чайковського* та ін. письменників, *О. Барвінського*, *І. Богуна*, ілюстрації до нар. пісень, казок, тв. Т. Шевченка, С. Гребінки (1918), С. Руданського (1919) та ін., проілюстрував деякі власні твори. Персон. виставка – у Кракові (1932). Творча спадщина Л. – понад 80 влас. книг, сотні публікацій у зб. та періодиці; упорядкував і видав 62 т. тв. укр. класики з ґрунтов. дослідженнями, примітками, коментарями. Бібліографія тв. Л. – майже 1000 позицій. За кількістю написаного Л. поступається в укр. літ-рі тільки І. Франкові. Твори Л. перекладені багатьма мовами. На слова Л. написали музику В. Барвінський, *М. Гайворонський*, Л. Лепкий, *Я. Мазурак*, *В. Подуфалій*, *Д. Січинський* та ін.; пісні зібрані у кн. “До волі з неволі” (Т., 1991). У Тернополі видані: 1993 – зб. поезій Л. “Під Великдень” (упоряд. д-р *Р. Смик*), 1996 – кн. *Ф. Погребеника* “Чуєш, брате мій...” – дослідження-нарис про пісні братів Лепких; 2004 – праця

Л. “Про життя і твори Т. Г. Шевченка”; вірші Л. подані в зб. “*Богославень*” (Т., 1994). Окремі твори Л. екраніз. та інсценізовані. Цикл повістей про І. Мазепу сценічно втілений у виставі “Мазепа, гетьман України” (інсценіз. *Б. Мельничука*), поставлена в муз.-драм. театрах міст Дрогобич Львів. обл. (1991) та Дніпропетровськ, *Копичинец. нар. театрі* (1997), у спектаклі-трилогії за інсценіз. *Б. Антківа* – у Львів. театрі ім. М. Заньковецької; повість “Сотниківна” (інсценіз. *Б. Мельничука*) – у муз.-драм. театрах Дрогобича (1992), Рівного (1996) і Тернополя (1997), “Казка про Ксеню і дванадцять місяців” (інсценіз. *Б. Мельничука*) – у Терноп. театрі актора і ляльки (1992). 4 зб. матеріалів, світлин про Л. упорядкував і видав (1995–98) *Р. Смик*; за його фінанс. сприяння вийшли 2 монографії (1996, 1999) терноп. дослідниці *Н. Білик-Лисої*, яка захистила канд. дис. про роль Л. та його творчості в укр. нац. відродженні. Ред. ж. “*Тернопіль*” заснувала (1991) премію ім. *Братів Лепких*. 1995 відкрито музеї Л. в м. Березжани та в с. Крогулець, родини Лепких – у с. Жуків Березан. р-ну. Пам’ятники *Б. Лепкому* встановлено у селах *Жуків* (1991, скульп. *О. Маляр*, арх. *Р. Білик*), *Крогулець* (1992, скульп. *В. Садовник*) та в м. Березжани (1997, скульп. *І. Сонсядло*, арх. *А. Пилипець*). 1991 відкрито пам’ят. табл. Л. (скульп. *К. Сікорський*) на стіні ратуші у Березжанах – колиш. г-зії. 1992 в с. Жуків встановлено пам’ят. табл. (скульп. *В. Садовник*). У Тернополі відкрито мемор. дошку (1996) на буд. по вул. Гайовій, 17 та пам’ят. табл. (1999) на приміщенні Терноп. обл. філармонії (скульп. *П. Кукурудза*). Ім’ям Л. названа СШ № 14 у Тернополі. Від 1994 в Тернополі діє обл. т-во ім. *Б. Лепкого*.

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

Б. Мельничук.

Афіші творів *Б. Лепкого* на сценах України.

ЛЕПКИЙ

Лев (Левко) Сильвестрович (псевд. і крипт. – Зиз, Зизик, Льюньо, Оровець, Швунг, Леле, Ле-Ле, Л. Л. та ін.; 07. 12. 1888, с. Поручин, нині Березан. р-ну – 28. 10. 1971, м. Трентон, похов. у Бавнд-Бруку, шт. Нью-Джерсі, США) – публіцист, поет, прозаїк, редактор, видавець, художник, композитор, громадсько-просвітницький діяч. Син *С.*, брат *Б.* і *М. Лепких*. Чл. НТШ (1963). Закін. г-зію в м. Березжани (1907), де – чл. гуртка “*Молода Україна*”, співтворець його гумор. тижневика “*Поступ*” (згодом – “*Муха*”, “*Мітла*”, “*Баба*”, “*Оса*”). Від 1909 студію-

вав теологію і право у Львів. ун-ті; згодом – рисунок і малярство у Краків. АКМ. Орг-тор хор., драм., театр. гуртків, з якими виступав на Буковині, в Австрії, Німеччині. Співорганізатор (із *М. Галуцинським, К. Гутковським, Г. Коссаком, К. Трильовським* й ін.) “Січей” та УСС на Бережанщині, у м. Борислав (нині Львів. обл.). Під час 1-ї світ. війни – доброволець *Легіону УСС* (підхорунжий). 1915 – на австр.-рос. фронті як прес. офіцер. Із утвор. УГА – ком-р (четар) сотні кіннотників. Співорганізатор (із *В. Бобинським, М. Гайворонським, Р. Купчинським, Ю. Шкрумеляком* та ін.) *Прес. квартири УСС*. Л. разом з *І. Іванцем* ввели стріляну шапку-мазепинку. 1916 Л. підготував проекти однострою та знаки розрізнення для УСС, однак вони не були введені; 1918 командування УГА прийняло їх. Після *Листопаду 1918* – ком-р сотні кіннотників УГА. За проектом Л. насипана (1916) стріляна могила у с. Семиківці на Теробовлянщині, спорудж. пам’ятник УСС у м. Винники на Львівщині (зберіг. донині). 1919 повернувся до Борислава, згодом – у Львів. Тут співпрацював у муз. вид-ві “Сурма”; заснував і провадив літ.-мист. театр “Співомовки” (1921–25), для якого писав пісні, гумор.-сатир. куплети; його реж., актор, декламатор. Вид. і ред. сатир.-гумор. журналів “Комар”, “Будяк”, “Жорна”, “Зиз” (1925–28). Співзасн. Т-ва охорони воєнних могил. Орг-тор театрів ляльок “Скоморохи” та “Вертеп наших днів” (1926), які гастролювали у Галичині, в т. ч. у містах Борщів, Залізці (нині смт Зборів. р-ну), Збараж, Копичинці (нині Гусятин. р-ну), Тернопіль. Співзасн., чл. дирекції і ред. (1922–39) вид-ва “Червона Калина” у Львові; видавець і автор місячника “Літопис Червоної Калини”, щоріч. альманахів вид-ва. Свої твори опубл. у зб., альманахах, періодиці. Учасник літ. та концерт.-муз. об’єдн. “Богема” (1934–39), реж. вистав, концертів, ювілей. вечорів, малював декорації. 1930-і – чл. правління Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка у Львові. Засн. (1929), 1931–39 – адм. дир. санаторію в с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.), куди приїжджали реліг.,

Л. Лепкий. Малюнок художника Я. Миколишина.

громад.-політ. та мист. діячі Галичини: *В. Барвінський, С. Гординський, О. Кульчицька, Р. Купчинський, А. Лотоцький, Н. Нижанківський, К. Студинський, Т. Франко, А. Чайковський* та ін. Від вересня 1939 – в м. Краків (Польща), заст. ред. г. “Краківські вісті” (1940–44). Упорядкував і видав зб. “140 пісень з нотами: Народний співаник” (1940; репринт. видання – Т., 1996). 1944 емігрував до Австрії, згодом – до Німеччини, де започаткував театр ляльок “Вертеп”. Від 1949 – в США. Допомогавав відновити вид-во “Червона Калина” (м. Нью-Йорк), від 1952 – його ред. Упорядкував і видав рукопис 7-го т. “З-під Полтави до Бендер” (1955, Нью-Йорк) із циклу повістей Б. Лепкого про гетьмана *І. Мазепу*, дописавши останні розділи. Втретє створив театр ляльок – під назвою “Новий вертеп”. Заснував 1955 укр. оселю “Черче” поблизу м. Трентон. Автор музики до пісні “Журавлі” (1914) на сл. Б. Лепкого, стріляна пісень, у т. ч. написаних на Тернопільщині: “Ой видно село” (1915–16), “Бо війна війною”, “Маєва нічка”, “Колись, дівчино мила” (всі – 1916), “І снилося...”, “Казала дівчина”, “Хай живе Великий Комтур наш!” (усі – 1917), “Група “Схід”, “Ми йдемо вперед” (обидві – 1919, друга створ. після *Чортків. офензиви*); слів і музики – “Ой поїхав стрілець”, “Ой був то раз веселий час”, “Ішов відважний гайовий”, “Фіалки сині”, “Несися, мій смутку”, “Прощаюсь, ангеле, з тобою”, співавтор. “Гей, там, у Вільхівці” (з Р. Купчинським, 1916) та ін. Мелодії Л. опрацювали В. Барвінський, М. Гайворонський, *М. Колесса, О. Кошиць, Н. Нижанківський* та ін. Автор поезій, публіцист. творів, мемуарів, нарисів з істор. Визв. змагань, хроніки УСС та УГА, літ.-крит. статей, фейлетонів та ін., сценіч. картини для дітей “Сон Івасика” (1922), драм. творів “Після равту”, “Легенда про заснування Львова”, “Сталін і Мишуга”, “Різдвяний вертеп”, есе про Б. Лепкого “На маргінесі “Казки мого життя” та ін. Залишив цінну епістоляр. спадщину. В Тернополі вийшли: 1990 зб. стріляна пісень Л. “Чуєш, брате мій” (упоряд. *В. Подуфалій*, ред. *Б. Мельничук*); 1999 – зб. пісень “Журавлі” (упоряд. *В. Поду-*

громад.-політ. та мист. діячі Галичини: *В. Барвінський, С. Гординський, О. Кульчицька, Р. Купчинський, А. Лотоцький, Н. Нижанківський, К. Студинський, Т. Франко, А. Чайковський* та ін. Від вересня 1939 – в м. Краків (Польща), заст. ред. г. “Краківські вісті” (1940–44). Упорядкував і видав зб. “140 пісень з нотами: Народний співаник” (1940; репринт. видання – Т., 1996). 1944 емігрував до Австрії, згодом – до Німеччини, де започаткував театр ляльок “Вертеп”. Від 1949 – в США. Допомогавав відновити вид-во “Червона Калина” (м. Нью-Йорк), від 1952 – його ред. Упорядкував і видав рукопис 7-го т. “З-під Полтави до Бендер” (1955, Нью-Йорк) із циклу повістей Б. Лепкого про гетьмана *І. Мазепу*, дописавши останні розділи. Втретє створив театр ляльок – під назвою “Новий вертеп”. Заснував 1955 укр. оселю “Черче” поблизу м. Трентон. Автор музики до пісні “Журавлі” (1914) на сл. Б. Лепкого, стріляна пісень, у т. ч. написаних на Тернопільщині: “Ой видно село” (1915–16), “Бо війна війною”, “Маєва нічка”, “Колись, дівчино мила” (всі – 1916), “І снилося...”, “Казала дівчина”, “Хай живе Великий Комтур наш!” (усі – 1917), “Група “Схід”, “Ми йдемо вперед” (обидві – 1919, друга створ. після *Чортків. офензиви*); слів і музики – “Ой поїхав стрілець”, “Ой був то раз веселий час”, “Ішов відважний гайовий”, “Фіалки сині”, “Несися, мій смутку”, “Прощаюсь, ангеле, з тобою”, співавтор. “Гей, там, у Вільхівці” (з Р. Купчинським, 1916) та ін. Мелодії Л. опрацювали В. Барвінський, М. Гайворонський, *М. Колесса, О. Кошиць, Н. Нижанківський* та ін. Автор поезій, публіцист. творів, мемуарів, нарисів з істор. Визв. змагань, хроніки УСС та УГА, літ.-крит. статей, фейлетонів та ін., сценіч. картини для дітей “Сон Івасика” (1922), драм. творів “Після равту”, “Легенда про заснування Львова”, “Сталін і Мишуга”, “Різдвяний вертеп”, есе про Б. Лепкого “На маргінесі “Казки мого життя” та ін. Залишив цінну епістоляр. спадщину. В Тернополі вийшли: 1990 зб. стріляна пісень Л. “Чуєш, брате мій” (упоряд. *В. Подуфалій*, ред. *Б. Мельничук*); 1999 – зб. пісень “Журавлі” (упоряд. *В. Поду-*

фалій); 2001 – вибр. тв. Л. (упоряд. М. Козачок, Б. Кусень, В. Подуфалій); 1998 відбулася Всеукр. наук.-практ. конф., матеріали якої видані збірником. Вірші Л. опубл. у зб. “Богославень” (Т., 1994). 1991 ред. ж. “Тернопіль” заступала премію ім. Братів Лепких. 1992 в с. Поручин встановлено мемор. дошку Л. 1995 у с. Жуків Бережан. р-ну відкрито музей родини Лепких. 2000 львів. письменник Р. Коритко видав роман “Від передгроззя до громовиці” про діяльність братів Лепких 1929–39.

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Б. Головин, Б. Мельничук.

ЛЕПКИЙ

Лев-Ростислав Богданович (10. 03. 1898, м. Бережани – 11. 08. 1965, м. Нью-Йорк, США) – громадський діяч, бібліотекар. Син Б. Лепкого. Д-р хімії. 1916–18 – працівник СВУ (Німеччина), від 1919 – у м. Берлін: урядовець Укр. посольства, співроб. Укр. військ.-сан. місії. 1945–48 – бібліотекар УВУ в м. Мюнхен (Німеччина).

Б. Мельничук.

ЛЕПКИЙ

Микола Сильвестрович (21. 11. 1878, с. Крогулець, нині Крогулець Гусятин. р-ну – 01. 01. 1945, Просмеріц pobl. м. Зноймо, Чехія) – педагог, політичний і просвітницький діяч, прозаїк-документаліст. Син С., брат Б. і Л. Лепких. Від 1879 – в с. Поручин, 1891 – в с. Жуків (нині обидва Бережан. р-ну). Навчався у г-зії в м. Бережани. 1901 здав матуру в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Студіював право у Краків. ун-ті (Польща), філософію – у Львів. ун-ті. Активіст т-ва “Академічна громада” у Львові, учасник хору “Бандурист”, з яким ви-

Брати Микола, Богдан, Левко Лепкі (зліва направо).

ступав у селах і містах Галичини. Від 1906 – учитель укр. мови в польс. держ. г-зії у м. Бережани. 1907–38 – вчитель укр. мови в 2-й польс. г-зії у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Співорг-тор і чл. повіт. Укр. Нац. Ради (1918) у Станіславі, учасник орг-ції укр. театру, сприяв активізації читальень “Просвіти” (від 1918 – голова, згодом – заст. голови цього т-ва у Станіславі); головував у муз. т-ві “Боян”, діяльний в “Українській бесіді”, “Соколі” та ін. нац. об’єднаннях. 1928–29 – дир. учит. жін. г-зії сестер Василянок. До вересня 1939 – голова “Учительської громади”, заст. голови УНДО в Станіславі. Чл. УВО. Під час 2-ї світ. війни – голова Укр. допомог. ком-ту Станіславщини. Емігруючи, дістався через Лемківщину і Словаччину до перехід. табору для втікачів у Австрії, звідки зяг Ю. Юзвяк перевіз його до свого дому в Просмеріці. Автор низки публікацій у пресі, мемуарно-щоденник. твору “З воєнного записника” (рукопис).

Лит.: Качкан В. Хай святиться ім’я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX–XX ст.). – Л., 2002. – Кн. 5.

Б. Мельничук, І. Урман.

ЛЕПКИЙ

Микола Теодорович (1842, м-ко Куликів, нині смт Жовків. р-ну Львів. обл. – 02. 04. 1924, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.) – священик, культурно-освітній діяч. Брат С. Лепкого. Закін. г-зію оо. Василян у м. Бучач. Студіював теологію та філософію у Львів. ун-ті. Працював у г-зії в м. Бережани. Від 1867 – в м. Коломия: 1-й греко-катол. катехит польс. г-зії; радник єпископ. консисторії; засн. бурси св. Архістратиґа Михаїла, читальні т-ва “Просвіта”, “Гуцульської спілки”; чл.-засн. Нар. дому; співорг-тор тут 1-ї етногр. виставки Покуття (1880-і).

І. Дула.

ЛЕПКИЙ

Онуфрій Федорович (псевд. і крипт. – Из-над Дуная, О. Л-й; 16. 06. 1838, с. Літиня, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 12. 11. 1905, м. Львів) – філолог, публіцист, мовознавець, літературознавець, релігійний діяч. Чл.-кор. Акад. знань (м. Краків, Польща). Навчався у Львів. і Віден. (Австрія) ун-тах. Від 1864 учителював у г-зіїх міст Станіслав (нині Івано-Франківськ), Бережани, Львів, служив греко-катол. священиком. Досліджував давньоукр. писемність і літ-ру, автор статей із граматики та правопису. Ред. “Вре-

менника Ставропигийських інституцій с місяцесловом” (1874–86), г. “Мир” (1885–87). Уклав і видав “Молитвослав... з доданням пояснень менш зрозумілих церковнослов’янських слів” (1872), “Евхологійон, або Требник” (1873). Доопрац. і видав 1876 з Г. Онишкевичем “Граматику руського языка” М. Осадци.

Б. Пиндус, Г. Слюзар.

ЛЕПКИЙ

Сильвестр Теодорович (псевд. і крипт. – Марко Мурава, Борислав Борис, Борис Лепкий, Грицько Васишишин, М-о, М. М. М.; 31. 12. 1845, м-ко Куликів, нині смт Жовків. р-ну Львів. обл. – 05. 06. 1901, с. Жуків, нині Бережан. р-ну) – греко-католицький священник, письменник, громадсько-культурний діяч. Брат М., батько Б., Л. і М. Лепких. Від

о. Сильвестр Лепкий.
Мал. Б. Лепкого.

1852 – в с. Золотники (нині Теребовлян. р-ну). Закін. школу в м. Бучач, г-зію – в м. Бережани. Студіював філософію і класич. філологію у Львів. ун-ті. 1871 закін. Львів. духов. семінарію, тоді ж рукопоклад. на священника. Служив у с. Ялинкувате, нині Сколів. р-ну Львів. обл. Від 1872 – у с. Кругулець, нині Кругулець Гусятин. р-ну; 1879 – у с. Поручин; 1890 – парох у с. Жуків (обидва – нині Бережан. р-ну). Чл. Русько-укр. радикал. партії, низки ін. укр. т-в та орг-цій, голова “Селянської ради” в Бережанах, співзасн. осередків та читалень “Просвіти”, т-в “Січ” у селах Гусятинщини і Бережанщини, протипожеж.-спорт. т-в. Ред. брошури “Одноднівка бережанська” (1886). Пропагандист й орг-тор аматор. театрів, автор п’єс для них. Літ. твори опубл. у газетах “Діло”, “Прав-

да”, “Буковина” (м. Чернівці), ж. “Зоря” та ін., антології “Акорди”, зб. “На великі роковини і в пам’ять Івана Котляревського”, виданнях “Просвіти”, “Літературно-науковому вістнику” та ін. Укладач шк. підручників і букваря. Автор циклів поезій “Хлопське горе”, “До руської жінки”, віршів, присвяч. І. Котляревському, П. Кулішу, Б. Хмельницькому, Т. Шевченку, Д.-Г. Байрону, Галілею, Данте, М. Сервантесу; кн. “Опирі, або Як плекали кутяне садовину і огородину” (1897), “Історія читальні в Жукові” (1900), “Горить: Оповідання” (1901; премія фундації ім. С. Дубравського); “Театр а народ: Розвідка” (1902), зб. поезій “Книжка горя” (1903; видав Б. Лепкий), культурол. праць про С. Крушельницьку, М. Лисенка та ін. Деякі вірші Л. покладені на музику. Статті з філософії, літературознавства, соціології, економіки, етнографії, агрономії опубл. в укр., нім. і австр. виданнях. Співукладач (із К. Сушкевичем) зб. “Поезії Тараса Шевченка” (Л., 1867, т. 1–2). Підтримував дружні зв’язки, листувався з О. Барвінським, О. Маковесом, М. і К. Устияновичами, І. Франком, А. Чайковським й ін. діячами Галичини. Вірші Л. опубл. у зб. “Богославень” (Т., 1994).

Б. Головин, Б. Мельничук.

ЛЕПКИХ БРАТІВ

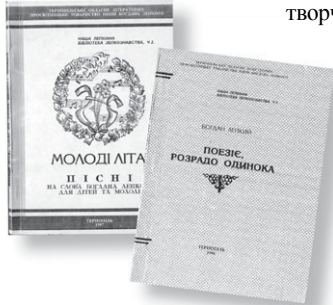
БОГДАНА І ЛЕВКА імені ПРЕМІЯ

– всеукраїнська літературно-мистецька, громадсько-політична відзнака. Засн. 1991 ред. ж. “Тернопіль”. Голови комісії – О. Гончар, від 1994 – Б. Хижняк. Серед лауреатів: Б. Андрушків, Б. Бастюк, Г. Баран (Радошівський), Р. Бойко, В. Вихруц, Н. Волинець, І. Гермаківський, Р. Гром’як, І. Герета, Б. Демків, Є. Зозуляк, В. Качкан, М. Климишин, Г. Костів-Гуска, Л. Крупа, Б. Кусень, Я. Мазурак, П. Медведик, Б. Мельничук, Я. Омелян, М. Ониськів, П. Перебийніс, О. Петраш, Г. Петрук-Попик, Ф. Погребенник, В. Подуфалий, Л. Різник, М. Савицький, О. Савка, Й. Сагаль, С. Сапеляк, Я. Сачко, М. Слабошпицький, Р. Смик, П. Тимочко, Ю. Тимошенко, В. Тракало, О. Устенко, Б. Хаварівський, Г. Чернихівський, В. Ющенко; Бережан. нар. аматор. хор “Просвіта”, хори “Бурлака” і “Гомін” (обидва – Вел. Британія), нар. хор нац. патріот. пісні “Заграва” (м. Тернопіль), Копичинец. нар. драм. театр, Струсів. капела бандуристів “Кобзар”.

Б. Хижняк.

ЛЕПКОГО БОГДАНА**імені ОБЛАСНЬ ТОВАРИСТВО**

– літературно-просвітницька організація. Засн. 27 жовтня 1994 в м. Тернопіль з ініціативи *В. Подуфалого*, об'єднує понад 50 осіб. Голова т-ва – *Б. Кусень*, почес. голова (від 1995) – *Р. Гром'як*, куратор – *Р. Смик*. Здійснено числ. заходи для популяризації творчості *Б. і Л. Лепких*:

Книги,
що видали товариство.

встановлено мемор. стелу з барельєфом *Б. Лепкого* у смт Батурич Бахмац. р-ну Черніг. обл., пам'ят. таблиці в Тернополі (на вул. Гайовій та на будинку обл. філармонії); засновано Черніг. осередок т-ва; відкрито кімнати-музеї *Б. Лепкого* у ЗОШ № 14 у Тернополі та *Братів Лепких* у санаторії в с. Черче Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл., експозицію “Життя і творчість Богдана і Левка Лепких” у ЗОШ с. Ковалівка (Немирів. р-ну Вінн. обл.) та в музеї м. Трускавець Львів. обл. Т-во провело низку наук.-практ. конф. до ювілеїв *Лепких* у Тернополі та в с. Крогулець Гусятин. р-ну, ювілей. вечори до 80-річчя *Р. Смика* (1998) та 130-річчя від дня н. *Б. Лепкого* (2002). Видало і перевидало кн. “Поетизм, розрадо одинока” *Б. Лепкого* (1996), “Молоді літа” (пісні на сл. *Б. Лепкого*; упоряд. *В. Подуфалій*; 1997), “Твори” *Л. Лепкого* (2001), “Ім'я Богдана Лепкого в нашій пам'яті” (1999, упоряд. *Б. Кусень*), “Лірика Богдана Лепкого” *М. Климишина* (2003) та ін.

Б. Кусень, Я. Павлів.

ЛЕПКОГО БОГДАНА МУЗЕЙ

– літературно-меморіальний музейний заклад у м. Бережани. Відкр. 27 серпня 1995. Фундатори музею: д-р *Р. Смик* (США), його син *Ро-*

У залі музею.

ман, сестра *Стефанія* з чоловіком *о. В. Тарнавським*, племінник *Б. Лепкого* *С. Ремеза*, добродії *Н. Головата* та *Я. Шафранюк-Заводович* (Канада). Створ. як відділ ТОКМ, від 2002 – самост. музей, від 2003 – обл. комунал. заклад. Експозиція розміщ. у 6-и залах 1-го поверху Бережан. ратуші.

Щорічно *Л. Б. м.* відвідує бл. 10 тис. осіб. Музей пропагує творчість *Б. Лепкого* через проведення уроків літ-ри, вечорів, зустрічей із письменниками, лауреатами премії ім. *Братів Лепких*, наук. конф., поет.-пісен. фестивалів, книжк.-ілюстр. виставок; фондами *Л. Б. м.* користуються для написання наук. робіт. Працівники закладу займаються видавн. діяльністю. Серед вид.: буклет “Великий син Золотого Поділля” (1996), зб. “Богдан Лепкий. Присвяти Василеві Стефаникові” (1997), антологія “Високе небо Богдана Лепкого” (2001), зб. тв. *Б. Лепкого* для дітей “Цвіт споминів” (2002), бібліогр. покажчики, літ.-мист. альманах “*Жайвір*”, числ. дослід. праці у збірниках, щоріч. календарики.

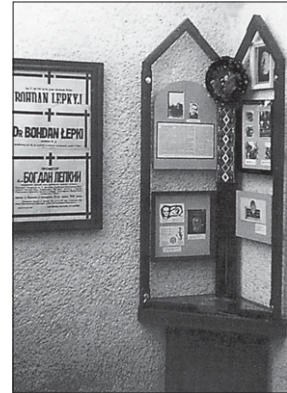
Н. Дирда.

ЛЕПЯВКО

Андрій Григорович (09. 04. 1924, с. Синявка Березнен., нині Мен. р-ну Черніг. обл.) – вчений у галузі медицини. Батько *К. Посохової*. Д-р мед. н. (1969), проф. (1974).

Учасник нім.-рад. війни; полковник мед. служби. Орден Вел. Вітчизн. війни 1 ступ. (1985), “За мужність” 3 ступ. (2003), бой. медалі. Закін. Одес. мед. ін-т (1949, нині мед. ун-т). 1959–78 – зав. каф. госпітал. терапії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Голова Терноп. обл. наук. мед. т-ва терапевтів (1965–78). Сфера наук. досліджень: патологія шлунк.-кишк. тракту, ен-

Фрагмент експозиції.

докрин. системи, ревмат. прояви. Автор і спів-авт. понад 100 наук. праць. Має три автор. свідоцтва на винаходи.

М. Андрейчин, В. Покин'єчерда.

ЛЕСЕЦЬКИЙ

Рудольф (Lesiecki Rudolf; 1883, с. Настасів, нині Терноп. р-ну – між 1938–39, Польща) – польський різьбяр. Закін. учит. семінарію. Студіював у Краків. АКМ (1909–14, Польща). Учасник виставки шльонських художників у м. Бельско-Бяла (1938, Польща).

І. Дуда.

ЛЕСИН

Василь Максимович (08 (21). 03. 1914, с. Хогіївка, нині Корюків. р-ну Черніг. обл. – 25. 02. 1991, м. Чернівці) – літературознавець, критик, педагог. Чл. СПУ (1957). Д-р філол. н., проф. (1968). Засл. прац. культури України (1972). Літ. премія ім. Д. Загула (1991, посмерт.). Закін. Харків. пед. ін-т (1940, нині пед. ун-т). Учасник нім-рад. війни. Працював учителем; доц., деканом заоч. відділу, помічн. проректора Львів. ун-ту. Від 1952 – в Чернів. ун-ті (нині нац. ун-т): зав. каф. історії укр. літ-ри, декан, проректор. Автор понад 20 книг, у т. ч. “Словник літературознавчих термінів” (1961, 1965, 1971, співавт.), довідн. “Літературознавчі терміни” (1985), підручн. “Історія української літератури кінця 19 – початку 20 ст.” (1967, 1978, 1989, співавт. і співред.), літ. портретів і монографії про *Леся Мартовича*, *В. Стефаника*, *Ю. Федьковича*, *Марка Черемшину* та ін., низки наук.-популяр. статей. Не раз перебував на Тернопільщині, писав про пов'язаних із нею літераторів *О. Маковея*, *Д. Макогона* та ін., підтримував молодих науковців. Автор першого друкованого відгуку про *С. Будного* “Привіт друзям” (1958), опубл. 12 листів *В. Винниченка* до уродж. Тернопільщини *В. Сімовича* (1991).

Літ.: *Гладкий В., Ониськів М.* Щедрий талант // Ровесник. – 1984. – 25 берез.; *Мельничук Б.* Василь Лесин (1914–1991) // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 214–215. Слов'янська філологія. – Чн., 2004.

Б. Мельничук (Чернівці), **М. Ониськів.**

ЛЕСІВ

Михайло (03. 05. 1928, с. Стара Гута, нині належ. до с. Гончарівка Монастирис. р-ну) – учений-мовознавець, україніст, славіст. Д-р філол. н. (1973), проф. (1984). Під час нім.-фашист. окупації – на примус. роботах у Німеччині. Від 1945 – в с. Вичулки (нині с. Гончарівка Монастирис. р-ну), згодом виїхав до Поль-

щі. Закін. Катол. ун-т у м. Люблін (1955, Польща). Від 1956 – викл. слов'ян. філології, зокрема укр. мовознавства в Ун-ті ім. М. Кюрі-Склодовської в Любліні, згодом – у Катол. ун-ті там само. 1960 стажувався в Київ. ун-ті (нині нац. ун-т). 1973–74 – викл. укр. мовознавства в Гарвард. ун-ті (м. Кембрідж, США). Від 1981 – декан гуманіт. ф-ту Ун-ту ім. М. Кюрі-Склодовської; від 1992 – зав. Закладу філології Ін-ту слов'ян. філології цього ун-ту та зав. каф. слов'ян. мов Катол. ун-ту. Автор низки праць з укр. та слов'ян. мовознавства, діалектології, ономастики, історії і культури мови, фольклористики, у т. ч. опубл. в Україні, зокрема у “Буковинському журналі” (1992). 1960 і 1963 відвідав с. Гончарівку.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

ЛЕСНЯК

Омелян (24. 04. 1882, с. Стецева, нині Снятин. р-ну Івано-Фр. обл. – 1953) – військовик, отаман УГА. Під час 1-ї світ. війни – капітан австр. армії. Від березня 1916 – у *Легіоні УСС*. 1916 командував 1-м куренем під час боїв на г. *Лисоня* біля м. Бережани, де 30 вересня потрапив у рос. полон. Від 1918 – в УГА; 1919 – командант (ком-р) Золочів. військ. округи, згодом – командант 3-ї Бережан. бригади УГА, пізніше – у штабі Начальної команди УГА, за дорученням якої вів переговори з делегатами Добровол. армії А. Денікіна про умови перемир'я (листопад 1919). Від 1921 – на еміграції у Чехословаччині й Австрії. 1946 Л. заарешт. органи НКДБ. Подальша доля невідома; за деякими даними, після ув'язн. повернувся до м. Відень (Австрія).

Літ.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Б. Пиндус, Вас. Ханас.

ЛЕСОПОДІБНІ СЎГЛИНКИ

– палево-жовта чи жовтувато-сіра порода, місцями карбонатизована, інколи озалізнена, макропориста, неверстувата, середньо- та верхньоплейстоценового віку. Л. с. майже суціл. чохлом покривають територію області, залягаючи під ґрунт. горизонтом на вододілах і привододіл. схилах; цих суглинків нема лише на Кременец. горбогір'ї, у каньйоноподіб. долинах р. Дністер та її лівих приток, на вершинах Товтр. Потуж. – від 1 до 20–28 м. У Л. с. переважають фракції менше 0,05 мм. Число пластичності суглинків – 1–20 (мало-, помірно- та середньопластична сировина). Вогнетривкість – 1050–1350°C, формувальна вологість 18–30%, заг. лінійна просадка 4–12%. Із суглинків отримують цеглу марок 75 і 100, інколи 125, а також черепищу, керам.

плитку для внутріш. та зовніш. облицювання, дренажні й каналізац. керам. труби. У товщах Л. с. часто трапл. горизонти темно-корич. викопних ґрунтів, що сформувалися у міжльодовик. епохи потепління (суглинки осаджувалися у льодовик. епохи). Л. с. в обл. – материн. порода сучас. ґрунтоутворення.

М. Сивий.

ЛЕССІО́Р (ЛЕССЕ́РОВИЧ)

Вінцентий де (Lesseur Wincenty de; 1745, м. Варшава, Польща – 31. 05. 1813, там само) – польський художник французького походження. Від 1764 перебував при дворі короля Польщі Станіслава Августа. Виконував мініатюри на перстнях, табакерках і браслетах, портрети та ікони. Часто гостював у родини Мнішеків у м-ку Вишнівєць (нині смт Збараз, р-ну), де 1787 створив театр. декорації на полотні з нагоди того, що замок відвідав король. Автор портретів Урсули та Міхала Мнішеків.

І. Дуда.

ЛЕ́СЬКІВ

Богдан Васильович (13. 04. 1932, с. Осташівці, нині Зборів, р-ну) – журналіст, дослідник, літературознавець, громадський діяч. Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1966, нині нац. ун-т). Прац. зав. кабінету франкознавства цього ВНЗ, через переслідування органів КДБ змуш. звільнитися. Кор. рай. газет у Хмельн. і Вінн. областях. Підготував до друку монографію “Історія красномовства України” (у періодиці опубл. 2 розділи – “Віче” і “Козацька рада”), словник “Поетичні фігури” (на прикладах укр. авторів). Автор ґрунт. дослідження чумацтва (газети “Голос України”, “Молода Україна”), ін. числ. статей, нарисів, памфлетів у періодиці. Видав книги “Фігури мови Тараса Шевченка: Короткий словник” (Т., 1998, слово про автора – *Б. Кусеня*), “Немирівські жарти” (2000), “Немирівські гетьмани” (2001), “Феномен України” (2002), “Ділове ораторство” (2004). У м. Немирів Вінн. обл., де нині проживає, очолює літ.- мист. об’єднання, яке підтримує творчі стосунки з Терноп. обл. *літ.-просвіт. т-вом ім. Б. Лепкого.*

І. Дем’янова.

ЛЕ́СІО́К-СОЛОВІ́Й

Володимир (12. 12. 1924, с. Гермаківка, нині Борщів, р-ну – поч. січня 1998, м. Ноттінгем, Вел. Британія) – громадсько-політичний діяч. Навчався у г-зії в м. Чортків, серед. освіту здобув у м. Бучач. Від 1943 – в дивізії “Галичина”. Після 2-ї світ. війни – у Вел. Британії. Діяльний у житті укр. громади: протягом 20 р. –

голова Відділу СУБ у Ноттінгемі та чл. Гол. управи СУБ; довголіт. чл. Терен. Проводу ОУН у Вел. Британії, Президії та Гол. управи Об’єдн. колиш. вояків-українців. За сприяння Л. заснували Укр. товарис. клуб, побудували концерт. залу, розширили мережу мист. ансамблів та ін. Адміністратор хору, грав у оркестрі.

Б. Мельничук.

ЛЕ́СЯ УКРАЇ́НКА

– письменниця і громадська діячка. (Див. *Українка Леся*).

ЛЕТА́ВСЬКА

Марія-Таїда Петрівна (сестра Таїда; 1883, с. Босири, нині Чортків, р-ну – 13. 08. 1974, м. Філадельфія, США) – релігійна діячка. Від 1902 – в Канаді, одна з укр. першопоселенців. Від 1903 – в монастирі Сестер-Служебниць у м. Мондер; від 1908 – його настоятелька; служила також у пров. Манітоба та Саскачеван; учительовала у “Рідних школах”. Від 1945 – в США.

Х. Весна.

ЛЕ́ХМАН

Теодор (р. н. невід., с. Івачів Долішній, нині Терноп. р-ну – р. см. невід., США) – етнограф, громадський діяч. 1910–14 навч. в укр. г-зії у м. Тернопіль. Воював в УГА, 1944 емігр. до США (м. Буффало, шт. Нью-Йорк). Автор етногр. нарисів “Села Тернопільщини” (на основі с. Івачів Долішній за 1904–17 – про сільс. госп-во, побут, нар. звичаї, свята, весіл. обряди). У зб. “Шляхами Золотого Поділля” (т. 3) опубл. статті з історії сіл Курівці, Плотича, Івачів Долішній і Горішній (усі – нині Терноп. р-ну).

Я. Панчишин.

ЛЕЧІ́ЙЦЬКИЙ

Платон Олексійович (18. 03. 1856, м. н. невід. – 1923, м. Москва, нині РФ) – російський військовик. Ген. від інфантерії (1913). Навчався у піхот. юнкер. уч-щі в м. Варшава (Польща). Від 1910 командував військами Приамур. військ. округу. Ком-р групи військ Пн.-Зх. фронту, яка 26 квітня 1915 розбила частини австро-угор. армії на р. Дністер. Дислокувався у м. Заліщики. 30 серпня 1915 війська під команд. Л. захопили с. Дзвиняч (нині Заліщиц. р-ну). Згодом вступив у ЧА. Заарештований. Помер у тюрмі.

Вас. Ханас.

ЛЕЩА́К

Олег Володимирович (13. 10. 1962, м. Львів) – філолог-славіст, перекладач. Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1984, нині нац. ун-т). Прац. учителем на Львівщині. Від 1986 – в ТДП (нині

ТНПУ): викл., ст. викл., доцент. Від 1999 працює в ун-ті у м. Кельце (Польща). Автор монографії “Мовна діяльність. Основи функціональної методології лінгвістики” (1996), бл. 50 наук. праць про життя та діяльність *К. Айдукевича*, *А. Брюкнера*, *М. Вішневського*, *М.-З. Завірського* та ін.; співавтор підручників “Ділове українське мовлення: Тести” (1995), “Українська мова для поляків. Ч. 1. Фонетика з елементами граматики” (1996). Заснував (1990) щоріч. Терноп. наук.-методол. читання. Ред. зб. “*Studia Methodologica*” (м. Тернопіль). Перекладає з чес., словац., польс. мов.

С. Ткачов, В. Ханас.

ЛЕЩЕНКО

Лев Валер'янович (01. 02. 1942, м. Москва, нині РФ) – російський естрадний співак. Н. а. РРФСР (1984). Вел. популярність співакові принесла пісня В. Харитонова і Д. Тухманова “День Победы” (1975), прем'єра якої відбулася на сцені Терноп. обл. філармонії (квітень 1975). Від 1990 викл. в Рос. акад. ім. Гнєсінних. Живе і працює в Москві. Від 1973 не раз гастролював на Тернопільщині.

М. Маслій.

ЛЕЩІНСЬКИЙ

Болеслав (*Leszczyński Bolesław*; 1879, м. Збарж – бл. 1914, Польща) – польський живописець. Навчався у м. Львів; 1895–96, 1901–03 студіював у Краків. АКМ (Польща). Від 1898 – у м. Борислав на Львівщині, звідки надсилав картини до Львова у Т-во приятелів красних мистецтв. 1903 поселився у Львові. Учасник виставок у м. Краків, у музеях якого, а також Львова зберіг його роботи.

І. Дуда.

ЛЕЩІЦЯ ДНІСТРОВСЬКА

(*Gypsophylla thyratica A. Krasnova*; нар. назви – перекотиполе, лищиця) – багаторічна трав'яниста рослина родини Гвоздикові (*Caryophyllaceae*). Занесена до Черв. книги України. Зростає на степ. схилах, вапняках, здебільшого у пд. р-нах Тернопільщини. У нар. медицині використовують як відхаркувальний засіб. Зникає внаслідок добування вапняків. Під охороною у природ. заповіднику “*Медобори*”.

Н. Мшанецька.

ЛЕЩИЩАК

Никифор Андрійович (1856, с. Білична, пов. Горлиці, нині Польща – 19. 10. 1914, с. Мушина, похов. у с. Лелюхів, пов. Новий Санч, нині Польща) – лемківський священник, фольклорист,

громадський діяч. Закін. духов. семінарію. Перед висвяченням одружився з О. Хрущевською – дочкою теребовлян. бургомистра. Душпастир у м. Теребовля. Після поч. 1-ї світ. війни переїхав у с. Лелюхів на Лемківщині. Зб. лемків. нар. пісень “Стоїть липка в полі”, що уклав Л., видав *М. Мушинка* (м. Пряшів, Словаччина, 1996).

І. Дуда, Б. Жеплинський.

ЛЄТА

Ілля Кузьмич (28. 08. 1907, с. Луценки, нині Лохвиц. р-ну Полтав. обл. – 04. 01. 1970, м. Полтава) – військовик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна (2), Черв. прапора (2), Вітчизн. війни I ступ., Черв. зірки, “Знак пошани”, бой. медалі. Учасник нім.-рад. війни (від червня 1941). Воював на Воронез. та 1-у Укр. фронтах, відзначився у боях за м. Чортків; підполковник, ком-р протитанк. арт. полку. Після війни закін. Вищу офіцер. артилер. школу в м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ); працював у Полтаві.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

ЛЕЦ

Станіслав-Єжи (*Lec Stanisław Jerzy*; Де Туш-Лец; псевд. – Грегор, Собовтур (Двійник) та ін.; 06. 03. 1909, м. Львів – 07. 05. 1966, м. Варшава, Польща) – польський письменник. Закін. Львів. ун-т (1933). Учасник Антифашист. конгресу діячів культури у м. Львів (1936). До 2-ї світ. війни проживав у м. Чортків; 1941–43 – в'язень нім. концтабору в м. Тернопіль, після втечі з якого – офіцер АЛ. Від 1945 – співред. сатир. ж. “*Szpilki*” (“Шпильки” Польща). Автор зб. поезій “*Барви*” (1933), “*До Авеля і Каїна*” (1961), “*Терміновий лист*” (1963), сатир. тв. “*Пагетична сатирика*” (1936), “*Прогулянка циніка*” (1946), афоризмів “*Непричесані думки*” (1957, 1977), фрашок (віршов. сатир. мініатюр) “*Фрашкобранія*” (1966), кн. “*Вибір віршів*” (1966), “*Вибрані твори*” (1–2 т., 1977), перекладів віршів *М. Бажана*, *Лесі Українки*, *І. Франка* та ін. Твори Л. перекладали *Б. Демків*, *В. Коротич*, *Ю. Щербак*.

Ю. Ковальков, М. Ониськів.

ЛЄШКО

(Лешко Білий; у Галиц.-Волин. літописі Лестко; бл. 1186 – 23. 11. 1227, м. н. і см. невід.) – князь сандомирський (від 1194) і краківський (1194–98, 1201, 1202–27). Навесні 1214 зі своїм військом спустошив околиці м. Теревовль (нині Теревовля).

Вас. Ханас.

ЛЖЕДМИТРИЙ І

(справж. – Отреп'єв Юрій Богданович; кінець 16 ст., м. н. невід. – 17 (27). 05. 1606, м. Москва, нині РФ) – політичний авантюрист, цар-самозванець. За деякими даними, був ченцем Григорієм у Чудовому монастирі в Москві. Від 1601 – в Польщі. Видав себе за сина рос. царя Івана IV Грозного – Дмитрія. У замку м-ка Заліці (нині смт Зборів. р-ну) польс. король *Сигізмунд III* з Л. готували похід на Москву. Восени 1604 Л. із 4-тис. загonom добровольців вирушив на Волинь; перебував у м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), де 29 листопада 1605 у Вознесен. церкві заручився з М. Мнішек. У червні 1605 Л. зайняв Москву; коронований на рос. престол.

І Дула.

ЛИЖІЧКО

Руслана Степанівна (24. 05. 1973, м. Львів) – співачка, композитор, аранжувальник, кінопродюсер. Нар. арт. України (2004). Гран-прі фестивалю “Слов'янський базар” (1996), загальнонац. програми “Людина року” в номінації “Краща співачка” (1999), пісен. конкурсу “Свробачення” (2004; м. Стамбул, Туреччина). Приз “Золота Жар-птиця” у номінації “Краща пісня року” й нагорода в номінації “Кращий відеокліп року” (1998; м. Київ). Грамота Мін-ва закордон. справ України “Посол української культури” (2004). Перша інозем. громадянка, яка нагородж. “Оскаром журналістів Туреччини” (2005). Альбом “Дикі танці” (2003) – перший “платиновий” диск в Україні. У квітні 1993 брала участь у відбірковому турі Міжнар. конкурсу молодих виконавців укр. пісні ім. *В. Івасюка* в Терноп. обл. філармонії.

І. Дем'янова, М. Маслій.

ЛІЖНИК

Богдан (25. 01. 1928, с. Денисів, нині Козів. р-ну – до 1998, Канада) – громадський діяч, підприємець. Після закін. г-зії у м. Ашаффенбург (Німеччина) емігр. до Канади. Закін. (1956) радіотелевіз. коледж, навчався в ун-ті у м. Торонто. Від 1960 провадив ф-ку буд. матеріалів; проектував, планував і споруджував будинки. Понад 20 р. – у проводі Пласту, голова госп. та виховн. секцій цієї орг-ції. Діяльний у фонді “Діти Чорнобиля”, відвідав в Україні понад 80 дит. будинків-сиротинців. Разом із сином Романом допомагав дітям України від добродій. т-ва “Приятелі дітей” (1992–96 т-во передало товарів на 3 млн. канад. дол.). Меценат вид. кн. *З. Служинської* “Рід Білинських” (Л., 1998).

Б. Мельничук.

ЛИЗОГУБ

Володимир Сергійович (14. 07. 1918, м. Миколаїв) – режисер, актор. Нар. арт. УРСР (1974). Закін. Харків. театр. ін-т (1952, нині ін-т мист-в). 1941–63 працював у театрах міст Харків та Львів. 1963–83 – реж. Київ. драм. театру ім. І. Франка (нині нац. театр), на відкритті його гастролей у м. Тернопіль (1971) виступив із вітал. промовою.

І. Дула.

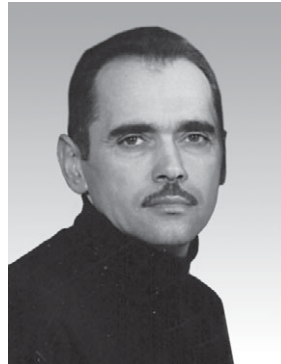
ЛИКТЄЙ

Олег Ярославович (13. 04. 1961, м. Бережани) – вишивальник. Чоловік *Я. Ликтей*. Засл. майстер нар. творчості України (2002). Мист-ву вишивання навчався у дружини. Закін. ПТУ залізничників у м. Здолбунів Рівнен. обл. (1980). Від 1987 – зав. спорт. комплексу Терноп. лінійно-виробн. упр. магістрал. газопроводів. Учасник виставок у містах Тернопіль (2000, 2004), Львів (2000), Київ (2000–02), Бердянськ Запоріз. обл., Івано-Франківськ (2002), Харків (2001, 2003), с. Зарваниця Теревовлян. р-ну (2000–03).

А. Гриб.

ЛИКТЄЙ

Ярослава Дмитрівна (30. 07. 1961, с. Панівці Борщів. р-ну) – вишивальниця. Дружина

О. Ликтея. Засл. майстер нар. творчості України (2002). Мист-ву вишивання навчалася у *Д. Блажейовського*. Закін. Бережан. технікум механізації с. госп-ва (1985, нині агротех. ін-т). Від 1999 – діловод Терноп. лінійно-виробн. упр. магістр. газопроводів. Учас-

ниця виставок у містах Тернопіль (2000, 2004), Львів (2000), Київ (2000–02), Бердянськ Запоріз. обл., Івано-Франківськ (2002), Харків (2001, 2003), с. Зарваниця Тереховлян. р-ну (2000–03). Осн. твори: “Хресна дорога” (14 робіт), “Рідзво”, “Зарваницька богородиця” (всі – у співавт. з чоловіком і сином Віталієм).

А. Гриб.

ЛИПА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає в старому саду на околиці с. Денисів Козів. р-ну в кв. 41, вид. 1 Козів. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 537 від 23. 10. 1972. Перебуває у віданні Бережан. держ. лісомислив. госп-ва Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Площа 0,03 га. Під охороною – липа широколиста віком 475 р., діам. 220 см. За переказами, 12 травня 1651 під нею відпочивав Б. Хмельницький.

І. Ленків, Б. Савак.

ЛИПІНСЬКИЙ

В’ячеслав (Вацлав-Вікентій) Казимирович (05 (17). 04. 1882, с. Затурці, нині Локачин. р-ну Волин. обл. – 14. 06. 1931, санаторій Вінервальд, поблизу м. Відень, Австрія; похов. у с. Затурці) – історик, філософ, публіцист, громадсько-політичний діяч. Дійс. чл. НТШ (1914). Після закінчення г-зії в м. Київ (1902) служив у драгун. полку в м. Кременець. Навчався в Ягеллон. (м. Краків, Польща) і Женев. (Швейцарія) ун-тах. Співорг-тор Укр. хлібороб.-демокр. партії (1917), посол України в Австрії (1918–19). 1920 засн. Союз укр. хліборобів-державників; 1930 – співзасн. Братства укр. класократів-монархістів. 1926–27 – кер. каф. історії укр. державності в Укр. наук. ін-ті у м. Берлін

(Німеччина). Творець державниц. школи та консерват. напрямку в укр. історіографії, основоположник теорії еліт в укр. політ. думці. Серед праць: “3 історії України” (1912, польс.), “Україна на переломі. 1657–1659” (1920), “Листи до братів-хліборобів” (1922).

П. Гуцал, Г. Черняхівський.

ЛИПІНСЬКИЙ

Петро Казимирович (1888, с. Гадинківці, нині Гусятин. р-ну – 08. 11. 1975, м. Едмонтон, Канада) – художник. Навчався в іконопис. майстерні у м-ку, нині смт Гусятин, вдосконалював майстерність у Почаїв. лаврі. Писав ікони у стилі класицизму для церков Тернопільщини. 1914 (за ін. даними – після 1-ї світ. війни) емігр. до Канади (м. Едмонтон), започаткував тут проф. іконопис. Протягом 50 р. творив іконостаси й окремі ікони, плащаниці, стінописи для понад 40 укр. церков у пров. Альберта, Саскачеван, Манітоба. Співзасн. Нар. дому, працював у ред. г. “Новини”, чл. ком-ту, який організував “Рідну школу” в Едмонтоні. Мист. архів Л., котрий упорядкував мистецтвознавець і етнограф Р. Білаш, зберіг. в музеї “Село української культурної спадщини” поблизу Едмонта, де до 100-річчя від дня нар. Л. відбулася виставка творів художника.

Х. Весна, І. Дуда.

ЛИПИЦЬКА КУЛЬТУРА

– пам’ятки ранньозалізного періоду (1 – поч. 3 ст. н. е.). Пошир. у Верх. Подністров’ї. Епонімна пам’ятка – могильник біля с. Верхня Липиця Івано-Фр. обл., що дослідж. 1889 І. Коперницький, належ. гето-фракій. населенню. Тер. пошир. культури – лівий і ч. пр. берега р. Дністер від р. Верещиця на заході до р. Серет на сході. На Тернопільщині пам’ятки зафікс. в Бучац., Гусятин., Заліщиц., Збараз., Лановец. та Монастирис. р-нах, їх досліджували: *Ю. Малеев* – поселення у м. Заліщики, *В. Баран* – 2 житла біля с. Зелений Гай Заліщиц. р-ну, *І. Винокур* – могильник і поселення біля с. Возилів Бучац. р-ну. Пам’ятки – неукріплені поселення та ґрунт. могильники, розташ. на підвищеннях поблизу поселень, які займали пд. соняч. схили на заплавних терасах річок і неглиб. балок. Житла – двох типів: наземні і напівземлянкові чотирикут. форми, з рівною підлогою та кам’яним місцем для вогнища. Поховал. обряд: трупоспалення, для чого в межах могильника були спец. глинобитні майданчики. В урну зсипали попіл разом із фібулами, пряжками, ключами, кресалами тощо.

Інколи поряд із трупоспаленнями трапл. трупопокладення. Речовий комплекс – гончар. та ліпний посуд, метал. вироби: вічкоподіб. фібули типу Наугейм, шарнір. з емаллю, поясні пряжки, бритви, кресала, сокири, наральники тощо. Посуд ліпний – округлободі чи тюльпаноподіб. горщики зі шерехуватою поверхнею, інколи прикраш. наліп. валиками, скісними нарізами коніч. горнята з вертикал. ручкою; гончарний – чаші на високій ніжці, глики, горщики сірого або чорного кольору, інколи з пролощ. двовуш. посудинами. Госп-во – орне землеробство, приселищ. скотарство, залізобуд. вироб-во. Дослідж. залізоплавильні горни, ковальські інструменти та заліз. шлаки. Насел. торгувало з Дакією, Рим. імперією, містами Пн. Причорномор'я, про що свідчать фрагменти рим. амфор, значна к-сть фібул, монети.

Лит.: Словник-довідник з археології. – К., 1996; *Винокур І., Телегін Д.* Археологія України. – Т., 2004.

Ю. Малєєв, М. Ягодницька.

ЛИПНИЦЬКИЙ

Адам Миколайович (05. 04. 1918, с. Зубів, нині Тербовлян. р-ну – 28. 01. 1983, м. Тербовля) – господарник, громадський діяч. Батько *В.* та *М. Липницьких*. Медаль “За доблесну працю” та ін. держ. нагороди. Депутат Тербовлян. рай. ради 4-х скликань. Навчався в Тербовлян. г-зії, Львів. мед. ін-ті (нині мед. ун-т). Учасник нім.-рад. війни. Працював техніком Тербовлян. відділу буд-ва, ремонтів та експлуатації автомобілів. шляхів (1945–55), гол. інж., нач. Тербовлян. райшляхвідділу, міжколгоспшляхбуду (1955–75).

В. Липницький.

ЛИПНИЦЬКИЙ

Володимир Адамович (04. 09. 1948, м. Тербовля) – господарник, громадський діяч. Син *А.*, брат *М. Липницьких*. Засл. прац. соц. сфери України (2004). Чл. Конгресу профспілок України (1992–97). Закін. Львів. політех. ін-т (1971, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”), Терноп. ін-т нар. госп-ва (1992, нині ТАНГ). Від 1971 працював інж.-тех-

нологом на Бердичів. верстагубуд. з-ді (Житомир. обл.), 1973–86 – ліній. інж. шлях.-експлуат. дільниці, ст. інж., нач. відділу облатодору в м. Тернопіль. Від 1986 – голова Терноп. об'єдн. профспілк. орг-ції працівників шлях. госп-в Терноп. обл. Чл. Терноп. облради профспілок, президії Центр. ком-ту профспілки працівників автотранспорту та шлях. госп-ва України (від 1991), заст. голови ТОО “Союз Чорнобиль-Україна” (від 2000). Співініціатор створ. обл. музею “Відлуння Чорнобиля”, буд-ва меморіалу пам'яті жертв Чорнобил. катастрофи (2001).

І. Дем'янова.

ЛИПНИЦЬКИЙ

Микола Адамович (26. 10. 1946, м. Тербовля – 20. 07. 2004, м. Тернопіль) – господарник, громадський діяч. Син *А.*, брат *В. Липницьких*. Закін. Львів. політех. ін-т (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”).

Працював робітником Тербовлян. рай. шлях. відділу, в Тернополі – на з-ді “Електроарматура” (нині ВАТ “Ватра”), слюсарем-трубопровідником СБУ “Спецбуд”. Від 1971 – технік будинкоуправління, технік, нач. ЖЕКУ, гол. інж., нач. Терноп. міськ. житлокомунуправління. Від травня 2003 – нач. упр. житлово-комунал. госп-ва Терноп. ОДА.

Н. Миколок.

ЛІПОВА АЛІЯ

– вікові дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. в м. Почаїв Кременец. р-ну, має істор., ботан. і культур. цінність. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради від 21. 12. 1974 № 554. Перебуває у віданні Почаїв. комбінату комунал. підпр-в. Пл. 0,6 га. Від 1974 під охороною – 62 липи дрібнолисті віком 100–200 рр., із серед. діам. 200 см. Нині збереж. 22 дерева, ін. вирували у зв'язку з втраченою біол. стійкістю. Л. а. потребує реконструкції.

І. Ленків.

ЛИС

Євген Євгенович (13. 06. 1969, м. Зборів) – педагог, громадський діяч. Депутат Терноп. обл.

ради 4-го склик. (від 2002). Закін. Львів. ун-т (1993, нині нац. ун-т). Працював у м. Зборів учителем ЗОШ № 2, г-зії ім. Р. Завадовича. Від 1997 – дир. Зборів. ЗОШ № 1.

О. Дацко.

ЛИСА

– село в Підгаєцькому районі. Центр сільради. До Л. приєднано хутори Кримка та Совиноги. Частина насел. пункту – на горі Лиса, від якої походить назва села. Розташ. над р. Золота Липа, за 18 км від райцентру й 21 км від найбл. залізн. ст. Потутори. Насел. 363 особи (2002). Перша писем. згадка – 1395. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сокил”, “Сільський господар”, “Пласт”. Пobl. Л. деякий час прац. підпіл. друкарня ОУН. 1957–58 – вел. повені. Є церква св. Михаїла (1830), капличка (1996). Спорудж. пам’ятник *Володимирові Великому* на честь незалежності. України (1991, скульп. Б. Карий), насип. символ. могилу Борцям за волю України – уродженням села (1990), Діють ЗОШ I ступ., дошк. заклад, б-ка. У Л. народ. діячі ОУН й УПА В. Галушак, В. Калан, І. Палашак, П. Пушка та ін.

П. Онишкевич, Б. Хаварівський.

ЛИСА

Броніслава (01. 05. 1899, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 04. 05. 1993, м. Детройт, США) – громадська діячка, меценатка. 1920–39 – діяльна в Союзі українок у м. Тернопіль; 1933 – делегатка Світ. з’їзду Союзу українок у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від 1968 – в США; чл. кількох укр. орг-цій. Фінанс. підтримувала сиротинець і відбудову церкви Непорочного Зачаття у Тернополі.

Б. Волинський.

ЛИСАК

Володимир Іванович (22. 08. 1940, с. Королівка, нині Борщів. р-ну) – господарник. Син *І. Лисака*.

Ордени “Знак Пошани” (1976) та Труд. Черв. прапора (1986), медалі СРСР. Депутат обл. ради нар. депутатів 3 склик. (від 1982). Закін. Борщів. технікум механізації с. госп-ва (1959, нині агроколедж), Львів. с.-г. ін-т (1968, нині аграр.

акад.). Працював трактористом у Казахстані, м. Борщів. Від 1965 – інж., заст. кер., гол. інж. відділ. “Сільгосптехніки” в смт Скала-Подільська Борщів. р-ну, від 1970 – нач. упр., заст. голови, 1-й заст. голови обл. об’єдн. “Сільгосптехніка”, від 1977 – голова обл. міжколгосп. об’єдн. з буд-ва, голова Терноп. облагробуду. 1986 – ліквідатор наслідків катастрофи на ЧАЕС. Від 1986 – нач. відділу соц. розвитку, від 1989 – нач. упр. капітал. буд-ва облвиконкому, від 1992 – дир. з-ду “Вагра-Житлобуд” ВО “Вагра”, заст. ген. дир. з буд-ва ВАТ “Надзбруччя”. 1996–99 – дир. Терноп. філії ЗАТ “Центр продажу об’єктів незавершеного будівництва”. Від червня 1999 – зав. відділу викон. апарату Терноп. обл. ради. Нині на пенсії.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ЛИСАК

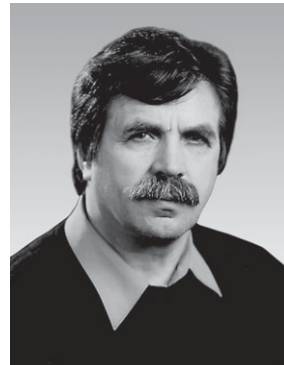
Іван Васильович (23. 03. 1904, с. Королівка, нині Борщів. р-ну – 26. 06. 1955, м. Борщів) – господарник, громадський діяч. Батько *В. Лисака*. Ордени та медалі СРСР. 1940–41 – голова сільради с. Королівка. Учасник нім.-рад. війни. Від 1946 – голова колгоспу, згодом голова Борщів. райвиконкому. Депутат ВР УРСР 1 та 2 склик. (1947–55).

В. Лисак, В. Гаврилишин.

ЛИСАК

Михайло-Микола Васильович (15. 02. 1949, с. Домаморич, нині Терноп. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1992).

Обл. мист. премія ім. М. Бойчука (1990). Чл. мист. гурту “Хоругва” (від 1990). Закін. Ужгород. уч-ще приклад. мист-ва (1968, нині коледж мист-в). Від 1971 – в м. Тернопіль. Працює в усіх жанрах станк. та монум. малярства. Від 1972 –

учасник худож. виставок, у т. ч. в містах Мос-

ква (1980, нині РФ), Тернопіль (1985, 1996), Львів (1997, 2003), Хмельницький (1998). Роботи зберіг. у ТОХМ, меморіал. музеї С. Крушельницької в с. Біла Терноп. р-ну, музеї Т. Шевченка у м. Київ. Тв.: “Портрет С. Крушельницької” (1980), “Портрет С. Будного” (1985); розписи “Щасливе дитинство” (1985, обл. б-ка для дітей) та “Дума про вчителя” (1988, СШ № 24), рельєф “Історія України” (1990, ПТУ № 4, нині ВПУ; всі – м. Тернопіль), “Т. Шевченко”, “Материнство” (обидві – 2002) та ін.

І. Дуда, Т. Удіна.

ЛИСАК-ТИВОНЮК

Леся (Олександра) Іванівна (з дому – Руда; 14. 04. 1921, с. Вірлів, нині Зборів. р-ну – 08.

08. 1981, побл. м. Торонто, Канада, похов. у місц. Лякавані побл. м. Буффало, США) – письменниця, акторка. Навчалася в школі у м-ку Залізці (нині смт Зборів. р-ну), г-зіях міст Золочів (Львів. обл.), Перемишль (нині Пшемисль, Польща) та Жін. ліцеї Укр. дівочого ін-ту (1939, Перемишль). Вчителювала в селах Зборівщини, навчалася в Кременец. пед. ін-ті (нині ТНПУ), студіювала актор. мист-во в театр. студії у м. Львів. Від 1944 – на емігр. в Австрії, Німеччині. 1945 навч. і працювала в театр. студії *Й. Гірняка*. Від 1950 – в США. Працювала у торг. фірмах, діяльна в сусп.-громад. житті укр. громади м. Буффало. Від 1963 – кор. г. “Свобода” (США), здійснила інсценізації драм. творів, працювала в радіотеатрі. Автор зб. нарисів та оповідань “Терпкі пахощі” (1969), “Замок на вулиці Мейн”, “Срібна мадонна” (1973), спогадів “Стежка додому”; вид. посмертно “Три букети зілля”, “Прийде весна”, хроніки “Хата в лісі” (рукопис), есе. Спогади Л.-Т. опубл. у зб. “Зборівщина”.

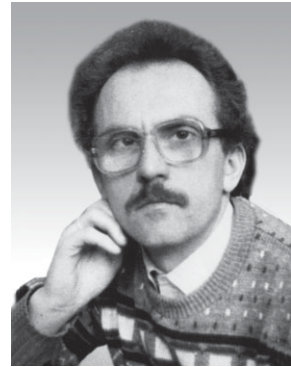
Б. Мельничук.

ЛИСІВІЧ

Михайло Васильович (27. 09. 1959, с. Креховичі Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – педагог, громадський діяч. Всеукр. журналіст. премія “Золоте перо” (1991). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1982, нині нац. ун-т). Працював учите-

лем укр. мови та літ-ри у с. Замочок Жовків. р-ну на Львівщині. Від 1987 – у Тернополі – в ред. г. “Ровесник” і “Західна Україна”: від кор. – до гол. редактора. 1990-х відкрито підтримував нац. відродження. 2000–05 в Терноп. ОДА: заст., нач. упр. з питань туризму. Від 2005 – дир. ПП “Гранд Тур Тернопіль”. Ініціатор, співавт. проекту турист. інформ. довідника “Земля Тернопільська”, довідників “Тернопільщина туристична – земля невідома” та “Печери Тернопільщини”; фільмів “Дари і святині”, “Мандрівка Дністровським каньйоном”, “Вертеба”, “Там, де боги мед беруть”, “Горохівський фестиваль Маланія”.

Ю. Ковальков.

ЛИСЕНКО

Василь Васильович (1914, с. Власівка, нині Баришів. р-ну Київ. обл.) – партійний і громадський діяч. Ордени Леніна, Черв. прапора, Вітчизн. війни 1 ступ., Черв. зірки; медалі. Депутат ВР УРСР 5 і 6 склик. (1963–71), депутат Терноп. обл. ради (1965–69). Здобув вищу пед. освіту. 1939–41 – зав. відділом агіт. і пропаганди райкому КПУ в м. Підгайці. Під час нім.-рад. війни – політпрацівник. Після демобілізації – на парт. і пед. роботі в Чортків. р-ні. 1-й секр. РК КПУ: Коропець. (1950–51), Бережан. (1952–55). 1955 – секр., 1956–58 – 2-й секр. Терноп. обкому КПУ. Від травня 1958 до травня 1971 – голова виконком Терноп. обл. ради.

Н. Халуца.

ЛИСЕНКО

Микола Віталійович (10 (22). 03. 1842, с. Гриньки, нині Глобин. р-ну Полтав. обл. – 24. 10 (06. 11). 1912, м. Київ) – композитор, педагог, хорівий диригент, музично-громадський діяч. Основоположник укр. класич. музики. 1903 на запрошення голови т-ва “Українська бесіда” М. Сосновського приїжджав до м. Тернопіль з акад. С. Сфремовим та Є. Чикаленком. На вул. Гетьмана Сагайдачного (колиш. буд. “Народної торгівлі”) встановлено мемор. таблицю про цю подію (1991, худ. *Д. Стецько*).

П. Медведик.

ЛІСИЙ

Альберто Данилович (1935, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – музикант-віртуоз. Лауреат конкурсу ім. королеви Єлизавети в м. Брюссель (Бельгія). Почес. громадянин Аргентини. Очолює міжнар. акад. ім. І. Менухіна в Швейцарії. Власник скрипк. фундації в Аргентині. Виступав на фестивалі “Львівські віртуози” (1997), де виконав на скрипці роботи А. Страдіварі власні твори; тоді ж відвідав с. Вербовець Лановець р-ну, звідки родом його батько.

С. Лисий.

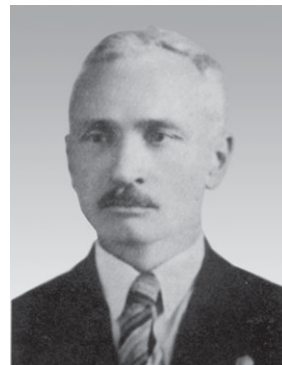
ЛІСИЙ

Володимир (05. 11. 1893, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 26. 12. 1966, м. Детройт, США) – громадсько-політичний діяч. Д-р права. Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль, Львів. ун-ті, закін. правн. студії в ун-ті м. Відень (Австрія). Від січня 1918 – зв’язковий від австр. командування при ЦР, від листопада того ж р. служив при Округ. військ. команді у Тернополі. Січень–травень 1919 – референт Держ. Секретаріату внутр. справ ЗОУНР. Згодом – у юрид. кодифікац. комісії УНРади; підготував проект закону про вибори. Від липня 1919 – в штабі УГА, потім – у штабі Гол. Отамана в м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.). Після Визв. змагань повернувся до м. Копичинці, де створив кооперативу “Сільський господар”, організував учит. курси. 1923–39 провадив адвокат. канцелярію в Тернополі. Учасник відновл. та розбудови УРП. Після її об’єднання (1926) із волин. Укр. партією есерів в УСРП – заст. голови цієї партії (1929–39). Заснував у Тернополі “Подільський народний банк”, співорг-тор повіт. Союзу укр. поступової молоді “Кам’яні”. Від 1939 – в м. Львів: ст. н. с. філії АН УРСР, під час нім. окупації – адвокат. 1944 емігр. до Австрії, займався наук.-дослід. працею у сфері держ. та міжнар. права у Віден. ун-ті. Від 1949 – в США (м. Детройт). Співзасн. Укр. вільної громади Америки (1949); секр. округ. ради Укр. робіт. союзу; орг-тор гуртка укр. правників, співорг-тор позичк. каси “Самопоміч”; чл. управи т-ва “Рідна Школа” та ін. Співроб., чл. редколегії, згодом – гол. ред. ж. “Вільна Україна”. Водночас продовжив наук. студії у сфері соціології, політики, держ. права. Автор праць “Відродження селянства” (1934), “Державний статус УРСР в 1917–1923 роках” (1963), “Міжнародно-правничий статус України” (1967) та ін., спогадів.

Б. Головин, Б. Мельничук.

ЛІСИЙ

Григорій Андрійович (1888, с. Жизномир, нині Бучаць р-ну – 08. 12. 1972, м. Торонто, Канада) – педагог, пасічник, громадський діяч. Довголіт. упоравитель нар. школи в с. Бобрівники (нині Монастирис. р-ну), згодом – у с. Рогізне (нині Яворів. р-ну Львів. обл.). Провід. чл. “Просвіти” у Бобрівниках. Займався пасічництвом, дописував до ж. “Український пасічник”, співзасн. і довголіт. голова повіт. пасіч. спілки, голова філії т-ва “Сільський господар” у м. Бучач.

Б. Волинський, Л. Щербак.

ЛІСИЙ

Іван Якович (13. 09. 1934, с. Дарахів, нині Тербовлян. р-ну) – вчений-культуролог, філософ, мистецтвознавець. Канд. філос. н. (1970), доц. (1974). Відмінник нар. освіти (1990). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1957, нині нац. ун-т). 1957–65 працював учителем у школах Волині й Тернопільщини. Викл. філософії та естетики, декан пед. і філол. ф-тів пед. ін-ту в м. Умань Черкас. обл. (нині ун-т) та Чернів. ун-ту. Від 1998 – доц. каф. філософії та релігієзнавства Нац. ун-ту “Києво-Могилянська академія” (м. Київ). Автор монографії “Мистецтво і влада” (1967), співавт. 7 монографій (у т. ч. “Феномен української культури” (1996), опубл. понад 100 філос. та культурол. праць. Чл. редколегії ж. “Мандрівець” (м. Тернопіль).

Б. Головин.

ЛІСИЙ

Павло (1894, м. Тернопіль – осінь 1920, с. Клишківка, нині Хмельн. р-ну однойм. обл.) – громадсько-політичний діяч. Закін. г-зю в м. Тернопіль. Від 1913 навчався на правн. ф-ті Львів. ун-ту. 1914 – доброволець *Легіону УСС*. Потрапив у рос. полон, засудж. на смертну кару за звинувач. у шпигунстві, замін. на 20 р. каторги. 1917 під прізвиськом Петришин працював у канцелярії ЦР (м. Київ). 1918 – викл. г-зії на Єлисаветградщині (нині Кіровоградщина). Згодом – доброволець військ УНР; воював на бронеполізах “Стрілець” та “Запорожець”. Помер від тифу.

Є. Гасай.

ЛІСІЙ

Степан (1894, с. Ігровиця, нині Терноп. р-ну – 1937, м. Зборів) – громадсько-політичний діяч. Від 1914 – в с. Манаїв (нині Зборів. р-ну). Діяльний у просвіт., кооп., політ. житті Зборів. повіту: голова Повіт. управи Укр. соціаліст.-радикал. партії, голова надзир. ради Укр. кооп. банку в Зборіві. Від 1930 – заст. посла до польс. сейму Д. Гривняка.

К. Майбродська.

ЛІСІЙ

Степан Гнатович (04. 06. 1940, с. Вербовець, нині Лановец. р-ну) – журналіст, літератор. Батько *З. Замкової*. Чл НСЖУ (1983). *Обл. літ. премія ім. В. Вихруща* (2002). Закін. Кременец. лісотех. технікум (1957), Вищу парт. школу в м. Київ (1972). Працював інж., кор. газет у Кемеров. обл. (нині РФ). Від 1965 – на Тернопільщині: кор.-орг-тор Лановец. радіомовлення, від 1975 – гол. ред. облтелерадіокомітету, його голова, заст. ред. г. *“Вільне життя”*. 1986–95 – голова обл. ком-ту охорони держ. таємниць у пресі, згодом – заст. нач. обл. упр. по пресі, на ін. посадах. Нариси, статті опубл. в укр. та рос. періодиці, добірки віршів – в щоквартальниках *“Поезія-70”*, *“Поезія-71”*, альманасі *“Вітрила-71”*, журналах *“Дніпро”*, *“Україна”*, *“Тернопіль”* та ін. Автор зб. поезій *“Дим золотого перетину”*, *“Байдина стріла”* (обидві – 2004).

І. Дем'янова.

ЛИСІЦЯ

– урочище, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на сх. околиці с. Рогачин Бережан. р-ну. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні СП ім. Б. Хмельницького. Пл. 3 га. Під охороною – лучно-степ. рослинність, типова для Зх. лісостепу. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Леньків.

ЛИСІЧИНСЬКЕ РОДОВИЩЕ ВАПНЯКҮ

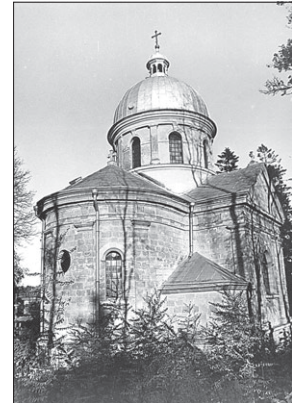
– природне скупчення корисних копалин на території Тернопільщини. Розташ. за 20 км від смт Підволочиськ поблизу с. Лисичинці Підволо-

чис. р-ну, на лівому схилі долини потічка Самець. Детально розвідав 1959–60 трест *“Київгеологія”*, згодом досліджувала 1983–84 геол. експедиція *“Укргеолбуд”* на 17,2 га. Корисна копалина – вапняк оолітовий, ооліто-детритовий, черепашково-детритовий, піщаний, серед. потужність – 15,3 м. Вапняки придатні для вироб-ва пилян. каменю. Затвердж. запаси за пром. категоріями – понад 2 млн м³. Родовище не розробляють; перебуває на Держ. балансі запасів як резервне розвідане.

В. Кітура, М. Сивий.

ЛИСІЧИНЦІ

– село в Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Шельпаки. Розташ. на березі р. Млинський Потік, за 27 км від райцентру й 18 км від найбл. залізн. ст. Збараж. Насел. 477 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1629. Діяли *“Прогресивіта”*, *“Січ”*, *“Сокол”*, *“Луг”*, *“Сільський господар”*, *“Рідна школа”* та ін. т-ва, кооперація. Перед поч. Львів.-Сандомир. операції в Л. розташ. ред. г. 1-го Укр. фронту *“За честь Батьківщини”*. Є церква св. Василя Великого (1903, кам.; арх. *В. Нагірний*). Спорудж. пам'ятники Т. Шевченку (1914, відновл. 1957), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967, скульп. обох – *В. Бець*). Діють ЗОШ, Буд. культури, б-ка, ФАП, дошк. заклад, ТОВ *“Нове життя”*, кам. кар'єр. У Л. народ. скульптор *В. Бець*, художник *Г. Мерецак*, проф. *А. Пастушенко*, перебував громад.-політ. діяч *К. Лоський*. Побл. Л. виявлено археол. пам'ятки періоду ран. бронзи. 2004 про насел. пункт видано кн. О. Радих *“Над Млинським потоком”*

Церква св. Василя Великого.

М. Бігус, Б. Мельничук.

ЛИСІЧНИКИ

– городище передскіфського часу, найбільше з відомих у Подністров'ї. Розташ. в урочищі *“Під валом”* поблизу с. Лисичники Заліщиц. р-ну. 1972–90 Л. досліджувала Дністров. археол. експедиція Київ. ун-ту під кер-вом *Ю. Малесю*. Спорудж. на плато пр. берега глиб. долини р. Серет. Із трьох боків – малонадійні природні

укріплення: з пн.-сх. та пд.-сх. сторін плато обмеж. крутими неприступ. скел. схилами корін. берега ріки, глиб. бл. 200 м; із пд. заходу протікає струмок Вовчків, глиб. долина якого утворює круту стіну; з єдиного відкритого напільного боку споруджено вал та рів довж. 415 м, що закін. на крутих схилах; замикали оборон. кільце городища пл. 160 га. Нині вали вис. 3 м, рови – глиб. 3,5 м. Найзручніший в'їзд на городище – з боку долини струмка Вовчків. У верх. ч. від суцільної вапнякової платформи відокремлені 2 скелі вис. 8 та 10 м, що слугували оборон. вежами. Між ними спорудж. стіна шир. 8 м. На підступах до веж – інша стіна, складена з кам'яних блоків. Система захисту утворює коридор шир. 3–4 м та довж. 56 м. На пл. городища розміщені напівземлянк. та назем. житла й госп. споруди, вел. святилище. У жертву богам приносили скульптури тварин: коней, корів, овець, свиней. Знайдено також жін. статуетки, тип яких має назву Кривче-Теляк. Навколо городища відкрито 24 посел. того часу, в т. ч. епонімне у с. Голігради, що свідчить про його функції – городища-сховища, водночас – місце постій. проживання. Спорудж. 9–8 ст. до Р. Х. фракій. племена для захисту від кочівників-кімерійців, існувало до серед. 7 ст. до Р. Х., коли на цю тер. прийшли т. зв. скіфи 3х. Поділля.

Ю. Малєєв.

ЛИСИЧНИКИ

– село в Заліщицькому районі. Підпорядк. Касперів. сільраді. До 1963 побли. Л. були хутори Миколаївка та Вовчків (зник у зв'язку зі спорудж. Касперів. ГЕС. На х. Миколаївка в урочищі “Вовчків” зберігся один житл. будинок. Село розташ. на пр. березі р. Серет, за 14 км від райцентру й найбл. заліз. ст. Заліщики. Насел. 713 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1641 (*Середжук П.* “Першовитокі”. – К., 1994). Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. т-ва, кооператива. 1944 відбувся бій між сотнею УПА і загonom НКДБ. Є церква Покрови Пресв. Діви Марії (1898, мур.; відбуд. після 1926, розписав

Сільський етнографічний ансамбль.

І. Ставничий).

Спорудж. пам'ятники на брат. могилі угор. воїнів (1915), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1987), встановл. пам'ят. знак на честь скасування панщини, обсадж. 4 липами (2 пол. 19 ст.), 2 хрести воїнам УПА: полеглим 1943 (1992, х. Миколаївка) та символ. (2004), зберег. символ. могила на честь проголош. незалеж. України (1941), насипана символ. могила Борцям за волю України (1996). Є рештки замку (16 ст.). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, громад. музей історії села (створ. краєзнавець І. Бриндзола). У Л. народ. громад. діячка *М. Бзова*, краєзнавець, археол.-аматор *Л. Скибіцький*, педагог, літератор *Г. Тимчук*, д-р мед. н. *І. Тимчук*; загинув сотник УПА *Я. Попович*; у місц. шк. навчався краєзнавець, археолог *В. Олійник*; археол. розкопки побли. Л. проводили *Ю. Малєєв*, *В. Олійник*. Виявлені археол. пам'ятки піз. палеоліту, трипіл., комарів., ноа, гава-голіград., липиц., черняхів. та давньорус. культур. Є печери Кошова та Лиличка. Побл. Л. на пр. схилі долини р. Серет відшаровані стовпоподіб. скелі “Сеноманські богатири”.

М. Бігус, В. Олійник.

ЛИСИЧНИКИ-ЗАМЧИЩЕ

– поселення раннього етапу пізнього періоду трипільської культури поблизу с. Лисичники Заліщицького району. Розташ. в урочищі “Замчище” на плато вис. мису, утворене пр. берегом долини р. Серет (притока р. Дністер) та пр. берегом струмка Вовчків над місцем його впадіння. На вершині мису на тер. посел. збереж. прямокут. система валів та ровів, що дали назву урочищу. Пам'ятка відома від 1920-х. 1983 розкопки провела експедиція Київ. нац. ун-ту та Ін-ту сусп. наук АН УРСР (нині Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ) під кервом *Ю. Малєєва* та *В. Коноплі*. На посел. пл. 2 га глинобит. майданчики розміщувалися трьома паралел. рядами вздовж берега. У 1-у – 8 надзем. жител, ін. – 7 і 10. Відстань між майданчиками – від 6–10 до 30–50 м. Простеж.

Символічна могила Борцям за волю України.

гніздоподіб. планування по 2–3 житла; розмір одного з них – 8х12 м, пл. однокамер. житла – 80–90 м². Стіни товщ. 10–12 см мали плет. каркас, обмащ. глиною з домішками гілок, стебел і полови злаків. У пн.-сх. куті була піч, у протилеж. куті – шестигран., рівнобіч. підвищення-подіум (очевидно, вівтар-святилище) вис. 25 см і шир. 1,2 м, сформов. з глини з половиною, випалене за межами житла; обидва – покриті глин. обмазкою товщ. 3 см із розчин. у ній черв. вохрою. Поруч – глин. скульптура бичка. При розкопках знайдено кераміч. посуд (здебільш. горщики та різноманіт. миски), крем’яні й кам’яні знаряддя. Горщики тюльпаноподіб. та банкоподіб. форм із мал. вінцями зі середини та шир. горловинками. Значна к-сть кубків, амфор, грушоподіб. посудин, прикрашені штамп. орнаментом. Матеріали розкопок та обстежень зберіг. у Краків. археол., Львів. істор. й Заліщиц. красн. музеях та у фондах Ін-ту українознавства НАНУ.

В. Конопля, Ю. Малєв.

ЛИСИЧНИКІВСЬКІ ВІКОВІ ЛІПИ

– вікові дерева, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростають pobl. автобус. зупинки в центрі с. Лисичники Заліщиц. р-ну. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебувають у віданні Касперів. сільради. Пл. 0,04 га. Під охороною – 4 липи дрібнолистих діам. 24, 36, 43 і 80 см, посадж. 1848 на честь скасування кріпос. права.

І. Леньків.

ЛИСІВЦІ

– село в Заліщицькому районі. Центр сільради. Розташ. на пр. березі р. Серет, за 27 км від райцентру й 7 км від найбл. залізн. ст. Товсте. Насел. 1943 особи (2001). Перша писем. згадка – 1418. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва. С церква Покрови Пресв. Діви Марії (1911, кам.; збереж. ікона Покрови Пречистої Діви Марії 17 ст.), капличка з “фігурою” Матері Божої з рельєфами св. Іоана й Антонія (1990), руїни костьолю (1887). Спорудж. 2 брат. могили

Капличка з фігурою Матері Божої із рельєфами св. Іоана й Антонія.

воїнів РА, які загинули в боях за село під час нім.-рад. війни (1966), пам’ятники полеглим у цій війні воїнам-односельцям та І. Франку (обидва – 1967), могила поручника УГА К. Утриска, встановл. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини (відновл. 1992), від природ. стихій (1929), насип. символ. могила УСС (1991). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, красн. музей, торг. заклади. У Л. народ. художник *М. Николайчук*, д-р екон. н. *Є. Храпливий*, вчений у галузі фізики *З. Храпливий*, проживає Герой соц. праці *Г. Юрчишин*. Пobl. Л. виявлено археол. пам’ятки трипіл. та давньорус. культур.

М. Бігус, І. Дубецький, В. Олійник.

ЛИСОГІР

Михайло (20. 11. 1897, с. Розношинці, нині Збараз. р-ну – р. і м. см. невід.) – педагог, громадський і культурно-освітній діяч. Воював в УГА. Вивчав слов’ян. мови та літ-ру в Укр. таєм. ун-ті у м. Львів, в ун-тах міст Грац (1923–26, Австрія) та Познань (1926–27, Польща). Вчителював у містах Коломия (нині Івано-Фр. обл.) та Золочів (нині Львів. обл.), 1945–47 – в таборах для переміщ. осіб у Німеччині, згодом – у США. Президент Нью-Йорк. відділ. фонду “Самопоміч” (1950–64). Від 1968 – дир. укр. школи в м. Нью-Йорк. Чл. НТШ, кількох укр. громад. орг-цій у США. Автор наук. праць та ін. публікацій.

І. Гаврильцьо.

ЛИСО́НЯ

– ботанічний заказник місцевого значення. Об’єднує однойм. гору та прилеглу територію. Розташ. на околиці с. Потутори Бережан. р-ну. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні с.-г. т-ва “Колос”. Пл. 3 га. Під охороною – лучно-степ. різнотрав’я. Особливо цінні – горицвіт весн. (занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослин. світу на тер. Терноп. обл.) і первоцвіт весняний.

І. Леньків.

“ЛИСО́НЯ”

– всеукраїнський вишкільний табір Молодіжного націоналістичного конгресу. Утвор. 1999. Від 2004 – ім. *І. Гавриди*. Перебувають бл. 100 осіб із різ. регіонів України та гостей з ін. держав, зокрема чл. Білорус. партії свободи (серпень 2004). Вишкіл відбувається щорічно pobl. с. Саранчуки Бережан. р-ну. Таборовики вивчають історію розвитку нац. руху, проводять

спорт. змагання, вчатья виживати в складних природ. умовах тощо.

І. Дем'янова.

ЛИСОНЯ

– гора в Бережанському районі, символ звитяги *Легіону Українських Січових Стрільців*. Розташ. побли. с. Потутори на пд. захід від с. Шибалин, за 4 км на пд. схід від м. Бережани, на межиріччі Золотої Липи та її лівої притоки Ценівки. Абсолют. позначка – 399 м над рівнем моря. Поверхня плоска. Сх. схил, що спадає до Ценівки, крутий, здіймається над дном долини на 125 м; пд.-зх., із боку Золотої Липи, пологіший. Л. складається з білих крейдоподіб.

Пам'ятник Героям України.

мергелів крейд. системи, покритих невел. товщею звітрілих неогенових літотамнісвих вапняків та четвєртин. лесоподіб. суглинків. Вкрита лісом. Від 14 серпня до 4 вересня 1916 тут у боях між УСС, які належали до австро-угор. армії, та рос. військами полягло бл. 1000 стрільців, лише у битві 3–4 вересня, названій у народі “кривавий тан”, загинуло, поранено, полонено бл. 1500 “усусів”. 18 червня 1919 на Л. відбувся перемож. бій УГА з польсь. військами. Тут до 1939 та від 1990 – щоріч. урочини вшанування пам'яті УСС. На Л. насипана символ. могила, встановл. мемор. плити, побудована капличка (за сприяння В. Рокецького). 1994 споруджено пам'ятник Героям України (вис. 14 м) на пожертви громадськості Бережанщини, укр. діаспори, підпр-в та орг-цій краю.

Й. Свинко.

“ЛИСОНЯ”

– третя військова округа (ВО) групи УПА-Захід, яка діяла на території Тернопільщини 1943–47. Охоплювала всю область, окрім ниніш. Кременець, Шумс. і Лановець. р-нів. “Л.” утвор. у липні–листопаді 1943 як Укр. нар. самооборона Терноп. обл. Командири – І. Лютий (псевдо “Чугайстер”) та О. Польовий (псевдо “Остап”). Від грудня 1943 реорганіз. у ВО “Л.”, 1945–47 – ВО “Л.” (Подільсь. край), ком-р В. Якубовський (псевдо “Бондаренко”). Від серпня 1944 утвор.

В. Якубовський (четвертий зліва) із групою старшин УПА.

курєні: Бережан. (при ньому діяла підстаршин. школа: курінні “Остап” (водночас ком-р загону УПА), “Бондаренко”, “Крук”; Рогатин. – курінні “Роман”, “Яструб”; Терноп. – курінний “Чугайстер”; Чортків. – курінні “Гордієнко”, “Бистрий”. Наприкін. 1944 курєні реорганізовані у сотні, які поділялися на чоти, рої та невел. загони (боївки), котрі використ. сховищакриївки. Відомо про 83 бої та зброй. сутички з нім. та рад. військами від 16 грудня 1943 до 2 серпня 1945. Наймасовіша б-ба проти військ НКДБ – 1944–45. Від літа 1945 до літа 1947 діяли тактич. відтинки “Л.”: Терноп. “Серет” – ком-р “Чорний”, Бережан. – ком-р “Левко”, Чортків. “Стрипа” – ком-р “Бистрий”, Кам'янець-Поділ. – ком-р “Довбня”. Повна демобілізація відділів округи відбулася, найімовір., наприкін. 1947, після загибелі В. Якубовського. Від 1948 на Тернопільщині діяв об'єдн. апарат (т. зв. збройне підпілля) під кер-вом УГВР, до якого належали колиш. воєки УПА, чл. ОУН і безпарт. патріоти. За час діяльності “Л.” знищено понад 3 тис. нім. і рад. військовиків.

І. Дем'янова.

ЛИСТОВІК СКОЛОПЕНДРОВИЙ

(*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Багатоніжкові (Polypodiaceae). Декор. папороть серед. величини. Внесена до Червоної книги України. Зростає на вапняк. скелях, у вологих, тінистих лісах, часто на дріб. гумусі, що нагромаджується в розщелинах скель. Релікт. вид, що зростає на межі ареалу. В області трапл. дуже рідко, зокрема у природ. заповіднику “Медобори”.

Г. Олійр, Г. Синиця.

ЛИСТОПАД

Антоніна Іванівна (справж. – Нікітіна; 11. 10. 1941, с. Перекалі, нині Млинів. р-ну Рівнен. обл.) – письменниця, громадська діячка. Чл. НСПУ (1991). Працює лікарем у м. Краснодон Луган. обл. Не раз перебувала на Тернопільщині, зокрема в с. Зарваниця Тербовлян. р-ну, містах Бучач (2000, 2001), Почаїв Кременец. р-ну (від 1999 – щорічно), Тернопіль (2001, зустрічалася із творч. громадськістю). Автор істор. повісті у віршах “Почаїв”. Поезія Л. представлена у зб. “*Богославень*”.

І. Потій.

“ЛИСТОПАДОВИЙ ЗРИВ”

(“Листопадовий Чин”, Листопадове Повстання 1918) – українське національно-визвольне повстання, в результаті якого утворено *Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР)*. У ніч на 1 листопада 1918 укр. військ. частини, дислоковані у м. Львів, захопили найважливіший уряд. будинки. Владу від австро-угор. адміністрації перебрала УНРада. Комендантом Львова став уродженець Тернопільщини *М. Маринович*. У боях на вулицях міста відзнач. сотня УСС під команд. *Р. Купчинського*. 2–5 листопада відбулося становлення укр. влади в галиц. ч. Тернопільщини, у т. ч. (за повідомленням г. “Діло”): в м. Бережани (4 листоп., комендант – поручн. Марцюх); м. Борщів (комісар – В. Монц); м. Бучач (2 листоп., комісар – К. Рогозинський); на Гусятинщині, зокрема у м. Копичинці (2 листоп.), м-ку, нині смт Гусятин, м. Хоростків, с. Сухостав (у всіх – 3 листоп.); м. Збараж (1 листоп.); м-ку, нині смт Козова (комісар – В. Лібман); м-ку, нині смт Підволочиськ (комісар – Букедор); м. Підгайці (5 листоп., комісар – О. Танчковський); м. Тербовля (комісар – *А. Заплітний*); м. Тернопіль (1 листоп.; 4 листоп. створ. повіт. ком-т УНРади, голова – *П. Карманський*, комісар міста – *С. Сидоряк*, військ. комендант – *Н. Гіряк*, комендант міста й повіту – *В. Болюх*); м. Чортків.

І. Дем’янова, Б. Мельничук.

ЛИСЯК

Марія-Магдалина (з дому – Ляскович; 18. 07. 1916, м. Монастирська) – актриса, громадська діячка. Чл. Об’єдн. акторів-українців Америки, Укр. нац. жін. ліги Америки та ін. Виступала в міськ. і мандрів. театрах Зх. України: *Й. Стадника* (1933–35; 1936–38), *М. Комаровського* (1935–36), *П. Карабіневича* (1938–39). Працювала у м. Львів: опер. театр (1939–44), театр “Веселий Львів” (1944); в укр. театрі у таборах для переміщ. осіб у Німеччині. Виїхала до

США, де виступала в укр. театр. гурті “Веселий Львів” (1959–63), “Театрі у п’ятницю” (м. Філадельфія). Ролі у виставах: “Нагалка Полтавка” І. Котляревського, “Батурин” за *Б. Лепким*, “Маруся Богуславка” *М. Старицького* та ін. Виступала як солістка хорів.

Б. Мельничук.

ЛИСЯК

Роман (19. 12. 1909, с. Ягільниця, нині Чортків. р-ну – 05. 09. 1984, США) – лікар, громадський діяч, меценат. Чл. УЛТ у м. Львів (1936), НТШ у США і УЛТ Пн. Америки, Амер. мед. асоц., Укр. ін-ту Америки. Студював медицину в Краків. ун-ті (1929–35), диплом магістра отримав 1936 у Познан. ун-ті (обидва – Польща). Від 1939 – асист. клініки Львів. мед. ін-ту (нині нац. мед. ун-т); під час нім.-рад. війни – ст. асист. цієї клініки. Від 1944 – в еміграції на Заході, від 1961 – в США; лікар-психіатр у містах Нью-Йорк і Тікс (шт. Нью-Йорк). Автор низки наук. праць. Передав свої заощадження на розвиток НТШ та Укр. ін-ту Америки, земел. ділянку – церкви.

І. Гаврильцо, Д. Чубата.

ЛИТВІН

Анатолій Пантелейович (25. 04. 1954, с. Старі Боровичі Щор. р-ну Черніг. обл.) – вчений-соціолог, громадський діяч. Канд. соціол. н. (2003). Закін. істор. ф-т Київ. держ. ун-ту (1980, нині нац. ун-т). Відтоді працює у ТАНГ, від 2004 – доц. каф. соціал. роботи. Автор понад 30 наук. праць, у т. ч. монографії “Електоральна поведінка українських виборців на виборах у 1998 та 2002 роках” (2004). Голова *Терноп. відділення Соціал. асоц. України* (від 1999), співзасн. *Черніг. земляцтва на Тернопільщині*.

І. Дем’янова.

ЛИТВІН

Богдан Миронович (04. 08. 1939, с. Рошнів, нині Тисмен. р-ну Івано-Фр. обл.) – вчений у галузі економіки, будівельного обліку та екологічного аналізу капітального буд-ва. Д-р екон. н., проф. (1993). Засл. діяч н. і т. України (1994). Дійс. чл. Акад. буд-ва України (1995). 1963

закін. ін-т нар. госп-ва в м. Іркутськ (нині РФ). Працював ст. інж., кер. екон. лаб., нач. план.-екон. відділу тресту “Хімметалургбуд” (м. Калуш Івано-Фр. обл.). Від 1974 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ) – доц., декан ф-ту,

проректор із навч. роботи, зав. каф. економіки, обліку й аналізу. Від 1996 – дир. Ін-ту економіки і менеджменту інвестицій ТАНГ. Автор понад 90 наук. праць.

Б. Мельничук, В. Письменний.

ЛИТВІН

Володимир Михайлович (28. 04. 1956, м. Слобода-Романівська Новоград-Волин. р-ну Житомир. обл.) – державний і політичний діяч. Герой України (2004). Орден Держави (2004). Д-р істор. н. (1995); проф. (1996). Акад. НАНУ (2003). Закін. істор. ф-т Київ. ун-ту (1978, нині нац. ун-т). Від 2002 – нар. деп., голова ВР України. Від 2004 – голова На-

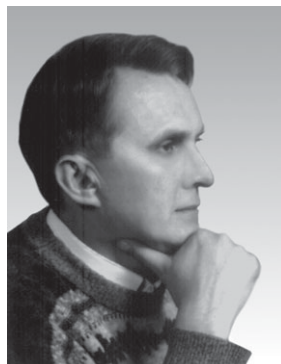

родної аграр. партії України (від 2005 – Нар. партія). Автор числ. праць із теорії й практики державотворення. В лютому 2002 перебував у м. Тернопіль: брав участь у відкритті терапевт. корпусу обл. лікарні (подарував ультразвук. комплекс) та в урочинах з нагоди присвоєння обл. драм. театру звання академічного; у ПК “Березіль” зустрівся зі студентами; провів прес-конф. та прямий радіо- і телеєфір.

Л. Щербак.

ЛИТВІН

Микола Романович (10. 04. 1957, м. Тернопіль) – історик, публіцист, літератор, археограф. Д-р істор. н. (1999), проф. (2002). Дійс. чл. НТШ, чл. ВУСК. Акад. премія ім. М. Грушевського (2000). Закін. істор.-пед. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1979, нині Прикарп. держ. ун-т). Відтоді пра-

цює в Ін-ті сусп. наук АН УРСР (нині Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів): статистик-дослідник, м. н. с., н. с., ст. н. с., від 1995 – зав. відділу наук. та інформ. видань. Від 2000 – проф. каф. новіт. історії Львів. нац. ун-ту.

Досліджує польс.-укр. відносини, укр. Визв. змагання 1-ї пол. 20 ст. 1999–2002 – голова істор. комісії НТШ, Львів. обл. орг-ції ВУСК (від 2002), чл. польс.-укр. істор. комісії при Польс. АН і НАНУ. Опубл. понад 300 наук. праць в Україні, Росії, Польщі, Чехії, Франції. Автор кн.: “Інтернаціональна солідарність трудящих західноукраїнських земель з республіканською Іспанією” (1989), “Історія галицького стрілецтва” (1990, 1991, співавт.), “Українські Січові Стрільці” (1992), “Жовківщина: Історичний нарис” (1994), “Генералітет Українських визвольних змагань” (1995, співавт.), “Історія ЗУНР”, “Львів: Історичні нариси” (обидві – 1996), “1939. Західні землі України” (1999, співавт.), “Уряди України у 20 ст.” (2001), “Українські історики 20 ст.: Бібліографічний довідник” (2003) та ін.

І. Дем'янова.

ЛИТВІН

Микола Степанович (04. 03. 1943, с. Федорівка, нині Добровеличків. р-ну Кіровоград. обл.) – кобзар, композитор, письменник, публіцист, громадський діяч. Чл. НСПУ (1988), НСЖУ. Премії ім. І. Нечуя-Левицького (1993) та ім. Олени Пчілки (1995). Навчався в Київ. муз. уч-щі (1961–63, нині вище муз. уч-ще). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1965) та Львів. консерваторію (1971, нині муз. акад.). У репертуарі Л. – думи, козац., стріл. та пісні на слова укр. поетів і власні твори. Соліст Терноп. обл. держ. філармонії (1965–66), співак хору опер. студії Львів. консерваторії та викл. бандури в муз. школі у смт Пустомити Львів. обл. (1966–70), артист Київ. оркестру нар. інструментів (1970–72), кер. самодіял. капели бандуристів м. Бориспіль, вчитель муз. школи у м. Кагарлик (обидва – Київ. обл.), викл. бандури муз. уч-ща в м. Суми. (1972–75), учитель Київ. муз. школи № 2, ху-

дожник ред. УРЕ (1976–80). 1984–89 – ред. відділу літ. і мист-ва тижневика “Україна”, від 1989 – ст. ред. г. “Новий час” та ж. “Сільські обрії”. Як кобзар виступав у всіх обл. України, у Польщі, Словаччині, США. Репрес. у Тернополі; від 1965 перебував під наглядом органів КДБ. 1993 Терноп. обл. рада ухвалила рішення про виділення 2-х щоріч. стипендій ім. Л. для кращих студентів-бандуристів, вихідців із Тернопільщини. Автор кн.: “Зорі на дні криниці” (1987), “Вітряки” (1988), “Лети, павутино!” (1989), “Струни золотії” (1993), “Кобзарські пісні”, “Пісні волі” (обидві – 1995), “Артем Ведель. Могутній дух Мазепи” (1997), оповідань, поезій, нарисів, статей, репортажів у зб. та журналах. Ред. числ. публікацій ін. авторів. Не раз на Тернопільщині брав участь у святах, які проводить ТОКМ, виступав із програмою “Пісні волі”, на своєму ювілей. вечорі в обл. філармонії у березні 1993 та листопаді 2004 – на вечорі поезії, малярства і пісні “Україна прийдешня”, де репрезентував свою зб. поезій “Іржання стриножених коней”, присвячену пам’яті *І. Герети*, 26 січня 2003 у приміщ. “Пласту” в Тернополі та ін.

І. Герета, **І. Дем’янова**.

ЛИТВІЙН

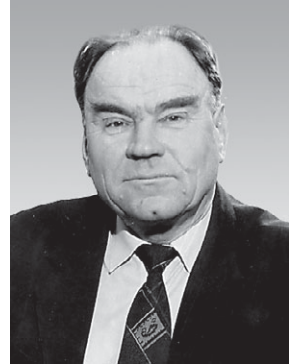
Петро Мирославович (02. 06. 1961, с. Товстолуг, нині Терноп. р-ну) – фотожурналіст, підприємець. Диплом Держ. ком-ту України з питань регулятор. політики та підприємництва, ін. держ. відзнаки. Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів” (2002). Працював фотокором багатотираж. г. “Промінь” (м. Тернопіль). Від 1996 – дир. ТОВ ВТФ (виробн.-торг. фірма) “Ексінтер ЛТД” (м. Тернопіль).

І. Потій.

ЛИТВІЙН

Юрій Якович (12. 09. 1929, с. Пашківка, нині Макарів. р-ну Київ. обл. – 09. 01. 2000, м. Київ) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н., проф. (1977). Акад. АН Вищої школи України (1993). Засл. діяч н. і т. України (1992). Закін. Київ. фінанс.-екон. ін-т (1953, нині нац. екон. ун-т). Асист. (1956–62), доц. каф. бух. обліку

(1962–73) цього ВНЗ. 1973–88 – зав. каф. бух. обліку в с. госп-ві Київ. ін-ту нар. госп-ва. 1988–95 – зав. каф. бух. обліку та аналізу на підпр-вах АПК, 1995–2000 – зав. каф. бух. обліку і аудиту в с. госп-ві ТАНГ. Автор 105 наук. та навч.-метод. праць, у т. ч. 9 монографій (4 – індивід.) і 15 підручників та посібників.

Б. Мельничук, **В. Письменний**.

ЛИТВІНІВКО

Леонід Андрійович (10. 06. 1923, с. Аджамка, нині Кіровогр. р-ну однойм. обл.) – актор. Нар. арт. УРСР (1981). Працював 1950–52 в Олександрій. укр. драм. театрі (Кіровогр. обл.), 1953–57 – Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. театр). Від 1957 – в Херсон. укр. муз.-драм. театрі. Ролі: Боруля (“Мартин Боруля” *І. Карпенка-Карого*), Зброжек (“Маклена Граса” *М. Куліша*) та ін.

Л. Щербак.

ЛИТВІНІВКО

Таїсія Йосипівна (10. 06. 1935, с. Погреби, нині Бровар. р-ну Київ. обл.) – актриса театру та кіно. Дружина *Ф. Стригуна*. Нар. арт. УРСР (1988). Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1957, нині нац. ун-т театру, кіно і телебачення). Працювала в театрах: Київ. ім. *І. Франка* (1957–59, нині нац. театр), Запоріж. (1959–65), Львів. ім. *М. Заньковецької* (від 1965, нині нац. театр), із трупною якого не раз виступала в Терноп. драм. театрі (нині академ. театр). Приїжджала до цього театру на прем’єри вистав, які поставив *Ф. Стригун*.

І. Дуда, **М. Маслій**.

ЛИТВІЙНІВ

– село в Підгаєцькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Рудники та Старий Литвинів. До Л. приедн. х. Заставчик. Розташ. на берегах р. Золота Липа, за 10 км від райцентру й 15 км від найбл. заліз. ст. Потутори. Насел. 909 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1459. 15 ст. мало статус м-ка. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є костьол (1476, кам.), церква Різдва Пресв. Богородиці (1842,

кам.), зберег. залишки монастиря (15 ст.) та моста залізниці Львів–Підгайці. Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), встановл. пам'ят. хрести на честь скасув. панщини, на місті хати *Г. Драбата* (1992), проголош. незалежності України (1993), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1992). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, риб. дільниця Терноп. обл. риб. комбінату.

У Л. народ. діячі ОУН і УПА *В. Бей* та *М. Хома*, діяч ОУН, ред. *Г. Драбат*. Пobl. Л. виявлено археол. пам'ятки давньорус. культури.

С. Колодницький, Г. Кунька, В. Уніят.

ЛИТВИНОВИЧ

Спиридон Ілляч (Об. 12. 1810, с. Дрищів, нині с. Надрічне Бережан. р-ну – 04. 06. 1869, м. Львів) – священик УГКЦ, громадський діяч. Д-р богослов'я. Навчався в г-зії у м. Бережани, на богослов. ф-ті ун-тів у містах Львів та Відень (Австрія). 1835 рукопоклад. на священика. Катедр. проповідник собору св. Юра (м. Львів), катехит г-зії в м. Чернівці. Від 1848 – парох церкви св. Варвари, 1852 – почес. крилошанин і 1-й ректор новозасн. духов. семінарії у Відні. 1857 висвячений на єпископа-пом. галиц. митрополита. 1858–60 – тимчас. адміністратор *Галиц. митрополії*. Віце-маршалок *Галиц. сейму*, чл. Держ. ради Австр. імперії. 1861 – співголова палати послів австр. парламенту. Від 1863 – галиц. митрополит. Захищав укр. мову, політ. права українців у Галичині, підтримував проєкт її поділу на 2 адм. одиниці – Сх. (укр.) і Зх. (польс.). Сприяв прийняттю “Конкордії” (згоди) з РКЦ (1863), що запобігала колонізації Галичини. Від 1864 – асист. папського трону, чл. палати вельмож Австр. держ. думи та Сейму королівства Галичини. Л. – автор поезій, зокрема слів до популяр. старогалиц. пісні “Руський молодець”.

Б. Головин, Б. Пиндус.

Залишки залізничного моста поблизу Литвинова.

ЛИТВИНЧУК

Іван (псевда “Дубовий”, “Максим”, “Давид”, “Корній”; 1917, с. Дермань, нині с. Устенське Здолбунів. р-ну Рівнен. обл. – 19. 01. 1952, Горохів. р-н Волин. обл.) – діяч ОУН і УПА. Навчаючись у Кременец. духов. семінарії, вступив до ОУН, за що Л. ув'язнила польс. влада. Від 1939 – в Польщі; 1940–41 – чл. організац. референтури ОУН у м. Краків (Польща). Під час нім.-рад. війни налагоджував мережу ОУН на Рівненщині: провідник Сарнен. округи ОУН, орг-тор військ. вишколів та відділів УПА на пн.-зх. укр. землях (1942–43). Від серпня 1943 – ком-р групи “Заграда” – військ. округи № 1, 1944–46 – ком-р військ. округи, що складалась із 6-и бригад, до 1949 – край. ком-р УПА-Північ.; майор. 1949–52 – заст. провідника ОУН на пн.-зх. укр. землях. Загинув у криївці.

В. Заведнюк.

ЛИТВИНЮК

Єжи (Litwiniuk Jerzy; 30. 03. 1923, м. Кременець) – польський поет, перекладач. Закін. істор. ф-т Варшав. ун-ту (Польща). 1944–47 проживав в Україні. Літ. діяльність – від 1949. Автор кількох оригінал. худож. книг, перекладів тв. Т. Шевченка, *Лесі Українки*, В. Стуса, *Д. Павличка* та ін. Поезії Л. переклали *Д. Павличко*, *Р. Лубківський*.

С. Ткачов, В. Ханас, Г. Чернихівський.

ЛИТОВСЬКА МЕТРИКА

– книги Державної канцелярії *Великого Князівства Литовського*. У Л. м. (понад 550 т.) – документи 13–18 ст. та їхні копії. До Л. м. занес., зокрема, текст *Люблін. унії 1569*, де підтвердж. права на самоврядування міст Київ, Львів, Кременець. Зберіг. в архівах міст Москва, Санкт-Петербург (нині РФ), Варшава (Польща).

Б. Пиндус.

ЛИТОВСЬКЕ ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО

– держава, що об'єднувала литовські землі в одне князівство. Утвор. за князювання *Міндовга* (серед. 13 ст.). 14 ст. його тер. розшир. за рахунок того, що укр. та білорус. землі загарбали князі Гедемін та Ольгерд. На соц.-екон. і культур. розвиток Л. в. к. вплинули економіка та культура укр. земель. До Л. в. к. належала пн. ч. сучас. Терноп. обл. Після укладення *Люблін. унії* (1659) Волинь (у т. ч. частина тер. сучас. Терноп. обл.) – під владою Польщі. З відділених від Литви Волин. земель утвор. Волин. воєводство.

Б. Пиндус.

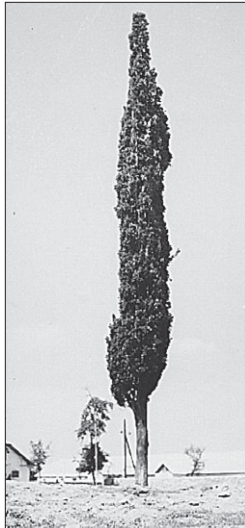
ЛИТЯЦЬКИЙ ДУБ

– вікове дерево, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає на пд.-сх. околиці с. Литячі Заліщиц. р-ну. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 537 від 23. 10. 1972. Перебуває у віданні Литяц. сільради. Пл. 0,03 га. Під охороною – дуб черешчатий віком понад 300 р., діам. 154 см. Має істор., сакральну, науково-пізн. та естет. цінність. Висота перевищує 25 м. Найстаріше дерево на тер. села та його околиць. Під час панування Польщі в дуплі Л. д. була ікона, якій поклонялися віруючі. Зростає в межах регіон. ландшафт. парку “Дністровський каньйон”.

І. Бай.

ЛИТЯЧІ

– село в Заліщицькому районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Дністер, за 40 км від райцентру й 22 км від найбл. залізн. ст. Товсте. Насел. 830 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1424. До 1-ї світ. війни працювала цегельня. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива, молочарня. Є церква св. Архистратига Михаїла (1828, кам.), каплиці – римокатол. (1887), Матері Божої (1993). Спрудж. пам’ятники фундаторам церкви Краснопольським (кін. 19 ст.), полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1968), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (відновл. 1992), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1993). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка. У Л. народ. сотник УПА Г. Литвинчук. Пobl. Л.

Дуб колоновидної форми

виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури. Є 2 печери монахів-пустельників, геол. пам’ятки природи – травертин. скелі, *дуб колоновид. форми* (понад. 100 р.) та звич. дуб (понад 300 р.).

М. Бігус, І. Дубецький, В. Олійник.

ЛИХОТА

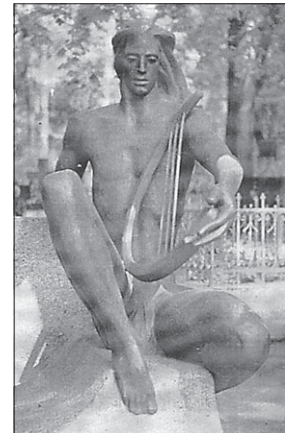
Михайло Андрійович (05. 04. 1930, с. Злоцьке Новосанчів. пов., нині Польща – 18. 11. 1994,

м. Київ) – художник, видавець, редактор. Засл. прац. культури України (1990). 1945 депорт. у м. Копичинці. Закін. Львів. полігр. ін-т (1954, нині Укр. акад. друкарства). Від 1954 – ред., зав. відділу Держлітвидаву України (м. Київ), від 1964 – заст. дир. вид-ва “Дніпро”, від 1991 – на творчій роботі. Відредагував майже 500 книг укр. класики, сучас. літ-ри. Автор майже 100 різножанр. картин, створив цикл полотен “Церкви Лемківщини”. Персон. виставки: у містах Київ (1993), Львів і Бережани (1994), Тернопіль (1995). Твори зберіг. у музеях міст Київ, Львів, Бережани, Тернопіль.

В. Барна.

ЛИЧАКІВСЬКИЙ ЦВІНТАР

– місце поховань, пам’ятка природи, історії та культури в м. Львів. Одне з найцін. у Європі зібрань високомист. некропол. скульптур. Розташ. у сх. ч. міста. Виник 1786. Від 1990 – істор.-культур. заповідник місц. значення. Тер. – понад 40 га (86 полів). Розміщ. бл. 300 тис. поховань, понад 2 тис. гробівців, майже 500 скульптур і рельєфів. Автори багатьох надгробків – відомі скульп., зокрема *П. Кулик, Л. Марконі, Е. Мисько*. Л. ц. – пантеон видатних діячів, у т. ч. вихідців із Тернопільщини: *В. та О. Барвінських, І. Верхратського, М. Галуциньського, В. Гнатюка, І. Гушалеви́ча, С. Гжицького, М. Зарицького, Т. Коструби, С. Крушельницької, О. Кульчицької, В. Кучера, С. Литвиновича, А. Лотоцького, М. Мельника, Ю. Опільського, В. Садовського, М. Чайковського* та ін.

Пам’ятник на могилі С. Крушельницької

Пам’ятник на могилі Д. Лукіяновича

Л. Гук, М. Хмурич.

ЛІЧКІВЦІ

– село в Гусятинському районі. Центр сільради, який підпорядк. с. Трибухівці. Розташ. на берегах р. Гнила і Тайна, за 10 км від райцентру й найбл. залізн. ст. Гусятин. Насел. 1313 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1562 як місто, одним із власників якого був Я. Каліновський; згодом Каліновські побуд. у Л. замок. При власниках Заборовських насел. пункт отримав статус села. 1848 побл. Л. знайшли кам. статую *Збруц. ідола*. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква св. Миколая (1850, мур.), костьол (1850). Спорудж. пам’ятники: з “фігурою” – жертвам епідемії холери 1830–31,

Пам’ятник
жертвам епідемії холери

Пам’ятник
М. Заборовському

від якої померли бл. 200 осіб (1831), М. Заборовському (1812, реставр. 1988), полеглим у нім.-рад. війні воїнам РА (1965) та воїнам-односельцям (1967), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (1948), насип. символ. могилу УСС (1990), зберег. руїни замку (17 ст.), водяний млин (19 ст.) та житл. буд. (19 – поч. 20 ст., мур.). Діють

ЗОШ 1–3 ступ., Буд.

ЛІВАЦЬКИЙ

Сергій Іванович (06. 09. 1892, с. Хвощівка, нині Славут. р-ну Хмельн. обл. – 10. 03. 1968, м. Сіракузи, шт. Нью-Йорк, США) – релігій-

ний та культурний діяч. Навчався в духов. уч-щі у м-ку Клевань (нині смт Рівнен. обл.). 1915 закін. Волин. духов. семінарію (м. Житомир), служив дяком у с. Биківці (нині Шумс. р-ну); благочинний деканату. 1920 отримав парафію в с. Мурсорівці (нині Збараз. р-ну). Діяльний у культ.-освіт. житті на Кременеччині, писав муз. та живопис. твори, керував церк. хором. Під час 2-ї світ. війни емігр. на Захід (Лемківщина, Словаччина, Німеччина, Польща, зокрема м. Краків), перебував у таборах для переміщ. осіб. Від 1947 – в Бельгії, від 1955 – в США (м. Сіракузи), де був настоятелем укр. парафії. 1958 студіював теорію музики в Укр. муз. ін-ті (м. Нью-Йорк). Автор бл. 140 муз. творів, зокрема пісень на сл. *Х. Алчевської*, В. Барки, *Лесі Українки*, *О. Неприцького-Грановського*, О. Олеся, М. Рильського, Т. Шевченка, романсів, обробок нар. пісень, п’єс для ф-но, літургій.

Г. Черняхівський.

ЛІБЕРНИЙ

Олександр Євдокійович (14. 02. 1951, с. Мали Вікнини Збараз. р-ну) – журналіст. Чл. НСЖУ (1977). Закін. текстил. технікум у м. Рівне, ф-т журналістики Львів. ун-ту (1979, нині нац. ун-т). Працював майстром льонозаводу в м. Рудня Смолен. обл. (нині РФ); від 1973 – у м. Тернопіль: слюсарем, пом. майстра, в. о. ред. г. “*Текстильник*” бавовн. комбінату (нині ВАГ “*Текстерно*”), кер. обл. молодіж. літ. об’єдн. “*Сонячні кларнети*”, на комсомол. і парт. роботі, гол. правління Терноп. відділ. Рад. фонду миру (1987–91). Від 1994 – кор. г. “*Свобода*”.

В. Уніят.

ЛІВАНОВ

Борис Миколайович (08. 05. 1904, м. Москва, нині РФ – 22. 09. 1972, там само) – російський актор театру і кіно, режисер. Нар. арт. СРСР (1948). Від 1948 працював у МХАТі, з труполою якого 1954 виступав у Тернополі.

І. Дуда.

ЛІВІЦЬКИЙ

Андрій Миколайович (Левицький; 12. 04 (за ін. даними – 09. 04). 1879, с. Ліпляве, нині Канів.

р-ну Черкас. обл. – 17. 01. 1954, м. Карлсруе, Німеччина, перепохов. у Бавнд-Бруку, шт. Нью-Джерсі, США) – громадсько-політичний діяч. Закін. юрид. ф-т Київ. ун-ту (1903). Від квітня 1919 – міністр юстиції та заст. голови Ради Нар. Міністрів УНР; від серпня 1919 – кер. Мін-ва закордон. справ; від жовтня 1919 – глава дипломат. місії УНР у Польщі, співініціатор укладання *Варшавської угоди 1920*. 1920–21 та 1922–26 очолював Уряд УНР в екзилі. Від 1926 – президент УНР в екзилі, Гол. отаман військ УНР. 21 листопада 1920 Л. перебував на Тернопільщині, зокрема в с. Оріховець (нині Підволочис. р-ну), проводжаючи Армію УНР через р. Збруч у Галичину.

Б. Мельничук.

ЛІВІНСЬКИЙ

Микола Миколайович (18. 08. 1946, смт Кирнасівка, нині Тульчин. р-ну Вінн. обл. – 26. 03. 2003, м. Тернопіль) – журналіст, громадський діяч. Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1969, нині нац. ун-т), Вищу парт. школу (1979, м. Київ). Працював кор. Терноп. радіо, зав. кабінету політ. освіти Терноп. рай. ком-ту КПУ, ред. терноп. рай. г. “Шляхом Ілліча” (нині “*Подільське слово*”), інструктором, зав. відділу пропаганди й агітації Терноп. обл. ком-ту КПУ, ген. дир. Терноп. обл. телерадіокомпанії (1988–91). 1991–2003 – голова Терноп. обл. орг-ції НСЖУ. Автор низки публікацій у кол. зб. та пресі.

В. Ханас.

ЛІДИХІВ

– село в Кременецькому районі. Центр сільради. До Л. приєднано х. Лісовики. Розташ. біля витоку р. Слонівка, за 34 км від райцентру. Насел. 2372 особи (2001). Перша писем. згадка – 1457 як власність Н. Галки, який згодом змінив прізвище на Ледуховський. 1621 Л. отри-

Церква св. Миколая.

мав міські права з правом проведення ярмарків і торгів. 17–18 ст. м-ко належ. Ледуховським. До 1939 діяли “Просвіта” (відн. 1990), “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Миколая, брат. могила воїнів РА (1944). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), насип. могилу воякам УПА (1990). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, торг. заклади.

О. Клименко, Б. Хаварівський.

ЛІЙЧАСТОГО ПІСЦУ КУЛЬТУРА

– пам’ятки мідного віку (2-а пол. 4 – 1-а пол. 3 тис. до Р. Х.) на території Тернопільщини. Названа за тип. формою келиха з лійчастою формою шийки. Пошир. від Швеції до зх. обл. України. Пам’ятки на тер. України відкрив 1930-і *О. Цинкаловський*, дослідж. Ю. Захарук, М. Пелещишин. Л. п. к. відома укріпленими посел. та похованнями. На тер. Терноп. обл. зафікс. попл. с. Онишківці Шумс. р-ну. Посел. розміщ. на мисах вис. берегів річок або плато. Житла 2-х типів – напівземлянкові заглиблені й назем. стовпової конструкції; знайдено глинобит. на дерев. каркасі печі, спец. ями для збіжжя, вимазані глиною. Поховання – трупопокладення на спині в підкуртан. та ґрунт. могильниках. Переважали крем’яні знаряддя праці: великі ножі, сокири, вістря стріл, дротиків, сокири-мологи. Господарство – землеробство і скотарство, рибальство, полювання. Землеробство орне – вирощ. плівчасті пшениці, ячмінь. Реліг. вірування: поклоніння домаш. тваринам і силам природи.

Лит.: Словник-довідник з археології. – К., 1996; *Винокур І., Телегін Д.* Археологія України. – Т., 2004.

М. Ягодинаська.

ЛІКОПОДІЄЛА ЗАПЛАВНА

(*Lycopodiella inundata* (L.) Holub.; нар. назва – плавун) – багаторічна спорова рослина родини Плаунові (Lycopodiaceae). Має повзучі пагони завдовжки 10–15 см. Занес. до Черв. книги України. Зростає на вологих луках і пісках та попл. карст. лійок. В обл. трапл. на півночі (Мале Полісся) та Бережан. горбогір’ї. Рослина декоративна.

Лит.: *Мшанецька Н.* Рідкісні рослини Кременецьких гір та прилеглих територій. – Т.–Кременець, 1999.

Н. Мшанецька.

ЛІЛЕНФЕЛЬД

Леон (Lilendorf Leon; 1858, м. Підгайці – р. і м. см. невід.) – польський драматург. Автор ко-

медій “Нова комедія помилок”, “Помста короля” та ін. творів.

С. Ткачов, В. Ханас.

ЛІЛІЯ ЛІСОВА

(*Lilium martagon* L.; нар. назви – лілія кучерява, саранка) – багаторічна цибулинна рослина родини Лілійні (Liliaceae). Занес. до Черв. книги України. Заввишки 50–150 см. Зростає в міш. та широколист. лісах, серед чагарників. Трапл. спорадично в усіх р-нах області. Під охороною в Карпат. біосфер. заповіднику, природ. заповіднику “Медобори”, природ. парках та ін. Потребує додатк. заходів охорони через масове використання для букетів.

Лит.: Мельник В. Редкие виды равнинных лесов Украины. – К., 2000.

Н. Мшанецька.

ЛІЛІЕ

Людвік (Lille Ludwik; 23. 10. 1897, м-ко, нині смт Підволочиськ – 23. 04. 1957, м. Париж, Франція) – єврейський та польський живописець і графік. 1924 творив у студії О. Архипенка в м. Берлін (Німеччина). 1923–37 – у м. Львів, де працював у театрі “Семафор” (від 1925); кер. молодіж. об’єдн. “Артес” (до 1930), яке провело 12 вернісажів у Галичині, в т. ч. у Тернополі; заст. голови, згодом голова профспілк. союзу польсь. митців; гол. охоронець Музею єврей. мистецтва. 1937 емігр. до Франції, у Парижі вів радіопередачі про мистецтво. Учасник виставок у містах Варшава, Краків (обидва – Польща), Львів.

І. Дуда.

ЛІМНИЧЕНКО

Василь (справж. прізви. – Мельник; 31. 12. 1899, с. Небилів, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл. – 08. 03. 1949, м. Мюнхен, Німеччина) – священник, письменник, публіцист, перекладач, громадський діяч. Закін. г-зію і теол. ф-т Львів. ун-ту. Чл. катол. т-ва письменників “Логос” (м. Львів). Після висвячення (1923) – греко-катол. свяще-

ник у селах Зарваниця (1923–26; нині Теребовлян.) та Звенигород (1927–44; нині Буцац. р-нів). Діяльний в екон. і громад. житті краю. 1925 – орг-тор молочар. відділу при споживч. кооперативі у с. Зелена (нині Буцац. р-ну), згодом – голова надзир. Ради край. централі “Масло-союзу”. До 1935 – голова повіт. філії т-ва “Прогресу”. 1944–46 – у Словаччині, 1946–49 – у м. Мюнхен. Автор зб. поезій “З війни” (1920), “Хуртовина” (1921), “Клонюсь” (1926), “Дзвонять дзвони” (1933; усі – Львів), п’єси “Убите щастя”, реліг.-філос. публіцист. праць “Українські хрестоносці”, “Релігія і життя” (обидві – 1948), “Післаництво українського народу” (1949). Після смерті Л. вийшли зб. поезій “Білія пані” (Бразилія, 1977), вибр. тв. “Прозові твори” (упоряд. В. Луців; Бразилія, 1982), “Віднайти себе в житті: Поезії, есеї, статті” (упоряд. і передмова – Л. Гром’як; Т., 1997) та ін.

Б. Головин, Б. Пиндус, Л. Щербак.

ЛІНІЙНО-СТРІЧКОВОЇ

КЕРАМІКИ КУЛЬТУРА

– неолітична культура на Тернопільщині на рубежі 5–4 тис. р. до Р. Х., що не була органічно пов’язана з попереднім розвитком місцевого населення. Отримала назву від характер. заглибл. орнаменту на посуді, передувала трипіль. культурі. В Україну носії Л.-с. к. к. прийшли з Польщі та Подунав’я. На Тернопільщині пам’ятки виявлені у Борщів., Буцац., Гусятин., Заліщиц., Лановец. та Монастирис. р-нах. Більшість поселень розташовувалися на високих берегах річок і мали лінійне планування. Житла – одно- та багатокамер. землянки й напівземлянки з відкритими заглибленими вогнищами і наземні каркасно-стовпові. Поряд розміщ. госп. ями. Осн. обряд поховання – скорч. на боці трупопокладення (кисті рук перед обличчям), часто посип. вохрою. Найвідом. поселення розкопувала К. Черниш (1959–60) побли. с. Торське Заліщиц. р-ну: 4 невел. напівземлянки з числ. знаряддями праці з кременю, обсидіану, кістки та дерева. З кременю виготовляли ножі та різці на пластинах, зі сланцю – сокири і тесла, з пісковику – зернотерки й розтирачі, признач. для приготування борошна, з рогів оленя – мотики, з кісток тварин – проколки та шила. Ліпний керам. посуд (кухон. та стол.) вирізняється високою майстерністю виготовлення та однорідністю форм. Переважають тонкостін., добре випалені, з гладкою сірою поверхнею високі й низькі миски та кругло- чи плоскодон. кулясті горщики. Характер. орнамент із прокресленням

паралел., горизонтал., зигзагоподіб. та ін. ліній, що покривають усю поверхню, та ямок, що разом утворюють т. зв. “нотний орнамент”. Це чітко виражена землероб.-скотар. культура. Основа госп. діяльності населення – примітив. мотижне землеробство: вирощували кілька сортів пшениці, ячмінь, просо, вику; розводили всі осн. види свійс. тварин – вівці, кози, ВРХ, свині. Мисливство відіграло незначну роль.

Лит.: Пелецишин Н. Племена культури лінійно-ленточної кераміки // Археологія Прикарпаття, Волини и Закарпаття (каменний век). – К., 1997; Винокур І., Телегін Д. Археологія України. – Т., 2004.

Ю. Малєв, М. Ягодницька.

ЛІНОГРАВІЮРА, ЛІНОРИТ

– гравюра на лінолеумі, міцній тканині зі спеціальним полімерним покриттям із лицьового боку. Виникла на поч. 20 ст. Техніка вис. дру-

Г. Микопишин. Ілюстрація до роману Івана Ле “Наливайко”. 1968.

ку, близька до ксилографії (деревориту). Для Л. характерні вел. контрастні плями білого і чорного, широкі й тонкі штрихи. Рисунок наносять олівцем у дзеркал. зображенні й вирізують різцем-штихелем ті місця, що мають бути білими. Матеріал простий, м'який і легкий у виконанні, дає змогу працювати в будь-якому форматі, робити кольор. друк і видавати вел.

Я. Омелчин. “Операція “Віста”. 1997.

к-сть відбитків. У техніці Л. працювали уродженці Тернопільщини, художники-графіки С. Борейко (“Два покоління”, 1963; “Г. Шевченко у майстерні І. Сошенка”, 1960-і), Я. Гніздов-

П. Шлорчук. “Ой, служив я в лапа...”. 1988. Із серії “Українські народні жартівливі пісні”.

П. Обаль. "Ріка Стрий". 1966.

ський ("Морква", "Жовта хризантема"; обидві – 1976; "Вівці, які відпочивають", 1983), *О. Кульчицька* (серія "Краса рідної землі", 1949–51), *Л. Левицький* (серії "З оповідань мого батька", 1946–47; "Старе і нове", 1955–57; "На нових дорогах", 1961–62; "За здоров'я людини", 1972), *А. Малюца* ("Польові роботи", 1957; "Дівчина з вазоном", 1929; "Жінка біля сходів", 1930; "Гротеск", 1946), *Г. Миколишин* (ілюстр. до роману *Івана Ле* "Наливайко", 1968), *Я. Музика* ("Польові роботи", 1957; "Мені тринадцятий минало...", 1961), *П. Обаль* ("Вечір", 1965; "Ріка Стрий", 1966). Л. займаються сучас. терноп. митці *Я. Омелян*, *П. Шпорчук* та ін.

І. Дуда.

ЛІПІНСЬКИЙ

Кароль-Юзеф (Lipiński Karol Józef; 30. 10. 1790, м. Радзінь, нині Польща – 16. 12. 1861, с. Вірлів, нині Зборів. р-ну) – польський скрипаль і композитор. 1809–14, 1829–34 – у м. Львів; 1810–14 – капельмейстер Львів., 1839–59 – Дрезден. (Німеччина) опер. театрив. Гастролював у Європі, виступав із Н. Паганіні (1818; отримав одну з його скрипок), грав на концертах у Львові; 1819–27, 1834–39 у Росії (Москва, Петербург), в Україні (1823, 1846, 1859) у містах Київ, Житомир, Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.), Кременець. За деякими даними, зустрічався (1846) з Т. Шевченком у м. Почаїв. 1859–61 – засн. і викл. муз. школи в с. Вірлів. Л. вважають засновником польс. скрипк. музики. Автор коміч. опер "Сирена Дністра" (1813), "Сварка через заклад" (1814), які поставив 1813–14 Львів. польс. театр. Опрацював для голосу й ф-но мелодії зб. "Польські й русинські пісні галицького люду" (1833) – одну з найбільших зб. укр. нар. пісень. Автор тв. для скрипки, в т. ч. 4 концертів, романсів, варіацій, фантазій, танців. Після смерті Л. стипендії його імені встановл. у консерваторіях міст Львів, Відень (Австрія), Неаполь (Італія). На могилі Л. у с. Вірлів спорудж. пам'ятник (1863, архітектор Т. Єзовський).

**П. Медведик, Б. Пиндус,
Г. Чернихівський, В. Ханас.**

ЛІРНИЦТВО ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– мистецтво, що об'єднує творчість народних музик-лірників краю, які грають на лірах і співають під власний акомпанемент. Історія Л. вивчена недостатньо. Зародилося Л. 15–16 ст., репертуар – реліг.-моралізатор. пісні (псалми, канти), згодом – укр. нар. жартівливі, істор. пісні та думи. Лірники (в осн. сліпі юнаки) б р. навчалися у лірничих школах. Найвідомішою на Тернопільщині була школа І. Гриньківа в с. Краснопуца, нині Бережан. р-ну. Професіонали, об'єднані у спільні з кобзарями братства (цехи), обирали цехмейстерів і пан-отців, які керували цими угрупованнями та лір. школами, створювали свої обряди й звичаї, збиралися на таємні сходи (збори), користувалися таємною т. зв. "лебійською" мовою. Репертуар та інструмент (колісна ліра) пов'язані з давн. традицією скоморош. "тудаків"; лірники зберегли кращі взірці скоморош. епосу. Лірн. мист-во було поширене на всій тер. області. 18 – поч. 19 ст. знаний лірник із передмістя Тернополя Янко (Юрій) Чубатий. Найвідоміші лірники 1-ї пол. 20 ст. на Зх. Поділлі – *Й. Ковдраш* (с. Худиківці), *М. Музика* (с. Турильче; нині обидва села Борщів. р-ну), *І. Гура* (с. Солоне), *Т. Шинкарук* (с. Хмелева; нині обидва села Заліщиц. р-ну). На тер. ниніш. Бучач. р-ну мешкали лірники *Я. Златарський* (Москвин; с. Жизномир) та *М. Босак* (с. Зубрець). 1930-х популяр. у краї були *І. Рибак* (с. Різдяни, нині Теребовлян. р-ну), *Ф. Нагірний* (с. Борщівка, нині Кременец. р-ну). Інші лірники перебували на теренах краю епізодично, до прикладу *Панько* (прізви. невід.), якого називали "Вересаєм Поділля" (співав під стінами Почаїв. монастиря, мандрував Тернопільщиною, а зимував на Львівщині, серед ін. склав пісню "Про Почаївську Божу Матір"), *К. Кріль* (деякий час проживав у поміщиц. мастку в с. Соколів, нині Теребовлян. р-ну). *Т. Зеленчук* мешкав у с. Ратищі, нині Зборів. р-ну. Репертуар лірників краю та свідчення про них записували *В. Гнатюк*, *Я. Головацький*, *О. Роздольський* (зберіг. у фондах ІМФЕ, м. Київ), *К. Студинський*.

Лит.: Жеплинський Б. Коротка історія кобзарства в Україні. – Л., 2000.

І. Дем'янова, Б. Жеплинський.

ЛІСІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– елемент природно-господарського комплексу області, що складається з дерев, чагарників, трав, мохів, лишайників тощо; місце існування тварин і мікроорганізмів, які взаємодіють між

Буковий ліс

собою і навколишнім середовищем. Відношення вкритої лісом пл. до заг. в області – 13,8%. Від 1950-х лісистість збільшилася на 3,1%, нині характер процес самозаліснення прилег. до ліс. масивів обложних с.-г. угідь. Більшість лісів сконцентр. в Бережан., Борщів., Бучац., Гусятин., Кременец., Монастирис., Підгаєц. і Шумс. р-нах (лісистість тер. – 14–32%). Найменше – у Збараз., Козів., Лановец., Підволочис. і Терноп. р-нах (4–7%). Заг. пл. ліс. масивів – 207,8 тис. га. Твердолист. породи (дуб черешчатий, бук ліс., ясен звич. та ін.) – 73% вкритої лісом площі; шпильк. деревостани (сосна звичай., ялина європ. та ін.) – 22%; м'яколист. (береза бородавч., осика, вільха чорна тощо) – 5%. Л. 1-ї групи (50,5% від загал. пл. ліс. фонду) виконують водоохорон., водорегулюючу, ґрунтозахис., сан.-гігієн. та рекреац. функції, ліси 2-ї групи (49,5%) – осн. джерело деревини для нар. госп-ва. Вікова структуризація – молодняк, середньовікові (50,7%), пристигаючі, стиглі та перестійні (9%) насадження. Деревостани Тернопільщини переважно середньо- і високоповнотні. За добротністю, умовами зростання 90,6% ліс. насаджень області характерні 2 класом бонітету й вище. На 1 січня 2002 заг. запас деревини в ліс. фонді підпр-в Держкомлісу становив 28559,1 тис. м³, у т. ч. в стиглих і перестійних насадженнях – 3567,37 тис. м³. Згідно з комплекс. лісогосп. районуванням України Тернопільщина віднес. до Західноукр. лісостеп. лісогосп. округу. Більша ч. тер. області належить до *Північно-західного Поділ. лісогосп. р-ну*. Зх. ч. Бережан., Монастирис. і Підгаєц. р-нів – до *Опільсько-Ростоц. лісогосп. р-ну*, пн. тер. Кременец. та Шумс. р-нів –

до *Малополіс. лісогосп. р-ну*. В Терноп. обл. більша ч. лісів створ. штучно – лісовідновленням на зрубках, реконструкцією малоцін. граб. та ін. насаджень, лісорозведенням на малопродукт. с.-г. землях. У ліс. фонді підпр-в Держкомлісу частка ліс. культур становить 64%. В лісогосп. підпр-вах, які ведуть господарство у колиш. колгосп. лісах, – 55%. У 2-й пол. 20 ст. на Тернопільщині створено багато насаджень шпильк. порід – ялини європ., сосни звич., веймутової, чорної, модрина європ. і япон., дугласії Мезіеса. Сприятливі ґрунт.-клімат. умови Тернопільщини дають змогу введення до лісів деревних видів – інтродуцентів. Важливе значення у вивченні процесу акліматизації екзот. деревних і кущ. видів має *Гермаків. дендропарк* (Борщів. р-н). Найкращі насадження інтродуцентів області зі знач. запасом деревини: ліс. культури модрина європ. в 70 кв. Улашків. лісництва підпр-ва “Чортківдержлісгосп” (створ. 1898 лісничий Й. Петровський, лісник Н. Вовк), модрина япон. у 80 кв. Збараз. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” (створ. 1904), горіха чор. в 63 кв. Гермаків. лісництва підпр-ва “Чортківдержлісгосп” (створ. 1960 лісничий *М. Денека*), сосни чорн. в 95 кв. Теробовлян. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” (створ. 1909). На тер. ліс. фонду Тернопільщини є багато об'єктів природ. заповід. фонду (ПЗФ). У межах ліс. фонду підпр-в Держкомлісу на 40440,67 га

Модриновий ліс поблизу с. Сураж Шумського району.

(34,6% заг. пл. ПЗФ області) – 15 заповідників загальнодерж. і 253 – місц. значення, зокрема, заказник загальнодерж. значення “Дача Галілея” (пл. 1856 га) в Улашків. лісництві підпр-ва “Чортківдержлісгосп” і Суразька лісова дача (пл. 3864 га) в Сураз. лісництві підпр-ва “Кременецьдержлісгосп”. У лісах колиш. агроформувань природ.-заповід. об’єкти займають бл. 400 га.

**Ю. Гайда, І. Гуменюк,
Т. Кухарський, В. Трентовський.**

ЛІСКЕ

Ксаверій (Liskie Ksawery; 18. 10. 1838 – 28. 02. 1891, м. н. і см. невід.) – польський історик і археограф. Проф. Львів. ун-ту (1871–91). Засн. і голова Польс. істор. т-ва (1886). Засн. і ред. ж. “Kwartalnik historyczny” (“Квартальник історичний”, 1887). Ред. 2–15 тт. вид. “Акти гродські та земські з часів Речі Посполитої Польської” (1870–91), документи якого стосуються історії Зх. України, зокрема сучас. Тернопільщини (м. Бережани; села Біще, Дрищів (нині Надрічне), Жуків, нині всі – Бережан. р-ну; с. Буцнів, нині Терноп. р-ну; м-ко Золотники, нині с. Теребовлян. р-ну, м-ко, нині смт Коропець, нині Монастирис. р-ну та ін.). Автор праці “Дослідження з історії 16 ст.” (1867), уклав зб. мемуарів “Чужинці в Польщі” (1876), де опубл. спогади *У. Вердума* про подорож по Україні (зокрема Тернопільщині: міста Бережани, Борщів, Збараж, Зборів, м-ка Козлів (нині смт) та Купчинці (нині с., обидва – Козів. р-ну) та ін.

В. Уніят.

ЛІСКИ

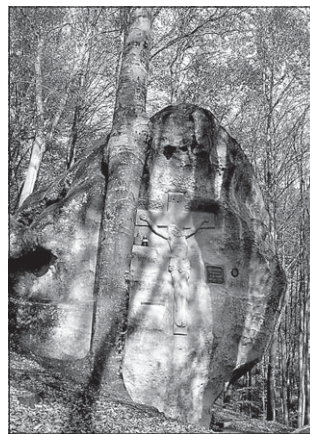
– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Залужан. сільраді. До 1995 – хутір, який належав до с. Залужжя. Розташ. за 3 км від райцентру і 2 км від найбл. залізн. ст. Збараж. Насел. 336 осіб (2003). Відоме від 17 ст. Є церква Володимира Великого (1991). Діють ФАП, селян. спілка “Корчунок” і ТОВ ім. Б. Хмельницького.

О. Басюк, Б. Хаварівський.

ЛІСНИКІЙ

– село в Бережанському районі. Підпорядк. Бережан. міськ. раді. До Л. приєднано хутори Монастир, Жорниска і Шнирнастівка. Розташ. за 2 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Бережани. Насел. 985 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1320 (про монастир). Від 1530 – власність М. Сенявського. Діяли Нар. дім із вел. театр. залом, молочарня, пекарня, коопе-

ратива. Була церква, згоріла 22 травня 1980 з невід. причин. Працюють ЗОШ 1 ступ., 6-ка. У

Камінь-скеля зі зображенням Розп’яття Ісуса Христа.

Л. народ. громад. діячі *М. Легета, С. Луцик-Ковальська, І. Прийдун, І. Сичишин*. Є зони відпочинку, став, камінь-скеля, на якому витесане зображення Розп’яття Ісуса Христа, побл. каменя – джерельце, вода якого, за переказами, має лікуваль. властивості. В урочищі Монастирок, на місці розташ. стародав. монастиря, 19 серпня відбув. щоріч. відпусти.

Б. Мельничук, В. Ханас.

ЛІСНІЧУК

Петро Дмитрович (19. 06. 1961, с. Сапанів Кременец. р-ну) – актор. Засл. арт. України (1999). Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1984, нині ун-т театру, кіно і телебачення). 1985–2000 – в Рівнен. обл. укр. муз.-драм. театрі. Ролі: Дмитро, Павло Чубань (“Ой, не ходи, Грищо, та й на вечорниці”, “Не судилось” М. Старицького), Лукаш, Антей (“Лісова пісня”, “Оргія” *Лесі Українки*), Микола (“Мартин Боруля” І. Карпенка-Карого), Лаврін (“Кайдашева сім’я” за І. Нечумем-Левицьким), Ломов (“Освідчення” А. Чехова).

В. Петрів (ЕСУ).

ЛІСНІЯК

Андрій Євгенович (22. 06. 1973, с. Жовтневе Терноп. р-ну) – фінансист, громадський діяч. Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів” (2002). Закін. ф-т обліку та аудиту ТАНГ (1995). 1995–97 – очолював Терноп. міськ. т-во “Лемківщина”. Працював у “Приватбанку”: нач. фонд. відділу, кредит. ресурсів, заст. дир., 1999 – в Держ. податк. адміністрації Терноп. обл. 2001–04 – дир. Терноп. філії ЗАТ “Міжнародна страхова група”, дир. Терноп. філії ЗАТ КБ “Приватбанк”. Від 2004 – дир. Терноп. філії АКБ “ТАС-Комерцбанк”.

І. Дем’янова.

“ЛІСОВА ПІСНЯ”

– дендрологічний парк, природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у смт Козова. Заснував 1960 біолог М. Поспелов. Рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 537 від 13. 10. 1972 надано статус пам’ятки природи місц. значення. Сучас. статус – від 1996. Перебуває у віданні Козів. рай. відділу освіти. Пл. 3 га. У дендропарку зростає понад 110 видів дерев та чагарників, серед них: гінкго дволопатево, тис ягід., гледичія, бархат амурський, сумах віргінський, тюльпан. дерево, дейція махрова, магнолія падуболиста, айва і спірея японські, горіх Зібольда, сосна Банкса, сосна кедрова сибір., береза європ. та ін. “Л. п.” – база для навчання студентів ВНЗ, технікумів, учнів ліцеїв, уч-щ, шкіл, слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Тут проводять освіт.-виховну роботу серед населення з метою поширення природоохорон. знань.

І. П’ятківський.**“ЛІСОВА ПІСНЯ”**

– оздоровчо-відпочинковий заклад на околиці м. Борщів. Розташ. на березі р. Нічлава. Введений у дію 1980. Пл. “Л. п.” – 8 га. 1980–95 – табір відпочинку для дітей ОК профспілки працівників с. госп-ва. Від 1995 – міжгосподарський пансіонат із лікуванням. Функціонують кабінети фізіотерапії, масажний, зубний, фіто-

терапії. Є свиноферма, пасіка; заготовляють березовий сік. Є спорт. комплекс (стадіон, спортивні зали з тренажерами), впорядковане озеро, пляж. У “Л. п.” відпочивають дорослі й діти з України і країн ближ. зарубіжжя (одна літня зміна – 250–300 дітей). Перший дир. “Л. п.” – *Володимир Шеремета* (1978–2004), від 2004 – його син Віталій Шеремета.

Я. Павлів.**ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

– галузь народногосподарського виробництва, яка займається вирощуванням, відновленням, охороною лісів, підвищенням їх продуктивності та якості, забезпеченням раціонального використання земель лісового фонду. Гол. завдання – розшир. відтвор. лісу та орг-ція раціон. лісокористування для задоволення потреб у деревині й ін. ліс. продукції, рац. використ. ґрунтозахис., водоохорон., сан.-гігієн., клімат. та ін. властивостей лісу. Важливе значення в Л. г. мають переробка ліс. відходів і малоцін. деревини, прижиттєве використання деревостанів, охорона та відтвор. мислив. фауни. Заг. запас деревини в лісах обл. – 32,4 млн. м³, у т. ч. стиглих та перестійних – 3,9 млн. м³. Осн. лісоутвор. породи – дуб звичай., бук ліс., сосна, ялина, ясен, граб, вільха, липа, явір, клен та ін.; Ведення Л. г. Т. о., згідно з чинним законодавством, покладено на лісокористувачів: підпр-ва Держкомлісгоспу України, держ. лісогосподарські підпр-ва – 79,6%, підпр-ва Мін-ва аграр. політики – 17,9%, ліси Мін-ва транспорту України – 2,2%, ін. лісокористувачі – 0,3% ліс. фонду Тернопільщини. В держ. лісах господарюють: Бережан. держ. лісомислив. госп-во, Буцац., Кременец., Терноп. і Чортків. держлісгоспи, природ. заповідник “*Медобори*” та держ. мислив. госп-во “*Шумське*”. Структура охорони держ. лісів базується на 417 ліс. обходах. Вони об’єднані в 94 майстерських дільниць. Осн. структура лісогосп. підпр-в області – 45 лісництв. На держ. лісогосп. підпр-вах – бл. 2,5 тис. працівників. У Буцац., Зборів., Кременец., Монастирис., Підгаєц. та Шумс. р-нах створ. спец. підпр-ва з ведення ліс. госп-ва на засадах комунал. власності (комунал. спец. лісогосп. підпр-ва, в Бережан. р-ні діє держ. підпр-во “*Бережанирайагроліс*”. У Збараз., Лановец. та Чортків. р-нах ліси передають в оренду новоствор. агроформуванням, у яких передбачено створ. 19 майстер. дільниць із ведення ліс. госп-ва. За нар.-госп. значенням ліси розділені на 2 групи: 1-а – пл. 112,1 тис. га (53,9%), із природоохорон. функціями: захист схилів і берегів річок від змиву і розмиву, утворення ярів, попередж. зсувів ґрунту, осипів; тут проводять лише рубки догляду і сан. рубки, лісокористування обмежене, дозволене лише в перестійних деревостанах, що втрачають корисні властивості; 2-а – пл. 95,7 тис. га (45,1%); поряд з екол., виконують госп. призначення (рубки в обсягах, що не перевищують серед. приросту насаджень, у ме-

жах розрахунк. лісосіки). Розроблена й впровадж. держ. програма “Діброва”, що передбачає збільшення площ під дубом звич. за рахунок заміни менш цінних похідних насаджень. Щорічні обсяги лісовідновлення у держлісфонді та на яружно-балочних землях – 900–950 га, з них насаженнями дуба звич. поновлюють понад 70% площ. Для реалізації завдань із масштаб. лісорозведення створено відповідну виробн. базу. В ліс. розсадниках вирощують щорічно бл. 10 млн. сіянців і саджанців дерев. та чагарник. порід, що використовують для ліс. насаджень, та озеленення. В насаженнях виділено 358 га постійних лісонасін. ділянок, 43 га – лісонасін. плантацій дуба звич. 1-го порядку, 186 га – генет. резерватів, 57 шт. – плюск. дерев, закладено 5 га клонових плантацій модрини японської. Для поліпш. якості та породності лісів, збереження і посилення екол. та ін. корис. властивостей, підвищення стійкості та продуктивності насаджень проводять рубки догляду: освітлення (формув. насадження бажаного складу та густоти), очищення; створення умов для формування стовбура і крони дерев; прохідні рубки (створ. умови щодо збільш. приросту кращих дерев). Щоріч. величина рубок – 4 тис. га, з них рубок догляду в молодняках – 1,97 тис. га. Важлив. напрямком діяльності Л. г. Т. о. – охорона й захист лісу – створення протипожеж. розривів, мінералізація смуг, впровадження екол. безпечних засобів б-би зі шкідниками та хворобами лісу. В межах ліс. фонду Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва (40440,67 га) є 15 заповід. об’єктів загальнодерж. значення і 253 – місц., серед них природ. заповідник “Медобори” (пл. 10,5 тис. га), 3 регіон. ландшафт. парки, заповід. урочище, 66 заказників, 4 дендрол. парки та 196 пам’яток природи; природно-заповід. фонд займає 28% вкритої лісом площі. Значний внесок у створення, вирощування і формування сучас. лісів зробили лісівники, засл. працівники ліс. госп-в: *В. Баран* (Урман.), *М. Денека* (Гермаків.), *З. Добенька* (Скалат.), *Ф. Чабан* (Гримайлів. лісництв), *М. Зайшли й* (підпр-во “Чортківдержлісгосп”), *І. Салко* (держ. підпр-во “Тернопільське лісове господарство”), *Й. Фреяк* (підпр-во “Бучачдержлісгосп”), *М. Зубанюк*, *І. Попадинець* (Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва), *М. Музика* (дир. природ. заповідника “Медобори”), *С. Іванницький*, *Я. Павловський* (Кременец. лісотехнікум) та ін.

І. Гуменюк.

ЛІСОВИЙ

Василь Семенович (17. 05. 1937, с. Старі Безрадічі, нині Обухів. р-ну Київ. обл.) – вчений

у галузі філософії, правозахисник-дисидент, літератор. Канд. філос. н. (1971). Закін. філос. ф-т Київ. ун-ту (1962, нині нац. ун-т). викл. у Терноп. мед. ін-ті (1962–66, нині ТДМУ). Від 1969 – н. с. Ін-ту філософії АН УРСР (нині НАН України), водночас викладав логіку в Київ. ун-ті. Заарешт. 6 липня 1972 за “антирад. пропаганду”; засудж. на 7 р. таборів сувор. режиму і 3 р. заслання. 1983 повернувся до Києва. Працював н. с. у Музеї історії України, нині – провід. н. с., зав. відділу історії укр. філософії Ін-ту філософії НАН України. Автор низки праць.

М. Железняк (ЕСУ), **А. Паламарчук.**

ЛІСОВИЙ

Володимир Михайлович (15. 03. 1947, с. Гарячі Ключі, нині Курил. р-ну Сахалін. обл., РФ)

– режисер, драматург. Засл. арт. України (1993). Навчався на філол. ф-ті пед. ін-ту в м. Липецьк, нині РФ (1966–68), закін. Москов. держ. ін-т театр. мист-ва (1978, нині РФ). Працював актором драм. театру (1965), актором, реж. обл. театру ляльок (1970–82) у Липецьку, гол. реж. обл. театру ляльок у м. Вінниця (1982–95). Від 1995 – гол. реж. Терноп. обл. театру актора і ляльки. Реж. вистав за п’єсами Г. Усача “Гноми доброї Білосніжки” (1994 – Гран-Прі у м. Ясси (Румунія) і “Малюта-кармалюта” (1987, 1-е місце на Всеукр. фестивалі укр. драматургії) та ін. Автор п’єси та реж. вистави “Чарівний перстень” (дипломант “Тернопільських театральних вечорів-2004”), ін. п’єс та інсценівок, поставл. у театрах для дітей України та РФ.

І. Дем’янова.

ЛІСОВІ КУЛЬТУРИ

МОДРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростають побли. с. Садове Монастирис. р-ну, в кв. 63, вид. 5 Коропець. лісництва Бучац. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Коропець”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 90 від 25. 04. 1996. Перебувають у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 6,7 га. Під охороною –

модрин.-берез.-граб.-дуб. насадження віком 50 р., мають госп., наук. та естет. цінність.

І. Леньків.

ЛИСТ

Ференц (Франц; 22. 10. 1811, с. Доборян, нині Угорщина – 31. 07. 1886, м. Байройт, Німеччина) – угорський композитор, піаніст, диригент, педагог, критик, музично-громадський діяч. Засн. (1875) і перший президент Акад. музики в м. Будапешт (Угорщина). Навчався в Австрії, Франції та Швейцарії. 1838–47 гастролював у Європі, у т. ч. в Україні (1842, 1843, 1847). 27–28 березня 1847 дав 2 концерти у м. Кременець. Написав фортеп. п'єси “Українська балада” і “Думка” (1847–48; Поділля) на теми укр. нар. пісень “Ой не ходи, Грицю” та “Віють вітри, віють буйні”. Автор понад 1200 муз. тв., у т. ч. 13 симфон. поем, зокрема “Мазепа”. Низка матеріалів про Л. зберіг. у Кременец. краєзн. музеї.

Лит.: *Ониськів М.* Кременець слухає Ліста // Вільне життя. – 1971. – 29 верес.

Г. Чернихівський, Л. Щербак.

“ЛІТЕРАТУРА ДО ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ”

– щорічний бібліографічний список. 1967–1991 виходив під назвою “Календар знаменних і пам'ятних дат по Тернопільській області”. Видає обл. універсал. наук. б-ка. Посібник подає перелік основних ювілей. і пам'ят. дат року, інформацію про визначні події, уродженців та видатних людей, чий життя й діяльність пов'язані з Тернопільщиною, рекомендовану літ-ру.

Г. Моліцька.

“ЛІТЕРАТУРНА ЗАЛІЩАНЩИНА”

– художньо-публіцистичний збірник про літературний процес краю. У зб. – різножанрові творчі доробки понад 30 авторів, біографічні довідки про них. Уклав “Л. З.” *Д. Онищук*, видрукував СМП “Астон” (2003, м. Тернопіль).

В. Фроленков.

“ЛІТЕРАТУРНА ЗБАРАЖЧИНА”

– антологія, видання, що охоплює понад 100 імен письменників та літераторів краю. Вийшла 1996 в м. Збараж. Ред.-упорядники *В. Гриб, В. Кравчук*. Має 7 розділів: “Славетні імена” (розповіді про перебування на Збаражчині *В. Стефаніка, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевчен-*

ка, про І. Блажкевич, О. Гончара, О. Лятуринську); “Гордість Збаражчини” (твори *Є. Бохенської, Л. Галещука, І. Горбатого, М. Качалуби, Я. Кушака, А. Музички, С. Сиска, Б. Харчука* та ін.); “Спіле гроно” (поезія, проза, публіцистика, гумор і сатира сучас. письменників, пов'яз. зі Збаражчиною); “На грані часу”; “Проростання” (творчість юних); “Сторінками районної газети”; “Від дідуся Медоборія” (твори для дітей).

І. Дем'янова.

“ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА”

– газета письменників України. Засн. 1927 в м. Київ під назвою “Літературна газета”, 1941–45 – “Література і мистецтво”, 1945–62 – знову “Літературна газета”, ниніш. назва – від 1962. Виходить щотижня. Гол. ред. – *Іван Ле, П. Усенко, І. Кочерга, Л. Новиченко, А. Хиженяк, Д. Цмокаленко, П. Загребельний, І. Зуб, В. Виноградський, А. Хорунжий, Б. Рогоза, П. Перебийніс* (квітень 1980 – листопад 1981, від 2003 – донині). Із доробку ниніш. терноп. авторів “Л. У.” найчастіше публікує худож. твори та журналіст. матеріали *В. Барни, Р. Гром'яка, М. Добровольського, Є. Зозуляка, Б. Мельничука, М. Ониськіва, Г. Петрука-Попика, П. Сороки, П. Тимочка*.

Х. Весна.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОРТРЕТ

– жанр літературно-критичного, науково-популярного нарису про життя і творчість письменника. На Тернопільщині найплідніше в цьому жанрі працює письменник та літературознавець *П. Сорока*. Серед його кн.: “Василь Дідюк: Нарис життя і творчості” (1996), “Художній світ Ліди Палій” (1997), “Роман Колісник: літературний портрет” (1998), “Володимир Жила. Життя і творчість” (1999), “Поетичний світ Яра Славутича” (2001), “Секрет вічності, або Ліра і терни: Десять етюдів про Б. Демкова” (2003). Видані ґрунт. й об'єм. нариси *І. Бандурки* “Чотири вежі Богдана Мельничука” (2002), “Барвінковий словосвіт Євгена Зозуляка” (2003) та Л. п.-монографії *Г. Чернихівського*: “Олександр Неприцький-Грановський: життя і творчість” (1996), “Оксана Лятуринська: життя і творчість” (співавт., 2002), зб. статей, есе, рецензій “Портрети пером” (2001, 2003), зокрема, про творчість *Г. Барана (Радошівського), Н. Панчук, Г. Петрука-Попика, У. Самчука*.

І. Дем'янова.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА КОЗИВЩИНА

– ілюстрований біографічний довідник про митців і літераторів, життя та діяльність яких

Козівщина в світлинах”. Передмова – автора-упорядника *В. Хоми*.

І. Дем’янова.

“ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСНИК”

– перший всеукраїнський літературно-науковий і громадсько-політичний щомісячний журнал. Засн. 1898 НТШ у м. Львів, де виходив до 1906; провід. ролі у ред. належали *М. Грушевському, І. Франку, О. Маковеві, В. Гнатюку*. 1907–14 і 1917–19 вид. в м. Київ (до 1910 мав 2 редакції: кiev. – ред. *М. Грушевський і львів.* – ред. *В. Гнатюк*; 1914 закрила цар. влада, відновл. у жовтні 1917). До 1912 ред. – *М. Грушевський*, 1913–14 – *Л. Старицька-Черняхівська*; 1922–39 ж. знову виходив у Львові (від 1933 під назвою “Вісник”, ред. – *Д. Донцов*). У різні роки в “Л.-н. в.” опубл. тв. *П. Карманського, М. Кропивницького, А. Крушельницького, О. Маковея, І. Франка* та ін. авторів, життя і діяльність яких були пов’язані із Тернопільщиною.

Т. Гринівський, Б. Мельничук.

ЛІТІНСЬКИЙ

Олександр (12. 01. 1909, м. Тереховля – 1938, м. Львів) – лікар. Чл. УЛТ (1936). Закін. у м. Львів укр. акад. г-зію (1926) та ун-т (1931). Працював у с. Ременів (нині Кам’ян.-Буз. р-ну Львів. обл.). Автор публікацій у періодиці.

Д. Чубата.

ЛІТОВИЩЕ

– село у Шумському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Сошище. У зв’язку з пересел. жителів хутори Городиське Гутисько, Дригани та Маринки виключ. з облік. даних. Розташ. за 14 км від райцентру. Насел. 390 осіб (2001). Відоме від І-ї пол. 16 ст. 1943 через Л. проходили загоны з’єднання *С. Ковпака*. Спорудж. (1970) пам’ятник уродж. села *З. Бондаруку* – кер. підпіл.-партизан. групи, яка 1942–44 діяла в Шумс. р-ні. Є церква св. Іоанна

(1995). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. Побл. Л. виявлено археол. пам’ятки доби бронзи.

Б. Хаварівський, В. Ханас.

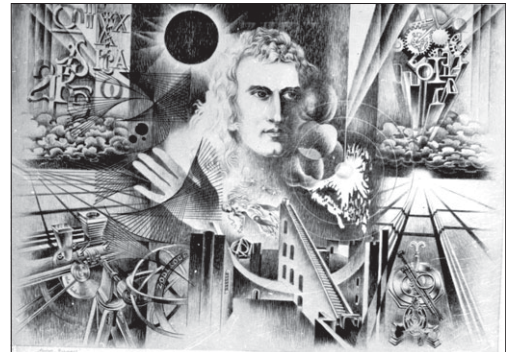
ЛІТОГРАФІЯ

– 1) спосіб плоского друку, при якому для виготовлення форми використовують літографський камінь із нанесеним на нього малюнком; 2) твір, виконаний літографським способом; 3) підприємство, цех, де друкують таким способом. Винайшов 1789 А. Зенефельдер (Німеччина). Друкар. форма в Л. – гладка або зерниста

П. Шпорчук. Триптих “Причина”. 1989. Центральна частина. За мотивами однойменного твору Т. Шевченка.

поверхню каменю (вапняку), на яку пензлем, пером чи літогр. олівцем наносять зображення жирною тушшю. Іноді його переносять на ка-

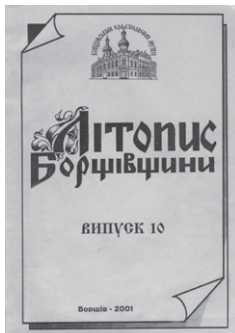
Шпорчук П. “Відкриття Ньютон.” 1990.

мінь із малюнка на спец. літогр. папері (корн-папір). Друкування відбув. після хім. обробки каменю, послідов. нанес. на поверхню форми води й фарби. Перші полігр. майстерні: 1806 – м. Мюнхен (Німеччина), 1816 – м. Санкт-Петербург (нині РФ). Нині на Тернопільщині Л. займаються *І. Зілінко, С. Удін, П. Шпорчук* та ін.

П. Шпорчук.

“ЛІТОПИС БОРЩІВЩИНИ”

– науково-краєзнавчий збірник. Ілюстроване чорно-біл. світлинами видання Борщів. краєзн. музею і краєзн. т-ва “Джерело”. Засн. 1992 на громад. засадах. До 2001 видрук. 10 вип.; 89 авторів опубл. 157 статей. Ред. *І. Скоциляс, М. Сохацький*. Худож. оформл. – *М. Вировий, В. Стецько*, фотографі – *М. Васильців, В. Солонин та ін.* Осн. рубрики: “Історія”, “Географія”, “Етнографія. Фольклор”, “Історія міст і сіл”, “Постаї”, “Документи і матеріали”, “Рецензії і огляди”, “Література. Мистецтво”, “Спогади” тощо.

музею і краєзн. т-ва “Джерело”. Засн. 1992 на громад. засадах. До 2001 видрук. 10 вип.; 89 авторів опубл. 157 статей. Ред. *І. Скоциляс, М. Сохацький*. Худож. оформл. – *М. Вировий, В. Стецько*, фотографі – *М. Васильців, В. Солонин та ін.* Осн. рубрики: “Історія”, “Географія”, “Етнографія. Фольклор”, “Історія міст і сіл”, “Постаї”, “Документи і матеріали”, “Рецензії і огляди”, “Література. Мистецтво”, “Спогади” тощо.

І. Дем’янова.

ЛІТОПИС УПА

– серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць, що розкривають історії Української Повстанської Армії. Започатк. 1960-і Об’єдн. колиш. вояків УПА в США та Канаді й Т-ва колиш. вояків УПА ім. ген.-хорунж. *Т. Чупринки* в США і Канаді. Матеріали про Тернопільщину найбільше представлені в 11-у томі.

Х. Весна.

ЛІТОПИСА́ННЯ І ТЕРНО́ПІЛЬЩИ́НА

– відображення історії краю в літописах – історичних творах у Київській Русі, згодом на українських, білоруських і російських землях, де матеріал викладено за роками. Оповідання про події кожного року починаються словами “в літо”, звідки й походить назва “літопис”. За формою та змістом літописи подібні до анналів і хронік. Дослідники вважають, що літописання на Русі поч. 10 ст., можливо, як припускає *М. Брайчевський*, 9 ст. Нові літописи виникали як зведення і продовження поперед. записів. Так, перше літопис. зведення, що дійшло до нас, – “*Повість минулих літ*” (згадка про м. Тереховль, 1097), яку уклали і відред. на поч. 12 ст. печер. монах *Нестор*, потім ігумен *Видубиць* монастиря *Сильвестр*, згодом ще один автор (не-

від.), мала попередниками кілька київ. і новгород. зведень. Літописи Київ. Русі – визначні пам’ятки істор. літ-ри, гол. джерело для вивчення цього періоду укр. історії. Відомі – Київ. (йдеться про *Микулин, Шумськ, Вигошев* (пов’язують із Вишгородком, нині с. *Лановець* р-ну), *Тереховль*) і *Галиц.-Волин.* (*Тереховль, Збараж, Биковен, Кременець, Данилів та ін.*) літописи. 14–15 ст. знову склали загальнорус. літопис. зведення *Лаврентіїв. й Іпатіїв. та ін.*, що дійшли до нас у пізніших списках. Продовження руської літопис. традиції – білорус.-литов. літописи 14–16 ст. – *Супрасль*, літопис *Биховця, Баркулабів. та ін.* Українське літописання 17 ст. представлено багатьма пам’ятками, зокрема *Густин.*, *Львів.*, *Межигір. літописами, Остроз. літописцем* (1512 татар поразено під *Вишневецем*), зб. літопис. оповідань “*Літописці Волині і України*”. В них йдеться про б-бу проти Туреччини та Крим. ханства, виникнення укр. козацтва і походи запорожців, нац.-визв. повстання, становище міст і політику Речі Посполитої на укр. землях, тогочасні міжнар. зв’язки України. 17 ст. літопис як форма істор. твору поступово зник. Останню групу пам’яток під такою назвою становлять т. зв. козац.-старшин. літописи 17 – поч. 18 ст., зокрема “*Літопис Самовидця*”, літопис *Г. Граб’янки*, літопис *С. Величка*, що за формою відрізняються від поперед. літописів, їх можна вважати окремою групою істор. творів. У цих текстах йдеться про події в Україні 17–18 ст., особл. увага приділена нац.-визв. війні укр. народу під проводом *Б. Хмельницького* (1648–57), у т. ч. подіям на Тернопільщині.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ЛІТЯТИН

– село в Бережанському районі. Центр сільради. До Л. приєднано хутори *Кривуля, Лісничівка та Обозисько*. Розташ. за 12 км від райцентру й 4 км від найбл. залізн. ст. *Потутори*.

Біля сільської школи.

Насел. 775 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1473. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. 1943 в місц. лісі фашисти розстріляли понад 100 євреїв із Бережан. гето. Є костюл (1888), церква св. Дмитрія (1907, мур.), капличка, 2 “фігури” Матері Божої. Відновл. 3 хрести, насип. могилу на місці загибелі вояка УПА В. Шачка. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Промінь”. Пobl. Л. є озеро Кривуля. Про насел. пункт М. Рева видав кн. спогадів “На шляхах життя” (Лондон, 1980).

Ю. Ковальков, О. Туркевич.

ЛІШКА

Антон (06. 01. 1797, м. Пршібор, Моравія, нині Чехія – після 1862, найімовір., м. Бережани) – педагог, поет. Д-р філософії, проф. Почес. громадянин м. Бережани (1857). 1821–38 вчителював у г-зії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від 1838 – проф., 1848–62 – дир. Бережан. г-зії. Удосконалив навч.-пед. процес, сприяв муз. освіті гімназистів, керував церк. хором.

В. Барна.

ЛІШНЯ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Білокриниц. сільраді. До Л. приєднано х. Мочари. Розташ. за 12 км від райцентру. Насел. 192 особи (2001). Перша писем. згадка – 1545, згідно з описом Кременец. замку. Діє б-ка.

Б. Хаварівський.

ЛІЩАНЦІ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради. Розташ. за 14 км від райцентру й 17 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 1050 осіб (2003). Відоме від 1587. Діяли “Просвіта”, “Сокил”, “Сільський господар”, “Відродження”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Параскеви (1832, кам.), капличка (2000). Облаштована братська могила односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1989), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (відновл. 1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП. У Л. народ. громад. діяч *В. Горбатюк*. Про минуле Л. зберіг. літопис Г. Комарницького (рукопис).

П. Вітик, Ю. Ковальков.

ЛІЩІНА

Богдан Михайлович (04. 07. 1937, с. Чистилів, нині Терноп. р-ну) – господарник, громадський діяч. Нар. деп. України (1990–94). Премія РМ СРСР (1983), Держ. премія УРСР (1985). Ордени Труд. черв. прапора (1977), Ле-

ніна (1986). Почес. хімік СРСР (1985). Акад. АН України (1991). Закін. політех. ін-т у м. Харків (1958, нині політех. ун-т). Від 1958 – майстер, механік, заст. нач., нач. цеху, від 1974 – гол. механік, від 1978 – дир., ген. дир. ВО “Азот” у м. Северодонецьк Луган. обл.

М. Ониськів.

ЛІЩИНЕЦЬКИЙ

Василь Семенович (11. 04. 1925, с. Мозолівка, нині Підгаєц. р-ну) – політичний і громад-

ський діяч, меценат. Брат *І. Ліщинецького*. Хрест Заслуги від Папи Івана Павла II, Почес. Грамота Посольства України в США, Золотий. Хрест заслуги від Гол. управи 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, Грамота Мужа року від громади м. Клівленд (шт. Огайо,

США). Віце-президент Амер. руху національностей. Почес. мер Клівленда. Під час 2-ї світ. війни – бухгалтер у Повіт. союзі кооператив у м. Підгайці. Чл. Юнацтва ОУН (1943). Від липня 1944 – в дивізії “Галичина”. 1949 закон. Укр. високу екон. школу (м. Мюнхен, Німеччина). Чл.-засн. Т-ва укр. молоді ім. М. Міхновського в Німеччині. Від 1950 – в США. 1957 в ун-ті Клівленда здобув ст. магістра бізнесу. Прац. фінанс. інспектором, програмістом-аналітиком, консультантом комп’ют. систем. Діяльний у кооп. русі. Понад 40 р. – чл. управи кредит. кооперативи “Самопоміч”, 11 р. – її голова. Чл. і голова управи Укр. злучених орг-цій. Від 1971 – організац. референт Гол. ком-ту підгайчан; радний Гол. уряду Укр. нар. союзу та голова його Окруж. ради в Клівленді. Багатоліт. чл. ексекутиви Укр. конгрес. ком-ту. У Л. гостювали укр. політики, зокрема *М. Горинь*, *І. Плюц*, *В. Чорновіл*. Спонсор багатьох благодійн. акцій, фінансово підтримав купівлю приміщ. посольства України у США в м. Вашингтон. Від 1989 щорічно приїждив в Україну. 1980 за участю Л. випущено зб. “Земля Підгаєцька” та альбом “Мандрівка землями Підгаєччини”. Чл. ред. колегії і співавт. істор.-мемуар. зб. “Підгайчани в боротьбі за волю України” (2000).

Б. Мельничук, Л. Щербак.

ЛПЦИНЄЦЬКИЙ

Іван Семенович (1919, с. Мозолівка, нині Підгаєц. р-ну – 1944, с. Вислок Горішній, нині Польща) – педагог, громадсько-освітній діяч. Брат *В. Ліцинецького*. Працював у вид-ві г. “Батьківщина” (м. Львів). Від вересня 1939 – в Мозолівці, згодом знову у Львові. Через переслідування за нац. переконання поселився в м. Краків (Польща). Вступив на військ. вишкіл в укр. батальйон у м-ку Криниця на Лемківщині (нині Криниця, Польща). Від 1941 – у Львові, згодом кілька разів повертався в родин. село. 1943 виїхав до Криниці, де закін. учит. семінарію; вчителював у с. Верхомля Велика (Лемківщина). Після нападу польс. боївк на укр. населення Л. із озброєною групою намагався через Карпати повернутися в Україну, в липні–серпні 1944 повл. с. Вислок Горішній за нез’ясов. обставин у бою смерт. поранений.

Б. Мельничук.

ЛПЦИНСЬКИЙ

Іван Антонович (псевда “Матвій”, “Степовий”, “Магюшенко”; 1921, с. Залісся, нині Чортків. р-ну – 14. 10. 1952, м. Проскурів, нині Хмельницький) – діяч ОУН. Референт пропаганди Скала-Поділ. рай. проводу ОУН. Надрайон. провідник ОУН на теренах Кам’янецьчини (нині Хмельн. обл.). Заарештований, розстріляний у тюрмі.

ЛПЦИНСЬКИЙ

Мирослав (11. 02. 1919, с. Доброводи, нині Збараз. р-ну – 1977, м. Мельбурн, Австралія) – кооперативний діяч. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1936), працював на Волині у пром.-виробн. кооперації. Студював теологію в богослов. акад. у

м. Львів (1937–39). Під час 2-ї світ. війни емігр. до м. Краків (Польща), згодом – до м. Берлін, де розпочав екон. студії, які закін. у м. Мюнхен (обидва – Німеччина). Від 1950 – в Австралії (м. Мельбурн). Діяльний в орг-ції кооп. сектору. Співініціатор “Братської каси” при Укр. катол. братстві – основи кредит. кооперативи “Дністер”, її голова 1959–60, 1962–64, 1973–77. Співорг-тор ін. кооператив та 1-го кооп. з’їзду Австралії, 1-й голова Ради укр. кооператив Австралії, згодом – голова її контрол. комісії.

І. Дуда, о. М. Шаварин.

ЛОБАНОВСЬКИЙ

Валерій Васильович (06. 01. 1939, м. Київ – 13. 05. 2002, м. Запоріжжя, похов. у Києві) – спортсмен-футболіст, тренер. Засл. тренер СРСР (1975) та України. Орден “Знак пошани” (1981), Труд. черв. прапора (1987), “За заслуги” 3-го ступ. (1998), Рубін. орден УЕФА (2002). Герой України (посм.). Відзнака “Кращий тренер світу” (1975). Чемпіон СРСР (1961), володар Кубка СРСР (1964). Виступав за команди “Динамо” (Київ, 1958–64), “Чорноморець” (Одеса, 1965–66), “Шахтар” (Донецьк, 1967–68). Тренував команди “Дніпро” (Дніпропетровськ, 1969–73), “Динамо” (Київ, 1974–82, 1984–90, 1996–2002), збірні: СРСР (1975–76, 1982–83, 1986–90), Об’єдн. Араб. Еміратів (1990–93), Кувейту (1994–96), України (2000–01). Із командою “Динамо” Л. побував у Тернополі на офіц. матчах чем-тів України з місц. командою “Нива” та в м. Чортків у квітні 1997 на матчі місц. “Кристалла” і “Динамо-2”.

Л. Легкий.

ЛОБАС

Володимир Сергійович (09. 03. 1961, м. Тернопіль) – лікар. Закін. лікувал. ф-т Терноп. мед. ін-ту (1985, нині ТДМУ). Від 1990 – зав. відділу мед.-спорт. реабілітації обл. лікар.-фізкульт. диспансеру. Один із провідних спеціалістів у галузі спорт. медицини та реабілітації. Учасник програм із підготовки провідних спортсменів до всеукр. та міжнар. змагань, їх обслуговування.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

ЛОБОДА

Григорій (р. і м. н. невід. – травень 1596, Полтавщина) – полководець, державний діяч. Козац. гетьман (1593–96, з перерв.). Запоріж. курені під проводом Л. брали участь у повстанні під проводом *С. Наливайка* (1594–96). 1594 козац. військо здобуло м-ко, нині смт Гусятин, а також Канів (нині Черкас. обл.), Луцьк та ін. міста. Восени 1595 повстан. загони Л. боролися проти шляхти у Пд. Подніпров'ї, здобули Чигирин (нині Черкас. обл.) і Канів. Л. виступав за досягнення порозуміння між козаками і польсь. урядом. Під час облоги козац. табору польсь. військом в урочищі Солонича (побл. м. Лубни, нині Полтав. обл.) на р. Сула козаки зазідали Л. у переговорах із корон. гетьманом *С. Жолкевським*, звинуватили у зраді та вбили.

В. Лашта.

ЛОБОДА

Михайло (Lebioda Michał; бл. 1795, Волинь – 28. 09. 1845, м. Біла Церква, нині Київ. обл.) – польський живописець. Акад. (1836). Студіював малярство у Кременец. ліцеї (в *Ю. Пічманна*), ун-ті м. Вільно (нині Вільнюс, Литва), акад. мист-в у м. Санкт-Петербург (нині РФ). В остан. займався в Ермітажі консервацією, реставрацією та копіюванням картин. Автор ікон, картин на церк. тематику та ін., літографій, книжк. ілюстрацій.

І. Дуда.

ЛОБУР

Михайло Васильович (01. 11. 1954, с. Лопушани Зборів. р-ну) – вчений у галузі техніки. Д-р тех. н. (2004). Відмінник освіти України (1995). Депутат Львів. міськ. ради (1998–2002). Закін. Львів. політех. ін-т (1977, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1977 у цьому ВНЗ: інж., м. н. с., асист., ст. викл., доц., заст. дек. радіотех. ф-ту, від 1990 – доц. каф. систем автоматиз. проектування, від 1993 – декан ф-ту комп'ютер. техніки та інформ. технологій, від 2000 – зав. каф. сист. автоматиз. проектування. Відп. ред. наук. вісника нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Автор понад 150 наук. праць.

Р. Баран.

ЛОГВИНОВ

Георгій Миколайович (31. 01. 1947, м. Чернівці) – вчений у галузі фізики. Д-р фіз.-матем. н. (1994), проф. (1995). Чл. Укр. фіз. т-ва та т-ва термоелектриків. Закін. Чернів. ун-т (1970, нині нац. ун-т). Працював у Терноп. пед. ун-ті (нині ТНПУ): проф. каф. фізики та методики викладання фізики, викл. теор. фізики, водночас зав. Терноп. відділ. НДІ термоелектрики НАНУ та дир. регіон. міжвузів. центру з питань тех. захисту інформації. Автор і співавт. понад 80 наук. праць. Від 1998 працює в одному з ун-тів Мексики.

І. Дем'янова.

ЛОГИН

Ярослав (21. 01. 1911, с. Байківці, нині Терноп. р-ну – 08. 07. 1970, м. Мельбурн, Австралія) – політичний і громадсько-культурний діяч, журналіст. Закін. г-зю у м. Тернопіль, студіював економіку й журналістику в містах Прага (Чехія), Париж (Франція), право – у м. Берлін (Німеччина). Чл. УНРади від ОУН(м). Від 1949 – в Австралії, діяльний в орг-ції укр. громад. життя. 1-й голова Укр. громади Пд. Австралії (1949–50), співзасн. Союзу укр. орг-цій Австралії, ред. г. “Єдність” у м. Аделаїда (1949–55), уповноважений Викон. органу УНРади в Австралії, діяч ОУН та чл. її терен. кер-ва в Австралії (1949–70). 1955–70 проживав у Мельбурні.

І. Дуда, М. Кришук.

ЛОГУШ

Еміліян (1903, с. Язловець, нині Буцац. р-ну – р. і м. см. невід.) – педагог, громадський діяч, меценат. Закін. учит. семінарію в м. Чортків. Вищу освіту здобув у містах Подєбради (Чехія) і Мюнхен (Німеччина). Вчителював у Польщі, 1943–44 – у с. Передмістя (нині Буцац. р-ну). 1942 – викладач с.-г. школи в родин. селі. Діяльний в управах укр. громад., зокрема освіт. орг-цій у Язлівці та Передмісті. Після 2-ї світ. війни емігр. до США. Автор публікацій у періодиці. Жертводавець на укр. та церк. потреби, зокрема на вид. кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Г. Яворський.

ЛОГУШ

Ілярій Васильович (10. 08. 1928, с. Передмістя, нині Буцац. р-ну – 08. 03. 2004, м. Тернопіль) – педагог,

громадський діяч. Батько *О. Логуша*. Ордені Труд. черв. прапора (1958, 1970), “Знак пошани” (1965), медалі. Депутат Терноп. обл. ради (1963, 1967, 1971). Навчався в Чернів. учит. і Харків. пед. ін-тах. Учителював у Буцац. і Борщів.

р-нах. 1955–56 – зав. Мельнице-Поділ. райвно (нині Борщів. р-ну). 1956–59 – голова Мельнице-Поділ. райвиконкому, 1959–63 – 1-й секр. Мельнице-Поділ. РК КПУ, 1965–72 – голова виконкому Борщів. райради, 1972–74 – голова Терноп. обл. ради з туризму, 1974–75 – ред. ред.-видавн. відділу облполіграфвидаву. Від 1975 – в Терноп. обл. орг-ції Т-ва книголюбів України: відпов. секр., 1-й заст. голови, 1991–99 – голова правління.

О. Логуш, П. Гудима.

ЛОГУШ

Олег Ілярійович (03. 01. 1951, с. Вільховець Борщів. р-ну) – науковець, громадський діяч. Син *І. Логуша*. Відмінник освіти України. Закін. електрофіз. ф-т Львів. політех. ін-ту (1972, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1972 у цьому ВНЗ: інж. н.-д. лаб., ст. н. с. – кер. н.-д. робіт, асист., ст. викл. каф. напівпровідник. електроніки. Від 1974 одночасно з викл. роботою – кер. відділу працевлашт. та зв’язків із вироб-вом ун-ту “Львівська політехніка”. Автор понад 80 наук. праць, зб. поезій “Думка з-під пера” (2004); має 7 патентів на винаходи.

П. Гудима.

ЛОЗА

Юліан Максимович (11. 03. 1927, с. Петриків, нині Терноп. р-ну) – інженер-теплоенергетик, краєзнавець. Відзнака-хрест “Учасник Визвольних змагань” (1995). Провідник Юнацтва ОУН, станичний (1942–44), чл. самооборон. куц. відділу (1945). Закін. Львів. політех. ін-т (1954, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Прац. ст. інж., кер. групи, гол. інж. проєктів, нач. відділу “Діпроцивільпромбуд” у м. Тернопіль (1955–70), водночас – викл. фізики Все-

союз. заоч. ін-ту залізн. транспорту (Терноп. консульт. пункт), 1960–64 – викл. Терноп. загальнотех. ф-ту Львів. політех. ін-ту (нині ТДТУ), нач. сектору, гол. інж. проєкту ін-ту “Укржитлоремпроєкт” (1971–87). Постійний експерт відділу тех. експертизи при Терноп. облвиконкомі (1965–85). Автор наук. статей із проблем спалювання природ. газу, красзн. досліджень про міста Микулинці, Тербовля, Тернопіль та ін., кн. “Коротка історія села Петриків” (2002).

І. Дем’янова.

ЛОЗИ

– село у Збарзькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Кривчики. До Л. приєднано с. Суха Лоза, хутори Звіринець і Калантир. Розташ. на лів. березі р. Горинь, за 28 км від райцентру. Насел. 643 особи (2003). Перша писем. згадка – 1583. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1898, дерев.), мур. каплиця. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1982), встановл. мемор. таблицю *Б. Харчуку*. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У Л. народ. прозаїк *Б. Харчук*, письменниця, ред., громад. діячка *Н. Когуська* (за ін. даними – в смт Вишнівець), хірург *М. Салайда*. Пobl. Л. виявл. археол. пам’ятки піз. палеоліту, трипіл. та давньорус. культур.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці.

М. Бігус, Б. Мельничук.

ЛОЗИНСЬКА

Марія Степанівна (з дому – Саф’ян; 1921, м. Копичинці) – самодіяльна актриса, громадська діячка. Закін. “Рідну школу” в Копичинцях та учит. семінарію в м. Львів. Діяльна у “Про-

світі”, “Союзи українок” та ін. т-вах, хорі “Боян”, драм. студії. 1936–37 знялася в гол. ролі у фільмі “Для добра і краси” (втрач. під час 2-ї світ. війни; автори сценарію *Р. Купчинський* і *В. Софронів-Левецький*, оператор Ю. Дорош), меценати – Союз укр. ко-

оператив і Центросоюз у Львові; зйомки – на Городенківщині (нині Івано-Фр. обл.) і в Копичинцях. Від 1938 к/ф демонстрували в усіх повіт. містах Галичини для пропаганди кооп. руху. 1944 Л. емігр. до Австрії. Від 1950 – в США (м. Нью-Йорк). Упродовж 20 р. – секр. Гол. управи Об'єднання жінок оборони чотирьох свобод України. Не раз приїжджала в Україну, в т. ч. у Копичинці, де в музеї театр. мист-ва є матеріали про неї; учасниця 2-го з'їзду НРУ, 2-го Всесвіт. форуму українців, святк. 50-річчя. УПА в Києві, Львові, на Волині (1993).

Літ.: Савка Б. Копичинці: Мандрівка через століття. – Т., 2001.

І. Гаврильцо, Л. Щербак.

ЛОЗИНСЬКИЙ

Іосиф Михайлович (псевд. – Ігор Любенко, Г. Г. Осипенко, Ромко Тризуб, Никола Гуцул та ін.; 27. 03. 1898, с. Глибочок, нині Борщів. р-ну – 1982, Канада) – один із українських першопоселенців у Канаді, журналіст, громадський діяч. Від 1898 – в Канаді (ферма поблизу м. Донвел, згодом м. Гаск, обидва – пров. Саскачеван). Орг-тор театр. вистав і концертів; секр. парафії Петра і Павла, секр. Укр. нар. дому в м. Дембурн (під його будову подарував 3 акри землі). Секр. Т-ва українців-самостійників (від 1935), відділу Ком-ту українців Канади (1941). Чл. Надзир. ради СУМ Канади, чл. Шкіл. ради Серед. єпархії та ін. Від 1918 дописував до укр. часописів; автор понад 200 статей у “Віснику”, “Канадійському Фармері”, “Українському голосі” та ін. виданнях.

Б. Мельничук.

ЛОЗИНСЬКИЙ

Михайло Михайлович (псевд. і крипт. – Закордонний, М. Л., М. М., Л-ий, М. та ін.; 30. 06. 1880, с. Бабине, нині с. Бабин-Зарічний Калус. р-ну Івано-Фр. обл. – 09. 10. 1937, Пн. Урал,

нині РФ) – політичний діяч, правник, публіцист, літературознавець, перекладач. Закін. Віден. ун-т (1912, Австрія). Співроб. г. “Діло” та ін. 1890-і – діяч РУРП. 1918–19 – секр. закордон. справ уряду ЗУНР, з яким перебував у м. Тернопіль. 1921–27 – проф. УВУ в м. Прага (Чехія). Від 1927 – викл. ВНЗ у м. Харків. Автор праць “Духовенство і національна культура” (1912), “Галичина в житті України” (1916) та ін. 1933 Л. заарешт.; помер на засланні. 1999 терноп. вид-во “Джура” перевидало працю Л. “Сорок літ діяльності “Просвіти” (вперше вид.: Л., 1908).

В. Слюзар, Л. Щербак.

ЛОЗІВКА

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Терпилів. сільраді. Розташ. на березі р. Вовчак, за 16 км від райцентру. Насел. 224 особи (2001). Відоме від 1-ї пол. 16 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл” та “Союз українок”, кооператива. Спорудж. пам'ятники Т. Шевченку (1914, відновл. 1960, скульп. Я. Чайка), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка. У Л. перебували *Д. Павличко, І. Франко.*

В. Уніят, В. Ханас.

ЛОЗІВКА

– село в Тереховлянському районі. Підпорядк. Іванів. сільраді. Розташ. на березі р. Тайна, за 18 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Тереховля. Насел. 145 осіб (2001). Є капличка. Діють ЗОШ 1 ступ., б-ка.

Т. Гринівський.

ЛОЗОВА

– село в Тернопільському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Курники. Розташ. на пр. березі р. Гніздична, за 10 км від обл. центру, залізн. станція. Насел. 666 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1463. Є церква святих Петра і Павла (1999, мур.). Встановл. пам'ят. хрест для захисту від стихій. лих. Є телевежа вис. 256 м (1980). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, вер. дільниця. У Л. народ. поет *В. Дячун*, пастирював

Церква святих Петра і Павла.

реліг. діяч, літератор о. О. *Малицький*, перебували поет *М. Гославський*, громад.-політ. діяч *В. Федорович*. Пobl. Л. виявлено археол. пам'ятки трипіл. та давньорус. культури.

М. Бігус, Б. Мельничук.

ЛОЗОВІЙ

Василь (справж. – Ходаківський Михайло Миколайович; 21. 11. 1911, м. Рівне – 17. 07. 1995, м. Львів) – письменник. Чл. СПУ (1950). Учасник нім.-рад. війни. Закін. Львів. ун-т (1947, нині нац. ун-т). 1939–41 прац. агрономом у с. Ярчівці Зборів. р-ну; в повісті “В долини Стрипи” відтворив будні села. Автор кн. нарисів, повістей, роману “Колосу треба налитися” (1972) – трилогії з життя західноукр. селян та ін. творів. Заст. дир. Музею І. Франка у Львові (1947–50), зав. відділу прози ред. ж. “Жовтень” (1950–53, нині “Дзвін”).

Х. Весна, І. Дуда.

ЛОЇК

Григорій Іванович (17. 06. 1963, с. Голгоча Бережан. р-ну, нині Волиця Підгасц. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1992). Диплом всеукр. фестивалю “Тернопільські театральні вечори” (за виставу “Ромул Великий” Ф. Дюрренматта; 1999), 1-а премія на міжнар. виставці “Львівський осінній салон “Високий замок 2000”. Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1991, нині нац. акад. мист-в). Від 1991 – художник-постановник Терноп. муз.-драм. театру (нині акад. театр). У цьому та ін. театрах здійснив сценографію понад 30 вистав, зокрема “Житейське море” І. Карпенка-Карого), “Калігула” А. Камю, “Ромео і Джульєтта” В. Шекспіра, “Не судилось” М. Старицького, “Черниця і спокусник” І. Тогобочного, “Марія Тюдор” В. Гюго та ін. Персон. виставки в містах Тернопіль (1993, 1996), Київ (1998), Львів (2003), Луцьк, Рівне (2004); учасник груп. виставок у містах Чернівці (1989), Вроцлав (1990, Польща), Гмунден (1994, Австрія) та ін.

Х. Весна.

ЛОКАЇ

Анатолій Іванович (21. 08. 1928, с. Фурманівка, нині Кам'янець-Поділ. р-ну Хмельн. обл.) –

вчений у галузі токсикології. Д-р мед. н. (1971), проф. (1973). Закін. Станіслав. мед. ін-т (1955, нині Івано-Фр. мед. акад.). Працював зав. сільс. дільн. лікарні в Миколаїв. обл. Від 1960 – в Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): асист., доц., проф. каф. інфекц. хвороб (1972–74), зав. каф. мед. біології (1974–95), проф. цієї ж каф. (1995–99). Розробив клініко-лаборатор. діагностику гострих шлунк.-кишк. захворювань. Обґрунтував і впровадив у практику лікування хворих з отруєнням бідою поганкою. Автор і співавт. понад 100 наук. праць і навч.-метод. посібників.

М. Андрейчин.

ЛОКАЦІО ОРПІДІ ТАРНОПІЛІЕ

(Локація місту Тернополіє) – назва локаційного привілею польського короля Сигізмунда І. Надано 15 квітня 1540 великому коронному гетьманові, каштелянові краківському, графу Янові з Тарнова, на право заснування міста Тернополіє. Ця назва згодом трансформувалася на Тернополь, від 1944 – Тернопіль. У тексті зазначено, що майбут. місто засн. на пустому (покинутому, запущеному) місці, названому Сопільче, pobl. р. Серет у Трембел. повіті. Король звільнив мешканців міста від податків і повинностей на 15 р., призначив війтом галиц. трибуна (військ. посада) Я. Бодзановського з оплатою 200 флоринів. Копія привілею була внесена у королів. канцелярії в м. Краків (Польща) до Метрики Коронної і нині зберіг у м. Варшава в Гол. архіві стародав. актів (AGAD).

О. Гаврилюк.

“ЛОКОМОТИВ” ДСТ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– обласне добровільне спортивне товариство працівників залізничного транспорту. Створ. 1945 як структур. підрозділ. одноім. всесоюз. т-ва. Перший голова – М. Кубарев. Види спорту: велосипед, лижі, біатлон (домінуючі), важка та легка атлетика, фехтування, настіл. теніс, футбол, волейбол, городки, шахи, шашки. 1940–50-і кістяк футбол. команди “Л.” становили колишні гравці команди “Поділля”, учасники т. зв. “Матчу смерті” (1943). 1974–87 при “Л.” ДСТ діяла ДЮСШ. Представники “Л.” – багатораз. переможці та призери всесоюз. і респ. змагань. Понад 20 велосипедистів ДСТ “Л.” стали м. сп. СРСР. Із “Л.” ДСТ пов'язали спорт. й тренер. діяльність А. Коваленко (перший тренер Т. Дольного), Г. Довгалюк, С. Дольний, С. Грицай (лижі, біатлон); Е. та О. Вейді, В. Ляницький (легка атлетика); Л. Кагарлицький, В. Пісемський, П. Стець (важка атл.); Я. Зайдерман, Й. Цюмко

(настіл. теніс), М. Гудков (городки); *О. Бірюков*, М. Клімус, Б. Костишин, *П. Левенець*, *В. Філіпенко*, В. Шрамко (велосипед). 1987 “Л.” ДСТ увійшло до спорт. т-ва профспілок “Україна”, 1993 реорганіз. у ФСК (фізкульт.-спорт. клуб) “Локомотив” Терноп. відділку Львів. залізниці. Проводить спартакиади працівників залізниці: легка атлетика, міні-футбол, волейбол, шахи, шашки, спорт. рибальство.

В. Фроленков.

ЛОКОТЬ

Антін Йосипович (29. 11. 1885, с. Тростянець Великий, нині с. Тростянець Зборів. р-ну – 16. 02. 1980, м. Гартфорд, США) – церковний і громадський діяч. Навчався у соборі св. Юра в м. Львів. Повернувся до родин. села, служив дяком. 1904 емігр. до США. Співзасн. відділу Укр. нар. союзу (1906) і парафії св. Архістратига Михаїла УГКЦ (1910) у Гартфорді (шт. Коннектикут); співорг-тор громад. життя українців у цьому місті, зокрема створ. Укр. громад. клубу, при якому діяв відділ Орг-ції держ. відродження України, а також хору, драм. гуртка та ін.

Б. Мельничук.

ЛОКОТЬ

Володимир Дмитрович (23. 09. 1912, с. Тростянець Великий, нині с. Тростянець Зборів. р-ну) – культурно-громадський діяч. Від 1930 мешкав у с. Кабарівці (нині Зборів. р-ну). Діяльний у читальні “Просвіти”, хорі й театр. гуртку. 1944 емігр. до Австрії, згодом – до Німеччини. Від 1948 – в Канаді: м. Вінніпег; від 1950 – м. Торонто. Чл. Зборів. ком-ту (від 1951) у Канаді, його касир, співорг-тор вид. кн. “*Зборівщина*” (1985), автор статей у цьому зб. про минуле рід. краю та про зборів. емігрантів; підготував понад 5 тис. листів-повідомлень про це видання; склав адресарій зборівчан, зібрав кількочасот світлин та ін. матеріали, надав фінанс. допомогу.

І. Гаврильцо.

ЛОМАКОВИЧ

Афанасій Миколайович (02. 07. 1941, м. Кременець) – педагог, науковець, громадський діяч. Канд. фіз.-матем. н. (1971), проф. (1990). Засл. прац. нар. освіти України (1998). Орден “Знак пошани” (1981) та ін. держ. нагороди; Грамота Президії ВР України (2004). Закін. Кременец. пед. ін-т (1963, нині ТНПУ). Працював викл. фізики і математики, 1977–93 – зав. каф. інформатики та методики її викладання, проректор із наук. роботи Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ).

Від 1994 – дир. Кременец. обл. комунал. пед. коледжу (нині обл. комунал. гуманіт.-пед. ін-т); від 2002 – ректор цього ін-ту. Голова рай. орг-ції Конгресу укр. інтелігенції (від 1998), голова рай. осередку Партії зелених (від 2000). Автор 57 наук. праць, у т. ч. 6 навч.-метод. посібників, зокрема “Алгоритми і програми на Бейсіку”, “Програмування мовою Бейсік” (обидва – 1988, співавт.), “Вчіться спілкуватись з персональним комп’ютером” (1990).

М. Бондар, Г. Черніхівський.

ЛОМАНЦЕВ

Володимир Петрович (01. 10. 1938, м. Александровськ, нині Александровськ-Сахалінський Сахалін. обл., РФ) – тренер (греко-рим. б-ба). Засл. тренер України (1976). Закін. ф-т фіз. виховання пед. ін-ту в м. Кам’янець-Подільський Хмельн. обл. (1961, нині пед. ун-т). Від 1963 – в м. Тернопіль. Працює тренером-інструктором СДЮШОР “Спартак”. Підготував 10 м. сп. з греко-рим. б-би та 1 м. сп. міжнар. категорії. Суддя нац. категорії.

Лит.: Ігнатенко В., Гунтик Г. Спортивні постаті Тернопілля. – Т., 2003.

Г. Гунтик.

ЛОМАЦЬКИЙ

Михайло Лукич (22. 11. 1886, с. Суходіл, нині Гусятин. р-ну – 24. 10. 1968, буд. для перестарілих у горах Шварцвальду, похов. на укр. цвинтарі в м. Мюнхен, Німеччина) – етнограф, фольклорист, публіцист, культурно-громадський діяч, педагог. Навчався в учит. семінаріях у містах Тернопіль та Заліщики (закін. 1906). Вчителював у селах на Снятинщині (нині Івано-Фр. обл.), де познайомився з *В. Стефаніком*. Від 1913 – в с. Голови під Чорногорою (нині Верхо-

вин. р-ну Івано-Фр. обл.). За 30 р. пед. роботи прац. у 17 селах на Гуцульщині; влада тричі заарешт. Л. за націоналіст. погляди. 1939 Л. заарешт. органи НКВС, перебував у львів. тюрмі. Наприкінці 2-ї світ. війни емігр. до Австрії (м. Відень), у пересел. таборах виголосив бл. 1700 доповідей, майже 170 із них видав, вишколював молодь, сприяв орг-ції СУМ. Згодом – у Зх. Німеччині. Діяльний у т-ві “Гуцульщина”. Автор книг: “На чисті води” (1955), “Верховино, світку ти наш” (1956, ч. 1; 1960, ч. 2), “Нариси з Гуцульщини” (1956), “В країні чарів і краси”, “Українське вчителство на Гуцульщині” (обидві – 1959), “Гомін гуцульської давнини” (1961), “У горах Карпатах” (1962), “Бескидом зеленим в три ряди садженим” (1962), “Опришківське гніздо” (1964), “Заворожений світ” (1965), “По той бік Чорногори” (1966), “Поділля. Спомини з молодих літ” (1968), статей, есе з історії, етнографії, фольклору та українознавства. Сценіч. твори: “У зеленому Бескиді” та “В Чорногорі (містерія святоїванської ночі)”. Автор спогадів про с. Суходіл та м-ко (нині смт) Гусятин у кн. “*Чортківська Округа*” (1974). Заповів 10 тис. нім. марок (2,5 тис. дол. США) УВАН у США на видання 10-том. зб. укр. нар. пісень за ред. З. Лиська (з умовою, що цей дар за життя має залишитись анонімним).

Б. Мельничук.

ЛОМИКІВСЬКИЙ

Петро Миколайович (24. 11. 1871, м. н. невід. – 02. 03. 1956, м. Ніцца, Франція) – російський військовик. Ген.-лейтенант (1916). Від липня 1914 – в. о. нач. штабу 8-ї армії ген. *О. Брусилова*, його найбл. помічник під час т. зв. Брусиловського прориву, головні події якого відбувалися на Тернопільщині. Від 1919 – в еміграції (Болгарія, Франція).

Вас. Ханас.

ЛОМИНІС ЦІЛОЛІСТИЙ

(*Clematis integrifolia* L.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Жовтецеві (Ranunculaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на узліссях, у чагарниках, трапл. рідко, на межі ареалу. Під

охороною в природ. заповіднику “Медобори”, ландшафт. заказнику місц. значення “*Галуцинецький*”.

Г. Синиця.

ЛОМНІЦЬКИЙ

Єремія (08. 02. 1860, Галичина – 03. 07. 1916, м. Симбірськ, нині Ульяновськ, РФ) – церковний діяч ЧСВВ. Чернеч. обіти склав 1884 в м. Доброміль (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). 1886 рукопоклад. на священника. 1886–88 – дир. школи, згодом – учитель у с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Студював богослов'я в Колегії оо. Єзуїтів у м. Краків (Польща). Служив у містах Жовква (1891, нині Львів. обл.), Львів (1892–93), Бучач (1894), Кристинопіль (1894–95, нині Червоноград Львів. обл.). 1895–98 – 1-й ігумен монастиря в с. Михайлівка (нині Борщів. р-ну); згодом – ігумен у селах Краснопуша (1900–02, нині Бережан. р-ну) та Улашківці (1903–05, нині Чортків. р-ну). 1907–15 – ректор духов. семінарії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від 1915 – на засланні в Симбірську. Автор публікацій у періодиці, зб. “Гостинець. Молитовник для католицької руської молодіжи” (Л., 1892; 8 перевидань).

І. Дуда.

ЛОМНІЦЬКИЙ

Мар'ян-Алойзи (09. 09. 1845, с. Баворів, нині Терноп. р-ну – 25. 09. 1915, м. Львів) – вчений-зоолог, палеонтолог, геолог, педагог. Почес. проф. Львів. ун-ту. Закін. г-зію у м. Львів. Студював природн. науки в ун-тах міст Краків (Польща) та Відень (1864–68, Австрія). 35 р. – проф. г-зій міст Львів і Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1878–82 – викл. зоології у Вищій рілн. школі в м-ку Дубляни (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Наук. працівник музею Дідушицьких у Львові, чл. НТШ та ін. т-в. Займався дослідженнями із зоології, палеонтології, геології; автор понад 150 наук. праць, зокрема зоол. атласу, підручників, посібників. Уклав 26 геол. карт околиць Побужжя, Розточчя та Самбір. низовини для геогр. атласу Галичини. Орг-тор і учасник наук. експедицій, зокрема в долину р. Прут. Ред. часопису “*Przyrodnik*” (“Натураліст”).

Б. Головин, В. Слюзар.

ЛОМНІЦЬКИЙ

Тадеуш (Łomnicki Tadeusz; 18. 07. 1927, м. Підгайці – 22. 02. 1992, м. Познань, Польща) – польський актор, режисер, літератор. Брат *Я.-Е. Ломницького*. Держ. і театр. відзнаки: Золотий

Хрест Заслуги (1955), Золота Маска (1970), Держ. нагорода 1 ступ. за видатну актор. гру (1978), нагорода ім. А. Зельверовіча (1992, посмерт.). Належ. до найвищ. знач. акторів Польщі 20 ст., 1998 відкрито його Зірку на Алеї Зірок (м. Лодзь, Польща). Дит. роки минули в м-ку Підгайці; 1942 закін. г-зію в м. Дембіца, виїхав до м. Краків (обидва – Польща). Прац. залізничником, вчився грі на скрипці. Під час 2-ї світ. війни – в Русі Опору (т. зв. “Шарі шеренги”), згодом – в АК. 1946–49 – актор театру в м. Катовіце. Від 1949 – актор Нар. театру й Театру сучасного в м. Варшава. 1965 – режисер. дебют. 1969–70 – проректор, 1970–82 – ректор Польс. вищих студій театральних. 1975–81 – кер. Театру на Волі, від 1981 – в Польс. театрі. 1984 – в театрі “Студія”, від 1988 – актор у різних театрах Польщі, в т. ч. “Театру Нового”, на сцені якого помер. Знявся у к/ф: “Пан Володийовський” (1968), “Потоп” (1974), “Акція під Арсеналом” (1977), “Декалог” (1988), “Модзеєвська” (1989), “Сешеле” (1990) та ін. Автор віршів, новел, есе; вид. кн. “Театральні зустрічі” (1984). Театрові на Волі присвоєно ім’я Л., відкрито мемор. таблицю (м. Варшава); дружина М. Боярська присвят. Л. кн. мемуарів “Король Лір не живе”.

С. Колодницький.

ЛОМНІЦЬКИЙ

Ян-Емільян (Łomnicki Jan Emilian; 30. 06. 1929, м. Підгайці – 19. 12. 2002, м. Варшава, Польща) – польський режисер і кіносценарист. Брат *Т. Ломницьького*. Хрест Ордена Відродж. Польщі (1975). Офіцер. 1954 закін. фільмові студії в м. Лодзь (Польща), студював право в Ягеллон. ун-ті (м. Краків, Польща). Прац. на студії докум. фільмів у Варшаві. 1989–91 – чл. Ком-ту кінематографії. За режисуру телесеріалу “Дім” отримав відзнаку “Золотий Екран” (1989). Фільми: “Мистець Никифор” (1956), “Дім старих жінок” (1957), “Олімпіада” (1983), “Вино” (1963), “Врятувати місто” (1976), “Дім” (1980, 1982), “Модзеєвська” (1989, телесеріал), “Не тільки той ліс” (1991) та ін.

С. Колодницький.

ЛОПАТІНСЬКА

Філумена Миколаївна (з дому – Кравчук; 1873, м. Чернівці – 26. 03. 1940, м. Одеса) –

опера і камерна співачка (колоратурне сопрано). Сестра *В. Петровичевої*, дружина *Л.-З.*, мати *Ф. Лопатинських*. Вокал. освіту здобула у Львів. консерваторії (1904, нині муз. акад.) 1890–98, 1907–08, 1911–12 – в театрі т-ва “Руська бесіда” (м. Львів),

1894, 1896, 1898–1909 – у Міськ. (польс.) театрі у Львові; 1909–10 – солістка нім. театру в м. Чернівці. Від 1909 проживала в містах Чортків, 1913 – Копичинці (нині Гусятин. р-ну). 1915–16 – у трупі “Тернопільські театральні вечори”. 1916–18 – у “Товаристві українських артистів” під кер. *М. Заньковецької* та *П. Саксаганського*; 1919–23 – у галиц. та буковин. трупах. 1921–24 – у м. Борщів, звідки виїхала в рад. Україну. Вокал. партії: Катерина (одном. опера *М. Аркаса*), Роксоляна (одном. опера *Д. Січинського*), Кармен (одном. опера *Ж. Бізе*) та ін. З різ. театрами виступала на Тернопільщині; на Шевченків. концертах – у Тернополі (1894, 1898, 1914, 1916), Копичинцях (1914) та ін.

П. Медведик, Л. Щербак.

ЛОПАТІНСЬКИЙ

Дем’ян (Дам’ян) Васильович (1866, м. Львів – 1951, м. см. невід.) – релігійний і громадський діяч. Батько *Ю.*, брат *Л. Лопатинських*. Почес. крилошанин митрополії УГКЦ у м. Львів. Від 1899 – катехит г-зії в м. Тернопіль. Згодом – парох Успен. церкви в м. Львів. 1910–39 – дир. вид-ва “Діло”. Від 1944 – в еміграції.

Б. Пиндус.

ЛОПАТІНСЬКИЙ

Лев Григорович (06 (18). 01. 1842, м. Долина, нині Івано-Фр. обл. – 21. 08. 1922, м. Баку, нині Азербайджан) – мовознавець, етнограф, перекладач. Закін. 1864 Львів. ун-т. Учителював у м. Львів. Наприкінці 1865 виїхав до Росії; від кін. 1880-х – на Кавказі. Від 1917 – доц. Закавказ. ун-ту (м. Тифліс, нині м. Тбілісі, Грузія), від 1919 – проф. ун-ту в м. Баку (Азербайджан). Автор словників, наук. розвідок, пере-

кладів; видав 25 тт. “Збірника матеріалів для опису місцевості й племен Кавказу”. Не раз відвідував м. Тернопіль, де його брат о. Василь служив катехитом у гімназії.

Б. Пиндус.

ЛОПАТИНСЬКИЙ

Лев-Зеновій Васильович (псевд. і крипт. – Вел. Йикснитопол, Наколесник, Л. Л. та ін.; 29. 02. 1868, м. Львів – листопад 1914, м. см. невід.) – театральний діяч, драматург, публіцист. Чоловік *Філумени*, батько *Фавста*, брат *Д. Лопатинських*. Навчався на правн. ф-ті Львів. ун-ту і в драм. школі у м. Відень (1891–92, Австрія). 1892–99 – актор і реж. театру т-ва “Руська бесіда” (м. Львів), з яким не раз виступав на Тернопільщині. Ред. г. “Руслан” (1898–1907) і “Буквина” (1911–14). 1907–11 – адвокат у містах Самбір (нині Львів. обл.), Чортків та Копичинці (нині Гусятин. р-ну). Під час I-ї світ. війни – хорунжий УСС, загинув у бою. Автор п’єс “До Бразилії” (1898), “Праця” (1901), “Спокуса” (1907) та ін.; вірш. істор. драми “Беата і Гальшка” (1899), лібрето до опер “Будка” *Д. Січинського* та “Кавалерія Рустікана”; праці “До психології актора” (1892, нім.), спогадів “Перед і за кулісами сцени” (1908), перекладів, статей.

Лит.: УЛЕ. – К., 1995. – Т. 3.

Б. Пиндус.

ЛОПАТИНСЬКИЙ

Фавст Львович (1899, м. Львів – 31. 10. 1937, м. Київ) – актор і режисер театру та кіно. Син *Ф. і Л. Лопатинських*. Навчався у г-зії в м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну). Від 1914 – в театрі т-ва “Руська бесіда” у Львові; 1915–16 – у трупі “Тернопільських театральних вечорів”; 1917–19 – у “Молодому театрі”; від 1920 – в театрі ім. Т. Шевченка (м. Київ); від 1922 – в театрі “Березиль”. 1926–33 – реж. на Одес. і Київ. кіностудіях. Вистави: “Нові ідуть” (1923, за Ю. Зозулею), “Пошилися в дурні” (1924, за *М. Кропивницьким*). Фільми: “Вася-реформатор” (разом з *О. Довженком*), “Синій пакет” (обидва – 1926), “Кармелюк” (1931), перший звук. фільм “Висота ч. 5” (1932). П’єси: “Козак Голола” і “Селькор Голола” (1926). Заарешт. 1933; загинув 1937.

Б. Пиндус, Г. Слозар.

ЛОПАТИНСЬКИЙ

Юрій Дем’янович (псевда “Калина” та ін.; 12. 04. 1906, м. Тернопіль – 16. 11. 1982, м. Манчестер, США) – політичний, військовий і громадський діяч. Син *Д. Лопатинського*. Золотий

Хрест Заслуги (1952). Чл. УВО та ОУН. Закін. г-зію у м. Львів; від 1929 студіював тут право, медицину – у Франції. 1938 – доброволець Карпат. Січі, де в ранзі поручника – комендант підстаршин. школи у м. Хуст (нині Закарп. обл.). Від 1939 – у м. Відень (Австрія); від 1940 – в м. Краків (Польща), де разом із *Р. Шухевичем* проводив військ. курси чл. ОУН. Учасник 2 Вел. збору ОУН у Кракові. Від 1941 – зв’язковий між Гол. проводом і Край. проводом ОУН у Німеччині. У квітні 1943 Л. заарешт. гестапо, до жовтня 1944 – в концтаборі Заксенхаузен. Від листопада 1944 – в УПА; за дорученням *М. Лебедя* таємно перебрався для зв’язку з підпіллям в Україну, де перебував до осені 1945. Як уповноважений Гол. військ. штабу УПА та УГВР вів (травень 1945, Закерзоння, Томашівщина) переговори з команд. АК. Від 1945 – у м. Мюнхен (Німеччина), де працював при Закордон. представництві УГВР. 1947 вів переговори з амер. властями про звільн. вояків УПА з табору інтернованих у м. Дегендорф. Чл. “Місії УПА при ЗП УГВР”, сприяв виданню ж. УПА “До зброї”, г. “Сучасна Україна”. Від 1947 – заст. кер. місії УПА за кордоном. 1949 очолив Військ. центр при ЗП УГВР, керував підготовкою вислання кур’єрів УГВР в Україну (1949–52). Від 1950 Л. – підполковник УПА. 1953 виїхав до США. Чл. ЗП УГВР, управи дослідн. об’єдн. “Пролог” (1952–82). Співпрац. із ж. “Сучасність”, “Вісті Комбатанта” та ін. Діяльний в Об’єдн. колиш. вояків-українців, Сусп. службі комбатантів, Об’єдн. колиш. вояків УПА в США та Канаді (кілька років – його голова). Від 1975 – співзасн. і чл. видавн. ком-ту “Літопис УПА” (м. Торонто, Канада).

Б. Мельничук, М. Ханас.

ЛОПУХ

Василь Степанович (02. 03. 1956, м. Заліщики) – вчений у галузі економіки. Канд. екон. н. (1990). Дійсн. чл. АН у м. Нью-Йорк (1995, США). Закін. Терноп. пед. ін-т (1981, нині ТНПУ). Соліст ансамблю пісні й танцю “Дністер” Заліщиц. БК (1970–74). Від 1981 – в Терноп. пед. ін-ті: викл., доц. каф. екон. теорії та ін. Співініціатор створення і ред. 1-го вип. часопису істор. ф-ту “*Сторінки літопису*” (1996). Досліджував проблеми ринку праці, відтвор. кваліфік. роб. сили. Автор і співавт. понад 30 наук. праць, у т. ч. підручника “Основи підприємницької діяльності” (1996). Нині проживає в США.

І. Дем’янова.

ЛОПУШАНИ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Гукалів. сільраді. До Л. приєднано х. Хомівна. Розташ. попл. витоку р. Лопушанка, за 17 км від райцентру і 15 км від найбл. залізн. ст. Зборів. Насел. 180 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1598. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква Введення в храм Пресв. Богородиці (1933, кам.). Встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини, насип. братська могила УСС. Працює клуб, б-ка.

П. Медведик.

ЛОПУШАНСЬКИЙ

(кін. 1700-х, с. Вірлів, нині Зборів. р-ну – поч. 1800-х, м. см. невід.) – іконописець. Відновив стінопис дерев. церкви св. Миколая (збуд. 1737) в с. Підгайчики, куди її перенесли бл. 1780 із с. Тустоголови (нині обидва села – Зборів. р-ну).

І. Дуда.

ЛОПУШАНСЬКИЙ

Володимир Миколайович (справж. прізви. – Гомич-Лопуш; 16. 11. 1903, м. Ходорів, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 27. 03. 1987, м. Львів) – письменник. 1918 перебував у м. Збараж, де його батько – співорг-тор встановл. укр. влади. Закін. у м. Львів г-зію, філол. ф-т. ун-ту, школу підхорунжих (1930). Ред. г. “Неділя”, співпрац. із ОУН. 1939–41 у м. Холм (нині Хелм, Польща) провадив укр. книгарню. 1952–55 – в ув’язненні за нац. погляди. Реабіліт. 1956. Автор повістей, п’єс, перекладів та ін. творів.

Б. Мельничук.

ЛОПУШНЕ

– село в Кременецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Крутнів і Раславка. До Л. приєднано хутори Гаї, Кізілів і Козорівщина. Розташ. за 35 км від райцентру. Насел. 743 особи (2001). Перша писем. згадка – 1512. 1545 – власність *Д. Вишневецького*. Є церква св. Покрови (1916, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985), насип. могила на

Дзвіниця церкви св. Покрови.

Церква св. Покрови.

місці загибелі 11 вояків УПА (1992). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. У Л. народ. вчений-бібліограф, журналіст *М. Бойко*, співак *М. Сушка*.

Ю. Ковальков, Б. Хаварівський.

ЛОПУШНЕ

– село в Лановецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Пахиня. Розташ. за 25 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Карначівка. Насел. 800 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. Пobl. Л. 1512 кн. *К. Острозький* переміг орду крим. хана Менглі-Гірея (на полі битви встановл. символ. монумент 1992). 18 ст. власники Л. – монахи ордену Кармелітів. Від 1879 діяло одноклас. нар. уч-ще. Є церква Світлого Воскресіння Христового (1850, кам.), каплиця. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

В. Комінко, Б. Мельничук.

ЛОСЄВ

Анатолій Лукич (12. 01. 1947, смт Отиня, нині Отинія Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.) – спортсмен (греко-римська боротьба). Засл. тренер України (2004). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1975, нині ТНПУ). М. сп. з греко-рим. б-би, семираз. чемпіон України, володар Кубка європ. чемпіонів (1972). Багатораз. переможець міжнар. змагань. Від 1969 – тренер Терноп. СДЮШОР.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

ЛОСЬКИЙ

Кость (Костянтин) Володимирович (28. 01 (09. 02). 1874, м. Санкт-Петербург, нині РФ – 14. 10. 1933, м. Прага, Чехія) – громадсько-політичний діяч, вчений-правознавець, публіцист, перекладач. Дійс. чл. НТШ (1928). Історію вивчав у Варшав. (Польща), право – в Петербур. ун-тах. Від весни 1917 – чл. ЦР у Києві. Від 10 (23) травня того ж р. – комісар Тимчас. уряду Росії в Буцац. повіті; від 24 травня (6 червня) – товариш (заст.) комісара Терноп. губернії. Згодом до 20 вересня (3 жовтня) 1917 – в. о. губерн. комісара. 1918–20 – посол УНР у Фінляндії, Швеції та Норвегії. Від 1921 – в УВУ (м. Прага). Автор наук. праць, статей, нарисів, перекладів творів Дж. Байрона, Г. Гейне, А. Чехова та ін. письменників; видав зб. поезій Т. Шевченка у влас. перекладі франц. мовою.

П. Гуцал, Б. Пиндус, В. Ханас.

ЛОСЯТИН

– село в Кременецькому районі. Центр сільради, який підпорядк. с. Борщівка. До Л. приєднано хутори Деркачі, Левківці та Підкамінчик. Розташ. за 27 км від райцентру. Насел. 1519 осіб

Церква Архистратига Михаїла.

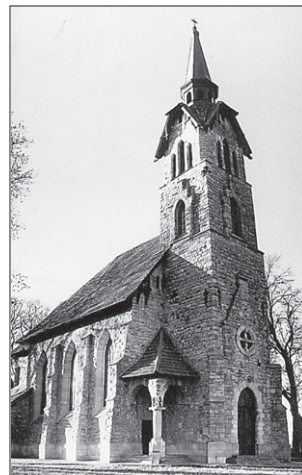
(2001). Перша писем. згадка – 1545 як власність Лосятинських. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква Архистратига Михаїла (1992, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, вет. пункт.

В. Уніят, Б. Хаварівський.

ЛОСЯЧ

– село в Борщівському районі. Центр сільради. Розташ. на березі р. Циганки, за 15 км від райцентру і 10 км від найбл. заліз. ст. Скала-Подільська. Насел. 1249 осіб (2003). Відоме

від 16 ст. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є костьол св. Антонія (1872), церква Воздвиж. Чесного Хреста (1903, мур.), каплички УГКЦ (1992) і на честь 10-річ. незалежності України (2001). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1986), Т. Шевченку

Костьол св. Антонія.

(1991); насип. символ. могила (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, філія ТОВ “Вікторія-Янке”. У Л. народ. меценат, педагог *Й. Ваврик*, працював Герой соц. праці *В. Шпикалюк*. Пobl. Л. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

М. Бігус, Г. Шишкевич.

ЛОТОВИЧ

Антін (29. 10. 1882, х. Гаї-Шляхтинецькі, нині с. Гаї-Шевченківські Терноп. р-ну – 13. 12. 1949, м. Нью-Йорк, США) – релігійний діяч. Брат *В.*, батько *Мирослава Лотовичів*. 1903 закін. г-зію в м. Тернопіль. Студіював теологію у м. Львів. 1907 рукопоклад. на священника. Служив у с. Конюхи (нині Козів. р-ну). Від 1911 – на парафіях у США (штати Пенсильванія та Нью-Йорк). Допомігав укр. емігрантам під час 2-ї світ. війни. Голова Союзу українців-католиків “Провидіння” у Нью-Йорку; діяльний в ін. укр. орг-ціях.

Х. Весна, Б. Волинський.

ЛОТОВИЧ

Володимир (13. 09. 1880, х. Гаї-Шляхтинецькі, нині Гаї-Шевченківські Терноп. р-ну – 23. 04. 1955, м. Джерсі-Сіті, шт. Нью-Джерсі, США) – релігійний, громадський і культурно-освітній діяч. Брат *А. Лотовича*. 1900 закін. г-зію у м. Тернопіль. Студіював теологію у м. Львів. Рукопоклад. на священника 1910. Виїхав до США. Служив на парафіях у штатах Пенсильванія, Нью-Йорк та Нью-Джерсі. Засновник укр. шкіл та культ.-освіт. орг-цій. Допомігав укр. емігрантам після 2-ї світ. війни. Прац. у Союзі українців-католиків “Провидіння” (м. Нью-Йорк),

співорг-тор Об'єдн. укр. орг-цій в Америці (1922), дієцезальний радник і декан м. Нью-Йорк.

І. Гаврильцьо, Б. Головин.

ЛОТОВИЧ

Матвій Михайлович (22. 08. 1903, х. Гаї Ходорівські, нині належ. до с. Байківці Терноп. р-ну – 09. 09. 1953, м. Тайшет, Иркут. обл., нині РФ) – лікар, громадсько-політичний діяч. Чл. УЛТ (1933). Канд. мед. н. (1948). 1924 закін. г-зію в м. Тернопіль. Студіював медицину у Варшав. (Польща) та Львів. (закін. 1932) ун-тах. Працював у шпиталі в с. Новий Милятин (нині Бус. р-ну Львів. обл.). 1939–40 – зав. відділу охорони здоров'я в м. Кам'янка-Струмилова (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.). 1940–48 – у Львів. мед. ін-ті (нині нац. мед. ун-т): ст. лаборант, асист. каф. шпитал. терапії, зав. терапевт. відділу (1945–48). 1944 співорг-тор мед. служби УПА, гол. лікар її проводу, лікував родину *Р. Шухевича* та духовенство підпіл. УГКЦ. 1948 Л. заарешт. органи МДБ; засудж. на 25 р.; ув'язнення відбував у Тайшетлагу. 1991 реабілітований.

Є. Гасай, Д. Чубата.

ЛОТОВИЧ

Мирослав Антонович (у США – Антоні М. Ловелл; 22. 07. 1908, с. Конюхи, нині Козів. р-ну – 24. 07. 1978, м. Атланта, США) – вчений-статистик, організатор охорони здоров'я. Син *А. Лотовича*. Від 1912 – в США. Студіював в ун-тах міст Альфред (1932), Рочестер (1932–34), Массачусет. ін-ті технології. 1935–36 – асист.-статистик Америк. служби нар. здоров'я в Асоц. туберкульозу і здоров'я у м. Нью-Йорк; 1937–39 – статистик Ради здоров'я в м. Філадельфія, водночас дорадник відділу здоров'я і співробітник Асоц. туберкульоз. клініки та Ін-ту ім. Генрі Фіпса (1937–39). Згодом – знову асист.-статистик Асоц. туберкульозу і здоров'я в Нью-Йорку. 1953–62 – гол. статистик, потім – зав. відділу статистики й аналізу програм при Центрі контролю недуг у м. Атланта (шт. Джорджія). Автор понад 50 наук. праць.

Б. Мельничук.

ЛОТОВИЧ

Антін Львович (псевд. і крипт. – А. Вільшенко, Я. Ярославенко, Логан, Тото-Долото, А. Бей, А., Бей А. та ін.; 13. 01. 1881, с. Вільховець, нині Березан. р-ну – 28. 05. 1949, м. Львів) – письменник, журналіст, видавець, педагог, громадський діяч. Син *Л.*, брат *В.* та *М. Лотоцьких*.

Чл. СПУ (1946).

Закін. г-зію в м. Березжани, філософ. ф-т Львів. ун-ту. Від 1911 вчителював у г-зії в м. Рогатин (нині Івано-Фран. обл.); співзасн. т-ва “Молода Січ” (1912). Від серпня 1914 – доброволець *Легіону УСС*; учасник підготовки видань Пресової квартири УСС: ред. часописів “Вісник “Пресової квартири УСС”, “Самопал”, “Червона калина”; автор слів Гімну Коша (1916, муз. *А. Баландюка*). Співпрац. із ж. “Світ дитини” (від 1919, м. Львів). 1922 повернувся до Рогатина, де 1923 із *М. Угрином-Безгришним* засн. вид-ва “Журавлі” та “Сині дзвіночки”, вид. ж. “Рогатинець”. Після 2-ї світ. війни – у Львові. Автор літ. обробок нар. казок, легенд, істор. переказів, оповідань і повістей для дітей та юнацтва, зокрема “Цвіти з поля” (1907), “Наїзд обрів” (1923), “Казка про Шевчика” (1924), “Кужіль і меч”, “Лицар Добриня” (обидві – 1927), “Перша проща” (1933), “Мандрівки Мишки-гризички” (обидві – 1934), “Князя Галиця” (1936), “Князя слава” (1942, перевид. 1991 у Львові) та ін.; п'єси “Коник-стрибунець” (1922), сценіч. картин “В ніч на святого Миколая” (1931), “Іван і Ганнуся” (1932); поеми “Золоті ворота” (1937); кн. “Історія України для дітей” (1934), циклу оповідань із вітчизн. історії 10–14 ст. “Було колись на Україні” (кн. 1–5, 1934–37); розвідки “Тарас Шевченко в німецьких перекладах” (1914); підручника “Коротка граматики української літературної мови” (1936, 1938; співавт.), перекладів, наук.-популяр. та літ.-крит. статей. У Тернополі 1991 перевид. (з вид. 1936) оповідання “Роксоляна”, 1992 – зб. “Козак Байда” (з вид. 1936) і “Чому червоних маків так багато?” (з вид. 1923); оповідання, легенди та вірші Л. увійшли до зб. “Три казки” (6-ка г. “Селянська доля”, Т., 1992), читанок “Рости на щастя Українці-мами” (1991) і “Я дитина українська” (1993, уклали *Б. Мельничук, Б. Проник*), “Буде нами втішатися Україна-мама” (2000, уклад *Б. Мельничук*), антології духов. поезії “*Богославень*” (1994, усі – Т.).

Лит.: Вони прославили наш край: Бібліографічний посібник. – Т., 2002.

Б. Мельничук.

ЛОТОЦЬКИЙ

Володимир Євстахійович (20. 10. 1944, с. Цебрів Зборів. р-ну) – скрипаль-віртуоз, читець ху-

дожного слова. Закін. Терноп. СШ № 3, Львів. муз. уч-ще (1968). Викладав гру на скрипці в муз. школі м. Бібрка Перемишлян. р-ну Львів обл. 1971–91 – соліст оркестру Терноп. муз.-драм. театру (нині ака-

дем. театр); виконував тв. *А. Кос-Анатольського, М. Лисенка, Д. Січинського, К. Стеценка, П. Чайковського* та ін. Учасник у м. Тернопіль літ.-мист. вечорів пам'яті *В. Барвінського, М. Бенцяля, О. Вітошинського, В. Гжицького, С. Крушельницької, Леся Курбаса, М. Шашкевича, Т. Шевченка, І. Франка* та ін. Від 1991 – артист симфон. оркестру Судец. філармонії у м. Валбжих (Польща), з яким гастролював у Німеччині та Франції. Актор-гуморист, майстер пародії, імітатор мови і характерів акторів, художників, письменників та ін. Учасник багатьох концертів.

М. Маслій, П. Медведик.

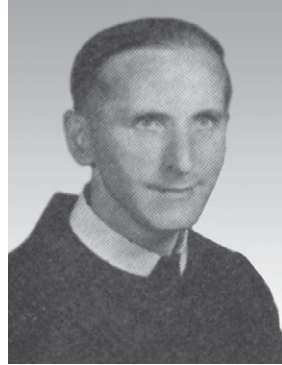
ЛОТОЦЬКИЙ

Володимир Львович (15. 03. 1883, м. Бережани (за ін. дан. – 1883, с. Щепанів, нині Козів. р-ну) – 17. 03. 1958, м. Філадельфія, США) – журналіст, редактор, громадський діяч. Син *Л. Лотоцького*, брат *А. та М. Лотоцьких*. Навчався в г-зії у м. Бережани, де – чл. тасм. гімназ. гуртка “Молода Україна”. Прац. у редакції г. “Діло” (м. Львів). Від 1914 – в США. Відтоді до 1926 – ред. г. “Свобода” (м. Джерсі-Сіті). 1927–43 – ред. г. “Америка” (м. Філадельфія), 1943–46 – ред. г. “Народна воля” (м. Скрантон). Чл. створеного на 1-у укр. сеймі (1915) Заг. укр. ком-ту та ексективи Федерації українців в Америці, секр. Укр. нар. ком-ту (1918) та Ліги чотирьох народів (1919). Діяльний в Укр. нар. союзі, ред. його укр. та англ. мов. видань.

Х. Весна, Б. Волинський.

ЛОТОЦЬКИЙ

Інноцентій-Ларій (1915, с. Старі Петликивці, нині Бучац. р-ну) – релігійний діяч, меценат. Єпископ ЧСВВ (1981), д-р теології. Закін. г-зію оо. Василіян у м. Бучач (1932). Після новіція-

ту в с. Крехів (1932, нині Жовків. р-ну Львів. обл.) склав там (1934) чернечі обіти і виїхав на гуманіст. студії до с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Студіював у містах Добромилі (нині Старосамбір. р-ну) – риторику (1936–37), Крестинопіль

(нині м. Червоноград Львів. обл.) – філософію (1937–39). Згодом до 1941 – в м. Оломоуц (нині Чехія); тут 1940 отримав свячення. Вивчав теологію у Віден. (Австрія) ун-ті, де склав докторат. До 1946 – душпастир українців у Бельгії, звідки емігрував до США, де до 1951 – магістр новіціату та ігумен у м. Давсон (шт. Пенсильванія); 1951–53 – протоігумен у шт. Нью-Йорк, до 1958 – парох церкви св. Юра, згодом – магістр новіціату в м. Гленков. Від 1960 – в м. Чикаго: ігумен монастиря, парох церкви св. Миколая. 1962–81 – ігумен і парох церкви Непороч. Зачагтя у м. Гемтремк. Проповідник, місіонер, орг-тор реліг. т-в, учитель і катехит парохіал. шкіл; давав реколекції для новиків і священників, сестер Службениць і сестер Василянок у США й Канаді. Учитель і катехит у парохіал. школах у Нью-Йорку, Чикаго й Гемтремку. 1951–60 за дорученням із Риму провів реорг-цію об'єднання сестер Василянок; предсідник Ген. капітули сестер Василянок. Жертводавець на реліг. та нац. потреби, зокрема на видання кн. “*Бучач і Бучаччина*” (1972). Від 1981 – єпископ Чикаг. єпархії Св. Миколая для українців у США. 1991 побував в Україні. Автор зб. проповідей та повчань “*Скеля спасіння мого*” (Л., 2000), “*Хвайна Господа*” (Л., 2002).

У. Хаварівський.

ЛОТОЦЬКИЙ

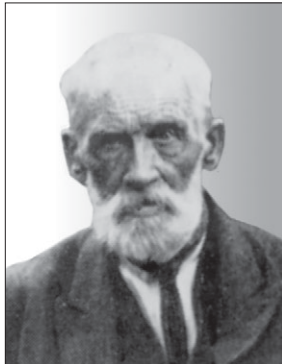
Казімеж (Łotocki Kazimierz; 05. 03. 1882, с. Шумляни Малі, нині с. Шумляни Бережан. р-ну – 14. 04. 1942, м. Львів) – польський живописець, графік, педагог. 1906 закін. учит. семінарію в м. Самбір (нині Львів. обл.). Студіював малярство у м. Старий Санч (1901, Лемківщина, нині Польща), Вільній АМ (1912–22) у м. Львів, згодом – у м. Краків (Польща), графіку – на курсах у Львові (1930-і). Вчителював у м. Новий Санч (1901–11, нині Нови-

Сонч, Польща), викл. у чол. вчит. семінарії у Львові (1911–39), на Вищих вчит. курсах (1923–25). Водночас 1921–38 працював на вакацій. вчит. курсах на Львівщині й Тернопільщині, зокрема у містах Заліщики й Тербовля. Співзасн. Спілки мистців-графіків у Львові, учасник усіх її виставок. Праці експонував у містах Новий Санч (1909), Краків (1911), Львів (1912–39). Індивід. виставки – Львів (1924) і Познань (1937, Польща). Тематика живопис. (олія) і граф. (рисунок, акватинта, м'який лак, суха голка, лінорит) тв. – сільс. красвиди та міські пейзажі з мотивами стар. арх-ри.

І. Дуда.

ЛОТОЦЬКИЙ

Лев Антонович (псевд. – Лео Буш; 01. 01. 1850, с. Тростянець, нині Бережан. р-ну – 21. 10.

1926, там само) – поет, прозаїк-новеліст, драматург. Батько А., В. і М. Лотоцьких. Закін. г-зю у м. Бережани. Від 1873 вчителював у с. Вільхівець (нині с. Вільховець Бережан. р-ну), 1880, 1890–93 – у с. Ценів (нині Козів. р-ну), 1888–90, 1893–1904, від 1924 – у родин.

селі. Протягом тривал. часу – в м. Львів, де займався літ. діяльністю. Тв. друкував у львів. часописах “Діло”, “Неділя” та ін., “Літературно-науковому вістнику”; вони опубл. у зб. “Для всіх”, антології “На вічну пам’ять Тарасові Шевченкові” (1910), альманахах. Автор зб. оповідань “Горицвіт” (1911), поеми “Смерть Довбуша” (1921), комедій “Заверуха”, “Два будинки – й одна хвіртка” (обидві – 1904), “Людські язика” (1923), “Закуричені тітки” (1926), віршів, оповідань і бувальщин, статей.

Б. Головин, П. Медведик, Б. Пиндус.

ЛОТОЦЬКИЙ

Михайло Львович (1885, с. Ценів, нині Козів. р-ну – р. і м. см. невід.) – журналіст. Син Л. Лотоцького, брат А. і В. Лотоцьких. Навчався у г-зії в м. Бережани, де чл. таєм. гуртка “Молода Україна”. 1909–39 прац. у ред. львів. г. “Діло”. Після 2-ї світ. війни емігр. до США, де до 1974 проживав у м. Філадельфія. Подальша доля невідома.

Я. Мазурак, **В. Хома**.

ЛЮШНІВ

– село у Тербовлянському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Гнізна, за 7 км від райцентру і 6 км від найбл. залізн. ст. Микулинці–Струсів. Насел. 1436 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1441. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Ще до 2-ї світ. війни Л. мав освітлення:

Вид на село.

електр. струм виробляв пром. млин. Є костюль (1873, кам.), церкви Різдва Пречистої Діви Марії (1888, кам.), Пресв. Богородиці (реставр. 1992, кам.), каплиця Матері Божої Неустанної Помочі (1996), “фігура” св. Яна (1890), 2 “фігури” Матері Божої з ангелами (1992), “фігура” Ісуса Христа (1999). Є залишки замку Дульських (17 ст.). Спорудж. пам’ятники Т. Шевченку (1914 та 1961), воїнам, загиблим у 1-й світ. війні (1921), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975), 1000-літтю хрещення Руси-України, встановл. пам’ят. знак на честь скасування панщини, насип. символ. могила УСС. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, амбулаторія сімей. медицини, дошкіл. заклад “Ромашка”, база відпочинку “Червона калина”, ТОВ “Лошнівське”, 4 торг. заклади. Дієв *Лемків. нар. самодіял. хор.* У Л. народ. депутат ВР УРСР І. Весельська, реліг. діяч П. Козак, художник та інженер М. Мушинський, громад.-реліг. діяч Є. Цурковський, науковець С. Панцьо; працювали Герої соц. праці М. Гутей, С. Кошель, Й. Ша-

Будинок культури.

варський. Є пам'ятка природи “Дівоча гора”. Пobl. Л. виявлено городище археол. культури Ноа.

**М. Бігус, С. Гринівський,
Г. Кушнерик, М. Смаліга.**

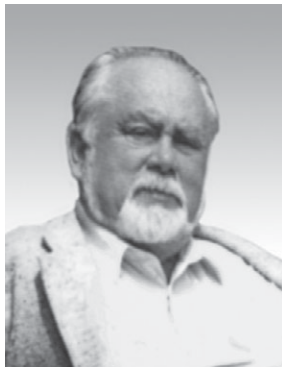
ЛОШНІВСЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Лошнів Тербовлян. р-ну, в кв. 25, вид. 18 Тербовлян. лісництва в межах ліс. урочища “Дача “Тербовлянська”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 8 від 30. 01. 2003. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 4,2 га. Під охороною – букове насадження 1 бонітету віком 65 р., цінне у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Леньків.

ЛУБКІВСЬКИЙ

Роман Мар'янович (10. 08. 1941, с. Острівець Тербовлян. р-ну) – поет, перекладач, науковець, громадський діяч, дипломат.

Нар. депутат України (1990–94). Нац. премія України ім. Т. Шевченка (1992). Орден “За заслуги” 3 ступ. (1998). Ювілейна медаль ВР України (2002). Чл. НСПУ (1966). Засл. діяч культури Республіки Польща (1977).

Респ. премія ім. П. Тичини “Чуття єдиної родини” (1979), літ. премії ім. В. Незвала Чес. літ. фонду (1984), премія ім. П. Гвездослава Мін-ва культури Словац. Республіки (1988). Закін. СШ у м. Тербовля, філол. ф-т Львів. ун-ту (1963, нині нац. ун-т). Ред. львів. кн.-журн. вид-ва (нині “Каменяр”), заст. гол. ред. ж. “Жовтень” (нині “Дзвін”, м. Львів), 1980–92 – голова Львів. обл. орг-ції СПУ. Від 1992 – Надзвич. і Повноваж. Посол України в Чес. і Словац. Республіці, 1993–95 – у Чес. Республіці. 1997–2001 – нач. упр. культури Львів. ОДА. 1996–2000 – голова львів. обл. орг-ції т-ва “Просвіта” ім. Т. Шевченка, згодом – його почес. голова. Від 1995 – проф. ф-ту міжнар. відносин та диплом. служби Львів. нац. ун-ту. Автор зб. поезій “Зачудовані олені” (1965), “Громове дерево” (1967), “Рамена” (1969), “Смолоскипи” (1975), “Звіздар” (1977), “Карбівня” (1987), “Серпневе яблуко”

(1989), “Погляд вічності” (1990), “Балканський Христос”, “Камінне жниво” (обидві – 2001), “Квітень у серпні” (поезії поза збірками), “Зелене серце”, “Сто і одна строфа” (всі – 2003), публіцист. кн. “Многосвіточ” (1978), Високі райдуги” (1979), монографій “Богорівний, бо правдомовний: Слово про Шевченка” (1997), “Сповідь. Молитва. Присяга: Літературний портрет Д. Павличка” (2004), антологій перекладів поезій “Слов'янське небо” (1972), “Слов'янська ліра” (1983) та ін. Співупоряд. зб. “Вінок Маркіянові Шашкевичу” (1987), “Весни розспіваної князь. Слово про Антонича” (1989). Упоряд. та наук. ред. кн. М. Богдановича “Страгим-лебідь” (2002), кн. статей С. Гординського “На переломі епох” (2004), літ.-мист. зб. “Посвята” (2003) та “Шевченкова дорога і Білорусь” (2004). Переклав тв. О. Блока, І. Вазова, Я. Івашкевича, Янки Купали, Десанки Максимович та ін. Тв. Л. перекладені багатьма мовами, окремою зб. вийшли в Білорусії, Польщі, Словаччині, РФ.

Літ.: Зозуляк Є., Ониськів М. Поет, що несе зорю // Вільне життя. – 2001. – 4 серп.; Різник Л. Одержимий культурою // Літературна Україна. – 2001. – 16 серп.

Б. Новосядлий, М. Ониськів.

ЛУБ'ЯНСЬКА ДУБІНА

– вікові дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу х. Коршенки, нині належ. до с. Новий Роговець Збараз. р-ну в кв. 80, вид. 6 Збараз. лісництва Терноп. держлісгоспу в межах ліс. урочища “Луб'янки”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 2 га. Під охороною – дуб.-граб.-ясен.-клен. насадження 1 бонітету віком 100 р., що мають госп., наук. та естет. цінність.

І. Леньків.

“ЛУГ”

– українське фізкультурно-спортивне (руханково-спортивне) товариство. Створ. 25 березня 1925 на Львівщині з ініціативи Р. Дашкевича (1925–39 – голова т-ва) для нац.-патріот. виховання укр. молоді та підготовки її до б-би за незалежність України. Виникло після того, як польс. влада 1924 заборонила спорт.-протиопожеж. орг-цію “Січ”. Орг. структура “Л.” – 3 ступ.: центр. відділ у Львові, повіт. “Л.” і місц. осередки т-ва. Орг-ції “Л.” – напіввійськові, забезпечували актив. участь чл. т-ва у військ. підготовці (польові заняття, стрільби тощо), керували розвитком спорту серед укр. молоді.

1920–30-і “Л.” – наймасов. молодіж. орг-ція Зх. України, осн. орг-тор спорт. і культур. життя укр. молоді в Галичині, зокрема спорт. свят, вистав, концертів, фестин, просвіт. заходів. 1939 діяли 805 місц. осередків “Л.” (бл. 50 тис. чл.). 1935–39 виходив часопис “Вісті з Лугу” (ред. Р. Дашкевич, О. Федорчак, *А. Курдидик*). 1939 рад. влада у Зх. Україні заборонила діяльність “Л.”. На Тернопільщині повіт. осередки “Л.” діяли в галиц. ч. краю, зокрема 1930 – у Бережан., Буцац., Збараз., Зборів., Підгаєц., Терноп., Чортків. повітах. Найактивніші кер.: *В. Бабій, І. Брикович, М. Кольба, М. Малицький, Ю. Мамчак, М. Мисюк, О. Яворський.*

Лім.: Трофим як Б. Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. XIX ст. – перша пол. XX ст.). – Т. 2001.

Л. Щербак.

ЛУГОВА

Лариса Ярославівна (22. 01. 1942, м. Тернопіль) – художниця. Від 1943 – в Бельгії; від

1950 – в Канаді. Мист. освіту здобула в Худож. школі у м. Монреаль (1965), Меріленд. ін-ті, де вивчала різьбу та гравірування (закін. 1967). 1975–79 працювала в Єгипті, Марокко, Ємені, Шрі Ланці, Пд. Кореї, США (м. Нью-Йорк). Твори в олій й акриліку.

Персон. виставки: Вашингтон. ун-т, Мист. школа Коркоран (обидві – 1970), І. Ф. А. Галерія, м. Вашингтон (1976), Волтер Галерія, м. Нью-Йорк (1981, США) та ін. Учасниця груп. виставок у містах Вашингтон (1969), Річмонд (1973), Нью-Йорк (1981, усі – США), Монреаль (1972, 1974) та Вінніпег (1974), Торонто (1982; всі три – Канада), Світ. виставки укр. мистців у м. Торонто (1982, Канада), де представила роботу “Композиція” (акрилік), та ін. Відзначена престиж. нагородами, в т. ч. меморіал. Кеннет Стаббс (1968), 1-ю премією на річній виставці Вашингтон. ун-ту (1969). Авторка докум. фільмів, телепрограм.

Б. Мельничук.

ЛУГОВА

Оксана Іванівна (01. 01. 1944, смт Товсте Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі медицини. Канд.

мед. н. (1983), проф. (1995). Закін. Терноп. мед. ін-т (1966, нині ТДМУ). Прац. педіатром рай. лікарні в м. Залішки. 1995–99 – проф. каф. дит. хвороб Терноп. мед. ін-ту. Дослідж. хвороби нирок у дітей. Автор і співавт. понад 70 наук. праць і навч. посібників.

І. Сміян.

ЛУГОВИЙ

Антін Пантелеймонович (10. 06. 1899, с. Вільхівчик, нині Гусятин. р-ну – 18. 11. 1976, м. Вінніпег, Канада) – релігійний діяч, священник УГКЦ. Від 1900 – в Канаді (пров. Манітоба). Закін. Малу семінарію в м. Сифтон, студіював у Колегії в м. Ст. Боніфас та у Вел. духов. семінарії в м. Монреаль. 1925 *Н. Будка* рукопеклав Л. на священника. Служив у храмах пров. Манітоба, від 1967 – в м. Портедж ля Прері, згодом – парох церкви у м. Вінніпег. 1929–44 – секр. архієпископа В. Ладика. Автор підручників, молитовників, переказів бібл. історій, перекладів “Апостола”, двомов. молитовника для українців-воєнків Канад. армії в 2-й світ. війні. Підтримував Орден Лицарів Колумба; ім’ям Л. названий один із його відділів у Вінніпезі.

Б. Мельничук.

ЛУГОВИЙ

Артем Максимович (02. 11. 1909, м. Тернопіль – 29. 06. 1941, там само) – громадський і спортивний діяч. Закін. г-зю у м. Тернопіль (1929). 1930–36 студіював право в ун-ті м. Краків (Польща). 1929, 1930, 1933 заарешт. за підозрою у приналеж. до ОУН. 1930-і – інструктор з гімнастики т-ва “Сокіл”, чл. Старшини цього т-ва (1934–39, Тернопіль), орг-тор сокіл. осередків у Терноп. пов., зокрема селах Висипівці (нині Зборів. р-ну), Настасів, Стегниківці (нині Терноп. р-ну); спів-орг-тор край. спорт. змагань (1938, Тернопіль, Львів). Чл. театр. секції т-ва “Молода громада” (1927–39, м. Тернопіль), де заснував оркестр. Автор віршів-пісень про життя сокіл. загалу. 1936–39 – пом. адвоката у канцелярії *С. Бриковича* в Тернополі. Від 1939 – рахівник-касир МТС у с. Плотича (нині Терноп. р-ну).

6 травня 1941 Л. заарешт. органи НКВС; розстріляний у терноп. тюрмі. Реабіліт. 1993.

Б. Трофим'як, о. М. Шаварин.

ЛУЖЕЦЬКИЙ

Євген (псевдо “Шувар”; 18. 06. 1918, с. Могильниця, нині с. Стара Могильниця, Нова Могильниця Тереховлян. р-ну – 11. 06. 1947, Карпати, м. похов. невід.) – діяч ОУН і УПА, лікар. Закін. г-зію в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). До вересня 1939 у м. Львів студіював теологію та ветеринарію; голова осередку Об'єднання праці укр. студентства. Як соліст і диригент хору “Ватра” – учасник патріот. вистав, концертів, семінарів. Від осені 1943 – в УПА, де пройшов вишкіл із мед. служби в умовах партизан. б-би. Від весни 1944 – викладач сан. курсів для рай. працівників УЧХ на Мостищині (нині Львів. обл.); створив підпіл. мережу осередків УЧХ у р-ні м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща), розробив і видрукував спец. навч. посібник “Санітарний конспект”. Добирив кваліфік. мед. персонал, забезпечував його медикаментами та інструментарієм, транспортом і продуктами, обладнанням для підзем. шпиталів і сан. пунктів у бункерах. У серед. 1947 Л. із “Залізною сотнею” потрапив у т. зв. “трикутник смерті”, утвор. під час акції “Вісла”; загинув на г. Хрещатій, пробираючись на Захід кризь ворожий заслін.

Г. Кушнерик.

ЛУЖЕЦЬКИЙ

Іван Михайлович (30. 10. 1921, с. Вербів, нині Бережан. р-ну – 22. 04. 1998, с-ще Маквіллер, поблиш. м. Мец, Франція) – церковний і громадський діяч, літератор, меценат. Закін. учит. курси в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), вчителював у селах Куропатники (нині Бережан. р-ну) та Конюхи (нині Козів. р-ну). За участь у патріот. формуваннях Л. заарешт., ув'язн. у тюрмі м. Бережани. Під час 2-ї світ. війни навчався у Львів. духов. семінарії, студіював теологію в Австрії (м. Інсбрук) та Італії. 1951 рукопоклад. на священника. Служив у м. Мец. Від 1970 – радник кардинала *Й. Сліпого*. Автор книг “Отче наш: Роздуми над Гос-

подньою молитвою” (1975, Париж), “Ісус з Назарету. Міт чи Спаситель?” (1981, Мец–Страсбург–Мюнхен), “Життя Марії – Матері Ісуса” (1989), “Дорогою Життя” (1990, обидві – Рим). Жертводавець на потреби Львів. духов. семінарії, буд-во монастиря у с. Зарваниця (Тереховлян. р-ну), спорудж. пам'ятника на честь 550-ліття 1-ї писем. згадки про с. Вербів. У с-щі Маквіллер, де похов. Л., створ. “Українську оселю”, яку відвідують українці зі всього світу. Матеріали про Л. зберіг. у музеях Вербова, Бережан, Тернополя, музеї-садиби *Й. Сліпого* в с. Заздрість (Тереховлян. р-ну), ДАТО.

Я. Павлів, В. Ханас.

ЛУЖИЦЬКА КУЛЬТУРА

– одна з культур поховальних урн на території Тернопільщини. Почала формуватись у кінці бронз. доби – на поч. ранньозаліз. часу (14–13 ст. до Р. Х.) і проіснувала до 4–3 ст. до Р. Х. Пошир. від Серед. Чехії і Моравії на півдні до Балт. моря на півночі, від р. Ельба на заході до Білорусії та України на сході. На Тернопільщині ці пам'ятки виявлені поблиш. смт Залізці Зборів. (скарб), сіл Біла Терноп. (2 похов.) та Гончарівка Монастирис. (поселення) р-нів. Відома за неукріпленими поселеннями і городищами, могильниками і скарбами бронз. речей та прикрас. Племена Л. к. займались орним землеробством і приселищ. скотарством. За гіпотезою польс. археолога *Ю. Костжевського*, носії Л. к. – праслов'яни; сучас. вчені пов'язують її зі слов'ян., фракій. і герман. етносами. Осн. обряд поховання – трупоспалення зі зсипанням попелу в урну з накривкою. Трапляються могильники з трупопокладенням із тип. лужиц. посудом: черпаками на високій ніжці з орнаментом скісних або горизонт. канелюр; метал. знахідки: кельти з рівними втулкою і стінками, гривні зі закрученими в петельку кінцями, косоюлобчасті браслети тощо.

М. Ягодницька.

ЛУЖНИЦЬКИЙ

Григорій Леонідович (Григор; псевд. – Л. Нигрицький, Меріам, Б. Поляннич, Ордівський та ін.; 1903, с. Сороцьке, нині Тереховлян. р-ну; за ін. даними – м. Львів – р. і м. см. невід.) – письменник, театрознавець, історик культури, журналіст. Син *Л. Лужицького*. Д-р філології (1926). Дійс. чл. НТШ (1925). Студіював слов'ян. філологію в ун-тах міст Львів, Краків (Польща), Прага (Чехія), Відень (Австрія). В ун-ті м. Грац (Австрія) – асист., від 1946 – доц. До 1939 – літ. ред. вид-ва “Українська преса”, співпрац. г. “Новий

час” (м. Львів). Чл. літ. об’єдн. укр. катол. письменників “Логос” (1922). 1940-і – голова Спільки письменників та Літ.-мист. клубу (1941) у Львові. Після 2-ї світ. війни – в Німеччині, згодом – у США. Від 1950 – в редакції, згодом – співред. г. “Америка”, від

1959 – проф. історії укр. літ-ри Пенсильван. ун-ту в м. Філадельфія; 1960-і – орг-тор і викл. тут у Нар. ун-ті для СУМівців. Автор наук. праць, п’єс “Жабуриння”, “Подружжя в двох мешканнях” (обидві – 1932), “Ой Морозе, Морозенку” (1933, прем’єра – у Тернополі), “Посолю до Бога” (1934), “Дума про Нечая” (1936), “Великий льох” (1942) та ін.; інсценізацій “Мотря” (за *Б. Лепким*), “Січовий суд” (за *М. Чайковським*) та ін. Започатк. в укр. літ-рі жанр кримінал. повісті: “Кімната з одним входом” (1931), “Гальо, гальо, напад на банк” (1935) та ін. Автор повістей “Товариші усміху” (1929, 1952), “Стріл уночі” (1933), “Генерал W” (1951), “Сім золотих чаш” (1969) та ін., кн. нарисів “Чорний сніг” (1928), статей на істор. та культурол. теми, театр. рецензій; чл. ред. колегії 2 т. зб. “*Шляхами Золотого Поділля*” (1970). У рукопис. залиш. “Історія українського театру” (бл. 500 стор., окремі підрозділи опубл. у “Записках НТШ” та ін.).

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

ЛУЖНИЦЬКИЙ

Леонід Миколайович (25. 04. 1869, с. Со роцьке, нині Тереховлян. р-ну – 16. 10. 1951, Німеччина) – релігійний діяч, педагог, публіцист. Батько *Г. Лушницького*. Проф.; почес. крилошанин Львів. митрополитчої капітули. Закін. г-зію у м. Тернопіль (1887). Студіював теологію в ун-тах міст Львів та Відень (Австрія). 1893 рукопоклад. на священника. Катехит нар. школи в Тернополі; від 1904 – у Львові; викл. акад. г-зії, від 1921 – духов. семінарії, від 1929 – богослов. акад. Засн. Богослов. наук. т-ва, від 1930 – голова його істор.-правн. секції. Чл. культур. і реліг. орг-цій, голова “Товариства катехитів”. 1944 емігр. до Австрії, згодом у Німеччину. Автор кн. “Нарис історії церкви в оповіданнях” (1898), “Малий катехизм на основі церковного року” (1921), “Догматика Католицької Церкви” (1924),

“Християнсько-католицька етика” (1927, 1948), “Дозвольте дітям прийти до мене” (1–2 тт., кілька перевидань) та ін., статей у часописах “Нива”, “Мета”, кварталнику “Богословіє” та ін. Підготував до друку кн. “Історія Католицької Церкви”.

Б. Волинський, Б. Головин, Б. Пиндус.

ЛУКА

– село в Монастириському районі. Підпорядк. Устя-Зелен. сільраді. Розташ. за 17 км від райцентру. Насел. 406 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1417. Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква Перенесення Мошей св. о. Миколая (1927, дерев.). Спорудж. пам’ятники *І. Франку* (1958), *Т. Шевченку* (1961), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1992). Працюють клуб, б-ка.

О. Товстенюк, В. Ханас.

ЛУКА З ТЕРНОПОЛЯ

(рр. і м. н. та см. невід.) – український перекладач 2 пол. 16 століття. 1569 в м. Тернопіль переклав староукр. мовою 16 книг Старого Завіту, серед яких – П’ятикнижжя Мойсея, книги Ісуса Навина, книги Судей та ін. В останній кн. Ісуса Сирахова нема закінчення рукопису. У перекладі, який написаний чистим кириличним письмом, є книги, що не увійшли у видання д-ра *Ф. Скорини*, зокрема у “Біблію руську”. У кінці П’ятикнижжя рукопису є приписка – “Божею допомогою повельїємь же и пильністю худаго челоуька на имя Луки въ неславнемъ градъ Тернополь, Льта 1596”. Рукопис зберігався у б-ці Варшав. ун-ту (Польща). Його характеризували у наук. працях *Я. Головацький*, *І. Лелевель*, *Г. Ступницький*, *І. Франко*.

О. Гаврилюк.

ЛУКАВИЙ

Євген Теодозійович (17. 04. 1961, с. Яблунів Гусятин. р-ну) – пожежник. Знак МВС “Кращому працівникові пожежної охорони” (1999), Почес. відзнака Мін-ва надзвич. ситуацій України (2003), Знак за відвагу в надзвич. ситуації 2 ступ. (2004). Закін. Львів. пожежно-тех. уч-ще (1982), Вищу інж.-пожежну школу (1991, м. Москва, нині РФ), магі-

стратуру ТДТУ (2001). Від 1979 працює в пожеж. органах, від грудня 2003 – нач. упр. Мін-ва надзвич. ситуацій України в Терноп. області.

І. Дем'янова.

ЛУКАНЬ

Роман-Степан (17. 09. 1907, с. Старуня, нині Богородчан. р-ну Івано-Фр. обл. – 23. 11. 1943, м. см. невід.) – релігійний діяч, історик, бібліограф, краєзнавець, журналіст. Навчався в г-зії у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) та Львів. ун-ті. На поч. 1930-х склав монаші обіти ЧСВВ. Служив у монастирі оо. Василян у м. Бучач, згодом – у монастирях м. Добромиль (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) та с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Працював у Центр. василян. архіві у Львові, редакціях “Записок Чину Святого Василя Великого”, “Альманаху василянських богословів”, ж. “Місіонар”. Від 1939 – н. с. б-ки АН УРСР. Під час 2-ї світ. війни – в монастирі. Досліджував історію міст і сіл, церков та монастирів України й Білорусі, опишував рукописи василян. монастирів. Більшість розвідок Л., зокрема про Теребовлю – в рукописах. Автор бібліогр. досліджень з історії освіти в Галичині, історії християнства в Україні 9–19 ст. та історії василян.

Б. Пиндус.

ЛУКАС

Станіслав (Łukas Stanisław; 19. 11. 1855, м. Тернопіль – 13. 06. 1882, м. Львів) – польський історик, дослідник 15–17 ст. Закін. Львів. ун-т, навчався в містах Берлін (Німеччина) і Париж (Франція). Автор числ. наук. праць.

С. Ткачов, В. Ханас.

ЛУКАСЄВИЧ

Євмен Кирилович (26. 12. 1871, с. Біла, нині Чортків. р-ну – 20. 12. 1929, м. Варшава, Польща) – громадсько-політичний діяч, дипломат, лікар, меценат-видавець, публіцист. Д-р медицини. Чл. Укр. наук. т-ва (м. Київ), УЛГ (1924). Дитинство минуло в с. Мшанець (нині Теребовлян. р-ну). Лікар. студії розпочав у м. Львів, продовжив у м. Відень (Австрія); мед. освіту здобув у м. Цюрих (1901, Швейцарія). Від 1905 – в Києві, де

прац. лікарем-епідеміологом. 1917–18 співзасн. укр. лікар. орг-цій, у т. ч. УЧХ, чл. його ЦК. Від кін. 1918 до серед. 1919 – голова укр. дипломат. місії УНР у Швейцарії, де видав іноз. мовами кілька брошур про Україну. Від 1917 – заст. голови новоствор. Спілки укр. лікарів, від 1918 – ред. і видавець влас. коштом ж. “Українські медичні вісті” – першого в Наддніпрян. Україні період. мед. видання (вийшло 13 номерів); підтримував коштами укр. видавн. т-во “Час”. 1920 – віце-міністр закордон. справ, міністр здоров’я в уряді В. Прокоповича. Наприкін. того ж року емігр. до Польщі (м. Варшава), де за дорученням уряду УНР видавав щоден. г. “Українська трибуна” (1921–22). Автор числ. праць з укр. мед. термінології та мед. етнографії, популяр. мед. брошур. Підготував і видав “Анатомічний словник” і 1-у ч. латиноукр. мед. словника (обидва – 1926).

І. Мельничук, В. Уніят.

ЛУКАСЄВИЧ

Мар’ян Прокопович (псевда “Ягода”, “Черник”, “Чайка”; 22. 06. 1922, м. Перемишль, нині Пшемисль, Польща – 17. 09. 1945, с. Жнятин Грубешів. пов., там само) – діяч ОУН і УПА. Бронз. Хрест бой. заслуги (1945). Навчався в пром. школі у м. Тернопіль; футболіст УСТ “Поділля”. Від 1943 – доброволець дивізії “Галичина”. Після закінчення підстаршин. школи – ройовий на Замошчині та Грубешівщині (нині Польща); згодом – в УПА, воював на Холмщині (нині Польща). У березні 1945 – ком-р Холм. такт. відтинка воен. округи “Буг”, орг-тор сотні “Вовки-2”. Загинув у криївці. 27 вересня 1945 УГВР присв. Л. звання майора (посмерт.) 2002 в Тернополі на буд. СШ № 5 на вул. Камінній встановл. мемор. дошку.

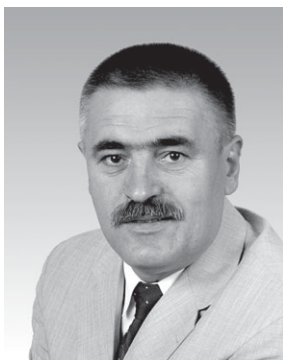

В. Заведнюк, Б. Трофим’як, о. М. Шаварин.

ЛУКАСЄВИЧ

Степан Адамович (14. 01. 1953, с. Тарноруда Підволочис. р-ну) – економіст, господарник. Лауреат Всеукр. програми “Лідери регіонів” (2002). Переможець 4-го всеукр. конкурсу на звання “Кращий роботодавець року” (2004).

Закін. Львів. ун-т (1980, нині нац. ун-т), ТАНГ (1998), Львів. філію Укр. акад. держ. упр. (2002). Від 1991 – ген. дир. ТзВО “Альфа ЛТД”. 1-й голова Терноп. обл. орг-ції роботодавців (2001–03). Автор 14 наук. праць із проблем становлення та розвитку малого й серед. підприємництва в Україні.

В. Фроленков.

ЛУКАЧ

Дмитро Юрійович (02. 11. 1923, с. Буштино, нині смт Тячів, р-ну Закарп. обл.) – архітектор, красзнавець. Чл. НСАУ (1971), ВУСК (1992). Закін. інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1952, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у проєкт. орг-ціях РРФСР (нині РФ), від 1954 – у м. Львів, згодом – у м. Тернопіль: інж.-будівельник-проєктант в облсільпроєкті, облміськсільпроєкті, облпроєкті, гол. інж. у проєкт. ін-ті Діпроцивільпромбуд, зав. інж.-буд. відділу у Всесоюз. проєкт.-конструктор. технол. ін-ті “Світло” (з-д “Вагра”); 1983–2001 – інж.-буд. експерт в обл. упр. експертизи. За участю Л. розроблені проєкти житл. масивів “Дружба”, “Східний” у Тернополі та ін. Автор статей, істор. розвідок про забудову й архіт. споруди Терноп. обл.

І. Дем’янова.

ЛУКІ РАЙКОВЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРА

– пізньослов’янські пам’ятки на території Тернопільщини. Датована 8–9 ст. Дослідники виділяють ранню фазу: кін. 7 – поч. 8 ст. і пізню – кін. 9 – поч. 10 ст. Назва походить від 1-ї дослідж. пам’ятки (1946–48) в урочищі Лука pobl. с. Райки, нині Бердичів, р-ну Житомир. обл. Саму культуру виділив у кін. 19 – на поч. 20 ст. С. Гамченко. Ареал пошир. – лісостеп. Правобереж. Україна від р. Дніпро до рік Зх. Буг і Дністер, тер. Молдови, Закарпаття, Пд. Повіслення і Словаччини, Болгарії та Румунії. На Тернопільщині зафікс. городища, с-ща, могильники з трупоспаленням у Бучац., Гусятин., Заліщиц., Збараз., Зборів., Кременец., Козів., Монастирис., Теребовлянів., Терноп., Чортків., на Шумс. р-нах. С-ща розміщені на ділянках корін. берега і на заплавах, підвищеннях. Не-

укріпл. с-ща згруп. навколо городищ. Пл. поселень – бл. 3 га. Житла – прямокут. або квадрат. напівземлянки з пічкою-кам’яною чи глинобит. пічкою в одному з кутів; стіни – стовп. або зруб. конструкції; поруч із житлом госп. споруди та ями-погреби, стінки яких обмащували глиною й обпалювали. Городища 2 типів: схища, де перехувувалися під час воєн. небезпеки, та постійно заселені, забудов. напівземлянками з ремісн. майстернями й укріп. системою валів із дерев. стінами і ровами. Пл. – від 0,5 до 5 га. Поховал. обряд – трупоспалення, що здійснювали окремо від місця поховання. Могильники курган. та безкурганні. Релігія – язичництво: поклонялися силам природи та кам. антропоморф. ідолам. Населення займалося орним землеробством і приселищ. скотарством. Побутували заліз. сокири, серпи, коси, різакі-чересла, лемеші, ножі, кресала, наконечники стріл, списів, шпори, прикраси, проколки, кам. ротац. жорна, точил. бруски, ливар. форми, прясла, ліпні (80%) і ранньогончар. (20%) горщики, миски, масивні жаровні для просушування зерна й випікання хліба. Араб. монети – дирхеми виявлено в скарбах 8–9 ст.

Лит.: Тимошук Б. Східні слов’яни VII–X ст. – Чн., 1999; Винокур І., Телегін Д. Археологія України. – Т., 2004.

М. Ягодницька.

ЛУКІВ

Микола Володимирович (06. 01. 1949, с. Курманівці, нині Хмельн. р-ну Вінн. обл.) – поет, громадський діяч. Чл. НСПУ (1974). Ордени: За заслуги 2 і 3 ступ., Св. Володимира, Архістратига Михаїла, Миколи Чудотворця “За примноження добра на землі”. Премії: ім. М. Островського (1986), ім. Г. Сковороди (1993), ім. В. Вернадського (1994). Закін. Київ. ун-т (1973, нині нац. ун-т). Від 1984 – гол. ред. ж. “Дніпро”. Автор низки поет. збірок. Від 1990 співпрац. з композиторами-тернопільцями – О. Бурміцьким, А. Горчинським, співаками – Л. Бурміцькою, Н. Бучинською. Учасник літ. свят на Тернопільщині: “Тернове поле” (1994, м. Тернопіль), “Пісні над Нічлавою” (1995, м. Борщів), де познайомився з

А. Горчинським, який написав мелодію пісні “Росте черешня в мамі на городі” на сл. Л. і виконав її. 1998 у Тернополі вийшла перша зб. пісень Л. “Мелодії для матері і коханої” (вид. *Б. Климчук*).

В. Барна.

ЛУКІЯНЄЦЬ

Богдан Антонович (18. 04. 1944, с. Іванків, нині Борщів. р-ну) – вчений-фізик. Брат *С. Лукіяня*.

Д-р фіз.-матем. н. (1991), проф. (1997). Закін. СШ в м. Чортків (1962), фіз.-матем. ф-т Чернів. ун-ту (1968, нині нац. ун-т). Від 1968 – вчитель у м. Чернівці. 1971–1992 – в Чернів. відділ. напівпровідник. матеріалознавства Ін-ту проблем

матеріалознавства НАН: ст. інж. (1971–74), м. н. с. (1974–78), ст. н. с. (1978–91), в. о. зав. відділу (1991–92). Від 1992 – проф. каф. фізики Львів. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Досліджує явища в низькорозмір. кристалич. структурах. Автор 150 наук. праць і навч. посібників. Чл. ред. колегій наук. та наук.-популяр. видань. Чл. бюро президії Укр. фіз. т-ва.

Р. Баран, Я. Чорпіта.

ЛУКІЯНЄЦЬ

Євген Антонович (21. 07. 1938, м. Борщів) – вчений-хімік. Брат *Б. Лукіяня*. Д-р хім. н. (1979), проф. (1980). Держ. премія УРСР (1974), премії РМ СРСР (1982) в галузі хім. технології. Закін. СШ у м. Чортків (1956), хім. ф-т ун-ту в м. Москва (1961, нині РФ). Від 1964 – в Держ. наук. центрі РФ “НІОПІК”, нині – зав. лабораторії, де проводив дослідження в галузі орган. матеріалів, зокрема, лазер. техніки, запису інформації, технології тонкого орган. синтезу. Наук. розробки Л. з онкології використовують у клініках Москви та ін. міст РФ. Автор понад 500 наук. публікацій та винаходів.

Я. Чорпіта.

ЛУКІЯНОВИЧ

Денис Якович (псевд. і крипт. – Л. Журбенко, Л. Городничий, Іван Левицький, Ів. Макуха, Некритик, А. Б., Б. П. та ін.; 13. 09. 1873, с. Городниця, нині Гусятин. р-ну – 28. 01. 1965, м. Львів) – письменник, літературознавець,

публіцист, педагог, видавець. Чл. СПУ (1946). Закін. (екстерном) г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ); орг-тор тасм. гуртка “Поступ”, за що заарешт. і виключ. із цього навч. закладу (1890). Згодом закін. юрид. ф-т Львів. (1900) та філос. ф-т Чернів.

(1907) ун-тів. 1890-і – приват. учитель у с. Шидлівці (нині Гусятин. р-ну). 1894 – секр. ж. “Народ” (міста Львів та Коломия, нині Івано-Фр. обл.), що видавали *М. Павлик* та *І. Франко*; за їхнім дорученням перевозив нелегал. літ-ру *М. Драгоманову* та *Лесі Українці*. Підтримував дружні стосунки з *О. Кобилянською*. Співроб. ред. “Літературно-наукового вістника”, газет “Буковина”, “Нова Буковина”, “Неділя”, “Громадський голос” та ін. Від 1904 прац. у НТШ, 1905 – ред. ж. “Дзвінок” (м. Львів). Дир. укр. г-зії в м. Перемишль (нині Пшемисьль, Польща), прац. тут у жін. семінарії. 1907–39 вчителював у школах Галичини. Від 1939 – викладач Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). Автор книг “Новели” (1895), “Ескізи і оповідання” (1897), повістей “За Кадильну” (1902), “Від кривди” (1904), “Філістер” (1909), “Повісті” (1963), роману “Я – з більшістю” (1934), “Вибрані твори” (1973) та ін., тв. стріл. тематики, зокрема “Під свій прапор” (1917), “Але не просто народжений” (1925), біогр. повісті “Франко і Беркут” (1956), спогадів про *О. Кобилянську*, *М. Коцюбинського*, *О. Маковея*, *М. Павлика*, *В. Стефаніка* та ін., літ.-крит. праць про *М. Драгоманова*, *Н. Кобринську*, *Ю. Федьковича*, *І. Франка*, *Т. Шевченка*, рецензій, нарисів та ін. 1993 в с. Городниця встановл. пам’ятник Л. (скульптор *І. Мердак*), відкрито мемор. кімнату в Буд. культури. Іменем Л. названо вулицю в м. Тернопіль.

Б. Головин, Б. Пиндус.

ЛУКОВИЧ

Володимир Васильович (27. 07. 1934, с. Жеребки Королівські, нині с. Жеребки Підволочис. р-ну) – вчений у галузі математики. Д-р тех. н. (1984). Закін. Чернів. ун-т (нині нац. ун-т). Працював учителем СШ у с. Киселиці Путил. р-ну Чернів. обл. Від 1962 – в м. Київ: м. н. с. Ін-ту кібернетики АН УРСР, нині – ст. н. с.

Ин-ту проблем матеріалознавства НАНУ. Автор монографій, наук. праць і відкриттів.

П. Гуцал.

ЛУКОМСЬКИЙ

Георгій Крескентійович (02. 03. 1884, м. Калуга, нині РФ – 1952, Франція) – російський мистецтвознавець, художник, фотограф. 1904–15 (з перервами) навчався в АМ у м. Санкт-Петербург (нині РФ). Влітку 1911 під час подорожі по Галичині побував у Бережанах, Бучачі, Гримайлові (нині Гусятин. р-ну), Гусятині, Заліщиках, Збаражі, Золотому Поточі (нині Бучац. р-ну), Кривчому (нині Борщів. р-ну), Скалаті (нині Підволочис. р-ну), Скалі (нині смт Скала-Подільська), Тернополі, Токах (нині Підволочис. р-ну), Чорткові та ін. насел. пунктах Тернопільщини, чий архіт. пам'ятки відобразив у своїх роботах. Про перебування в м-ку (нині смт) Вишнівець Л. опубл. статтю в ж. “Старые годы” (1912). 1918–20 проживав у м. Київ, від 1921 – в еміграції. Автор праць “Галиция в ее старине” (1915; змалював, зокрема, синагогу в м-ку, нині смт Гусятин), “Українське мистецтво” (1924) та ін.

П. Гуцал.

ЛУК'ЯНЕНКО

Левко Григорович (24. 08. 1928, с. Хрипівка, нині Городнян. р-ну Черніг. обл.) – правник, громадсько-політичний і державний діяч, публіцист. Почес. громадянин смт Підволочиськ (1999) і м. Тернопіль (2004). Герой України (2005). Чл. НСПУ (2002). Почес. д-р права Альберт. ун-ту (1993, Канада). Акад. АН ВШУ (2001). Медаль Св. Володимира “Борцям за волю України” (1991), Почес. відзнака Президента України (1992). Нар. деп. ВР УРСР, згодом – ВР України (березень 1990 – червень 1992; 1994–98, від 2002). Голова УГС (від 1988), УРП (1990–92; 2000–02), від 1992 – почес. голова цієї партії. Закін. юрид. ф-т ун-ту в м. Москва (1958, нині РФ). За створ. політ. партії “Українська робітничо-селянська спілка” (1959) і кер-во нею (1960) заарешт., засудж. на смерт. кару (січень 1961); після 72 днів перебування у камері смертників вирок замінено на 15 р. ув'язнення; 1976 звільнений. 1977 заарешт. за звинуваченням в антирад. агітації та пропаганді, засудж. на 10 р. таборів особл. режиму та 5 р. заслання; звільн. 1988. Надзвич. і повноваж. посол України в Канаді (1992–93). Автор кн. “Сповідь у камері смертників”, “За Україну, за її волю...”, “Вірю в Бога і Україну” (всі – 1991), “Не дам загинуть Україні” (1994), “Народження нової ери” (1997) та ін., публіцист.

праць. Перебував на Тернопільщині 11 листопада 1991 як канд. у Президенти України (міста Бережани, Тернопіль), на святкуванні 5-ї річч. створ. Терноп. обл. орг-ції УГС-УРП (січень 1994) та 464-річч. заснування м. Тернопіль (серпень 2004).

І. Дем'янова.

ЛУК'ЯНОВИЧ

Михайло (бл. 1870, с. Городниця або с. Товсте, нині Гусятин. р-ну – після 1941, м. Львів) – керамік. Відвідував курси моделювання в Пром. школі у Львові (1895–96), студіював у Європі худож. кераміку. Від 1910 – у Львові: худож. кер. ф-ки кераміки *І. Левінського*, кер. керам. майстерні “Око” (1930-і). Деякі роботи Л. – у Львів. музеї етнографії та нар. промислів.

І. Дуда.

ЛУНА́РІЯ ОЖИВА́ЮЧА

(*Lunaria rediviva* L.) – багаторічна реліктова рослина родини Хрестоцвіті (Brassicaceae). Занес. до Черв. книги України. Зростає в широколист. лісах і на вирубках. В області трапляється спорадично. Рослина медоносна, її вирощують у ботан. садах як декоративну. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори”.

Лит.: Основи екології. – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

ЛУЇ́В

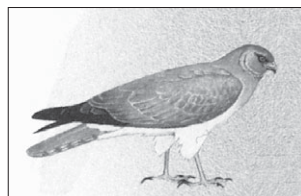
Андрій (1883, м. н. невід. – 1933, м. Борщів) – правник, громадсько-політичний діяч у м. Борщів. Сотник УГА. Автор кн. “Большевики на Україні” (1930) та ін. публікацій.

Б. Пиндус.

ЛУ́НЬ

степовий (*Circus macrourus*), **польовий** (*Circus cyaneus*) – птахи ряду Соколоподібні (Falconiformes).

Занес. до Черв. книги України (1994). Маса тіла 0,5 – 0,6 кг. Мешкають на тер. України, крім гір Криму та Карпат; на Тернопільщині гніздяться в заростях трави, на відкритих про-

Лунь польовий.

сторях, на землі, лукак, болотах тощо. Зимують на півдні Євразії та в Африці. Зникають через екол. фактори та внаслідок діяльності людини.

В. Кваша.

ЛУПІЙ

Олесь (Олександр) Васильович (28. 03. 1938, с. Нова Кам'янка, нині Жовків. р-ну Львів. обл.) – письменник, культурний і громадський діяч. Брат *Я. Лупія*. Нац. премія України ім. Т. Шевченка (1994). Засл. діяч мист-в України (1998). Закін. Київ. ун-т (1961, нині нац. ун-т). Працював у ред. газет “Молодь України”, “Літературна Україна”, вид-ві “Радянський письменник” (нині “Український письменник”). 1991–2004 – відп. секр., заст. голови НСПУ. Автор зб. поезій, романів, тв. для дітей. Не раз мав творчі зустрічі на Тернопільщині. Як автор сценаріїв х/ф “Багряні береги” (1978–79) і “Данило – князь Галицький” (1985–87) перебував у м. Заліщики та довколиш. селах, де проводили зйомки. Вірш “Каштани у Заліщиках” опубл. у г. “Літературна Україна” та кількох збірках. На окремі вірші Л. написала музику і виконує їх терноп. письменниця, бард *Л. Романчук*.

В. Барна.

ЛУПІЙ

Ярослав Васильович (02. 06. 1946, с. Нова Кам'янка, нині Жовків. р-ну Львів. обл.) – кінорежисер. Брат *О. Лупія*. Нар. арт. України (2004). Засл. діяч мист-в України (1980), лауреат респ. та міжнар. кінофестивалів. Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1971, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Від 1973 – на Одес. кіностудії. Реж.-постановник понад 10 худож. фільмів. 1978–79, 1985–86 під час зйомок к/ф “Багряні береги” та “Данило – князь

Галицький” перебував на Тернопільщині: більше року – в м. Заліщики, відвідав. села Добрівляни, Зелений Гай, Іване-Золоте, Касперівці, Устечко, смт Товсте (всі – Заліщиц. р-ну). Виступав на прем'єрах цих фільмів у містах Кременець, Тербовля, Тернопіль; 1989 перебував на Тернопільщині під час зйомок докум.-публіцист. фільму “Люди з номерами” про репресії на Зх. Україні 1939–53, тему продовжив у х/ф “Секретний ешелон” (1993) про репрес. жінок; прообрази деяких героїнь – уродженки Тернопільщини.

В. Барна.

ЛУПІЙЧУК

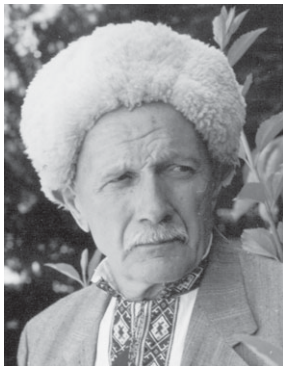
Віктор Володимирович (09. 11. 1960, м. Тернопіль) – різьбяр по дереву. Син *В. Лупійчука*. Дипломи і премії виставок (1987, 1988, 1989, 1999). Закін. Терноп. пед. ін-т (1981, нині ТНПУ). Різьбленню навчався у батька. Працював у Тернополі кер. гуртків різьби по дереву в Палаці піонерів (1982–93) та в центрі дит. творчості, кер. відділу школи нар. ремесел (1993–2004). Учасник виставок у містах Тернопіль (1983, 1985–2000), Київ (1982, 1984–85, 1987–88, 1994, 2000), Москва (1982, 1987; нині РФ), Слівен (1982; Болгарія). Скульптури: “Гопак” (1982), “Святослав” (1983), “Гамалія”, “Т. Шевченко” (обидві – 1984), “Нестор-літописець”, “Волох” (обидві – 1988) та ін. Твори Л. – в ТОХМ, церквах, бібліотеках, приват. колекції автора.

А. Гриб.

ЛУПІЙЧУК

Володимир Васильович (22. 12. 1929, м. Волочиськ, нині Хмельн. обл.) – скульптор, різьбяр, громадсько-політичний діяч. Батько *Віктора Лупійчука*. Чл. НСМНМУ (1990). Засл. майстер нар. творчості (2002). Премії ім. В. Винниченка (1994), Фонду Тараса Шевченка (2001). Золота медаль респ. і бронз. медаль всеоюз. виставок нар. творчості (1967), бронз. медаль респ. виставки (1972). Орден ім. Д. Вишневецького (1999), орден “Козацька доблесть” 3 ступ. (2002), лицар. відзнаки-хрести за сприяння відродженню укр. козацтва 1, 2, 3 ступ. та ін.

нагороди міжнар. орг-ції “Українське козацтво”. Закін. худож.-ремісн. уч-ще за фахом альфрейщик-живописець (1948, м. Львів), буд. технікум у м. Чернівці (1961). Працював на будовах Тернополя (1948–78), різьбярем у Львів. худож.-ви-робн. комбінаті

(1978–90). Від 1991 – голова ініціатив. групи відродж. на Тернопільщині Укр. козацтва, від 1992 – отаман Укр. козац. т-ва м. Тернопіль, від 1993 – край. отаман Коша Вільного козац. т-ва Тернопільщини. Нині – голова Ради Старійшин, чл. Ради козаків-засн. відродженого укр. козацтва (від 1990), генерал-хорунжий. Скульптурою займається від 1961. Виставки: м. Тернопіль (1961–62, 1964, 1966–67, 1970, 1972, 1973–75, 1980, 1983–84, 1986–88, 1990, 1998–99, 2000, 2002), м. Київ (1967, 1970, 1972–73, 1975, 1982–84, 1987–88, 1999, 2000) м. Москва (1967, 1970, 1982, 1987; нині РФ), м. Слівен (1982; Болгарія); понад 200 персон.: м. Львів (1983, 1992), м. Едмонтон (1990; Канада), м. Тернопіль (1992, 1996, 2005), м. Збараж (2004). Тв.: “Устим Кармалюк” (1967), “Дума запорожця” (1970), “Мати” (1972), “Брати-слов’яни” (1974), серія скульптур. робіт “Шевченкіана” (1978–88) та ін. Твори зберіг. в музеях Тернопільщини, міст Львів, Київ, Канів (Черкас. обл.), Бережани, Яготин (Київ. обл.) та ін. Фотографіями робіт Л. проілюстр. “Поезії 1837–1861” Т. Шевченка у 2-х кн. (К., 1989).

А. Гриб, І. Дем’янова.

ЛУЦИК

Анастасія Миколаївна (січень 1935, с. Мильне, нині Зборів. р-ну – 08. 08. 1973, там само) – працівниця сільського господарства. Герой соц. праці (1966); депутат ВР СРСР 6 склик. (1966–70). Закін. біол. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1972, нині ТНПУ). Працювала в місц. колгоспі свинаркою, згодом – дояркою.

Н. Халуца.

ЛУЦИК

Володимир Федорович (псевд. і крипт. – Бодак Музика, Како Ігор, Л-к В., В. Ф. та ін.; 02. 09. 1857, с. Годів, нині Зборів. р-ну – 1909, м. Львів) – письменник, журналіст, перекладач. Закін. г-зію в м. Бережани (1876), філол. ф-т

Львів. ун-ту (1880). Видавець і відп. ред. щоденника “Галичанин” (1894–1901), тижн. “Русское слово” (1901–03), співроб. газет “Слово”, “Страхопуд”, “Пролом”, “Новий Пролом” та ін. (всі – м. Львів), календаря-річника “Временник Ставропигийского Института”. Автор повістей “Кровавий танець” (1896, про відсіч жителів с. Годів татар. нападникам 1694), “Не введи нас во іскушеніє” (1900), оповідань, новел, казок, гуморесок (польс. мовою), перекладів, зокрема Й.-В. Гете, лібрето опери “Роксоляна” Д. Січинського (під час його написання проживав у с. Лапшин, нині Бережан. р-ну).

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 2000. – Вип. 7.

П. Медведик, Л. Щербак.

ЛУЦИК

Степан (10. 10. 1906, м. Львів – 10. 10. 1963, м. Мінеаполіс, США) – художник. Закін. Мист. школу О. Новаківського в м. Львів (1930). Студії продовжив у м. Париж (Франція). Після 2-ї світ. війни емігр. до США. Разом із А. Малюцкою виконав стінопис каплички (1934, не зберіг.) в с. Токи (нині Підволочис. р-ну).

І. Дула.

ЛУЦИК-КОВАЛЬСЬКА

Стефанія (28. 03. 1926, с. Лісники, нині Бережан. р-ну – 18. 07. 1984, м. Торонто, Канада) – громадська діячка. В Україні діяльна в ОУН. У Канаді – після 2-ї світ. війни. Довголіт. чл. проводу Об’єдн. жінок ЛВУ (голова відділу в Торонто), Ліги укр. катол. жінок, Асоц. діячів укр. культури; учасниця ансамблю “Діброва” при осередку СУМ та хорів; учителька “Рідної школи”.

Б. Мельничук.

ЛУЦІШИН

Зоряна Орестівна (07. 04. 1968, м. Тернопіль) – вчений у галузі економіки. Дочка О. Луцишина. Д-р екон. н. (2003). Закінчила в м. Тернопіль СШ № 9 (1985) та ін-т нар. госп-ва (1990, нині ТАНГ). Навчалася в УВУ у м. Мюнхен (1995–96) та Вищій фах. школі у м. Мерзбург (1998–99, обидва – Німеччина). 1990 – викл. каф.

До ст. **ЛУПІЙЧУК** Володимир Васильович

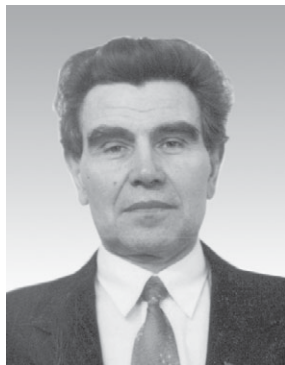
Из "Шевченкіани" Володимира Лупійчука.

упр. нар. госп-вом ТАНГ. 1993–94 – ст. викл. каф. міжнар. фінанс.-кредит. відносин і податків; 1994–98 – ст. викл., доц. каф. міжнар. економіки, фінанс.-кредит. відносин і маркетингу ТАНГ. Від 2001 – доц., проф. каф. світ. госп-ва і міжнар. екон. відносин Ін-ту міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту; “Викладач року” (2003). Автор понад 50 наук. праць.

Л. Щербак.

ЛУЦИШИН

Орест Миколайович (17. 09. 1939, с. Котузів, нині Теробовлян. р-ну) – різьбяр. Батько *З. Луцишин*. Нар. майстер з худож. обробки дерева (1978). Закін. Львів. уч-ще легкої пром-сті (1961). 1968–69 – майстер Терноп. швейної ф-ки. 1969–84 – майстер худож. обробки дерева. Творчий дорожок: 4 іконостаси (села Котузів Теробовлян. р-ну, Петриків, Плотича Терноп. р-ну); престоли у м. Тернопіль (Катедр. собор УГКЦ, церква Успення Пресв. Діви Марії), в с. Чернихівці (Збараз. р-ну), м. Кременець; декор. тарелі, фігурки звірів, птахів.

о. М. Шаварин.

ЛУЦІВ

Андрій Георгійович (16. 03. 1935, с. Нагорянка, нині належ. до м. Бучач) – інженер-механік, конструктор, дослідник. Золота відзнака Чиказ. конгресу Союзу укр. філателістів і нумізматів. Закін. металург. технікум у м. Макіївка Донец. обл. (1961), Одес. політех. ін-т (1967). Працював у Мурман. обл. (нині РФ), містах Дніпро-дзержинськ (Дніпроп. обл.), Одеса (1961–67). Від 1967 – в м. Тернопіль: конструктор, теплотехнік на з-дах цукротресту, 1971–75 – інж.-конструктор на з-ді “Електроарматура”, 1975–79, від 1981 – до виходу на пенсію – конструктор, пров. конструктор Проекту-конструкт. технол. ін-ту (згодом ПКТ об’єдн. “Тернопільський комбайновий завод”), 1979–81 – ст. конструктор з-ду залізобетон. конструкцій облспоживспілки. Досліджує монети Київ. Русі. Автор кн. “Велика Русь – вільній Україні” (1999), брошури “Державний герб України” (2003, обидві – Т.), статей.

Я. Павлів.

ЛУЦІВ

Володимир Гаврилович (25. 06. 1929, м. Надвірна, нині Івано-Фр. обл.) – співак-бандурист, громадсько-культурний діяч. Премія ім. В. Винниченка (1993). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2001). Закін. консерваторію “Санта-Чечілія” в м. Рим (Італія). Від 1948 – в м. Лондон (Вел. Британія). 1960–80-і виступав у дуєті з *Я. Бабуняком*, як соліст – із хором “Гомін” (м. Манчестер, Вел. Британія) у країнах Європи, США, Канаді. Орг-тор худож. виставок укр. мист-ва (у т. ч. *М. Мороза*) у Британ. галереях. 1990, 1991, 1992 побував у містах Тернопіль, Теробовля, с. Заздрість (Теробовлян. р-ну). Координатор перевезення тлін. останків патріарха *Й. Слітого* і перепохов. у крипті собору св. Юра (1992).

О. Маруняк, Я. Павлів.

ЛУЦІВ

Григорій Іванович (26. 10. 1945, с. Помірці, нині Бучач. р-ну) – хормейстер, композитор-аматор. Відмінник освіти України (2003), засл. прац. культури (2003). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1972), Київ. ін-т культури (1978, нині нац. ун-т культури і мист-ва). Від 1973 – кер. хору АТП-16139 у м. Бучач, 1980 колектив отримав звання “народний”. 1984 Л. створив у Бучач. ПТУ № 26 учнів. і пед. хор. капели, чол. хор працівників цього уч-ща (від 1989 – нар.). Водночас – кер. жін. хор. колективів райСТ, консерв. з-ду та Буд. культури сіл Осівці, Дуліби Бучач. р-ну. Створив хор ветеранів війни і праці (35 осіб), на основі якого 1990 утворив хор церкви св. Миколая (від 1995 – нар.). У репертуарі колективу – бл. 100 духов., патріот., нар. пісень. Л. – автор бл. 100 муз. творів, аранжувань. Пише музику, переважно на вірші авторів із Тернопільщини: *А. Бігуняка, В. Вихруща, П. Лежака, С. Семирозум* та ін.

І. Дем’янова.

ЛУЦІВ

Федір (04. 03. 1909, с. Нагорянка, нині належ. до м. Бучач – 07. 08. 1969, м. Міннеаполіс, США) – журналіст, педагог, громадський діяч. Закін. укр. г-зію у м. Львів. Від 1930 – в США (м. Нью-Йорк). Тут закін. коледж, учителював. Опубл. в амер. і канад. часописах статті про історію, культуру, звичаї України; кор. “Свободи” та ін. укр. газет. Збирав кошти на укр. культур. потреби, зокрема школи в Галичині, поширював нац. пресу, виступав із промовами про Україну на фермер. з’їздах тощо. Після 2-ї світ. війни – співробітник з’єдн. Укр.-амер. допомог.

ком-ту, надавав гуманітар. допомогу країнам Європи, опікувався новоприбулими до США. Популяризатор укр. мист-ва у шт. Міннесота та навколиш. регіонах. Збирав матеріали про 1-го укр. священика в Америці о. А. Гончаренка, готував про нього книгу, на вид. якої залишив заощадження, розпочав роботу над монографіями про українців-емігрантів на Гаваях та Алясці.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

ЛУЦЬКИЙ

Остап (08. 11. 1883, с. Луки, нині Самбір. р-ну Львів. обл. – 03. 10. 1941, попл. м. Котлас, нині Архангел. обл., РФ) – поет, критик, перекладач, громадський діяч. Навчався у г-зіях міст Бучач і Станіслав (нині Івано-Франківськ), ун-тах міст Прага (Чехія), Львів, Краків (Польща). У Кракові разом із *Б. Лепким* та *В. Стефаником* брав участь у літ.-мист. житті. Співорг-тор літ. групи “*Молода Муза*” (1906–09, м. Львів), ред. г. “*Буковина*” (1907–13, м. Чернівці). Наприкінці 1-ї світ. війни – ад’ютант архієпископа *В. Вишиваного*. 1918–19 – сотник УГА, нач. штабу 4-ї (Золочів.) бригади УГА, яка воювала на Тернопільщині (міста Тернопіль, Бучач). Як чл. штабу *Армії УНР* виголосив (липень 1920) промову на похороні генерала *Є. Мешковського* в Тернополі. Від 1921 – в с. Воля Довголуцька, нині Стрий. р-ну Львів. обл. 1928 і 1930 – посол до польс. сейму, 1935 – сенатор. Чл. ЦК УНДО. Як голова Центросоюзу (1929–39) і дир. Ревіз. союзу укр. кооперативів у Львові не раз перебував на Тернопільщині. Автор зб. поезій, перекладів, у т. ч. тв. *Б. Лепкого* та *М. Яцківа*, статей. 1939 Л. заарешт. органи НКВС; загинув у концтаборі.

Б. Пиндус.

ЛУЦЬОК

Микола Борисович (28. 03. 1931, м. Житомир) – вчений у галузі біохімії. Д-р мед. н. (1974), проф. (1976). Закін. Львів. мед. ін-т (1954, нині ун-т). Працював н. с. Львів. ін-ту мікробіології, епідеміології та гігієни, асист. мед. ін-ту в м. Тернопіль (1962–63, нині ТДМУ), доц. каф. біохімії мед. ін-ту в м. Курськ (1963–74, нині РФ); від 1974 – зав. каф. біохімії мед. ін-ту в м. Вінниця. Автор наук. праць.

Л. Лисак, В. Мороз (ЕСУ).

ЛУЧАК (ГОРБАЧЕК)

Емілія Миколаївна (Łuczak Emilija; 01. 08. 1937, с. Військо, нині Пшемисл. пов., Польща) – поетка, дитяча письменниця. Чл. НСПУ (2002). Закін. Варшав. ун-т (1970, Польща), вищі курси при Київ. пед. ін-ті післядиплом. осві-

ти. Від 1985 – вчителька укр. мови, методист у ліцеї ім. М. Шашкевича в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Нині – на творчій роботі. Авторка кількох зб. поезій. Тв. опубл. у кол. зб. в Україні, у т. ч. в альманасі “*Подільська толока*” (Т., 2004). У серпні 2002 перебувала в м. Тернопіль на літ.-мист. святі “*Тернове поле*”, де голова обл. орг-ції НСПУ *В. Барна* вручив їй посвідчення чл. НСПУ.

А. Чайканин.

ЛУЧАКІВСЬКИЙ

Володимир Дмитрович (Луцаковський; псевд. – Володимирко; 19. 03. 1838, с. Ременів, нині Кам’ян.-Буз. р-ну Львів. обл. – 19. 04. 1903, м. Тернопіль) – адвокат, письменник, перекладач, громадський діяч. Д-р права (1867). Чл. НТШ (1902, м. Львів), Фізіогр. наук. т-ва (м. Краків, Польща). Від 1845 проживав у с. Довжанка (нині Терноп. р-ну). Закін. г-зію в м. Тернопіль, правн. ф-т Львів. ун-ту (1862). 1868–69 співроб. у ред. ж. “*Правда*” у Львові. 1867–72 практикував у адвокат. конторі д-ра Л. Размінського у Тернополі. Від 1872 – єдиний адвокат-українець того часу в Тернополі. Орг-тор т-ва “*Руська бурса*” (1873). 1876 – голова новоствор. терноп. філії т-ва “*Просвіта*”, орг-тор первин. осередків у приміс. селах. Як юрист Л. допоміг 1884 відстояти права українців на фундацію князя *К. Острозького*. 1892 – секр. т-ва “*Тернопільський науковий зурток*”. Л. – перший українець, обраний бургомістром Тернополя (1896–1903). За його кер-ва в місті започатк. електр. освітлення, телефон, прокладено водогін, каналізац. систему, закладено парк, розпочато забудову Тернополя за європ. зразком. Зустрічався з *І. Франком*, *С. Крушельницькою*. Співорг-тор т-в “*Мицанське братство*”, “*Руська бесіда*”, “*Приятелі музики*”, освіт. закладів, б-ки. Ініціатор етногр. виставки в Тернополі (1887). Співзасн. “*Народної Ради*” у м. Львів (1885). Переклав із нім. “*Карний закон*” та “*Карну процедуру*”, зібрав матеріали для словника правн. термінології, співкладач “*Читанки руської для нижчих класів середніх шкіл*” (поч. 1870-х). Автор поеми “*Смерть князя Олега*” (1866), водевілів “*Весілля у багачки*”,

“Недоспілі женихи” та “Іспит на мужа” (1886), пр. “Причинки до етнографії галицького Поділля” (1892), статей-біографій “А. Могильницький” і “Ярослав Осмомисл”, поезій, оповідань, гуморесок. 1885 видав у Львові кн. “Вязанка желаний стихом для молодежи”. Друк у часописах “Діло”, “Дзеркало”, “Зоря Галицька”, “Альбум” та ін.; очолював ред. гурток г. “Правда” в Тернополі. Записував фольклор (частину опубл. І. Франко у зб. “Галицько-руські народні приповідки”, т. 1, 1901); переклав з нім. і польс. мов бл. 20 п'єс для театру “Руська бесіда”. 1908 міськ. магістрат заклав Парк здоров'я ім. Лучаковського (нині тер. с. Вел. Гаї Терноп. р-ну), назвав його іменем одну з вулиць Тернополя (нині ім. М. Коцюбинського). 1996 іменем Л. названо вул. на житл. масиві “Дружба” в Тернополі, на буд. № 2 встановл. мемор. таблицю (2003).

Лит.: *Бойчун Л.* Тернопіль у плині літ: Історико-краснзавчі замальовки. – Т., 2003; *Стецько В.* Володимир Лучаківський в історії Тернопілля // Наукові записки ТОКМ. – Т., 2003.

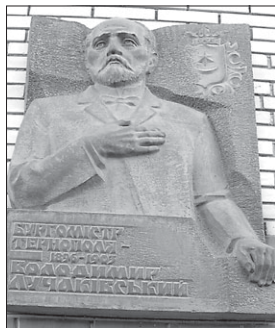
Б. Головин, В. Стецько.

ЛУЧАКІВСЬКИЙ (ЛУЧАКОВСЬКИЙ)

Костянтин (19. 04. 1846, с. Явче, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 24. 03. 1912, м. Львів) – педагог, публіцист. Навчався в г-зіях міст Бережани і Львів, ун-тах Львова і Відня (Австрія). Учителював у г-зіях Бережан і Львова, згодом – у приват. школах Львова, працював їх інспектором, кер. управи укр. реал. г-зії в м. Буськ (нині Львів. обл.). Співорг-тор і прац. “Рідної школи”. Чл. Край. шкіл. ради у Львові. Автор, співавт. і укладач шкіл. підручників: “Читанка...” (1871), “Руська читанка...” (1892), “Взори поезії і прози...” (1894). Опубл. у часописах “Зоря”, “Діло”, “Наша школа” та ін. періодиці низку наук.-пед., наук.-літ. (у т. ч. монографії про *А. Могильницького*, *О. Партицького*) та публіцист. статей.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 1997. – Вип. 4.

І. Дуда, Б. Мельничук.

Пам'ятна таблиця
В. Лучаківському.

ЛУЧАКІВСЬКИЙ

Микола-Богдан (19. 11. 1900, с. Берлоги, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – військовик, вчений-лісівник. Дійс. чл. НТШ у США. Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1918 – доброволець УГА (вістун), воював на Тернопільщині. Закін. Ліс. акад. в м. Прага (1925, Чехія). Працював інж. лісництва в м-ку Перегінське (нині смт Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.), згодом – управитель лісів Станіслав. єпископства в м-ку Богородчани (нині смт Івано-Фр. обл.). На еміграції – в м. Регенсбург (Німеччина), м. Філадельфія (США). Засн., голова й почес. чл. Об'єдн. укр. лісівників і деревників (США).

Ю. Болух.

ЛУЧКА

– село в Тернопільському районі. Підпорядк. Мирлобів. сільраді. Розташ. на берегах р. Серет, за 17 км від райцентру. Насел. 807 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква Введення Пречистої Діви Марії (1880, мур.), каплиця з “фігурою” ангела-хоронителя та джерелом (2004). Зберег. могила турец. воїнів (17 ст.), встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП. У Л. народ. громад. діяч *В. Гарматій*, лікар, громад. діяч *Г. Гарматій*, педагог, етнограф, фольклорист, громадсько-культур. діяч *Л. Гарматій*, громад. діячка *Я. Оленох*. Пobl. Л. виявлено археол. пам'ятки культури кулястих амфор і пшевор. культури.

М. Бігус, Б. Волинський.

Церква
Введення Пречистої Діви Марії.

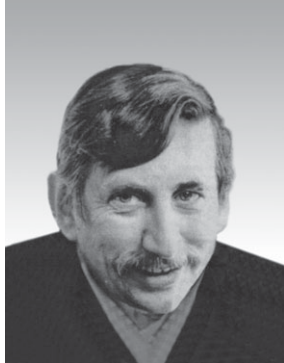
ЛУЧКА

Олексій Олексійович (25. 12. 1890, с. Стегниківці, нині Терноп. р-ну – 28. 10. 1937, м. Тирасполь, нині Молдова) – педагог, військовик. Учасник Визв. змагань 1918–20; поручник УГА. Закін. Одес. ун-т, працював учителем у с. Андріївка, нині Котов. р-ну Одес. обл. 1937 Л. розстріляли органи НКВС. Реабіліт. 1958.

Вас. Ханас.

ЛУЧУК

Володимир Іванович (27. 08. 1934, с. Матче, нині Грубешів, пов. Люблін, воєв-ва, Польща – 24. 09. 1992,

м. Київ, похов. у м. Львів) – поет, перекладач. Чоловік *О. Сенатович*, батько *І. й Т. Лучуків*. Чл. СПУ (1960). Літ. премія Т-ва лужиц. сербів “Домовіна” (1990). Закін. Львів. ун-т (1958, нині нац. ун-т). Працював у пресі, відп. секр.

Львів. обл. орг-ції Укр. т-ва охорони пам’яток історії та культури, зав. відділу рукописів ЛНБ, н. с. Львів. відділ. Ін-ту літ-ри АН України. Автор низки зб. поезій, кн. для дітей, перекладів та ін. Окремі поезії Л. переклав російською *П. Тимочко*. Л. не раз перебував на Тернопільщині, зокрема в містах Тернопіль, Бережани, звідки родом його дружина.

І. Дем’янова.

ЛУЧУК

Іван Володимирович (24. 02. 1965, м. Львів) – поет, літературознавець, перекладач. Син *В. Лучука* та *О. Сенатович*, брат *Т. Лучука*. Канд. філол. н. (1994). Чл. АУП, НТШ, МАУ. Закін. Львів ун-т (1986, нині нац. ун-т). Працював викл. у ПТУ (1986–90); 1990–92 – у ред. газет Львова; 1998–99 – ведучий програми “Як багато важить слово” на місц. телебаченні. Н. сп. Львів. відділ. Ін-ту літ-ри НАНУ, викл. Богослов. академії. Співзасн. поет. гуртів “ЛУГОСАД”, “Гераклід”. Автор статей, книг, ред. багатьох видань. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема в містах Бережани, Тернопіль.

С. Ткачов.

ЛУЧУК

Тарас Володимирович (25. 10. 1962, м. Львів) – перекладач, літературознавець, поет. Син *В. Лучука* та *О. Сенатович*, брат *І. Лучука*. Канд. філол. н. Закін. Львів. ун-т (1985, нині нац. ун-т). Автор оригін. кн., перекладів та публікацій у періодиці. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема в містах Бережани, Тернопіль.

С. Ткачов.

ЛУШПІНСЬКИЙ

Олександр (1878, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну – 1944, м. Львів) – архітектор. Чл. “Гуртка діячів українського мистецтва (від 1922). 1904

закін. Львів. політехніку (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у робітні *І. Левинського*. Гол. інж. фабрики виробів буд. промислу у Львові. У пошуках нац. укр. стилю поєднував сецесію (модерн) зі стилізов. елементами дерев. буд-ва бойків і гуцулів. За проектами Л. у Львові зведені: будинок Страхового т-ва “Дністер” (1905–08, співавт.; нині 7-а поліклініка), бурса Нар. дому (1907, нині СШ № 36), бурса Укр. пед. т-ва (1908, нині гол. корпус лісотех. ун-ту), санаторій Черв. Хреста (1909), буд. Укр. муз. т-ва ім. М. Лисенка (1914–16). У с. Буцнів збуд. Нар. дім (нині Буд. культури). Спроекував низку культур. споруд у Львові, Станіславі (нині Івано-Франківськ), Дрогобичі (Львів. обл.), м-ку Тисмениця (нині смт Івано-Фр. обл.) та ін. Л. займався проектуванням виробів із кераміки, дерева й металу, театр. декорацій. Писав картини пам’яток арх-ри Сх. Галичини, учасник виставок у Львові (1910) і Варшаві (1934, Польща). Видав альбоми проєктів селян. будинків і сільс. установ “Відбудова села” (1917) та акварелей “Дерев’яні церкви Галичини в 16–17 ст.” (1920).

І. Дуда, Б. Новосядлий, Б. Пиндус.

ЛУШПІНСЬКИЙ

Платон (1880–1952) – літературознавець, педагог. Викладав у г-зіях у містах Бережани, Бучач (1910–13), Львів (1915–45), від 1945 – викл. Львів. ун-ту. Автор наук. праць: із естетики поезії *Т. Шевченка*, “Естетична аналіза поетичних творів” (1933), “Фавст” *Й.-В. Гете*” (1943), ст. у “Літературно-науковому віснику”, ж. “Рідна школа”.

Х. Весна, Я. Мазурак.

ЛУЩАК

Мирон-Михайло Васильович (25. 10. 1925, с. Мужилів, нині Підгаєц. р-ну) – інженер-хімік, громадський діяч. Воював у 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії (1944–45). 1947–50 студіював в Укр. екон. ін-ті (м. Мюнхен, Німеччина), 1967 – Ун-ті Рузвельта (США). Від 1966 – інж.-дослідник в Амер. дослідн. центрі. Автор винаходів. Чл. Т-ва укр. інженерів Америки, Т-ва дослідників ліс. продуктів. Діяльний у СУМ Америки: 1950–60 займав виконавчі посади в Пн.-Чиказ. відділ., згодом – президент Палатин. відділення. Автор публікацій у періодиці.

Б. Мельничук.

ЛЬВІВСЬКА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**імені В. СТЕФАНИКА НАН УКРАЇНИ**

– одна з найбільших книгозбірень України. Створ. 1940 на основі об’єднання фондів понад

80-и бібліотек – НТШ, “Народного дому”, Нац. ін-ту ім. Оссолінських, т-ва “Просвіта”, монастирів, нац. т-в (вірмен., єврей.), приват. збірок та ін. Центр. приміщенням визначено будинок “Оссолінеуму” (вул. Стефаника, 2). Значну роль в орг-ції б-ки відіграли вчені М. Возняк, *В. Дорошенко*, *І. Крип’якевич*, К. Студинський, *В. Шурат*. Від літа 1940 почав діяти спец. відділ (т. зв.

Видання ЛНБ.

“спецфонд”), де у вел. к-сті концентрували укр. та іншомов. літ-ру (розформ. 1991–93). Перед нім.-рад. війною фонди Львів. філіалу Бібліотеки АН УРСР нараховували бл. 2 млн. од. зберігання. Зокрема, до рукопис. відділу належав архів *І. Франка*. Також від Бібліотеки НТШ цей відділ успадкував листування, особисті документи галиц. і східноукр. діячів – *В. Барвінського*, *М. Бучинського*, *М. Драгоманова*, *П. Куліша*, *М. Лисенка*, *О. Партицького*, *К. Устияновича*, *Т. Шевченка*, та ін. 1940–41 придбано рукописи *О. Маковея*, листування *В. Стефаника* з *Л. Бачинським* і *Д. Лукіяновичем*. Кілька цінних особистих фондів укр. літераторів і вчених 1950-ї забрано до Києва (архіви *І. Франка*, *Лесі Українки*, *Олени Пчілки*, *О. Маковея*, *А. Крушельницького* та ін. – до Ін-ту літ-ри НАНУ, збірки *В. Гнатюка* й Етногр. комісії НТШ – до ІМФЕ. Директори ЛНБ: *Т. Зеленко*, акад. *В. Шурат*, *А. Одуха*, *І. Іванців*, *В. Машотас*, *С. Стасюк*, *М. Лізанець*. 1991–2003 б-ку очолювала д-р істор. н. *Л. Крушельницька*, від 2003 дир. – д-р істор. н. *М. Романюк*. Нині фонди б-ки понад 7 млн. од. зберігання, серед них – інкунабули, палеотипи, рукопис. книги 13–18 ст., найпов. зб. українки 19–20 ст., унік. колекція оригін. тв. художників (*Д. Сінкевича*, *Н. Зубрицького*, *І. Филіповича*, *О. Кульчицької*), один із найбіл. в Україні нотний фонд і цінна картогр. колекція. У ЛНБ зберіг. багато документів до історії Тернополя й області. Серед них – інвентарі, акт. книги, листування до історії закладів і установ міст Бережани, Збараж, Кременець, Монастириська, Чортків, Шумськ та ін.; матеріали до

біографій терноп. діячів зосередження в рукопис. збірках *О. Чоловського*, *С. Глинського*, *Барвінських*, *Дідушицьких*, *Оссолінських*. 1989 розпорядженням РМ СРСР від 5 серпня ЛНБ надано статус н.-д. ін-ту. Вид-во ЛНБ щорічно готує до друку 20–30 найменувань. 1993–2003 випущено 286 окремих видань накладом понад 83 тис. прим., обсягом бл. 960 друк. аркушів, опубл. понад 2 тис. наук. статей.

Л. Головата.

ЛЬВІВСЬКИЙ ПРОЦЕС 1936

– політичний судовий процес над 23 членами ОУН, що став завершенням Варшавського процесу 1935–36. Відбувся у травні–липні 1936 у м. Львів. Серед ув’язнених на різні терміни – *С. Бандера*, *К. Зарицька*, *В. Старосольський*, *Р. Шухевич*, уродженець Тернопільщини *Я. Стецько*. Стійкість підсудних під час процесу, їхнє відстоювання ідеї укр. державності сприяло підвищенню авторитету ОУН.

Ю. Болдох, І. Мельничук.

ЛЬВІВСЬКИЙ СОБОР 1946

– псевдособор Української Греко-Католицької Церкви. Відбувся 8–10 березня 1946 в соборі св. Юра у м. Львів. З ініціативи *Й. Сталіна* та НКДБ після смерті митрополита *А. Шептицького* (1944) розпочали ліквідацію УГКЦ, оскільки вона була незалеж. від рад. влади нац. ін-том і однією з небагатьох ланок зв’язку українців зі Заходом. 11 квітня 1945 енкаведисти оточили собор св. Юра і заарештували уродж. Тернопільщини митрополита *Й. Сліпого* та єпископа *Н. Будку*, а також багатьох прелатів і священників; цього ж дня в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) заарешт. єпископів *І. Лагишевського* і уродж. Тернопільщини *Г. Хомішина*. 1945–46 вище духовенство УГКЦ, урядовців курії, викладачів теології та філософії, богослов. акад. і семінарій, ченців (всього 1 тис. осіб) заарешт. і вивезли. на Схід. Репресіями рад. власті намагалися змусити ієрархію УГКЦ погодитися на об’єдн. з Рос. Православ. Церквою, але ніхто із заарешт. єпископів не зрікся єдності з Римом. Тоді рад. спец. служби розпочали план т. зв. Собору УГКЦ. Внаслідок залякування і знищення особливо непоступливих священників сформовано групу його учасників: 216 священнослужителів із 1270, які були в Галичині, та 19 мирян. 9 березня 1946 собор проголосив скасування *Берестей. церков. унії 1596* і “возз’єднання” з Рос. Православ. Церквою. Незважаючи на неканонічність Л. с., рад. уряд визнав УГКЦ скасованою і розпочав ліквідацію її парафій та

церков, у т. ч. на Тернопільщині (див. *Антирелігійний терор*). Бл. 1000 священників заарешт. і засудили. Серед тих, хто пройшов страдницький шлях, – чл. ред. колегії ТЕС о. *М. Шаварин*. Понад 43 р. УГКЦ діяла в підпіллі; легалізована 1 грудня 1989.

Лім.: *Стоцький Я.* Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище Тернопільщини 1946–1989. – Т., 2003.

І. Гаврильцьо, А. Гудима.

ЛЬВІВСЬКИЙ (ТАЄМНИЙ)

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

– нелегальний вищий навчальний заклад. Засн. у липні 1921 з ініціативи НТШ, Т-ва укр. наук. викладів ім. П. Могили та Ставропігій. ін-ту в м. Львів. Діяв на громад. засадах у різних приміщеннях. 1-го року мав 3 відділи (ф-ти): філ., юрид., мед., згодом створено тех. відділ, на базі якого 1922 відкрито Укр. (таєм.) вис. політех. школу (прац. до 1925); в ун-ті навчалося 1258 студентів. Ректори: *В. Щурат* (1-й), *М. Панчишин*, *М. Чайковський*, *Є. Давидяк*. Серед викладачів: *І. Крип'якевич*, *Ф. Колесса*, *І. Свенціцький*, *В. Старосольський*, уродженці Тернопільщини *С. Балей*, *М. Галуцинський*, *Ю. Гіряк*, *М. Кордуба* (декан істор. ф-ту), *М. Чайковський*, *М. Чубатий*. Через переслідування влади, незадовільну матеріал. базу і нестачу коштів Л. (т.) У. У. 1925 припинив діяльність.

Б. Волинський.

ЛЬВОВ

Сергій Сергійович (18. 08. 1930, с-ще Леніно-Дачноє Ленін. р-ну Москов. обл., нині РФ – 11. 08. 1993, м. Тернопіль) – живописець. 1949–56 – репрес.; покарання відбував у Сх. Сибіру та Казахстані. Від 1956 – в Тернополі. Закін. худож.-граф. ф-т Одес. пед. ін-ту (1971, нині Південноукр. пед. ун-т). Працював у галузі станк. (пейзаж, натюр-морт) та монумент. живопису. Від 1957 – учасник виставок: індивід. – Тернопіль (1985–86, 1987, 1990, 2000), спільні – міста Київ, Львів, Москва, Тернопіль. Тв.: “Рани землі” (1972), “Останній промінь” (1978), “Шевченкові стежки. Седнів”, “Останній сніг” (обидві – 1987) та

ін. Монумент. роботи – розписи в Тернополі: “Тернопіль” (1986, добобуд. комбінат), “450 років Тернополю” (1988) та ін.

І. Дуда, Є. Удін.

ЛЬВОВИЧ

Петро (07. 07. 1912, с. Шимківці, нині Збараз. р-ну) – вчений, літератор. Закін. Гірничу акад. в м. Краків (Польща). Працював інженером, викладачем у Політех. ін-ті в м. Катовіце (Польща). Автор поезій, у т. ч. опубл. у харків. ж. “Прапор” (1990, № 8; нині “Березіль”), низки наук. праць.

Б. Мельничук.

ЛЬОБКОВИЧ

Вільгельм (1883 – р. і м. см. невід.) – військовик. Отаман УГА. За походженням – австрієць. Воював на Тернопільщині як нач. опер. відділу Начальної команди УГА (1918–19), згодом – нач. штабу 3-го корпусу УГА. Перебував у таборі інтернованих у Тухолі.

М. Ханас.

ЛЮБАРТ

(православ. ім'я – Дмитро, р. і м. н. невід. – 1385, м. см. невід.) – політичний діяч. Князь литов. (1340–85), галиц.-волин. (1340–49) і волин. (1349–85). Наймолодший син Гедиміна, брат Ольгерда і *Кейстута*, чоловік дочки галиц.-волин. кн. *Юрія II Болеслава*. 1340 після смерті Юрія II Болеслава бояри обрали Л. князем *Галиц.-Волин. держави*, до якої належала і тер. сучас. Тернопільщини. Володів Волин., Холм. і Белз. землями. 1353, 1366 і 1376–78 в союзі з вел. князем литов. Кейстутом вів б-бу за землі Галиц.-Волин. княз-ва з Польщею та Угорщиною.

В. Уніят, М. Ханас.

ЛЮБАЧЕВСЬКИЙ

Іван Ілліч (12. 04. 1889, с. Лежанівка, нині Гусятин. р-ну – 04. 04. 1943, Архангел. обл., нині РФ) – громадський діяч. 1901–09 навчався в укр. г-зії в м. Тернопіль, 1909–14 студіював право у Львів. ун-ті. Від 1919 – в УГА, згодом – полковник Армії УНР. 1926–39 провадив приват. адвокат. канцелярію в м-ку Гримайлів (нині смт Гусятин. р-ну).

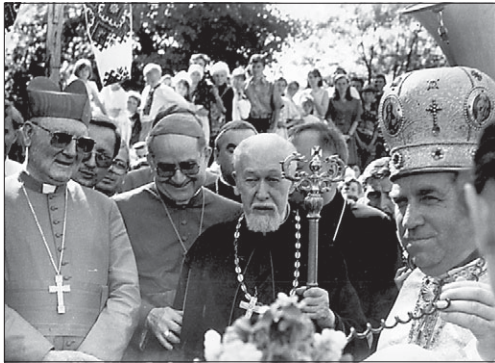
Орг-тор кооп. руху та рілнь. курсів на Грумайлівщині, голова т-ва "Просвіта", співініціатор створ. Укр. кооп. банку в Грумайлові. 1939 – у концтаборі Береза Каргузька. У грудні того ж р. Л. заарешт. органи НКВС; засудж. на 8 р.; загинув у концтаборі.

Лит.: Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998. – Т.–Л., 1998.

Л. Левенць.

ЛЮБАЧІВСЬКИЙ

Мирослав-Іван (24. 06. 1914, м. Долина, нині Івано-Фр. обл. – 14. 12. 2000, м. Львів) – кардинал. Верховний архієпископ УГКЦ, Від 1991 – блаженніший. Д-р богослов'я, проф. Почес. громадянин м. Тернопіль (1991). Від 1933 студював у Богослов. акад. у Львові, 1936 серед кращих студентів направлений у Католич. ун-т у м. Інсбрук (Австрія). Рукопоклад на священника у Львові (1938) *А. Шептицький*. Згодом Л. студював теологію в ун-ті м. Сьйон (Швейцарія), у м. Рим (Італія): від 1942 – в Папському бібліотеч. ін-ті, від 1944 – в Григоріян. ун-ті. 1947 виїхав до США. Від 1979 – архієпископ і мит-

Кардинал І. Любачівський (у центрі) під час прощі у с. Зарваниця.

рополит Філадельфійський. Від 1980 – пом. і наступник кардинала *Й. Сліпого*; після його смерті від 7 вересня 1984 – верх. архієпископ УГКЦ, від 25 травня 1985 – кардинал. 1991 повернувся до Львова. Автор богослов. праць. 20–21 квітня 1991 перебував на Тернопільщині: м. Зборів, с. Озерна Зборів. р-ну, м. Збараж. У Тернополі мав зустріч із громадськістю на майдані Волі, відправив архієрей. Службу Божу на Співоч. полі, освятив хрест на місці звед. храму на бульв. Д. Галицького; на пошану Л. в академ. театрі відбувся святк. концерт. Л. зустрічався з депутатами обл. ради, провів прес-конференцію, у ТОКМ оглянув виставку іконопису *А. Наконечного*. 19 вересня 1991 Л. виголосив промову в ТОКМ на відкритті вистав-

ки книг УГКЦ. У жовтні того ж р. відслужив архієрей. Службу Божу на Марій. прощі в с. Зарваниця Теробовлян. р-ну, там само перебував на Всенар. прощі в травні 1996. 1992 побував із візитаріями на парафіях у Тернополі, с. Заздрість Теробовлян р-ну. 17 жовтня 1993 відвідав Тернопіль з нагоди інавгурації на список. престол о *М. Сабриги*; у храмі Непороч. Зачаття Пресв. Діви Марії Л. провів архієрей. Службу Божу.

І. Дем'янова, І. Дуда.

ЛЮБЕЦЬКИЙ З'ЇЗД

– з'їзд князів Київської держави 1097 у м. Любеч (нині смт Ріпкин. р-ну Черніг. обл.). Учасники – 6 князів, які вирішили припинити міжусоб. війни і проголосили, що кожен князь має володіти лише успадков. від батька землями. Святополк Ізяславич отримав Київ із Туровом і Пінськом та титул вел. князя; *Володимир Мономах* – Переяслав. князь-во і Суздаль-Ростов. землю; Олег і Давид Святославичі – Чернігів і Сівер. землю, Рязань і Тмутаракань; *Давид Ігорович* – Володимир-Волинський із Луцьком; *Василько Ростиславич* (із братом *Володарем*) – Теробовль, Червен і Перемишль. На Л. з. вирішили скликати княжі з'їзди для налагодж. спільних справ, а також орг-ції спіл. походу проти половців. Домовленості закріпили присягою князів. Однак Л. з. не припинив розбрату. Після того, як Давид Ігорович зі згоди Святополка осліпив теребовел. князя *Василька Ростиславича*, вибухнула нова міжусоб. війна.

В. Уніят, М. Ханас.

ЛЮБИНЕЦЬКИЙ

Роман Миколайович (05. 12. 1885, с. Чесники, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 04. 07. 1945, с. Мртнік (за ін. даними 30. 06. 1945, м. Комаров), обидва – pobl. м. Прага, Чехія) – співак (тенор), педагог. Навчався в г-зії у м. Бережани, де належав до таєм. гуртка "Молода Україна". Закін. муз. акад. в м. Відень (1914, Австрія). Співав в опер. театрах міст Дрезден (1914–15, Німеччина), Краків (1917–18, Польща), Загреб (1918–29, нині Хорватія). 1929–39 – проф. вокалу Львів. консерваторії Польс. муз. т-ва; 1939–43 – Львів. консерваторії (нині муз. акад.). 1923 – учасник концерт. турне з *В. Барвінським* у Галичині, зокрема у м. Тернопіль; сол. концерт – у приміщ. *Міщан. братства*, де Л. виконав тв. *В. Барвінського*, *В. Безкорвайного*, *М. Лисенка*, *Ф. Лопатинського*, *Д. Січинського* та ін.

П. Медведик, Б. Пиндус.

“ЛЮБИСТОК”

– народний хореографічний ансамбль Тербовлянського вищого училища культури. Лауреат всеукр. та міжнар. конкурсів. Створ. 1989. Від 1990 – народний. Кер. – *І. Николишин*. У колективі – студенти 1–4 курсів (понад 30 осіб). “Л.” – учасник творч. звітів Терноп. обл. в м. Київ (1999, 2003). Гастролював в Україні, Іспанії, Німеччині, Польщі, Сербії, Франції. В репертуарі – укр. нар. хореографія (істор., жарт., побут. танці) та ін.

І. Дем’янова.

ЛЮБИЧ-ПАРАХОНЯК

Олександра Іванівна (справж. – Парахоняк; 14. 03. 1892, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 23. 02. 1977, м. Винники, нині належ. до Личаків.

р-ну м. Львів) – оперна і камерна співачка (лірико-драматичне сопрано). У дитинстві та юності жила в містах Копичинці (нині Гусятин. р-ну) і Тернопіль. 1907–12 навчалася у Вищому муз. ін-ті у Львові, 1912–14 – Варшав. (кл. *О. Мишуги*, Польща), 1916–17 – Львів. (нині муз. акад.) консерваторіях. Від 1917 – у Львів. театрі опери, театрах Німеччини, Польщі, Чехо-Словаччини. Учасниця концертів хору т-ва “*Тернопільський Боян*”, зокр. 1911. Л.-П. – одна з перших виконавців тв. *В. Барвінського* та *Д. Січинського*. Партії: Оксана (“*Запорожець за Дунаєм*” *С. Гулака-Артемівського*), Наталка (“*Наталка Полтавка*” *М. Лисенка*) та ін.; романси, нар. пісні.

І. Дуда, П. Медведик.

ЛЮБКИ

дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rhich.) і **зеленоквіткова** (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Reichenb.; нар. назви – широт, нічні фіалки, парлист) – багаторічні рослини родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Заввишки 20–60 см. Занес. до Черв. книги України (1996). Зростають на узліссях, галявинах, у світлих лісах,

Любка дволиста.

подекуди на вирубах, широколист. та міш. лісах, а також на заболоч. луках. Трапляється в усіх р-нах області. Рослини декор., лікар., медоносні. Під охороною – у природ. заповіднику “*Медобори*”.

Н. Мшанецька.

ЛЮБЛІНСЬКА УНІЯ 1569

– угода про об’єднання Польщі та Великого князівства Литовського в єдину федеративну державу – новоутворену Річ Посполиту. Польс. сейм, спираючись на підтримку литов. та укр. шляхти, санкціонував акти короля Сигізмунда II Августа про приєднання до Польщі укр. земель – Підляшшя, Волині (в т. ч. частина тер. сучас. Тернопільщини; див. *Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини*), Брацлавщини, Поділля й Київщини. Невдачі Литви в Лівонській війні (1558–83), прагнення отримати від Польщі воєнну допомогу в б-бі з Москов. державою примусили литов. магнатів підписати Л. у., яку роздільно затвердили 1 липня 1569 послі (депутати) польс. та литов. сеймів.

В. Свергун, М. Ханас.

ЛЮБЛІНСЬКИЙ

Юліан (Lubliński Julian; справж. – Мотошнович Казимир; 06 (17). 11. 1798, м. Новоград-Волинський, нині Житомир. обл. – 07. 09. 1873, м. Петербург, нині Санкт-Петербург, РФ) – польський політичний діяч, публіцист. Закін. Кременец. ліцей (1819). Навчався у Варшав. (Польща) ун-ті. За участь у студент. орг-ції “Союз вільних поляків” висланий у Новоград-Волинський під нагляд поліції. Співзасн. “Товариства об’єднаних слов’ян” (1823). Учасник повстання декабристів (1825); 1826 Л. заарешт., засланий до Сибіру; звільн. 1856. Автор кількох томів спогадів (неопубл.).

В. Барна, С. Ткачов, В. Ханас.

ЛЮБОВИЧ

Петро (1826, с. Старий Збараж, нині Збараз. р-ну – 1869, м-ко Гримайлів, нині смт Гусятин. р-ну) – священик УГКЦ, композитор, диригент. Закін. Львів. духовну семінарію (1853). Від 1854 – регент церков. хору в м. Перемишль (нині Пшемисьль, Польща). Автор попури з нар. пісень “Улюблені руські сольоспіви” – першого зразка укр. фортеп. музики в Галичині, зб. “Пісні для співання в “Кобзарі”, літургій для міш. хорів, ф-но та ін. церк. творів. Л., ймовірно, належить авторство музики пісні “Мир вам, браття” на слова *І. Гушалевича*.

Б. Головин, І. Дуда.

ЛЮБОВНЯ

– гора, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на пн.-сх. від с. Вікно Гусятин. р-ну в межах відрогі Товтр. гради. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 747 від 17. 11. 1969, зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради № 238 від 27. 09. 2001. Перебуває у віданні СП ім. І. Франка. Пл. 2,7 га. Під охороною – лучно-степ. різнотрав'я. Місце осел. корис. ентомофауни. За переказами, тут любив відпочивати І. Франко під час перебування в с. Вікно.

І. Леньків.

ЛЮБОМІРСЬКИЙ

Юрій (Єжи)-Себастьян (Lubomirski Jerzy Sebastijan; 20. 01. 1616, м. н. і см. невід. – 31. 12. 1667) – польський військовий діяч, польний гетьман (1660). Учасник *Зборів*. (1649) та *Берестьєв*. (1651) битв. Влітку 1660 Л. та вел. корон. гетьман С. Потоцький очолили польсь. армію, яка розгромила москов. війська В. Шереметьєва pobl. м-к Любар і Чуднів (обидва нині – смт Житомир. обл.).

В. Уніят, Вас. Ханас.

ЛЮБУНЬ

Михайло Петрович (14. 08. 1919, с. Осташівці, нині Зборів. р-ну – 02. 10. 1997, м. Бережани) – педагог, громадський діяч. Почес. громадянин м. Бережани (1996). Очоловав “Хліборобський вишкіл молоді” у родин. селі, діяльний у т-вах “Просвіта” і “Плуг”. Учасник нім.-рад. війни. Закін. геогр. ф-т Львів. ун-ту (1951, нині нац. ун-т). Працював у м. Бережани: 1951–53 – викладач географії у пед. уч-щі, згодом – учитель у школі-інтернаті. Ініціатор та орг-тор встановл. пам'ятників Т. Шевченку в м. Бережани (1992) та УСС на г. *Лисоня* (1994). Чл. проводу рай. орг-ції НРУ.

Н. Волинєць, М. Ткаченко.

ЛЮБЧЕНКО

Аркадій Панасович (07 (19). 03. 1899, с. Старо-Животів, нині с. Новоживотів Оратів. р-ну Вінн. обл. – 25. 02. 1945, м. Бад-Кіссінген, Німеччина) – письменник. Належав до об'єдн. “Гарт”, “ВАПЛІТЕ”, “Пролітфронт”. Перебував на Тернопільщині (м-ко, нині смт. Підволочиськ, м. Тернопіль та ін.) навесні 1943, про що залишив спогади у “Щоденнику” (1951); тут розповів також про зустрічі з *Й. Гірянком*, *П. Карманським*, *М. Рудницьким*, *У. Самчуком*, поділився враженнями від істор. тв. *Б. Лепко-*

го. 1944 виїхав до Німеччини. Автор повістей, новел та ін. творів, перекладів.

П. Бубній, І. Гаврильцьо.

ЛЮДВИЦЕ

– загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташ. у межах Людвиг. сільради Шумс. р-ну. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 198 від 30. 06. 1986. Перебуває у віданні Людвиг. сільради. Пл. 2080 га. Під охороною – числ. мислив. фауна: борсук звич. (занес. до Черв. книги України), заць та куріпка сірі, козуля, лисиця звич., куниця лісова, свиня дика, ондатра мускус. та ін. Рішенням Терноп. обл. ради № 15 від 22. 07. 1998 мислив. угіддя заказника надані в користування Шумс. держ. мислив. госп-ву як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтворення мислив. фауни.

І. Леньків.

ЛЮДВИЦЕ

– село в Шумському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Корчівка, за 22 км від райцентру. Насел. 820 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1545 як власність П. Людвинського. 1919 під час придушення повстання проти польс. окупації 9 його учасників розстріляли, бл. 120 будинків спалили. Частково спалене під час нім.-фашист. окупації. Є церква Різдва Пресв. Богородиці (1880), капличка. Спорудж. пам'ятники Б. Хмельницькому (1967), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, дошк. заклад, ФАП, відділ зв'язку, торг. заклад. У Л. народ. д-р екон. н. *М. Римар*. Pobl. Л. виявлено археол. пам'ятки доби неоліту, бронзи та давньорус. культури.

М. Бігус, Б. Хаварівський.

ЛЮДКЕВИЧ

Станіслав Пилипович (24. 01. 1879, м. Ярослав, нині Польща – 10. 09. 1979, м. Львів) – композитор, музикознавець, фольклорист, педагог. Д-р музикознавства (1908). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1964). Нар. арт. СРСР (1969). Герой Соц. праці (1979). Орден: Леніна, Труд. черв. прапора, Дружби народів, “Знак Пошани”. Закін. ун-ти в містах Львів (1901) та Відень (1909, Австрія). Співорг-тор Вишого муз. ін-ту ім. М. Лисенка у Львові (нині муз. акад.); 1910–14 – його дир., від 1919 – викладач. Працюючи в ін-ті, не раз приїжджав до м. Тернопіль як інспектор у філії ін-ту (від 1929; нині муз. школа № 1). Підтримував зв'язки з *В. Барвінським*, *В. Безкороваїним* та ін. Від

1939 – проф. Львів. консерваторії (нині муз. акад.). 1939–51 – ст. н. с. Львів. філіалу Ін-ту фольклору АН УРСР. 1939–52 очолював Львів. орг-цію Спілки композиторів. Разом із *О. Роздольським* – ред. 21 та 22 тт. “Етнографічного збірника”: “Галицько-руські народні мелодії”. Упорядкував і видав окремі тв. В. Барвінського, зокрема “Камерні ансамблі” (1971, автор передмови).

Б. Пиндус, Л. Щербак.

ЛЮДКЕВИЧ

Ярослав Йосипович (05. 02. 1913, с. Нижня Липиця, нині Рогатин, р-ну Івано-Фр. обл. – 21. 10. 1982, с. Росохуватець Козів. р-ну) – диригент, актор-аматор. Навчався в г-зії у м. Рогатин. 1931–32 за політ. діяльність ув'язнений у Львів. і Бережан. тюрмах. Згодом – актор у театрі ім. М. Заньковецької у м. Львів, диригент хору в с. Золота Слобода (нині Козів. р-ну), кер. самодіял. сцен. гуртка в Росохуватці, де поставив низку п'єс укр. драматургів. 1936–39 співав у молодіж. хорах Росохуватця та хутора, нині с. Веснівка, якими керував *С. Сулятицький*.

В. Хома.

ЛЮДНИКОВ

Іван Ілліч (13 (26). 09. 1902, с-ще Крива Коса, нині смт Седове Новоазов. р-ну Донец. обл. – 22. 04. 1976, м. Москва, нині РФ) – військовик, громадський діяч. Герой Рад. Союзу (1943), генерал-полковник (1945). Ордени Леніна (3), Черв. прапора (5), Суворова 1 і 2 ступ., Б. Хмельницького 2 ступ. та ін. вітчизн. і зарубіж. нагороди. Учасник громадян. та нім.-рад. воєн. Депутат ВР СРСР (1946–54). Закін. Військ. акад. ім. М. Фрунзе у Москві (1938). У березні 1944 15-й стріл. корпус під командуванням Л. брав участь у боях із фашистами в м. Тернопіль. Після війни – на команд. посадах у РА. Автор кн. мемуарів “Дорога довгою в життя” (М., 1969, 1985), де йдеться про події нім.-рад. війни, в т. ч. у Тернополі.

М. Ониськів.

ЛЮЛИНЦІ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Буглів. сільраді. Розташ. на берегах р. Буглівка, за 16 км від райцентру. Насел. 265 осіб (2001). Відоме від 17 ст. Є церква св. Михаїла (1892, дерев.). Насип. могилу воякам УПА.

Б. Хаварівський.

ЛЮЛЬКА

Олександр Наумович (14. 02. 1924, с. Саварка, нині Богуслав. р-ну Київ. обл. – 09. 01. 2003,

м. Полтава) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1967), проф. (1970). Ордени Черв. зірки, Вітчизн. війни, “Знак пошани”. Відмінник охорони здоров'я. Закін. Київ. мед. ін-т (1952, нині нац. мед. ун-т). 1958–73 – у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): декан, проректор із навч. роботи, зав. каф. заг. хірургії, зав. каф. факультет. хірургії. Від 1973 – проректор з навч. роботи, зав. каф. факультет. хірургії Полтав. мед. ін-ту (нині Укр. держ. мед. стомат. акад.). Автор і співавт. понад 100 наук. праць із хірург. ендокринології, невідклад. хірургії та ін.

Ю. Саюк.

ЛЮТЕРАНСТВО

– один із напрямків раннього протестантизму. Виникло в результаті реформац. рухів у Європі 16 ст. Основи Л. заклав 1517 М. Лютер у 95 тезах. Гол. принцип Л. – “очищення вірою”, тобто спасіння не за допомогою церкви чи добрих діянь, а тільки силою влас. віри в Бога. Теор. підґрунтя Л. – Біблія та “Книга згоди” (“Аугсбурзьке віросповідання” й “Аналогія”). Л. визнає 2 тайнства – хрещення і причастя. Нині в світі – понад 75 млн. лютеран. В Україні Л. – від серед. 16 ст. Зокрема, 1924 в Терноп. воєв-ві – 2484 лютерани, які проживали в 23 нім. поселеннях-колоніях: м. Чортків, села Полівці, Ягільниця (нині Чортків. р-ну), Бекерсдорф (нині належ. до с. Новосілка Підгаєц. р-ну), Конопківка (нині Теребовлян. р-ну) та ін. Парохії лютеран входили до суперінтендентури з центром у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Л. в Україні відродилось у серед. 1990-х; 2002 нарах. 68 громад 3-х напрямків: нім., укр. і швед. На Тернопільщині лютерани належать до *Української Лютеранської Церкви* і мають парохії в містах Тернопіль та Кременець.

Я. Стоцький.

ЛЮТИЙ

Іван (рр., м. н. і см. невід.) – ватажок опришків. 1717 побл. м. Борщів сформував із селян навколиш. сіл загін, який нападав на орендарів і купців, захоплене майно віддавав біднякам.

Б. Пиндус.

ЛЮТИЙ

Лярій (псевдо “Чугайстер”; 1912, с. Ремезівці, нині Золочів. р-ну Львів. обл. – 24. 01. 1945, с. Козівка, нині Терноп. р-ну) – діяч ОУН і УПА. Від 1941 – район. провідник Перемишлянщини (нині Львів. обл.). Від 1942 – повіт. військ. референт Зборівщини, 1943 – обл. військ. референт Тернопільщини. На поч. 1944 – чл. штабу воєн. округи “Лисоня”, нач. пер-

сон. відділу в ранзі ст. булавного, восени – ком-р куреня. Обставини смерті невідомі.

В. Заведнюк.

ЛЮЦЕРНА МАЛЕНЬКА

(*Miticago minima* (L.) Newm.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Бобові (Fabaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає у кам'янистих та піщаних місцях. В області трапляється рідко.

Г. Синиця.

ЛЮЦІНА

(*Hamearis lucina* L.) – комаха ряду Лускокрилі, або Метелики (Lepidoptera), родини Рюдиніди (Riodinidae). Занес. до Черв. книги України. Рідкіс. вид. Поодинокі метелики трапляються в червні-липні на ліс. галявинах, узліссях, узбіччях шляхів, у захис. лісосмугах, переважно в пд. р-нах Терноп. обл. Чисельність зменшується.

С. Подобівський.

ЛЯДСЬКЕ

– село в Монастириському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Бобрівники. До Л. приєднано х. Вербка, у зв'язку з пересел. жителів хутори Вербна і Комарівка виключені з облік. даних. 1963–91 назив. Червоне. Розташ. на берегах р. Золота Липа, за 15 км від райцентру і 30 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 434 особи (2001). Перша писем. згадка – 1469. 1564 та 1578 згад. як м-ко – власність Львів. римокатол. архієпископства. В лютому 1906 жандармерія і військо за участь у вічі в с. Нижнів (нині

Церква Успіння Пресвятої Богородиці.

Тлумац. р-ну Івано-Фр обл.) вбили 3 особи, 5 поранили, 19 заарешт. Діяли “Просвіта”, “Каменярі”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Внаслідок пожежі 1944 згоріла половина будівель. 1957 – вел. повінь. Є церква Успіння Пресв. Богородиці (1781, дерев.). Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1973), розстріляним учасникам повстання 1906 (1980, скульп. В. Млинко), пам'ят. знак на честь скасув. панщини (1991), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У Л. перебували громад.-політ. діячі Е. Брайтер, С. Вітик, Є. Олесницький.

М. Пилипко, Г. Уніят.

ЛЯЄР

Алоїз (1885 – 1919, м. н. і см. невід.) – військовик. Німець за походженням. Отаман УГА, воював на Тернопільщині. Навесні 1919 на сх. фронті УГА проти більшовиків очолював відтинки “Підволочиськ”. Потрапив у польс. полон, загинув при спробі втечі.

В. Лашта, М. Ханас.

ЛЯЙНБЕРГ

Соломон (р. і м. н. невід. – 1919, м. см. невід.) – військовик. Єврей за походженням. Учасник 1-ї світ. війни, поручник 15-го піхот. полку австр. армії. У грудні 1918 – орг-тор із єврей. молоді міліці, сотні, з якої у червні 1919 створено т. зв. *Жидів. курінь УГА*, його командант (ком-р; поручник). Відзначився в боях на Тернопільщині. Потрапив у польс. полон і там загинув (за ін. даними, вижив і виїхав до Палестини). Іменем Л. 1991 названо одну з вулиць у м. Львів.

М. Ониськів, Б. Пиндус.

ЛЯМ

Станіслав (Lam Stanisław; 02. 04. 1891, м. Тернопіль – 05. 03. 1965, м. Париж, Франція) – польський історик літератури, критик, бібліограф, видавець. Студював у Львів. ун-ті. Ініціатор видання енцикл. праці “Польща – її історія та культура” (1928–32). Співвид. “Старопольської Енциклопедії” А. Брюкнера (1937–38), видав поему А. Мальчевського “Марія”.

Лім.: Encyklopedia Popularna PWN. – Warszawa, 1999.

І. Дула.

ЛЯМ

Ян (Lam Jan; 16. 01. 1838, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 03. 08. 1886, м. Львів) – польський письменник, публіцист. Учасник польс. повстання 1863–64. Навчався у м. Бучач

в г-зії при монастирі оо. Василян (1852–55), студював право і філологію у Львів. ун-ті. 1865 проживав у м-ку (нині смт) Козова та с. Вікторівка (нині Козів. р-ну) в маєтку свого тестя, що стало основою повісті “Великий світ Цаповиць” (1869). Від 1866 – у м. Львів, де працював журналістом. Тв.: поема “Завіхост” (1862), повісті “Пан військовий комісар” (1863), “Коронар у Галичині” (1870), “Голови для позолочення” (1873), “Ідеалісти” (1876), “Дивні кар’єри” (1880) та ін. Автор публіцист. статей, у т. ч. про *М. Павлика*, *І. Франка*, *Б. Хмельницького*, фейлетонів, інформ. матеріалів. 1887 у Львові видано 5-томник вибр. творів *Л. М. Рудницький* вважав Л. одним із кращих польс. гумористів і сатириків.

І. Дуда, С. Ткачов, В. Ханас.

ЛЯНУА

Жільбер де (1386–1462, м. н. і см. невід.) – французький дипломат, мандрівник. 1412, 1421 як посол Франції у Польщі побував в Україні. Про перебування у містах Львів, Луцьк, Кременець та ін. розповів у кн. спогадів “Подорожі та амбасаді”.

Лит.: *Січинський В.* Чужинці про Україну. – К., 1992.

П. Гуцал.

ЛЯПС

Михайло Олександрович (13. 01. 1947, м. Кишинів, нині Молдова – 29. 04. 2005, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1991), проф. (1992). Акад. АН нац. прогресу (1992) та Акад. інтегр. антропології (2002). Закін. у м. Тернопіль СШ № 4 (1964) і мед. ін-т (1970, нині ТДМУ). 1970–71 – хірург вузл. лікарні ст. Верещагіно Свердлов. залізниці (нині РФ). 1971–76 – хірург Терноп. рай. лікарні; 1976–79 – хірург-онколог Терноп. обл. онкодиспансеру. Від 1979 – в Терноп. мед. ін-ті: асист., доц., проф., від 1998 – зав. каф. заг. хірургії. Вивчав проблеми онкохірургії, онкогенетики, онкоімунології. Розробив методи діагностики та лікування анаероб. інфекції у хворих на цукр. діабет і хірург. інфекції. Запатентував 8 винаходів. Автор і співавт. понад 80 на-

ук. і навч.-метод. праць, низки статей у фах. часописах.

М. Ониськів, В. Шидловський.

ЛЯСОЦЬКИЙ

Юзеф-Кароль (Lasocki Józef Karol; 04. 11. 1907, с. Оліїв, нині Зборів. р-ну) – польський педагог, композитор. Закін. консерваторію в м. Варшава (Польща). 1937–39 – диригент і педагог Волин. муз. т-ва в м. Луцьк. Від 1945 працював у Мін-ві культури Польщі. 1949–53 – проф. муз. ін-ту в м. Лодзь (Польща). Ред. часопису “Порадник музичний”. 1953–57 – ректор Муз. ін-ту в м. Вроцлав (Польща).

С. Ткачов, В. Ханас.

ЛЯССОТА фон СТЕБЛІАУ

Еріх (бл. 1550, Бляйшвіц (с. Блажейовиць, Верхня Сілезія, нині Польща – 1616, м. Кошице, нині Словаччина) – австрійський дипломат і військовик. Навчався в ун-тах міст Лейпціг (Німеччина) і Падуя (Італія). 1576–84 – на військ. і дипломат. службі в Іспанії, Португалії й Австрії. Від 1585 служив при дворі нім. імператора Рудольфа II. 1588–90 – у швед. полоні. В червні 1594 з дипломат. дорученнями імператора прибув на Запорізі. Січ; намагався схилити козаків до укладення союзу з Німеччиною для спільної б-би проти Осман. імперії. Зі щоденника Л. (охоплює 1573–94, вперше вид. 1854) відомо, що його дорога на Запоріжжя пролягла через Тернопільщину: 21–22 квітня 1594 – м. Почаїв і м-ко Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну), села Тараж (нині Ст. Тараж Кременец. р-ну), Дзвиняча (нині Збараз. р-ну), Маневе та Снігурівка (нині обидва – Лановец. р-ну), Токи (нині Підволочис. р-ну); при поверненні 23–24 липня того ж р. – м-ко (нині смт) Підволочиськ, села Базаринці (нині Збараз. р-ну), Горинка (нині Кременец. р-ну), м. Кременець та ін. насел. пункти краю. Щоденник Л. переклали *М. Грушевський* та *Д. Яворницький*.

П. Гуцал, Б. Пиндус, В. Уніят.

ЛЯТОРОВСЬКА

Людмила Іванівна (рр. і м. н. та см. невід.) – фольклористка. Дочка *Л.*, сестра *М. Ляторовських*. 1882–83 в с. Сапогів (нині Борщів. р-ну) записала нар. пісні, колядки й щедрівки, казки тощо., ч. яких *В. Гнатюк* опубл. у “Етнографічних збірниках” (1902, тт. 11, 12; 1914, т. 2; 1916, тт. 37–38). Казка “Горобцева помста”, яку Л. записала в с. Іванків (нині Борщів. р-ну), передрук. у зб. “Казки Золотого Поділля” (уклав *П. Медведик*; Т., 1994).

Х. Весна, П. Медведик.

ЛЯТОРОВСЬКА

Меланія Іванівна (1868, м. н., р. і м. см. невід.) – фольклористка. Дочка *І.*, сестра *Л. Ляторовських*. Записала в с. Сапогів (нині Борщів. р-ну) нар. пісні, коломийки, казки тощо. Лір., лірниц., рекрут., жартівливі та ін. пісні – в рукопис. “Збірнику людових пісень і таке друге”, що зберіг. у фондах ІМФЕ НАНУ, як і казки, що записала *Л.* Дві з них опублікував *П. Медведик* у зб. “Казки Золотого Поділля” (Т., 1994).

Х. Весна, П. Медведик.

ЛЯТОРОВСЬКИЙ

Іван (1839, м. н. невід. – 10. 02. 1919, м. Долина, нині Івано-Фр. обл.) – священик, фольклорист. Батько *Л. і М. Ляторовських*. Закін. Львів. духов. семінарію. Проживав у с. Городниця (нині Гусятин. р-ну); записав тут нар. твори, які частково опубл. *В. Гнатюк* у кн. “Гаївки” (1909) та “Колядки і шедрівки” (1914). 1868–1918 – парох у м. Заліщики, с. Сапогів (нині Борщів. р-ну), м. Долина. У Сапогові записав нар. казки, оповідання, легенди, в с. Іванків (нині Борщів. р-ну) – коломийки (всі записи зберіг. в ІМФЕ НАНУ, ч. опубл. *П. Медведик* у зб. “Казки Золотого Поділля” (Т., 1994). Три легенди, що *Л.* записав у Сапогові, опубл. *В. Гнатюк* в “Етнографічному збірнику” (1902, тт. 12, 13). 2 вірші *Л.* під псевд. “Невідомий” надрук. у ж. “Зоря” (м. Львів, 1880, ч. 1; 1887, чч. 15–16).

Х. Весна, П. Медведик.

ЛЯТУРИНСЬКА

Оксана-Зінаїда Михайлівна (псевд. – Оксана Печеніг, Роксана Вишневецька, Єроним, Оксана Черленівна, Марта Борецька; 01. 02 (19. 01). 1902, х. Ліс, нині с. Хоми Збараз. р-ну – 13. 06. 1970, м. Міннеаполіс, похов. у Бавнд-Бруку, шт. Нью-Джерсі, США) – поетка, публіцистка, журналістка, художниця, скульпторка, фольклористка. 1918–20 навчалась у *Кременец. укр. г-зії ім. І. Стешенка*, де брала участь у літ. гуртку під кер. *У. Самчука*. Від 1924 – в еміграції у Німеччині, згодом – у Чехії (м. Прага). Навч. на філос. ф-ті Карл. ун-ту (м. Прага), у Вищій мист.-пром.

школі (відділ. скульптури) та Укр. студії пласт. мист-ва. Від 1920-х друкувала вірші в “Літературно-науковому вістнику” та ін. часописах. Під час 2-ї світ. війни – у Празі. Три роки перебувала у таборі для переміщ. осіб (м. Ашафенбург, Німеччина). Від 1946 – чл. об’єдн. “Мистецький український рух” (МУР). Від 1949 – в м. Міннеаполіс (шт. Міннесота, США). Від 1957 діяльна в Об’єдн. укр. письменників (сюди належали *І. Баєрний, У. Самчук, Ю. Стефаник* та ін.). Кор. літ. зб. “Слово” (м. Торонто), співпрац. із “Літописом Волині”, “Новим Літописом” (обидва – м. Вінніпег), “Самостійною Україною” (м. Чикаго) та ін. Авторка кн.: “Гуґла” (1938), “Княжа емаль” (1941, обидві – Прага; під цією назвою вийшла також 1955 (Нью-Йорк–Торонто), включаючи зб. “Веселка” і “Коло”), “Материнки” (Мюнхен, 1946), “Бедрик” (Вінніпег, 1956). Після смерті *Л.* вийшли зб. “Ягілка” (Вінніпег–Нью-Йорк, 1971), “Зібрані твори” (Торонто, 1983), “Великодній передзвін: Писанки і поезії” (Торонто, 1986), “Знаю казку” (К., 1995). Вірші *Л.* опубл. у зб. духов. поезії “*Богославень*” (упоряд. *Б. Мельничук, М. Ониськів*; Т., 1994). Авторка перекладів із нім., чес., польс. та ін. мов, публіцист. статей, рецензій, праць із фольклору, спогадів про *Ю. Клена, У. Самчука, О. Телігу* та ін. Листувалася з *О. Неприцьким-Грановським, Ю. Шерехом* (Шевельовим) та ін. Скульптурні тв.: пам’ятники *С. Коновальцю* в м. Роттердам (1939, Нідерланди), полеглим у Пардубіцах попл. Праги (1932, Чехія), проф. *А. Животку* (м. Ашафенбург) та ін.; погруддя *Т. Шевченка, С. Петлюри* та ін. Живопис. портрети: *І. Виговського, П. Дорошенка, О. Кандиди-Ольжича, І. Мазети, А. Мельника, О. Олеса, Б. Хмельницького* та ін.; створила кілька тисяч писанок. Виготовляла ляльки для дит. театрів, керам. вироби. Архів *Л.* зберіг. в УВАН у м. Нью-Йорк (США). В м. Кременець на будинку колиш. г-зії на честь *Л.* встановл. мемор. таблицю, названо вул. іменем, на х. Ліс встановл. пам’ят. знак. 2002 в Кременці вийшла кн. *В. і Г. Чернихівських* “Оксана Лятуринська”.

Г. Чернихівський.

ЛІАУБИ

Вільгельм, Вольф, Леопольд (рр. і м. н. та см. невід.) – фотомайстри в м. Тернопіль. **Вольф Л.** працював у місті від 1905, мешкав на вул. *А. Міцкевича* (нині бульв. *Т. Шевченка*). Його фотографії, видруковані як пошт. листівки, зафіксували руїни міста під час 1-ї світ. війни та події березня – червня 1917. **Віль-**

гельм Л. – 1939 власник фотосалону в Пасажі Адлера, 2 (нині вул. О. Кульчицької); неподалік, у буд. № 4, мешкав **Леопольд Л.** Імена Л. – на багатьох світлинах у красн. виданнях і родин. фото.

Л. Бойцун.

ЛЯХОВИЧ

Василь Михайлович (24. 12. 1927, с. Чернокінци, нині Великі Чернокінци Чортків. р-ну) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1975). Учасник нім.-рад. війни. Репрес. як учасник мед. опіки УПА (1947), реабіліт. 1993. Закін. Львів. мед. ін-т (1963, нині нац. мед. ун-т). Працював хірургом у центр. рай. лікарні у м. Кам'янка-Бузька

(1963–72, Львів. обл.). Від 1973 – хірург Заліз. лікарні у м. Львів. Один із перших застосував капрон. нитку для перев'язування кровонос. судин і довів, що вона розсмоктується в організмі людини протягом 2-х р.; розробив метод профілактики та запобігання виникнення варикоз. розширення вен нижніх кінцівок, довів його спадковість. Автор понад 40 наук. праць.

Р. Баран.

ЛЯХОВИЧ

Мирослав Данилович (26. 02. 1927, с. Колодівка, нині Підволочис. р-ну) – культосвітній діяч,

диригент, самодіяльний композитор, педагог. Почес. Грамота Президії ВР УРСР (1965). Учасник війни з Японією. Закін. Тереховлян. культ.-освіт. технікум (1959, нині вище уч.-ще культури). 1953–90 – худож. кер. Буд. культури у смт Микулинці (нині Тереховлян. р-ну), де організував міш. хор, оркестри (духов. і нар. інструментів). 1960-і – диригент оркестру тирол. духов. інструментів, з яким виступав у містах Київ та Москва (нині

РФ). Учасник Струсів. капели бандуристів “Кобзар”, її диригент (1960–69), хормейстер (1971–74). Кер. хор. колективів на пром. підприємств у Микулинцях, селах Миролнобівка, Настасів, смт Вел. Березовиця (всі – Терноп.), Ладичин (Тереховлян. р-нів), церк. хору (14 р.). Написав музику пісень на сл. *В. Вихруща*, *Я. Чорної*, *М. Озерянської* та ін. авторів.

Г. Кушнерик.

ЛЯХОВИЧ

Теодосій (12. 05. 1903, с. Дунів, нині Заліщиц. р-ну – 02. 05. 1975, м. Мельбурн, Австралія) – педагог, журналіст, науковий і громадський діяч, меценат. Серед. освіту здобув у м. Львів (1922); студіював у містах Грац (Австрія; бакалавр германістики, 1926), Львів (магістр філософії, 1929), Мельбурн (докторат, 1964). Учительовав у серед. школах Галичини (г-зія “Рідної школи” в м. Чортків), Польщі й Німеччини. Від 1950 – в Австралії (м. Мельбурн). Діяльний у громад. орг-ціях, учитель субот. шкіл. 1971–75 – голова край. управи НТШ в Австралії. Гол. ред. кн. “Українці в Австралії” (Мельбурн, 1966). Автор бл. 80 популяр. статей на істор., соціол. та політ. теми.

М. Кришук, Б. Мельничук.

ЛЯХОВИЧ

Ярина (з дому – Цюпак; 02. 10. 1942, м. Тереховля) – художниця. Від 1943 – в Німеччині, від 1949 – в Австралії. Чл. Об'єдн. мистців Вікторії та Спільки укр. образотвор. мистців Австралії. Закін. відділ дизайну в Королів. Мельбурн. ін-ті технології (1968), Працювала дизайнером інтер'єрів у адм. шт. Вікторія.

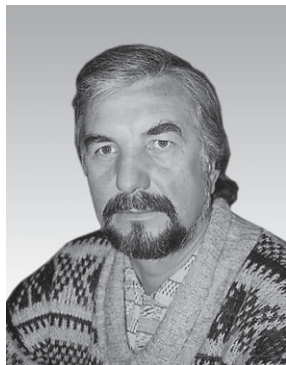
Малює в абстрактно-експресив. манері. Нагороджена за участь у багатьох виставках, у т. ч. 2-х річн. Королів. заок. ліги. 1992 – 2 персон. виставки в м. Мельбурн, усього до 2000 – 5 індивід. виставок. Картини зберіг. у колекціях в Австралії, Канаді та США. Діяльна у т-ві “Пласт”.

Лит.: Енциклопедія Української діаспори. – К.–Нью-Йорк–Чикаго–Мельбурн. 1995. – Т. 4; Українці Австралії: Енциклопедичний довідник. – Сідней, 2001.

І. Дуда, Б. Мельничук.

ЛЯХОВСЬКИЙ

Іван Григорович (19. 08. 1950, с. Угринь Чортків. р-ну) – актор, режисер. Засл. арт. України (1991). Чл. НСЖУ (2000). Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1968, нині вище уч-ще культури, курс *А. Бобровського* та *П. Загребельного*), реж. відділ. Київ. ін-ту культури (1972, нині нац. ун-т культури і мист-ва). Від 1973 – в Терноп. драм. театрі (нині академ. театр), одночасно від 2004 – викл. Терноп. муз. уч-ща. Зіграв понад 110 ролей: гетьман Дорошенко (одном. п'єса Л. Старицької-Черняхівської), Націєвський (“Мартин Боруля” І. Карпенка-Карого), Голохвостий (“Дамських справ майстер” В. Ільїна, В. Лукашова за п'єсою М. Старицького “За двома зайцями”), Освальд Альвінг (“Привиди” Г. Ібсена), Реж. вистав “Ну, вовче, постривай!” О. Курляндського та А. Хайта (1980), “Матріополь” В. Тарнавського (1995, інсценіз. *Б. Мельничука*), “Соломія Крушельницька” (1995, у співав. із Б. Мельничуком). Знімався в кіно. Автор публікацій у пресі. 2000 в м. Тернопіль вийшла кн. “Іван Ляховський: Актор про друзів і час; Очима колег, критики” (уклад.-ред. Б. Мельничук).

Б. Волинський, В. Фроленков.

ЛЯШЕНКО

Леонід Петрович (20. 11. 1966, м. Тернопіль) – спортсмен. М. сп. СРСР з легкої атлетики. Закін. ТАНГ (1994). Призер першостей СРСР та України, двораз. чемпіон України з бігу на 800 та 1500 м. 1992 встановив рекорд області з бігу на 800 м. (1 хв. 48,7 сек.). Виступав за спорт. т-во “Колос”. Перший тренер – *В. Казмірчук*.

Г. Гунтік.

ЛЯШКО

Олександр Павлович (17 (30). 12. 1915, ст., нині смт Родакове Слов'янoserb. р-ну Луган. обл. – 01. 10. 2002, м. Київ) – партійний і державний діяч УРСР. Герой соц. праці. Депутат ВР СРСР 5–10 склик., УРСР – 5, 7–11 склик. Голова Президії ВР УРСР (1969–72), голова РМ УРСР (1972–87). Не раз бував на Тернопільщині. 1970-і посприяв виділенню 3,5 млн.

крб. на поглиблення міськ. ставу і завершення буд-ва ПК “Октябрь” (нині “*Березіль*” ім. Леся Курбаса).

М. Ониськів.

ЛЯЦУК

Василь Кіндратович (01. 03. 1948, с. Старий Почаїв, нині Кременец. р-ну) – літератор. Закін. 8-річ. шк. в родин. селі. 1963–66 навчався у Львів. серед. спецшколі-інтернаті для незрячих дітей; закін. філол. ф-т Рівнен. пед. ін-ту (нині гуманіт. ун-т). Працював на журналіст. і виклад. роботі, від 1992 – в Рівнен. навч.-виробн. комбінаті УТОС. Тв. друк. у зб. “Вітрила”, журналах “Дзвін” (м. Львів), “Прапор” (нині “Березіль”, м. Харків). Перекладає з англ., білорус., польс., рос. мов. Автор зб. поезій “Почаївська мозаїка (Р., 1992), “Нас не буде – буде наша спрага”, “Тьмі наперекір”.

Г. Черняхівський.

МАГДАЛІВКА

– село в Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Митниця і Теклівка. Розташ. за 37 км від райцентру й 11 км від найбл. залізн. ст. Скалат. Насел. 674 особи (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Внаслідок буревію у липні 2004 в М. пошкодж. 173 житл. будинки, Буд. культури, ФАП, школа. Є церква св. Луки (1946). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970, скульп. *Я. Чайка*). Працюють ЗОШ 1–3 ступ. ім. Родини *Голоядів*, Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У М. народ. громад. діяч, педагог *Р. Брикович*.

В. Уніят.

МАГДІЙ

Михайло Ількович (06. 02. 1906, с. Носів, нині Підгаєц. р-ну – 03. 11. 1983, м. Івано-Франківськ) – музикант, фольклорист, самодіяльний композитор. Засл. арт. України (1956). Закін. школу керівників духових оркестрів у м. Кельце (Польща). 1920-і – кер. духових оркестрів у селах Вел. Гаї і Вел. Березовиця, нині Терноп. р-ну, м-ку Козлів, нині смт Козів. р-ну, грав у оркестрі *Мищан. братства* (м. Тернопіль). Від 1931 – в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), де працював у духових оркестрах братів Альбертинів і т-ва “Зоря”; 1939–41 – методист обл. буд. творчості; 1941–44 – вчитель муз. школи. Один із фундаторів Держ. гуцул. ансамблю пісні й танцю, кер. оркестр. групи (1944–60). Автор вокал.-хореогр. сюїт “Над Черемошем”, “Олекса Довбуш”, “Проводи на полонину”, музики до пісень “Моя гуцулочка”, “Киптарик”, “Трай, сопілко”, числ. обробок нар. пісень, зокрема “Летять галочки”, “Вербовая дощечка” тощо.

М. Клим’юк, Г. Моліцька.

МАГÓЛА

Богдан Юрійович (01. 02. 1951, с. Зелене, нині Гусятин. р-ну) – архітектор. Чл. НСАУ (1983). Навчався в дит. худож. школі у м. Бучач (1967–69), закін. Львів. політех. ін-т (1974, нині нац.

ун-т “Львівська політехніка”). Працював у м. Ворошиловград (1974–77, нині Луганськ). Від 1977 – в Терноп. філії проєкт. ін-ту “Діпроцивільпромбуд”. Гол. арх. проєктів у корпорації “*Терно-Корс*” (м. Тернопіль). Архіт. споруди й проєкти: в Тернополі – обл. дит. лікарня (1981), забудови вулиць Карпенка, Надзбручанська, Об’їздна (1983), зал-аудиторія 2-ї міськ. лікарні (1985), 3-а міськ. лікарня (1985, співавт.), молодіж. житл. комплекс на просп. Злуки (1989), кафе “Десертне” на вул. Шептицького (2004), торг. й адм. приміщення на вул. Князя Острозького (2005); в області – забудови вул. у містах Збараж (1982) та Кременець (1983), буд. відділень Держ. банку в містах Збараж, Зборів, смт Підволочиськ, адм. буд. у м. Шумськ, райвійськкомат у Зборові (всі – 1985).

І. Дем’янова, І. Дуда.

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– феодальне право на міське самоврядування на території області, що діяло впродовж 14–19 ст. У містах, які 1772 відійшли до Австрії, ліквід. в кін. 18 ст. Складене в м. Магдебург (Німеччина) 13 ст. У Галичині пошир. через Польщу й Угорщину. М. п. звільняло місто від суд. та адм. влади власника земель, на яких воно розташ., надавало пільги ремеслам і торгівлі. Міщани були юрид. вільними, виконували загальнодерж. повинності, зокрема військову й ті, що визнач. міська влада. Одерж. ряд привілеїв: будувати ратушу з годинником, утримувати трубака при ній, розміщ. у ній крамницю, хліб. заски (доходи з яких використовувати для загальноміськ. потреб), будувати гостин. двір, лазню, шинок, млин, влаштовувати ярмарки й торги. Із доходів оплачували привілей М. п., вносили податки, покривали ін. витрати. Відповідно до М. п. міста поділ. на 3 категорії: ті, хто отримали його від лит. князів, польс. королів; від магнатів-власників; надане грамотами гетьманів після приєдн. до Москов. держави, що, як правило, підтверджув. раніше отримане право. За рівнем самоврядування міста поділ. на магістрат. (привілейовані) й ратушні. Ратушу в кін. 18 ст. мали майже всі міста краю. Магістрат – виборний орган упр. – очолював бургомістр, котрий разом із війтом становили міську адміністрацію, що займалася госп., торг., податк., суд. та ін. справами в місті. 14–18 ст. М. п. отримали понад 50 міст Тернопільщини: Терєбовля (1387), Кременець (9 травня 1438), Коропець (1453, нині смт. Монастирис. р-ну), Золотники (1485,

нині с. Теробовлян. р-ну), Бучач (1515), Чортків (1532), Бережани (1530), Вел. Бірки (15 червня 1530, нині смт Терноп. р-ну), Підгайці (1539), Тернопіль, Устя-Зелене (нині с. Монастирис. р-ну (обидва – 1548), Буданів (нині с. Теробовлян. р-ну), м-ко Товсте (нині смт Заліщиц. р-ну (обидва – 1549), Гусятин (1559, нині смт), Микулинці (1595, нині смт Теробовлян. р-ну), Борщів (1629) та ін. (див. *Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини*). М. п. відіграло позитивну роль у розвитку економіки та культури Тернопільщини.

І. Дем'янова.

МАГІСТРАТ

– орган міського самоврядування, що діяв у містах краю, зокрема у Тернополі, із наданням йому 1548 *магдебурзького права*. М. склався з вибор. ради, яку утворювали радні (райці, консули), та лави присяжних – суд. органу. Лавники вирішували карні справи, всі інші – в компетенції радних. Із членів лави поповнювалася рада. Очоловав М. вїйт із широкою виконав. владою, якого призначав власник міста. Присуди лави затверджував представник власника міста – дідича, який урядував у Замку й називався старостою-державцем, або намісником. Потім можна було апелювати тільки до власника міста. М. мав лавні книги, скриню для зберігання грошей і печатку з міськ. гербом. Обов'язок ради – хоча б раз на тиждень або щоразу, коли виникала потреба, збиратися й вирішувати справи міськ. громади. У віданні ради – дотримання доступ. цін на продукти, нагляд за торгівлею, вагами та мірою. Рада запобігала конфліктам, захищала вдів та сиріт, наглядала за мораллю. Із входженням Тернополя (внаслідок поділу Польщі) до Австрії в міськ. самоврядуванні сталися зміни. До компетенції М. належали: адм. влада в місті, фінанс. справи, поліція, громад. майно, збір податків, судівництво та перепис мешканців. 1828 штат М. поповнили секр., протоколісти, канцеляристи, писар і куратор поліції. Тоді ж ввели посаду міськ. акушерки, від 1831 – міськ. лікаря; збільшили к-сть обслугов. персоналу. Після реформи 1853 М. в Галичині втратив суд. функції. Від 1844 М. назив. М. вільного королів. міста. Згідно з край. статутом про міське самоврядування від 1866, міську раду почали обирати за куріал. системою. Перші вибори до ради за новим статутом закін. 11 березня 1867; обрали 36 радних, 8 квітня 1868 – нового бургомістра – край. адвоката Р. Шмідта (його попередників признача-

ли). М. став виконавчим органом міськ. ради. До його компетенції як органу міськ. самоврядування належали орг-ція та контроль за всіма аспектами життя міста: громад. майно, шкільництво, дороги, санітарія, освітлення вулиць тощо. 1936 М. перейм. на міські управління. Документи Терноп. М. зберіг. в ДАТО й ЦДІА в м. Львів.

Л. Бойцун.

МАДЗЕЛ'ЯН

Василь (22. 06. 1917, м. Монессен, шт. Пенсильванія, США) – художник. 1920-і родина повернулася на Лемківщину – с. Більцарева, пов. Новий Санч. Навчався в г-зіі м. Новий Санч (нині Нови-Сонч, Польща), згодом переїхав до м. Тернопіль, де закін. польс. г-зію (1937). 1938 виїхав до США. Упродовж 20 р. служив у війську (до 1961; майор). Закін. Мериленд. та Каліфорн. (1964, м. Сакраменто) ун-ти. 1964–79 студіював малярство, графіку, кераміку, скульптуру та фотографію в Мист. шк. Фер-Овкс (шт. Каліфорнія). Займався живописом (акрилік) та графікою (дереворит). Свою творчу манеру назвав “спрощений реалізм”. Автор циклу з 33 дереворитів “Лемківський іконостас” (1990-і; граф. повторення зберіг. у Музеї лемків. культури в м. Монастирська) та ін. творів.

І. Дуда.

МАЄВСЬКИЙ

Анатолій (псевда “Уліян”, “Ліян”; р. н. невід., Рівненщина) – діяч ОУН і УПА. Золотий Хрест заслуги УГВР (1952). Студіював у “Політехніці” в м. Познань (Польща). 1942–44 – чл. СБ на пд. Рівненщини. Найімовірн., від 1945 – окруж. провідник ОУН пд. Рівненщини і пн. Тернопільщини. Співавт. “Звернення воюючої України до всієї української еміграції” (жовтень, 1949). Від 1952 – провідник ОУН ПЗУЗ. До літа 1953 діяв у підпіллі. Подальша доля невідома.

В. Заведнюк.

МАЄВСЬКИЙ

Казимир-Владислав (Majewski Kazimierz Władysław; 25. 03. 1903, м. Бережани – 27. 07. 1981, м. Варшава, Польща) – польський археолог. Дійс. чл. Польс. АН (від 1966). Д-р (1935), проф. Закін. Львів ун-т, де 1939–41 завідував каф. історії стародав. світу. Від 1945 – в ун-ті м. Вроцлав (Польща), від 1951 – проф. Варшав. ун-ту. 1930-і здійснював археол. дослідження на Балканах, в Італії, Франції, 1960-і – в Болгарії. Орг-тор і дир. Ін-ту історії матеріал. культури Польс. АН, ред. ж. “Археологія”, гол. ред. ви-

дань Польс. археол. т-ва. Автор кн. “Культура егейська” (1933), “Фігуральна пластика Кікладу”, “Римський вплив на слов’янських землях” (обидві – 1949), “Римський вплив у Польщі” (1960), “Кріт – Еллада – Кіклада” (1963) та ін.

В. Барна, С. Ткачов.

МАЗЕПА

Богдан Іванович (17. 06. 1928, х. Веснівка, нині с. Козів. р-ну – літо, 1978, м. Едмонтон, Канада) – письменник, громадський діяч. 1944 вивезений на роботу до Німеччини, де закін. учит. семінарію у м. Байройт (1948). Тоді ж емігр. до Канади (м. Едмонтон). 1966–71 – кор. Міжнар. служби радіокорпорації “Голос Канади”. 1967–71 – голова

Укр. мист.-літ. клубу в Едмонтоні. 1972–74 працював в Об’єдн. укр. канад. письменників “Слово”; чл. НТШ. Листувався з *І. Блажкевич*. Автор статей у часописах “Північне сяйво”, “Сучасність” та ін., зб. поезій “Зоряна даль” (1956) і “Полум’яні акорди” (1974), що за сприяння *Терноп. обл. т-ва ім. Б. Лепкого* перевид. у вид-ві “Збруч” (1998). На слова М. написали музику *Б. Веселовський*, *І. Соневицький*, *С. Яременко* та ін. композитори.

В. Хома, Б. Савак.

МАЗЕПА (Мазепа-Калединський)

Іван Степанович (20. 03. 1639 (за ін. даними – 1629, 02. 10. 1639, або 1644), с. Мазепинці, нині Білоцерків. р-ну Київ. обл. – 22. 09. 1709, м. Бендери (передмістя Варниці), нині Молдова, похов. у м. Галац (нині Румунія), прах перенес. 1999 до смт Батурин Черніг. обл.) – державний діяч, гетьман України (від 1687), князь (від 1707). Навчався в Ки-

сво-Могілян. колегії, Варшав. єзуїт. колегії (Польща), 1656–59 – в ун-тах Німеччини, Італії, Голландії та Франції. У серпні 1705 переходив із військом через Тернопільщину, зокрема 4 серпня переправився через р. Серет поближ. м-ка Залізці (нині смт Зборів. р-ну), зупинявся табором у м. Зборів, перебував у с. Дубівці, нині Терноп. р-ну; того ж року приїздив до замку в с. Білокриниця (нині Кременец. р-ну). Цей факт використав *Б. Лепкий* у циклі повістей про Мазепу. 1707 М. перебував із рос. царем Петром I у м. Бережани, в замку-резиденції магнатів *Сенявських*, у м. Почаїв, нині Кременец. р-ну. Про М. написали худож. тв. *Ю. Словацький* (трагедія “Мазепа” 1840), *Б. Лепкий* (цикл повістей: “Мотря” у 2 ч., “Не вбивай” (усі – 1926), “Батурин” (1927), “Полтава” (ч. 1 “Над Десною”, 1928; ч. 2 “Бої”, 1929; “З-під Полтави до Бендер” (вид. 1955) та ін. уродженці Тернопільщини. Інсценізацію циклу повістей *Б. Лепкого* про М. здійснили уродженці Тернопільщини *Б. Антків* (1991, Львів. академ. драм. театр ім. М. Заньковецької), *Б. Мельничук* (1991, Львів. обл. муз. драм. театр ім. Ю. Дрогобича; 1994, Дніпроп. обл. муз. драм. театр). Образ М. відтворили терноп. художники *С. Мамчур*, *Я. Омелян*, *В. Якубовський* та ін.; діяльність М. досліджували терноп. науковці *М. Алексієвець*, *М. Кравчук*, *Б. Лановик*, *Р. Матейко* та ін. 1991 в Тернополі вперше в сучас. Україні перевид. працю *І. Борщака* та *Р. Мартеля* “Іван Мазепа: Життя й пориви великого гетьмана” (ред. і автор вступ. ст. *Б. Мельничук*), 2001 вийшла кн. *В. Скавроника* “Іван Мазепа”.

І. Дем’янова, В. Ханас, Г. Черніхівський.

МАЗЕПА

Регіна Іванівна (з дому – Шолохова; 08. 02. 1952, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – архітектор. Член НСАУ (1980). Закін. Львів. політех. ін-т (1974, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1974 – у Терноп. філії проект. ін-ту “Діпроцивільпромбуд” (нині корпорація “Терно-КОРС”); заст. нач. центру експеримент. комп’ютер. проектування, кер. архіт. планув.-реставрац. майстерні, гол. арх.

проектів. Осн. розробки: проект. документація (співавт.) на буд-во 9-го – 14-го мікрорайонів м. Тернопіль, дитсадків, шкіл, офіс. приміщень, закладів торгівлі. Автор проектів адм. будинків на вул. Медова, 2 та вул. Кн. Острозького (обидва – Тернопіль); дільничної лікарні в м. Тереховля; Буд. культури в с. Мшанець, школи в с. Трудове (обидва – Тереховлян. р-ну); проекту реконструкції та регенерації держ. істор.-архит. заповідника в м. Збараж; ген. планів перспективного розвитку міст Бучач, Заліщики, Збараж, Кременець, Тереховля, Почаїв, Чортків, смт Козова та ін.

І. Дем'янова.

МАЗУР

Петро Євстахійович (05. 03. 1956, с. Чайчинці, нині Лановец. р-ну) – вчений у галузі медицини, педагог, громадсько-політичний діяч. Канд. мед. н. (1990). Академік акад. екон. кібернетики України (1999). Відмінник освіти України (1999); ордени св. Архістратига Михаїла (2004), св. кн. К. Острозького 1 ступ. (2000), Закін. Кременец. мед. уч-ще (1975), Терноп. мед. ін-т (1981, нині ТДМУ). 1982–85 – терапевт дільнич. лікарні в с. Катеринівка Шумс. р-ну. Від 1985 – фізизатр, 1987–89 – заст. гол. лікаря з лікувал. роботи Лановец. ЦРЛ. 1989–95 – гол. лікар Лановец. р-ну. Від 1995 – дир. Кременец. мед. уч-ща ім. А. Річинського. Автор понад 100 наук. праць, навч.-метод. підручників і посібників; 16 рац. пропозицій, має патент на винахід.

Г. Чернихівський.

МАЗУРАК

Ярослава Іванівна (з дому – Мигаль; 02. 05. 1949, с. Будилів, нині Козів. р-ну) – співачка, діячка культури, краєзнавець, самодіяльний композитор. *Премія ім. Братів Лепких* (1998). Чл. НСКУ (2002). Почес. громадянка м. Бережани (2004). Закін. реж. відділ. Тереховлян. культ.-освіт. уч-ща (1970, нині вище уч-ще культури). Працювала в Терноп. та Івано-Фр. обл. філармоніях, Гуцул. держ. ансамблі пісні й танцю (м. Івано-Франківськ). Від 1985 – наук. працівник *Бережан. музею книги. Співорг-тор музеїв Б. Лепкого* у Бережанах та

у с. Жовчів Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. Автор кн. “Літературна Бережанщина: Біографічний довідник” (Бережани, 2000), понад 50 муз. творів на слова укр. поетів. За сприяння д-ра Р. Смика в США вийшли зб. пісень М. на слова *Б. Лепкого* “Вітер рідного Поділля” (1996, 1997), “Вечірня арфа” (1998). Окремі пісні в її виконанні увійшли до аудіоальбому “Ярі квіти любові” (1997). М. авторка сценаріїв та постановок літ.-мист. вистав “Римовані болі Василя Симоненка” (1995), “Нам пора для України жити” (1996), “Йдемо до тебе, Маркіяне” (1998) та ін.

П. Медведик.

МАЗУРЕНКО

Галина Сергіївна (25. 12. 1901, м. Петербург, нині Санкт-Петербург, РФ – 2000, м. Лондон, Вел. Британія) – письменниця, художниця, скульпторка. Чл. НСПУ. 1917–20 – учасниця Визв. змагань за незалежність України. На поч. 1920-х навчалася у Кременец. г-зії, згодом – в УВУ в м. Прага (Чехія). Після 2-ї світ. війни емігр. до Вел. Британії. Засн. об'єдн. укр. письменників “Слово”. Авторка зб. поезій “Акварелі” (1927), “Вогні” (1939), “Снігопвіти” (1941), “Пороги” (1960), “Ключі” (1969), “Зелена ящірка” (1971), “Північ на вулиці” (1980) та ін. із влас. ілюстраціями. 1991 зусиллями *М. Ільницького* та Р. Яціва у Львові з нагоди 90-річчя від дня нар. М. вийшла ілюстр. зб. “Гая Мазуренко”.

Г. Чернихівський.

МАЗУРЕНКО

Костянтин (02. 06. 1892, с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну – р. і м. см. невід.) – військовик, педагог, громадський діяч. За часів ЗУНР – командант (ком-р) заліз. ст. в м. Збараж та с. Вел. Березовиця (нині смт Терноп. р-ну). За р. Збруч – гол. інспектор команд заліз. станцій на всіх шляхах під контролем УГА. Після війни – вчитель у с. Гушанки (нині належ. до с. Лозівка Підволочис. р-ну), де співорг-тор буд-ва Нар. дому (1935), діяльний у “Просвіті” та ін т-вах. Від 1937 – на Львівщині. Після 2-ї світ. війни – в Канаді (м. Торонто): 1-й голова Об'єдн. збаражчан, прилучився до видання зб. “*Збаражчина*” (т. 1, 1980; т. 2, 1985).

Б. Мельничук.

МАЗУРИК

Омелян (02. 02. 1937, с. Брежава, Лемківщина, нині Польща – 13. 11. 2002, м. Париж, Франція) – художник. Чл. Спілки польс. митців. Студіював у Краків. АКМ (1958–64), Вищій школі красних мист-в у м. Париж (1967–68). Жив у Парижі. Автор іконостасів та стінопису

храмів у Італії, Канаді, Франції. Понад 30 індивід. виставок: Бельгія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Україна – Київ (1964), Львів, Тернопіль (обидві – 1990). Був присутній на урочистостях з нагоди 450-річчя Тернополя (1990) і на відкритті власної виставки в Терноп. картин. галереї (1991).

І. Дуда.

МАЗУРКЕВИЧ

Михайло (Маркіян) Юліанович (Майк Мазуркі; 25. 12. 1909, с. Купчинці, нині Козів.

р-ну – 09. 12. 1992, Глендейл, шт. Каліфорнія, США) – американський кіноактор, спортсмен. Від 1915 – в м. Коговз (США). Закін. Менгеттен. спорт. коледж (1930, м. Нью-Йорк), чл. драм. гуртка, виступав у “Містер Шоу”. Студіював право у Фордгейм.

ун-ті (м. Нью-Йорк). 1930-і – спортсмен-професіонал: баскетбол, амер. футбол, класич. б-ба (нині греко-рим.), в якій досягнув знач. успіхів (понад 4000 поєдинків); суддя числ. міжнар. змагань із б-би в Азії, Європі, США. Як актор дебют. у к/ф “Шанхайський жест” (1941); усього – понад 130 ролей у кінофільмах Голлівуду; учасник майже 200 телепередач серії “Найвищий час” (1966–67). Укр. глядачеві відомі фільми за участю М.: “У джазі тільки дівчата” (1958), “Цей шалений, шалений, шалений, шалений світ” (1963).

І. Дуда, Б. Пиндус, В. Хома.

МАЗЯК

Зіновій Юліанович (02. 01. 1929, м. Борислав, нині Львів. обл.) – вчений у галузі хімії, педагог. Д-р хім. н. (1989), проф. Закін. політех. ін-т (1952, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював у Львів. проект. ін-ті “Укрнафтопроект” (1952–60). Від 1960 – на викладацькій роботі у Львів. політех. ін-ті, від 2000 – проф. каф. облад-

нання перероб. та харч. вироб-в ТДТУ. Автор низки наук. праць, зокрема “Математичне моделювання процесів конвективного сушіння” (1993), “Застосування комп’ютерної техніки в хімічній технології” (ч. 1, 1994 і ч. 2, 1995).

І. Дем’янова.

МАЇВСЬКИЙ

Дмитро (08. 11. 1914, с. Реклинець, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 19. 12. 1945, м. Прага, Чехія) – військовий і політичний діяч. Повіт. провідник ОУН Жовківщини, обл. провідник ОУН на Холмщині (1939–40). Від 1941 – референт Край. проводу ОУН на ЗУЗ. Ред. підпіл. видань “Ідея і Чин” (1942, 1944–45), “За самостійність України”, “Молода Україна”. На *Вел. (Третьому надзвич.) зборі ОУН* повл. м. Березани (21–25 серпня 1943) М. обрали заст. кер. Проводу ОУН *Р. Шухевича*. Співорг-тор Антибільшов. блоку народів, УГВР. Виконуючи завдання зустрітися з *С. Бандерою* і *Я. Стецьком*, мав перейти чесько-нім. кордон; схопила чес. поліція; загинув у в’язниці.

Ю. Боллох, І. Гаврильцьо.

МАЇБОРОДА

Олена Григорівна (07. 08. 1981, м. Вільнюс, нині Литва) – спортсменка (волейбол). М. сп. України (2000). Закін. ТАНГ (2003). Від 1995 виступає за волейбол. клуб “Галичанка-Галекспорт”. 1996–97 – у юнац. зб. України. Із клубом “Галичанка-Галекспорт” (1999, 2000) – бронз. призерка чем-ту України серед команд суперліги. Зі зб. командою України – 9 місце на Всесвіт. універсіаді в м. Пекін (Китай); чемпіонка Європи серед студентів (2000).

Г. Гунтік.

МАЇБОРОДИ

– музичні діячі, композитори, брати. **Георгій Іларіонович** (18. 11 (01. 12). 1913, с. Пелехівщина, нині Глобин. р-ну Полтав. обл.). Нар. арт. СРСР (1960). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1963). У вересні – жовтні 1939 перебував у м. Тернопіль, де проводив агітац.-творчі зустрічі з громадськістю, тоді ж разом із письменниками *А. Малишком*, *В. Собком*, композитором *С. Козаком* відвідав с. Вел. Глибочок, нині Терноп. р-ну. **Платон Іларіонович** (18. 11 (01. 12). 1918, там само – 08. 07. 1989, м. Київ). Нар. арт. СРСР (1979). Держ. премія СРСР (1950), Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1962). Упродовж 4 днів у травні 1960 – учасник творч. зустрічей *А. Малишка* у містах Монастирська, Підгайці, Тернопіль. Разом із *С. Козаком* і *М. Нагнибідю* в грудні 1971 –

учасник респ. семінару керівників самодіял. капел та ансамблів бандуристів у Тернополі.

І. Дем'янова, І. Дуда.

МАЙДАН

– село в Гусятинському районі. Центр сільради. До М. приєд. х. Бенева. Розташ. за 34 км від райцентру і 8 км від найбл. залізн. ст. Гадинківці. Насел. 290 осіб (2003). Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. т-ва. 1944 проходило з'єднання С. Ковпака. 1945 – М. спалений, залиш. 4 буд. Від 1954 до квітня 1993 село належало до Федорів. сільради. Є костюл (1897), церква Пресв. Трійці (дерев., 1927 перевез. зі с. Скородинці, нині Чортків. р-ну). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб. У М. перебував поет А. Малишко.

Ю. Ковальков, М. Оліярник.

МАЙДАНІК

Яків Матвійович (псевд. – Штіф Табачнюк; 20. 10. 1891, с. Свидова, нині Чортків. р-ну – 03. 06. 1984, Канада) – письменник, художник, редактор, видавець, педагог. Навчався в родин. селі, м-ку Товсте (нині смт Заліщиц. р-ну) та г-зії в м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), згодом – у текстильно-орнамент. школі в м. Ракшава pobl. м. Краків (Польща). Від 1911 – в Канаді. Закін. учит. семінарію в м. Брендон, працював у м. Вінніпег. Від 1925 – ред. і вид. ж. “Вуйко” та “Календаря “Вуйка”, від 1928 – ред. додатків до “Канадійського Фармера” і “Канадійського українця”. У тижневику “Новини” започаткував і публікував листи персонажа, якого сам придумав, – Штіфа Табачнюка. Автор комедії “Маніпула” (вид. 1915 і 1926, пост. на багатьох сценах Канади), “Гейби комедія”, “Бог долар”, “Засідання виділу”, зб. граф. робіт “Вуйкова книга” (1931, 10 тис. прим.), кн. сатир.-гумор. тв. “Вуйко Штіф Табачнюк і інші оповідання” (1959), числ. публікацій у пресі як літератор і художник. Займався іконописанням, розмалював 12 укр. церков у Канаді. 1983 на основі біографії М. реж. Г. Кучмій зняла у Канаді фільм “Душа сміється”.

Лит.: Мельничук Б. Ім'я на картах Чортківщини і Канади // Вільне життя. – 2001. – 11 груд.

Б. Мельничук.

МАЙКИ

– брати-підприємці в м. Тернопіль. Займалися закупівлею і продажем свиней, мали в місті 3 м'яс. крамниці, торг. кам'яницю на пл. Ринок (приблизно на розі сучас. вул. Руської та ім. М. Шашкевича), консерв. з-д, один із видів продукції якого – “Подільські ковбаски в кон-

сервах” – експортували до Вел. Британії, Польщі та ін. країн. **Василь М.** (рр. і м. н. та см. невід.) – допомагав братам у спільній справі, 1930-і належ. до благодій. орг-ції “Українське товариство допомоги інвалідам”. **Іван М.** (рр. і м. н. та см. невід.) – найвпливовіший у родин. бізнесі. 1930-і обраний радним до міськ. ради. Діяльний у т-вах “Молода громада”, “Просвіта”, “Рідна школа”, допомагав їм матеріально. 1934–39 очолював Терноп. об'єдн. укр. ремісників, купців і промисловців “Зоря”, чл. управи “Союзу українських купців і промисловців”. **Петро М.** (29. 05. 1887 – 1941, м. Тернопіль) – промисловець, меценат, жертводавець на дит. заохоронку. 1930-і належ. до орг-ції “Українське товариство допомоги інвалідам”, яка в основному опікувалася інвалідами війни, займалася патріот. діяльністю. 1941 ув'язн. у Терноп. тюрмі, де помер.

І. Дем'янова.

МАЙКОВИЧ

Теодозій Григорович (отець Іван; 28. 05. 1952, с. Поділля, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) –

релігійний діяч. Закін. Львів. технікум радіоелектроніки (1972) і політех. ін-т (1981, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”); займався велоспортом (м. сп. СРСР). Працював у Львові на з-ді “Кінескоп” (1974), у ВО “Іскра” (1975–85); 1982 прилучився до нашого життя ЧСВВ. 1990 рукопоклад. на священника. Від 1991 – ігумен Бучац. монастиря оо. Василіян. Від 1995 – засн. і дир. істор.-філософ. ліцею в Бучачі. Автор богослов. праць.

В. Фроленков.

МАЙЧИК

Іван Іванович (26. 12. 1927, с. Одрехова, нині Саноц. пов., Польща) – композитор, диригент, музикант, педагог, фольклорист. Засл. діяч. мист-в України (1993). Чл. НСКУ (1999). 1946 депортований у с. Кокутківці (нині Зборів. р-ну). Від 1948 – муз. кер. РБК у Залозцях (нині смт Залізці Зборів. р-ну), від 1950 – Будинку піонерів і школярів у м. Тернопіль. Закін. Терноп. муз. уч-ще (1956), Львів. консерваторію (1961, нині муз. акад.). Від 1961 – муз. ред. Львів.

облтелерадіоком-ту, гол. диригент і худож. кер. капели “Трембіта”, від 1972 – викл., кер. хорів, зав. відділом Львів. муз. уч-ща. Автор збірників: “Хорові твори” (1989), “Українські народні пісні в обробці для хору” (2000), “Хорові твори та романси

на слова Т. Шевченка” (2003), “Збірник вокальних хорових творів та романсів на сл. Б.-І. Антонича” (2004), кн. публіцистики (співавт.) “Од-рехова у минулому. 1419–1999” (1999), упорядник збірників “Співаночки мої” (1967), “Лемківські народні пісні” (1969), “Українські народні пісні з репертуару С. Крушельницької” (1971), “Українські народні пісні з репертуару О. Врабеля” (2000) та ін.

В. Барна.

МАК

Богдан (див. **МИХАЛЬЧУК Богдан Іванович**).

МАКАРЄВИЧ

Юліуш (Makarewicz Juliusz; 01. 08. 1854, м. Стрий, нині Львів. обл. – 04. 07. 1936, м. Краків, Польща) – польський живописець. 1874 закін. г-зію в м. Бережани. Студіював у Львів. Політехніці, Віден. АМ (1878, Австрія). До 1882 працював у містах Мюнхен (Німеччина), Рим (Італія). Часто приїжджав малювати на Поділля, в т. ч. на Тернопільщину. Тв.: пейзажі, зокрема “Хмелева на Дністром”, жанр. картини, портрети та ін. Автор стінописів у містах Львів і Станіслав (нині Івано-Франківськ); відомий як реставратор.

І. Дуда.

МАКАРІЙ

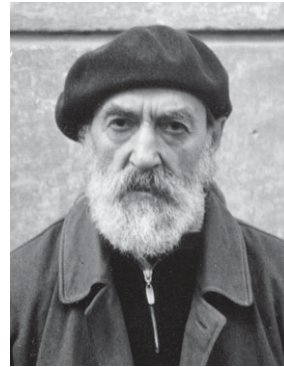
(**Оксіюк**; 1884, Підляшшя, нині Польща – 1963, Польща) – церковний діяч. Навчався в духов. семінарії у м. Холм (нині Хелм, Польща) та Київ. духов. академії. 1945 москов. патріарх рукопоклад М. на архієпископа львів. і тернопільського. Діяльним у ліквідації УГКЦ, проводив русифікацію і політизацію УПЦ; дав вказівку підлеглим йому деканам відправляти урочистку літургію з нагоди 70-річчя Й. Сталіна. Співавт. “Спільного послання трьох наших владик”, спрямов. на посилення впливу москов. пат-

ріархату. 1951–59 – митрополит і голова Польс. Автокеф. Православ. Церкви.

Б. Пиндус.

МАКАРОВ

Віктор Васильович (20. 03. 1932, м. Кривий Ріг Дніпроп. обл.) – живописець, графік. Від

1946 – в м. Тернопіль. Від 1955 – багатораз. учасник всесоюз. та всеукр. збірних виставок; дипломи та премії Персон.: у містах Тернопіль (1982, 1986, 1987, 1990, 2002), Збараж (1987), Кременець (1988). Тв.: “Учитель” (1976), “Хлібне поле” (1983), “Вічність” (1987), “Ветеран праці” (1989), “Андрійко”, “Портрет Іванки” (обидва –1991), серія пейзажів “З околиць Тернополя” (2000–04). Твори зберіг. у ТОКМ, приват. колекціях громадян США, Хорватії, України.

А. Гриб.

МАКАРОВ

Олег Олександрович (26. 07. 1929, м. Куйбишев, нині Самара, РФ) – спортсмен (футболіст), тренер. Засл. м. сп. (1961), засл. тренер УРСР (1965). Чемпіон СРСР (1961), сріб. призер першостей (1952, 1960). Володар Кубка СРСР (1954). Виступав за команди “Харчовик” (Одеса, 1946–47), “Динамо” (Київ, 1948–63). У чемпіонатах СРСР зіграв 205 ігор; за зб. СРСР – 2 матчі. Від 1964 тренував юніорів “Динамо” (Київ), команди “Локомотив” (Вінниця), “Авангард” (Тернопіль, 1967).

Л. Легкий.

МАКАРОВ

Петро Герасимович (12. 07. 1923, с. Усть-Ундурга, нині Чернишев. р-ну Читин. обл., РФ) – господарник. Герой соц. праці (1961). Ордени Черв. прапора, Жовтневої революції, Черв. зірки, Труд. черв. прапора (2), Вітчизн. війни 1 ступ., Б. Хмельницького та ін. нагороди. Учасник нім.-рад. війни. Від 1945 – на Тернопільщині: працював на парт. роботі, головою правління колгоспів у селах Остап’є і Поділля Підволочис. р-ну. Проживає в м. Скалат того ж р-ну.

Н. Халуца.

МАКАРОВА

Тамара Федорівна (13. 08. 1907, м. Санкт-Петербург, нині РФ – січень 1997, м. Москва, нині

РФ) – російська кіноактриса. Нар. арт. СРСР (1950). Держ. премія СРСР (1941, 1947). Герой соц. праці (1982). Від 1968 – проф. ВДК. 1947 в м. Тернопіль у кінотеатрі ім. І. Франка представляла фільм “Кам’яна квітка”, в якому зіграла роль Хазяйки Мідної гори.

В. Сущкевич.

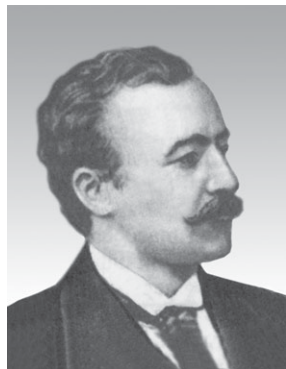
МАКАРУШКА

Богдан-Андрій (1901, м. Коломия, нині Івано-Франк. обл. – 16. 11. 1992, США) – лікар, громадський і політичний діяч. Чл. УЛП (1930). Воював в УГА, у т. ч. на Тернопільщині. Закін. г-зію у м. Львів, студіював медицину в містах Загреб (нині Хорватія), Відень (Австрія) та Львів (закін. 1930). Працював урологом у м. Чортків, згодом – у шпиталях Львова. Від 1950 – в США; мав приват. практику в Брукліні. 1956–61 – голова Гол. управи УЛП Пн. Америки. Автор наук. праць.

Б. Пиндус.

МАКОВЕЇ

Осип Степанович (псевд. і крипт. – Євмен, Омикрон, Стефан Ярошенко, О. Степанович, О. М., М-ей Ом., Явор, Осип з Буковини, Один із них та ін.; 23. 08. 1867, м. Яворів, нині Львів. обл. – 21. 08. 1925, м. Заліщики) – письменник, публіцист, перекладач, педагог, філолог, етнограф, фольклорист, громадський діяч. Др-фільософії (1901).

Дійс. чл. НТШ (1903). Закін. філос. ф-т Львів. ун-ту (1893), вивчав слов’ян. мови і літ-ри у Віден. ун-ті (1899, Австрія). Співпрац. із г. “Діло”. Ред. ж. “Зоря” (1891–95, м. Львів) і г. “Буковина” (1895–97, м. Чернівці; в останній вів розділ “Що діють наші браття” (матеріали про Галичину, в т. ч. Тернопільщину, тв. *Б. Ленко-го*, статті *М. Кордуби* та ін.), 1898–99 – ред. щомісячника “Літературно-науковий вістник”. Від 1899 – викл. укр. мови та літ-ри в учит. семінаріях Чернівців і Львова. Від 1913 – дир. Заліщиц. учит. семінарії (з перервою 1914–18 на службу в австро-угор. армії). Під час 1-ї світ. війни – офіцер австр. армії, зокрема на лінії рос.-австр. фронту Чистопаді–Залізці–Ренів–Вертелка–Оліїв (Зборівщина); спостерігав дво-

бої солдатів-українців по обидва боки воюючих сторін, побачене описав у нарисах “Листи з поля”, вірші “Пісні з поля” (1914–15) та ін. творах. Написана 1915 поезія “Жовняр за плугом” (“Попід гаєм, попід лугом”) стала нар. пісню. У серпні-вересні 1920 очолював відділ нар. освіти Заліщиц. повіт. ревкому. 1921 М. заарешт. польс. влада за підозрою в антидерж. діяльності; ув’язн. у Чортків. тюрмі. Тв. друкував у г. “Буковинські вісті” (м. Чернівці), “Санкт-Петербурзькі вестимости” та ін., альманасі “Багаття” (Одеса, 1905), антологіях “Акорди” (Л., 1903), “Українська муза” (К., 1909) та ін. Автор зб. “Поезії” (1895), “Подорож до Києва” (1897), “Ревун” (1911); поет. циклів “Сум і глум” (1896), “Гірські думи” (1899); поеми “Молох” (1891); повістей “Залісся” (1897) та “Ярошенко” (1905); зб. оповідань, новел, нарисів, фейлетонів “Весняні бурі” (1895), “Клопоти Савчихи” (1896), “Наші знакоми” (1901), “Оповідання” (1904), “Пустельник з Путні та інші оповідання” (1909), “Кроваве поле” (1921), “Прижмуреним оком” (1923); істор.-літ. розвідок; досліджень творчості *Т. Бордуляка*, *С. Воробкевича*, *О. Кобилянської*, *Ю. Федьковича*, *А. Чайковського*, *М. Шашкевича*, *Т. Шевченка* та ін.; мовозн. праць; статей, рецензій, перекладів тв. *Е. Ожешко*, *Г. Сенкевича*, *Марка Твена*, *Дж. К. Джерома*, *М. Конрада* та ін.; пісень “Сон” (муз. *М. Лисенка*), “Рекрут” (муз. *Ф. Колесси*), “Ми гайдамаки...” (муз. *Л. Ленкого*). Ім’я М. присвоєно (1968) Заліщиц. СШ, в якій діє літ.-мемор. кімната-музей. У Заліщиках встановл. погруддя (1956; скульп. *В. Мудрий*) і пам’ятник М. (1997; скульп. *Д. Кривач*). На буд. № 2 (нині вул. Маковея) у Заліщиках, в якому 1913–25 жив М., встановл. мемор. дошку (1967); 1987 її замінено на пам’ят. знак із барельєфом. У красн. музеї в м. Бережани, де М. не раз гостював у батьків дружини, оформл. мемор. куток. На одному з буд. у Бережанах встановл. мемор. знак. Матеріали про тв. М. представлені в експозиції Бережан. музею книги. У м. Яворів Львів. обл. є вул. М. і СШ його імені; встановл. погруддя та мемор. таблицю на буд., де він народився; діє кімната-музей у рай. б-ці.

М. Ониськів, Б. Пиндус.

МАКОВЕЦЬКА-ТРОФИМЧУК

Людмила Георгіївна (18. 11. 1948, с. Олександродар Доманів. р-ну Миколаїв. обл.) – співачка (лірико-колоратурне сопрано). Нар. арт. УРСР (1985). Закін. Київ. консерваторію (1974, нині нац. муз. акад.). Відтоді – у Київ. театрі опере-

ти. 1995 (жовтень) виступала на концерті у м. Збарж.

Х. Весна.

МАКОВЕЦЬКИЙ

Лука-Францішек (р. н. невід., найімовірніше, с. Завалів на Поділлі – 1699, там само) – теребовельський староста (21. 02. 1676 – 1697). Син *Р.-К. Маковецького*.

М. Ковальчук.

МАКОВЕЦЬКИЙ

Рафал-Казимир (р. н. невід., с. Завалів на Поділлі – 1689, похов. у м. Краків, нині Польща) – теребовельський староста (09. 06. 1650 – 1676). Батько *Л.-Ф. Маковецького*. 1668 М. подарував теребовел. монастиреві кармелітів с. Боричівка (нині Теребовлян. р-ну), яке належало монахам до 1939. 1674 відремонтував Теребовел. замок, забезпечивши його гарматами й амуніцією, завдяки чому фортеця 1675 витримала облогу турків. 1676 за згодою короля передав староство синові Луці-Францішеку. Від 1678 до смерті – каштелян Кам'янецький.

М. Ковальчук.

МАКОВІСЬКО

– село в Козівському районі. Підпорядк. Кальнен. сільраді. Розташ. за 7 км від райцентру. Насел. 64 особи (2001).

В. Свергун.

“МАКОВІЙ”, “МАКОВЕЙ”, “ПЕРШИЙ СПАС” чи “СПАС НА ВОДІ” (ПЕРЕНЕСЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА ГОСПОДНЬОГО)

– релігійне християнське свято, день мучеників Маковейв. Відзначають 14 серпня, відоме з часів Київ. Русі. У церквах цього дня святять воду, достиглі маківки, квіти. Господині готують паланички з маком і медом. Хворі на пропасницю купуються в річці – воду цього дня вважають цілющою.

І. Дем'янова.

МАКОВСЬКИЙ

Василь (вересень 1872, м. Бережани – р. і м. см. невід.) – письменник, правник, громадський діяч. Навчався у г-зіях міст Бережани та Львів, Львів. духовній семінарії; студював право і торг. справу в містах Відень (Австрія) та Рим (Італія). 1895–1914 – у м. Бучач: дир. т-ва “Праця”, чл. управ кількох укр. т-в. Під час 1-ї світ. війни – в'язень концтабору для репрес. осіб Талергоф побл. м. Грац (Австрія). 1918–19 – заст. повіт. комісара в м. Перемишляни на Львівщині. 1920–30 – заст. нотаря в Бучачі. Від

1933 – війт с. Печеніжин (нині смт Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.). Автор споминів “Талергоф”, “Гмінд”, зб. оповідань “Виступ з того світу”, “Андрій на засланні”, “Чорна коршма”, “Суд над Іваном Гнатовим”, “Тестамент Степана Кудрини” та ін. (вид. до 1940). Подальша доля невідома.

Х. Весна, Я. Мазурак.

МАКОВСЬКИЙ

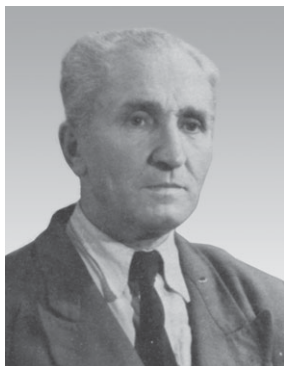
Степан Павлович (30. 12. 1933, с. Бурдяківці, нині Борщів. р-ну – 17. 11. 2004, м. Борщів) – живописець. *Обл. премія ім. Я. Музики* (2002). Закін. школу худож.-оформлювачів (1966) у м. Тернопіль, ф-т живопису ун-ту мист-в у м. Москва (1970, нині РФ). Працював худ.-оформлювачем на підприємств у м. Борщева та р-ну (1960–91). 1995–2003 – співорг-тор і зав. худож.-меморіал. музеєм *Л. Левицького* у родин. селі. Працював у галузі олій. живопису, графіки (акварель, монотипія), коренепластики й аплікації. Від 1961 – учасник виставок у містах Москва (нині РФ), Канів, Київ, Тернопіль. Персон. виставки: Бурдяківці (1970, 1995), міста Борщів (1972, 1986), Заліщики, Чортків (обидві – 1986), Тернопіль (1977, 1994, 2003). Серед тв.: “Портрет матері” (1965), “Космонавт” (1970), “Портрет Марії Чопик” (1976), “Фортеця в Пищатинцях” (1978), “Портрет батька” (1986), “Почаївська Лавра” (1989). Твори М. зберіг. в музеях Бурдяківців, Борщева, Тернополя.

А. Гриб, І. Дуда.

МАКОВСЬКИЙ

Федір Григорович (16. 02. 1895, с. Залав'є, нині Теребовлян. р-ну – 02. 01. 1959, м. Львів, похов. у с. Залав'є) – етнограф, фольклорист, поліглот. Закін. Теребовлян. г-зію (співав у хорі й диригував ним під кер-вом о. *С. Турули*), ф-т іноз. мов Київ. ун-ту (1922, нині нац. ун-т). 1915 – заарешт.; вивез. до м. Іркутськ (нині РФ). 1922–33 – у м. Київ: працював у канцелярії ВУАН, секр. місцевому профспілки Нар. комісаріату освіти, згодом – н. с. кабінету етнографії ВУАН; звільн. через переслідування. Працював у пед. технікумі в м. Кременчуг (нині

Полтав. обл.). 1935 М. заарешт. органи НКВС; засудж. на 10 р.; покарання відбував у концтаборах Колими і Магадану (нині РФ). Звільн. 1947 без права проживання в Києві й Зх. Україні. Поселився у м. Олександрія (Кіровоград. обл.): викл. англ.

мови в культ.-освіт. технікумі, кер. хору; переїхав до м. Тульчин (Вінн. обл.). За порадою М. Рильського збирав фолькл. та етногр. матеріали для АН України. Автор наук. статей у виданнях етногр. комісії. Знав кілька мов, грав на багатьох муз. інструментах. Від 1956 жив у м. Тербовля. Ім'я М. повернув Україні 1959 через Тербовлян. рай. газету письменник В. Жицький. Твор. спадщина М. зберіг. в ІМФЕ НАНУ, ТОКМ. Його іменем названі вулиці в Тербовлі та Залав'ї.

Б. Головин, Г. Кушнерик.

МАКОГІН

Богдан Григорович (27. 06. 1924, с. Денисів, нині Козів. р-ну – листопад 1944, м. Натгел, Німеччина) – художник. Навчався у Львів. ін-ті пластич. мист-в. Учасник нім.-рад. війни. Автор багатьох портретів – кн. *Володимира Великого*, *М. Грушевського*, *Лесі Українки*, *І. Франка*, *Б. Хмельницького*, *Т. Шевченка* (зберіг. у *Денисів. краєзн. музеї*) та ін., картин “В'їзд гетьмана Б. Хмельницького в Київ” (тв. знищ. 1944), “Денисівська церква”, пейзажів, натюрмортів, етюдів та ін.

В. Хома.

МАКОГІН

Омелян (07. 12. 1921, с. Зарваниця, нині Тербовлян. р-ну) – публіцист, літератор. Закін. УВУ. Референт інформації та преси в Гол. ком-ті підгайчан у діаспорі. Автор віршів, гумор. тв., статей у ж. “Лис Микита” та ін. період. виданнях.

О. Сулима, Б. Хаварівський.

МАКОГІН-МИКІТИН

Ганна Григорівна (10. 08. 1926, с. Денисів, нині Козів. р-ну) – художниця, вишивальниця, етнограф. Закін. школу сусп. служби в м. Львів, працювала тут вихователюю в школі. 1944 виїхала до Німеччини. 1948 емігр. до Канади,

навчалася на курсах опіки над перестарілими, згодом працювала в геріатр. пансіоні. Збирала старовин. взірці укр. тканин і вишивок. Виго-товляла сувенір. одяг, рушники, скатерки, ви-робы з кераміки та лози, писанки. Мист. ви-робы М.-М. експон. на числ. виставках нар. творчості в Канаді, зберіг. у приват. колекціях, ч. з них авторка подарувала *Денисів. краєзн. та мемор. І. Блажкевич музеям.*

В. Хома.

МАКОГІН

Дмитро Якович (псевд. і крипт. – Іван Галайда, Макогоненко, Хоростківський, Павло Хрін,

М. Коко, Д. М., М-О та ін.; 28. 10. 1881, м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну – 14. 10. 1961, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – письменник, публіцист, педагог, громадський діяч. Батько *Ірини Вільде*. Навчався в г-зії у м. Тернопіль, ви-ключ. з неї 1902 за

агіт. роботу на підтримку *І. Франка* як канди-дата до австр. сейму. Того ж року екстерном склав іспит в учит. семінарії у м. Заліщики. Вчи-телював на Буковині. 1914–18 перебував на Італ. фронті. 1923–56 – на пед. роботі у школах Га-личини. На Буковині – співзасн. пед. ж. “Ка-менярі” (вих. 1911–14, 1921–22), співвидавець ж. “Іскра” (1907), сатир. ж. “Щипавка” (1922). Співпрац. із ж. “Жало”, “Оса”, “Зеркало” та ін. Автор оповід. “Убійниця” (1904), зб. поезій “Мужицькі ідилії” (1907), зб. оповідань “Шкіль-ні образки”, “Учительські гаразди” (обидві – 1911), “Проти філії”, “По наших селах” (обидві – 1914), “Вибрані оповідання” (1959), публіцист. статей, гуморесок та ін. творів. 1987 у Хорост-кові встановл. мемор. дошку, 1996 – відкрито погруддя М. (скульптор Я. Ворончак).

Лит.: Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття: Хрестома-тія. – Ч. 1 // Упоряд. Б. Мельничук, М. Юрійчук. – Чн., 2001.

Б. Пиндус, В. Фроленков.

МАКОДА

Павло Павлович (01. 05. 1943, с. Злинка, нині Маловисків. р-ну Кіровоград. обл.) – хормейстер, диригент, педагог. Засл. прац. культури Украї-

ни (1992). Чл. президії Всеукр. ради директорів шкіл естет. виховання. Закін. Харків. ін-т культури (1971, нині акад. культури) та Одес. консерваторію (1980). Працював викладачем культ-освіт. уч-ща в м. Самбір (1971–76, Львів. обл.) і дит. муз. школи в м. Кіровоград (1976–87). 1988–2004 – дир. Бережан. дит. муз. школи, водночас – голова Терноп. обл. ради директорів шкіл естет. виховання. 1997–2002 – голова правління Бережан. рай. об'єдн. т-ва “Просвіта”. Від 1988 – кер. дит. хору “Сонечко” (від 1999 – зразковий хор) Бережан. рай. буд. нар. творчості. Автор вокал. творів на вірші *В. Савчука*.

Н. Волинський.

МАКСА

Прокіп (28. 05. 1883, м. Мاستін, Чехія – 09. 02. 1961, м. Прага, там само) – педагог, дипломат, політик. До 1914 – проф. іноз. мов у Торг. акад. в м. Прага. Під час 1-ї світ. війни воював у Галичині, потрапив у рос. полон; як легіонер чехослов. полку – учасник воєн. дій на Зборівщині. Депутат Нар. згромадження (зборів) ЧСР, посол. ЧСР у Болгарії, Польщі, Румунії. 1921–24 не раз бував у містах Львів, Зборів, у волін. ч. Тернопільщини.

В. Барна.

МАКСІМЕНКО

Володимир Григорович (15 (28). 06. 1912, с. Погреби, нині Глобин. р-ну Полтав. обл. – 11. 09. 1987, м. Львів) – актор. Нар. арт. УРСР (1972). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1978). 1955, 1960, 1965, 1966 та ін. гастрол. на Тернопільщині із Львів. театром ім. М. Заньковецької, в якому працював від 1944.

І. Мельничук.

МАКСІМЕНКО

Іван Іванович (1934, с. Бойківщина, нині Драбів. р-ну Черкас. обл.) – громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради (1965). Закін. Золотоніс. с.-г. технікум (1953) Черкас. обл., Укр. с.-г. акад. (1964). 1963–70 – 1-й секр. Терноп. ОК ЛКСМУ. Згодом у м. Київ.

М. Ониськів.

МАКСІМЕНКО

Олександр Петрович (1923, с. Александровка Юргін. р-ну Кемеров. обл., нині РФ – 16. 07. 1944, с. Жуківці, нині Зборів р-ну, похов. у парку Слави в м. Тернопіль) – військовик, капітан. Герой Рад. Союзу (1943). Ордени Черв. зірки та Олександра Невського. Учасник нім.-рад. війни від лютого 1942. Воював на Центр. і 1-у Укр. фронтах. У липні 1944 стріл. батальйон, яким командував М., брав участь у вигнанні фашистів із Тернопільщини; загинув у бою. У міськ. парку Слави встановл. погруддя М. (1984; скульп. *В. Мельник*). Документи про його бойовий шлях зберіг. у ТОКМ.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

МАКСИМІШИН

Людмила (28. 01, 1923, м. Омськ, нині РФ) – акторка. Від 1928 проживала в м. Тернопіль; працювала в театрі “Промінь” *М. Комаровського* (1938), згодом – у держ. драм. театрі ім. І. Франка. 1943 закін. у Тернополі драм. школу. Від 1944 – в Німеччині, 1949 – в м. Мельбурн (Австралія). Виступала в Театрі ім. Леся Курбаса та Укр. муз. театрі ім. М. Лисенка. Учасниця мист. заходів як декламаторка, орг-тор програм у містах Австралії – Мельбурн, Сідней, Аделаїда, Джілонг і Канбера.

Лит.: Енциклопедія Української Діаспори. – Київ–Нью-Йорк–Чикаго–Мельбурн, 1995. Т. 4.

Б. Мельничук.

МАКСІМІВ

Ілько Федорович (1884, с. Коропець, нині смт Монастирис. р-ну – 1954, Франція) – громадсько-політичний діяч. У Коропці: співзасн. читальні “Просвіти”, т-в “Січ”, “Луг”, кооперативи з вироб-ва цемент. дахівки (1910), кер. страх. агентства компанії “Дністер” (1925), майстерні спорт. човнів (1927); завдяки зусиллям М. збуд. Нар. дім; орг-тор кооп. руху. Від 1919 – чл. УНРади ЗУНР у м. Станіслав (нині – Івано-Франківськ). 1944 емігр. до Німеччини, від 1950 проживав у Франції. Автор кн. про Коропець та спогадів.

І. Гаврильцо.

МАКСІМІВ

Федір (псевда “Крутий”, “Найда”; 1920, с. Вел. Плавуча, нині Козів. р-ну – квітень 1994, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.) – діяч ОУН і УПА. Чл. ОУН (1938); від 1940 – зв’язковий Головного проводу. Закін. старшин. школу, сформував молодіж. сотню “Сіроманці”, з якою воював на Бережанщині та Зборівщині. Чл. Край.

проводу ОУН. 1947 пораненого М. схопили органи МДБ; засудж. на 20 р.; покарання відбував у концтаборах м. Воркута (нині Респ. Комі, РФ). Повернутися в Україну не дозволили. Закін. пед. ін-т у м. Сиктивкар (нині Респ. Комі, РФ). Від 1974 – в Коломиї; діяльний у місц. Орг-ції конгресу укр. націоналістів, Т-ві політв'язнів і репрес. та ін.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

МАКСИМІВКА

– село в Збараському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Гори-Стрийовецькі та Чагарі-Збараські. У зв'язку з пересел. жителів хутори Королівка та Парцелярія виключені з облік. даних. Розташ. на берегах р. Дзюрчавка, за 12 км від райцентру; залізн. ст. Насел. 872 особи (2003). Відоме від 1-ї пол. 17 ст. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. т-ва. 1944 (червень) через М. проходив підрозділ з'єднання *С. Ковпака*. Зберег. руїни костельного (кін. 19 ст.). Є церква св. Михаїла (1994), “фігура” св. Варвари (реставр. 2000). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, дільн. лікарня з амбулаторією, кар'єр. Побл. М. виявлено археол. пам'ятки ранньослов'ян. часу, черняхів. культури і скарб рим. монет 2 ст.

М. Бігус, Б. Дзядик.

МАКСИМІВСЬКЕ

РОДОВИЩЕ ВАПНЯКУ

– родовище, розташоване за 2 км на північний захід від с. Максимівка Збараського району. Пл. – 126 га. Корис. копалини – вапняк світло-коричн. до жовтуватого, серпуловий, серпулово-детритовий, перекристаліз. та вапняк літотамнієвий, органогенно-детрит., сірий, жовтуватобілий сармаг. і тортон. ярусів неоген. системи. Заг. серед. потуж. – 48,3 м. Вапняки придатні для вироб-ва вапна, щебеню, його пухкі різновиди – для виготовл. вапняк. муки. Родовище розробляє ВАТ “Тернопільський кар'єр”. Залишок запасів – 91,9 млн. т.

М. Сивий.

МАКСИМЛЮК

Володимир Іванович (13. 09. 1952, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (2003), проф. (2004). Закін. Терноп. мед. ін-т (1975, нині ТДМУ). Працював лікарем-хірургом, 1977–81 – зав. хірург. відділ. Червоноарм. ЦРЛ Житомир. обл. 1984–94 – зав. хірург. відділ. Терноп. обл. клін. лікарні. Від 1994 – доц. каф. шпитал. хірургії, хірургії ФПО. Від 2004 – проф. каф. заг. хірургії ТДМУ. Досліджує хірург. лікування виразк. хвороби шлун-

ка, жовчнокам. хвороби та її ускладнених форм. Автор понад 60 наук. праць. Має 8 патентів на винаходи.

Г. Івахів.

МАКСИМОВ

Віталій Вікторович (28. 01. 1955, м. Чернівці) – генерал-майор міліції. Депутат обл. ради (від 2002). Чл. президії обл. ради, голова її пост. комісії з питань законності та здійснення демокр. цивіл. контролю над

Воєнною орг-цією і правоохорон. органами держави. Держ. та відомчі нагороди. Лауреат Всеукраїнської програми “Лідери регіонів” (2002).

Закін. Дніпроп. технікум автоматики і телемеханіки (1974), Чернів. ун-т (1980, нині нац. ун-т), Київ. вищу школу міліції (1987). Від 1980 – в органах внутр. справ: на операт. роботі в карн. розшуку Чернів. обл., кер. цього підрозділу. Травень 1998 – лютий 2000 – нач. УМВС в Терноп. обл.; згодом – нач. УМВС у Закарп. обл. Від липня 2001 до вересня 2003 знову очолював обл. міліцію Тернопільщини. Нині – заст. дир.–нач. служби безпеки і правового захисту банку “Аваль” у Тернополі.

О. Дацко.

МАКСИМОВ

Іван Петрович (06. 02. 1963, с. Кармалокове Жмерин. р-ну Вінн. обл.) – спортсмен (лижні гонки, біатлон). М. сп. міжнар. класу. Закін. Краснояр. пед. ін-т (1994, РФ). Багатораз. чемпіон України з біатлону, сріб. призер Спартакіади України з лиж. гонок (1993), 5-е місце на чем-ті світу (1993), 4-е – на Кубку світу у Фінляндії (1993). Учасник зим. Олімп. ігор у м. Ліллекхаммер (1994, Норвегія). Виступав за ФСТ “Колос”. 1991–95 – проживав у м. Тернопіль, нині – в РФ.

Л. Никифоров.

МАКСИМОВ

Олексій Матвійович (09. 01. 1899, м. Казань, нині РФ – 24. 05. 1965, м. Львів) – російський актор, режисер. Нар. арт. УРСР (1954). Держ. премія СРСР (1952). Від 1944 – у Львів. театрі РА, з яким виступав у Тернополі на гастролях улітку 1959, 1960, 1964.

І. Дуда.

МАКСИМОВИЧ

Іван Федорович (17. 02. 1941, с. Вастушово Сяноц. пов. Краків. воєв-ва, нині Польща) – економіст, педагог. Канд. екон. н. (1997). Медаль “Воїн-інтернаціоналіст 1 ступ.” (2004). Закін. текстил. технікум у м. Чернівці (1976, нині технікум технологій вироб-ва та економіки), Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1987, нині ТАНГ). 1968–88 – майстер, нач. цеху на Терноп. бавовн. комбінаті (нині ВАТ “Текстерно”), 1988–99 – заст. нач. відділу, ст. викл., доц. каф. економіки, підпр-в і корпорацій ТАНГ. Від 1992 – ректор *Бучац. ін-ту менеджменту і аудиту*, доц. каф. економіки і підпр-ва цього ВНЗ. Співавт. кн. “Вінець королівства” (2004).

І. Дем’янова.

МАКСИМОВИЧ

Михайло Олександрович (03 (15). 09. 1804, х. Тимківщина, нині с. Богуславець Золотоніс. р-ну Черкас. обл. – 10 (22). 11. 1873, х. Михайлова Гора, нині належ. до с. Прохорівка, Канів. р-ну тієї ж обл.) – вчений-енциклопедист, письменник, журналіст, перекладач, педагог. Чл.-кор. АМ у м. Петербург (1871, нині Санкт-Петербург, РФ). Закін. ун-т у м. Москва (нині РФ); зав. його ботан. саду, проф. і зав. каф. ботаніки. 1834–45 – у Київ. ун-ті: зав. каф., ректор, декан філос. ф-ту. Автор числ. наук. праць із слов’янознавства; заклав основи укр. діалектології. Серед істор. досліджень – “Про Петра Конашевича Сагайдачного”, “Спогади про Богдана Хмельницького”, “Повідомлення про гайдамаків”. Видав зб. “Малороссийские песни...” (1827), “Украинские народные песни” (1834), “Сборник украинских песен” (1849) та ін., що започатк. укр. фольклористику, альманахи “Деница” (1830–31), “Киевлянин” (1840–50), ж. “Українець” (1859–64). Серед. опубл. – записи пісень із Тербовлянщини та Волині (Ч. з них опубл. в ж. “Тернопіль”, (1993). Про М. писали *В. Гнатюк, Я. Головацький, М. Драгоманов, І. Крип’якевич, І. Франко*; пісні у записях М. вплинули на творчість *Ю. Словацького*.

М. Ониськів.

МАКСИМЧУК

Іван (1888, м. н. невід. – р. і м. см. невід.) – правник, публіцист, громадсько-політичний діяч. У роки Визв. змагань – суддя УГА, перебував у таборі для військовополонених поблизу м. Москва (нині РФ). Повернувшись із полону, проживав у м. Тернопіль, працював у секретаріаті суддівства *Галревкому*. Згодом – у м. Старий Самбір; 1942–44 – голова Укр. округ.

ком-ту в м. Стрий (обидва нині – Львів обл.). Емігр. до Бразилії. Подальша доля невід. Автор праці “Деякі інституції звичаєвого права на Старосамбірщині”, нарисів про укр. письменників у Бразилії, спогадів, у т. ч. про перебування в Тернополі.

Б. Пиндус.

МАКСИМЧУК

Леонід Андрійович (03. 04. 1954, с. Михнів Ізяслав. р-ну Хмельн. обл.) – художник, архітектор. 1980 закін. архіт. ф-т Львів. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1980–84 працював у худож. комбінаті в м. Сургут (Тюмен. обл., РФ), 1984–88 – у Терноп. худож.-оформ. комбінаті. 1988–96 – дир. худож.-оформ. кооперативу “Прометей” (м. Тернопіль). Нині – на творчій роботі. Працює в галузях монумент. і декор.-приклад. мист-ва (худож. ковальство і гальванічні скульптура та вироби). Серед робіт – фрагменти мемор. комплексу в с. Молотків Лановец. р-ну. Учасник худож. виставок у Києві, Тернополі та ін. містах, окремі вироби зберіг. в музеях за кордоном.

Б. Мельничук.

МАКСИМЧУК

Олександр (псевд. – О. Кирилів, крипт. – О. К.; 08. 11. 1880, с. Більче-Золоте, нині Борщів. р-ну – 26. 09. 1959, м. Вакав, пров. Саскачеван, Канада) – релігійний діяч, літератор. Закін. ботан. школу, працював у родин. селі в садах княгині Сапєги. Від 1898 – в Канаді. Після богослов. студій у пресвітерській Манітоб. колегії у м. Віппіпег – проповідник укр. євангел. громади у містах Сифтон, Етелберта, Толон (пров. Манітоба) та в пров. Онтаріо і Саскачеван. Автор низки оповідань у “Ранку”, “Українському голосі”, “Канадійському фермері” та ін. виданнях.

Б. Мельничук.

МАКСИМЧУК

Святослав Васильович (09. 03. 1936, с. Ремель, Рівнен. обл.) – актор. Нар. арт. України (2002). Закін. театр. ін-т у м. Харків (1959). Від 1964 – у Львів. академ. драм. театрі ім. М. Заньковецької (нині нац. театр). Із цим колективом не раз (1960, 1965, 1966 та ін.) гастролював на Тернопільщині; крім того, на запрошення *І. Герети* та ін. – учасник літ.-мист. вечорів у м. Тернопіль та області.

Б. Мірус.

МАКУХ

Ганна Миколаївна (29. 08. 1958, с. Чернелів-Руський Терноп. р-ну) – журналістка. Закін.

Львів. держ. ун-т (1984, нині нац. ун-т). 1985–96 – у ред. терноп. рай. г. “Шляхом Ілліча” (нині “Подільське слово”), від 1996 – ред. відділу економіки і підприємництва ред. г. “Тернопільська газета”. 2000–01 – гол. ред. г. “Тернопіль-бізнес”. 2001 – дир.

Терноп. регіон. представництва ВАТ “Корпорація “Медіа Простір””; від 2004 – гол. ред. г. “Подільське слово”. Автор публікацій про становлення і розвиток ринк. відносин в економіці регіону та ін.

В. Уніят.

МАКУХ

Іван (17. 09. 1872, с. Дорожів, нині с. Верх. Дорожів Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 18. 09. 1946, м. Зальцбург, Австрія) – громадсько-політичний діяч. Д-р права. Навчався в г-зіях у містах Дрогобич (із *Лесем Мартовичем* і *В. Стефанюком*) та Львів, де закін. правн. ф-т ун-ту. Працював адвокатом у НТШ. Ред. г. “Новий громадський голос” (1905). 1907–14, від 1920 – адвокат у м. Тлумач (нині Івано-Фр. обл.). 1908–18 – депутат Галиц. сейму. Орг-тор “Січей” та ін. укр. т-в. Від 1915 – чл. Заг. Укр. Ради, 1918 – учасник роботи УНРади ЗУНР у Львові. Перебував на Тернопільщині як кер. Держ. секретаріату громад. робіт ЗУНР (від 9 листопада 1918), держ. секр. внутр. справ ЗУНР (від 4 січня 1919; див. *Державний секретаріат ЗУНР*). Згодом очолював Край. раду в м. Хмільник (нині Вінн. обл.), від 1920 – товариш (заст.) міністра внутр. справ УНР. Від літа того ж року жив у Зх. Україні; 1928–35 – чл. польс. сенату, 1930–39 – голова Укр. соціаліст.-радик. партії. 1933 виступав на відкритті Нар. дому в с. Горигляди (нині Монастирис. р-ну). Від 1944 – в еміграції. Автор спогадів “На народній службі” (вид. посмерт. 1958).

Б. Мельничук.

МАКУХ

Ілля (17 (29). 08. 1882, м-ко Поморяни, нині смт Золочів. р-ну Львів. обл. – 28. 10. 1970, м. Філадельфія, США) – правник, громадський діяч. Д-р права (1922). Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту. Від 1924 провадив адвокат. канцелярію в м. Зборів. Очолював тут т-ва “Просвіта” й “Рідна

школа”, надзірну раду Повіт. союзу кооператив. 1941–44 – голова Укр. допомог. ком-ту на Зборівщині; 1943 ув’язн. за зв’язки з укр. підпіллям. Навесні 1944 емігр. до Австрії, потім до Німеччини, 1950 – до США.

П. Гуцал.

МАЛА́ АНДРУГА

– ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. побли. с. Андруга (Мала Андруга) Кременец. р-ну, в межах меліор. системи у заплаві р. Іква. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні Білокриниц. сільради. Пл. 31,3 га. Під охороною – типово лучно-степ. та лучно-болотні фітоценози з корис. ентомофауною. Особливо цінні – пальчатокорінники травневий, бузиновий та м’ясо-червоний, занес. до Черв. книги України.

І. Леньків.

МАЛА́ БЕРЕЗОВИЦЯ

– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Іванчан. сільраді. Розташ. за 19 км від райцентру і найбл. заліз. ст. Збараж. Насел. 230 осіб (2003). Діяло т-во “Просвіта”. Є церква св. Миколая (1902, кам.). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. У М. Б. народ. польс. філософ і психолог М.-З. Завірський, художник-керамік *Т. Левків*, філософ-томіст *М. Кромпец*, інженер-лісівник В. Кубів, який видав кн. “Поляки і українці в Малій Березовиці коло Збаража” (1992, м. Варшава, Польща).

В. Ханас.

МАЛА́ БІЛКА

– село в Лановецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Велика Білка та Мартишківці. Раніше – Білка Мала. Розташ. на берегах р. Піскарка, за 14 км від райцентру та 1 км від найбл. заліз. ст. Білка. Насел. 169 осіб (2001). Перша писемн. згадка про Білку (нині села Велика Білка і Мала Білка) – 1430 (згідно зі “Статистическими описаниями” *М. Теодоровича* та зб. “Стара Волинь і Волинське Полісся” *О. Цинкаловського*) як володіння І. Мокосієвича. У хроніці М. Стрийковського йдеться, що 28 квітня 1512 *К. Острозький* розгромив 25-тисячну орду перекоп. татар і звільнив під Білкою 16 тис. чоловіків, жінок і дітей із ясиру. 1648 під час Визв. війни під *проводом Б. Хмельницького* загони *М. Кривоноса* на синівсько-білесько-бережанських полях розгромили війська пана Яблонського. Є церква Різдва Пресв. Богородиці (1778, дерев.). Діють клуб, б-ка.

Ю. Ковальков.

МАЛА́ ГОРЯНКА

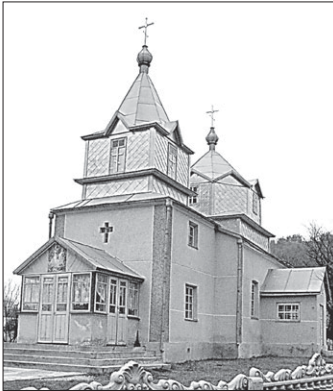
– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Великогорян. сільраді. Раніше назив. Горянка Мала. Розташ. на берегах р. Горинь, за 38 км від райцентру. Насел. 206 осіб (2001). Побл. М. Г. виявлено археол. пам'ятки доби бронзи, скарб рим. монет 2–4 ст. і давньорус. культури.

М. Бігус.

МАЛА́ ІЛОВИЦЯ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Іловиц. сільраді. Розташ. на березі р. Іловиця (Яловиця), за 15 км від райцентру і 15 км від найбл. залізн. ст. Смига. Насел. 228 осіб (2004). Відоме від 16 ст. як власність М. Четвертинського, 1583 насел.

пункт віддали в оренду. 1943 у М. І. був лавзарет УПА. У травні 1946 село спалили війська НКДБ. Є церква Вознесіння Господнього (1990, кам.), 2 “фігури”, триває буд-во каплички. Зберег. залишки

Церква Вознесіння Господнього.

панського двору. Діють ФАП, торг. заклад. У М. І. народ. реліг. діяч *Амфілохій*, діяч ОУН і УПА М. Головатюк, літераторка Н. Коцимда, краснавець Г. Петрук. Побл. М. І. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту та підкарп. культури шнурової кераміки.

Г. Петрук.

МАЛА́ КАРНАЧІВКА

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Ванжулів. сільраді. Раніше назив. Карначівка Друга. Розташ. на берегах р. Буглівка, за 8 км від райцентру. Насел. 222 особи (2001). Є капличка. Зберіг. пам'ятник на місці панської садиби.

Т. Лисак, Б. Хаварівський.

МА́ЛА ЛУКА́

– село у Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Кокосинці та Монастириха. До М. Л. приєднано хутори Поруб і Яцівка. Розташ. на берегах р. Збруч, за 48 км від райцентру і 20 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 446 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1564. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”

та ін. т-ва. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1780, мур.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967, скульп. Я. Ягода), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991), є парк ім. *І. Левицького*. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку. У М. Л. народ. громад. діячка *І. Колтунюк*, композитор, скрипаль *І. Левицький*.

М. Ханас.

МАЛА́

Ніна Василівна (08. 09. 1947, с. Бриків Шумс. р-ну) – педагог, викладач-методист. Засл. прац. освіти України (2003). Закін. СШ у Шумській, пед. ін-т у м. Кременець (1969, нині ТНПУ). Вчителювала в СШ Тернополя. Від 1982 – у Терноп. ПТУ № 9 (нині тех. коледж ТДТУ): викл., 1998–2003 – заст. дир. з навч. роботи. Протягом тривал. часу очолювала метод. об'єдн. викладачів математики ПТУ Терноп. обл. Автор статей у ж. “Математика в школі” (Київ), “Колежанин”, навч.-метод. розробок і рекомендацій для викладачів та студентів.

О. Чайка.

МАЛА́ ПЛАВУ́ЧА

– село в Козівському районі. Центр сільради. До М. П. приєднано х. Нетреба. Розташ. на березі р. Стрипа, за 20 км від райцентру. Насел. 489 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. 1939 внаслідок пожежі майже всі будівлі згоріли. Є церква свя-

Церква святих Петра і Павла.

тих Петра і Павла (1878, дерев.), костьол. Насипана символ. могила “Борцям за волю України” (1990). Працюють клуб, б-ка, ФАП.

М. Пегарський.

МАЛА́ СНИГУРІ́ВКА

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Снігурів. сільраді. Розташ. за 15 км від райцентру. Насел. 285 осіб (2001). Є церква св. Юрія (1990-і, мур.). Діє ФАП.

Б. Хаварівський.

МАЛА́КСИС ОДНОЛІ́СТИЙ

(*Malaxis monophyllos* (L.) Sw.; нар. назва – зозулька) – багаторічна кореневишна рослина родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Занес. до Черв. книги України. Зростає на вологих луках, ліс. галявинах та узліссях. Трапляється зрідка у Кременец. р-ні (Мале Полісся). Рослина зникає через осушення боліт.

Лит.: Основи екології. – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

“МАЛАНІ́Я”

– зимовий карнавал, масове гуляння з вуличним походом, переодяганнями і театралізованими іграми в ніч із 13 на 14 січня в с. Горошова Борщівського району. Відбувається щороку від 1920-х як осучас. форма свята *Маланки*; відоме не лише в Україні, а й за кордоном. Спочатку учасники “М.” переодягалися в традиц. персонажів звич. вертепу, козаків, циганів, згодом – як відгук на сучас. події та політ. явища – започаткували нові образи: президенти, вожді, популяр. співаки, артисти тощо. Нині горошів. “М.” – своєрід. парад переодягнених компаній, кожна з яких представляє ті чи інші образи та композиції, зокрема 2004 – “Передвиборна кампанія”, “Афіни-2004” та ін. Наступного дня визначають переможців.

Л. Щербак.

МАЛА́НКА

– українське народне свято напередодні Старого Нового року або святого Василя Великого (14 січня). Назва походить від св. Меланії, день якої припадає на 13 січня (31. 12. – за ст. стилем). На М. всю ніч молодь (у масках або без них) щедрує, ходить із “козою”, водить переодягн. в М. парубка. Традиц. персонажі – “баба” М. і “дід” Василь. За рад. часів збереглася лише у віддалених селах Галичини й Буковини. Від кін. 1980-х відродилася. На Тернопільщині М. (див. “*Маланія*”) проводять щорічно в с. Горошова Борщів. р-ну та ін. селах над Дністром. На Буковині М. називають “Переборія”, свято закінчується купанням у річці. В М. нерідко використовують сучас. мотиви й персонажі (вожки, лікарі та ін.)

І. Дуда.

МАЛАНЧУ́К

Володимир Михайлович (20. 08. 1904, с. Мали Заліщики, нині Буцац. р-ну – р. і м. см. невід.) – церковний діяч УГКЦ. Д-р філософії і теології (1944). Проф. УКУ ім. св. Климента Папи в м. Рим (Італія). Закін. Колегію оо. Редemptористів (1924, м. Ехсен), Духов. семінарію оо. Редemptористів у містах Лювен і Боплято (1944; усі – Бельгія). 1931 *А. Шептицький* рукопоклад М. на священника. Викл. у семінаріях на Львівщині. Від 1945 – проф. семінарії у містах Гіршберг (Німеччина) і Кулемборг (Голландія); 1949–50 – ген. вікарій українців у Вел. Британії. Від 1951 – в Канаді: проф. духов. семінарії у м. Ватерфорд, протоігумен оо. Редemptористів сх. обряду Канади й США, ред. шокварт. вид. “Логос” у м. Йоркстон, пров. Саскачеван. Від 1960 – апостол. екзарх для українців у Франції, Іспанії, Швейцарії; інтроніз. 1961. Проф. Укр. катол. ун-ту в Римі. Автор статей на філос. та реліг. теми.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

МАЛАНЧУ́К

Григорій Іванович (02. 09. 1902, с. Гарбузів, нині Зборів. р-ну – 20. 08. 1978, м. Копенгаген, Данія) – філософ. Д-р філософії (1934). Нагороди від наук. фондаций ім. Свенсона-Кіркегора (1952), Августина (1959), Г. Е. Гада (1965). Навчався в г-зіях у містах Золочів (нині Львів. обл.) і Тернопіль. Закін. філос. ф-т Фрідріх-Вільгельм ун-ту в м. Берлін (1934, Німеччина). Того ж року переїхав до Данії. Студіював теологію і філософію у Копенгаген. ун-ті, приватно читав лекції. 1939 створив приват. “Студійні гуртки”, гол. напрямок яких – вивчення філософії данського мислителя Сирена Кіркегора (1813–55); тут навчалися студенти з Данії, Італії, Німеччини, США, Франції, Швейцарії, Японії; Копенгаген став світ. центром студій С. Кіркегора, який, на протипагу К. Марксу, вказав на християнство як єдиний шлях до забезпечення зв’язку людини з вічністю. 1946–61 очолював Укр. громаду в Данії. Від 1948 М. – викл. укр. мови та літ-ри в Копенгаген. ун-ті – єдиний у Скандинавії; 1951–62 – наук. асист. при каф. слов’ян. філо-

логії. Від 1962 – надзвич. проф. для студій тв. С. Кіркегора, писав про нього наук. статті, розвідки й книги. Серед праць – “Вступ до писань С. Кіркегора” (1953, перевид. голланд. (1960), португ., англ. (обидві – 1961), япон. (1976) мовами), “Діалектика і екзистенція в С. Кіркегора” (1967, англ. – 1971), Проблема свободи в понятті страху Кіркегора” (1971), “Контroversійний Кіркегор” (1976), “Від індивідуума до одиничного. “Проблема” свободи й етики в С. Кіркегора” (1978). Чл. Т-ва ім. С. Кіркегора (1951), міжнар. дорадчого ком-ту для вид. тв. С. Кіркегора (1977). Досліджував творчість *Б. Лепкого, С. Маланюка, М. Рильського, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка*. Ім'я М. внес. до данс. енцикл. словника “Синя книжка Крака”. Колекцію тв. С. Кіркегора і праць про нього після смерті М. придбав Мак-Гільський ун-т (Канада).

Лит.: Мельничук Б. Як Маланчук боровся з марксизмом // Вільне життя. – 1992. – 15 верес.

Б. Мельничук.

МАЛАНЧУК

Лариса Михайлівна (19. 04. 1968, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини, педагог. Д-р мед. н. (1998), проф. (1999). Закін. Терноп. мед. ін-т (1991, нині ТДМУ). Від 1995 – асист., доц., від 1999 – проф., від 2002 – зав. каф. акушерства та гінекології ТДМУ. Автор низки наук. праць, монографії “Вибір оптимальних методів лікування у жінок, що перебували під тривалим впливом малих доз радіації”, співавтор підручника “Медсестринство в акушерстві”.

Х. Весна.

МАЛАНЧУК

Любомир Михайлович (30. 06. 1935, с. Кабарівці, нині Зборів. р-ну) – громадський діяч, господарник. Канд. екон. н. (1974). Орден Жовтн. рев., Труд. черв. прапора (2) та ін. нагороди. Депутат Терноп. обл. ради (1982). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1959, нині акад. вет. медицини). Працював зоотехніком, гол. зоотехніком Великоглибочец. райсільгоспінспекції (нині с. Великий Глибочок Терноп. р-ну), гол. держ. інспектором Великоглибочец. р-ну Терноп. обл. 1962 – гол. зоотехнік-інспектор Зборів., від 1965 – нач. Гусятин. виробн. колгоспно-радгосп. управлін. Від 1968 – 1-й секр. Гусятин. рай. ком-ту КПУ; від 1980 – 1-й заст. голови виконкому Терноп. обл. ради. Від 1986 – дир. Терноп. відділ. Всесоюз. ін-ту тваринництва (від 1999 – Терноп. ін-т агропром. вироб-ва). 1992 М. обраний головою Терноп. обл. ради. Нині

– заст. дир., нач. відділу економіки Терноп. ін-ту агропром. вироб-ва.

М. Ониськів, В. Слюзар.

МАЛАНЧУК

Осип (11. 01. 1897, с. Кабарівці, нині Зборів. р-ну – 22. 05. 1965, м. Нью-Йорк, США) – громадський діяч. Закін. г-зію в м. Золочів (нині Львів. обл.). 1923 – голова, секр. Зборів. повіт. управи Укр. радикал. партії; згодом – чл. її Гол. секретаріату в м. Львів. 1926–27 – голова студент. т-ва ім. М. Драгоманова, заст. голови Студент. громади у Львові. 1928 – кандидат у послы до польс. сейму. Працював дир. Укр. кооп. банку в м. Зборів, заст. дир. рай. молочарні (до 1939). Від 1931 – секр. і чл. дирекції укр. книгарні й антикварні; до 1939 – чл. надзир. ради Повіт. союзу кооператив; засн. і чл. управи гуртка “Рідна школа”; голова т-в “Луг”, “Каменярі” (всі – м. Зборів). 1928–38 – секр. місц. філії т-ва “Просвіта”. Після 2-ї світ. війни – емігр. до США (м. Нью-Йорк). Від 1949 – секр. Зборів. ком-ту в Нью-Йорку. Сприяв збиранню матеріалів і коштів на вид. зб. “Зборівщина”.

І. Гаврильцьо, Л. Щербак.

МАЛАНЮК

Борис Орестович (16. 02. 1964, м. Чортків) – артист естради, діяч культури. Син *О. Маланюка*.

Засл. прац. культури України (2002). Лауреат міжнар. конкурсу мол. виконавців “Сонячний берег” (1984, Болгарія) та всесоюз. конкурсів нар. творчості (1985, 1987, м. Москва, нині РФ). Чл. Варшав. акад. краси (від 1999, Польща). Закін. у м. Київ – уч-ще естрад.-цирк. мист-ва (1985, нині коледж естрад. та цирк. мист-ва) та ін-т культури (1990, нині нац. ун-т культури і мист-в), Вищі реж. курси при ВДК (1993, м. Москва). Працював у дирекції культ.-освіт. програм ЦК ЛКСМУ (1985–90, м. Київ). Від 1990 – у м. Тернопіль: гол. реж. театру-студії “Провінція” при ПК “Текстильник”; 1991–92 – президент асоц. “Браття-українці”. 1992–99 – ген. дир. дирекції конкурсів краси “Міс Україна”; від 1999 – президент асоц. конкурсів краси “Панна України”. Орг-тор конкурсів краси: 1-го на Тернопільщині

у м. Чортків (1989), регіон. “Західноукраїнська красуня” (1990–91, м. Тернопіль), “Тернопільська панна” (від 1997 щорічно; ген. дир. та реж.-постановник), всеукр. “Міс Україна” (1992–99). Нині – президент асоц. конкурсів краси “Панна України”. Від 1997 М. – засн., викл., дир. школи моделей “Панна” (м. Тернопіль).

Б. Волинський, Л. Щербак.

МАЛАНЮК

Володимир Степанович (10. 05. 1949, м. Чортків) – господарник, громадський діяч, літератор. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Орден “Знак пошани” (1987), Почес. знак ВР України (2004), та ін. нагороди. Закін. Чернів. текстил. технікум (1969, нині технікум технологій вироб-ва та економіки), ВПШ у м. Київ (1980). 1972–80 – заст. голови правління колгоспів у селах Вишнівчик і Воля Теребовлян. р-ну. 1980–87 – інструктор, зав. орг. відділом Теребовлян. рай. ком-ту КПУ. 1987–91 – голова рай. ком-ту нар. контролю. 1991–94 – дир. Теребовлян. рай. держ. центру зайнятості населення. 1994–2000 – агроном, ст. майстер Микулин. млина № 2 Теребовлян. комбінату хлібопродуктів. Від 2000 – консультант, зав. орг. відділом, заст. кер. викон. апарату Теребовлян. рай. ради. Автор зб. поезій “Сокровенне”, автобіогр. кн. “Мій погляд на життя” (обидві – 2003), “Зустрічі в путі” (2004), низки публіцист. статей у часописах України.

І. Дем’янова.

МАЛАНЮК

Євген Филимонович (20. 01. 1887, с. Архангород, нині смт Новоархангельськ Кіровоград. обл. – 16. 02. 1968, м. Нью-Йорк, США) – поет, літературознавець, есеїст, публіцист. Закін. г-зію в м. Єлисаветград (1912, нині м. Кіровоград), навч. у м. Петербург (нині м. Санкт-Петербург, РФ) в ун-ті й політех. ін-ті (1913). Після закін. Київ. військ. школи (1917) – в Армії УНР. 1919 перебував на Тернопільщині як ад’ютант ген. *В. Гютюника*. 1920 інтерн. у м. Каліш (Польща); тут – співзасн. літ. ж. “Веселка” (1922–23). Закін. Укр. госп. акад. в м. Подєбради (Чехо-Словаччина).

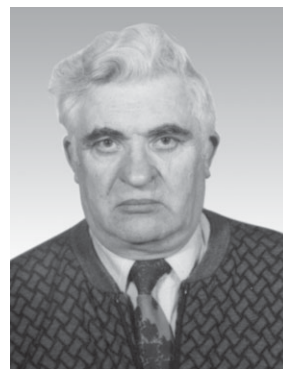

Від 1929 – в Польщі (переваж. у м. Варшава): співзасн. літ. групи “Танк”, співроб. ж. “Вісник”. 1939 (серпень) гостював у с. Шляхтинці (нині Терноп. р-ну) в *М. Малицького* та його дружини письменниці *Д. Віконської*, про це написав у спогадах “Дарія Віконська” (ж. “Всесвіт”, 1995, № 3–4). Від 1945 – в м. Прага (Чехія), згодом – у м. Регенсбург (Німеччина), де викладав математику в укр. г-зії. Від 1948 – в США. Автор зб. поезій, статей, нарисів, есе, “Книги спостережень” (2 тт., 1962, 1966, фрагменти перевид. в Україні 2002). У поемі “П’ята симфонія” (1953) відтворив події травня–червня 1919 на Тернопільщині; серед назв розділів: “1. Тернопіль, 31 травня 1919 р.”, “4. Крем’янець”, у тв. згадані міста Збараж, Ланівці, Почаїв, річки Горинь, Іква та ін. На Тернопільщині М. написав поезії “Над Дністром”, “Присвята”. Листувався із уродж. Тернополя літераторкою *О. Сембай-Галицькою*, яка видала кн. “Весна на віки: Листи Є. Маланюка з нашої переписки 1953–1968” (1997), приятелював із *У. Самчуком*.

Б. Мельничук, Г. Чернихівський.

МАЛАНЮК

Мирон Петрович (21. 08. 1931, с. Джурин, нині Чортків. р-ну) – вчений у галузі математики, педагог, громадський діяч. Канд. пед. н. (1968). Проф. (1994). Навч. у г-зії в м. Чортків (1941–44), тут закін. пед. уч-ще (1948), навчався у Чернів. вчит. ін-ті. Учителював у Заліщиц. та Чортків. р-нах. Після закін. Кременец. пед. ін-ту (1958, нині ТНПУ)

працював у ньому до 1999 на фіз.-матем. ф-ті: асист., ст. викл., доц., проф., 13 р. – зав. каф. математики. Діяльний у громад. орг-ціях м. Тернопіль: співголова спілки інтелігенції при Край. раді НРУ (1991–92), чл. Ради т-ва творч. молоді “Відродження” (1993), голова Конгресу нац.-демокр. сил при обл. раді (1994). Автор і співавт. понад 100 наук. і красн. праць, зокрема кн. “Матеріали з історії розвитку шкільної математичної освіти в Україні” (К., 1996), “Фрагменти з історії просвітницького сподвижництва в Галичині” (1998) та докум. тв. “Незакінчена книга про мужніх галичанок” (1999), “Нескорені

волинянки Тернопільського краю”, “Пошануймо подвиги повстанок Чортківщини” (обидві – 2000), “Возвеличмо героїнь Буцацької землі” (2001, усі – Т.).

М. Ханас, Л. Щербак.

МАЛАНЮК

Орест Степанович (24. 12. 1939, с. Джурин, нині Чортків. р-ну – 27. 08. 1971, м. Тернопіль)

– громадський діяч, педагог. Батько *Б. Маланюка*. Орден “Знак пошани” (1971). Закін. Кременец. пед. ін-т (1964, нині ТНПУ). Вчителював у с. Біла Чортків. р-ну. Обраний 2-м, згодом – 1-м секр. Чортків. рай. ком-ту ЛКСМУ. Від 1968 – 2-й, від січня 1969 – 1-й секр. Терноп. обл. ком-ту ЛКСМУ.

М. Ласковецький.

МАЛАНЮК

Осип (20. 06. 1873, с. Стара Ягольниця, нині Стара Ягільниця Чортків. р-ну – 06. 02. 1949, м. Грац, Австрія) – лікар, громадський діяч. Д-р медицини (1898). Чл. УЛГ (1929). Студював медицину в м. Грац (тут – співзасн. т-ва “Січ”), закін. Краків. ун-т (1898, Польща). 20 р. – військ. лікар в австро-угор. армії. Від 1919 – підполковник УГА, командант (ком-р) 1-ї військ. лічниці (лікарні) в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), куди 1919 переїхав із м. Тернопіль з урядом ЗУНР. 1921–39 мав тут приват. практику як хірург і перший у місті рентгенолог. Під час 2-ї світ. війни емігр. до Австрії. Автор наук. ст., публікацій у пресі.

І. Дуда, Д. Чубата.

МАЛА́Х-ХАЇ́М

(рр. і м. нар. і см. невід.) – єврейський релігійний діяч. На поч. 18 ст. створив іудей. секту Шабтай-Цві й оголосив себе месією. Відомі її прихильники – вихідці з м. Підгайці: Самійло-Яків Фальк (Фалькон), який 1742 переїхав до м. Лондон (Вел. Британія) і там здобув славу чудотворця, та Мойсей-Давид, котрий діяв у Португалії.

С. Колодницький.

МА́ЛАШВІ́ЦІ

– село в Зборівському районі. Центр сільради, який підпорядк. с. Іванківці. Розташ. на лів. бе-

резі р. Серет, за 30 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Великий Глибочок. Насел. 295 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1529. 1672 проживало 11 родин. Через М. пролягав *Кучман. шлях*. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Відродження”, кооператива, молочарня. Є церква Пресв. Трійці (1904, мур.; освятив *А. Шептицький*), на ній встановл. пам’ят. таблицю із написом: “На честь 100-річчя храму 2004”. Встановл. пам’ят. знак на честь скасув. панщини, спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), насип. символ. могила Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. Побл. М. виявлено археол. пам’ятки серед., піз. палеоліту, ран. заліз. віку, вельбарської, черняхів. та давньорус. культур.

М. Бігус, П. Медведик.

МАЛАЩУК

Роман-Богдан Іванович (11. 11. 1913, с. Бедриківці, нині Заліщиц. р-ну – 09. 05. 1991, м. Торонто, Канада) – громадсько-політичний діяч, публіцист. Д-р права (1948). Серед. освіту здобував у містах Станіслав (нині Івано-Франківськ) та Коломия (нині Івано-Фр. обл.). Навчався у Львові в Торг. акад. та ун-ті, в УВУ (м. Мюнхен, Німеччина). Окруж. провідник (1933–37), чл. Край. езекутиви ОУН (1937–39); чл. редкол. тижневика “Нове Село” у Львові (1937–39). На еміграції в м. Краків (Польща) – комендант табору для біженців. Учасник 2-го Вел. Збору ОУН у м. Краків (1941). У червні 1941 із Похід. групою ОУН повернувся в Україну; обл. провідник ОУН. 14 вересня 1941 в м. Станіслав М. заарешт. гестапо; перебував у нім. тюрмах і концтаборах (Станіслав, Львів, Краків, Авшвіц, Маутхаузен, Ебензее) до 6 травня 1945. Чл. Проводу закордон. частин ОУН (1945–68), від 1968 – чл. Проводу ОУН. Від 1948 – в Канаді: терен. провідник (29 р.) і співзасн. СУМ (чл. 1-го Оргбюро в м. Торонто (1948–49); співзасн., чл. дирекції і редакції тижневика “Гомін України” (1948); співзасн. і 1-й голова (1949–75) Гол. управи ЛВУ, від 1975 – почес. голова ЛВУ; від 1961 – голова дослід. ін-ту “Студіум” у Торонто; голова президії (1967–83), почес. голова (від 1983) Світ. фронт. укр. визв. фронт. укр. Секретаріату (1973–83) Світ. конгресу вільних українців. Автор числ. спогадів, статей, промов. Жертводавець на потреби науки й культури: Стипенд. фонд УВУ (10000 дол.), Шевченків. фундація (1000 дол.), Фонд оборони України (1000 дол.), Фонд розбудови “Гомону України” (1000 дол.) та ін.

Б. Мельничук, М. Ханас.

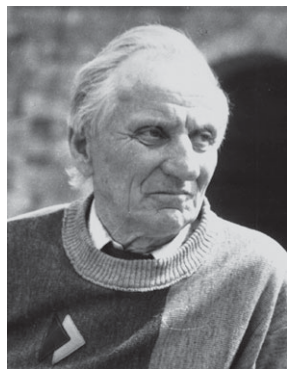
МАЛІ ПОЛІССЯ

– природний район, що вирізняється з-поміж інших природно-територіальних комплексів Тернопільщини рельєфом, кліматом, ґрунтами, рослинним покриттям. Належ. до Зх.-Поділ. фізич.-геогр. обл. Зх.-Укр. провінції лісостеп. зони. Займає пн. ч. Терноп. обл. в межах одним. низовини, між Поділ. і Волин. височинами. Має трикут. форму з розшир. на заході до 60–70 км і звуж. на сході до 5–6 км. Довж. бл. 300 км. Поверхня рівна, слабо розчленована. Трапляються еолові форми рельєфу. Найпошир. гір. породи, що виходять на поверхню, – верхньокрейд. мергелі й антропоген. дрібнозерн. піски. Пошир. піщані рівнини, вкриті сосн. лісами, останц. горби, в долинах рік – болота. Після відступу льодовика талі води затоплювали Поліс. низовину, де відклали пісок. Підвищ. ділянки тер. вкрилися лесовими суглинками, на яких утворилися родючі чорноземи. Через вел. заліснення і заболоченість р-н характерний найбільшою на Тернопільщині к-стю опадів. Через М. П. протікають ріки Іква, Іловиця та ін. Значну ч. тер. займають ліси (осн. породи: береза, граб, дуб, осика, сосна), пошир. болота і луки.

І. Потій, Й. Свинко.

МАЛІВІЧ

Анатолій Павлович (21. 10. 1915, с. Бережанка, нині Лановец. р-ну – 09. 06. 1997, м. Збараж) – педагог, краєзнавець, фольклорист. Почес. чл. Всеукр. т-ва “Просвіта” (1993). Чл. (1992), почес. чл. ВУСК (1996). Закін. г-зію в м. Кременець, навчався у Варшав. ун-ті (Польща); закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1952, нині нац. ун-т). Від 1939 – у школах

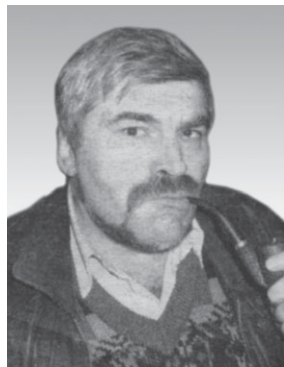
Кременец. та Лановец. р-нів, зокрема учитель у с. Лосятин, дир. школи в с. Старий Тараж (обидва – Кременец. р-ну). Учасник нім.-рад. війни (1944–45). 1945–47 – інспектор Новосіл. райвно (нині с. Нове Село Підволочис. р-ну); 1947–51 – зав. Микулин. райвно (нині смт Микулинці Тереховлян. р-ну); 1951–52 – заст. зав. Терноп. облвно; в травні 1952 М. звільн. за вказівкою МДБ; згодом – учитель, від 1964 – зав. навч. ч. СШ № 2 у м. Збараж. 1990-і – с. н. с. Збараж.

краєзн. музею. 1990–97 – голова Збараж. орг-ції т-ва “Просвіта”. Володів грец., латин., нім., польсь., франц., церк.-слов’ян. мовами. Автор числ. статей із краєзнавства в укр. та зарубіж. виданнях, нарисів. Видав путівники “Збараж” (1984), “Збараський замок” (1988), “Вишнівць” (1989), кн. “Дмитро Вишневецький (Байда)” (1990), “Неопалима купина” (1991), “Морозенко” (1992), “Просвіта” на Збарасьчині” (1995), “Літопис Землі Збараської в дагах, подіях, фактах і особах” (1996) та ін. Зібрав і записав 30 альбомів нар. пісень, переказів, легенд, казок, приказок, звичаїв, зокрема про *Н. Морозенка*, опубл. у зб. “Легенди та перекази” (1985), “Свшан-зілля: Легенди та перекази Поділля”, “Лицарі волі” (обидві – 1992), “Казки Західного Поділля” (1994) та ін. В альманасі “Літературна Збарасьчина” (1998) М. – автор розділу “Славні імена”. Працював над. кн. “Лікарі Збарасьчини”.

Б. Головин, Б. Савак, М. Ханас.

МАЛЕНЬКИЙ

Ігор Мирославович (13. 05. 1962, м. Тернопіль) – поет, перекладач, літературознавець. Премія

ж. “Сучасність”. Чл. НСПУ, АУП. Канд. філол. н. (1989). Закін. філол. ф-т Київ. ун-ту (1985, нині нац. ун-т). Вивчав таджиц. і перс. мови та класич. й сучас. літ-ри Сходу в Ін-ті мови та літ-ри ім. Рудакі (1985–88, м. Душанбе, нині Таджикистан). Від

1989 – н. с. Ін-ту літ-ри ім. Т. Шевченка АН України. Від 1995 – на дипломат. роботі в МЗС України. 1996–97 – учасник розробки та розвитку торг.-екон. проектів у Закавказзі, Ірані, Центр. Азії. 1998–2000 працював у посольстві України в Пакистані. 2001–02 – держ. експерт із питань відносин із країнами Бл. й Серед. Сходу Ради нац. безпеки та оборони України. 2002–03 – в місії ОБСЄ та ін. проектах у Таджикистані. Нині на тв. роботі. Авт. зб. поезій “Тернове поле” (1987), “Цвіте терен” (1991), “Злива” (1997), “Аратта Веда” (вірші, переклади), “Велик гріх” (вірші, поезії в прозі, переклади; обидві – 2003), роману “Дідодіана” (2004). У ж. “Сучасність” (2004, № 4, 5) опубл.

проз. тв. “Апологія міфу: З потоку буття” (2004). Автор перекладів літ. творів із таджиц., фарсі та ін. мов. 2004 (жовтень) мав творчі зустрічі з громадськістю Тернопільщини в обл. орг-ції НСПУ.

І. Дем’янова, Б. Мельничук.

МАЛІЦЬКИЙ

Іван (12. 04. 1920, с. Ворвулинці, нині Заліщиц. р-ну) – економіст, церковний і громадський діяч. Закін. Укр. тех.-госп. ін-т. На еміграції – в Німеччині, від 1949 – в Австралії (м. Сідней, від 1959 – м. Канберра). Дослідник-статистик у Бюро с.-г. економіки. Автор наук. праць. Голова Укр. громади Австрал. столич. території (1961–63, 1971–75, 1979–81, 1989–91), секр. край. управи НТШ в Австралії; діяльний у Братстві колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, ЛВУ та ін. орг.-ціях.

Ю. Болух, І. Гаврильцо.

МАЛІЄВ

Юрій Миколайович (02. 08. 1941, м. Чернігів) – історик, археолог, музеєзнавець. Канд. істор.

н. (1981). 1946–60 проживав у м. Заліщики. Навчався у Львів. ун-ті (1963–66, нині нац. ун-т). Після закін. істор. ф-ту Київ. ун-ту (1968, нині нац. ун-т) працював у ньому: асист., ст. викл., від 1986 – доц. каф. археології та музеєзнавства; від 1969 –

пост. кер. Дністров. археол. експедиції цього ВНЗ. Досліджує давню історію Зх. Поділля, Прикарпаття і Карпат, зокрема в м. Заліщики (1970–71), селах Лисівці (1970), Лисичники (1972–74, 1980–82, 1990–91, 1993), Блищанка (1974, 1993), Бедриківці (1985), Синьків (1987), Зозулинці (1989), Ворвулинці (1992; всі – Заліщиц. р-н), карст. печери поблис. с. Кривче Борщів. р-ну тощо. Автор бл. 200 наук. робіт, опубл. у вітчизн. і зарубіж. виданнях, у т. ч. з археології Тернопільщини.

В. Олійник, В. Ханас.

МАЛІЄР

Артур (рр. і м. н. та см. невід.) – громадсько-політ. діяч. За походженням єврей. Проф. Від 1907 – депутат австр. парламенту від округи

Чортків–Теребовля–Микулинці–Будзанів (нині с. Буданів Теребовлян. р-ну).

В. Уніят.

МАЛИЙ ГЛИБОЧОК

– село у Збарзькому районі. Підпорядк. Базарин. сільраді. Розташ. над р. Гнізна, за 5 км від райцентру; залізн. ст. Насел. 111 осіб (2001). Є церква св. Володимира (1997). Пobl. М. Г. виявлено археол. пам’ятки доби мезоліту. Про насел. пункти Базарин. сільради видано кн. М. Грозовського “Чотири села над Гнізною” (Т., 1997).

Б. Хаварівський.

МАЛИЙ ГОВІЛІВ

– село в Теребовлянському районі. Підпорядк. Великоговилів. сільраді. Розташ. за 20 км від райцентру і 7 км від найбл. залізн. ст. Хоростків. Насел. 437 осіб (2001). Відоме від 18 ст. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” та ін. т-ва. Є церква Пресв. Богородиці (1997, мур.). Насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ І ступ., б-ка.

Я. Човник, О. Шевчишин.

“МАЛИЙ КОБЗАР”

– видання, в якому опубліковані окремі поетичні твори *Т. Шевченка*. Видрукув. 1922 в м. Кременець у друкарні братів Юзефових. Тут вміщені 22 тв., в т. ч. вірші, уривки з поем, зокрема “Заповіт”, “Думи мої...”, 2 “Псалми”, “Катерина”, “Тарасова ніч” та ін. Деякі озаглавлені не за автографами Шевченка. В окр. творах видрукувані слова “ляхи”, “запорожці”, очевидно, з цензур. міркувань. Формат кн. – 16x10 см, обсяг – 32 с. На форзаці – репродукція портрета Т. Шевченка з фото 1869. Подана коротка біографія поета. “М. К.” – бібліогр. рідкість; 2 прим. зберігаються в ЛНБ, 2 – в м. Кременець: в експозиції Шевченків. залу місц. краєзн. музею та приват. книгозбірні. На двох – дарчі написи упорядників, у т. ч. проф. *В. Біднова*, для НТШ у Львові й для кременчанина Алешкова, який виділив кошти на видання. Наклад “М. К.” – бл. 3 тис. прим. – “Просвіта” безкошт. надіслала в усі школи колиш. Кременец. повіту.

Г. Чернихівський.

МАЛИЙ КУНИНЕЦЬ

– село в Збарзькому районі. Підпорядк. Великокунінец. сільраді. До М. К. приєдн. х. Духів.

Розташ. за 42 км від райцентру. Насел. 251 особа (2003). Відоме від 17 ст. Є церква Казан. Ікони Божої Матері (1994, мур.).

Г. Качан.

МАЛИЙ ХОДАЧКІВ

– село в Тернопільському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Качава, за 20 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Вел. Бірки. Насел. 1352 особи (2001). Перша писем. згадка – 1464. 17 ст. М. Х. згаданий як Ходачків або Качова (нині – вул. Качава). Діяли т-ва “Просвіта”, “Сокіл”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок”, кооператива. Є церква св. Михаїла (1800, кам.), капличка (1993), “фігури” на честь скасув. панщини, на захист від грому і блискавки (1872), на славу Пречистої Діви Марії (1997). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), насип. символ. могила діячам ОУН і воякам УПА (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, цегел. з-д, ковбас. цех, млин. У М. Х. народ. педагог, громад. діяч, літератор *Т. Водяний*, пастирював реліг. діяч о. *М. Осаджа*. Пobl. М. Х. виявлено археол. пам’ятки черняхів. та давньорус. культур.

Р. Войцехівський, Б. Мельничук.

МАЛИЇН

Ігор Ярославович (16. 04. 1964, м. Тернопіль) – архітектор. Чл. НСАУ (2000). Закін. Львів. політех. ін-т (1986, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Архітектор проект. ін-ту “Тернопільагропроект” (1986–88), упр. містобуд. й арх-ри Терноп. ОДА (1989–99), комун. підпр-ва “Місто” (2000); згодом – заст. дир. Терноп. регіон. відділ. Держ. фонду сприяння молодіж. житл. буд-ву. Займається відтворенням і реконструкцією пам’яток арх-ри, зокрема дзвіниць Воскресен. церкви (18 ст.) в м. Збараж (1991) і церков Різдва Христового (16 ст.) у м. Тернопіль (1993) і Св. Михаїла (18 ст.) в с. Мшанець Зборів. р-ну; проектуванням малих архіт. форм, житл. будівель, об’єктів соцкультпобуту (адм. будинок із магазинами, кафеєтерієм та житл. приміщеннями на

вул. Князя В. Великого в м. Чортків (2003), “Центр “Золото” на вул. Чорновола, 5 у м. Тернопіль (2004) та ін.

Л. Щербак.

“МАЛИЇННИК”

– лісовий масив поблизу м. Скалат Підволочиського району. На х. Малинівка (нині виключ. із обліку через пересел. жителів), розташ. в “М.”, під час 1-ї світ. війни діяли військ. лазарет, фтизіатр. санаторій; під час нім.-рад. війни не раз стояли частини УПА. 1943 через “М.” проходило з’єднання *С. Ковпака*.

о. М. Шаварин.

МАЛИНІВСЬКА

Ванда Володимирівна (1857, с. Кудинівці, нині Зборів. р-ну – бл. 1920, там само) – фольклористка. Зібрала й описала “Обряди весільні лоду русинського у селі Кудинівцях” (73 пісні без мелодій); опубл. укр. мовою (латин. шрифтом) у період. зб. “Zbiór wiadomości do antropologij Krajowej” (Т. 7; 1883, Краків, Польща). Значна ч. цих пісень досі побутує у насел. пункті.

П. Медведик.

МАЛИНІВСЬКИЙ

Анатоль (1881, м. н. невід. – 23. 05. 1956, с. Мшанець, нині Тербовлян. р-ну) – священик, громадський діяч. Від 1923 – на парохії в с. Чабарівка (нині Гусятин. р-ну). Протягом 20 р. очолював Гусятин. деканат. Діяльний у “Просвіті” та ін. т-вах, часто виступав із лекціями та доповідями з історії України. Від 1923 – заст. голови повіт. Союзу кооператив. 1936 М. побудував будинок укр. катол. читалень “Скала”. 1944 М. заарешт. органи НКДБ; вивезений у Сибір. Після 10 р. ув’язнення повернувся в Україну, поселився в с. Мшанець.

М. Дейкало.

МАЛИНІВСЬКИЙ

Михайло (20. 11. 1812, с. Новосілка, нині Підгасц. р-ну – 25. 02. 1894, м. Львів) – релігійний і громадсько-політичний діяч, історик. Посол до *Галиц. сейму* (1861–66). Навчався в г-зіях міст Бережани та Львів, студював богослов’я у Віден. ун-ті (Австрія). 1837 рукопоклад. на священика. 1842 (за ін. даними – 1844) – архікатедр. вікарій і 1-й проповідник церкви св. Юра у Львові. 1849 – кахетит Львів. академ. г-зії. Від 1857 – адміністратор, референт, радник митропол. консисторії, крилошанин, парох парохії св. Юра у Львові. 1869 – адміністратор Львів. архієпархії. 1873 – архідиякон Львів. ка-

пітули, ген. вікарій. Поборник укр. мови, протистояв заміні у ній кирил. шрифту латинським. Співзасн. Головної рус. ради, її 1-й секр. (1848–49). Чл. Комісії для укладання гімназ. підручників укр. мовою (1863). Від 2-ї пол. 1860-х – прихильник москвофіл. руху в Галичині. Автор понад 60 праць із заг. та церков. історії, етнографії, мовознавства, освіти, культури, зокрема “Пояснення до Божественної літургії” (1845), “Про мову взагалі і про індоєвропейські зокрема” (1850), “Грамоти історії руської церкви” (1860), “Про церковні та державні установи” (1861), “Як ся запропащають старожитності наші” (1876).

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Б. Пиндус, В. Ханас, М. Ханас.

МАЛІНСЬКИЙ

Данило (рр. і м. н. та см. невід.; ймовірно, кін. 16 – серед. 17 ст.) – військовик, громадський діяч. Очолював ополчення шляхти Волин. воєв-ва; волинський хорунжий. Належав до “Крем’янецького братства”. Сприяв культ.-освіт. розвитку краю, зокрема книгодрук. на Кременеччині.

Г. Чернихівський.

МАЛИНЮК

Антін (22. 02. 1887, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну – 1976, Канада) – педагог, підприємець, діяч культури. Від 1904 – в Канаді. Закін. учит. семінарію в м. Брендон, учителював у пров. Манітоба. Муніципал. радний м. Вайт. Автор публіцист. статей. Провадив торг. підпр-во спожив. товарів. Жертводавець на укр. культур. життя.

Х. Весна.

МАЛІС

Ярема (12. 06. 1893, с. Коцюбинчики, нині Чортків. р-ну – червень 1944, м. Львів) – лікар. Чл. УЛТ (1931). Закін. г-зію в м. Тернопіль (1912), ун-т у м. Краків (1928, Польща). Працював у шпиталях міст Новий Санч (нині Нови-Сонч, Польща) і Краків. Від 1934 – хірург “Народної лічниці”, згодом – ст. асистент-хірург в Укр. шпиталі ім. Митрополита А. Шептицького (м. Львів). Від 1940 – доц. каф. клін. хірургії Львів. мед. ін-ту (нині нац. мед. ун-т); 1941–43 – в. о. дир. хірург. клініки у Львові. Автор наук. праць.

Д. Чубата.

МАЛІЦЬКА

Костянтина Іванівна (псевд. і крипт. – Віра Лебедова, Чайка Дністрова, К. М. та ін.; 30. 05.

1872, с. Кропивник, нині Калус. р-ну Івано-Фр. обл. – 17. 03. 1947, м. Львів) – письменниця, перекладачка. Закін. Львів учит. семінарію (1891). Працювала в нар. школах Галичини і Буковини. Під час 1-ї світ. війни (1915) рос. адміністрація депортувала М. у Сибір. 1923 повернулася до Львова; вчителювала; від 1944 – бібліограф у ЛНБ АН України. Видала зб. оповідань, п’єс, нарисів; писала вірші, гол. чином для дітей. Вірш М. “Чом, чом, чом, земле моя” (муз. *Д. Січинського*) став нар. піснею. Авторка стріл. пісень, статей, перекладів, спогадів. Підтримувала творчі зв’язки з *І. Блажкевич, М. Рудницькою* та ін. уродж. Тернопільщини. Поезій М. опубл. у терноп. періодиці.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

МАЛІЦЬКИЙ

Єронім (08. 08. 1865, м. Теребовля – 02. 03. 1925, м. Ужгород) – церковний діяч, чернець ЧСВВ. Закін. г-зію в м. Тернопіль. Від 1882 – у Добромил. (нині м. Добромил Старосамбір. р-ну Львів. обл.) новіціяті; згодом – ігумен василіян. монастирів у м. Кристинопіль (нині м. Червоноград) і с. Крехів (нині Жовків. р-ну, обидва – Львів. обл.). Від 1904 – гол. настоятель ЧСВВ, заст. протоігумена (до 1918). 1911 – співзасн. Місій. ін-ту св. Йосафата в *Бучаці, монастирі оо. Василіян*. 1918–20 – гол. прокуратор ЧСВВ. Від 1920 здійснив реорганізацію монастирів на Закарпатті – в містах Мукачеве та Ужгород. Від 1923 – ігумен Ужгород. монастиря.

І. Дуда, Б. Пиндус.

МАЛІЦЬКИЙ

Микола (1890, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – після 1939, м. см. невід.) – громадський діяч, педагог, меценат. Брат *О. Малицького*. Чоловік *Д. Віконської*. Закін. Львів. ун-т. Викладав латин. мову в г-зії у м. Тернопіль; діяльний у громад. і політ. житті краю. 1918–19 – поручн. УСС. 1919–20 – ред. г. “*Український голос*” (згодом – “*Українські вісті*”) – в Тернополі. 1938–39 – сенатор польс. сенату від УНДО. Володів маєтністю в с. Шляхтинці (нині Терноп. р-ну). Орг-тор культ.-освіт. життя сільс. громади, співзасн. спорт. т-ва “Луг”; сприяв побудові Нар. дому, допомагав коштами студ. молоді та митцям. У серпні 1939 М. гостював *Є. Маланюк*. 12 грудня 1939 М. заарешт. органи НКВС; засуд. на 8 р. ув’язн.; подальша доля невідома. 1989 реабілітований.

Б. Пиндус.

МАЛИЦЬКИЙ

Олександр (08. 05. 1879, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 03. 05. 1953, с. Шляхтинці, нині Терноп. р-ну) – релігійний діяч. Брат *М. Малицького*. Навчався в г-зії у м. Тернопіль і духов. семінарії у м. Львів. 1904 рукопоклад. на священника. 1921–44 – парох у с. Шляхтинці (до парафії належ. села Лозова й Курники Шляхтинської, нині с. Курники Терноп. р-ну). Шамбелян Папи Римського, радник Львів. митропол. консисторії та Ординариятський шкіль. комісар Терноп. деканату УГКЦ. На православ'я не перейшов. Після утисків влади й закриття церков у Шляхтинцях і Курниках провадив відправи підпільно. Автор зб. віршів (рукопис).

Б. Головин.

МАЛИЦЬКИЙ

Олександр Миколайович (03. 01. 1926, м. Чортків) – вчений-літературознавець, бібліограф, дослідник побуту й етнографії. Д-р філології (1961). Чл. УВАН. Закін. г-зю у м. Чортків. Студював в ун-ті й Француз. ін-ті в м. Інсбрук (Австрія), Альберт. (м. Едмонтон, Канада) та Цінціннат. (США) ун-тах. Працював у Цінціннат. і Калгар. (Канада) ун-тах. Ред. ж. “Canadian Ethnic Studies” (1972–75). Чл. КУК та ін. укр. орг-цій. Автор бл. 100 наук. праць, у т. ч. “До теми: гуцули в писаннях німців”, “Сучасне красне письменство України: Мова і територіальне та національне походження його авторів”.

Лит.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук, М. Ханас.

МАЛИШКО

Андрій Самійлович (02 (15). 11. 1912, с. Обухів, нині м. Київ. обл. – 17. 02. 1970, м. Київ) – поет, громадський діяч. Чл. СП СРСР (1936). Держ. премії СРСР (1947, 1951, 1969), УРСР ім. Т. Шевченка (1964). Депутат ВР УРСР (1951, 1955 – від Скалат. вибор. округу (нині Підволочис. р-н), 1959 – від Підгаєц. вибор. округу). Автор числ. зб. поезій. Уперше на Тернопільщині – 1939, відвідав смт Підволочиськ, м. Тернопіль, с. Вел. Глибочок (нині Терноп. р-ну) та ін.; результатом поїздки у Зх. Україну стала зб. поезій “Листи червоноармійця Опанаса Байди” (1940). На поч. нім.-рад. війни працював у ред. г. “Красная Армия”, поїзд-друкарня якої розташ. побли. Тернополя. 1944 перебував на Тернопільщині з частинами РА; в травні того ж р. доповідав про роботу укр. літераторів на нараді письменників-фронтовиків і спецкорів 1-го Укр. фронту в с. Токи (нині

А. Малишко (в центрі) під час перебування у смт Мельниця-Подільська.

Підволочис. р-ну), де прочитав свій вірш “Мати”. 1944 перебував у селах Скорики (нині Підволочис. р-ну), тут працював ред. газети і написав понад 10 віршів, Кобиліволоки (нині Тербовлян. р-ну), Яблунів, м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну); відвідав міста Збараж, Кременець та ін. насел. пункти. Збереж. фотографії та кінокадри, що зафікс. перебування М. на Тернопільщині, зокрема 1958 у м-ку Мельниця-Подільська (нині смт Борщів. р-ну). У Тернополі та деяких ін. насел. пунктах на честь М. названі вулиці; у м. Підгайці, де 1959 перебував М., на приміщ. Буд. культури встановл. мемор. таблицю (1989, скульп. *З. Мігоцький*); у м. Скалат 1982 відкрито кімнату-музей поета (з участю *Л. Забайти*), 1983 ім'я М. присвоєно ЗОШ.

Лит.: *Мельничук Б.* Високе горіння // *Вільне життя*. – 1982. – 14 лист.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

МАЛІЩИК

Анатолій Сергійович (12. 02. 1956, м. Кременець) – спортивний діяч. Закін. Терноп. пед. ін-т (1981, нині ТНПУ). Суддя міжнар. категорії зі санного спорту, чл. президії Федерації сан. спорту України. Від 1987 – дир. Кременец. ДЮСШ із сан. спорту. Під його кер-вом школа щорічно займає приз. місця в обл. огляді на кращу орг-цію фізкульт.-оздоров. та спорт. роботи серед ДЮСШ 2 групи. М. започаткував у Кременці міжнар. змагання зі сан. спорту “*Кубок Бони*”.

Г. Гунтік.

МАЛІ БЕРЕЖЦІ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Великобереж. сільрад. Розташ. на березі р. Іква, за 10 км від райцентру і 7 км від найбл. заліз. ст. Кременець. Насел. 396 осіб (2001).

Г. Чернихівський.

МАЛІ БІРКИ

– село в Гусятинському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Новосілка. Розташ. на р. Гнила, за 27 км від райцентру і 12 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 386 осіб (2001). Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква Пресв. Богородиці (1846, мур.), капличка з джерелом (1996). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1961), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (віднов. 1993), насип. символ. могила Борцям за волю України (1993). У М. Б. народ. громад. діяч *П. Драль*, пастирював реліг. діяч *о. С. Мохнацький*.

Капличка.

О. Савчин, Б. Хаварівський.

МАЛІ ВІКНИНИ

– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Великоківчин. сільраді. Розташ. на березі р. Самець, за 45 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Ланівці. Насел. 487 осіб (2001). Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Встановл. пам’ят. хрест на місці каплиці, яку перевезено. у с. Вел. Вікнини. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад.

М. Ханас.

МАЛІ ДЕДЕРКАЛІ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Великодедеркал. сільраді. Розташ. за 18 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Лепесівка. Насел. 623 особи (2003). Є церква Божої Матері Казанської (1843, дерев.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967). Діє с.-г. т-во “Відродження” (2000).

М. Бесараб.

“МАЛІ ДРУЗІ”

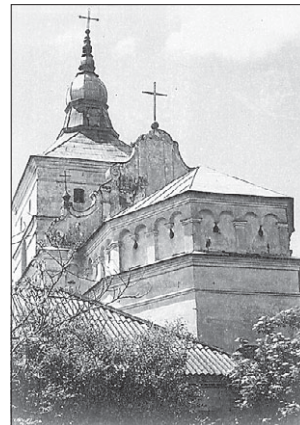
– підпільний журнал УПА для дітей. Виходив 1948 під гаслом “Воля народам! Воля людині! За Українську Самостійну Соборну Державу!”. Видавець – укр. підпілля, дислоковане на Тернопільщині; друк – друкарня ОУН ім. В. Хомива “Бориса”.

Лит.: Гайдай О., Ханас В. Підпільний журнал УПА для дітей // Тернопілля ’96: Регіональний річник. – Т., 1996.

В. Ханас.

МАЛІ ЗАГАЙЦІ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Великозагайців. сільраді. Розташ. за 20 км від райцентру і 22 км від найбл. залізн. ст. Лепесівка. Насел. 264 особи (2003). Відоме від 1626, коли заклали перший камінь під буд-во монастиря (фундаторка І. Ярмолинська). Є монастир св. Іоанна Милостивого (1636), де до 1914 зберіг. Остроз. Біблія. Діють ФАП, торг. заклад. Пobl. М. З. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту.

Церква монастиря св. Іоана Милостивого.

М. Бесараб.

МАЛІ ЗАЛІЩИКИ

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Передмістян. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Вільховець, за 12 км від райцентру. Насел. 477 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1454. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церкви св. Юрія (1889) і св. Богородиці (1994), капличка (1998). Спорудж. пам’ятник воякам УПА. Працюють ЗОШ 1 ступ., б-ка.

Б. Таяк, М. Філаченкова.

МАЛІ КУСКІВЦІ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Лановец. селищ. раді. Розташ. на березі р. Жирак, за 2 км від райцентру; залізн. ст. Насел. 240 осіб (2001). Є церква св. Параскеви (1907, дер.). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка.

М. Ханас.

МАЛІ ПЕЧЕРИ БОРЩІВЩИНИ

– карстові печери в Борщівському районі. Розвідана довж. печер – понад 360 м (див. *Борщівщини печери*). До М. п. належать: “Збручанська” (102 м), “П’ятьох” (60 м), “Т-9” (35 м), “Т-6” (6 м), “Т-5” і “Т-7” (обидві по 5 м) – pobl. с. Збручанське; “Т-2” (14 м), “КСП-40” (12 м), “Т-3” (8 м), “Т-1” (7 м) – с. Кудринці. Відомі М. п. у селах Більче-Золоте, Пилипче, Скв’ятин, Устя та ін. насел. пунктах Борщів. р-ну. Досліджують печери спелеологи клубу “Поділля” й археол. експедиції Борщів. красн. музею.

Лит.: Зімельс Ю. Малі печери Борщівського району // *Літопис Борщівщини*. – 2001. – Вип. 10.

І. Гаврильцо, В. Лашта.

МАЛІ САДКІ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Васьковец. сільраді. Розташ. за 9 км від райцентру. Насел. 414 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545. Є 2 церкви Матері Божої Казанської (1790, дерев. та 1999). Встановл. пам'ят. хрест на честь хрещення Русі. Діють ЗОШ 1–2 ступ., б-ка, ФАП. У М. С. проживала літераторка *Г. Ткачук*.

Е. Хвесьюк.

МАЛІ ЧОРНОКІНЦІ

– село в Чортківському районі. Центр сільради. До М. Ч. приєднано х. Новоставці. Розташ. на березі р. Нічлава, за 30 км від райцентру і 15 км від найбл. залізн. ст. Гадинківці. Насел. 585 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “Просвіта”, “Лул”, “Сокил”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква св. Теклі (1907, кам.), 3 каплички. Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1973), насип. символ. могили УСС (1990) та Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1 ступ., б-ка, ФАП, ТОВ “Племптахофабрика”, ПАП “Магнолія”, є музей історії села. У М. Ч. (х. Заваликут) народ. громад. діяч *І. Заваликут*, реліг. діяч, єпископ Австралії, Океанії та Нової Зеландії *П. Стасюк*.

Н. Ватраль, Т. Маліміна-Базиліяк.

МАЛІБОРСЬКИЙ

Микола Васильович (18. 12. 1915, с. Вишгородок, нині Лановец. р-ну) – композитор, музикознавець, педагог, хоровий диригент. Канд. мистецтвознавства (1980). Від 1939 (з перервою) навчався у Львів. консерваторії (нині муз. акад.). 1940 заарешт.; засудж. на 15 р. таборів. Від 1956 – викл. у Рівнен. ін-ті культури (нині держ. гуманітар. ун-т), 1966–82 прац. у Вінн. пед. ін-ті, 1982–90 – доц., зав. каф. методики муз. виховання, співу і хор. диригування Сум. пед. ін-ту (нині ун-т). Тв.: хоріві, у т. ч. церковні, ансамбл. та солоспіві, пісні для дітей на сл. укр. поетів, зокрема Т. Шевченка та власні. У вид-ві “*Горлиця*” за сприяння Терноп. орг-ції укр. асоц. творч. інтелігенції “*Світ культури*” вийшла кн. М. “Хорові твори” (2000), один із розділів якої “Літургія святого Івана Златоустого” благословив до друку патріарх УАПЦ Димитрій.

І. Дем'янова, Г. Моліцька.

МАЛІВ

– село в Тербовлянському районі. Підпорядк. Підгайчиц. сільраді. Розташ. у долині р. Серет,

за 3 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Тербовля. Насел. 352 особи (2004). Заснував бл. 1640 тербовел. староста Ю. Балабан. Перша писем. згадка – 1663. Діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва. Є церква Вознесіння Господнього (1926, мур.). Встановл. пам'ят. знаки на честь скасування панщини і Борцям за волю України (1994). Працюють ЗОШ 1 ступ., б-ка.

І. Зінчишин, М. Смаліга.

МАЛІЄВИЧ

Володимир Степанович (21. 06. 1887, м. Тербовля – 02. 05. 1953, м. Пітсбург, США) – інженер-будівельник, діяч культури. Син *С. Малієвича*, брат *Ю. Малієвич-Шустакевич* і *Г. Юрчакової*. 18-річним виїхав до США, де закін. ун-т. Чл. Т-ва укр. інж. в США, Укр. тех. т-ва в Канаді. Диригент хорів, співак (баритон), учасник багатьох театр. вистав. Довголіт. радний Укр. нар. союзу, від 1937 – заст. його голови.

І. Дем'янова, Г. Кушнерик.

МАЛІЄВИЧ

Степан (р. н. і м. невід. – 1905, м. Тербовля) – майстер-будівельник. Батько *В. Малієвича*, *Ю. Малієвич-Шустакевич*, *Г. Юрчакової*. Побудував ряд культ. споруд, шкіл і читалень “Просвіти” на галиц. Поділлі.

І. Дем'янова.

МАЛІЄВИЧ-ШУСТАКЕВИЧ

Юлія Степанівна (р. н. невід., м. Тербовля – 30. 01. 1952, США) – актриса, літераторка. Дочка *С. Малієвича*, сестра *В. Малієвича* і *Г. Юрчакової*. Актриса театру т-ва “Руська бесіда”, виступала під кер-вом *Й. Стадника*. Від 1913 – в США. На сценах міст Детройт, Клівленд, Нью-Йорк, Пітсбург, Чикаго та ін. грала у виставах “Катерина” (за Т. Шевченком), “Тарас Бульба” і “Майська ніч” (за М. Гоголем). Співорг-торка (з чоловіком М. Шустакевичем) аматор. гуртків, опер. концертів, вела на радіо щоденну укр. годину за влас. сценаріями. Чл. редколегії ж. Союзу українок Америки, авторка числ. статей.

Х. Весна, Г. Кушнерик.

МАЛІМАНОВА

Наталія Леонідівна (17. 04. 1955, с. Перегінськ, нині смт Перегінське Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – актриса, співачка (сопрано). Засл. арт. України (2000). Закін. Львів. консерваторію (1980, нині муз. акад.). Відтоді – в Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. театр). Актор. діяльність поєднує з концертною. Ролі у виставах – Нагалка (“Нагалка Полтавка” І. Котляревського і М. Лисенка), Оксана (“Запоро-

жець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського), Галя (“Майська ніч” А. Оселедчика за М. Гоголем), Грушенька (“Грушенька” І. Штока за М. Лєсковим), Прісінька (“Силою не будеш милою” М. Ножкіна за Г. Квіткою-Оснот’яненком), Галя (“Назар Стодоля” Т. Шевченка); оперетах – Сільва (“Сільва” І. Кальмана), Марина (“На світанку” Г. Плоткіна, С. Сандлера), Сафі (“Циганський барон” Й. Штрауса) та ін.

П. Медведик.

МАЛІНОВСЬКИЙ

Ернест (1815, с. Ружичанка, нині Хмельн. р-ну, однойм. обл. – 1899, Перу) – інженер, винахідник. Герой Республіки Перу (1886). Закін. Кременец. ліцей (1831), Празький тех. коледж (1838, Франція). 1852 емігр. у Перу. За проектом М. спорудж. найвищу в світі (4769 м) трансандійську залізницю. Учасник іспано-перуан. війни.

Лит.: Федорів В. Попередник Ейфеля // Демографічний союз. – 2001. – 3 жовт

В. Ханас.

МАЛІЦЬКИЙ

Томаш (24. 12. 1885, м. Лукавець Жешув. пов., Польща – р. і м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч. Закін. г-зію у м. Жешув, студіював право у Краків. (Польща) та Львів. ун-тах. Учасник молодіж. орг-цій. Працював у містах Львів і Торунь (Польща). 1924–25 – заст. терноп. старости; 1925–26 – комісар м. Теремовля. Від 1926 – терноп. староста; 1937–39 – терноп. восвода.

В. Ханас.

МАЛКУШ

Лев Григорович (24. 04. 1907, м-ко Почаїв, нині м. Кременец, р-ну – 01. 04. 1976, там само) – діяч КПЗУ. Орден “Знак пошани” та ін. рад. нагороди. Депутат Нар. зборів Зх. України, чл. уповноваж. делегації на сесії ВР СРСР та ВР УРСР (1939). Навчався у Кременец. г-зії. Закін. курси при Харків. ун-ті. 1926 – чл. Кременец. повіт. КПЗУ, від 1929 – чл., згодом секр. Волин. окружному КПЗУ. Учасник 2 з’їзду комсомолу Польщі (1930). 1933–36, 1937–39 ув’яз-

нений за парт. приналежність. 1936 – секр. Кременец. повіт. ком-ту КПЗУ. 1941 заарешт., вивезений до Німеччини. Від 1945 – на радян. та госп. роботі у Почасві.

Н. Халуца.

МАЛОБЕРЕЖЕЦЬКИЙ ГІДРОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. на пд. околиці с. Малі Бережці Кременец. р-ну, в межах заплави р. Іква. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні агропром. підпр-ва “Волинь”. Пл. 59,5 га. Під охороною – водно-болот. масив у заплаві р. Іква, що є регулятором її водного режиму.

І. Лєньків.

МАЛОБЕРЕЖЦІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ ПІСКУ

– родовище на південній околиці с. Малі Бережці Кременецького району. Пл. 4 га. Корис. копалина – пісок кварцовий світло-сірий, дрібнозернистий; серед. потуж. 10,1 м. Вік – неогеновий. Пісок придатний для виготовлення силкат. цегли. Запаси – 2,9 млн. м³; не розробляють.

М. Сивий.

МАЛОБЕРЕЗОВІЦЬКО-ІВАНЧАНСЬКИЙ ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у межах Малоберезовиц. сільради Збараз. р-ну, в т. ч. у кв. 4, 6–9, 20 Збараз. лісництва (ліс. урочища “Липник”, “Мала Березовиця”, “Іванчани”, “Скалка”). Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва – 106 га, Малоберезовиц. сільради – 2447 га. Заг. пл. – 2553 га. Під охороною – числ. мислив. фауна: заєць сірий, козуля і борсук звичайні, занес. до Черв. книги України, свиня дика, куниця лісова, куріпка сіра та ін. Рішенням Терноп. обл. ради № 15 від 22. 07. 1998 мислив. угіддя заказника надані у користування Збараз. рай. орг-ції УТМР як постійно діючі ділянки з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Лєньків.

МАЛОВОДИ

– село в Теремовлянському районі. Центр сільради. До М. приєднано х. Антонівка. Розташ. за 39 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Козова. Насел. 275 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1785. 1915 у М. стояв 2-й курінь

УСС, деякий час розташ. *Пресова квартира* УСС. Після 2-ї світ. війни тут поселилися переселенці з *Лемківщини*. Є церква Різдва Пресв. Богородиці (1991), Будинок молитви ХВС. Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, фермер. госп-ва “Максимів” і “Солтис”. У М. народ. проф. *М. Рінка*.

Ю. Ковальков, Б. Мельничук.

МАЛОКУСКІВЕЦЬКА ДІЛЯНКА

– водно-болотний масив, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Малі Кусківці Лановец. р-ну, в межах меліор. системи. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні Лановец. міжгоспод. підпр-ва з вироб-ва яловичини. Пл. 3,5 га. Під охороною – водно-болотна рослинність, типова для 3х. лісостепу.

І. Ленків.

“МАЛЬВИ”

– клуб спортивного танцю у м. Тернопіль. Засн. 1979 при ПК “Текстильник” як ансамбль бального танцю. Від 1985 – народний. Лауреат респ. турніру “Сонячні кларнети” (1986) та обл. премії ім. С. Будного (1987). Почес. грамота Президії ВР УРСР (1988). Чл. міжнар. федерації спорт. танцю (1992). Дир. – *М. Дацко*, від 1994 – *О. Дацко* (від 1995 – президент “М.”). До центру належ. нар. аматор. ансамбль бал. танцю “Мальви” (худож. кер. С. Малюта), команда формейшн у стандарт. програмі (віце-чемпіон України 2003; тренер С. Манжос), зразк. дит. колектив бал. танцю “Мальвінка” (худож. кер. Н. Перлова), ансамбль естрад. танцю “Ромікс” (худож. кер. Р. Козбур); працюють тренери В. Бегур, О. Малюта, С. Турська. Мист. колективи центру – лауреати багатьох всеукр. та міжнар. конкурсів спорт. танцю, чемпіонатів Європи та світу.

І. Дем'янова.

МАЛЬОВАНІЙ

Василь Онисимович (26. 06. 1925, с. Могильне Гайворон. р-ну Кіровогр. обл. – 25. 08. 2003, м. Тернопіль) – генерал-майор міліції. Засл.

прац. МВС. Учасник нім.-рад. війни. Закін. ВШ МВС у м. Київ (1962). Від 1947 працював в органах внутр. справ у Терноп. обл.: ком-р відділ. міліції у Зборів. р-ні, 1948 перевед. на опер. роботу. 1952–56 – заст. нач. Зборів. райвідділу міліції; від 1964 – заст. нач. обл. відділу карного розшуку. 1976–83 – нач. Терноп. обл. УВС.

П. Колісник.

МАЛЬОВАНІЙ

Мирослав Степанович (13. 08. 1957, смт Підволочиськ) – вчений у галузі техніки. Д-р тех. н. (1997), проф. (2001). Закін. Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1977, нині ТДТУ). Працював у Всесоюз. НДІ сірчаної промисловості (нині Ін-т гірничохім. пром-сті, м. Львів); інж., зав. н.-д. відділу. Дир. дочір. підпр-ва ВАТ “Інститут гірничохімічної промисловості” – ОС “Екохімсерт” (1999–2001); від 2002 – зав. каф. екології та охорони навкол. середовища нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Автор бл. 200 наук. праць із застосування природ. дисперсних сорбентів у природоохорон. технологіях.

Р. Баран.

МАЛЬОВАНІЙ

Яким (р. н. невід., с. Біла, нині Чортків. р-ну – р. і м. см. невід.) – громадський діяч. Голова осередку УНДО; діяльний у “Просвіті” та ін. укр. т-вах у родин. селі. Підтримував дружні стосунки з *А. Горбачевським*; голова вибор. комісії 1913 на Чортківщині, де переміг *А. Горбачевський*.

М. Ханас.

МАЛЬСБУРГ

Кароль-Ігнаци (Malsburg Karol Ignacy; 31. 07. 1856, с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну – 19. 12.

1942, м. Львів) – польський фізіолог. Уряд. нагороди Польщі. Д-р наук (1882), д-р “Honoris causa” Головної школи с. госп-ва (м. Варшава, Польща). Проф., дійс. чл. Польсь. акад. тех. наук (від 1932). Закін. хім. ф-т Львів. політех. ін-ту; 1877–80 студіював у Вищій школі рільництва в м. Відень (Австрія). 1892–1930 – викл. у навч. закладах Львова: Вища рільн. школа, Вища школа дом. госп-ва, політех. ін-т, акад. вет. медицини та в рільн. школі у с. Чернихів (1895, нині Зборів. р-ну). Чл. кількох наук. товариств. Автор 140 наук. праць.

Б. Головин, С. Ткачов.

МАЛЬСЬКИЙ

Маркіян Зіновійович (16. 02. 1954, с. Геленки, Козів. р-ну) – вчений у галузі економічної географії. Д-р екон. н., проф. Закін. геогр. ф-т Львів. ун-ту (1977, нині нац. ун-т). У ньому – ст. викл., доц. каф. екон. і соціал. географії (1980–92), від 1992 – декан ф-ту міжнар. відносин, зав. каф. міжнар. відносин і дипломат. служби. 1998–2000 – проф. Женев. центру політики безпеки (Швейцарія). 1992–2000 – лектор, гість-проф. в ун-тах Вел. Британії, Канади, Німеччини, Польщі, США, Швейцарії, Швеції. Експерт і координатор міжнар. конференцій, освіт. та дослід. програм і проектів. Автор бл. 150 наук. праць, у т. ч. монографій “Територіальні господарські системи”, “Теорія міжнародних відносин”.

Р. Матейко, В. Фроленков.

МАЛЬЧЕВСЬКИЙ

Антоній (Malczewski Antoni); 03. 06. 1793, м. Варшава, Польща, за ін. даними с. Княгинине, нині Дубнів. р-ну Рівнен. обл. – 02. 05. 1826, м. Варшава) – польський поет. Навчався у *Вищій Волин. г-зії* в м. Кременець (1805–11). Представник “української школи” в польсь. літ-рі. Осн. твір – поема (“українська повість”) “Марія” (1825), перекладена багатьма мовами, в т. ч. укр. (уривки). На її сюжет створили муз. твори (М. Завадський, Ю. Зарембський, М. Солтис та ін.).

Б. Пиндус, Г. Чернихівський.

МАЛЮЖІНСЬКИЙ

Микола Олександрович (05. 05. 1903, м-ко Любар, нині смт Житомир. обл. – 15. 10. 1943, м. Рівне) – релігійний і громадський діяч, публіцист. Закін. *Волин. духов. семінарію* у м. Кременець (1926), Варшав. ун-т (Польща, 1931; 1934 – магістр). Священик на Рівненщині, в с. Тилявка (нині Шумс. р-ну), м-ку, нині м. Ланівці, благочинний (від 1933) Лановец. дека-

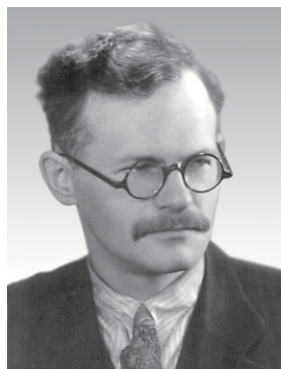
нату; заснував тут укр. добродійне т-во. Ім’я М. стало широко відомим у зв’язку з насильним переведенням жителів с. Гриньки (нині Лановец. р-ну) з православ’я у католицизм. За відстоювання прав православних М. 1938 перевели в с. Кримне (нині Старовижів. р-ну Волин. обл.); згодом – ген. вікарій Люблін. округу Ген. губернії, чл. Холм. духов. консисторії (нині Польща), від липня 1941 – в м. Кременець, від січня 1942 – в м. Луцьк (чл. Луц. духов. консисторії, адміністрації УАПЦ, пом. митрополита Полікарпа). Автор числ. наук. праць із богослов’я. Співпрац. із ж. “Церква і народ” Волин. духов. консисторії. Закатували фашисти в тюрмі, труп спалили.

Лит.: Рожко В. Українські православні святі історичної Волині. – Льв., 2003.

У. Хаварівський.

МАЛЮЦА

Антін Іванович (02. 02. 1908, с. Токи, нині Підволочис. р-ну – 17. 06. 1970, м. Нью-Йорк, США)

– живописець, графік, мистецтвознавець. Брат *І. та С. Малюц.* 1911–33 жив (із перервами) в селах Потутори нині Бережан., Пальчинці та Нове Село, нині Підволочис. р-нів. 1926 закін. г-зію в м. Тернопіль. У м. Львів навчався в Мист. школі *О. Новаківського*

(1926–30), на курсах графіки Л. Тировіча (1933–35), в Ін-ті пласт. мист-в (1935–39). Співзасн. мист. групи “РУБ” та її друк. органу “Карби”(1933–39), працював декоратором у театрах “Заграда” і “Богема”. Учасник виставок у Львові (1922, 1932–33, 1935). 1942–44 – проф. і заст. дир. Мист.-пром. школи у Львові. 1944 виїхав до Німеччини, звідти 1950 емігрував до США. У м. Нью-Йорк працював рисувальником на текстил. ф-ці. Чл. Об’єдн. мистців-українців Америки, учасник усіх його виставок. Посмерт. виставка – в Нью-Йорку (1972). Автор праць із мистецтвознавства та худож. критики. Серед творів: “Церква св. Миколая в Бучачі” (1943), “Карпатська панорама” (1944), цикл рисунків “Страхіття” (1947), “Краєвид” (1956). Виставка творів М. відбулась у ТОХМ (1998), де зберіг. ранні картини і граф. аркуші 1925–43 рр.

Лит.: Анлі́н Малюца. *Графі́ка. Малярство:* Каталог виставки / Автoр-упоряд. *І. Дуда* – Т., 1998.

І. Дуда.

МАЛЮЦА

Іван Іванович (псевда “Крук”, “Чорний”; 21. 09. 1904, с. Нове Село, нині Підволочис. р-ну – 1942, pobl. м. Сталінград, нині Волгоград, РФ) – громадсько-політичний діяч. Брат *А. і С. Малюц.* Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль, на матем. ф-ті Львів. ун-ту, де курінний куреня пластунів “Вітрогони”, секр. у 1-й Студент. репрезентації (поширеній екзакутиві) Союзу укр. студент. орг-цій під Польщею (1931). Чл. УВО; організац. референт Край. Екзакутиви ОУН Зх. укр. земель (1933–34). Політв’язень польсь. тюрем (1934–39). Під час 2-ї світ. війни мобіліз. до нім. армії як перекладач, загинув на фронті.

В. Окаринський, о. М. Шаварин.

МАЛЮЦА-ПАЛЬЧИНЕЦЬКИЙ

Степан Іванович (12. 02. 1915, с. Пальчинці, нині Підволочис. р-ну – 11. 04. 1991, м. Клівленд, США) – музикант-бандурист, громадський діяч. Брат *А. та І. Малюц.* Навчався в г-зіях у містах Тернопіль та Львів. Зазнав переслідувань влади за націоналіст. погляди. У м. Львів закін. духов. семінарію (1935), муз. ін-т (нині муз. акад.) та мист. школу (1942). Виготовленню бандур і гри на цьому інструменті навчився в *К. Місевича*. Із керівниками та референтами кабінету музики при Ін-ті нар. творчості займався орг-цією курсів гри на бандурі й ансамблю бандуристів (1941, Львів). 1943–44 концертував із бандуристами *Ю. Сінгалевицем, Зіновієм Бережаном (З. Штокалком), В. Юркевичем*. Від 1944 – вояк-бандурист УПА; 1945 виїхав на Захід; 1945–47 виступав як соліст-бандурист в Австрії; у м. Мюнхен (Німеччина) видав 1-й співаник укр. повстан. пісень. 1947 емігрував до США (м. Буффало), де продовжив концерт. діяльність, навчав мист-ву гри на бандурі, керував хорами, виготовляв бандури.

М. Євгенська.

МАЛІВСЬКИЙ

Геннадій Кіндратович (07. 01. 1926, с. Рудка, нині Кременец. р-ну – 15. 10. 1998, м. Косів Івано-Фр. обл.) – художник, педагог. Учасник виставок дит. творчості у містах Київ, Кременець, Тернопіль (1941). Закін. Львів ін-т приклад. і декор. мист-ва (нині нац. акад. мист-в). 38 р. викладав у Косів. худож. уч-щі (нині ін-т приклад. і декор. мист-ва). Автор портретів, аквар. пейзажів, серед яких: “Під Сокольською горою”, “Гірська річка”, “Черемош влітку” (ос-

тан. зберіг. у Кременец. краєзн. музеї). Найважливіша робота: в овалі з мід. пластин закомпонов. погруд. портрети *Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка*. 2003 (травень) у Кременец. краєзн. музеї – виставка маляр. робіт М. та вишивок його дружини Анастасії.

І. Дем’янова.

МАЛЯР

Олександр Сергійович (28. 04. 1955, с. Підгайчики, нині Золочів. р-ну Львів. обл.) – скульптор. Чл. НСХУ (2003). *Обл. мист. премія ім. М. Бойчука* (2000). Закін. у Львові уч-ще приклад. мист-ва (відділ скульптури; 1978, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), ін-т приклад. і декор. мист-ва (1985, нині нац. акад. мист-в). Від 1986 – у м. Тернопіль. Працює в галузі станк. і монумент. скульптури. Серед тв.: мемор. знаки *В. Гнатюку* (1988), *Ю. Опільському* (1989), *Д. Шолдрі* (1998), *В. Чорноволу* (1999) у Тернополі; пам’ятники *Б. Лепкому* (1991, с. Жуків Бережан. р-ну), *Я. Стецьку* (2002, с. Кам’янки Підволочис. р-ну), *І. Горбачевському* (2004, Тернопіль); погруддя *Б. Лепкого* (м. Копичинці Гусятин. р-ну) і *В. Гнатюка* (Тернопіль; обидва – 1998); пам’ят. медалі *Лесю Курбасу, Б. Лепкому, М. Шашкевичу* (1985–97).

І. Дуда, Т. Удіна.

МАМАЛІГА

Петро Семенович (псевд. – МАПАС; 23. 06. 1934, м. Заліщики) – поет, диригент, самодіяльний композитор, педагог, громадський діяч. Чл. Спілки самодіял. композиторів Тернопільщини. Навчався на архіт. відділ. Львів. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”); закін. загальнонаук. ф-т Чернів. ун-ту (1967), фіз.-матем. ф-т Івано-Фр. пед. ін-ту (1970, нині Прикарп. держ. ун-т), Терноп. муз. уч-ще (1975). Вчителював у селах Касперівці і Добрівляни Заліщиц. р-ну, у Чернів. обл. в м. Залішки, водночас – орг-тор і кер. хорів, ансамблів, оркестрів у Заліщиках. Вykl. вечір. муз. шк. та кер. хору обл. лікарні (м. Тернопіль). 1982–84 – кер. нар. хору й ансамблю Заліщиц. проф.-тех. уч-ща № 7. Від 1990 – голова філії Укр.

Гельсін. Спілки в Заліщиках, чл. Укр. ком-ту “Гельсінкі-90”, НРУ, Заліщиц. координац. ради політ. партій та громад. орг-цій. Автор понад 500 поет. і муз. тв. – віршів, обробок укр. нар. пісень, інструм. музики, пісень, романсів, хор. тв. на власні вірші та поезії ін. авторів.

Л. Щербак.

МАМОНТ

(*Mammuthus primigenius*) – гігантська хоботна тварина (вимерлий вид слонів), сучасник людини кам'яного віку. Тіло – вис. до 3,5 м, вкрите довгою густою шерстю; голова – велика, з хоботом і двома загнутими догори, майже закруч. бивнями довж. до 2 м; вуха маленькі, вкриті шерстю; хвіст короткий. У піз. плейстоцені (10–40 тис. р. тому) М. густо населяли тер. Поділля і майже всієї Європи, у т. ч. Тернопільщини. Тут був холодний, різко континент. клімат, як у сучас. Якутії. М. жилися дрібними гілками хвой. і лист. дерев та небагатою трав'яною рослинністю. Первіс. люди масово полювали на мамонтів, що давало їм їжу, шкіру для одягу та житла, кістки для буд-ва жител і виготовлення знарядь праці й творів мист-ва. Полювання стало однією з причин повного зникнення М. на земній кулі. Свідченням пошир. у минулому М. на Поділлі – числ. знахідки їх кісток, особливо бивнів і зубів, які часто трапл. у товщах континент. плейстоцен. відкладів (суглинках, лесах, покладах торфу), що формувалися на той час. Вони виявлені при розкопках багатьох стоянок людей кам'яного віку. Повний реставрований скелет М. зберіг. у ТОКМ.

Й. Свинко.

МАМОТІОК

Валентин Іванович (21. 04. 1955, с. Новий Корець Корецьк. р-ну Рівнен. обл.) – архітектор. Чл. НСАУ (1985). Закін. архіт. ф-т Львів. політех. ін-ту (1977, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1977 – у м. Тернопіль. Автор споруд: виробн. бази у містах Кременець, Тербовля, Чортків (усі – 1982–83), зонал. шк. в Кутковец. лісопарку (1982, м. Тернопіль); проекти М.: благоустрій гідропарку “Топільче” в Тернополі (1983), церква в смт Коропець Монастирц. р-ну (2002). Співавтор: реконструкції центрального стадіону (1984), “Співоче поле” в парку Нац. Відродження (1985) у Тернополі. 1997 виїхав до Аргентини.

І. Дуда.

МАМУС

Микола Степанович (1924, с. Вел. Плавуча, нині Козів. р-ну) – громадсько-політичний діяч.

1940-і – довірена особа вишого кер-ва ОУН, зв'язковий Центр. проводу на Італію. Входив до спец. групи чл. ОУН у м. Делінген (Німеччина), передавав оунів. кореспонденцію в нім. містах Мюнхен, Ульм, тричі нелегал. виїздив до Італії, де встановив зв'язок із керівниками ОУН Барицьким і “Чалим”; переправляв і супроводжував перехід через кордон чл. ОУН. Заарешт. у Чехословаччині; засудж. 1948; перебував у таборах на Колимі та в Магадані (нині РФ). Після звільнення (1971) – у родин. селі. Діяльний у громад.-політ. орг-ціях краю.

Г. Грещук.

МАМЧУР

Володимир Гнатович (16. 06. 1926, м-ко, нині м. Ланівці) – господарник, громадський діяч. Чл. ОУН (від 1943). Ордени Слави 3 ступ. (1944), 2 ступ. (1945), Вітчизн. війни (1996), “За мужність” (1999). Учасник нім.-рад. війни (інвалід). Працював бух. колгоспу у Ланівцях (1945–63). Проживав в м. Тернопіль. Працював у идеол. відділі обл. відділ. Всеукр. об'єдн. ветеранів.

Г. Грещук.

МАМЧУР

Микола Сергійович (14. 04. 1955, м. Кременець) – живописець, тренер (карате-фул-контакт), педагог. Володар чор. поясу (1999, 1-й дан). Навчався у Львів. уч-щі приклад. мист-ва (нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), закін. Москов. нар. ун-т мист-в (1987, нині РФ). Працював у м. Кременець кер. худож. студії.

Від 1985 – у м. Тернопіль; 1989 – засн. і кер. спорт.-мист. клубу “Сакура”. Працює в галузі живопису (олія), графіки і скульптури. Учасник виставок у містах Київ (1969, 1988), Москва (1975, 1982), Тернопіль (1978–88). Індивід. виставки: Збараж (2002), Київ (2003–04), Кременець (1982, 1984, 1987), Львів (1993), Тернопіль (1990, 2001, 2005). Тв.: цикли картин “Квіти”, “Діалог з неба” (обидва – 2002), “Місячна ніч”, “На скелі” (обидва – 2005) та ін.

І. Дуда, В. Фроленков.

МАМЧУР

Степан Олексійович (08. 01. 1949, с. Немирівка, нині Радивилів. р-ну Рівнен. обл.) – живописець. Чл НСХУ (1992). Закін. у м. Львів уч-ще приклад. мист-ва (1969, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), ін-т приклад. та декор. мист-ва (1977, нині нац. акад. мист-в). Від 1977 – в м. Тернопіль. Працює в галузі станк. і монум. малярства. Від 1979 – учасник виставок у містах Дніпропетровськ, Івано-Франківськ, Київ, Львів, Москва (нині РФ, 1980, 2002), Севастополь, Тернопіль, Чернівці; індивід. – у Тернополі (1999). Серед картин: “Надзбручанки” (1982), “Вечірня пісня” (1988), “Міський пейзаж” (1989), “Спів ангела” (2002; усі – олія); монум. роботи – декор. рельєф “Медицина” (1985, Терноп. обл. онкодиспансер), розпис “Світ кіно” (1987, кінотеатр у м. Бучач). Співавт. експозицій музеїв: ТОКМ, Бережан. красн., “Молодківська трагедія” та ін. Твори зберіг. у ТОКМ, приват. колекціях у Болгарії, Канаді, Україні.

І. Дуда.

МАНАЇВ

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Гарбузів. сільраді. До М. приєднано хутори Верис, Гора, Купанки, Підликанець. Розташ. за 26 км від райцентру. Насел. 367 осіб (2001). Відоме від 17 ст. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. У кін. 1930-х на х. Верес працювала підпіль. друкарня. Є церква Пресв. Богородиці (1930, кам.). Встановл. пам’ят. знак на честь скасування панщини, насип. символ. могила Борцям за волю України. У М. народ. громад. діяч *Д. Богачевський*, реліг. діяч *К. Богачевський*, військовик *О. Тарнавський*, проживав краснавець, о. Я. Тростянецький, який 1938 випустив кн. про М. “Рідне село”.

З. Базилевська, М. Жукова.

МАНАСТІРСЬКА

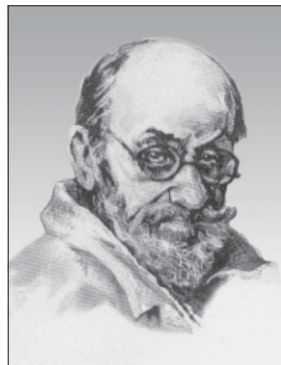
Ольга (14. 04. 1914, м. Тернопіль) – педагог, художниця, громадська діячка. Закін. учит. семінарію у Тернополі. Від 1949 – в Канаді, де студіювала у Мист. школі. Проварила керам. школу в м. Едмонтон. Учасниця виставок тв. ма-

лярства і кераміки в Канаді. Діяльна у т-вах “Пласт”, “Рідна школа” та ін.

Х. Весна.

МАНАСТІРСЬКИЙ

Антон Іванович (02. 11. 1878, с. Завалів, нині Підгаєц. р-ну – 15. 05. 1969, м. Львів) – живописець, графік. Брат *Вітовта*, батько *Вітольда Манастирських*. Нар. худ. УРСР (1957). Навчався у Львів. мист.-пром. школі (1895–99), Краків. АКМ (1900–05, Польща). Жив і працював у м. Львів. Серед робіт: пейзажі – “Зима в Карпатах” (1904), “Гірський потік” (1955); жанр. картини – “Ярмарок у Делятині” (1914), “Два приятелі” (1920), “Паламар” (1932); істор. полотна – “Запорожець” (1932), “Вчора і сьогодні” (1940), “У таборі Кармелюка” (1950); портрети – “Портрет магері” (1907), “Автопортрет” (1919), картини на теми укр. нар. пісень та літ. творів. Автор ілюстрацій до дит. книжок і шкіл. підручників. Тв. зберіг. у ТОКМ, ТОХМ, музеях міст Львів, Київ.

А. Манастирський.
Автопортрет.

І. Дуда.

МАНАСТІРСЬКИЙ

Вітовт Іванович (1875, с. Завалів, нині Підгаєц. р-ну – після 1962, м. см. невід.) – інженер. Брат *А. Манастирського*. Почес. чл. Укр. тех. т-ва у м. Львів. Засн. і кер. 1-го укр. Тех.-вимірною бюро у Львові (1903–10, 1920–39). 1922–24 – проф. Львівської політехніки (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”).

І. Дуда.

МАНАСТІРСЬКИЙ

Вітольд Антонович (11. 01. 1915, м. Львів – 23. 06. 1992, там само) – живописець. Син *А. Манастирського*. Нар. худ. УРСР (1990). Закін. Варшав. АКМ (1939, Польща). Від 1968 – проф. Львів. ін-ту приклад. та декор. мист-ва (нині нац. акад. мист-в). Учасник відзначення у Тернополі Дня художника (квітень 1961).

І. Дуда.

МАНАЦЬКИЙ

Григорій Михайлович (1908, с. Біще, нині Бережан. р-ну – 29. 06. 1941, м. Тернопіль) – ди-

ригент, скрипаль, актор-аматор, самодіяльний режисер, громадський діяч. Закін. курси диригування при церкві св. Юра у м. Львів. 1934–41 – диригент хору т-ва “Просвіта”, дяк і орг-тор хорів у селах Заруддя, Озерянка, Травотолоки, Цецова (нині Калинівка; всі – Зборів. р-ну), які виступали з концертами у своїх та сусід. селах і об’єдн. складом на фестинах, святк. імпрезах у м. Зборів й ін. Голова і бібліотекар т-ва “Просвіта” у с. Біще. Реж. вистав за п’єсами І. Карпенка-Карого, М. Старицького та ін. авторів. Збережені ноти-автографи М. із репертуару церков. хору на 4 голоси (1938).

П. Медведик.

МАНДЗЕЛ’ЯН

Василь (22. 06. 1917, м. Монсин, шт. Пенсильванія, США) – художник, скульптор, педагог. Брат *С. Мандзеляна*. Закін. г-зію у м. Тернопіль (1937), Мериленд. ун-т (1961, США). Від 1964 – викл. рисунку, графіки, скульптури, кераміки у навч. закладах Каліфорнії. Створив серію (33) гравюр на лемків. тематику, які через письменника *В. Барну* передав до Монастирис. музею історії і культури лемків (2001).

А. Чайканин.

МАНДЗЕЛ’ЯН

Семен (18. 02. 1922, с. Більцарева, Лемківщина, Польща) – письменник, публіцист. Брат *В. Мандзеляна*. Учасник нім.-рад. війни; зазнав депортації під час акції “Вісла”. Виїхав до США. Родина проживає на Тернопільщині. Автор кн. “Смак долі” (2000, Польща), в якій описав свої враження від перебування 1993 у містах Бережани, Почаїв, Тереховля, Тернопіль.

В. Барна.

МАНДЗІЙ

Богдан Мирославович (04. 11. 1933, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну) – педагог, вчений у галузі радіотехніки. Д-р фіз.-матем. н. (1991), проф. (1992). 1945 переселений у с. Нирків Заліщиц. р-ну. Закін. Львів. політех. ін-т (1956, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1956 – інж. на підприємств м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ), від 1963 – ст. викл., доц., декан радіотех. ф-ту, проф. Львів. політех. ін-ту, віцепрезидент Малої Акад. наук у м. Львів. Автор понад 100 наук. та наук.-метод. праць.

В. Барна.

МАНДЗІЙ

Василь Михайлович (23. 08. 1952, м. Тернопіль) – діяч культури. Засл. прац. культури (1999). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1971), Львів

консерваторію (1988, нині муз. акад.). Працював у Чортків. дит. муз. школі (1971–92), зав. відділу культури Чортків. РДА (1992–93, 1996–2000), заст. нач. упр. культури Терноп. ОДА (1993–95), дир. Терноп. муз. уч-ща (2000–03). Від 2003 – викл. Заводської дит. школи Чортків. р-ну.

М. Клим’юк.

МАНДЗІЙ

Зенон Миколайович (11. 10. 1921, с. Дубівці, нині Терноп. р-ну) – громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Тернопіль.

Через утиски рад. влади 1941 виїхав до Німеччини; згодом повернувся у родин. село. Під час нім.-рад. війни – учасник підпілля під проводом ОУН. Рятуючись від переслідувань, змушений емігрувати. На кордоні М. схопили нім. прикордонники і відправили до концтабору Бухенвальд, згодом – у Дахау. 1945 виїхав до Вел. Британії; 1952 – емігрував до Канади (м. Монреаль). Діяльний у СУМ Канади, ЛВУ (нині – Ліга українців Канади), чл. Ради за Укр. Патріархат. Орг-тор збору коштів на буд-во храмів у м. Тернопіль, с. Зарваниця Тереховлян. р-ну та ін. містах і селах краю. Автор спогадів і поезій.

В. Уніят, В. Ханас.

МАНДЗІЮК

Микола Іванович (13. 12. 1902, с. Кривче, нині Борщів. р-ну – 07. 09. 1969, м. Вінніпег, Канада) – правник, громадський діяч. Ген. секр. КУК, королів. радник (1968). Від 1904 – в Канаді. Учителював, студював право в Манітоб. ун-ті, провадив адвокат. практику. Президент Торг. палати, голова Шкіл. ради, почес. чл. Об’єдн. канад. укр. ветеранів, чл. Колегії та Ордену св. Андрея, Спільки українців-самостійників, т-ва “Взаємна поміч”. 1957–68 – посол федерал. парламенту від Прогрес.-консерват. партії. Від 1968 проживав у Вінніпезі.

Літ.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Б. Мельничук.

МАНДИЧЕВСЬКИЙ

Володимир-Євген Андрійович (19. 04 (02. 05). 1910, с. Налужжя, нині Тереховлян. р-ну – 04.

04. 1988, м. Перт, Австралія) – правник, громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Тернопіль, 1928–32 – на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Працював у суд. установах. Від 1936 – суд. виконавець у центр. Польщі. 1942–44 – нотаріус, голова окруж. Укр.

допомог. ком-ту на Підляшші (нині Польща). 1944 виїхав до Австрії, звідти – до Німеччини, де працював у таборах для переміщ. осіб, одночасно – правний дорадник Центр. представництва укр. еміграції. 1949 емігр. до Австралії (м. Нортем, від 1964 – у м. Перт). Працював у мін-вах вод. госп-ва (1952–66) та с. госп-ва (1966–75; Зх. Австралія). Діяльний в укр. громад. житті: вчитель у неділі. школах, голова (1967–71) і почес. чл. управи (від 1971) Укр. громади Зх. Австралії, чл. культ.-освіт. ради при ній, чл. Т-ва сприяння Держ. центру УНР в екзилі (його голова 1974–79). 1976–80 – чл. правління Добросусід. ради, голова Еміграц. фонду допомоги (1974–75), Ради для багатокультур. шкільництва (1978–81); президент футбол. асоц. Зх. Австралії, голова ком-ту укр. спорт. т-ва “Київ”. Представник від укр. громади в етніч. радіоком-тах Зх. Австралії, чл. її езекутиви, засн., координатор, дир. укр. радіопрограм (12 р.); інструктор, опікун, дорадник СУМ; активний в ін. укр. громад. орг-ціях. Автор низки статей у періодиці англ. та укр. мовами.

Х. Весна, М. Кришук.

МАНДИЧЕВСЬКИЙ

Євген Порфірович (псевд. – Фр. Улянович; 1873, с. Зарванця, нині Теребовлян. р-ну – 1937, м. Кам’янка Струмилова, нині Кам’янка-Бузька Львів. обл.) – письменник, педагог. Філол. освіту (германіст.) здобув в ун-тах у містах Львів, Грац (Австрія), Берлін (Німеччина). Вчителював у містах Перемишль (нині Пше-

мишль, Польща), Тернопіль (1903–09, укр. г-зія), Чернівці. 1904–05 – ред. пед. ж. “Молодіж” (Тернопіль). Тв. опубл. у “Літературно-науковому вістнику”, ж. “Дзвінок”, газетах “Буковина”, “Діло”, “Подільське слово”, “Руслан”, зб. “Українська муза”, альманахах “З-над хмар і з долин”, “Багаття”. Автор зб. новел “З живого і мертвого” (1901), “Судьба” (1906), “В ярмі” (1907), повісті “Дві долі” (1904).

Б. Головин, В. Фроленков.

МАНДЬ

Володимир (1820, м. Тернопіль – 05. 05. 1886, там само) – громадський діяч. Посол до австр. сейму (1848). Закін. у Тернополі єзуїт. колегіум (1829), працював міськ. поштмейстером. 1855–68 – бургомістр Тернополя. Ініціатор закладення Міськ. парку (нині парк Слави).

В. Ханас.

МАНДРИК

Богдан Васильович (07. 07. 1934, с. Більче-Золоте, нині Борщів. р-ну) – диригент, музичний діяч. Засл. прац. культури (1984). Закін. Теребовлян. культ.-освіт. уч-ще (1966, нині вище уч-ще культури), Київ. ін-т культури (1976, нині нац. ун-т культури і мист-в). 1958 організував хор-ланку, яка стала основою для нар. (від 1969) самодіял. хору Буд. культури с. Більче-Золоте. Від 1968 – незмін. худож. кер. і диригент цього колективу (при ньому – вокал.-інструм. і танц. ансамблі) та нар. самодіял. хору Борщів. рай. лікарні. Хори – лауреати всесоюз. та респ. конкурсів. М. – автор пісень “А журавлі летять”, “Темна нічка, темна”, “Не забудь мене” та ін., муз. обробок понад 30 укр. нар. пісень.

І. Дем’янова.

“МАНДРІВЕЦЬ”

– науковий журнал. Одне з перших в Україні видань недерж. форми власності. Засн. у м. Тернопіль 1993 як ж. гуманітар. студій; співзасн. В. Долішний, І. Зелена, Г. Фенюк. Від 2003 “М.” – спільний проект Нац. ун-ту “Києво-Могилянська академія” та вид-ва “Мандрівець”; від 2004 включений до переліку наук. фах. видань із спеціальностей: філологія, філософія, історія; у редколегії – по 5 д-рів н. відповід. галузей. Представництва

“М.”: Австралія, Казахстан, Канада, Литва, Польща. Періодичність – раз на два місяці. Мо-ва – укр. Шеф-ред. – Б. Фенюк, гол. ред. – Ф. Полянський.

В. Фроленков.

“МАНДРІВКА

ЗЕМЛЯМИ ПІДГАЄЧЧИНИ”

– фотоальбом. Видання (172 с.) подає ілюстр. інформацію про насел. пункти і видатних уро-дженців Підгаєччини. Вийшло 1980 (Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто: НТШ, Укр. архів). Фундатор видавн. фонду *М. Іваськевич*.

Б. Хаварівський.

МАНЕВЕ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Сні-гурів. сільрад. Розташ. за 19 км від райцент-ру. Насел. 418 осіб (2001). Є церква св. Мико-лая (1930-і, дерев.). Діють ФАП, торг. заклад. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки ран. заліз-ного часу і давньорус. культури.

М. Бігус, В. Ханас.

МАННЕРГЕЙМ

Карл-Густав-Еміль (04. 06. 1867, м-ко Вільняс pobl. м. Турку, Фінляндія – 28. 01. 1951, м. Ло-занна, Швейцарія) – фінляндський державний діяч, маршал, барон. 1887–1917 служив у цар. армії. Від 1918 – диктатор Фінляндії. 1939–40, 1941–44 – головнокомандувач фін. військ у фін.-рад. війні. 1944–47 – президент Фінляндії. Під час 1-ї світ. війни перебував у м. Заліщики.

В. Олійник.

МАНУФАКТУРА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

(від лат. manus – рука і facture – обробіток, виготовлення) – одна з ранніх форм засновано-го на ручній ремісничій техніці, поділі праці та вільнонайманій робочій силі капіталістичного підприємництва у краї. Своєрідність М. в Ук-раїні в умовах кріпосної системи – не лише вільнонайм., а й примус. праця (вотчинна, посесій-на, казенна). Виникненню мануфактур. вироб-ва в Україні сприяли міські й сільс. промисли та широке використання водних борошномел. мли-нів. На Тернопільщині перша суконна М. ви-никла 1765 у маєтку краків. каштеляна А. По-нятовського в м. Заліщики. Їй передувала коло-нія нім. майстрів і сукнарів Філіпче, яку засну-вав 1750 орендар Заліщиц. та Язловец. маєтків полковник Отікер. На сукон. М. прац. 18 сук-нарів-німців, 6 вовнопрядильників, допоміж. персонал із місц. населення; сировину (вовну) привозили з Молдавії. Через несприятл. обста-вини заліщиц. М. 1776 припинила діяльність.

1775 в м. Монастирська започатк. тютюнову М. – першу на зх.-укр. землях. Другою вважа-ють Винниківську (1779; нині м. Винники Ли-чаків. р-ну м. Львів). Від 1784 обидві – держ. власність. 17–18 ст. в Україні діяли понад 10 осередків папер. промислу. Зокрема, 1765 в с. Кобиловолоки (нині Теребовлян. р-ну) земле-власник Р. Скрабик побудував папірню. Виробн. процеси механізував за допомогою млин. кола-са – приведенням у дію ступ при подрібненні ганчір’я. Воно було сировиною для вироб-ва паперу, його лощення та розрізування на ар-куші. Тех. складність вироб-ва потребувала поділу праці: майстер (папірник), ганчірники, на-глядачі за ступами, дроворуби, візники, форму-вальники, сушильники та ін. 1792 в с. Козачине (нині Борщів. р-ну) на р. Нічлава феодалі Же-вуські збудували папірню. Наприкін. 18 ст. в м. Бучач у маєтку Потоцьких засновано ткаць-ку М. Серед її продукції найвідоміші золото-ткані пояси і макати (тканини, легкі, як тафта, або важкі, як тканини середньовіч. Сходу). Кількість останніх свідчила про майновий рівень їх власника. Завдяки своєрід. стилю макат бу-чац. майстерня отримала нагороди на міжнар. ви-ставках у містах Варшава (Польща), Мюнхен (Німеччина), Чикаго (США). Поділ праці на бу-чац. М. сприяв зростанню продуктивності праці, стимулював розвиток зовніш. торгівлі.

Р. Матейко, М. Фернюк.

МАНЧУЛЕНКО

Іван Васильович (28. 07. 1906, с. Колодрібка, нині Заліщиц. р-ну – 11. 01. 1987, там само) – фольклорист, краєзнавець, драматург. 1927 – секр. читальні, від 1931 – реж. театр. гуртка т-ва “Просвіта”. Працював бухгалтером коопе-ративи, від лютого 1941 – голова колгоспу; 1942 вивезений на роботу до Німеччини. Після 2-ї світ. війни повернувся в родин. село; пра-цював у колгоспі, головою сільради. Автор кн. “Історія Колодрібки” (рукопис понад 2000 стор.), п’єс “А молодість не вернеться” (Л., 1936), “Чиї діти яких батьків” (Л., 1938; ін. назва “Гурра патріоти”; пост. у 10 селах Заліщанщини); публі-кацій у ж. “Жовтень” (нині “Дзвін”, м. Львів), г. “Вільне життя”, “Колос” та ін. Уклав “Збір-ки народних пісень” (рукопис), “Збірки весіль-них пісень” (зберіг. в архіві ІМФЕ НАНУ).

Б. Мельничук, В. Уніят.

МАНЬОВСЬКИЙ

Остап (1892, м. Чортків – 1958, там само) – пе-дагог, громадський діяч. Навчався у г-зії в м. Кіц-мань (нині Чернів. обл.) та учит. семінарії у

м. Заліщики. Закін. учит. семінарію в Чорткові (1913). 1918–19 – учасник Визв. змагань. Від 1920 – вчитель г-зії “Рідна школа” (м. Чортків). Згодом – орг-тор і вчитель школи Укр. пед. т-ва в Чорткові. На поч. 1930-х польсь. влада її закрила й заборонила М. вчителювати. Приватно навчав дітей письму, читанню, історії, гри на скрипці. Орг-тор приват. укр. школи в с. Звнисяч (нині Чортків. р-ну). Діяльний у “Прогресі”, “Рідній школі” та ін. укр. т-вах.

Я. Чорпіта.

МАНЯК

Володимир Антонович (06. 11. 1934, с. Криштопівка, нині Волочис. р-ну Хмельн. обл. – 15. 06. 1992, по бл. смт Глеваха Васильків. р-ну Київ. обл., похов. у м. Київ) – письменник. Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1956, нині нац. ун-т). Працював у шахті, на заводі, в пресі, вид-ві “Молодь” (м. Київ); співголова Укр. т-ва “Меморіал”. Автор зб. поезій “Повноліття” (1957), повістей, романів. Створив докум. кн.-меморіал “Вінок безсмертя” (1988) про спалені під час нім.-рад. війни укр. села; в одному з її розділів – “Тернопільська область” – вміщені нариси про села Молотків та Осники Лановец. р-ну (автори *І. Горбатий*, *В. Маняк*, *Б. Мельничук*, *В. Тимченко*). М. – авт.-упоряд. (разом із *Л. Коваленко*) нар. кн.-меморіалу “33-й: голод” (1991; Держ. премія України ім. Т. Шевченка, 1993). Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема мав зустрічі з читачами в с. Молотків.

Л. Щербак.

МАРЕК

Людвіг (1837, м. Тернопіль – 18. 01. 1893, м. Львів) – піаніст, педагог. Учень *Ф. Ліста*. Активний у муз. житті Львова: 1870-і відкрив школу фортепіан. гри, ініціював створення (1877) безплатної школи гри на духових інструментах. Виступав із сольними концертами, інтерпретатор творів *Л. Бетховена* та *Ф. Ліста*.

В. Барна.

МАРЄНИЧІ

– вокальне тріо. Нар. артисти України (2003). **Валерій Петрович** (01. 01. 1946, м. Кривий Ріг,

нині Дніпроп. обл.). Закін. Луц. культ.-освіт. уще (нині уч-ще культури і мист-в). **Антоніна Олександрівна** (17. 03. 1949, м. Куйбишев, нині Самара, РФ). Закін. Куйбишев. муз. уч-ще (1968). **Світлана Олександрівна** (01. 03. 1956, м. Куйбишев). Закін. Луц. культ.-освіт. уч-ще. 1972 М. створили при Волин. філармонії вокал. тріо. В репертуарі – переважно укр. нар. пісні. Не раз концертували на Тернопільщині, зокрема 1998 (листопад) у м. Тернопіль.

М. Маслій.

МАРЄНКИ

дністровська (*Asperula tyraica* Bess.), **Міхельсона** (*Asperula michelsoni* V. Krecz.) – регіонально рідкісні трав'янисті рослини родини Марєнові (Rubiacae). Внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростають на вапняк. схилах і серед чагарників (дуже рідко на пн. обл.), на околицях м. Збараж (протягом ост. років місць зростання не виявлено).

Г. Синиця.

МАРЄЧ

Теofil-Кароль (Marecz Teofil Karol; 01. 08. 1888, м. Бережани – 18. 10. 1972, м. Ліверпуль, Вел. Британія) – польський військовий діяч, юрист. Закін. г-зію в м. Бережани, вступив на правн. відділ Львів. ун-ту. Від 1914 – у Польсь. легіонах. Від 1919 – слідчий суддя військ. трибуналу Варшав. ген. округу, 1931 – кер. цього трибуналу, 1932 – гол. військ. прокурор. 1939 – генерал бригади. Під час нім.-рад. війни – у нім. полоні; після війни жив у Франції, Вел. Британії.

С. Ткачов.

МАРІЛІВСЬКИЙ СПИРТЗАВІД

– структурна одиниця державного ВО “Тернопільспирт” концерну “Укрспирт”. Почесна грамота КМ України “За високі виробничі показники”; дипломи переможця Всеукр. конкурсу якості та галуз. конкурсу в номінаціях “Краще підприємство року”, “За високу якість”, “За кращі фінансові показники” (всі – 2002). М. с. – єдиний в Україні має міжнар. сертифікат якості, зареєстрований Укр-СЕПРО й атестований у Нім. т-ві з акредитації (2003). Засн. 1928 на хуторі Марилівка (нині належ. до с. Нагірянки Чортків. р-ну). Від 1945 – держ. підпр-во. 1970–82 – ген. реконструкція, згодом – повністю автоматиз. брагоректифікаційне відділення, що дало змогу виробляти понад 90% спир-

ту “Люкс”. Нині 50% продукції з-ду – на експорт: Азербайджан, Болгарія, Грузія, Естонія, Молдова. 50% – на внутр. ринок України. Значна увага – соц. розвитку підприємства й регіону. З-д діяльний у спонсорстві та благодійництві.

В. Фроленков.

МАРИНОВИЧ

Микола (21. 12. 1861, с. Ішків, нині Козів. р-ну – 1944, с. Оселя, нині Яворів. р-ну Львів. обл.) – військовик, громадський діяч. Генерал УГА. Навчався в г-зіях у містах Бучач і Тернопіль. Військ. освіту здобув у м. Відень (Австрія), служив у містах Тернопіль, Коломия (нині Івано-Фр. обл.), Стрий, Золочів (Львівщина). Воював на фронтах 1-ї світ.

М. Маринович. Мал. М. Барана.

війни. Після важкого поранення – на пенсії. У листопаді 1918 уряд УНР призначив М. гол. комендантом м. Львів. Із УГА перейшов за Збруч, де перебував до 1920. Згодом – у с. Оселя; діяльний у громад. житті, жертвував кошти укр. т-вам, установам. Загинув від більшовиц. терору.

Х. Весна, Б. Мельничук.

МАРИТНОВИЧ

Міхал (Marytnowicz Michał; 28. 09. 1852, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну – 01. 09. 1929, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – польський військовик, лікар. Полковник (1909), генерал-підпоручник (1918), від 1919 – генерал бригади ВП. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1873), мед. ф-т Віден. ун-ту (Австрія). Працював лікарем у м. Хоростків (1879–83, нині Гусятин. р-ну); від 1883 – комендант шпиталів у містах Станіслав, Мостар (Боснія, нині Герцоговина). Від 1921 – у відставці, поселився у Станіславі.

С. Ткачов.

МАРІЙСЬКІ ТОВАРИСТВА

– станові церковні організації, створені з метою поглиблення духовно-релігійного життя парафіян завдяки особливому пошануванню культу Діви Марії – Богородиці. Заснував 1563 у м. Рим (Італія) о.-сзуйт І. Левніс. На укр.-біло-

рус. землях М. т. розвинулись у школах із дозволу Папи Павла V на підставі бреве від 3 листопада 1615 на прохання греко-катол. митрополита Й.-В. Рутського. 17–18 ст. їх було бл. 40, переважно у василіян. школах. У зв’язку з кризою духов. життя ЧСВВ у 2-й пол. 18 – 1-й пол. 19 ст. М. т. занепали, але у 2-й пол. 19 ст. у Галиц. митрополії УГКЦ їх відродив о. І. Дольницький, у 1920-і поширив у школах і об’єднав у Марійське т-во молоді (М. т. м.) з центром у м. Львів о. Й. Маркевич, ставши його першим головою. 1927 відбувся 1-й з’їзд Марій. орг-ції у Львові; М. т. м. налічували у Галиц. митрополії понад 10 тис. чл. у 50 Марій. дружинах, 35 Марій. кружках і 135 Марій. союзах. 1939 у Галиц. митрополії УГКЦ діяли майже 250 осередків М. т. (20 тис. членів), які поділялися на: Марій. дружини (М. д.) для молоді серед. і вищих шкіл, Марій. кружки (М. к.) для дітей і Марій. союзи спомагаючі (М. с. с.). 1904 у Львові, згодом у всій Галичині виникло Марій. Т-во пань (голова – О. Бачинська, духов. провідник ЧСВВ – о. Т. Галушинський). 1937 на з’їзді у с. Гошів (нині Долин. р-ну Івано-Фр. обл.) М. д. були зцентралізовані у Секретаріат Марій. дружин, у т. ч. для греко-катол. інтелігенції з окремим статутом (голова – С. Шарко, духов. провідник – о. І. Назарко), до нього спочатку належали тільки жінки, від 1938 – й чоловіки (перша чол. дружина виникла у м. Ярослав (нині Польща). М. д. були поширені також у повіт. центрах колиш. Терноп. воєв-ва. Центр. осередок М. т. м. у Львові розвинув 1-ї пол. 20 ст. (до заборони УГКЦ 1946) активну видавничу діяльність. Виходили журнали “Поступ”, “Наш приятель”, “Вісник Марійського товариства”; серії кн. “Бібліотека “Нашого приятеля”, “Цікаві оповідання”, календарі тощо. Тільки книг апостоляту доброї преси було видано понад 2 млн. примірників. М. т. м. проводило харитативні акції, допомагало лікарням, організовувало т. зв. замкнені реколекції, конгреси. М. д. УГКЦ поширені не тільки в Україні, а й у всіх діаспорних греко-катол. єпархіях, у катол. церквах латин. обряду; в протестантизмі, через специфічне ставлення до ролі Діви Марії у християн. вченні, цього руху нема. Нині на Тернопільщині: у Терноп.-Зборів. та Бучац.-Чортків. єпархіях УГКЦ – 150 осередків М. д. (бл. 1 тис. членів). Найактивніші М. д. – у містах Бережани, Тернопіль, Теребовля, Чортків, у смт Вел. Березовиця, селах Буцнів і Острів Терноп. р-ну (від 1994). У травні 2004 у Марійському центрі в с. Зарваниця Теребовлян. р-ну відбувся з’їзд

М. д. Терноп.-Зборів. єпархії, в якому взяли участь 600 чл. Такі з'їзди стали щорічними. Голова, координатор і духовний провідник М. д. Терноп.-Зборів. єпархії УГКЦ – о. А. Марчук.
Я. Стоцький.

МА́РКА ПО́ЛЬСЬКА

– грошова одиниця. У 3х. Україні перебувала в обігу 1919–24. Запровадж. на тер. Галичини, у т. ч. на Тернопільщині замість австро-угор. корони. М. п. була перехідною валютою і постійно знецінювалася. Вилучена з обігу під час реформи 1924, замінена новою грош. одиницею – злотим.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Х. Весна.

МАРКАЗІТ

(з араб. – “вогняний камінь”) – мінерал класу персульфідів (променистий колчедан) на території Тернопільщини. Різновид природ. сірчаст. заліза FeS₂. Блиск металевий, колір латунно-жовтий із сірим або зеленуватим відтінком. Чітко виражена радіально-промениста будова. Твердість – 6–6,5. Густ. – 4,9. В осадових гір. породах трапляється разом із піритом, утворюючи конкреції кулястої форми у результаті кристалізації сполук заліза, розсіяних у мор. осадку під час його ущільнення та перетворення в умовах відновного середовища. Конкреції зростають від центру кристалізації до периферії, що й обумовило їх кулясту форму. На Тернопільщині найбільші скучення конкрецій М. – у білій писальній крейді на околицях м. Кременець. Поверхня конкрецій переважно покрита бурою кіркою оксиду заліза.

Й. Свинко.

МАРКЕ́ВІЧ

Юліуш (Markeiwicz Juliusz; 1854, pobl. м. Стрий, нині Львів. обл. – 1936, м. см. невід.) – польський живописець. Закін. у м. Бережани г-зію (1874). Студіював у Львівській політехніці, Віден. АМ (Австрія). Автор настін. розписів у Львів. ун-ті, церкві в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ; співавт. з М. Сосенком), вітражів у катедр. соборі м. Львів та ін. Часто виїжджав на Тернопільщину, де малював пейзажі (“Хмельєва над Дністром”).

Б. Пиндус.

МА́РКІВ

Богдан (1928, Познанщина, Польща) – музикант. Закін. Мадрид. консерваторію (1955, Іспанія). Від 1937 проживав у с. Вел. Березовиця, нині смт Терноп. р-ну. Тут навчався гри на скрипці у проф. *Ю. Криха*, продовжив у вар-

шав. музиканта Маковського. Під час нім.-рад. війни вийшов до м. Мюнхен (Німеччина), де до 1951 навчався в консерваторії Генделя, від 1951 – в м. Мадрид.

Х. Весна.

МА́РКІВ

Теодор (1848, с. Грушів, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – лютий 1919, м. Бучач) – правник. Нач. повіт. суду в м. Бучач, радник Край. суду. Діяльний в укр. дем. партії та укр. т-вах. Представлений у кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

І. Мельничук, Г. Яворський.

МА́РКОВА

Олена Олексіївна (12. 01. 1930, с. Гнівани, нині м. Тиврів. р-ну Вінн. обл. – 21. 01. 2000,

м. Тернопіль) – вчений-патофізіолог. Д-р мед. н. (1968), проф. (1970). Засл. діяч н. і т. України (1997). Закін. Вінн. мед. ін-т (1954, нині держ. мед. ун-т). Від 1957 працювала на каф. патол. фізіології Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ), 1975–2000 – зав. цієї кафедри. Сфера наук. зацікавлень: реактивність організму, гіпоксія, гіпокінезія, адреналінова міокардіодистрофія, ожиріння. Розробила комплекс. методику лікування ожиріння кисн. піною. Автор і співавт. більше 190 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. книги “Лікування ожиріння” (1986), “Як запобігти ожирінню” (1993); 3 автор. свідоцтва на винаходи.

І. Дем'янова, В. Файфура.

МА́РКОВА

– село у Монастириському районі. Підпорядк. Задарів. сільраді. Розташ. на берегах р. Золота Липа, за 14 км від райцентру. Насел. 504 особи (2001). Перша писем. згадка – 1527. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, “Рідна школа”, “Союз українок”, “Сільський господар”, кооператива. Є костьол (1757), дві церкви Покрови Пресв. Богородиці: стара і нова (1993; мур.), капличка, “фігура” Матері Божої. Встановл. пам'ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ І ступ., клуб, б-ка. Pobl. М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту та трипіл. культури.

Г. Уніят.

МАРКОВЕЇЦЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Маркова Монастирис. р-ну, в кв. 26, вид. 7 Монастирис. лісництва держ. підпр-во “Бучачлісгосп” у межах ліс. урочища “Маркова”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 90 від 05. 11. 1981. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 3,4 га. Під охороною – високопродукт. бук.-дуб.-граб. насадження віком 80 р., мають госп., наук. та естет. цінність.

І. Леньків.

МАРКОВСЬКИЙ

Роман (17. 02. 1896, с. Дзвиняч, нині Заліщиц. р-ну – р. і м. см. невід.) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛГ (1930). Закін. ун-т у м. Прага (Чехія); диплом нострифікував в ун-ті м. Вільно (нині Вільнюс, Латвія). Провадив лікар. практику в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Після вересня 1939 – проф. каф. норм. анатомії Львів. мед. ін-ту (нині мед. ун-т). Автор наук. праць. Представлений у кн. *П. Пундія* “Українські лікарі” (Л.-Чикаго, 1994. – Т. 1).

Д. Чубата.

МАРКОНІ

Леонард (06. 09. 1836, м. Варшава, Польща – 01. 04. 1899, м. Львів) – скульптор. Італієць за походженням. Навчався в АМ у м. Рим (Італія). Почес. чл. Акад. Пантеону в Римі (від 1885), надзвич. проф. орнамент. рисунків і моделювання у Львів. Тех. акад. (1873), проф. Львів. політех. школи (від 1893). Автор пам'ятника Янові III (встановл. на ринку в м. Бережани), вівтаря з алебастру в капличці у с. Рай (нині Бережан. р-ну); оздобив гол. корпус. ун-ту, будівлю театру опери та балету у Львові.

Х. Весна.

МАРМАШ

Ярослав Богданович (11. 01. 1953, м. Жовква однойм. р-ну Львів. обл.) – журналіст. Чл. НСЖУ (1981). Почес. грамоти Нац. олімп. ком-ту України (2003) та Федерації футболу України (2005). Відмінник освіти України (2000). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1977, нині нац. ун-т). Пра-

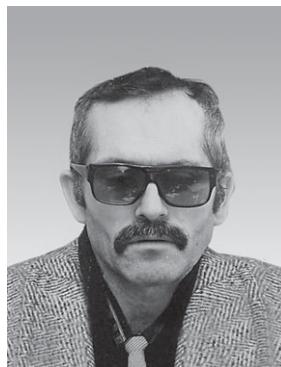

цював у ред. г. “Ровесник”, “Західна Україна”, від 1991 – ред. спорт. видання “Гол”, “Гол плюс”; від 1996 очолює відділ фіз. культури і спорту г. “Свобода”. Ред. кн. “Футбол Тернопілля” (2002). Голова Асоц. спорт. журналістів Тернопільщини (від 2001).

В. Ігнатенко.

МАРМУС

Володимир Васильович (21. 03. 1949, с. Росохач, нині Чортків. р-ну) – громадсько-полі-

тичний діяч, літератор. Депутат Терноп. обл. ради 1, 3, 4 скликань. Закін. істор. ф-т ТДПУ (2004, нині ТНПУ). Чл. УГС (1988), від 1989 – голова її рай. орг-ції, чл. Всеукр. т-ва політ'язнів і репресованих “Меморіал”, НРУ. Голова рай. орг-ції УРП (1990–97),

від 1997 – голова рай. орг-ції Респ. Християн. партії. Ініціатор створ. (листопад 1972) і кер. нац.-патріот. підпіл. орг-ції, учасниками якої була молодь із с. Росохач: П. Винничук, П. Вітів, А. Кравець, М. Лисий, М. Мармус, С. Сапельяк, М. Слободян. 1973 М. заарешт. органи КДБ за “антирадянську агітацію і пропаганду”; засудж. на 11 р. позбавл. волі. Від 1984 – в м. Чортків: працював на відгодів. підпр-ві, від 1996 – заст. дир. станції юних техніків, від 1997 – консультант заст. голови РДА з гуманіт. питань. Від 2002 – гол. спеціаліст служби РДА у справах неповнолітніх. Автор публіцист. кн. “Друже зверхнику” (2001), кн. спогадів “Доля обрала нас” (2004). Про М. та чл. Росохач. підпіл. орг-ції видана кн. “Юнаки з огненної печі” (Х., 2003).

І. Дем'янова.

МАРТІН

Віктор Михайлович (13. 05. 1940, с. Бистре Білгорай. пов. Люблін. воєв-ва, Польща) – вчений у галузі спецеелектрометалургії і матеріалознавства. Д-р тех. н. (1990), проф. (1991). Акад. АН ВШ України (1995). Відмінник нар. освіти УРСР (1991). Закін. Львів. політех. ін-т (1964, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1964–66 – працював у Терноп. філіалі Львів. політех. ін-ту (ТДГУ), 1969–72 – н. с. ін-ту електрозварю-

вання ім. С. Пагона АН УРСР (м. Київ), від 1972 – ст. викл., доц., зав. каф., декан індустр.-пед. ф-ту, проф. каф. труд. навчання Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Тематика наук. досліджень – зварювання і спец. електрметалургія. Автор понад 150 наук. праць, підручника, 6 посібників. Має 65 автор. свідоцтв і 28 закордон. патентів на винаходи.

І. Дем'янова.

МАРТИНЄВИЧ

Володимир (1891, за ін. даними 1900, 1903, Тернопільщина – 1940, м. Тернопіль) – драматург. Навчався у г-зії в м. Тернопіль. 1930-і у Тернополі очолював кооп. вид-во “Подільська театральна бібліотека”, де видав значну ч. влас. творів, займався книготоргівлею (1929–39). У січні 1930 вид. тижневик “Сяйво” (вийшло 1 число). 1937–38 проживав у м. Париж (Франція). 1940 М. заарешт. органи НКВС; ув'язн. у Терноп. тюрмі; розстріляний. Автор п'єс: “Перелесник” (1922), “Весілля з приданим” (1923), “Потерчук” (1925), “Довбуш”, “Сучасна Ксантипа” (обидві – 1926), “Гріх молодості”, “Ніч під св. Андрія” (обидві – 1927), водевілів “Досиджувач посагу”, “Трьох до вибору”, “З тамтого світа” (всі – 1928), комедії “Тестамент” (1937). Окремі з них поставили amator. драм. колективи Галичини (1930-і).

П. Медведик.

МАРТИНЕНКО

Володимир Якимович (21. 01. 1947, м. Тернопіль) – вчений, педагог. Д-р тех. н. (2000), проф (2001). Засл. раціоналізатор УРСР (1985), засл. винахідник України (1992). Грамоти Президії ВР УРСР (1989), медалі ВДНГ СРСР, ВДНГ УРСР. Закін. Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1970, нині ТДТУ). 1971–2001 – на Терноп.

комбайн. з-ді (нині ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”); конструктор, нач. лаб., заст. гол. технолога, дир. дочір. підпр-ва “Центр технічного розвитку”. За сумісн. від 1994 – доц. каф. технології машинобудування ТДТУ, від 2001–02 – проф. каф. тех. механіки і с.-г. машинобуд., від 2002 – зав. каф. менеджменту підприємств. діяльності. Автор понад 70 наук. праць. Має більше 120 автор. свідоцтв і патентів на винаходи.

Я. Павлів.

МАРТИНЄЦЬ

Гнат (25. 06. 1882, м. Калуш, нині Івано-Фр. обл. – р. і м. см. невід.) – педагог, громадський діяч. Проф. Закін. г-зію у м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща), Львів. ун-т. Воював у австр. армії, 1915–17 – військ. посадник м. Володимир-Волинський. Від листопада 1918 до травня 1919 – держ. комісар і староста у м. Снятин (нині Івано-Фр. обл.). Працював учителем у г-зіях міст Львів, Рогатин, Станіслав (нині Івано-Франківськ), Бережани. 1941–44 – дир. держ. учит. семінарії у м. Самбір Львів. обл. На еміграції – культ.-освіт. референт у таборах для переміщ. осіб у Німеччині, від 1954 – голова Укр. християн. руху в м. Мюнхен (Німеччина).

Б. Мельничук.

МАРТИНІВКА

– село в Бучацькому районі. Підпоряд. Пиляв. сільраді. Раніше назив. Войтихівка. Утвор. з хуторів Іванівка (Янівка, раніше присілок с. Пилява) і Войтихівка. Розташ. за 12 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 307 осіб (2003). Є церква Різдва Пресв. Богородиці. Діє б-ка.

Б. Сенік.

МАРТИНОВИЧ

Ісидор (1837 – 15. 10. 1898, м. н. і см. невід.) – історик, освітній діяч, священник на Буковині. Серед. освіту здобув у м. Бучач, богословську – у м. Чернівці. Перший викл. укр. мови у Чернів. вищій реал. школі (1863–65), згодом – священник у с. Оршівці та шкіль. інспектор Кіцман. повіту. На підставі літопис. даних і грамот в істор. нарисах відстоював автохонність укр. населення Пн. Буковини.

Б. Пиндус.

МАРТИНЧУК

Микола Данилович (07. 10. 1955, с. Досин, нині Славут. р-ну Хмельн. обл.) – журналіст. Чл. НСЖУ (1985). Закін. філол. ф-т Львів. ун-ту (1981,

нині нац. ун-т). Працював у ред. г. "Трудова слава" (1982, м. Теробовля). Від 1983 – в м. Тернопіль: кор., гол. ред. г. "Ровесник" (1983–91), гол. ред. газет "Західна Україна" (1991–93), "Тернопільська газета" (1995–2000). Від 2000 – засн. і дир. агенції "Тернопіль-Медіа", гол. ред. "Нової Тернопільської газети".

В. Фроленков.

МАРТИНЮК

Арсен Григорович (14. 03. 1898, с. Лідихівка, нині Теофіпол. р-ну Хмельн. обл. – 21. 06. 1982, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Др мед. н., проф. (1950). Закін. мед. ф-т Москов. ун-ту (1925, нині РФ). 1946–56 працював у Станіслав. мед. ін-ті (нині Івано-Фр. мед. акад.). 1957–69 – у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ); проректор із навч. і наук. роботи, зав. каф. факультет. хірургії, проф. каф. заг. хірургії. Сфера наук. зацікавлень: невідкладна хірургія, урологія, хірург. ендокринологія. Автор понад 50 наук. праць, у т. ч. монографії.

І. Дем'янова, Ю. Саук.

МАРТИНЮК

Василь Іванович (15. 01. 1963, м. Дубно Рівнен. обл.) – лікар, вчений у галузі медицини. Чл.-кор. Академії екол. наук України (1997). Закін. Терноп. мед. ін-т (1985; нині ТДМУ). Від 1988 – лікар, заст. гол. лікаря; від 1994 – гол. лікар. санаторію "Медобори" (с. Конопківка, Теробовлян. р-ну). Автор наук. праць із санатор.-курорт. лікування та реабілітації; номінант альманаху "Золота книга Української еліти" (2001, 2002).

М. Ткаченко.

МАРТИНЮК

Володимир Федорович (22. 04. 1958, с. Гнилиці Підволочис. р-ну) – вчений у галузі меди-

цини. Канд. мед. н. (1999). Закін. Терноп. мед. ін-т (1981, нині ТДМУ). Чл. клубу "Ротарі-Інтернейшен" (1997). 1982–87 – лікар-терапевт амбулаторії у с. Війтівці Волочис. р-ну Хмельн. обл.; від 1987 – гол. лікар санаторію "Барвінок" (с. Мшанець Зборів. р-ну), нині ТОВ "Санаторій "Барвінок", офтальмологічний санаторій". Автор більше 20 наук. праць. Полковник Укр. козацтва Зборів. Січі (від 2002).

Х. Весна.

МАРТИНЮК

Іван (березень 1907, с. Ценів, нині Козів. р-ну – 1978, м. Нью-Йорк, США) – громадський діяч, краєзнавець, літератор. Батько *Осипа Мартинюка*. Навчався на кооп. курсах. Очоловав "Кружок рідної школи" (1933), укр. кооперативу "Єдність" (1934–44), чл. "Просвіти" у рідн. селі. 1944 емігрував до Німеччини (м. Аугсбург), 1948 – до США, де здобув інженер. освіту. Від 1970 працював над істор. нарисом "Моє рідне село Ценів", опубл. як 41 том етногр. збірника НТШ (1976, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто).

В. Хома.

МАРТИНЮК

Михайло (29. 09. 1907, с. Помірці, нині Буцац. р-ну) – фольклорист. Під час нім.-рад. війни вивезений до Німеччини. Згодом жив у Вел. Британії; від 1950 – в Канаді (м. Брендон, пров. Манітоба). Знавець нар. творчості, автор співо-мовок, та ін. тв., опубл. у часописі "Поступ" та ін. виданнях. Жертводавець на громад. справи.

Б. Мельничук.

МАРТИНЮК

Олександр Васильович (03. 01. 1985, м. Тернопіль) – спортсмен (важка атлетика). Чемпіон світу серед юніорів із проф. пауерліфтингу, рекордсмен (жим лежачи, 170 кг; 2004, Австрія). Займається цим видом спорту від 1997, тоді ж здобув перемогу на обл. змаганнях; згодом – багатораз. призер обл. і все-укр. змагань; 1-е місце на чем-ті Європи у м. Бермінгем (2003, Вел. Британія) серед юніорів у ваг. категорії до 75 кг. Призер чем-ту світу серед дорослих у м. Фресно (жов-

тень 2004, шт. Каліфорнія, США). Тренери – В. Серенчук, С. Мулярчук. Навчається в ТАНГ.

І. Дем'янова.

МАРТИНІЮК

Осип Іванович (1931, с. Ценів, нині Козів, р-ну) – архітектор, науковець, громадський діяч. Проф. арх-ри. Син *І. Мартинюка*. Навчався в г-зії у м. Бережани. 1944 разом із батьками виїхав до Німеччини, 1948 – до США. Закін. архіт. ф-т ун-ту Стіл-Вотер у шт. Оклахома (1956), вищі архіт. студії в Канбрук АМ у шт. Мічиган (магістр). Викладав арх-ру в ун-ті Кент у шт. Огайо. Автор наук. праць. Діяльний у культур.-громад. житті укр. діаспори.

В. Хома.

МАРТИНІЮК

Петро Гаврилович (10. 07. 1939, с. Видричі, нині Камінь-Кашир, р-ну Волин. обл.) – вчений

у галузі медицини. Канд. мед. н. (1970). Орден “Знак пошани” (1976). Відмінник охорони здоров'я (1971), засл. лікар України (1989). Закін. Камінь-Кашир. мед. уч-ще (1956), Терноп. мед. ін-т (1963, нині ТДМУ). Працював лікарем у райлікарні в смт Підволочиськ (1963–65), гол. лікарем обл. фізіотерапевт. лікарні реабілітації в смт Микулинці Тербовлян. р-ну (1967–73). Від 1973 – у Тернополі: гол. лікар обл. лікарні (ліксанупра); від 1982 – гол. лікар обл. клін. психоневрол. лікарні, від 2001 – лікар-психоневролог вищої категорії цієї лікарні. Вивчав лікувал. властивості і використання мінерал. вод та лікувал. болота з родовища с. Конопківка Тербовлян. р-ну. Автор і співавтор понад 50 наук. праць.

М. Андрейчин.

МАРТІШКІВЦІ

– село у Лановецькому районі. Підпорядк. Малобілків. сільраді. Розташ. за 15 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Білка. Насел. 88 осіб (2001). Є церква св. Ганни (перебуд. 1990-і з каплички). Діє торг. заклад.

М. Ханас.

МАРТІШКО

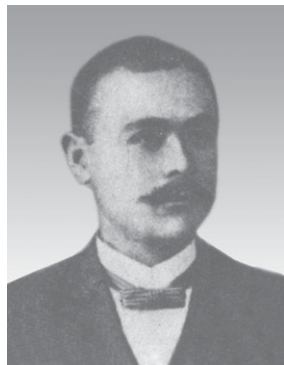
Андрій Юрійович (20. 11. 1983, м. Тернопіль) – спортсмен (гирьовий спорт). М. сп. України

з гирьового спорту (2001). Закін. у Тернополі ПТУ № 2 (2002), кооп. торг.-екон. коледж. Бронз. призер першості світу серед юніорів, чемпіон України серед юніорів (2002). Виступає за ФСТ “Колос”.

В. Ігнатенко.

МАРТОВИЧ

Леся (Олекса Семенович; 12. 11. 1871, с. Торговиця, нині Городен, р-ну Івано-Фр. обл. – 11.

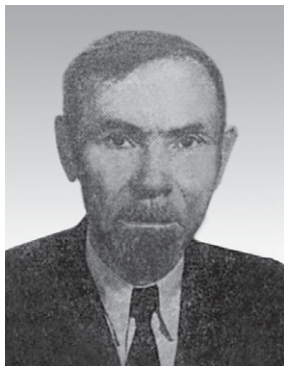
01. 1916, с. Погорисько, нині Жовків, р-ну Львів. обл., похов. у с. Монастирок того ж р-ну) – письменник, громадсько-культурний діяч. Д-р права (1914). Навчався в г-зіях у містах Коломия (1882–90, нині Івано-Фр. обл.) та Дрогобич (1890–92,

нині Львів. обл.); від 1892 – на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Через нестатки залишив навчання; ун-т закін. екстерном 1909. Працював пом. адвоката в м-ках Галичини; діяльний у селян. русі. Ред. газет “Хлібороб” (1890) та “Громадський голос”. У січні 1898 заснував осередки повіт. ком-ту РУРП у селах Настасів (нині Терноп. р-ну) та Купчинці (нині Козів, р-ну). У квітні-травні того ж року проводив передвибір. агітацію за канд. РУРП *І. Франка* в окрузі Тернопіль–Скалат–Збараж. 18 травня разом із *І. Франком* приїжджав у с. Курівці (нині Зборів, р-ну), де виступав на зборах селян; ці події відобразив у оповід. “Хитрий Панько” (1903). Побував у с. Вел. Глибочок (нині Терноп. р-ну). 1900 та 1903 разом із *В. Стефаником* гостював у м. Тернопіль у *С. Даниловича*. Товаришував із *В. Будзиновським*, *В. Гнатюком*, *Д. Лукіяновичем*, *М. Рудницьким*, *О. Шпитком* та ін. відом. уродженцями Тернопільщини. Автор оповідань, новел, нарисів, памфлетів, повісті “Забобон” (1910–11, опубл. *В. Гнатюк*), правозн. праці “Реформа подружнього закону” (1906).

Б. Пиндус.

МАРТЮК

Іван (19. 09. 1889, м-ко Скала-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщів, р-ну – 27. 04. 1972, м. см. невід.) – кооперативний та громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Тернопіль, яку змуш. залишити через нестатки. Працював

у кред. кооперативі “Міщанська каса” в родин. м-ку. Спів-орг-тор осередків т-ва “Січ” на Борщівщині; виступав із *Лесем Курбасом* у театрі *Й. Стадника*. Воював у австр. армії, Белз. бригаді УГА. 1922 відновив кредит. кооперативу “Міщанська каса” в

м. Борщів; орг-тор с.-г. курсів; засн. повіт. ком-т кооперативів. Дир. Повіт. союзу кооператив (ПСК) у м. Копичинці. 1924 – чл. Надзир. ради Центросоюзу в Копичинцях, орг-тор мережі торг. агентів у Австрії, Вел. Британії, Іспанії, Італії, Німеччині. За фінанс. підтримки М. повіт. т-во “Сільський господар” створило кредит. т-ва, страх. відділи, придбало с.-г. техніку. Від 1930 М. – 2-й дир., зав. відділу Центросоюзу в м. Львів; 1932 налагодив екон. зв'язки з кооп. підпр-вами Чехословаччини, Франції, Швейцарії; співпрац. із кооператорами Болгарії, Литви та ін. Від 1940 – нач. відділу облспоживспілки, згодом – гол. бухгалтер етногр. музею (обидва – у м. Львів); під час нім. окупації відновив діяльність “Центросоюзу”. Від 1944 – на еміграції в Австрії, де продовжив кооп. діяльність. 1973 вийшла кн. М. “Центросоюз. Союз Кооперативних Союзів у Львові в роках 1924–1944. Спогади учасника праці й змагань українського кооперативного руху”.

Р. Матейко, Л. Щербак.

МАРУНА ЩИТКОВА

(*Pyrethrum corymbosum (L.) Moench.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Айстрові (Asteraceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на узліссях, ліс. галявинах, сухих луках, у чагарниках. Кормова рослина. Під охороною – в заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”.

Г. Синиця.

МАРУНЄВИЧ

Михайло Михайлович (19. 12. 1895, с. Рай, нині Бережан. р-ну – р. і м. см. невід.) – військовик, педагог. Закін. Харків. ін-т нар. освіти (1928). 1915 мобіліз. до австр. армії, потрапив

у рос. полон. Чотовий ком-р УГА, згодом – у ЧА. Після демобілізації – завідувач Притиц. труд. школи на Уманщині (нині Черкас. обл.). Від 1928 – викл. у ВНЗ м. Харків. 1933 – 1-й арешт, припинення кримінал. справи. 1938 – 2-й арешт, засудж. на 8 р., покарання відбував у Комі АРСР (нині РФ). За інформацією Гол. інформ. центру МВС РФ, за станом здоров'я М. вибув із табору 24. 07. 1943. Подальша доля невідома.

Є. Гасай.

МАРУНЧАК

Михайло Григорович (04. 10. 1914, с. Далешове, нині Городен. р-ну Івано-Фр. обл.) – історик, бібліограф, редактор, публіцист, громадський діяч. Чл. НТШ у Канаді. Проф. Укр. Катол. Ун-ту в м. Рим (Італія). Від 1948 – у Канаді (м. Вінніпег). Закін. студії сусп. наук у Манітоб. ун-ті (1956; бакалавр). 15 р. – чл. президії та Ширшої ради, 10 р. – голова Політ. ради при Ком-ті (нині – Конгресі) КУК. Від 1985 – голова Світ. ліги укр. в'язнів. 1983–89 – президент УВАН у Канаді. Досліджує історію укр. діаспори в зах. світі, зокрема укр. поселень у Канаді. Автор 5-том. “Студії до історії українців Канади” (1964–80), монографії “Канадійська Теробовля” (1964) та ін.; “Історії українців Канади” (1 т. – 1968, 2 т. – 1974), кн. “Біографічний довідник до історії українців Канади” (1986), в якій подані біогр. дані про багатьох уродженців Тернопільщини.

Л. Щербак.

МАРУЩАК

Віктор Семенович (02. 06. 1946, смт Козова) – балетмейстер. Засл. прац. культури УРСР (1988). Дипломант 17-го міжнар. огляду фольклору в м. Загреб (1982, Хорватія), лауреат міжнар. фестивалю “Дунайська весна” (1981, 1985, Болгарія), фольклор. фестивалю у Португалії (1986), лауреат міжнар. конкурсу танц. колективів у м. Самсун (1993, Туреччина) і 1-го Всеукр. фестивалю нар. танцю (1992). Закін. Кіровогр. пед. ін-т (1969, нині дер. ун-т). Від 1969 – кер. і орг-тор ансамблю танцю “Полісянка” (м. Рівне). Учасник церемонії відкриття

Олімп. ігор у Москві (1980, РФ), Днів укр. культури в Канаді (1988), Словаччині (1989) і Німеччині (1992). Здійснив постановки понад 100 танців у різних мист. колективах України.

В. Барна.

МАРУЦАК

Михайло Володимирович (20. 02. 1949, с. Лисівці Заліщиц. р-ну) – культурно-мистецький діяч. Міжнар. премія “Дружба” у галузі культури, мист-ва та розширення співробітництва із зарубіжними країнами (1994). Закін. Тереховлян. культ.-освіт. уч-ще (1973, нині вище уч-ще культури), Київ. ін-т театр. мист-ва ім. І. Карпенка-Карого (1978, нині нац. ун-т театру, кіно і телебачення). Від 1978 – гол. адміністратор Київ. академ. драм. театру ім. І. Франка (нині нац. академ. театр); від 1979 – заст. дир., дир. Київ. молодіж. театру, від 1981 – заст. гол. диригента-дир. Київ. об’єдн. муз. ансамблів, дир.-розпорядник Київ. театру поезії, від 1988 – худож. кер., заст. дир. Центр. будинку художника НСХУ (м. Київ).

В. Барна.

МАРУЦАК

Світлана Михайлівна (15. 01. 1940, смт Вороновиця, нині Вінн. р-ну однойм. обл.) – журналістка, громадська діячка. Чл. НСЖУ (1966). Засл. журналіст України (1996). Премія “Золоте перо” СЖУ (1972). Закін. Київ. ун-т (1961, нині нац. ун-т), ВПШ при ЦК КПРС у м. Москва (1977, нині РФ). Від 1961 – літ. працівник, 1967–75 – зав. відділу терноп. обл. ред. г. “*Вільне життя*”. Від 1977 – перекладач заг. відділу ЦК КПУ, кер. відділу Держкомвидаву УРСР, зав. ред. Політвидаву України, відп. секр., в. о. гол. ред. ж. “Віче” м. Київ.

М. Ониськів.

МАРФІАН

Михайло Дмитрович (06. 02. 1942, с. Серетець, нині Зборів. р-ну) – архітектор. Чл. НСАУ (1977). Закін. Львів. політех. ін-т (1967, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1968 – заст. гол. архітектора м. Трускавець (Львів. обл.). Основні роботи – ген. план забудови курортів міст Трускавець і Моршин (співавтор.), проекти архіт. ч. пам’ятників у Трускавці. Автор герба Трускавця.

І. Дуда.

МАРХОНІВКА

– геологічна пам’ятка природи місцевого значення, геоморфологічне утворення, карстова лійка. Розташ. на сх. околиці с. Новосілка Заліщиц. р-ну, на полог. схилі балки, що впадає в село.

Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні місц. агрофірми. Пл. 0,8 га. Під охороною – карст. лійка діам. бл. 15–20 м, що свідчить про поклади гіпсів, у яких, можливо, є печери.

Літ.: Сивий М., Кімура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999.

І. Бай.

МАРЦЕНІОК

Володимир Анатолійович (06. 06. 1963, м. Вінниця) – громадський діяч. Закін. Вінн. політех. ін-т (1985). Викл., ст. викл. цього ВНЗ; на кер. посадах у комерц. структурах Вінн. та Терноп. обл. Від 2002 – консультант швед. компанії “Спрангбрадан”, від 2004 – кер. укр.-швед. програми “Олег”, консультант Програми розвитку ООН. 2003, 2004 як консультант програм “Ольга”, “Ольга + Олег”, “Олег” не раз перебував на Тернопільщині; учасник семінарів та конференцій.

В. Ханас.

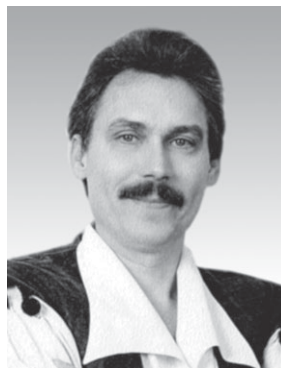
МАРЦІНІВ

Теодор (14. 02. 1887, с. Деренівка, нині Тереховлян. р-ну – 26. 12. 1962, м. Ванкувер, Канада) – громадський діяч, педагог. Від 1905 – в Канаді. Від 1907 навчався в учит. семінарії у м. Брендон; учителював у пров. Манітоба і Саскачеван. Співред. часопису “Канадійський українець” у м. Вінніпег. Від 1920 провадив крамницю у Віндзорі. Згодом повернувся до Вінніпегу, де орг-тор КУК на 3х. Канаду. Багатоліт. секр. орг-ції укр. вчителів Манітоби, секр. Запомог. братства св. Миколая, провід. чл. Ін-ту “Просвіти” і драм.-співац. т-ва “Бандурист” у Вінніпезі; 1948–49 – секр. центр. ком-ту об’єдн. читалень “Просвіти”.

Б. Мельничук.

МАРЦІНКІВСЬКИЙ

Олег Олександрович (02. 07. 1949, м. Полтава) – співак, композитор, диригент, кобзар. 1-а премія на Всеукр. конкурс сучас. кобзар. творів (1985). Засл. арт. України (1996). Закін. Полтав. муз. уч-ще, Кишинів. консерваторію (Молдова). 1970–72 – кер. ансамблю “Оксамит” (м. Полтава), 1972–

77 – кер. ансамблю “Спектр” (м. Кишинів). Від 1979 – соліст і аранжувальник ансамблю “Збруч” Терноп. філармонії, 1980–84 – кер. ансамблю “Медобори” (м. Тернопіль). Від 1984 – у м. Київ: соліст-вокаліст Укрконцерту, створ. ансамбль “Джерело”, виступав із ансамблем “Кобза” в Україні й за кордоном. Не раз гастролював на Тернопільщині, зокрема в Тернополі 1991 – концерт-бенефіс у ПК “Березиль”, 1999 – ювілей. концерт у драм. театрі. Від 2002 – викл. Київ. нац. ун-ту культури та мист-в. У доробку М. понад 150 нар. пісень, кобзар. думи, балади, сучас. пісні, більше 200 власних творів.

Г. Івахів, І. Федечко.

МАРЦИНЮК

Андрій (псевд. і крипт. – А. М., Селян, Марцін Ян, Грицько Сумовитий, Андрунок та ін.; 20. 03. 1862, с. Добромірка, нині Збараз. р-ну – 16. 08. 1938, там само) – громадсько-політичний діяч, літератор. Батько *А. Марцинюка*. Закін. поч. школу, працював ковалем у родин. селі. Знайомство М. як нар. агітатора 1895–1900 з *І. Франком* та *Лесем Мартовичем* сприяло його зацікавленню і публікаціям у прогрес. виданнях Галичини: “Народ”, “Хлібороб”, “Радикал”, “Громадський голос”, “Літературно-науковий вісник”. Автор гуморист. оповідань із селян. життя “Хитрі пуга” (1891), “Хлопські приятелі” (1896), “Голодишині пироги”, “Запомога” (обидва – 1913); публіцист. статей “Доля заступника громади”, “З щасливого Поділля”, “Причинки до пояснення еміграції” (всі – 1890–1906) та ін.

П. Медведик, о. Р. Сливка.

МАРЦИНЮК

Антон Андрійович (1892, с. Добромірка, нині Збараз. р-ну – 08. 12. 1937, м. см. невід.) – правник, публіцист, громадський діяч. Син *А. Марцинюка*. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1911), правн. ф-т Львів. ун-ту (1914). Від 1918 проживав у м. Київ, працював у редакціях “Збірника урядових розпоряджень”, газет “Українська ставка”, “Український козак”. У грудні 1932 репрес., у жовтні 1933 засудж. на 5 р. ВТТ, згодом – до розстрілу. Реабіліт. 1989.

Є. Гасай.

МАРЦЮК

Іван Сидорович (01. 05. 1893, с. Воробіївка, нині Зборів. р-ну – 1968, м. Серов Свердлов. обл., нині РФ) – громадсько-політичний діяч. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1913), навчався на правн. ф-тах Львів. і Грац. (Австрія) ун-тів і ф-ті зовн. торгівлі Київ. ін-ту зовн. відносин

(1926). 1918–19 – ком-р чоти УГА, від липня 1919 до липня 1920 – ком-р партизан. загону в Терноп. і Бережан. повітах. Польс. власті заочно засудили М. на смертну кару. Влітку 1920 – інструктор-орг-тор повіт. ревкомів у *Галреволюції* (м. Тернопіль). Учасник формування військ. підрозділу галичан у Рад. Україні, згодом – ком-р батальйону 1-го Укр. галиц. полку (в ньому створив хор). Від березня 1921 – ком-р батальйону Київ. школи черв. старшин. Від 1926 – економіст-товарознавець Київ. митниці, 1928 – педагог у проф. школах, 1931 – ст. н. с. НДІ економіки харч. пром-сті. 1932 М. заарешт. органами ОДПУ УРСР “за зв’язки з націоналістичними угрупованнями в Києві”. 1933 – звільн. з умовою виїхати за межі УРСР. Працював на металург. з-ді в м. Серов. Від 1944 – дир. серед. чол. школи в цьому селі.

Є. Гасай.

МАРЧЕНКО

Микола Іванович (1858, с. Білокриниця, нині Кременец. р-ну – 19. 07. 1940 (за ін. даними 19. 12.), м. Кременець) – гончар. Жив і працював у Кременці. Виготовляв глечики, миски та ін. посуд, який розписував орнаментом. Диплом 3-го ступ. і бронз. медаль на виставці творів нар. майстрів (1930, м. Рівне). Твори М. зберіг. в музеях у містах Київ, Кременець, Львів, Канаді, Польщі, США.

І. Дуда, Г. Чернихівський.

МАРЧЕНКО

Олександр Сергійович (26. 08. 1955, м. Львів) – музикант, бард, літератор, перекладач. Лауреат 4-го Всесвіт. фестивалю миру (1986). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1973), Львів. держ. консерваторію (1980; нині нац. муз. акад.) Працював у муз. школі в м. Бучач, Терноп. і Київ. філармоніях, Київ. держ. ун-ті (нині нац. ун-т, кер. студії автор. пісні). 1992–98 викл., автор курсу “Культура та релігія” в Терноп. комерц. ін-ті й ЗОШ № 4 (1989–92). Як автор-виконавець концертував в містах Австрії, Болгарії, Іспанії, Італії, Польщі, Росії, Серед. Азії, України, Тунісу, Франції (1986–2004). Знімався в італо-амер. д/ф “Неаполітанське серце” (2002,

реж. П. Сантоні), де вперше в світ. кінематографії виконав класич. й неаполітан. пісні італ. та укр. мовами. Автор зб. поезій “Чудеса починаються засветло” (2005). Вірші опубл. в ж. “Україна” (1987), альманасі “*Курінь*”, зб. “Безжалний смолоскип: Літературна містифікація” (співавт. з В. Каденком; 2001), “Відлуння Волині” Ольги Марченко (співавт. розділу “Кить-килить”; 2004). Перекладає з польс. тв. Ю. Тувіма, франц. – Ж. Превера, італ. – С. Паломби, тексти неаполітан. пісень.

І. Дем'янова.

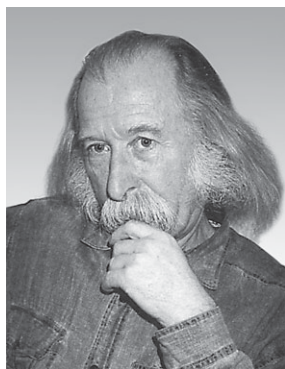
МАРЧИЩАК

Роман Степанович (22. 12. 1946, с. Комарники, нині Турків. р-ну Львів. обл.) – релігійний діяч, митрофорний протоієрей. Патріарша нагорода – 2-й хрест із прикрасами. Закін. духов. семінарію в м. Москва (1972, нині РФ). 1972–83 – на парафіях Буцац. та Чортків. р-нів. Від 1983 – настоятель собору Святих Володимира і Ольги в м. Хоростків Гусятин. р-ну. Благодійний Гусятин. р-ну Терноп.-Кременец. єпархії УПЦ КП. Делегат Всеукр. Православ. Собору УПЦ КП з обрання патріарха Київ. і всієї Русі-України Володимира (1993, м. Київ).

О. Столяр.

МАРЧУК

Іван Степанович (12. 05. 1936, с. Москалівка, нині Лановец. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1989). Засл. художник України (1996). Нар. художник України (2002). Нац. премія України ім. Т. Шевченка (1997). Митець року в загальнонац. програмі “Людина року – 2002”. Закін. відділ. декор. розпису Львів. уч-ща приклад. мист-ва (1956, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), відділ. кераміки Львів. ін-ту приклад. та декор. мист-ва (1965, нині акад. мист-в). Від 1965 прац. у Київ. НДІ надтвердих матеріалів, комбінаті монум.-декор. мист-ва, від 1980 – на творчій роботі. Працює в галузі станк. і монум. живопису, графіки, кераміки. Створив власний худож. метод – пльонтанізм. Від 1968 – учасник понад 50 персон. і 10 груп. виставок в Україні та країнах світу. 1989 – 1-е творче турне (Австралія, Канада, США), числ. виставки. 1990–2001 проживав у

США, нині – в м. Київ. Оси. групові виставки – у містах Мюнхен (Німеччина), Париж (Франція), Нью-Йорк, Вашингтон (США), Лондон (Вел. Британія; всі – 1979), Київ (1987, 1988), Будапешт (Угорщина), Прага (Чехія), Берлін (Німеччина), Варшава (Польща; всі – 1988); індивід. – Москва (РФ; 1979–80, 1988), Київ (1980, 1982, 1990, 1995, 2000 (“Прощання з 20-им сторіччям”; понад 200 картин), 2001, 2004 (“Сонце в zenіті”), 2005 та ін., Канів (1983–85, 1997), Тернопіль (1986–87, 1994–95, 2005), Івано-Франківськ, Коломия (1987), Львів (1987, 1996), Харків (2004 – ретроспект.), Сідней (Австралія), Торонто (Канада, обидві – 1989), Нью-Йорк (США, 1989, 1992), Лілль (Франція, 1999), Одеса (2004) та ін. Автор бл. 2000 творів, що визначають певні періоди творчості, становлять цикли “Голос моєї душі”, “Шевченкіана”, “Цвітіння”, “Нові експресії”, “Квітуча планета”, “Мистецькі експресії”, “Ніч яка місячна” (2003; 25 полотен), “Виходять мрії з берегів” (колерист. експромти малого формату; 2003–04), “Біле поле за селом” (2004). Періодично перебуває на Тернопільщині, зокрема мав творчі зустрічі у родин. селі (серпень 2004, січень 2005), у приміщ. ДАТО (1997 та ін.), в обл. філармонії (вечір пам'яті *I. Герети*; листопад 2004), ТОКМ (2005). У грудні 2004 в Нац. філармонії України (Київ) репрезентував альбом-каталог “Іван Марчук” (515 репродукцій тв. М.). Тв. зберіг. у музеях Тернополя, Канів. музеї Т. Шевченка (“Шевченкіана”), галереях і приват. колекціях в Австралії, США, Канаді, Японії; в ДАТО відкрито особовий фонд життя і творчості художника.

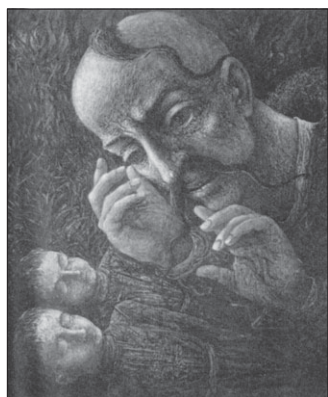
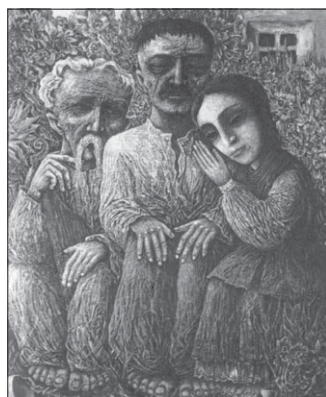
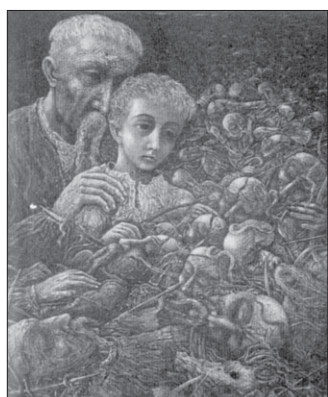
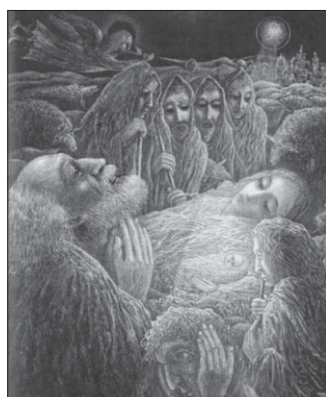
Лит.: Іван Марчук. Каталог. – К., 1990; Іван Марчук. Голос моєї душі. Живопис. Каталог. – Харків, 2004.

І. Дем'янова, І. Дуда.

МАРЧУК

Михайло Степанович (01. 10. 1921, с. Чернихів, нині Зборів. р-ну – 26. 06. 1996, с. Вел. Глибочок Терноп. р-ну) – громадсько-політичний діяч, літератур. Чл. ОУН. У червні 1941 М. заарешт. органи НКВС, перебував у ВТТ до 1957, згодом проживав у с. Вел. Глибочок. Діяльний у громад. житті се-

До ст. **МАРЧУК Іван Степанович***Гайдамаки. Гонта в Умані.**Невольник.**В казематі.**Титарівна.**“У нашій раї на землі...”**“І золотої, й дорогої...”**Петрусь.**Марія.**“І Архімед, і Галілей...”*

Із ілюстрацій І. Марчука до «Кобзаря» Т. Шевченка (К.: Дніпро, 1994).

ла: ініціатор відновл. істор. пам'яток, створ. мемор. комплексу пам'яті вояків УПА (1993), співзасн. осередків НРУ, "Просвіти", Спілки політв'язнів і репресованих. Автор спогадів, нарисів, п'єс про нац.-визв. б-бу 1941–51.

І. Дем'янова, Л. Щербак.

МАР'ЯНІВКА

– село в Тернопільському районі. Центр сільради. До 1946 назив. Маріянка. Розташ. біля витоку р. Нішла, за 23 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Великий Ходачків. Насел. 548 осіб (2003). До 1926 М. – присілок с. Купчинці (нині Козів. р-ну). Є каплиця Пречистої Діви Марії (1893, мур.). Насип. символ. могила Борцям за волю України (1991). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У М. народ. громад. діяч *С. Дембицький*.

Б. Пиндус, З. Яремцьо.

МАСИК

Володимир Ілліч (25. 05 (07. 06). 1917, м. Катеринослав, нині Дніпропетровськ) – живописець, графік. Засл. худ. УРСР (1977). Навчався в Дніпроп. худож. технікумі (1935–39) та Київ. худож. ін-ті (1944–50, нині акад. образотвор. мист-ва й арх-ри). Працював у техніці темпер, пастелі, офорту, ліногравюри, олії. Тв.: "Новий будинок у Косові" (1960), "Вечір у Карпатах" (1962), граф. серія за мотивами поезій *Т. Шевченка* (1961–63), ілюстрації до книг, екслібриси. 1960-і приїждав до м. Кременець; автор серії худож. робіт про місто і перебування *Т. Шевченка* на Кременеччині. Окремі з них: "Кременець", "Вид з гори Воловиці", "Замок у Білокриниці", "Кременецька дорога", "Почаївська лавра" (всі – 1963) експон. в шевченків. залі *Кременець. краєзн. музею*.

Т. Сеніна, Г. Чернихівський.

МАСИК

Михайло Григорович (29. 09. 1907, с. Підлипне, нині Конотоп. р-ну Сум. обл. – 15. 05. 1989, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1963), проф. (1964). Орден Вітчизн. війни 2 ступ., медалі. Закін. Київ. мед. ін-т (1936). 1940–47 – ординатор, зав. терапевт. відділ. армій. госпіталів. 1947–57 – доц. мед. ін-ту в

м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1957–75 – у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): зав. каф. пропедевтичної, від 1966 – факультет. терапії. Орг-тор і багатоліт. голова Терноп. обл. наук.-мед. т-ва терапевтів. Наук. дослідження з гематології, кардіології, ревматології. Автор бл. 100 наук. праць.

С. Андрейчин, І. Жура.

МАСИК

Олексій Михайлович (26. 02. 1954, м. Івано-Франківськ) – лікар-терапевт. Д-р мед. н. (2005). Закін. Терноп. мед. ін-т (1978, нині ТДМУ). Працював лікарем-терапевтом, гол. лікарем у закладах практич. охорони здоров'я. Від 1987 асист., від 1992 – доц. каф. факультет. терапії, шпитал. терапії № 1, 2 у ТДМУ. Вивчає проблеми гастроентерології і ревматології. Автор понад 120 наук. праць, у т. ч. співавт. 4 монографій, 2 винаходів.

М. Андрейчин.

МАСИКЕВИЧ

Омелян Сидорович (08. 01. 1914, с. Неполоківці, нині смт Кіцман. р-ну Чернів. обл.) – філолог, поет-перекладач. Навчався у Чернів. та Бухарест. (Румунія) ун-тах. До 1954 працював у містах Краків (Польща), Відень (Австрія), Бухарест, Чернівці; 1945–54 – у РРФСР (нині РФ). 1954–58 – у м. Кременець. 1959–85 – співроб. Б-ки іноз. літ-ри (м. Москва, нині РФ). Автор поезій, рецензій, статей у періодиці. Співукладач бібліогр. довідників. Перекладав із рос., румун., молдав., польс., монгол. та ін. літ-р. Видані окремі зб. перекладів "Місяць над Фудзі. 100 японських хокку" (1971, автор передмови), антології "Молдавська радянська поезія" (1975), "Поезія Африки" (1983; в обох – співперекладач).

І. Дем'янова.

МАСІЄВСЬКИЙ

Іван (крипт. – М. И.; рр. м. н. і см. невід.) – гравер. Працював у друкарнях Почаїв. (1760-і) та Києво-Печер. Лавр. Відомі роботи: "Кременецька Братська Богородиця", "Св. Вікентій Феррарський", "Св. Георгій", "Воскресіння

Христове” (з посвятою *К. Мокієвському*), “По-чаївський монастир”. Гравюри М. – серед ілюстрацій 12-томної “Мінеї” (К., 1750).

І. Дула.

МАСЛІВЕЦЬ

Ольга Вікторівна (23. 06. 1978, м. Тернопіль) – спортсменка (вітрильний спорт). М. сп. України (1996), м. сп. міжнар. кл. (2004).

Чл. зб. команди України (від 1996). Закін. Терноп. пед. ін-т (2000, нині ТНПУ), Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України (2002, м. Київ). Учасниця 17 та 18 літніх Олімп. ігор у м. Сідней (2000, Австралія) та в м. Афіни (2004, Греція). Шестираз. чемпіонка України, двораз. переможниця етапу кубка світу “Барселонська олімпійська регата” (2001–02), трираз. чемпіонка відкритого чемпіонату РФ (2000–02).

Г. Гунтик.

“МАСЛОСОЮЗ”,

“КРАЙОВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ”

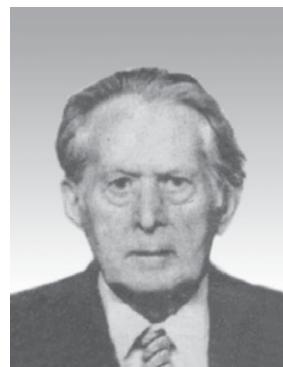
– українське об’єднання молочарських кооперативів Західної України, у т. ч. Тернопільщини. У Тернополі утвор. в червні 1925; 1926 терен Сх. Галичини поділено на 7 організац. р-нів праці, у т. ч. Терноп., що охоплював 12 невел. молочарень. Від 1 серпня 1927 діяло Терноп. відділення західноукр. молочар. кооперації “Маслосоюз” із центром у м. Львів. До нього належ. 10 район. молочарень у м-ках Вел. Березовиця і Вел. Бірки (нині обидва – смт), селах Вел. Гаї, Ігровиця, Настасів, Острів, Товстолуг (нині всі – Терноп. р-ну), Денисів (нині Козів. р-ну; очол. *І. Блажкевич*), Янківці (нині Іванківці Зборів. р-ну). “М.” заготовляв і переробляв молоко, збував молоч. продукцію, зокрема масло на край. ринку; експорт започатк. 1926 (Австрія, Вел. Британія, Данія, Німеччина, Палестина, Франція та ін.). Кер. відділ. – М. Никифорок, І. Скоропата. Наприкін. 1928 Терноп. відділ. “М.” мало товарообіг на 20 тис. злотих. У Тернополі функціонували крамниця і парова молочарня. 1932 польс. власті запровадили регламентацію експорту молоч. продукції. Перед 2-ю світ. війною були крамниці роздріб. торгівлі молоч. продуктами у містах

Тернопіль – 1, Чортків – 2, Заліщики (сезонна), ручна молочарня та гуртовня в Тернополі. 1933 засн. склад у м. Чортків як філію Терноп. відділ. “М.”. 1939–41 укр. молочар. кооперація включена у систему рад. спожив. кооперації. Під час нім. окупації “М.” частково відновив діяльність на Тернопільщині та в Сх. Галичині. 19 липня 1944 укр. молочар. кооперація повністю ліквідована. На базі “М.” рад. влада створила т. зв. “молочарські контори”.

Л. Бойцун, Р. Матейко, О. Шміло.

МАСЛЮК

Віталій Петрович (04. 05. 1920, с. Ст. Вишнівцевь, нині Збараз. р-ну) – вчений у галузі літературознавства, перекладач. Д-р філол. н. (1981), проф. (1982). Закін. Львів. ун-т (1951, нині нац. ун-т). Від 1963 у цьому ВНЗ: викл., зав. каф. класич. філології. Досліджує укр. і латиномовну поезію 16–19 ст. Автор статей із теорії літ-ри, посібників і підручників із старогрец. та латин. мов. Учасник підготовки і видання “Філософських творів” Ф. Прокоповича (тт. 1–3, 1979). Переклав укр. мовою “Поетику” (“Сад поетичний”) М. Довгалевського (1973), поеми “Про Острозьку війну під П’яткою” С. Пекаліда і “Пісня про зубра” *М. Гусовського* (уривки), “Роксоланя” С. Кльоновича, окремі латин. вірші П. Русина зі Кросна, Г. Русина зі Самбора, Г. Русина з Тичина, Г. Вишневського, Г. Сковороди, Г. Кониського, В. Довговида; зі старогрец. – роман “Дафніс і Хлоя” Лонга (1989) та ін. Переклади опубл. у зб. “Аполлонова лютня” (1982), “Пісні Купідона” (1984), “Українська поезія XVI століття” (1987), “Марсове поле” (ч. 2, 1988) тощо.

Р. Матейко, Б. Пиндус.

МАСЛЯК

Володимир Іванович (псевд. – В. Залуквич, Бережанець, Вуйко Влодзьо, Овсій, Паленичка, Ратай, Судислав, Яромір Шило; 14. 09. 1858, с. Сарники Середні, нині с. Діброва Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 15. 07. 1924, м. Львів) – письменник, перекладач, критик, журналіст. Батько *С. Масляка*. Навчався у г-зіях міст Бережани (до 1876), Перемишль (нині Пшемисль,

Польща, закін. 1879), Львів. та Краків. (Польща) ун-тах. Працював у газетах “Діло” (Львів), “Нова реформа” (Краків), журналах “Зеркало”, “Нове зеркало”. Від 1888 викладав у г-зіях Золочева, Львова, Коломиї, Станіслава (нині Івано-Франківськ), Перемишля, Бучача. Автор кількох зб. поезій, низки статей; переклав ряд творів В. Гюго, *М. Конопницької*, Ф. Міллера, Л. Ненадовича, *Ю. Федьковича*. Залишив спогади про навчання в м. Бережани, 1905 – виступав на століт. ювілей Бережан. г-зії.

Б. Пиндус.

МАСЛЯК

Михайло Кирилович (р. н. невід., с. Куряни, нині Бережан. р-ну – 1941, м. см. невід.) – громадський діяч. Серед односельців розповсюджував нелегал. політ. літ-ру. Депутат Нар. Зборів Зх. України (1939). Від поч. 1940 до весни 1941 очолював райшлях. відділ у м. Бережани. Репресований, подальша доля невідома.

Н. Халуца.

МАСЛЯК

Степан-Юрій Володимирович (19. 11. 1895, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 08. 07. 1960, м. Львів) – поет, перекладач. Д-р музикології (1928). Навчався у г-зії в м. Бережани, де належав до підпіл. студент. гуртка “*Молода Україна*”, на філос. ф-ті Львів. таєм. ун-ту; закін. Вищий пед. ін-т при Укр. вільному ун-ті у м. Прага (1928, Чехія). Працював учителем. В Україну повернувся 1945. Від 1946 – ст. викл. каф. слов’ян. філології Львів. ун-ту. Автор поем “Іздіці” (1915), “Пролом” (1954), віршів, повісті “Будинок здоров’я” (кн. – 1965), перекладав із польс. мови твори *М. Конопницької*, *А. Міцкевича*, *Ю. Словацького*, *Ю. Тувіма*, а також з нім., рос., слов’ян. мов, зокрема романи *Я. Гашека* “Пригоди бравого солдата Швейка” та *І. Ольбрахта* “Микола Шугай – розбійник”; польс. переклав твори *Л. Глібова*, *В. Сосюрі*, *П. Тичини*, *Ю. Федьковича*, *Т. Шевченка*. Відомі в перекладах М. 17 лібрето до опер.

Б. Пиндус.

МАСЛЯК

Ярослав Іванович (псевд. Грицько Волокита; 14. 02. 1909, м. Бережани – липень 1996, м. Сідней, Австралія) – письменник, культурний і громадський діяч. Чл. Спілки укр. письменників “Слово”, НТШ в Австралії. Закін. г-зію у м. Львів (1929); студіював ветеринарію, право; закін. 6-річ. курс гри на ф-но. Діяльний у “Пласті”. За належ. до ОУН і редагування часопису “Наш клич” ув’язн. у Бригідках (м. Львів),

згодом – у Березі Каргузькій. Після звільнення закін. фотогр шк. при Львів. ун-ті; чл. редкол. ж. “Світло і тінь”. Від 1937 – кер. студент. драм. секції; згодом співпрацював із театром малих форм “Веселий Львів”. Під час 2-ї світ. війни емігр. до Польщі, де від 1943 – секр. Укр. допомог. ком-ту в містах Краків та Ярослав. 1944–45 – у ред. тижд. “Земля” в м. Плауен, кер. табор. театру в м. Мангайм, 1946 – дир. театру в м. Ельванген (всі – Німеччина). Від 1949 – в Австралії (м. Сідней). 1974–85 – засн., мист. кер. і реж. гуртка “Летюча естрада”. Співпрац. із ред. г. “Вільна думка”, альманаху “Новий обрій” (обидва – Сідней), г. “Церква і життя” (м. Мельбурн) та ін. 20 р. очолював укр. райнозн. та пед. курси. Автор комедії “Моя дочка Шкаралупа” (1952), п’єси для дітей “Найкраща мати” (1970), одноактівок і скетчів, зб. проз. і драм. тв. “Дар любові” (1983), віршів, нарисів, фейлетонів, рецензій, слів пісень та ін.

Б. Мельничук, Я. Мазурак.

МАСНИЦЯ, МАСЛЯНА,

СИРОП’УСНИЙ ТИЖДЕНЬ

– назва останнього перед Великим постом тижня. На М. їдять, зі скоромного, лише молоч. продукти, готують обряд. їжу: вареники зі сиром, гречані млинці. Раніше виготовляли солом. і ганчір. опудала (символи зими), котрі спалювали під час молодіж. забав. Заміжні жінки справляють т. зв. “Колодки” (див. “*Колодчані пісні*”). Перший день М. – “колодій”, останій – “пущення”. На Тернопільщині обряд. звичаї та символіка частково збереж. у Кременец. і Шумс. р-нах.

І. Дем’янова.

МАСО́НСТВО

(з англ. – каменярь, муляр; франкомасонство (вільномулярство) – космополітичний релігійно-етичний рух, що виник 1717 у Західній Європі серед аристократії та буржуазії. Його учасники визнавали “Великого будівничого світу” як творця всього ладу в природі й називали себе будівниками цього храму. У своїх творах М. закликають до морал. вдосконалення та об’єдн. людей (незважаючи на реліг. і нац. приналежність) на засадах рівності, братерства, взаємодопомоги й вірності. М. прийшло в Україну кількома шляхами: безпосередньо зі Зх. Європи, через Польщу (1733) та з Росії, коли цар. намісником Лівобережжя був фельдмаршал Я. Кейт, який виконував обов’язки Великого майстра рос. лож. Впливи М. посилюлися за часів гетьманування К. Розумовського – члена

Атрибути масонства.

варшав. ложі “Трьох братів”. У 2-й пол. 18 – на поч. 19 ст. до М. належали укр. старшин-шляхет. роди: Капністи, Кочубеї, Кулябки, Мартоси, Родзянки, Скоропадські, Тарновські, а також І. Котляревський та ін. Осередком М. на Україні був Київ, де 1784 виникли М. ложі. Першу на зх.-укр. землях М. ложу заснували польс. шляхтичі *Мнішеки*, *Потоцькі*, *Оєїнські* та *Вільггорські* у м-ку Вишнівець на Волині (1742, нині смт Вишнівець Збараз. р-ну). Апогей її діяльності припадає на період перебування на польс. престолі С.-А. Понятовського, коли майже всі придворні сановники і відомі держ. діячі були чл. М. лож. У м. Львів 1758 виникла М. ложа “Трьох богинь”. Згодом М. поширилося на міста Самбір і Заліщики, які тоді належали королів. родині Понятовських. Нетривалий час у м-ку (нині смт) Підволочиськ та Скалат діяли М. структури, які організував граф Мошинський. У березні 1784 граф І. Потоцький провів реформу польс. М., об’єднавши 13 лож у “Польський Великий Схід”. У волин. ч. Тернопільщини функціонував “Дубенський Схід цілковитої таємниці”, до якого належали М. з Вишнівця, Кременця та Шумська. У Дубен. М. ложі помітну роль відіграв шляхтич Дзялинський зі Шумська, який став співорг-тором по-

встання *Т. Костюшка* на Волині. Проголошення в Польщі конституції і розпад держави 1794 призвели М. до повного краху, закриття “Польського Великого Сходу” та знищення всіх архівів і капіталів. На польс. землях, що відійшли до Австрії та Росії, М. орг-ції заборонені 1795 і 1797. 1807 у завойованій Пруссії Наполеон із польс. регіонів створив Велике герцогство Варшавське, де знову відродилася польс. М. ложа “З’єднаних братів поляків і французів” із домінуючими ідеями відродження Польщі. Після 1815 польс. М. надії на відродження держави почали пов’язувати з рос. імператором Олександром I, який, однак, намагався цю орг-цію секуляризувати і підпорядкувати особистому контролю. У цей період спостерігалась активізація М. на Волині (міста Дубно, Кременець, Житомир), котре об’єдналось у “Волинську провінційну ложу”, провідну роль в якій відігравали викладачі та студенти Кременец. ліцею. В листопаді 1822 вийшов цар. указ про закриття всіх таємних т-в. У Царстві Польському вся М. атрибутика була конфіскована, у Литві – знищена; кошти М. передані на потреби центр. бюро поліції Варшави. Подібні дії цар. поліція вчинила на Волині. Незважаючи на переслідування, М. існувало в Росії до 1917, у Галичині – до 1939. 1920-і у Львові діяла укр. М. ложа, до якої належав відомий історик Д. Зубрицький.

О. Клименко.

МАТВЄЄВ

Валерій Костянтинівич (08. 01. 1939, м. Керч, нині АР Крим) – військовик, громадсько-культурний діяч. Почес.

філателіст України (1998). Ордени Б. Хмельницького 3 ступ. (2000), “За мужність” 3 ступ. (2001), диплом і посрібл. медаль 7-ї нац. виставки філателістів України (2001, м. Дніпропетровськ), нагороди Президента України та ін держав.

Закін. військ.-тех. уч-ще (1961, м. Ульяновськ, нині РФ) і Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1975, нині ТАНГ). 1958–86 – на військ. службі в ЗС СРСР; нині – полковник у відставці, учасник бойових дій. Голова обл. орг-ції воїнів-інтернаціоналістів-“кубинців”. Від 1994 – голова правління Терноп. обл. орг-ції філателістів. У ко-

лекції М. – конверти і марки з 50 спецпогашеннями (1994–2004), присвяч. м. Тернопіль і Терноп. обл., зокрема на честь видаг. земляків – політ. діячів, літераторів, акторів, художників. Учасник філателіст. виставок у Тернополі та ін. містах України.

Ю. Ковальков.

МАТВЄЄВ

Микола Пантелейович (23. 12. 1913, с. Алєєво, нині Болхов. р-ну Орлов. обл, РФ – 12. 06. 2001, м. Тернопіль) – військовик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Леніна, Олександра Невського, Вітчизн. війни 1 і 2 ступ., медалі. Учасник нім.-рад. війни від червня 1941. Воював на Пд.-Зх., Сталінград, 2-у Укр. фронтах. Командував мотостріл. батальйоном, відзначився у бою побли. м. Могилів-Подільський, нині Вінн. обл. Від 1951 жив і працював у Тернополі.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

МАТВЄЄВСЬКА

Ольга Іванівна (05. 11. 1955, с. Матеушівка, нині Бучац. р-ну) – режисер-постановник, громадська діячка. Відмінник освіти України (2003). Почес. грамота МО України (2001). Закін. театр. відділ Тереховлян. культ.-освіт. уч-ща (1982, нині вище уч-ще культури). Орг-тор, худож. кер. і реж. молодіж. театру “Дивосвіт” (1996, ЗОШ № 22, м. Тернопіль; від 2001 – нар. худож. театр, лауреат міжрегіон. фестивалю різдвяних програм “Діти України – разом у третє тисячоліття”; Херсон, 2000). Автор концерт. програм, популяризаторка укр. нар. традицій та звичаїв. Оформила кімнату-зал “Історія театру “Дивосвіт”.

Д. Чубата.

МАТВЄЄНКО

Анатолій Сергійович (22. 03. 1953, смт Бершадь, нині м. Вінн. обл.) – громадсько-політичний діяч. Депутат ВР України 3-х склик. (1990–94, 1998–2002, від 2002). Голова Ком-ту з питань держ. буд-ва та місц. самоврядування. Закін. Львів. с.-г. ін-т (1975, нині аграр. ун-т). Перебував на громад. роботі. 1996–98 – голова Вінн. ОДА. Голова НДП (1996–99), від грудня 1999 – голова УНП “Собор”, від 2002 – УРП “Собор” (об’єднаної). Засн. благодій. фонду “Україна Інкогніта” (2000). Від квітня 2005 – Прем’єр-міністр АР Крим. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема виступав перед громадськістю на віче “Україні – гідність, правду і вірність” у серпні 2001, провів прес-конф. у ПК “Березіль” у березні 2004, того ж року після спільної сесії Львів., Терноп. та

Івано-Фр. міськ. рад, разом із кер. обл. та рай. політ. і громад. орг-цій мав зустрічі з жителями смт Підволочиськ.

М. Ткаченко.

МАТВЄЄНКО

Ніна Митрофанівна (10. 10. 1947, с. Неділище, нині Смільчин. р-ну Житомир. обл.) – співачка. Нар. арт. УРСР (1985). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1988). Закін. Київ. ун-т (1975, нині нац. ун-т) та вокал. студію при Укр. нар. хорі ім. Г. Верьовки (1968), відтоді – його солістка. Не раз бувала на Тернопільщині.

М. Маслій.

МАТВЄЄВЦІ

– село в Шумському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Гриньківці. До М. приєднано х. Кульбіда. Розташ. на лів. березі р. Горинка, за 37 км від райцентру і 10 км від найбл. заліз. ст. Юськівці. Насел. 762 особи (2003). Перша писем. згадка – 1545 (згідно з описом Кременец. замку). Є церква св. Покрови (1927, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1966). Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, відділ зв’язку. У М. народ. реліг. діяч *Володимир* (Дідович), громад. діяч *В. Ребриня*. Побл. М. виявлено археол. пам’ятки пшевор. та черняхів. культури.

Т. Капустинська, П. Яценюк.

МАТВЄЄШИН

Володимир Григорович (23. 07. 1935, м. Ліберкур, Франція) – вчений-філолог. Д-р філол. н., проф. (1991), акад. АН ВШ України (1994). 1947–54 проживав у с. Вікно Гусятин. р-ну. Закін. ф-т іноз. мов Львів. ун-ту (1959, нині нац. ун-т). 1961–71 – викл. каф. іноз. мов. Івано-Фр. мед. ін-ту (нині мед. акад.). Від 1971 – декан філол. ф-ту; від

1975 – декан ф-ту іноз. мов, від 1992 – зав. каф. світ. літ-ри Івано-Фр. пед. ін-ту (нині Прикарп. ун-т). Автор понад 100 праць у галузі порівняльного літературознавства, теорії та практики перекладу, літ. зв’язків України і зарубіжжя. Гол. ред. “Вісника” (Філологія) Прикарп. ун-ту.

П. Басок.

МАТВІЙЧУК

Олександр Трохимович (07. 07. 1930, с. Здовбиця, нині Дубнів. р-ну Рівнен. обл.) – педагог,

диригент, самодіяльний композитор, літератор. Відмінник освіти України. Закін. у м. Рівне муз. уч-ще (1959) та пед. ін-т (1972, нині гуманіт. ун-т). Працював викладачем муз. відділу Чортків. пед. уч-ща, зав. метод. об'єдн., викл. диригування, вокалу і теор. дисциплін (1959–90). Автор худож. кн. “Ave Sol” (1993), “Павлусеві штанці” (1997), “Жбурляй” (1998), “Абетка проста” (1999), “Калинонько-Вкраїнонько” (2000), “Багряні пам'яті листки” (2002), хор. творів, ст. на пед. та муз. теми. Від 1990 мешкає в родин. селі.

Г. Чернихівський, П. Сорока.

МАТВІЙЧУК

Федір (псевда “Тук”, “Морозенко”); 1918, с. Вел. Дедеркали, нині Шумс. р-ну – листопад 1944, Кременец. р-н) – діяч ОУН і УПА. Зол. Хрест бой. заслуги 2 ступ. (1948, посмерт.). 1941–43 – район. провідник ОУН, 1943 – ком-р сотні воен. округи “Богун”, 1944 – ком-р куреня в УПА-Південь (поручник). Обставини смерті невідомі.

Лит.: Заведнюк В. Українські герої визвольних змагань (1917–1950). – Т., 2004.

Г. Грешук.

МАТЄЙКО

Роман Михайлович (14. 02. 1946, с. Кінашів Галиц. р-ну, нині Івано-Фр. обл.) – вчений у галузі історії, педагог, краєзнавець, громадсько-культурний діяч. Орден “Знак пошани” (1981). Засл. прац. освіти України (2002). Канд. істор. н. (1975). Чл. НТШ (1994). Закін. ун-ту (1967, нині нац. ун-т). Працював на громад. ро-

боті. Від 1973 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ); від 1990 – доц. каф. українознавства цього ВНЗ. Автор і співавтор понад 30 підручників (з екон. історії України та світу, історії України та укр. еміграції), навч. посібників, метод. розробок та монографій: “Воєнними дорогами синів Галичини. Українські Січові Стрільці на Тернопільщині” (1991), “За рідний край, за нарід свій...” (1993, обидві співавт.), “Андрій Палій – будівничий та керманіч “Маслосоюзу” (2001), “Галицькі лицарі волі” (2003; усі – Т.), наук., наук.-популяр. і красн. статей, рецензій у вітчизн. та зарубіж. пресі. Завдяки зусиллям М. перевид. пр. *К. Левицького* “Українські політики Галичини” (1996), *С. Підгайного* “Українська інтелігенція на Соловках” (1999; обидві – Т.). Ініціатор і співорг-тор відзнач. ювілеїв *Я. Геляса, В. Герасимовича, Г. Козут-Герасимович, П. Обалю, Є. Олесницького*.

Лит.: Тут наша історія, наша честь і слава: Бібліографічний покажчик літератури. – Т., 2001.

Л. Щербак.

МАТЄРСЬКИЙ

Микола Антонович (03. 09. 1915, с. Ново-Керменчик Розів. р-ну, нині с. Новомлинівка Куйбишев. р-ну Запоріз. обл.) – диригент, популяризатор української народної і духовної музики. Закін. Укр. православ. духов. семінарію (1936) в м. Кременець, навчався на теол. ф-ті Варшав. ун-ту (1936–39, Польща), філол. ф-ті Львів. ун-ту (1953–58, нині нац. ун-т). Працював дир. школи, вчителем у с. Вел. Фільварки (нині Плоське) Кременец. р-ну, Кременец. СШ № 3. Водночас – кер. хору в Туниц. церкві (передмістя Кременця), хорів у с. Плоське, лісотехнікуму в с. Білокриниця Кременец. р-ну, автоколони, мед. і пед. уч-щ, дит. санаторію в Кременці. 1990 створив хор “Просвіта” при церкві Чесного Хреста в Кременці (перше місце на фестивалі хорів УАПЦ; 1991, м. Львів).

Г. Чернихівський.

МАТЕУШІВКА

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Добропіл. сільраді. Розташ. за 24 км від райцентру і 27 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 208 осіб (2003). Є церква св. Духа (1938, перебуд. 1992 із костюлу). Насип. символ. могилу УСС (1992).

Ю. Чайківський.

МАТИСЯКЕВИЧ

Зиновій Михайлович (17. 01. 1929, с. Синевідсько Вижне, нині смт Верхне Синьовидне Сколів. р-ну Львів. обл.) – вчений-історик, громад-

ський діяч, педагог. Канд. істор. н. (1974). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1955, нині нац. ун-т). Від 1978 – викл. каф. історії нар. госп-ва Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ). 1995–2003 – проф. каф. українознавства цього ВНЗ. Автор понад 120 наук. праць із проблематики історії України, укр.-польс. стосунків 1930–40. Співавтор кн. “Руська трійця” в історії суспільно-політичного руху і культури України” (К., 1987), “Історія України” (1991–2001), “Економічна історія України і світу” (К., 1999–2001) та ін. Ініціатор спорудження в родин. селі пам’ятників Героям України і Т. Шевченкові.

С. Ткачов.

МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

Микола Матвійович (справж. – Мельник; 11. 12. 1890, м-ко Яблунів, нині село Косів. р-ну Івано-Фр. обл. – 28. 11. 1947, м. Нью-Гейвен, США) – письменник, громадсько-політичний діяч. Навчався у Львів., Чернів. та Віден. (Австрія) ун-тах. Вчителював у г-зіях міст Чортків, Станіслав (нині Івано-Франківськ), Львів. Воював у *Летіони УСС* та УГА, в т. ч. на Тернопільщині. 1944 емігр. до Австрії, 1947 – до США. Автор поем, оповідань, новел, віршів, статей. Представлений у зб. “*Богославень*” (Т., 1994). Переклав і видав “Слово о полку Ігоревім” (1936).

Б. Пиндус.

МАТІОС

Марія Василівна (19. 12. 1959, с. Розтоки, нині Путил. р-ну Чернів. обл.) – письменниця. Нац. премія України ім. Т. Шевченка (2005). Чл. НСПУ (1986) і АУП. Премії ім. К. Галкіна (у галузі літ-ри) та ім. В. Бабляка (в галузі публіцистики). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1982, нині нац. ун-т). Працювала ред. багатотиражки, від 1992 – відп. секр. “Буковинського журналу”, водночас – власкор часопису “*Тернопіль*”. Нині на творчій роботі. Не раз перебувала на Тернопільщині, зокрема в обл. центрі, у м. Борщів (1989), смт Гусятин (2005). Авторка зб. поезій, книг прози “Життя коротке” (2001), “Нація”, “Фуршет від Марії Матіос” (обидві – 2002), “Солодка Даруся”,

“Бульварний роман” (обидві – 2004) та ін. Твори М. опубл. у перекладах за кордоном.

І. Дем’янова.

МАТКОВСЬКИЙ

Ілля (26. 07. 1926, с. Зубів, нині Теребовлян. р-ну) – різьбяр. Навчався в держ. г-зії у м. Тернопіль (1941–44), Львів. мед. ін-ті (нині нац. мед. ун-т). Учасник нім.-рад. війни. Від 1947 – у м. Львів. Автор серії дерев. скульптур “Ранок на пасовиську”, “Косар”, “Козенята” та ін. Учасник виставок у Львові, Києві та ін. містах. Роботи зберіг. у музеях України, в т. ч. у НМУНДМ і МЕХП.

П. Медведик.

МАТКОВСЬКИЙ

Орест Ілярович (17. 11. 1929, с. Терпилівка, нині Підволочис. р-ну) – вчений у галузі геології, педагог, громадський діяч. Др геол.-мінерал. н. (1975), проф. (1977). Держ. премія УРСР в галузі н. і т. (1983). Орден Дружби народів (1990), ін. нагороди. Почес. чл. Всесоюз. (нині Всерос.) мінералог. т-ва (1992); акад. АН ВШ України (1993), засл. проф. Львів. нац. ун-ту (2001). Закін. геол. ф-т Львів. ун-ту (1953, нині нац. ун-т). У цьому ВНЗ: асист., доц., 1974–99 – зав. каф. мінералогії, 1980–96 – декан геол. ф-ту. 1994–99 – дир. Ін-ту геології та мінералогії золота, кольор. металів і алмазів України, від 1999 – проф. каф. мінералогії Львів. нац. ун-ту. Досліджує мінерал. ресурси та корис. копалини України, проблеми петрології та заг. і приклад. мінералогії. Відкрив понад 10 мінералів, вивчав золотоносність укр. Карпат, що сприяло відкриттю 2-х родовищ дорогоцін. металу. М. – гол. ред. (від 1980) наук. вид. “Мінералогічний збірник”, віце-президент Укр. мінералог. т-ва, чл. редкол. з підготовки до вид. “Мінералогічної енциклопедії України”. Автор і співавт. понад 390 наук. праць (у т. ч. 14 моногр.), зокрема “Мінерали Українських Карпат” (К., 1990, кн. 1; 1995, кн. 2; Л., 2003, кн. 3); “Прикладна мінералогія” (Л., 2002), “Генезис мінералів” (К., 2003), підручників, навч.-метод. посібників, статей.

Р. Матейко, Б. Пиндус, М. Сивий.

МА́ТЛА

Зиновій (Зенон) (псевда Святослав Вовк, Дніпровий; 26. 11. 1910, с. Містки, нині Пустомит. р-ну Львів. обл. – 23. 09. 1993, м. Філадельфія, США) – діяч ОУН і УПА, редактор, публіцист. Навчався на матем. ф-ті Львів. ун-ту. 1933–34 – надобл. кер. ОУН на Львівщину, Тернопільщину. 1934 М. заарешт. польс. поліція, звинувативши у вбивстві свого агента; засуджений на смерт. кару, яку замінено на довіч. ув'язнення; звільн. 1939. 1941–43 – кер. Пд. похід. гр. ОУН (б), край. провідник ОУН на пд.-сх. укр. землях, чл. Проводу ОУН (б). Від 1943 – чл. Проводу ОУН. Того ж року М. заарешт. гестапо; ув'язн. у концтаборі. Від 1945 – чл. Проводу закордон. ч. ОУН. Жив у Німеччині, від 1952 – у Франції; згодом емігрував до США (м. Філадельфія). Чл. редакції, 1971–81 – гол. ред. часопису “Америка” (м. Філадельфія). Автор спогадів “Південна похідна група” (1952).

Б. Пиндус.

МАТО́УШЕК

Ота (03. 12. 1890, м. Пльзень – 03. 03. 1977, м. Ческе Будейовіце, обидва – нині Чехія) – художник. Засл. художник ЧССР (1971). Під час 1-ї світ. війни як солдат австро-угор. армії воював у Галичині; був у рос. полоні. 1916 із чехословац. легіоном пройшов від м. Зборів (нині Терноп. обл.) до Росії (нині РФ). 1922 – у мист. відрядженні місцями бой. дій легіону, зокрема на Тернопільщині. Створив бл. 200 акварелей, граф. робіт, ліноритів, дереворитів, зокрема граф. цикли “Як ми жили і воювали в Галичині”, “Зборів” та ін.

В. Барна.

МАТУШЕ́ВСЬКИЙ

Теодозій (29. 04. 1930, с. Кип'ячка, нині Терноп. р-ну – 1992, м. см. невід.) – інженер-теплотехнік. Навчався у г-зії в м. Тернопіль (1941–44), закін. Львів. політех. ін-т (1953, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював гол. інж., дир. цементно-гірнич. комбінату в м. Миколаїв (Львів. обл.); згодом – голова Миколаїв. міськради.

Х. Весна.

“МАТЧ СМЕР́ТИ”

– гіперболізоване визначення футбольного поєдинку 1943 між тернопільським “Поділлям” та німецькою командою “Люфтваффе”. Назва “М. с.” викликана резонанс. перемогою київ. “Динамо” над тим самим “Люфтваффе” (1942), а особливо повістю О. Борщаговського “Три вожні хмари” та к/ф “Третій тайм” (1962; у

фільмі знявся тодіш. гравець терноп. “Авангарду” С. Савельєв), в яких худож. домисел авторів підминив мотивуючу частину фактів. Четверо киян насправді згодом були страчені, однак через причини, не пов'язані з перемогою динамівців. “М. с.” у Тернополі відбувся 8 чи 15 серпня 1943. “Поділля” перемогло 1:0. Гол (85 хв.) забив Д. Борецький. Після гри переможці з огляду на київ. матч на всяк випадок переховувалися. Учасники “М. с.”: Д. Борецький, К. В'єшпонец, О. Кашук, Я. Козачок, В. Козуб, О. Королук, З. Маркович, М. Мосципан, П. Муран (кап. к-ди), Б. Назар, *І. Онисько*, Я. Рахліцький. У повоєн. роки більшість із них виступала за терноп. “Локомотив”, у спорт. т-во якого після реорганізації (1945) увійшла футбол. команда “Поділля”.

В. Фроленков.

МАТЧА́К

Михайло (28. 02. 1895, с. Воля Якубова, нині с. Воля Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 19. 11. 1958, м. Потьма, Мордовія, нині РФ, похов. у м. Львів) – військовий і громадсько-політичний діяч, публіцист, видавець. Від 1914 – підхорунжий *Легіону УСС*, хорунжий, ком-р чоти 5-ї сотні УСС *Д. Вітовського*. Влітку 1915 воював в УСС на Тернопільщині між річками Серет і Стрипа; до серпня 1916 – на бой. позиціях біля с. Соснів (нині Теребовлян. р-ну). У вересні 1916 під час боїв на *г. Лисоня* потрапив у рос. полон. На поч. 1918 – орг-тор Куреня УСС у м. Київ; ад'ютант і референт *С. Коновальця*. 1920 – співзасн. УВО в Галичині. 1923–26 – співред. г. “Новий час”; 1923–29 очолював вид-во “Ізмарагд”, 1927 – чл. дирекції вид-ва “Червона калина” (всі – м. Львів). 1928–30 – депутат польс. сейму від Укр. соц.-радикал. партії. Від поч. 2-ї світ. війни – чл. управи “Спілки українських видавців” у м. Краків (Польща). 1944 емігр. до Австрії, де його 1947 схопили рад. спец. служби в м. Відень, вивезли до Києва; засуд. на 25 р. ув'язнення. Після звільнення відмовився залишитися в СРСР, помер у репатріац. таборі.

Б. Пиндус, Л. Щербак.

МАТЮ́К

Віктор Григорович (18. 02. 1852, с. Тудорковичі, нині с. Федорівці Сокал. р-ну Львів. обл. – 08. 04. 1912, с. Карів, там само) – композитор, теоретик музики. Навчався в г-зії у м. Бережани. 1879 закін. духов. семінарію в м. Львів; служив священиком. Автор музики до всіх драм і мелодрам *І. Мидловського*, драми “Три князі на один престіл” *І. Франка*, кантати “Гамалія”

(1880-і), хор. зб. “Боян” (1884) та “Руський співаник для шкіл народних” (1886), хор. світ. і церк. пісень, мелодії до поезії *М. Шашкевича* “Веснівка”, статей на муз. теми. Твори М. були в репертуарі *І. Григоровича*.

Б. Пиндус.

МАХАОН

(*Papilio machaon L.*) – комаха ряду Лускокрили або Метелики (Lepidoptera), родини Парусники (Papilionidae). Занес. до Черв. книги України. Трапляється на всій тер. Терноп. обл. на луках та узліссях, соняч. ліс. галявинах. Вид рідкісний і вразливий. Чисельність виду зменшується через викошування та випалювання луків, використ. пестицидів. Під охороною – в усіх заповідниках Тернопільщини.

С. Подобівський.

МАХНИЦЬКА

Людмила Михайлівна (26. 05. 1924, с. Поляни, нині Волочис. р-ну Хмельн. обл.) – педагог, громадська діячка. Засл. учитель УРСР (1965). Закін. у м. Кременець: учит. ін-т (1949) та пед. ін-т (1956; нині ТНПУ). Вчителювала у СШ м. Терембовля; кер. літ. гуртка “Мрія” в СШ № 1, вихованці якого – літератор В. Гдаль, журналіст *В. Краснодемський*, поет і перекладач *Р. Лубківський*, художник і журналіст *О. Пасіка* та ін.

Г. Кушнерик.

МАХНІЦЬКИЙ

Мечислав (Machnicki Mieczysław; 11. 07. 1943, с. Мартишківці, нині Лановец. р-ну) – польський поет. Закін. ун-т у м. Варшава (Польща). Дебютував на стор. “Tygodnika Kulturalnego”. Автор зб. поезій, зокрема “Чорний парашут” (1971), “Підземний захід сонця” (1980), зб. оповідань “Чиста мораль” (1982).

С. Ткачов, В. Ханас.

МАХНО

Василь Іванович (08. 10. 1964, м. Чортків) – поет, перекладач, літературознавець. Чл. НСПУ,

АУП. Учасник гурту “Західний вітер” (1992). Канд. філол. н. (1995). *Премія ім. С. Будного* (1994). Закін. Терноп. пед. ін-т (нині ТНПУ). Друк. у період. виданнях. Автор зб. віршів “Схима” (1993), “Самотність Цезаря” (1994), “Книга пагорбів та годин” (1996; усі – Т.), “Лютневі елегії та інші вірші” (Л., 1998), “Плавник риби” (Ів.-Фр., 2002), “Wędrawscy” (Польща, 2003), “38 віршів про Нью-Йорк та дещо інше” (К., 2004), літературозн. дослідження “Художній світ Богдана-Ігоря Антонича” (1999); упорядник антології нової укр. поезії “Дев’ятдесятники” (1998). Укр. мовою переклав поезії Ч. Мілоша, З. Герберта, Ю. Лободовського, М. Гжешака. Від 2000 проживає в м. Нью-Йорк (США), чл. міжнар. ПЕН-клубу.

Х. Весна, С. Ткачов.

МАХНО

Іван Степанович (12. 05. 1947, м. Монастирська) – спортсмен-футболіст. М. сп. СРСР (1971). Закін. Київ. ін-т нар. госп-ва (1974, нині нац. екон. ун-т). 1965–67 виступав за футбол. клуб “Динамо” (м. Хмельницький), 1968–77 – за команду “Кривбас” (м. Кривий Ріг). Чемпіон України серед команд 2-ї ліги (1971). Проживає у м. Кривий Ріг.

В. Ігнатенко.

МАЦЕГА

Анна Леонідівна (22. 12. 1948, м. Кременець – 02. 03. 2005, м. Івано-Франківськ) – дизайнер, художниця. Закін. худож.-пром. технікум у м. Київ (1969, нині ін-т декор.-приклад. мист-ва і дизайну). До 1989 – дизайнер у проєктуванні пром. інтер’єрів. Як художниця працювала у техніці пастелі. Осн. теми – краєвиди Кременця, життя і творчість *Ю. Словацького*. Персон. виставки – у містах Кременець (1994, 2001, 2002), Жешув (1997, 1999), Варшава (2000, обидва – Польща). Учасниця зб. виставок в Україні (міста Івано-Франківськ, Збараж, Кременець, Тернопіль) та Польщі (міста Пшемисль, Краків, Ярослав, Томашув, Жешув, Кросно та ін.), міжнар. пленерів у містах Цісна (1994), Полянчик (1995), Жепедзь (1997, усі – Польща), Кременець (1999).

І. Дем’янова, Т. Сеніна.

МАЦЕЙКІВ

Галина Василівна (13. 08. 1949, с. Волиця Лановец. р-ну) – журналістка, публіцистка. Чл.

НСЖУ (1999). Засл. журналістка України (2000). Закін. Чортків. пед. уч-ще (1968), ф-т журналістики Львів. ун-ту (1975, нині нац. ун-т). Ред. Лановец. рай. радіомовлення (1975–86), інструктор Терноп. райкому КПУ (1986–88). 1988–2004 – ред. терноп.

рай. г. “Шляхом Ілліча” (від 1991 – “Подільське слово”), авторка і ведуча програми “Погляд зблизка” на TV-4 (від 1991), від 2005 – ред. цієї студії.

Х. Весна.

МАЦЕЙЇВСЬКИЙ

Бернард (р. і м. н. невід. – 1551, м. Теревовля, нині Теревовля) – Теревовельський староста (грудень 1549 – осінь 1551).

М. Ковальчук.

МАЦЕЛЮХ

Данило (07. 07. 1912, с. Великі Бірки, нині смт Терноп. р-ну – 21. 11. 1981, м. Едмонтон, Канада) – підприємець, релігійний і громадський діяч. Орден св. Андрея (Канада). Закін. США у м. Тернопіль. Від 1930 – в Канаді (міста Вінніпег, Едмонтон). Упродовж 14 р. провадив підприємство спожив. товарів. 1953–76 – управитель шпиталю в м. Ванкувер. 1977–79 навч. на пастир. курсах Колегії св. Андрея. 1979 рукопоклад. на священника УГПЦ, служив на кількох парафіях. Діяльний в укр. громад. орг-ціях: Т-ві взаємопомочі, Клубі укр. професіоналів і підприємців, Союзі українців-самостійників та ін. Автор публікацій у пресі.

Б. Мельничук.

МАЦЕЛЮХ

Євген Іванович (01 (за ін. даними 03). 01. 1893, м-ко Вел. Бірки, нині смт Терноп. р-ну – 21. 11. 1972, м. Нью-Йорк, за ін. даними м. Стеттен-Айленд, США) – громадсько-культурний та церковний діяч, журналіст, редактор. Почес. крилошанин Львів. митропол. консисторії. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1913), духов. семінарію у м. Львів (1917), студіював теологію і фі-

лософії у Львів. ун-ті. Під час 1-ї світ. війни – в австр. війську. Працював санітаром у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), вугіл. копальнях у Моравській Остраві (нині Чехія); перебував у таборі інтерн. українців. Від листопада 1918 – в Тернополі: секр.

окоуж. Нац. ради, від травня 1919 – секр. г. “Українські вісті”. Із УГА відійшов за Збруч, комісар преси й пропаганди у м-ку Летичів (нині смт Хмельн. обл.), наприкін. 1919 повернувся до Галичини. 1920 *А. Шенцицький* рукопоклад М. на священника. 1920–23 – душпастир у селах Чернихівці, Зарубинці (нині Збараз.) і Шляхтинці (нині Терноп. р-нів); 1923–30 – на парафії у с. Кудобинці (нині Зборів. р-ну), шкіль. інспектор Зборів. деканату. 1930–35 – війт сільс. громади у с. Голгоча (нині Підгаєц. р-ну). 1939–41 – адміністратор парафії в м-ку, нині смт Козова. 1944 виїхав на Лемківщину (нині Польща), згодом – до Німеччини. Від 1947 – в США: падох церкви св. Андрея у Філадельфії. Співред. часопису “Шлях”, засн. і голова т-ва “Самопоміч”. Автор п’єси “Чудо Вифлеємської ночі”, кн. “Тернистий шлях”, “Де нам шукати Бога”, “Пресвята Євхаристія в житті християнина” (всі видані в Україні), нарису “Бірки Великі” (1970) та ін.

В. Уніят, В. Ханас.

МАЦЕЛЮХ

Євген Павлович (14. 11. 1938, с. Вел. Бірки, нині смт Терноп. р-ну) – педагог, спортивний діяч. Батько

Р. Мацелюха. Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1966). Тренер з гандболу у Терноп. ДЮСШ “Авангард”, інструктор і голова Терноп. міськ. спорт. ком-ту. 1968–72 – голова обл. ради ДФСТ “Буревісник”. 1972–98 – ст. викл. каф. спорт. ігор Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Суддя

нац. категорії з гандболу. Перший тренер Л. Задираки, С. Кушнірюка, Б. Полехи, В. Семенчика. Від 1999 – спеціаліст упр. фіз. виховання і спорту МОН України.

Г. Гунтік.

МАЦЕЛІОХ

Роман Євгенович (07. 03. 1961, с. Вел. Бірки, нині смт Терноп. р-ну) – інженер-механік, крас-

знавець, громадський діяч. Син Є. П. Мацелюха. Магістр держ. упр. (1998). Закін. Терноп. політех. ін-т (1984, нині ТДГУ), Львів. філіал Укр. акад. держ. упр. при Президентові України (1998). Працював робітником на Велико-

бірків. ф-ці “Веснянка”, 1986–94 – інж. на ВО “Оріон”, займався громадською роботою. Від 1994 – голова Великобірків. селищ. ради. Від 2002 – голова Асоц. голів сільс. та селищ. рад Терноп. р-ну. Автор кн. “Церква св. Параскеви П’ятниці у Великих Бірках” (Т., 2001), співавт. кн. “Великі Бірки з глибини віків – до наших днів” (Т., 2005). Чл. ред. ради інфор.-метод. вісника Терноп. обл. ради “Рада” (2002). Збирає і досліджує матеріали з історії рідного краю, публікує в місц. пресі.

Г. Івахів, В. Слюзар.

МАЦЕЛІНСЬКИЙ

Еміль (Еміліан) (Macieliński Emil (Emilian); псевда “Корнело”, “Пом’ян”, “Рей”, “Сас”; 08. 04. 1892, м. Старий Сонч, Польща – 17. 12. 1941, м. Варшава, там само) – польський військовик. Ордені Віртуті Мілітарі (1921), Золотий Хрест Заслуги (1930). Закін. г-зіо у м. Стрий на Львівщині (1913), три курси Львів. вет. академії. Учасник 1-ї світ. війни. Згодом на різних посадах у польс. війську. Від вересня 1939 – співорг-тор “Związek Walki Zbrojnej” (ЗВЗ), від квітня 1940 – комендант Львів. обширу. Орг-тор підпілля на Тернопільщині (1941). Розстріл. за вироком АК.

В. Ханас.

МАЦШЕВСЬКИЙ

Маврикій (Maciszewski Maurycy; 13. 09. 1847, с. Бохни, нині Летичів. р-ну Хмельн. обл.; за ін. даними м. Бохня, нині Польща – 04. 06. 1917,

м. Тернопіль) – польський педагог, історик. Д-р філософії. Закін. Краків. ун-т (Польща). Від 1873 – проф. г-зії у м. Бережани. 1890-і – дир. держ. г-зії у Тернополі. Співроб. ред. “Географічного словника” (1901). Автор статей у часописі “Muzeum” та ін. виданнях. Праці: “Каплиця Сєнявських у Бережанах” (1882), “Про бібліотеку Станіслава Потоцького в Раю”, “Історія Тернопільської гімназії. 1820–1848. Част. 1” (1896). “Бережани в часи Речі Посполитої” (1910) та ін.

І. Дула.

МАЦКО

Людмила Миколаївна (17. 08. 1960, смт Баранівка Житомир. обл.) – господарниця, громадська діячка. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1982, нині ТАНГ). Працювала бухгалтером, інж. на Терноп. фарфор. з-ді. Від 1990 – економіст у малому бізнесі. Від 1997 – гол. спец. упр. матеріально-тех. та енергет. ресурсів Терноп. ОДА, 1998 – помічник голови ОДА, нач. екон. відділу, від 1999 – дир. з екон. питань ВАТ “Тернопіль-обленерго”.

М. Токарчук.

МАЦЬКІВ

Володимир Васильович (26. 07. 1899, с. Гаї Великі, нині Вел. Гаї Терноп. р-ну – р. і м. см. невід.) – громадський діяч, педагог. Воював в УГА (1918–19). Закін. учит. семінарію у м. Тернопіль (1922). Вчителював у Зх. Польщі, на Львівщині, у Тернополі; дир. школи в родин. селі (1939–44). Підготував до видання зб. “Перекази про минувшину”, але через 2 світ. війну не видав. Від 1944 – на еміграції в Німеччині, від 1949 – у США. Викладав українознавство в школах у м. Філадельфія (1953–69). Співзасн. земляц. об’єдн. “Тернопільщина” (1957, Філадельфія); співініціатор видання істор.-мемуар. зб. “Шляхами Золотого Поділля”. Автор статей із проблем виховання у часописах “Подільський голос” (1935–39), “Життя і школа”, “Веселка” та ін.; окремі вид. у кн. “Наші діти і їх виховання” (1966). Для дітей писав пізнавал. оповідки.

В. Уніят, Л. Щербак.

МАЦЬКІВ

Тимотей (07. 07. 1892, с. Побережжя, нині Тисмен. р-ну Івано-Фр. обл. – р. см. невід., Канада) – правник, військовик. Поручник УГА. Шість військ. нагород (1914–18). Закін. правн. студії (з перервами) у містах Відень і Грац (1921,

Австрія). Повіт. суддя в м. Долина (нині Івано-Франк. обл.), окруж. суддя у містах Краків і Познань (Польща), віце-прокуратор Апеляц. суду в м. Львів. Від 1918 – в УГА. Як поручник новоствор. батареї примкнув 1919 до Галиц. корпусу, що дислокувався у м. Чортків, перед *Чортків. офензивою* батареєю включили до 3-го гармат. полку УГА, який брав участь у боях при обороні с. Ягільниця (нині Чортків. р-ну), в наступках на міста Бережани, Бучач, при відступі УГА за р. Збруч тощо. 1920 емігр. до Європи (1946–49 – голова Найвищ. громад. суду при Центр. представництві укр. еміграції у Німеччині), згодом – до Канади.

І. Дем'янова, Б. Мельничук.

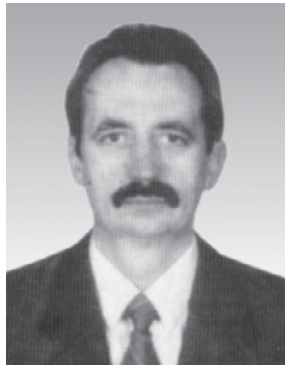
МАЦЮК

Володимир Львович (16. 12. 1955, м. Тернопіль) – лікар-травматолог, біоенерготерапевт, літератор. Закін. Терноп. мед. ін-т (1979, нині ТДМУ), ф-т біоенергет. і парапсихології Нац. центру “Медікум” (1992, м. Київ). 1980–83 працював у Любарській центр. рай. лікарні Житомир. обл.; 1983–84 – викл. каф. мед. підготовки Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1984 – лікар травм. пункту Терноп. лікарні швидк. допомоги. Видав зб. віршів та пісень “Золото сонця” (1999, 2002), зб. поезій “Стежинка до Бога”, кн. “100 рецептів з медицини. Жартома й всерйоз” (обидві – 2000), зб. рубаїв “Присвята” (2005). Автор сл. і муз. пісень до вистави “Сотниківна” за *Б. Лепким* (п'єса С. Ваврика (реж.) і Б. Мельничука; 1997, Терноп. драм., нині академ. театр). Творчий вечір М. відбувся 2003 в обл. філармонії.

В. Фроленков.

МАЦЮК

Орест-Нестор Ярославович (20. 06. 1932, м. Трускавець, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 17. 07. 1999, с. Куличків Сокал. р-ну Львів. обл., похов. у м. Львів) – історик, архівіст, публіцист. Фундатор і голова Т-ва прихильників замків і палаців України, чл. президії Т-ва охорони пам'яток історії та культури України, Міжнар. т-ва істориків паперу, т-ва “Україна-

Польща”, Міжнар. т-ва фортифікації та ін. Проф. каф. давньої історії України й допоміж. істор. дисциплін Львів. ун-ту. Від 1961 – на різних посадах у ЦДІА України (м. Львів), від 1991 – дир. цього закладу. Автор числ. наук. праць із краєзнавства Галичини, зокрема істор.-краєзн. статей, присвяч. містам і селам Тернопільщини, де не раз перебував.

І. Дем'янова.

МАЦЯЛКО

Іван Олексійович (21. 09. 1954, с. Батятичі Кам'ян.-Буз. р-ну Львів. обл.) – співак, аранжувальник. Брат *М. О. Мацялка*. Нар. арт. України (2004). Закін. Дрогобиц. пед. ін-т (1979, нині пед. ун-т). Соліст муз. гурту “Соколи” (м. Дрогобиц, нині ПП “Музичний гурт “Соколи”, м. Львів), з яким концертував у Вел. Британії, Канаді, Німеччині, Словаччині, США та ін., пропагуючи стріл. та повстан. пісні. 1995–97 працював із гуртом “Світозари” (м. Підгайці, згодом м. Тернопіль), з яким виступав у Терноп. обл., у містах Хмельницький, Москва (РФ) та ін. Випустив сольний альбом “Дві зорі” (1996). У листопаді 2004 – учасник творч. вечора *В. Крищенко* у ПК “Березіль” (м. Тернопіль).

М. Ткаченко.

МАЦЯЛКО

Михайло Васильович (15. 02. 1933, с. Батятичі, нині Кам'ян.-Буз. р-ну Львів. обл.) – господарник, громадський діяч. Нар. депутат України від Кременец. вибор. округу (1990–94). Закін. Львів. політех. ін-т (1967, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1974 – нач. Гол. упр. газ. госп-ва УРСР, нач. респ. об'єдн. газифікації та газопостачання “Укргаз”; 1989 – ген. дир. наук.-виробн. об'єдн. “Укргаз”; 1996 – дир. Львів. філії ЗАТ ТЕК “Ітера”. 1990-і сприяв газифікації міст Кременець і Почаїв та ін. насел. пунктів пн. ч. Терноп. обл.

М. Токарчук, В. Ханас.

МАЦЯЛКО

Михайло Олексійович (24. 10. 1946, с. Батятичі Кам'ян.-Буз. р-ну Львів. обл.) – музикант.

Брат *І. Мацялка*. Нар. арт. України (2002). Закін. Дрогобиц. пед. ін-т (1972, нині пед. ун-т). Від 1990 – худож. кер. муз. гурту “Соколи” (м. Дрогобиц, нині ПП “Музичний гурт “Соколи”, м. Львів). Концертував із гуртом на Тернопільщині 1992 – до 50-річчя УПА, 1994–95, 1999 та ін.

М. Ткаченко.

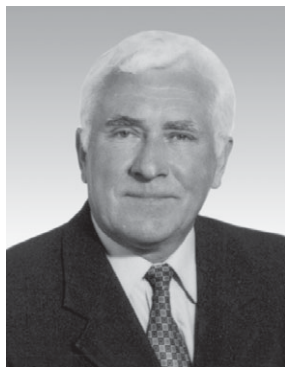
МАЧУШЕНКО

Володимир Сидорович (15 (27). 07. 1880, с. Озеро, нині Немирів. р-ну Вінн. обл. – 01. 06. 1937, м. Рівне) – педагог, громадський діяч, військовик, кооператор. Чл. ЦР, ЦК Селянської спілки, Труд. конгресу України. Орг-тор та кер. 56-го Немирів. резерв. полку Армії УНР. Закін. учит. семінарію. Вчителював на Вінниччині. Співорг-тор кооп. руху на Поділлі. 1918 – співзасн. і чл. правління Поділ. союзбанку. В травні 1919 – один із кер. антибільшов. повстання на Брацлавщині (нині Вінн. обл.). Від 1921 – учасник кооп. орг-цій у м. Кременець. Від 1932 працював у м. Луцьк.

К. Завальнюк.

МАШЕВСЬКИЙ

Віктор Іванович (05. 10. 1948, с. Червоний Степ, нині Калинів. р-ну Вінн. обл.) – господарник, економіст. Закін. Київ. ін-т нар. госп-ва (1970, нині нац. екон. ун-т), ВПШ (1983). 1970–83 працював у нар. госп-ві, органах держ. влади на Вінниччині. Від 1983 – на громад. роботі в м. Тернопіль; 1985–91 – заст. голови Терноп. міськвиконкому; 1998–2002 – заст. міського голови м. Тернополя. Від 2002 – заст. нач. упр. економіки, промисловості та підприємництва міськ. ради.

Ю. Ковальков.

МАШЕВСЬКИЙ

Тадеуш (Maszewski Tadeusz; 1781, Білорусь – 1843, м. Тернопіль) – польський етнограф. До 1820 перебував у Сибіру (нині РФ) як місіонер-езуїт. Один із перших проф. держ. нім. 6-клас. г-зії в Тернополі. Автор рукопису “Опис Сибіру і Спогади свого перебування там”; уривки опубл. в “Miesięczniku Połockim” (1918, т. 2).

І. Дуда.

МАШИНОБУДУВАННЯ І МЕТОЛООБРОБКА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– галузь важкої промисловості, що випускає машини й устаткування, деталі для них, ремонтє технічні пристрої. В області розвивається на довізному металі, орієнтуючись на кваліфіковані кадри і споживача. У кінці 20 ст. – провідна галузь економіки Тернопільщини, нині обсяги вироб-ва різко зменшилися внаслідок зупинки багатьох підпр-в, відсутності їх реструктуризації. 2000 галузь виробила 12,8% пром. продукції області. (1990 – 20,3%). На Тернопільщині є потужні виробн. об’єдн. “Оріон”, “Промінь”, “Ватра” (електро- і світлотех. виробн), “Тернопільський комбайновий завод” (буракозбир. комбайни), “Сатурн” (антенні системи для супутник. телебачення і зв’язку), однак вони потребують тех. переоснащення. Функціонують підпр-ва із ремонту вантаж. і легк. автомобілів, автобусів (м. Тернопіль, смт Вел. Бірки), с.-г. техніки (смт Гусятин, міста Бучач, Збараж, Підгайці, Тернопіль, Чортків). Вентиляц. та охолоджув. пром. установки виробляють у смт Микулинці, вимірюв. прилади – у смт Підволочиськ, устаткування для переробки с.-г. продукції – у смт Вел. Березовиця. Металообробні підпр-ва невеликі, розташ. у містах Бучач, Збараж, Підгайці, Тернопіль, Чортків, смт Товсте Заліщиц. р-ну, осн. їх продукція – литво, цвяхи, метал. та емальов. посуд.

О. Заставецька.

МАШН

Йозеф (26. 08. 1896, Лшани, Чехія – 30. 06. 1942, м. Прага, там само) – військовик. Держ. нагороди. Під час 1-й світ. війни служив в австро-угор. армії, у Галичині потрапив у полон. Вступив до чехословац. легіону, 2 липня 1917 брав участь у боях під м. Зборів. Пройшов шлях від рядового до ком-ра полку; співорг-тор антифашист. Руху Опору у 2-й світ. війні. 1942 М. заарешт. гестапо; розстріляний.

В. Барна.

МАШКІВСЬКИЙ

Ян-Ігнацій (Maszkowski Jan Ignacy; 1793, м. Хоростків, нині Гусятин. р-ну – 20. 10. 1865, с. Боршовичі, нині Пустомит. р-ну Львів. обл.) – польський художник. Відвідував Станову школу при Львів. ун-ті; студіював у Віден. АМ (1818–20, Австрія); удосконалював майстерність у м. Рим (1820–24, Італія). 1825 у м. Львів від-

крив індивід. виставку праць у влас. помешканні. Працював на Волині (1826–32). 1834–43 навчав рисунка й малярства в Становій школі при Львів. ун-ті, після її закриття – у своїй робітні. Наприкінці життя переїхав у с. Борщовичі. Малював переважно портрети і жанр. композиції. Роботи М. експонував у Львові (1825, 1832, 1847, 1917, 1925, 1929, 1937, 1954, 1988), містах Варшава (1898), Бохня (1913), Краків, Познань (1954; усі – Польща). Серед тв.: “Автопортрети” (1825, 1864), серія граф. портретів (літографія) корон. осіб і відомих митців (1853), жанр. картини “Корчма на Поділлі” (1847), “Маївка на Софіївці” (1849), ікони “Свята Трійця”, “Різдво Пресвятої Богородиці”.

І. Дуда.

МАЇОК

Іван Борисович (26. 08. 1972, смт Хоростків, нині м. Гусятин. р-ну) – спортсмен (гирьовий спорт). М. сп. міжнар. класу (1997). Закін. Хоростків. ПТУ (1990). Чотирираз. чемпіон України з гир. спорту, рекордсмен України. Виступає за ФСТ “Колос”.

Г. Гунтік.

МДНАРАДЗЕ

Автанділ Мамійович (09. 01 1960, м. Озургеті, нині Грузія) – спортсмен (греко-римська боротьба), спортивний і громадський діяч. Закін. Терноп. мед. ін-т (нині ТДМУ). М. сп. з греко-рим. б-би. Кількараз. чемпіон України, призер першостей СРСР. Екс-віце-президент Профес. футбол. ліги України. Віце-президент ФК “Нива”. Представник укр. прод. групи в Терноп. обл.

В. Фроленков.

МЕГАЛІТИ

– археологічні пам’ятки, споруди з одного чи багатьох блоків необтесаного або грубо оббитого каменю. Виникли наприкін. неоліту (серед. 3-го тис. до Р. Х.). В Україні відомі на Волині, Поділлі й у Криму. На Тернопільщині М. (складені з плит кам’яні ворота) виявлені на давньорус. святилищі *Богит* (*Бохут*) у Гусятин. р-ні.

М. Бігус.

МЕГІК

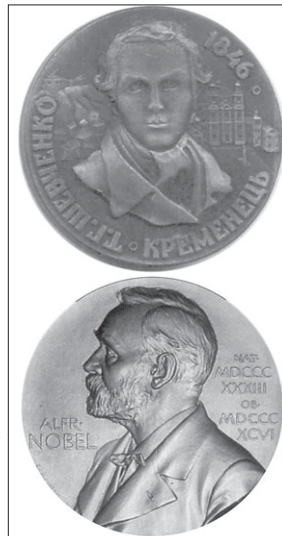
Петро (24. 06. 1899, Буковина – 26. 08. 1992, м. Філадельфія, США) – художник, мистецтвознавець, редактор. Закін. АКМ у м. Варшава (Польща), викладав тут у мист. школах. 1944 виїхав до Німеччини, 1949 – до США. Співзасн. і видавець ж. “Нотатки з мистецтва”. Ред. “Книги Творчості Українських Мистців поза Бать-

ківщиною” (1981), де подані матеріали про багатьох уродженців Тернопільщини. 1930-і бував у м. Тереховля, зустрічався з художником С. Борачком, відвідував археол. музей.

І. Дуда.

МЕДАЛЬЄРНЕ МИСТЕЦТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– різновид дрібної пластики у краї, мистецтво виготовлення форм для відливання та штемплів для карбування монет і медалей. Укр. М. м. зарод. із впровадж. монет у Київ. Русі (10 ст.). Окрім офіційного, держ. мист-ва виготовлення штемплів, нар. умільці здавна карбували реліг. відзнаки та дукачі. 1809 медальєр Ф. Толстой на замовлення мешканців Волині виготовив медаль на честь освітан. діяльності *Т. Чацького*. В її центрі вміщено профіль просвітителя,

який оточують герби 12 повіт. міст губернії, в т. ч. герб Кременця. Для Галичини 19 – поч. 20 ст. найтиповіші медалі, карбовані на честь

візитів у наш край австр. імператорів. Міжвоєн. період Тернопільщини представлений роботою А. Нагаєвського, присвяч. Бережан. заг. рільничій виставці (1928). 1943–44 в УПА неофіц. виготовляли М. способом гравірування. Як сировину використовували сріб. австр. та польс. монети. 1948 УГВР затвердила нагородну медаль “За боротьбу в особливо важких умо-

вах”, створену за проектом Н. Хасевича. Для М. м. на Тернопільщині рад. періоду притаманні простота композиції, плакатність. Високим худож. рівнем характерний доробок колективу авторів (худ. С. Удін, гравери В. Наконечний та В. Фіжик) серій медалей, присвяч. перебуванню Т. Шевченка на Тернопільщині (1989) та 450-річчя Тернополя (1990). Усі вони виконані в суворій академ. манері, їм властиві романтичність, пластичність, чіткість композиції.

О. Клименко.

МЕДВЕДИК

Петро Костьович (22. 10. 1925, с. Жабиня, нині Зборів. р-ну) – літературознавець, фольклорист, етнограф, бібліограф, мистецтвознавець.

Дійс. чл. НТШ (1998). Почес. чл. ВУСК (1996). Лауреат премій: Терноп. обласної ім. В. Гнатюка (1989), респ. ім. М. Чубинського (1992), ім. *Братів Лепких* (1999). Чл. Львів. комісії Міжнар.

асоціації бібліографів-українців. Закін. укр. відділ. філол. ф-ту (1952) і аспірантуру Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). Учителював у школах сіл Вел. Плавуча (Козів. р-ну, 1950–51), Старий Тараж (Кременец. р-ну, 1951–52), Кобзарівка (Зборів. р-ну, 1952–58) і Вел. Глибочок (Терноп. р-ну, 1959–86). Одночасно 1980–85 викладав укр. фольклор та пед. практику в Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ). Від 1985 – ст. н. с. *мемор. музею С. Крушельницької* в с. Біла Терноп. р-ну. Основні кн.: “Літературна карта Тернопільщини” (1959), “Використання краєзнавчого матеріалу на уроках у 8–10 класах” (1958), “Іван Франко і літературна Тернопільщина” (1963), “Катерина Рубчакова” (1989), “Літературно-мистецька і наукова Зборівщина: Словник біографій визначних людей” (1998), “Моє рідне Опілля: Історично-культурний нарис с. Жабиня та його околиць на Зборівщині” (2003). Зібрав, упорядкував і видав фольклор. зб. “Пісні Тернопільщини” (К., 1989, вип. 1; 1993, вип. 2; співавтор. *С. Стельмащук*), “Євшан-зілля: Легенди та перекази Поділля” (1992), “Народні пісні з села С. Крушельницької” (1993), “Казки Західного Поділля: Антологія” (1994), “Село

Жабиня на Зборівщині: Весілля. Народні звичаї та обряди” (1996), зб. творів *Г. Савчинського*, зб. “Віночок Соломії Крушельницької” (1992). Автор ст. у зб. “Мар’ян Крушельницький”, “Леся Курбас. Спогади сучасників” (обидва – 1969), “Леся Курбас. Статті и воспоминания” (Москва, 1987), “Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик” (2001) та ін. У “Записках НТШ. Праці Музикознавчої комісії” (1993, 1998) надрук. дослідження М. “Діячі української музичної культури: Матеріали до біо-бібліографічного словника”. Опублікував статті, зібрав і видав спомини про багатьох укр. письменників, композиторів, акторів, режисерів, художників. Автор понад 800 статей в УРЕ, УЛЕ, ЕСУ, ТЕС, “Словнику художників України” (1973), “Шевченківському словнику” (т. 1–2; 1976–77), енциклопедії “Мистецтво України” (1995, т. 1), довідниках “Митці України” (1992) і “Мистецтво України” (1997) та ін. енциклопед. виданнях. Уклав і опубл. покажчики “Бібліографія фонозаписів музичних творів, художнього читання, драматичних вистав на тексти І. Франка та за мотивами його життя і творчості. 1910–1913” (1977), дискографії тв. *М. Лисенка*, *К. Стеценка*, *Лесі Українки*. Співупоряд. біобібліогр. покажчиків, публікацій про життя і творчість *П. Загребельного*, *С. Крушельницької*, *К. Рубчакової*, *Д. Січинського*, *Я. Струхманчука*.

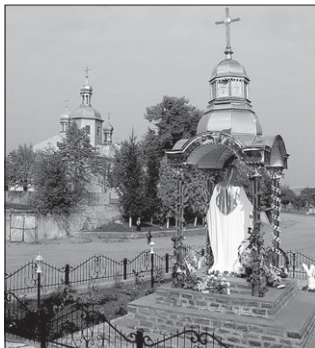
О. Герман.

МЕДВЕДІВЦІ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради. Розташ. на пр. березі р. Вільховець, за 6 км від райцентру і 3 км від найбл. заліз. ст. Пишківці. Насел. 1297 осіб (2003). Відоме від 17 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Хліборобський вишкіл молоді”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є каплиця св. Миколая (1725, реставр. 1995), церква Успіння Пресв. Богородиці (1827). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), стелу на честь воїна-афганця Б. Гриньківа

Пам’ятник полеглим у німецько-радянській війні.

Церква Успіння
Пресвятої Богородиці і капличка.

(1984), встановл. пам'ят. хрест на честь 3-ї річниці незалежності України та відродження УГКЦ (1993), місійний хрест (1999), напис. символ. могили Борцям за волю України (1996). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., ПАП “Медведівці” клуб,

б-ка, ФАП. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки підкарп. культури шнурової кераміки.

М. Бігус, К. Вербицька, Н. Когут.

МЕДВЕЦЬКИЙ

Микола Дем'янович (14. 10. 1946, с. Вендичани, нині смт Могилів-Поділ. р-ну Вінн. обл.)

– зачинатель ріелтерства (купівля, продаж, обмін нерухомості) на Тернопільщині, ген. дир. агенції нерухомості “Люмед”. Закін. хім.-технол. ф-т Львів. політех. ін-ту (1969, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Працював на хім. комбінатах у містах Калуш (1969–70, Івано-Фр. обл.), Усольє-Сибірське (1971–81, Иркут. обл., нині РФ). Від 1982 – в м. Тернопіль: інж., нач. тех. бюро, заст. нач. вироб-ва радіозаводу “Оріон”. 1989 започаткував розвиток ріелтерства на Тернопільщині – відкрив перше приват. бюро з обміну та купівлі-продажу нерухомості, 1993 реорганіз. в агенцію “Люмед”. Співпрацює із понад 100 анал. агенціями.

В. Фроленков.

МЕДВЕЦЬКИЙ

Микола Дмитрович (псевдо “Хрін”; 19. 12. 1911, м. Кременець – 20. 04. 1945, Австрія) – діяч ОУН і УПА. Брат *Михайла Медвецького*. Закін. Кременец. г-зію. Чл. молодіж. орг-ції ОУН “Юнак”, за що ув'язнений у тюрмі в Кременці. Студіював богослов'я у Варшав. ун-ті (Польща). Під час 2-ї світ. війни виїхав до

м. Берлін (Німеччина); чл. Укр. нац. об'єднання. Від липня 1941 – нач. міськ. укр. поліції у м. Кременець. У березні 1943 організував і очолив табір УПА з 50 осіб в Антонів. лісі на Шумщині. Згодом сформував для б-би з нім. окупантами загін із 300 вояків, який у липні 1943 частково перейшов до табору “Крука” під кер-вом ОУН(б). Перебував у Волин. батальйоні самооборони, від 1944 – в дивізії “Галичина”. У квітні 1945 смерт. поранений у бою біля м. Відень (Австрія). 2003 пobl. с. Стіжок Шумс. р-ну відкрито пам'ятник М. на честь 60-річчя орг-ції його повстан. загону; на фасаді навч. комплексу Кременец. лісотехнікуму встановлено пам'ят. знак.

Г. Черняхівський.

МЕДВЕЦЬКИЙ

Михайло Дмитрович (псевда “Кременецький”, “Вужик”; 14. 09. 1914, м. Кременець – 26. 04. 2005, там само) – діяч ОУН і УПА. Брат *Миколи Дмитровича Медвецького*. Навчався у Кременец. г-зії. Чл. молодіж. орг-ції ОУН “Юнак”, за що 1932 ув'язн. у тюрмі в Кременці, згодом – у Бригідках (м. Львів). 1936–37 навчався на торг. курсах, працював в Укр. торг. банку в м. Львів. Переїхав до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), перед 2-ю світ. війною – до м. Тернопіль. Від 1939 – в Укр. допомог. ком-ті в м. Холм (нині м. Хелм, Польща). У червні 1941 повернувся до Кременця, згодом у м. Рівне – організац. референт при Проводі ОУН. Від кінця 1943 – в м. Мюнхен (Німеччина), 1945–49 – у таборах для переміщ. осіб, від 1950 – в США (міста Міннеаполіс, Чикаго). Діяльний у культур. житті укр. громади. Приятелював з *О. Лятуринською*, *О. Неприцьким-Грановським*, *О. Ольжичем*, *У. Самчуком*. На поч. 1990-х повернувся до Кременця, співпрац. з ред. ж. “Самостійна Україна”.

Г. Черняхівський.

МЕДВЕЦЬКИЙ

Яків (07. 01. 1880, с. Цвітова, нині Бучац. р-ну – 1941, м. см. невід.) – церковний діяч, педагог. Д-р теології (1910). Навчався в г-зіях міст Бучач і Станіслав (нині Івано-Франківськ), закін. Львів. ун-т (1905). Від 1905 – священник Станіслав. єпархії, від 1906 – Озерян. церкви, нині Борщів. р-ну. Докторант Віден. ун-ту (1907–10, Австрія). 1910–36 – проф., зав. каф. св. Богословія Станіслав. духов. семінарії. Від 1921 – референт греко-катол. Єпископ. консерваторії; 1925 – соборний крилошанин; 1927 – кустос; 1935 – архідиякон греко-катол. капітули у Ста-

ніславі, домовий прелат Папи Рим. Пія XI; від 1936 – Апостольський адміністратор Лемківщини.

В. Барна.

МЕДВІДЬ

В'ячеслав Григорович (23. 02. 1951, с. Кодня Житомир. р-ну однойм. обл.) – письменник,

перекладач. Чл. НСПУ (1982). Нац. премія України ім. Т. Шевченка (2003). Грамота КМ України (2001). Літ. премія Є. Бачинського (1996, США). Закін. Київ. ін-т культури (1972, нині нац. ун-т культури і мист-в). Працював у б-ках, вид-ві “Дніпро” (м. Київ). Нині – заст. голови

НСПУ. Автор кн. оповідань, романів, низки літературозн. та культурол. есе, перекладів; його тв. перекладені багатьма мовами. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема 2003 і 2004 на 1-у та 2-у Всеукр. книжк. форумах, 2004 – на 1-у з'їзді письменників України – уродженців Тернопільщини.

В. Барна, Б. Мельничук.

МЕДВІДЬ

Іван Іванович (08. 06. 1919, с. Пронятин, нині належ. до м. Тернопіль – червень 1941, м. Тернопіль) – діяч ОУН. Навчався у г-зі “Рідної школи” в м. Тернопіль (1931–37). Чл. Юнацтва ОУН, за що з групою однокласників звинувачений на процесі *В. Охримовича*. Вдруге заарешт. та засуджений на 6 місяців ув'язнення за участь у визв. б-бі; з тюрми звільнений 1939. Вступив до рад. пед. школи, але підпіл. діяльності не залишив. М. заарешт. органи НКВС; замордували у тюрмі.

Г. Івахів.

МЕДВІДЬ

Любомір Мирославович (10. 07. 1941, м-ко Варяж, нині с. Новоукраїнка Сокал. р-ну Львів. обл.) – живописець. Засл. діяч мист-в (1987). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1965, нині нац. акад. мист-в). 1966–70 та від 1988 – викл., від 2001 – проф. цього ВНЗ. 1969–75 розписував церкви в селах Доброполе Буцац. і Дарахів Тереховлян. р-нів. 1987 разом із

З. Флінтою перебував у Тернополі з нагоди відкриття виставки живопису О. Кравченка в Картин. галереї ТОКМ.

І. Дула.

МЕДВІДЬ

Маркіян Васильович (05. 11. 1911, с. Тустоголови, нині Зборів. р-ну – 23. 09. 1992, похов.

у смт Брюховичі, нині належ. до м. Львів) – педагог. Д-р тех. н. (1963), проф. (1964). Навчався у Гірничій акад. в м. Леобен (Австрія), закін. мех. ф-т Львів. політехніки (1939, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1939–41, 1944–45 – асист. цього ВНЗ.

1941–44 – інж. Львів. пивовар. з-ду. 1945 М. заарешт.; військ. трибунал засудив на 10 р.; звільн. 1947, реабілітований. Від 1947 – у Львів. політех. ін-ті: від асист. до зав. каф. технології машинобудування; на пенсії – проф.-консультант цього ВНЗ. Автор 150 наук. праць у галузі автоматизації технол. процесів мех. обробки та складання, у т. ч. 8 монографій, підручника “Теоретичні основи технології машинобудування”. Має 50 автор. свідоцтв на винаходи.

Г. Івахів.

МЕДВІДЬ

Федір Михайлович (03. 01. 1957, м. Зборів) – історик, політолог, філософ, педагог, етнолог, правник. Канд. філос. н. (1985), доц. (1993). Чл. НТШ (1997). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1979, нині нац. ун-т), ф-т менеджменту і підприємництва Міжгалуз. ін-ту підвищ. кваліфікації ун-ту “Львівська політехніка” (1996, нині нац. ун-т), юрид. ф-т Львів. ін-ту внутріш. справ при НАВС України (2001). 1986–95 – асист., ст. викл., доц. каф. соціології та політології ун-ту “Львівська

політехніка”. 1995–97 – зав. каф. сусп. н. Львів. ін-ту фізич. культури. 1996–97 – зав. каф. держ. політики і права Львів. філії Укр. акад. держ. упр. при Президентові України (за сумісн.). 1997–2000 – нач. н.-д. і ред.-видавн. відділу Львів. ін-ту внутріш. справ при НАВС України, ред. г. “Правоохоронець”, відп. ред. “Вісника Львівського інституту внутрішніх справ”. 2001–03 – ст. н. с. ф-ту підготовки, перепідготовки та підвищ. кваліфікації працівників податк. міліції Акад. ДПС України. Від 2003 – доц. каф. цивіл.-правових дисциплін юрид. ф-ту Нац. акад. ДПС України. Політ. оглядач радіо “Незалежність”, Всесвіт. служби радіо України, експерт телепрограми “Аудиторія”. Автор і співавтор понад 220 наук. праць, статей і посібників.

Г. Івахів, П. Медведик.

МЕДЕК

Рудольф (08. 10. 1890, м. Градец-Кралове, нині Чехія – 22. 09. 1940, м. Прага, там само) – чеський поет, генерал. Учасник 1-ї світ. війни; від 1916 – у чес. легіоні. У березні 1917 – учасник боїв поблизу м. Зборів. Засн. і ред. газет “Чехословацький вояк” (1917) і “Чехословацький денник”. У Галичині написав вірш “Зборів”, підготував зб. поезій “Серця левів” (1919) із описом воєн. подій, зокрема під Зборовом. 1927 видав у Празі цикл “Анабазе” – про шлях легіонів від Зборова до м. Владивосток (нині РФ).

В. Барна, С. Ткачов.

МЕДИН

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Воробіїв. сільраді. Розташ. над р. Самчик, за 11 км від райцентру. Насел. 512 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. 1569 М. зазнав спустошення під час турец.-татар. набігу. Діяли т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар”, “Союз українок”, кооператива. Є церква св. Покрови (1862, дерев., розпис. *Є. Біленький*). Встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (реставр. 1998). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка. У М. народ. художник *Є. Біленький*, правник, журналіст *О. Губчак*, килмар *М. Кирик*, громад. діячі *М. Жилан* і *П. Фабіян*; душпастирював реліг.-громад. діяч *А. Качала*; перебував художник *С. Шишов*. Побл. М. був високий курган, зруйнований за рад. часів.

Б. Мельничук, В. Уніят.

МЕДИНСЬКИЙ

ГІДРОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. на околиці с. Медин Підволочис. р-ну,

в межах заплави р. Самчик, вище і нижче ставу. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні с.-г. підпр-ва “Україна” – 4,87 га, т-ва “Любава Плюс” – 13,23 га. Заг. пл. 18,1 га. Під охороною – добре збереж. водноболот. масив, що підтримує гідрол. режим р. Самчик та прилеглих територій.

І. Леньків.

“МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ”

– газета Тернопільської медичної академії ім. І. Горбачевського (від 2004 – ТДМУ). Засн. 1997. Співзасн. – упр. охорони здоров’я Терноп. ОДА. Від 2003 – загальнообл. газета. Періодичність – раз на місяць. Гол. ред. – *І. Майданюк*.

Х. Весна.

“МЕДИЧНА ХІМІЯ”

– всеукраїнський науковий журнал. Засн. 1999 ТДМА (нині ТДМУ) з ініціативи каф. мед. хімії. Співзасн. – АМН України, Нац. мед. ун-т ім. О. Богомольця, укр. АН нац. прогресу. Занес. до переліку фах. видань, в яких можна публікувати результати дисертац. робіт. Періодичність – 4 рази на рік. Видрук. наук. праці з експеримент. та клін. біохімії укр. науковців і авторів із Канади, США, Польщі, РФ та ін. країн.

Я. Гонський.

“МЕДОБОРИ”

– вокально-інструментальний ансамбль Тернопільської обласної філармонії. Лауреат респ. конкурсу популяр. укр. пісні (1981, м. Тернопіль), респ. фест. “Молоді голоси” (там само), 2-е місце на міжнар. конкурсі “Кримські зорі” (м. Ялта, нині АР Крим; обидва – 1982). Створ. у травні 1980. Худож. кер. *О. Марцинківський*. Провідні солісти – *Л. Тимошук, Л. Корженевський* та ін. “М.” концертували у містах Київ, Москва (нині РФ), столицях респ. колиш. СРСР, насел. пунктах Терноп. обл. тощо. Осн. репер-

Л. Тимошук – солістка “Медоборів”.

туар – пісні укр. композиторів і нар. в оригін. аранжуванні: “Три дороги”, “Батькова криниця”, “Люлька-черепулька”, “Колодязний журавель” та ін. 1984 від “М.” відійшов О. Марцинківський, і колектив функціонував як фольклор. гурт до поч. 1990-х.

І. Дем’янова.

“МЕДОБОРИ”

– приватне підприємство, агрофірма у Тернопільському районі. Госп-во – одне з передових в Україні. Створ. 20 грудня 2001 на базі с.-г. ТОВ “Медобори” відповідно до оренд.-договір. стосунків із жителями сіл Скоморохи, Смолянка, Прошова і Теофілівка. “М.” має 1772 га с.-г. угідь, у т. ч. 1300 га ріллі, 3 рільничі й трактор. бригади, 2 молоч.-товар. ферми, цехи переробки с.-г. продукції, вироб.-ва мін. води. Агрофірма – племрепродуктор: створює високопродукт. стадо ВРХ, розширює молоч. тваринництво. Як насін. госп-во вирощує нові перспект. високопродукт. районів. (елітні, супереліт.) сорти зерн. культур, впроваджуючи прогрес. технології. Дир. ПП – *В. Крупницький.*

Л. Климович.

“МЕДОБОРИ”

– природний заповідник із філією “*Кременецькі гори*”, природоохоронна науково-дослідна установа загальнодержавного значення. Перебуває під охороною як нац. надбання України і належить до природно-заповід. фонду України. 1960 на ниніш. тер. заповідника утворено ряд заказників місц. значення; 1982 – організовано Медобор. держ. геол. заказник на 8071 га, що став основою ниніш. заповідника. Утвор. з метою збереж. унікал. природ. комплексів Поділ. Товтри на 9455 га, найцінніші ділянки Кременец. гір (пл. 1000 га) на півночі обл. виділено як філію заповідника. Основне завдання: збереж. природ. комплексів та об’єктів, наук. дослідження, ви-

Медобори. Долина річки Збруч.

вчення природ. процесів, явищ, розробка наук. рекомендацій з охорони довкілля, ефект. використання природ. ресурсів, відновлення та відтвор. рідкіс., зникаючих видів рослин і тварин, забезпечення фонового моніторингу, поширення екол. знань, координація і проведення наук. досліджень, виконання відновлюв. робіт, реконструкція, здійснення лісогосп. заходів щодо формування корінних деревостанів, сприяння у підготовці наук. кадрів та спеціалістів у галузі охорони навколиш. природ. середовища. Розташ. на тер. Гусятин. і Підволочис. р-нів, у центр. частині Товтр. пасма (вис. 50–60 м, над долиною р. Збруч – до 100 м), що тягнеться з пн. заходу на пд. схід через усю область і є залишком бар’єр. рифу, який був у прибереж. водах Сармат. моря 15–20 млн. р. тому й утворився з літотамнієвих водоростей, моховаток, молюсків, серпул та ін. колоніал. організмів, котрі розвивалися на піднятих ділянках мор. дна. На вершинах пасма багато мальовн. скель, кам’яних полів, дрібних каррових ямок і рівчаків, лійок, колодязів, печер, зокрема вертикал. печери “*Перлина*” та “*Христинка*”. У “М.” найпрохолодніші зими і помірно тепле літо; значні річні опади сприяють зростанню середньоєвроп. елементів ліс. флори. Разом із тим, захищаючи пд. частину обл. від пн. та пн.-сх. вітрів, Товтри сприяють м’якішому термічному режимові “теплого Поділля”, що позитивно впливає на різноманітність фітоценозів і багатство флори. Ґрунти – переваж. сірі ліс. суглинк. на лесах, лесовид. суглинках та еловій вапняків. Лісами вкрито понад 90% площі, переважно це широколист. міш. дуб.-граб., граб.-дуб.-ясен., граб.-бук., клен.-ясен., чисті дубові, бук. й граб.; у підліску – бруслини бородавч. та європ., ліщина звич., свидина кров’яна, гордовина, глоди, трапл. смородина чорна, агрус відхилений. Флора запові-

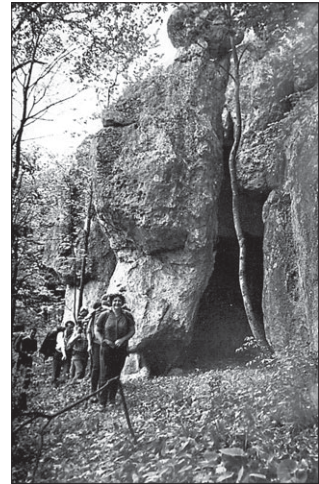
Відклади Сарматського моря.

Вид на гору “Гостру”.

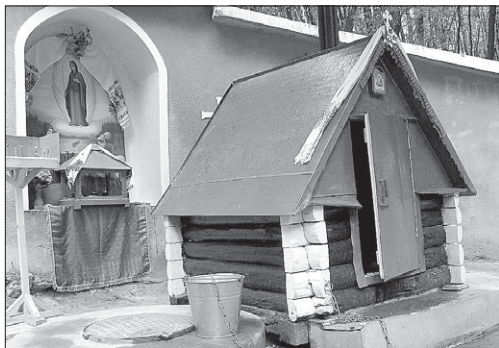
дника багата на медонос., лікар. та вітамін. рослини; на його тер. виявлено 44 види ґрунт. водоростей, 359 – грибів, 123 – лишайників, 160 – мохів, понад 900 видів вищих судин. рослин, з них більше 130 видів – регіонально рідкісні, 36 занес. до Черв. книги України, 5 – до Європ. Черв. списку. З них – підсніжник білосніж. та цибуля ведмежа, лунарія оживаюча і скополія карніолійська, астранція велика, лілія ліс., зозулині черевички справжні, булатка великоквіткова, любки дволиста і зеленоквіткова, коручки морозниковидна та пурпурова, гніздівка звич., зозулині сльози яйцевидні; дуже рідкісні – булатки червона, довголиста, коручка болотна, пальчатокорінник травневий, крокус Гейфелів, багаторядники шипуватий та Брауна, листовник сколопендровий, клопогін європ., живокіст Бессера, кадило сармат., фізаліс звич., вероніка гірська; особливо цінні степові та наскельно степові види: шавлія кременецька, шивереція поділ., змігеловник австр., аконіти куцистий і шерстистовусий, ясенець білий, ковила пірчаста та волосиста, вівсюнець пустельний, ломиніс цілолистий, півники угорські, молочай волин., зіноваті біла, поділ. і Блоцького, відкасник осотовидний. Тварин. світ дуже різноманітний, більше половини видів хребетних області трапляється у заповіднику та на його околицях. Тут виявлено понад 1200 видів комах, багато занес. до Черв. книги України (махаон, мнемозина, переливниця велика, жук-самітник, жук-олень, сатурнія руда та ін.). Із класу риб виявлено 9 видів, що становить 20% від усіх риб, відомих у межах області. У “М.” є всі 11 видів земноводних, характер. для Тернопільщини, 70% вид. складу плазунів області. Орнітофауна заповідника нараховує 182 види, серед них занес. до Черв. книги України – лелека чорний, скопа, підорлик малий і великий, лунь польовий, пугач, си-

пуха, довгохвоста сова, гоголь, поручайник, сапсан, журавель і сорокопуд сірі, орел-карлик. Однак на гніздуванні тут трапляються лише підорлик малий, орел-карлик, пугач, лунь польовий, на зимівлю інколи залітає сорокопуд сирій. Із класу ссавців є 44 види, з них 6 занес. до Черв. книги України, з рукокрилих – підковоніс малий, вечірниця мала, нічниця довговуха і ставкова; з хижих – борсук та горностай. Тер. “М.” багата на істор. пам’ятки, зокрема т. зв. “Збруцький культовий центр” (кін. 10 – поч. 11 ст.) з городищами-святилищами: Звенигород. із 4 капищами, *Богит (Бохут)* та Говд., де є по одному капищу; язичн. святилища (11–13 ст.). На вершині г. Богит (Бохут) (найвища у заповіднику – 413 м) є городище-святилище, що включає величаві культ. споруди, серед яких капище (його вали складені з каміння 5–4 ст. до Р. Х.), де стояв *Збруц. ідол* (Світовид) – божество сх. слов’ян-язичників (10–13 ст.), навколо її підніжжя розташ. комплекс східнослов’ян. пам’яток. Усі ці древні споруди збережені майже непошкодженими. Нині заповідник – осередок та осн. полігон для багаторіч. моніторинг. досліджень на Тернопільщині, де здійснюють наук. дослідження

Пуца відлюдника у Медоборах.

стану екосистем та їх динаміки, розробляють режими їх збереження. “Кременецькі гори” – філія заповідника “М.”, приклад ерозійних гір. Від 1963 ряд їх гір. утворень належали до пам’ятки природи респ. значення “Кременецькі гори”. 1990 постановою РМ України № 25 окремі ділянки оголош. заповід. зоною. У геол. будові кряжу є осадові породи крейд. періоду мезозой. ери та неоген. періоду кайнозой. ери, а також леси четвертин. періоду. В основі гір залягає потужна товща білої крейди з включенням конгломератів кременю. Вище розташ. потужні шари сармат. пісків, що переходять у вапняк. пісковик. Верхній шар мор. відкладів – черепаш.-піщані та черепашкові вапняки, сильно

Крипця на г. Божжа (Бужа).

зцемент., що утворюють обривисті скелі. Вони в багатьох місцях вінчають вершини гір. Відносні висоти кряжу – 100–200 м, абсолютні – 350–400 м над р. моря. Клімат району Кременець, гір характерний м'якою зимою, нежарким літом, значною к-стю опадів. Флора судин. рослин філії нараховує 917 видів, 39 з яких занес. до Черв. книги України, 2 – Європ. Черв. списку, 2 види – під охороною Берн. конвенції. Природ. рослин. покрив утвор. лісами хвой., хвой.-широколист., широколист., а також чагарник. заростями, луками, степ. ділянками. Ліси Кременець, гір мають значне флористичне значення. Неабияку цінність становлять ділянки бук. лісів на г. Маслятин та Черча. Особливої самобутності й своєрідності рослин. світові Кременець, гір надають ділянки степ. і наскел.-степ. рослинності – місце зростання ряду волино-поділ. ендеміків, а також релікт. видів. Це шавлія кременець., молочай волин., змієголовник австрій., гвоздика несправжньоопізня, спірея півківська, лещиця дністров., підмаренник застарілий, самосил гірський, жовтозілля Бессера. Ендеміками тільки Кременець, гір є мінуарція побільшена та юринея товстосім'янка й вузьколокал. ендемік і релікт. вид – береза Клокова, що зростає на вершинах гір Страхова й Маслятин. Окрім того, у флорі Кременець, гір чимало ін. рідкіс. видів: цибуля пряма, сонцесвіт сивий, клокичка периста, костриця бліднувата, тонконіг різнобарв., ковили волосиста та пірчаста. Сучас. фауна хребетних Кременець, гір має типовий видовий склад ліс. зооценозів із невел. кількіс. змінами і належить до зооценозу горбист. підвищень Кременець, гір. Їх тер. багата істор.-культур. пам'ятками. На вершині г. Бона – руїни фортеці 13 ст.; на г. Божжа (Бужа) – цінне лікув. джерело, що має і вагом. культове значення; сюди щорічно приходять тисячі паломників.

Г. Оліяр.

“МЕДОБОРИ”

– санаторій, лікувально-профілактичний заклад на 500 місць у с. Конопківка Тербовлянського району. Створ. на базі 1-го на Тернопільщині бальнеол. курорту. Розташ. у природ. заглибині поблизу мінерал. джерел сірковод. води типу “Мацеста” та сульфатно-гідрокарбонат.

торфоболота, крім того, є свердловина з мінерал.-хлорид. водою типу “Моршинська”. У “М.” лікують захворювання опорно-рух. апарату, леген., перифер., центр. нерв., серцево-судин. систем, кісток, м'язів, сухожиль, безпліддя, ендокрин., кишково-шлунк. тракту, печінки. Крім водо- та грязе- використовують лікуван-

ня глиною, “живим” нефільтр. пивом, верховою їздою, продуктами бджільництва. Санаторій – навч. і наук. база ТДМУ, де розміщ. каф. мед. реабілітації, розробляють нові методи відновлювального лікування, надають консульт. та лікув. допомогу. Гол. лікар – В. Мартинюк.

М. Ткаченко.

МЕДОВА

– село в Козівському районі. Підпорядк. Будилів. сільраді. Насел. 372 особи (2001). 1950 до М. приєднано с. Каплинці. Розташ. на пр. березі р. Стрипа, за 29 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Козова. Є церква св. Покрови (кам.), 2 каплички. Встановл. пам'ят. хрест на честь скасування панщини. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

В. Свергун.

МЕДЮХ

Михайло Максимович (21. 11. 1939, с. Носів, нині Підгаєц. р-ну – 22. 09. 2003, м. Тернопіль) – вчений у галузі фізики, просвітянин. Канд. тех. н., доц. Закін. фіз. ф-т Львів. ун-ту (1960, нині нац. ун-т). Від 1963 – викл. Терноп. загальнотех. ф-ту Львів. політех. ін-ту (нині ТДТУ). Автор 70 публікацій, 8 винаходів. Ініціатор повернення із вимуш. забуття імені свого земляка астронома Т. Гули.

С. Колодницький, М. Петрик.

МЕЖЕЛІСКИ

– загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташ. побли. с. Зубрець Буцац. р-ну, в кв. 17 Золотопогіц. лісництва держ. підпр-ва “Бучачлісгосп” у межах ліс. урочища “Межеліски”. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 198 від 30. 06. 1986. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 48 га. Під охороною – численна мислив. фауна: заєць сірий, білка і козуля звичайні, свиня дика, борсук ліс. – вид занес. до Черв. книги України, та ін. Рішенням Терноп. обл. ради № 15 від 22. 07. 1998 мислив. угіддя надані у користування Буцац. рай. орг-ції УТМР як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Леньків.

МЕЖОВИЙ ДУБ

– вкове дерево, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає побли. с. Колиндяни Чортків. р-ну, в кв. 51, вид. 10 Колиндян. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Коло дуба”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 637 від 27. 12. 1976. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,05 га. Під охороною – дуб черешчатий віком понад 400 р. та діам. 160 см, вис. 21 м, діам. крони в поперечнику 27 м. Стовбур починає розгалужуватися на вис. 6 м. Від цього дерева походить назва навколиш. урочища “Коло дуба”. Дуб служив межовим знаком між вел. поміщиц. землеволодінням і мал. селян. наділами, був “свідком” земел. суперечок. Має велику істор., наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Бай.

МЕЗОЛІТ

(середній кам’яний вік, епіпалеоліт, кінець 9 – 6 тис. до Р. Х.) – період кам’яного віку. Пов’яз. із настанням нової геол. епохи – голоцену. В період М. відбулися значні зміни клімату через танення льодовика, змінилися флора і фауна – зникли вел. тварини, зокрема мамонти, поширилися ліси, сформувалася сучас. річк. система. Це викликало серйозні зміни матеріал. культури – масово пошир. лук і стріли й, відповідно, індивід. форма полювання на дріб. та серед. тварин і птахів, інтенсивно розвивалося рибальство, приручили собаку, удосконал. техніку обробки каменю, пошир. мікроліти. На тер. Тернопільщини нині відомі сконцентровані здебільш. на півночі та півдні 82 мезоліт. стоянки.

Лім.: Винокур І., Телегін Д. Археологія України. – Т., 2004.

М. Бігус.

МЕЙС

Джеймс (18. 02. 1952, США – 03. 05. 2004, м. см. невід.) – американський і український історик, дослідник голодомору 1932–33. Д-р істор. н. (1981). Закін. ун-т у м. Оклахома (1973), магістр Мічиган. ун-ту (1978). Працював викл. у Мічиган. ун-ті, співроб. Гарвард. ун-ту, викон. дир. (1986–90) Комісії США з питань голодомору в Україні, н. с. Гарвард. ін-ту радіології, ун-ту шт. Іллінойс. 1995–2004 – проф. політології нац. ун-ту “Києво-Могилянська академія”. 1994, 1997 з наук. метою перебував на Тернопільщині. Автор числ. наук. і публіцист. статей.

Вас. Ханас.

МЕЛІМУКА

Юрій Миколайович (19. 05. 1932, с. Остальці, нині Тереховлян. р-ну) – господарник, громадський діяч. Ордени Леніна, Труд. черв. прапора, медалі, Почес. грамота Президії ВРУ та ін. нагороди. Депутат ВР УРСР 3-х склик. (1975–90), Терноп. обл. ради. Делегат ряду парт. з’їздів. Закін. Івано-Фр. пед. ін-т (1962, нині Прикарп. ун-т), Акад. сусп. наук (м. Москва, нині РФ). Працював 2-м і 1-м секр. Бучац. РК ЛКСМУ, інструктором Бучац. РК КПУ, заст. зав. відділу Терноп. ОК ЛКСМУ, 2-м і 1-м секр. Копичинец., 2-й секр. Гусятин., 1-м секр. Підволочис. РК КПУ. 1971–83 – 2-ий секр. Терноп. ОК КПУ; звільнений з роботи за несправедливими звинуваченнями у місницьких, націоналіст. та ін. діях. 1983–98 – дир. насін. заводу в м. Вінниця.

М. Ониськів, Н. Халуца.

“МЕЛОДІЇ ТЕРНОВОГО ПОЛЯ”

– збірки творів композиторів Тернопільщини. Містять раніше не опубл. твори на громадян., духов., лірич. та патріот. теми. Перша зб. видана 1995 у м. Тернопіль під егідою Центру нар. творчості. Відп. за випуск *В. Татариш, М. Франків*; упоряд.: *І. Виспінський, І. Горбатюк, М. Запотічний, О. Лещишин, О. Пилипенко*. Передмова – *Б. Демківа*. Друга опубл. 1999 під егідою обл. орг-ції укр. Асоц. творч. інтелігенції “Світ куль-

Л. Кірик-Радомської, Г. Петрука-Попика, І. Потія, В. Ярмуша та ін.

тури". Відп. за випуск і упоряд. – В. Татарин. До збірок увійшли пісні композиторів *О. Бурміцького, І. Виспінського, О. Германа, А. Горчинського, Ю. Кіцили, В. Подуфалого* та ін. на слова *Б. Демківа, В. Дерія, В. Вихруща, А. Гриба,*

І. Дем'янова.

МЕЛЬНИК

Алла Федорівна (20. 10. 1949, смт Торчин Луц. р-ну Волин. обл.) – вчений у галузі економіки.

Д-р екон. н. (1997), проф. (1992) Дійс. чл. Укр. акад. екон. кібернетики (2001), акад. екон. наук України (2003). Премія ім. С. Подолінського (2002). Закін. екон. ф-т Львів. ун-ту (1972, нині нац. ун-т). Працювала асист. на каф. економіки і планування цього ВНЗ. Від 1976 – в ТАНГ: ст. викл., доц. каф. планув. нар. госп-ва, проф.; від 1990 – зав. каф. прогноз. і держ. регулювання економіки (від 2002 – каф. держ. і муніцип. упр.). Від 2002 – проректор з наук. роботи. Досліджує держ. та муніцип. упр., держ. регулювання економіки, проблеми регіон. економіки. Автор і співавт. понад 180 наук. праць (у т. ч. 7 монографій), підручників, навч. посібників.

В. Письменний.

МЕЛЬНИК

Андрій (1888, с. Стратин, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 1967, м. Філадельфія, США) – священик, письменник, громадсько-освітній діяч. Закін. у м. Березани г-зію, де – чл. гуртка “Молода Україна”. Богослов. студії у Львів. ун-ті, від 1913 – в м. Рим (Італія). Душпас-

тирював у Галичині (1919–44), Австрії, Німеччині та США (від 1951). Автор реліг. монографій, популяр. книг, серед яких “Зарваниця” (1925) і “Мати Божа в українській літературі” (Торонто, 1965; вперше в Україні перевидано з ініціативи *Б. Мельничука* в м. Тернопіль 1995 до Всенар. прощі до с. Зарваниця Теробовлян. р-ну).

І. Гаврильцьо.

МЕЛЬНИК

Андрій Атанасович (12. 12. 1890, с. Воля Якубова, нині с. Воля Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 01. 11. 1964,

м. Клерво (Люксембург), похов. у м. Люксембург) – військовий і політичний діяч, полковник Армії УНР, один із лідерів ОУН. Навчався в г-зіях у містах Дрогобич і Стрий на Львівщині (закін. 1910), у Високій земел. школі (агрон. акад.) у м. Відень (1912–14, Австрія). Від серпня 1914 – доброволець *Легіону УСС*, командант (ком-р) сотні, з якою воював на Тернопільщині (від липня 1915); відзначився у боях побл. сіл Завалів на Підгаєччині та Семиківці на Теробовлянщині. 4 вересня 1916 в бою за *г. Лисоня* біля Бережан потрапив у рос. полон. Після втечі з полону – співорг-тор з *Є. Коновальцем* та ін. (кін. 1917) Куреня Січ. Стрільців. Від грудня 1918 – отаман, січня 1919 – нач. штабу Армії УНР. 1922 повернувся в Галичину; край. командант УВО. 1938–64 – голова Проводу ОУН. 1944 ув'язн. у фашист. концтаборі Заксенхаузен. Від 1945 – в емігр. у Люксембурзі.

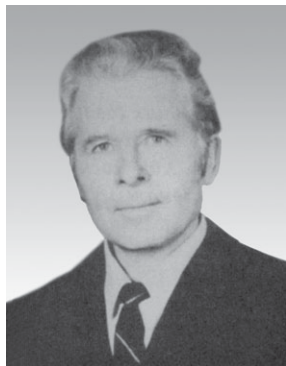

Б. Мельничук.

МЕЛЬНИК

Богдан Йосипович (28. 01. 1914, с. Велика Плавуча, нині Козів. р-ну) – перекладач, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Тернопіль. За

членство в ОУН кілька разів ув'язнений у тюрмах міст Тернопіль, Бережани, Стрий (Львівщина). На поч. 2-ї світ. війни переїхав у Підляшшя, 1944 – до Болгарії, згодом до Вел. Британії; від 1951 – в Канаді (м. Ст. Катеринс,

пров. Онтаріо). Працював техніком на фабриці. Автор статей, есе на укр. тематику. Переклав англійською 12 тв. *І. Франка*, серед них “Лис Микита” (1978, Монреаль), “Мойсей” (Торонто, 2002, обидва – Канада), “Панські жарти”, окремі поезії, а також “Слово о полку Ігоревім”, “Енеїду” *І. Котляревського* та ін.; серед перекладів з англ. укр.: *А. Демчина* “Зі сходу на захід”, *У. Ранке-Гейнеманн* “Відкинути дівтацькі речі”. Автор мемуар. твору “Проти течії” (2004).

Лит.: Мельничук, Б. Перекладач “Лиса Микита” // Вільне життя. – 1991. – 10 верес.

Б. Головин, **В. Хома**.

МЕЛЬНИК

Богдан-Омелян (08. 04. 1910, с. Варваринці, нині Тербовлян. р-ну – 03. 09. 1965, м. Монреаль, Канада) – економіст, громадсько-політичний діяч. Гол. радний Укр. нар. союзу (УНС), чл. управи відділу КУК. Навчався в г-зіях у містах Тернопіль, Львів, де згодом студював економіку; закін. Укр. тех. госп. ін-т (м. Регенсбург, Німеччина).

Працював у коопераціях міст Бережани, Підгайці. 1944 виїхав до Німеччини, 1949 – до Канади (м. Монреаль). Засн. і кер. пласт. орг-ції “Осередок праці сеніорів”, голова ком-ту із придбання пласт. дому і буд-ва пласт. станиці, засн. пласт. відділу УНС. Від 1957 – співвидава. бюлетеня “Монреальський інформатор”. Голова Надзір. комісії пласт. станиці, член Край. пласт. ради; належав до багатьох укр. церк. і

громад. орг-цій у Канаді. Працював в Укр. кредит. спілці.

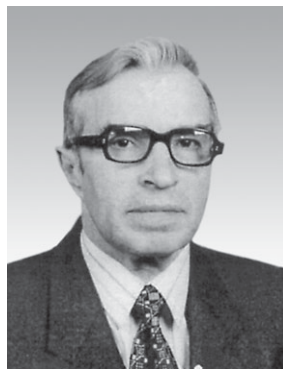
І. Дем’янова, Б. Мельничук.

МЕЛЬНИК

Василь (див. *Лімниченко Василь*).

МЕЛЬНИК

Володимир Миколайович (18. 05. 1941, с. Жизномир, нині Бучац. р-ну) – вчений у галузі фотограмметрії. Засл. працівник нар. освіти України (1992), д-р тех. н. (1995), проф. (1997), чл. Нью-Йорк. акад. н. (1995, США), чл.-кор. Інженер. акад. н. (1997). Закін. Львів. політех. ун-т (1964). Від 1976 – в Луц. пед. ін-ті (нині Волин. держ. ун-т): викл., доц., від 1995 – зав. каф. геодезії і землевпорядкування, від 1997 – декан геогр. ф-ту. Автор понад 100 наук. праць.

М. Винник, В. Уніят.

МЕЛЬНИК

Володимир Михайлович (15. 01. 1938, с. Синякове, нині належ. до м. Чортків) – скульптор. Чл. НСХУ (1999). Засл. художник України (2000). Закін. Чернів. худож.-ремісн. уч-ще (1956), відділ кераміки Львів. ін-ту приклад. та декор. мист-ва (1970, нині акад. мист-в). Працював у містах Мінськ (Білорусія), Дніпропетровськ, у школі-інтернаті в м. Чортків (1960–65). Від 1970 – у м. Тернопіль. Від 1993 – викл., доц. Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Працює в галузі станк. і монумент. скульптури. Від 1970 – учасник виставок у Тернополі, Львові, Києві. Осн. твори: скульптур. портрети *Лесі Українки*, *О. Маковея* (обидва – 1984), *С. Крушельницької* (1992), *М. Кривоноса* і *Н. Морозенка* (обидва – 1993), “Думи гетьмана Мазепи” (2001); скульптур. компози-

ції “Обличчя голодомору” (1995), “Калина” (2000), “Русалка” (2001); пам’ятники *О. Максименку* (1985, бронза) та *В. Гнатюку* (1999; обидва – м. Тернопіль), *Т. Шевченку* (1991, смт Козлів Козів. р-ну), *Д. Клячківському* (1995), “Борцям за волю України” (1997; обидва – м. Збараж; усі – карб. мідь). Автор понад 20 наук. праць, навч.-метод. посібників.

Лит.: Скульптура Володимира Мельника. Автор-упоряд. М. Станкевич. – Т., 2003.

І. Дуда, Я. Чорпіта.

МЕЛЬНИК

Іван Олександрович (21. 01. 1921, с. Андріївка Чемеров. р-ну Хмельн. обл. – 07. 10. 1989, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1963), проф. (1964). Бронз. медаль ВДНГ СРСР, медаль Гіппократа Словац. спілки лікарів (1977). Закін. Одес. мед. ін-т (1949, нині мед. ун-т). 1958–65, 1979–89 – зав. каф. факультет. терапії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). 1966–68 – зав. такої ж каф. мед. ін-ту в м. Ціліноград, нині м. Астана (Казахстан) і Ужгород. держ. ун-ту (1969–79). Займався діагностикою і лікуванням хвороб серця та ендокрин. залоз. Автор понад 100 наук. праць, у т. ч. 3 монографій. Очоловав наук.-мед. т-во терапевтів Терноп. обл.

О. Бакалюк.

МЕЛЬНИК

Лев Іванович (03. 06. 1953, с. Вівся Козів. р-ну) – різьбяр, педагог. Закін. Терноп. пед. ін-т (1981, нині ТНПУ). У смт Козова: художник у побут. комбінаті, від 1974 – вчитель труд. навчання у СШ № 1, від 1992 – вчитель різьби по дереву в г-зії ім. В. Герети. Майстер багатожанр. різьби: мозаїч. картин, тарелів, рамок, ужитк. речей, а також худож. меблів. Автор гравюр “Шевченкова хата”, “Тарас Шевченко”, мозаїч. картин “Тарас Шевченко” (1970), “Ісус Христос у терновому вінку”, сувенірів. Учасник виставок. Твори М. експон. в музеях Тернопільщини та зарубіжжя.

В. Хома.

МЕЛЬНИК

Микола Ількович (20. 11. 1875, с. Довжанка, за ін. даними с. Драганівка, обидва – нині Терноп. р-ну – 06. 08. 1954, м. Львів) – вчений у галузі природничих наук, педагог, громадський діяч. Дійс. чл. НТШ (1920), від 1923 – у його Виділі (президії), голова фізіогр. комісії (чл. від 1909). Ініціатор створ. природн. музею НТШ, кер. лаб. з геології, мінералогії, згодом – ботаніки. Засн. і чл. Гол. ради Учител. громади, що

*М. Мельник.
Лінорит Я. Омеляна.*

опікувалась укр. г-зіями. Діяч т-ва “Просвіта”. 1925–30 – ред. ж. “Фізіографічний збірник” матем.-природн.-лікар. секції НТШ. Закін. укр. г-зію у м. Тернопіль, природн. відділ філос. ф-ту Віден. ун-ту (1904, Австрія). 1906–14, 1918–35 – викл. у філії Укр. академ. г-зії (м. Львів). Під час 1-ї світ. війни призваний до австр. армії; 1915 потрапив у рос. полон (міста Симбірськ, нині Ульяновськ, Челябінськ, Уфа (нині Респ. Башкортостан; всі РФ). Від 1918 – у Львові; крім викладац. діяльності, займався наук. роботою в НТШ до 1939. Під час нім. окупації – фітопатолог на станції захисту рослин. Від осені 1944 – викл. на біол. ф-ті Львів. ун-ту (нині нац. ун-т), від 1948 – доц., від 1949 – зав. каф. ботаніки і дендрології Львів. лісотех. ін-ту (нині Укр. лісотех. ун-т). Автор наук. і популяр. статей, підручників “Мінералогія і геологія” (1911), “Ботаніка” (1938); співавт. кн. “Атлас України і суміжних земель” (1937), “Географія українських і суміжних земель” (1938, 1943). Ред. і упоряд. фундамент. довідника “Словник української номенклатури вищих рослин” (1922; поруч із латин. назвами вказав понад 5 тис. нар. найменувань рослин із різ. регіонів України).

Є. Гасай, Б. Головин, Й. Свинко.

МЕЛЬНИК

Микола Панасович (04. 05. 1938, с. Поляна, нині Хотин. р-ну Чернів. обл.) – графік, живописець. Закін. худож.-граф. ф-т пед. ін-ту в м. Курськ (1969, нині РФ). На Тернопільщині від 1967. Учасник виставок у містах Львів (1977, 1979), Москва (1980, нині РФ); персон. – Тернопіль (1986, 1999, 2002). М. – прихильник укр. реаліст. школи; жанри – пейзаж, натюрморт, портрет. Осн. твори: “По-

чайв” (1982), “Старий Збараж” (1985), “Село Шляхтинці (1988), “Дорога біля Дністра”, “Спогади дитинства” (обидві – 2001).

Т. Удіна.

МЕЛЬНИК

Михайло (19. 11. 1923, м. Бучач – 16. 06. 2002, м. Тодморден, Вел. Британія) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН. Під час 2-ї світ. війни воював у 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії. Емігр. до Вел. Британії. Діяльний у сусп. житті укр. громади. Орг-тор і голова СУМ у м. Тодморден, чл. і голова СУБ, чл. громад. управ, ін. т-в. Жертводавець на видання кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Б. Мельничук.

МЕЛЬНИК

Михайло Васильович (1949, с. Свидова Чортків. р-ну) – господарник. Закін. Укр. с.-г. акад. Працював у міжколгоспбуді, агрономом і заст. гол. правління колгоспу в Івано-Фр. обл. Від 1993 – голова Львів. ВАТ “Сортнасіннеовоч” – одного з кращих в Україні. Автор наук. праць.

І. Гаврильцо.

МЕЛЬНИК

Олекса Степанович (01. 04. 1887, с. Присівці, нині Зборів. р-ну – 05. 04. 1935, м. см. невід.) – вчений у галузі тваринництва, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1909), рільн. академію в м. Дубляни поближ. м. Львів (1914). Прац. у с.-г. установах. Від серед. 1917 – референт кредит. кооп. т-ва “Сільський господар” у Львові. Учасник Визв. змагань 1918–19. Під час *Листопадового зриву* М. займався постачанням продовольства до Львова, згодом – повіт. комісар ЗУНР Зборівщини (до кін. червня 1919). У м. Кам’янець (Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.): інструктор Поділ. губ. управи, водночас – викл. молочарства й скотарства в учит. семінарії; від 1920 – кер. каф. заг. молочарства с.-г. ф-ту держ. укр. ун-ту; 1920-і – зав. каф. заг. молочарства с.-г. ін-ту; від 1930 – в НДІ птахівництва. Автор наук. праць із тваринництва в укр. і зарубіж. вид., наук.-популяр. книг і брошур для селянства. Наприкін. 1932 М. заарешт. органи ДПУ за сфабрик. звинуваченням у причетності до УВО; у вересні 1933 засуд. на 5 р. таборів. Реабіліт. 1989.

В. Нестеренко.

МЕЛЬНИК

Петро (12. 07. 1886, с. Косів, нині Чортків. р-ну – 12. 12. 1943, м. Едмонтон, Канада) – провітницький діяч. У Канаді – від 1898. Разом із

батьками і братами Павлом та Ільком започат. читальню “Просвіта” й amator. гурток в укр. колонії Мирнам, де чл. родини були активістами громад. життя. Від 1926 жив у м. Едмонтон.

Х. Весна.

МЕЛЬНИК

Петро (26. 06. 1912, с. Стінка, нині Бучац. р-ну) – бібліотекар, культурно-громадський діяч. Закін. г-зію в м. Бучач (1933). Студіював агрономію у Львів. політехніці (1935–39) та ун-ті в м. Відень (1943, Австрія); 1945 здобув ступінь доктора. Від 1949 – в Канаді. Від 1960 навчався в агрон. коледжі, від 1963 студіював бібліотеч. справу в м. Сірак’юс (США). 1963–64 прац. у б-ці Саскачеван. ун-ту, 1965–67 – в Йорк-Університеті у м. Торонто, від 1967 – в б-ці ун-ту в м. Вікторія. Діяльний у громад.-культур. житті українців Канади. Чл. Фондації ім. Т. Шевченка в Канаді. Автор бібліогр. праць. Жертводавець на вид. кн. “Бучач і Бучаччина” (1972).

Г. Яворський.

МЕЛЬНИК

Петро Миколайович (07. 01. 1943, с. Угриньківці, нині Заліщиц. р-ну) – поет, редактор, журналіст. Чл. НСЖУ (1972). Закін. у м. Львів проф.-тех. уч-ще і ф-т журналістики ун-ту (1969, нині нац. ун-т). Від 1969 – заст. ред., від 1975 – ред. рай. г. “Колос” у м. Заліщики. Автор зб. поезій “Цвітограй полудня” (1994) і “Ватра надвечір’я” (2002), худож.-публіцист. нарисів “Від коліски до Вітчизни” (2002), статей, репортажів, та ін. публікацій у газетах “Колос”, “Ровесник”, “Свобода”, всеукр. виданнях. Упоряд. і ред. зб. віршів місц. літераторів та краєзн. розвідок авторів зі Залішанщини.

В. Олійник, Л. Щербак.

МЕЛЬНИК

Роман-Петро Богданович (05. 07. 1941, с. Ладичин, нині Теребовлян. р-ну) – правник, громадсько-культурний діяч. Від дит. років – у Канаді. Студіював право в МакГілс (1962) і Карлтон. (1965–66) ун-тах; закін. ун-т у м. Торонто (1971). Працював у канад. закордон. службі

(1962–66), правн. дорадником. Чл. адвокат. палати (від 1974), відділу КУК у м. Оттава; Оттав. фольклор. мист. ради (1972–74 – президент), ради Укр. спадщини (1969–73 – презид.), Онтарій. фольклор.-мист. ради (1972–74 – чл. дирекції) та ін. громад. орг-цій.

Б. Мельничук.

МЕЛЬНИЦЕ-ПОДІЛЬСЬКА СТІНКА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблис. смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну, на лівому схилі р. Дністер, у кв. 60, вид. 41, 21, кв. 61, вид. 2 Гермаків. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Наддністрянська стінка”. Належ. до регіон.-ландшафт. парку “Дністровський каньйон”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 537 від 23. 10. 1972. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 5 га. Під охороною – типова скельна та лучно-степ. рослинність. Особливу цінність становлять гадючник шестипелюстковий і дзвоники Блоцького – вид, занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин світу на тер. Терноп. обл.

І. Леньків.

МЕЛЬНИЦЕ-ПОДІЛЬСЬКІ ВИРОБНИЧІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ МАЙСТЕРНІ

– промислове підприємство з виготовлення музичних інструментів у смт Мельниця-Подільська Борщівського району. Започатк. 1969 як майстерня нар. інструментів при місц. Буд. культури. Дир., орг-тор виробн. процесу і гол. конструктор – В. Зуляк (1969–83), згодом дир. – Я. Петриків. Від 1971 – ф-ка з виготовлення старовин. укр. нар. інструментів і театр. реквізиту та пошиття нар. одягу під егідою Укр. муз. хор. т-ва, яке на власні кошти звело 2-поверх. корпуси. Нар. інструменти (сопілки, кобзи, ліри, бандури, цимбали тощо) виготовляли місц. майстри Д. Берника, Д. Богданівський, Д. Деменчук, І. Верм'янський, І. Вонсул, Я. Кривецький, Б. Пукало, П. Сухий, І. Остафійчук, С. Шелест та ін. 1980-і на підпр-ві працювали понад 100 осіб: столяри, вишивальниці, ткалі, швеї тощо. Замовляли продукцію: Засл. академ. нар. хор ім. Г. Верьовки, Засл. капела бандуристів УРСР, муз. колективи Канади, США та ін. 2004 на ф-ці залиш. 30 працівників, замовлення – нерегулярні й одиничні, підпр-во на межі закриття.

І. Дем'янова.

МЕЛЬНИЦЯ-ПОДІЛЬСЬКА

– селище міського типу в Борщівському районі. До 1940 – Мельниця-над-Дністром. Центр селищ. ради, якій підпорядк. с. Зелена. До М.-П. приєднано хутори Борисівка, Гай, Левада, Оленівка. Розташ. на лів. березі р. Дністер, за 33 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Іване-Пусте. Насел. 4130 осіб (2002). Перша писем. згадка – поч. 12 ст., в істор. джерелах у зв'яз-

Школа-інтернат.

ку з буд-вом замку. Від 1362 – власність Коріатовичів, від кін. 16 ст. – Лянцкоронських, від 18 ст. – Дуніних-Борковських. 1615 та 1672 насел. пункт зазнав руйнів. нападів татар. 1744 загігн опришків О. Доббуша розгромив у М.-П. маєток Дуніна-Борковського. 1767 м-ко отримало магдебургію з правом проведення 24 ярмарків на рік. Від 1772 – повіт. місто Заліщиц. округу, від 1867 – м-ко Борщів. повіту. У червні 1916 на околиці М.-П. відбувся бій між рос. й австр. військами – загинуло бл. 20 тис. осіб. Від вересня 1920 – під владою Польщі. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. 1935 внаслідок пожежі згоріли десятки будинків. У м-ку була вел. єврей. громада. 17 вересня 1939 у М.-П. увійшла ЧА. В січні 1940 створ. Мельниця-Поділ. р-н (існував до 1962, коли М.-П. перейшла у підпорядкування Борщів. р-ну). Від 8 липня 1941 до 6 квітня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. У вересні 1942 гітлерівці провели акцію ліквідації євреїв. 1960 М.-П. надано статус смт. Є церква св. Михаїла (1722, кам., ре-

Церква св. Михаїла.

ставр. 1989), каплиця, капличка (1994). Спорудж. братську могилу з пам'ятником воїнам РА, в якій похований Герой Рад. Союзу *Я. Метяшкін* (1953), пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1957), Т. Шевченку (1995), встановл. пам'ят. хрести на честь скасування панщини (1990) і жертвам сталін. репресій (1991), насип. символ. могила УСС, збереж. пам'ят. хрести козац. часів. Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, 2 б-ки, дошк. заклад, муз. школа, Буд. дит. творчості, дільн. лікарня, поліклініка, аптека, самодіял. оркестр старовин. нар. інструментів, н.-д. ст. ВО “Тютюн”, ф-ка “Світанок”, фермер. госп-во. У М.-П. народ. вчений-механік *О. Андрейків*, актор і режисер *А. Кривецький*, історик літ-ри *М. Пішковський*, працювали письменник, журналіст, *І. Гермаківський*, музич. діяч *В. Зуляк*, письменник, журналіст *П. Ковальчук*, душпастирював церк.-громад. діяч отець *О. Капустинський*, у шк. навчалися д-ри н. *Л. Балан*, *В. Біляєв*,

Ясен віком
близько 300 років.

вчений-філософ *С. Вовк* та ін. Пobl. М.-П. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, трипіл., голіград., черняхів. і празької культур. У М.-П. є пам'ятка природи – залишки старого парку (ясен бл. 300 р., біла тополя 200 р., береза понад 100 р.).

О. Клименко, Б. Мельничук, В. Уніят.

МЕЛЬНИЧАЙКО

Володимир Ярославович (11. 11. 1931, с. Слобідка-Струсівська, нині Кам'янка Тереховлян. р-ну) – вчений у галузі мовознавства, педагог, громадський діяч. Чоловік *О. Мельничайко*. Д-р пед. н. (1989), проф. (1991). Депутат обл. ради кількох скликань. Співзасн. Терноп. об'єдн. Т-ва укр. мови (1988; згодом – “Просвіта” ім. Т. Шевченка), заст. голови обл. правління. Закін. філол. ф-т

Чернів. ун-ту (1954, нині нац. ун-т). Працював у Коропець. (Монастирис.), Струсів. (Тереховлян. р-нів) школах-інтернатах, ін. сільс. школах Тернопільщини. Від 1970 – ст. викл. Чернів. ун-ту; 1971–80 – зав. каф. укр. мови Рівнен. пед. ін-ту; від 1980 – доц. Житомир. пед. ін-ту (нині обидва – ун-ти); від 1981 – доц. каф. укр. і рос. мови та літ-ри, зав. каф. укр. мови, від 1983 – зав. каф. методики мови і культури мовлення Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Одночасно викл. у Терноп. ін-ті вдосконал. вчителів та викл. у Терноп. філії заоч. відділ. Нац. акад. внутр. справ. Автор понад 150 наук. праць, серед яких “Західноукраїнський досвід співіснування мов і культур” (1991), “Переклади Богданом Лепким творів Тараса Шевченка польською мовою” (1992); посібників.

І. Дем'янова.

МЕЛЬНИЧАЙКО

Олександра Іванівна (07. 03. 1932, с. Репужинці, нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) – педагог, науковець. Дружина *В. Мельничайка*. Канд. пед. н. (1978), доц. (1984). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1954, нині нац. ун-т). 1954–71 вчителювала в сільс. школах Терноп. області. 1972–80 – викл. у Рівнен., згодом у Житомир. пед. ін-тах (нині ун-ти), до 1996 – у Терноп. пед. ін-ті (нині ТНПУ). Від 1980 – в автор. колективі зі створ. підручників “Рідна мова” та метод. посібників для вчителів початк. класів. Опубл. більше 50 статей з метод. викладання укр. мови. Автор і співавт. 7 підручників для початк. класів і ВНЗ, ін. навч. розробок.

І. Дем'янова.

МЕЛЬНИЧУК

Андрій Васильович (13. 06. 1940, с. Сураж, нині Шумс. р-ну) – журналіст, публіцист. Орден “Знак пошани”. Чл. НСЖУ (1972). Засл. журналіст УРСР (1986). Відзнака “Журналіст року” (1995). 2 р. працював у ред. Шумс. рай. газети. Закін. ф-т журналістики Київ. ун-ту (1966, нині нац. ун-т). Відтоді – у ред. г. “Радянська Україна” (від жовтня 1991 – “Демократична Україна”); заст. відп. секр., відп. секр.,

заст. гол. ред. Від 1998 – ред. відділу листів ред. г. “Сільські вісті”. Автор числ. статей, нарисів про діячів укр. культури. Співавт. і упоряд. книг.

І. Дем’янова, М. Ониськів.

МЕЛЬНИЧУК

Богдан Іванович (19. 02. 1937, с. Олешків, нині Снятин. р-ну Івано-Фр. обл.) – поет, літературознавець, журналіст, публіцист, педагог, перекладач. Д-р філол. н. (1997), проф. (2001). Чл. АН ВШ України (1993). Чл. НСПУ (1983). Літ. премія ім. Д. Загула (1994), літ.-мист. премії ім. С. Воробкевича (1998) та ім. Марка Черемшини (2002), освітан. премія ім. Ю. Федьковича (2000). Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1959, нині нац. ун-т). У студент. роки товаришував із *С. Будним*, опубл. низку матеріалів про нього, приїжджав у його родин.

с. Струсів Тереховлян. р-ну. Працював учителем, журналістом у ред. г. “Радянська Буковина”. Від 1965 – у Чернів. ун-ті: викл., від 1983 – зав. каф. укр. літ-ри. Автор зб. поезії, прози та публіцистики, наук. праць. Співупоряд.-ред. хрестоматії у 2-х ч. “Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття” (2001) та “Письменники Буковини другої половини ХХ століття” (2003, обидві – Чц.), де представлений доробок і тих осіб, чий життя й творчість були пов’язані з нашим краєм (*Р. Андріяшик, В. Фольварочний*). На Тернопільщині працюють вихованці М., він не раз бував тут, зустрічався з читачами, студентами.

М. Ониськів.

МЕЛЬНИЧУК

Богдан Іванович (псевд. – Б. Волинський, І. Гаврильцьо, Б. Жердинюк та ін.; 02. 08. 1952, с. Молотків Лановец. р-ну) – письменник, редактор, журналіст, краєзнавець. Син *І. Мельничука*. Премії ім. *І. Блажкевича* (1994), *Братів Богдана і Левка Лепких* (2000), *У. Самчука* (2002), *С. Дністрянського* (2003); дипломант премії ім. *В. Вихруща* (2002). Чл. НСЖУ (1980), НСПУ, ВСК, НТШ (всі – 1998). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1974, нині нац. ун-т).

Працював у ред. Лановец. рай. газети, г. “*Вільне життя*” і “*Тернопіль вечірній*”, у ДАТО, на громад. роботі. Гол. ред. Терноп. обл. упр. у справах преси та інформації (1989–93), вид-ва ТАНГ “*Економічна думка*” (1998–2003), г. “*Русалка Дністрова*” (від 1992) і ж. “*Тернопіль*” (від 1994). Від 2002 – заст. голови редколегії “Тернопільського Енциклопедичного Словника”. Опубл. 20 книг драматургії, прози й поезії, у т. ч. з передмовами *С. Сапеляка* – “Вибрані новели” (1999), *П. Сороки* – зб. новел “Професор і бичок Бамбурика” (2002), вірші з парал. перекладом есперанто (*М. Кривецький*) – “Крапелини-плюс” (2000, 2002), “Нові крапелини” (2002), зб. віршів та новел “Ваша Пресвіглосте, Дамо...” (2005). Автор і співавтор 11 краєзн. книжок, у т. ч. “Тернопіль. Що? Де? Як?” (1989), “Біль і пам’ять Молоткова” (1990), “Тарас Шевченко на Тернопільщині” (1990, 1998), “Шляхами Богдана Хмельницького на Тернопільщині” (1991), “Зарідний край, за нарід свій...” (1993), “Шляхами стрілецької слави” (1995), 16 п’єс та інсценізацій, поставлених у Терноп. (нині академ.), Львів. обл. (м. Дрогобич), Рівнен. муз.-драм. та ін. театрах, сотень статей, нарисів, рецензій та ін. Вистава “Кому співає веселка” (співавт. *В. Фроленков*, Терноп. театр ляльок (нині театр актора і ляльки) відзначена на Всеукр. фестивалі (1987), “Мазепа, гетьман України” (сценіч. варіант М. за творами *Б. Лепкого*, Дніпроп. муз.-драм. театр) нагороджена міжнар. премією ім. П. Орлика (1995). Серед вистав за п’єсами М. – “Соломія Крушельницька”, “Вісьта-вію” за мотивами стріл. гумору, інсценізації творів *Р. Завадовича, П. Загребельного, Б. Лепкого, В. Тарнавського*. Укладач та ред. бл. 300 книжок. Про жит. і творч. шлях М. розповідає кн. *І. Бандурки* “Чотири вежі Богдана Мельничука” (Т., 2002).

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2002 рік: Бібліографічний список. – Т., 2002.

В. Барна, В. Фроленков.

МЕЛЬНИЧУК

Василь (псевдо “Чумак”; 1914, м. н. невід. – 27. 11. 1942, с. Стара Ягільниця, нині Чортків.

р-ну) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН. Закін. правн. студії (магістр права). Від грудня 1940 – в м. Краків (Польща). Учасник 2-го Вел. збору ОУН. У квітні 1941 нелегально повернувся в Україну; обл. провідник Станіслав. обл. (нині Івано-Фр.). Співорг-тор проголошення *Акту відновлення Укр. держави* 30 червня 1941 і встановл. укр. адміністрації в м. Станіслав. Від вересня 1941 – орг-тор підпіл. б-би проти нацистів. М. заарешт. гестапо; розстріляний у числі 52-х укр. борців, чл. ОУН.

Х. Весна, М. Ханас.

МЕЛЬНИЧУК

Іван Андрійович (15. 06. 1940, с. Кордишів, нині Шумс. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1999). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (нині нац. акад. мист-в; педагоги з фаху – *А. Манастирський*, М. Курилич). Працює у жанрах живопису та дизайну. Осн. тв.: оформлення музеїв – Дрогобиц. краєзн., відділ. природи (Львів. обл., 1972), *І. Франка* (Львів, 1981), *О. Кульчицької* (м. Львів, 1996) та ін.

Б. Мельничук.

МЕЛЬНИЧУК

Іван Гаврилович (03. 05. 1920, с. Молотків, нині Лановец. р-ну – 17. 08. 1993, там само) – педагог, краєзнавець. Батько *Б. Мельничука*. Учасник (1941–45) нім.-рад. війни. Бойові нагороди, відзнаки СРСР. Закін. Кременец. пед. уч-ще (1950), істор. ф-т Львів. ун-ту (1962, нині нац. ун-т). Працював учителем, дир. шкіл у селах Молотків, Іванківці й Осники Лановец. р-ну, наук. співроб. музею *“Молотківська трагедія”*. Створив у с. Молотків музей історії села, експозиція якого від 1985 стала основою музею *“Молотківська трагедія”*. Заклав у селі кілька скверів, здійснював ін. природоохор. роботу. Написав історію села. Автор краєзн. нарису *“Молотків”* (1986), співавт. путівника *“Біль і пам’ять Молоткова”* (1990, обидва – Л.). Записував нар. пісні, перекази та ін. фольклор. Автор віршів, статей у пресі.

Є. Гасай.

МЕЛЬНИЧУК

Ігор Юліанович (17. 05. 1969, с. Коцюбинчики Чортків. р-ну) – художник. Чл. НСХУ

(2000). Закін. Укр. акад. образотвор. мист-ва й арх-ри (1996, м. Київ). Працює в галузі живопису. Серед тв.: *“Вінчання”* (1996), *“Яблучний Спас”*, *“Дзвінка”* (обидва – 1998), *“На все воля Божа”*, *“Істина життя, або Спів райських птахів”* (обидва – 1999). Проживає в м. Київ.

Б. Волинський.

МЕЛЬНИЧУК

Олег Миколайович (03. 03. 1973, с. Велика Горянка Кременец. р-ну) – історик, громадський діяч, меценат. Кращий молодий підприємець Терноп. обл. (2002), лауреат загальноукр. конкурсу *“Золотий резерв України”* (2002). Закін. СШ у с. Новий Кокорів того ж р-ну (1988), Кременец. пед. коледж (1992, нині гуманітар.-пед. ін-т), істор. ф-т Терноп.

пед. ін-ту (1998, нині ТНПУ). Працював у відділі молодіж. політики Перемишлян. РДА Львів. обл. (1995–99). Від 1999 – підприємець. Засновник всеукр. акції *“Шкільний фотолітопис”* (2000), співзасн. кількох громад. орг-цій, зокрема Асоціації краєзнавців-енциклопедистів Тернопільщини (2004). Автор ст. на теми історії та краєзнавства. Учасник і лауреат фотовиставок у містах України й за кордоном. Меценат книговидання, спорт. турнірів, КВНів і конкурсів краси.

В. Карпович.

МЕЛЬНИЧУК

Павло Петрович (21. 01. 1961, смт Базалія, нині Теофіпіль. р-ну Хмельн. обл.) – господарник, науковець. Закін. Київ. технол. ін-т харч. пром-ті. Працював лаборантом цього ВНЗ; інж.-технологом, ст. технологом, в. о. гол. інж. Буцац. спиртзаводу. Від 1987 – дир. Буцац. мальтоз. з-ду – одного з кращих підпр-в об’єдн. Тернопільспирт”.

І. Дем’янова.

МЕЛЬНИЧУК

Петро Михайлович (18. 06. 1904, с. Любківці, нині Снятин. р-ну Івано-Фр. обл.) – релігійний

діяч. Консультор Митрополичої Консисторії (1958). Закін. г-зію в м. Коломия (1922), духов. семінарію в м. Станіслав (1928, нині Івано-Франківськ; тоді ж рукополкад. на священника), курс при Катол. ун-ті (м. Вашингтон, США).

Перебував в УГА. Від 1928 – катедр. сотрудник і катехит дів. г-зії Укр. пед. т-ва у Станіславі, згодом – парох у м. Заліщики, орг-тор буд-ва церкви в с. Добрівляни (нині Заліщиц. р-ну), парох у м. Бучач. 1944 емігр. до Австрії, 1949 – до США, де був катехитом і духовником СУМ Америки. Від 1958 – декан Вашингтон. і Папський шамбелян. Автор 7 книг, числ. статей у світських і реліг. часописах США. Меценат Центру укр. студій та видання зб. *“Бучач і Бучаччина”*.

Г. Яворський.

МЕЛЬНИЧУК

Степан Онуфрійович (19. 12. 1898, с. П'ядики, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл. – 11. 11.

1922, м. Чортків) – військовик, політичний діяч. Навчався в укр. г-зіях міст Коломия та Львів. 1916 вступив до Легіону УСС (хорунжий), з яким воював під містами Львів і Бережани, м-ком Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну). 1920 – ком-р

сотні 1-го полку 1-ї бригади ЧУГА; ком-р 4-ї сотні 402-го Галиц. рад. полку, що базувався в містах Умань, Бердичів. На поч. жовтня 1922 разом із *П. Шереметою* та *І. Цепком* очолив зброй. загін (50 осіб) “Дванадцятка”, який здійснив повстанський рейд тер. Терноп. і Львів. воєв-в. У листопаді 1922 польс. військ-

польовий суд засудив М. до розстрілу; страчений у Чортків. тюрмі.

Х. Весна.

МЕЛЬНИЧУК

Христина Степанівна (з дому – Весна; 11. 08. 1952, с. Підберізіці, нині Пустомит. р-ну Львів.

обл.) – журналістка, краєзнавець. Чл. НСЖУ (2002). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1975, нині нац. ун-т). Відтоді – у м. Тернопіль. Працювала в обл. б-ці для дітей. Від 1989 – наук. ред. редакції Книги Пам'яті в Терноп. обл., від 2002 – наук. ред.

“Тернопільського Енциклопедичного Словника”. Уклала зб. *“Завтра дощу не буде: Народні прикмети про погоду”*, *“Засміймося, вуйку: Старий галицький гумор”* (обидва – 1991), *“Галичани: портрет у гуморі”* (1992). Співред.-упоряд. книг *“Павло Загребельний у спогадах сучасників”* (1998), *“Борис Мірус. Спогади артиста. Друзі про нього”* (2000). Співред. книг *Є. Гасая* *“Не втомлюся шукати”* (1998) і *“Повернуті імена”* (2002), турист. путівника *“Земля Тернопільська”* (2003; усі – Т.). Автор низки літературо-, мистецтво- і краєзнавчих публікацій у періодиці.

П. Гудима.

“МЕМОРІАЛ”

– обласне історико-просвітницьке, правозахисне товариство. Утвор. 1989 з ініціативи обл. орг-ції СПУ (нині НСПУ) і Т-ва укр. мови ім. Т. Шевченка (нині Всеукр. т-во “Просвіта”). 1991 перейм. на “М.” ім. В. Стуса. Мета діяльності – відтвор. істор. правди, захист прав та інтересів колиш. політв'язнів і репресованих, відродж. укр. нац. культури, утвердж. демократії в Україні. Члени “М.” зробили більше 100 перепоховань останків укр. патріотів, з ініціативи орг-ції майже в усіх насел. пунктах краю спорудж. пам'ятники (*О. Дяківу-Горновому*, *Д. Клячківському* (Климові Савуру), *М. Мізерному* (Рему) та ін.), мемор. комплекси, встановл. пам'ят. знаки, насип. символ. могили Борцям за волю України. 2001 львів. “М.” встановив нагороду – орден “За вірність”; ним на Тернопільщині нагороджені *А. Грицишин*, *М. Дубас*, *І. Обе-*

ришин. Голови “М.” – М. Куземко, І. Оберішин, від 2003 – Б. Хаварівський. Терноп. “М.” видає г. “Дзвін”.

Б. Хаварівський.

МЕМУАРНА ЛІТЕРАТУРА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

(від франц. *mémoires* – спогади) – літературні твори, в яких автори розповідають про події минулого, своє життя, зустрічі з видатними сучасниками тощо. Мемуари у ниніш. розумінні започатк. в епоху Відродження. З-поміж тв. кін. 16 – поч. 17 ст., пов’язаних із Україною, виділяються щоденникові записи, нотатки й нариси Г. Л. де Боплана, В. Григоровича-Барського, Е. Лясоти, у т. ч. пов’язані з Тернопільщиною. Серед найвідом. мемуар. літ-ри 2-ї пол. 19 – поч. 20 ст. – “Спомини з мого життя” О. Барвінського (ч. 1–2; Л., 1912–13). Широку картину громад. життя Галичини кін. 19 – поч. 20 ст. відтворено у кн. “Сторінки з мого життя” Є. Олесницького (Л., 1935); фрагменти передрук. у ж. “Тернопіль” (1993, № 2) і “Ювілейній книзі Української гімназії в Тернополі. 1898–1998” (Т.–Л., 1998). Широко znana трилогія спогадів Б. Лепкого “Казка мого життя”: “Крегулець” (1936), “До Зарваниці” (1938, обидві – Л.) “Бережани” (Краків, 1941). Значного резонансу набула автобіогр. трилогія В. Гжицького “У світ широкий” (1960), “Великі надії” (1963) та “Ніч і день” (1965 опубл. в ж. “Жовтень”, повна ред.: Л., 1989). Значний пласт М. л. Т., що постійно поповнюється, – спогади учасників визв. 6-би 1940–50. Це кн. В. Заведнюка “На півночі, на Волині створилась армія УПА” (1996), “Вони вмирили, їм сурми не грали...” (2000), “Дорога до отчого дому довжиною в 50 років (2004), М. Потікевич-Заболотної “Нам дуже треба жити” (1996), Є. Будник-Кекіш “Незламне мое покоління” (1997), “Там, де в’янули роки” (2002), І. Олещука “Шлях до світанку” (2001), І. Оберішина “Півстоліття в підпіллі” (2002), Л. Романчук “Червоном плакала калина” (2004; усі Т.) та ін. По суті, мемуар. є роман “Ямпіль-

ський шлях” (1991) і повісті “В Шумських лісах” (1992) та “Зацькована собаками” (2004) учасника УПА А. Боб’юка. 1930–90 охоплює кн. П. Тимочка “Роздуми над пережитим” (Т., 2001), в основі якої – складна доля автора. Про життєвий шлях учасників Росохац. підпіл. патріот. орг-ції, які 1973 вивісили у м. Чортків синьожовті прапори, йдеться у кн. “Хроніки дисидентські від головосіку” (К., 2003; серія “Невольничча мемуаристика”) лауреата Нац. премії

України ім. Т. Шевченка С. Сапеляка та зб. В. Мармуса “Доля обрала нас” (Т., 2004). Обширністю задуму і скрупульозністю висвітлення подій кін. 20 ст. відзнач. кн. Г. Петрука-Попика “Аура слова й борні (1984–91)” (Т., 2002) – із запланованої акросеміології життя “Очима і серцем”. Жанр мемуарів особливо характерний для представників діаспори. З-поміж обширу такої літ-ри виділяється 4-томник М. Качалуби “З моєї Одиссеї” (м. Буенос-Айрес, т. 1, 1983; т. 2, 1985; Прудентополіс, т. 3, 1983; т. 4, 1987; перевид. у Т. 1998), кн. “Спомини” (1982) Й. Гірняка, “Історія могого життя” (Т., 1996) Д. Лановика, “Без суперечок з Божими і справедливими людськими законами та в згоді із своїм сумлінням (життєвий шлях)” Р. Завадовича, “З пісень серця про рідну землю” Л. Лисак-Тивонюк (обидві – зб. “Зборівщина”).

Б. Мельничук.

МЕНДЕЛЬ-ЗАХАРІЙ

(р. н. невід., м. Підгайці – 1791, м. см. невід.) – єврейський вчений-талмудист, рабин кількох релігійних громад. Автор реліг.-філос. творів “Світильник Захарія”, “Алегорії Захарія”, “Захарія-знавець”.

С. Колодницький.

МЕНТУС

Омелян Васильович (26. 10. 1933, с. Петруша Воля, пов. Кросно на Лемківщині, нині Польща) – культурно-освітній діяч, педагог. 1945 з родиною висел. на Донбас; 1948 переїхав до с. Підзамочок Буцац. р-ну, де закін.

7-річ. школу. 1951–59 (з перервою) навчався на відділ. худож. обробки дерева Львів. уч-ща приклад. мист-ва (нині коледж декор. та ужитк. мист-ва). Від 1959 – в м. Бучач. Засн. і довголіт. дир. Бучац. дит. худож. школи (1960) – 1-ї в райцентрах України. Орг-тор виставок дит. творчості в Італії, Болгарії, Чехо-Словаччині, Польщі та Україні (міста Тернопіль, Київ). Учні-випускники школи – архітектори і художники: М. Бевз, Р. Василик, І. Ган'як, С. Калашник, П. Крупа, Б. Магола, В. Мельник, Я. Миськів, М. Нетриб'як, В. Петелько, О. Приведа, Б. Смертюк, Я. Трач.

І. Дула.

МЕНТУХ

Феліксіссім Андрійович (23. 08. 1952, с. Юськівці Лановец. р-ну) – господарник, громадський діяч. Орден “Знак пошани” (1991) та ін. нагороди. Канд. с.-г. н. (1994), доц. (2001). Депутат Терноп. обл. ради 2-х склик. (1998, 2002). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1976, нині акад. вет. медицини). Працював гол. зоотехніком, заст. голови у колгоспах Терноп. р-ну (1976–86), ст. зоотехніком-селекціонером Терноп. облдержплемстанції (1979), н. с. Всесоюз. НДІ вет. санітарії (1979–81, м. Тернопіль), кер. кол. госп-ва “Загірянське” Зборів. р-ну (1986–2001, нині ТзОВ “Прометей”), ст. н. с. Терноп. дослід. станції вет. медицини УААН (від 1997 донині). 2002 – лютий 2005 – голова Зборів. РДА. Від 2005 – заст. дир. із с. госп-ва ЗАТ “Золочів-агро”.

М. Токарчук.

МЕНЦІНСЬКИЙ

Модест Омелянович (29. 04. 1875, с. Новосілки, нині с. Великі Новосілки Мостис. р-ну Львів. обл. – 11. 12. 1935, м. Стокгольм, Швеція) – оперний і камерний співак (тенор), та музичний педагог. Орден Вази (1909, Швеція), титул камер. співака швед. короля. Почес. чл. “Союзу львів. професійних музик” (1935). Закін. г-зію у м. Самбір (1896; нині Львів. обл.), духов. семінарію і теол. ф-т ун-ту в м. Львів (1899). Студював вокал у Львів. (1897–99) та Франкфурт. (1899–1901, Німеччина) консерваторіях. Від 1900 – на сцені опер. театрів міст Берлін, Кельн, Мюнхен, Франкфурт-на-Майні (Німеччина), Відень (Австрія), Лондон (Вел. Британія), Стокгольм (Швеція), Львів (1908–09). Від 1927 провадив приват. пед. діяльність у м. Стокгольм. Партії: Лоенгрін, Тангейзер (одноім. опери Р. Вагнера), Радамес (“Аїда” Дж. Верді),

Каварадоссі (“Тоска” Дж. Пуччіні) та ін. М. – популяризатор й інтерпретатор укр. нар. пісень і тв. М. Лисенка на вірші Т. Шевченка; співав їх на Шевченків та ін. концертах у містах Стрий, нині Львів. обл. (1898, разом із С. Крушельницькою), Тернопіль (1900, разом із терноп. “Бояном”) та ін. Виконував тв. галиц. композиторів С. Людкевича, Д. Січинського, Г. Топольницького (дуєт із С. Крушельницькою з кантати “Хустина”), В. Матюка (пісня “Родимий краю” на сл. І. Мидловського) та ін. Творчість М. високо оцінили В. Барвінський, С. Людкевич та Ф. Колесса.

П. Медведик, Л. Щербак.

МЕНШИКОВ

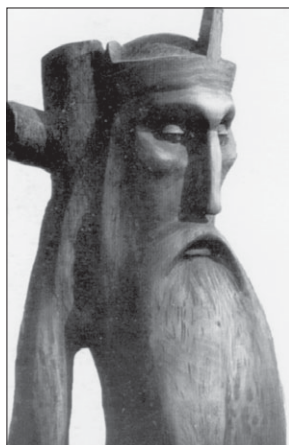
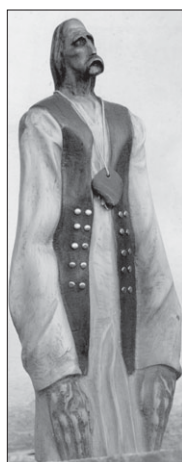
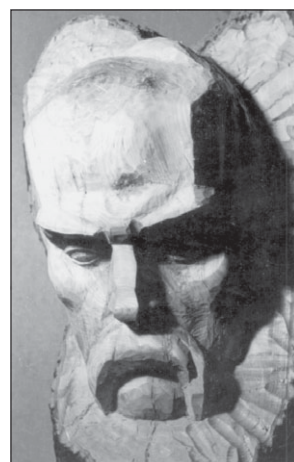
Олександр Данилович (16. 11. 1673, м. Москва – 23. 11. 1729, м. Березов, нині Тюмен. обл., РФ) – російський державний і військовий діяч. Князь (1707), генералісімус (1727). Під час Північної війни 1700–21 – ком-р з'єднання моск. армії. У листоп. 1708 М. зруйнував м-ко Батурин (нині смт Бахмац. р-ну Черніг. обл.). Перебував 26 грудня 1706 на чолі рос. військ під м. Теребовля. 1707 та 1711 – у м. Бережани. Звинувачений у держ. зраді й відправлений на заслання.

Вас. Ханас.

МЕРДАК

Іван Григорович (26. 11. 1933, с. Райське Ліськ. пов. на Лемківщині, нині Польща) – скульптор, різьбяр, живописець. Засл. майстер нар. творчості УРСР (1989). Чл. НСХУ (1993). Бронз. медаль (1982, м. Москва, РФ), дипломи та ін. відзнаки. 1946 пересел. у с. Королівка, нині Борщів. р-ну. Закін. худож.-ремісн. уч-ще в м. Чернівці (1955). Працював ліпником архіт. майстерні в м. Кривий Ріг (1955–59, Дніпропетр. обл.) і худож.-оформлювачем у м. Бердичів Житомир. обл. (1963). Від 1965 – в м. Тернопіль: конструктор облмісцевпрому, художник-оформлювач ДТСААФ; 1978–92 – у Терноп. худож.-оформл. комбінаті; 1992–2000 – на Терноп. худож. комбінаті НСХУ. Від 1972

До ст. **МЕРДАК Іван Григорович***Апостол Лука.**Князь Володимир.**Княгиня Ольга.**Ярослав Мудрий.**Бандурист.**Лемко.**Лемкиня.**"Думи мої, думи мої..."**Козак Мамай.**Мавка.**Нестор-літописець.**Юліуш Словацький.*

займається різьбою по дереву. Працює у тематич. (фольклор. та казк. персонажі), портрет. (істор. особи, персонажі літ. класики), декор. (парк. скульптура), об'ємній пластиці. Учасник зб. виставок у містах Чернівці (1955), Тернопіль (від 1967), Львів (1981), Київ (1967, 1970, 1972, 1976, 1982). Персон. виставки в містах Тернопіль (1972, 1974, 1977, 1979, 1985, 1988, 1991, 1993–94), Львів (1981), Київ (1982), Івано-Франківськ (1983–85), Бережани (1990), Херсон (2003). Скульптур. тв. (всі – дерево): “Подоланочка” (1974), “Іван Вишенський”, “Нестор-літописець” (обидва – 1978), “Лемкиня” (1980), “Мавка” (1981), “Княгиня Ольга”, “Князь Володимир” (обидва – 1987), “Тополя” (1991), “Лісова пісня” (1993) та ін.; живопис. тв.: “Рідна оселя” (1982; олія, картон), “Ісус” (1991; олія, дерево), “Могили предків” (1991; темпера, картон); граф. тв.: “Коні дитинства”, “Лемківське село” (монотипія; обидва – 1993) та ін. Скульптури М. – у містах Яремча (Івано-Фр. обл.), Бережани, у парках Тернополя, зокрема “*Топільче*”, в садах скульптур у Німеччині, Вел. Британії (1996–99), Швеції (2000–04) та ін. Тв. М. зберіг. в музеях міст Київ, Тернопіль, Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.), музеї Лемків. культури (м. Зиндранов, польща) та ін. Нині проживає у м. Херсон. 2005 у Тернополі вид. кн. *П. Сороки* “Дух і форма, або Іван Мердак: Мистецький силует”.

А. Гриб, І. Дуда, Т. Удіна.

МЕРЕТИН

(МЕРИТИН, МЕРЕТТИНІ, МЕРДЕРЕР)

Бернард (кін. 17 ст. – 1759, м. н. і см. невід.) – архітектор. За нац. – німець. Жив і працював у м. Львів. Майстер барочної арх-ри й скульптури. Співпрац. зі скульп. *Й.-Г. Пінзелем*. Споруди М. виконані в стилі рококо з елементами класицизму, пристосовані до укр. традицій, зокрема собор св. Юра у Львові (1745–70), ратуша (1751) – пам'ятка адм. буд-ва України 18 ст. та Покров. церква (1764; обидві – м. Бучач). Автор постаментів придорож. статуй св. Іоана (1750) та св. Анни (1751) в Бучачі.

І. Дуда, Б. Пиндус.

МЕТЕЛЬСЬКИЙ

Роман Володимирович (21. 06. 1909, с. Метенів, нині Зборів. р-ну – 1985, м. Торонто, Канада) – літератор. Навчався у школі в родин. селі, займався самоосвітою. Провадив садівн. та драм. гуртки при читальні “Просвіти” в Метеніві.

Від 1945 – в еміграції у Німеччині, від 1949 – в США. Працював на текстил. ф-ці. Автор зб. віршів “Правда крізь пітьму” (1964), “Десять вінків сонетів” (1978), поеми “Мій рідний край” (1969). Чл. редколегії зб. “*Зборівщина*” (1985). 1992 канад. укр. громада передала 400 примірників книг М. до с. Метенів.

П. Медведик.

МЕТЕНІВ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Кабаровец. сільраді. Розташ. за 9 км від райцентру; залізн. станція. Насел. 119 осіб (2001). Перша писем. згадка – 14 ст. Діяли т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Союз українок”, кооператива. Є церква св. Миколая (1925, мур.), “фігури” на честь скасування панщини (1896). Насипано символ. могилу Борцям за волю України (1991), завдяки старанням *Б. Андрушківа* встановл. пам'ят. знак на місці поховання 2-х тис. козаків (2002). Діють клуб, б-ка. У М. народ. вчений у галузі економіки, громад. діяч, письменник *Б. Андрушків*, літератор *Р. Метельський*.

Ю. Ковальков, П. Медведик.

МЕТІК

Роман (27. 04. 1885, м. Підгайці – 21. 11. 1933, там само) – релігійний, громадський та культурний діяч. Закін. Львів. ун-т. 1918–26 – судья-авдитор УГА, голова Катол. акції, засн. культ.-просвіт. т-ва “Родина” та муз.-хор. т-ва “Боян” у Підгайцях, чл. видавн. кооперативи “Дружина” у Львові. Автор статей і спогадів у часописах “Діло” та “Дзвони”, зокрема “Спомини про В. Доманицького” (1930), “Моє знакомство і переписка з В. К. Липинським” (1933). Прагнув створити у Підгайцях регіон. музей, зібрав для цього цінні експонати.

С. Колодницький.

МЕТРИЧНІ КНИГИ

– акти церковної та громадянської реєстрації. М. к. засвідчували хрещення (народження), вінчання (шлюб), поховання (смерть) конкретних осіб відповідними записами у книгах. На укр. землях записи започатк. бл. 16 ст. Відомі найдавніші М. к. – правосл. церкви в с. Сихів, нині Стрий. р-ну Львів. обл. та львів. кафедр.

римо-католического собора (1600). Реєстрацію хрещень і шлюбів для католиків у Польщі запровадили синоди 1579–1602, а кн. для реєстрації померлих – від 1631; про М. к. у православ. парафіях відомо від серед. 17 ст. Самост. ведення М. к. було дозволено ін. конфесіям: євангелістам – від 1784, іудеям – від 1789. Правової сили греко-католического М. к. набули 1864, євреїв. – 1868, євангеліст. – від 1880, іслам. – від 1912, без певного віросповідання – від 1870. Після розпаду Рос. (1917) та Австро-Угор. (1918) імперій на укр. землях, які 1918–19 захопила Польща, до 1939 зберіг. австр. і рос. реєстрації ведення М. к. У СРСР було запровадж. реєстраційні кн. записів актів громадян. стану. В Україні записи про шлюб, народж. і смерть громадян роблять у кн. реєстрації актів громадян. стану. М. к. зберіг. у Центр. держ. істор. архівах України (Київ, Львів), держ. архівах областей. У ДАТО зберіг. М. к. від 1704. Завдяки деяким М. к. встановл. перші писем. згадки про насел. пункти, дати народження політ.-громад., культур. діячів – уродженців краю.

Б. Хаварівський.

МЕТЯШКІН

Яким Гаврилович (1897, с. Яшалта Яшалтин. р-ну, нині Калмикія, РФ – 05. 04. 1944, повл. с. Гермаківка, нині Борщів. р-ну, похов. у смт Мельниці-Подільська того ж р-ну) – військовик, стрілець-автоматник. Герой Рад. Союзу (1943), нагородж. за форсування р. Дніпро. Учасник нім.-рад. війни від лютого 1943. Воював на Центр., Воронеж., 1-у Укр. фронтах. Ім'ям М. названа одна з вул. Мельниці-Подільської; на місці його загибелі встановл. пам'ят. знак.

Н. Халуца.

МЕФОДІЙ

(в миру – Кудряков Валерій Андрійович;

11. 03. 1949, м. Копичинці Гусятин. р-ну) – релігійний і громадський діяч, митрополит Київський і всієї України (від 1999). Орден “За заслуги” 3 ступ. (2001) і 2 ступ. (2004). Закін. духов. семінарію в м. Москва (1981, нині РФ). Від 1981 – священник

РПЦ. Хіротонізований 17 червня 1995. 1995–98 – єпископ Хмельн. і Кам'ян.-Подільський, кер. справами УПЦ КП. 1998 – вікарний єпископ Кременец. УАПЦ. Від 10 листопада 1998 – єпископ, архієпископ Терноп. і Поділ. єпархії УАПЦ. 23 березня 2000 – 15 вересня 2000 – патріарший місцєблоститель УАПЦ. Від 2000 – предстоятель УАПЦ.

Г. Котенко.

МЕХ

Григорій (1877, с. Настасів, нині Терноп. р-ну – 17. 11. 1942, м. Монреаль, Канада) – підприємець, просвітянський діяч. Від 1900 – в США, від 1903 – у Канаді. Відкрив іміграц. агенцію в м. Монреаль, працевлаштовував укр. емігрантів. Провадив укр. книгарню. Співорг-тор просвітян. руху в Монреалі, чл. Т-ва опіки переселенців (1904) та т-ва “Самопоміч” (1906); голова Т-ва українців у Монреалі (1907).

Б. Волинський.

МЕХ

Ярослав Васильович (08. 04. 1950, м. Зборів) – вчений у галузі економіки. Канд. екон. н.

(1980), проф. (1991). Закін. Терноп. кооп. технікум (1968, нині кооп. торг.-екон. коледж) і Львів. торг.-екон. ін-т (1972, нині комерц. акад.). Працював ревізором у сфері торгівлі. 1980–92 – декан кредит.-екон. та облік.-екон. ф-тів,

проректор з навч. роботи ТАНГ. Нині – проф., зав. каф. обліку, ревізії і аудиту ін-ту обліку і аудиту цього ВНЗ. Автор понад 120 наук. праць, у т. ч. 3 індивід. і 1 кол. монографії, зокрема “Концептуальні підходи до організації управлінського обліку на підприємстві” (К., 2003; у зб. наук. праць) та ін.

Б. Мельничук, В. Письменний.

МЕХМЕД IV

(Махмед IV, Магомед IV; 1642 – 1692, м. н. і см. невід.) – турецький султан 1648–87. Домався згоди *Б. Хмельницького* на протекторат над Україною. Під час визв. війни 1648–57 добився допомоги козакам з боку Крим. ханства. 1669 уряд М. уклав угоду з *П. Дорошенком*

про перехід Правобереж. України під владу Туреччини. 1672–76 воював проти Польщі за укр. землі, внаслідок чого за *Бучац. мир. договором 1672* та *Журавнен. мир. угодою 1676* до Туреччини відійшло Поділля, в т. ч. південь Тернопільщини. У жовтні 1672 турец. військо на чолі з М. штурмувало замок у м. Бучач.

В. Ханас.

МЕХОВИЧ (МЄХОВИЧ)

Франц Іванович (1783, Волинь – 26. 02. 1852, м. Житомир) – архітектор. Закін. г-зію у м. Кременець, де згодом викл. фізику. 1818–21 студіював у Політех. школі в м. Париж (Франція). Чл.-кор. Париз. т-ва сприяння пром-сті. Викладав механіку, архітектуру, нарисну геометрію в Кременец. ліцеї. Співініціатор створення в Кременці т-ва артезіан. свердловин і школи механіків. 1834–39 – проф., 1838 – декан матем. ф-ту ун-ту св. Володимира в м. Київ. За проектами М. укріплено Золоті Ворота, закін. буд-во Олександр. костюлу в Києві, спорудж. палац і г-зію в м-ку, нині м. Немирів на Вінниччині. Автор пр. “Теорія машин” (1828).

П. Гуцал, І. Дуда.

МЕЧІШЦВ

– село в Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Кути, Надорожнів, Червоне. У зв’язку з пересел. жителів х. Червоний виключений із облік. даних. Розташ. за 13 км від райцентру; заліз. станція. Насел. 591 особа (2001). Перша писем. згадка – 1438. Діяли

Вид на село.

“Просвіта”, “Луг”, “Союз українок”, кооперація. Є церква св. Миколая (1928, кам.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1979), “Хресна дорога” на честь 2000-річчя християнства (2000), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1997), пам’ят. знак до 560-річчя насел. пункту (1998), насип. символ. могили Борцям за волю України (1991), Жертвам сталін. терору (1993).

Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, торг. заклад.

Б. Климко, В. Ханас.

МЄЧНИК

Микола Павлович (04. 11. 1936, с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну) – хормейстер, педагог. Засл.

прац. культури УРСР (1987). Навчався в м. Тернопіль на курсах хормейстерів при обл. Буд. нар. творчості, 1958–62 – в муз. уч-щі. 1975 закін. муз.-пед. ф-т Дрогобиц. пед. ін-ту (нині пед. ун-т). Від 1962 – викл. вокал-хор. і муз.-теор. дисциплін у Теребовлян. культ.-освіт. уч-щі (нині вище уч-ще культури).

1967 організував і донині очолює чол. вокал. ансамбль “Октава”, який удостоєний звання “народний” і є дипломантом *конкурсу ім. С. Крушельницької* та лауреатом Всеукр. фестивалю козац. пісні “*Байда*” (м. Тернопіль). Одночасно від 1966 М. – соліст, чл. худож. ради засл. самодіял. капели бандуристів “*Кобзар*” із с. Струсів Теребовлян. р-ну. Кер. хор. колективів у селах Романівка та Острівець Теребовлян. р-ну.

О. Чайка.

МЄШКОВСЬКИЙ

(**Мєшик-Мєшковський, Мишковський**)

Євген Васильович (12. 04. 1882, Полтавщина; за ін. даними м. Київ – 09. 07. 1920, м. Тернопіль) – військо-

вий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР. Навчався в духов. шк. у м. Переяслав-Хмельницький (нині Київ. обл.), семінарії в м. Полтава, 1902–05 – у військ. шк. в м. Чугуїв (нині Харків. обл.), 1909–12 – в Акад. генштабу в м. Петербург (нині м. Санкт-Петербург, РФ). Від листопада 1914 – офіцер штабу рос. армії на рос.-

україн. фронті.

австр. фронті. В укр. армії – від кін. 1917. В червні 1918 – чл. укр. делегації на переговорах із місією рад. Росії щодо демаркації укр.-австр. кордону. У вересні 1918 як нач. опер. відділу Ген. штабу УНР виступив проти акта гетьмана П. Скоропадського щодо федерації України з Росією. Від 10 грудня 1918 – нач. штабу УГА. Від 26 лютого 1919 – нач. штабу Сх. фронту, згодом – Волин. групи Армії УНР. 1920 – ген.-квартирмейстер Ген. штабу Армії УНР. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема 1915 керував бой. діями рос. військ. ч. у р-ні с. Семиківці (нині Теребовлян. р-ну), у вересні 1916 як нач. відділу служби зв'язку штабу 2-ї рос. армії перебував у м. Кременець. Із укр. частинами брав участь у рад.-польс. війні 1920. 6 липня 1920 важко поранений у бою з більшовиками під м-ком Чорний Острів (нині смт Хмельн. обл.). Помер у військ. шпиталі в м. Тернопіль, похов. на *Микулинецькому цвинтарі*.

Є. Гасай, Б. Пиндус.

МИГДАЛЬ СТЕПОВИЙ

(*Amygdalus nana* L.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Розові (Rosaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на схилах, серед чагарників. Рослина медоносна, лікар., декор. (використ. в нар. медицині, озелененні). Під охороною – в ботан. заказнику “Обіжєвський”, у межах ботан. пам'ятки природи місц. значення “Стінка – Криве”.

Г. Синиця.

МИГОВИЧ

Йосип Панасович (24. 11. 1944, с. Стройне, нині Сваляв. р-ну Закарп. обл.) – господарник. Закін. Львів. торгов.-екон. ін-т (1971, нині комерц. акад.). Працював у Івано-Фр. обл.: нач. відділу облспоживспілки (1971–74), заст. голова правління райспоживспілки Тлумац. р-ну; 1974–

79 – у курортторзі м. Свалява. Від 1979 – на Тернопільщині: дир. філіалів об'єдн. ресторанів і кафе, нач. відділу упр. громад. харчування, заст. нач. упр. торгівлі облвиконкому, заст. міськ. голови Тернополя (1998–2002), голова торг.-реєстр. палати Терноп. міськ. ради.

Ю. Ковальков.

МИДЛІВСЬКИЙ

Ісидор (Сидір) Михайлович (крипт. – Т. Ш.; 04. 02. 1854, с. Саджавка, нині Надвірнян. р-ну Івано-Фр. обл. – 18. 07. 1916, м. Львів) – правник, письменник, режисер, культурний діяч. Д-р права (1879). Закін. г-зію в м. Станіслав (1873, нині м. Івано-Франківськ) і правн. ф-т Львів. ун-ту (1873–77). 1880 працював у суд. установах у м. Станіслав, 1883–91 – в суд. установах у Польщі. 1891–1913 – в м. Тернопіль: ад'ютант окруж. суду, від 1897 – заст. прокурора, 1911–12 – радник вищого край. суду. 1890–1910 – реж. amator. театру, де поставив п'єси І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, Л. Лопатинського та власні. 1901–10 – голова хор. т-ва “Боян” (1-й голова), діяч “Руської бесіди” та “Мицанського братства” (всі – м. Тернопіль). Автор мелодрам і п'єс “Капраль Тимко” (1875), “Інвалід” (1881; заборонила цензура), “Нешасна любов”, “Опир” (обидві – 1885), “Наші переселенці” (1897; всі – з муз. В. Матюка), які поставив театр т-ва “Руська бесіда” й amator. драм. гуртки Тернополя. Пісні з п'єс М., зокр. “Родимий краю, село родиме”, “Вийди, ох вийди”, “Прощальна пісня”, “Чи я собі не легінь” виконували М. Байко, Д. Гнатюк, С. Крушельницька, М. Менциньський, М. Сабат-Свірська та ін.

Б. Головин, І. Дуда, П. Медведик, В. Ханас.

МИЗАК

Мирослав Степанович (24. 06. 1960, с. Гермаківка, нині Борщів. р-ну) – лікар, громадський діяч. Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Закін. Терноп. мед. ін-т (1983, нині ТДМУ). Відтоді працює у Борщів. ЦРЛ: лікар-терапевт, лікар-дерматовенеролог, від 1987 – зав. дерматовенер. відділенням, 2001–05 – лікар-ординатор цього відділення. Чл. КУНу (від 1993): заст. голови, голова; від 1 квітня 2005 – заст. голови РДА Борщів. р-ну.

І. Дем'янова, М. Токарчук.

МИЗАК

Нестор Степанович (01. 10. 1948, с. Гермаківка, Борщів. р-ну) – історик-дослідник, науковець. Канд. істор. н. (2000), доц. (2003). Двічі (2000, 2002) лауреат літ. премії ім. Волянників-

Швабінських при фундації УВУ (м. Нью-Йорк, США). Закін. істор. ф-т Чернів. ун-ту (1979, нині нац. ун-т). Викл. сусп. дисциплін у Чернів. буд. технікумі, нині – викл. Чернів. фінанс.-юрид. ін-ту. Видав автор. серію кн. про нац.-визв. боротьбу ОУН і УПА на тер. Борщів., Чортків., Заліщиц. і Буцац. р-нів “За тебе, свята Україно” (1-а – 1998, 2-а – 2000, 3-а – 2002, 4-а – 2005). Автор кн. “Добром зігрите серце” (2004), понад 200 публікацій на укр. патріот. тематику. Ініціатор перепоховання полеглих повстанців та встановл. їм монумента в с. Гермаківка.

Х. Весна, І. Олещук, М. Ониськів.

МИЗЬ

Йосиф Еміліянович (1874, м. Зборів – 1950, с. Медвежа, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) – священник, громадський діяч. Після закін. духов. семінарії у м. Львів та одруження з донькою бургомистра м. Теревовля К. Хрущевською – священник у селах Кудобинці (1903–05), Озерна (1905–07), Тростянець (1907–09; усі нині – Зборів. р-ну), Плотича (1911–18, нині Козів. р-ну), Ролів (1918–20, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.), Медвежа (1920–50). Діяльний у громад. житті, зокрема, у с. Медвежа разом із дружиною організував хор. та драм. гуртки, концерт. виступи, вистави; разом із сином Богданом організував гурт “Почесна гвардія” для охорони порядку на фестинах, мас. зібраннях, маніфестаціях тощо.

Б. Жеплинський.

МИКИТІЙ

Григорій (м. н. невід., 1888 – 1945, Австрія) – педагог, громадсько-політичний діяч. 1919 як начальник *Прес. квартири* перебував з УГА у містах Бучач і Чортків; у містах Тернопіль та Борщів під ред. М. вийшло кілька чисел фронт. г. “*Стрілець*”. 1919–20 – представник ЗУНР в Югославії. 1920–23 – співроб. секретаріату закордон. справ ЗУНР в Австрії (м. Відень) та Югославії. 1924–39 – вчитель у м. Львів, 1925–30 – ред. тижневика “Рада”.

Б. Пиндус.

МИКІТИН

Богдан Павлович (07. 01. 1925, с. Швейків, нині Монастирис. р-ну – 16. 03. 1986, м. Манчестер, Вел. Британія) – громадський і культурний діяч. Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Під час 2-ї світ. війни воював у 1-й дивізії Укр. Нац. Армії (сотник), навчався в старшин. військ. школі; чл. ОУН. Від 1947 – на еміграції у Вел. Британії. 1947–48 – співзасн.

і чл. редколегії ж. “Визвольний шлях”, спів-орг-тор, чл. дирекції та 1-й секр. Укр. видавн. спілки, співзасн. Укр. інформ. служби. 1953–54 – голова контрол. комісії Союзу українців у Вел. Британії, чл. ради і голова СУБ у м. Манчестер та край. міжорганізац. ком-тів. Від серед. 1950-х – співзасн. кооп. спілки “Нова Фортуна”, понад 30 р. – чл. її гол. дирекції, заст. гол. дир., менеджер гуртівні та пекарні цієї спілки в м. Олдем. М. – довголіт. чл. гол. управи Об’єдн. колишніх вояків-українців у Вел. Британії, від 1978 – її голова; 1-й заст. голови Світ. комбатант. ради; співзасн. Укр. старшин. клубу та стріл. клубу “Січ” у Манчестері; кількालіт. голова контрол. комісії СУМ; чл. Край. патріарх. об’єднання й опікун ансамблів СУБ “Гомін” та “Орлик”.

Л. Щербак.

МИКІТИН

Теодор Дмитрович (29. 09. 1913, м. Радеків, нині однойм. р-ну Львів. обл. – 07. 01. 1995, м. Львів) – письменник, бібліограф. Бойові нагороди. Чл. СПУ (1967). Закін. г-зію “Рідної школи” у м. Чортків, навчався в ун-ті м. Вільнюс (Литва), закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1939, нині нац. ун-т). Працював учителем у с. Панівці (нині Борщів. р-ну). Від травня 1944 воював на 1-у Білорус. фронті. У повоєн. час працював у вид-ві “Радянська школа” (м. Львів), наук. секр., зав. відділу бібліографії б-ки Львів. ун-ту. Автор повістей “Під мурами Львова” (1958), “Не пощербилась мечі” (1960), “Полки йдуть на Галич” (1965), “Полковник Семен Височан” (1968), “Над Кодаком” (1970), “Данило Нечай” (1983), роману “Спалах у темряві” (1980) та ін., бібліогр. покажчиків, статей.

Г. Чернихівський.

МИКІТИН

Ярослав Іванович (22. 10. 1943, с. Дорогичівка, нині Заліщиц. р-ну) – господарник. Акаде-

мік Акад. інж. наук України (1991) і Америк. акад. бізнесу (1995). Засл. машинобудівник України (1995). Герой України (2004), “Інженерна Зірка України” (2005), Хрести Пошани “Держава. Безпека. Сумління” (2001), “Князь Свя-

тослав” (2002), “За відродження України” 1-го ступ. (2003), “За бездоганну службу” (2005). Нар. деп. України 1-го склик. Закін. Львів. політех. ін-т (1966, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”) і Кишинів. політех. ін-т (1968, нині Молдова). 1968–69 – інж.-технолог Харків. електромех. з-ду. 1969–73 – ст. інж., гол. інж. Кахов. тресту. Від 1973 працює на рем.-мех. з-ді в м. Каховка (Херсон. обл., нині ВАТ “Каховський завод електрозварювального устаткування”): ст. інж., нач. конструктор. бюро, гол. конструктор, гол. інж., від 1990 – дир., від 1996 – голова правління. Автор 22 монографій та винаходів.

П. Лебедик, Б. Папушко.

МИКІТКА

Осип (21. 02. 1871, с. Заланів Великий, нині с. Заланів Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.; за ін. даними м. Львів – поч. серпня 1920, м. Москва, нині РФ) – військовик, генерал-майор УГА. Закін. кадет. школу в м. Відень (1902, Австрія). Під час 1-ї світ. війни – в австр. армії. Від 1916 – в УСС. Від січня 1918 – комендант (ком-р) *Легіону УСС*, з яким згідно з умовами *Брест. мир. договору* в березні 1918 перейшов р. Збруч, звільняв від більшовиків міста Одеса і Запоріжжя, Херсонщину. Від листопада 1918 командував групою “Старе Село”. Під час *Чортків. офензиви* 1919 – ком-р 1-го корпусу УГА, який відзначився у боях за міста Тернопіль і Теребовля. Від 2 листопада 1919 до 10 лютого 1920 – начальний вождь УГА. Виступив проти переходу армії на бік більшовиків і намагався вивести укр. ч. на тер. Румунії, за що 22 лютого 1920 в м. Балта (нині Одес. обл.) заарештований разом із *О. Лесняком*, *Д. Паліївим*, *О. Станіміром*, *Г. Ціріцом*. Від травня 1920 – в тюрмі у Москов. обл., нині РФ; розстріляний.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

МИКИТЮК

Василь Іванович (26. 03. 1940, с. Ценів, нині Козів. р-ну) – педагог. Канд. пед. н. (1993), доц. Відмінник нар. освіти. України. Закін. Кременець.

пед. ін-т (1962, нині ТНПУ). Працював учителем, від 1974 – дир. Козів. СШ. Протягом останніх років – доц. Бережан. аграр. ін-ту. Автор багатьох наук. праць, у т. ч. монографії “Шкільний колектив – серцевина нації” (1993), посібн. “Для вас батьки”, “Поради молодому директору” (обидва – 1985), метод. рекомендацій.

В. Хома.

МИКИТЮК

Дмитро (08. 08. 1899, с. Раківчик, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл. – 08. 03. 1983, м. Вінніпег, Канада) – видавець, громадсько-освітній діяч. Воював в УСС, у т. ч. на Тернопільщині. Від 1930 – у Канаді. Упорядкував і видав 5 т. матеріалів під назвою “Українська Галицька Армія” (1958–76), кн. *Н. Гіряка* “Полковник Василь Вишиваний”.

П. Гуцал.

МИКИТЮК

Олександр (20. 09. 1906, м. Заліщики – 01. 07. 1986, м. Бангор, шт. Мен, США) – композитор, диригент, скрипаль. Закін. муз. школу в м. Чернівці. 1933–40 – диригент хору і симфон. оркестру при муз. т-ві “Кобзар” у Чернівцях. 1949 емігр. до США. Кер. хору “Трембіта”, 1952–55 – хору “Думка” в м. Нью-Йорк. Написав симфон. поему “Заграва”, рапсодію для ф-но з оркестром, твори для ф-но.

І. Дуда, Г. Моліцька.

МИКОЛАЄВИЧ

Роман Якович (30. 05. 1904, м. Тернопіль – 29. 05. 1991, м. Бостон, США) – педагог, громадський діяч. Д-р філософії (1929). Чл-кор. НТШ. Закін. г-зію в м. Тернопіль (1922). 1922–29 студіював математику й фізику в ун-ті м. Геттінген (Німеччина). 1931–39 – викл. математики, фізики та хімії, зав. каб. фізики Терноп. г-зії. Від 1940 – асист. в лабораторії фіз. хімії при політех. школі м. Брауншвайг (Німеччина). Від 1949 – в США, де працював фізиком у лаб. електр. досліджень Массачусет. ін-ту технологій м. Кембрідж. Автор наук. праць з фіз. хімії; для Амер. хім. т-ва

виконав понад 60 досліджень із застосуванням фіз. методів хім. аналізу. Діяльний у громад. та культур. орг-ціях укр. діаспори. Заст. голови Комісії регіон. досліджень і публікацій НТШ. Разом із *В. Кубійовичем* працював над виданням ЕУ; ред. бюлетеня “*Тернопільщина*”; чл. редкол. 2-го та голова редкол. 3-го т. зб. “*Шляхами Золотого Поділля*”, фінансово підтримав видання.

Б. Головин, Б. Мельничук, Б. Пиндус.

МИКОЛАЄВИЧ

Яків (1865, Львівщина – 03. 11. 1931, м. Тернопіль) – педагог, громадський діяч. Від поч. 1900 – в Тернополі: викл. в учит. семінарії, працював у культур. і екон. орг-ціях, зокрема в Повіт. кредит. т-ві, кооперативі “*Народний дім*”. Орг-тор читальні т-ва “*Прогрес*” і кооперативів у селах повіту; діяльний в ін. укр. т-вах. Автор “*Опису географічно-статистичного повіту Кам’янецького*” (1894 або 1895), статей на пед. теми в періодиці.

Б. Пиндус.

МИКОЛАЄНКО

Юлія (справж. – Здерківна; 19. 03. 1865, м. Тербовля – 22. 04. 1899, там само) – актриса. Закін. нар. школу, співала у хорі. 1893–99 виступала в театрі т-ва “*Руська бесіда*” (м. Львів); гастролювала з ним у містах Тернопіль, Збараж, Тербовля, Заліщики, Бучач. Пропагувала театр. мист-во на західноукр. землях. Ролі: Мотря (“*Шельменко-денщик*” Г. Квітки-Основ’яненка), Мотря (“*Сто тисяч*” І. Карпенка-Карого), Проня (“*За двома зайцями*” М. Старицького) та ін.

П. Медведик, Б. Пиндус.

МИКОЛАЇВКА

– село в Бучацькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Губин і Сокилець. До М. приєднано хутори Колонія, Мочарі та Стрипа. Розташ. за 27 км від райцентру. Насел. 521 особа (2003). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “*Прогрес*”, “*Сільський господар*” та ін. т-ва. Є церкви св. Петра і Павла (1992), капличка (1998). Насип. символ. могили Борцям за волю України (1996). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, ПАП “*Колос*”,

З торг. заклади. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту, *кулястих амфор культури* і давньорус. культури.

М. Бігус, В. Гладун.

МИКОЛАЇ

(в миру – Грох Степан Михайлович; 05. 09. 1954, с. Галич Підгаєц. р-ну) – релігійний діяч, архієпископ Івано-Франківський і Коломийський УПЦ МП. Закін. духов. семінарію в м. Ленінград (1979, нині м. Санкт-Петербург, РФ). 9 березня 1979 рукопоклад. у сан диякона, 14 квітня того ж року – священника. Від червня 1979 служив у Свято-Успен. церкві в м. Підгайці, від вересня того ж року – в Свято-Миколаїв. церкві у с. Олексинці Борщів. р-ну. Провадив відправи у селах Верхняківці, Глибочок, Мушкарів, Шершенівка (всі – Борщів. р-ну) та Мишків Заліщиц. р-ну. Від березня 1986 служив у селах Вільховець, Мечищів і Рибники (всі – Бережан. р-ну). 1988 – співорг-тор відкриття храмів у селах Мечищів та Котів Бережан. р-ну. 16 липня 1992 М. рукопоклад. у сан єпископа з титулом Ковельський і призначений вікарієм Волин. єпархії. Від 29 липня 1992 – єпископ Івано-Фр. і Коломий.; від 28 липня 1999 – архієпископ УПЦ.

Л. Підлісна.

МИКОЛАЙЧУК

Іван Васильович (15. 06. 1941, с. Чортгорія, нині Кіцман. р-ну Чернів. обл. – 03. 08. 1987, м. Київ) – кіноактор, сценарист і режисер. Засл. арт. УРСР (1968). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1988, посмерт.). Закін. студію при Чернів. драм. театрі (1957), Київ. ін-т театр. мист-ва (1965, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Працював на Київ.

студії худож. фільмів ім. О. Довженка. Ролі у фільмах: Тарас Шевченко (“*Сон*”), Іван (“*Тіні забутих предків*”, обидва – 1964), Петро (“*Білий птах з чорною ознакою*”, 1971; співавт. сценарію), Захар Беркут (одном. фільм, 1972) та ін. Поставив фільми “*Вавілон-XX*” (1979), “*Така пізня, така тепла осінь*” (1982, співавт.). Не раз бував на Тернопільщині, зокрема в м. Заліщики,

де зустрічався з глядачами і творч. громадськістю.

Л. Щербак.

МИКОЛАЯ СВЯТО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– улюблене свято не тільки української дитвори, а й дорослих, яке відзначають 19 грудня. Отримало назву від св. Миколая-чудотворця (257, м. Патарі, Мала Азія – 19. 12. 342). Миколай протягом довгого часу служив єпископом у Мирах, провінції Лікія в Малій Азії, брав участь у першому Вселен. Соборі (325) у Нікеї. Багатство, яке отримав у спадок від батьків, роздав бідним і стражденним, за що назв. чудотворцем. Після смерті його визнано святим, а

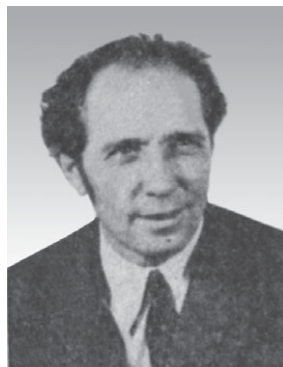
мощі перенесено у м. Бар (1087, Італія). Свято М. започатк. імператор Юстиніан (527–565), а саме 19 грудня – від 12 ст. На Тернопільщині це свято відзначають дуже урочисто. Господині випікають смачні круглі пиріжки – “миколайчики” з різ. начинкою, медяники. У народі побутує легенда, що в ніч із 18 на 19 грудня св. Миколай ходить у супроводі ангелів і роздає слухняним дітям подарунки, кладучи їх під подушку. Нині відроджується давній звичай: хлопці переодягнені у білі хітони з крильми (носять мішок із дарунками) на чолі зі св. Миколаєм (одягнений у єпископ. ризи, на голові – золота митра, в руках – хрест і Біблія) обходять двори, щедро обдаровуючи слухняних дітей, а неслухняним дають лозинувий прут; парубок може передати через Миколая дівчині намисто, а вона йому – вишиту сорочку або щось інше. У хаті М. благословить присутніх, розпитує дітей, чи були слухняні, просить їх почитати вірші, заспівати коляду, пісню “А хто, хто Миколая любить?..”, проказати молитву, після цього вручає подарунки. На свято М. діти прокидаються вдосвіта і знаходять під подушкою ті “миколайчики”, на які заслужили впродовж року. На честь Св. Миколая в усьому світі збудовано чимало храмів, є багато його чудотвор. ікон. Святий Миколай – покровитель мандрівників та подорожніх. Цьому святу присвятили вірші терноп. поети Р. Завадович, М. Левицький, А. Лотоць-

кий та ін.; чимало з них опубл. у зб. “Богославень”; у Тернополі вийшли кн. Я. Сачка “Три горішки” (2001), зб. “Святий Миколай” (2000, перевид. 2002) та ін.

Г. Івахів, М. Кришук.

МИКОЛІШИН

Григорій Степанович (18. 07. 1925, м. Малин, нині Житомир. обл. – 04. 12. 1991, м. Тернопіль)

– графік, живописець. Чл. СХУ (1971). Закін. Львів. полігр. ін-т. (1968, нині Укр. акад. друкарства). Від 1953 – в Тернополі. Працював у галузі станк. графіки і живопису, акварелі. Від 1953 – учасник збір. виставок у містах Тернопіль, Львів, Київ, До-

нецьк, Москва (нині РФ), Будапешт (Угорщина), Софія (Болгарія), Берлін (Німечина). Індивід. виставка – Тернопіль (1980). Автор акварелей “Ніхто не забутий, ніщо не забуто” (1975), “Молотківська трагедія” (1986); серії гравюр “За землю, за волю, за кращу долю...” (1968–70); триптиха “Солдати миру” (1972); живопис. творів – серії “Шляхами Тараса” (1960), “Тернопіль” (1953–73); диптихів “Свято молоді”, “Співоче поле в Тернополі” (1987; всі – олія) та ін.

Літ.: Миколишин Г. Каталог. – Т., 1980.

І. Дуда.

МИКОЛІШИН

Ярослав Іванович (20. 02. 1934, с. Гиновичі, нині Бережан. р-ну – 08. 08. 1992, м. Бережани) – живописець, графік, скульптор-керамік. Нар. майстер (1986). Дипломи і премії обл. та респ. виставок нар. творчості, медалі Всесоюз. виставок (1977, 1987). Закін. ф-т живопису і графіки Москов. ун-ту мист-в (1974, нині РФ). Працював художником Бережан. РБК. Виставки: у містах Тернопіль (1957–62, 1967, 1970, 1972, 1973–76, 1978–84, 1986–89), Київ (1967, 1970, 1972, 1974–76, 1985, 1987), Канів Черкас. обл. (1989), Москва, нині РФ (1967, 1970, 1974, 1977, 1987); персон. – Бережани (1984, 1986). Осн. твори: “Мелодія Тернопілля” (1972), “Сплав лісу” (1973), “Народні музики” (1976), “Подруги” (1987), “Квартет” (1988), “Т. Шев-

Я. Миколишин
"Народні музики".

ченко у Крем'янці", "Рушник Кобзареві" (обидві – 1989). У творчості використовував традиційні нар. мотиви. Техніки виконання – акварель та олій. живопис, розпис гуашшю, туш, перо, ліплення з глини, гравірування. Твори зберіг. у ТОКМ, Бережан. краєзн. музеї, музеї Т. Шевченка в м. Канів, установах та приват. колекціях.

А. Гриб.

МИКОЛІВ

Григорій (14. 08. 1927, с. Гарбузів, нині Зборів. р-ну – 07. 10. 1974, м. Саскатун, Канада) – релігійний і громадський діяч. Д-р богослов. н. (1961), священник УГКЦ. Навчався у Львів. семінарії, Колегії св. Йосафата в м. Рим (Італія). Служив у 1-й Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, перебував у англ. полоні. 1957 рукопеклад. на священника. 1962 емігр. до Канади. Служив священником у пров. Саскачеван, 1964–67 – ректор Ін-ту ім. митрополита А. Шептицького в м. Саскатун. Упродовж останніх років життя – парох у цьому місті.

П. Медведик, Б. Мельничук.

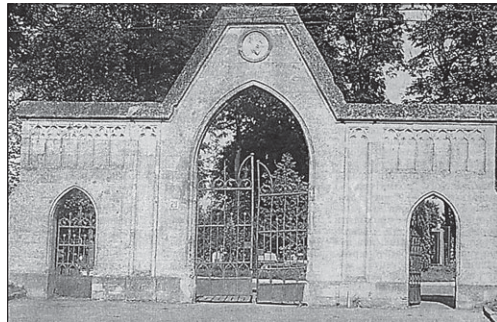
МИКОЛЮК

Нестор Степанович (30. 10. 1946, с. Колодіївка, нині Підволочис. р-ну) – господарник, громадський діяч. Канд. екон. н. (1991). Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). Закін. Львів. лісотех. ін-т (1970, нині ун-т). Працював учителем Кривен. восьмиріч. школи Підволочис. р-ну (1964–65), у смт Підволочиськ: майстром райшляхбуду (1970–71), від 1971 – гол. інж., 1973 – нач. міжколгоспшляхбуду. 1978 – заст. голови, голова правління колгоспу в с. Старий Скалат Підволочис. р-ну. Від 1984 – 2-й, від 1986 – 1-й секр. Підволочис. райкому КПУ. Від 1989 – секр., 1990 – 2-й секр. Терноп. обкому КПУ. 1992–98 – у ред. ж. "Тернопіль" і одноім. кн.-журн. вид-ві: економіст, гол. економіст, менеджер, дир. вид-ва. 1998–2005 – голова Підволочис. РДА, від квітня 2005 – радник голови Терноп. обл. ради.

І. Дем'янова, М. Токарчук.

МИКУЛИНЕЦЬКИЙ ЦВІНТАР

– територія, відведена для поховання померлих у м. Тернопіль. Розташ. у пд. ч. міста, на пагор-

Вхід на цвинтар.

бі на вул. Микулинецькій (звідси назва цвинтаря). Це 4-й цвинтар в історії Тернополя; закладений 1840. Першим на новому місці поховали ченця В. Стенгліна (23 лютого 1841). На М. ц. багато високомист. надгробків 2-ї пол. 19 ст., зокрема М. Бауеру (скульп. Й. Шімзер Ст.), Анни та Емілії Губер (скульп. П. Евтельє). Тут поховані бургомістри Ф. Погорецький і В. Лучаківський, голова міськвиконкому О. Церковнюк, генерал Армії УНР С. Мешковський, дир. г-зії М. Мацішевський, Герої Рад. Союзу І. Адушкін, М. Говоров, М. Матвеев, В. Мильніков, І. Нікульніков, лікар І. Мазур, артисти Т. Бенцалева, П. Загребельний, В. Калін, С. Коваль, С. Онитко, художники С. Данилишин, С. Нечай, Д. Шолдра, письменник та журналіст М. Костенко, поети Б. Демків, В. Вихруц. На сх. краю цвинтаря – могили вояків УСС і УГА, на яких – дубові хрести. 1976 ці могили бульдозерами зрівняли із землею; під час нац. відродження (1990-і) – відновлені. Неподалік – курган із хрестом на місці поховання жертв сталін. терору (1939–41): лише 1941 в міській в'язниці НКВС замордовано бл. 500 галичан. Біля кургану – могила поручника УПА О. Польового-«Остапа». У дні Пресв. Трійці та всіх Святих (1 листопада) тут відбуваються традиц. панахиди. Братське кладовище воїнів-червоноармійців, які полягли при штурмі Тернополя (9 березня – 15 квітня 1944 РА втратила бл. 48 тис. солдатів і офіцерів), сучас. вигляду набуло після реконструкції 1964. Римо-катол. каплиця при вході (збуд. 1864) – нині діюча; в її стіни вмуров. бл. 16 пам'ят. таблиць на честь

Надгробна плита
на могилі поета Б. Демківа.

іменитих тернополян. Через дорогу – частково збережений єврей. цвинтар, закладений одночасно з християнським.

І. Дуда.

МИКУЛИНЕЦЬКІ БУКИ

– вікові дерева, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростають побл. ділянки автошляху між смт Микулинці – с. Дружба, в кв. 4, вид. 11 Микулинець. лісництва держ. підпр-ва “Тернопілісгосп” в межах ліс. урочища “Криївка”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,1 га. Під охороною – п’ять дерев бука ліс. віком понад 100 р. та серед. діам. 68 см, що мають наук., пізнав. та госп. цінність.

І. Ленський.

МИКУЛИНЦІ

– селище міського типу в Теребовлянському районі. Центр селищ. ради, який підпорядк. села Воля, Конопківка і Кривки. Розташ. на берегах р. Серет, за 13 км від райцентру і 4 км від

Палац графів Реїв.

найбл. залізн. ст. Микулинці-Струсів. Перша писем. згадка – 1096 як Микулин, згідно з “Повчанням” Володимира Мономаха. 1144 згад. в Лаврентіїв. літописі у зв’язку з княз. міжусобицями. 1202 побл. М. відбулася битва київ. князя Рюрика Ростиславича з галиц. і володимир. боярами. У другій пол. 11 ст. М. належ. до Теребовел., від 1140-х – до Галиц., від 1199 – Галиц.-Волин. княз-в. 1387 насел. пункт підпав під владу Польщі й згодом почав називатися Микулинці. 1550 графиня А. Йорданова збудувала замок. 1595 М. отримали статус міста з правом 3-х щоріч. ярмарків і кожного вівторка – торгів. Згодом М. стали власністю Зборовських, від 1637 – С. Конєцпольського, потім Мнішеків, Потоцьких, від 1792 – Конопків. Під

час нац.-визв. війни 1648–57 фортеця зазнала руйнувань. 1674 турец.-татар. війська І. Шишмана віроломно захопили замок і місто, перебили всіх чоловіків й узяли великий ясир. 1758 польс. король підтвердив М. статус міста і магдебур. право. 1772 М. відійшли до Австрії,

Залишки замку.

1810–15 – Росії, від 1815 – знову до Австрії. У липні 1902 внаслідок пожежі більшість будівель згоріла. Під час 1-ї світ. війни у М. стояли війська 8-ї рос. армії. Від вересня 1920 – під владою Польщі. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл” та ін. т-ва, кооператива. У вересні 1939 в М. увійшла ЧА. В січні 1940 створено Микулинець. р-н (існував до 1962, коли М. перейшли до Теребовлян. р-ну), М. надано статус смт. Під час нім.-рад. війни у М. був аеродром. Від 5 липня 1941 до 23 березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. 1943 нім.-фашист. війська знищили більшість єврей. населення. У січні 2002 внаслідок землетрусу бл. 300 споруд зазнали пошкоджень. Збереглися залишки замку і палац графів Реїв (кін. 18 ст., перебуд. 19 ст.). Є костюл св. Трійці (1779, арх. А. Моциньський), дві церкви св. Трійці (1902, кам. і 2000, кам.), капличка (1999, мур.), “фігура” захисників від пожеж св. Флоріану (1797). Споруджено пам’ятники на брат. могилі воїнів РА, в якій похований Герой Рад. Союзу П. Сенчихін (1954), жертвам фашизму (1969), насип. символ. могили УСС та воякам УПА (1990). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, рай. держ.

Церква св. Трійці.

архів, фізіотерапевт. лікарня, поліклініка, хліб. з-д, ВАГи “Бровар” і “Булат”, “Медобори”. У М. народ. громад. діячі *С. Абрагамовська-Грицько-Кібюк*, *С. Абрагамовський*, *В. Бучинська*, проживали художники *М. Гончарук* і *А. Петрик*, журналіст, літератор *П. Панас*, перебували *І. Франко*, письменник, фольклорист *Я. Головацький*, поет *П. Думка*, композитор *О. Нижанківський*, художники *М. Івасюк*, *Ю. Панькевич*, *К. Устиянович*. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки доби мезоліту, західноподіл. групи скіф. часу, давньорус. культури (ймовір., літописно-го Микулина). Є парк, pobl. М. розташ. ботанічна пам’ятка природи місц. значення *Микулинець. буки*.

Б. Мельничук, Т. Ониськів, В. Уніят.

МИКУЛЯК

Петро Іванович (15. 08. 1923, с. Біла, нині Чортків. р-ну – 18. 11. 2000, м. Торонто, Канада) – підприємець, громадський діяч, меценат. Чл. ОУН (від 1939). 1940-і – учасник нац.-визв. змагань. Навчався у пед. школі в м. Чортків. 1949 емігр. до Канади (м. Торонто). Співорг-тор (1954) і кер. буд. спілок, голова управи осередку СУМ (1961–64, 1967), заст. голови Край. управи СУМ (1953), від 1980 – чл. Край. товариств. суду СУМ. Належав до ЛВУ (від 1949), голова її Централі; чл. Братства колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, чл.-засн. кредит. кооперативи “Будучність” (від 1952) у м. Торонто. Від 1985 – голова Укр. кооп. ради Канади, ініціатор створ. (1989) Канад. т-ва прихильників Руху. 1992 проводив ознайомчі семінари для орг-ції кредит. спілок в Україні, зокрема на Тернопільщині, сприяв їх відновленню в містах Бережани, Борщів, Бучач, Заліщики, Копичинці, Тербовля, Тернопіль, Чортків, смт Гусятин, Козова, для чого не раз відвідував область.

І. Дем’янова, Б. Мельничук.

МИЛІВЦІ

– село в Чортківському районі. Центр сільради. Розташ. на пр. березі р. Серет, за 22 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Товсте. Насел. 754 особи (2003). Перша писем. згадка – 1535. Діяли т-во “Просвіта”, “Сільський господар” й ін. укр. орг-ції. Є костюл (1879), церква св. Воскресіння (1910, кам.), капличка, спорудж. на пожегтви бездіт. жінки (1936), каплиці Матері Божої (1993), УГКЦ (1999), Ісуса Христа (2001), “фігура” Пречистої Диви (1803, реставр. 1998). Спорудж. пам’ятник воїнам-одно-

сельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1989), є пам’ят. хрест на честь скасування панщини (відновл. 1990), 6 хрестів полеглим у нім.-рад. війні, хрести на брат. могили й на місці загибелі провідника УПА (2002), насип. символ. могила Борцям за волю України (1996). 2 хрести самотні чоловіки встановили на пам’ять про себе (1860–70). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАПи “Чортківська МТС” і “Таурус”.

Н. Попик, Я. Чорпіта.

МІЛЬНЕ

– село у Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Білх. До М. приєднані хутори Бецулова, Буковина, Гонтова (до 1946 – село), Каменеччина, Копань. До липня 1917 pobl. М. був х. Окопи, де під час 1-ї світ. війни загинули більше 300 рос. солдатів. Розташ. над р. Гук, за 35 км від райцентру і 31 км від найбл. залізн. ст. Зборів (у с. Млинівці). Насел. 898 осіб (2001). Відоме від 16 ст. 1717 – власність Ж. Парандовського. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква Різдва Пречистої Диви Марії (1906, кам.). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. Спорудж. мемор. комплекс полеглим у нім.-рад. війні, пам’ятник 17-ти воякам УПА, полеглим у березні 1945 (1993, х. Копань), встановл. пам’ят. “фігури” на честь скасування панщини та проголош. незалежності України (1992). У М. народ. краєзнавець *А. Гловацький*, лікар, громад. діяч *П. Джуль*, військовик *І. Луцишин*, психолог, педагог, соціолог *Я. Чумак*; камінь під буд-во церкви посвятив *А. Шенцицький* (1904). Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки ран. заліз. часу. *А. Гловацький* видав кн. “Мильно: Гонтова, Буковина, Каминеччина” (Щецін, Польща, 1991).

Н. Безкоровайна, Ю. Ковальков.

МІЛЬНИКОВ

Володимир Васильович (08. 10. 1923, станиця Нижнегниловська, нині належ. до м. Ростов-на-Дону, РФ – 20. 12. 1991, м. Тернопіль) – військовик, науковець. Герой Рад. Союзу (1945), нагородж. за звільнення м. Варшава (Польща). Ордени Вітчизн. війни 1 і 2 ступ., Черв. зірки, 10 медалей. Учасник нім.-рад. війни (від січня 1942). Закін. військ. акад. в м. Москва (1951), Кременец. пед. ін-т (1965, нині ТНПУ). У Тернополі від 1961. Викл. у Терноп. філії Львів. політех. ін-ту (нині ТДГУ).

Н. Халуца.

МІЛЬНІВСЬКИЙ ДУБ

– вікове дерево, ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу х. Маню-

ки Зборів. р-ну, в кв. 50, вид. 9 Мшанец. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” у межах ліс. урочища “Мильно”, побл. дит. лікувал. центру “Барвінок”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 50 від 26. 02. 1999. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,02 га. Під охороною – дуб черешчатий віком біля 180 р. та діам. 73 см, що має наук.-пізнав., освітньо-виховну та естет. цінність.

І. Бай.

МІЛЬНО-БЛІХІВСЬКИЙ ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. у межах Мильн. сільради Зборів. р-ну, в т. ч. у кв. 18–30 Мшанец. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” (ліс. урочища “Мильно” і “Бліх”). Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 198 від 30. 06. 1986. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва – 525 га, Мильн. сільради – 2963 га. Пл. 3488 га. Під охороною – численна мислив. фауна: заєць сірий, білка і козуля звичайні, свиня дика та ін. Рішенням Терноп. обл. ради № 15 від 22. 07. 1998 мислив. угіддя надані у користування Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва як постійно діюча ділянка з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни.

І. Леньків.

МІМРИК

Василь Михайлович (01. 09. 1955, с. Перемилів Гусятин. р-ну) – музикант, педагог, май-

стер з виготовлення і реставрації струнно-смічкових інструментів. Чл. Асоц. скрипк. майстрів України. Лауреат вітчизн. і міжнар. конкурсів, у т. ч. Всесоюз. конкурсу скрипк. майстрів (1987, м. Москва, нині РФ). Представник СРСР на міжнар. конкурсі скрипк. майстрів ім. А. Страдіварі в м. Кремона (Італія), де увійшов до першої п’ятірки найкращих у світі скрипк. майстрів. Учасник виставок-аукціонів струн.-смічк. інструментів. Закін. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ще (1974, нині вище уч-ще культури), Ніжин. пед. ін-т (1982, нині ун-т; Черніг. обл.), де під кер. нар.

майстра О. Івченка виготовив свою першу скрипку. 1982–91 – учитель музики і співів у смт Калита Бровар. р-ну Київ. обл., одночасно виготовляв скрипки, експериментував над формами, акустикою, фарбами і лаками. 1991–2000 працював у спільному укр.-канад. підпр-ві “Кобза” з виготовлення струн.-смічк. інструментів. Нині М. – майстер-реставратор скрипок і бандур у Нац. муз. акад. ім. П. Чайковського (м. Київ).

Г. Кушнерик.

МІМРИК

Дмитро Григорович (17. 10. 1947, с. Великий Говилів Тербовлян. р-ну) – майстер деко-

ративно-ужиткового мистецтва. Медалі учасника ВДНГ (1972, 1973, м. Москва, нині РФ), дипломи та премії обл. і респ. виставок нар. творчості. Виготовляє витинанки, займається різьбою по дереву та худож. обробкою каменю.

Закін. проф.-тех. уч-ще у м. Перм (1973, нині РФ). 1968–69 – різьбяр райпобуткомбінату в м. Монастирська, 1973–90 – різьбяр лісгоспзагу в м. Бережани. Від 1982 займається витинанкарством. Від 1972 – учасник худож. виставок у містах Тернопіль (1978, 1980–84, 1986–93), Київ (1978, 1980–83, 1987–88, 1994), Львів (1979), Москва (1978, 1983), Пенза (1979, нині обидва – РФ), Слівен (1982, Болгарія) та ін. Персон. виставки у містах Львів (1992, 1995, 2003), Рівне (2000), Київ (2001). Працює в техніці об’єм. різьблення і витинання. У тв. М. – сюжети за мотивами фольклору і худож. літ-ри, зокрема різьба по дереву: “Козаки-музиканти” (1979), “Чумаки” (1980), “Ой не п’ються пива, меди” (1982); витинанки: “Садок вишневий” (1982), “У Києві на Подолі” (1983), “Фіранки” (1988), “Богородиця Тербовельська” (1993). Тв. М. експон. в музеях Тернополья, Львова та Києва. Нині проживає у м. Львів.

А. Гриб.

МІРНЕ

– село в Підгаєцькому районі. Центр сільради. До 1964 називалося Теляче. До М. приєднано х. Стадниця (проживають 5 родин). Розташ. за

Хрест на захист від градобиття.

12 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Криве. Насел. 657 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1440. 1919 польс. поселенці вилами вбили 19 поранених січовиків. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Параскевії (поч. 20 ст., мур.), капличка, “фігури” св. Анни з Пречистою Дівою Марією, Ісуса Христа на честь 2000-річчя Різдва Христового, Ангела-Хоронителя. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1966), пам’ятник “Тризуб” на честь 5-річчя незалежності України (скульптори В. і Я. Тихі), встановл. пам’ят. хрести на честь скасування панщини (відновл. 1990), на захист від градобиття (1903, відновл. 1990), на пам’ять про *Є. Коновальця*, на честь освячення полів (1990), на пам’ять про давню церкву, замок і колишнє село з невід. назвою (1991, руїни замку і церкви зберігалися до кін. 19 ст.), на честь врятування від посухи (відновл. 1990-і), на місці боїв УСС, пам’ят. знак Борцям за волю України (1992), тоді ж насип. могила УСС (похов. 19 січовиків, вирізьбл. історія могили). На місці старої церкви оо. Францисканців знайдено Біблію (зберіг. у *Бережан. музеї книги*), встановл. пам’ят. хрест. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. пошти, кімната “духовності” (зібрані репродукції з давніх образів села). У М. народ. громад. діячі Г., О. і С. Бойки, скульптор О. Волюх, художник Р. Дмитришин, провідник УПА Ж. Івашків, кінорежисер, видавець, редактор, громад. діяч *П. Кардаш*, художник, скульптор Б. Карий, громад. діяч, меценат І. Кочак, вишивальниця М. Прокопишин, перекладач, драматург І. Савка, сотник УСС М. Салая, радіожурналіст *Б. Суровець-Кузишин*, режисер *П. Телюк* та ін., проживав композитор, скрипаль В. Білов, перебував *Б. Лепкий*, загинув діяч ОУН і УПА *О. Безпалько*.

Г. Зьомко, В. Уніят.

МИРОВЕ́

– село в Шумському районі. Підпорядк. Кордишів. сільраді. Раніше назив. Голибіси. Розташ.

над р. Вілія, за 6 км від райцентру. Насел. 448 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1513. Є церква св. Михаїла. Діють клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. У М. народ. поет, прозаїк *С. Бабій*. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки часів Київ. Русі.

С. Задачаина.

МИРОЛЮ́БІВКА

– село у Тернопільському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Лучка. До 1964 назив. Чорторя. Розташ. над р. Серет, за 15 км від райцентру. Насел. 533 особи (2001). Перша писем. згадка – 1566. Діяли “Просвіта”, “Камењарі” та ін. т-ва. Є церква св. Димитрія (1912, мур.). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні, *Лесі Українці* (1994), насип. символ. могила Борцям за волю України (1994). Пра-

Пам’ятник Лесі Українці.

Символічна могила Борцям за волю України.

цюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ТОВ “Віконт”. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки доби мезоліту, є *Миролубів. джерело*.

О. Гаврилюк, Б. Мельничук.

МИРОЛЮ́БІВСЬКЕ ДЖЕРЕЛО́

– гідрологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. за 300 м від с. Миролубівка Терноп. р-ну, в межах долини р. Гнида. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Миролубів. сільради. Пл. 0,28 га. Під охороною – джерело питної води, цінне у наук.-пізнав. та естет. значеннях.

І. Леньків.

МИРО́Н

Дмитро Данилович (псевда “Максим Орлик”, “Роберт”, “Андрій” та ін.; 05. 11. 1911, с. Рай,

нині Бережан. р-ну – 25. 07. 1942, м. Київ) – громадсько-політичний діяч, публіцист, редактор. Чл. ОУН (1929). Навчався в г-зії у м. Бережани, закін. академ. г-зію у м. Львів, від 1930 навчався на правн. ф-ті Львів. ун-ту. 1932–33 – референт юнацтва Край.

екзекутиви ОУН. 1933 заарешт. за приналежність до ОУН, розповсюдження нелегал. нац. літ-ри та співучасть у підготовці замаху на співробітника рад. консульства у Львові О. Майлова; засудж. на 7 р. ув’язн.; 1938 звільнений. Учасник 2-го вел. збору ОУН у м. Рим (1938, Італія). Гол. ред. “Бюлетеня ОУН на ЗУЗ”, працював у ред. г. “Нове село”. Від 1939 – політ. ідеол. референт Край. ексективи ОУН, 1940 – край. провідник ОУН на ЗУЗ. Від червня 1941 займався політ. вишколом батальйону “Роланд” у м. Відень (Австрія), згодом очолив пн.-сх. групу ОУН(б). У вересні 1941 М. заарешт. німці в м. Васильків (нині Київ. обл.); врятувався втечею з тюрми у м. Луцьк. Учасник 1-ї, 2-ї та 4-ї конф. ОУН (вересень 1941, pobl. Львова; квітень 1942, Бережанщина; березень 1942, м. Львів). Від жовтня 1941 – край. провідник ОУН на східноукр. землях. М. заарешт. гестапо в м. Київ; вбитий при спробі втечі. Автор пр. “Прикмети характеру українського націоналіста”, “Ідея і чин України: Нарис ідеологічно-політичних основ українського націоналізму” (К., 2001). 1997 в Києві на буд. Нац. опери України на честь М. встановл. мемор. таблицю. У родин. селі йому спорудж. пам’ятник-погруддя (1998); місц. школі, де діє музей-кімната, присвоєно його ім’я; тут відкрито мемор. таблицю.

Б. Мельничук, М. Ханас.

МИРО́Н

Іван (1857–1940) – громадсько-політичний діяч. Працював інж. залізн. служби на Станіславщині (нині Івано-Фр. обл.). Від листопада 1918 – держ. секр. шляхів в уряді ЗУНР; від 23 листопада до 31 грудня 1918 перебував із ним у м. Тернопіль.

Б. Пиндус.

МИРО́НІЮК

Микола Мирославович (20. 09. 1958, с. Бедриківці Заліщиц. р-ну) – актор. Найвища відзнака голови Київ. міськради – нагруд. “Знак пошани”, Почес. грамота Мін-ва культури і мист-в України. Закін. Заліщиц. муз. школу, муз. відділ Чортків. пед. уч-ща, Київ. ін-т культури (1986, нині нац. ун-т культури і мист-в). Від 1986 – в Держ. муз. театрі у Києві. Орг-тор і кер. хор. колективу “Ветерани” (від 1987), який 1995 отримав звання народного.

Х. Весна.

МИСЄ́ЧКО

Андрій Корнійович (06. 03. 1919, с. Вовкошів, нині Гошан. р-ну Рівнен. обл. – 1944, м. см. невід.) – журналіст, редактор. Навчався у *Кременець православл. духов. семінарії*, не допущ. до випуск. іспитів через членство в ОУН; діяв у підпіллі; атестат про серед. освіту здобув у школі м. Кременець, склавши іспити екстерном. Після вересня 1939 нелегально переїхав до м. Берлін (Німеччина). Повернувшись, працював разом із *У. Самчуком* у ред. г. “Волинь” у м. Рівне (1941–43), від травня 1942 – гол. редактор. Автор публікацій про сутність нім. окупац. режиму та ін. Після обшуку в редакції – в УПА (“Поліська Січ” під командуванням *Т. Боровця* (“Бульби”). Співред. підпіл. часописів “Гайдамаки”, “Оборона України”, сатир. ж. “Український перець”. Події остан. року життя не з’ясовані.

Б. Мельничук, В. Романів.

МІСИКИ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Крижів. сільраді. Розташ. за 22 км від райцентру. Насел. 183 особи (2001). Раніше М. були частиною с. Крижі. Є 2-і “фігури”.

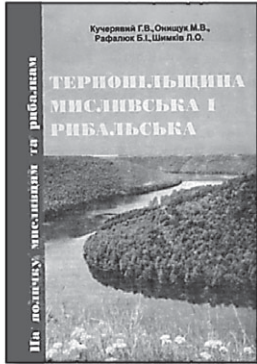
Б. Хаварівський.

МИСЛИ́ВСЬКІ УГІ́ДДЯ

ТА МИСЛИ́ВСТВО НА ТЕРНО́ПІЛЬЩИНІ

– ділянки суші й водного простору, на яких перебувають мисливські тварини, та їх добування у межах цих ділянок на території області. Нагляд за збереженням М. у, їх використанням, орг-цією полювання здійсн. мислив. госп-ва, Терноп. обл. рада т-ва мисливців та рибалок і рай. орг-ції Укр. т-ва мисливців та рибалок (УТМР), Терноп. обл. держ. інспекція з відтвор., охорони водних живих ресурсів та регулювання рибальства у водоймах України. Сумарна пл. М. у області – 904528 га, в т. ч. лісові – 140748 га, польові – 748550 га, водо-

болотні – 15230 га. У середньому на 1 мисливця припадає 134 га. Найбільші користувачі угідь: Теремовлян. (72167 га), Підволочис. (61437 га), Борщів. (61300 га), Зборів. (60671 га)

рай. орг-ції УТМР. Ліс. звірі під час нім.-рад. війни були майже повністю винищені, нині їх чисельність невинно зростає. Трапляються білки, борсуки, зайці-русаки, лисиці. На диких свиней, кунців, благород. оленів та козуль полюють лише за ліцензіями. Крім М. у., наданих у користування держ. підпр-вам ліс. госп-ва і рай. орг-ціям УТМР, є постійно діючі ділянки з охорони, збереж. та відтвор. мислив. фауни. Це регіон. ландшафт. парки (*“Дністровський каньйон”*, *Зарваницький*), ландшафт. заказник держ. значення (*Касперівський*), ботан. заказники загальнодерж. значення (*Жежавський*, *Обіжєвський*, *Шупарський*), орнітол. заказник загальнодерж. значення (*Чистилівський*) та 7 орнітол., 31 загальнозоол., 1 ботан. заказники місц. значення.

Літ.: Тернопільщина мисливська і рибальська: Інформативний збірник / За ред. Б. Рафалюка, Л. Шимківа. – Т., 2001.

М. Ткаченко.

МИСЛИЦЬКИЙ

Василь (псевдо “Блиск”; травень 1917, с. Яблунівка, нині Підгаєц. р-ну – травень 1998, там само) – діяч ОУН і УПА. Від 1935 – чл. ОУН. 1941 призв. до ЧА; потрапив у нім. полон. Повернувшись додому, вступив в УПА. Учасник боїв поблизу сіл Шумляни, Боків (нині Підгаєц.), Товстобаби (нині Високе, Монастирис. р-нів) та ін. Спогади опубл. у зб. *“Підгайчани в боротьбі за волю України”* (2000).

В. Романів.

МИСЛІНСЬКИЙ

Станіслав (Myśliński Stanisław; 1923, с. Городниця, нині Гусятин. р-ну) – польський військовик, літератор. На поч. вересня 1939 М. мобіліз. у навч. загін праці армії “Карпати” ВП. Після поразки Польщі повернувся в Городницю; згодом працював на нафт. промислах у м. Баку (нині Азербайджан). Від 1942 – доброволець ЧА (Кавказ. фронт), воював на Кавказі, Кубані, в

Україні, зокрема на Тернопільщині: м-ко, нині смт Гусятин, м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну). Поранений у Чортків. р-ні, лікувався у польовому шпиталі в Копичинцях. Навчався на курсах молодших ком-рів ЧА. Від 1944 – підпоручник ВП. У післявоєнній Польщі – ком-р частини, згодом – інспектор внутр. військ ВП (полковник). Автор кн. “З одного казанка” (1972), де описав події нім.-рад. війни, що відбувалися на Тернопільщині, “Над Прип’яттю” (1976), “На прикарпатських редутах”, мемуарів.

В. Горбоватий.

МИСЛОВА

– село в Підволочиському районі. Центр сільради. Насел. 470 осіб (2001). Розташ. за 5 км від райцентру і 6 км від найбл. заліз. ст. Підволочиськ. Перша писем. згадка – 1463. Діяли “Промсвіта”, “Січ” та ін. т-ва. Є церква св. Йосафата (1914, мур.), “фігура” Божої Матері з малим Ісусом (2001). Насип. символ. могила УСС, встановл. пам’ят. знак на місці загибелі (1948) воєнків УПА. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки ран. заліз. віку, західноподіл. групи скіф. часу та давньорус. культури.

М. Бігус, Б. Хаварівський.

МИСЇЛА

Ігор Романович (11. 09. 1958, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1996).

Відмінник освіти України (2001). Закін. Терноп. мед. ін-т (1981, нині ТДМУ). 1984–95 – асист., ст. викл., 1995–98 – доц. каф. патол. фізіології, 1998–2001 – проректор з навч. роботи, зав. каф. екстрем. та військ. медицини; від 2001 – проректор з навч.

роботи, зав. каф. фізіотерапії, мед. реабілітації та курортології цього ВНЗ. Вивчає вплив реактивності організму на розвиток патол. процесів та реабілітацію хворих. Автор 14 винаходів, низки наук. статей.

Л. Щербак.

МИСЬКІВ

Григорій (06. 01. 1914, с. Великі Коцюбинці, нині с. Коцюбинці Гусятин. р-ну) – релігійний діяч. 1934 закін. г-зію в м. Чортків, 1938 –

духов. семінарію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Священик у селах Дубенки, Велеснів і Залісся; від 1942 – на парафії в с. Устя-Зелене (всі – нині Монастирис. р-ну). 1950 М. заарешт. за відмову перейти в православ'я і засудж. на смерт. кару, яку замінено на 25 р. ув'язнення. Перебував у таборах поблизу м. Воркута (нині РФ). Від 1954 прац. на нафтоперероб. з-ді в Башкирії (нині Башкортостан, РФ). Після реабілітації 1956 оселився в м. Комарне (нині Городец. р-ну Львів. обл.), де працював бухгалтером бурякопункту, водночас провадив підпіл. відправи як священик УГКЦ. Від 1989 – на парафіях у селах поблизу м. Комарного.

Л. Щербак.

МІСЬКІВ

Ярослав Михайлович (15. 05. 1953, с., нині смт Коропець Монастирис. р-ну) – художник-графік. Чл. НСХУ (1987). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1977, нині нац. акад. мист-в). Від 1977 проживає в м. Севастополь (АР Крим). Працює в галузі станк. графіки і монум.-декор. мист-ва (вітраж). Від 1980 – учасник зб. виставок у містах Севастополь, Сімферополь, Київ, Кеचेмет (Угорщина). Індивід. – у містах Севастополь, Київ (обидві – 1992), Тернопіль (1993, ТОХМ). Автор серії офортів (36) “Херсонес” (1981), монотипій “Місток” (1986), “Володимирський собор” (1988), мецо-тинто “Аня” (1986), “Рожевий танок” (1993) та ін.

І. Дуда.

МИСЬКО

Еммануїл Петрович (21. 05. 1929, м. Нижні Устрики, нині м. Устшикі Дольне, Польща – 12. 03. 2000, м. Львів) – скульптор, науковець, громадський діяч. Нар. художник УРСР (1978). Дійс. чл. АМ України. Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1972). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1956, нині нац. акад. мист-в). Серед тв. – портрети *О. Кульчицької*, *Л. Левицького*, *Р. Лубківського*, кардинала *Й. Сліпого*, мемор. дошка *С. Крушельницькій* у Львові. Автор

мемор. комплексу жертвам нім.-рад. війни в м. Бережани (1978).

Х. Весна, Б. Пиндус.

МИСЮК

Теодор Васильович (1902, с. Кальників, поблизу м. Перемишль, нині Пшемисль, Польща – 1943, м. Челябінськ, нині РФ) – лікар, громадський діяч. Чл. ОУН. Чл. УЛТ (1930). Закін. г-зію в Перемишлі (1920), мед. ф-т ун-ту в м. Брно (1926, нині Чехія). Від кін. 1920-х у м. Тернопіль та с. Івачів Горішній (нині Терноп. р-ну) провадив приват. лікар. практику. Діяльний у громад. житті Тернополя: співзасн. філій УЛТ, Укр. гігієн. т-ва, вів просвітн. роботу в селах, виступав з доповідями на теми здоров'я та гігієни, співпрац. із “*Молодою Громадою*”; голова спорт. т-в “*Сокіл*” та “*Поділля*”. Заарешт. 23 червня 1941, вивезений до Челябінська, де 27 лютого 1943 засудж. на 10 р. у ВТТ. Помер у тюрмі.

о. М. Шаварин.

МІТНИЦЯ

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Магдалів. сільраді. Насел. 180 осіб (2001). Розташ. за 38 км від райцентру і 12 км від найближ. залізн. ст. Скалат. Перша писем. згадка – 1785. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, “Сільський господар”, “Союз українок”. Є церква Різдва Івана Хрестителя (1990-і, мур.). Насип. символ. могила Борцям за волю України. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

Р. Года.

МИХАЇЛ

(в миру – Зінкевич Тимофій Семенович; 09. 05. 1966, с. Лосятин Кременец. р-ну) – релігійний діяч. Закін. Лосятин. СШ (1982), Почаїв. ПТУ № 1 (1984), духов. семінарію в м. Санкт-Петербург (РФ, 1994), Київ. духовну акад. (1998). 1987–88 служив у Почаїв. лаврі. 1997, прийнявши чернечий постриг, рукопоклад. на священника. 2000 (жовтень) висвяч. на єпископа Сумського і Охтирського. Згодом – єпископ Черніг. і Ніжинський. Нині – єпископ Луц. і Волинський УПЦ КП.

О. Гах.

МИХАЙЛИНА

Павло Васильович (25. 01. 1923, с. Винятинці, нині Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі історії, педагог. Орден Вітчизн. війни 2 ступ., ін. нагороди. Д-р істор. н. (1981), проф. (1988). Закін. г-зію в м. Залішки (1941), істор. ф-т Чернів. ун-ту (1950, нині нац. ун-т). Учасник нім.-рад. війни (1944–45). Від 1960 – ст. викл., 1963 – доц. каф. історії СРСР та УРСР цього ВНЗ. Від 1969 – зав. Чернів. відділу Ін-ту історії АН УРСР. Від 1990 – заф. каф. історії України Чернів. ун-ту. Автор монографій, праць, статей з історії та краєзнавства. До 80-річчя М. у Чернівцях видано зб. наук. статей.

М. Ониськів.

МИХАЙЛІВ

Іван (1890, м. Підгайці – р. і м. см. невід.) – військовик. Учасник 1-ї світ. війни. Підполковник УСС. Місце загибелі невід.

Б. Волинський.

МИХАЙЛІВКА

– село в Борщівському районі. Підпорядк. Кудринец. сільраді. Розташ. за 42 км від райцентру і 13 км від найбл. залізн. ст. Іване-Пусте. Насел. 583 особи (2003). Перша писем. згадка – 1403. Є костюль (19 ст.), церква св. Покрови (1854, мур.), 3 каплички. Встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, споруджено пам'ятник Матері (2004), тоді ж насип. символ. могила Борцям за волю України. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Михайлівка”.

Ю. Ковальков.

МИХАЙЛІВКА

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Загірців. сільраді. Розташ. за 12 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Юськівці. Насел. 434 особи (2001). Є капличка св. Михаїла (2000). Діють ЗОШ 1 ступ., б-ка, дошк. заклад, ФАП.

В. Ханас.

МИХАЙЛІВКА

– село в Підгаєцькому районі. Підпорядк. Бронгалів. сільраді. Розташ. за 17 км від райцентру. Насел. 114 осіб (2001). У 2-й пол. 19 ст. у М. працював дошк. заклад, який заснувала княгиня М. Чарторийська. Діяли т-ва “Просвіта”, “Соціал”, “Союз українок”. Є церква Пресв. Богородиці (1830, кам.). Встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, насип. символ. могила Борцям за волю України (1997). Працюють

клуб, б-ка, ФАП. У М. народ. філософ, публіцист, громад. діяч *П. Гой*.

І. Пона, М. Ханас.

МИХАЙЛО

(р. н. невід., с. Богутин, нині Золочів. р-ну Львів. обл. – р. і м. см. невід.) – лірник. 1932–39 двічі на рік бував у селах Годів і Жабиня, нині Зборів. р-ну. Репертуар: реліг. та істор. пісні (“Про бідного Лазаря”, “Пісня про Нечая”, “Ой попід гай зелененький”) та ін.

П. Медведик.

МИХАЙЛО

(рр. та м. н. і см. невід.) – релігійний діяч. Архімандрит. Ректор *Волин. духовної семінарії* в м. Кременець (1893–98).

Вас. Ханас.

МИХАЙЛО ВСЕВОЛОДОВИЧ

(1179, м. н. і см. невід. – 20. 09. 1246) – державний діяч Київської Русі, полководець. Князь переяславський, кн. новгородський, кн. галицький (1235–38), князь чернігівський (1225–46), великий кн. київський (березень 1238 – осінь 1239; квітень 1241 – весна 1243). Учасник битви з монголо-татарами на р. Калка (1223); воював із *Данилом Галицьким* за Галиц. землю. 1235 перебував на тер. ниніш. Терноп. області. 1246 за наказом хана *Батия* М. В. виїхав у Орду, де його вбили татари. М. В. канонізувала православ. церква.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

В. Ханас.

МИХАЙЛОВА

Галина Антонівна (30. 12. 1965, смт Микулинці Тербовлян. р-ну) – спортсменка (легка атлетика). Закін. Львів. торг.-екон. ін-т (1987, нині комерц. акад.). М. сп. СРСР міжнар. кл. з легкої атлетики (1989). Багатораз. призерка України зі стрибків у висоту, срібна призерка першості СРСР.

Г. Гунтік.

МИХАЙЛІВСЬКИЙ

Якуб (Michałowski Jakub; 23. 04. 1612, Польща – 1662, м. Краків) – польський політичний діяч, мемуарист. Склав рукопис. зб. актів, листів, мемуарів та ін. істор. документів, що стосуються періоду нац.-визв. війни 1648–57 під проводом *Б. Хмельницького*, зокрема “Діаріуш Зборівської кампанії”.

Вас. Ханас.

МИХАЙЛЮК

Михайло Васильович (02. 01. 1945, с. Глешава, нині Тербовлян. р-ну) – педагог, краєзна-

вєць. Відмінник нар. освіти УРСР (1981). Чл. ВУСК (1994), почес. чл. Всеукр. т-ва "Просвіта" (1998). Депутат рай. ради 4-х склик. (1977, 1981, 1985, 2002). Закін. Кам'янець-Поділ. пед. ін-т (1972). Працював учителем, заст. дир. ПТУ, інструктором Чемеровец. РК КПУ Хмельн. обл., дир. Струсів. СШ, 17 р. – зав. Тербовлян. райвно, від 1994 – дир. Тербовлян. г-зії-спецшколи-інтернату. Від 1992 – голова правління рай. об'єдн. т-ва "Просвіта", учасник відродження "Молодої "Просвіти". Автор істор. нарисів "Просвіта" на Тербовлянщині" (1997), "Село Глєшава" (2002, співавт.), "Тербовлянська гімназія: alma mater на берегах Серету" (1997), "Кузня героїв, колыска талантів" (1999), "Від пізнання – до творчості", "З історії Тербовлянської гімназії" (обидві – 2004), низки статей.

Л. Городиський.

МИХАЙЛЮК

Олексій Григорович (15. 03. 1920, с. Велика Вільшанка, нині Васильків. р-ну Київ. обл.) – вчений у галузі історії, педагог. Д-р. істор. н., проф. Засл. прац. вищої школи України. Премія ім. Д. Яворницького. Учасник нім.-рад. війни. Закін. Білоцерків. пед. уч-ще, істор. ф-т Київ. держ. ун-ту (нині нац. ун-т). Працював учителем на Житомирщині. 1950–55 – викл. Кременец. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1955 – в Луц. пед. ін-ті (нині Волин. держ. ун-т): зав. каф., декан ф-ту, проректор із наук. роботи.

Г. Моліцька.

МИХАЛЄВИЧ

Микола (01. 07. 1843, с. Ромашівка, нині Чортків. р-ну – 27. 11. 1922, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну, похов. у с. Чернелів-Руський цього ж р-ну) – священик, популяризатор бджільництва, громадський діяч. Закін. г-зію у м. Тернопіль, студіював богослов'я у м. Львів. Рукопоклад. на священика 1866; служив у с. Чистилів, нині Терноп. р-ну, пом. священика в соборі св. Юра у Львові, 1871–1914 – на парафії в с. Чернелів-Руський, останні роки проживав у пароху в с. Буцнів, свого учня, декана о. І. Глинського. 1913 з ініціативи М. у Тернополі створено край.

рено край. "Товариство українських пасічників". У Чернеліві-Руському М. – засн. і голова первин. осередку т-ва "Просвіта", пропагував запровадж. високоврожай. город. і сад. культур, розведення бджіл, опікувався шкільництвом.

Заклав пасіку (понад 100 бджолосімей), де здійснював спостереження і досліди, запроваджував нові види вуликів, зокрема т. зв. "Галицький". Під час 1-ї світ. війни пасіка зруйнована, М. відновив лише 30 бджолосімей. Автор числ. статей у ж. "Українське бджільництво", "Український пасічник", "Господарський часопис", кн. "Пасіка" (1877, під крипт. М. М.; перевид. 1897, 1900, 1910, 1922 (усі – м. Львів), 2005 (м. Київ)). 1992 в Тернополі утвор. комісію з увічнення пам'яті М., запроваджено ювілей. медаль його імені; 29 грудня 1993 відбулося посвячення вул. його імені в обл. центрі; 1994 – регіон. конф. пасічників, присвяч. 150-річчю М.; у вересні 2001 в Чернеліві-Руському освячено пам'ятник М. (скульп. В. Садовник, арх. Д. Чепіль; ініціатор спорудж. Б. Рудка). У грудні того ж року засновано Терноп. обл. асоц. пасічників його імені.

Б. Головин, Б. Рудка.

МИХАЛЄВСЬКА

Ванда (Michalewska Wanda; 1906, м. Невель, нині Псков. обл., РФ – р. см. невід., м. Варшава, Польща) – польська громадсько-культурна діячка, дипломат. Від 1956 – ген. консул ПНР у Києві. 1959 побувала в м. Кременець. Авторка спогадів "Серцем і ділом" (1981, Варшава), окремі розділи присвяч. перебуванню в Україні, зустрічам із М. Рильським, відзначенню 150-річчя від дня народження Ю. Словацького. Листи М. до кременчанина М. Середюка зберіг. у фондах Кременец. краєзн. музею.

Г. Чернихівський.

МИХАЛКІВ

– село в Борщівському районі. Підпорядк. Устян. сільраді. Розташ. на берегах р. Нічлава, за 33 км від райцентру і 8 км від найбл. залізн. ст. Іване-Пусте. Насел. 247 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1439. 1878 та 1897 побл. М. ви-

явлено золоті скарби (див. *Михалківський скарб*). Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, кооператива. Є церква св. Миколая (1772), капличка (2004). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могилу Борцям за волю України (2003). Працюють клуб, ФАП, торг. заклад. У М. народ. літераторки та громад. діячки М. Адамівська (Олійник) і А. Прусська, журналіст, громад.-політ. діяч *Р. Ільницький*; археол. дослідження проводили *К. Гадачек* і *В. Пишибиславський*. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки серед. та піз. палеоліту, мезоліту, трипіль. культури, ран. заліз. віку та давньорус. культури.

М. Сохачький.

МИХАЛКІВСЬКИЙ СКАРБ

– скарб золотих прикрас, що символізують владу та культ родючості й сонця. Виявлений під час земел. робіт 1878 та 1897 на березі р. Нічлава pobl. с. Михалків, нині Борщів. р-ну. Заг. вага скарбу – бл. 7 кг. Збережена ч. М. с.: 2 діадеми із зубцями у вигляді рогів-волют, 4 низькі чаші, дугоподібні фібули з двома пружинами і намистинами на спинці, зооморфні фібули у вигляді вовків або собак, які гавкають, із випуклими на боках, вел. чотирипелюсткові розетки, круглі фалари (прикраси у вигляді округлих орнамент. блях) із випуклими напівкульками на поверхні, уламки шийної гривни, руків’я кинджалів, браслети з очковими спіралями на кінцях, браслет з ажурним рядом хрестів на поверхні, бл. 3 тис. золотих, скляних та бурштин. намистин, пронизи від шийних прикрас, уламки й зливки золота. М. с. – типове явище для періоду гальштату (1-а пол. 1 тис. до Р. Х.) нагромадження у вождів прикрас місц. та імпорт. походження (8–7 ст. до Р. Х.). Інколи подібні скарби пов’язують із вторгненням кіммерійців або скіфів. М. с. – свідчення заг. тенденції до нагромадження багатств у середовищі родоплемін. аристократії фракій., кельт. та ін. племен передантич. часу. До вивезення у м. Москва (1940, нині РФ) ч. М. с. зберігалася у львів. банку як власність музею Дідушицьких (заг. вагою понад 3 кг). Інша ч. М. с. (понад 200 предметів) – у Naturhistorisches Museum у м. Відень (Австрія), окремі речі є в музеях міст Будапешт (Угорщина), Бухарест (Румунія), Стамбул (Туреччина).

Лит.: Przybysławski Władysław. Dwa złote skarby w Michałkowie. – Lwów, 1898; *Hadaczek Karol.*

Złote skarby Michałkowskie. – Kraków, 1904; *Свешников И.* О символике вещей Михалковских кладов // Советская археология. – 1968. – № 1; *Граков Б.* Ранний железный век (культуры Западной и Юго-Восточной Европы). – М., 1977.

О. Гаврилюк, Ю. Малесв.

МИХАЛЇВСЬКИЙ

Казимир (Michałowski Kazimierz; 1901, м Тернопіль – 1981, м. Варшава, Польща) – польський археолог, історик мистецтв, засновник польської археологічної школи египтології. Д-р (1929), проф. Орден “Віртуті Мілітарі”. Від 1953 – чл. Президії ПАН. Консультант ЮНЕСКО з питань археології. Від 1966 – голова Міжнар. т-ва латин. епіграфіки, почес. д-р наук ун-тів у містах Кембрідж (Вел. Британія), Страсбург (Франція), Уппсала (Швеція). Вивчав романістику та історію мист-в у Львів. ун-ті; продовжив навчання у містах Берлін, Мюнхен (Німеччина), Париж (Франція), Рим (Італія), Афіни (Греція). Орг-тор і кер. (1930–72) першої каф. середземномор. археології у Варшав. ун-ті, досліджував Єгипет та Нубію (Пн.-Сх. Африка). Створив у Нац. музеї у Варшаві постійно діючу Галерею старожитностей (1938). Від 1947 – проректор Варшав. ун-ту. Автор більше 400 книг, серед яких “Дельфи”, “Пальміра”, “Фарас”, “Не тільки піраміди”, “Як греки творили мистецтво”, перекладені різними мовами світу. Ред. “Малої енциклопедії античної культури” (у 2-х тт.).

С. Ткачов.

МИХАЛЬСЬКИЙ

Антін (псевд. – А. Гайворонський; 12. 08. 1924, с. Гайворонка, нині Теребовлян. р-ну – 06. 09. 1974, м. Ноттінгем, Вел. Британія) – релігійний діяч. Чл. Юнацтва ОУН, воював у 1-й дивізії Укр. Нац. Армії, перебував у таборах інтернов. у м. Ріміні (Італія). Богослов. студії закін. у м. Рим (Італія, докторат). 1951 рукоклад. на священника. Обслуговував укр. біженців у м. Трієст (Італія). Від 1953 – душпастир Лондон. округи (Вел. Британія), від 1955 – Ноттінгему й округи. Чл. єпископ. консисторії, президент Церков. подруж. трибу-

налу, радник Апостол. екзархату, капелан СУМу, чл. кількох наук. т-в. Автор числ. публікацій у часописах “Логос”, “Наша церква”, “Визвольний шлях”, “Християнський голос”, “Українська думка”. Чл. редколегії зб. “*Підгаєцька земля*” (1980).

Б. Мельничук.

МИХАЛЬЧУК

Богдан Іванович (псевдо “Мак”; 11. 06. 1926, с. Полівці, нині Чортків. р-ну) – діяч ОУН і УПА, громадсько-політичний діяч, інженер. Син *І. Михальчука*. Чл. ОУН (1938). Навчався у г-зії в м. Чортків. 1943 – окруж. провідник юнацтва ОУН Чортківщини. Від серпня 1943 до листопада 1944 навчався у старшин. шк. УПА (хорунжий). 1944 пораненим потрапив у санбат РА, згодом навчався в артилер. уч-щі (мол. лейтенант), учасник боїв за м. Кенігсберг (нині м. Калінінград, РФ). Влітку 1945 повернувся в УПА. 1946–48 – чл. штабу УПА-Захід. Від 1948 – в Польщі, навчався у Краків. ун-ті; закін. Укр. тех.-індустр. ін-т у м. Регенсбург (1949, Німеччина). Емігр. до США. 1959–60 навчався в ун-ті в м. Маямі (магістр інженерії та бізнес. адміністрації). Викладав у Маям. ун-ті, працював провід. спеціалістом із ракет. зброї у департаменті оборони США, гол. інж. компанії, дир. інж. відділу мед. ун-ту в м. Нью-Джерсі. 1982–89 – декан ун-ту в м. Нью-Йорк. Чл. СУМ Америки, Братства ветеранів УПА, Укр. інж. т-ва США, Укр. конгрес. ком-ту, Амер. т-ва інж.-мех. та ін. Діяльний у “Пласті”. Автор наук. праць з інженерії, кн. “Вільна Україна – сенс нашого життя” (2001), статей з історії України в англомов. та україномов. пресі США.

М. Маланюк, Я. Чорніга, Л. Щербак.

МИХАЛЬЧУК

Іван (р. н. невід., с. Полівці, нині Чортків. р-ну – р. і м. см. невід.) – військовик. Батько *Б. Михальчука* (“Мака”). Сотник УСС. Чл. ОУН. Спів-орг-тор мережі ОУН на Чортківщині, діяльний в укр. громад. орг-ціях.

В. Карпович.

МИХАЛЬЧУК

Петро Анастасійович (06. 07. 1938, с. Нападівка, нині Лановец. р-ну) – вчений-історик, педагог. Орден “Знак пошани”, медалі. Канд. істор. н. (1973), доц. (1999). Закін. Чортків. пед. уч-ще (1957), істор. ф-т Чернів. ун-ту (1966, нині нац. ун-т). 1958–61 вчителював у селах Іванківці та Коржківці Лановец. р-ну, 1961–88 – на комсомол. і парт. роботі. Від 1988 – у ТДП

(нині – ТНПУ): проректор (1988–93), від 1994 – доц. каф. історії України. Автор понад 80 наук. праць з історії, політології та методики викладання сусп. дисциплін, підручників та посібників, зокрема “Історія України” (2002, 2003), “Хронологічний і термінологічний довідник з історії України” (2004).

М. Ониськів.

МИХАСІВ

Микола (15. 12. 1891, с. Констанція, нині Борщів. р-ну – 20. 05. 1962, м. Кемсак, пров. Саскачеван, Канада) – педагог, громадський діяч. У Канаді – від 1899. Закін. учит. семінарію, працював педагогом. Співзасн. у Реджайні Ін-ту ім. П. Могили, його 1-й секр. Діяльний в укр. громад. орг-ціях; автор публікацій у пресі.

І. Гаврильцьо.

МІХАЦЬ

Микола Григорович (10. 12. 1960, м. Дрогобич Львів. обл.) – музикант, диригент. Засл. діяч мист-в України (2000). Закін. оркестр. і диригент. ф-ти Львів. консерваторії (нині муз. акад.). 1982–85 – артист оркестру Львів. театру опери та балету; 1986–99 – зав. муз. частини, гол. диригент Львів. обл. муз.-драм. театру ім. Ю. Дрогобича (м. Дрогобич). 1992–2002 – викл. диригент. дисциплін, кер. нар. та симфон. оркестрів Дрогобиц. муз. уч-ща, одночасно від 1999 – зав. відділу культури та мист-в Дрогобиц. міськ. ради, від 2002 – доц. Дрогобиц. пед. ун-ту. Автор оркестровок, обробок нар. пісень, аранжувань, сцен. версій “Вертеп”, “Січові Стрільці”, наук. праць, досліджень. Написав музику до вистав за п’єсами *Б. Мельничука*: “Мазепа – гетьман український” (1991) та “Сотниківна” (1992, обидві за творами *Б. Лепкого*), “Гола душа” (за повістю *П. Загребельного*, 1991), *Л. Крути*: “Ой Морозе-Морозенку” (1992), “Яничари” (за *Р. Іваничуком*), “Різдвяна ніч” (за тв. *М. Гоголя*). Перебував на гастролях у м. Тернопіль 1984, 1991, 1993.

С. Ваврик.

МИХНО

Петро Михайлович (17. 02. 1974, с. Різдвяни Тербовлян. р-ну) – спортсмен (вільна бороть-

ба). М. сп. України з вільної б-би (1992). Закін. Терноп. пед. ін-т (1995, нині ТНПУ), юрид. ф-т Львів. ун-ту (2001, нині нац. ун-т). Учасник чемп-тів світу, Європи. Переможець першості СНД серед юніорів (1992), чемпіон Молодіж. ігор України (1994), сріб. призер юніор. першості СРСР (1990). Виступав за ФСТ “Колос”.

Г. Гунтік.

МИЦИК

Федір Олексійович (05 (18). 09. 1911, с. Вишнопіль, нині Тальнів. р-ну Черкас. обл. – липень 1941, м. см. невід.) – журналіст, поет. Чл. СПУ (посмертно). Закін. Харків. ін-т журналістики (1938). Працював у ред. г. на Кубані (нині РФ), “Комсомолец України” та “Глос радзецькі” (польс. мовою) у м. Київ. У вересні 1939 перебував у м. Тернопіль, організував випуск газети польс. мовою, вийшло кілька номерів, і ред. переїхала до м. Львів. 21 травня 1941 приїхав до Тернополя вдруге, орг-тор випуску г. “Правда большевіцка” (польс. мовою). Від кінця червня того ж року – на нім.-рад. фронті, загинув у боях на Київ. напрямку. Автор кн. поезій: “Моїй землі” (1962), “Поезії” (1974), “Моя починається пісня” (1991). Деякі вірші вміщені у кол. збірниках. Відомий переклад вірша М. Лермонтова “Утікач”, котрий М. зробив у Тернополі, – один із кращих в укр. літ-рі.

Є. Гасай, М. Ониськів, Б. Пиндус.

МИЧКО

Світлана Борисівна (з дому – Демків; 20. 01. 1961, м. Харків) – журналістка, публіцистка. Дочка Б. Демківа. Закінчила Терноп. СШ № 3, ф-т журналістики Львів. ун-ту (1984, нині нац. ун-т). Від 1978 працює в пресі: кор. і зав. відділом г. “Ровесник”, оглядач. регіон. тижневика “Західна Україна”, гол. ред. г. “Пан + Пані”

(1996), оглядач. і заст. гол. ред. “Тернопільської газети”. Від 1997 – власкор всеукр. г. “Україна молода”. Автор концепції та 1-й гол. ред. (від травня 2003), заст. шеф-редактора (від 2005) тижневика “Місто”. Вірші публікує у всеукр., закордон. та обл. періодиці. Перекладає поезію з укр. російською (у всеукр. періодиці надрук. добірки перекладів віршів Л. Костенко) та з рос. українською.

Б. Мельничук.

МИЧКОВСЬКИЙ

Антін (псевдо “Осип”; 1912, с. Новий Тік, нині Млинів. р-ну Рівнен. обл. – 26. 07. 1943, повл. с. Сураж Шумс. р-ну; похов. у с. Антонівці цього ж р-ну) – військовик. 1940-і – чл. ОУН(м). Від весни 1943 – в Дубнів. курені ВО “Богун” УПА (Рівненщина): ком-р сотні, від липня того ж року – курін. ком-р. Воював на тер. Терноп. обл., загинув на Шумщині в бою із рад. партизан. загоном.

І. Дем’янова.

МИШКА

Дмитро Петрович (09. 11. 1976, м. Тернопіль) – спортсмен (легка атлетика). Закін. ТАНГ. М. сп. України з легкої атлетики (1994). Переможець першості України, бронз. призер першості Європи серед юніорів зі стрибків у довжину.

В. Ігнатенко.

МИШКІВ

– село в Заліщицькому районі. Центр сільради. До М. приседн. хутори Верещева, Вільхова, Лука і Турин. Розташ. над р. Серет, за 28 км від райцентру і 14 км від найбл. заліз. ст. Торське. Насел. 530 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1495 (Середжук П. Першовитоки. – К., 1994). Працювали “Просвіта”, “Луг” та ін. т-ва. На поч. жовтня 1922 у М. діяла партизан. група “Дванадцятка” під кер. С. Мельничука, І. Цепка та П. Шеремети. Є костьол (1928), церква св. Дмитрія (1784, мур.), капличка (2000). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могилу Борцям за волю України (1993), встановл. пам’ят. знак на честь 500-річчя насел. пункту (1995). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, Буд. нар. творчості, б-ка, ФАП, 4 торг. заклади. У М. народ. лікар-психіатр, громад. діяч А. Кібзей, журналіст Д. Чайковський. Повл. М. виявлено археол. пам’ятки піз. палеоліту, трипіл., гава-голіград., черняхів.

і давньорус. культур. І. Андрійців видав "Історичний довідник с. Мишків (1495–1995)" (Івано-Франківськ, 1999).

І. Дубецький, В. Олійник, М. Сорока.

МИШКІВЦІ

– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Старовишнівець. сільраді. Розташ. на березі р. Горинь, за 24 км від райцентру. Насел. 327 осіб (2001). Є церква Різдва Пресвятої Богородиці (1905, дерев.).

В. Головатюк.

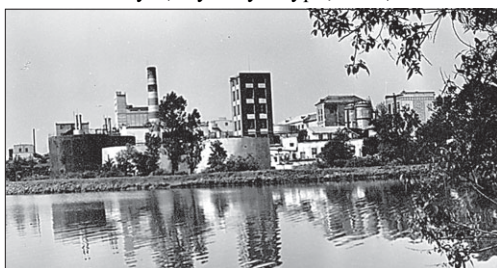
МИШКОВІЧІ

– село в Тернопільському районі. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 12 км від райцентру і

Церква Покрови Пресвятої Богородиці.

6 км від найбл. залізн. ст. Березовиця–Острів. Насел. 2071 особа (2001). Перша писем. згадка – 1564. Діяли т-ва "Прогресивіта", "Рідна школа". Є церкви Покрови Пресв. Богородиці (1817, мур.) і нова (2003, мур.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975), насип. символ. могилу УСС (1992), встановл. пам'ят. хрести на честь передачі землі в приватну власність та 2000-ліття Різдва Христового (2001). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, дільн. лі-

Вид на комбікормовий та спиртовий заводи.

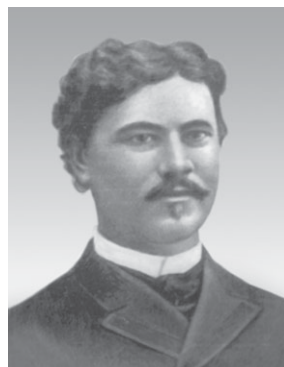
карня, спиртозавод, комбікорм. з-д, мебл. цех, фермер. госп-во. У М. народ. письменник **Б. Бастюк**, вчені **М. й О. Іванюти**, проживав громад. діяч, депутат Нар. Зборів Зх. України **М. Іванюта**, пастирював **І. Пашковський**. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки культур кулястих амфор, Ноа, голіград., західноподіл. групи

скіф. часу, черняхів., Лука-Райковецька, давньорус.

В. Савенко.

МИШУГА

Олександр Пилипович (07. 06. 1853, с. Новий Витків, нині Радехів. р-ну Львів. обл. – 09. 03.

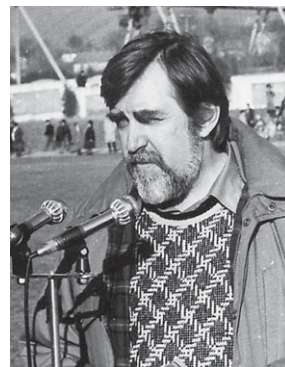

1922, м. Фрайбург, Німеччина; похов. у родин. селі) – оперний співак, педагог. Вокал. освіту здобув у Львів. (1878–81) та Мілан. (1881–83, Італія) консерваторія. На опер. сцені дебютував 1883 у м. Форлі (Італія). Соліст Львів. (польс.) опери, Вел. театру в м. Варшава (Польща), Київ. опери. Проф. співу Вищого муз. ін-ту Варшав. муз. т-ва (Польща). 1891 гостював у родині **С. Крушельницької** в с. Біла, нині Терноп. р-ну; 1893 виступав із концертом у гімнастич. залі т-ва "Сокол" у Тернополі.

Х. Весна.

МИГОЦЬКИЙ

Зеновій Лонгинович (12. 11. 1945, с. Криве Ліс. пов. на Лемківщині, нині Польща) – художник, педагог,

громадський діяч. 1950–57 разом із батьками репресований. Від 1958 – в м. Бережани. Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1973, нині акад. мист-в). 1972–73 – викл. дит. худож. шк. у Львові. 1980–90 – співзасн. і викл. дит. худож. шк. у Бережанах; серед учнів М.: **Е. Абакарова**, **І. Карась**, **О. Шупляк**. 20 р. прац. у відділ. Худож. фонду України в м. Львів. Від 1973 – учасник виставок у містах Краків (Польща), Львів, Тернопіль та ін. Працює в галузі монум. і станк. живопису, декор. скульптури, декор.-ужитк. мист-ва. Першим у зх. регіоні відродив техніку фініфті (гаряча емаль). Автор проєктів, інтер'єрів та експонатів *Бережан. краєзн. музею, мемор. музею Б. Лепкого та музею книги в Бе-*

режанах. Від 1990 – голова Т-ва бережан. художників. 1990–94 – голова Бережан. міськради, депутат міськ. і Терноп. обл. рад. Від 1995 – викл., зав. каф. історії, культурології та права *Бережан. агротех. ін-ту*. Автор низки праць із культурології. Тв.: рельєф “Музи” (1977, металопластика; співавт.), вітражі в музеї книги (1984) і церкві св. Трійці (1990 у Бережанах) та ін.; макети-реконструкції замків у Бережанах (1977), Тернополі (1982), Збаражі (2000); серія емалей до тв. *Б. Лепкого* (2000–02).

Г. Брицька, О. Дацко, І. Дула.

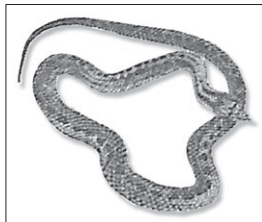
МИГОЦЬКИЙ

Маркіян Дмитрович (р. н. невід., с. Кальне, нині Козів. р-ну – 26. 12. 1981, м. Кліфтон, шт. Нью-Йорк, США) – лікар, меценат. Д-р медицини. Чл. УЛТ Пн. Америки. Мед. освіту здобув в ун-тах міст Піза (Італія) і Краків (Польща); диплом лікаря отримав у м. Львів. Працював у Німеччині; емігр. до США (1949). Чл. Укр. нар. союзу, Укр. ін-ту Америки, кількох амер. т-в. Учасник підтримки укр. Гарварду та Патріаршого фонду.

Б. Мельничук, В. Романів.

МИДЯНКА

(*Coronella austriaca*) – плазун із ряду Лускати (*Squamata*), родини Вужеви. Занес. до Черв. книги України та Регіон. черв. списку. Не отруйний. У фауні України – єдиний вид роду. Живе у густій траві на сухих схилах ярів і балок, скелястих берегах річок, у норах ящірок та гризунів, якими переважно живиться. Тварина денна, рухається повільно. Трапляється спорадично на тер. Терноп. обл., зокрема у заповіднику “Медобори”. Чисельність зменшується внаслідок хімізації природ. середовища, антропоген. змін ландшафту, фізич. знищення виду (М. помилково вважають отруйною). Потребує охорони й захисту.

Г. Оліяр.

МИЖГІР'Я

– село в Монастириському районі. Підпорядк. Усте-Зелен. сільраді. Розташ. на берегах р. Горожанка, за 22 км від райцентру. Насел. 329 осіб (2003). Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, кооператива. 1957 внаслідок повені підтоплене. Є церква Покрови Пресв. Діви Марії (1865, дерев.). Насип. символ. могила Борцям за волю

України (1990). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

О. Товстенюк, Г. Уніят.

МИЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ МАТЕРІ

– день вшанування матерів, який відзначають в Україні у другу неділю травня. 1914 започатк. у США; згодом почали відзначати Австрія, Вел. Британія, Німеччина, Франція, Скандинав. країни. 1929 “Союз українок” зініціював впровадж. цього свята на Тернопільщині. Т-ва “Просвіта”, “Рідна школа”, “Пласт”, “Сокіл” та ін. організували концерти, конференції, фестивали на всій тер. краю. Заборонила рад. влада 1939. Відродж. 1990-і. У м. Тернопіль урочисто відзначають свято концертами у ПК “*Березінь*”, школах і дошкіль. навч. закладах як вшанування трьох матерів: Богородиці, України, березині роду.

І. Дем'янова.

МИЖНАРОДНІ ПРОЩІ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– паломництво, масове відвідування віруючими різних країн святих місць та відзначення важливих церковних подій на території області. У рамках проголош. УГКЦ Року взаємопрошення між Польщею та Україною 25–27 червня 2004 здійзн. міжнар. молодіж. пішу прощу до Духов. Марій. центру (див. *Зарваницький Духовний центр, с. Зарваниця Тербовлян. р-ну*), де відбулися фестивали духов. пісні “Відлуння” та ін. духов.-мист. заходи. У м. Бучач 2–3 жовтня того ж року відбулася 10-а міжнар. проща Вервиці “За єдність Церкви”, в якій взяли участь представники духовенства греко-катол. церкви Білорусі, Литви, Румунії, РФ, Словенії, України. Поміж ін. заходів М. п. важливою складовою був наук. симпозіум, присвячений проблемі повтор. визнання Рос. екзархату ГКЦ на тер. РФ, який заснували 1917 під проводом митрополита *А. Шенницького*.

І. Дем'янова.

МИЗЕРНИЙ

Мартин Васильович (псевдо “Рен”; 25. 02. 1910, с. Вербів, нині Підгаєц. р-ну – 24. 08. 1949, pobl. с. Либохора, нині Турків. р-ну Львів. обл.) – діяч ОУН і УПА. Закін. г-зію в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). 1931–34 – політ. в'язень у тюрмах міст Бережани та Золочів (нині Львів. обл.) Чл. ОУН (1937). 1939 – ком-р чоти в Карпат. Січі; 1940 – окруж. командант (ком-р) укр. поліції у м. Сянок (нині Польща). 1944 за зв'язки з ОУН М. заарешт.

Пам'ятник
М. Мізерному
в с. Вербів.

гестапо; засудж. на смерт. кару; втік під час транспортування. Від серпня 1944 – ком-р і вишкільник куреня воєн. округи-6 (ВО) “Сян”; від вересня того ж року – ком-р загону з 10 сотень. Жовтень–листопад 1944 – на чолі куреня здійснив рейд Станіславщиною (нині Івано-Франківщина) та Дрогобиччиною (на Львівщині); взимку 1944–45 сотні М. вели бої з рад. військами. 1946 – ком-р Лемків. та Перемис. куренів. Орг-тор рейдів на Словаччину, кер. підстаршин. шк. ВО “Сян”. У травні–червні

1947 сотні під команд. М. воювали з польс. військами; згодом ч. повстанців відійшла на Захід, інша разом із М. – в Україну. 24 серпня 1949 М., який за дорученням Гол. військ. штабу УПА переходив на Захід із матеріалами для закордон. проводу УГВР, важко поранений у сутичці з підрозділом МДБ, застрелився в лісі побли. с. Либохора. 1992 перепохов. у с. Яблунів Турків. р-ну Львів. обл., де 1994 споруд. пам'ятник. 1995 в с. Вербів посадили алею “Рена”, 1996 встановл. бронз. погруддя. У вересні 1997 на місці загибелі М. поставили пам'ят. хрест.

І. Олещук, М. Ханас.

МІЗІЮРИНЦІ

– село в Шумському районі. Центр сільради. Розташ. за 18 км від райцентру і 10 км від найбл. залізн. ст. Лепесівка. Насел. 330 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1583; наступна – 1616, згідно з акт. книгами Кременец. земського суду. Діяли т-во “Просвіта”, драм. гурток, кооператива. Є церква св. Івана Богослова (1910, дерев.). Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1969), воякам УПА (1992), *Т. Шевченку* (1995, скульп. *І. Мулярчук*), *Володимирові Великому* (1988). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, 2 торг. заклади. У М. народ. літератор *А. Боб'юк*, громад. та культ.-освітній діяч, музеєзнавець, фольклорист *В. Лавренюк*, вчений і письменник *А. Хиждеу*. У м. Тернопіль 2003 видано кн. В. Лавренюка “Мізіюринецьке перевесло”.

М. Бесараб, А. Качан.

МІКЛЕР

Діонісій (р. і м. н. невід. – 1853, м. Дубно, нині Рівнен. обл.) – ірландський ботанік, ландшафтолог. Автор проєктів понад 40 пейзаж. садів англ. типу на Волині та Поділлі. Спроектував флору *Кременец. ботан. саду* (1809), де ввів у культуру бл. 760 екзот. і 460 місц. рослин.

Лім.: Тернопілля '95: Регіональний річник. – Т., 1995.

Б. Мельничук, В. Романів.

“МІКСТ”

– театр пісні *Центру дитячої творчості* в м. Тернопіль. Від 2000 “М.” – зразковий. Засн. 1998. Кер. – О. та Б. Бурміцькі. Учасники театру – переможці всеукр. конкурсів “Пісенний вернісаж”, “Азовські вітрила”, “Боромля”, “Крок до зірок”, “Сім-сім”, “Кришталевий жайвір”, “Перевесло” та ін. Серед вокалістів-лауреатів – А. Бурміцька, О. Бурміцький, Р. Говда, О. Сновида, В. Тлуц, О. Юрковський.

І. Дем'янова.

МІКУЇ

Кароль (20. 09. 1821, м. Чернівці – 21. 05. 1897, м. Львів) – піаніст, композитор, фольклорист. За походженням вірменин. Муз. освіту здобув у м. Париж (Франція). 1848–58 виступав як піаніст у країнах Європи, зокрема в Росії, 1858 – в м. Київ. Протягом 30 р. – діяльний у муз. житті Львова. 1858–87 – дир. муз. школи (від 1880 – консерваторії) Галиц. муз. т-ва, диригент його оркестру та хорів, з якими не раз виступав на Тернопільщині. Від 1887 утримував власну школу, де навчалися М. Солтис і *Д. Січинський*. Автор фортеп. п'єс, тв. для скрипки і кларнета, хорів, пісень; обробок для ф-но, зб. укр., польс., молд., муз. фольклору, пр. “Монографія про канон”. Ред. 1-го пов. зібрання тв. Ф. Шопена (1879).

М. Ониськів.

МІЛІЦЯ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– адміністративно-виконавчий орган, чинний на території області, який охороняє правопорядок, захищає життя, здоров'я, права громадян, власність суспільства і держави від протиправних посягань тощо. Перші в краї загоны нар. міліції сформовані у квітні 1917, діяли до липня того ж року. Нач. Терноп. міськ. і повіт. М. – *П. Рибко*. У листопаді 1918 уряд ЗУНР утворив відділи та групи М. у повіт. центрах, згодом організував спец. держ. воєнізовану службу з охорони громад. порядку. Усі міліц. ч. були об'єднані у корпус жандармерії, підпо-

рядк. мін-ву внутр. справ ЗУНР, діяли до липня 1919. На поч. жовтня 1939 знову сформов. нар. М., до якої належали бойові дружини, нар. гвардія, сільс. міліц. загони. 6 листопада 1939 створ. упр. нар. комісаріату внутр. справ Терноп. області. Невдовзі сформовані тер. і заліз. М. як окремі структур. підрозділи. Після нім.-рад. війни донині діє управління МВС (УМВС) України в Терноп. області, що має підрозділи: штаб УМВС (забезпечує координацію та узгодж. дій галуз. служб і органів внутр. справ), відділ оператив. інформації, 1-й відділ (забезпечує таємність та дотримання держ. таємниць в опер.-розшук. діяльності), відділи внутр. безпеки, роботи з персоналом, адм. службу міліції, ДАІ; управління: Держ. служби б-би з екон. злочинністю, б-би з організм. злочинністю, слідче; підрозділи: центр зв'язків із громадськістю, кримін. міліції у справах неповнолітніх, б-би з незакон. обігом наркотиків, наук.-дослідний, експерт.-криміналіст. центр, фінанс. ресурсів та економіки, Держ. служби охорони, ресурс. забезпечення, служби охорони здоров'я. Функціонують Терноп. міськ. та 17 рай. відділів УМВС. Нач. упр. МВСУ в Терноп. обл.: М. Сюганов (1944–54), М. Коломацький (1954–59), П. Дейнекін (1959–74), В. Зоря (1974–76), *В. Мальований* (1976–83), А. Білик (1983–87), І. Колесник (1987–90), В. Хмель (1990–92), Р. Подсаднюк (1992–98), *В. Максимов* (1998–2000, 2002–03), М. Петрик (2000–01), В. Момот (2003–04), Ф. Бортняк (2004 – лютий 2005) від лютого 2005 – В. Пісний. 2004 на Тернопільщині започатк. спорудж. т. зв. буд. шерифа, в яких об'єдн. житло й офіс дільнич. міліціонера; нині такі є в кожному р-ні області.

Лит.: Міліція Тернопілля: Фотоальбом. – Т., 1999.

І. Дем'янова, П. Колісник.

МІЛЛЕР

Денніс (р. і м. н. невід.) – американський вчений у галузі економіки. Фулбратівський науковець (1999) у ТАНГ. Співатор праці “Шляхи, що сходяться в Тернополі” (2000).

М. Сотник.

МІЛЛЕР

Леонід Олександрович (25. 11. 1947, с-ще Іспісар Чкалов. р-ну Ленінабад. обл., нині Таджикистан) – композитор, диригент, аранжувальник, педагог, громадський діяч. За походженням німець. Засл. прац. культури Бурят. АРСР (1983), засл. прац. культури Угорщини (1988). Чл. Нац.

ліги укр. композиторів (1993), Нац. Всеукр. муз. спілки (1994), Всесвіт. асоц. діячів симфон., духової, естрад. музики й ансамблів (1996). Лауреат Москов. конкурсу гри на тубі серед муз. ВНЗ (1976), Всесоюз. конкурсів, оглядів

самодіял. худож. творчості. Диригент року (1997). Переможець 1-го обл. літ.-мист. конкурсу “Голос серця” (1998). Закінчив у м. Барнаул (нині РФ) культосвіт. (1964) та муз. (1966) у-ща; в м. Москва (нині РФ) військ.-диригент. ф-т консерваторії (1978) і ад'юнктуру при цьому ВНЗ (1988). 1978–83 – з військ. оркестром учасник нац. свят і фестивалів у Бурят. АРСР (нині РФ). 1986–88 – учасник нац. свят Угорщини. Оркестрував, аранжував і виконував церемон. твори, угор. народ. пісні, власні переклади 2-ї угор. рапсодії Ф. Ліста, “Марш Ракочі” Г. Берліоза та ін. Від 1983 – в м. Тернопіль: диригент військ. оркестру дивізії, водночас – кер. нар. естрад. ансамблю “Експромт”, від 1989 – гол. диригент духов. оркестру ПК “Октябрь”, від 1990 – “Березиль” (від 1993 – муніципал., естрадно-духовий колектив “Оркестра волі”). 1986 – співорг-гор регіон. свята духової музики “Народ і армія єдині” (Тернопіль). Аранжував і оркестрував для духових оркестрів України “Многая літа” Д. Бортнянського, пісні УСС, УПА, колядки *В. Барвінського*, увертюру О. Римського-Корсакова “Світле свято” (для духового оркестру Мін-ва оборони СРСР). М. – гол. диригент обл. марш-парадів духових оркестрів Тернопільщини (1990–99). 1992 – для міжнар. т-ва німців створив гімн “Відергебурт” (“Відродження”). 2000 – засн. Нім. культур. центру при Терноп. обл. орг-ції “Відергебурт”, вокал. чол. ансамблю “Акапела”, дит. танц. ансамблю “Ді блюме” (“Квітка”). Автор більше 500 обробок та оригінал. творів духової, симфон., камер. і вокал.-хор. музики, зокрема понад 30 маршів на укр. тематику, увертюру, фантазій на теми пісень *М. Гайворонського*, *А. Горчинського*, *В. Івасюка*, *Р. Кулчинського*, *Л. Лепкого* та ін.; тв. зарубіж. композиторів. Автор зб. партитур для духового оркестру “Сурми кличуть” (Т., 1992), “Хорові твори, вокальні ан-

самблі, ліричні пісні, романси, дитячі пісні, інструментальні твори” (Т., 2004). Тв. М. надрук. у зб. “Мелодії Тернового поля”, “Службово-стройовий репертуар”: Навчальний посібник. Партитури для військ. кафедр ВНЗ” (Л., 1997). 1966 здійснено студ. запис гри М. на гітарі для озвучення х/ф “Живе такий хлопець”; 1990 марш М. “Наш Тернопіль” записано на грам-платівку до 450-річчя Тернополя.

Х. Весна, О. Лещинин, О. Маруняк.

МІЛЬХ

Барух (20. 06. 1907, м. Підгайці – 27. 04. 1989, м. Хайфа, Ізраїль) – лікар, громадський діяч. Закін. г-зію в

м. Львів, медицину студіював у м. Прага (Чехія). Працював у єврей. шпиталі в м. Варшава (1935–38, Польща). Від 1938 проживав у Підгайцях; згодом – лікар у м-ку Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну). Під час нім.-рад. війни перебував у гето, переховувався в укр. родині. Від 1944 – лікар у м-ку Скала-Подільська (нині смт Борщів. р-ну). Від 1948 – в Палестині, від 1954 – у Хайфі. Автор “Заповіту” (“Тестаменту”) про пережите та ін. творів.

С. Колодницький.

МІЛЯНІВСЬКИЙ

Едуард (22. 11. 1966, м. Генічеськ Херсон. обл.) – філолог. Закін. Терноп. пед. ін-т (1992, нині ТНПУ). Д-р гуманіст. н. (2003). Працював м. н. с. лабораторії славіст. студій ТДПУ. Досліджував творчість В. Хлебнікова та ін письменників. Автор статей із лінгвіст. аналізу тексту, співавт. підручника “Українська мова для поляків” (1996, ч. I).

В. Ханас.

МІНДОВГ

(Мендовг, Міндаугас; р. і м. н. невід. – 1263, м. см. невід.) – великий князь литовський (1230-і–63). 1250–53 воював із *Данилом Галицьким*; після завершення воєн. дій уклав з ним мир. договір, за яким віддав Чорну Русь із Новогрудком. 1254 уклав військ. союз із *Галиц.-Волин. князівством*, спрямований проти монголо-татар, який скріпило заручення сина Д. Галицького – *Шварна Даниловича* з дочкою М.

1255–56 (за ін. даними 1258). Згодом розірвав союз із Данилом Галицьким, воював проти Галиц.-Волин. княз-ва, захопив Чорну Русь з містами Гродно, Волковиськ, Слонім і Новогрудок. У цій війні загинув князь *Роман Данилович*. М. убитий внаслідок змови литов. князів.

Б. Мельничук, В. Уніят.

МІНЕРАЛОГО-ПЕТРОГРАФІЧНІ ПАМ'ЯТКИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– відслонення особливо цікавих, цінних у науковому значенні, рідкісних або типових для певних регіонів гірських порід і порід із рідкісними мінералами, сліди давніх розробок корисних копалин в області. Найвідом. М.-п. п. місц. значення на Тернопільщині – місце скупчення проблем. крем'яних утворень крейд. відкладів у підніжжі *Дівочих скель* на сх. окраїні м. Кременець, скупчення кристалів піщанист. кальциту (фонтенбловські пісковики) у нижньосармат. відкладах та відслонення таких відкладів із скупченням кристалів піщанист. кальциту, скупчення дрібних прозор. кристалів кальциту в тріщинах девон. пісковиків поближ. с. Лучка та відслонення щільних риф. вапняків ниж. сармату на околиці с. Великий Глибочок (обидва – Терноп. р-ну), відслонення товстоверстуватих нижньодевон. черв. пісковиків у с. Застіноче Тереховлян. р-ну.

Лит.: Геологические памятники Украины. Справочник-путеводитель. – К., 1985.

М. Сивий.

МІНЕРАЛЬНІ ЛІКУВАЛЬНІ ВОДИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– виявлені на території області підземні чи поверхневі води, що містять у лікувальних концентраціях ті чи інші мінеральні (рідше – органічні) компоненти або мають лікувальні властивості. Води типу збручанська *Нафтуся* належать до Поділ. обл. мін. вод (басейни річок Збруч, Жванчик, серед. і ниж. течія річок Смотрич та Мукша (Хмельн. обл.) й правобережжя р. Горинь). Приуроч. до силурій. відкладів. У долині р. Збруч розвідані Збручан. (сmt Сатанів Хмельн. обл.) і Новозбручан. (сmt Гусятин) родовища. Загалом в області відомо 8 проявів вод цього типу, з них 6 – у долині р. Збруч. Заг. запаси вод – 947 м³/добу. Води прісні, з мінералізацією 1 г/дм³. Використовують при лікуванні захворювань гепатобіліарної системи, нирок, сечовивід. шляхів, при порушеннях водно-сольового обміну; протягом місяч. терміну різко зменшують кількість радіонуклідів у організмі, відновлюють функцію кістк.-мозк. тканини,

сприяють нормалізації складу крові тощо. Аналогічні до відомої трускавецької води Нафтуса. Використовують для бальнеол. потреб (санаторій “Збруч”) та для пром. розливу (вода “Новозбручанська”). Виходи на поверхню сульфідних вод є в долинах річок поблизу Микулинці, Тербовляни., сіл Козівка Терноп., Конопківка та Сороцьке Тербовляни., Великі Дедеркали Шумс. р-нів; свердловини води розкриті у селах Настасів Терноп., Мшанець, Конопківка і Ладичин Тербовляни. р-нів. Розвідане Конопків. родовище сульфід. вод, на базі якого функціонують санаторій “Медобори”, Микулин. водогрязелікарня та оздоров. комплекс у с. Настасів. Води родовища слабомінераліз. й слабосолоні, вміст сірководню – 36,6–52,0 мг/д. Водопрояр у с. Сороцьке представлений гідрокарбонат. кальцієво-магнієвими водами з мінералізацією 0,87 мг/дм³ і вмістом H₂S 40,6–58,5 мг/дм³. Води віднес. до бальнеол. типу Любінський Великий. Дебіт – 26 м³/добу. Прогнозовані ресурси сульфід. вод в області – 689 м³/добу. На Тернопільщині відомі два прояви бромних вод (у свердловинах поблизу с. Сороки Бучаць. р-ну та поблизу м. Бучач). У першому – води хлоридно-натрієві з мінераліз. 14 мг/дм³, вмістом бромиду та йоду 72 і 3 мг/дм³. Можуть бути використ. як питні навіть при 2–2,5-крат. розведенні. У другому – води (розсоли) бальнеол. хлоридно-натрієво-кальцієві з мінераліз. 70 та 104 мг/дм³ і вмістом бромиду 273 та 357 мг/дм³, йоду – 17 та 8 мг/дм³, підвищ. температурою. Води – з кембрій. відкладів. Їх запаси – 67 м³/добу. На Новозбручан. родовищі бромні хлоридно-натрієво-кальцієві розсоли розкриті свердловинами у верхньопротерозой. відкладах. Концентрація бромиду – 17–133 мг/дм³. Води – аналоги розсолів литов. курорту “Друскінінкай”; застосовують при лікув. хвороб опорно-рух. апарату, при розведенні – для лікування захвор. шлунково-кишк. тракту. Запаси – 112 м³/добу. Хлоридно-натрієві розсоли без кондиц. вмісту бромиду виявлені в м. Кременець та поблизу с. Конопківка. У Кременці води розкриті свердловиною у верхньопротерозой. відкладах. Мінералізація – 42,5 г/дм³, бальнеол. тип – усольський. У Конопківці розкриті свердловини у кембрійсько-силурій. відкладах. Мінералізація – 54,1 г/дм³, дебіт – 48 м³/добу, тип – усольський. Води без специф. компонентів та властивостей пошир. в центр. і пд. часті області; представлені шир. спектром хім. складу: від гідрокарбонатно-сульфат. магнієво-кальцієво-натрієвих до хлорид. кальцієво-натрієвих. Мінералізація – від 2 до 10 мг/дм³.

Відомі прояви вод типів: кишинів., крайн., іжев., обухів., миргород., майкоп., каякет., махачкалін., москов., Регіна. Усього виявлено 29 водопунктів, із них 25 – перспективні для подальшого вивчення. Прогнозні запаси вод – понад 6000 м³/добу.

М. Сивий, В. Кітура.

МІНЕРАЛЬНІ РЕСУРСИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– специфічні форми мінеральних речовин, нагромаджених у надрах чи на поверхні землі на Тернопільщині. Є сировиною для пром. і агрохім. продукції, можуть бути рентабельно видобуті та використані нині чи в майбутньому. М. р. Т. представлені кількома видами буд. сировини, покладами цін. мін. вод. і торфу. Найкраще розвідані запаси вапняків для випалювання вапна (понад 182 млн. т), сировина для цукр. пром-сті (вапняки – понад 101 млн. т), для виготовлення цементу (понад 97 млн. т), камінь буд. (понад 94 млн. т), а також сировина для грубої і буд. кераміки (глини, суглинки), пісок будівельний. Є незначні запаси торфу, гіпсів та ангідритів, вапняків для меліорації, буд. крейди, каменю облицов. і пиляного, сировини для керамзиту й аглопориту, скляної пром-сті. На Тернопільщині є поклади мін. вод типу “Нафтуса”, сульфід. вод; відомі також прояви бром. вод, хлоридно-натрієві розсоли, води без специф. компонентів, природні стол. води. У структурі М. р. України область має значну частку трьох видів карбонат. сировини: вапняків для цукр. пром-сті, вапнування ґрунтів та випалювання вапна (відповідно, 30, 25 і 24%). Частка таких видів сировини, як цементна, керамзитова, для буд. кераміки, крейда та пісок буд., камінь облицов., гіпс і ангідрит, піщано-гравійні суміші, торф – 2–5% від загальнодерж. к-сті. Розвід. запаси прісних підзем. вод – 287 тис. м³/добу, що наближ. до 2% від заг. запасів України. Заг. розвід. запаси мін. вод сягають 440 м³/добу, або 0,64% від загальнодерж. Провідна роль у забезпеченні області буд. сировиною належить Бережан., Збараз., Монастирис. та Підволочис. р-нам; мало розвід. запаси Бучаць., Лановець., Підгаєць. і Чортків. р-нів. Розвідані запаси прісної води зосереджені переважно в Терноп., частково Бережан., Козів. та Чортків. р-нах. Баланс. запаси мін. вод розміщ. на тер. Гусятин. і Тербовляни. р-нів. Усього в області розвідано 257 родовищ, із них 97 розробляють.

М. Сивий, В. Кітура.

МІНЕРАЛЬНО-СИРОВІННИ СУБРАЙОНИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– територіальні структури площею понад 3000 км² зі значною кількістю родовищ корисних копалин, споріднених причетністю до певних стратиграфічних горизонтів і розташованих у межах окремих структурно-геоморфологічних районів. На Тернопільщині – Збараз.-Підшан. (Товтровий), Чортків., Бережан.-Монастирис. (Зх.) і Борщів.-Ямпіл. (Подністровський), Хмельн. (частково охоплює Терноп. обл.). М.-с. с. **Товтровий** субрайон охоплює Товтр. гряди і продовжується на тер. Хмельн. та Вінн. областей. Осн. сировина – вапняки міоцен. віку, переважно сармат. ярусу: оолітові, рифові, детритові, часто перекристаліз.; використ. як пиляний і буд. камінь, сировину для випалювання вапна, технол. сировину для цукр. та цемент. пром-сті. Підпорядковане значення в субрайоні мають буд. піски, глин. породи для буд. кераміки, вапняки-меліоранти. Специф. сировина – мін. води типу “Нафтуся”, хлоридно-натрієві та ін. В області розташ. один із трьох макрокущів – Збараз.-Підволочис. (вапняки-меліоранти, для цукр. пром-сті, піски буд.). **Чортківський** субрайон розташ. на зх. від Товтр. пасма й охоплює вододіл. ділянки басейнів річок Золота Липа, Коропець, Стрипа і Серет (адм. р-ни: Чортків., Тереховлян., пн. ч. Бучац., Підгаєц., Козів., част. Зборів., Терноп. і Гусятин.). Збігається з Терноп. структурно-пласт. рівниною. Тип. породи – суглинки та глини четверт. та неоген. віку, що використовують як сировину для буд. і грубої кераміки, керамзиту й аглопорит. сировину. Характерні також поклади четвертин. торфу (Зборів., Тереховлян., Терноп. і Козів. р-ни), піски буд. (Терноп.), камінь облицов. (Тереховлян.), мергелі (Зборів. р-ни). Специф. вважають сульфідні та ін. типи вод, сіркопрояви у Тереховлян. та фосфоритопрояви в Бучац. р-нах. **Бережансько-Монастирський (Західний)** М.-с. с. Т. лише частково розташ. на тер. області, охоплюють її крайню зх. ч. (Бережан., ч. Підгаєц. та Монастир. р-нів) і загалом відповідають Поділ. горбистій гряді – сх. ч. Зх.-Поділ. горбогір’я. Домінують вапняки й мергелі переважно тортон., рідше – турон. віку; є сировиною для цемент., цукр. пром-сті та вироб-ва вапна. Пошир. також суглинки для грубої і буд. кераміки, буд. каміння. Специф. сировиною вважають доломіти юрського періоду – сировину для скляної та металург. пром-сті загальнодерж.

значення і піски для вироб-ва скла регіон. значення. Виділяють 2 мін.-сировин. кущі: Бережан. та Монастирис., що відрізняються специфікою мін.-сиров. бази. **Борщівсько-Ямпільський (Подністровський)** субрайон простягається смугою вздовж лівого берега р. Дністер від Монастирис. р-ну до Ямпіл. р-ну Вінн. обл. й охоплює повністю Заліщиц., Борщів., пд. ч. Монастирис. і Бучац. р-нів. Збігається з Придністров. структурно-пласт. рівниною, пн. межа якої – на лінії Бучач-Борщів. Корис. копалини – давні протерозой. та палеозой. породи – пісковики, вапняки, що відслонені у глиб. долинах Дністра та його лівих приток; використ. як буд. каміння (червоноколір. девон. пісковики в Бучац., силурій. вапняки у Борщів. р-нах тощо). Відомі також піски буд., глиниста сировина. Специф. копалини – поклади тортон. гіпсів, родовища піщано-гравій. сумішей із алювіальних відкладів Дністра, прояви фосфоритів альб. віку в Борщів., бромних хлоридно-натрієвих мін. вод у Бучац. р-нах. **Хмельницький** субрайон, окрім центр. р-нів Хмельничини, включає і пн. райони Терноп. обл. (Кременец., Шумс., Лановец.) і загалом відповідає Сх.-Поділ. структурно-пласт. рівнині та Кременец. горбогір’ю. Основні мін. ресурси – сировина для буд. та грубої кераміки, керамзит. сировина (четвертинні суглинки і неоген. глини), а також піски буд. й четвертинні торфи. Специф. сировина – буд. крейда та зернисті фосфорити, незначні поклади вапняків-меліорантів і мін. води хлоридно-натрієвого типу. У межах субрайону – 2 макрокущі, з них на тер. обл. – **Шумсько-Кременецький**. Його специфіка – підвищ. концентрація торф. родовищ, тип. поклади бур. вугілля та буд. крейди.

М. Сивий.

МІНОГА УКРАЇНСЬКА

(*Eudontomyzon mariae*) – тварина класу Круглороті (Cyclostomata), ряду Міногоподібні (Petromyzoniformes). Занес. до Європ. Черв. списку. Довж. тіла до 15 см. Рот у вигляді присоска. Паразит риб, живиться кров’ю. Водиться у притоках вел. річок Тернопільщини, на ділянках із проточною чистою водою і піщаним, часто замуленим дном. На 5–6 році личинка (піскорийка) перетворюється на до-

рослу особину. Від 1990 вилов заборонений; в останні роки чисельність М. у. збільшується.

О. Івахів.

МІНУАРЦІЇ

дністровська (*Minuartia thyratica* Klok.), **побільшена** (*Minuartia aucta* Klok.) – регіонально рідкісні трав'янисті рослини родини Гвоздичні (Caryophyllaceae). Внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростають на вапняк. схилах. В області трапляються рідко. Під охороною – у філії заповідника “Медобори” “Кременецькі гори”.

Г. Синиця.

МІНЦ

Борис Ізраїльович (червень 1921, м. Проскурів, нині Хмельницький – 11. 10. 1998, м. Тернопіль) –

журналіст, публіцист, літератор. Від 1950 жив у Тернополі. Працював відп. секр. г. “Вільне життя”. Драм. тв.: “Буйна голівонька” (пост. 1957 в Терноп. муз.-драм. театрі, вид. у К. 1960), “Лілія Лугова” (г. “Вільне життя”, 17, 18. 21 січня 1986), “Тунель” (“Вільне життя”, 22 грудня 1990). Автор віршів, публіцист. ст., нарисів, спогадів та ін. публікацій у періодиці.

Р. Ковальова, В. Сушкевич.

МІОЦЕНОВІ ВІДКЛАДИ

– відслонення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Доброводи Збараз. р-ну на лів. березі р. Гніздична, в пд.-сх. ч. колиш. кар'єру стінового каменю. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні СП “Доброводська”. Пл. 0,5 га. Під охороною – відслонення верхньотортон. органогенно-дендрит. вапняку, де знайдено кілька добре збереж. скелетів викопних риб. Вапняки, що містять їх рештки, складені з уламків черепашок мор. молюсків, літотамнієвих водоростей, мор. їжаків, моховаток. Потуж. – від 5 до 22 м. Відслонення має наук. та пізнав. значення.

Лім.: М Сивий, В. Кімура. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999.

І. Ленків.

МІОЦЕНОВОЇ ФАУНИ СКЇПЧЕННЯ

– відслонення, пам'ятка природи місцевого значення. У с. Ст. Почайв Кременец. р-ну на пр. схилі долини р. Почайвка відслонені верхньотортон. (міоцен) літотамнієві вапняки з числ. добре збереж. рештками мор. фауни безхребетних (пеллеципод, гастропод та ін.). Під ними залягають нижньотортон. піски світло-сірі, сірі, зеленувато-сірі, кварцові, дрібнозернисті з прошарками вуглистих глин і бурого вугілля, трапляються уламки окремих дерев. Під пісками – верхньокрейд. мергель. Заг. потужність відкладів – 13 м. Пл. 1 га. Відслонення має наук. значення.

Й. Свинко.

МІОЦЕНОВОЇ ФЛОРИ СКЇПЧЕННЯ

– відслонення, пам'ятки природи місцевого значення. Розташ.: **1.** На пн.-зх. околиці с. Дзвиняча Збараз. р-ну, в яру Жаб'як. Відслонені глинисті літотамнієві вапняки з вел. к-стю добре збереж. решток двостулкових і червононогих моллюсків та ін. організмів середньоміоцен. (неоген) віку. Нижче залягають середньоміоцен. піщано-глинисті відклади з добре вираж. шарами бурого вугілля (потуж. 0,4–0,5 м) та уламками окремих янілих дерев. Потуж. міоцен. порід – 25–30 м; залягають на розмитій поверхні білих крейдоподіб. мергелів верх. крейди; **2.** Побл. с. Залісці Збараз. р-ну; земел. відвід – 5 га. В основі правого схилу вел. яру виходять на поверхню шари голубувато-сірих глин зі значною к-стю добре збереж. решток назем. рослин у вигляді обвугл. листків та їх відбитків, хвої, шишок. Серед викоп. флори переважають представники теплолюб. видів (клен, дуб, граб, каштан, тис, ялівець) з домішкою тип. субтроп. видів (самшит вічнозел., кипарис, платан та ін.). У цих шарах містяться числ. рештки мор. двостулк. червононогих моллюсків серед. міоцену (неоген). За багатством видів і збереж. решток рослин відслонення не має собі рівних на Поділлі. М. ф. с. мають наук. значення.

Й. Свинко.

МІРИКАРІЯ НІМЕЦЬКА

(*Myricaria germanica* (L.) Desv.) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Тамарилісові (Tamaricaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Трапляється рідко на берегах і долинах

річок. Завдяки червонувато-бурій корі має дубил. й фарбувал. властивості.

Г. Синиця.

МІРОШНИЧЕНКО

Євгенія Семенівна (12. 06. 1931, с. Радянське, нині Вовчан. р-ну Харків. обл.) – співачка (лірико-колоратурне сопрано). Нар. арт. СРСР (1965). Держ. премії СРСР (1981), УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1972). Закін. Київ. консерваторію (1957, нині нац. муз. акад.), відтоді до 1990 – в Київ. театрі опери та балету (нині нац. театр). Неодноразово виступала на Тернопільщині, зокрема в травні 1971 на концерті майстрів мист-в.

І. Дула.

МІРУС

Борис Михайлович (19. 08. 1928, с. Синякове, нині належ. до м. Чортків) – актор. Нар. арт. України (1991). Закін. театр. студію при Львів. драм. театрі ім. М. Заньковецької (1948, нині нац. театр). У червні 1949 заарешт., звинувач. у націоналізмі та підготовці замаху на *М. Хрущова*; засудж. на 10 р. ВТТ; ув'язнення відбував у м. Воркута (нині Респ. Комі, РФ). Після звільнення (1957) – у Львів. драм. театрі ім. М. Заньковецької. Зіграв понад 150 ролей, серед яких: Пузир (“Хазяїн” І. Карпенка-Карого), Остап (“Тарас Бульба” за *М. Гоголем*), Овлур (“Сон князя Святослава” *І. Франка*), Сорін (“Чайка” А. Чехова), Горнов (“Доки сонце зійде, роса очі виїсть” *М. Кропивницького*). Ролі в кіно: Кардаш (“Чудова посада на землі”), отаман Волох (“Сім’я Коцюбинських”), Бояришников (“Десятий крок”) та ін. 2000 у м. Тернопіль вийшла кн. “Борис Мірус: Спогади артиста. Друзі про нього” (2000, Т.).

Х. Весна, Б. Мельничук.

МІСЄВИЧ

Костянтин (Кость) Федорович (17. 11. 1890, с. Лезнів, нині належ. до м. Хмельницький – 11. 09. 1943, с. Попівці, нині Кременец. р-ну) – громадсько-політичний діяч, військовик, кобзар. Чл. ЦР (1917–18), надрайон. провідник ОУН (від 1941), голова Укр. т-ва пасічників Галичини (1920-і). Гру на бандурі опановував у кобзаря

А. Митяя і за посібником *Г. Хоткевича*. Від 1917 – представник Проскурів. повіту (нині Хмельн. обл.) у Всеукр. раді селян. депутатів. 1918–20 – комісар Поділ. залізниці від уряду УНР, водночас – сотник Армії УНР. Від 1920 проживав у Польщі, 1929 оселився у с. Млинівці (нині Кременец. р-ну), діяльний в ОУН. Концертував у містах Коломия (нині Івано-Фр. обл.), Кременець, Почаїв, нині Кременец. р-ну, Станіслав (нині Івано-Франківськ), Тернопіль, виступав у дуеті з дружиною М. Боно, а також із хором *Д. Котка*. 1939 переїхав до м. Холм (нині Хелм, Польща); співорг-тор і учасник мандр. театру “Заграва”, орг-тор (1940) класу бандури в місц. укр. г-зії. На поч. 1941 повернувся у Млинівці. 1943 переховувався на х. Загадки pobl. с. Попівці, де заарешт. поліцією; смерт. поранений при спробі втечі. На місці похов. М. спорудж. пам’ятник (2003). Ім’ям М. названо Школу кобзар. мист-ва в м. Нью-Йорк (США). Від 2000 – Всеукр. фестивалі кобзар. мист-ва ім. М.; у *Кременец. краєзн. музеї зберіг.* бандура М. Серед його учнів – *Зіновій Бережан* (Шкоталко), *С. Малюца-Пальчинецький*, Б. Чайківський.

В. Уніят, Г. Черняхівський.

МІСТЕРІЇ

– (від грец. – таємниця, таїнство, обряд) – середньовічна західноєвропейська віршована релігійна драма, масова аматорська вистава на релігійні сюжети. Розвин. в 13 ст. з літургій. драми. 14–16 ст. у святк. та ярмарк. дні М. ставили на майданах за участю десятків, сотень акторів-аматорів. Із повчально-освіт. та моралізатор. метою в М. розробляли бібл. сюжети й мотиви – від створ. світу до Страшного суду, іноді – на істор. тематику. Тогочас. М. відзначалися пишністю постановок, яскр. театр. ефектами. В укр. культурі модифік. в шкіл. драми 17–18 ст. – п’єси різдв. та великод. циклів. У Галичині М. відомі від 17 ст. як драми-містерії – реліг. чи істор. дії, поєдн. з інтермедіями. На Тернопільщині М. відрод. 1990-і, зокрема щороку в Страстний тиждень молодь відтворює містерії “Хресна дорога Ісуса” та “Страсті Господні”.

М. Кришук, Л. Щербак.

“МІСТО”

– інформаційний та пізнавально-розважальний тижневик. Виходить у м. Тернопіль від 21 травня 2003. Шеф-ред. – *О. Яциковська*. Заст. шеф-ред., автор концепції та 1-й гол. ред. – *С. Мичко*.

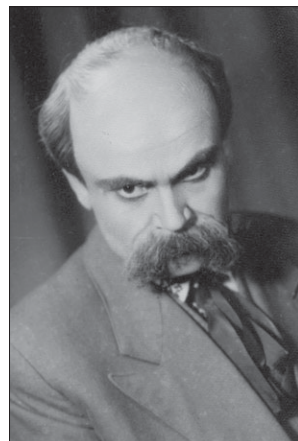
Б. Мельничук.

До ст. **МІРУС Борис Михайлович**

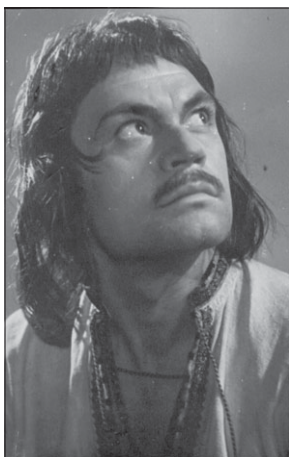
*Остан із "Тараса Бульби"
за М. Гоголем.*

*Косак у "Для домашнього возниці"
І. Франка.*

*У "Невольнику".
за Т. Шевченком.*

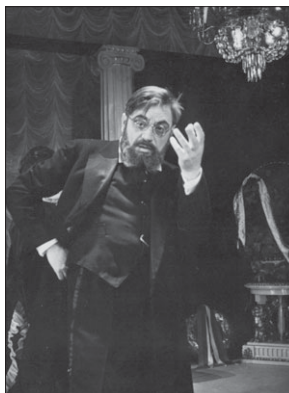
*Метач в "Олексі Довбуші"
В. Босовича.*

*Із Б. Романицьким у "Хазяїні"
І. Карпенка-Карого.*

*Майор у "Дамах і гусарах"
О. Фредоро.*

*Суворін у "Марії Заньковецькій"
І. Рябокляча.*

*Отаман Волах
у к/ф "Сім'я Коцюбинських"*

*Дончук у "В неділю рано зілля копала"
за О. Кобилянською.*

МІСЦЕ ЗНАХІДКИ**ГОЛОЦЕНОВИХ ТВАРИН**

– пам'ятка природи місцевого значення на Тернопільщині. Розташ. на пд.-сх. окраїні с. Переволока Бучац. р-ну. Скелі складені зі сірчаво-жовтого травертину (вапняк. туф) зі своєрід. натіч. формами кальциту на поверхні. В нішах скель і конусах виносу знайдені кістки десятків видів тварин голоцен. віку (дріб. ссавців, птахів, земноводних, плазунів).

І. Гаврилишин.

МІСЦЕ ЗНАХІДКИ РЕШТОК МАМОНТА

– відслонення, меморіальний знак, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. побл. автошляху Тернопіль–Кременець та смт Вишнівцевь Збараз. р-ну. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні шляхоексплуат. дільниці № 626. Пл. 0,1 га. Під охороною – місце, де знайдені кістки мамонта (зуби, уламки бивнів). Відслонення має наук. та пізнав. значення. Обіч дороги встановл. пам'ят. знак.

І. Леньків.

**МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ
НА ТЕРНОПІЛЬщині**

– правова інституція народовладдя, яка управляє (за згодою і при сприянні держави) низовими адміністративно-територіальними утвореннями. Від 8 ст. громади чи общини на тер. краю були демокр. основою сусп. устрою, володіли значною автономією в адм., госп. справах та судочинстві. Кожна така громада мала у спіл. корпорат. власності майно і землю. Для упр. місц. справами городяни обирали війта й осіб, які безпосеред. здійснювали адм. функції. Нового розвитку М. с. набуло в містах із маґдебур. правом. Після того, як Галичину 1772 загарбала імперія Габсбургів і відбувся перший поділ Польщі, елементи М. с. в нашому краї відродилися. За тодіш. адм. поділом до Галичини належ. 19 округів, у т. ч. Тернопільський (див. *Адміністративно-територіальний поділ*). Адміністрація округу керувала всіма ділянками життя, лише суд. та фінанс. справами управляло спец. відомство зі столиці. 1939–90 термін “М. с.” вилучено з ужитку. 7 грудня 1990 ВР України прийняла Закон “Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування”. Інститути М. с. відтоді відіграють значну роль в утвердженні державності, гарантії незалежності України. Нині на Тернопільщині діють

17 рай., 17 міських районного та 1 міс. обл. підпорядкування, 17 селищ., 580 сільс. і облас. на ради. У 633 місц. радах – 11 тис. депутатів і понад 3 тис. муніципал. службовців. Серед депутатів області – 767 працівників пром-сті, транспорту, зв'язку, 3457 – с. госп-ва, 1120 освітян, 850 мед. працівників. Тісню конструкт. співпрацю у межах область–район–територіальна громада забезпечують координац. ради з питань М. с. при головах обл. і рай. рад; сприяють ролі рад як самоврядних органів на місцях. При Терноп. обл. раді 2002 створ. *Економічна рада Терноп. області*, до якої увійшли депутати, провідні вчені, кер. пром. і аграр. підпр-в, юристи, спеціалісти різних галузей нар. госп-ва. Від 2002 виходить інформ.-метод. вісник Терноп. обл. ради “Рада”.

О. Дацко, В. Янків.

**МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ
ТЕРНОПІЛЬЩИНИ**

– план формування і використання фінансових ресурсів, що є власністю територіальних громад і фінансовою основою *місцевого самоврядування*. М. б. забезпечує виконання завдань і функцій, які здійснюють органи місц. самоврядування та місц. держ. адміністрації, і затверджені рішеннями відповідних рад на один бюджет. період, що починається 1 січня і закінчується 31 грудня кожного року. До М. б. належать обл., міськ., рай., селищ., сільс. бюджети. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” (1997) гарантує самостійність М. б., яка забезпечена власними і закріплена загальнодерж. доходами та правом органів місц. самоврядування самостійно визначати напрямки його використання відповідно до закону. Доходи М. б. формують за рахунок відрхувань від загальнодерж. податків і платежів, дотацій, коштів із держ. бюджету, ін. визначених законом джерел та дотацій. До М. б. зараховують надходження, які визначені Бюджетним кодексом України, а також інші фонди, котрі щороку затверджує ВР України в Законі “Про Державний бюджет України”. Для виконання спільних проектів тер. громади кількох сіл, селищ або міст можуть об'єднувати кошти М. б. на договір. засадах. Витрати М. б. – фінансування соц. інфраструктури, виконавч. органів місц. самоврядування, природоохорон. заходів, заходів з охорони громад. порядку, фінансування установ освіти, охорони здоров'я, культури, соц.-екон. розвитку краю тощо.

В. Чубатий.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ПІЗНЬОСИЛУРІЙСЬКОЇ ФЛОРИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– відслонення, пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Трубчин Борщів. р-ну. На лівому березі р. Дністер на крутому схилі розкрита серед. ч. рашківської підсвіти скальської серії (силур). У верх. ч. розрізу за 5–6 м від бровки відслонення видно тонкі (0,5–0,74 м) прошарки брудно-сірих вапняковистих аргілітів, у яких знайдено рештки давніх викоп. рослин: водорослі-харофіти, плауноподіб., мохоподіб., членостеблові й наземні рослини. Нижче залягають бітумінозні вапняки з багатою фауною, доломітові вапняки і доломіти, під ними – строматопоро-коралові вапняки, які чергуються з доломітовими вапняками і глинистими доломітами.

І. Гаврилишин.

“МІСЬКА БРАМА”

– газета історико-краєзнавчого та пізнавально-літературного спрямування. Виходить у м. Підгайці від 2003. Засн., видавець і гол. ред. – Г. Жибак (нині – журналіст і комерц. дир. всеукр. часопису “Шлях перемоги”, м. Київ). У публікаціях йдеться про минуле і сучасне Підгайччини, її визнач. людей, природу та ін.

С. Колонницький, Б. Мельничук.

“МІСЬКА ГЕРАЛЬДИКА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ”

– наукове дослідження еволюції гербів міст та містечок краю. У кн., що складається зі вступу, 3-х розділів і післямови, проаналіз. геральд. традиції Тернопільщини від часів *Великого князівства Литовського та Речі Посполитої* до сучасності (див. *Геральдика Тернопільщини*); подано коротку історію 115 насел. пунктів краю, які мали статус міст і містечок. Кн. проілюстрована зображеннями гербів і печаток насел. пунктів області. Автори “М. г. Т.” – *О. Клименко, Б. Хаварівський*. Кн. вийшла 2003 (вид-во “Воля”) у серії “*Корінь і крона*” ДАТО.

В. Уніят.

МІСЬКО

Борис Омелянович (10. 06. 1960, с. Головинці Заліщиц. р-ну) – архітектор. Чл. НСАУ (1992).

Закін. Львів. політех. ін-т (1982, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1982–87 – архітектор Центр. ін-ту проектування підпр-в приладобудування у м. Орел (нині РФ), від 1987 – ст. архітектор Терноп. філії “Діпроцивільпромбуд”; від 1997 – гол. архітектор проектів корпорації “Терно-КОРС”. Автор проектів шкіл у м. Зборів (1992), будівлі Укрсоцбанку в м. Кременець (1993); регенерації центр. ч. м. Збараж (1995, співавт.), реконструкції шк. в с. Тростянець Бережан. р-ну (2000) та ін.

Л. Щербак.

МІСЬКО

Віктор Володимирович (07. 03. 1962, м. Тернопіль) – громадський діяч. Ордени “За заслуги” 3 ступ. (1999), “За мужність” (2002), медалі “За заслуги” (1982; нагорода уряду Афганістану), “За бойові заслуги” (1983). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1980, нині ТАНГ). 1981–83 – учасник бой. дій в Афганістані. 1983–90 – на громад. роботі в Терноп. АТП-1654. 1990–1992 – заст. голови Терноп. обл. орг-ції Всесоюз. спілки ветеранів Афганістану. Від 1992 – голова Терноп. обл. орг-ції Укр. спілки ветеранів Афганістану, що об’єднує бл. 2 тис. учасників локал. воєн за часів СРСР. М. – автор передмови до вид. “Книга пам’яті. Афганістан (1979–1989)” (Т., 2002, 2004).

В. Слюзар, Л. Щербак.

МІТРІНГА

Іван (псевда “Сергій Орелюк”, “Полин”; 05. 08. 1907, с. Петриків, нині Терноп. р-ну – 06. 09. 1943, pobl. с. Вілія, нині Остроз. р-ну Рівнен. обл.) – політичний діяч, теоретик націоналістичного руху, публіцист. Юнац. роки минули у с. Дичків, нині Терноп. р-ну. Закін. у м. Тернопіль укр. г-зію (1928), де належав до 28-го юнац. пласт. куреня ім. Байди-Вишневецького, співорг-гор підпіл. націоналіст. гуртків (1927–28). Студіював історію у Львів. ун-ті. Чл. ОУН, займав провід. пости у Край. проводі орг-ції на

ЗУЗ. 1930 зазнав утисків під час пацифікації. 8 лютого 1932 засудж. на 1,5 року тюрми; в'язень Берези Каргузької. Ред. націоналіст. видань. Очолив т. зв. "групу Мітрінги", яка вимагала перегляду теор. засад націоналіст. руху і виступала за демократизацію його програми. 1938 опубл. статтю "Геть з большевизмом", у якій уперше проголосив лозунг "Свободу народам! Свободу людині!". Вчителював на Волині. 1940 виступив із критикою концепції *С. Бандери* щодо орієнтації на "Нову Європу", висунувши гасло: "Разом із поляками, французами, народами СРСР за вільну Європу без Гітлера і Сталіна". Учасник похідних груп ОУН. 1941 відійшов від ОУН(б). Засн. Укр. рев. партію робітників і селян, яка 1942, об'єднавшись з ін. групами, утворила УНДП. Перейшовши до зброї, підпілля, став політ. кер. загону "Поліська Січ" *Т. Боровця* ("Бульби"), очолив відділ пропаганди як хорунжий "Полин" (від 1942). Видавав парт. часопис "Земля і воля". Автор істор. праці "Володимир Великий" (1942, Краків), політ. брошур "Гітлер і Україна" (1939), "Наш шлях боротьби" (1940). Загинув, потрапивши у засідку рад. партизанів.

Лит.: *Окаринський В.* Політичний керівник Української Повстанської Армії насправді був тернопольянином // Тернопільська газета. – 2004. – 11–17 лют.

І. Дем'янова, В. Окаринський, Б. Пиндус.

МІФОЛОГІЯ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– сукупність міфів українського народу, що побутують на території області. М. Т. – складова укр., загальнослов'ян. та світ. міфології і базується на нар. аномістично-магіч. віруваннях. У ній персоналізовані всі сили та явища природи, створені поет. образи долі, духів-лісовиків, домовиків, водяників, русалок, упірив й ін. злих сил, божеств міфології – Ярила, Купайла, Лади, Марени, *Мокоші*. Збереглися міфи про світове дерево (вербу). Народознавець *М. Кришук* із м. Тернопіль видав друком посібник "Українська міфологія" (1993).

І. Потій.

МІХАЛІВСЬКИЙ

Казимир (Michałowski Kazimierz; 14. 09. 1901, м. Тернопіль – 01. 01. 1981, м. Варшава, Польща) – вчений-археолог, єгиптолог, історик мистецтва, популяризатор знань про стародавній світ. Почес. д-р ун-тів у містах Оксфорд (Вел. Британія) і Страсбург. Засн. каф. середземно-

мор. археології, 1933–72 – проф., 1947–48 – проректор Варшав. ун-ту (Польща). Від 1936 працював на розкопках у Єгипті, Сирії, Судані, Ірані, на Кіпрі. Польсь. археологи під кер. М. відкрили в м. Фарас святині фараона Тутмоса III і давньохристиян. базиліки (нині – в музеях Судану й Варшави). 1961–71 – голова міжнар. акції зі збереж. наскальних святинь в Абу-Сімбелу. Настін. розписи, що відкрив М., експонували 1963 на міжнар. виставках коптської культури в містах Ессен (Німеччина), Відень (Австрія), Париж (Франція), Нью-Йорк (США). Автор популяр.-наук. кн. на теми стародав. світу й археології "Не лише піраміди" (1966), "Як греки творили мистецтво" (1970), "Від Едфу до Фараса" (1974).

Ю. Ковальков, Л. Щербак.

МІХЄЄВ

Анатолій Леонідович (11. 04. 1947, смт Скляна Радиця, нині Брян. обл., РФ) – спортсмен (греко-римська боротьба). М. сп. СРСР міжнар. кл. з греко-рим. б-би (1977; напівважка ваг. категорія). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1975, нині ТНПУ). Призер чемп-ту СРСР (1974), трираз. чемпіон України (1969, 1972, 1979). Нині проживає в м. Тернопіль, займається бізнесом.

П. Бубній, В. Ігнатенко.

МІЦКЕВИЧ

Адам-Бернард (Mickiewicz Adam Bernard; 24. 12. 1798, х. Заосся, поблиш. м. Новогрудок, нині Гроднен. обл., Білорусь – 26. 11. 1855, м. Константинополь; прах перевез. до Польщі й похов. у м. Краків) – польський поет, діяч національно-визвольного руху. Брат *О. Міцкевича*. Автор зб. поезій "Балади й романси" (1822), "Кримські сонети" (1826) та ін., поем "Конрад Валленрод" (1827), "Пан Тадеуш, або Останній наїзд на Литві" (1834) та ін. Окремі тв. М. переклали *Б. Демків, Л. Крупа, Б. Мельничук, Т. Сеніна, С. Ткачов*. 1895 спорудж. пам'ятник М. (скульп. *Т. Дикас*) у м. Тернопіль на вул. Міцкевича (нині бульв. Т. Шевченка; знищ.

1919; відновл. 1923, автор *А. Гловінський*; знищ. під час нім.-рад. війни). 1904 встановл. пам'ятник М. у м. Львів (співавтор – уродженець Тернопільщини скульп. *М. Паращук*).

Л. Щербак.

МІЦКЕВИЧ

Олександр (Mickiewicz Aleksander; 1801 (за ін. дан. 1804), х. Заосся, pobl. м. Новоградок, нині Гроднен. обл., Білорусь – 22. 11. 1871, с. Губернія Кобрин. пов., нині Брест. обл., Білорусь) – польський вчений-правознавець. Брат *А. Міцкевича*. Закін. ун-т у м. Вільно (1823; нині м. Вільнюс, Литва). Від 1827 як магістр права викладав у *Вищій Волин. з-зіі* в м. Кременець (згодом – Кременец. ліцей). Від 1834 – проф. рим. права у Київ. ун-ті; 1835–36 – секр. правн. ф-ту, 1839–58 – проф., декан правн. ф-ту Харків. ун-ту. Автор пр. “Вплив римського права на право польсько-литовське” (1827). У рукописах залиш. “Енциклопедія права” та “Курс права” (останній читав у м. Кременець).

І. Дула, С. Ткачов.

МІЩАЛОВ

Віктор (04. 04. 1960, м. Сідней, Австралія) – бандурист, диригент, педагог. Засл. арт. України (2000). Муз. освіту здобув в ун-ті у м. Сідней та Київ. консерваторії (1979–81; нині муз. акад.). Проживає в Канаді. Від 1979 – учасник світ. концерт. турне, бл. 50 разів виступав в Україні. У т. ч. в м. Тернопіль: 1991, 1999 – з Детройт. капелюю бандуристів, 2002 – з чол. хором із м. Едмонтон (Канада); грав на бандурі харків. типу, виготовленій на Тернопільщині. У репертуарі – традиц. думи, істор. пісні, кобзар. псалми, академ. тв. для бандури, сучас. обробки нар. пісень, власні твори.

О. Маруняк, О. Масликевич.

МІШКО

Степан (29. 12. 1885, с. Воловець Горлиц. пов. на Лемківщині, нині Польща – прибіл. 1960, США) – адвокат, публіцист, громадсько-політичний діяч. Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1913). За влади УНР – чл. польового суду УГА. 1919 в м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський, Хмельн. обл.) брав участь у перекладі укр. Карного кодексу при Мін-ві судівництва УНР; співукладач Конституції УНР. 1922 провадив адвокат. канцелярію в м. Тербовля. Співорг-тор осередків і читалень “Просвіти”, голова повіт. “Лугу” заст. голови повіт. філії Укр. гігієн. т-ва у Тербовлі. 1941–44 працював в архівах у

м. Львів. 1944 емігр. на Захід, згодом – до США, де чл. гол. ком-ту тербовлян з підготовки до видання зб. “*Тербовельська Земля*”.

Г. Кушнерик.

МІЩАНИ ТЕРНОПІЛЯ

(див. *Кавуни*).

МІЩАНСТВО ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– жителі міст і містечок, один із суспільних станів, до якого належали ремісники, торговці, домовласники та ін. М. Т. у містах, що отримали магдебур. право, було звільн. від панщини, сплачувало державі лише громад. податки. Міщани брали участь у Нац.-визв. війні укр. народу 1648–57 і нар. рухах 2-ї пол. 16–17 ст., обирали чл. міських урядів, судів, мали монополію на торгівлю та промисли в місті, не платили (в його межах) мита, відбували військ. службу за місцем проживання. Заможні міщани могли вступати до купец. гільдії, утворювати церк. та міщан. братства, значною мірою впливати на освіт., культур., екон. розвиток сусп.-ва. Як стан ліквід. у листопаді 1917 в р-нах Тернопільщини, що належали до Росії, на ін. тер. існував до вересня 1939.

І. Дем'янова.

“МІЩАНСЬКЕ БРАТСТВО”

– громадська культурно-просвітницька організація, товариство міщан м. Тернопіль (до 1939 – “Міщанське братство”). Створ. 1891 з ініціативи *О. Барвінського* на основі “Міщанської читальні” та міщан. хору як осередок українства; мало патрона – св. Іоанна Предтечу і прапор. Очоловав т-во *А. Сатурський*, доволіт. голови – *І. Брикович*, *С. Брикович*, *о. В. Громницький*, *А. Фалендиш*. Почес. чл. “М. б.” – орг-тор аматор. драмгуртка *І. Мидловський* (1897), згодом – *о. В. Громницький*, митрополит *А. Шенцицький*, міщани-фундатори *М. Брикович*, *П. Брикович*. Заг. збори відбувалися щорічно 20 січня у приміщ. фундації кн. Острозького. (нині на однойм. вул.). 1895 за сприяння *В. Громницького* “М. б.” придбало ділянку під забудову; 1903 на пожертви й стараннями міщан збуд. 2-поверх. будинок із театр. залом (нині приміщення обл. філармонії). Тут щорічно відбувалися Шевченків. концерти, ви-

стави до Дня Миколая, збори місц. т-в, політ. віча, традиц. міщан. “Маланчині вечори”, різні забави, виступав театр “*Тернопільські театральні вечори*” (1915–17), були вистави ін. театр. колективів Галичини, діяли гуртки, у т. ч. аматор. театр., “Сільський господар”, через який міщани отримували мін. добрива, насіння. 1914–18 у приміщ. т-ва організували безкоштовну кухню, 1933 т-во “М. б.” займалося благодійництвом: збирано значні кошти для допомоги голодуючим в УРСР (рад. уряд не прийняв їх), що згодом були використані на буд-во церкви і захоронки в Тернополі. Після 1944 у приміщ. “М. б.” діяли міськ. Буд. культури та міськ. б-ка, 1953 будівлю реставрували, від поч. 1960 функціонує *Терноп. обл. філармонія*. 20 червня 1993 відбувся заг. збори міщан відновл. т-ва, до якого увійшли нащадки дійсних членів (до 1939), родів Бекесевичів, Бліхарів, Войтовичів, Муриїв, Кашубів, Онуферків, Чубатих та ін. Головою “М. б.” обрали В. Чумака (співініціатора відродж. т-ва), заст. – В. Кучерський, 1995–2002 – т-во очолював *Р. Вацик*. Від 2002 – В. Чумак.

І. Дем’янова, Г. Івахів.

МІЩАНЦЬ

Роман Михайлович (18. 04. 1961, с. Саранчуки, нині Бережан. р-ну) – спортсмен (легка атлетика). М. сп. України зі спорт. ходьби (1991). Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1986, нині ТНПУ). Рекордсмен області, володар Кубка УРСР (1989), бронз. призер першості України серед студентів у спорт. ходьбі. Кращий результат у спорт. ходьбі на 50 км – на Спартакіаді народів СРСР (1991, м. Київ). Перший тренер – *В. Казмірчук*.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

МІЩЕНКО

Валерій Васильович (11. 04. 1952, с. Ралівка Самбір. р-ну Львів. обл.) – правник. Засл. юрист України (2001). Закін. юрид. ф-т Львів. ун-ту (1977, нині нац. ун-т). Працював на викладац. роботі, в органах прокуратури. Від 1985

– адвокат Терноп. колегії адвокатів. Чл. організаційного ком-ту, учасник установ. з’їзду Спілки адвокатів України (1990). Від 1990 донині – чл. ради правління Спілки адвокатів України, 1992–2000 – чл. Вищої кваліфікац. комісії адвокатури при КМ України. Учасник 1-го Світ. конгресу укр. юристів (1992). Автор і співавт. низки публікацій із проблем права та монографії “Сучасні системи адвокатури” (1993).

Б. Мельничук, Л. Щербак.

МІЩУК

Олександр Йосипович (03. 05. 1959, с. Жорнава Великоберезн. р-ну Закарп. обл.) – архітектор. Чл. НСАУ (1990). Закін. СШ у м. Тербовля (1976), Львів. політех. ін-т (1982, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1982 – арх. Терноп. філіалу проект. ін-ту “Діпроцивільпромбуд” (від 1997 – корпорація “ТерноКОРС”). Співавтор проекту реконструкції *Терноп. театру актора і ляльки* (1985), молодіж. житл. комплексу на просп. Злуки (1989; обидва – м. Тернопіль), арх. пам’ятника *Данилові Галицькому* (2002, м. Тернопіль, скульп. *Б. Рудий*). Автор низки архіт. проектів пам’ятників.

І. Дуда.

МЛИНАРСТВО

– млинарська, борошномельна промисловість, одна з найважливіших галузей харчової промисловості, яка переробляє зерно на борошно і крупу на мукомельних підприємствах за допомогою вітряної, водяної, парової та ін. енергії. М. відоме в Україні з часів неоліту, коли для розмелювання зерна на борошно й отримання круп використовували зернотерки. Жорна на наших землях відомі від рим. доби, про млини згад. у першому зводі законів – “Руській правді”. Перша докум. згадка про вод. млини в Галичині – у грамоті кн. Ю. Болеслава від 1339, але до кінця 16 ст. млинів майже не було, борошно мололи на жорнах (крім ручних, використ. більші, що привод. в рух обертовою силою коней або волів). Від 16 ст. відомі вітряні млини (найпошир. були на Волині, в т. ч. на тер. сучас. Тернопільщини). М. було монополією

тільки шляхти. Щоб змолоти збіжжя, піддані платили панові високу платню, або мололи вдома на жорнах. Млини нерідко використовували для ін. потреб: валяння сукна, пиляння деревини, вироб-ва паперу, пороху тощо. При буд-ві вод. млинів, щоб регулювати водостік, зводили греблі. Гатили їх переважно на малих і серед. ріках, повністю перетинаючи їх, щоб потуж. тиск води сприяв ритм. роботі лопатк. коліс. На Тернопільщині вел. млинар. промисел почав розвиватися 1880-і. Зі зростанням споживчих центрів, прокладанням залізниць почала швидко розвиватися пром-сть, особливо для переробки с.-г. сировини. У борошномельне вироб-во як осн. галузь пром-сті краю вкладали іноз. капітали. Застосовували винаходи, тех. вдосконалення і машини, раніше впроваджені на зернопереробних підпр-вах Заходу. Під кінець 19 ст. в краї майже не залишилося вітр. млинів, їх місце, поряд із водян., зайняли пар. та паро-вод. млини. 1838 почав функціонувати турбін. млин у Бережан. пов., згодом спорудж. вел. паровий млин у м. Тернопіль. 1881 в Тернополі діяли 5 млинів (найвідоміші – пар. млин Я. Галла та вод. млин С. Амаранта). За статистикою 1930-і в Терноп. воєв-ві було бл. 750 переважно вод. млинів на річках Золота Липа, Коропець, Стрипа, Серет, Нічлава, Збруч, що конкурували між собою. Зокрема на р. Нічлава протягом 20-и км діяли 5 млинів. У вел. млинах застосовували двигуни внутр. згоряння, тому мололи збіжжя з ін. воєводств і експортували зерно за межі краю. Потуж. млинів залишалася невисокою, найбільші з них переробляли 20–30 тис. корців зерна (1 корець = 98 кг). Тех. прогрес витіснив згадані млини, більшість із них припинила діяльність; ті, що продовжували працювати, перевели на споживання електроенергії і використання переважно для задоволення потреб місц. населення. Нині осн. переробником зерна є ТОВ “Тернопільхлібпром”.

Б. Пиндус.

МЛИНИСЬКА

– село в Тербовлянському районі. Підпорядк. Кобиліволоц. сільраді. Розташ. за 19 км від райцентру і 8 км від найбл. заліз. ст. Деренівка. Насел. 438 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1508. 1846–47 майже все насел. вимерло від епідемії холери. У М. були парк і палац (згорів 1945). Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є костьол (18 ст.), церква Введення у Храм Пречистої Діви Марії (18 ст., дерев.). Працюють ЗОШ

1 ступ., б-ка. Пobl. М. виявлено золоту рим. монету поч. 4 ст.

Л. Городиський, І. Зінчишин.

МЛИНІВЦІ

– село в Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Грабківці, Кудобинці, Присівці, Тустоголови. Розташ. на берегах р. Стрипа, за 2 км від райцентру; заліз. ст. Зборів. Насел. 842 особи (2001). Перша писем. згадка – 1598 як власність М. Собеського. Діяли “Про-

Конвеєр СП ЗАТ “Добра вода”.

світа” та ін. т-ва. Є церква св. Володимира та Ольги (буд-во розпоч. 1996), каплиця (1996). Спорудж. пам’ятник на честь незалежності України (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, СП ЗАТ “Добра вода”.

П. Медведик.

МЛИНІВЦІ

– село в Кременецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Бакоти та Хотовиця. Розташ. на березі р. Горинь, за 38 км від рай-

Пам’ятник односельцям, полеглим у німецько-радянській війні.

центру. Насел. 430 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545, згідно з ревізією замку в м. Кременець. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1969, реконстр.

Школа.

1984). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП. У М. народ. художник, керамік, різьбяр *Н. Зварунчик*, майстер плетіння з роги-зи *В. Казновецький*. Побл. М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, підкарп. культури шнурової кераміки, черняхів. та давньорус. культур.

О. Гушпет, Б. Хаварівський.

МЛИНКИ

– карстова печера, геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Розташ. поблизу с. Залісся Чортків. р-ну, на правому схилі потічка Млинка, що впадає в р. Серет. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду розпорядж. РМ УРСР від 02. 08. 1971. Перебуває у віданні Залісян. сільради. “М.” – природ. лабіринт із заг. довж. ходів понад 27 км, утвор. у неоген. гіпсах під дією тектоніч. рухів та процесів карстування.

Сталактити.

За генезисом і геоморфологією М. виділяються серед ін. карст. печер Придністров'я великою різноманітністю геоморф. форм: органічні труби типу “Цардзвін”, псевдоповерхня, моделювання стін на окремих ділянках печери типу “кам'яна хвиля”. Масив, у якому розташована печера, складається з різноструктур. гіпсів – велико- і середньокристал., дрібнокристал., поїгілітових. На ряді локальних відрізків є своєрідні гіпсові текстури. В окремих р-нах “Млиноків” утвор. сталактити, сталагміти, голоктити (зали “Срібний дзвін”, “Сталагмітовий”). Печера вражає багатством кристал. форм (кристалічні драпіровки, друзи), структур. модифікаціями гіпсів, що виникли в результаті вторин. кристалізації. М. поділені на 4 лабіринт. р-ни – пн., пд., зх. та сх. За доступністю й оздобленням кожний р-н відрізняється нагніченими формами сталагмітів, сталактитів та кристалів. За багатством кристалічних форм печера не має рівних на Тернопільщині. Серед. t° повітря у М. – $+10^{\circ}\text{C}$ при віднос. вологості 84–100%. Під землею трапляються летючі миші – малі нічниця та підковоніс, колонії комарів. До відкриття лабіринту в печері жили лиси. 1960–67 її досліджували чл. Терноп. секції спелеології

(*В. Радзівеський* та ін.), нині вивчає Чортків. клуб спелеологів “Кристал”.

І. П'ятківський.

МЛИНКІ

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Стінків. сільраді. До М. приєднано х. Медведівка, Погоріла і Селище. Розташ. на березі р. Баріш, за 21 км від райцентру. Насел. 299 осіб (2001). Діє ЗОШ 1 ступ.

В. Свергун.

МЛИНКІ

Діонізій (16. 03. 1945, с. Цицори, нині Козів. р-ну – 17. 03. 1982, м. Тернопіль) – художник. Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (нині Нац. акад. мист-в). Працював у Терноп. комбінаті Худож. фонду. Автор олійних робіт на реліг. тематику, пейзажів, портретів, серед яких живопис. картини: “Сівач”, “Тарас Шевченко на засланні”, “Осінній пейзаж”, барельєфа Т. Шевченка у с. Вел. Плавуча Козів. р-ну.

В. Хома.

МЛИНІВСЬКИЙ

Іван Петрович (23. 05. 1923, с. Вел. Глибочок, нині Терноп. р-ну) – громадський діяч. 1942

вивезений на примус. роботи до Австрії, звідти 1949 емігр. до Австралії (м. Сідней), від 1959 – у м. Аделаїда. Чл. управи Укр. громади, голова Нар. дому, довголіт. чл. ЛВУ, її Контрол. комісії та Церк. братства; учасник хорів “Гомін” і церковного;

голова СУМ Пд. Австралії. Орг-тор “Державницького фронту”. Підтримував тісні зв'язки з подружжям *Я.* та *С. Стецьків*; збирав кошти на буд-во мемор. музей. комплексу і пам'ятника *Я. Стецьку* у с. Вел. Глибочок Терноп. р-ну.

М. Сагайдак.

МЛИНЦІ

– село в Козівському районі. Підпорядк. Городищен. сільраді. Розташ. на берегах р. Восушка, за 14 км від райцентру і 2 км від найбл. залізн. ст. Денисів–Купчинці. Насел. 75 осіб (2001).

В. Свергун.

МНЕМОЗИНА

(*Parnassius mnemosyne* L.) – комаха ряду Лускокрилі, або Метелики (Lepidoptera), родини Парусники (Papilionidae). Занес. до Черв. книги України та Європ. Черв. списку. Трапляється на всій тер. Терноп. обл. Найпомітніша у травні–червні на узліссях, луках і в долинах річок, гірських луках, у байрачних лісах. Причина зменшення чисельності – вирубування лісів, вирощування монокультур, викошування і випалювання трав, використання пестицидів.

С. Подобівський.

МНІШЕК

Анджей-Єжи-Філіп-Станіслав (Mniszech Andrzej Jerzy Filip Stanisław; 21. 11. 1823, м-ко Вишнівець, нині смт Збараз. р-ну – 11. 05. 1905, м. Париж, Франція) – живописець, колекціонер. Син. *К. Мнішека*. Молоді роки минули у Вишнівці й Парижі. 1846 отримав у спадок (разом із братом) Вишнівець і колекції *Вишнівець. палацу*. 1854 продав помістя і частково б-ку. Найцінніші з тв. мист-ва сер. 18 ст. вивіз до Парижа. Малярство студіював приватно. Побл. свого палацу побуд. маляр. ательє. Колекціонував тв. фламанд., голланд. та італ. майстрів і виробили худож. ремесел. Ч. зб. М. продав на аукціоні 1902. Як живописець писав портрети. Ранній (вишнівець) період творчості маловідомий. Картини експонував у містах Краків (1877, 1885, 1887), Варшава (1882, 1896, Польща), Львів (1894), Лондон (1880, Вел. Британія), Париж (1888, 1918), Відень (1913, Австрія), виставляв на аукціонах у Парижі й Лондоні.

І. Дуда.

МНІШЕК

Єжи-Август (Mniszech Jerzy August 1715 – 1778, м. Дукля, Польща) – польський політичний діяч. Один із магнатів Речі Посполитої (власник м-ка Вишнівець; нині смт Збараз. р-ну). Співорг-тор Барської конфедерації (1768), згодом краків. каштелян. Зібрав багато документів, зокрема про рід Вишневецьких та Мнішеків; нині зберіг. у м. Краків (Польща).

П. Гуцал.

МНІШЕК

Єжи-Міхал (Mniszech Jerzy Michał 1748, м-ко Вишнівець, нині смт Збараз. р-ну – 1806,

там само) – польський політичний діяч, граф, меценат. Кер. королів. канцелярії, чл. Тимчас. ради Речі Посполитої (1782, 1784). 1793 переїхав у Вишнівець. Автор праць “Про інтерес до читання”, “Як вчити молоді”, істор. розвідки “Казимир Великий” (1777).

П. Гуцал.

МНІШЕК

Кароль-Філіп (Mniszech Karol Filip; 1794 – 1846) – польський генеолог, геральдик. Батько *А. Мнішека*. Автор праць з генеалогії та геральдики. Рішенням Держ. Ради Рос. імперії М. нагородж. титулом графа королівства Галичини та Лодомерії.

Г. Молицька.

МНІШЕК

Марина (Мнішек; бл. 1588, м. н. невід. – 1614, Урал, нині РФ) – російська цариця, політична авантюристка. Дружина *Лжедмитрія I* (1605–06), *Лжедмитрія II* (1608–10), *І. Заруцького*. 1604 перебувала з військом, яке йшло до м. Москва (нині РФ), в замку м-ка Залізці (нині смт Зборів. р-ну). 29 листопада 1605 обвінчалася зі Лжедмитрієм I у Воскресен. церкві в м-ку Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну). Коронована на рос. престол 18 травня 1606; після смерті Лжедмитрія II 1610 оголосила себе регентшею при малоліт. синові Іванові. Радником, згодом чоловіком М., став уродженець м. Тернопіль козац. полковник І. Заруцький. Після москов. повстання 1612 перебувала у містах Калуга й Астрахань (нині РФ). Побл. о. Мдвезжий на р. Яїк М. захопило цар. військо, її втопили під кригою, сина – задушили.

І. Дуда.

МНОГОГРІШНИЙ

Дем'ян (Демко) Ігнатович (бл. 1630, м. Короп, нині смт Черніг. обл. – після 1701, м. Іркутськ, нині РФ) – гетьман Лівобережної України (1668–72). Учасник Нац.-визв. війни укр. народу під проводом *Б. Хмельницького* 1648–57, у т. ч. військ. дій на тер. Тернопільщини. У документах вперше згаданий у Зборів. реєстрі (бл. 1649) як військ. осавул.

Б. Мельничук, В. Уніят.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ**ТЕРНОПІЛЬЩИНИ**

– мовленнєва відмінність говорів на території області. Сучас. мовлення, мовлення жителів сіл і мовлення міщан характерні незначними диференційованими ознаками. Першій категорії біль-

ше притаманна діалектна основа, другій – мовні урбаніст. ознаки одиниці: сленг, жаргон, аргю. Як свідчить укр. діалектологія, тер. Тернопільщини, за винятком трьох районів, належить до наддністрян. діалекту пд.-зх. наріччя укр. мови. Лановец., Кременец. і Шумс. р-ни входять в ареал волин. говору пд.-зх. наріччя. Наддністрян. і волин. діалекти належать до старожитніх говорів укр. мови, започатк. з давніх протоукр. племен. діалект. утворень. Діалект. мовлення Тернопільщини зберегло давні мовні ознаки, що простежуються на фонет., морфол. і лексико-фразеол. рівнях. Найпоширеніші фонет. риси говірок наддністрян. діалекту. У наголош. позиції звук **а** часто переходить у звук **е**: *д'єкувати, ш'єнка*. В ненаголош. позиції цей самий звук здебільшого збігається зі звуком **і**: *тігнути, чірувати*. Часто зберігаються дуже давні звукосполучення **гі, кі, хі**: *вогірки, піскі, хілити*. Ненаголош. звук **о** часто наближається до звука **у** або повністю переходить у нього: *рубити, бугата, вубиремок*. Фіксується приставний звук **в** перед **і, о, у**: *возиро, вубруч*. Звук **р** систематично – твердий із виділенням **й** після **р**: *пор'їадок, р'їясно, р'їад*. Говірки Тернопільщини, що належать до волин. діалекту, в сфері фонетики також мають специфічні риси. Наприклад, твердість звука **р** (але без **й** після нього): *бура, порадок, зора*. Перед голос. звуками часто виникає приставний звук **г**: гінший, голива. Для діалект. мовлення Тернопільщини у морфол. сфері також притаманні пошир. нині ознаки. Першими варто навести наддністрян. форми, другими – волин.: *ногов, руков, землев – ногоїу, рукоїу, землеїу, земльоїу, моєї, твоєї, своєї, тоїу, твоїов – мейї, твейї, свейї, тейїу, твейїу; до него їде, у неї буде – до його їде, у йейї буде; даш, йїш – дасиш, йїсиш; зроблений, білений, плетений – зробляний, біляний, плетяний*. Як для наддністрян., так і для волин. говірок Тернопільщини характерна чимала кількість обл. локальних діалектизмів, котрих нема в укр. літ. мові чи в ін. укр. діалектах. Наприклад: *ванькир* – кімната, *басаман* – синець на тілі, *бїмба-ти* – легковажити, *воринал* – нічний горщик, *гнеть* – незабаром, *гуска* – весільні калачі, *гогодза* – бруслиця, *дюг* – стусан під ребра, *зізувати* – скидати взуття, *кацан* – бомж, *кулявий* – кульгавий, *лилик* – кажан, *марод* – хворий, *паньинка* – сорт яблук, *соба* – піч у хаті, *тагун* – людське ребро, *фонда* – стрічка, *хрест-ти* – копиця з дев'яти снопів, *целина* – нове

поле, *чок* – дзьоб. Нині мовлення рясніє русизмами, неоковир. кальками, неправомір. канцеляризмами (*тоже, остановка, слїдуючий, тіпа, вапице, отпуск, приймати* участь, міроприємства, обїжатися, кльово, класно, канечно, в першу очерідь, хавчик, лахати тощо), які з освітньо-культурним розвитком суспільства мають зникнути.

З. Бичко.

МОВЧАН

Павло Михайлович (13. 07. 1939, с. Велика Вільшанка Васильків. р-ну Київ. обл.) – поет, публіцист, перекладач, кінодраматург, громадсько-політичний діяч. Чл. НСПУ (1970). Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1992). Нар. деп. України (від 1990). Голова Всеукр. т-ва “Просвіта” ім. Т. Шевченка (від 1990). Почес. громадянин смт Підволочиськ (2004). Автор зб. поезій, зокрема “Світло” (1986), “Осереддя” (1989), “Материк” (1991, Нью-Йорк, США) та ін.; літ.-крит. праць, статей, перекладів, зб. для дітей, кіносценаріїв. Не раз перебував на Тернопільщині, зустрічався з літераторами, читачами та громадськістю обл. центру та ін. насел. пунктів.

Л. Щербак.

МОВЧАНІВКА

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Кам'янків. сільраді. Розташ. на березі р. Вальчак, за 7 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Богданівка–Кам'янки. Насел. 427 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1623. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква святих Петра і Павла (1905, кам.). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., бібліотека.

О. Бойчук.

МОГІЛА

– ботанічний заказник, природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. поблизу с. Гутисько Бережан. р-ну. Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні СП ім. Б. Хмельницького. Пл. 3,2 га. Під охороною – лучно-степ. та лучні фітоценози. Цінні – відкасник осотовидний, занес. до Європ. Черв. списку та Черв. книги України, гіпокрепіс чубатий, горицвіт весняний, гадючник звичай., півники угор., сон широколистяний, осока низька – вид, занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на тер. Терноп. обл. Місце оселення корисної ентомофауни.

І. Леньків.

МОГИЛА

– степова ділянка, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на околиці с. Синівці, біля х. Заболотці Лановец. р-ну в межах штучно створ. кургану. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні агрофірми “Горинь”. Пл. 0,6 га. Під охороною – лучно-степ. фітоценози. Цінні – гадючник звичай., чебрець подільський, плаун булавовидний, занесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на тер. Терноп. обл. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Леньків.

МОГИЛА

Андрій (Мигула, Мигула, Могиленко; р. і м. н. невід. – січень 1689, м. см. невід.) – гетьман Правобережної України 1684–89. В архіві у м. Краків (Польща) зберіг. лист польс. короля Яна III, який наказав М. вирушити під командуванням корон. гетьмана Яблоновського з м. Бар (нині Вінн. обл.) до м. Бучач.

Б. Мельничук.

МОГИЛА

Петро Симеонович (31. 12. 1596 (10. 01. 1597), Молдова – 01 (11). 01. 1647, м. Київ) – політичний, церковний, культурний та освітній діяч. Закін. брат. шк. у м. Львів, студював теологію в ун-ті у м. Париж (Франція). 1625 прийняв чернецтво. Від 1627 – архимандрит Києво-Печер. лаври. Від 1632 (за ін. даними 1633) – митрополит Київ. і Галиц. Засновник Лавр. шк. (1631), яку 1632 об'єднано з брат. школою (від 1633 – Києво-Могилян. колегія, від 1701 – Києво-Могилян. акад.). 1636 за розпорядж. М. у м. Кременець створ. філію Києво-Могилян. колегії. У *Кременец. краєзн. музеї* експонують “Євангеліє учительное”, яке М. видав 1637 в Києві.

Г. Черняхівський.

МОГИЛИ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

– меморіальне поховання на *Микулинецькому цвинтарі* у м. Тернопіль. 1920-і виділено ділянку, де насип. 8 могил УСС, встановлено дуб. хрести й споруджено огорожу із зображенням тризубів (знищені під час 2-ї світ. війни). 1989 на честь 70-річчя остан. поховань січ. стрільців тернополяни впорядкували могили і встановили 9-метр. бетон. хрест. 30 липня того ж р. до М. УСС НРУ і т-во “*Меморіал*” організували мас. похід громадськості, 30-тис. віче й панахи-

ду. 2000 за сприяння міськ. голови Тернополя *Б. Левківа* М. УСС реконструйовано, зокрема впорядковано територію, встановлено 8 козац. (мальтій.) хрестів, гол. козац. хрест і граніт. плиту. Роботи з реконструкції (35 тис. грн.) профінансувала *Тернопільська міська рада*. Щороку, зокрема 1 листопада, на М. УСС вшановують січ. стрільців.

І. Олешук.

МОГИЛЬНИК

– група поховань одного типу й однієї культурної приналежності, розташована на певній обмеженій території. Поділяється на курганні, ґрунтові (серед яких окремо виділяють підплитові), біригуальні. На Тернопільщині відомо 193 М., серед них – 54 курганні та 25 підплитових, що належать різним археол. культурам, починаючи з енеоліту.

М. Бігус.

МОГИЛЬНИЦЬКИЙ

Антін Степанович (Любич; 03. 08. 1811, с. Підгірки, нині належ. до м. Калуш Івано-Фр.

обл. – 13. 08. 1873, с. Яблунька, нині Богородчан. р-ну тієї ж обл.) – поет, громадський і релігійний діяч. Навчався в г-зіях у містах Бучач, Чернівці та Будапешт (Угорщина). Закін. Львів. духов. семінарію (1840). Служив сілсь. священиком. Як депутат

австр. парламенту разом із єпископом *С. Литвиновичем* обстоював інтереси укр. населення. Послідовник “*Руської трійці*”. Від 1838 публ. вірші у газетах “*Новини*”, “*Зоря галицька*”, “*Слово*” (м. Львів), альманасі “*Вінок русинам на обжинки*” та ін.

Б. Пиндус.

МОГИЛЬЧАК

Іван Лазарович (1917, с. Демидівка, нині Тростян. р-ну Вінн. обл. – 14. 02. 1945, м. Буда-

пешт, Угорщина) – військовик, льотчик. Герой Рад. Союзу (1944). Ордени Олександра Невського, Вітчизн. війни 2 ступ., Черв. прапора (2). Учасник нім.-рад. війни від січня 1942, капітан, ком-р ескадрильї. 235-го штурм. авіац. полку, яка 1944 вела повітр. бої за звільнення Тернопільщини від нім.-фашист. військ.

Б. Хаварівський, Н. Халуца.

МОГИЛЯНСЬКА (ВОЛИНСЬКА)

ГРУПА СКІФСЬКОГО ЧАСУ

(друга пол. 7 – 6 ст. до Р. Х) – група пам'яток скіфського часу, поширена на території Рівненської, півночі Тернопільської і Хмельницької, Житомирської областей. Сформувалася на базі чорноліс. культури. Назву отримала від могильника поблизу м. Могіляни, що поблизу м. Остриг Рівнен. обл. Вплив Степ. Скіфії на населення цієї групи був невеликим, у матеріал. культурі тут збереглося багато архаїч. рис. Поселення неукріплені. Керам. вироб простих форм. Основа госп-ва – землеробство. Майнового розшарування не було. Нині на Тернопільщині відомо 16 поселень і 1 могильник М. г. (Кременец. і Шумс. р-ни).

М. Бігус.

“МОГІКАНИ”

– курінь старших пластунів (повна назва “Плем'я Могікани”). Заснували у м. Тернопіль 1927 колиш. пластуни-юнаки Терноп. коша. “М.” мали кодекс у дусі індійської романтики і конкурували в церемоніалах із куренем “Лісові чорти”. Курінні (вождь-батько): *Я. Романюк, Ф. Кордуба*, заступники (мол. вожді): *В. Мандичевський, С. Костецький*, члени: *Я. Бохенський, М. Доберчак, В. Коцрад, Б. Остап'юк, А. Романюк* та ін. Зв'язковий куреня – проф. *Н. Гірняк*. “М.” організували табори і мандрівки, мали водний відділ, відновили 28-й курінь ім. Байди-Вишневецького у Тернополі (зв'язковий *Я. Романюк*). Вихованці куреня брали участь у громад. житті й укр. визв. змаганнях. 2000 в Тернополі відновлено “Плем'я Могікани” як підготов. курінь (курінний *В. Окаринський*). Проводить міжстаничні табори (“Танок Духу”), видає часопис “Томагавк”. Єдиний курінь старших пластунів, який має осідок у Тернополі.

В. Окаринський.

МОДРИНА ЄВРОПЕЙСЬКА (11 дерев)

– плюсові дерева, ботанічна пам'ятка природи місц. значення. Зростають поблизу сіл Нижчі та Вищі Луб'янки Збараз. р-ну, в кв. 80, вид. 16

Збараз. лісництва у межах ботан. пам'ятки природи місц. значення “Модрина японська в лісовому урочищі “Луб'янки” (4 дерева), Озеряни Борщів. р-ну, в кв. 70, вид. 1 Улашків. лісництва підпр-ва “Чортківдержлісгосп”, у межах ліс. заказника загальнодерж. значення “Дача Галілея” (6 дерев), Кутянка Шумс. р-ну, в кв. 116, вид. 5 Сураз. лісництва держ. підпр-ва “Кременецьлісгосп” у межах ліс. заказника загальнодерж. значення “Суразька дача” (1 дерево). Оголош. об'єктами природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 90 від 25. 04. 1996. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,04, 0,06 і 0,01 га. Під охороною – 11 плюс. дерев модрини європ. 1а бонітету, віком 100, 80, 93 рр., серед. діам. 54–58, 44 та 62 см. Мають наук., пізнав. та госп. цінність. Служать насін. базою для заготівлі живців і насіння. Одна із осн. лісоутворювальних порід області.

І. Леньків.

МОДРИНА ЯПОНСЬКА

– ботанічна пам'ятка природи місц. значення. Зростає поблизу сіл Вищі та Нижчі Луб'янки Збараз. р-ну, в кв. 80, вид. 16 Збараз. лісництва держ. підпр-ва “Терноп. ліс. госп-во” в межах ліс. урочища “Луб'янки”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,8 га. Під охороною – високопродукт. модрин.-дуб. насадження 1а бонітету віком понад 100 р., цінне у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Леньків.

МОДРИНОВО-БУКОВЕ НАСАДЖЕННЯ

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Жолоби Кременец. р-ну, в кв. 51, вид. 8, 10 Кременец. лісництва держ. підпр-ва “Кременецьлісгосп”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 3,8 га. Під охороною – високопродукт. модрин.-дуб.-граб.-клен. насадження 1 бонітету віком 45 р., цінне у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Леньків.

МОДРИНОВО-КЛЕНОВЕ НАСАДЖЕННЯ

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Борщівка Лановец. р-ну, в кв. 18, вид. 10 Лановец. лісництва держ. підпр-ва

“Кременецьлігосп” у межах ліс. урочища “Братерщина”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1,6 га. Під охороною – високопродукт. модрин.-клен.-ясен.-граб. насадження віком 80 р., цінне у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Леньків.

МОЗІРА (МОЗИРЯ, МАЗУРЕНКО)

Лук’ян (Лукіяні; р. і м. н. невід. – травень 1652, м. см. невід.) – військовий діяч, корсунський полковник (1649–52), дипломат. Учасник Пиляв. (осінь 1648), Корсун. (1648), Зборів. (1649) битв. Брав участь у козац. битвах під м. Збараж (літо 1649). Того ж року після загибелі *С. Морозенка* призначений корсун. полковником. 1651 відзначився в Берест. битві, зумівши майже без втрат вивести Корсун. полк із оточення. 1652 біля м. Ніжин сформував і очолив загін, який протидіяв вступу польсь. військ на Лівобережну Україну. М. схопили і стратили поляки.

Б. Пиндус, В. Ханас.

МОЗІСР

Анзельм (рр. і м. н. та см. невід.) – адвокат. Д-р права і філософії. Адвокат у містах Бучач і Монастириська. Видавав двомовну г. “Двірська Служба” (1905).

Б. Мельничук.

МОЗОЛІВКА

– село у Підгаєцькому районі. Центр сільради. Побл. М. були хутори Весела Гора (до 2002), Гетьманська Воля (до 1949), Курдибани. Розташ. за 15 км від райцентру. Насел. 182 особи (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок”, кооператива. У січні 1948 на х. Весела Гора відбувся бій вояків УПА з відділами МДБ. Є церква св. Покрови (1888, дерев.), капличка (відновл. 1991). Встановл. пам’ят. хрести на честь скасування панщини (1886, відновл. 1993), жертвам чуми (1914), на пам’ять про повалення прокомуніст. влади (1993); спорудж. спільну могилу воякам УПА (похов. 3 особи); насип. символ. могила Борцям за волю України (1994). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У М. народ. реліг. діяч, ред., видавець *Л. Березовський*, громадсько-політ. діяч, історик *М. Кальба*, громад. діяч, юрист, підприємець *Я.-С. Кальба*, підприємець, громад. діяч *В. Лагошніак*, громадсько-політ. діяч *В. Лі-*

щинецький, педагог, громадсько-освіт. діяч *І. Ліщинецький*, на х. Весела Гора проживав поет, режисер *Б. Бобинський*.

Я. Заходняк, В. Уніят.

МОЗОЛЬ

Богдан Дмитрович (22. 09. 1957, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну) – військовик. Полковник (1996). Ордени Черв. зірки, “За мужність” 2 ступ., св. Димитрія Солунського 4 ступ., уряд. медалі, відзнаки Мін-ва надзвич. ситуацій (МНС). Закін. вище військ. командне уч-ще в м. Кам’янець-Подільський Хмельн. обл. (1979), Військ.-інж. акад. в м. Москва (1991, нині РФ). 1979–81 – учасник бой. дій в Афганістані. 1982–85 служив у Прибалт. військ. окрузі, від 1985 – заст. ком-ра військ. частини в групі рад. військ у Німеччині. Від 1991 – служив у м. Дрогобич Львів. обл., від 1997 – ком-р 115-ї окремої мобіл. мех. бригади цивіл. оборони МНС у цьому місті.

Б. Головин.

МОКІЙ

Олена Михайлівна (07. 03. 1940, с. Зубрячий Ліського пов. Польща – 11. 12. 1991, с. Трибухівці Бучац. р-ну) – ланкова. Герой соц. праці. (1976). Ордени Леніна (1972, 1976), Труд. черв. прапора (1976), ін. нагороди. Депутат ВР УРСР. 1946 з батьками переселена в с. Трибухівці, де закін. ЗОШ (1962). Працювала у колгоспі, ланковою буюряківничої ланки Бучац. радгоспу-технікуму (нині аграр. коледж).

Н. Халуца.

МОКЛÉКОВЬ

– давньоруське місто в Галицькій землі. Згадане в Іпатіїв. літописі 1211. Було розташ. поблиш. х. Мокляки, нині Чортків. р-ну, на лів.

березі р. Серет pobl. впадіння його лівої притоки – потічка Порієво. Давньорус. комплекс 12 – 1-ї пол. 13 ст. становили 4 городища і некрополь. Дитинець М. був в урочищі “Батурова гора”, до якого зі заходу примикало городище Монастирська з курган. некрополем. Два інші городища були на лів. березі потічка Порієво в урочищі “Контурова гора” і “Чорна” (Чорний ліс). Наприкін. 20 ст. комплекс досліджувала археол. експедиція ТОКМ під кер. *О. Гаврилюка*; тут виявлено вироби з бронзи, уламки скляних браслетів, фрагменти кераміки, що зумовило остаточне вирішення питання про локалізацію М.

О. Гаврилюк.

МОКОСІЇ

– родина волинських бояр, які 11–17 ст. володіли м. Кременець і замком. У літопис. зведеннях є відомості про Дениска М. (11 ст.); його нащадок Станко М. – учасник оборони Кисва 1240 від військ *Батия*; загинув у битві. 17–18 ст. М. були земськими суддями на Волині, про них подав відомості К. Несецький у “Польському гербовнику” (1842, т. 6).

Г. Чернихівський.

МОКОШ (МАКОШ, МОКОША)

– праслов'янська богиня, яка опікувалася жіночими справами в господарстві: рукоділлям, прядінням, ткацтвом тощо. Їй приносили в жертву снопи льону, вишиті рушники. М. була покровителькою пологів, захисницею породіль. Тому віра в М. у жінок була найтривалішою. Навіть 16 ст. священники зобов'язані були на сповіді запитувати жінку, чи не ходила вона до М. Ще одна з функцій М. – піклування про вологу: дощ, річки, струмки. Це відображено в імені богині. Дослідники вважають, що М. походить від “мокрий”, “мокнути”. В образі М. – відгомін доістор. культу Вел. Богині-Матері. Про велике значення М. свідчить те, що вона єдина з жін. божеств занесена до язичниц. пантеону богів кн. Володимира. З прийняттям християнства функції М. перейшли до святої Параскеви П'ятниці. М. – головна фігура серед язичниц. божеств, розміщених на *Збруч. ідолі*. Це богиня з рогом достатку, зображена на лицевій грані.

М. Ягодницька.

МОКРИЙ

Микола Микитович (1919, м. Лозова, нині Харків. обл. – 06. 04. 1944, х. Дубняки, нині належ. до с. Золотники Тереховлян. р-ну) –

військовик. Герой Рад. Союзу (1943). Бойові нагороди. Учасник нім.-рад. війни від 1941. Воював на Сталінград., Центр. і 1-у Укр. фронтах. Квітень 1944 – учасник боїв на Тернопільщині, зокрема pobl. с. Золотники, де загинув. 1968 в Золотниках спорудж. пам'ятник М.

Г. Кушнерик.

МОКРИЦЬКИЙ

Ювеналій (у чернецтві – Йосиф; 16. 10. 1911, с. Хлопівка, нині Гусятин. р-ну – 01. 05. 2002, м. Вудсток, шт. Іллінойс, США) – іконописець-ієромонах чину оо. Студитів. Студіював малярство приватно у м. Львів, 1944–47 продовжив студії у Віден. АМ (Австрія). Займався іконописом, стінописом, книжк. графікою в Австралії, Бельгії, Іспанії, Італії, Канаді, Німеччині, США. Розписував і реставрував іконостаси, молитовниці, плащаниці, образи для соборів, церков, монастирів. Автор ікон (темпера): “Благовіщення”, “Хрещення в Йордані”, “Успіння Пресвятої Богородиці”; ілюстрував церковнослов'ян. видання “Апостола” (1955), “Антологіона” (4 т., 1964–67). 1994 перебував в Україні, оновлював ікону Унівської Пресв. Богородиці (с. Унів Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

І. Дуда, Б. Пиндус.

МОКРІЙ

Степан (1905, с. Рожиськ, нині Підволочис. р-ну – р. см. невід., Канада) – громадський діяч. Закін. Львів. ун-т. Від 1928 – чл. Укр. радикал. партії, голова читальні “Просвіта” у с. Вел. Гаї (нині Терноп. р-ну). Від 1948 – у м. Вінніпег (Канада). Діяльний у читальні “Просвіта”, секр. КУК (1950–65). Чл. Гол. управи Укр. робітн. орг-ції, Укр. робітн. союзу, чл. Президії КУК (1959–74). 23 р. – голова кредит. ком-ту в кредит. спілці “Північний Вінніпег”. Від 1952 – уповноваж. УНРади на Вінніпег; 1957 – співорг-тор і фінанс. кер. (до 1972) Т-ва сприяння УНРаді; голова Т-ва і чл. УНРади та її Президії (1979). Фундатор Шевченків. фундації, жертводавець на нац. потреби.

Б. Мельничук.

МОЛДАВАНИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– одна з найдавніших національних меншин краю. Стара укр. назва молдаван – волохи стосувалася всіх румунів. Нац. група молдаван на тер. сучас. Тернопільщини формувалася протягом сторіч – від часів Київ. Русі, коли вони утворювали ч. насел. *Галицького*, згодом *Галицько-Волинського князівств*. Масове переселення

лення М. на укр. землі, зокрема на Лівобереж. Наддністрянщину та Буковину, було викликано репресіями турец. завойовників і посиленням експлуатації з боку власних господарів, припадає на 16 ст. 17–18 ст. молдав. поселення виникли на Правобережжі, у межиріччі Дністра і Пд. Бугу, в Бессарабії, з освоєнням пд. земель – у Новоросії. Осн. тер. розселення молдаван була Бессарабія, особливо після її приєднання до Росії. На поч. 19 ст. молдавани становили понад 60% населення Бессарабії. У кін. 19 ст. частка молдав. насел. в Україні – 0,8% (187 тис. осіб). Зменшення молдав. насел. Тернопільщини спричинене переселенням молдаван у сх. ч. Степ. України й асиміляцією з українцями. У нац. структурі сучас. населення України молдавани становлять 0,6%, тобто бл. 400 тис. осіб, концентруючись здебільшого в р-нах їх традиц. розселення: на Буковині – 9%, Одещині – 5,5%, Миколаївщині – 1,3%. У цих регіонах їхня питома вага збільшується. На тер. Терноп. обл. 1979 проживало 229 (0,02%), 1989 – 373 (0,03%) молдавани. За переписом 2001 – 356 осіб (0,03%); з них у містах – 199 (0,04%), селах – 157 осіб (0,02%). Найбільше молдав. насел. в р-нах: Кременец. – 34, Борщів. – 33, Збараз. – 32, Чортків. – 30 осіб. У *Зборів. битві 1649* брав участь молдав. політ. діяч, літописець *М. Костін*. Під час нім.-рад. війни на Тернопільщині воювало багато уродженців Молдови, зокрема рад. військ. діяч, письменник *П. Вершигора*.

В. Уніят.

МОЛЕНЦЬКА

Ольга Йосипівна (з дому – Морельовська; 30. 06. 1850, м-ко, нині смт Козова – 1893, м. Львів) – актриса. Дружина *А. Моленцького*. Освіту здобула у Львові. Працювала тут 1865–82 у театрі т-ва “Руська бесіда”. 1867–68, 1876–80 – у трупах О. Бачинського у м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.), 1869–73 – А. Моленцького на Поділлі і Київщині, від 1869 – у Галичині, у т. ч. в містах Бережани, Бучач, Заліщики, Тернопіль, Чортків. Від 1889 вела власну трупу на Бойківщині та Лемківщині. Серед ролей: Маруся й Уляна (“Маруся” і “Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка), Наталка (“Наталка Полтавка” І. Котляревського), Анна (“Ревізор” М. Гоголя) та ін.

П. Медведик.

МОЛЕНЦЬКИЙ

Антон Матвійович (справж. – Найбок; 1843, м. Золочів, нині Львів. обл – 1874, м. Львів) –

актор, режисер. Чоловік *О. Моленцької*. 1864 грав у польс.-укр. трупі К. Лобойка, 1864–67 – у театрі т-ва “Руська Бесіда” у Львові, 1869–71 очолював цей театр. 1868–69, 1872–73 – кер. власного театру. Ролі: Гнат (“Назар Стодоля” Т. Шевченка), Фінтик (“Москаль-чарівник” І. Котляревського). Вистави: “Ревізор”, “Одруження” *М. Гоголя* та ін. Не раз бував на Тернопільщині, зокрема 1872 виступав у м. Тернопіль спільно з трупкою *О. Бачинського* майже 3 місяці.

Б. Пиндус.

МОЛІЦЬКА

Галина Степанівна (02. 03. 1947, с. Пусто-Івання Радзивилів. р-ну Рівнен. обл.) – бібліограф, громадсько-культурна діячка. Подяка Кабінету Міністрів (2000). 3-я премія всеукр. конкурсу серед обл. наук. б-к (2002). Чл. НТШ (2004), почес. чл. ВУТ “Просвіта” (1993), чл. правління обл. об’єдн. т-ва “Просвіта” (1992–2001). Закін. Харків. ін-т культури (1969, нині акад. культури). Працювала в Терноп. обл. б-ці для дітей; від 1988 – заст. дир. Терноп. обл. універс. наук. б-ки. Авт. понад 180 статей у ж. “Бібліотечна планета”, газетах “*Вільне життя*”, “*Ровесник*”, “*Свобода*” та ін. Упоряд. видань “Театральна Тернопільщина: Бібліографічний покажчик”, “Гаврило Чернихівський” (обидва – 2001), “Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини. Бібліографічний список” (2001–04), “Юліуш Словацький” (1999), “Михайло Парашук” (2003) та ін.

Б. Головин.

“МОЛОДА ГРОМАДА”

– товариство середньо- і високошкільної молоді м. Тернопіль, діяльної в культурно-освітньому та спортивному житті міста й краю. Засн. в липні 1927, 1-й голова – *В. Бачинський*. При

“Молода громада”. Кінець 1930-х.

“М. Г.” діяли 9 секцій: жіноча (засн. *К. Танчаківська*) – допомога політ. в’язням і збір пожертв на нац. потреби; культ.-освітня, наук.-громад. робота з молоддю (ідеол. референт *Я. Стецько*); літературна (етнографічна) – дослідж. мови та фольклору (кер. *О. Омецінський, В. Решетуха*); імпрез.-забавова – орг-ція фестин, вечорниць, екскурсій тощо; самоосвітня (засн. *В. Вацик*) – виступи на сусп.-громад. форумах; театральна (реж. *І. Цвечек, В. Лучків*) – постановка п’єс та концертів (орг-тор оркестру *А. Луговий*); “Відродження” (голова *М. Руда*) – пропаганда здорового способу життя; спортивна (засн. 1934) – орг-ція змагань (деякі з чл. секції належ. до СТ “Поділля” і Карпат.-лещатар. клубу, зокрема *Р. Лукасевич*); чол. хор (орг-тор *Б. Філінський, диригенти В. Менцінський, В. Майківський*). Чл. “М. Г.” співпрац. з т-вами “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Союз українок”, політ. орг-ціями, зокр. *УВО* та *ОУН*. До управи “М. Г.” належали: *М. Збир, Я. Кубів, А. Луговий, Я. Стецько* та ін. “М. Г.” очолювали (за хронол.): *Т. Сай, Я. Кучерський, Б. Філінський* (двічі), *Б. Мурій, В. Постригач, В. Куріца, П. Романишин*. 1939 “М. Г.” припинила діяльність.

Л. Щербак.

“МОЛОДА МҐЗА”

– літературне угруповання, яке 1906–14 діяло в м. Львів. Об’єднувало укр. письменників-модерністів, котрі прагнули оновити літ-ру і збагатити її новіт. худож. засобами. До “М. м.” належали: *В. Бірчак, М. Голубець, О. Грицай, П. Карманський, М. Кічура, Ф. Коковський, Б. Лепкий, О. Луцький* (ідеолог), *В. Пачовський, М. Рудницький, С. Твердохліб, С. Чарнецький, О. Штитко, М. Яцків* та ін. Співпрац. із “М. м.” композитор *С. Людкевич*, скульп. *М. Парацук*, художники *І. Косинин* та *І. Северин*. Гол. риси творів – культ. “чистої краси”, символіст. пошуки. Видання молодомузівців – ж. “Світ”.

Б. Пиндус, Л. Щербак.

“МОЛОДА ПРОСВІТА”

– молодіжні об’єднання 1920–30-х, які створювали при читальнях товариства “Просвіта”. Юнаки і дівчата працювали під кер-вом дорослих активістів т-ва. Молодь залучали до відзначення ювілей. дат діячів науки і культури, істор. подій, участі в драм. гуртках, хорах, проведення вечорниць, свят зустрічі весни, Дня Матері, ворожіння на свята Трійці, Андрія, Маланки та ін., проведення конкурсів: вишивальниць, писан-

карів, куховарів тощо. Чл. “М. П.” організували безалкогол. весілля, ін. урочини, вступали у т-во “Відродження” (девіз якого: “Ми не п’ємо і не куємо!”), Братства тверезості при церквах. У читальнях “Просвіти” чл. гуртків вивчали історію і географію України, ін. народознавчі предмети. Ті, хто не мав змоги навчатися у г-зіях, займалися самоосвітою. Юних просвітян виховували на засадах “10 заповідей” “М. П.”. Гімн “М. П.” написали поет *Ю. Шкрумеляк*, композитор *Б. Кудрик*. 1939 більшов. влада заборонила діяльність т-ва “Просвіта”, у т. ч. “М. П.”, як націоналіст. орг-ції; майно конфіскували, кер. і актив – репресували. Під час фашист. окупації Галичини т-во “Просвіта” і “М. П.” почали відновлювати діяльність, але зазнали репресій від нім. властей. 13 червня 1988 засн. Т-во укр. мови ім. Т. Шевченка у м. Львів (згодом до назви додано “Просвіта”), в листопаді того ж року – у м. Тернопіль; мережа осередків охопила не лише західноукр. землі, а й Наддніпрянщину та сх. діаспору. На 3-й позачерг. конф. у Києві (1991) т-во реорганіз. у Всеукр. т-во “Просвіта” ім. Т. Шевченка, 4-й з’їзд (1993) вніс зміни до його статуту. Паралельно з “Просвітою” відродж. “М. П.”; нині на Тернопільщині діють 34 осередки, які об’єднують понад 1500 членів. Осн. завдання “М. П.” – виховання у підлітків і молоді нац. свідомості, гордості за свій народ, чесності, порядності, потреби вивчати фольклор, етнографію, історію, мист-во і культуру, відродження традицій “Просвіти”, активна участь у роботі т-ва, підготовка до вступу в її ряди.

Б. Головин.

“МОЛОДА УКРАЇНА”

– об’єднання студентських груп у Галичині та на Буковині наприкінці 19 – на початку 20 ст. До них належали студенти ун-ту та учні старших класів серед. шкіл і г-зій. Чл. “М. У.” обстоювали ідею незалеж. України, вели б-бу за укр. високі школи, займалися культурно-просвітн. роботою, підтримували зв’язки зі студентами міст Київ, Полтава, Харків. Видавали ж. “Молода Україна”. Більшість чл. “М. У.” згодом стали провід. чл. політ. партій і громад.-політ. орг-цій Галичини й Буковини. На Тернопільщині “М. У.” діяла, зокрема, в Бережан. г-зії як таєм. гурток. Засн. 1898 *З. Кузеля*, чл.: *О. Бачинський, Ф. Коковський, Вол. Кушнір, Б. Левицький, Л. Лепкий, В. Лотоцький, А. Мельник, О. Навроцький, М. Нискоклон, З. Орун,*

М. Рудницький, П. Сагайдачний, І. Сохоцький, А. Цурковський та ін.

Л. Щербак.

МОЛОДЕНЬКИЙ

Василь (рр. і м. н. та см. невід.) – реліг. діяч. Протоіерей. Ректор *Волин. духовної семінарії* у м. Кременець (1885–1890).

Вас. Ханас.

МОЛОДІЛО РЇСЬКЕ

(*Sempervivum ruthenicum Schnittsp. Et C. B. Lehm.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Товстолисті (Crassulaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на кам'янистих відслоненнях, скелях. В області трапляється спорадично. Під охороною – в межах ботан. пам'яток природи “*Бере-м'янська степова ділянка*”, “*Стінка – Криве*”, в ботан. заказнику місц. значення “*Жеребківський*”, заповіднику “*Медобори*” та його філії “*Кременецькі гори*”.

Г. Синиця.

“МОЛОДІЖ”

– місячник для молоді. Видавець і ред. – уродж. Тернопільщини С. *Мандичевський*. Виходив у містах Тернопіль (1904–05) і Сокаль (1906–07, нині Львів обл.).

Б. Пиндус.

МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЮНРУ

– юнацька підпільна організація (юні революціонери України), яка діяла у с. Осташівці Зборівського району. Утворили 1949 юнаки 16–17 р., т. зв. “десятка” (кер. – Б. Леськів; чл. – М. Дубицький, В. Драп'ятий, В. Коваль, М. Квасінський, П. Мороз, П. Попович, П. Стефанишин, П. Шафранський, З.-К. Шафранський) з метою підготовки до рев. діяльності, б-би проти комуніст. режиму. Згодом орг-ція розширилася за рах. учнів Озернян. школи, які й були орг-тами М. о. Ю. у своїх селах: Озерна (С. *Дудар*), Мшана (С. Квасніцький), Данилівці (М. Вальчишин). Вони вивчали матеріали з життя підпілля, історію та літ-ру України, підтри-

мували зв'язки з підпільниками, виконували їхні доручення. Ватажки груп узгоджували спільні заходи при зустрічах у школі, тренували зв'язки між групами, чл. орг-ції подавали приклад у селі (не вживали алкоголю, підтримували порядок у громад. місцях та ін.). М. о. Ю. припинила діяльність після першого провалу в с. Мшана і викриття 2 чл. Осташів. групи у березні 1953 (при знищенні траур. брами з портретом Сталіна). Найбільша – Озернян. група, так і не була викрита.

К. Шафранський.

МОЛОКОПРОДУКТОВИЙ

ПІДКОМПЛЕКС ТЕРНОПІЛЬЩИНИ (МППК)

– підсистема такої ж національної структури, складова АПК, в якій постійно триває і вдосконалюється процес поєднання відокремлених виробництв у єдиний інтегрований спосіб виготовлення молокопродуктів за схемою “виробництво–переробка–споживання”. В ньому галузі-партнери мають інтегруватися за тер.-виробн. принципом взаємодії, взаємозв'язку, взаємозалежності у розвитку та функціонуванні. Його основа – молоч. скотарство, яке включає кормовироб-во, селекц.-племін. справу, штучне запліднення, вирощування ремонтант. молодняка, оновлення стада корів, вироб-во молока, його первинну очистку, зберігання і реалізацію, вет. і тех. обслуговування основного вироб-ва. Друга складова МППК – молоч. пром-сть, що забезпечує заготівлю, переробку сировини та реалізацію молокопродуктів споживачам. Від рівня розвитку молоч. скотарства залежать масштаби вироб-ва і спеціалізація підпр-в молоч. пром-сті. Чисельність корів у Терноп. обл.: 1960 – 303,3 тис.; 1970 – 326,7; 1980 – 309,5; 1990 – 303,3; 2000 – 193,5; 2003 – 162,3 тис. Підпр-вам молоч. пром-сті продано молоч. сировини: 1960 – 132,1 тис. т; 1970 – 263,6; 1980 – 321; 1990 – 505,2; 2000 – 105,6; 2003 – 127,8 тис. Найбільше молока виробили 2000–03 с.-г. підпр-ва Підволочис., Лановец., Теребовлян. і Терноп. р-нів; продуктивність корів у них на 19–37% більша від середньообл. показника. Високих показників вироб-ва молока 2002 досягли госп-ва “Січ” Гусятин., “Іванівське” Теребовлян., ТОВ “Україна” Підволочис., агрофірма “Горинь” Лановец. р-нів та ін. Пром. переробку молока здійснюють на 15 підпр-вах Тернопільщини, створених 1960–70-і. Вони виробили масла, сирів жирних та продукції з незбир. мо-

лока (тис. т): 1970 відповідно – 7,9; 3,1 і 58,3; 1980 – 9,9; 7,2 і 67,1; 1990 – 15; 8,9 і 107,2; 2002 – 4,4; 4,7 і 21,3. Найбільше молокопродукції 2003 реаліз. Терноп. молокозавод, Кременец. ЗАТ “Молоко”, Чортків. і Бучац. сирзаводи. Особливе значення для розвитку МППК має поліпшення використання виробн. потужностей молоч. пром-сті, вдосконалення тер. концентрації вироб-ва сировини, впровадження безвідходних ресурсозберіг. технологій вироб-ва молока і молокопродуктів високої якості та конкурентоспроможних.

М. Пархомець.

МОЛОТКІВ

– село у Лановецькому районі. Центр сільради, який підпорядк. с. Осники. Розташ. на лів. березі р. Жердь, за 10 км від райцентру і 12 км від найбл. заліз. ст. Ланівці. Насел. 649 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1584 як Молодкове, згідно з актовими книгами Кременец. земського суду. 1629 М. спалили турец.-татар. орди, тут залиш. тільки 29 “димів” (хат). Після того, як 1793 із Зх. Волиню село відійшло до Рос. держави, його подарували генералові Ло-

Школа.

патіну, який жив у м. Смоленськ (нині РФ), у М. мав 600 десятин землі; до 1-ї світ. війни у його буд. в М. зберігалися оригінали портретів гетьмана *І. Виговського* та його дружини. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва, драм. гурток. До вересня 1939 по р. Жердь пролягав кордон між СРСР і Польщею (нині – межа Терноп. та Хмельн. областей). 29 квітня

Скульптура “Воїн” меморіального комплексу.

Обгорілий дуб і пам'ятник Скорботній Матері.

1943 нім. фашисти спалили М. (залиш. церква, школа і 5 хат із 358), вбили 617 осіб (у т. ч. 92 дітей і священика Я. Юхновського). Є церква св. Юрія (1784, дерев.). Спорудж. мемор. комплекс жертвам фашизму та односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985, архіт. *І. Осадчук*, скульп. *Б. Рудий*) із пам'ят. знаком на місці кузні, де фа-

шисти живцем спалили 16 осіб, символ. вулицею (на якій розташ. пам'ятник Скорботній Матері, обгорілий дуб, символічні залишки будинків), краєзн. музей “Молотківська трагедія” (започатк. *І. Мельничук*), 3 пілони над яким символізують сім'ю – батька, матір і дитину; на Стіні Пам'яті – перелік замучених, розстріляних і спалених, поруч – скульптура воїна; на цвинтарі насип. брат. могила 22-м воякам УПА, полеглим у М. 29 квітня 1943. Також 1985 на пам'ять про загиблих посаджено 617 беріз обабіч дороги до села. 1-й пам'ятник полеглим односельцям (1967) реконстр. на пам'ятник на честь 10-річчя незалежності України. Діють ЗОШ 1–2 ступ., б-ка, ФАП, приватне с.-г. підпр-во “Урожай”, торг. заклади. У М. народ. письменник, редактор, журналіст, краєзнавець *Б. Мельничук*, історик і краєзнавець *І. Мельничук*, дипломат *В. Остапчук*. 1858 побл. М. виявлено скарб сріб. монет. Є 2 ставки. *І. Мельничук* видав кн. “Молотків” (Л., 1986) та “Біль і пам'ять Молоткова” (Л., 1990, співавт. *Б. Мельничук*).

Пам'ятний знак на місці кузні.

І. Гаврильцо, В. Уніят.

“МОЛОТКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ”

– музей у с. Молотків Лановецького району. Спорудж. 1985 як центр. частина меморіал.

комплексу. В експозиції – діорама “Спалення села” (худ. С. Нечай), фрагменти спаленої хаги: обгорілі двері, обвуглені коліска та ікона тощо (дизайн – Б. Бошка і С. Мамчура), Книга пам’яті, що містить спогади молотківців про трагедію. На стендах – фотографії та списки страчених у Молоткові та сусід. селах. Матеріали музею

Біля Стіни Пам’яті музею “Молотківська трагедія”.

– розпорядж. окупац. властей, висновок судово-мед. експертизи про вбивства, які вчинили фашисти в Лановец. р-ні, матеріали про збитки, завдані нар. госп-ву тощо. Окремі розділи експозиції – про участь молотківців у нім.-рад. війні (документи, нагороди, фото загиблих), повстан. боротьбу, відбудову села.

І. Дем’янова.

МО́ЛОХІВ

– село у Бережанському районі. Підпорядк. Котів. сільраді. Розташ. за 12 км від райцентру. Насел. 32 особи (2001). Раніше – присілок с. Котів. Є церква Успіння Пресв. Богородиці (1994, мур.), капличка на місці загибелі вояків УПА.

В. Гнатишин.

МОЛОЧАЇ

– багаторічні трав’янисті рослини родини Молочайні (Euphorbiaceae). **Волинський** (*Euphorbia volhynica* Bess. ex Szaf., *Kulcz et Pawl.*; нар. назви – молочій, псярник). Занес. до Черв. книги України. Вузьколокальний ендемік, реліктовий. Від ін. молочаїв відрізняється опушенням листків та плодів. Зростає на лучно-степ. схилах, узліссях, у чагарниках. Трапляється у Кременец., Гусятин., Заліщиц. і Бережан. р-нах. Рослина декор., перспективна для введення у культуру.

Клоковий (*Euphorbia klokovii* Dubovik.). Занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер.

Молочай Волинський.

Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на полянах, околицях широколист. лісів, у чагарниках і на степ. схилах. В обл. трапляється рідко.

Н. Мшанецька, Г. Синиця.

МОЛЧА́НОВ

Анатолій Дмитрович (25. 05. 1935, с. Рев’якине, нині Путивл. р-ну Сум. обл. – 08. 11. 2004, м. Ольштин, Польща; похов. у родин. селі) – вчений у галузі техніки, педагог. Д-р тех. н. (1987), проф. (1989). Закін. Львів. політех. ін-т (1959, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1959–72 – інж., кер. групи, нач. сектору, нач. відділу ін-ту “Держгірхімпроект” (м. Львів). 1972–92 – ст. н. с., зав. наук.-дослід. лаб., доц., від 1987 – зав. каф. гідравліки і сантехніки Львів. політех. ін-ту. 1992–2001 – в. о., зав. каф. обладнання переробних і харч. виробництв Терноп. політех. ін-ту (нині ТДТУ). Від 2001 – проф. Вармінсько-Мазурського ун-ту в м. Ольштин. Автор понад 150 наук. праць, у т. ч. монографій.

Г. Івахів, В. Куц.

МОМОТ

Василь Денисович (02. 01. 1954, Кіровоградщина) – правник. Генерал-майор міліції (2004). Закін. юрид. ф-т Одес. ун-ту. В органах внутр. справ від 1979. Працював на різних посадах в упр. МВС України у Кіровоград. обл. – від інспектора до нач. упр. охорони громад. порядку. Від 1996 – заст. нач. УМВС у Вінн. обл., від жовтня 2003 – нач. обл. упр. внутр. справ у Терноп. обл., від вересня 2004 – заст. кер. департаменту адм. служби МВС України (м. Київ).

І. Дем’янова, В. Уніят.

МОНАСТІ́Р

– 1) релігійна громада ченців або черниць, які об’єдналися на основі ідентичних релігійних поглядів для спільного проживання відповідно до встановлених церквою внутрішніх правил і норм, зафіксованих у монастирських статутах. 2) церква, будівлі й територія, що належать цій громаді. М. є у буддистів, християн, ламаїстів та ін. Християн. М. відповідно до їх прав та

*Монастир оо. Василян
у с. Краснопуща Бережанського району.*

підлеглості поділяють на лаври (Києво-Печерська, Почаївська), ставропігійні, кафедральні, самоврядні, приписані до ін. М. – скити, скитики, “пустині” та ін. Життя в М. регламентує статут, прийнятий на зборах ченців і затверджений залежно від форми підпорядкованості; відповідно до нього життя в М. – суворо спільне або напівспільне. Керує М. настоятель – архімандрит, ігумен чи ігуменя, “старший” та ін. Ченці (черниці) обирають відповідальних за госп-во та фінанси. Умови вступу до М. та виходу з нього, засади благодійницької і культ-освіт. діяльності, порядок проведення спільних свят й ін. обумовлено в статуті. М. були центрами реліг. життя, водночас виконували екон., політ., охорон., культурол. та ін. функції. Правовий статус М. визнано у Законі України “Про свободу совісті та релігійні організації” (1991). Більшість М. в Україні засн. 11–12 ст. 1882 у Галиц. митрополії було 22 М. і 114 ченців; 1936: в 20 М. – 365 ченців-василян, у 6 М. – 164 ченці-студити, в 4 М. – 72 ченці-редемптористи. Нині в Україні серед найвідом. М.: Києво-Печер. (м. Київ), Почаїв. (м. Почаїв Кременец. р-ну), Маняв. скит (Івано-Фр. обл.), Унів. (с. Унів Перемишлян. р-ну Львів. обл.). М. на Тернопільщині – від 12 ст., зокрема монастир печерно-скел. типу (с. Струсів, нині Тербовлян. р-ну). Найвідоміші свого часу М. діяли в насел. пунктах: м. Почаїв (1240), с. Улашківці, нині Чортків. р-ну (14 ст.), с. Обич, нині Шумс. р-ну (1368), с. Рукомиш, нині Бучац. р-ну (15 ст.), м. Тернопіль (1550), м. Кременець (1566), с. Старий Збараж, нині Збараз. р-ну (1600), м. Бережани (16–17 ст.), с. Жизномир, (1600–1606), с. Сокилець, обидва – нині Бучац. р-ну (1609), с. Задарів, нині Монастирис. р-ну (1613), с. Завалів, нині Підгаєц. р-ну (1614), с. Малі Загайці, нині Шумс. р-ну (1637), с. Краснопуща, нині Бережан. р-ну (1665), містах

Чортків (1676) і Бучач (1712), с. Михайлівка, нині Борщів. р-ну (1896); майже всі, крім Скиту Почаїв. лаври (1900), були василянськими. 1940 на Тернопільщині діяли М.: православ. – у м. Почаїв, с. Малі Загайці, м. Кременець, с. Обич; греко-катол. василян. чол. – в с. Краснопуща, м. Бучач, с. Кудринці-Завалля, нині Борщів. р-ну, с. Михайлівка, с. Улашківці; василян. жін. – у с. Вишнівчик, нині Тербовлян. р-ну, с. Кудринці; редемптористів чол. – у м. Тернопіль, студит. чол. – у с. Зарваниця, нині Тербовлян. р-ну; студит. жін. – с. Вел. Гаї, нині Терноп. р-ну, м. Підгайці; жін. сестер-служебниць – у містах Бережани, Борщів, Бучач, Заліщики, Монастирська, Тернопіль, селах Більче-Золоте, Глибочок, Королівка, Ланівці, всі нині – Борщів. р-ну, Рудки і Самолусківці, нині Гусятин. р-ну, Сокиринці, нині Чортків. р-ну; римо-катол. чол. – в містах Бережани, Бучач, Тернопіль, Чортків та 4 жін. РКЦ. Упродовж рад. періоду (1939–91) греко-катол. М. офіційно були заборонені й частково діяли в підпіллі, римо-катол. не діяли через переселення більшості поляків до Польщі, з православ. М. діяла тільки Почаїв. лавра. 2004 на Тернопільщині діяли М.: УГКЦ – у містах Бучач, Зборів, Тернопіль (5), Чортків, селах Вел. Гаї, Завалля, нині Панівці Борщів. р-ну, Зарваниця, Колодівка Підволочис.

*Монастир оо. Василян
у с. Монастирок Борщівського району.*

р-ну, Краснопуща, Михайлівка, Струсів, Улашківці; УПЦ МП – у містах Кременець і Почаїв (2); УПЦ КП – у селах Вел. Дедеркали Шумс., Монастирок Борщів. р-нів; РКЦ – у містах Збараж, Зборів, Чортків, смт Микулинці Тербовлян. р-ну і Підволочиськ, селах Драганівка Терноп. і Язловець Бучац. р-нів. Усього в 29 М. на тер. обл. – 354 ченці й черниці.

Я. Стоцький.

“МОНАСТІР”

– місце в лісі неподалік від села Литвинів, нині Підгаєцького району, де є залишки стін і кілька

стародавніх кам'яних плит. Тут у часи Галиц.-Волин. держави був монастир оо. Василіян. 1698 під час битви татар на тер. Речі Посполитої в монастирі стояли табори війська Каплан-Гірея. У серед. 18 ст. власник Литвинова Ф. Мушинський вигнав монахів із монастиря, будівлі розібрав і збудував із них двірські палаци.

С. Колодницький.

МОНАСТІР СВЯТОГО ТЕОДОРА СТУДИТА

– чоловічий монастир у селі Колодіївка Підволочиського району. Перенес. із м. Рим (Італія) стараннями Кардинала *Л. Гузара* з благословення

Цілюще джерело Божої Матері.

кардинала *М.-І. Любачівського*. 1995 монастир освятив єпископ Терноп. *М. Сабрига*. Розташ. у приміщенні старої школи. Є 33 монахи. Настоятель монастиря – ієромонах *Г. Плянчак*. Монастир і цілюще джерело, біля якого 2003 об'явився образ Божої Матері, – місця паломництва: кожного останнього вівторка місяця сюди прибувають сотні людей. Священники монастиря проводять богослужіння у місц. церкві св. Димитрія. Монастир славиться умінням монахів цілювати хворих.

М. Кришук, В. М. Ханас.

МОНАСТИРІЙСЬКА

– місто Тернопільської області, райцентр. До М. приєднано с. Підгородне (раніше – Фільварки), хутори Березівка та Дубовиця. Розташ. на берегах р. Коропець (притока Дністра), за 87 км від обл. центру і 18 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Через М. пролягає автошлях Тернопіль–Івано-Франківськ. За переказами, назва міста походить від монастиря, що діяв до 13 ст. Пл. М. – 521 га. Насел. 6,3 тис. осіб (2003). Перша писем. згадка – 1433 як власність лицаря Сигізмунда. 1454–65 М. – власність Теодорика, згодом Міхала з Бучача. 1454 М. надане магдебур. право. 1490 місто захопили селян. загони під проводом Мухи (див. *Мухи повстання*). 1552 власник Я. Сенінський отримав від короля Сигізмунда Августа привілей на проведення щотижн. торгів у п'ятницю та щоріч. ярмарків. 1557 королів. привілеєм додано торг на свято

Адміністративний будинок міста.

Воздвиження Чесного Хреста. 1578 внаслідок нападу турец.-татар. орди М. повністю знищені. 1600 у місті спорудж. замок. 1629 під стінами місц. фортеці С. Любомирський розбив війська крим. хана. Від 1630 М. – власність Потоцьких, які перебуд. замок під палац. У період Нац.-визв. війни під проводом *Б. Хмельницького* 1648–57 М. не раз займали козац.-селян. війська. 1672 турец.-татар. орди зруйнували місто і спалили монастир. Від 1772 – під владою Австр. імперії. За власника М. італ. шляхтича К. Бако де Гетте споруджено фабрики тютюну (1797) і паперу (1864–1914). 1867 місто приєднали до Бучац. повіту. 1884 через М. пролягала залізниця Станіслав–Ярмолинці, що сприяла розвитку пром-сті й торгівлі. 1904 внаслідок пожежі місто зазнало знач. спустошень. 1906 у М. працював невел. лісопил. з-д. Під час 1-ї світ. війни місто зазнало руйнувань, майже все населення евакуйоване. У листопаді 1918 в М. встановлено владу ЗУНР. 18 вересня 1920 місто знову відійшло до Польщі. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Рідна школа”, “Союз українок” та ін. т-ва, кооп. банк, клуб копаного (футбол.) м'яча “Степ”. У вересні 1939 в М. увійшла ЧА. Від січня 1940 – райцентр (1962–66 належ. до Бучац. р-ну). 4 липня 1941 – 22 липня 1944 М. перебували під нім.-фашист. окупацією. У липні

Церква Введення Пресвятої Діви Марії.

1943 попл. міста проходило з'єднання *С. Ковпака*. Є церкви Успіння Божої Матері (1751, мур., колиш. приміщення костюлу, скульп. *Й.-Г. Пінзель*), Введення Пресв. Діви Марії (1873, дерев.), Воздвиження Чесного Хреста (1892, мур., реставр. 1925), 5 капличок, 3 “фігури” Матері Божої. Збереглося приміщення колиш. синагоги (1904). Спорудж. пам'ятники воїнам-землякам, полеглим у нім.-рад. війні (1951), Т. Шевченку (1993, скульп. *Я. Голець*), Борцям за волю України (1996), галерею державотворців (1997, скульп. *М. Невеселий*), встановл. пам'ят. знак воякові УПА *Й. Русаку* (1993), мемор. дошки на честь звільнення М. від нім.-фашист. окупантів та *О. Кисілевській*. Є пром. підпр-ва ВАТи “Українська тютюнова компанія”, “Монастириський молочний завод”, “Заводоуправління будівельних матеріалів”, ТОВи “Галичанка” і “Прогрес”, райСТ. Працюють ЗОШ 1–3 та 1 ступ., Палац культури, б-ка, муз. школа, лікарня, поліклініка, полог. будинок, дошк. заклади “Казка” та “Сонечко”, центр дит. творчості, музей лемків. культури (від 1996), кімна-

Школа і Палац культури.

та-музей *О. Кисілевської*. Від 2001 у М. відбуваються щоріч. всеукр. фестивалі лемків. культури “Дзвони Лемківщини”. Вих. г. “Вісті Придністров'я”. У М. народ. вчений-юрист *М. Бараболяк*, співаки *Р. Вітошинський*, *М. Лазаревич-Крук*, громад. діяч *Л. Горбачевський*, інж.-ядерник *О. Гриневич*, письменниця, видавець, громад.-культур. діячка *О. Кисілевська*, співак-аматор, громад. діяч *О. Кокіль*, актриси *І. Коссака* (*Коссакова*), *М.-М. Лисяк*, художник *В. Росовський*, письменник *С. Росовський*, економіст *Т. Францішек*, Герой України *А. Француз*, сврей. письменник, байкар *С. Хораці*, проживали архітектор *С. Валєвський*, різьбяр *А. Фігель*, працювали депутат ВР УРСР К. Гнатів, мистецтвознавець, краснавець *І. Дуда*, перебували письменники *О. Гончар*, *А. Малишко*, *М. Павлик*, *І. Франко*, *М. Шашкевич* та ін. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, трипіл.

культури і часів Київ. Русі. Є пам'ятки природи – 2 ясени віком 160 і 210 років.

І. Дуда, В. Сосницький, Г. Уніят.

МОНАСТИРІСЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає попл. с. Завадівка Монастирис. р-ну, в кв. 23, вид. 9 Монастирис. лісництва держ. підпр-ва “Бучачлісгосп” у межах ліс. урочища “Маркова”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 90 від 25. 04. 1996. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 3,8 га. Під охороною – високопродукт. бук.-граб. насадження Іа бонітету віком 85 р., має госп., наук. та естет. цінність.

І. Леньків.

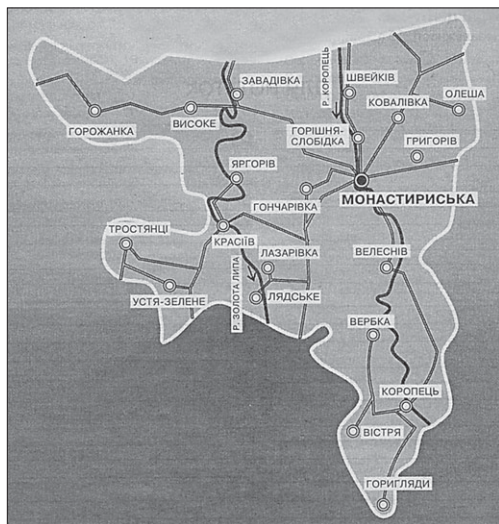
МОНАСТИРІСЬКИЙ ГОРБОГІРНИЙ ЛІСОВИЙ РАЙОН

– природний район, що відрізняється серед інших природно-територіальних комплексів Тернопільщини рельєфом, кліматом, ґрунтами, рослинним покриттям. Належ. до Розтоцько-Опіл. фіз.-геогр. обл. Зх.-Укр. провінції лісостеп. зони. Розташ. у пд.-зх. ч. області. Рельєф горбистий із сіткою ярів і балок. Долини рік – каньйоноподіб., схили – круті. Ліси займають 20% тер., на схилах горбів – чагарники. Ростуть граб, дуб звич. і скельний, клен, липа, явір. Літо тепле, сухе, взимку мороз. днів небагато. Природ. комплекси внаслідок госп. діяльності зазнали негатив. змін, потребують охорони.

І. Дем'янова.

МОНАСТИРІСЬКИЙ РАЙОН

– адміністративний район у південно-західній частині Тернопільської області. Утвор. 1940. Пл. 558 км². Насел. 34,5 тис. осіб (2003): українці – 99%, мешкають також росіяни, поляки, білоруси та ін. У р-ні – м. Монастириська (райцентр), смт Коропець, 46 сіл, 16 хуторів. М. р. розташ. на Поділ. горбогір'ї. Поверхня розчленована глибокими долинами річок, абсолютні висоти 200–400 м, найвища – 402 м (пobl. с. Ковалівка). Корисні копалини: вапняки, пісок, гіпс, глина. Найбільші ріки – Дністер, його ліві притоки – Золота Липа, Горожанка та Коропець. Переважають чорноземні типові малогумусні, сірі лісові, в долинах рік – лучні ґрунти. Пл. боліт – 447 га. Ліси займають 14,5 тис. га (ростуть сосна, граб, бук, ясен, дуб та ін.). Клімат помірно теплий, вологий; опадів 610 мм на рік. Тер. р-ну, що прилягає до р. Дністер, належить до

Монастирський район.

заповід. зони “Дністровський каньйон”. Монастирищина засел. в період піз. палеоліту. До серед. 14 ст. належ. до *Галиц.-Волин. держави*. Наприкінці цього ж ст. внаслідок тривалої б-би між Польщею і Литвою Сх. Галичину, в т. ч. Монастирищину, захопило Польс. королівство (від 1569 – Річ Посполита). 1772 після першого поділу Польщі ця тер. відійшла до Австрії (від 1867 – Австро-Угорщина). В листопаді 1918 – липні 1919 тут була влада ЗУНР. Від вересня 1920 до вересня 1939 Монастирищина належала до Польщі. Вересень 1939 – серпень 1991 – в УРСР. Від кін. 19 ст. до 1939 на Монастирищині діяли “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, “Луг”, “Пласт”, “Сільський господар”, “Союз українок”, “Рідна школа” та ін. т-ва. 1944–46 з тер. Польщі в М. р. прибуло багато лемків, які проживають у м. Монастирська, селах Доброво-

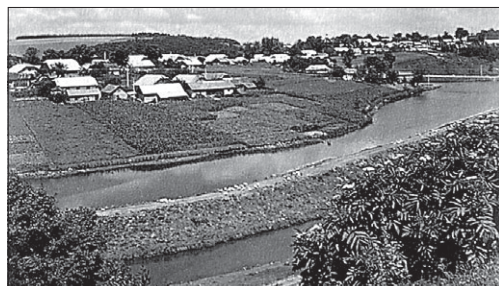

Церква Пречистої Діви Марії у с. Залісся.

Лемківський хор.

ди, Ковалівка, Криниця, Нова Гута. В М. р. – 30 пам’яток історії та культури, 25 символ. могил Борцям за волю України. Нині в р-ні працюють: ВАГи “Українська тютюнова компанія”, “Монастирський молочний завод”, “Заводоуправління будівельних матеріалів” (м. Монастирська), “Коржівський СГДК” (с. Коржова), *Ковалівський спиртозавод*, ВАТ МП “Терноцвіт”, “Артеміда”, “Любисток”, ПП “Консул” (смт Коропець) та ін. Розвинуті нар. промисли, гончарство та вишивка. Діють ПТУ-34, 45 ЗОШ, 15 дошк. закладів, Буд. дит. творчості, ДЮСШ, 19 Буд. культури, 30 клубів, 43 б-ки, 2 кінотеатри, 2 муз. шк., 45 мед. закладів, обл. комунальний етногр.-мемор. музей В. Гнатюка (с. Велеснів), 6 громад. музеїв (Лемківської культури та *О. Кисілевської* – м. Монастирсь-

Поблизу с. Велеснів.

ка; краєзн. музеї у смт Коропець, селах Горожанка, Горішня Слобідка та Устя-Зелене); 7 колективів худож. самодіяльності отримали звання “народних”. У М. р. 56 культ. споруд: 44 храми УГКЦ, 7 – УАПЦ, 2 – РКЦ, 1 лютеран. церква, 2 Дому Молитви свідків Єгови; обладнано 28 капличок. Уродженці Монастирищини: письменники *Б. Бойчук*, актор, письменник *В. Бучацький*, економіст, політолог, громад. діяч *Б.-В. Гаврилишин*, співаки *Р. Вітошинський*, *М. Лазаркевич-Крук*, громад. діячі *о. І. Галібей*, *М. Каганець*, фольклорист, етнограф *В. Гнатюк*,

письменниця, громад.-культурна діячка О. Кисілевська, громад. діяч, публіцист В. Леник, вечний-філолог М. Лесів, лікарі, громад.-політ. діячі І. Максимів, В. Темницький, д-р медицини В. Сіменович, працював письменник, педагог о. Т. Бордуляк, перебували О. Гончар, М. Шапкевич, І. Франко та ін. На тер. р-ну виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, трипільської та давньорус. культур, скарб рим. монет (с. Країїв) та ін. Пам'ятки природи місц. значення – Ковалівський загальнозоологічний заказник, Коропець. грабина, Коропець. парк, Монастирські ясени та ін.

В. Сосницький, Г. Уніят.

МОНАСТИРСЬКІ ЯСЕНІ

– вікові дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростають у м. Монастирська на вул. Шевченка. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебувають у віданні Монастирис. комбінату комунал. підпр-в. Пл. 0,02 га. Під охороною – 2 ясени звичай. віком понад 150 і 200 р., серед. діам. 106 та 140 см; мають наук., істор., пізнав. та госп. цінність.

І. Леньків.

МОНАСТИРІХА

– гора в хребті гір *Медобори*, поблизу сіл Красне та Вікно Гусятинського району. В давнину на ній стояв монастир, на її вершині був колодязь, що досягав до підзем. струмка, який впадав у р. Збруч на околиці с. Тарноруда, нині Підволочис. р-ну.

о. М. Шаварин.

МОНАСТИРІХА

– село в Гусятинському районі. Підпорядк. Малолуц. сільраді. Розташ. за 40 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 268 осіб (2003). Утвор. в результаті об'єднання хуторів Вигода, Дубина, Коцурівка, Осовик, Стара Монастириха. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква Вознесіння Христового (1939, дерев.). Насипана символ. могила УСС (1991). Працює ЗОШ 1–2 ступ. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки культури Ноа.

М. Задорожний, О. Савчин.

Поховальна урна (1–3 ст. н. е.), знайдена поблизу с. Монастириха.

МОНАСТІРІ ТЕРНОПЛЬЩИНИ

(див. Монастир).

МОНАСТІРІОК

– село у Борщівському районі. Підпорядк. Більче-Золотець. сільраді. У радян. часи було

Печера “Язичницька”.

переймен. на Міжгір'я. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 23 км від райцентру. Насел. 265 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1600, коли магнати

Потоцькі заснували монастир; збереглися руїни (нині три-ває відбудова). Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква Воздвиження Чесного Хреста (18 ст.; в ній зберігається чудотвор. ікона Матері Божої), символ. Хресна дорога. Працюють ЗОШ 1 ступ., б-ка. Є пам'ятка природи місц. значення печера “Язичницька”

(печера-храм дохристиян. часу, довж. 28 м, пл. 50 м²), pobl. якої розташ. язичниц. жертвник – камінь “Довбуша” (“Довбушева скала”). Пobl.

Камінь “Довбуша”.

М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, ран. заліз. віку, черняхів. та давньорус. культур.

М. Гавюк, В. Уніят.

МОНАСТІРСЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. неподалік від с. Жизномир Бучаць. р-ну, в кв. 46, вид. 5 Бучаць. лісництва держ. підпр-ва “Бучачлігосп” у межах ліс. урочища “Бучач”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1 га. Під охороною – ліс. галявина, де зростають цибуля ведмежа, лунарія оживаюча, занес. до Черв. книги України, й арум Бессера, занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослин. світу на тер. Терноп. обл.

І. Леньків.

МОНАСТІРСЬКА СКЕЛЯ

– геоморфологічне утворення, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Сокилець Бучацького району на вершині правого схилу р. Стрипа, у кв. 75, вид. 1 Язлівець лісництва держ. підприємства “Бучачлісгосп” у межах ліс. урочища “Язловець”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,5 га. Під охороною – мальовнича скеля, складена вапняк. туфом (травертином). Вище від скелі є багато джерел підзем. вод, з яких започатк. потічок та водоспад.

Лит.: М Сивий, В. Кітура. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999.

І. Ленків.

**МОНАСТІРСЬКА ЦЕРКВА
(УСПЕННЯ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ)**

– культова споруда, храм у Тернополі, де відбувалися Богослужіння, відпусти. Збудована до 1636 (дерев.), вперше згадана у престольному

Монастирська церква в першому десятилітті 20 ст.

Свангеліє, переданому “церкві Успенія на передмісті Тернопільським”. При Успен. церкві був монастир оо. Василіян, 1744 її передали світ. священикові. 1836 дерев. церкву розібрали й на її місці звели муровану в стилі ампір із трьома візантій. банями-куполами та дзвіницею (1837) із тесаного каменю: внизу чотирикутна, вгорі восьмигранна, заверш. куполом. Вище від дверей дзвіниці стояли статуї: ліворуч – св. Петра (із Євангелієм і ключами), посередині – Ісуса Христа (права рука піднята, у лівій – земна куля), праворуч – св. Павла з відкритим Євангелієм та хрестом. На дзвіниці висів 20 т. дзвін. Біля церкви був старовин. цвинтар, де поховані *П. Білинський, С. Прокопчиць*; після війни тут заклали брат. могилу загиблих 1944 в боях за м. Тернопіль (після зруйнування цвинтаря (1960-і) прах перенесли на *Микулин. цвинтар*). 1931 митрополит *А. Шептицький* передав цер-

кву оо. Редemptористам на чолі з Йосифом де Вохтом, за яких постала величава споруда з 6-а візант. банями і 3-а окремими входами з широкими сходами, що символізували хресну дорогу (інж. Соневицький і Фалендиш). 1932 змурували нову каплицю, де відправляли Архирейські Служби Божі та яка стала центром відпустів, водосвячень і посвячень пасок, овочів. 1935 сюди на відпуст приїжджав *М. Чарнецький*. Довгі роки тут був образ Божої Матері, опрацьований у срібні з позолотою ризи (копія Ченстоховської ікони), який після знищення храму зберігали у церкві Різдва Христового (нині повернутий на старе місце). До війни тут була багата б-ка. Після війни відбувалися Успенські відпусти. Монастир із церквою зруйнувала більшов. влада (1962). Нині на його місці відбудовано Успен. церкву і дзвіницю: сучасні споруди дещо модернізовано (арх. *М. Кичко*).

Л. Бойцун.

МОНАСТІРСЬКИЙ

Зеновій Йосипович (16. 09. 1919, с. Киданів, нині Бучацького району – 1992, там само) – релігійний діяч. Навчався у родин. селі, м. Бучач, Крехів. монастирі (7 р., нині Львів. обл), духов. освіту здобув у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). 1944 М. рукопоклад на священика єпископа *Г. Хомишин*. Служив у Станіслав. катедрі, від 1950 працював трактористом, комбайнером. Одночасно у селах служив Службу Божу, сповідав людей, хрестив дітей, давав шлюби. М. відбудував у родин. селі церкву. На подвір'ї М. односельці та рідня спорудили капличку.

Г. Івахів, Г. Яворський.

МОНАСТІРСЬКІ ДЖЕРЕЛА

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на зх. околиці с. Лісники Березан. району, біля лісу. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Лісників. сільради. Пл. 1 га. Під охороною – джерела питної води, що мають наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Ленків.

**МОНЕТИ ВІЗАНТІЙСЬКОЇ
ІМПЕРІЇ НА ТЕРНОПЛЬЩИНІ**

– грошові одиниці, виявлені на території області протягом 19 – поч. 21 ст. у 8 населених пунктах. Найраніша – зі с. Олексинці Борщів. району (золотий солід імператора Феодосія II (408–450), карбований у м. Константинополь, нині Стамбул,

Туреччина). Подібні за номіналом монети знайдені: імператора Юстиніана II (685–695) поблизу с. Капустинці Чортків. р-ну, імператриці Ірини (800–802) в м. Тернопіль. Мідні монети різної вартості виявлені біля с. Скоморохи Буцац. р-ну, зокрема 10 нуммій імператора Юстиніана I (527–565, карбовані у м. Нікомедія (сучасна Туреччина), с. Зеленче Тербовлян. р-ну, неатрибутована, 10–11 ст. Пobl. сіл Городище Зборів., Крутилів Гусятин., Стінка Буцац., Старий Збараж Збараз. р-нів, на тер. давньорус. городищ 12–13 ст., знайдені поодинокі мідні монети з просвердленими отворами, котрі місц. населення використовувало як християн. медальйони або підвіски-амулети у зв'язку з тим, що на монетах зображений Ісус Христос, у ряді випадків – разом з імператором. Окремі монети зберіг. у фондах ТОКМ. Візант. монети потрапили на тер. Тернопільщини у результаті походів слов'ян. дружин, отримання військ. контрибуцій, торгівлі.

О. Гаврилук.

МОНЕТИ РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– грошові одиниці, виявлені на території області протягом 19 – поч. 21 ст. у більше 130 населених пунктах. Найраніші сріб. денарії знайдені: імператорів Августа (27–14 ст. до Р. Х.; с. Підгайчики, нині Тербовлян. р-ну, карбований 2 ст.), Тиберія (14–37; м. Тернопіль), Нерона (54–68; с. Довжанка, нині Терноп. р-ну, м. Збараж), Веспасіана (69–79; села Глибочок Борщів., Плоске Кременец., Сухостав Гусятин., Шумбар Шум. р-нів, м. Тербовля); Доміціана (81–96; села Лозова Терноп., Підгайчики Тербовлян. р-нів, м. Тернопіль), срібні антонініани – Августиніана Север (244–249; с. Гриньки Лановец. р-ну). Найпізніші монети – імператорів Авреліана (270–275), Діоклетіана (284–305), Константина (306–337) – походять з м. Тернопіль; Гонорія (395–423; с. Більче-Золоте Борщів. р-ну). Виявлені золоті ауреуси: Августиніана Север (с. Чернелів-Руський Терноп. р-ну; зберіг. у фондах ТОКМ), імператора Максиміана (286–305, 307–310; с. Млиницька Тербовлян. р-ну, карбований 286; до 1944 зберіг. у фондах Познан. археол. музею (Польща). На тер. краю знайдені 12 скарбів монет (села Красіїв Монастирис. (2281 монета імператорів від Нерона до Коммода (180–192), Касперівці Заліщиц. р-нів (біля 1000 сріб. денаріїв імператорів Адріана (117–138), Августиніана Фаустиніана, Антоніна Пія

(138–161), Марка Аврелія (161–180), Коммода, Олександра Севера (222–235). Заг. к-сть нагромад. монет. маси (задокумент. понад 3,5 тис. знахідок) свідчить про торгов. відносини з Римом, розшарування сусп-ва місц. племен, виділення князів. верхівки, створ. військ. з'єднань, отримання військ. контрибуцій під час Готських війн з імперією, після загибелі рим. імператора Траяна Деція (249–251), що була виплачена варварам за імператора Валеріана (253–260). Окремі затерті денарії Августиніана Север, імператора Каракалли (211–217) виявлені у селах Дичків і Лозова Терноп. р-ну, ауреуси Августиніана Север мають наскрізні отвори; їх використовували як медальйони, амулети. Іноді мідні та бронз. монети розрубані навпіл, вони були сировиною для ювелір. вироб-ва. Можливо, рим. монети використ. як грош. еквівалент в обігу на теренах України. Каталогізацію рим. монет обл. здійснили М. Брайчевський, В. Кропоткін, В. Ляскоронський, К. Маєвський.

О. Гаврилук.

МОНЕТОВ

Микола Олександрович (17. 05. 1923, м. Краснозаводськ, нині Москов. обл., РФ – 13. 05. 1994, м. Тернопіль)

– військовик. Герой РФ (1995, посмерт.). Почес. громадянин м. Тернопіль (1983). 5 орденів Черв. прапора, орден Черв. зірки, медалі та ін. рад. й зарубіж. нагороди. Закін. аероклуб Метробуду в м. Москва та військ.-авіац. шк.

в м. Чернігів. Учасник нім.-рад. війни. Від травня 1942 – льотчик 26-го винищувального полку Пн.-Кавказ. військ. округу; від травня 1943 – у 88-й гвард. винищув. дивізії, 5-у гвард. авіац. корпусі, 2-й повітр. армії. Учасник Львів.-Сандомир. та Вісло-Одер. операцій, 1944 – боїв за Тернопіль. Учасник Параду Перемоги (1945). Після війни служив у Румунії. Від 1960 – в м. Тернопіль; працював нач. служби пасажир. перевезень аеропорту, нач. відділу контролю на Терноп. комбайн. з-ді. Докум. повість про М. – “Соколи живуть на землі” Б. Бурле та Б. Мельничука (1988).

Л. Щербак.

МОНИЛІВКА

– село у Зборівському районі. Підпорядк. Яро-славиц. сільрад. До М. належав х. Волочівка, нині незасел. Розташ. над р. Стрипа, за 10 км від райцентру і 8 км від найбл. заліз. ст. Зборів у с. Млинівці. Насел. 257 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1532. Діяли “Просвіта” та ін. укр. т-ва, кооператива. Є церква св. Михаїла (1927, кам.), капличка Матері Божої (2000). Збережені поховання нім. солдатів, полеглих під час нім.-рад. війни, насип. символ. могила Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., б-ка. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

В. Лашта.

МОНУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

– вид образотворчого мистецтва, розрахований на масове сприйняття в ансамблі з архітектурою чи природним оточенням. М. м. поділяють на монум. малярство і монум. скульптуру. Монум. маляр. – тв. вел. розмірів, виконані на стінах та стелях буд.; види: фреска, розпис, мозаїка, панно, сграфіто, вітраж. На Тернопільщині в техніці розпису працювали і працюють *П. Гулин, Н. Кирилова, С. Ковальчук, Д. Стецько, Б. Ткачик, Ю. Чумак*; мозаїки – *Д. Вонсик, Д. Шайнога*; вітражу – *П. Кукурудза, П. Лаврушко*. Монум. скульптура – пам’ятники (монументи) на честь видаг. людей, істор. подій, символ. та реліг. зображення; форми: статуя, торс, бюст, скульптур. група; матеріали: камінь (граніт, мармур, пісковик), метал (бронза, мідь, залізо, чавун), бетон, орг. скло та ін. Мемор. скульптура – різновид монум. скульптури; види: надгробки в поєднанні з арх-рою – піраміди, гробниці, мавзолеї, колони, обеліски (на Микулинець. цвинтарі у м. Тернопіль збережені надгробки 2-ї пол. 19 ст. П. Евтельє та Й. Шімзера Ст.). Видаг. скульп. 20 ст. – *М. Паращук*. На Тернопільщині працювали і працюють: *Р. Вільгушинський, О. Маляр, М. Мельник, І. Мулярчук, М. Невеселий, Б. Рудий, В. Садовник, К. Сікорський, І. Сонсядо* та ін. скульптори. Синтез М. м. – церков. стінопис та іконостаси, що поєднують арх-ру, живопис, скульп. і декор.-ужитк. мист-во. Церк. живописом займалися *М. Бойчук, С. Борачок, Т. Ващук, Р. Глушко, Я. Гніздовський, Х. Дохват, А. Малюца, А. Манастирський, Ю. Мокрицький, А. Наконечний, М. Осінчук, Ю. Панькевич*. Храми на Тернопільщині розписували *Я. Головацький, Л. Долинський, Т. Копистинський, М. Сосенко, К. Устинович*. Після 1990 стінописом на Тернопіль-

щині займалися художники *М. Дирбавка, І. Зілінко, В. Купецький, М. Лисак, М. Николайчук, Я. Новак, М. Піпан, Б. Ткачик*. Приклад сучас. церков. стінопису – собор Непороч. Зачаття Пресв. Діви Марії в Тернополі.

І. Дуда.

МОНЦІБОВИЧ

Євген Корнилович (1879, ймовірно, с. Калагарівка, нині Гусятин. р-ну – 03. 08. 1921, там само) – греко-католицький священник, громадський діяч. Після здобуття духов. освіти служив у Калагарівці сотрудином у батька-священника, згодом – парохом у м. Броди на Львівщині, відтак – катехитом Академ. г-зії у м. Львів (1911–21). Діяльний у Пласті, опікувався заохоронкою для сиріт і малозабезпеч. дітей.

Б. Пиндус.

МОНЧАК

Францішек (Monczak Franciszek; 09. 03. 1898, м. Перемишль, нині Пшемисьль, Польща – липень 1941, м. Кременець) – польський краєзнавець, археолог, географ, педагог. Закін. Львів. ун-т (1924). Викладав у г-зії в м. Броди на Львівщині. Від 1930 – проф. Кременец. ліцею. Займався картографією й археол. дослідженнями. Автор карт Волині та Кременеччини. 1937–41 – засн. і 1-й дир. Кременец. краєзн. музею. Зібрав багато експонатів і колекцію геогр. карт, які 1939 заховав від вивезення з Кременця. 1941 М. заарешт. гестапо; розстріляли. 1991 з допомогою С. Мончака – сина М. працівники музею відшукали колекцію, яку після наук. опрацювання та систематизації експонували у містах Познань і Варшава (Польща). Частина зібрання зберіг. у Кременец. краєзн. музеї.

Н. Оболончик, Г. Черніхівський.

МОРАВСЬКИЙ

Зіновій Володимирович (28. 08. 1943, с. Гаї-Розтоцькі, нині Зборів. р-ну – 28. 08. 1995, м. Тернопіль) – госп. подарник. Закін. Терноп. ф-т Київ. ін-ту нар. госп-ва (нині ТАНГ). 1962–65 працював слюсарем на заводі “Електроарматура” (м. Тернопіль); від 1965 – інструктор, зав. організац. відділом Терноп. МК ЛКСМУ, 1969 – ст. інж. відділу пром-

сті, транспорту і зв'язку Терноп. міськвиконкому, зав. відділу Терноп. обл. упр. автомобілів транспорту, дир. Збараз. АПП 19034, дир. Терноп. автоколони 2224. Від 1989 – ген. дир. Терноп. обл. упр. автомобілів транспорту.

Б. Воловик.

МОРАВСЬКИЙ

Іван (1921, с. Лиса, нині Підгаєц. р-ну – 1944, м. см. невід.) – діяч ОУН. Кер. хор. капели у родин. селі. Від 1936 – чл. ОУН, учасник політ. подій у родин. селі. Від квітня 1939 – доброволець для оборони незалежності Закарп. України; заарешт.; ув'язн. у Бережан. тюрмі до поч. нім.-польс. війни. Працював секр. сільради; уникаючи арешту, пішов у підпілля. Протягом нім.-рад. війни – в ОУН на теренах Підгаєччини та за її межами; від листопада 1943 – в УПА на Волині; працював у гол. штабах повстанців. Загинув при форсуванні р. Прип'ять.

Г. Івахів.

МОРДАСЄВИЧ

Казимир (Mordasiewicz Kazimierz; 23. 04. 1859, м. Мінськ, нині Білорусь – 12. 11. 1923, м. Париж, Франція) – польський живописець. 1872–73 – слухач 3-го Кадет. корпусу в м. Москва (нині РФ), 1875–77 навчався в Юнкер. піхот. школі у м. Київ. Учасник рос.-тур. війни. 1880 перебував у військ. таборі в м. Кременець. 1882–88 студіював у АМ (м. Санкт-Петербург нині РФ). Намалював портрети М. Чосновської та І. Чосновського (1890, олія) в їхньому мастку побл. Кременця. 1895–96 жив у Кременці, згодом переїхав до м. Варшава (Польща). Часто приїжджав до Кременця. Автор праці “Кременець. Туницький цвинтар” (1898). Творчий доробок М. – бл. 800 портретів.

І. Дуда.

МОРДЄССІ

Петро (кін. 16 ст., Італія – грудень 1632, м. см. невід.) – художник. Згаданий в актах (1606) Краків. маляр. цеху як товариш. Від 1617 – у м. Львів. 1625 як майстер приїздив до м. Кременець. Малював реліг. образи на міді й полотні. 1630-і працював над вівтарем для костюлу оо. Єзуїтів у Львові.

І. Дуда.

МОРИКВАС

Надія Мирославівна (09. 05. 1952, с. Шельпаки, нині Підволочис. р-ну) – письменниця, журналістка. Чл. НСЖУ (1983), НСПУ (1995). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1980, нині

нац. ун-т). Працювала робітницею на підприємстві м. Львів, кор. Яворів. рай. г. (Львів. обл.) та львів. молод. г. “Ленінська молодь”, г. “Львівський залізничник”. 1994–99 – заст. ред. г. “Літературний Львів”. Від 1999 – кер. прес-центру Асоц. роботодавців Львів. області, гол. ред. ж. “Річ” (економіка і культура). 2001–02 – співпрац. з ред. г. “Поступ” (м. Львів). Автор зб. поезій “Біле місто” (1991), “Танці на льоду” (1996), “Істина срібноти” (1998), кн. прози “Спокуса вічності” (1997, 1998, 1999), літ. портретів “За нас у Львові: Міфи і міти” (2001), кн. “Рід: Українські хроніки” (2002, 2003), нарисів про героїв нац.-визв. руху. Твори опубл. в місц. та всеукр. газетах, ж. “Дзвін”.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 2004. – Вип. 11.

Б. Головин, Л. Щербак.

МОРОЗ

Валентин (15. 04. 1936, с. Олізарів, нині Звиняче Горохів. р-ну Волин. обл.) – історик, журналіст, видавець, політичний в'язень, ідеолог націоналістичної думки. Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1958, нині нац. ун-т). Працював учителем у м. Горохів, від 1964 – викл. новіт. історії у пед. ін-тах у містах Луцьк та Івано-Франківськ. 1965 заарешт.; засудж. до 4 р. ВТТ. Повернувшись після ув'язнення в Україну, працював різноробочим. 1970 заарешт. як “український буржуазний націоналіст”; засудж. на 6 р. в'язниці, 3 р. таборів і 5 р. заслання. 1979 звільн. при обміні політ. в'язнів між СРСР і США. 1980 емігр. до Канади. Ред. і вид. ж. “Анабазіс”. Під час ув'язнення М., за кордоном видані його кн. “Репортаж із заповідника імені Берії”, “Вірші з тюрми”, “Серед снігів”, “Бумеранг” та ін. Перебував 1992 в м. Тернопіль у зв'язку з виходом кн. “Україна в двадцятому столітті” – першим виданням тв. М. на батьківщині.

Б. Мельничук.

МОРОЗ

Галина (справж. – Олена; 09. 03. 1909, м. Тернопіль – 1931, м. Відень, Австрія) – діячка молодіжного і національно-визвольного руху. Чл. ОУН. Закін. г-зю “Рідної школи” у м. Тернопіль. Співорг-тор дів. Пласту в Тернополі (1930), курінна 32-го куреня пластунок ім. Олени Пчілки, провідниця куреня старших пластунок “Дністрянки”. Під час навчання у Відні створила дів. Пласт, працювала в орг-ції робітн. молоді при т-ві “Родина”. Від 1998 в Тернополі діє

підготовчий курінь пластунок-юначок ім. Г. Мороз (засн. Н. Панчак).

Б. Волинський, В. Окаринський.

МОРОЗ

Геннадій Аркадійович (29. 05. 1948, м. Бережани) – письменник. Чл. НСПУ (1984). Премія ім. В. Сосюри (1997).

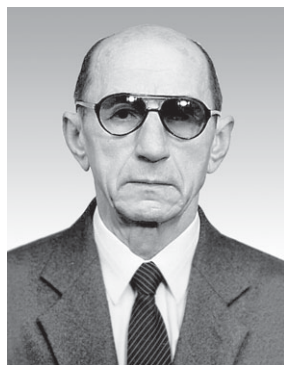

Почес. громадянин м. Бережани (1998). Закін. Бережан. технікум механізації та електрифікації с. госп-ва (нині агротех. ін-т), філол. ф-т Дрогобиц. пед. ін-ту (1972, нині пед. ун-т). Працює вчителем у м. Маріуполь Донец. обл. Автор зб. поезій “Сині паморозки” (1981), “Море” (1983), “Вересневі дні” (1985), “Земля” (1989), “Вулиця Якірна” (1990), “Замок дитинства мого”, “Ратуша” (обидві – 1998) та ін. Уклав “Українсько-грецький розмовник” (1993).

І. Дем’янова.

МОРОЗ

Геннадій Сергійович (10. 12. 1936, с. Верб’є Логой. р-ну Мін. обл., нині Білорусь) – вчений у галузі медицини, педагог. Д-р мед. н. (1978), проф. (1989).

Закін. Мін. мед. ін-т (1960). 1960–63 – хірург-онколог у м. Вологда, 1967–83 м. н. с., ст. н. с. Ін-ту біофізики Мін-ва охорони здоров’я СРСР у м. Челябінськ (нині обидва – РФ). Від 1983 – в ТДМІ

(нині ТДМУ): зав. каф. онкології, від 1994 – проф. каф. онкології, рентгенології та мед. радіології. Розробляє і впроваджує методи ран. діагностики злоякіс. пухлин (особливо радіоімунологічних) та лікування (лімфосорбція, гемосорбція) онкохворих. Автор більше 150 наук. і навч.-метод. праць.

Г. Івахів, І. Леськів.

МОРОЗ

Ігор Петрович (09. 08. 1947, с. Чабарівка, нині Гусятин. р-ну) – журналіст, видавець. Засл.

журналіст України (1996). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1976, нині нац. ун-т) і Вищу парт. школу (1981, м. Київ). 1965–70 – літ. працівник Гусятин. рай. г., 1970–75 – кор. Чортків. рай. г., 1975–81 – заст. ред. Зборів. рай. г. 1981–83 – влас. кор. г. “*Вільне життя*” у Зборів. і Кременец. р-нах. 1983–89 – гол. ред. бучац. рай. г. “Перемога” (нині – “*Нова доба*”), 1989–97 – ред. борщів. рай. г. “Надзбручанська правда” (згодом – “*За вільний край*”). Працював влас. кор. г. “*Свобода*” у Заліщиц. і Борщів. р-нах. Від 1989 – кер. прес-служби Терноп. обл. ради, зав. відділу зв’язків із ЗМІ, політ. і громад. орг-ціями виконав. апарату, гол. ред. вісника Терноп. обл. ради “*Рада*”. Від квітня 2004 – дир. вид-ва “*Економічна думка*” ТАНГ, пом. ректора ТАНГ із видавн. діяльності.

Л. Щербак.

МОРОЗ

Йосип Панасович (05. 01. 1904, с. Мужилів, нині Підгаєц. р-ну – 20. 12. 1952, с. Драгоманівка Козів. р-ну) – самодіяльний диригент, режисер, музикант і актор. Дід *П. З. Мороза*. Навч. у дяків. школі, був дяком у с. Купчинці (нині Козів. р-ну). 1936–39 – орг-тор драм. гуртка, диригент симфон. оркестру, молодіж. хору в с. Драгоманівка (1-е місце на ювілей. святі В. Стефаніка в м. Тернопіль, 1936) і капели бандуристів. Реж. вистав “Назар Стодоля” Т. Шевченка, оперети “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, “Нагалка Полтавка” *М. Лисенка* та ін. 1937–38 – актор і реж. мандрів театру *І. Козутяка*. 1944–45 – на фронті в РА. Від 1946 – кер. і диригент хор. та муз. колективів у селах Драгоманівка, Купчинці, Багатківці (нині всі – Тереховлян. р-ну).

В. Хома.

МОРОЗ

Михайло Ілліч (07. 07. 1904, с. Пліхів, нині Бережан. р-ну – 27. 09. 1992, м. Нью-Йорк, США) – художник. Академік Рим. акад. св. Луки (1980, Італія). Золота медаль Італ. АМ (1980). Чл. Асоц. незалеж. укр. мистців (АНУМ). Від 1919 – учасник Визв. змагань. Навчався в г-зіях у міс-

М. Мороз. Автопортрет.
1932.

тах Бережани та Львів. Закін. Львів. мист. школу О. Новаківського (1927). Як стипендіат митрополита А. Шептицького навчався у студії Жульєна та у школі мист-в і промислу в м. Париж (1928–30, Франція). Від 1932 працював у Львові асист. О. Новаківського. 1937–39 проживав у Святоюр.

палаті у м. Львів, малював портрети реліг. діячів. Від 1938 – викл. історії мист-в у Богослов. академії. 1930–39 – учасник виставок у містах Бережани, Тернопіль, Київ, Харків, Москва (1940–42, нині РФ). Під час нім. окупації жив у с. Космач, нині Івано-Фр. обл. 1944 емігр. до Німеччини, 1949 – до США (м. Нью-Йорк). Працював у жанрі пейзажу, натюрморту, портрета, в олійній техніці. Виконав бл. 3000 картин, етюдів і рисунків, серед яких портрети митрополита А. Шептицького (1938), дружини (1965), кардинала Й. Сліпого (1974). Індивід. виставки в галереях “Панорас” (1959–63, м. Нью-Йорк), М. Колянківського (1964, м. Торонто, Канада), Світ. реліг. мист-ва 20 ст. (1964), Укр. музеї у Нью-Йорку (1990), Філадельфії (1991, всі – США) та ін. Твори зберіг. у зарубіж. музеях, приват. колекціях, у Білому Домі (м. Вашингтон, США). 1997 у ТОКМ відбулася репрезентація кн. І. Мороза “Михайло Мороз” та виставка репродукцій його робіт.

І. Дем’янова, І. Дуда.

МОРОЗ

Олександр Олександрович (29. 02. 1944, с. Буда Тарашан. р-ну Київ. обл.) – державно-політичний діяч. Нар. депутат України (від 1990). Закін. Укр. с.-г. акад. (1965), ВПШ (1985, обидві – м. Київ). 1994–98 – Голова ВР України. 1994–96 – співголова Конституц. комісії; під головуванням М. ВР 1996 прийняла Конституцію України. Співзасн., голова політ. ради Соц. партії України. Не раз перебував на Тернопільщині: 23 листопада 1994 в м. Тернопіль і селах Підволочис. р-ну; у лютому 2003 зустрічався з жителями міст Заліщики, Чортків, Тернопіль (ПК “Березіль”) у рамках патріот. акції “Повстань,

Україно!”; 16 серпня 2004 – під час передвиборч. туру як канд. у президенти мав зустрічі в с. Озерна Зборів. р-ну, містах Зборів, Збараж і Терєбовля; 26 серпня та 8 жовтня того ж року провів пресконф. в Центрі євростудій ТАНГ, виступив перед громадськістю Тернополя на Театр. майдані, відвідав смт Гусятин; у березні 2005 побував у Почаїв. лаврі, куди передав ікону зі зображенням Олександра Невського, якій понад 200 р.

І. Дем’янова, Г. Івахів.

МОРОЗ

Осип Григорович (1927, м. Підгайці) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н., проф. Від 1944 – в Чехословаччині, Австрії, Німеччині; від 1949 – у США. 1950 – співорг-тор СУМ Америки. Працює в ділянці адміністрації вищих наук. інституцій. Дир. бюджету в Ін-ті міжнар. освіти у м. Нью-Йорк, декан адм. коледжу (шт. Масачусетс), дир. бізнес. справ ун-ту шт. Нью-Йорк, радник ВР та КМ України. Чл. Т-ва укр. інженерів Америки, Укр. міжнар. ком-ту з питань науки і культури при НАНУ, ради директорів Координац. ком-ту допомоги Україні в США, професій. чл. Т-ва футурологів. Співпрац. із нац. тех. ун-том “Київський політехнічний інститут”, ВНЗ міст Київ, Львів, Чернівці, Тернопіль, зокрема Терноп. пед. ін-том (1992; нині ТНПУ). Автор пр. “Україна: шляхи вдосконалення держави” (2000), “Модерна нація: українець у часі і просторі”, “Доктрина Кравчука” (обидві – 2001, співавт.) та ін.

Б. Мельничук, М. Ониськів.

МОРОЗ

Петро (04. 02. 1876, с. Токи, нині Підволочис. р-ну – 18. 12. 1942, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – педагог, історик. Закін. г-зію у м. Тернопіль (1900), Львів. ун-т (1905). 1905–08 – викл. історії, географії та укр. мови в г-зії у м. Тернопіль; 1910–14 – в г-зіях міст Збараж, Городенка та Рогатин (обидва – нині Івано-Фр. обл.). 1919 – проф. колеії в м. Кам’янець (нині Кам’янець-Подільський Хмельн. обл.). 1924–30 – вчитель г-зії “Рідна школа” у Тернополі, зго-

дом вчителював у містах Яворів (нині Львів, обл.) і Станіслав. Автор наук. праць “Судівництво у Великому Литовському Князівстві в кінці 16 ст.” і “Соціальне та економічне положення галицького міщанства в половині 18 ст.”.

Б. Головин.

МОРОЗ

Петро Зіновійович (09. 03. 1956, с. Драгоманівка Козів. р-ну) – художник. Онук *Й. Мороза*. Чл. НСХУ (1992).

Обл. мист. премія ім. М. Бойчука (1990). Навчався в США у м. Тернопіль (1964–66), с. Нове Село Підволочис. р-ну (1967–70), дит. худож. шк. у м. Бучач (1970–73), студіював малярство приватно у *Д. Стецька*. Працює в галузі станк. живопису і графіки. Учасник виставок у містах Київ (1988), Івано-Франківськ (1989), Львів (1990, 1991), Вінніпег, Торонто (Канада, 1990). Роботи виставляв із гуртом “Хоружва” в Тернополі (1990–92). 1996 – персон. виставка в Тернополі. Тв.: “Композиція” (1983, 1988), триптихи “Милосердний” (1987–88), “Реанімаційна зона” (1991; всі – туш, перо), “Падіння серафима” (1993), “Прихід білої ворони” (1995; обидва – олія, полотно).

І. Дуда, В. Хома.

МОРОЗ

Роман Гнатович (29. 05. 1904, м. Тернопіль – р. і м. см. невід.) – лікар, громадський діяч. Чл. НТШ, Укр. ін-ту Америки, УЛГ Пн. Америки. Закін. г-зію у м. Тернопіль, мед. студії у м. Відень (1930, Австрія). Практикував у клініках внутр. хвороб, хірургії та гінекології у Відні, Тернополі, згодом – у м. Познань (Польща). 1939–41 – нач. Терноп. обл. упр. охорони здоров'я, 1941–44 – гол. лікар Терноп. округу; допомагав ліками і лікар. інструментами воякам УПА. 1944 емігр. до Австрії, згодом до Швейцарії, відтак – до Аргентини, від 1956 – в США. Працював у центр. шпиталі Лонг Айленд Сіті, від 1960 – дир. одного з відділів цього шпиталю. Активний у мед. і громад. орг-ціях.

Б. Головин, Б. Пиндус.

МОРОЗЕНКО

Нестор (справж. – Мрозовицький (Морозовицький) Станіслав Павлович; прибр. 1606,

с. Кровинка, нині Тереховлян. р-ну (за версією Т. Коструби – с. Спасів Белз. воєв-ва, нині Сокал. р-ну Львів. обл.) – 28. 07 (за даними *А. Малевича* 06. 07. 1649, м. Збараж) – військово-політичний діяч, козацький полковник. Навчався у католиц. колегіумах міст Львів, Замостя і Краків (Польща), Падуї. (Італія) та Сорбон. (Франція) ун-тах. Володів 12-а мовами. Після студій у голланд. військ.-інж. акад. в м. Френекер від 1629 – у м. Варшава (Польща): служив пажем при королів. дворі, розробляв проекти військ. укріплення, згодом – секр. у маєтках Тарнавських і Оссолінських у Краківі. 1634–38 – секр. і бібліотекар магнатів Ліщинських. 7 червня 1645 отримав від польс. короля Владислава IV звання Чигирин. полковника. Формував і вишколював козац. кінноту, разом із *М. Кривоносом*, *Д. Нечасем* та *І. Богунем* очолював повстан. загони у визв. поході козаків на Поділля і в Галичину влітку 1648. Відзначився в боях проти польс. шляхти, зокрема у липні 1649 під м. Зборів. Загинув при виконанні дипломат. місії під стінами Збараз. замку; за однією з версій, похований між селами Вищі Луб'янки і Кретівці, нині Збараз. р-ну. Грунт. наук. розвідки про М. опубл. відомі історики *Т. Коструба*, *І. Крип'якевич*, збараз. краєзнавець *А. Малевич* та ін. 1990 в Тернополі вперше у сучас.

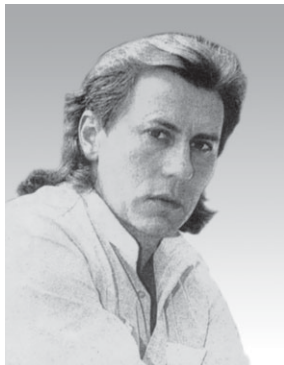
Меморіальна таблиця Н. Морозенкові на стіні Збаразького замку.

Україні перевид. (ред. *Б. Мельничук*) із літ.-наук. зб. “Рокова хвиля” (Л., 1918) істор. оповідання *А. Чекановського* (псевд. *О. Назарука*) “Ой Морозе, Морозенку...”. Образ козац. полковника зображ. у повістях *М. Капія* “Козак Морозенко”, *Б. Харчука* “Морозенко”, романах *Т. Микитина* “Данило Нечай”, *П. Загребельного* “Я – Богдан”, драм. поемі *Л. Крупи* “Ой Морозе-Морозенку (поставив Херсон. драм. театр, реж. *Є. Ваврик*) та ін. На мурі зх. бастиону Збараз. замку встановл. мемор. таблицю з барельєфом М. (1975; скульп. *І. Козлик*), в експозиції цього замку – його погруддя (скульп. *В. Мельник*). У с. Вищі Луб'янки Збараз. р-ну відкрито пантеон-пам'ятник запоріж. козакам і, зокрема, М. (1992; скульп. *К. Сікорський*).

І. Дем'янова, Г. Кушнерик.

МОРОЗОВ

Віктор Євгенович (15. 06. 1950, м. Кременець) – співак, композитор, перекладач. Закін. СШ і

муз. шк. в м. Кременець. Від 1967 навчався на ф-ті іноз. мов Львів. держ. ун-ту (нині нац. ун-т). 1972 опубл. вірші в рукопис. ж. “Скриня”, за що зазнав утисків влади і змушений залишити навчання; ун-т закін. наприкін. 1970-х. Співзасн. і кер.

ВІА “Quo Vadis” (1971) і “Арніка” (1972–76), соліст ансамблів “Ватра” (від 1976; всі – м. Львів) і “Смерічка” (1979–89; м. Чернівці). Засн. театру-студії “Не журись” (1990, м. Львів). Автор музики пісень на сл. Б.-І. Антонича, М. Вінграновського, Л. Костенко, В. Симоненка, П. Тичини, І. Франка та власні; на його вірші написали музику ін. композитори; співпрац. з І. та О. Білозірами, В. Жданкіним, В. Івасюком, Н. Яремчуком та ін. Випустив кілька платівок. Популяризатор пісень УСС. Учасник всеукр. та міжнар. муз. фестивалів. Переклав з англ. тв. Т. С. Еліота, В. П. Блетті, Б. Андерсона, серію кн. Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера (2002–05, за цей доробок – переможець конкурсу “Галицький лицар-2003” у номінації “Літератор/письменник року”); з португал. – романи П. Коельо (вперше укр.) “Алхімік” (2000), “Вероніка вирішує померти” (2001), “Чорт і панна Прим” (2002). Не раз виступав на Тернопільщині, зокрема в містах Бучач, Кременець, Тернопіль та ін. У березні 2004 в обл. наук. б-ці зустрівся з культур. громадськістю Тернополя.

Б. Мельничук, Г. Чернихівський.

МОРОЗОВСЬКИЙ

А. Й. (кін. 18 – поч. 19 ст., м. н. і см. невід.) – гравер. Працював літографом у друкарні Почаїв. монастиря. Серед праць: “Богородиця” (1829), “Мадонна” (за К. Маратті), “Вид Почаєва” (за Ю. Собкевичем).

І. Дуда.

МОРОЗІЮК

Михайло (бл. 1735, с. Березів, нині Старосамбір. р-ну Львів. обл. – р. і м. см. невід.) – співак, хормейстер. Співу навчався в м. Поча-

їв. Від 1766 – вчитель співу в м. Броди (нині Львів. обл.), де кер. також хором.

Л. Щербак.

МОРСЬКЕ (ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКЕ)**БРАТСТВО БОРЩІВЩИНИ**

– громадсько-політична організація, яка об’єднує на добровільних засадах матросів, старшин, сержантів, мічманів, прапорщиків, офіцерів за-

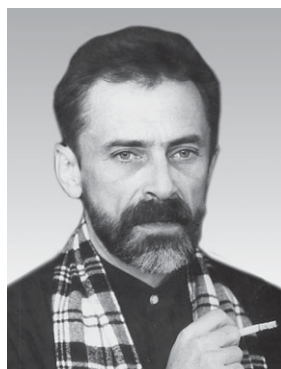
Під час урочин Морського братства.

пасу. Діє від лютого 1994 (1-й осередок створ. у с. Ланівці). Орг-тори В. Матас, В. Шеремета (1-й голова – до жовтня 2004), В. Москва (від листопада 2004 – в. о. голови), ще 13 осіб – у 1-у виконкомі. Перший голова рев. комісії – С. Чубей. 2004 братство об’єднувало 35 первин. осередків (понад 500 моряків-відставників із 1500, які проживають у р-ні). Мета діяльності М. (в.-м.) Б. Б. – підготовка юнаків до служби у ЗС, забезпечення правового захисту інтересів відставників та їх сімей, надання матеріал. допомоги різним частинам і гарнізонам ВМС України. На честь цієї орг-ції в Одесі названо пожеж.-рятув. катер “Борщів” (ПЖК-18 “Борщів”).

Я. Павлів, В. Шеремета.

МОСІЙЧУК

Олег Петрович (09. 04. 1960, с. Новопавлівка Межів. р-ну Дніпроп. обл.) – актор, режисер.

Чоловік Я. Мосійчук. Засл. арт. України (1993). Премія ім. М. Садовського (1997), літ.-мист. премія ім. С. Воробкевича (2002). Закін. Дніпроп. театр. уч-ще (1979, нині театр.-худож. коледж), Київ. ін-т театр. мист-ва (1993; нині ун-т театру, кіно і телебачення).

Від 1979 – актор Волин. муз.-драм. театру (м. Луцьк); від 1982 – Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. театр); від 1985 – актор, від 1992 – гол. реж. Рівнен. драм. театру. 1999–2005 – худож. кер. Чернів. драм. театру. Від 2005 – реж. Терноп. академ. драм. театру. Здійснив понад 70 постановок; знімався в худож. фільмах. Ролі: Гамлет (одноім. вистава В. Шекспіра), Стецько (“Свагання на Гончарівці” Г. Квітки-Оснoв’яненка) та ін. Співреж. х/ф “Один у полі – воїн” (2003).

В. Барна, Б. Волинський.

МОСІЙЧУК

Ярослава Володимирівна (з дому – Куртяк; 06. 06. 1960, с. Джуринська Слобідка Чортків. р-ну) – актриса. Дружина *О. Мосійчука*. Засл. арт. України (1997). Закін. Дніпроп. театр. уч-ще (1979, нині театр.-худож. коледж). Від 1979 – актриса Терноп. драм. театру (нині академ. театр); від 1985 – Рівнен. драм. театру; від 1999 – Чернів. драм. театру. Від 2005 – актриса Терноп. академ. драм. театру. Зіграла понад 70 ролей: Марія (“Сльози Божої матері” за романом *У. Самчука* “Марія”), Мавка (“Лісова пісня”), Міріам (“Ціною крові”, обидві – *Лесі Українки*), Катря (“Не судилось” М. Старицького), Прісінька (“Шельменко-денщик” Г. Квітки-Оснoв’яненка) та ін.

В. Барна, Х. Весна.

МОСКАЛІВКА

– село в Лановецькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Плиска. Побл. М. були хутори Відвід, Вірля, Захристя, Зелена Криниця, нині незасел. Розташ. за 15 км від райцентру. Насел. 597 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1582. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. 1934 внаслідок пожежі згоріли майже всі будівлі. Є церква св. Дмитрія (1750, дерев.), каплиця (2002). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у

Пам’ятник односельцям, полеглим у німецько-радянській війні.

нім.-рад. війні (1975, реконстр. 2002), братська могила воякам УПА. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У М. народ. вчений у галузі медицини *С. Кучерук*, підприємець, меценат *Л. Кучерук*, художник *І. Марчук*, д-р тех. н. *М. Приймак*, канд. фіз.-матем. н. *С. Приймак*, засл. арт. України *Є. Серебрякова* (Пінчук).

С. Бойчук, Б. Мельничук.

МОСКАЛЬ

Денис Миколайович (02. 04. 1942, с. Колочава, нині смт Міжгір. р-ну Закарп. обл.) – вчений-фізик. Канд. фіз.-матем. н. (1975), доц. (1989). Закін. Ужгород. ун-т (1963). 1967–75 – н. с. Ін-ту напівпровідників АН України, 1975–81 – ст. викл. Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). 1981–91 – ст. викл., доц., 1991–2003 – зав. каф. мед. і біол. фізики Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Від 2003 – доц. каф. інформатики і матем. дисциплін Європ. ун-ту (Терноп. філія). Розробив принципово нові мікроелектронні прилади на основі кремнієвих метал-діелектрич. напівпровідник. систем, методи дослідження їх електрофіз. властивостей. Автор і співавт. понад 80 наук. і навч.-метод. праць, має 2 автор. свідоцтва на винаходи.

Р. Ладика.

МОСКАЛЮК

Теодор (22. 02. 1883, с. Шельпаки, нині Підволочис. р-ну – 13. 06. 1955, м. Торонто, Канада) – громадський діяч. Під час 1-ї світ. війни – в австр. армії, перебував у рос. полоні. Згодом – доброволець УГА (ст. десятник). Від 1926 – в Канаді: м. Саскатун, від 1941 – м. Торонто. Співзасн. Укр. стріл. громади (УСГ) в Саскатуні, провід. чл. Укр. відділу Канад. легіону (ч. 360) і УСГ у Торонто. Автор публікацій у періодиці.

Б. Мельничук.

МОСКВОФІЛЬСТВО (РУСОФІЛЬСТВО)

– мовно-літературна та суспільно-політична течія серед українського населення Галичини, Буковини і Закарпаття серед. 19 ст. – 1930-х. Обстоювала нац.-культур., згодом – держ.-політ. єдність з рос. народом і Росією. Пошир. як мовно-літ., потім – сусп.-політ. течія у відповідь на нац. та політ. утиски з боку австро-угор. та румун. влади. М. охоплювало широкий діапазон культур. і політ. захоплень – від симпатій до заперечення українства й визнання цілковитої єдності з рос. світом. Москвофіли мали свої

установи і культ.-освіт. т-ва, зокрема Т-во ім. *М. Качковського*, “Народний дом” у м. Львів, видавали альманахи та збірники. М. поширилося й на Тернопільщину. 1920–30 втратило свій вплив, його прихильники перейшли на комуніст. прорад. позиції або скомпрометували себе співпрац. з польс. адміністрацією. Серед ідеологів М. – *Я. Головацький*, *І. Гушалевиц*, *І. Наумович*. М. засуджували *М. Драгоманов*, *М. Коцюбинський*, *М. Павлик*, *Леся Українка* та ін.

Б. Пиндус.

МОССАКОВСЬКИЙ

Євген (24. 02. 1839, с. Боровичі, нині Маневиц. р-ну Волин. обл. – бл. 1884, м. Київ) – громадський діяч, філолог. Закін. *Волин. духов. семінарію* у м. Кременець (1859). Співорг-тор невід. шкіл в Україні. 1861 заарешт. у м. Київ, відправл. під нагляд поліції в м. Харків. Під час навч. в ун-ті під кер-вом О. Потебні – співукладач тлумач. словника укр. мови. Досліджував творчість *Т. Шевченка*.

П. Гуцал.

МОСТОВИЙ

Олекса Петрович (30. 03. 1905, м. Підгайці) – диригент, учитель, політв'язень. Закін. г-зію в м. Львів та учит. семінарію в м. Чортків (1929). 1933 за відмову змінити віросповідання М. звільнено з учит. посади в с. Золочівка (нині Млинів. р-ну Рівнен. обл.). Згодом навчався в Муз. ін-ті в м. Львів (нині муз. акад.). Диригент хорів у Підгайцях і навкол. селах та м. Галич (нині Івано-Фр. обл.). Секр. філії т-ва “Просвіта” (1934) і повіт. союзу гуртків “Рідна школа” у Підгайцях (1933–39). В'язень Берези Картузької (1939) та концтаборів у м. Норильськ (1940–41; нині РФ). Від 1942 – в польс. армії. Після 2-ї світ. війни – у Вел. Британії, від 1948 – в Канаді (м. Калгарі). Належав до просвіт. орг-цій, диригував хорами, жертвний на церк. та укр. потреби. Автор статей у пресі та збірниках.

Б. Мельничук.

МОСТРЯНСЬКА

Галина Степанівна (з дому – Завійська; 10. 04. 1932, с. Одрехова, Сянці. пов., Жешув. воє-ва,

нині Польща) – педагог, краснавиця, громадська діячка. Відмінник освіти УРСР (1967). 1946 пересел. в с. Будилів, нині Козів. р-ну. Закін. пед. уч-ще в м. Бережани (1952), пед. ін-т у м. Кременець (1956, нині ТНПУ). 36 р. працювала у Бережан.

СШ № 1. 22 р. очолювала рай. і шкіл. об'єднання вчителів математики. Вчитель-методист (1985). Співорг-тор і 1-а на Бережанщині голова т-ва “*Лемківщина*”, з яким започаткувала співочий гурт “*Лемкиня*”, кімнату-музей у *Бережан. краєзн. музеї* та всеукр. фестиваль лемків. культури “*Лемківська ватра*” (згодом – “*Дзвони Лемківщини*”) в с. Гутисько Бережан. р-ну (1999), вечори, присвяч. діячам лемків. культури (Бережани, Козова, Львів, Польща). Автор статей про лемків-земляків у г. “*Дзвони Лемківщини*”, укр. ж. “*Ватра*” (Польща), докум. тв. “*Незакінчена книга про мужніх галичанок*” (Т., 1999; співавт. з *М. Маланюком*).

Я. Павлів.

МОТА

Володимир Несторович (24. 06. 1927, м. Львів) – співак (баритон), бандурист, громадсько-культурний діяч. Чоловік *М.-Л. Колянківської-Моти*. Золотий хрест за особл. заслуги (1992) Гол. управи колиш. вояків 1-ї Укр. дивізії Укр. Нац. Армії, Грамота признання за працю на ниві кобзар. мист-ва Укр. Могилян.-

Мазепин. АН у вільному світі (1986). 1930-і проживав на Скалатщині (нині Підволочис. р-н). Солоспіву навчався у муз. шк. у м. Львів (1943–44). 1944–45 – вояк дивізії “*Галичина*”. 1945–46 – в таборі для полонених (м. Ріміні, Італія), де навч. гри на бандурі в *Я. Бабуняка*. 1945–48 – соліст і бандурист ансамблю “*Бурла-*

ка” (Італія, Вел. Британія); 1949–52 – соліст хору “Гомін” (м. Манчестер, Вел. Британія); від 1952 – в Канаді. 1-й бандурист пров. Квебек, орг-тор шк. і капели бандуристів. Виступав в Україні, зокрема 1995 із хором “Гомін” – у містах Тернопіль та Бережани. 2003 своїм коштом видав компакт-диски із записами ансамблю “Бурлака” та влас. сольною програмою, понад 200 з яких безплатно передав Терноп. відділ. т-ва “Україна”.

О. Маруняк, Я. Павлів.

МОТІКА

Ярослав Миколайович (10. 01. 1943, с. Староміщина, нині Підволочис. р-ну) – скульптор. Чл. НСХУ (1966). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1972). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1966, нині нац. акад. мист-в). Працює в галузі станк., декор. і монумент. скульптури, пластики малих форм, худож. кераміки. Від 1964 – учасник виставок у містах Львів, Київ, Москва (нині РФ). Персон. виставки – м. Львів (1984) та ін. Серед тв.: декор. тарелі “Бандурист”, “Троїсті музики” (обидві – 1964); станк. композиція “Юність” (1965, тон. гіпс), “Материнство” (1967, бронза), “Емігранти” (1991), “Поема в камені” (1995); портрети худ. Л. Левицького, О. Новаківського, О. Шатківського (всі – 1970-і); монументи – “Мати-Батьківщина” (1968, с. Староміщина), Бой. Слави (1970, м. Львів; співавт.), Незалежності (1992, м. Буськ); пам’ятник Є. Коновальцю (1994, м. Жовква, обидва – Львів. обл.), скульптур. композиція на могилі І. Герети (2004, смт Вел. Березовиця Терноп. р-ну).

І. Дуда.

МОТРУК

Петро Костянтинович (17. 02. 1905, с. Костільники, нині с. Виноградне Заліщиц. р-ну – 09. 11. 1990, там само) – господарник. Герой соц. праці (1966). Депутат ВР УРСР 3-х скл. і Терноп. обл. ради (1965). Учасник нім.-рад. війни. Працював ланковим колгоспу в селах Зозулинці та Виноградне Заліщиц. р-ну.

Ю. Болюх, Н. Халуца.

МОТЮК

Мирослав Павлович (01. 06. 1950, с. Полівці Чортків. р-ну) – лікар, правник, господарник, громадський діяч. Канд. мед. н. (1993). Нар. деп. України (1990–94), секр. комісії ВР з питань охорони здоров’я. Закін. Івано-Фр. мед. ін-т (1973, нині мед. акад.) та юрид. ф-т Київ.

нац. ун-ту (1996). 1974–77 – лікар у смт Антоніні Красилів. р-ну Хмельн. обл., 1977–80 – гол. лікар у с. Біла Чортків. р-ну; 1980–83 – ревматолог, 1989–90 – кардіолог міжрай. кардіол. відділення Чортків. центр. рай. лікарні. Від 1994 – нач. Упр. справами, від 2003 – заст. нач. Упр. мед.-соц. експертизи МОЗ України.

В. Погорецький.

МОХ

Рудольф Іванович (псевд. і крипт. – Рудольф Мхь, Р. М.; 17 (за ін. даними – 16). 04. 1816, м. Бережани – 12. 02. 1882, с. Острів, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл.) – поет, драматург, публіцист, священник, громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Бережани (1928–34); закін. г-зію в Тернопіль (1836) і духов. семінарію у м. Львів (1842). Душпастирював на Рогатинщині, Калущині (нині Івано-Фр. обл.) та Перемишлянщині (нині Львів. обл.). 1848 – представник Гол. Рус. Ради в містах Дрогобич і Стрий на Львівщині, секр. Рус. Ради в с. Унів (нині всі – Львів. обл.); жовтень того ж р. – учасник Собору рус. вчених у Львові, де разом із Я. Головацьким, Т. Глинським та М. Устияновичем виступив проти вживання в укр. мові літери “ь”, т. зв. язичія; співзасн. культ.-освіт. т-ва “Галицько-Руська матиця”. 1860–80-і – співорг-тор і учасник руху за тверезість. Продовжив традиції “Руської трійці”. Автор зб. віршів “Мотиль” (1841) – 2-ї після “Русалки Дністрової” кн. укр. мовою в Галичині, “Стихотвореніє” (1848); п’єс “Терпен-спасен” (1-а укр. вистава у Львові), “Справа в селі Клекотині” (за словами І. Франка, 1-а спроба укр. комедії у Галичині), “Розпука орендаря” (всі – 1849), “Опікунство” (1864

у Львові поставив театр т-ва “Руська бесіда”), “Пам’ятка 3 Мая 1848” (1878); статей у періодиці.

**П. Гуцал, І. Дуда,
Б. Пиндус, Б. Тихий.**

МОХНАЦЬКА

Наталія Томівна (1882, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 25. 03. 1968, м. Честер, США) – громадська діячка. Дружина *С. Мохнацького*. Закін. учит. семінарію; вчителювала в м-ку Вел. Бірки (нині смт Терноп. р-ну). Від 1901 – в м. Львів, де навч. на вищих курсах гри на ф-но при консерваторії; від 1904 – в “Клубі русинок”. Від 1908

– в м. Тербовля: співзасн. і голова “Жіночої громади” (1910); від 1912 – голова захоронки, 1927 – “Жіночого Базару”, 1922–39 – голова “Союзу українок”. Від 1944 – у містах Відень (Австрія) та Мюнхен (Німеччина). Від 1950 – в США. 1952 – голова відділу СУА в м. Честер.

Лит.: Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина: Регіональний Історично-Мемуарний Збірник. – Філіяльфія, 1983. – Т. III.

Г. Кушнерик, Б. Пиндус.

МОХНАЦЬКИЙ

Олег-Юрій (1905, Тернопільщина – 01. 01. 1938, м. Львів) – лікар, громадський діяч. Чл. УЛГ (1934). Після закін. мед. студій – у м. Тербовля: голова т-ва “Сокіл”, повіт. Союзу кооператив, повіт. управи Союзу гуртків т-ва “Рідна школа”, діяльний у філії Укр. гігієн. т-ва та ін. громад. орг-ціях.

Д. Чубата.

МОХНАЦЬКИЙ

Степан Іванович (21. 04. 1876, с. Саджівка, нині Гусятин. р-ну – 20. 01. 1955, м. Елізабет, США) – релігійний і громадсько-політичний діяч. Чоловік *Н. Мохнацької*. Закін. г-зію в м. Тернопіль і духов. семінарію в м. Львів. Рукопоклад. на священика 1900; душпастирював у с. Малі Бірки, нині Гусятин. р-ну. 1901–06 – катехит у шк., душпастир церкви св. П’ятниці у Львові; чл. гол. упр. т-ва “Просвіта” (почес. чл.), Укр. пед. т-ва, т-ва “Руська бесіда”, Укр.

пром. бурси, чл.-добродій НТШ. Від 1908 – в м. Тербовля: катехит г-зії, священик, парох церкви св. Миколая (1910–44), від 1920 – декан Тербовлян. деканату УГКЦ. Від 1926 – почес. крилошанин Митропол. консисторії у Львові. Діяльний у громад.-політ. та культур. житті Тербовлянщини. 1912–30 – голова повіт. ком-ту УНДП (від 1925 – УНДО). В листопаді 1918 – співорг-тор Укр. повіт. нац. ради в Тербовлі. 1912–39 – голова повіт. філії т-ва “Просвіта”, повіт. Союзу кооперативів, надзир. ради позич. ошад. каси “Поміч”, дир. “Українбанку”. Співорг-тор істор. музею (1927, разом із *С. Борачком*) та фундатор (разом із сином) спорудж. пам’ятника Борцям за волю України (знищ. восени 1930 під час пацифікації; обидва – в Тербовлі). Від березня 1944 – в Німеччині (м. Мюнхен), де парох і декан УГКЦ. Від 1950 – в США (м. Честер); від 1953 – парох у м. Елізабет. У Тербовлі на буд., де проживав М., встановл. мемор. плиту (1995).

**Б. Головин, Г. Кушнерик,
Б. Пиндус, о. І. Сивак.**

МОЧЕРНИЙ

Степан Васильович (01. 01. 1943, с. Заріччя, нині Надвірнян. р-ну Івано-Фр. обл.) – вчений у галузі економіки.

Д-р екон. н. (1980), проф. (1981). Закін. екон. ф-т Київ. держ. ун-ту (1970; нині нац. ун-т). Працював асист. каф. політ. економії Київ. ін-ту нар. госп-ва (нині нац. екон. ун-т), ст. викл., доц. (1978), від 1981 – проф. цієї ж кафедри. Від 1986 – проф. каф. природ. ф-ту Київ. ун-ту. Від 1988 – зав. каф. політ. економії Львів. держ. ун-ту (нині нац. ун-т). Від 1998 – проф. каф. менеджменту ТАНГ. Автор

понад 2000 наук. праць, 58 монографій, підручників і посібників з екон. теорії, політ. економії, основ підприємницької діяльності та ін., у т. ч. 10 індивід. монографій і 17 кол.: “Економічний суверенітет України та шляхи його досягнення” (К., 1994), “Бізнес від “А” до “Я” (Л., 1994), “Економічний словник-довідник” (К., 1995; обидві – співавт.), “Методологія економічного дослідження” (Л., 2001) та ін. Відповід. ред. і автор понад 1000 статей І-ї в Україні “Економічної енциклопедії” у 3-х т. (К., 2000–02).

Б. Мельничук, В. Письменний.

МОЧУЛЬСЬКИЙ

Михайло Михайлович (05. 11. 1875, м. Миколаїв, нині Львів. обл. – 14. 02. 1940, м. Львів) – правник, літературознавець, критик, етнограф, перекладач. Дійс. чл. НТШ. Навчався на правн. (від 1895) і філол. (1904–05) ф-тах Львів. ун-ту. Співпрац. із *Х. Алчевською*, *В. Гнатюком*, *М. Коцюбинським*, *І. Франком*. 1920-і – нотаріус у м. Тернопіль, 1925–26 – в м-ку Гримаїлів, нині смт Гусятин. р-ну. Автор істор.-літ. праць, крит. оглядів літ. процесу кін. 19 – поч. 20 ст., перекладів із польської.

Л. Щербак.

МОЩІНСЬКИЙ

Август (*Moszczyński August*; 25. 01. 1731, м. Дрезден, Німеччина – 11. 11. 1786, м. Венеція, Італія) – польський архітектор. Освіту здобув у Дрездені, згодом перебрався до Польщі, де дир. королів. будинків. Спорудив 1749–79 *домініканський костюл* у м. Тернопіль (від 1989 – катедр. собор Непороч. Зачаття Пресв. Богородиці УГКЦ) і 1761–79 – костюл св. Трійці в м-ку Микулинці (нині смт Теремовлян. р-ну).

І. Дула, Б. Пиндус.

“МОЯ РОБОТА”

– газета корисних оголошень, незалежне видання-оператор ринку праці в містах Тернопіль і Київ, тижневик зі спеціальним додатком “Мое житло”. Виходить у Тернополі щопонеділка від 20 жовтня 2003. Засн. і видавець – ПП “Велика Перспектива”. Дир. Н. Кушпінська, гол. ред. В. Свириденко, ред. А. Вітенко. Наклад 8000 примірників. Ч. накладу розповсюджують безкоштовно. Публікує оголошення підпр-в, установ, орг-цій, кадр. агенцій і приват. осіб у осн. рубриках “Торгівля”, “Персонал офісу, керівники”, “Сфера обслуговування та побуту”, “Видавництво”, “Транспорт”, “Охорона”, “Навчан-

ня”, “Виробництво”, “Будівництво”, “Фінанси”, “Медицина”, “Бізнес-гороскоп на тиждень”.

І. Дем’янова.

МРИЦ

Богдан (25. 07. 1911, м. Тернопіль) – лікар. Брат *І. Мрица*. Чл. УЛТ (1938). Закін. у м. Львів укр. академ. г-зію (1929), мед. ф-т ун-ту (1936). Працював там у заг. шпиталі. 1940–44 – асист. каф. суд. медицини в навч. закладах у містах Львів і Краків (Польща). Учасник з’їзду “Українська молодь – Христові” (1933, Львів); обслуговував спорт. порадню Укр. гігієн. т-ва. Під час війни – шкіль. лікар, учасник Укр. допомог. ком-ту у Львові. На еміграції – лікар у Німеччині, від 1945 – в Бельгії. 1954 переїхав до США. Працював лікарем у шпиталі Роквею, стажувався у Брукліні, спеціалізувався з психіатрії в лаб. Колумб. ун-ту; психіатр у шпиталі (до 1981). Автор наук. праць.

Д. Чубата.

МРИЦ

Іван (12. 08. 1906, м. Тернопіль – 29. 10. 1978, Аугсбург, Німеччина) – лікар, громадський діяч. Брат *Б. Мрица*. Чл. УЛТ (1933). Закін. мед. ф-т Львів. ун-ту (1932). Працював у м. Львів асист. у ларингол. клініці. Діяльний у Пласті, належав до карпат. лещетарського клубу у Львові. Від 1944 – в еміграції у Німеччині, лікар-ларингол. у м. Мюнхен, таборах для переселенців у Бал-Верісгофені, Регенсбурзі, Кемптени, в міськ. шпиталі у Вунсіделі; лікар пласт. таборів. 1963 – учасник світ. джемборів у Вел. Британії, Греції (Маратон). 1977 поселився в Аугсбурзі. Меценат на мист-во, літ-ру та ін. укр. потреби.

Д. Чубата.

“МРІЯ”

– народна самодіяльна мішана капела бандуристів Чортківського районного Будинку культури. Засн. 1960. Кер. – О. Шумилович, хормейстер – С. Уруський, концертмейстер – Д. Чикалов. Лауреат респ. (1967, 1970, 1972), дипломант Всесоюз. (1977) фестивалів самодіял. худож. творчості. Від 1969 – народна. Учасник

обл. оглядів-конкурсів, виступів на ВДНГ у м. Київ (1980), на респ. святі кобзар. мист-ва у м. Канів Черкас. обл. (1989), на козац. могилах у м. Берестечко Волин. обл. та ін. Основа репертуару – пісні на слова *Т. Шевченка* та обробки укр. нар. пісень.

М. Євгенєва.

МРОЗІНСЬКИЙ

Юзеф (Mroziński Józef; 19. 03. 1784, с. Конюхи, нині Козів. р-ну – 16. 01. 1839, м. Варшава, Польща) – польський військовик, мовознавець. Після закін. г-зії вступив до польс.-франц. війська (1807). Від 1820 – полковник, від 1829 – генерал бригади, шеф штабу піхоти і ген. дир. Військ. комісії. 1830–32 – нач. Гол. штабу, згодом – у відставці. Від 1833 жив у Варшаві. Чл. Варшав. Т-ва приятелів науки, займався вдосконаленням польс. граматики. Автор кн. “Оборона і облога Сарагоси в роках 1808 і 1809” (1819, 1858), наук. праць “Початкові засади граматики польської мови” (1822, 1850), “Трактати та висновки”, “Дослідження і пропозиції щодо орфографії (обидві – 1830). Займався ботанікою; друкував статті у часописах.

Лит.: Хома В. Літературно-мистецька Козівщина. – Т., 2003.

П. Гуцал, І. Дуда, В. Ханас.

МРОЗОВИЦЬКИЙ

Павло (Морозовицький; р. і м. н. невід. – 1649, ймовірно, с. Кровинка, нині Тереховлян. р-ну, де мав маєток) – шляхтич-колоніст. Батько *Нестора Морозенка* (Станіслава Мрозовицького). Нащадок роду Витвицьких (мали свій герб), одна з гілок якого 1450 взяла прізвище М. від назви родин. маєтку (найімовірніше с. Мрозовичі, нині Морозовичі Іваничів. р-ну Волин. обл.) і поселилася в Галичині. 1622–23, 1630–34 – “городський” писар, 1635–46 – підстароста в м. Тереховля. Окрім Станіслава, мав синів Юрія (королів. секр. та дідич сіл Уїзд і Сарники, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.) й Мартина (1648 присягнув на вірність польс. королю Яну-Казимиру).

І. Дем’янова, М. Ковальчук.

МСТИСЛАВ

(в миру Скрипник Степан Іванович; 10. 04. 1898, м. Полтава – 11. 06. 1993, м. Грісбі, Канада; похов. у Бавнд-Бруку, шт. Нью-Джерсі, США) – релігійний та громадський діяч, глава УАПЦ, Патріарх Київський і всієї України. Племінник *С. Петлюри*. Почес. громадянин. м. Тер-

нопіль (1991). Закін. г-зію в м. Полтава. 1914–18 навчався у козацькій офіцер. шк. в м. Оренбург (нині РФ).

Учасник Визв. змагань 1917–21 (старшина Армії УНР; після поранення лікувався в шпиталі УГА у Тернополі). 1917 – кур’єр, згодом – старшина для особливих доручень *С. Петлюри*. На поч. 1920 – у таборі для інтернованих у м. Каліш

(Польща). Працював у кооп. установах Галичини й Волині. 1922–25 жив у м. Заліщики. Наприкін. 1920-х мешкав із сім’єю в с. Борсуки, нині Лановец. р-ну, працював у волосній управі; діяльний у “Просвіті”, співорг-тор хорів у селах Татаринці й Краснолука (нині обидва – Лановец. р-ну). 1930-і – провід. чл. Волин. укр. об’єднання, навчався в шк. політ. наук у м. Варшава (1930, Польща). 1930–39 – депутат польс. сейму від волин. укр. насел.; чл. президії Т-ва ім. П. Могили в м. Луцьк; засн. і голова т-ва “Українська школа” в м. Рівне. 1940 – заст. голови Холм. єпарх. ради, 1941 – заст. голови Укр. Церк. Ради на Волині й зв’язковий із Всеукр. Церк. Радою в Києві. Від квітня 1942 – священник, згодом прийняв чернецтво; в травні висвяч. на єпископа Переяслав. УАПЦ. 1943 – в’язень нім. окупац. тюрем. Від 1944 – на еміграції в Польщі, Словаччині, Німеччині. 1942–46 – секр. Собору єпископів УАПЦ в Україні, від 1945 – в екзилі (м. Оффенбах, Німеччина). Від 1947 – архієпископ; від осені того ж р. – в Канаді, первоієрарх УПЦ як єпископ Вінніпез. і всієї Канади. Від 1950, після Собору об’єдн. УПЦ – заст. митрополита, голова Консисторії УПЦ у США. Орг-тор і фундатор буд-ва приміщень консисторії, ініціатор спорудж. Церквині пам’ятника, Укр. нац. музею та Укр. пантеону (всі – Бавнд-Брук, pobl. м. Нью-Йорк). Співзасн. друкарні, б-ки і духов. семінарії, співорг-тор ж. “Українське православне слово”. Від 1965 (за ін. даними – 1969) – голова УАПЦ у діаспорі; сприяв визнанню й поверненню УПЦ прав, які вона мала до 1686. Від 5 червня 1990 – 1-й Патріарх Київ. і всієї України УАПЦ.

Прихильник зближення всіх християн. церков. На поч. 1990-х М. приїжджав на Тернопільщину, зокрема у міста Кременець (листопад 1990), Тернопіль (листопад 1990, червень 1991), смт Підволочиськ (червень 1991), провадив відправи, зустрічався з громадськістю, дав прес-конф. у ПК "Березіль" (м. Тернопіль). У Заліщиках на буд., де жив М., встановлено барельєф і мемор. таблицю.

Лит.: Мазур П. Волинські дороги Патріарха Мстислава // Свобода. – 2002. – 5 січ.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

МСТИСЛАВ ДАНИЛОВИЧ

(р. н. невід., м. Галич – 1292, м. Володимир) – князь, політичний діяч. Син князя *Данила Галицького*. 1264 після смерті батька отримав Терребовел. князівство. Від 10 квітня 1289 – князь у м. Володимир.

М. Ковальчук.

МСТИСЛАВ МСТИСЛАВИЧ УДАТНИЙ

(Мстислав Галицький; р. і м. н. невід. – 1228, м. см. невід.) – князь, полководець, політичний діяч. Князь торопец. (від 1206, за ін. даними – від 1209), новгород. (1210–15 і 1216–18), галиц. (1219–27), торчес. (1203–06, за ін. даними – 1203–09; 1227–28). Прозваний Удатним за військ. доблесть. 23 травня 1221 розгромив угор. війська на чолі з *Коломаном* побл. м. Галич (нині Івано-Фр. обл.) й повернувся на галиц. престол. 1223 – орг-тор походу укр. князів проти монголо-татар. Під час битви на р. Калка очолював авангард княз. військ. Разом із *Данилом Галицьким* боровся з угор. і польс. загарбниками (1219, 1221, 1227).

Вас. Ханас.

МСТИСЛАВ ЯРОСЛАВИЧ НІМІЙ

(бл. 1184, м. н. і см. невід. – 1225) – політичний діяч Київської Русі, полководець. Князь пересоп. (1208–12), галиц. (1212–13), пересоп., луц. і чорторий. (1213–25). Учасник походів на половців та битви з монголо-татарами на р. Калка (1223).

В. Ханас.

МУДРИЙ

Василь Миколайович (псевдо "Вавринич"; 19. 03. 1893, с. Вікно, нині Гусятин. р-ну – 19. 03. 1966, м. Нью-Йорк, США) – громадсько-політичний діяч, журналіст. Дійс. чл. НТШ (1958). Чл. Гол. управи (1921–25), ген. секр. (1925–31), 1-й заст. голови т-ва "Просвіта" (1932–39). За-

кін. укр. держ. г-зію в м. Тернопіль (1912), навчався у Львів. ун-ті; належав до управи Укр. студент. союзу і проводу "Академічної громади". 1918 обраний у земство м. Проскурів (нині м. Хмельницький); тут – голова відділу освіти, від 1920 – повіт. адміністрації. 1920–25 – спів-орг-тор, квестор і секр. Львів. (таємного) укр. ун-ту. Від 1923 – співпрац., 1927–35 – гол. ред. г. "Діло". У липні 1925 – співзасн., автор програми УНДО, від 1928 – заст., від 1935 – голова цього об'єднання. 1935 обраний віце-маршалком польс. сейму; голова Укр. парламент. репрезентації. 1939–41 – в м. Краків (Польща), відтак повернувся до Львова. Від червня 1941 – чл. Укр. нар. ком-ту (його секр.), співпрац. із ред. г. "Ідея і чин". 1944–47 – віце-президент УГВР, 1945–48 – виконавчий голова Центр. представництва укр. еміграції в Німеччині, відновив діяльність УНДО. Від 1949 – у США: чл. Ради т-в НТШ, співпрац. із ред. г. "Свобода". 1953–66 – езекутивний (виконавчий) дир. Укр. конгрес. ком-ту Америки. Автор праць "Боротьба за огнище української культури в західних землях України" (1923), "Роля "Просвіти" в українському житті", "Українське Національно-Демократичне об'єднання і його національне середовище" (обидві – 1928), "Лихоліття України" (1933), "Український Університет у Львові. 1921–24" (1948), "І. Франко як громадський діяч" (1957) та ін.

Лит.: Мельничук Б. Під чужим небом // Тернопіль вечірній. – 1993. – 17 квіт.

Б. Головин, Б. Мельничук, В. Ханас.

МУДРИЙ

Петро (15. 08. 1912, с. Жеребки, нині Підволочис. р-ну – 10. 01. 1980, м. Віндзор, Канада) – громадський діяч, меценат. 1937 емігрував до Канади (пров. Онтаріо). Довголіт. голова відділу УНО, працював у багатьох громад. орг-ціях українців Канади, підтримував матеріально їх культур.-мист. акції та видавн. проекти.

І. Дем'янова.

МУЖІЛІВ

– село в Підгасцькому районі. Центр сільради. У зв'язку з переселенням жителів після нім.-рад. війни х. Дерениха виключений із облік. даних. Розташ. над р. Мужилівка (Вересівка), за 5 км від райцентру і 17 км від найбл. залізн. ст. Потутори. Насел. 1504 особи (2001). Перша писем згадка – 1447. 1903 градобій знищив усі посіви. 1906 відбувся *Мужилівський селянський*

страйк. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок” та ін. т-ва. Є церкви св. Василя Великого (1590, дерев., реставр. 1992), Покрови Пресв. Богородиці (1876, кам.), 2 каплички (1999, 2002). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), на місці переповнення воїнів РА (1985), *Т. Шевченку* (1993), встановл. пам’ят. хрести на честь скасування панщини та б-би за тверезість, насип. символ. могила Борцям за волю України (1990, реставр. 1999), є поховання вояків УПА. Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. У М. народ. політ. діяч *П. Дума*, інженер-хімік, громад. діяч *М. Луцак*, меценат, лікар *В. Салаяк*, проживав кінематографіст, режисер *Я. Кулинич*. Є ботан. пам’ятки природи місц. значення *Мужилівська діброва* та *Мужилівський ботанічний заказник*.

П. Кулинич, В. Лашта.

МУЖИЛІВСЬКА ДІБРОВА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Зростає pobl. с. Мужилів Підгаєц. р-ну, в кв. 26, вид. 7 Підгаєц. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у межах ліс. урочища “Сирота”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 187 від 21. 08. 2000. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 3,4 га. Під охороною – високопродукт. дуб.-граб. насадження 2 бонітету віком 140 р., що мають госп., наук. та естет. цінність.

І. Леньків.

МУЖИЛІВСЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт місцевого значення. Розташ. pobl. с. Мужилів Підгаєц. р-ну, в кв. 29, вид. 7 Підгаєц. лісництва Бережан. держ. лісомислив. госп-ва у межах ліс. урочища “Сирота”. Створ. відповідно до рішення Терноп. обл. ради № 187 від 21. 08. 2000. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 7,9 га. Під охороною – ділянка дуб.-граб. лісу, в якому зростають підсніжник білосніжний. занес. до Черв. книги України, та ін. цінні рослини.

Підсніжник білосніжний.

І. Леньків.

МУЖИЛІВСЬКИЙ

СЕЛЯНСЬКИЙ СТРАЙК 1906 РОКУ

– організований виступ малоземельних і безземельних жителів с. Мужилів Підгаєцького повіту (нині Підгаєцького району) проти поміщика Бохенського. Розпочався 7 травня 1906 відмовою вийти на роботу в поле і вимогами збільшити зар. плату, скороч. роб. дня та розподілу панс. пасовищ. Штрейкбрехерів, яких охороняли жандарми, страйкарі прогнали з панс. поля. Ідей. натхненник М. с. с. – *В. Бачинський*, адвокат із м. Підгайці, посол до австро-угор. парламенту. 12 травня 1906 страйк придушили війська під кер-вом намісника краю *А. Потоцького*. 76 селян засудили до тюрем. ув’язнення. М. с. с. мав виразне соціальне і нац. спрямування як ч. заг. радикалізації та політизації галиц. українців кін. 19 – поч. 20 ст. щодо захисту своїх прав.

С. Колодницький, В. Ханас.

“МУЗА”

– народний аматорський літературно-музичний театр. Створ. у м. Бучач 1980 як агіт.-худож. бригада. Звання “народна” – від 1982. Орг-тор і кер. – *В. Буяк*. 1992 колектив перекваліфікувався на літ.-муз. театр. У репертуарі – вистави про діячів літ-ри і мист-ва, інсценізації тв. укр. та світ. класики.

А. Вербицька.

МУЗЕЙ ПАМ’ЯТИ

ЖЕРТВ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ

– один із перших подібних меморіальних закладів в Україні. Відкритий 2005 в м. Кременець у приміщенні ПТУ № 6, де 1939–53 була в’язниця. Співорг-тори – *Я. Верстюк, Я. Галаяс, А. Киричук, Т. Лобар, Н. Шпак*.

Н. Бесяда, Б. Мельничук.

МУЗЕЙ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ

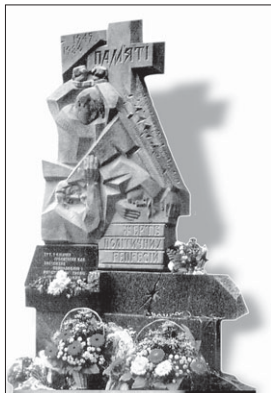
– музейний заклад на Тернопільщині, духовний центр УГКЦ. Відкритий 2000 в м. Бережани з ініціативи дир. музею, протоієрея о. *М. Немелівського* і за підтримки та з благословення єпископа Зборів. єпархії *М. Колтуна*. Розділи експозиції: Патріарх УГКЦ *Й. Сліпий*; єпископи-мученики; репрес. священники, монахи й монахині; громад. активісти УГКЦ; церков. атрибутика; сакрал. скульптура. В 7-и залах музею – понад 2300 експонатів, серед яких 12 стародруків (“Євангеліє” (1600), “Мінея”, “Ірмологіон” та ін.), 11 дерев. різьбл. скульптур вис. 90–215 см.

Меценат – Р. Смик. Від 2002 дир. М. п. ц. – декан Бережан. деканату УГКЦ о. І. Хрептак.

В. Дем'янець.

МУЗЕЙ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ

– історико-меморіальний музейний заклад у м. Тернопіль. Діє від 14 жовтня 1996. Засн. – Ін-т нац. відродж. України та Терноп. обл. спілка політв'язнів і репресованих України. Дир. *Я. Павуляк*, ст. н. працівник *І. Олещук*, н. працівник *О. Савка*. Заклад розташ. у приміщенні колиш. слідчого ізолятора КДБ (28 камер). Експозиція відтворює режим утримання політ. в'язнів, методи допитів, перебування ув'язнених у таборах. Серед експонатів – карта СРСР із зазначенням місць розташування спец. таборів, стенди життєписів кер. зброй. підпілля: *Д. Клячківського*, *О. Польового*, *В. Сидора*, *Р. Шухевича* та ін., речі політ. в'язнів, фотографії та біографії провідників ОУН і УПА, листівки 1940–50, світлини з унік. фотоархіву УПА, знайденого 1999 в Івано-

Пам'ятна стела жертвам політичних репресій.

Фр. обл., матеріали про репресії 1939–41 у Зх. Україні. З ініціативи працівників музею виготовлено й встановлено барельєф на вул. О. Польового і присвяч. жертвам політ. репресій 1945–86 пам'ят. стелу на фасаді буд. колиш. упр. КДБ (2002), впорядк. могили УСС у Тернополі та ін.

І. Олещук.

МУЗЕЙНА СПРАВА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– створення, організація та розвиток музейних закладів у краї. Започатк. в м. Тернопіль на поч. 20 ст. з ініціативи т-ва “Народна школа”, при якому створ. бібліотечно-музей. комісію (1907). У квітні 1913 відкрили 1-й у Терноп. восв-ві Поділ. музей т-ва “Народна школа”, від 1930 – Регіон. Поділ. музей. 1939 його реорганіз. у 1-й держ. музей. заклад – Терноп. історико-краєзн. музей, до якого передано експонати музею т-ва “Рідна школа” (працював у Тернополі від 1932). Від поч. 1900-х діяв також приват. музей старовини, який заснував *В. Федорович* у родин. маєтку в с. Вікно, нині Гусятин. р-ну (зничили

під час 1-ї світ. війни рос. війська). У міжвоєн. період також функціонували музеї в містах Бережани, Заліщики, Кременець, Тереховля. Перші новоствор. музеї рад. доби: Почаїв. музей атеїзму як відділ обласного (нині – історико-худож. музей), *мемор. музей С. Крушельницької та Велеснів. етногр.-мемор. музей В. Гнатюка* (Монастирис. р-н; підпорядк. обласному). 1978 в Тернополі створ. картинну галерею (нині – ТОХМ). За постановою РМ УРСР від 1 січня 1978 створ. бл. 400 громад. музеїв. закладів у всіх р-нах Тернопільщини, кращі отримали статус державних й увійшли як відділи до ТОКМ. До січня 2002 в його структурі працювали 19 рай. музеїв та Історико-мемор. музей політ. в'язнів і репресованих (м. Тернопіль; донині – відділ ТОКМ). Нині в Терноп. обл. функціонують 26 держ. музеїв, 7 – обл. підпорядкування: Терноп. краєзн. і худож. музей, Борщів. краєзнавчий, Велеснів. етногр.-мемор. музей *В. Гнатюка*, мемор. музей-садиба *Леся Курбаса* (с. Ст. Скалат Підволочис. р-ну), *мемор. Б. Ленкого* (м. Бережани) та *Ю. Словацького* (м. Кременець). Ін. держ. музеї мають статус районних: Бережан., Бучац., Гусятин., Кременец., Тереховлян., Чортків., Шумс. та Денисів. (Козів. р-н) краєзн. музеї, *Бережан. музей книги, Копичин. музей театр. мист-ва* (Гусятин. р-н), мемор. музей: *С. Крушельницької* (с. Біла Терноп. р-ну), *Л. Левицького* (с. Бурдяківці Борщів. р-ну), *О. Неприцького-Грановського* (с. Вел. Бережці Кременец. р-ну), *У. Самчука* (с. Тілявка Шумс. р-ну), музей “Зборівська битва” (м. Зборів), “*Молотківська трагедія*” (с. Молотків Лановец. р-ну), Почаїв. історико-худож. музей. Нині в обл. діють 140 громад. музеїв: 38 істор., 14 краєзн., 49 етногр., 16 мемор., 13 літ., 10 мистецьких. 15 громад. музеїв. закладів мають звання “народний”: історії смт Коропець, лемків. культури (обидва – Монастирис. р-н), історії смт Товсте Заліщиц. р-ну, сіл Ягільниця Чортків. і Стіжок Шумс. р-нів та ін.

Я. Гайдукевич.

МУЗІКА

Василь Степанович (01. 01. 1948, с. Вел. Глибочок, нині Терноп. р-ну) – господарник. Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1972, нині ТАНГ); відтоді працює в Терноп. обл. фінанс. упр.: економіст, ст. економіст, від 1981 – нач. відділу, від 1989 – заст. нач.; від 2000 – 1-й заст. нач. гол. фінанс. упр. ОДА.

Х. Весна.

МУЗИКА

Микола Костянтинович (1892, с. Турильче, нині Борщів, р-ну – 1937, там само) – лірник. Сліпий із дитинства, мав звання “обердід”, тобто – старший між лірниками. Чудово співав, віртуозно володів інструментом, майстерно наслідував звуки свійських тварин. У репертуарі М.: обрядові пісні, танці, думи, канти, псалми, “Про Варвару”, “Про святу Катерину”, “Про страшний суд” та ін.

Б. Жеплинський.

МУЗИКА

Михайло Ярославович (12. 10. 1957, м. Копичинці Гусятин, р-ну) – лісівник. Засл. прац.

с. госп-ва України (1998). Закін. Львів. лісотех. ін-т (1979, нині ун-т). Від 1979 – гол. механік Бучац. лісгоспзагу, пом. лісничого Золотопотіц. і Бучац. лісництв. Від 1984 – лісничий Гримайлів. лісництва Терноп. лісгоспзагу. Від 1990 – дир.

природ. заповідника “Медобори”. Автор понад 20 статей про формування корінних деревостанів у лісах Поділля.

Г. Оліяр.

МУЗИКА

Степан Іванович (псевдо “Грізний”; 12. 01. 1922, с. Красносільці, нині Збараз, р-ну – 12. 03. 1944, с. Кип’ячка, нині Терноп. р-ну) – громадсько-політичний діяч. Станичний ОУН у с. Вел. Гаї, нині Терноп. р-ну. Навчався в г-зії “Рідна школа” у м. Тернопіль (1932–34). Займався с. госп-вом у с. Вел. Гаї, де діяльний у культ.-освіт. житті; створив осередки т-в “Сокол”, “Відродження” в селах повіту. Наприкін. 1930-х М. ув’язн. польс. влада, 1941 – гестапо (не довівши причетності до ОУН – відпустили). М. створював на Тернопільщині відділи самооборони. Виконуючи завдання ОУН, потрапив у засідку; розстріляли нім. фашисти.

Б. Головин.

МУЗИКА

Ярослава Львівна (з дому – Стефанович; 10. 01. 1894, м-ко Залізці, нині смт Зборів, р-ну – 22.

11. 1973, м. Львів)

– художниця, громадська діячка. Чл. СХУ (1940). Правнучка *Г. Савчинського*. Підлітком переїхала до Львова. 1917–19 навчалася в Мист. студії С. Батовського-Качора у Львові, 1935–36 – в Школі А. Льюта у м. Париж (Франція). Студювала реставрацію в м. Москва (нині РФ) під кер. І. Грабаря. Працювала в реставрац. майстерні Нац. музею у Львові. Співзасн. і голова (1931) Асоц. незалеж. укр. мистців (АНУМ) у Львові; учасниця всіх її виставок. 1934 – співорг-тор Укр. жін. конгресу в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Від 1922 – учасниця збір. виставок у містах Львів, Київ, Прага (Чехія), Берлін (Німеччина), Варшава (Польща), Чикаго, Лос-Анджелес (обидва – США), Венеція, Неаполь, Рим (усі – Італія). Персон. виставки – у Львові (1935, 1957, 1968), Києві (1970), Тернополі (1994). Зарешт. у червні 1949 в смт Гурзуф (нині АР Крим); засудж. на 25 р.; покарання відбувала в таборах Іркут. обл. (нині РФ); звільн. 1955; стала інвалідом. Працювала у різних видах і жанрах образотвор. та декор.-ужитк. мист-ва: малярство (іконографія, портрет, пейзаж, натюрморт), мозаїка, живопис на склі, станк. й ілюстр. графіка (лінорити, офорти), екслібриси, емаль, батик, тиснення на шкірі, інкрустація, килимарство, аплікації – понад 2000 робіт. Тв.: картини “Старий з бородою” (1923), “Княгиня Ольга” (1925, 1967), “Гуцул з люлькою” (1928), “Жіночий портрет” (1933), “Кременецька легенда” (1971); портрети *М. Рудницького* (1936), *М. Федюка* (1964); дереворит “Кони” (1932); граф. серії – “Тварини” (1932–65), “Перемиська легенда” (1966), “Символи Г. Сковороди” (1969); емалі “Народні повір’я” (1965–66); мозаїка “Зустріч Довбуша з Дзвінкою” (1962); живопис на склі “Анна Ярославна” (1967); аплікації “В’їзд Богдана Хмельницького до Києва” (1968). Твори, архів, б-ку, колекцію М. заповіла Львів. галереї мист-в. У м. Тернопіль 2000 засн. премію ім. *Я. Музики*.

І. Дуда, В. Стецько.

Портрет чоловіка
у вигляді ікони. 1924.

Адам і Єва під яблуною. 1932.

Екслібрис Т. Іванової. 1932.

Кони. Дереворит. 1932.

Цирк. Туш, акварель. 1932.

Козак Мамай.

Партизан. Ліногравюра. 1960-і.

Мати. Лінорит. 1962.

Чарівна скринька. Кольоровий
лінорит. 1963.

МУЗИКИ ЯРОСЛА́ВИ**імені ОБЛАСНА́ МИСТЕ́ЦЬКА ПРЕ́МІЯ**

– відзнака творчості художників-аматорів Тернопільщини. Засн. 20 жовтня 2000. Раз на два роки відзначають живописців, графіків, скульпторів, які мають значні досягнення в розвитку образотвор. мист-ва області. Лауреати: *С. Маковський* (2002), *В. Романюк* (2004). Дипломанти: М. Роженко (м. Боршів), М. Субчак (м. Терребовля), М. Тиханський (м. Монастириська).

А. Гриб.

МУЗИЧІ́ШИН

Теодор (21. 03. 1904, с. Петриків, нині Терноп. р-ну – 23. 01. 1937, м. Тернопіль) – науковець, педагог. Д-р філософії. Чл. геогр. секції НТШ (1931). Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1923), філос. ф-т Ягеллон. ун-ту (1929) і вищі кооп. курси в м. Краків (Польща). У Кракові співпрац. із *В. Кубійовичем*. 1931–36 – викл. географії у жін. г-зії “Рідна школа” в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), від вересня 1936 – викл. географії, матем. та кооперації у г-зії “Рідна школа” в м. Тернопіль. Автор наук. праць.

Б. Головин, Вас. Ханас.

МУЗИ́ЧКА

Андрій Васильович (24. 11 (06. 12). 1886, с. Доброводи, нині Збараз. р-ну – 08. 09. 1966, м. Семипалатинськ, нині м. Семей, Казахстан) – літературознавець, педагог.

Проф. (1925), д-р філол. н. (1956). Закін. г-зію в м. Тернопіль (1907) та істор.-філол. ф-т Львів. ун-ту. 1912–14 – вчитель г-зії, 1917 – викладач грец. мови на гімназ. курсах у Тернополі. В листопаді 1918 – орг-тор загонів із гімназистів ст. класів і сільс. молоді для встановлення укр. влади в Тернополі. Доброволець УГА. Від 1920 – викл., проф. Одес. ін-ту нар. освіти. Листувався і співпрацював із *Оленою Пчілкою*, *В. Стефаником*, *Марком Черемшиною*. 1930-і репрес. і переселений у Казахстан; викладав у пед. ін-тах міст Кзил-Орда (нині Кзилорда) та Семипалатинськ.

Дослідник укр. класич. літ-ри. Автор пр. “По-

етична творчість Г. С. Сковороди” (1923), “Леся Українка, її життя, громадська діяльність і поетична творчість”, “До початків нової української літератури” (обидві – 1925), “Шляхи поетичної творчості І. Франка”, “З творчості І. Тобілевича” (обидві – 1927), “Марко Черемшина (Іван Семанюк)” (1928), розвідок про тв. *М. Костомарова*, *М. Коцюбинського*, *Т. Шевченка* та ін.

Б. Головин, М. Назар.

МУЗИ́ЧНОГО ТОВАРИ́СТВА**імені МИКО́ЛИ ЛИСЕНКА****ФІ́ЛІЯ В ТЕРНО́ПОЛІ**

– культурно-просвітницька організація. Утвор. 1928 за сприяння *С. Людкевича* для розвитку муз. культури на Тернопільщині. Заснувала *В. Безкоровайний*, О. Ваврик, О. Сіяк, І. Топольницький, В. Хирівський, Д. Щуровський. При т-ві діяла *філія Українського музичного інституту ім. М. Лисенка* (від 1939 – муз. школа), яка видавала випускникам свідоцтва держ. зразка. Вели класи: ф-но – *І. Крих*, скрипки – *Ю. Крих*, віолончелі – *В. Безкоровайний*, вокалу – *С. Коренець*. На іспити й концерти учнів приїжджали зі Львова *В. Барвінський* та *С. Людкевич*.

Л. Бойцун.

МУЗИЧУ́К

Олександр Михайлович (27. 10. 1927, с. Старгород, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 10. 07. 1968, м. Львів) – вчений у галузі фізики. Канд. фіз.-матем. н., доц. Від 1946 проживав у с. Млинівці, нині Зборів. р-ну. Закін. Львів. ун-т (1953, нині нац. ун-т). Від 1956 – викл., доц., зав. каф. теорії твердого тіла фіз. ф-ту цього ВНЗ.

Автор низки наук. праць, зокрема “Зміна опору напівпровідників у магнітному полі в полярній моделі” (1957), “Багатоелектронна теорія рідких напівпровідників” (1960), “Адсорбційні процеси, викликані електричним полем” (1969, співавт.).

П. Медведик.

МУЛИК

Антін Іванович (1916, с. Горожанка, нині Монастирис. р-ну) – громадсько-політичний діяч, меценат. 1935 – кер. самоосвіт. гуртка в родин. селі. Чл. ОУН (1936). 1938 – у польс. війську; 1939 потрапив до нім. полону, з якого через 2 місяці втік. 1944 емігр. до Німеччини, 1948 – до США. Діяльний в укр. громад. та реліг. орг-ціях, підтримував їх матеріально. Автор публікацій у зб. та період. виданнях.

Х. Весна.

МУЛИК-ЛУЦИК

Юрій Олексійович (псевд. – Назар Полин, Олексійв, Скаржевський та ін.; 31. 12. 1913, с. Татаринці, нині Лановец. р-ну – 12. 06. 1991, м. Вінніпег, Канада) – науковець, славіст, філософ, історик церкви. Д-р філософії (1948). Дійс. чл. УВАН. Почес. чл. Колегії св. Андрея (1984). Закін. укр. приват. г-зію в м. Кременець. Від

1933 вивчав право і сусп. науки, потім – славістику в ун-ті м. Вільно (нині Вільнюс, Литва). Студії продовжив в ун-тах міст Львів (1936–37) і Варшава (1937–39, Польща). Під час нім.-рад. війни брав участь в орг-ції укр. шкільництва на Холмщині (Польща). 1944 виїхав до м. Мюнхен (Німеччина); читав лекції в Укр. богослов.-пед. академії. 1948 емігр. до Канади (м. Вінніпег). Від 1950 викладав латин. і франц. мови в Колегії св. Андрея; співорг-тор УВАН у Канаді, т-ва “Волинь” у Вінніпезі. Довголіт. ред. часописів “Вісник” (орган УПЦ), “Новий літопис”, “Віра й Культура”, “Канадійський Фармер”, “Український голос”, календаря “Рідна нива”. Від 1984 – професор-ад’юнкт Сан-Францис. теол. семінарії в м. Сан-Ансельмо (шт. Каліфорнія, США). Автор понад 30 книг. Осн. наук. праці: “Духовний портрет Ольги Кобилянської”, “Психологічна й антропологічна характеристика волинян” (обидві – 1952), “Велике людоубивство” (1959), “Українсько-єврейські взаємовідносини”, “Тернистий шлях українського народу” (обидві – 1969), “П’ять перед дванадцятьою” (1974), “Старо-церковнослов’янська мова як мова релігійного культу”, “До методології

назвознавства”, “Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді” (т. 1–4 вид., т. 5 – рукопис, т. 6 – не закін.), “Філософські й психологічні аспекти ономастики” (в рукописі).

І. Дуда, Б. Мельничук, Г. Черняхівський.

МУЛЯРЧУК

Дмитро Іванович (12. 02. 1965, м. Темрюк Краснодар. краю, нині РФ) – художник. Чл. НСХУ (1994). Син

І. Мулярчука. Закін. ф-ти арх-ри і живопису (майстерня В. Шаталіна) Київ. худож. ін-ту (нині Акад. образотвор. мист-ва і арх-ри). Осн. виставки: 1-й всеукр. ярмарок живопису в Нац. худож. музеї (Київ, 1993); персон. виставка “Декілька

правил для поодинокого птаха”: галерея “Барва” (м. Київ, 1993); виставка декор. живопису (м. Прага, Чехія, 1994); зонал. виставка модерн. мист-ва (м. Тернопіль, 2001); “Тернопільська організації – 20” (м. Львів, 2003).

Т. Удіна.

МУЛЯРЧУК

Євген Миколайович (24. 01. 1933, с. Пробіжна, нині Чортків. р-ну) – педагог. Закін. Львів.

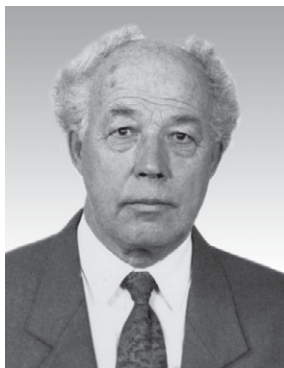

ін-т фізич. культури (1956). 1957–59 – зав. навч.-спорт. відділу ДСТ “Авангард” (м. Тернопіль). Від 1960 – викл. каф. фіз. виховання Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ), голова обл. ради ДСТ “Буревісник”. Від 1968 – зав. каф. фіз. виховання фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ), від 1993 – голова спорт. клубу ТАНГ. Організував підготовку та успішні виступи зб. команд цього ВНЗ із 15 видів спорту.

В. Ігнатенко.

МУЛЯРЧУК

Іван Матвійович (27. 07. 1930, с. Острожець Млинів. р-ну Рівнен. обл.) – скульптор. Чл. НСХУ (1988). Батько *Д. Мулярчука*. Закін.

худож.-граф. ф-т Краснодар. пед. ін-ту (1967, нині РФ). Від 1970 – у м. Тернопіль. Працює в галузі станк. і монум. скульптури. Від 1971 – учасник збірних виставок у містах Тернопіль, Львів, Київ, Москва (нині РФ). Індивід. виставка –

у Тернополі (1987, спільно з *І. Бортником*). Твори: портрети *А. Міхєєва* (1977), *Б. Чайковського* (1983); пам'ятні таблиці в Тернополі – *С. Дністрянському* (1989), *В. Стефаніку*, *о. Й. Вітошинському* (1991); пам'ятники *І. Франку* в с. Цигани Борщів., *Т. Шевченку* в с. Вербоवेशь Лановец., *І. Блажкевич* у с. Денисів Козів. р-нів (всі – 1989), *С. Чарнецькому* в с. Шманьківці Чортків. р-ну (1991), *Д. Лукіяновичу* в с. Городниця Гусятин. (1993), *П. Думці* в с. Денисів Козів. р-нів (1999) та ін.

І. Дуда, Т. Удіна.

МУР ДАН

(справж. – Мурилка, за ін. даними – Муравка Данило; 07. 02. 1914, с. Воля Мазовецька, нині с. Воля Теробовлян. р-ну – 31. 08. 1978, м. Едмонтон, Канада) – поет. Чл. Асоц. діячів укр. культури в Едмонтоні. Навчався в г-зіях міст Чортків і Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Закін. торг.-кооп. школу в м. Львів; ревізор у Союзі кооператив. Під час 2-ї світ. війни емігр. до Австрії (м. Ландекк), згодом – до Канади (м. Едмонтон). Працював малярем. Актор і реж. amator. драм. гуртка. Знання укр. літ. мови поповнював під кер-вом *Яра Славутича*. Приятелював із *Б. Мазепою*, *С. Маланюком*. Автор зб. поезій “Жаль і гнів” (1966), “Скрижали туги” (1973), “Другоцвіт” (1979, посмерт.), публікацій у періодиці.

І. Дуда, Б. Пиндус.

МУРАВСЬКИЙ

Леонід Ігорович (02. 05. 1953, смт Турійськ однойм. р-ну Волин. обл.) – вчений у галузі фізики. Д-р тех. н. (2003). Дійс. чл. SPIE. Закін. СШ у м. Кременець (1970), фіз. ф-т Львів. ун-ту (1975, нині нац. ун-т). Від 1980 – на різних посадах у Фіз.-тех. ін-ті АН УРСР (м. Львів). Від 2003 – зав. відділу оптико-електрон. ін-

форм. систем цього дослід. закладу. Автор 120 наук. праць.

Вас. Ханас.

МУРАТОВ

Ігор Леонтійович (15 (28). 07. 1912, м. Харків – 29. 03. 1973, там само) – письменник. Держ. премія СРСР (1952). Чл. СПУ (1934). Закін. Харків. ун-т (1939). Учасник нім.-рад. війни. Автор числ. зб. поезій, поем, повістей, романів, драм, нарисів. У післявоєнні роки мав творчі зустрічі на Тернопільщині, зокрема в обл. центрі та в м. Кременець.

І. Гаврильцьо, Д. Теличин.

МУРОВИЧ

Володимир (псевд. – В. Стебельський, Др. В. Лев; 06. 06. 1888, с. Швейків, нині Монастирис. р-ну – 20. 10. 1968, м. Мюнхен, Німеччина) – правник, редактор, релігійний діяч. Закін. Львів. ун-т. Адвокат у Коломиї, Рогатині (нині Івано-Фр. обл.) та ін. містах Галичини. Воював в УСС і УГА, в т. ч. на Тернопільщині. Був ув'язн. у Березі Каргузькій. Доброволець дивізії “Галичина”. На еміграції в Німеччині – гол. ред. катол. тижневика “Християнський шлях” (м. Міттенвальд). Автор кн. “Греко-Католицька Церква в житті українського народу” (1946), “Люрдський провідник” (1949), “Подорож до святої землі” (1956) та ін. Співпрац. у Мюнхені з УВУ, Укр. катол. вид-вом (видав листівки з портретами *Д. Вітовського*, *Є. Петрушевича* та ін.). Співорг-тор паломн. поїздок до м. Лурд (Франція), торжеств до 40-річчя. Листопадового Чину.

Літ.: Саноцька Х. Високе служіння // Дзвін. – 2001. – № 3.

Б. Мельничук.

МУСЄВИЧ

Сигізмунд Григорович (25. 01. 1925, с. Воробіївка, нині Білогір. р-ну Хмельн. обл. – 26. 03.

1963, смт, нині м. Ланівці) – господарник. 1937 примусово вивезений із батьками в Казахстан. 1944–48 – офіцер ВП. 1948–52 – 2-й, 1-й секр. РК ЛКСМУ, 1952–54 – зав. орг. відділу Лановец. РК КПУ. 1954–63 – голова колгоспів у се-

лах Ванжулів і Буглів Лановець, р-ну. Новатор с.-г. та підсоб. вироб.-в. Орг-тор 1-го на Тернопільщині держ. цегел. з-ду в с. Ванжулів, розвивав охорону довкілля, риб. госп-во тощо.

П. Михальчук.

МУСІЙ

Микола Миколайович (1916, с. Борятин Сокал. р-ну Львів. обл. – 19. 06. 1944, побл. с. Кошляки, нині Підволочис. р-ну) – політичний діяч. Кер. обл. проводу ОУН у Житомир. області. До 1941 – кер. Холм. (нині Польща) округи ОУН, за рішенням проводу в одній із поход. груп скерований у Сх. Україну. 16 червня 1944 військ. трибунал 1-го Укр. фронту засудив М. до розстрілу. Місце поховання невідоме.

І. Дем'янова.

МУСОРИВЦІ

– село у Збаразькому районі. Підпорядк. Капустин. сільраді. 1945–46 назив. Мосуриці. Розташ. на берегах р. Гнізна, за 9 км від райцентру і 1 км від найбл. заліз. ст. Зарудечко. Насел. 216 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. 1909 внаслідок зливи підтоплене. Є церква (1725, дерев.). Діє б-ка. Побл. М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту та ран. залізної епохи.

М. Дранала, В. Лашта.

МУСТЬЄ

(середній палеоліт, 150–35 тис. р. тому) – період раннього палеоліту. Характер. зміною клімату до похолодання, за короткими періодами потепління. Фіз. тип людини М. – неандерталець. Основа госп-ва – полювання на мамонтів, носорогів, бізонів, пн. оленів тощо. Людина видобувала вогонь за допомогою тертя, вдосконалювала техніку обробки каменю (започатк. гостроконечники, скребла). Знаряддя виготовляли з нуклеусів, ретушували. Інтенсивно освоювали печери, де будували з кісток штучні житла, які перекривали шкурами. Виникли перші поховання. На Тернопільщині відкрито 58 пам'яток (стоянок і місцезнаходжень) періоду М. Найвідоміші: Буглів – 5, Вел. Глибочок – 1, Івачів Доліш. – 1, Іванківці (в літ-рі – як Малашівці – 1), Пронятин – 1 (знайдено унік. витвір палеоліт. мист-ва – розщеплену променеви кістку зубра із прокресленим зображенням “тварини”), Старий Вишнівєць – 2, Тернопіль – 1. Більшість пам'яток виявив і дослідив *О. Ситник*.

Лит.: *Ситник О.* Середній палеоліт Поділля. –

Л., 2000; *Винокур І., Телегін Д.* Археологія України. – Т., 2004.

М. Бігус, М. Ягодницька.

МУСЯНОВИЧ

Антон (1879, с. Віжомль, нині Яворів. р-ну Львів. обл. – після 1961, с. Погорілець, нині Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл.) – педагог, фольклорист, краєзнавець, публіцист. Закін. Яворів. г-зію; вчителював у родин. селі, відтак у селах Великі Очі та Камінь. 1925–39 – вчитель у польс. школі в с. Варваринці, нині Теребовлян. р-ну. Фольклор. матеріали, що М. зібрав у Віжомлі й Камені, етногр. комісія НТШ, яку очолював *В. Гнатюк*, 1914 опубл. у зб. колядок і шедрівок. М. дописував до багатьох газет і журналів. Автор дидакт.-метод. праць, які надсилав до НДІ педагогіки (м. Київ). Працював над “Історією села Віжомлі як мініатюрної історії східних слов'ян західного відділення”, доля якої невідома. Від 1939 проживав у с. Погорілець.

Б. Пиндус.

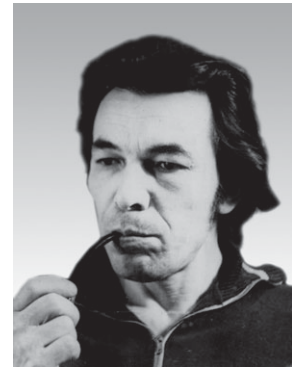
“МУХА”

– гумористичний тижневик. Виходив 1900 в м. Бережани. Зафіксований у бібліогр. виданнях та зб. “*Бережанська Земля*”, т. 1 (ст. *В. Бемка* “Бережани – Бережанщина”).

Б. Мельничук.

МУХА

Володимир Тихонович (25. 12. 1928, с. Охрарівське Корюків. р-ну Черніг. обл.) – художник. Працює в галузі станк. живопису, графіки. Навчався у Київ. уч-щі приклад. та декор. мист-ва (1953–58), Львів. полігр. ін-ті (1960–61, нині акад. друкарства). Від 1961 працював на худож.-вироб. комбінаті у м. Хабаровськ (нині РФ).

1964–66 – художник кіностудії Київ. наук.-популяр. фільмів і телебачення. 1966–73 – в м. Миколаїв. 1973–2000 – у м. Тернопіль, працював на худож.-виробн. комбінаті Худож. фонду України. Від 2000 – в м. Корюківка Черніг. обл. Від 1960 – учасник міжнар., всеукр., обл. виставок. Персон. – в Тернополі (1987, 1989,

1998) та Чернігові (2002). Серед тв.: “Автопортрет” (1980), “Колії. Епілог” (1985), “Князь Ігор”, “Портрет О. Довженка” (обидві – 1986), “Княгиня Ольга” (1992), “Князь Володимир” (1998), “Стихія” (2000). 1999 М. передав ТОКМ 50 картин істор. тематики.

В. Стецько.

МУХАВКА

– село в Чортківському районі. Центр сільради. При М. були хутори Жабинці (до 1970-х) і Пуляк (до 1947). Розташ. над р. Дупла (Тупа), за 17 км від райцентру; заліз. зупинка. Насел. 687 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1469. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сокил”, “Сільський господар”, “Союз українок” та ін. т-ва.

Церква св. Параскевії.

1943–45 у М. працювала друкарня, яка видавала г. “Свобода”. С церкви св. Параскевії (1860, дерев., відбуд. після 1-ї світ. війни) і нова (буд-во закін. 1990, кам.), костьол (1938), капличка Матері Божої (1908), “фігура” св. Юрія. Спорудж. пам’ятники *Т. Шевченку*

(1956), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1970), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (віднов. 1968), насип. символ. могилу зі скульптурою Матері Божої Борцям за волю України (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, МП “Лелека”, ПАП “Фортуна”. У М. народ. громад. діяч *Й. Кардинал*, господарник *Б. Сушельницький*. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки черняхів. та давньорус. культури. Є 13 ставків.

Г. Золотоцька, В. Карпович.

МУХА́НОВ

Анатолій Іванович (31. 03. 1923, м. Сизрань, нині Самар. обл., РФ) – вчений у галузі медицини. Канд. мед. н. (1956), доц. (1959). Учасник нім.-рад. війни. Бойові медалі. Закін. у м. Куйбишев мед. ін-т (1949, нині м. Самара, РФ). 1949–51 – обл. суд.-мед. експерт у м. Семипалатинськ (нині м. Симей, Казахстан); 1955–58 –

– доцент цього ВНЗ. Автор і співавт. більше 80 наук. і навч.-метод. праць.

нач. обл. бюро суд.-мед. експертизи й асист. каф. суд. медицини мед. ін-ту в м. Вінниця; 1959–61 – доц. каф. суд. медицини мед. ін-ту в м. Новосибірськ (нині РФ). Від 1961 – зав. каф. суд. медицини Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ); 1985–2000

А. Завальнюк.

МУ́ХИ ПОВСТА́ННЯ

– народні виступи у Галичині й на Буковині 1490–92 (бл. 10 тис. учасників). Очоловав селянин Муха. Загони повстанців захопили міста Снятин, Коломия, Галич (всі нині – Івано-Фр. обл.), Монастирська (1490) та ін. насел. пункти краю. Навесні 1491 повстання очолив А. Боруля (за деякими даними, під цим іменем виступав Муха). 1492 повстанці розбиті під Галичем, Муха ув’язнений у м. Краків (Польща), де помер від катувань.

В. Романів.

МУХОЛÓВКИ

білошия (*Ficedula albicollis*), **сіра** (*Muscicapa striata* Pall.), **строката** (*Ficedula hypoleuca* Pall.) – тварини класу Багатоніжки, ряду Скутигери. Належать до рідкіс. представників фауни, які трапляються в заповіднику “Медобори”. Занес. до списків Бернської та Боннської конвенцій.

Г. Оліяр.

МУЦ

Орест Павлович (26. 02. 1959, с. Кровинка Тербовлян. р-ну) – економіст, журналіст, громадський діяч. Чл. НСЖУ (2001). Депутат Терноп. обл. ради (від 2002). М. сп. з греко-рим. б-би (1982). Закін. у Тернополі ПТУ № 8 (1977), кооп. технікум (1983), ТАНГ (1995). Шеф-ред. і засн. обл. громад.-політ. тижневика “Репортер” (виходить від 2001) та одноім. громад. орг-ції. Створив, очоловав ряд госп.-підприємств структур.

М. Токарчук.

МУША́К

Юрій Федорович (12. 02. 1904, с. Бряза, нині с. Козаківка Долин. р-ну Івано-Фр. обл. – 22.

11. 1973, м. Львів) – мово- та літературознавець, письменник, перекладач, педагог. Навчався у г-зіях міст Долина (нині Івано-Фр. обл.), Яворів (нині Львів. обл.), Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Закін. у м. Львів г-зію (1928) та відділ. класич. філол. ун-ту (1935, магістр філософії). Від січня 1939 – викл. укр. та латин. мов Терноп. г-зії “Рідної школи”; від жовтня того ж року – вчитель укр. мови та літ-ри США № 1 у м. Тернопіль. Від січня 1941 – ст. лаборант каф. укр. мови Львів. ун-ту. Під час 2-ї світ. війни – викл. Львів. духов. семінарії. Від осені 1944 – викл., від 1946 – ст. викл. Львів. ун-ту (від липня 1971 – доц.). Автор перекладів із давньогрец., латин. та нім. мов: “Байки” Езопа (1961), “Фрагменти” Геракліта (1963), “Поетика” Аристотеля (1965, співавт.), уривки з тв. Платона, Плутарха, Теренція та ін., літературозн. статей і рецензій. Переклади опубл. у ж. “Життя і знання”, “Дзвони” (1930-і) й ін. Уклав і видав підручник для ВНЗ “Латинська мова” (Л., 1965). Уривок із кн. Августина Аврелія “Сповідь”, над перекладом якої М. працював 1939–40 в Тернополі, вперше опубл. ж. “Тернопіль” (1993).

**Б. Головин, Р. Матейко,
Б. Пиндус, Н. Совінська.**

МУШІНКА

Микола Іванович (20. 02. 1936, с. Курів Бардів. округу, нині Словаччина) – вчений. Д-р філол. н. (1993), акад. НАНУ (1997). Орден “За заслуги” 3 ступ., Почес. відзнака Президента України (обидві нагороди – 1996). Дійс. чл. НТШ (1998). Чл. етногр. т-ва Словац. АН (1960), Асоц. українців Словаччини (1990), від 1991 – чл. Спілки укр. письменників і голова НТШ у Словаччині. Закін. Праз. ун-т (1969, Чехо-Словаччина). За співпрацю з укр. дисидентами виселений із СРСР, де стажувався в Київ. ун-ті (нині нац. у-т). Від 1990 – зав. н.-д. відділу українистики Пряшів. ун-ту (Словаччина), проф. УВУ (м. Мюнхен, Німеччина). Автор бл. 200 наук. розвідок, більше 1000 статей, 350 рецензій і 50 книг. Досліджує укр.-словац. літ. зв’язки, фольклор, творчість *В. Гнатюка*. Передав *музезеві В. Гнатюка* у с. Велеснів Монастирц. р-ну частину архіву, особисті речі та меблі письменника, які знайшов на донині невідомій квартирі у м. Львів. Не раз перебував на Тернопільщині, зокрема 1991 – на святкуванні 120-річчя від дня народження *В. Гнатюка*, у листопаді 1995; в травні 1997 брав участь у міжнар. конф. “Спадщина *О. Кандиби-Ольжича* у контексті національного відродження України”, яка від-

булася у ТДПУ (нині ТНПУ). Передав матеріали в ДАТО та ТОКМ.

Б. Хаварівський.

МУШКАРІВ

– село в Борщівському районі. Підпорядк. Більче-Золотец. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 23 км від райцентру і 20 км від найбл. залізн. ст. Озеряни. Насел. 154 особи (2003). Перша писем. згадка – 1577. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква Успіння Пресвятої Богородиці (1912). Встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини. Працюють ЗОШ 1 ступ, б-ка. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки давньорус. часу та трипіл. культури.

М. Гавюк, Н. Клапоушак.

МУШКАТІВКА

– село в Борщівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Слобідка-Мушкатівська. Розташ. на березі р. Циганка, за 3 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Борщів. Насел. 1166 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1530. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква св. Петра і Павла (1901, мур.), каплиця св. Онуфрія (2002). Спорудж. пам’ятник Т. Шевченку (1991), могилу на місці поховання вояків УПА (1993), встанов. пам’ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могилу Борцям за волю України (1999). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП. У М. народ. майстер худож. ковал. виробів *С. Чубака*. Пobl. М. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури. Є ботан. пам’ятка природи місц. значення *Мушкатівська бучина*, водоймище (30 га).

В. Карпович, Б. Мельничук.

МУШКАТІВСЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам’ятка природи місц. значення. Зростає неподалік від с. Мушкатівка Борщів. р-ну, в кв. 7, вид. 3 Борщів. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Мушкатівка”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 589 від 05. 10. 1981. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 7,3 га. Під охороною – бук.-граб. насадження віком 80 р., цінне у госп., наук. та естет. значеннях.

І. Лельків.

МУШКЕТИК

Юрій Михайлович (21. 03. 1929, с. Вертіївка, нині Ніжин. р-ну Черніг. обл.) – письменник. Респ. премія ім. М. Островського (1965), Держ.

премія УРСР ім. Т. Шевченка (1980), Держ. премія СРСР (1987). Ордени та медалі СРСР. Чл. НСПУ (1954). Закін. філол. ф-т Київ. ун-ту (1953, нині нац. ун-т). Автор романів, повістей, новел, оповідань, п'єс, нарисів, статей. Перебував у м. Тернопіль на прем'єрі в обл. муз.-драм. театрі (нині академ. театр) п'єси "Не кидай мене в дорозі" за своїм романом "Крапля крові" (1971), на зустрічі зі студентами філол. ф-ту ТДП (1997, нині ТНПУ), де репрезент. роман "На брата брат".

Б. Мельничук, Д. Теличин.

МШАНА́

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Ярчовец. сільраді. Розташ. за 5 км від райцентру і 4 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 154 особи (2001). Перша писем. згадка – 1593. 1904 внаслідок пожежі у М. згоріло бл. половини будівель. Діяли т-ва "Просвіта", "Луг", "Сільський господар", "Рідна школа", кооператива. Є церква св. Юрія (1906, мур.). Насип. могила на місці поховання 5-х січових стрільців. Працює б-ка. У М. перебував митрополит *А. Шептицький*.

Г. Гошко, П. Медведик.

МШАНЕ́ЦЬ

– село в Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Дітківці та Хомівка. 1975–90 назив. Переможне. До М. приєднано х. Манюки. Розташ. на пр. березі р. Верховинка, за 35 км від райцентру і 15 км від найбл. заліз. ст. Курівці. Насел. 728 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. 1734 через М. проходив повстан. загін *Верлана*. Під час 1-ї світ. війни насел. села у липні 1915 евакуйоване. 1933 у М. була вел. пожежа.

Церква св. Михаїла.

Діяли "Просвіта", "Рідна школа", "Сільський господар" та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Михаїла (1794, кам., реконстр.). Встановл. пам'ятні хрести на честь скасування панщини та б-би за тверезість (1896). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні, брат. могила на місці поховання 21-го вої-

на РА (1965).

П р а ц ю ю т ь
ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, краєзн. музей, офтальмол. санаторій "Барвінок", МП "Медобори", молокозавод. У М. народ. господарник М. Бородюк, музикант, лірник С. Град, композитор *Д. Роздольський*. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту, черняхів. та давньорус. культур.

Санаторій "Барвінок".

Б. Мельничук, В. Уніят.

МШАНЕ́ЦЬ

– село в Тереховлянському районі. Центр сільради. До 1948 до М. належав х. Валигори. Розташ. за 10 км від райцентру та 1 км від найбл. заліз. ст. Деренівка. Насел. 1110 осіб (2004). Заснував 1555 тереховлян. староста Б. Претвич. Діяли "Просвіта", "Сокіл", "Січ", "Сільський господар" та ін. т-ва. Під час нім.-рад. війни у М. був аеродром. Є церква св. Великомученика Димитрія Солунського (1905, мур.), "фігура" Матері Божої (2002, скульп. *Я. Голець*). Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1972), Т. Шевченку (1993, скульп. Р. Липавка), насип. могила на місці поховання стрільців УГА, які загинули 1919 (1930, реставр. 1990), встановл. пам'ят. хрест на місці кривки вояків УПА (1994). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, "Мшанецьке буряконасінницьке господарство", ковбас. цех, 4 торг. заклади. У М. народ. інженер-будівельник, науковець, громад. діяч *М. Боровий*, громад. діяч *В. Вавришин*, педагог, краєзнавець, громад. діяч *П. Вівчар*, співак *П. Лабатий*, письменник, краєзнавець *Д. Сивицький*, працював режисер, актор *П. Загребельний*, перебував композитор, диригент, педагог *М. Колесса*. Пobl. М. виявлено археол. пам'ятки трипіл. та черняхів. культур. 2004 видано кн. Д. Сивицького "Нариси з історії села Мшанець" (Т).

М. Ковальчук, В. Лашта.

МШАНЕ́ЦЬКА

Наталія Володимирівна (з дому – Швець; 01. 03. 1968, м. Кременець) – вчений-ботанік. Чл. Укр. ботан. т-ва (1989), Ботан. т-ва Британ. островів (2003). Канд. біол. н. (1995), доц. (1998).

Закін. Терноп. пед. ін-т (1990, нині ТНПУ), де й працює донині: зав. гербарію, асист., доц. каф. ботаніки. Одночасно викл. у Кременец. пед. коледжі, Мал. акад. н. (м. Тернопіль). Сфера наук. досліджень: систематика рослин, флористика, охорона рослин світу. Автор більше 40 наук. праць, у т. ч. опубл. за кордоном; співучасник проекту картування флори Європи ("Атлас флори Європи", т. 12, Хельсінкі, 1999).

Б. Волницький, Б. Мшанецька.

М'ЯГКОВ

Ігор Гнатівич (28. 01. 1935, с. Чесменка Бобров. р-ну Воронез. обл, нині РФ) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1978), проф. (1979). Закін. Воронез. мед. ін-т (1964, нині РФ). 1975–78 – доц. Полтав. стомат. ін-ту (нині мед. стомат. акад.). 1979–2001 – зав. каф. госпітал. терапії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Автор та співавт. понад 160 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. монографій; має 3 автор. свідоцтва на винаходи.

П. Кузів.

М'ЯСКОВ

Костянтин Олександрович (15. 08. 1921, м. Полтава) – композитор. Засл. діяч мист-в УРСР (1979). Закін. Київ. консерваторію (1958, нині нац. муз. акад.). Автор оперет, сюїт, увертюр та ін. творів. Написав музику до вистав Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. драм. театр) "День у Веселівці" Ю. Мокрієва (1983), "Доки сонце зійде, роса очі виїсть" М. Старицького (1986); співпрацював з оркестром театру під орудою гол. диригента *Є. Корницького*. Під час кількомісяч. перебування у м. Тернопіль написав концерт для балалайки із симфон. оркестром, кілька тв. для бандури, більше 10 пісень для дорослих та дітей.

Б. Мельничук.

М'ЯСОПРОДУКТОВИЙ

ПІДКОМПЛЕКС

– підсистема такої ж національної структури, складова агропромислового комплексу Тернопільської області. Його галузі-партнери інтегр. за тер.-виробн. принципом взаємодії, взаємозв'язку, взаємозалежності у розвитку та функціонуванні. Гол. призначення М. п. – забезпечення потреб насел. області в м'ясі й м'ясопродуктах, збільш. обсягу експорту продукції. Основа – галузі м'яс. і м'ясомолоч. скотарства, свинарства, птахівництва та ін., що мають виробн. цикли: кормовиробництво; штучне запліднення худоби; вирощування ремонтант. молодняка та оновлення маточ. стада тварин; вирощ.

й відгодівля м'яс. поголів'я, його реалізація; вет. і тех. обслуговування основного вироб-ва. На Тернопільщині для вироб-ва м'яса та м'ясопродуктів використовують усі види домаш. тварин. Їх співвідношення у загальному балансі м'яса всіх категорій госп-в (забійна вага, тис. т) відображенні у таблиці.

Структура виробництва м'яса в Тернопільській області

Види м'яса	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2002 р.	2003 р.
Всього	102,6	123,3	48,2	47,1	51,2
в т.ч.: Яловичина і телятина	62,6	76,4	31,1	30,6	31,4
Свинина	31,9	36,0	12,0	10,0	12,7
Баранина і козлятина	0,3	0,6	0,1	0,1	0,1
М'ясо птиці	6,5	9,1	4,4	5,3	5,7
М'ясо кролів	0,9	0,8	0,4	0,5	0,5
Конина	0,4	0,4	0,2	0,6	0,8

Рацион. межа вироб-ва м'яса на 2005–10 становить 105–110 тис. т, критична – 60–65 тис. т. В області, як видно з таблиці, виробляють м'яса значно менше від критич. рівня. У загальному балансі м'яса допущено зменш. до 25% частки свинини, що має бути 30–35%. Основні напрямки розвитку М. п.: інтенсивне вирощування, відгодівля та відтворення вітчизн. і зарубіж. м'яс. порід худоби й птиці; прискорений розвиток свинарства, скотарства, птахівництва й вівчарства в госп-вах усіх форм власності; відродження великих механіз. ферм і комплексів із відгодівлі тварин та їх гарант. забезпечення повноцін. кормами; поглиблення процесів агропромисл. інтеграції шляхом створ. агроформувань, що включають відгодівельні госп-ва, м'ясопереробні підпр-ва, комбікорм. з-ди та приват. госп-ва населення; ефект. використ. виробн. потужностей м'ясоперероб. пром-сті; розширення мережі фірм. торгівлі та підвищ. платоспромож. попиту насел. на м'ясо й м'ясопродукти вітчизн. вироб-ва. Прискорити вихід підкомплексу з кризи та підвищити ефективність функціонування можна, створюючи ВАТ за участю держави (холдинг. компанії, корпорації та ін. інтегровані формування) на основі взаємоузгоджених інтересів усіх учасників технол. процесів у продуктивній вертикалі.

М. Пархомець.

НА МОГІЛІ

– урочище, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на пд. околиці с. Семенів Тербовлян. р-ну в межах схилу пн. експозиції, попл. повороту на с. Могильниця цього ж р-ну. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради № 50 від 26. 02. 1999. Перебуває у віданні Підгайци. сільради. Пл. 9,6 га. Під охороною – лучно-степ. різно-трав'я. Особл. цінні сон широколист., горищвіт весн., гіацинтник блідий – рослини, занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебув. під загрозою зникн., видів на тер. Терноп. обл. Місце оселення та відтвор. корис. ентомофауни.

І. Леньків.

НА ХОМАХ

– карстова печера, геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. на південь від с. Кривче Борщів. р-ну, на лів. схилі долини р. Циганка попл. х. Хоми. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Кривчен. сільради. Печера утворена в гіпсах неогену під дією тектон. рухів та процесів карстування; тип – коридорний із біч. замкнутим розгалуженнями. Порожина розміщена у великокристаліч. корич. гіпсах. Будова печери – вузькі щілинні ходи, позбавлені гіпс. кристалів і натічних утворень. Довж. – 126 м. Охоронна зона – 0,80 га.

Лит: Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999.

І. Леньків, Й. Свинко.

НАБЕРЕЖНЕ

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Космирин. сільраді. Раніше назив. Повія. Розташ. на березі р. Дністер, за 30 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Бучач. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Насел. 236 осіб (2003). Відоме від 18 ст. як присілок с. Космирин (нарахов. 15 госп-в). Працює ЗОШ 1 ступ.

І. Гальчук.

НАБЕРЕЖНИЙ

Іван (20. 04. 1890, с. Криве, нині Козів. р-ну – січень 1979, м. см. невід.) – релігійний діяч. Дійс. радник Львів. капітули, патріарший крилошанин. Закін. г-зію в м. Бережани, богослов'я студіював у Львів. ун-ті й у Чехословаччині. 1916 рукопоклад. на священника. Душпастир. на Радехівщині, катехит для українців у польс. г-зії в м. Радехів (нині Львів. обл.). Під час насильниць. ліквідації після 2-ї світ. війни УГКЦ виступав на її захист, після написання листа з протестом Й. Сталіну засудж. на 25 р. ВТТ, з яких 14 р. перебував у тюрмах і таборах Сибіру. На засланні та після звільнення продовжував виконувати священ. обов'язки. Автор кн. “Читай і скажи, де правда”, реліг. брошур.

Б. Мельничук.

НАБИТОВИЧ

Роман-Антон Йосипович (15. 04. 1940, с. Головецьк Сколів. р-ну Львів. обл.) – співак, педагог. Засл. прац. культури України (1997). Закін. диригент.-хор. відділ Харків. ін-ту культури (1968, нині акад. культури). Від 1968 – викл. муз. літ-ри і зав. муз. кабінетом у Тербовлян. культ.-освіт. уч-щі (нині вище уч-ще культури). 1975–91 – проректор нар. ун-ту культури при цьому навч. закладі. Соліст (тенор) акад. хору і камер. хору викладачів “Благовіст” (лауреат 3 міжнар. конкурсу хор. мист-ва ім. Лесі Українки, 1996), учасник етногр. лабораторії нар. творчості й автент. фольклору “Мелос” (усі – при уч-щі). Від 1980 – учасник засл. капели бандуристів “Кобзар” с. Струсів Тербовлян. р-ну. У репертуарі Н. – укр. нар. та сучасні пісні, романси, класичні муз. твори.

Г. Кушнерик, О. Чайка.

НАБОЛОТНИЙ

Михайло Якимович (30. 01. 1912, с. Семенів, нині Тербовлян. р-ну – 25. 12. 1992, шт. Флорида, США) – лікар. Чл. УЛТ Пн. Америки (м. Чикаго). 1930 закін. г-зію в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), 1945 – мед. студії в Карлов.

ун-гі (м. Прага, Чехія). Після 2-ї світ. війни емігр. до Німеччини; 1946–49 – хірург лікарні для переміщ. осіб у м. Ашаффенбург. Від 1950 – в США, прац. у лікарнях шт. Нью-Джерсі та Кентуккі. Від 1953 – в Чикаго; від 1956 – кер. відділу анестезіології Мемор. лікарні ім. Форкоша. Діяльний у культур. й церк. житті укр. громади. Автор наук. та ін. статей.

К. Майбродська.

НАВІЗІВСЬКИЙ

Іван Михайлович (29. 09. 1888, с. Ворвулинці, нині Заліщиц. р-ну – 25. 04. 1954, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч, педагог. Навчався в учит. семінарії у м. Заліщики, після її закінчення вчителював у с. Ангелівка (нині Заліщиц. р-ну). Від 1908 – у США, від 1911 – в Канаді; тут вступив до соц.-демокр. партії. Працював у ред. часопису “Робочий народ”, згодом перейшов на комуніст. позиції. Брав участь у створенні Компартії Канади (1922), багатоліт. чл. ЦК; 1940–42 ув’язн. за комуніст. діяльність. Співзасн. т-ва “Український робітничо-фермерський дім” та Робітн. замож. т-ва. Від 1946 – управитель видавн. спілки “Українське життя” в м. Торонто, від 1947 очолював Укр.-канад. видавн. спілку. Помер на кораблі по дорозі до Канади з СРСР, де від 1953 перебував на лікуванні.

Б. Мельничук, Б. Пиндус, Вас. Ханас.

НАВРОЦЬКИЙ

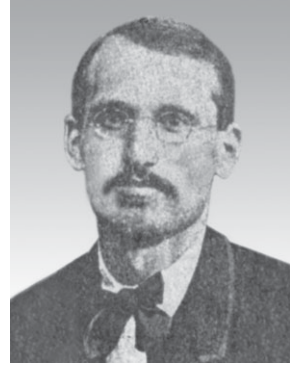
Василь Михайлович (1864, с. Котузів, нині Тереховлян. р-ну – 1941, м. см. невід.) – священник, громадський діяч, педагог. Брат *Володимира Навроцького*. Прац. інспектором шкіл у містах Долина (нині Івано-Фр. обл.), Бережани, Станіслав (нині Івано-Франківськ). Під час Визв. змагань зазнав утисків польсь. влади. Автор популяр. брошур і статей на пед. теми, співавтор шк. підручника “Співаник. Школа народна в 4 частях” (1907).

Б. Пиндус.

НАВРОЦЬКИЙ

Володимир Михайлович (псевд. – Василь Н., Онисим, Сіроманець та ін.; 18. 11. 1847, с. Ко-

тузів, нині Тереховлян. р-ну – 16. 03. 1882, м. Ряшів, нині м. Жешув, Польща) – економіст-статистик, літературознавець, публіцист, поет, фольклорист, громадський діяч. Брат *Василя Навроцького*. Закін. г-зію в м. Станіслав (1886,

нині м. Івано-Франківськ) і правн. ф-т Львів. ун-ту (1871). Працював фінанс. чиновником у Ряшеві, актором. Співорг-тор студент. громад у Галичині. Від 1867 – відп. секр. т-ва “Просвіта”, 1871 очолював студент. т-во “Дружний лихвар” (обидва – Львів). Належав до лівого крила “*народовців*”. Ініціатор створ. і співроб. ж. “Правда” (м. Львів). Від 1873 провадив екон.-статист. дослідження. Автор праць з історії соц.-екон. та культур. розвитку Галичини 19 ст.: “Реформи домового порядку” (1874), “Чого нас коштує пропінанція?”, “Руська народність в школах галицьких” (обидві – 1876), “Класові інтереси і інтереси народу” (1877) та ін.; фольклор.-етногр. та істор.-літ. праць: “Руська родина” (1867), “Народні приказки”, “Весілля в Котузові” (обидві – 1869), “До світогляду українського народу”, “Дещо про козаків-запорозців і про їх ради військові” (обидві – 1870) та ін.; рецензії на 1-й т. зб. “Исторические песни малорусского народа” *В. Антоновича* та *М. Драгоманова*; лірич. поезій та худож.-публіцист. нарисів. Идеолог “органічної праці на користь народу”, відстоював потребу писати живою нар. мовою. Підтримував зв’язки і приятелював із М. Драгомановим, *В.* та *О. Барвінськими*, *М. Бучинським* та ін. громад. діячами. Твори Н. видав *І. Франко* (пам’яті Н. присвятив вірш) заходом “Етнографічно-статистичного кружка” (1884); вони опубл. в “Етнографічному збірнику” НТШ (т. 5, 1898; зокрема кілька колиск. пісень, записаних у с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну); поезії – в альманасі “Струни” у Львові (1925), перевид. 1992 в кол. зб. “Акорди”.

Г. Кушнерик, Б. Пиндус, В. Ханас.

НАВРОЦЬКИЙ

Осип (Йосип) Іванович (24. 03. 1890, с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну – 06. 08. 1972, м. Вінніпег, Канада) – військовий, культурний і гро-

мадський діяч. 1900–08 навчався в г-зії у м. Бережани, належав тут до таєм. учнів. гуртка “*Молода Україна*”. Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1913), де очолював Укр. студент. союз (1912–13). Від 1912 – чл. Гол. Управи Укр. радикал. партії.

Від 1914 – в *Легіоні УСС*, стрілець сотні *В. Дідушка*, 1915–16 – хорунжий, ком-р чоти у сотнях *О. Левицького* та *Д. Вітовського*, згодом – ком-р сотні. У вересні 1916 побл. с. Потутори (нині Бережан. р-ну) потрапив у рос. полон. 1918–20 – поручник, сотник УГА, згодом – інтендант Херсон. дивізії Армії УНР. Співзасн. і чл. начальної команди УВО (1920–26), в. о. голови її колегії (до травня 1921). 1921–23 – в’язень польс. тюрем. Ген. секр. заст. голови (1920–26), згодом до 1934 – заст. ген. секр. Укр. радикал. партії. Чл. Гол. відділу т-ва “*Просвіта*” й Гол. управи Укр. пед. т-ва “*Рідна школа*” (1923–26), голова правління (дир.) військ.-істор. вид-ва “*Червона Калина*” у Львові. Голова Укр. Допомог. ком-ту в м. Криниця (від березня 1940 до кінця 1942; нині Польща), заст. голови правління Допомог. ком-ту у Львові (1943). Нач. канцелярії військ. управи дивізії “*Галичина*” (квітень 1943 – квітень 1945). Від 1948 – в Канаді. Прац. (1948–64) у канцелярії КУК у м. Вінніпег; голова Станиці колиш. укр. вояків. Автор числ. спогадів у істор. зб. УСС “*За волю України*” (м. Нью-Йорк, 1967).

Б. Головин, Б. Пиндус, Б. Хаварівський.

“НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН”

– див. “*Богдан – навчальна книга*”.

НАВЧАЛЬНІ ДУХОВНІ

ЗАКЛАДИ НА ТЕРНОПЛЬЩИНІ

– релігійні освітні установи (училища, семінарії та ін.) у краї. Створили реліг. орг-ції для підготовки духовенства та ін. служителів церкви. Громадяни, які навчаються у серед. і вищих Н. д. з., користуються правами й пільгами щодо проходження військ. служби, оподаткування; час навчання зарах. до труд. стажу на умовах і в порядку, встановл. для студентів та учнів держ. навч. закладів. На поч. 2005 на Терно-

пільщині діяли 10 Н. д. з., у яких навчалось 684 студенти; чисельність в обл. Н. д. з. за конфес. приналежністю: УГКЦ – 3, УАПЦ – 1, УПЦ КП – 2, УПЦ МП – 2, Християн. віри Євангельської – 1, Укр. лютеран. церкви – 1.

Я. Стоцький.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРИ ТЕРНОПЛЬСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ УПРАВЛІННІ КУЛЬТУРИ

– організація, що надає методичну допомогу мистецьким навчальним закладам. Створ. в січні 1991 як метод. кабінет навч. закладів мист-ва та культури, реорганіз. у травні 2000 в Н. М. Ц. при Т. о. у. к. Заклад бере участь в орг-ції та проведенні міжнар., всеукр. і обл. фестивалів, концертів, конкурсів, зокрема “*Творчість юних*”, “*Міжнародний конкурс трубачів ім. М. Старовецького*”, “*Обласний конкурс піаністів ім. В. Барвінського*”, худож. виставок, олімпіад. Готує та видає метод. рекомендації, учасник розробки експерим. навч. планів, програм, методик; контролює діяльність мист. навч. закладів. 1991–93 дир. *М. Ростоцький*, 1994 – *О. Данилюк*, від 1995 – *І. Чубатий*.

Г. Уніят.

НАГАЄВСЬКА

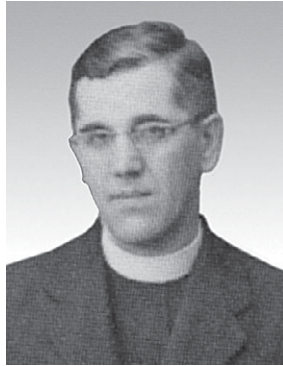
Ольга (з дому – *Цепенда*; 1918, с. Джурин, нині Чортків. р-ну) – громадська діячка. Сестра *К. Цепенди*, дружина *І. Нагаєвського*. Навчалася в школах міст Бучач і Чортків, згодом – у закладі сестер Василянук у м. Львів. Як чл. Юнацтва ОУН Н. 1932 заарешт. Від 1935 із чоловіком-священником – у селах Могильниця та Залав’є (нині Тернопільс. р-ну), згодом – у с. Білявці (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). В грудні 1940 через утиски органів НКВС перебралася до м. Львів, згодом – до родин. села. Від 1945 – в Австрії, Італії; 1947 емігр. до США. Діяльна в громад., церков. та культур. житті укр. громади м. Детройт (шт. Мічиган); сприяла виданню праць *І. Нагаєвського*, поповненню експозиції Пантеону пам’яті Воїн. Слави дивізійників у США.

Н. Гулей, Б. Мельничук.

НАГАЄВСЬКИЙ

Ісидор (21. 06. 1908, с. Полівці, нині Чортків. р-ну – 07. 05. 1989, м. Парма, шт. Огайо, США) – історик, релігійний та громадський діяч. Чоловік *О. Нагаєвської*. Д-р філософії (1953), проф. Дійс. чл. НТШ у США. Закін. г-зію у м. Бережани (1929) і Львів. богослов. акад.

(1934). 1935 прийняв духов. сан; священник у с. Могильниця і Залав'є (нині Тербовлян. р-ну), згодом – у с. Білявці (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). Липень–вересень 1939 – ув'язнений у Березі Картузькій. Рятуючись від рад. репресій, перебрався до м. Грубешув (нині Польща), де працював культурно-освіт. референтом Укр. допомог. ком-ту (навесні 1943 – в'язень гестапо). 1943–44 – капелан дивізії “Галичина”. Від 1945 – у таборах в амер. окуп. зоні у Німеччині й Італії. 1947 емігр. до США. Від 1953 – проф. УВУ в м. Мюнхен (Німеччина). Чл. Амер. істор. т-ва, голова секції Укр. богослов. наук. т-ва в Америці. Ред. ж. “Місіонер”, співпрац. із ред. часописів “Шлях” і “Америка”. Від 1963 – надзвич. проф. історії Укр. катол. ун-ту в м. Рим (Італія). Автор пр. “Католицька церква в минулому і сучасному Україні” (1950), “Кирило-Мефодіївське християнство в Русі-Україні” (1954), “Рим і Візантія: Вселенська церква і патріархат” (1956), “Князь Ізяслав Ярославич і папський престол” (1957), “Історія римських вселенських архієреїв” (3 т.; латин.), “Історія України” (1962), “Історія новітньої Української держави 1917–1923” (1966, обидві – англ.), “Історія Української держави двадцятого століття” (1989; перевид. у м. Київ 1994), худож.-автобіогр. повісті “Тернистим шляхом. Спогади священника про Березу” (1957), “Спогади польового духовника” (1985), статей на реліг. та пед. теми й ін.

П. Гуцал, Р. Матейко,
Б. Пиндус, Н. Совінська.

НАГАЙЛО

Богдан (1953, м. Бірмінгем, Вел. Британія) – журналіст, публіцист, громадсько-політичний діяч. Студював в ун-ті політику й історію. Прац. у м. Вінніпег (Канада), займався радіологією, вивчав нац. проблеми в СРСР, зокрема рух “шістдесятників”. В орг-ції зі захисту в'язнів сумління “Міжнародна амністія” досліджував порушення прав людини в СРСР; її групи створив у Вінніпезі, пров. Манітоба (Канада) і Лондон. ун-ті (Вел. Британія). Від 1984 – в укр.

редакціях радіостанцій “Свобода” та “Вільна Європа” (м. Мюнхен, Німеччина), від 1989 – кер. редакції. Автор кн. з історії нац. проблем у СРСР. У червні 1990 на запрошення т-ва “Україна” перебував у м. Тернопіль, де в ТОКМ дав прес-конференцію; відвідав с. Теофіпілька Козів. р-ну – родин. село батька. Нині в Білорусі – уповноважений із прав людини від ООН.

М. Ониськів.

НАГАЙЛО

Володимир (р. н. невід., м-ко, нині смт Козова) – громадський діяч. Протягом 45 р. працює як чл. СУБ, чл. гол. управи Об'єдн. колиш. воєнк-українців у Вел. Британії. З ініціативи Н. в м. Вулвергемптон побудовано церкву-пам'ятник в укр. стилі.

Х. Весна.

НАГАЙЧУК

Віктор Іванович (23. 07. 1946, м. Чортків) – державний діяч, редактор. Закін. Київ. ун-т (1970, нині нац. ун-т). Працював військ. перекладачем у Єгипті. 1972–78 – м. н. с. Ін-ту історії АН УРСР; 1978–83 – м. н. с. Ін-ту соціал. та екон. проблем зарубіж. країн АН УРСР (обидва – м. Київ). 1983–90 – ред. ж. “Хроніка ООН” (англ.) Секретаріату ООН (м. Нью-Йорк). 1990–92 – радник відділу інформації, кер. прес-центру МЗС України. 1992–93 – зав. відділу країн Бл. і Серед. Сходу й Африки Упр. двосторон. відносин МЗС України. 1993–96 – радник-посланник, Тимчас. повірений у справах України в Араб. Респ. Єгипет. (АРЄ). 1996–97 – Надзвич. і Повноваж. Посол України в АРС. Від листопада 1997 – нач. Упр. інформації, від 1999 – Посол з особл. доручень МЗС України. 2001–03 – Повноваж. представник України на Бл. та Серед. Сході; Посол з особл. доручень МЗС України (2002–03). Від 2003 – Надзвич. і Повноваж. Посол України в Хашиміт. Королівстві Йорданія. Дипломат. ранг – Надзвич. і Повноваж. Посланник 1-го класу (2001). Автор понад 20 праць із міжнар. відносин.

Б. Мельничук.

НАГІРНИЙ

Василь Степанович (11. 01. 1848, с. Гірне, нині Стрий. р-ну Львів. обл. – 25. 02. 1921, м. Львів) – архітектор, громадський діяч. 1870–71 навчався в Тех. акад. у м. Львів, 1871–75 – у Федерал. політехніці в м. Лозанна, деякий час жив у м. Цюрих (обидва – Швейцарія). Від 1882 – у Львові. Співзасн. т-ва “Народна торгівля”

(1883), страх. т-ва “Дністер” (1892), т-ва “Сокіл” (1894), орг-ції укр. художників “Т-во для розвою руської штуки” (1898, разом із Ю. Панькевичем та І. Трушем) й ін. Автор проєктів церков. і громад. споруд у містах і селах Галичини, зокрема Тернопільщини: церква св. Василя Великого у с. Лисичинці (1903) і церква Покрови Пресв. Богородиці в с. Гнилиці (1905; обидва – нині Підволочис. р-ну), спроекував “Народний дім” у м. Борщів (1909).

І. Дуда, Б. Пиндус.

НАГІРНИЙ

Маркіян Степанович (15. 03. 1934, с. Терпівка, нині Підволочис. р-ну) – вчений у галузі філології, перекладач, поет. Канд. філол. н. (1975). Чл. НТШ. Закін. у м. Львів електротехнікум зв’язку (1952) та ф-т іноз. мов ун-ту (1957, нині нац. ун-т). Працював архіваріусом, н. с. і перекладачем Львів. обл. держ. архіву. Від 1961 – викл.

нім. мови, 1977–93 – доц. Львів. політех. ін-ту (нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1992 – зав. каф. іноз. мов Львів. держ. муз. ін-ту (нині муз. акад.). Наук. праці Н. – з проблем нім.-австр.-укр. літ. взаємовпливів, зокрема про поширення і резонанс в Австрії та Німеччині тв. О. Кобилянської, М. Коцюбинського, Лесі Українки, В. Стефаника, І. Франка, М. Шашкевича й ін. письменників. Переклав поезії австр. поетів Буковини т. зв. “укр. школи” 2-ї пол. 19 ст., надрук. у ж. “Тернопіль” (1994), г. “Свобода” (1998) та ін. Автор поезій, опубл. у регіон. щорічн. “Тернопілля” (1995), зб. “З любові й печалі” (2003) та ін.

Т. Гринівський, М. Ониськів.

НАГІРЯНКА

– село в Чортківському районі. Центр сільради. До Н. приедн. с. Хом’яківка та х. Марилівка. Розташ. на лів. березі р. Черкаська, за 13 км від райцентру, залізн. ст. Ягільниця Через Н. пролягає автошлях Тернопіль–Чернівці. Насел. 2370 осіб (2001). Відоме від 16 ст. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Рідна школа”, кооператива. Збереж. пам’ятка арх-ри – замок (1630; перебуд. кін. 19 ст.). Є церква Успіння Пресв. Богородиці (2-а пол. 17 ст., реставр. 1989), капличка. Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1971), Т. Шевченку (1993), встановл. пам’ят. знак “Борцям за волю України (с. Хом’яківка). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., 2 клуби, 2-і б-ки, 2 дошк. заклади, ФАП, аптека, аптеч. кіоск ветеринар. медицини, *Марилів. спиртзавод*, Ягільн. тютюн.-ферментац. з-д (філія ЗАТ “Тютюн-імпекс”), Ягільн. конезавод, філія НВП “Райз-Агро”, ТОВ “Факел”, с. госп-во “Вікторія–2000”, 3 фермер.

Пам’ятник Т. Шевченку

Приміщення тютюново-ферментаційного заводу.

госп-ва, іподром, 10 торг. закладів. У Н. народ. громад. діячі О. та С. Барни, поет Р. Вархол, журналіст Р. Якель, перебував Президент України Л. Кучма. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури та часів Київ. Русі.

Г. Бульдяк, В. Уніят.

НАГІРЯНСЬКА

– карстова печера, геологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. за 2 км на пд. схід від с. Нагоряни Заліщиц. р-ну, на лів. схилі р. Поросячка. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від

18. 03. 1994. Перебуває у віданні Нирків. сільради. Печера закладена у верх. частині гіпсоангідрит. пласту, є лабіринтом, утвореним гол. магістрал. ерозій. коридорами переважно субмеридіонал. напрямку, шир. 3–6 м у близькій ч. печери, 1,5–2 м – в глибин. частині, з'єднаними вуз. і низ. ходами – зв'язками субширот. напрямків. Печера багата вторинно-кристаліч. утвореннями, представленими агрегатами й корами кристалізації різного кольору і габітусу; довж. 15–20 см, окремі – 80 см. Знайдені екоцентричні кристали закручених форми – “гіпсові квіти”, нагромадження білих голчатих агрегатів новіт. генезису на дні печер. ходів – “молочні ріки” довж. 10–12 м, а також карбонат. кори і натіч. форми до 10 см. Довж. лабіринтів – 1170 м. Охоронна зона печери – 5 га.

Лит.: Сивий М., Кітура В. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999.

І. Леньків.

НАГНІБІДА

Микола Іванович (12. 06. 1939, с. Винятинці, нині Заліщиц. р-ну) – вчений у галузі математики, шахіст. Д-р фіз.-матем. н. (1985), проф. (1987). Чемпіон УРСР із шах. композиції (1973–74), м. сп. України (1997). Закін. фіз.-матем. ф-т Чернів. ун-ту (1961, нині нац. ун-т). Від 1961 – на різних посадах у цьому ВНЗ; 1973–91 – зав. каф. матем. аналізу (з перервами). Від 2000 – на пенсії. Автор монографій, підручників, книг із шах. композиції, понад 150 наук. статей.

В. Уніят.

НАГНІБІДА

Микола Львович (07 (20). 09. 1911, с. Попівка, нині с. Смирнове Куйбишев. р-ну Запоріж. обл. – 16. 09. 1985, м. Київ) – поет, перекладач. Держ. премія СРСР (1952), Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1970). Чл. СПУ (1935). Засл. прац. культури БРСР (1974). Закін. Київ. пед. ін-т (1946, нині пед. ун-т). Працював у ред. респ. і фронт. газет. Автор числ. зб. віршів, балад, поем, нарисів, у т. ч. про *В. Вихруща*, перекладів. Із *Є. Козаком* і *П. Майбородою* в грудні 1971 – учасник Респ. семінару керівників самодіял. капел і ансамблів бандуристів у м. Тернопіль.

Б. Мельничук, Л. Щербак.

НАГОРНЯК

Степан Григорович (08. 07. 1947, с. Коржівці, Деражнян. р-ну Хмельн. обл.) – вчений у галузі механіки. Д-р тех. н. (1991). Акад. АН ВШ України (1992). Засл. винахідник України (1987).

Закін. Терноп. філіал Львів. політех. ін-ту (1970, нині ТДТУ), де від 1977 працює: асист., ст. викл., доц., нині – проф. каф. комп'ют. проектування верстатів і машин. Досліджує механізми захисту технол. обладнання від перевантажень і поломок та інструм.-верстат. оснащення для регулювання переход. процесів різання. Автор і співавт. 315 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. 3 монографій; має 175 винаходів, 32 з яких впроваджено у вироб.-во.

Л. Щербак.

НАГОР'ЯНИ

– село в Заліщицькому районі. Підпорядк. Нирків. сільраді. До Н. приєдн. с. Поросячка. Розташ. за 23 км від райцентру і 6 км від найбл. залізн. ст. Ворвулинці. Насел. 593 особи (2001). Перша писем. згадка – 1493 (*Середжук П.* Першовитоки. – К., 1994). Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є 2 церкви св. Миколая (1730; нова – 2004), капличка (1994). Встановл. пам'ят. хрест на честь скасування панщини, насип. символ. могилу воякам УПА (1994). Працюють ЗОШ І ступ., б-ка. Побл. Н. виявлено археол. пам'ятки трипіл., черняхів. і давньорус. культур, є карст. печера “*Нагірянська*”.

М. Бігус, М. Романишин.

НАГУЛ'ЯК

Онуфрій Михайлович (1880, с. Новосілка-Костюкова, нині с. Новосілка Заліщиц. р-ну – 21. 11. 1937, м. Куйбишев, нині м. Самара, РФ) – військовик. Чл. соціал-демокр. партії Галичини (1908), чл. КП(б)У (1920). Закін. г-зію в м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.), навчався у школі офіцерів запасу австр. армії, учасник бой. дій на Італ. фронті. Воював в УГА. Від 1920 – в ЧУГА: комісар Галиц. запас. батальйону; 1921 – комісар, згодом ком-р 402-го стріл. Галиц. полку. 1924 – пом. нач. і комісар Укр. кавалерій. школи в м. Сливасветград (нині Кіровоград). 1927 – пом. нач., 1929 – військком, 1932 – нач. школи черв. старшин у м. Харків. 1933 – слухач Військ. акад. ім. М. Фрунзе (м. Москва, нині РФ). Від 1936 – пом. інструктора стріл. підготовки відділу

ВНЗ Волз. військ. округу. 23 липня 1937 Н. заарешт. із дружиною Теодозією; за постановою особл. наради при НКВС розстріляні.

Є. Гасай, Б. Пиндус, Н. Халуна.

НАГУЛЯК

Роман Маркович (01. 12. 1978, м. Тернопіль) – тележурналіст, літератор. Міжнар. премія ім. Стаха Перфецького (2004). Закін. хіміко-біол. ф-т ТДПУ (2000, нині ТНПУ). Відтоді – ведучий передачі “Четвертий квартал” на телеканалі TV-4, “пагірарх” готич. клубу “Гаммадіон”. Автор. кн. “Реторта сліз” (2003, 9 циклів поезії та проз. твір “Маленька Берта”), “Піднебесся Содому” (2005).

І. Дем’янова.

НАДБОРОДНИК БЕЗЛІСТІЙ

(*Epipogium aphyllum* (F. W. Schmidt) Sw.; нар. назва – надбородник голий) – багаторічна кореневищна сапрофітна рослина родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Занес. до Черв. книги України. Листки редуковані, стебло при основі здуте. Зростає в тінистих вологих лісах, на вапняк. ґрунті. Спорадично трапляється у всіх р-нах Терноп. області.

Лит.: Чотик В. Редкие и исчезающие растения Украины. – К., 1978.

Н. Мшанецька.

НАДВІРНІ КОЗАКІ

– військові формування, які польські магнати утримували 16–18 ст. в Україні. Започатк. в Київ. Русі, *Вел. князівстві Литовському* як приват. військ. загони; пошир. після *Люблін. унії 1569* і приєднання укр. земель до Польщі. Загони Н. к. формували зі залежного населення, їх використовували для придушення виступів селян-кріпаків та городян. Найбільші власники Н. к. (кілька тис.) – магнати *Вишневецькі, Заславські, Калиновські, Острозькі, Потоцькі* та ін. За службу Н. к. були звільнені від виконання повинностей, отримували платню й земел. наділи. Часто підтримували нац.-визв. повстання, переходили на бік повсталих, очолювали зброй. б-бу проти іноз. панування. У Н. к. служили І. Гонта, М. Залізник, С. Наливайко, М. Хмельницький. Військ. формування Н. к. ліквідовані в Лівобереж. Україні за часів Хмельниччини, у Правобереж. Україні та Галичині – під час поділів Речі Посполитої.

Лит.: Довідник з історії України. – К., 2002.

Л. Щербак.

НАДДНІСТРЯНСЬКИЙ ГОВІР

– говір української мови, що належить до її південно-західного наріччя. Поширений, зокрема, в пд.-зх. р-нах Тернопільщини. Характерні риси: сильне укання (рубити – робити, худити – ходити, важку – важко); звук **а** в позиції перед **й** наближ. до **о** (про**ў**да – правда, зо**ў**тра – завтра); сильне пом’якш. **с’**, **з’**, **ц’**, **дз’** у позиції перед **і**, перед м’якими приголос. та в кінці слів (ц’іна, дз’ура, шіс’ц’); перехід **т’** в **к’**, **д’** в **г’** (к’істо – тісто, г’істати – дістати); дієслів. форми (мо(х)**чи** – могли, **пичи** – пекти, варит – варить, йі**ч** – їж); відсутність подвоєння в іменниках (віс’іле – весілля); частка **-ся** може в реченні стояти окремо від дієслова (я **ся** дуже бою – я дуже боюся) та ін.; має своєрідну лексику (напудити – налякати, борше – швидше тощо). Н. г. помітно впливав на галиц. варіант укр. літ. мови, його використовували автори альманаху “*Русалка Дністровая*”, а також *Т. Бордуляк, А. Чайковський* та ін.

Л. Щербак.

НАДДНІСТРЯНЩИНА

– умовний термін, який вживали до 1917 для визначення Галичини за аналогією “Надніпрянщина”.

В. Буяр.

“НАДЗБРУЧАНКА”

– ансамбль народного танцю Тернопільської обласної філармонії. Лауреат міжнар. (Болгарія, 1973; Польща, 1992), всесоюз. та всеукр. конкурсів і фестивалів. Засн. 1959 (кер. В. Дьяконов), статус професійного – від 1961 (дир. *Ю. Кройтор*). Основа репертуару – фольклор. танці зх. регіону, які записав і поставив кер. *О. Данічкін* (1964–86). 1986–95 ансамбль очолював *Ю. Пац*, від 1995 –

В. Касьян, від 1998 – С. Забутний, від 2003 – І. Барилко. Гастролі “Н.”: Болгарія, Канада, Лаос, Німеччина, Польща, Словаччина, респ. колиш. СРСР, Чехія, Франція, Шрі Ланка та ін. Провідні солісти: В. та С. Баки, І. Барилко, І. й А. Горошки, І. Дутка, Л. та С. Забутні, Л. Касьян, Василь і Володимир Ковальчуки, М. Круть, М. та С. Лиси, Є. Семотюк, В. Фролін. У репертуарі: “Весілля”, “Вихиляс”, “Гандзя”, “Надзбручанка”, “Привітальний”, “Свати”, “Трясунець”, “Українська сюїта” та ін. танці.

Н. Кушнір, В. Фроленков, Г. Шергей.

“НАДЗБРУЧАНСЬКА ПРАВДА”

– борщівська районна газета. Від 1991 – “За вільний край”.

Б. Волинський.

“НАДЗБРУЧАНСЬКІ ДЗВОНІ”

– регіональна газета Тернопільсько-Бучацької єпархії, “вісник Братства св. апостола Андрія Первозванного УАПЦ і всіх православних християн Надзбручанського краю”. Виходила у смт Підволочиськ від грудня 1991 до липня 2000 спочатку щотижня, згодом – двічі на місяць. Ред. А. Ляпін.

Б. Мельничук.

“НАДЗБРУЧЧЯ”

– народний аматорський інструментальний ансамбль районного Будинку культури і музич-

ної школи в смт Підволочиськ. Створ. 1969 з ініціативи дир. РБК В. Лелюка; відтоді кер. ансамблю – С. Батюк. Звання “народний” – 1980. Відзнаки й нагороди багатьох міжнар., всесоюз., всеукр. конкурсів, фестивалів; двічі лауреат фестивалю “Слівенські вогні” (1985, 1987, Болгарія). “Н.” – учасник творчих звітів майстрів мист-в та худож. аматор. колективів Терноп. обл. в м. Київ (1973, 1999, 2000, 2003).

Я. Павлів.

НАДОРЇЖНІВ

– село в Бережанському районі. Підпорядк. Мечишів. сільраді. Розташ. за 10 км від рай-

центру. Насел. 368 осіб (2001). 1847 у Н. нарахов. 18 госп-в. Діяли “Просвіта” й ін. т-ва. Є церква св. Апостолів Петра і Павла (1927, кам.). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка.

В. Гнатишин.

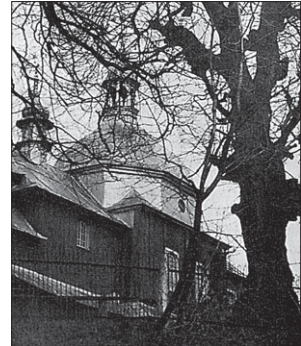
НАДРІГА

Олександр (15. 10. 1885, м. Бережани – 03. 04. 1962, м. Самбір Львів. обл.) – правник. Д-р права, проф., дійсний чл. Богослов. наук. т-ва, НТШ, чл. Спілки укр. адвокатів. Закін. у м. Львів г-зію, ун-т. Від 1911 – урядовець адміністрації у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). У Львові викладав рим. право в Укр. таєм. ун-ті (1921–24), цивіл. право у Богослов. акад. (1932–44). Автор наук. праць. 1944 репрес., 1960 повернувся в Україну.

Я. Мазурак.

НАДРІЧНЕ

– село в Бережанському районі. Центр сільради. До 1946 назив. Дрищів. Розташ. на берегах р. Золота Липа, за 12 км від райцентру і найбл. заліз. ст. Бережани. Насел. 786 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1420 як власність Я. Лабонти; тоді ж надано магдебур. право. 1530 і 1626 село спалили татари. Діяли т-ва “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок”, кооператива. У квітні 1946 внаслідок пожежі згоріли 27 госп-в на лів. березі Золотої Липи. Є церква св. Миколая (1777, дерев., перевез. з м. Рогатин, нині Івано-Фр. обл.). Встановл. пам’ят. знаки на честь скасув. панщини (1889, відновл. 1990) і проголош. незалежності України (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка. У Н. народ. реліг. діяч С. Дидик, лікар, громад. діяч В. Кіналь, громад.-реліг. діяч С. Литвинович. В. Савчук видав кн. “Надрічне – село над Золотою Липою” (Бережани, 1994).

Церква св. Миколая і столітня липа.

М. Бідула, С. Ковальчук.

НАДРІЧНЕ

– село в Тереховлянському районі. Центр сільради. До 1964 назив. Хатки. До Н. приєдн. хутори Глибока Долина, Дмитриха. Розташ. на пр.

березі р. Стрипа, за 26 км від райцентру. Насел. 509 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1785. Діяли “Просвіта” й ін. т-ва. Під час нім.-рад. війни спалене. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985), насип. символ. могила Борцям за волю України (1993). Працюють Буд. культури, б-ка, дошк. заклад, ФАП, ТЗОВ “Берізка”, 2 торг. заклади. У Н. народ. вчений-медик *С. Хміль*. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

М. Бігус, Б. Цюприк.

“НАДСЯННЯ”

– Тернопільське обласне суспільно-культурне товариство. Об’єднує українців, яких примусово переселили (депорт.) 1945–46 із басейну р. Сян (колиш. Ліс., Перемис., Ярослав. та Любачів. повіти Польщі). Створ. 20 червня 1993.

**О ч о л и в
Й. Свинко.**

Осн. мета діяльності – збереж. та розвиток культур. надбань українців Н., їх популяризація серед громадськості; орг-ція темат. наук. конф., лекцій, виставок, виступів у ЗМІ. Осередки т-ва:

Члени т-ва біля могили воякам УНР у с. Пікуличі.

м. Тернопіль, Бережан., Борщів., Бучац., Гусятин., Збараз., Підволочис., Теребовлян., Чортків. та ін. р-ни області. Співпрац. з Перемис. відділенням Об’єдн. українців Польщі. Чл. т-ва щорічно беруть участь в урочистостях, присвяч. вшануванню пам’яті борців за волю України (воjakів УГА, УНР, УПА), похованих у с. Пікуличі pobl. м. Пшемисль (Польща) та автора музики гімну “Ще не вмерла Україна” М. Вербицького, уродженця Надсяння; відвідують свої колиш. оселі, впорядковують могили рідних. Т-во підтримує контакти з укр. початк. школою та ліцеєм ім. М. Шашкевича в Пшемислі.

Й. Свинко.

НАДУСТЯНСЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. на пн. околиці с. Устя Борщів. р-ну, у верх. ч. лів. схилу долини р. Дністер, вище за течією від гирла р. Нічлава. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні ВАТ “Устянське”. Пл. 1,5 га. Під охороною – скельно-степ. фітоценози. Особливо цінні сон чорніючий – вид, занес. до Черв. книги України, цибуля кругло-голова – вид, занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на тер. Терноп. обл. Місце оселення та відтворення корис. ентомофауни.

І. Леньків.

НАЄНКО

Михайло Кузьмович (21. 11. 1938, с. Гуляй-поле, нині Катериноп. р-ну Черкас. обл.) – літературознавець, публіцист. Д-р філол. н. (1989), проф. (1991). Нац. премія України ім. Т. Шевченка (1996). Закін. філол. ф-т Київ. ун-ту (1966, нині нац. ун-т). Працював педагогом, зав. відділу, заст. гол. ред. журналів “Знання та праця”, “Українська мова та література в школі”, с. н. с., вч. секр., провід. н. с. Ін-ту літ-ри ім. Т. Шевченка НАНУ, зав. каф. теорії літ-ри Київ. ун-ту; від 1992 – декан філол. ф-ту цього ВНЗ. Автор наук. праць, публікацій у періодиці. Не раз бував на Тернопільщині як учасник семінарів, конференцій, захистів наук. робіт і репрезентації книг.

В. Ханас.

НАЗАР

Гнат (29. 12. 1894, с. Озерянка, нині Зборів. р-ну) – громадський діяч. Від 1912 – в Канаді. Працював на Заході; відтак поселився у Ст. Катеринс, пров. Онтаріо, де співзасн. і голова т-в “Взаємна поміч” (1929), “Просвіта” (1931), філії Укр. нац. об’єднання.

Б. Волинський.

НАЗАРАК

Юліан (1893, с. Черкавщина, нині Чортків. р-ну – 1916, загинув у бою над р. Стрипа, за ін. даними – на Волині) – поет, художник. Закін. г-зію в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Студіював малярство в АМ у м. Краків (Польща). Доброволець *Легіону УСС* (хорунжий). Перебував із *Пресовою квартирою УСС* на Тернопільщині (села Семиківці й Соснів, нині Теребовлян. р-ну) та ін. Автор коміч. стріл. опе-

ри “Штурм на полукипки”, слів стріл. пісень (муз. *М. Гайворонського*) “Нема в світі краших хлопців”, “Слава, слава, отамане”, “Хлопці, алярм!” та ін. Відомі 2 вел. картини Н. на тему боїв під Семиківцями.

І. Дуда, Б. Мельничук.

НАЗАРЄВИЧ

Микола Йосипович (1893, с. Жеребки Королівські, нині с. Жеребки Підволочис. р-ну – 17. 01. 1920, с. Грижинці, нині Тиврів. р-ну Вінн. обл.) – військовик, поручник УГА. Навчався в нар. школі в м. Скалат, у м. Львів: в укр. академ. г-зії, від 1912 – на мед. ф-ті ун-ту. Від 1918 – в УГА, служив в окруж. команді у м. Тернопіль; від червня 1919 – ком-р 2-го куреня 18-ї (*Терноп.*) бригади 1-го корпусу. Помер від тифу.

П. Гуцал.

НАЗАРКО

Іриней-Іван Іванович (07. 07. 1905, с. Товстолуг, нині Терноп. р-ну – 20. 04. 1976, м. Оттава, похов. у м. Мондер, Канада) – релігійний діяч, вчений-теолог. Д-р філософії (1950), проф. (1950). Дійс. чл. НТШ (1954), чл. УВАН, Укр. богослов. наук. та Укр. істор. т-ва. Після закін. 6-и класів г-зії у м. Тернопіль вступив до монастиря ЧСВВ у м-ку Крехів (нині с. Жовків. р-ну), закін. семінарію у м. Кристинопіль (нині м. Червоноград, обидва – Львів. обл.). 1930 рукопоклад. на священника. Студіював педагогіку в містах Відень та Інсбрук (Австрія). Співорг-тор (1932) і голова (до 1944) Марій. т-ва молоді (м. Львів), ред. його видань (“Вісник Марійських товариств”, “Наш приятель”, “Бібліотека “Нашого приятеля” та ін.). 1941–44 – ігумен Львів. Святооунфріїв. монастиря. Від 1946 – в Німеччині, від 1948 – у Канаді (м. Мондер), де ред. ж. “Світло” (1946–48). Продовжив студії в Оттав. ун-ті. Проф. історії Укр. церкви в Монреал. й Оттав. ун-тах (1950–53). Із Канади переїхав до Італії (м. Рим). Ген. консуллятор Курії ЧСВВ (1953–63), ред. “Записок ЧСВВ” (1954–67), ректор Укр. Понтифікац. колегії

ім. св. Йосафата (1955–67). Після повернення до Канади служив на парафії у пров. Онтаріо, (1967–74); духов. асист. студентів-василіян у Катол. ун-ті в м. Оттава; працював у Колегії св. Василія; чл. редкол. місячника “Світло” (м. Торонто). Автор наук. праць “Клим Смолятич і його послання” (1952), “Св. Володимир Великий...” (1954), “Папа Іннокентій XI і Україна” (1957), “Київські і галицькі митрополити” (1962), “Роля козаків під Віднем” (1969) та ін., статей, нарисів, проповідей, перекладів.

Б. Мельничук.

НАЗАРУК

Осип Тадейович (псевд. і крипт. – Банашкевич Андрій, Чужинець, А. Б., О. Н. Др., П. К. та ін.; 31. 08. 1883, м. Бучач – 31. 03. 1940, м. Краків, Польща) – письменник, редактор, публіцист, історик, громадсько-політичний діяч. Навчався в г-зях у містах Бучач і Золочів (нині Львів. обл.). Закін. юрид. ф-т Віден. ун-ту (1908, д-р права, Австрія). 1899–1903 – співорг-тор таєм. середньошкіл. драгоман. гуртків, пов’яз. із “Молодою Україною”, та укр. студент. руху в Галичині. 1904–05 – кер. віден. “Січі”, 1906–07 – голова львів. “Академічної громади”. 1905–19 – чл. гол. управи Укр. радикал. партії, співред., ред. її органу – г. “Тромандський голос”; співроб. ред. г. “Діло” (обидві м. Львів), “Часопису сільськогосподарської кооперації” (м. Відень), ін. видань. Під час 1-ї світ. війни – голова *Пресової кватири УСС*, водночас – співред. “Вістника Союзу Визволення України”; як голова комісаріату УСС організував укр. шкільництво і культ.-освіт. роботу на Волині (1916) та Поділлі (1918). Від жовтня 1918 – чл. УНРади ЗУНР, її делегат на переговорах із гетьманом *П. Скоропадським* щодо допомоги у війні проти Польщі. Як чл. Стріль. ради Січових Стрільців *С. Коновальця* брав участь в антигетьман. повстанні. Грудень 1918 – березень 1919 – кер. Упр. преси та інформації УНР. Від квітня 1919 – кер. Прес. кватири УГА, ред. органу УГА “Стрільць”. 1920–22 – шеф відділу преси і пропаганди в уряді ЗУНР,

співроб. часописів “Український прапор” і “Воля” (м. Відень), радник *Є. Петрушевича*. Після розриву з проводом ЗУНР і переїзду (листопад 1923) до США – чл. Укр. союзу хліборобів-державників. Лідер укр. “Січових організацій” Америки, ред. тижневика у м. Чикаго “Січові вісті” (1924–26, згодом – “Січ”). Від березня 1926 – ред. г. “Америка” (м. Філадельфія). 1927 повернувся до Львова, від 1928 – ред. тижневиків “Нова зоря” і “Правда”. Співорг-тор і кер. Укр. нар. катол. партії (1930, згодом – Укр. нар. обнова). Від 1937 – чл. Укр. координац. ком-ту як репрезентант єпископа Г. Хомишина. 1939 виїхав до Кракова. Автор числ. суспіл.-політ. праць: “Що то є суспільні класи, боротьба клас, буржуазія, пролетаріят і організація” (1907), “Військо і політика” (1919), “Корупція в державному життю” (1921), “Робітництво і релігія” (1926), “Греко-католицька церква і українська ліберальна інтелігенція” (1929), “Галичани й Велика Україна” (1936) та ін.; з історії УСС: “Над Золотою Липою”, “Слідами УСС” (обидві – 1916); спогадів “Рік на Великій Україні” (1920), “Галицька делегація в Ризи 1920 р.” (1930) та ін.; істор. повістей “Князь Ярослав Осмомисл” (1920), “Проти орд Джингісхана” (1921), “Роксоляна” (1930); вперше в сучас. Україні перевид. у м. Тернопіль 1991, ред. і автор вступ. статті – *Б. Мельничук*; подорож. репортажів, популяр. брошур, у т. ч. “Ой Морозе-Морозенку” (1918; під псевд. Андрій Чекановський перевид. у Тернополі брошурою 1990) та ін. творів.

Лит.: Мельничук Б. Під знаком історії // Вільне життя. – 1990. – 14 груд.

Р. Васковський, Б. Мельничук.

НАЗАРЧУК

Віталій Іванович (25. 08. 1954, м. Тернопіль) – спортивний діяч. М. с. СРСР з греко-рим. боротьби (1976), суддя міжнар. категорії (1998). Учасник міжнар. всесоюз., респ. змагань. Чемпіон ЦР ДСТ “Спартак”, чемпіон Кубка України (обидва – 1980). Від 1972 – на тренер. роботі в Терноп. обл. ДСТ “Спартак”. Від 1997

– віце-президент громад. спорт. клубу з боротьби “Галицькі Леви-Спорт”; 1999–2001 – інструктор-методист Центру олімп. підготовки; від 2001 – тренер-викладач із вільної боротьби школи вищої спорт. майстерності (всі – м. Тернопіль). Від 1999 – віце-президент Терноп. обл. федерації вільної боротьби.

В. Фроленков.

НАЗЕМНІ МОЛЮСКИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– важливий компонент усіх суходольних біогеоценозів області. Населяють біотопи природ. й антропоген. походження; виявлено 90 видів Н. м., що належать до 22 родин. Населяють міш. і широколист. ліси, кам. розсипища, вкриті трав’янист. рослинністю, безлісі вапняк. гори тощо. В охороні Н. м. і захисті їх від ураження паразитами можуть сприяти природ.-заповід. території Тернопільщини; охороняти необхідно насамперед ендеміки Карпат. Обмеження чисельності Н. м. потребують види, що належать до життєвого циклу паразитів, які викликають захворювання с.-г. тварин. Н. м. *Seraea* (*Octadenia*) *vindobonensis* – перший проміж. живитель збудника дикроцеліозу ВРХ, овець і кіз. Личинки паразита спів. птахів *Leucochloridium paradoxum* уперше в Україні виявлені у Н. м. *Succinea putris*.

М. Кузьмович.

НАЙДУХ

Ірина Михайлівна (08. 11. 1945, с. Лішава Горішня, нині Бірчан. пов., Польща) – педагог, громадська діячка. Сестра *Й. Найдуха*. Канд. пед. н. (1981). 1946 переселена з батьками у с. Давидківці, нині Чортків. р-ну. Закін. Івано-Фр. пед. ін-т (1972, нині Прикарп. ун-т). Працювала в м. Тернопіль: вчителька СШ № 10, педагог-методист облздороввідділу. Згодом – асист., ст. викл. Івано-Фр. пед. ін-ту, доц. Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1994 очолює благодій. орг-цію “Українська родина”; від 1999 – дир. канад.-укр. проекту “Турбота про дитину”, що діє в структурі цієї

орг-ції. Орг-торка числ. доброчин. акцій у Терноп. області та за її межами.

І. Дем'янова.

НАЙДУХ

Йосип Михайлович (07. 01. 1934, с. Лішава-Горішня, нині Бірчан. пов., Польща) – актор. Брат *І. Найдух*. Чл. Спілки кінематографістів України (1984). Засл. діяч мист-в України (2002). 1946 переселений із батьками у с. Давидківці, нині Чортків. р-ну. Закін. диригент.-хор. відділ Київ. муз. уч-ща (1962, нині вище муз. уч-ще), театрозн. ф-т Київ. ін-ту театр. мист-ва (1971, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Працював у Терноп. тресті ідалень і ресторанів (1952–59). Від 1961 – актор Терноп. муз.-драм. театру (нині академ. драм. театр), де зіграв понад 120 ролей. Від 1981 донині – актор на кіностудії ім. О. Довженка (м. Київ). Від 1969 знявся у понад 75 к/ф, у т. ч.: “Родина Коцюбинських”, “Дума про Британку”, “Острів любові” (10 с.), “Кармелюк”, “Камінна душа”, “Чорна рада”, “Імітатор”, “Залізна сотня”.

Г. Івахів, Б. Мельничук.

НАКОНЕЧНА

Євгенія Адамівна (з дому – Юрковська; 09. 01. 1922, с. Урмань, нині Бережан. р-ну – 20. 07. 2003, м. Тернопіль) – народна майстриня-вишивальниця. Дружина *А. Наконечного*. У Тернополі – від 1966. Осн. виставки – у містах Одеса (1978), Тернопіль (1978, 1983–85, 1988–90), Київ (1978, 1986 – дві, 1988), індивід. – міста Бережани, із сестрою А. Юрковською – 1984, Тернопіль – 1985; відзнач. дипломами, преміями. Тв.: рушники “Учітеся, брати мої”, доріжки, серветки, подушки, накидки, килимки, святк. одяг (сукні, блузки). Зберіг. в музеях міст Тернопіль і Канів (Черкас. обл.).

Є. Наконечна.

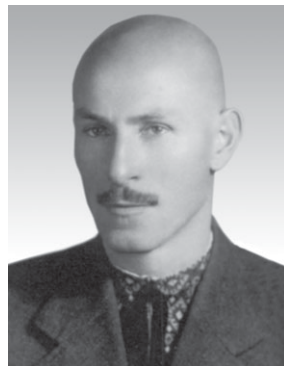
Портрет роботи А. Наконечного.

А. Гриб.

НАКОНЕЧНИЙ

Андрій Михайлович (31. 05. 1905, с. Урмань, нині Бережан. р-ну – 15. 09. 1983, м. Тернопіль,

похов. у м. Бережани) – художник. Чоловік *Є. Наконечної*. Чл. Спілки укр. образотвор. мистців (1941–44). 1926–28 служив у польс. війську, згодом навчався малярства у приват. школі проф. Гофмана (м. Краків, Польща). 1929–33

студіював у приват. школі малярства і рисунка А. Терлецького при Краків. АКМ. Чл. мист. гуртка “Зарево”. Проф. К. Гомоляш порадив ґрунтувати реліг. живопис (у царині якого працював Н.) на традиціях візантій. мист-ва; художник на його основі виробив оригін. манеру іконопису. До 1939 брав участь у виставках у містах Краків та Львів. 1938–39 на замовлення митрополита *А. Шептицького* працював над копіями фресок каплиці Чесного Хреста в резиденції польс. королів Вавель у м. Краків. Від 1941 – у Львові, учасник *Акту відновлення Укр. держави* як чл. ОУН – заст. референта пропаганди новоствор. уряду Укр. держ. правління, який незабаром заарешт. гестапо. Н. дивом unik арешту, але його творчий доробок захопили німці. Повернувшись у родин. село, працював робітником у каменоломні, лісництві, від 1951 – маляр у Бережан. шлях. службі. Щоб уникнути репресій рад. властей, приховував освіту. Від 1958 жив у м. Тернопіль. Від 1973 – паралізований. Посмерт. персон. виставки – в ТОКМ (січень 1991, понад 100 робіт), Бережан. краєзн. музеї (квітень того ж року), Львів. Палаці мист-в (серпень 2000), ТОХМ (2005). Осн. твори: ікони “Різдво Христове” (1938), “Божа Мати – заступниця Соборної України” (освятив А. Шептицький), “Благовіщення” (обидві – 1939), “Покров”, “Божа Мати”, “Святий Миколай” (всі – 1944); портрети “Автопортрет” (1931, 1943), дружини Євгенії (1942, 1944); картини: “Церква у Ворохті” (1930-і), “Церква в Дубівцях” (1939), “Серет нижче ставу” (1961); серія краєвидів с. Урмань (1936–43). Співавт. стінопису церкви Вознесіння Господнього в с. Настасів, нині Терноп. р-ну (1930–31, кер. групи *Д. Горняткевич*).

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

НАКОНЕЧНИЙ

Олег Іванович (28. 06. 1942, с. Іванківці, нині Лановец. р-ну) – господарник. Засл. прац.

с.-г. України. Орден, медалі. Закін. Львів. с.-г. ін-т (1970, нині аграр. акад.). Працював гол. інж., від 1978 – голова колгоспу в селах Білозірка і Шушківці Лановец. р-ну (нині – приват. с.-г. підпр-во “Агрофірма “Білозірська” – одне з кращих у р-ні). Ініціатор спорудж. тут Буд. культури, за кошти господарства прокладено відвід газопроводу від м. Ланівці до с. Білозірка – у результаті газифіковано 12 сіл. Н. – голова ради керівників аграр. госп-в району. Дослідник історії рід. краю. На тер. Білозірки відкрив і дослідив поселення черняхів. культури. Зібрав багато експонатів для музеїв; співпрац. з археологами *О. Гаврилюком*, *М. Ягодинською* та ін. Автор краєзн. досліджень.

Б. Мельничук.

НАКОНЕЧНИЙ

Онуфрій Петрович (псевдо “Ростислав”; 1915, с. Давидківці, нині Чортків. р-ну – 1945, м. Чортків) – військовик УПА. Сотенний куреня “Сірі вовки”. Взятий у полон пораненим у бою. Розстріляний у Чортків. тюрмі.

І. Олещук.

НАКОНЕЧНИЙ

Роман Михайлович (09. 09. 1949, с. Дарахів Тереховлян. р-ну) – музикант, педагог. Засл. арт.

України (1989). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1972, кл. труби), Львів. консерваторію (1977, нині муз. акад.). Від 1974 – концертмейстер групи труб симфон. оркестру Львів. академ. театру опери та балету. Співзасн. Гільдії трубачів-професіо-

налів України. Від 1990 – у Львів. муз. акад.: ст. викл., від 2002 – доц. каф. духових та удар. інструментів. Одночасно від 2000 – викл. гри на трубі, зав. відділом духових та удар. інструментів Львів. муз. уч-ща. З колективом театру та ін. гастролював у Австрії, Бельгії, Іспанії, Італії, Лівані, Німеччині, Польщі, Франції тощо. Має фондові записи. Автор метод. розробок із гри на трубі.

Х. Весна.

НАКОНЕЧНИЙ

Степан Гнатівич (1896, с. Ланівці, нині Борщів. р-ну – 1968, там само) – різьбяр. Автор декор.-приклад. виробів із дерева: “На панщині пшеницю жала” (за тв. *Т. Шевченка*), “Козаки”, “Орли”, “Беркут” та ін.; худож. тарелі за сюжетами фольклору і з квітчастим орнаментом, шкатулки, вази тощо. Учасник зб. виставок нар. майстрів у містах Тернопіль (1954, 1957–58, 1960), Київ (1960), Москва (1961; нині РФ).

П. Медведик.

НАКОНЕЧНИЙ

Юрій Петрович (01. 09. 1940, с. Петриків, нині Терноп. р-ну) – громадський діяч, меценат. 1945 разом із батьками виїхав до Німеччини; 1949 емігр. до Бразилії (м. Понта Гросса, шт. Парана), де 2 р. навчався в ун-ті в м. Курітіба, студіював у семінарії та новіціяті оо. Василіян; чл. Т-ва прихильників укр. культури в Понта Гросса. 1964 виїхав до США (м. Філадельфія, шт. Пенсильванія), де займався торг. бізнесом. Діяльний у житті укр. громади: 8 р. – голова осередку СУМ у Філадельфії, 6 р. – голова Край. управи СУМ у США. Тривалий час очолював світ. орг-цію СУМ. 2005: заст. голови відділу Укр. конгрес. ком-ту Америки (УККА) та заст. президента УККА-централі, секр. контр. комісії Злуч. укр.-амер. допомог. ком-ту, голова відділу Об’єдн. українців в Америці “Самопоміч”, керівник радіо “Година КУДО” (Конф. укр. державницьких орг-цій) та ін. Передав Терноп. міськ. орг-ції СУМ значну к-сть книг із власної б-ки, серед яких істор. літ-ра, зокрема унікал. видання періоду укр. визв. змагань 20 ст.

Ю. Заруцький, О. Ліберний.

НАКОНЕЧНИЙ-СОКОЛОВСЬКИЙ

Дмитро (28. 10. 1899, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну – 08. 01. 1938, м. см. невід.) – військовик. 1918 – вояк УГА. 1921 – курсант 2-ї Київ. школи черв. командирів, Харків. школи черв. стар-

шин. Від 1931 – нач. штабу батальйону 5-го Туркестан. стріл. полку ЧА. 1933–37 – викл. військ. дисциплін Бердичів. ін-ту (Житомир. обл.). Заарешт., розстріляли за постановою “трійки”. Реабіліт. 1961.

Лит.: *Новосядлий Б.* Буцнів – село над Серетом. – Т., 1998.

Б. Новосядлий.

НАЛИВАЙКО

Дем’ян (Даміан; 1550, м-ко Гусятин, нині смт Терноп. обл. – 1627, м. Острог, нині Рівнен. обл.) – церковно-освітній і культурний діяч, письменник, перекладач. Брат *С. Наливайка*. Закін. шк. вищого рівня (греко-слов’яно-латин. колегія) в Острозі. Від 1589 – священник у князя *К. Острозького* (Онуфріїв., Богоявлен. та Миколаїв. церкви), викладач Остроз. акад., чл. наук. гуртка. 1590-і – чл. Остроз. літ. гуртка, до якого належали *К. Острозький*, *Г. і М. Смотрицькі*, *В. Суразький* та ін. Учасник *повстання Наливайка 1594–96*. Під час Берестей. собору 1596 виступив проти укладання унії з Римом. 1602–05 – управитель друкарні в Дерман. монастирі, сприяв перетворенню його на культ.-освіт. центр. 1607, 1612 – священник в Острозі. Автор кн. “Охтаик, сирѣч Осмогласник...” (1604), “Требник” (1606), “Проповіді Івана Златоуста”, “Лѣкарство на оспалый умысл челоуѣчій, а особливе на затвердѣлье сердца людскіе, заведеные свѣтом, альбо якими грѣхами...” (обидві – 1607) та ін., віршів і передмов до перекладів, що видав у Дермані й Острозі.

Б. Пиндус, Вас. Ханас, Г. Чернихівський.

НАЛИВАЙКО

Олег Дмитрович (16. 11. 1923, с. Бірки, нині Шумс. р-ну) – педагог, краєзнавець. Ордені і медалі. Відмінник нар. освіти УРСР (1982). Дитячі та юнацькі роки минули у с. Чугалі, нині Кременец. р-ну. Навчався в г-зії у м. Кременець. Учасник нім.-рад. війни. Закін. Кременец. учит. ін-т (1947), Кременец. пед. ін-т (1956, нині ТНПУ), Київ. ін-т іноз. мов (1963, нині лінгвіст. ун-т). Працював учителем у СШ м. Почаїв

(1947–53), смт Золотий Потік (1953–87, Буцац. р-ну), екскурсоводом в оздоровчо-турист. комплексі “Лісовий” (с. Скоморохи Буцац. р-ну). Нині – кореспондент буцац. рай. г. “*Нова доба*”. Автор низки красн. статей у пресі, нарису про смт Золотий Потік у кн. “Історія міст і сіл УРСР. Тернопільська область” (К., 1973), “Золотий Потік” (1994) та “Золотий Потік, минуле і сьогодні” (2003, обидві – Т.), “Історія Золотопогітької ЗОШ 1–3 ступеня” (Т., 2005).

В. Уніят.

НАЛИВАЙКО

Северин (бл. 1560, м-ко Гусятин, нині смт Терноп. обл. – 11. 04. 1597, м. Варшава, Польща)

У ролі Наливайка – нар. арт. України В. Хім'як.

– козацький ватажок, керівник козацького повстання 1594–96 в Україні та Білорусі. Брат *Д. Наливайка*. В молоді роки – на Запоріжжі, брав участь у походах запорожців. Згодом – сотник надвір. хоругви у князя *К. Острозького*. 1594 організував на Брацлавщині (Поділля) загін не-

реєстр. козаків, який влітку 1594 здійснив похід у Молдову проти турків і татар. У липні того року загін під кер-вом Н. здобув Теребовлю, Гусятин і Товсте (нині смт Заліщиц. р-ну). Отримавши військ. допомогу із Запоріж. Січі, Н. очолив (жовтень 1594) нар. повстання на Брацлавщині. Воював в Угорщині, здійснив. похід у Білорусь. У січні 1596 Н. звернувся до польс. короля з листом, де виклав проект орг-ції укр. козацтва. Навесні 1596 побл. м. Лубни (нині Полтав. обл.) козац. військо оточила польс. армія. 28 травня (7 червня) 1596 Н. схопили й видали полякам, які 1597 після тортур його страшили (четвертували). Герой нар. легенд, переказів, пісень, літ. тв., зокрема *М. Шашкевича*, *Т. Шевченка*, *І. Франка* та ін., істор. романів *Івана Ле* “Наливайко” (1940) та *М. Вінграновського* “Северин Наливайко” (1992; премія фундації Антоновичів, США), тв. образотвор. і приклад. мист-ва, зокр. *С. Куцярського*. 1992 в смт Гусятин споруджено пам’ятник Н. (скульп. *К. Сікорський*). 1958 і 1990 реж. *В. Гритич* по-

ставив у Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. театр) виставу “Наливайко” (у гол. ролі відповідно *Б. Антківа* і *В. Хім'як*, муз. *Б. Антківа*). Ім'ям Н. названі вул. в містах Тернопіль та Лубни Полтав. обл. У Гусятині створено рай. козац. полк ім. Н.; у м. Хоростків Гусятин. р-ну проводять традиц. турнір пам'яті Н. з активних шахів.

**В. Барна, П. Гуцал,
Б. Пиндус, Вас. Ханас, В. Янків.**

НАЛУЖАНСЬКЕ ДЖЕРЕЛІО

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. у с. Налужжя Тербовлян. р-ну, в урочищі “Бросарня”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні Струсів. сільради. Пл. 0,01 га. Під охороною – джерело питної води, що утворює невелику водойму; має наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Леньків.

НАЛУЖЖЯ

– село в Тербовлянському районі. Підпорядк. Струсів. сільраді. Розташ. на берегах р. Серет, за 11 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Микулинці–Струсів. Насел. 505 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1783. Під час 1-ї світ. війни село спалили рос. війська. Діяли “Про-

Церква Успіння Пресвятої Богородиці.

світа” та ін. т-ва. Є церква Успіння Пресв. Богородиці (1872), 2 “фігури”. Встановл. пам'ят. знак на честь скасування панщини (відновл. 1998). Працюють ЗОШ 1 ступ., б-ка. У Н. проживав поет *Р. Качурівський*. Пobl. Н. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту та неоліту.

М. Бігус, Л. Яблонська.

НАЛУКОВИЙ

Теодосій Петрович (1914, с. Калагарівка, нині Гусятин. р-ну – 1966, м. Сідней, Австралія) –

лікар, громадський діяч. До 1930 навч. в г-зії у м. Тернопіль, серед. освіту здобув у м. Львів, де водночас навч. в худож. студії *О. Новаківського*. Від 1934 студіював медицину в ун-ті м. Грац (Австрія). Від поч. 2-ї світ. війни – у Львові; зазнав утисків органів НКВС, до червня 1941 перебував у тюрмі. 1944 в м. Гіссен (Німеччина) закін. мед. студії; лікар дивізії “*Галичина*”. Після війни – лікар у м. Мюнхен, від 1949 – в м. Франкфурт-на-Майні (обидва – Німеччина). Згодом емігр. до Австралії (м. Сідней), де протягом 35 р. – дослідник у галузі генетики держ. наук. установи експеримент. медицини. Співзасн. і чл. УЛТ в Австралії. Діяльний у житті укр. громади. Автор числ. наук. праць.

Б. Головин, О. Коневич.

НАМІСНИЦТВО

– 1) адміністративно-територіальна одиниця місцевого управління. Запроваджена в Рос. імперії “Установленням про губернії” (1775). Утвор. 34 Н., зокрема на тер. України: Харків. (1780), Київ., Новгород-Сівер. і Черніг. (1781), Катеринослав. (1783), Брацлав., Поділ., Волин. (1793); від 1795 до остан. належала ч. Тернопільщини, що у вересні 1797 увійшла до Кременец. пов. Волин. губернії. Очолоював намісник (генерал-губернатор), який мав адм., фінанс., поліц., суд. повноваження. Н. ліквідував 1796 указ “Про новий поділ держави на губернії”. 2) система управління нац. окраїнами Рос. імперії. Н. існувало в Царстві Польсь. (1815–74) і на Кавказі (1844–83, 1905–17). 3) орган місц. адм.-тер. управління, запровадж. у 9 корон. краях Австр. (від 1867 – Австро-Угор.) імперії 19 ст. Від 1849 – в Галичині, де компетенцію, орг-цію і діяльність Н. регулював закон від 1852, згодом – 1868. Галиц. намісник керував краєм особисто, мав права підтримки правопорядку, поліц. нагляду, освіти, культури; П і з 17 галиц. намісників – польсь. магнати. Галиц. Н. поділялася на департаменти: протягом 2-ї пол. 19 ст. – 8–17, 1908 – 24, 1912 – 37. Припинило діяльність 1918 після розпаду Австро-Угорщини, нац.-демокр. революції в Галичині та створ. *ЗУНР*.

Лит.: Юридична енциклопедія. – К., 2002. – Т. 4.

Л. Щербак.

НАНЯК

Григорій (псевдо “Свистун”; 17. 10. 1924, с. Горішня Слобідка, нині Монастирис. р-ну) – полі-

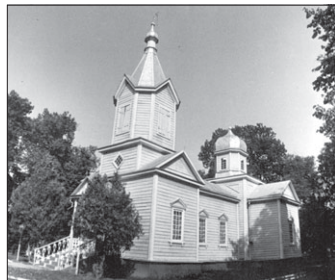
тичний діяч, педагог. Після закін. пед. ін-ту працював учителем. Орг-тор підп. мережі Юнацтва ОУН в с. Горожанка Монастирис. р-ну. 1941 переїхав до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), де студював у Вищій торг. школі. Організац. референт Юнацтва ОУН Станіслав. округи. 1943 Н. заарешт. гестапо; перебував у в'язницях Станіслава і Львова, концтаборах Аушвіц і Ебензее. Після 2-ї світ. війни – орг-тор, кер. Юнацтва ОУН у Німеччині, де 1947 засн. 1-й укр. виховно-вишк. табір “Великий луг” побли. м. Розенгайм. Від 1954 – чл. Екзекутиви ЗЧ ОУН. Чл. Світ. ліги укр. політ. в'язнів та її кер. органів. Живе у м. Мюнхен (Німеччина).

Б. Мельничук.

НАПАДІВКА

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Борсуків. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Горинь,

*Церква
Казанської ікони Матері Божої.*

за 3 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Ланівці. Насел. 1128 осіб (2001). Відоме від 16 ст. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін.

Школа.

т-ва. Є церква Казанської іко-

ний. Побл. Н. виявлено археол. пам'ятки ран. заліз. віку, черняхів. культури, давньорус. часу.
М. Вегера, О. Гаврилюк.

НАРАДКА

Роман Михайлович (09. 05. 1932, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну – 20. 03. 1993, там само) – механізатор. Герой Соц. праці (1985). Закін. Кременец. с.-г. технікум (нині лісотех. технікум). Працював бригадиром тракторної бригади в с. Котівка Гусятин. р-ну.

Н. Халуца.

НАРАЇВ

– село в Бережанському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Дуляби і Шайбівка. До Н. належать хутори Запуст (30 осіб), Колонія (бл. 40 буд.), Чверті (80 осіб); Михальська і Станіславчик (нині незаселені). Розташ. на берегах р. Нараївка, за 14 км від райцентру і

Церква Воздвиження Чесного Хреста.

15 км від найбл. залізн. ст. Бережани. Насел. 1880 осіб (2002). Перша писем. згадка 1443 як м-ко – власність М. Нарайовської, тоді ж мало маґдебур. право. Внаслідок набігів татар (1480, 1520) занепало. 17 ст. – власність Сенявських, 18 – Потоцьких. 1638 більшість будівель згоріло. Під час інвентаризації 1658 згадано фортецю, що мала 2 вежі та 2 брами. 1709 Н. зруйнували війська Шмигельського. 1830 у м-ку була епідемія холери (зберіг. т. зв. холер. цвинтар). Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. У квітні 1945 побли. Н. відбувся бій сотні УПА “Полтавці” з підрозді-

Пам'ятник
Т. Шевченку

лами НКДБ. Є церква Воздвиження Чесного Хреста (1830, кам.). Збережено військ. цвинтар часів 1-ї світ. війни. Спорудж. пам'ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), жертвам комуніст. режиму (1990, скульп. В. Римар), Т. Шевченку (скульп. М. Лозинський), встановл. пам'ят. хрест на честь скасування панщини, насипано символ. могили Борцям за волю України (1990), на місці загибелі 7-и чл. ОУН (1991, с. Дуляби), 5-и вояків УПА (1992, х. Запуст). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., ЗОШ 1–2 ступ., ЗОШ 1 ступ. (х. Четві), Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку. У Н. народ. художник *І. Різник*, письменник *Л. Різник*, перебували політ. діяч *Карл І*, реліг. діяч *А. Шептицький*. Побл. Н. виявлено археол. пам'ятки черняхів. культури та часів Київ. Русі.

Л. Артеменко, М. Окопний.

НАРАЇВКА

– річка в Бережанському районі та Рогатинському і Галицькому районах Івано-Франківської області, ліва притока річки Гнила Липа (басейн Дністра). Довж. 56 км, пл. бас. 357 км² (у межах Терноп. обл. – довж. 18 км, пл. басейну – 39 км²). Започатк. із джерел побл. с. Подусів Перемишлян. р-ну Львів. обл. Долина у верхів'ї V-подібна, нижче переважно коритоподібна, подекуди звужена, каньйоноподібна. Шир. долини в серед. течії 600–700 м, у пониззі до 1200 м, глиб. 0,6–0,8 м і більше. Заплава переважно двобічна (шир. 100–120 м); річище завширшки до 4–5 м, на значному відрізку випрямлене; глиб. – 0,3–1,5 м, похил 2,9 м/км. Живлення мішане, з переважанням снігового. Замерзає у грудні, скресає на поч. березня. У пониззі спорудж. ряд ставків. Воду використовують для тех. і с.-г. потреб.

Й. Свинко.

НАРАЇВСЬКА БУЧІНА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростає поблизу с. Рогачин Бережан. р-ну, в кв. 33, вид. 12 Нараїв. лісництва держ. підпр-ва “Бережанське лісомисливське госп-

дарство” у межах ліс. урочища “Нараївська дача”. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 449 від 15. 06. 1964, зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 5 га. Під охороною – залишки бук. лісу віком понад 120 р., мають наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Ленків.

НАРБУТ

Данило Георгійович (09 (22). 01. 1916, м. Петроград, нині Санкт-Петербург, РФ – 02. 03. 1998, м. Черкаси) – художник. Нар. художник України (1994). Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1996). Закін. Всесоюз. курси театр. художників при Всерос. АМ (1935). Учасник бой. дій (польовий ком-р) УПА на Волині й у Галичині, в т. ч. на Тернопільщині. Оформив вистави в Івано-Фр., Черкас. та ін. театрах. Серед живопис. творів – серія портретів сподвижників *Б. Хмельницького*. Не раз перебував на Тернопільщині, у т. ч. у зв'язку з персон. виставкою у ТОКМ (березень 1997, 49 робіт). У ТОХМ зберігається картина Н. “Сорочинський ярмарок” (1985–86).

І. Дуда, Б. Мельничук.

НАРИМОНТОВИЧ

Юрій (рр. і м. н. та см. невід.) – литовський князь. 1349 – тимчас. власник м. Кременець та прилеглих земель за мир. договором між Литвою і Польщею після перемоги *Великого Князівства Литовського* у б-бі за Галиц.-Волин. землі. 1366 місто остаточно відійшло до Литви.

Б. Пиндус.

НАРОДНА І НЕТРАДИЦІЙНА МЕДИЦИНА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

1. Народна – комплекс емпіричних медичних знань та практичних профілактичних і терапевтичних заходів, які здійснюють у народі для запобігання й лікування хвороб. **2. Нетрадиційна**

– знання та практичні методи народної медицини, що мають певного автора. Формування цих знань розпочалися на тер. Тернопільщини, України в цілому, як і в ін. країнах світу, на поч. існування людства. Базувалися на результатах спостережень і досвіду багатьох поколінь, які письмово й усно передають досвід та вміння. Н. і н. м. розвивалася і утверджувалася у таких напрямках: ритуальних (святих, священних), міфопоетичних, філософ. (філософія землі, праці, оріїв-землеробів), аліментарних, пов'язаних із обрядами нац. харчування та питва, космологічних, оберегових, лікувальних. Сучасна Н. і н. м. базується на використанні методів, що мають слов'ян. коріння (фітотерапія, лікування медом, п'явками тощо), запозичених зі Сходу (мануал. терапія, акупунктура, біоенерготерапія), зі Заходу (гомеотерапія, іридіодіагностика, водолікування, натур. харчування тощо). На Тернопільщині діють мед. центри, які поєднують лікуваль. засоби традиц. і нетрадиц. медицини, зокрема у м. Тернопіль – обл. комунал. Центр здоров'я, що надає консулт., оздоров. та профілакт. допомогу населенню, використ. діагностику за методами Фолля і Накатані, Су-Джок-діагностику, вертебродіагностику; фіто- і рефлексопрофілактику, профілактику Євмінова, гомеопатію, насіннотерапію, мануал. терапію, гірудотерапію, різні види масажів. У обл. працюють цілитель-умільці Л. Гільова, М. Джус, М. Трійчак, Г. Чуфай та ін.

Г. Слівінська.

НАРОДНЕ ГОНЧАРСТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– вид декоративно-прикладного мистецтва, найдавніший промисел, що побутує на території області. Під час археол. розкопок поблизу сіл Увисла Гусятин. та Вел. Глибочок Терноп. р-нів знайдено кераміку культури кулястих амфор (кін. 3-го тисячоліття); на посудинах зберігся декор. Верхня ч. і горловина амфор оздоблена ритим геометр. орнаментом, іноді заповненим білою пастою. В давні часи з глини виготовляли, крім посуду, грузила, пряслиця, ложки, котушки, речі культ. призначення: фігурки коней і антропоморфні брязкальця. Таку глин. фігурку-брязкальце (доба ран. заліза) знайдено поблизу с. Лисичники Заліщиц. р-ну, в с. Кошилівці цього ж р-ну – невеликі глин. скульптурки людей і домаш. тварин (пізньо-трипіл. період, 2100–1700 рр. до Р. Х.). Осн. центрами гончарства

*Сім'я гончарів із с. Гончарівка
Монастирського району.*

на Тернопільщині були міста: Бережани, Борщів, Залішки, Копичинці, Кременець, Підгайці, Збараж, м-ка (нині смт): Гусятин, Залізці, Золотий Потік, Микулинці, села Антонівці, Бабинці, Бедриківці, Буданів, Вертелка, Вовківці, Гончарівка, Іване-Пусте, Іванків, Калагарівка, Королівка, Кривче, Озеряни, Пізнанка, Малі Садки, Сапогів, Струсів, Сураж, Сухостав, Старий Тараж, Товсте, Торське, Устечко, Яблунів. Для кераміки краю характерні різні форми і своєрід. тех. засоби декорування: розпис, гравірування, гладження, наліпи, фляндрування, заливання, мармурування, димлення, лощення та ін. Вирізняють димлений посуд майстра із с. Буданів Теробовлян. р-ну Т. Земського, який прикрашав його рослин. орнаментом, виконаним у техніці гладження. Славився посуд майстрів В. Вольського, А. Гармаша, М. Гриньківа, А. Калощника, С. Камінецького, А. Костіва, Й. Лобановича, М. Лукасевича, М. Марченка, І. Покиданського, Я. Пригорського, З. Сулими, І. Черниша та ін. Глин. іграшки виготовляють у селах Антонівці Шумс., Білозірка Лановец., Вел. Кунинець і смт Вишнівець Збараз., Вел. Ходачків Козів., Калагарівка Гусятин. р-нів. Своєрідне фляндрування білими та зелен. смужками на жовтувато-коричн. тлі характеризує виробу М. Марченка з Кременця. На виробих із смт Золотий Потік Буцац. р-ну виступає зелено-жовте мармурування. Розписаний ріжкуванням та фляндруванням посуд бережан. майстрів відзнач. різноманіт. ніжних кольорів і багатством орнамент. мотивів. Сучас. нар. кераміка Тернопільщини збагатилася новими декор. елементами та композиц. мотивами. Осн. гончар. центра-

ми нині є села Залісці (З. Сопіжук) і Вел. Кунинець (Н. Павлюк) Збараз., Гончарівка (*І. Бойко*, В. Вдовин, Г. Возовчук) Монастирис. р-нів. Традиційно нар. гончарство знайшло вияв у виробах *Г. Дзюми*, *К. Федчука* зі смт Вишнівесь Збараз., *С. Дяківа* (с. Голгоча Підгаєц.), *В. Бардачевського* (с. Товсте Гусятин.), *П. Вознюка* (с. Сураж Шумс.), *С. Романюка* (с. Духів Кременец.) р-нів. Вони виготовляють різноманіт. ужитк. посуд та худож. вироби в теракоті, розписані, покриті поливою, димлені.

А. Гриб.

НАРОДНЕ РІЗЬБАРСТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– вид декоративно-прикладного мистецтва, давній промисел, що побутує на території області. Худож. обробка дерева, каменю й кістки та зв'язана з нею різьба відомі з ранньослов'ян. періоду. Особливо цінний доказ того – кам. скульптура язичн. бога Світовиди (див. “*Збруцький ідол*”), виготовлена у техніці об'єм. різьби. До голіград. культури доби ран. заліза відносять орнамент. кістяні предмети, виявлені під час археол. розкопок поселення в с. Колодрібка Заліщиц. р-ну, зокрема роговий наконечник і фрагмент рукоятки, прикрашений наріж. зубчастим орнаментом. Традиції Н. р. нині розвивають майстри міст Підгайці та Почаїв, смт Коропець, сіл Гутисько, Вербів Бережан., Будилів, Купчинці, Росоховатець Козів., Білокриниця Кременец., Велеснів, Нова Гута, Маркова Монастирис., Баворів і Вел. Глибочок Терноп., Ланівці Борщів. р-нів. Багато різьбярів працюють надомниками при Бережан., Бучац., Кременец., Терноп. лісгоспзагах та комбінатах побут. обслуговування, при Терноп. худож. комбінаті. У Микулинцях на фабриці деревообробки діє цех худож. різьби по дереву. Поряд із плоскою нар. різьбою на Тернопільщині успішно розвивають круглу. Окремі майстри працюють в обох цих видах. Значне місце в їх творч. доробку займають скульптурки тварин, птахів, декор. тарелі у вигляді листя дуба, клена, каштана, виноград. лози. Добрим худож. смаком познач. роботи *С. Ілляша* (“Ведмідь”), *Ф. Мриги* (“Козлик”), *М. Загривня* (“Тетеря”), *Д. Долинського* (“Лев”, “Дикий кабан”, “Ведмідь”) та ін. Сервізи з дерева, покритого коричн. або світлим прозорим лаком, характерні для творчості *Б. Сікорського* та *О. Гавриш-Сікорської* з Ланівців Борщів. р-ну. Високою технікою інтарсії та інкрустації

на дереві відзнач. декор. карнизи, лампи, скриньки, шкатулки й тарелі *М. Балакунця* із с. Пробіжна Чортків. р-ну, *Б. Мачуби* й *Б. Табачука* з м. Бучач, *М. Никорука* зі с. Добрівляни Заліщиц. та *Г. Коса* зі с. Купчинці Козів. р-нів. Серед виконавців хрестів і пам'ятників із каменю здавна високою майстерністю відзначалися майстри зі с. Золотий Потік Бучац., Доброводи Збараз., Товстолуг Терноп., Острівць Тереховлян., Красіїв Монастирис. р-нів. Вирізьблені з каменю твори *В. Панчишина*, *Б. Андрушківа*, *М. Конрада*, *Т. Олійовського* експонують на обл. вис-

О. Гавриш-Сікорська. Кубок і таріль. Дерево.

тавках. Довершено володіють технікою різьблення по дереву й каменю *Д. Мимрик* зі с. Вел. Говилів Тереховлян. р-ну та тернополянин *В. Луційчук*. Чітка темат. спрямованість притаманна тв. *Б. Копея* зі с. Устя-Зелене Монастирис., *П. Галохи* зі смт Великі Бірки Терноп. р-нів, *М. Бездільного* з м. Бережани, *В. Прохорова* з Тернополя і *Н. Зварунчика* з м. Кременець.

А. Гриб.

“НАРОДНЕ СЛОВО”

– газета Збаразької районної ради, районної держадміністрації і трудового колективу, тижневик. Під різними назвами (“Червона зірка” (1939–62), “Колгоспне життя” (1962–жовт. 1990) виходила від 1939. Ред. – *Б. Гарасимчук*. Наклад – 1450 прим. (2005).

Х. Весна.

НАРОДНЕ ТКАЦТВО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– вид декоративно-ужиткового мистецтва, давній промисел на території області. Числ. археол. знахідки в різних р-нах свідчать, що вироби ткали з конопель, льону та вовни. У розвитку

Н. т. – форми вироб-ва: домашнє, двірське-вотчинне, цехове, мануфактурне. Виготовляли полотно, сукно, шовкові та золотолиті тканини. Мануфактур. вироб-во було налагоджене у селах Дубенки Монастирис., Золотий Потік (нині смт) Бучац. р-нів, м-ку (нині смт) Залізці Зборів. р-ну, містах Бережани, Заліщики, Збараж, Скалат, Тернопіль. Із ткац. декор. технік типові: класич. ручний перебір та його варіанти, техніка килим. “закладного” ткання, ремізно-підніжкове узор. ткання, ткання “в три нитки і три підніжки”; у пд. р-нах поширене ткання “під дошку”. За побут. призначенням нар. худож. тканини поділяють на: для виготовлення одягу та для обладнання і прикрашання житла. Для виготовлення верх. святк. одягу використовували сукно, виткане з вовни домаш. прядіння. Зберіг. її натур. колір – білий, сивковий і чорно-бурий. Із нього шили безрукавки, сердаки, каптани, купани, довгополі сіряки, свитки, жупани, кобеняки тощо. Ткали на верстатах запаски, обгортки, опинки, плахти, фотог. гол. убори (перемітки, хустки). Килим. і могирові (з вовни тонкорун. кіз) запаски ткали в майстернях м. Заліщики. У м. Збараж виготовляли широкі “волосові” темно-зелені або вишневі пояси. Поширені були вузькі пояси в різнобарвні смуги, що часто перетикали сухозлоттю. Найбіл. декоративністю відзначалися узорноткані поліхромні пояси Заліщиц. р-ну. До хатнього облаштування належать постіл. тканини, покривала і килими. Розрізняють “пасисті” верети, орнамент яких komponують із гладких або узор. смуг; “хрестаті” – ткані у клітку і “писані” – узорноткані верети. Найбільшу худож. цінність мають рушники та килими. Для килимів Терноп. обл. типовий орнамент, побудований за схемою смуг (Див. “Килимарство на Тернопільщині”).

А. Гриб.

НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ (НРУ, РУХ)

– громадсько-політична організація. Наприкін. 1988 в середовищі укр. письменників, науковців і колиш. правозахисників-дисидентів виникла ідея створення нац. громад.-політ. орг-ції – НРУ за перебудову. Вперше проект програми майбут. громад. орг-ції надрукувала у лютому 1989 г. “Літературна Україна”. 24–25 березня 1989 в м. Тернопіль відбулося установче віче (голова Г. Петрук-Попик, секр. – О. Кушнір) за участю 208 осіб (у т. ч. Б. Бастюк, Р. Гром’як, Б. Демків, В. Колінець, Л. Крупа, М. Куземко,

В. Лавренюк, Б. Ткачик), яке ухвалило створити першу в Україні Терноп. Крайову (обласну) орг-цію НРУ за перебудову; головою Ради обрали М. Левицького. 16 серпня 1989 відбулися загальні збори Терноп. Край. орг-ції НРУ за перебудову, на яких обрали 60 делегатів на Всеукр. установчий з’їзд НРУ. 23 серпня з ініціативи Терноп. орг-ції НРУ на Співоч. полі в м. Тернопіль організ. мітинг та похід до будинку обкому КПУ й облвиконкому. У підготовці до проведення Всеукр. з’їзду НРУ від Терно-

Під час мітингу на Співочому полі 1989.

пільщини брали участь Г. Петрук-Попик, В. Колінець, М. Куземко та М. Левицький. 8–10 вересня в м. Київ відбувся Всеукр. установчий з’їзд НРУ. Головою обрали І. Драча. Програма НРУ проголошувала відродж. укр. мови та культури, порушувала екол. проблеми, вказувала на необхідність демократизації політ., екон. і соц. системи республіки. В той період у НРУ – бл. 280 тис. чл. Осередки руху почали діяти в усіх обл. України. У жовтні 1989 створ. перша в обл. рай. орг-ція НРУ – на Кременеччині. 2–3 грудня 1989 відбулася 2-а конференція Терноп. Край. Руху, яка обрала 5 співголів: Б. Бойка, Л. Горохівського, М. Куземко, М. Левицького та Г. Петрука-Попика. У березні 1990 ТКО НРУ очолив Б. Бойко. Від жовтня 1989 Терноп. орг-ція НРУ почала видавати г. “Тернове поле”. Наймасштабнішою акцією, що організував НРУ, став “Ланцюг єднання” (“живий ланцюг”). У жовтні 1990 відбулися 2-і Всеукр. збори (з’їзд) НРУ, які вилучили з назви слова “за перебудову”. У Програмі визначена гол. мета Руху: “...відновлення парламентським шляхом державної незалежності України, побудова демократичного й гуманного суспільства”. У лютому – березні 1992 на 3-х Всеукр. зборах (з’їзді) виявилися внутр. суперечності, пов’язані з еволюцією громад.-політ. орг-ції в політ. пар-

тію. Щоб уникнути розколу НРУ, обрано 3-х співголів – І. Драча, М. Гориня і В. Чорновола. У грудні 1992 Рух реорганізована на “незалежну громад.-політ. орг-цію”. Головою обрали В. Чорновола. Згодом із НРУ вийшла група чл., які засн. Всенар. Рух України (голова Л. Скорик). У грудні 1993 відбувся 1-й етап 5-го Всеукр. збору НРУ, котрий проголосив Рух партією. Збір ухвалив передвибор. платформу і підтвердив повноваження В. Чорновола як голови. У квітні 1994 2-й етап 5-х зборів НРУ розглянув підсумки виборів до ВР України, окреслив завдання кампанії виборів Президента України. 1999 в НРУ відбувся розкол. Прихильники Ю. Костенка об’єдналися в Укр. нар. рух (УНР), рухівці на чолі з В. Чорноволом зберегли колиш. назву. Після загибелі В. Чорновола в березні 1999 НРУ очолив Г. Удовенко. Після розколу виникла партія “НРУ за єдність” (гол. Б. Бойко), з ініціативи якої 2003 створ. Нац.-патріот. блок “Народний Рух України – державницька опозиція”. У червні 2001 відбулися 2-ї (11) Всеукр. збори (з’їзд) Руху, на яких керівники обох Рухів підписали Декларацію про об’єднання НРУ і УНР. Від 2002 Терноп. Край. орг-цію НРУ очолює І. Стойко.

В. Уніят.

НАРОДНІ (ЗРАЗКОВІ) АМАТОРСЬКІ КОЛЕКТИВИ

– звання, що присвоюють за вагомий внесок у збереження та розвитку народної творчості й культури, високий художній рівень і виконавську майстерність. Започатк. Мін-во культури та мист-в УРСР 1959, присвоює його колегія, від 1999 – колегія упр. культури ОДА. Звання “народний” отримують: ансамблі вокал., інструмент., танцю, пісні й танцю; колективи хор., цирк., автентичні фольклорні, обряд.-фольклорні; студії образотвор. та декор.-приклад. мист-ва, кіно- (фото-, відео-) студії; театри; по-

Ансамбль барабанщиків “Мажоретки”
Теребовлянського вищого училища культури.

Зразковий дитячий хор “Сонечко” Березанської ДМШ.

шук.-фольклор. гурти тощо. Зразкові аматор. – це аналогічні дит. колективи відповідних жанрів. На Тернопільщині першими звання “народний” отримали драм. колективи Заліщиц. та Чортків. рай. Буд. культури (1959). Загал. кількість нар. (зразк.) колективів у Терноп. обл.: 1983 – 33, 1995 – 230, 1999 – 235, 2005 – 280 (один із найкращих показників в Україні). На 1-у пол. 2005 у р-нах: Бережан. – 10, Борщів. – 16, Бу-чац. – 15, Гусятин. – 22, Заліщиц. – 13, Збараз.

Фольклорний ансамбль із м. Ланівці.

– 12, Зборів. – 25, Козів. – 14, Кременец. – 20, Лановец. – 13, Монастирис. – 7, Підволочис. – 14, Підгаєц. – 9, Теребовлян. – 21, Терноп. – 18, Шумс. – 8, Чортків. – 26; м. Тернопіль – 15. Традиційними на Тернопільщині стали міжнар., всеукр., обл. конкурси та фестивалі, зокрема “Тернопільські театральні вечори”, “Пісенні Медобори”, “Кришталевий жайвір”, “Дзвони Лемківщини”, “Байда”. Серед найвідом. Н. а. к.: хор. капела “Боян” Бережан. рай. Буд. нар. творчості, ансамбль пісні й танцю “Збручани” Борщів. рай. Буд. культури (БК), лемків. обрядово-фольклор. колектив із с. Підзамочок Буцац. р-ну, духовий оркестр міськ. центру культури і дозвілля м. Копичинці Гусятин. р-ну, хор “Добровляни” із с. Добровляни Заліщиц. р-ну, інструмент. ансамбль Підволочис. рай. БК, ансамбль танцю “Чайка” Чортків.

рай. БК, театр із с. Озерна Зборів. р-ну, ансамбль танцю “Червона калина” ПК “Березіль” м. Тернопіль, дит. хор із с. Гермаківка Борщів. р-ну, ансамбль “Народні музики” зі с. Настасів Терноп. р-ну.

М. Клим'юк, М. Франків.

НАРОДНІ ДОМИ

– приміщення для організації культурно-просвітницької діяльності, збудовані здебільшого на кошти громад, меценатів і спонсорів, товариства “Просвіта”. Діяли в селах і містах краю від 2-ї пол. 19 ст. При Н. д. працювали б-ки й читальні, amator. худож. колективи, зокрема драм. та хор., подекуди духові оркестри. До 1939 Н. д. були центрами збереження нац. ідентичності укр. культури. Найвідоміші Н. д. – в містах Борщів, Бучач, Бережани, багатьох селах. Від 1991 почалося перейменування клубів, Буд. культури на Н. д. Збережено понад 250 приміщень Н. д., збудованих до 1939.

М. Клим'юк.

НАРОДНІ ЗБОРИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

– псевдопредставницький орган жителів Західної України. Рад. влада використ. Н. з. З. У. для узаконення анексії західноукр. земель, які у вересні 1939 захопила ЧА. 22 жовтня 1939 під контролем НКВС КП й рад. органи організували вибори до Н. з. З. У.; від Тернопільщини депутатами обрали 330 осіб, серед яких С. Бабецька, І. Блажкевич, І. Будник, О. Гринько, С. Дзьоба, Й. Здоровега, І. Олієвський, І. Павлик, Д. Столяр. Н. з. З. У. відбулися 26–28 жовтня 1939 у м. Львів; вони обрали Повноважну комісію із 63 осіб, у т. ч. 8 із Тернопільщини (М. Качоровський, С. Туркевич та ін.), яка передала декларацію зборів на розгляд ВР СРСР і ВР УРСР. У листопаді 1939 позачергові сесії цих Рад прийняли закони про включення Зх. України до СРСР і возз'єднання з УРСР. Згодом більшість депутатів Н. з. З. У. репресували.

Б. Мельничук.

НАРОДНІ МУЗЕЇ

– звання, що присвоює громадським музеям колегія управління культури облдержадміністрації за збереження та популяризацію традицій народної культури та мистецтва, історії краю. Необхідні умови: наявність відповідно оснащеного приміщення з 500 й більше експонатами; належний наук. та худож. рівень оформлення

Фрагмент експозиції народного музею історії смт Товсте Заліщицького району.

експозиції; понад 1 тис. відвідувачів на рік; проведення мас. культ.-освіт. заходів тощо. На Тернопільщині першими звання “народний” отримали (1971) громад. музеї історії смт Коропець Монастирис. та с. Вел. Говилів Тереховлян. р-нів. 2005 на Тернопільщині – 13 Н. м.: історії сіл (Крижі та Плоске Кременец., Ягільниця Чортків., Стіжок Шумс., р-нів), смт Товсте Заліщиц. р-ну, історії Підгасц. р-ну; нар. хору зі с. Добрівляни Заліщиц. р-ну, родини Лепких (с. Жуків Бережан. р-ну), літ.-мемор. Б. Лепкого (с. Крогулець Гусятин. р-ну), музей-садиба І. Блажкевич (с. Денисів Козів. р-ну), І. Пулюя (смт Гримайлів Гусятин. р-ну), лемків. культури та побуту (м. Монастириська), історії фотографії при фотосалоні “Жіночий портрет” (м. Тернопіль).

Н. Собкович.

НАРОДНІ ПІСНІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

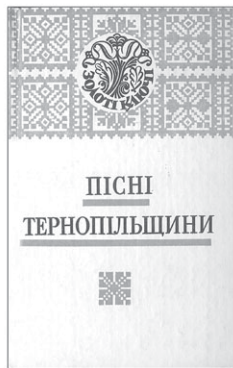
– жанр музично-поетичної творчості, поширений у краї. Н. п. Т. умов. поділені на 3 гр.: пн., центр., пд. Пісні пн. р-нів мають спільні риси з муз. фольклором Волині, пісен. мелодії Подністров'я (Борщів., Заліщиц., частк. Бучач. і Монастирис. р-ни) наближені до муз. фольклору Гуцульщини; загалом для Тернопільщини характерний муз.-пісен. фольклор західноподіл. різновиду як проміжна ланка між піснями Наддніпрянщини, надзбруч. Поділля і західноукр. етногр. областей. Різновиди Н. п. Т.: календарно-обряд. поезія, пов'язана з труд. роком селянина: *гайвки-веснянки, петрівчани, купальські, жниварські, обжинкові пісні, щедрівки та колодчани*; родинно-побут. пісні: *весільні, хрестинні, забавлянки, пісні колицкові, парубочі й дівочі; пісні про жіночу долю в сім'ї та суспільстві; соц.-побут. пісні: сирітські, рекрутські та воляцькі, панцизняні, чумацькі, стрілецькі, пісні за-*

робітчанські й емігрантські; пісні-балади; пісні історичні; пісні-казки; пісні-танки та ін. Виконання Н. п. Т. – гуртове, зокрема хорове (на вулиці, під час родин. і реліг.-нац. свят, вечорниць, толок) та сольне. Н. п. Т. мають традиц. текст.-вірш. побудову, характерні ритмізов. заспіви, приспівки, вигукки, особливості лексики, морфол., діалект. та муз. рівнів. Перші Н. п. Т. (18 ст.) – 2 рукопис. зб. (знайшов П. Білинський у с. Зарванця, нині Терехівлян. р-ну, 1710–18 та 1718–22); зб. нар. пісень від 1742 (записав І. Пашковський); у почаїв. “Богогласнику” (1790). 1814–18 на Кременеччині й у селах поближ. м-ка Вишнівцев (нині смт Збараз. р-ну) понад 30 пісень записав З. Долenga-Ходаковський. 1830-50-і Н. п. Т. записали І. Вагилевич, Я. Головацький, М. Костомаров, Т. Шевченко; 1860–90-і – Г. Галька, В. Гнатюк, Е. Крушельницька, І. Ляторовський, В. Малиновська, І. Недостойний, С. Шаблевська та ін.; 1900-і – П. Бажанський, О. Роздольський та ін. Мелодії Н. п. Т. опрацювали Ф. Колесса, С. Людкевич та ін. Записи різних за змістом нар. пісень зробили 1960–80 О. Вітенко, Ю. Горошко, В. Лавренюк, П. Медведик, С. Стельмащук, Є. Стефурак, С. Турик, студенти Львів. консерваторії (нині муз. акад.), Львів. муз.-пед. уч-ща, Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Н. п. Т. опубл. у зб. “Українські народні романси” (1961), “Сто українських народних пісень села Скородинці на Тернопільщині” (1967), в томах серії “Українська народна творчість” ІМФЕ ім. М. Рильського АН УРСР: “Жартівливі пісні” (1967), “Співанки-хроніки” (1972), “Рекрутські та солдатські пісні” (1974), “Пісні літературного походження” (1978), “Весільні пісні” (1982), “Балади” (1987, 1988), зб. “Пісні Тернопільщини” (вип. 1, 1989; вип. 2, 1993) та ін.

П. Медведик, С. Стельмащук, Л. Щербак.

НАРОДНІ ПРОМИСЛИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– вишивання, гончарство, ковальство, нанизування з бісеру, писанкарство, плетіння з рослинних матеріалів, різьблення по дереву й каменю, ткацтво, що побутують на території об-

ласті. Найпоширеніший вид декор.-ужитк. мист-ва – вишивка – має характер. особливості в усіх р-нах краю й відрізняється за композицією, технікою виконання, колоритом (див. “Вишивка”). Нар. майстри різьблять із дерева меблі, рами, ложки, макогони, ступи, маглі, прядки, терлиці, вози, ціпи та ін., іноді прикрашаючи їх рельєф., напівоб’єм. різьбленням або гравіруванням (див. “Народне різьблення на Тернопільщині”). Вирізували вибіячасті дошки для набивання декору на тканини. Вироб-вом дерев. іграшок займалися в селах Лисичинці (нині Підволочис.) та Звенигород (Буцац.) р-нів. Муз. інструменти (сопілки, ліри) виготовляли у селах Вільховець (Борщів.), Іване-Золоте (Заліщиц.), м. Почаїв (Кременец.) та м-ку, нині смт Залізці (Зборів.) р-нів. Нар. майстри В. Бідула (с. Лапшин Бережан.) та Д. Білинський (с. Колиндяни Чортків. р-нів) створили скульптур. роботи, в яких відобразили побут селян. Відомі у краї виробни майстрів-ткачів, килимарів (див. “Килимарство”, “Народне ткацтво на Тернопільщині”), оригінал. мист. роботи гончарів (див. “Народне гончарство на Тернопільщині”). Плетінням із лози, соломи й рогами займаються Г. Вівчар (с. Пишківці Буцац. р-ну; оригінал. сумочки та кошачки з рогами), Ф. Данилюк (с. Підлісці Кременец. р-ну; ажур. хрестик. технікою на твердій ребристій основі плів кошики, стільці, крісла, столи, шафи, дивани, абажури, дит. колиски; знання передав учневі Б. Чернюку з м. Кременець), І. Іштван (с. Нова Гута Монастирис. р-ну), В. Казновецький (с. Млинівці Кременец. р-ну), Я. Ремінецький (м. Млинів; об’ємні зображ., своєрідні скульптури з рогами) та ін. Майстри експонували виробни на обл. та всеукр. святах нар. творчості у містах Тернопіль, Київ, Полтава, Хмельницький, Львів, Кам’янець-Подільський. Плетіння з соломи було відоме задовго до виникнення ткац. і гончар. ремесла. І. Іштван виготовляє зі соломи капелюхи, взуття, килимки, мати, кошики, посуд, брилі для колективів худож. самодіяльності та професіоналів хореогр. і драм. мист-ва; нині цю традицію продовжує І. Пришляк (с. Підлісне Бережан. р-ну), від 1987 – учасник обл. виставок нар. творчості. Хлібниці, цукерниці, шкатулки, підноси, обручі виготовляють М. Буряк (с. Цебрів Зборів. р-ну), Р. Безкорований і О. Бажанов (обидва – м. Тернопіль) та ін., які комбінують різні форми виробів із прямих плетінок,

“зубаток”, “ялинок”, “косичок”, витого плетіння. Плетіння з рогами поширене у селах Хотовиця та Млинівці Кременецького р-ну. Серед активних учасників виставок – В. Казновецький, С. Стецюк, М. Тивонюк, Д. Болтак та ін., котрі плетуть кошики, коберці, рогізки (килимки-заліжники і килимки на підлогу), тапочки, сап’янці та ін. речі хат. вжитку, використовують види плетіння: “мотузочок”, “ажурне”, “просте”, “в шахматку”, “в шашку”, “паркетик”. Як і багато віків тому, нині наші селяни прикрашають житла розписами і витинанками з паперу (див. “*Витинанки*”). Сюжет-темаг. композиції на папері створюють М. Бездільний, Я. Миколишин (обидва – м. Бережани), А. Гриб, А. Заблуда і О. Каровицький (усі – м. Тернопіль), А. Кучмей (м. Заліщики), вводячи у розписи не лише квіти, а й зображення птахів, тварин, людей. М. Шарик (с. Тростянець Бережанського р-ну) розписує на склі сюжет. композиції за тв. Б. Лепкого і Т. Шевченка. Г. Коваленко (м. Підгайці) нітрофарбами розписує рослини, орнаментом дерев, ручки, вази, грибочки, декор. скарбнички, тарелі, сервізи, писанки на тарілочках, komponуючи узори з квіточок, листочків, прямих і ламаних ліній, білих, рожевих, оранж., цегл., зелених крапочок. Крайні писанкарі в Борщів. та Заліщицьких р-нах М. Григорчук (с. Дністрове), Г. Яковишин (с. Іване-Пусте), Т. Головага (с. Нівра), Г. Соколівська (с. Колодрібка), М. Губарева (с. Зелений Гай) декорують писанки на різноколір. тлі 8-пелюстк. розетами, соляр. знаками, вазонами, листками дуба. Дедалі ширшого резонансу набувають живопис. картини художників П. Барболюка, В. Величка, В. Дороша, Г. Ісака, Б. Романюка, З. Садівського, О. Свидуна, С. Шинкаренка та ін. На Тернопільщині розвинута худож. обробка металу, колаж, аплікація, нанизання з бісеру; худож. слюсарство і декор. розпис. будинків; наверх на димарях та корони ринв, які часто прикрашають декор. птахами й квітами з бляхи. Коваль Є. Чубак (с. Мушкатівка Борщівського р-ну) виготовл. декор. завіси, клямки, сокирки, стамески, що експонув. на виставках у Тернополі та Києві. Користуються попитом нагрудні і нашийні прикраси з бісеру: гердани, комірці, ланцюжки, крученики, силанки, кризи, що виготовляють Л. Лось (м. Кременець), П. Ткачук (м. Тербовля), А. Байдак, М. Бобик, З. Герасименко, Р. Крамар, Л. Романчук (усі – м. Тернопіль). Н. п. Т. мають глибокі й багаті традиції,

широкі перспективи розвитку і практ. застосування в побуті, набувають нових худож. та функціон. якостей, збагачують загальноукр. культуру.

А. Гриб.

НАРОДНІ ШКОЛИ

– загальноосвітні школи в Галичині, у т. ч. на Тернопільщині, для дітей широких народних мас. За рос. імперії Н. ш. за статутом 1786 поділялися на малі та головні, відповідно з 2- і 4-річним навчанням. За Австро-Угорщини – нормальні, головні, тривіальні та парафіяльні. Була різниця в організації навчання у містах та селах. Вищий ступінь міськ. Н. ш. – “виділові школи”. За Польщі Н. ш. мали такий самий устрій, як і всі школи Польщі. Від 1932 Н. ш. були 3-ступеневі, відповід. 4, 5–6, 7 років навчання. Предмети в Н. ш.: релігія, читання і писання, основи математики, спів, малювання, руч. праця, у вищих класах – географія, природознавство, історія, літ-ра, подекуди – іноз. мова. 1939 в Зх. Україні, у т. ч. на Тернопільщині, впровадили обов’язкову 7-річну освіту.

Б. Пиндус.

“НАРОДОВЦІ”

– одна з культурницько-політичних течій у Галичині 2-ї пол. 19 – поч. 20 ст. Зародилася поміж греко-католиків і православ. духовництва, учительства та проф. унів. Ідейні засади – демокр. традиції нац.-культур. відродження укр. народу 1830–40-х (“Руська трійця”, Кирило-Мефодієв. братство, Гол. руська рада), твори Марка Вовчка, М. Костомарова, П. Куліша, М. Шашкевича, Т. Шевченка. “Н.” виступали за єдність укр. земель від Кавказу до Карпат, єдину укр. мову на основі нар. говірки. Організац. центри “Н.” – журнали “Вечорниці” (1862–63), “Мета” (1863–64), “Нива” (1865), “Русалка” (1866). На зразок київ. виникли громади в г-зіях Галичини, зокрема у містах Бережани і Тернопіль. На основі нових конституц. законів Австро-Угорщини засн. ряд культ.-освіт. т-в “Руська бесіда” (1861), при них – укр. театр (1864), “Просвіту” (1868). За підтримки меценатів із Наддніпрянщини виникло Літ.-наук. т-во ім. Т. Шевченка, реорганіз. 1892 в *Наук. т-во ім. Т. Шевченка*. 1885 “Н.” створили політ. орг-цію “Народна Рада”. 1890 ч. “Н.” об’єдналася в Русько-укр. радикал. партію, яка різко засудила політику “Нової ери” – компроміс. угоди “Н.” з польськ. політ. колами й австр. урядом. 1899 більшість “Н.” із ч. радикалів ут-

ворила Укр. нац.-демокр. партію (від 1919 – Нац. труд. партія). Провідні “Н.”: *В. Антонович, Володимир та Олександр Барвінські, С. Воробкевич, С. Качала, Ю. Лаврінський, О. Огоновський, Ю. Романчук.*

В. Фроленков.

НАРО́ЗЯ

Володимир Володимирович (22. 02. 1961, м. Чортків) – педагог, музикант, громадський діяч. Закін. муз.-пед. ф-т Київ. держ. пед. ін-ту (1984, нині нац. пед. ун-т). Від 1986 – в Киргизстані. Працював зав. каф. Бішкек. пед. коледжу. Від 1990 – засн. і кер. укр. фольклор. ансамблю “Барвінок”. 1993 – ініціатор створ. і голова ради Укр. т-ва Киргиз. Республіки “Берегиня”. Віце президент т-ва дружби “Киргизстан-Україна” (від 1996). Від січня 1998 – автор і ведучий радіопередач укр. мовою на держ. радіомовленні Киргиз. Республіки.

В. Ханас.

НАРУШЕ́ВИЧ

Адам-Станіслав (Naruszewicz Adam Stanisław; 20. 10. 1733, м. Пінськ, нині Білорусь – 06. 02. 1796, м. Луцьк, нині Волин. обл.) – польський історик, поет. Від 1788 – римо-католический єпископ у м. Смоленськ (нині РФ). Від 1790 – в Луцьку. 1791–92 проживав у м. Кременець. Автор праць з історії Польщі. Зібрав 230 томів матеріалів з історії Польщі, т. зв. “Теки Нарушевича”.

М. Сотник, Вас. Ханас.

НАСА́ЛЬСЬКИЙ

Юліан Михайлович (12. 10. 1847, с. Підгородці, нині Сколів. р-ну Львів. обл. – 05. 10. 1913, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.) – письменник, перекладач, журналіст, видавець, культурно-освітній діяч. Закін. філософ. ф-т Львів. ун-ту (1870). 1871–80 викл. у г-зіях міст Перемишль (нині Пшемисль), Краків (обидва – Польща), Броди на Львівщині та ін. 1880–93 – проф. г-зії у м. Бережани, де засн. бурсу для незамож. гімназистів, проводив культ.-освіт. діяльність: концерти, лекції, amator. вистави. Там само – ред. г. “Посланник” (1889–93). 1894 у г-зії в м. Коломия очолив Драм. т-во (1901–03) і видав бл. 170 книжечок серійної щоквартал. “Бібліотечки для руської молодіжі” (1894–1914). Автор віршів, оповідань, гуморесок, публіцист. статей; переклав “О наслідуванні Ісуса Христа” Томи Кемпійського.

П. Медведик, Б. Пиндус.

НАСІ́ННИК

Збігнев Олександрович (14. 04. 1935, м. Долина, однойм. р-ну Івано-Фр. обл.) – вчений у

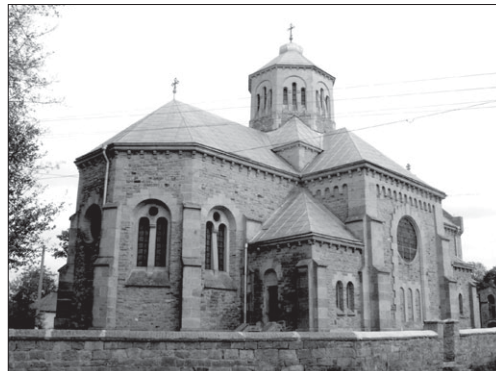
галузі економіки. Д-р екон. н. (1981), проф. (1982). Чл.-кор. Акад. екон. н. України (1995), академік Міжнар. акад. інформатизації (1996). Закін. Львів. торг.-екон. ін-т (1957, нині комерц. акад.). Працював викл. у технікумах, ст. викл.

Донец. ін-ту рад. торгівлі (1964–68, нині ун-т економіки і торгівлі) та Івано-Фр. ін-ту нафти і газу (1968–70, нині тех. ун-т нафти і газу). Від 1973 – в ТІНГ (нині ТАНГ); від 1976 – доц., від 1978 – зав. кафедри статистики. Займається розробкою методології екон.-стат. дослідження ефективності вироб-ва у нафт. пром-сті, досліджує проблеми розробки методології статист. оцінки соц.-екон. потенціалу на різних рівнях економіки України. Автор 5 монографій, бл. 200 наук. праць та метод. розробок.

Б. Мельничук, В. Письменний.

НАСТА́СІВ

– село в Тернопільському районі. Центр сільради. До Н. приєднано х. Колонії. Розташ. на берегах р. Нічва (Водава) за 18 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Вел. Ходачків. Насел. 1816 осіб (2001). Перша писем. згадка 1581. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українко”, драм. гурток, кооператива. Є костюль (1729), церква

Церква Вознесіння Господнього.

Пам'ятник на честь проголошення незалежності.

Вознесіння Господнього (1902, розпис. *С. Борачок, Д. Горняткевич, М. Зорій, А. Наконечний*), “фігура” Матері Божої (1993). Спорудж. пам'ятники Т. Шевченку (1969, скульп. *Я. Павуляк*), на честь проголош. незалежності України (1994, скульп. *Р. Вільгушинський*), вченому-географу *І. Теслі* (2005, скульп. *О. Маляр*), встановл. пам'ят. знаки на честь скасування панщини (реставр. 1992), на місці садиби *І. Теслі*, насип. символ. могилу Борцям за волю України (відновл. 1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, краєзн. кімната, ПАП “Агропродсервіс”, ТОВ “Колос”. У Н. народ. науковець *О. Баб'як*, ветеринар, громад. діяч *А. Базар*, поети *І. Бережний, Я. Павуляк*, мовознавець і психолог *К. Ганкевич*, господарник *М. Гомівка*, режисер *М. Джинджиристий*, літератор *В. Дорожовський*, діячі нац.-визв. руху *І. та Я. Жмурки, Г. Ракочий, Я. Пиндус*, генерал ЧА *П. Ковалишин*, художниця *Х. Куріца-Ціммерман*, етнограф і педагог *С. Парилле*, краєзнавці *І. Миколів, Б. Пиндус*, громад.-політ. діяч *П. Сікенович*, архітектор *М. Сікенович*, мистецтвознавець *О. Смоляк*, географ *І. Тесля* та ін.; працювали і перебували скульптор *М. Гаврилко*, громад.-політ. діяч *Л. Кравчук*, громад. діяч, поет *Д. Павличко*, громад. діяч *Лесь Танюк*. Є пам'ятка природи місц. значення – дендропарк. 2003 започатковано вид. г. “Настасівський вісник”. Пobl. Н. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту. Про насел. пункт видав кн. *В. Дорожовський* “Тіні сірих колон” (Т., 1998).

Б. Пиндус.

“НАСТАСІВСЬКИЙ ВІСНИК”

– інформаційний вісник Настасівської сільської ради Терноп. р-ну. Виходить від 2 січня 2003; започатк. завдяки старанням і фінанс. підтримці уродженця цього села *Б. Пиндуса*; видають на добровісний пожертви. Ред. – *І. Миколів*. Наклад – 650 примірників. Публікує матеріали з історії села, про відомих уродженців та ін.

Б. Волинський, М. Ониськів.

НАСТАСІВСЬКИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. у с. Настасів Терноп. р-ну в межах садиби школи. Засн. 1967 під кер. вчителя біології *Б. П. Пиндуса*. Рішенням Терноп. обл. ради № 90 від 25. 04. 1996 надано статус об'єкта природно-заповід. фонду. Перебуває у віданні Настасів. ЗОШ 1–3 ступ. Пл. 2 га. Зростають дерева та чагарники 102 видів та форм: айва японська, бархат амурський, бук червонолистий, верба пірамідальна, туя гігант., ялиця біла та ін. У парку проводять освітньо-виховну роботу з метою поширення екол. та природоохорон. знань.

Б. Пиндус, І. П'ятківський.

НАСТІННИЦЯ ЛІКАРСЬКА

(*Parietaria officinalis L.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина природних екоотопів родини Кропивиові (Urticaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає в лісах, часто трапляється у насел. пунктах як рудеральна рослина. Мас лікув. властивості. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”.

Г. Синиця.

НАТОРСЬКИЙ

Лев (рр. і м. н. та см. невід.) – актор і режисер драми та комедії. 1874–80 – в театрі “Руська бесіда” в м. Львів, до якого перейшов із польсь. сцени. Із театром не раз бував на Тернопільщині, зокрема 1875 у м. Тернопіль, про що згадує *Є. Олесницький* у спогадах “Сторінки з мого життя” (Л., 1935).

Б. Пиндус.

НАТЮРМОРТ

(із франц. – мертва природа) – жанр образотворчого мистецтва, переважно живопису, в якому зображені предмети побуту, квіти, фрукти, забита дичина тощо. У жанрі Н. працюють терноп. художники *О. Арутюнян, І. Бортник, Т. Витягловська, А. Гульовський, М. Дирбавка, С. Ковальчук, О. Курдибаха, Д. Мулярчук, М. Пазісін, М. Піпан, В. Стецько, А. Ткаченко, С. Ткачик, Д. Шайнога, В. Якубовський* та ін.

Т. Удіна.

“НАУКА МОЛОДА”

– щорічний збірник наукових праць Ради молодих вчених Тернопільської академії народного

господарства. Засн. у травні 2003. Гол. ред. Б. Адамик – голова Ради молодих вчених ТАНГ.

В. Ханас.

**НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО
імені Т. ШЕВЧЕНКА (НТШ)**

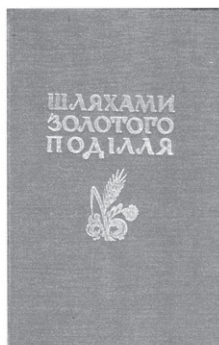
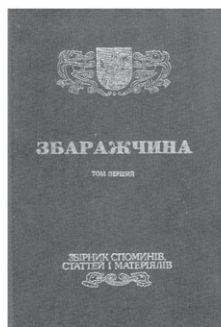
– найстаріше українське наукове об’єднання. Засн. 11 грудня 1873 у м. Львів з ініціативи історика *В. Антоновича* та письменника *О. Кониського* з метою розвитку укр. літ-ри і науки поза межами рос. цензури й адм. утисків. Перший голова – *К. Сушкевич* (1873–85). 1893 реорганізовано у наук. т-во на зразок західноєвроп. наук. установ, для чого відкрито три секції – Філол., Істор.-Філол. і Матем.-Природописно-Лікарську. Голова НТШ 1893–97 – *О. Барвінський*. Всеукр. значення й авторитету в наук. колах світу НТШ набуло з переїздом 1894 до Львова *М. Грушевського* і призначення його дир. Істор.-Філол. секції, ред. період. “Записок НТШ”; 1897–1913 – голова НТШ. 1898–1908 – дир. Філол. секції – *І. Франко*. Під їх проводом НТШ розбуд. у фактичну АН. При НТШ діяли друкарня, б-ка, музей і книгарня. За час головування *М. Грушевського* вийшло 120 тт. “Записок НТШ” і

59 вип. “Хроніки НТШ”, 5-том. зібрання староукр. апокрифів за ред. *І. Франка*. Етногр. комісія на чолі з *В. Гнатюком* видавала багатотом. серію “Етнографічного збірника” і “Матеріалів до українсько-руської етнології”. Плідно працювала Матем.-Природописно-Лікар. секція під кер. *І. Верхратського*, згодом *В. Левицького*; її праці опубл. у “Збірниках МПЛС” і “Звідомленнях із засідань МПЛС”; важливим для розвитку цих наук було опрацювання укр. наук. термінології. Завдяки НТШ видано сотні худож. книг. Розвиток т-ва перервала 1-а світ. війна, під час рос. окупації (1914–15) його діяльність заборонена. У повоєнні роки внаслідок утисків влади праця в НТШ ослабла. Усе ж 1920-і заходами т-ва організ. Львів. (таємний) укр. ун-т і Львів. (таємну) укр. політех. школу; вид. “Праці Комісії Шевченкознавства”, “Збірник Правничої Комісії”, українознавчі ж. “Стара Україна” (1923–24), “Сьогодні й минуле” (1939), “Лікарський вісник” та ін. З приєднанням Зх. України до СРСР 1939 діяльність НТШ припинена, на його базі відкрито філіал АН УРСР. 1947 роботу НТШ відновлено у Зх. Німеччині, куди переїхала ред. “Енциклопедії Українознавства”. У різні роки актив. чл. НТШ були уродженці Тернопільщини – *М. Бойчук*, *І. Горбачевський*, *М. Зарицький*, *М. Кордуба*, *В. Левицький*, *І. Пулюй*, *О. Смакула*, *М. Чайковський* та ін. З проголошенням незалеж. України 1991 НТШ відновило діяльність у Львові, його осередки започатковані у майже всіх областях і АР Крим. Т-во зуміло об’єднати кращі наук. сили укр. народу. У видавн. доробку НТШ за роки незалежності – бл. 200 влас. видань і більше 100 – у співпраці з ін. установами України та діаспори. Виходять інформ. щорічник “Хроніка НТШ” і ж. “Вісник НТШ”. За роки незалежності діяльність НТШ на Тернопільщині поширювалася через *Ін-т нац. відродження України* (дир. – *І. Герета*). У березні 2003 головою міськ. осередку НТШ обрано *М. Андрейчина*. Мета осередку – сприяти збагаченню духов. та матеріал. культури укр. народу, його нац. відродженню і розбудові укр. державності. Започатк. щорічні березневі наук. сесії до дня народження *Т. Шевченка*, темат. наук. читання; 2004 вид. 1-й т. “Збірника праць” осередку.

М. Андрейчин.

“НАУКОВІ ЗАПИСКИ”

– збірник наукових праць Тернопільського педагогічного університету ім. *В. Гнатюка*. Вихо-

Видання НТШ у діаспорі.

дить від 1995. Серії: біологія (гол. ред. проф. *М. Барна*), географія (доц. Л. Царик), економіка (доц. А. Григорук), історія (проф. *М. Алексівець*), історія укр. географії (проф. *О. Заставецька*), літературознавство (проф. *Р. Гром'як*), мистецтвознавство (проф. *О. Смоляк*), мовознавство (проф. *Д. Бучко*), педагогіка (проф. *Г. Терещук*), студія “Методологіка” (проф. *О. Готов*), філософія (доц. П. Залюбовський), хімія (проф. *Б. Грищук*). Збірник зареєстр. у ВАК.

Л. Безушенко, В. Уніят.

“НАУКОВІ ЗАПИСКИ”

– періодичне видання Тернопільського обласного краєзнавчого музею. 1-й зб. вийшов 1993, 2-й (у 2-х кн.) – 1997, 3-й – 2003. Гол. ред. *В. Лавренюк*, ред.-упоряд. *Я. Гайдукевич*, літ. ред. *С. Костюк*. До ред. колегії належали *І. Герета*, *П. Медведик*, та ін. “Н. з.” містять наук. дослідження з археології, етнографії, фольклору, нар. мист-ва, історії краю тощо. Серед авторів – науковці та краєзнавці *Ольга і Богдан Заставецькі*, *М. Кубаєвський*, *В. Олійник*, *М. Сохацький*, *Б. Строцьонь*, *П. Тимочко*, *В. Хома*, *О. Черемшинський*, *Г. Чернихівський*.

Я. Гайдукевич.

НАЇМЕНКО

Владлен Васильович (01. 11. 1947, м. Орша, нині Білорусь) – фахівець у галузі спорту (футбол). М. сп. СРСР з футболу (1968), від 1997 – делегат Федерації футболу України. Брат *Ю. Науменка*. Закін. Терноп. СШ № 4 (1965), ф-т фіз. вихов. Миколаїв. пед. ін-ту (1986, нині пед. ун-т). 1965–70 – гравець футбол. команди “Авангард” (м. Тернопіль), яка 1968 стала чемпіоном України серед команд майстрів класу “Б” і здобула право виступати у 1-й лізі класу “А”. Грав за команди “Суднобудівник” (Миколаїв, 1970–72, 1974–79), СКА (Одеса) та “Ністру” (1972–74, Кишинів, Молдова). Від 1980 – на тренер. роботі в м. Миколаїв.

В. Фроленков.

НАЇМЕНКО

Юрій Васильович (16. 07. 1945, м. Дніпропетровськ) – фахівець у галузі спорту (футбол). Канд. у м. сп. СРСР з футболу (1971), від 1997 – делегат Федерації футболу України. Брат *В. Науменка*. Закін. у Тернополі ф-т фіз. вихов. пед. ін-ту (1972, нині ТНПУ) та фінанс.-екон. ін-т (1978, нині ТАНГ). Від 1964 виступав за команди “Карпати” (Львів), “Авангард” і “Будівельник” (обидві – Тернопіль), “Торпедо” (Бердянськ), “Азовець” (Жданов, нині м. Маріуполь Запоріж. обл.), “Колос” (Бучач). Із останньою – володар кубка СРСР “Золотий колос” (1971). 1976–86 – граючий тренер команди “Ватра” (Тернопіль), володаря кубка України серед команд колективів фізкультури на приз “Робітничої газети” (1986). Від 2000 – відп. секр. Терноп. міськ. федерації футболу, від 2004 – дир. міськ. стадіону.

В. Фроленков.

НАУМОВИЧ

Іван Григорович (14 (26). 01, 1826, с. Кізілів, нині Кам'ян.-Буз. р-ну Львів. обл. – (04) 16. 08. 1891, м. Новоросійськ, нині РФ; похов. у м. Київ) – священник, культурно-освітній діяч, письменник, пасічник. 1840-і бував у м. Заліщики, де вчителював його батько. Закін. у м. Львів г-зію і духов. семінарію (1851). Служив парохом у Галичині, зокрема в м. Перемишляни на Львівщині, де від 1856 займався пасічництвом; 1868 заснував перше в краї т-во пасічників (м. Коломия, нині Івано-Фр. обл.). За виготовлення дешев. вулика зі соломи 1869 отримав 1-у нагороду на виставці в м. Городенка (нині Івано-Фр. обл.). 1872–82 – священник у м. Скалат. Посол Галиц. сейму (1861–67), австр. парламенту (1873). Видавець і ред. ж. “Наука” (1871–76), засн. освіт. т-ва ім. М. Качковського (1874). Заарешт. і ув'язн. у зв'язку зі “справою Гниличок” (1882–83; с. Гнилички, нині Підволочис. р-ну). У жовтні 1885 перейшов у православ'я, наступ. року виїхав до м. Київ. Автор популяр. брошур на церк., просвітні та

госп. теми, нарисів, оповідань, повістей, п’єс, віршів, перекладів, кн. для дітей. Видав “Катехись пчеловодства” (1876).

**Б. Головин, П. Гуцал,
Б. Пиндус, Б. Рудка.**

“НАХТІГАЛЬ”

(“Nachtigal” – укр. “Соловей”) – німецька назва бойового підрозділу Дружин Українських Націоналістів. Діяв 1941–42. На поч. 1941 кер-во ОУН(б) домовилося з представниками верхов. нім. командування про створ. укр. військ. частини під політ. кер-вом ОУН. У квітні 1941 почалося формування 2-х підрозділів під назвою “Дружина Українських Націоналістів”; їм поставили завдання – у випадку війни з СРСР взяти участь у військ. операціях проти рад. режиму і сприяти відновленню незалеж. Укр. держави. Кер-во абверу, сприяло підготовці підрозділів, присвоїло їм код. назви “Н.” і “Ролянд”. Набором батальйону “Н.” керувало бюро ОУН(б) у м. Краків (Польща). Ком-ром “Н.” (330 стрільців) призначили *Р. Шухевича*. У червні–серпні 1941 “Н.” разом із нім. військами пройшов по маршруту Львів–Тернопіль–Проскурів (нині Хмельницький), охороняючи мости, залізницю, пром. підпр-ва, водосховища тощо. Після проголошення *Акту відновлення Української держави* “Н.” підпорядкували безпосередньо нім. командуванню. В кін. липня 1941 “Н.” брав участь у боях із рад. частинами в р-ні с-ша Браїлов (Вінн. обл.). У серед. серпня 1941 “Н.” відвели у м. Нойгамер (Німеччина) і розформували.

Вас. Ханас.

НАЦІОНАЛЬНА ЗАСЛУЖЕНА КАПЕЛА БАНДУРИСТІВ УКРАЇНИ ІМЕНІ ГЕОРГІЯ МАЙБОРОДИ

– мистецький професійний колектив. Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1983). Засн. 1918 в м. Київ як самодіял. ансамбль бандуристів. Від 1946 – Держ. капела бандуристів УРСР (від 1951 – засл.). У репертуарі – нар. пісні, класич. тв. і тв. укр. композиторів. Худож. кер.: О. Мінківський (1947–74), Г. Куляба (1974–77), від 1977 – М. Гвоздь. Виступала в багатьох країнах світу. Підтримувала творчі зв’язки зі Струсів. капелою бандуристів “*Кобзар*”: подарувала інструменти, допомогала формувати репертуар тощо; колективи мали спільні концерти на Тернопільщині, зокрема в смт Микулинці, с. Струсів (обидва – Тереховлян. р-ну),

як учасники Днів УРСР у м. Москва (нині РФ) 18 вересня 1967 у Кремлівському палаці з’їздів разом виконали пісню “Ребе та стогне Дніпр широкий” на слова Т. Шевченка. У червні 2005 Н. з. к. б. дала концерти в містах Бережани, Бучач, Монастириська, смт Підволочиськ, Залізці Зборів. р-ну, а також у Тернополі: в кафедрал. соборі та обл. філармонії.

Ю. Кройтор, Б. Мельничук.

НАЦІОНАЛЬНА ПРЕМІЯ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

– найвища літературно-мистецька нагорода, найпрестижніша творча відзнака за вагомий вклад в українську культуру. Засн. 20 травня 1961 як щоріч. респ. премія за видатні твори літ-ри, образотвор. мист-ва, музики, театр. мист-ва й кінематографії. 1969 переймен. на Держ. премію УРСР ім. Т. Шевченка в галузі культури, мист-ва і літ-ри. Від 1999 – ниніш. назва. Нагороджують згідно з указом Президента України, що до 9 березня поточ. року оприлюднюють у ЗМІ. Особі, удостоєній нагороди, присвоюють звання лауреата (отримали понад 500 митців), вручають диплом і почес. знак, виплачують грош. еквівалент, розмір якого щороку визначає Президент України. Серед митців-вихідців із Тернопільщини – 11 лауреатів премії: письменники *Р. Андрушків* (1998), *І. Гнатюк* (2000), *Р. Лубківський* (1992), *С. Сапеляк* (1993), *Г. Штонь* (1996); художники *О. Кульчицька* (1967), *І. Марчук* (1997), *В. Шевчук* (1982); диригент *А. Кушніренко* (1984); скульптор *Я. Мотика* (1972), композитор *В. Камінський* (2005).

Б. Андрушків.

Нагрудний знак лауреата.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК “ЗАМКИ ТЕРНОПІЛЛЯ”

– історико-архітектурний заповідник у м. Збараж. Утвор. у січні 2005 на базі держ. істор.-архіт. заповідника, який діяв від 1994. Дир. А. Маціпура, 15 наук. співробітників. Осн. завдання заповідника – збереж. та реставр. пам’яток культур. спадщини і налагодження музей. роботи. Працюють реставр. майстерня, наук.-метод. рада, фонд. та закупів. комісії. У запасах Н. з. “З. Т.” – понад 50 тис. експонатів:

колекції ікон, нумізматики, боністики, геральдики, вишивки, керам. люльок, годинників, муз. інструментів, антиквар. меблів, килимів, скульптур *А. Осінського, Й.-Г. Пінзеля*, археол. знахідок різн. істор. періодів тощо. Осн. об'єкт заповідника – замок князів Збаразьких, у 40-а залах якого впродовж 10-ти років експонували понад 100 худож. виставок; тут відкрито органний зал. У казематах палацу – ресторан “Легенда”. В заповіднику налагодж. видавн. діяльність: виходять г. “*Вісник історії краю*”, ж. “Збараж – місто в Медоборах”, брошури, буклети, книги, матеріали наук. конф., у т. ч. міжнар. та ін. Налагодж. співпрацю з наук. установами та музеями України й зарубіжжя.

В. Чайка.

НАЦІОНАЛЬНИЙ

СКЛАД НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– порівняльна характеристика кількості людей різного етнічного походження, які проживають на території області. Сучас. етнонац. структура укр. сусп-ва характерна зростанням етніч. самосвідомості представників різ. етносів, які населяли Україну, та їх прагненням зберегти свою ідентичність. Від 1808 відомі перші доклад. статист. дані про к-сть населення м. Тернопіль. На основі перепису встановл., що в місті – 7095 мешканців, нац. склад – не визнач.; 1880 – всіх жителів 25819 осіб, із них українців – 6023, поляків – 6170, євреїв – 13468, інших – 158. 1921 у Терноп. воєв-ві на 16240 км² проживало 1 млн. 428,5 тис. осіб, із них українців – 848,6 тис. (59,4%), поляків – 447,8 тис. (31,4%), євреїв – 129 тис. (9%), інших – 2,9 тис. (0,2%). 1931 на цій же площі – 1 млн. 600,4 тис. осіб, із них українців – 879,6 тис. (54,8%), поляків – 586,6 тис. (36,6%), євреїв – 134,1 тис. (8,4%), інших – 0,2 тис. 1939 утворено Терноп. обл., тоді на 13700 км² проживало 1 млн. 500 тис. осіб, нац. склад – не визначено. Нині серед 130 національностей і народностей, представники яких, згідно з переписом 2001, проживають у державі, домінують українці. У першому перепису УРСР, що охоплював Тернопільщину (1959), питома вага українців у заг. к-сті насел. становила 94,8%, або 1030166 осіб. У наступ. переписах (через кожних 10 років) вона зростала за рахунок природ. приросту насел.: 1970 – 1106954 особи (96,0% усього насел.), 1979 – 1123085 осіб (96,6%), 1989 – 1126395 осіб (96,8%). 1959 росіян було 2,5%, або 26904 особи, 1970 – 2,3% (26349 осіб), 1979 – 2,2%, (25679 осіб), 1989 – 2,3% (26610 осіб); поляків

1959 – 23510 осіб (2,2%), подальші переписи засвідчують тенденцію до зменш. їх кількості в обл.: 1979 – 9229 осіб (0,8%), 1989 – 6704 особи (0,6%). Згідно з першим у незалеж. Україні Всеукр. переписом населення 2001 к-сть українців у державі – 37,5 млн. осіб (77,8%). Вони переважають серед насел. всіх регіонів, за винятком АР Крим та м. Севастополь, де займають друге місце за чисельністю після росіян. Найвища питома вага українців – серед жителів усіх зх. областей (крім Закарп. та Чернів.), а також у Вінн., Черніг., Черкас., Київ., Полтав., Житомир. та Кіровогр. обл. (понад 90%). На тер. Тернопільщини проживають представники 85-и національностей; найчисел. з них українці, хоча 1990-і к-сть насел. в обл., у т. ч. українців зменшилася; проте питома вага українців збільшилася до 97,8%. За даними перепису 2001, на тер. Терноп. обл. мешкають 364 особи з етногр. груп укр. етносу (бойки, гуцули, лемки, поліщуки, русини), або 1,1% від їх заг. к-сті в Україні. Найчисел. лемки – 346 осіб, малочисел. – гуцули – 14 осіб і русини – 4 особи; 98% з них рідною визнають укр. мову. Росіян – 14194 особи (1,2%). Українці та росіяни – найчисел. національності області. Крім них, на Тернопільщині проживають поляки – 3856 осіб, білоруси – 968, молдавани – 356, вірмени – 259, німці – 139, татари – 130, євреї – 167, азербайджанці – 113, вепси – 162 та ін. національностей, к-сть представників кожної з яких – менше 100 осіб. Українці проживають на всій тер. області, питома вага їх у заг. чисельності насел. р-нів – від 95,6% (Підволочис. р-н) до 99,6 (Підгаєц. р-н). Питома вага росіян в осн. до 1%, крім Збараз. (1,3%), Кременец. (1,28%) і Чортків. (1,6%) р-нів. У Підволочис. р-ні 2-е місце після українців належить полякам (3,6%). В обл. центрі українців – 212617 осіб (94,1%), росіян – 7743 особи (3,4%). Питома вага українців серед сільс. насел. вища (99,2%), ніж серед міськ. (96%). Питома вага росіян серед міськ. насел. – 2,4%, у сільс. місцевості лише 0,4%. При переписі 2001 98,8% жителів області назвали рідною мову своєї національності.

	Вважали рідною мовою (%)			
	мову своєї національності	українську	російську	іншу мову
Усі національності	98,8	98,3	1,2	0,5
з них: українці	99,9	x	0,1	0
росіяни	80,3	19,6	x	0,1
поляки	8,6	90,2	1,1	0,1

Серед українців питома вага осіб, які рідною вважають мову своєї національності, висока у міськ. поселеннях (99,77%) і в сільс. місцевості (99,94%). За даними перепису 2001 на Тернопільщині 96,7% жителів міськ. поселень назвали рід. мову своєї національності, серед сільс. насел. – 99,5%. Насел. національностей із високою часткою міськ. жителів як рідну частіше визнає укр. мову: поляки – 90,2%, євреї – 53,3%, вепси – 96,9%, німці – 54%. Серед мов, якими вільно володіють, крім рідної, найпошир. рос. (17,7%), англ. (1,4%) і польс. (1,3%).

Г. Баб'як, В. Кирич.

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ПРОВОДОМ
БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО 1648–57 рр.**
– див. “*Хмельницький Богдан і Тернопільщина*”.

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ
НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ 1956–91 рр.**

– складова 4–6-го етапів національно-визвольних змагань в Україні. Перших три етапи Н.-в. р. відповідно: 1921–39, 1939–45, 1945–52/56. Четвертий – 1956–64: поступовий перехід від зброї. б-би до мир. форм опору тотал. режимові; зародження правозахис. руху; спротив решти зброй. підпілля. П'ятий – 1964–85: посилення репресій проти дисидентів; придушення не лише проявів Н.-в. р., а й нац. свідомості; форсування русифікації. Шостий – 1985–91: крах комун. режимів у Європі; розпад СРСР і виникн. незалеж. держав; активізація Н.-в. р. Всі етапи – органічна єдність ідей здобуття незалежності України. 1965 мас. політ. арешти не обійшли м. Тернопіль – засудж. чл. підпіл. націоналіст. орг-ції. До її проводу належали: *І. та О. Герети, М. Литвин, М. Чубатий, В. Ярмуш*. Наближеними до керівного ядра були лікар Х. Дурбак (Куркевич), учитель М. Гуральчук, економіст М. Тивонюк (Тебенко), бухгалтер І. Загалюк (Фриз). Із групою співпрац. нар. артист *Б. Антків*, львів. студенти *І. Боднар, І. Остафійчук, В. Федько*, відповід. секр. ж. “Народна творчість та етнографія” *С. Музиченко*. 1973 в с. Росохач Чортків. р-ну виникла молодіж. підпіл. група з 9-и осіб (кер. *В. Мармус* та *С. Сапеляк*), яка вночі 22 січня 1973 розклеїла в м. Чортків антирад. листівки та вивісила синьожовті прапори. Чл. групи були заарешт. й засудж. на різні терміни позбавлення волі. У березні 1979 Терноп. обком компартії інформував ЦК КПУ про викриття в м. Кременець націо-

наліст. групи учнів мед., пед. уч-щ і СШ № 3 та вжиті профілакт. заходи. Кін. 1980-х позначений актами громадян. непокори рад. системі, дедали більше фактів свідчили про поглиблення кризи в компартії – 1988 дев'ять осіб здали партквитки. Посилилася тенденція занепаду комсомол. орг-цій – 1988 порівняно з 1985 чл. ВЛКСМ поменшало майже на 20%. У перші роки перебудови виникли неформал. групи та орг-ції, в т. ч. політизовані. За рекомендацією *М. Гориня* та *В. Чорновола* в серпні 1988 створ. терноп. філію *Української Гельсінської Спілки* (УГС, голова *Л. Горохівський*). Згодом утвор. районні філії УГС, одна з перших – у смт Підволочиськ (голова *Б. Діденко*). 24 березня 1989 в Тернополі організ. перший в Україні осередок *Нар. Руху України*. В травні 1989 в УГС – 40 осіб, НРУ – бл. 150. 1989 виникло т-во “*Меморіал*” (голова *М. Куземко*). Поміж молодіж. орг-цій провід. роль належала т-ву “*Вертеп*” (кер. *А. Пасічник*). 3 ініціативи УГС, НРУ, “*Меморіалу*” 21 травня 1989 в центрі Тернополя встановл. знак на місці майбут. пам'ятника Т. Шевченкові; тут вперше відкрито використ. нац. символіка. Резонанс. подією стало зняття у Тернополі 8 серпня 1990 пам'ятника В. Леніну; цим демонтажем керував *Я. Демидась*. За участю чл. бюро обл. письмен. орг-ції в обл. випускали самвидавчу літ-ру, газети “*Дзвін*”, “*Посвіт*”, “*Тернистий шлях*”, “*Тернове поле*”. Нац. демокр. сили брали участь у багатьох регіон. та в усіх всеукр. нац.-патріот. акціях. Поширення Н.-в. р. на Тернопільщині зумовило громадян. активність і піднес. нац.-патріот. почуттів краян.

О. Полянський, В. Фроленков.

НАЦЮК

Володимир Михайлович (01. 03. 1947, с. Довжанка, нині Терноп. р-ну) – господарник, громадський діяч. Депутат Терноп. рай. ради 2-х склик. (від 1998). Закін. технікум електрифікації та механізації сільс. госп-ва в м. Борщів (1973, нині агротех. коледж). Від 1974 працював гол. інж. колгоспу в с. Домаморич Терноп. р-ну, від 1979

– гол. інж., від 1994 – голова колгоспу “Перемога” (с. Довжанка), від 2000 – дир. ПАП “Перемога” Терноп. р-ну. Голова рай. ради с.-г. підпр-в (2002).

Б. Мельничук.

НАЧАЛЬНА КОМАНДА УГА

– вищий орган управління *Української Галицької Армії*. Створена в листопаді 1918. Н. к. УГА очолював командант, від червня 1919 – начальний вождь. Н. к. складалася з 2-х відділів – оператив., що керував воєн. діями, та орг.-матеріального, що займався матеріал. забезпеченням і обслугою діючих частин. Нач. команданти УГА, в т. ч. під час її дій на Тернопільщині: від 29 жовтня 1918 – полковник *Д. Вітовський*, 5 листопада 1918 – полков. *Г. Коссак*, 9 листопада 1918 – полков. *Г. Стефанів*, 10 грудня 1918 – ген. *М. Омелянович-Павленко*, 9 червня 1919 – ген. *О. Греков*, 5 липня 1919 – ген. *М. Тарнавський*, 7 листопада 1919 – ген. *О. Микитка*. Нач. штабу Н. к. УГА: від 2 листопада 1918 – полков. *М. Маринович*, 5 листопада 1918 – отаман *С. Горуж*, 10 грудня 1918 – полков. *Є. Мешковський*, 13 лютого 1919 – полков. *В. Курманович*, 8 червня 1919 – полков. *К. Штіпшиц-Тернов*, 5 липня 1919 – полков. *А. Шамабек*, 7 листопада 1919 – ген. *Г. Ціріц*, 10 лютого 1920 – полков. *А. Шамабек*. Під час *Чортків. офензиви* Н. к. УГА перебувала на Тернопільщині.

І. Гаврильцьо, Вас. Ханас.

“НАШ КРАЙ”

– газета, “незалежний часопис Гусятинщини”. Виходила у серпні 2003 – січні 2004 у м. Копичинці. Засн. *Р. Островський*; ред. *Н. Кулієвич*. Наклад – 1000 прим.

Х. Весна.

“НАШ ПРИЯТЕЛЬ”

– газета, “релігійний часопис”. Виходила від 1992. Видавець – греко-католич. парафія Пресв. Трійці смт Підволочиськ. Ред. – о. *М. Валійон*. Наклад – 3000 прим.

Б. Мельничук.

НАШ РЕГІОН

– діловий журнал України. Виходить у м. Тернопіль від липня 2002. Засн., видавець і гол. ред. – приват. підприємець *О. Лотовський*. Ред. – *Н. Янусь* (від 2004). Пошир. у зх. регіоні й частково – в Україні. Друкує ділові статті для широкого загалу, рекламу та інформацію. Наклад – 4200 прим.

Г. Івахів, Б. Мельничук.

“НАША БАТЬКІВЩИНА”

– газета, видання Тернопільської обласної організації партії “Всеукраїнське об’єднання “Батьківщина”. Засн. у травні 2000 як регіональна. Від поч. підготовкою і випуском керувала ред. рада (*П. Гудима, Б. Мельничук, Б. Ничик, Б. Хижняк* та ін.). Нині шеф-ред. – *В. Деревляний*. Періодичність – раз на місяць. Висвітлює діяльність голови партії *Ю. Тимошенко*, депутат. фракцій, рай., міськ., обл. орг-цій. Наклад – 20000 прим.

І. Гаврильцьо.

“НАША ЗЕМЛЯ”

– газета, “селянська часопись”. Виходила неперіодично 1918–19 в м. Чортків; 1-е число – 28 грудня; всього – 10 чисел. Ред. – *М. Мельник*. Адреса ред. – Укр. комісаріат у Чорткові. Опубл. офіц. матеріали уряду ЗУНР, ст. про зем. реформу, матеріали з міжнар. життя й ін., поезії *І. Франка* та ін. авторів. Друкували в друкарнях *М. Маргулеса* і *Б. Рамлера* в Чорткові.

Лит.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939). – Л., 2001.

Б. Мельничук.

“НАША УКРАЇНА – ТЕРНОПІЛЬЩИНА”

– міська громадська організація. Засн. в м. Тернопіль наприкін. 2001 як організаційне узагальнення регуляр. щотижн. зборів громадськості. Легалізована рішенням Терноп. міськвиконкому 28 листопада 2001 (співголови: *В. Колінець, В. Кухарський, М. Світлик, В. Скакун, В. Фіялка*). Мета діяльності – забезпечення консолідації нац.-патріот. сил, створення єдиного блоку правих сил для участі в діяльності структур влади, впливу на них з метою зупинення процесу занепаду в регіоні й у м. Тернопіль, зокрема подолання соц. застою. Характер діяльності – конструкт. заяви та звернення у владні підрозділи міста, області й держави щодо деіндустріалізації області, приватизації центр. частини Тернополя, дотримання морал. принципів у діяльності вищих посад, осіб області та Тернополя, кадр. політики міськ. голови *Б. Левківа*, намірів уряду розформувати область. Організація провела кілька мітингів у Тернополі, висунула кандидатів у депутати міськ. ради і на посаду міськ. голови на виборах 2002; виступала з конструкт. критикою блоку *В. Ющенко* “Наша Україна”. Ініціювала створ. *Економічної ради Терноп. області*.

В. Кухарський, В. Чубатий.

“НАШЕ РАДІО”

– всеукраїнська мережева радіостанція. Розпочала мовлення 3 квітня 1997 в м. Київ (FM 107,9). Від 1998 – найбільша комерційна радіомережа, працює в усіх регіонах України. Транслявання – за допомогою системи цифр. супутник зв’язку в усіх регіон. центрах, від яких радіосигнал приймають у радіусі 75 км. Творч. принцип “Н. Р.” – відповідати своїй назві. У Тернополі транслюють від 4 жовтня 2003 на частоті FM 104,1 мГц.

В. Фроленков.

“НЕ ЗДАМОСЬ”

– газета, громадсько-політичний тижневик Тернопільщини. Виходить від лютого 2003 на 8 стор. Засн. і вид. О. Лайпа, ред. – Я. Демидась. Осн. рубрики: “Політика”, “Економіка”, “Культура”, “Журналістське розслідування”, “Аналіз”. Наклад 3000 прим.

І. Дем’янова, Б. Мельничук.

“НЕ ЗДАМОСЬ”

– обласна громадсько-політична організація. Створ. 25 квітня 2004. Засн. і голова – Я. Демидась. Гол. мета – контроль за діяльністю влади.

Б. Мельничук.

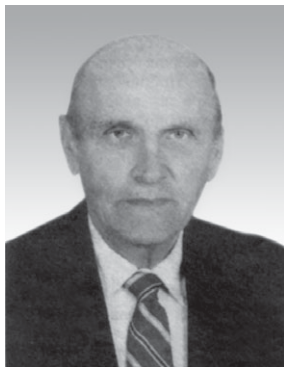
“НЕБЕСА”

– газета християнського місіонерського центру “Небеса”. Виходить у м. Ланівці від січня 1996. Ред. – В. Андрушук, Г. Басюк. Наклад 10–13 тис. прим.

В. Кобернюк.

НЕБЕСНИЙ

Василь Іванович (псевдо “В’юн”; 14. 10. 1927, с. Кип’ячка, нині Терноп. р-ну – 13. 06. 2004, м. Тернопіль) – громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН (1943). 1945 Н. заарешт. НКДБ; засудж. на 15 р. каторж. робіт. За участь у Норил. повстанні ув’язн. у Центр. Владимир. тюрму (нині РФ). Після звільнення – в м. Тернопіль. Діяльний у Спілці політ’язнів і репресованих. Чл. ради істор.-просвіт. т-ва “*Меморіал*” ім. В. Сту-

са, чл. комісії Терноп. міськради з питань поновлення прав реабілітованих.

І. Олещук.

НЕБЕСНИЙ

Іван Васильович (15. 07. 1971, м. Тернопіль) – композитор. Лауреат міжнар. конкурсу музики молодих (1993, 1994, м. Київ). Гран-прі Міжнар. фестивалю молодих композиторів (1998, м. Гродно, Білорусь). Навчався на теор. відділі Терноп. муз. уч-ща (1986–1990) у кл. композиції Б. Климчука; 1990–95 – на композитор. ф-ті Львів. муз. акад. (кл. М. Скорика), 1995–98 – асист.-стажист цього ВНЗ. 1996 стажувався в Німеччині (м. Фрайбург), Австрії, Польщі. Автор інструм. та вокал. тв., зокрема сонати для віолончелі й ф-но (1992), різдв. переспівів для хору (1993), балету “Мегаполіс” (1995), тв. “Антиномія “чистого” розуму”, “Вже котрий це до тебе лист...” для сопрано й струн. оркестру на вірші В. Стуса (1995), “Десять скульптур часу” (1996) та ін., музики для театру, пісень. Засн. і кер. ансамблю сучас. музики “Кластер” (1996, м. Львів). Автор. концерт 22 жовтня 1997 в Терноп. обл. філармонії.

Б. Мельничук.

НЕБЕШ

Степан (03. 05. 1896, с. Добромірка, нині Збар. р-ну – 23. 03. 1982, м. Клівленд, шт. Огайо, США) – військовик, діяч культури. Закін. г-зю в м. Тернопіль. 1914 – доброволець *Легіону УСС* (десятник, сотня В. Дідушка), 1917–18 – у Київ. СС (підпоручник). У м. Київ працював у ред. “Літературно-наукового вістника”, “Молодому театрі” *Леся Курбаса*. Співав у Нац. укр. хорі під кер-вом К. Стеценка, О. Кошиця та М. Леонтовича. Навчався від 1917 на правн. ф-ті Київ. ун-ту, від 1921 – в Укр. тасм. ун-ті у м. Львів, правн. студії завершив у Львів. ун-ті (1924–27). Працював у судах міст Тернопіль (1927–30) і Надвірна (1930–39, 1941–43, нині Івано-Фр. обл.). Автор розвідок з укр. минулого та спогадів: “Нарис про село Добромірку”,

“Спогад про Куропатники й Конюхи”, “Січові Стрільці на Україні в 1917–1918 рр.” та ін.

Б. Волинський, І. Зятківський.

“НЕБИЛИЦІ”

– журнал. На поч. 1900-х видавав тасмний гурток “Молода Україна” в г-зі у м. Бережани. Техн. ред. – *Ф. Коковський.*

Х. Весна.

НЕВЕСЕЛА

Тетяна Іванівна (18. 08. 1957, с. Покровка Сахалін. обл., нині РФ) – скульптор. Чл. НСХУ (1985). Мати *Т. Невеселого*. Навчалася на ф-ті скульптури Ін-ту живопису, скульптури й архітектури ім. І. Рєпіна АМ в м. Ленінград (1975–80, нині Санкт-Петербург, РФ), Київ. худож. ін-ті (1980–82, нині акад. образотвор. мист-ва і арх-ри). 1982–99 проживала в м. Тернопіль, згодом – у РФ, Польщі. Працює в галузі станк. і монум. пластики. Учасниця збір. виставок (від 1981) у містах Львів, Тернопіль, Київ. Серед творів: “Чисті роси” (1982, гіпс), “Тарас” (1984, мармур); пам’ятники *А. Живову* і *Г. Танцорову* в Тернополі (1984, бронза, граніт), низка робіт у Польщі.

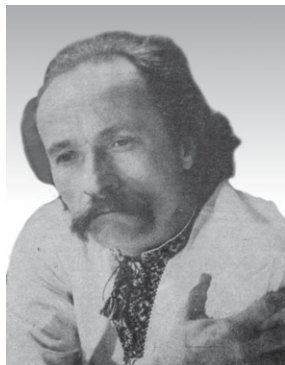
І. Дуда, Б. Мельничук.

НЕВЕСЕЛІЙ

Микола Васильович (01. 01. 1946, с. Гладкове Білокуракин. р-ну, нині Луган. обл.) – скульптор.

Батько *Т. Невеселого*. Навчався у Луган. худож. уч-щі (1961–66, нині коледж арх-ри і мист-в), Ін-ті живопису, скульптури й арх-ри АМ у м. Ленінград (1970–76, нині Санкт-Петербург, РФ). Від 1976 – в м. Тернопіль.

Учасник збір. виставок у Тернополі, Запоріжжі, Львові, Києві, Москві (РФ) та ін. містах. Серед тв.: пам’ятники у Тернополі – *Т. Шевченку* (1982), *М. Пігорєву* (1984, парк Слави), *Я. Стецьку* (1998), воінам-односельцям (1989) та *Т. Шевченку* (1992) у смт Вел. Березовиця (Терноп. р-ну), *Т. Шевченку* в м. Почаїв (1993). Галерея (горельєфи) державотворців у м. Монастирська (1997). 2000 заклав сквер ім. св. Андрія Первозванно-

го між вул. В. Симоненка і бульв. П. Куліша у м. Тернопіль.

Б. Мельничук.

НЕВЕСЕЛІЙ

Тарас Миколайович (27. 01. 1976, с. Вел. Гаї Терноп. р-ну) – скульптор. Син *М. і Т. Невеселих*. Чл. НСХРФ

(1998). Навчався у США № 3 в м. Тернопіль, серед. худож. школі ім. Йогансона при АМ у м. Санкт-Петербург (РФ, 1998) і на ф-ті скульптури Ін-ту живопису, скульптури й арх-ри цієї ж академії. Персон. виставки у містах

Санкт-Петербург, Копенгаген (Данія) та ін. Серед тв.: “Перша крига” (1994), “Лев” (1996), “Настя” (1997), “Олекса Довбуш”, “Дафна”, “Сон” (усі – 1998). Пам’ятник священику в концтаборі Освенцім (Польща) та ін. монум. роботи.

Лім.: Гаврильцьо І. Тернополянин, який підкорив Санкт-Петербург // Тернопіль вечірній. – 1997. – 16 груд.

Х. Весна, Б. Мельничук.

НЕВЕСТЮК

Яків (01. 01. 1868, м. Городенка, нині Івано-Фр. обл. – 1934, с. Жаб’є, нині смт Верховина Івано-Фр. обл.) – письменник, журналіст, громадський діяч, лікар. Закін. г-зію у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.). 1887–94 студіював медицину в ун-ті в м. Краків (Польща); співорг-тор (із *В. Стефаником*) і кер. укр. студент. т-ва “Академічна громада”, діяч *Укр. радикал. партії*. Підтримував зв’язки з *М. Драгомановим*, *М. Павликом*, *І. Франком*. Від 1894 як лікар працював у містах Вел. Мости (нині Сокал. р-ну Львів. обл.), Бережани, с. Жаб’є. Збирав фольклор.-етногр. матеріали. Автор п’єс “Кандидат” (1896, поставлено у Бережанах, коли Н. працював там), “Жид”, “Супруги”, “Несамовиті”, комедії “Запорозьке сватання”, повісті “Спомини з моєї пригоди в Росії”.

Я. Мазурак, Л. Щербак.

НЕГОДА

В’ячеслав Андронович (25. 05. 1957, с. Боршівка Лановец. р-ну) – господарник, громад-

сько-політичний діяч. Чл. НСАУ (1985). Депутат Терноп. обл. ради (1990). Закін. архіт. ф-т Київ. інж.-буд. ін-ту (1980, нині ун-т буд-ва і арх-ри). Від 1980 – в м. Тернопіль: архітектор інж.-буд. відділу ВПКТІ “Світло” (1980–84), нач. худож.-конструк. бюро НВО “Ватра” (1984–90). 1990–98 – голова Терноп. міськради. Нині – виконавчий дир. і кер. секретаріату Укр. асоц. місц. та регіон. влад (м. Київ).

Л. Щербак.

НЕГРЕБЕЦЬКА

Ірина Антонівна (27. 10. 1895, м-ко Заложці, нині смт Залізці Зборів. р-ну – 14. 01. 1962, м. Львів) – піаністка, педагог. Племянниця *С. Крушельницької*. Від 1905 – в м. Перемишль (нині Пшемисль, Польща), де 1906–12 навчалася в ін-ті для дівчат із муз. нахилом (клас ф-но). 1920 закін. Вищий муз. ін-т у м. Львів (клас ф-но *В. Барвінського*). 1911–34 – учасниця Шевченків. концертів у Перемишлі та Львові. 1924–39 – викл. ф-но у філії Перемишль. муз. ін-ту, діяльна в муз.-хор. т-ві “Боян”. 1939–41 – доц. Львів. консерваторії (нині муз. акад.), викл. муз. школи-десятирічки при цьому навч. закладі. Виконувала тв. *В. Барвінського*, *М. Лисенка*, *Н. Нижанківського*, *Ф. Шопена* та ін., нар. музику.

П. Медведик.

НІГРИ

Поля (справж. – Халупец Барбара-Апольонія; 03. 01. 1897, за ін. даними 1894, Польща – 31. 12. 1984, м. Сан-Антоніо, шт. Техас, США) – німецька й американська актриса, зірка “німого” кіно. За національністю – полька. Батько родом із м-ка Заложці, нині смт Залізці Зборів. р-ну. Закін. балет. школу Варшав. опер. театру (Польща). Від 1923 – на кіностудії у Голлівуді (США). Зіграла у багатьох фільмах.

І. Дуда, В. Сушкевич.

НЕДАШКІВСЬКИЙ

Микола Олександрович (20. 12. 1951, м. Золочів Львів. обл.) – вчений у галузі математики. Д-р фіз.-матем. н. (1995), проф. (1997). Закін. Львів. політех. ін-т (1974, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). 1977–81 – м. н. с. відділу теорії диференц. рівнянь Ін-ту приклад. проблем механіки і математики АН УРСР (м. Київ). Від 1981 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): 1981–82 – ст. н. с. н.-д. сектору, 1982–84 – асист. каф. автоматиз. систем і

програмування, 1984–86 – ст. викл. цієї каф. Від вересня 1986 до травня 1995 – доц., від травня 1995 донині – зав. каф. автоматиз. систем і програмування ТАНГ. Працює в галузі розробки приклад. наук. і навч.-контрол. програм, співорг-тор впровадж. передових комп’ют. технологій у навч. процес. Оpubл. понад 60 наук. праць.

Б. Мельничук, В. Письменний.

НЕДЗВІДСЬКИЙ

Микола (псевдо “Хрін”; 06. 12. 1911, с. Подоляни, нині хутір належ. до с. Угорське Кременец. р-ну – 08. 04. 1945, Австрія) – діяч національно-визвольного руху. Навчався в укр. г-зії у м. Кременець; чл. підпіл. Пласту (від 1927) і Юнацтва ОУН (від 1931). Засудж. 1933 на 2,5 р. (див.: *Процес 31-го*). Присуд відбував у Кременці. Чл. ОУН(м), співорг-тор УПА на Кременеччині, сотник. Чл. Штабу УПА-Південь. Хорунжий Укр. легіону самооборони, потім запас. куреня дивізії “*Галичина*”. Загинув у 1-й дивізії Укр. Нац. Армії на фронті, у бою з ЧА.

І. Зятківський, В. Окаринський.

НЕДЗВІЦЬКИЙ

Миколай (Niedźwiecki Mikołaj; pp. і м. н. та см. невід.) – краєзнавець, педагог. Батько служив ксьондзом у с. Боків, нині Підгаєц. р-ну. Наприкін. 19 ст. Н. вчителював у м. Підгайці. Згодом – інспектор шкіл у м. Жовква (нині Львів. обл.). Автор монографії польсь. мовою “Повіт Підгаєцький під поглядом статистичним, географічним та історичним” (м. Станіслав, нині Івано-Франківськ, 1896), праць “Кілька моментів з нашої історії” (1903), “Про нашого найбільшого поета Адама Міцкевича” (1905), “З минулого Жовкви” (1908), “З битв татарських” (1917, усі – Львів).

С. Колодницький.

НЕДЗЯЛКІВСЬКИЙ

Кароль (Niedziałkowski Karol; 21. 05. 1846, поbl. м. Кременець – р. і м. см. невід.) – теолог, єпископ Могилевський. Навчався в духов. акад. у м. Петербург (нині Санкт-Петербург,

РФ). Автор кн. “Міражі мудрості”, “Не туди шлях, ласкава пані” (обидві – 1897), “Враження Пілігрима від Святої Землі” (1898).

С. Ткачов, В. Ханас.

НЕДІЛЬНІ ШКОЛИ

– одна з форм загального пізнання віровчення тієї чи іншої конфесії та прилучення до релігійних цінностей. Заняття проводять здебільшого у неділю, вони – добровільні. Н. ш. можуть організовувати церк. активи, батьки чи орг-ції. Важливі у житті укр. діаспори як запобігання асиміляції і як форма збереж. укр. культурно-реліг. традицій. На поч. 2002 в Україні діяли 9057 Н. ш. різних конфесій, у т. ч. на Тернопільщині – 614. За конфесій. приналежністю: УГКЦ – 195, УАПЦ – 127, УПЦ КП – 201, УПЦ МП – 25, РКЦ – 26, ХВС – 30, СХБ – 5, АСД – 1, УЛЦ – 3, неорелігії – 2.

Я. Стоцький.

НЕДІЛЬСЬКИЙ

Іван (25. 07. 1895, с. Золотий Потік, нині смт Бучац. р-ну – 05. 06. 1970, м. Нью-Йорк, США)

– композитор, диригент, віолончеліст, педагог. Навчався в г-зії у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.). Під час 1-ї світ. війни – хорунжий австр. армії. Перебуваючи в полоні у м. Монте-Кассіно (Італія), створив хор. композицію “Зясяло сонце золоте”. Закін. консерваторію в м. Берлін (1924, Німеччина). Працював у містах Підгайці (1925–28), Станіслав (нині Івано-Франківськ): учитель г-зії, дир. і викл. філії Вищого муз. ін-ту ім. М. Лисенка, диригент місц. хору т-ва “Боян”. Під час 2-ї світ. війни емігр. до Німеччини (тут у таборі Байройт написав “Службу Божу”), 1949 – до США. Від 1952 – чл. дирекції і викл. теорії музики в Укр. муз. ін-ті у м. Нью-Йорк. Співзасн. хору “Думка”, від 1955 – диригент молодіж. хору. Автор тв. для ф-но, пісень, романсів, хор. творів.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

НЕЗАБУДКА ЛЮДМІЛИ

(*Myosotis Ludomilae Zaverucha*) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина родини Шоретко-

листі (Boraginaceae). Внесена до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на вапняк. відслоненнях, дуже рідкісний вид. Під охороною – у філіалі природ. заповідника “Медобори” “Кременецькі гори”.

Г. Синиця.

НЕЗАЛЕЖНОСТІ ХРЕСТИНИ

(Хрестини Незалежності України)

– символічні хрестини незалежної Української держави. Їх здійснили 29 квітня – 6 вересня 1992 канадійці укр. походження: громад. діяч, письменник С. Горлач і дантист, співак чол. хору “Бурлака” П. Скиба. Вони пройшли навхрест із півночі на південь України (від кордону з Білоруссю до м. Одеса) та зі заходу на схід (від кордону з Польщею до смт Мілове Луган. обл., що межує з Ростов. обл. РФ) 2500 км, поставивши 94 придорож. берез. хрести, які освятили місц. священики. Після 1-го етапу пішого походу хрестителі незалеж. України побували в м. Тернопіль. Тут із допомогою засл. арт. України Р. Бойка та обл. орг-ції УРП було виготов. для 2-го етапу 50 тис. листівок, проведена прес-конференція. На 2-у етапі – із заходу на схід – шлях хрестителів проліг через Кременеччину, зокрема м. Почаїв, де вони відвідали лавру та місця, пов’язані з перебуванням у краї Т. Шевченка.

Я. Павлів.

НЕЙ

Василь (23. 02. 1921, с. Горасець, нині Любачів. пов., Польща) – громадський діяч, меценат. 1940

вивез. на примус. роботи до Німеччини; 1949 емігр. до Австралії (м. Сідней). 1963–96 – чл. правн. відділу Укр. громади в м. Меррилендс, 1984–90 – голова батьків. ком-ту субот. школи ім. Володимира Великого у Меррилендсі. 1992–96 – чл. дир. кооп. “Карпати”; 2000 – чл. управи ЛВУ. Жертводавець і збирач коштів на буд-во мемор. музей. комплексу і пам’ятника Я. Стець-

ку в с. Вел. Глибочок Терноп. р-ну; передав цьому музеєві літ-ру.

М. Сагайдак.

НЕКРАСОВ

Дмитро Тимофійович (08. 11. 1919, с. Ожика Камишлов. р-ну, нині Свердлов. обл., РФ – 15.

11. 1996, м. Березжани) – господарник. Герой соц. праці (1971); ордени Леніна, Труд. черв. прапора, Жовт. революції. Учасник нім.-рад. війни. Бойові нагороди. 1954 у числі “тридцятитисячників” направлений працювати у сільське госп-во Зх. України; голова колгоспу “Дружба” в с. Потутори Березжан. р-ну.

Н. Халуца.

НЕМЕЛІВСЬКИЙ

Михайло (18. 04. 1938, с. Бзовиця, нині Зборів. р-ну – 18. 09. 2003, м. Березжани, похов. у родин. селі) – священик, релігійно-громадський діяч.

Ювілей. медаль до 2000-ліття Різдва Христового. Закін. Волин. духов. семінарію (1961). Священик на парафіях Монастирис. і Березжан. р-нів (понад 34 р. – у с. Вербів). Ініціатор створ. і 1-й дир. *Музею переслідуваної Церкви* у м. Березжани (2000); засн. і ред. вісника музею “Дорога життя”. Співорг-тор проц до Марій. центру в с. Зарваниця Теремовлян. р-ну. 27 червня 2001 брав участь у Богослужінні під час Св. Літургії (м. Львів) на честь візиту Папи Римського Івана Павла II. За почином Н. відновл. та встановлено каплички і реліг. пам’ятки, впорядк. могили, збудовано пам’ятники Борцям за волю України та ін. Автор статей на реліг. теми, створив відеотеку про визначні реліг. події і парафії краю.

Я. Павлів.

НЕМІРИЧ

Юрій Стефанович (ймовір. 1612, за деякими даними – с. Черняхів, нині смт одноім. р-ну Житомир. обл. – серпень 1659, Чернігівщина) – військовик, політично-державний діяч, канцлер Великого князівства Руського (1658–59). Учасник *Зборів. битви 1649*. У червні 1657 перейшов на бік *Б. Хмельницького*, прийняв православ’я, став полковником; соратник *І. Виговського*. Загинув у бою з москов. військами поблизу м. Ніжин (за ін. даними – вбили повстанці, які виступали проти *І. Виговського*).

П. Гуцал, Б. Пиндус.

НЕМОЛІВСЬКИЙ

Михайло (р. і м. н. невід. – 1937, м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч. Чл. ЦР, військ. міністр у кабінеті *В. Голубовича* (1918). Листопад–вересень 1920 – чл. *Галиц. рев. ком-ту (Галревкому)*, з яким перебував у м. Тернопіль. Репресований.

Г. Моліцька.

НІНИЧ

Олександр (р. н. невід., м. Підгайці – 1923, м. Відень, Австрія) – політичний діяч. Консул Австро-Угорщини в Туреччині.

С. Колодинський.

НЕОГЕНОВА СИСТЕМА

– відклади на теренах Тернопільщини, представлені осадами трьох ярусів: гельветського, тортонського і сарматського. Породи **гельвет.** ярусу відомі у зх. ч. області – на вододілах лівих приток р. Дністер: річок Стрипа, Коропець і Золота Липа. Складені різнозернист. глауконіто-кварц. пісками, кварц. пісковиками, піщано-глин. вапняками, піщан. глинами і мергелями, незнач. потужності (до 6 м). **Тортон.** відклади займають у межах обл. значні площі. Нижній тортон складений піщанист. вапняками, кварц.-глауконітовими пісковиками, кварц. пісками, конгломератами, органогенно-уламковими вапняками, вугленосними горизонтами, літотамнієвими вапняками, глинами тощо. Розріз верх. тортону починається гіпсово-ангідритовою товщею (Борщів., Чортків., Заліщиц. р-ни), в ньому розвинуті карст. процеси – поверхневі та підземні. Вище залягають вапняки, кварц. піски, літотамнієві вапняки (плитчасті, кулясті), вапняковисті мергелі, органогенно-уламкові, органогенно-детритові (тесові) вапняки тощо. Відклади **нижнього сармату** збереглися тільки у пн.-сх. та сх. ч. області й скла-

дені породами **буглівського** (піски, алеврити, вапняки, піщанисті глини) та **волинського** (вапняки органоненні-серпулові, моховатково-серпулові, детритусові, хемогенні-оолітові, піски, пісковики, тонкі проверстки туфів і бентонітів) горизонтів. Серед порід, із яких складені Поділ. Товтри, – породи тортон. і сармат. ярусів. Заг. потуж. неоген. відкладів – 100–120 м.

М. Сивий.

НЕОЛІТ (НОВИЙ КАМ'ЯНИЙ ВІК)

– наступний за палеолітом та мезолітом період (8–3 тис. до Р. Х.), попередник мідного віку. Пов'яз. зі встановленням сучас. клімат. умов. Для цього часу характерні шліфування, пиляння, а наприкінці Н. – свердлення каменю. Ці нові способи його обробки дали назву періоду (“нео” – новий). Широко використання набули крем'яні ножі, вістря списів та стріли з двобічною оббивкою леза. З цього часу використ. перший штуч. матеріал, що виготовила людина, – кераміку. Зародилося і пошир. плетіння й ткацтво; у рибальстві застосовували сіті. В економіці відбулися великі зміни, які прийнято називати “неолітичною революцією”. На зміну привласнюючим формам госп-ва (мисливство, рибальство, збиральництво) осн. видами госп. діяльності стали відтворюючі (землеробство й скотарство). На тер. України, в т. ч. Тернопільщини, хлібні злаки потрапили від неоліт. племен Балкан. Одомашнено багато різ. видів тварин. Сформувалися археол. культури, що відповідали певним групам племен. На Тернопільщині досліджено значну к-сть пам'яток лінійно-стрічк. кераміки, що походять із Подунав'я і свідчать про напрямок розселення давніх племен.

Ю. Малєв.

НЕОПАЛІМА КУПІНА

– див. *Ясенець білий*.

НЕОТІАНТА КАПТУРУВАТА

(*Neottianthe cucullata* (L.) Schlechter.; нар. назва – кукуруз) – багаторічна трав'яниста рослина з підземними бульбами. Занес. до Черв. книги України. Належить до родини Зозулинцеві (Orchidaceae). Зростає в сосн. та міш. лісах, здебільшого на півночі й заході області.

Лит.: Основи екології. – Т., 1998.

Н. Мшанецька.

НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ

Олександр Анастасійович (Неприцький; псевд. і крипт. – А. А., О. Г., Авратинський Ол.,

А. Захар, Не-кий Ол., Ол. Гр-ий та ін.; 22. 10 (04. 11). 1887, с. Вел. Бережці, нині Кременец. р-ну – 04. 11. 1976, м. Сент-Пол, шт. Міннесота, США) – вчений-ентомолог, поет, публіцист, політолог, громадсько-політичний і культурний

діяч, видавець. Д-р філософії у галузі біології (1925), проф. (1926; 1-й проф.-українець амер. ун-ту). Дійс. чл. НТШ 4 академії наук: у Франції, шт. Вісконсін і Міннесота, УВАН (США). Закін. серед. с.-г. шк. в с. Білокриниця (1905, нині Кременец. р-ну), комерц. ін-т у м. Київ (1910). Від 1907 – експедитор, бухгалтер, коректор “Южно-русского издательства” в Києві. Приятелював і співпрац. із *Лесею Українкою* та *К. Квіткою* (познайомився 1907 в с. Вел. Бережці), *М. Вороним*, *М. Грушевським*, *М. Лисенком*, *О. Маковесем*, *Олександром Олесем*, *Оленою Пчілкою* (за її сприяння 1907 часопис “Рідний край” надрукував 1-й вірш Н.-Г. “Порожня оселя”), *М. Рильським*, *П. Тичиною* та ін. Чл. клубу “Родина”, т-ва “Просвіта”, прац. в етногр.-худож. комісії. 1910 – чл. ред. колегії часопису “Українська хата”. Від 1903 – чл. РУП (засн. *М. Міхновський*). За громад.-політ. діяльність зазнав утисків влади; від 1913 – на еміграції у США. Закін. Вищий агрон. коледж у м. Форт-Коллінс (1918), навчався у Сорбон. ун-ті (1919, м. Париж, Франція). Працював у США викл. біології, дир. у школах, асистентом при агрон. дослід. станції шт. Колорадо, проф. ентомології та екон. зоології ун-тів шт. Міннеаполіс (1920), Вісконсін (1922–30), Міннесота (1930–56). Почес. д-р європ. ун-тів, почес. д-р із гуманіт. н. (1958), чл. 9 наук т-в. Перший із некорін. американців отримав найвищу держ. відзнаку за видат. заслуги в галузі науки (1967). Діяльний у громад.-політ. та культур. орг-ціях США й Канади: Орг-ції держ. відродж. України (від 1930 – голова), Укр. конгрес. ком-ті Америки (чл. політ. ради), Світ. конгресі вільних українців та ін., співзасн. і співорг-тор у Міннесот. ун-ті Центру досліджень історії укр. інтелігенції. Учасник установ. конференції ООН (1945, м. Сан-Франциско, США), делегат ЮНЕСКО та ін.

1965 організував на основі влас. б-ки й архіву б-ку-архів емігрантів-українців, згодом – Всеамер. еміграц. центр. Автор наук. відкриттів (зібрав і систематизував колекцію комах-паразитів, виявив 3 види попелиці, названі його ім'ям), понад 100 наук. пр. з ентомології та біології (англ. мовою); віршів, оповідань, публіцист. тв., літ. рецензій, перекладів. Видав зб. “Тарас Шевченко” (1914, Чикаго; співавт.), зб. поезій “Пелюстки надій” (1910), “Намистечко сліз” (1911), “Акорди” (1914; усі – К.), “Іскри віри” (1953, м. Сент-Пол, США), “Осінні узори” (1957), “Гимни сонцю” (1958), “Сни зруйнованого замку” (1964; усі – Нью-Йорк–Чикаго), “Золоті ворота” (1992, К.); пр. з економіки, історії, мистецтвознавства, політології; низки матеріалів про *С. Коновальця* та *С. Петлюру*; живопис. і граф. тв., зокрема портрета *Т. Шевченка* (1907; зберіг. у музеї Н.-Г. в с. Вел. Бережці); розписав понад 2,5 тис. писанок (присвятив моногр. “Мистецька символіка українських писанок”, англ.). На вірші Н.-Г. вокал. тв. написали *С. Лібацький*, *Р. Придаткевич* та ін. Від 1997 в с. Вел. Бережці діє музей Н.-Г., встановл. мемор. таблицю. В *Кременец. краєзн. музеї* відкрита експозиція, ім'ям Н.-Г. названо вул. в м. Кременець.

Лім.: Черніхівський Г. Олександр-Неприцький-Грановський: Життя і творчість. – Т., 1996.

Г. Черніхівський.

“НЕПТУН”

– перший в Україні міський клуб любителів загартування та зимового плавання (“моржів”). Діє у м. Тернопіль. Багатораз. переможець і призер всеукр. змагань. Засн. 1986; орг-тор *М. Рибак* – “морж” від 1978. База – у парку “*Тонільче*”. Щорічно у Тернополі зим. плаванням займаються понад 600 осіб.

В. Фроленков.

НЕРЕЗІЙ

Ієронім (рр. і м. н. та см. невід.) – священник, педагог. 1750–57 та 1761–65 – ігумен *Бучац. монастиря оо. Василіян* (від 1991 – Чесного Хреста Господнього). Ініціатор побудови в м. Бучач приміщення монастиря на г. Федір (1751–53). 1754 за сприяння *М. Потоцького* засн. і очолив конвікт (школу-інтернат) для 12 учнів із незамож. родин, незалежно від сусп. стану й віросповідання, та 6-клас. г-зію, в котрій 1-го навч. року було 189 учнів, із них 117 – українці. Ініціатор буд-ва (1765–71; арх. *Г. Гоф-*

ман) монастир. церкви Чесного і Животворящого Хреста.

Я. Стоцький.

НЕРОНОВИЧ

Макар (рр. і м. н. та см. невід.) – літератор, видавець. Монах ЧСВВ. Видав у м-ку Почаїв (нині м. Кременец. р-ну) “Короткий катехизис історичний” (1756).

Б. Пиндус.

НЕСЕЦЬКИЙ

Каспер (Niesiecki Kasper; 31. 11. 1682, м. Бидгощ, Польща – 09. 07. 1744, м. Львів) – польський дослідник генеалогії та геральдики. Викладав у єзуїт. колегіях, проповідник у містах Бидгощ, Львів, Збараж, Бучач. Склав гербар “Корона польська” (т. 1–4, Львів, 1728–43), де подано матеріали про шляхет. родини, покаголичення та полонізацію укр. магнатів.

Вас. Ханас.

НЕСМАШНИЙ

Василь Карпович (10. 04. 1925, с. Клімівка, нині Кремені. р-ну Луган. обл.) – громад-

сько-культурний діяч. Ордені Вітчизн. війни 1 ступ. і Б. Хмельницького, кавалер 4-х медалей “За відвагу”, ін. нагороди. Учасник нім.-рад. війни. Подяка Президента України *В. Юценка* (2005). Закін. Харків. ін-т культури (1955), Кам'янець-Поділ. пед. ін-т (1965). 1955–70 – нач. відділу культ.-освіт. роботи та мист-в Терноп. облвиконкому, 1970–87 – дир. обл. книготоргу. 1987–92 – відп. секр. Терноп. міськ. т-ва б-би за тверезий спосіб життя. Від кін. 2004 Н. призначена довічна держ. стипендія.

Н. Халуца.

НЕСТЕРЕНКО

Максим (рр. і м. н. та см. невід.) – військовий діяч, дипломат (1630–50). Корсун. полковник від літа 1648, один із найближчих соратників *Б. Хмельницького*. Очоловав 1649–54 укр. посольство до м. Варшава (Польща). Брав участь у ратифікації *Зборів. договору 1649*. Подальша доля невід.

В. Кобернюк, Б. Пиндус.

НЕСТЕРІВЦІ

– село в Зборівському районі. Центр сільради. До Н. приєднано хутори Сосна й Чернецьке. Розташ. при витoku р. Нестерівка, за 20 км від райцентру і 10 км від найбл. заліз. ст. Озерна. Насел. 404 особи (2001). Відоме від 16 ст. 1649 побл. Н. стояла козац. сотня (зберег. записи у псалтирі). Є церква св. Луки (1873, дерев.), капличка Різдва Христового (2000), “фігури” Матері Божої (1895), на пам’ят. про дочку П. Чорнія (1905). Встановл. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини, проголош. незалежності України (1991), відродження України, 400-річчя *Берестей. унії* (1996), перебування у Н. ікони Божої Матері Зарваниц. (1996), насип. символ. могила УСС (1991). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У Н. пастирював фольклорист, історик о. П. Білинський, перебували реліг. діяч, письменник Т. Бордуляк, видавець, бібліограф, поет І. Калинович, письменник, етнограф, громад. діяч П. Куліш, похов. реліг. діяч, літератор, краєзнавець І. Барвінський – автор нарису “Літопис села Нестерівці” (1881–83). Зберігся закладений 1930-і фрукт. сад.

В. Уніят.

НЕСТЕРЧУК

Володимир (14. 06. 1909, м. Тернопіль – 06. 03. 1978, м. Нью-Йорк, США) – правник, видавець. Д-р права і сусп. н. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль, правн. ф-т Львів. ун-ту. Студіював в УВУ і Торг. школі ун-ту в Нью-Йорку. Чл. ОУН. Працював гол. бухгалтером Центробанку у Львові (1938–44). 1944 виїхав до м. Мюнхен (Німеччина), де 1946–47 викл. церк. право в УВУ. 1950–54 – гол. бухгалтер Федерації християн. трудівників-емігрантів і ген. секр. Міжнар. федерації цієї установи в м. Париж; голова Об’єдн. українців у Франції. Кер. вид-ва “Українець-Час” (м. Париж). Від 1954 – у США, де діяльний в укр. орг-ціях. Автор наук. праць із банків. справи і міжнар. торгівлі.

І. Зятківський, Б. Мельничук.

НЕСТОР

(поч. XI ст. – після 1113, м. Київ) – давньоруський літописець, письменник. 1073 став ченцем Києво-Печер. монастиря. Автор “Читання про життя і згублення... Бориса і Гліба” (1080-і), “Житія Феодосія, ігумена Печерського” (бл. 1091), автор-упорядник “Повісті минулих літ”, в якій подав хроніку подій 860–1111. У літо-

писі згадане м. Тербовля (Теребовль) у зв’язку з осліпленням князя *Василька Ростиславича* (1097–98).

І. Дуда.

НЕСТОРОВИЧ

Василь Львович (1910, с. Козівка, нині Козів. р-ну – лютий 1947, там само) – актор, співак (тенор). Закін. учит. семінарію в м. Тернопіль (1928). Відтоді – співак, музикант-скрипаль, художник у мандрів. гуцул. театрі *Г. Хоткевича*, згодом – хорист у профес. хорі *Д. Котка*, з яким 1936 виступав у селах Багатківці (нині Теребовлян. р-ну), Золота Слобода, Купчинці та Ценів (нині всі – Козів. р-ну). 1937–38 – учитель на Бучаччині, згодом (до 1941) – актор театру в м. Львів. 1941–42 – дир. школи у родин. селі. Автор портретів *Т. Шевченка*, *І. Франка*, картини “Козак на коні” (всі – олія).

В. Хома.

НЕТЕРПИНЦІ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Білолів. сільраді. До 1970 побл. Н. був х. Альбанівка, мешканців якого переселили в села Бзовиця і Нетерпинці. Розташ. на пр. березі р. Лопушанка, за 20 км від райцентру. Насел. 189 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1649. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква Воскресіння Христового (1877, дерев.), “фігури” Матері Божої (1995) та на честь скасування панщини. Спорудж. пам’ятник УСС (1996). На цвинтарі збереж. могила вояків УПА, полеглих 1947. Діє б-ка.

О. Балицька, М. Карачик.

НЕТРИБ’ЯК

Михайло Миколайович (25. 02. 1947, с. Трибухівці Бучац. р-ну) – архітектор. Засл. арх. України (1998). Чл. НСАУ (1983). Закін. Бучац. дит. худож. школу (1964), архіт. відділ. Львів. с.-г. ін-ту (1970, нині аграр. акад.). Відтоді – у м. Тернопіль: арх. у філії проект.-вишукув. ін-ту “Укрколгоспроект”, заст. нач. архіт.-буд. відділу цієї орг-ції, дир. ТВП “Тернопільархпроект”, упр. арх-ри і містобудування Терноп. міськ. адміністрації; нач., заст. міськ. голови (від квітня 2002) Тернополя. Осн. роботи: забудова житл. кварталу “Кутківці” в Тернополі, собор на 1000 прихожан у смт Козова, церкви на 500 парафіян у с. Підгородне Терноп. р-ну; на 800 – у м. Хоростків Гусятин. р-ну, на 2000 – на бульв.

Данила Галицького у Тернополі, на 1000 – у м. Заліщики, на 800 – у смт Гусятин, на 800 – у м. Підгайці, церков. комплекс *Матері Божої Зарваниц.* у с. Зарваниця Тербовлян. р-ну.

А. Водоп'ян.

НЕЧАЙ

Анатолій Романович (08. 02. 1956, с. Варваринці, нині Тербовлян. р-ну) – педагог, сценарист, режисер-постановник. Закін. театр. відділ Тербовлян. культ.-освіт. уч-ща (1974, нині вище уч-ще культури), навчався на реж. ф-ті Київ. держ. ін-ту культури (нині нац. ун-т культури і мист-в). Від 1978 – викл. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ща. Автор сценаріїв, гол. реж.-постановник театраліз. вистав і мас. мист. імпрез до визначних подій та свят укр. народу.

Г. Кушнерик.

НЕЧАЙ

Данило (поч. 17 ст., Київщина, за ін. даними Поділля – 12 (22). 02. 1651, Поділля) – військовик. Сподвижник *Б. Хмельницького*. Брат *І. Нечая*. Полковник брацлавський (1649–51). Відзначився під час *Збараз. облоги 1649* та *Зборів. битви 1649*. Виступав проти укладення *Зборів. договору 1649*. Виконуючи умови цього договору, охороняв пд.-зх. ч. визволених укр. земель. Поранений 10 (20) лютого 1651 в бою проти польс. військ при обороні Красного на Поділлі; похований побл. с. Черемошне (нині Погребищен. р-ну Вінн. обл.).

Б. Пиндус, В. Уніят.

НЕЧАЙ

Іван (р. н. і м. невід. – після 1669, м. см. невід.) – військовик, дипломат. Брат *Д. Нечая*. Полковник білорус., гомел., моголів. (від 1656), наказ. гетьман Білорусі. Брав участь із брацлав. полком у *Збараз. облозі 1649* та *Зборів. битві 1649*. 1650–53 – укр. посол у Крим. ханстві. Підтримував політику гетьмана *І. Виговського*. 1669 їздив до *П. Дорошенка* з пропозицією про введення на польс. престол. москов. царя. Подальша доля невідома.

Б. Пиндус, В. Уніят.

НЕЧАЙ

Степан Омелянович (11. 11. 1941, м. Зборів – 19. 05. 2003, м. Тернопіль) – художник. Чоловік *С. Нечай-Сороки*. Чл. НСХУ (1976). Засл. художник України (2000). Закін. худож. уч-ще в м. Одеса (1963), ф-т живопису худож. ін-ту в м. Київ (1972, нині акад. образотвор. мист-ва й

арх-ри). Від 1972 – в худож.-виробн. комбінаті Худож. фонду України (м. Тернопіль). Працював у різноманіт. жанрах станк. живопису. Від 1973 – учасник збір. виставок у містах Тернопіль, Львів, Москва, Пенза (нині обидва – РФ), Слівен (Болгарія). Персон. виставка у Тернополі (1992, разом із С. Нечай-Сорокою). Автор живопис. тв. “Розмова про землю” (1977), “У рідному краї” (1980), “На лісосплаві” (1982), “Натюрморт із трояндами” (1983), “Солдатки” (1985); портретів *М. Коцюбинського*, *М. Кропивницького*, *Д. Нечая*, *І. Франка* (всі – олія, полотно). Виконав діорами “Трагедія в Молоткові” для музею у с. Молотків Лановец. р-ну (1986–87) та “Зборівська битва” для музею в м. Зборів (1995, співавт.). Тв. Н. зберіг. в худож. музеях України, приват. колекціях у Греції, Ізраїлі, Канаді, Польщі, Росії, США.

І. Дуда, П. Медведик.

НЕЧАЙ

Степан Павлович (25. 02. 1929, с. Вишнівка, нині Сокал. р-ну Львів. обл. – 21. 03. 1989,

м. Тернопіль) – громадський і культурний діяч, педагог, краєзнавець, публіцист. 2 ордени “Знак Пошани”, медалі. Депутат Терноп. обл. ради ряду скликань. Навчався в г-зії у м. Сокаль (1941–44). 1946 пересел. у с. Яструбове, нині Козів. р-ну. Закін. СШ № 1 у м. Тернопіль, Кременец. учит. ін-т (1953, нині ТНПУ), філол. ф-т Львів. ун-ту (1960, нині нац. ун-т). Працював учителем СШ у с. Купчинці, дир. шк. в с. Городище (обидва – Козів. р-ну), зав. райвно в смт Козова. 1959–64 – 1-й секр. Терноп. обкому ЛКСМУ, згодом – інструктор, заст. зав., зав. відділом пропаганди й агітації, 1971–84 – секр. Терноп. обкому КП України; за націо-

нальну позицію звільнений з цієї посади. Від 1984 – зав. відділу виконкому Терноп. обл. ради. За сприяння Н. спорудж. пам'ятник *І. Франку* в с. Купчинці, *В. Гнатюку* в с. Велеснів Монастирис. р-ну, *Т. Шевченку* в м. Тернопіль; співорг-тор *Бережан. краєзн. музею* та музею в с. Денисів Козів. р-ну, *мемор. музею С. Крушельницької* в с. Біла Терноп. р-ну та музею *В. Гнатюка* у с. Велеснів Монастирис. р-ну; буд-ва шкіл на Козівщині, зокрема у селах *Городище*, *Денисів*, *Золота Слобода*, *Ішків*, *Цнів* та ін. Голова ред. колегії видань “*Радянська Тернопільщина, 1939–1958: Документи і матеріали*” (Л., 1971), “*Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область*” (К., 1973), “*Нариси історії Тернопільської обласної партійної організації*” (Л., 1980) та ін. Співініціатор створення обл. орг-ції Спілки художників України.

Н. Халуца, **В. Хома**.

НЕЧАЙ-СОРОКА

Світлана Аркадіївна (15. 05. 1948, м. Вінниця) – художниця. Дружина *С. Нечая*. Чл. НСХУ

(1982). Закін. худож. шк. у м. Вінниця (1964), архіт. ф-т худож. ін-ту в м. Київ (1973, нині акад. образотвор. мист-ва й арх-ри). 1973–75 – в Терноп. філіалі проект. ін-ту “Діпроцивіль-промбуд”. Від 1975 – в худож.-виробн. комбінаті Худож.

фонду України (м. Тернопіль). Працює в галузі акварелі (натюрморт, пейзаж) та рисунка. Від 1979 – учасниця збір. виставок у містах Тернопіль, Львів, Київ, Запоріжжя, Харків; Москва, Пенза, Ленінград (нині Санкт-Петербург, усі – РФ), Слівен (Болгарія). Персон. виставка у Тернополі (1992, разом із С. Нечасм). Автор серії портретів “Славні люди Тернопільщини” (1982) та ін.

В. Гаврилишин, І. Дуда.

“НИВА”

– футбольний клуб. Засн. 1978 в м. Підгайці (нині р-ний центр) як команда колективу фіз. культури колгоспу “Шлях до комунізму”. 1982–84 – “Н.” (Бережани), від 1984 – “Н.” (Тернопіль). Від 1996 – акціонер. т-во закр. типу “Футбольний клуб “Нива” (Тернопіль). Президенти

Фото 1992.

клубу: *В. Аксьонов* (1992–96), *В. Коваль* (1996–97), *В. Мариновський* (1997–98), від 1998 – *О. Кривий*. “Н.” (Підгайці): володар кубка обл. та респ. кубка г. “Радянська Україна” (1980, тренер *В. Прошкін*). “Н.” (Бережани): чемпіон України серед команд колективів фізкультури (1982, тренер *С. Камінський*) і вихід у 2-у лігу класу “А” чемпіонату СРСР (1983–91): 406 матчів (190 перемог, 109 нічий, 107 поразок, м'ячі 562:395). 1992–2001 – у вищій лізі України: 296 матчів (93 перемоги, 62 нічий, 141 поразка, м'ячі 319: 388). 2001–02 – 1-а, 2002–05 – 2-а ліги чемпіонату України. Кращі бомбардири “Н.”: *І. Яворський* – 152 (272 гри), *П. Прядун* – 92 (279), *А. Капанадзе* – 55 (135; усі – нападники), *І. Біскуп* – 53 (555; півзахисник). За “Н.” виступали: чл. нац. зб. України *А. Василитчук*, *С. Леженцев*, *І. Покидько*, *Д. Тяпушкін*; уродженець смт, нині м. Ланівці *О. Яцук*, від 1996 – гравець ФК “Андерлехт” (Бельгія); учасник чем-ту світу (1994, США) в нац. зб. Росії *В. Тернавський*.

Л. Легкий, В. Фроленков.

НІВРА

– село в Борщівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Залуччя. Розташ. на пр. березі р. Збруч, за 25 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Гермаківка. Насел. 837 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1500. Є церква св. Архістратига Михаїла (1871, реставр. 2001). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968), встановл. пам'ят. хрест на честь скасув. панщини, насип. символ. могила Борцям за волю України (1992). Діють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, дошк. заклад, амбулаторія, аптека, відділ. зв'язку, цегел. з-д, 2 торг. заклади. Побл. Н. виявлено археол. пам'ятки мезоліту та давньорус. культури. Є гід-

рол. пам'ятка природи місц. значення – *Ниврян. джерело*.

В. Волощук, В. Уніят.

НИВРЯНСЬКЕ ДЖЕРЕЛЮ

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. у с. Нивра Борщів. р-ну, pobl. цегел. з-ду. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 747 від 17. 10. 1969. Перебуває у віданні Ниврян. сільради. Пл. 0,01 га. Під охороною – джерело питної води, має наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Леньків.

НИЖАНКІВСЬКІ

– композитори, диригенти, музичні та громадські діячі, батько, син, внук. **Остап Йосипович Н.** (24. 01. 1863, с. Малі Дідушичі, нині Стрий. р-ну (за ін. даними – м. Стрий), обидва Львів. обл. – 22. 05. 1919, м. Стрий, там само). Закін. г-зію в м. Дрогобич, нині Львів. обл., духов. семінарію у м. Львів (1887), склав іспит на вчителя музики у Праз. консерваторії (1896, Чехія). Заснував муз. вид-во “Бібліотека музикальна” (1885), де вперше у Галичині видав тв. *М. Лисенка*. Орг-тор і диригент хор. студент. гуртка “Артистичні мандрівки”, або т. зв. “Дванадцятка”, згодом – “Шістнадцятка”, з якими концертував у Зх. Україні, в т. ч. на Тернопільщині (1889, м. Копичинці) та ін. 1892 створив у м. Бережани, де тоді проживав, філію львів. т-ва “Боян”; від 1894 – його почес. чл. 1899–1900 – парох у с. Качанівка, нині Підволочис. р-ну. 1906 – орг-тор “Молочарської спілки” у с. Завадів (нині Стрий. р-ну), 1908–14 – дир. цієї спілки у Стрию. Орг-тор Шевченків. концертів у містах Галичини. 1918–19 чл. УНРади ЗУНР, очолював повіт. комісаріат на Стрийщині. Розстріляні білополяки. Серед. тв.: хори “Гуляли”, “З округків” (на сл. *Ю. Федьковича*), “В'язанка слов'янських гімнів”, “Наша дума, наша пісня” (на сл. *Т. Шевченка*); солоспіви, фортеп'янні п'єси, обробки нар. пісень (зб. “Українсько-руські народні пісні”, 1907). **Нестор Остапович Н.** (31. 08.

1893, м. Бережани – 12. 04. 1940, м. Лодзь, Польща; 1993 перепохов. у м. Стрий). Д-р філософії (1923). Чл. НТШ. Закін. г-зію у м. Стрий (1912). Навчався у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка і на музикологічному відділі філос. ф-ту ун-ту (1913–15) у м. Львів, у муз. акад. в м. Відень (1920–23, Австрія), у Школі вищої майстерності в Праз. консерваторії, водночас – доц. Укр. вищого пед. ін-ту ім. М. Драгоманова (1923–28, Чехія). 1915–18 служив у австр. війську, потрапив у рос. полон. 1918–19 працював у відділі хорів і капел при Мін-ві преси і пропаганди УНР. Від 1929 – викл. у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка у Львові. Впродовж 1930-х – концертмейстер і піаніст колективів, які гастролювали у містах Галичини. Співорг-тор, 1-й голова Союзу укр. профес. музик (1934). Автор музикозн. статей, муз. критик г. “Українські вісті”. 1937–39 за його сприяння виходив ж. “Українська музика”. 1940 емігр. до Німеччини. Помер у таборі для переселенців. Серед тв.: музика для комедії “Кирка з Льолею” Ю. Косача (1938); хори – “Піскар” (1912), “Наймит” (1933), “Був травень”, “Галочка”; марш “За мир” (сл. В. Сосюри); романси на тексти *І. Франка*, *І. Манжури*, *Олександра Олесья*; фортеп'янні тв. “Імпровізація на українську тему” (1923), “Маленька сюїта” (1929), “Коломийка”, “Інтермеццо”, обробки нар. пісень. Ч. творч. спадщини пропала у Празі під час 2-ї світ. війни. *І. Соневицький* видав кн. “Композиторська спадщина Нестора Нижанківського” (1972). 1997 у Стрию започатк. Всеукр. конкурс піаністів ім. Н. У Тернополі видана кн. Н. “Коломийка для фортепіано” (1998; упоряд. *О. Смоляк*). **Олег Несторович** (25. 07. 1924, м. Відень, Австрія – 08. 01. 2003, м. Женева, Швейцарія) – оперний співак (баритон), соліст. Женев. опери. Син Нестора Н.

Р. Матейко, П. Медведик, Г. Молицька, о. М. Шаварин.

НИЖАНКІВСЬКИЙ

Зенон Петрович (13. 10. 1897, м. Тернопіль) – правник. Навчався на юрид. ф-ті ун-тів у м. Львів (1916–18) та Прага (1919–20, Чехія). Ступінь д-ра здобув у Краків. ун-ті (1927, Польща). 1931–39 провадив приват. юрид. практику в м. Дрогобич (нині Львів. обл.), 1940–41 – у Польщі (м. Радом), 1941–45 – в Німеччині, згодом – у США. Автор статей у “Правничому віснику”, “Свободі” та ін. часописах. Діяльний в укр. хорах та оркестрах.

Б. Мельничук.

НИЖБІРОК

– село в Гусятинському районі. Центр сільради. До 1966 називався Новий Нижбірок. Розташ. за 12 км від райцентру. Насел. 1332 особи (2001). Перша писем. згадка – 1564. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Союз українок” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Пресв. Трійці (бл. 1700, мур., реставр. 1897). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967, скульп. В. Свідер), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. У Н. народ. громад. діяч *М. Пилипів*.

В. Уніят, С. Шворак.

НИЖЕГОРОДОВ

Олексій Юрійович (29. 06. 1970, м. Муром, нині Владимир. обл., РФ) – спортсмен, тренер.

Закін. Терноп. приладобуд. ін-т (1993, нині ТДТУ). М. сп. України з віндсерфінгу (1996). Восьмираз. чемпіон України зі зимов. віндсерфінгу. Бронз. призер чем-ту Європи (1995). Підготував 3 м. сп. України. Від 1998 – дир. водно-спорт. бази упр. фіз. виховання і спорту Мін-ва освіти й науки України.

В. Ігнатенко.

НИЖЧІ ЛУБ’ЯНКИ

– село в Збаразькому районі. Центр сільради. До Н. Л. приєднано х. Кардашева Вишня. Розташ. на берегах р. Самець, за 4 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Збараж. Насел. 1451 особа (2001). Перша писем. згадка – 1463. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Сільський господар”, “Відродження” та ін. т-ва, кооператива. У червні 2002 внаслідок градобою пошкодж. багато будівель. Є церква Покрови Пресв. Богородиці (1868, мур.), “фігура” (віднов. 1996, на місці зруйнов.) на честь б-би за тверезість. Спорудж. пам’ятники воїнам УГА та загиблим під час 1-ї світ. війни (1920), полеглим у нім.-рад. війні воїнам-односельцям (1968), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991). Є липа, під якою, за переказами, перебував *Б. Хмельницький*, поруч – пам’ят. таблиця (1990) з на-

Будинок культури.

писом: “Липа Богдана Хмельницького. Під цією липою гетьман керував облогою Збаража в 1649 році”. Діють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, дошк. заклад, ПАП “Коваль-Степ”, ТзОВ “Урожай”. У Н. Л. народ. диригент, громад.-культур. діяч *І. Атаманець*, лікар, громад. діяч *А. Гаврилюк*, інженер, вчений, педагог *Б. Гевко*, Герой соц. праці *Т.-М. Гевко*.

Б. Мельничук, В. Уніят.

НИЗОВІЙ

Іван Данилович (03. 01. 1942, с. Марківка, нині Білопіль. р-ну Сум. обл.) – поет. Чл. НСПУ (1972). *Премія ім. Братів Лепких* (1994). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (нині нац. ун-т) і Вищі літ. курси при Літ. ін-ті (м. Москва, нині РФ). Працював у пресі, очолював обл. орг-цію СПУ в м. Луганськ. Автор числ. зб. поезій. 1994 перебував у м. Березжани з нагоди 10-річчя відкриття регіон. Центру укр. книги (нині – *Березжан. музей книги*) та вручення Н. премії ім. Братів Лепких за вірші, опубл. в ж. “*Тернопіль*”; в одному з них йдеться про *г. Лисоня*.

М. Ониськів, М. Тихий.

НИЗЬКОЛІЗИ

– село в Монастириському районі. Підпорядк. Лазарів. сільраді. 1964–92 назив. Барвінкове. До 1974 при Н. був х. Грабина. Розташ. на березі р. Золота Липа, за 14 км від райцентру. Насел. 180 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1454. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” та ін. т-ва. Є церква св. Духа (1888). Відновл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1990), того ж року спорудж. брат. могилу Борцям за волю України. Працює б-ка. Поблизу Н. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури.

І. Броніцький, В. Лашта.

НИКИФОРЧИН

Микола Микитович (псевдо “Колос”; 09. 06. 1911, с. Іване-Пусте, нині Борщів. р-ну – р. і м. см. невід.) – громадсько-політичний діяч. Співорг-тор “Пласту” на Борщівщині. Навчався у г-зії в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), звідки виключили 1927 за участь в антипольс.

страйку; згодом – у г-зії в м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), звідки виключ. 1928 за підозрою у приналежності до УВО; за участь у листопаді панахиді пам'яті УСС у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.) заарештований. Організував 1929 за завданням УВО в Станіславі гурток “Пласту”, за що потрапив до тюрми. Тоді ж улітку заснував “Пласт” у родин. селі, в червні 1930 – у Борщеві. Перебував під поліц. наглядом та арештом (1930); повернувся до с. Іване-Пусте 1931. Воював в УПА. Повітовий провідник ОУН (1939–41).

П. Довгошия, В. Окаринський.

НИКОДІМ

(в миру – Руснак Микола Степанович; 04. 04. 1921, с. Давидівці, нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) – релігійний діяч (РПЦ), богослов. Почес. громадянин м. Харків. Церков. та світ. нагород. Закін. духов. семінарію (1958) і духов. акад. в м. Москва, нині РФ. Від 1938 – послушник, в січні 1945 прийняв черн. постриг; у квітні 1945 рукопоклад. в ієродиякони, від лютого 1946 – ієромонах, 1950–55 – настоятель Свято-Іоано-Богослов. Хрещатиц. чол. монастиря в Чернів. епархії. Від 1958 – чл. Рос. духов. місії в Єрусалимі (Ізраїль). 1961 хіротоніз. на єпископа Костром. і Галич. Від 1964 – єпископ Аргентин. і Пд. Америки. 1970–83 – архієпископ Харків. і Богодухів.; 1971–77 – в. о. Патріарш. екзарха Центр. і Пд. Америки. Від жовтня 1983 – архієпископ, від квітня 1985 – митрополит Львів. і Терноп. 1988–89 – митрополит Львів. і Дрогобиц. Від 1989 – митрополит Харків. і Богодухів., гол. ред. “Харьковских епархиальных ведомостей”, ректор Харків. духов. семінарії. Від 1991 – голова комісії РПЦ з богослужб. текстів. Автор 3-т. зібрання творів.

В. Ханас.

НИКОЛАЙ

(в миру – Грох Іван Михайлович; 05. 09. 1954, с. Галич, нині Підгаєц. р-ну) – релігійний діяч. Закін. духовну семінарію (1979) і духовну акад. (1999) у м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ). 1974 – рукопоклад. у сан священника. Настоятель Свято-Миколаїв. церкви в с. Олексинці Борщів. р-ну (1979–86); церкви Різдва Пресвятої Богородиці у с. Рибники Бережан. р-ну (1986–92). Від 1990 – єпископ УАПЦ. У червні 1992 повернувся в РПЦ. Хіротонія – в липні того ж року; признач. єпископом Ковел., вікарієм Волин. епархії; від липня 1992 – єпископ

Івано-Фр. і Коломий. УПЦ МП, від липня 1999 – архієпископ.

В. Ханас.

НИКОЛАЙЧУК

Михайло Степанович (14. 11. 1946, с. Лисівці Заліщиц. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1988).

Премія ім. М. Бойчука (1990). Закін. Львів. ін-т приклад. і декор. мист-ва (1975, нині нац. акад. мист-в). Від 1975 – в Терноп. худож.-виробн. комбінаті Худож. фонду України. Працює в галузі станк. та монум. живопису й графіки (аква-

рель). Від 1978 – учасник збір. виставок у містах Тернопіль, Київ, Вінніпег і Торонто (1990, обидва – Канада), Вроцлав (Польща), Москва (РФ) та ін. Персон. виставки в Тернополі (1990, 1996, 2000). Співзасн. 1989 мист. гурту “Хоругва”. Серед тв.: триптих “Катерина” (1988), “Тиск” (1992), “Серафими” (1994), “Промениста” (1995); виконав розписи Будинку природи в м. Тернопіль (темпера), церкви Св. Миколая в с. Денисів Козів. р-ну (обидва – 1992); під кер-вом Н. розписано церкви в селах Купчинці Козів., Вел. Гаї та Петриків Терноп. р-нів. Роботи зберіг. у Музеї укр. мист-ва (м. Київ), худож. музеях і приват. колекціях в Україні й за кордоном.

І. Дуда, Т. Удіна.

НИКОЛАЙЧУК

Ярослав Миколайович (21. 09. 1943, м. Надвірна, нині Івано-Фр. обл.) – вчений у галузі

інформаційних технологій. Д-р тех. н. (1991), проф. (1991). Акад. Укр. АН нац. прогресу. Дир. Карпат. держ. центру інформ. засобів і технологій Тех. центру НАНУ. Чл. міжнар. т-ва IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers).

Закін. ф-т автоматики Львів. політех. ін-ту (1967, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1967 – в Івано-Фр. ін-ті нафти і газу (нині тех. ун-т нафти і газу): асист. каф. електротехніки й автоматики, 1976–80 – асист. каф. приклад. математики, до 1991 – доц. цієї ж каф., до 1994 – проф., зав. каф. автоматики і телемеханіки, до 2000 – проф. каф. автоматизац. управління цього ВНЗ. Від травня 2000 – зав. каф. спеціаліз. комп’ют. систем ТАНГ. Займається розвитком теорії вертикал. інформац. технології на основі теоретико-числ. базису Галуа та створ. розподілених комп’ют. мереж автоматизац. систем. Автор 190 наук. праць, 2 монографій і 48 винаходів (зв. “Винахідник СРСР”).

Б. Мельничук, В. Письменний.

НИКОЛИШИН

Дмитро Васильович (псевд. і крипт. – М. Василів, О. Комар, О. Н., Дм. Н., Д. Н.); 28. 10. 1884, с. Іванків, нині Борщів. р-ну – 14. 12. 1950, м. Львів) – письменник, літературознавець, педагог. Закін. філос. ф-т Чернів. ун-ту (1910), вчителював у містах Вижниця (1910–11, нині Чернів. обл.) та Коломия (нині Івано-Фр. обл.). 1946–50 – викл. англ. та нім. мов у Львів. мед. (нині мед. акад.) та пед. (нині пед. ун-т у м. Дрогобич Львів. обл.) ін-тах. Від липня 1941 – гол. ред. часопису “Воля Покуття” (м. Коломия), референт культ.-освіт. праці при Укр. окр. руж. ком-ті (м. Львів). Від 1944 – в Німеччині, 1946 повернувся до Львова. Н. та його сім’ю підтримували й надавали прихисток *Я. Геляс, Д. Лукіянович та Ірина Вільде*. 1950 Н. заарешт. засудж. на 25 років. Помер у львів. тюрмі; реабіліт. посмертно. Автор зб. поезій “Хвилини” (1919), “Світання й сутінки” (1936), “Листопадава симфонія” (1937); драм. творів “Розладдя” (1911), “Масві акорди” (1919), “Розвіяне щастє” (1922), “Тайна” (1923), “Артисти” (1924), “Самсон” (1928), “Ірод Великий” (1936), “Підводні скелі” (1940) та ін.; лібрето до опери *М. Гайворонського* “Синя квітка”; наук. розвідок; перекладів тв. рим. та нім. поетів. Ряд п’єс залиш. в рукописах. Видавець “Загальної Книгозбірні” в м. Коломия.

**П. Арсенич, П. Бубній,
Б. Мельничук (м. Чернівці).**

НИКОЛИШИН

Ігор Олексійович (25. 07. 1962, м. Рогатин Івано-Фр. обл.) – хореограф, педагог. Засл. прац. культури України (1999). Кер. осередку Хоре-

огр. спілки України в Терноп. обл. Закін. Тереховлян. культ.-освіт. уч-ще (1980, нині вище уч-ще культури) і Київ. ін-т культури (1984, нині ун-т культури і мист-в). Викладає хореографію в Тереховлян. вищому уч-щі культури (від 1986), очолює в ньому нар. ансамбль “*Любисток*”. Здійснив хореогр. постановки, балетмейстер-постановник худож.-театраліз. дійств і творч. звітів Терноп. обл. у Києві.

О. Чайка.

НИКОРЧУК

Богдан Іванович (псевдо “Тополя”; 1913, с. Горошова, нині Борщів. р-ну – 1945, с. Білівці, нині Хотин. р-ну Чернів. обл.) – сотник УПА. Чл. ОУН. 1944 поранений у бою поближ. Зелена Липа, лікувався в с. Білівці. Коли оточили солдати НКДБ, підірвався гранатою.

І. Олешук.

НИНЬОВСЬКИЙ

Василь (15. 12. 1914, с. Жукотин, нині Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.) – живописець, етнограф, мовознавець. Д-р славистики. Закін. учит. семінарію в м. Заліщики (1935). Розписав церкви у селах Княждвір, Ліски, Годи (нині Годи-Добровідка, Коломий. р-ну Івано-Фр. обл.). 1939 зазнав переслідувань рад. влади, засудж. до розстрілу, зумів врятуватися. Під час 2-ї світ. війни Н. заарешт. нім. окупац. влада, був на примус. роботах. 1946–48 співав в укр. хорі “Ватра” (Німеччина). 1948 емігр. до Канади (пров. Альберта). Студіював математику в ун-ті Колорадо, педагогіку й славистику – в Альберт. ун-ті, навчався в УВУ та ун-ті м. Оттава. Автор низки живопис. полотен, новел, оповідань, наук. пр., понад 120 статей на літ. вихов., мист., політ. та сусп.-громад. теми в часописах США й Канади. Уклав 1-й “Український зворотний словник” (Мюнхен–Едмонтон, 1963).

І. Зятківський, Б. Мельничук.

НІРКІВ

– село в Заліщицькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Нагоряни. У зв’язку з пересел. жителів с. Червоноград (див. *Червоногород*)

Урочище "Червоногради".

і х. Підчерчі виключ. з облік. даних. Розташ. на лів. березі р. Джурин, за 27 км від райцентру і 7 км від найбл. залізн. ст. Рожанівка. Насел. 1013 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1714 (*Сіреджук П.* Першовитоки. – К., 1994). Діяли "Просвіта", "Рідна школа" й ін. укр. т-ва, кооператива. Є 2 церкви св. Покрови (1714 та 1997, кам.), капличка св. Петра і Павла (2001). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), встановл. пам'ят. хрести на честь скасув. панщини, 9-ї річниці незалежності України, 2000-ліття Різдва Христового (всі – 2000). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв'язку. У Н. народ. громад. діяч, журналіст, перекладач *М. Залозецький*, д-р фіз.-матем. н. *Й. Стахира*.
В. Олійник.

НИСКОКЛОН

Микола (2-а пол. 1880-х, с. Вербів, нині Підгаєц. р-ну – березень 1919, ймовірно, м. Підгайці) – журналіст, редактор, громадський діяч. Навчався в г-зії у м. Бережани, де – чл. таєм. гуртка "Молода Україна"; 1903 – делегат край. з'їзду цієї орг-ції. Студіював правознавство у Львів. ун-ті, водночас співпрац. у газетах "Діло", "Рідне слово" (від 1911 – співред.). Кер. військ. вишколу укр. стріл. гуртків. У листопаді 1918 очолював харч. відділ при повіт. комісаріаті в Підгайцях. Представлений в ЕУ, т. 1, зб. "Бережанська Земля" (1970) та ін. виданнях діаспори.

Я. Мазурак.

НИЧИК

Богдан Степанович (05. 08. 1941, с. Надрічне Тереховлян. р-ну) – господарник, організатор книговидавничої справи та місцевої преси. Закін. Львів. полігр. ін-т (1965, нині Укр. акад. друкарства). Працював на кер. посадах у район. пресі в Підволочиську і Ланівцях. 1975–2002 – заст. нач. Терноп. обл. упр. у справах

преси та інформації; від 2003 – дир. вид-ва "Рада" Терноп. обл. ради. Вніс вагомий вклад у розбудову матеріально-тех. бази вид-в та місц. ЗМІ; співзасн. і чл. редколегії літ.-мист. та громад.-політ. ж. "Тернопіль" і г. "Русалка Дністрова"; чл. ком-ту з нагородження премією ім. братів Богдана і Левка Лепких.

М. Ониськів.

НИЧКА

Григор (1892, м. Збараж – після 1966, США) – громадський і культурний діяч. Діяльний у січ. стріл. т-вах. Від 1920 – театр. діяч у м. Львів, зокрема 1920–21 – адміністратор Укр. незалеж. театру при т-ві "Руська бесіда". 1932–44 – адвокат у м. Фриштак (Німеччина) і водночас від 1940 – голова Укр. допомог. ком-ту Ясло-Горлиц. пов. (Лемківщина). Від 1952 – у США.

Б. Волинський.

НИЧКА

Методій Йосипович (псевд. – М. Подоляк, Омен; 16. 04. 1919, с. Теклівка, нині Гусятин. р-ну – 17. 08. 1986, м. Торонто, Канада) – проповідник-місіонер, публіцист, релігійний та громадсько-політичний діяч. Ієромонах ЧСВВ. Закін. г-зю в м. Бучач. Студіював філософію і теологію в містах Кристинополь (нині Червоноград) і Жовква (обидва – нині Львів. обл.). Місіонер у Бразилії, де ред. часописів "Праця", "Український місіонер"; згодом – священик у США та Вел. Британії (м. Брадфорд). Від 1965 – в Канаді: парох церкви св. Василя та ігумен монастиря оо. Василіян. Засн. і ведучий щотижн. радіопрограми "Вечірня година" (1969–84). Співпрац. з укр. патріот. і церк. орг-ціями; капелан УПА, СУМ, Пласту. Ініціатор і кер. ювілей. святкувань 1000-річчя християнства в Україні. Автор низки істор. нарисів, статей у часописах "Світло", "Поступ", "Америка" та ін.

Б. Мельничук.

НИШТА

Лев (03. 03. 1883, м-ко Заложці, нині смт Залізці Зборів. р-ну – 03. 03. 1985, м. Вінніпег, Канада) – громадський діяч. 1927 прибув до Канади

ди (м. Вінніпер). Співзасн. т-ва “Рідна школа”, Допомог. т-ва ім. М. Шашкевича, парафії св. Андрея, укр. греко-католичеської церкви, Нар. кооперативи, кредит. кооперативи “Дніпро”. В усіх установах займав виборні пости, включно з голуванням.

І. Гаврильцо.

НИЦЕ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Вовчків. сільраді. Розташ. за 24 км від райцентру. Насел. 193 особи (2002). Перша писем. згадка – 1552. Діяли “Просвіта”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Івана Хрестителя (1894, мур.). На г. Хоμεць був монастир, його знищили тур.-татар. орди. На місці загибелі 28-и вояків УПА насип. символ. могилу Борцям за волю України. Працюють клуб, б-ка, ФАП. У Н. народ. д-ри н. І. Олійник, *М. Стахів*, засл. арт. України *С. Савчук*. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

О. Гаврилюк, В. Уніят.

НИЩЕНСЬКІ ЛІПИ

– вікові дерева, ботанична пам’ятка природи місцевого значення. Зростають на сх. околиці с. Нище Зборів. р-ну, в межах старовин. парку. Об’єкт природ.-заповід. фонду за рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебуває у віданні Вовчковец. сільради. Пл. 0,02 га. Під охороною – 2 липи віком 300 р., діам. 152 та 160 см, мають істор., наук.-пізнав. й естет. цінність.

І. Леньків.

НИЩОТА

Євген Андрійович (27. 04. 1913, м. Тернопіль – 24. 10. 1974, там само) – лікар. Навчався в укр. г-зії у м. Тернопіль (1924–30), від 1932 – на біол. ф-ті Варшав. ун-ту (Польща), студіював у Варшав. стомат. акад. (1934–39). Працював у Тернополі лікарем-стоматологом; вересень 1939 – червень 1941 – в облздороввідділі та в міськ. поліклініці. Під час нім. окупації займався приват. практикою. Від поч. 1944 – лікар у дивізії “Галичина”; влітку того

ж року потрапив у полон під м. Броди (нині Львів. обл.), перебував у концтаборах у Підмоков. вугіл. басейні та в Тул. обл., нині РФ. Від березня 1946 – лікар-стоматолог вищої категорії Терноп. залізн. лікарні.

Д. Чубата.

“НІВРОКУ”

– всеукраїнський фестиваль молодіжного мистецтва, який від 1991 щорічно відбувається у м. Тернопіль. Співорг-тори: Терноп. міськ. рок-клуб, Терноп. міськ. орг-ція “Нівроку”, ТОО нар.-демокр. об’єдн. “Нова Україна”, Західноукр. регіон. філія Нац. турист. орг-ції, коаліція громад. орг-цій “Слухай своє”. Фестиваль неконкурс. і некомерційний. Єдиний в Україні, котрий пропагує тільки україномов. пісні. Серед гуртів, які брали участь у фестивалі, – “Вій”, “Плач Єремії”, “Фактично самі”, “Танок на майдані Конго”, “Моторола” та ін. Поміж ведучих – О. Богуцький, *Ю. Зелений*, *І. Пелех*. Президент “Н.” – О. Домбровський.

М. Сотник.

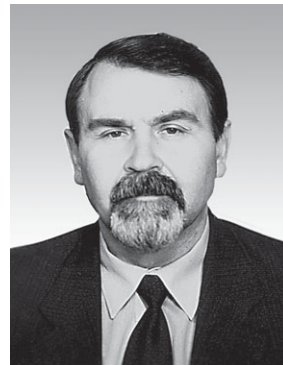
НІКІТІН

Петро Іванович (17. 07. 1936, с. Ліски Ліскин. р-ну Воронеж. обл., РФ) – актор. Н. а. УРСР (1981). Як актор Чернів. укр. муз.-драм. театру перебував на Тернопільщині під час гастролей цього колективу 1990 і 1995.

Б. Мельничук.

НІКОНЕНКО

Василь Миколайович (02. 09. 1942, с. Селець Народиц. р-ну Житомир. обл.) – вчений у галузі соціології та політології, педагог. Канд. філос. н. (1972), проф. (1997). Закін. істор. ф-т Львів. ун-ту (1968, нині нац. ун-т). 1971–73 – зав. лаб. конкрет. соціол. досліджень цього ВНЗ. 1973–76 – ст. викл. Терноп. фінанс.-екон. ін-ту (нині ТАНГ). Від 1976 – у Терноп. філії Львів. політех. ін-ту (нині ТДТУ): доц., зав. каф. гуманіт. дисциплін, проф. каф. українознавства і філософії. Автор понад 200 наук. праць, у т. ч. 13 монографій із проблем політ. відносин, конфліктології та соціології, духов. культури села,

релігії, ЗМІ. Під кер-вом Н. здійснено ряд комплекс. емпірі.-соціол. досліджень, результати яких використовують центр. та місц. органи влади. Автор низки праць із методики навч.-пед. процесу, в т. ч. одного з перших в Україні підручників “Політологія” (1992), співавт. академ. підручника з цього курсу (1998, 2001, 2002).

Ю. Ковальков.

НІКУЇЛН

Лев Веніамінович (справж. прізвище – Окольніцький; 08 (20). 05. 1891, м. Житомир – 09. 03. 1967, м. Москва, нині РФ) – російський письменник. Держ. премія СРСР (1952). Автор романів, п’єс, кіносценаріїв, мемуарів, спогадів, біограф. книг про діячів літ-ри і мист-ва. 1904–06 навчався у комерц. уч-щі в м. Кременець; згадує про місто в істор. романах “России верные сыны” (1950), “Московские зори” (1954–57), у біограф. нарисах.

І. Дуда, Б. Пиндус.

НІКУЛЬНИКОВ

Іван Костянтинович (1916, с. Прилепи, нині Лівен. р-ну Орлов. обл., РФ – 25. 09. 1980, м. Тернопіль) – військовик, громадський діяч. Герой Рад. Союзу (1945, відзнач. в боях у р-ні м. Будапешт, Угорщина). Ордени Леніна, Черв. зірки (2), Вітчизн. війни 2 ступ., медалі. Учасник нім.-рад. війни від жовтня 1941: лейтенант, ком. взводу гаубич. артилер. бригади. Воював на Пд.-Зх. і Пн.-Зх. та 2-у Укр. фронтах. Від 1956 – в Тернополі: відп. секр. обл. комісії сприяння Рад. фондів миру.

Ю. Болюх, Н. Халуца.

НІМЕЦ

Ігнатій (1884, с. Зозулинці, нині Заліщиц. р-ну – 04. 10. 1965, м. Арран, Канада) – громадський діяч. Прибув до Канади 1894; 1908 поселився в м. Сифтон, 1914 – в м. Арран. Голова відділу Братства св. Миколая, муніципал. радний, упродовж 24 р. – секр. школи “Поділля”; орг-тор парафії св. Івана Хрестителя в Аррані.

Б. Мельничук.

НІМЕЦЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР

– громадське об’єднання при Тернопільській обласній організації міжнародного товариства німців “*Viderteburt*” (“Відродження”). Заснував 2000 *Л. Міллер* для вивчення і впровадж. звичаїв, традицій нім. народу, пропаганди нім., укр. та світ. культури, орг-ції свят, вечорів, зустрічей тощо. При Н. к. ц. діють молодіж. театр (кер. Я. Веселовський), вокал. ансамбль “Акапела” (кер. Б. Куртяк) – дипломант 1-го Всеукр.

фестивалю козац. пісні “*Байда*” (2001, Т.), дит. танц. ансамбль “Ді Блюме” (“Квітка”); кер. Т. Круть) – дипломант міжнар. фестивалю нар. ансамблів (2002, м. Коломия Івано-Фр. обл.).

Я. Павлів.

НІМЦІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

– німецькі колоністи, які проживали на території краю. На Тернопільщині німці оселилися від 1784 після поділів Польщі (1772, 1793, 1795), внаслідок чого західноукр. землі увійшли до Австрії, зокрема пд. ч. Тернопільщини (1772), Кременеччина і частково Збараз. повіт від 1793 (згодом – Шумщина) приєднані до Росії у складі Волин. губернії. Тернопільщину поділили на округи – Терноп., Чортків., Бережан. та Станіслав., де австр. уряд поступово створював нім. (австр.) колонії, переселяючи з метрополії селян і ремісників. Колоністи отримали т. з. імперські патенти (пілґи), зокрема на безкошт. наділ землі від 30 морґів і більше, звільнення від військ. служби та податку на 5–10 р. Нім. поселенці мали власну матер. культуру, побут і духов. життя. На Тернопільщині німці селилися компактно, зокрема на Кременеччині – в 4 колоніях: с. Бутин (нині Збараз. р-ну), Видумка, Гнатівка, Степанівка (нині не існують). 1884 в Кременец. повіті проживало 67 німців, 1903–85 у 13 селах і на хуторах, заснов. 1865–92. Колоністи займалися рільництвом, торгівлею, ремісництвом та вироб-вом, зокрема від 1887 побл. м-ка Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну) діяв лісопил. з-д нім. АТ “Берлінська лісова контора”. Найвідом. поселення нім. колоністів: *Бекерсдорф* (1784–1940, нині присілок с. Новосілка Підгаєц. р-ну), *Копотківка* (1821, нині с. Тереховлян. р-ну), *Полівці* (1881, нині с. Чортків. р-ну), Казимірівка (належить до Львів. обл.) та Броніславівка (нині не існують; обидва – 1835–1939). Внаслідок геополіт. змін у 1-й пол. 20 ст. нім. поселення на Тернопільщині зникли або зазнали асиміляції. 1992 нащадки нім. колоністів створили у Тернополі культур. т-во “Фрайгайт” (“Свобода”; голова 1992–95 – Н. Кеніґ, 1995–99 – Л. Олійник), від 1997 – “*Viderteburt*” (“Відродження”), голова від 1999 – *П. Шустер*, від 2003 – *А. Гуль*. При т-ві діють неділ. шк. та *Нім. культур. центр* (2000, кер. *Л. Міллер*).

Лит.: *Тхоржевський Р.* Німці Тернопільщини в контексті історичного розвитку (від кінця XVIII до початку XXI століть). – Т., 2000; *Костюк М.* Німецькі колоністи на Волині. – Т., 2003.

Л. Щербак.

НІМЦІВ

Михайло (31. 08. 1901, м. Ясло, Лемківщина, нині Польща – 08. 02. 1975, м. Сідней, Австралія) – педагог, релігійно-освітній і громадський діяч. Чл. НТШ. Навчався в г-зіях міст Дрогобич (нині Львів, обл.) і Перемишль (нині Пшемисль, Польща). Від 1919 – підхорунжий УГА. Вивчав право в Укр. таєм. ун-ті у Львові (1921–23), історію, географію і психологію в Краків. (Польща) і Грац. (Австрія) ун-тах (1923–28). Викладав у семінарії м. Цеханув (1929–30, Польща), г-зії “Рідна школа” (1932–38) і торг. школі (1938–39) у м. Тернопіль. 1939 виїхав на Захід. Після повернення – інспектор торг. шкіл Терноп. округу (1942–44). Згодом – у Німеччині, від 1949 – в Австралії. Дир. брат. школи ім. св. Андрея в м. Сідней, голова Братства св. Андрея (1972–75), голова Об’єдн. укр. католич. орг-цій Австралії, голова Укр. шкіл. ради шт. Пд. Уельс. Ректор філії Укр. католич. ун-ту в Сідней. Автор статей у періодиці на пед. й освітні теми.

Б. Головин, П. Гуцал.

НІМЧАНОВСЬКИЙ

Ярослав (18. 11. 1924, м. Тернопіль – 16. 05. 1985, м. Чикаго, США) – військовик, громадський діяч. Навчався в г-зії “Рідна школа” (1937–39) та укр. держ. г-зії (1941–43) у м. Тернопіль. Воював у дивізії “Галичина”, від 1945 перебував у таборах у м. Ріміні (Італія). 10 р. жив у Аргентині, де працював перекладачем, згодом переїхав до США (м. Чикаго). Діяльний у Братстві колиш. вояків 1-ї Укр. Дивізії Укр. Нац. Армії і Братстві св. Андрея Первозванного. Автор спогадів.

Б. Волинський, В. Фроленков.

НІМЧУК

Іван (12. 02. 1891, с. Джурин, нині Чортків. р-ну – 01. 05. 1956, м. Едмонтон, Канада) – журналіст, громадський діяч, політв’язень. Д-р філології (1924). Дійсн. чл. НТШ. Навчався у г-зіях міст Станіслав (нині Івано-Франківськ) і Бучач, ун-тах міст Львів (1911–14) та Відень (Австрія). Співроб. (від 1914) ред. львів. г. “Народне слово”; згодом – на Серб. фронті. Від 1916 працював у ред. тижневика “Неділя” та “Вісника Союзу Визволення України”. Ред. часопису “Відродження України” (1918), органу уряду ЗУНР “Український прапор” (1919–23; обидва – м. Відень). 1923–24 – кор. часописів “Канадійський фермер” і “Канадійський українець”. Від 1925 проживав у Львові, чл. редко-

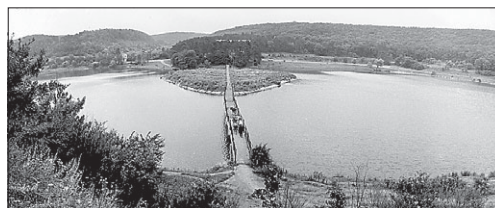
легії г. “Діло”, 1935–39 – її співредактор. 1939–41 – ув’язн. у Луб’ян. тюрмі в м. Москва (нині РФ). 1941–44 – ред. львів. відділу редакції г. “Краківські вісті”, тоді ж ред. літ.-мист. часопису “Наші дні” (м. Львів). Емігр. до Німеччини (м. Міттенвальд), редагував “Християнський шлях” (1946–47). Згодом – у Канаді (м. Едмонтон): ред. “Українських вістей” (1949–56), книжк. видань, альманахів. Комплексно досліджував Засяння й Лемківщину, історію укр. народ. руху та укр. преси. Співорг-тор. орг-цій у Галичині. Автор автобіогр. кн. “595 днів советським в’язнем” (1950), числ. статей і розвідок з історії, культури, статистики та ін. галузей, спогадів.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 1995. – Вип. 2.

Б. Мельничук, Г. Яворський.

НІЧЛАВА

– річка в Гусятинському, Чортківському та Борщівському районах, ліва притока Дністра. Довж. 83 км, пл. бас. 871 км². Започатк. від джерел на пн. околиці с. Чагарі Гусятин. р-ну. Долина у верхів’ї коритоподіб., нижче – каньйоноподібна. Заплава двобічна, шир. 100–400 м, на окремих ділянках її нема. Річище переважно звивисте, шир. 0,3–5–6 м і більше, глб. – 0,2–1,7 м (під час межені). Похил річки 2,1 м/км. Осн. при-

Водосховище на р. Нічлава поблизу м. Борщів.

токи – Стрілька (права), Циганська (ліва). Живлення мішане з переважанням снігового. Замерзає наприкін. грудня, крига скресає на поч. березня. Від 1933 – гідрол. пост побли. с. Стрільківці (нині Борщів. р-ну). На Н. спорудж. Борщів. водосховище, у верх. і серед. течіях – ставки. Воду використовують для тех. і с.-г. потреб. Є зони відпочинку. Здійснено протиероз. заходи (лісонасадження, обвалування берегів тощо). На берегах Н. розташ. м. Борщів.

Й. Свинко.

НІЧНИЦІ

Бехштейна (довговуха) (*Myotis bechsteini*), **велика** (*Myotis meynis*), **триколірна** (*Myotis emarginatus*) – летючі миші ряду рукокрилі (Chiroptera). За-

Нічниця Бехштейна.

нес. до Черв. книги України (1994). Довж. тіла – 51–55 мм, строкате забарвл. волос. покриву, верх – коричнево-бурий. Поселяються у дуплах дерев на вел. масивах мішан. і лист. лісів, у теплих печерах та підземеллях, щілинах стін, на горищах будівель, на виноградниках на півдні Тернопільщини, переважно у Чортків. та Заліщиц. р-нах.

В. Кваша.

НІЦЛА

– річка в Теробовлянському та Тернопільському районах, права притока річки Серет. Ін. назви – Нічва, Водава. Витоки – джерела поблизу с. Мар’янівка Терноп. р-ну. Має праві притоки – Кнур і Свинюха. Протяжність – бл. 11 км; на берегах Н. – села Настасів Терноп., Конопківка, Ладичин, Варваринці Теробовлян. р-нів. Побл. с. Настасів утвор. 2 штучних ставки. Тут відкриті найбільші на Тернопільщині запаси сірчистих вод. 1829–1910 на їх основі в с. Конопківка діяла грязелікарня, 1960-і використання лікувальних вод відновлено, нині тут функціонує санаторій “Медобори”.

В. Кобернюк, Б. Пиндус.

НОА

– археологічна культура пізнього бронзового віку (14–12 ст. до Р. Х.) на території Тернопільщини. Вперше пам’ятки відкриті 1930-і на тер. Румунії (Ноуа). Нині досліджують розташовані на невеликому підвищенні поселення у с. Лисичники Заліщиц. р-ну. Житла – наземні стовп. чи каркас. конструкції, рідше – напівземлянки. На підлозі – глинобитні печі. За межами жител – госп. ями для зберігання зерна. Є “зольники” – насипи з вел. вмістом попелу; їх походження пов’язують із культом домаш. вогнища. Унікальне належне до цієї культури поховання у с. Чорнокінці (нині Вел. і Малі Чорнокінці Чортків. р-ну), що було здійснене за обрядом трупоспалення у дерев. човні. До цього ж періоду належать скарби та окремі знахідки бронз. речей. Скарб із дев’яти однакових масивних гакоподіб. серпів знайдений 1860 в р. Дністер поблизу м. Заліщики. Осн. інвентар із поселень та могиляників – кухон. горщики, оздобл. проколами і валиками під вінцями, різноманіт. миски, вази з двома високо піднятими ручками, на ви-

гині яких розміщ. декор. шишечки. Багато кіст. виробів, серед яких – зубчасті штампи. Бронз. вироби – гакоподіб. серпи, сокири-кельти, наконечники списів, браслети тощо. Культурі Н. залишили землероб.-скотар. племена. Зв’язки з бронзолівар. центрами карпат. та причорномор. регіонів сприяли розвитку обмін. контактів із сусід. племенами і власного металург. вироб-ва. На тер. Подністров’я культурі Н. змінила *Гава-Голігради (Голіградська) культура*.

Ю. Малєв.

НОБЕЛІВСЬКІ

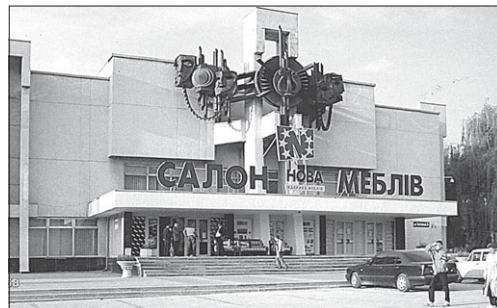
ЧИТАННЯ (ТЕРНОПІЛЬСЬКІ)

– культурологічна і наукова традиція Тернопільщини. Започатк. 1991. Проводять щорічно, як правило, 10 грудня, в т. зв. День ім. Нобеля (нац. свято Швеції). Ініціатор читань – *Ю. Ковальков*. Доповіді та повідомлення стосуються життєвого і творч. шляху лауреатів Нобел. премій у всіх номінаціях, кандидатів на цю нагороду від України, винаходів нобел. рівня. Від 10-х читань (2001) їх співорг-тор – громад. орг-ція Асоц. нобел. студій. 2001 – статус міжнар., відтоді матеріали читань видають за сприяння обл. книговидавн. ради. Співорг-тори та учасники читань: *М. Андрейчин, З. Бабій, П. Бубній, М. Добвенко, В. Ніконенко, В. Уніят, В. Ханас, Г. Яворський* (кількараз. голова орг. ком-ту) та ін. Серед відомих гостей читань – Надзвич. і Повноваж. Посол Королівства Швеція в Україні *О. Петерсон*, академік Рос. акад. природ. н. *В. Тютюнник*, проф. Києво-Могилян. акад. *М. Феллер* та ін.

О. Глубіш, Н. Чернітяк.

“НОВА”

– торгова марка, фабрика меблів, приватне підприємство в м. Тернопіль. Диплом Держ. ком-ту пром. політики (2001). Найвища нагорода Міжнар. акад. рейтингу популярності “Золота фортуна” – Золота стела і диплом у номінації “Вітчизняне підприємство європейського зраз-

ка” та Золота стела й диплом у номінації “Якість третього тисячоліття” (обидві – 2004). Засн. 1999 як ПП “Фабрика кухон. меблів “Нова”, згодом – “Фабрика меблів “Нова”. Ген. дир. – М. Грод. Підпр-во вигот. понад 70 видів побут. та офіс. меблів. Заг. пл. приміщень – 8100 м², працюють понад 200 фахівців. За підсумками 2003 “Н.” зайняла 7-е місце серед 230 вел. і серед. підпр-в-виробників України.

І. Дем’янова.

НОВА́ БРИКУ́ЛЯ

– село в Теробовлянському районі. Підпорядк. Хмельв. сільраді. Розташ. за 18 км від райцентру і 19 км від найбл. залізн. ст. Теробовля. Насел. 286 осіб (2005). Відоме від 2-ї пол. 17 ст. Від 1920-х діяли “Просвіта”, від 1930-х – “Сільський господар”, спожив. кооперація та ін. т-ва. При читальні “Просвіти” були амагор. драм. гурток, мандолін. оркестра (кер. Я. Берестянський). У березні 1944 рад. війська спалили частину села і розстріляли 104 особи. Є церква св. Покрови (1989, кам.; перебуд. з каплиці 1922), кам. хрест на честь скасув. панщини, “фігури” (1890, на місці, де був цвинтар вояків австр. армії; 1921, на честь щасливого повернення з війни). Спорудж. 2 символ. могили: Борцям за волю України та на місці розстрілу жителів села, встановл. 3 пам’ят. хрести, в т. ч. на місці перепоховання жертв карал. акції (всі – 1991). Працюють клуб, б-ка, ФАП. У Н. Б. народ. літераторка, красналиця І. Дем’янова, 1889–90 перебував М. Іванців, записав. тут пісні та коломийки.

М. Ткаченко.

НОВА́ ГРЄ́БЛЯ

– село в Бережанському районі. Підпорядк. Рибників. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Золота Липа, за 10 км від райцентру і 3 км від найбл. залізн. ст. Потутори. Насел. 19 осіб (2001). 1805–70-і у Н. Г. діяла папер. ф-ка, яка за потуж. займала 2-е місце в Галичині. Є каплиця св. Михаїла (1993). Насип. символ. могила УСС.

Ю. Болюх, Г. Уніят.

НОВА́ ГУ́ТА

– село в Монастириському районі. Підпорядк. Горішньослобід. сільраді. Розташ. за 7 км від райцентру. Насел. 164 особи (2001). Є церква св. Михаїла (1881, дерев.). Діє клуб. Пobl. Н. Г. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

М. Бігус.

“НОВА́ ДОБА́”

– громадсько-політична газета Бучаччини, тижневик. Засновники – рай. рада, рай. адміністра-

ція і колектив редакції. Назви: від 1939 – “Нова зірка”, 1950 – “Колгоспне життя”, 1962 – “До нових перемог”, 1965 – “Перемога”, січня 1991 – “Золота пілава”, від листопада того ж р. – “Нова доба”. Ред. В. Тракало. Наклад (2005) – 2770 прим.

Б. Мельничук.

НОВА́ МОГІ́ЛЬНИ́ЦЯ

– село в Теробовлянському районі. Підпорядк. Могильниц. сільраді, до якої належить с. Стара Могильниця. 1964–91 назив. Трудове. Розташ. на берегах р. Гнила Рудка, за 16 км від райцентру. Насел. 643 особи (2001). Перша писем. згадка – 1497. Діяли т-ва “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа”. Є церква св. Михаїла (1793, кам.), костюл св. Юзефа (1851, кам.), каплиця (1996), “фігура” Матері Божої. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1972), встановл. 5 пам’ят. метал. хрестів, насип. символ. могила УСС. Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

Б. Хаварівський.

“НОВА́ ОСЕ́ЛЯ”

– західноукраїнське спеціалізоване рекламно-інформаційне видання Тернопільської виробничо-торговельної фірми “Ексінтер”, призначене для тих, хто будує і ремонтує. 1-а повноколір. газета в області. Виходить двічі на місяць від серпня 1999. Шеф-ред. – Б. Новосядлий. Наклад – 50 тис. прим. Розповсюджують у 8-и обл. зх. регіону України. Постійний учасник темат. виставок в Україні та Польщі.

Х. Весна.

“НОВА́ РА́ДИСТЬ СТА́ЛА”

– збірник вибраних коляд і різдвяної поезії. Видав 1990 у Тернополі ред.-вид. відділ упр. преси. Один із перших таких збірників у новітній Україні. Упорядник Р. Зінь, ред. Б. Мельничук. Серед авторів – І. Гнатюк, П. Карманський, Р. Купчинський, М. Рильський, В. Щурат.

Ю. Болюх.

“НОВА́ ТЕРНО́ПЛЬСЬКА ГАЗЕ́ТА”

– незалежне громадсько-політичне видання. Виходить у м. Тернопіль від 2000, гол. ред. – М. Мартинчук. Видавець – агенція “Тернопіль-Медіа” (засн. і дир. М. Мартинчук). Розповсюджується в Терноп. обл. та у м. Львів. Обсяг – 14–16 стор. формату А-2, вих. у кольорі. “Н. Т. Г.” обстоює принцип плюралізму думок. Осн. рубрики: “Гарячі новини”, “Політика”, “На поверхах влади”, “Кримінал”, “НОВИЙ ринок”,

“Еміграція”, “Здоров’я”, “Культура”, “Сердечко”, “Зірки”, “Спорт”, “Смачний кошик”, “Райдуга вітань”. Традиційні – приз. кросворди, конкурси віватів та анекдотів. Наклад (2005) – 18500 примірників.

В. Фроленков.

“НОВА УКРАЇНА”

– народно-демократичне об’єднання, обласна організація. Діє в м. Тернопіль від листопада 1992. До об’єдн. належ. 17 громад. обл. орг-цій: “Екологічна ліга”, “Екологічно чиста молодь”, “Нова хвиля” та ін. Голова “Н. У.” – В. Ханас. Серед заходів: Всеукр. фестиваль молодіж. мист-ва “*Ніроку*”, конкурс на кращий учн. твір-роздум “Як би мером був обраний я...” та ін. З ініціативи “Н. У.” створені коаліції неуряд. орг-цій у м. Тернопіль, осн. завдання яких – забезпечення належ. умов для співпраці громад. орг-цій, підпр-в та міськ. влади; з метою популяризації укр. пісень “*Слухай своє*” (належ. 22 громад. орг-ції). При “Н. У.” від 2000 діють дискус. клуб “Діалог” і команда гендер. ініціатив “*Ольга*”. “Н. У.” – орг-тор і співорг-тор наук. конференцій, семінарів, “круглих столів”. Чл. об’єдн. беруть участь у щоріч. “*Нобелівських читаннях*”.

В. Лашта.

“НОВА ХВІЛЯ”

– громадське об’єднання. Створ. у квітні 1996 в м. Тернопіль. Мета діяльності – соц.-екон. та політол. дослідження. “Н. х.” провела ряд наук.-практ. конференцій, тренінгів, семінарів, “круглих столів”, соціол. опитувань та ін. щодо вдосконалення місц. самоврядування та екон. розвитку. З ініціативи орг-ції 1997 створ. “Агентство міського розвитку”, метою якого є визначення нових напрямків соц.-екон. розвитку Тернополя. 1998–2001 “Н. х.” видавала “Вісник Агентства міського розвитку”. Серед проектів – “Збалансований економічно-соціальний розвиток міста шляхом підвищення ролі громадськості й активності бізнесу”, “Голос громадськості”, “Активізація участі міської громади у муніципальному управлінні шляхом проведення громадських слухань”, “Поліпшення доступу до правосуддя для громадян України шляхом інституційного зміцнення третейських судів”. Більшість проектів розроблено та реалізовано за підтримки й фінансування міжнар. фондів і орг-цій.

В. Франків.

НОВАК

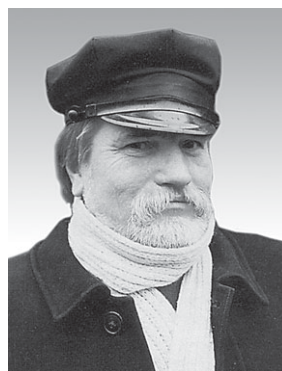
Ян (Nowak Jan; 27. 10. 1915, с. Городниця, нині Підволочис. р-ну – 14. 01. 1991, м. Варшава,

Польща) – польський військовик, історик, педагог, громадський діяч. Ордени Віртуті Мілітарі 5 ступ. та Відродження Польщі 4 і 5 ступ. Закін. у Львові г-зію (1936) і вчит. семінарію (1939). Працював учителем (1938–39) та дир. (1939–41) школи в с. Жеребки Королівські, нині Жеребки Підволочис. р-ну. Від 1941 – в підпіллі у містах Краків та Вроцлав (Польща). Брав участь у створ. та діяльності зброй. формувань, т. зв. “*Батальйонів хлопських*” (Б. х.). Співорг-тор людового Руху “Рох” на Тернопільщині, згодом – комендант 9-го Львів. округу. Співорг-тор комендатури 3-х підокругів “Б. х.” (Львів, Тернопіль, Станіслав). Підполковник ВП. Від 1945 – в Польщі. 1946–49 Н. ув’язнив прокомуніст. режим Польщі; реабіліт. 1957. 1950–57 працював у об’єдн. приват. торгівлі та послуг у Варшаві, від 1957 – секр. Істор. комісії при гол. ком-ті “Польського стронніцтва людового”, від 1965 – чл. Держ. комісії з дослідження фашист. злочинів у Польщі. Автор та співавтор низки книг і мемуар. публікацій про події 2-ї світ. війни, зокрема на Тернопільщині.

В. Ханас.

НОВАК

Ярослав Степанович (24. 08. 1947, с. Вербівці, нині Тереховлян. р-ну) – живописець. Чл.

НСХУ (1992). Медаль ВДНГ УРСР (1980). *Обл. мист. премія ім. М. Бойчука* (1990). Відзнаки “Галицький лицар”, “Людина року” (2003). Чл. гурту мистців “*Хоругва*”. Навчався на відділенні худож. обробки дерева у Львів. уч-щі приклад. мист-ва ім.

І. Труша (1968–72, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва). Від 1973 – в м. Тернопіль. Працює в галузі станк. і монум. малярства. Учасник збір. виставок у містах Запоріжжя, Івано-Франківськ, Канів (Черкас. обл.), Київ, Львів, Тернопіль, Москва (нині РФ), Братислава (Словаччина) та ін. Серед тв.: “Мої шляхи” (автопортрет, 1989), “Ковчег”, “Покаяння” (обидва – 1990), “Відродження”, “Благовіщення” (обидва – 1996), “Мазепа” (2000), “Хай буде воля твоя” (2003), настін. розписи “Народження весни” в гуртожит-

ку ТДМУ (1990), “Тайна вечерея” в соборі УГКЦ у Тернополі (2002–05, співавт. з *М. Лишаком*).

І. Дуда, Т. Удіна.

НОВАКІВСЬКИЙ

Олекса Харлампійович (02 (14). 03. 1872, нині с. Слободо-Ободівка Ольгон. пов. Кам'янець-Поділ. губ., нині с. Ободівка Тростянець. р-ну Вінн. обл. – 29. 08. 1935, м. Львів) – живописець. Закін. АКМ у м. Краків (1900, Польща). Від 1913 жив у Львові, де заснував Мист. школу (1923–33), учнями якої були, зокрема, уродженці Тернопільщини: *В. Гаврилюк*, *В. Ласовський*, *А. Малюца*, *М. Мороз*. Підтримував дружні стосунки з *В. Барвінським*. 2–11 квітня 1933 в залах “Української бесіди” у м. Тернопіль відбулася виставка, в якій брали участь Н., учні його школи і кілька укр. малярів із міст Варшава (Польща) і Париж (Франція); всього 20 авторів із 127 картинами.

І. Дуда.

НОВАКІВСЬКИЙ

Михайло (1871, Львівщина, за ін. даними 1872, Перемишльщина, нині Польща – 1941, Словаччина) – правник, громадсько-політичний діяч, письменник. Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1895). До 1914 – адвокат у м-ку Богородчани (нині смт Івано-Фр. обл.). Від 1913 – посол *Галиц. сейму*. Від 1914 – в УСС (четар), від 1917 – ком-р Поборової сотні. 1918 призначений повіт. комісаром ЗУНР у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну). У січні–червні 1919 – чл. виділу УНРади ЗУНР. Від жовтня 1919 – в дипломат. місії УНР у м. Варшава (Польща). 1920–30-і перебував на Закарпатті, від 1939 – в Словаччині. Автор повісті “На зорі”.

П. Гуцал, І. Дуда, Б. Пиндус.

“НОВЕ ЖИТТЯ”

– див. “*Бережанське віче*”.

“НОВЕ ЖИТТЯ”

– див. “*Голос народу*”.

“NOWE ŻYCIE”

(“Нове Життя”) – газета, орган тимчасового відділу місцевої влади повіту Підгайці. Виходила польс. мовою від 17 вересня 1939 до червня 1941. Періодичність невідома. Засн. – рад. повіт. адміністрація. Відп. ред. М. Слонь.

С. Колодницький.

“НОВЕ СЕЛЮ”

– газета, орган Новосільського райкому КП(б)У і райвиконкому. Виходила (1940–41, 1944–59) у

тодіш. райцентрі Нове Село (нині с. Підволочис. р-ну).

М. Ониськів.

НОВЕ СЕЛЮ

– село в Підволочиському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Гнилички, Голошинці, Козярі, Сухівці. Розташ. на березі р. Самчик (Самець, Млинський Потік), за 19 км від райцентру і 16 км від найбл. заліз. ст. Богданівка. Насел. 650 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463 (виникло на місці с. Вегерів Окіп, 1452 спалили татари) як власність В. Збарзького. 1885 – центр іміни, що належала до Збараз. повіту. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сокіл”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Союз українок”, кооператива. Січень 1940 – квітень 1959 – райцентр; була тюрма, де закатовано багато людей. Виходила г. “*Нове село*”.

Пам'ятник І. Франку.

Є церква св. Михаїла (1790, кам.), капличка (1992). Спорудж. братські могили воїнам РА, пам'ятники *І. Франку* (1966), воїнам-односельцям, загиблим у нім.-рад. війні (1966 та 1984), меморіал полеглим воякам УПА і жертвам більшовиц. режиму (1992, перепохов. 16 осіб), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1990), встановл. пам'ятний знак на місці, де кляли для опізнання вбитих вояків УПА, мемор. таблицю на будинку, де зупинявся І. Франко. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, муз. шк., шк.-інтернат. У Н. С. народ. вчений у галузі медицини *А. Гудима*, філософ, релігієзнавець *А.-Я. Гудима*, науковці Н. Грицина, Я. Олійник, А. Скоць, громад. діяч *І. Зварун*, діяч ОУН *І. Малюца*, актор і режисер *Б. Паздрій*, проживали громад. діячка *К. Зарицька*, вчений-математик *М. Зарицький*, живописець, мистецтвознавець *А. Малюца*, село відвідували 1898 і 1902 І. Франко, 1960–70 – проф. *М. Чайковський*. Побл. Н. С. виявлено археол. пам'ятки черняхів. і давньорус. культур. С. Шкільняк видав кн. “Мистецькі обрії Нового Села” (2005).

А. Гудима.

НОВИЙ КОКОРІВ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Попівец. сільраді. Розташ. на берегах р. Іква, за 14 км від райцентру. Насел. 505 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545. Діяли “Провіта” й ін. т-ва. Є церква св. Михаїла (1935, мур.). Працюють клуб, б-ка. Побл. Н. К. виявлено археол. пам’ятки черняхів. та давньорус. культур.

М. Бігус, Б. Хаварівський.

“НОВИЙ ЛЬВІВСЬКИЙ ТЕАТР”

– український драматичний театр, товариство акторів, орієнтованих на пошук нетрадиційних сценічних засобів і репертуару. Створ. 10 березня 1919 у м. Львів на базі “Українського театру” *М. Бенцалія* (м. Тернопіль) і групи акторів театру “Українська бесіда” (м. Львів). Діяв до 1920. Худож. кер. – режисери *А. Бучма, В. Калин, М. Бенцаль*. “Н. Л. т.” гастролював у Тернополі, Чорткові та ін. містах краю. Актори – *Я. Бортник, Т. Демчук, М. Крушельницький, К. Рубчакова, І. Рубчак* та ін. Вистави: “Зимовий вечір” *М. Старицького*, “Невольник” та “Пошилися у дурні” *М. Кропивницького*, “Суєта”, “Мартин Боруля”, “Безталанна” і “Бондарівна” *І. Карпенка-Карого*, “Ведмідь” *А. Чехова*, “Мірандоліна” *К. Гольдоні* та ін.

П. Медведик.

НОВИЙ ОЛЄКСИНЕЦЬ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Башуків. сільраді. Розташ. за 52 км від райцентру і 27 км від найбл. залізн. ст. Збараж. Насел. 628 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1568 як Андріїв, власність *А. Вишневецького*, згадане у зв’язку з наданням насел. пункту магдеб.

Церква Воздвиження Чесного Хреста.

бур. права. Після 1570 м-ко переймен. на Олексинець. До 1918 у Н. О. була митниця на рос.-австр. кордоні. Є церква Воздвиження Чесного Хреста (1846). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка.

О. Клименко, Б. Хаварівський.

НОВИЙ РОГОВЕЦЬ

– село в Збараському районі. Підпорядк. Вищелуб’ян. сільраді. До Н. Р. присєдн. х. Коршенки. Розташ. за 10 км від райцентру і 6 км від найбл. залізн. ст. Максимівка. Насел. 487 осіб (2001). Є церква св. Миколая (1994), капличка з “фігурою” Матері Божої. Встановл. пам’ят. знак на місці криївки вояків УПА. Діють клуб, б-ка.

В. Лашта.

НОВИКИ

– село в Збараському районі. Центр сільради, якій підпорядк. села Опрілівці та Чумалі. Розташ. на пр. березі р. Гніздична, за 14 км від райцентру і 12 км від найбл. залізн. ст. Збараж. Насел. 404 особи (2001). Перша писем. згадка – 1463. Діяли “Провіта” та ін. т-ва. Є церква св. Димитрія Солунського (1909, кам.). Спорудж. брат. могилу 14 воїнам РА, які загинули 1944, пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП.

В. Уніят.

НОВИКОВ

Володимир Іванович (23. 07. 1904, с. Дудіно, нині Калуз. обл., РФ) – архітектор. Засл. будівельник УРСР (1966). Закін. ін-т інж. комунал. буд-ва в м. Харків (1941). Кер. та автор проєктів планування, забудови й реконструкції міст і сіл України, в т. ч. Тернополя після 2-ї світ. війни.

І. Дуда.

“НОВИНИ ШУМЩИНИ”

– газета, громадсько-політичний тижневик. Засновники: рай. рада, рай. держ. адміністрація, міськ. рада і труд. колектив. Назви: “Ленінська правда” (від 1945), “Новини Шумщини” (від 1991). Ред. *Г. Киричук*. Наклад (2005) – 3,4 тис. примірників.

Х. Весна.

НОВІНСЬКА

Віра Петрівна (20. 07. 1900, м. Київ – 15. 01. 1982, там само) – актриса. Нар. артистка УРСР (1954). 1935–72 – актриса Київ. театру муз. комедії (від 1967 – театр оперети). У вересні 1960 виступала із театром на сцені Терноп. обл. драм. театру (нині академ. драм. театр).

І. Дуда.

НОВИЦЬКИЙ

Михайло Іванович (29. 09. 1910, с. Яблунів, нині Гусятин, р-ну) – просвітянський і громадський діяч. У Канаді – від 1924. Працював на різних роботах. Співзасн., голова (1939–40) філії Укр. нац. об'єдн. (УНО) в м. Порт-Артур. Від 1945 – в м. Вінніпег: голова УНО (1946–48; 1974–84), голова відділу КУК (1967–70), кооперативи “Калина” (ті ж роки), діяльний в ін. укр. орг-ціях.

Б. Мельничук.

НОВИЦЬКИЙ

Степан Михайлович (псевда: “Спец”, “Вадим”, “В'юг”; 12. 12. 1905, м. Тернопіль – 15. 10. 1944, Львівщина) – громадсько-політичний діяч, військовик. Сотник УПА (посмерт.). Навчався у г-зії в м. Стрий, де діяльний у пластовому русі (матуру склав у м. Яворів; обидва – нині Львів. обл.) та Львів. політехніці (ст. пластун 2-го куреня загону “Червона Калина”). Чл. УВО. 1930–32 – в'язень польс. тюрем. 1940 – військ. референт і заст. провідника Край. ексекутиви ОУН на ЗУЗ; 1940–41 – військ. референт Край. ексекутиви ОУН у м. Краків (Польща); 1943 – військ. референт Край. проводу ОУН на ЗУЗ та заст. ком-ра УНС; 1944 – військ. інспектор Край. військ. штабу УПА-Захід.

В. Окаринський.

НОВІ ПЕТЛИКІВЦІ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Пушкарі. Розташ. за 15 км від райцентру і 14 км від найбл. залізн. ст. Пишківці. Насел. 666 осіб (2001). Засн. 19 ст. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва, кооператива. Є костьол (1890), церква Успіння Пресв. Діви Марії

Церква Успіння Пресвятої Діви Марії.

(1922), “фігура” Матері Божої на честь 2000-ліття Різдва Христового (2001). Насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. У Н. П. народ. літературка *С. Семирозум.*

Т. Єднак, Г. Яворський.

НОВИЦЬКИЙ

Леон (Nowicki Leon; 17. 12. 1922, м. Теребовля – 19. 06. 1993, м. Новий Сонч, Польща) – польський поет, військовик. 1944–65 служив у ВП. Поет. дебют 1980 на сторінках часопису “Tygodnik Kulturowy”. Автор 4-х зб. поезій.

С. Ткачов, В. Ханас.

НОВОЗБРУЧАНСЬКЕ**РОДОВИЩЕ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД**

– скупчення вод типу Нафтуса в долині р. Збруч на північно-західній околиці смт Гусятин. Води приуроч. до тріщинуватих вапняків, мергелів і аргілітів силурій. системи, що залягають на глиб. 135–175 м. Водонос. горизонт напірний. Слабо мінераліз. води переважно прісні, гідрокарбонатні, кальцієво-магнієві, натрієво-кальцієві з мінералізацією 0,5–1 мг/дм³, прозорі зі слабким запахом сірководню. Заг. жорсткість – 4,5–6,5 мг-екв/дм³, т-ра води 9–12°C, рН – 7,2–7,6. Вміст органіч. речовини від 6 до 12 мг/дм³ і більше. Газ. склад вод: азот (до 71%), кисень (15%) і вуглекислий газ (5%). Вміст органіки нелеткої фракції стабільний – 2,2–3,6 мг/дм³. Затверджені запаси за категорією А – 40 м³/добу. Води використ. санаторій “Збруч” та для пром. розливу (вода “Новозбручанська”), застосовують для лікування захворювань гепатобіліарної системи, нирок, сечовивід. шляхів, при порушенні водносолевого обміну.

В. Кітура, М. Сивий.

НОВОРИНСЬКИЙ

Василь Михайлович (1934, с. Конюхи, нині Козів, р-ну) – громадсько-політичний діяч, літератор. Політв'язень (1952–56), засудж. за антирадян. діяльність. Перебував у тюрмі в м. Тернопіль, концтаборах Заполяр'я, Сибіру, Мордовії (нині РФ). За фахом – інженер. Живе й працює в м. Краматорськ (Донец. обл.). Добірку віршів, яку Н. написав у місяцях позбавлення волі, опубліковані у зб. невірльн. поезії України 1930–80 “З облоги ночі” (К., 1993).

М. Ониськів.

НОВОСАД

Іван (15. 09. 1886, с. Ілавче, нині Теребовлян. р-ну – 30. 07. 1956, м. Гомфідл, пров. Манітоба, Канада) – літератор. Чоловік *К. Новосад.* У Канаді – від 1910, працював на залізницях у пров. Британ. Колумбія, Альберта і Манітоба. Вірші, гумор. тв. опубл. у часописах Канади й США “Вуйко”, “Канадський Українець”, “Ранок”, “Оса”, “Український голос” та ін. Представлений в “Антології українського письмен-

ства в Канаді” (1941), 2-у т. кн. О. Гай-Головка “Українські письменники в Канаді” (1997, обидві – Вінніпег).

Б. Мельничук.

НОВОСІД

Катерина (з дому – Шевчук; 1897, с. Давидківці, нині Чортків. р-ну – 14. 04. 1971, м. Вінніпег, Канада) – літераторка. Дружина *І. Новосада*. Від 1921 – в Канаді (м. Сільвертон, від 1948 – Вінніпег). Авторка лірич. віршів, опубл. у календарях і часописах. Представлена в “Антології українського письменства в Канаді” (1941), 2-у т. кн. О. Гай-Головка “Українські письменники в Канаді” (1997, обидві – Вінніпег).

Б. Мельничук.

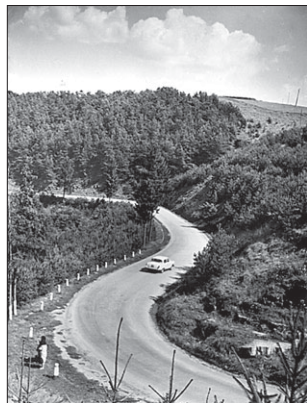
НОВОСІД

Михайло (17. 09. 1890, с. Плавче, нині Тереховлян. р-ну – 07. 08. 1968, Канада) – педагог. Від 1903 – в Канаді (околиця Ольга, пров. Манітоба). Закін. вчит. курси, працював учителем у містах Росбурн, Ольга, Рутенія (пров. Манітоба). Обраний шкіль. радником; очолював Нар. дім; мировий суддя.

І. Гаврильцьо.

НОВОСІЛКА

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Язловець. сільраді. Розташ. за 15 км від райцентру. Насел. 589 осіб (2001). Заснували на поч. 19 ст. переселенці передмістя Язловець. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Великомуч. Параскевії (1888, мур.), костюль (1929), “фігура” Великомуч. Параскевії на честь 100-ліття храму (1988). Спорудж. пам’ятник Т. Шевченку (1961), встановл. пам’ят. хрести на честь скасув. панщини (відновл. 1991) і 1000-ліття Хрещення Русі (1988), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1993). У Н. похов. письменник, композитор *Т. Леонтович* та композитор, піаніст *Д. Леонтович*. Працюють

Дорога від Язлівця до Новосілки.

залізн. ст. Заліщики. Насел. 1691 особа (2001). Перша писем. згадка – 1530 (*Среджук II*. Пер-

Церква св. Великомучениці Параскевії.

ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

П. Германович, В. Уніят.

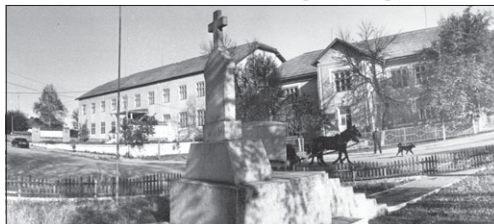
НОВОСІЛКА

– село в Гусятинському районі. Підпорядк. Малобіркків. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Гни-ла, за 26 км від райцентру. Насел. 302 особи (2001). Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква св. Антонія (1930, мур.). Працює торг. заклад. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки західно-поділ. групи скіф. часу.

Н. Фостик.

НОВОСІЛКА

– село в Заліщицькому районі. Раніше назив. Новосілка-Костюкова. До Н. приєдн. х. Перемітківка. Розташ. за 22 км від райцентру і найбл.

У центрі села.

залізн. ст. Заліщики. Насел. 1691 особа (2001). Перша писем. згадка – 1530 (*Среджук II*. Пер-

Залишки вежі замку.

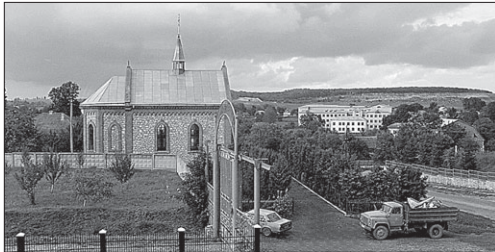
Церква св. Михаїла.

шовитоки. – К., 1994). Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Михаїла (1900, кам., розпис. *І. Ставничий*), каплиця св. Магдалини (19 ст.). Збереглися залишки вежі замку (17 ст.), мавзолей Шелінських (1817). Встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (1854), спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1965), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1996). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку. У Н. проживала поетка *К. Попович-Боярська*, перебував письменник *Ю. Федькович*. Пobl. Н. виявлені археол. пам’ятки піз. палеоліту, трипіль, черняхів. та давньорус. культур.

В. Олійник, М. Романишин.

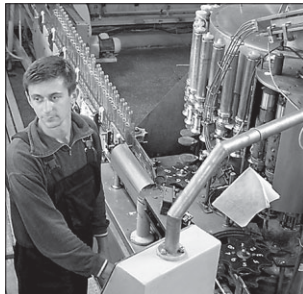
НОВОСІЛКА

– село в Підволочиському районі. Центр сільради. Розташ. за 17 км від райцентру і 5 км від

Вид на село.

найбл. залізн. ст. Скалат. Насел. 1514 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1593. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар”, “Союз українок”, “Відродження” та ін. т-ва, кооператива. 1943 в Н. фашисти розстріляли понад 600 євреїв. Є церква св. Йосафата (1935, мур.), костюль, каплич-

Горілчана лінія спиртзаводу.

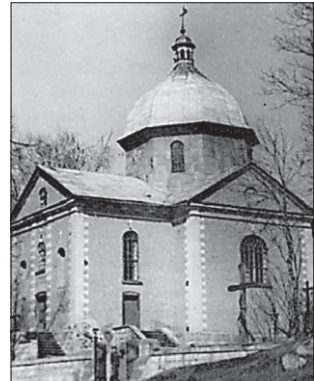
ка з “фігурою” Матері Божої (2004). Спорудж. пам’ятники рад. партизанам та воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (обидва – 1967), євреям – жертвам фашист. геноциду (1996). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, Новосілкв. спиртзавод. У Н. народ. художник *С. Куцярьський*, театр. діяч *М. Форгель*. Пobl. Н. виявлено археол. пам’ятки скіф. періоду. Є геол. пам’ятка природи – викопні рифи Сармат. моря.

Б. Мельничук, В. Уніят.

НОВОСІЛКА

– село в Підгаєцькому районі. Центр сільради. До Н. присєдн. хутори Бенерів і Тесарівка, належить присілок *Бекерсдорф*. Розташ. на лів. березі р. Коропець, за 7 км від райцентру. Насел. 1185 осіб (2001).

Перша писем. згадка – 1421. Утвор. шляхом злиття сіл Кут, Ленчівка, Тесарівка. Восени 1915 в Н. перебували “Артистична Горстка” і *Пресова квартира УСС: М. Гайворонський, М. Голубець, І. Іванець, Р. Купчинський,*

Церква Введення в храм Пресвятої Діви Марії.

О. Курилас, Л. Лепкий та ін. Діяли т-ва “Просвіта”, “Сільський господар”, “Сокіл”, “Рідна школа”, кооператива. Є костюль (19 ст.), церкви Різдва Пречистої Діви Марії (1720, Ленчівка), Введення в храм Пресв. Діви Марії (1906, мур., Тесарівка), св. Миколая (1926), капличка (1992). Пobl. церкви св. Миколая встановл. пам’ят. хрест на честь 2000-ліття Різдва Христового (2000). Встановл. пам’ят. знак на честь Прес. квартири УСС, насип. символ. могилу воякам УПА (1990). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, торг. заклади. Є став. У Н. народ. публіцист, громад. політ. діяч *Ю. Бачинський*, громад. діячі *І. Басараб, Василь, Іван та Михайло Кардаші, П. Купчинський.*

Р. Жирський, Г. Питель.

НОВОСІЛКИ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Вілій. сільраді. У кн. “Тернопільська область. Адміністративно-територіальний устрій” (Т., 1997) на-

сел. пункт назив. Новосілка. Розташ. при витоці р. Вілія, за 26 км від райцентру. Насел. 94 особи (2001). Наприкінці 19 ст. в Н. було 96 будинків. Є церква св. Покрови (1865, дерев.). Діють клуб, ФАП, торг. заклад. Пobl. Н. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту і давньорус. культури.

М. Лукашук.

НОВОСІЛКІВСЬКЕ РОДОВИЩЕ ВАПНЯКҮ

– природне скупчення порід на території Тернопільщини. Розташ. за 0,6 км на схід від

Вапняковий кар'єр.

с. Новосілка Підволочис. р-ну, за 5 км на пн. схід від м. Скалат, за 12 км на пд. захід від смт Підволочиськ. Пл. родовища 18,9 га. Головна ділянка (10 га) і Горшків. (8,9 га) мають однакову геол. будову, відстань між ними – 0,4 км. Ін-т “Укрколгосспроєкт” детально розвідав Голов. (1977–78) і Горшків. ділянки (1977–79). Корис. копалина – вапняк перекристалізований. Серед. потуж. на Голов. ділянці – 31,7 м, на Горшків. – 22,5 м. Вапняки придатні для виготовлення бут. каменю марок 100, 200, 300 і щебеню для буд. робіт марок 400, 600, 800 за міцністю. Вапняки Горшків. ділянки за вмістом СаСО₃ можуть бути віднесені до групи А і В (при випалі з них отримують вапно 1, 2 і 3 сортів). Потребує комплекс. досліджень. Затвердж. запаси вапняків за пром. категоріями – понад 6000 м³. Родовище розробляють.

В. Кітура, М. Сивий.

НОВОСІЛКІВСЬКІ БЕРЕСТИ

– вікові дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростають у с. Новосілка Заліщиц. р-ну, в центрі села на роздоріжжі. Оголош. об'єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 131 від 14. 03. 1977. Перебувають у віданні Новосілк. сільради. Пл. 0,02 га. Під охороною –

два берести віком понад 150 р., посаджені 1848 на честь скасув. кріпос. права. Мають істор., наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Леньків.

НОВОСТАВ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Шумбар. сільраді. Розташ. на берегах р. Вілія, за 10 км від райцентру. Насел. 657 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1513 як власність Б. Бововитина. Є церква св. Михаїла (1865, дерев.). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв'язку, торг. заклад. Є став. Пobl. Н. виявлено археол. пам'ятки піз. палеоліту та мезоліту.

М. Бесараб, Л. Сирота.

НОВОСТАВЦІ

– село в Бучацькому районі. Підпорядк. Пиляв. сільраді. Розташ. на берегах р. Вільховець за

Церква св. Миколая.

7 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 839 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1420. Під час 1-ї та 2-ї світ. війн багато будівель зруйновано. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Хліборобський

вишкіл молоді” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Миколая

Школа.

(1990, мур.). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад.

О. Гаврилюк, Б. Сенник, Г. Яворський.

НОВОСЯДЛИЙ

Богдан Теодорович (12. 05. 1956, с. Буцнів Терноп. р-ну) – журналіст, публіцист, краєзнавець. Чл. НСЖУ (1982). Переможець всеукр. конкурсів журналіст. майстерності “Соціальний захист-99” (1999), Міжнар. фінанс. корпорації (2000). Сріб. медаль “Нестор-літописець” (2000). Закін. ф-т журналістики Львів. держ. ун-ту

(1982, нині нац. ун-т). 1980–90-і – кор. терноп. рай. г. “Подільське слово”, ред. газет “Промінь”, “Студентський вісник”, “Педагогічний вісник”, журналів “Ватра – рекламна і ділова інформація”, “Вісник фонду Олександра Смакули”, літ. ред. г. “Божий сіяч” Терноп. спархії УГКЦ. Від 1996 – зав. відділу г. “Свобода”, від 1999 – шеф-ред. г. “Нова оселя” (всі – м. Тернопіль). Автор істор.-краєзн. нарису “Буцнів – село над Серетом” (1998), числ. публікацій в укр. і зарубіж. періодиці, ред. низки наук., істор. та літературозн. праць.

Г. Грещук, В. Уніят.

НОВОХАТЬКО

Володимир Данилович (17. 03. 1941, м. Полтава) – спортсмен (греко-римська боротьба).

М. сп. міжнар. класу СРСР (1968). Засл. тренер України (1999). Закін. ф-т фіз. виховання Кременец. пед. ін-ту (1970, нині ТНПУ). Чемпіон України (1963, 1965, 1966, 1967), Спартакіади народів СРСР (1967), Європи (1968). Від 1976 – тренер Терноп. ДЮСШ “Спартак”. Підготував 15 майстрів спорту. Проживає в м. Миколаїв, тренер зб. області з греко-рим. б-би.

Г. Гунтік.

НОГА

Гриць (1922, с. Голгоча, нині Підгаєц. р-ну – 18. 10. 1974, м. Брентфорд, Канада) – громадський діяч. Воював у дивізії “Галичина”, перебував у таборі для полонених у м. Ріміні (Італія). Від 1948 – в Канаді. Працював на ф-ках у Брентфорді; співзасн. тут відділу ЛВУ, секр. філії Укр. нац. об’єдн. Автор публікацій у пресі.

Б. Мельничук.

НОЙБЕРГ

Еугеніуш-Отто-Марцін (Neuberg Eugeniusz-Otto-Marcin; 13. 11. 1913, м-ко, нині м. Підгайці) – польський військовик. Бой. Хрест Польс. Зброй. Сил на Заході. Навчався в г-зіях у містах Бережани і Перемишляни (нині Львів. обл.). До 1939 – офіцер польс. армії, учасник нім.-польс. війни (1939). 1940 через Карпати й Угорщину перебрався до Франції; учасник руху опору. 1940–44 – в’язень нім. концтаборів, де перебував разом із сином Й. Сталіна Я. Джугашвілі. Після визволення служив у польс. армії у Вел. Британії. До 1978 працював у компанії “Дженерал Електрик”. Автор кн. спогадів “Англієць із Коломиї” (1996, Вел. Британія).

С. Колодницький.

НОЙМАНН

Леопольд (1811, м. Заліщики – після 1901, м. Відень, Австрія) – австрійський правознавець і державний діяч. Навчався в ун-тах міст Львів та Відень. Від 1840 – проф. права Віден. ун-ту, згодом – його ректор. Від 1869 – довіч. чл. палати панів Держ. ради Австро-Угорщини. Автор пр. “Довідник консультацій”, “Збірник трактатів і конвенцій, укладених Австрією 1763–1855 pp.” (1855).

П. Гуцал, І. Дула.

НОСАТІЙ

Михайло Дмитрович (22. 10. 1939, с. Вербівці Тербовлян. р-ну) – диригент-хормейстер, педагог, музикознавець, фольклорист. Засл. прац. культури України (1997). Почес. грамота Президії ВР УРСР (1987). Закін. Чортків. пед. уч-ще (1963), муз.-пед. ф-т Дрогобиц. пед. ін-ту (1975, нині пед. ун-т). 1959–60 – учитель музики й співів у шк. в родин. селі. 1963–64 – в Збараз. школі-інтернаті. Від 1964 – викл. з класу баяна та диригування в Тербовлян. культ.-освіт. уч-щі (нині вище уч-ще культури); склав навч. програми з курсів “Методика акомпанементу” та “Церковний спів”. Від 1971 – учасник, від 1985 – 2-й диригент-хормейстер, від 2000 – худож. кер. і гол. диригент аматор. засл. капели банду-

ристів “Кобзар” із с. Струсів Тербовлян. р-ну; із нею – лауреат міжнар. і всеукр. оглядів; здійснив ряд концерт. програм. Обробки нар. пісень Н. опубл. у двотомнику “Пісні Тернопільщини” (вип. 1, 1989; вип. 2, 1993).

Г. Кушнерик, О. Чайка.

НОСИК

Іван (27. 01. 1899, м. Тернопіль – 05. 07. 1989, м. Торонто, Канада) – кооператор, громадський діяч. Закін. г-зію в м. Тернопіль. Під час 1-ї світ. війни – на Італ. фронті. Від 1918 – в УГА (четар, командант (ком-р) сотні у 4-й Золочів., 21-й Збараз. бригадах). Навчався на мед. ф-ті Укр. таєм. ун-ту (м. Львів), правн. ф-ті УВУ (м. Прага, Чехія), в ун-ті у м. Інсбрук (Австрія). Працював у кооперації, співорг-тор книжк. відділів у містах Чортків і Борщів. Під час 2-ї світ. війни – у містах Краків (Польща), Прага та Інсбрук (Австрія), де діяльний у Братстві св. Андрея. У Канаді (м. Торонто): голова Гол. управи Укр. стріл. громади, співзасн. і 1-й секр. Літ.-мист. клубу, представник УВУ на пров. Онтаріо. Автор кн. про пам’ятки й мист. цінності Інсбрука, наук. праць.

І. Зятковський, Б. Мельничук.

НОСИК

Ірина-Романа (1920-і, м. Чортків) – художниця. Внучка *А. Горбачевського*. Під час 2-ї світ. війни емігр. до Австрії. Закін. в м. Інсбрук укр. г-зію, ун-т і маляр. школу. Від 1951 – в Канаді. Студіювала в мист. коледжі у м. Онтаріо. Працювала наук. художником в ун-ті у м. Торонто. Тв. виконувала в олій. фарбах, акриліку, кольор. чорнилі, мозаїці. Учасниця виставок в Австрії (м. Інсбрук), Канаді (м. Торонто, в т. ч. Світ. виставки укр. мистців, 1982), Німеччині (м. Берлін), США (м. Нью-Йорк), Швейцарії (м. Цюрих), мала персон. виставку. Автор ст. на мист. теми.

Б. Мельничук.

НОСІВ

– село в Підгасцькому районі. Центр сільради. До Н. приєднано хутори Зарва та Кримни. Розташ. на пр. березі р. Золота Липа, за 17 км від

Церква св. Миколая.

райцентру і 22 км від найбл. залізн. ст. Потуртори. Насел. 692 особи (2001). Перша писем. згадка – 1395. Діяли “Просвіта”, “Січ” та ін. т-ва, кооперація. 1957 в Н. була вел. повінь. Є церква св. Миколая (1831, кам.), каплички при в’їзді в село (1992) та побл. церкви (2003). Встановл. “фігура” Матері Божої з хрестом на честь сучасв. панщини, спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), Т. Шевченку (2000, скульп. Б. Карий), насип. символ. могили жертвам сталін. репресій (1990), впорядк. могилу воякам УПА (1992). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, ПАП “Носівське”. У Н. народ. політ. діяч *Л. Горохівський*, спортсмен *Д. Гула*, педагог, астроном *Ф. Гула*, правник, письменник *М. Кичура*.

М. Кифор, В. Уніят.

НОСІВЦІ

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Городищен. сільраді. До Н. приєднано х. Гальбанівка. Розташ. на пр. березі р. Лопушанка, за 35 км від райцентру. Насел. 124 особи (2003). Діяло т-во “Просвіта”. Є церква Воздвиження Чесного Хреста (1879, кам.).

М. Мороз.

НОСКОВСЬКА-ГІРНЯК

Галина Володиславівна (02. 12. 1904, с. Сороки, нині Буца, р-ну – 08. 06. 1982, м. Нью-Йорк, США) – лікар, громадська діячка. Дочка *В. Носковського*, сестра *З. Носковського*, дружина *В. Гірняка*. Чл. УЛТ (м. Львів). Навчалася у г-зіях в містах Бучач і Станіслав (нині Івано-Франківськ). Закін. мед. студії в Ягеллон. ун-ті (1933, м. Краків, Польща). Очолювала секцію студенток укр. студент. громади. 3 р. спеціалізувалася в клініці Львів. ун-ту. Від 1938 працювала в укр. шпиталі ім. Митрополита А. Шептицького (м. Львів). 1939 переїхала до Кракова, де прац. в клініці ун-ту. 1941 повернулася до Львова, завідувала акушер.-гінекол. відділом у міськ. лікарні. Наприкінці війни

емігр. до Австрії, 1949 – до США (м. Нью-Йорк). Працювала в різних шпиталях. Співзасн. і секр. (1959) Нью-Йорк. відділ. УЛТ Пн. Америки. Активістка “Пласту”. 1960–61 – голова осередку праці сеньйорок у Нью-Йорку.

Б. Мельничук, Д. Чубата.

НОСКОВСЬКИЙ

Володислав Михайлович (10. 02. 1864, с. Мишків, нині Заліщиц. р-ну – 11. 02. 1928, м. Львів) – релігійний і громадський діяч. Батько *З. Носковського* і *Г. Носковської-Гірняк*. 1889–1914 – парох у селах Мушкатівка (Борщів.) та Сороки (Буцац. р-нів), співорг-тор тв-в “Січ”, “Сокіл”, аматор. театр. гуртка, ініціатор відбудови церкви і спорудж. школи, викупив “Народний дім” для місц. громад. установ. 1915 рос. влада вислала Н. до м. Симбірськ (нині Ульяновськ, РФ), де служив парохом при костьолі. 1917 повернувся до с. Сороки. Від 1918 – польовий духівник УГА, згодом – парох та орг-тор осередку національно свідомої укр. молоді в Буцац. парохії.

Б. Мельничук.

НОСКОВСЬКИЙ

Зенон Володиславович (31. 10. 1889, с. Мушкатівка, нині Борщів. р-ну – 03. 12. 1962, Словаччина) – військовик, громадський діяч. Син *В. Носковського*, брат *Г. Носковської-Гірняк*. Закін. у м. Львів акад. г-зію і правн. ф-т ун-ту. Співорг-тор осередків т-ва “Сокіл” та читальні “Просвіта” у с. Сороки, нині Буцац. р-ну. Від поч. 1-ї

світі. війни – доброволець *Легіону УСС* (ком-р чети, сотні). Відзначився у боях на горі Ключ (старшин. медаль за хоробрість). 30 вересня 1916 під час боїв поблизу Потутори на Бережанщині потрапив у рос. полон; перебував у містах Пенза та Симбірськ (нині м. Ульяновськ, РФ), де зустрівся зі своїм батьком. 1917–21 – командант (ком-р) полку УСС в УГА. Від 1920 – на еміграції в Чехо-Словаччині, продовжив правн. студії (д-р права), працював адвокатом і суддею.

Б. Мельничук, В. Ханас.

НУМІЗМАТИКА

(від гр. “нумізма” – монета) – спеціальна історична дисципліна, що вивчає монети як історичні джерела, окремі монети та монетні комплекси – скарби, пам’ятки медальєрного мистецтва й техніку монетної справи. Започатк. 14–15 ст. в Італії від любительського колекціонування монет, пояснення написів і зображень на них та укладення інвентар. описів монет. збірок. Засн. систем. наук. дослідж. у галузі Н. – австр. вчений Й. Геккель (1737–98), автор пр. “Наука про стародавні монети” (Відень, 1792–98). Від 18 ст. курс Н. вивчали у Львів. ун-ті, від 19 ст. як

2 злотих. Російська імперія. Царство польське.
Александр I. Срібло. 1823.

університет. дисципліну – в країнах Європи. 1805 створ. нумізмат. кабінет у *Вищій Волин. г-зії* на основі особистої колекції *Т. Чацького*, який купив антич. монети й медалі в польсь. короля С.-А. Понятовського (колекцію описав і дослідив Альбергранді). Згодом збірку поповнили рос. цар Олександр I, полководці *М. Кутузов* і *Дерфельден*, князі Чарторийські, Замойські, Сапеги та ін. Після поразки повстання 1830–31 г-зію закрили, колекцію передали Київ. ун-ту св. Володимира (1884 в ній було 34520 монет і медалей). Наук. дослідж. з Н. здійснив *Й. Лелевель*, який опубл. 60 наук. праць, у т. ч. кн. “Нумізматика середньовіччя” (в 3-х тт., 1835). На поч. 19 ст. відомі вел. нумізмат. колекції князів *Вишневецьких-Корибутів-Мнішеків* (зберіг. у маєтку Вишнівець; нині смт Збараз. р-ну), *Понінських*, згодом – Любо-

Денарій. Римська імперія. Фаустина молодша.
Срібло. 2 ст. н. е.

Орт. Річ Посполита. Сигізмунд III. Срібло. 1623.

мирських (зберіг. в м-ку Червоногород, нині не існує; див. *Червоногород*). На поч. 1830-х створ. мінцкабінет у Терноп. г-зії, яку 1833 відвідав австр. ерцгерцог Фердинанд д'Есте й подарував колекцію монет і медалей. 1913 в Тернополі відкрито Поділ. краєзн. музей, де експонували 1326 монет. На поч. 1-ї світ. війни колекцію частково розграбували; в червні 1915 збірку з 1321 монети рос. окупац. влада вивезла до Росії. 9 листопада 1930 з ініціативи гімназ. проф. Б. Гурського та викладачів Домарадського й Висьневського музей відновив роботу, нумізмат. колекцію поповнив його співробітник Т. Кунзек. 1932 на Тернопільщині у краєзн. музеях міст Борщів, Бучач, Заліщики, Збараж, Монастирська, Підгайці, Теревовля, с. Кудринці (нині Борщів. р-ну), навч. закладах (зокрема г-зії "Рідна школа" в Тернополі, засн. Я. Ярема та *І. Олексичин*) та культ.-просвіт. закладах експон. понад 800 матеріалів, у т. ч. нумізматичних. Вагомий внесок у розвиток Н. на Тернопільщині в міжвоєн. період зробили дир. Бережан. міськ. музею Ю. Пйотровський, після 1926 – *Ф. Кокоський*, співроб. Кременец. музею *В. Данілевич* та громад. діяч *Б. Козубський*. Для поповнення фондів створеного 1939 *ТОКМ* багато експонатів, у т. ч. нумізмат. матеріалів, перевезли з райцентрів до Тернополя, під час їх передачі чимало втрачено, зокрема деякі предмети з колекції Потоцьких із Помор'я, замку. На поч. нім.-рад. війни осн. фонди *ТОКМ* евакуювали; в грудні 1941 у Тернополі відкрито істор.-краєзн. музей (дир. Олійнюк, н. с. Садовська), на

Таляр. Саксонія. Август. Срібло. 1583.

основі матеріалів, зокрема нумізмат., який розташ. в приміщенні т-ва "Руська бесіда" (під опікою проф. І. Олексичина). 1960–90-і окремі питання Н. вивчали *І. Герета* й *Р. Тхоржевський*, у т. ч. з використанням фондів *ТОКМ*. З ініціативи Р. Тхоржевського 11 травня 1986 в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині *ТАНГ*) створ. бонно-нумізмат. музей, згодом – Центр вивчення історії грошей; від 1998 тут відбулося 5 загальноукр. наук. конф. із проблем Н. й боністики.

О. Клименко.

НЯНЯК

Григорій (17. 10. 1924, с. Горішня Слобідка, нині Монастириск. р-ну) – громадсько-політичний діяч. За приналеж. до Юнацтва ОУН 1939 польс. влада заарешт. Н. і ув'язн. в тюрмі м. Монастирська. З приходом більшовиків у Зх. Україну закін. 6-місяч. учит. семінар у м. Бучач; згодом – учитель у с. Горожанка (нині Монастириск. р-ну). Під час 2-ї світ. війни навчався у Вищій торг.-екон. шк. в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), підпільно займався розбудовою мережі Юнацтва ОУН на Підкарпатті, зокрема в містах Тлумач, Галич, Надвірна (всі нині – Івано-Фр. обл.). В липні 1943 Н. заарешт. гестапо, перебував у тюрмах Станіслава та Львова, відтак – у концтаборах: Аушвіц, від січня 1945 – Маутхаузен, Ебензеє (Австрія). Після звільн. – в м. Аугсбург, згодом – м. Мюнхен (обидва – Німеччина), де навчався в Укр. високій екон. школі й УВУ, водночас – організац. референт Юнацтва ОУН при Терен. проводі ОУН у Зх. Німеччині, згодом – кер. Проводу Юнацтва ОУН; співорг-тор "Пласту" та СУМ (чл. ЦК, кер. внутр. діяльності Спілки). Багатоліт. гол. секр. Управи Ліги укр. політ. в'язнів та дир. друкарні "Логос" у Мюнхені, голова Укр. християн. робітн. руху.

Б. Мельничук.

“ОАЗИС-ЕКСПРЕС”

– рекламно-інформаційна газета. Виходила в м. Тернопіль (березень – липень 1994). Ред. В. Ханас.

В. Гаврилишин.

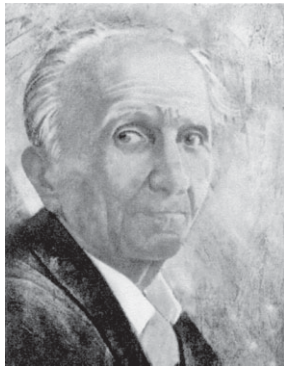
ОБАЛІНСЬКИЙ

Альфред (Obalicki Alfred; 1843, м. Бережани – 1898, м. см. невід.) – лікар-хірург. Д-р медицини (1870), проф. (1888). Закін. г-зію у м. Тернопіль, студіював медицину в Ягеллон. ун-ті у м. Краків (Польща). 1870–97 керував хірург. відділом лікарні св. Лазаря в Кракові; від 1881 – доц. 1897 засн. Добровіл. швидку допомоги. Автор наук. праць з хірургії.

І. Ганчова.

ОБАЛЬ

Петро Павлович (19. 04. 1900, с. Ободівка, нині Підволочис. р-ну – 26. 05. 1987, м. Стрий

*П. Обаль.
Портрет роботи Б. Ткачика.*

Львів. обл., похов. у родин. селі) – живописець, графік. Чл. СХУ (1964). Чл. Гуртка діячів укр. мист-ва (1923), АНУМ (1934), Спільк. праці укр. образотвор. митців (1942). Навчався в Кракові. АМ (1920–25). Викладав маювання в г-зіях Помор’я. Від 1939 жив у м. Краків (Польща), згодом на Лемківщині, де вчителював у селах Одрехова, Чергіж і торг. школі в м. Сянок. Від 1942 – у м. Стрий. Репресований (1950), реабіліт. (1957). Автор понад 500 робіт живопису, графіки, еклібрису. Твори О. експон. у містах: Берлін (Німеччина), Братислава (Словаччина), Відень (Австрія), Женева (Швей-

царія), Івано-Франківськ, Київ, Прага (Чехія), Торунь (Польща), Ульяновськ (нині РФ), Чикаго (США). В м. Тернопіль: персон. виставки (1966, 1980); наук.-практ. конференція з нагоди 100-річчя від дня народж. О. (2000); вечір пам’яті в ТОКМ (2004). Серед тв.: “Золоте Поділля” (1931), “Лемківські ниви”, “Дими” (обидві – 1939), “Річка Стрий” (1973).

Літ.: Нестерчук М. Петро Обаль. – Л., 2005.

І. Дуда.

ОБЕЗІЮК

Микола Наумович (03. 05. 1938, с. Білижинці, нині Ізяслав. р-ну Хмельн. обл.) – скульптор. Засл. худ. України (1991). М. сп. СРСР з фехтування. Закін. у Львові уч-ще приклад. мист-ва (1957), нині коледж декор. та ужитк. мист-ва ім. І. Труша, ін-т приклад. і декор. мист-ва (1963, нині акад. мист-в). Автор пам’ятників *Т. Шевченку* в смт Гусятин (1993, бронза) та *І. Пулюю* у смт Гримайлів Гусятин. р-ну (1996).

І. Дуда.

ОБЕРЕГИ

– науково-пошукове товариство. Створили 1999 студенти ТДПУ (нині ТНПУ). Голова – С. Барна. Т-во організує семінари, громад. читання, тренінги, досліджує діяльність ОУН й УПА. Орг-тор і учасник міжнар. конференцій. Від 2003 – партнер посольства Респ. Польща в Україні.

Н. Турчин-Гонтківська.

ОБЕРІШИН

Ілля Степанович (псевда “Стецько”, “Кобзар”, “Охрім”, “Р-5”; 11. 03. 1921, с. Потік, нині Рогатин. р-ну Івано-

Фр. обл.) – діяч ОУН і УПА. Чл. Юнацтва ОУН (1938). Навчався в г-зії у м. Рогатин (нині Івано-Фр. обл.), ліцеї “Рідна школа” та мед. ін-ті в м. Львів (1942–44). Вчителював (1940–41). Чл. референтури служби безпеки Терноп. обл. (квітень 1944) та окруж. провуду ОУН Тернопільщини, кер. мед. служби і сан. курсів (жовтень 1944). Надрайон. провідник ОУН Збаражчини, водночас – в. о. окруж. вишкільника і надрайон. провідник СБ (1947), кер. обл. орг-ції УЧХ (1944–47). Від 1951

діяв самостійно, нелегально; згодом переховувався у с. Городниця Підволочис. р-ну, вийшов із підпілля 1992. Був головою Терноп. обл. орг-ції “Меморіал”, чл. проводу Терноп. край. орг-ції НРУ. Автор кн. спогадів “Півстоліття в підпіллі” (Т., 2002).

Г. Грещук, М. Кривецький.

ОБЖИНКОВІ ПІСНІ

– обрядові пісні, що звеличують хліборобську працю в час завершення жнив. Обжинкам передували зажинки, які проводили у переддень свята Петра і Павла (12 липня). Обряд зажинок мав назву “похід на жита”. У піснях на мелодії веснянок возвеличували Бога й сонце, які зростили “зелю”, співали гімн першому снопові, котрий господині врочисто жали і зберігали для різдвяного дідуха, як, напр., у пісні, записаній у с. Городниця Підволочис. р-ну:

Ой перший наш снопу, благослови копу

Жита і тиєниці, всякої пашниці...

В обжинк. піснях величали обжинк. сніп (вінок), дбайливого господаря і гостинну господиню. Найвідом. О. п. на Тернопільщині: “Вийди, вийди, господарю, проти нас”, “А наша пані не пишна”, “Край обжинкам”, “Сива перепілка” та ін.

М. Кришук.

ОБИЧ

– село в Шумському районі. Підпорядк. Рохманів. сільраді. Насел. 773 особи (2001). Розташ. за 7 км від райцентру. Перша писем. згадка – 1386 у документах про діяльність там монастиря св. Миколая. 1441 О. – власність Д. Мокосівича. 1605 татар. війська спалили монастир, С. Вишневецький його відбудував; занепав через суд. процеси. У 2-й пол. 19 ст. відновив діяльність до 1940-х. Нині від нього залишився однокупол. храм; на цвинтарі збереж. 5 пам’ят. христів (13–14 ст.). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1968). В О. проживає фольклористка М. Прончук. Побл. О. виявлено археол. пам’ятки *культури кулястих амфор* та давньорус. культури.

М. Бесараб, В. Кобернюк.

ОБІДНЯК

Тарас Ярославович (10. 03. 1952, смт Ділятин Надвірнян. р-ну Івано-Фр. обл. – 10. 03. 2002, м. Чортків) – диригент, педагог. Відмінник освіти України (1998), засл. прац. освіти України (2000). Закін. у м. Дрогобич Львів. обл. пед. ін-т (1973, нині пед. ун-т). Від 1973 – викл. дири-

гент.-хор. дисциплін Чортків. пед. уч-ща. Кер. нар. худож. колективів: хору “Юність”, дух. оркестру пед. уч-ща – лауреатів всеукр. та обл. конкурсів. Диригент хору “Благовіст” церкви Непорочного Зачаття. Засн. (1997) і кер. хору Дяків. вищого катехит. уч-ща у м. Чортків. Автор навч. посібників “Теоретичні основи техніки диригування” (1995), “Стиль педагогічного керівництва дитячим хором” (2000).

В. Фроленков.

ОБІЖЕВСЬКИЙ ЗАКАЗНИК

– природоохоронний об’єкт загальнодержавного значення. Розташ. побли. с. Добрівляни Заліщиц. р-ну, в кв. 74–77, кв. 78, вид. 1, 4, 7, 8, 9, 11–15, кв. 79, вид. 1–5, 12–14, 18 Заліщиц. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Обіжева”. Створ. відповідно до постанови РМ УРСР № 500 від 28. 10. 1974. Перебуває у виданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 162 га. Під охороною – ліс. урочище на лів. березі р. Дністер. Схили берега складені з вапняків, глибоко розчленовані, в межах заказника переходять у розгалужену у верхів’ї вузьку долину, по якій тече невел. потік, що впадає в Дністер. Складний рельєф, геол. будова зумовлюють своєрідність мікроклімату

Урочище “Обіжева”.

і рослин. покриву. Більша ч. заказника вкрита граб. і дуб.-граб. лісами, місцями з домішками клена гостролист., клена польового, липи серцелистої, ясена, черешні. У рідкому підліску зростають ліщина, бруслина бородавчата, бруслина європейська. У верх. ч. пд. схилів – ліси з дуба скельного. Багатий трав’яно-чагарник. покрив; на різних ділянках, залежно від умов, пошир. копитняк європ., яглиця звичайна, осока волосиста, зеленчук жовтий, зірочник ланцето-вид. та багато ін. видів ліс. трав’янистої флори. Особливо цінні фрагменти степ. ділянок, розташ. на схилах пд. експозиції. З видів рослин, занес. до Черв. книги України, трапляються зозулині черевички справж., клокичка периста, ковила волосиста і пірчаста, лілія ліс., підсніжник звич., первоцвіт дрібний, сон чорніючий, таволга польс., шоломниця весняна, ясенець білий.

Багато рослин занес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, на тер. Терноп. області, серед них: аконіт молдав., вишня куцова, вовчі ягоди звич., воронець колосистий, горицвіт весняний, мигдаль степ., одинарник європ., півники злаколисті та угорські, плющ звич., сон і стародуб широколисті, холодок лікар., цибуля гірська та подільська. О. з. має велике наук., ґрунтозахисне та естет. значення.

І. П'ятківський.

“ОБЛАВТОДОР”

– Тернопільське обласне управління з будівництва, ремонту та експлуатації автомобільних доріг. Виникло 1944 як Терноп. обл. дорожній відділ, підпорядкований НКДБ. 1953 – “Облшляхтранс”, 1954 – “Облавтошосдор”, 1968 – “Облдорупр”, 1974 – “Облшляхбуд”, 1987 – “Облавтошлях”, 1992 – “Облавтодор”. Від 2002 “О.” – структур. підрозділ ВАТ ДАК “Автомобільні дороги України”. ДП “Тернопільський облавтодор” – правонаступник обл. об’єднання держ. дорожніх підпр-в. Від 2000 дир. “О.” – М. Гнатів. Протяжність автомоб. доріг заг. користування на Тернопільщині на 2004 – 5070 км, із них 538 – держ. значення, 4532 – місцеві.

В. Фроленков.

ОБЛАСНА РАДА ТЕРНОПІЛЬСЬКА

– орган місцевого самоврядування, який представляє спільні інтереси громад сіл, селищ і міст області. Порядок формування та орг-ції діяльності О. р. визначений у Конституції України, Законі “Про місцеве самоврядування” (1997), ін. правових актах. Кількість депутатів О. р., обраних на 4 роки, – відповідно до к-сті р-нів, міст обл. значення й чисельності населення, але не більше 200 осіб. О. р. правомочна вирішувати питання у межах своїх повноважень, установлених Конституцією та ін. законами України: затверджує програми соц.-екон. та культур. розвитку, обл. бюджети і контролює їх виконання. Згідно із законом, О. р. делегує визначену частину своїх повноважень ОДА. Організаційні форми діяльності О. р.: сесії (скликають за необхідністю, але не менше рази на квартал); засідання постій. комісій; робота депутатів, голови ради, його заступників, президії (колегії). Рішення О. р. доводять до відома населення, і вони є обов’язковими до виконання, визнаги їх незакон. може тільки суд. Дорадчий орган О. р. – президія (колегія). Вона попередньо готує уз-

годжені пропозиції та рекомендації з питань, що передбачено внести на розгляд ради. Забезпечує діяльність О. р. виконавчий апарат, який очолює голова ради. О. р. відповідальна перед територ. громадами, державою, юрид. та фіз. особами; підзвітна, підконтрольна перед територ. громадами. Повноваження О. р. можуть бути достроково припинені з причин порушення нею Конституції та ін. законів України, обмеження прав і свобод громадян, невиконання наданих їй повноважень. Після утвор. Терноп. обл. (1939) була сформована О. р. Т. Вона обирала свій виконком, який очолював голова. Головами виконкому О. р. Т. (облвиконкому) були: М. Слонь (1939–41), Я. Артюшенко (липень 1944 – травень 1946), Г. Гришко (травень 1946 – січень 1949), М. Ткачук (січень 1949 – вересень 1951), Ф. Пізнак (жовтень 1951 – травень 1958), В. Лисенко (травень 1958 – травень 1971), І. Ілляш (травень 1971 – липень 1982), О. Ткаченко (липень 1982 – грудень 1984), О. Товстановський (березень 1985 – січень 1990), В. Олійник (січень 1990 – січень 1992), Б. Бойко (січень 1992 – квітень 1992). Два останніх одночасно були головами О. р. Т. Голови О. р. Т.: В. Острожиський (квітень – червень 1990), Б. Косенко (червень 1994 – листопад 1996), І. Бойчук (листопад 1996 – квітень 1998), В. Олійник (квітень 1998 – травень 2002), А. Жукінський (від травня 2002).

Г. Яворський.

ОБЛАСТЬ

– адміністративно-територіальна одиниця у системі адміністративно-територіального поділу держави. О. в різні часи передували: князівство, воєводство, полк, намісництво, губернія. Всі вони у певний істор. період мали відповідний політ.-прав. статус. В Україні О. – верхній рівень адм.-тер. устрою. Статус О. визнач. тим, що вона є базою для побудови обл. органів виконав. та суд. влади, місц. самоврядування, прокуратури, орг-ції референдумів, парламент., президент. і місц. виборів, розбудови структур політ. партій та ін. Органом виконав. влади в О. є обл. держ. адміністрація (ОДА), найвищим органом місц. самоврядування на рівні О. – обл. рада. Терноп. обл. утвор. 4 грудня 1939. Нинішня система обл. поділу набула чинності з прийняттям Конституції України 1996. Згідно з нею, ліквідація або утвор. О. потребує відповід. змін та доповнень до Осн. Закону; зміна меж областей відбувається з урахуванням громад. думки. Наприкінці 2002 ряд представників уря-

ду України й окремі науковці висунули тезу про необхідність реформування адм.-територ. поділу країни шляхом укрупнення – об'єднання областей і утворення регіонів. Виникла загроза існуванню Терноп. обл. З метою недопущення цього був утвор. ком-т громад. ініціативи Тернопільщини “За вирівнювання рівнів розвитку регіонів, збереження Тернопільської області як складової системи адміністративно-територіального устрою України”. До нього увійшли 36 осіб, серед них *Б. Андрушків, М. Білик, О. Білоус, В. Болещук, І. Ваврик, А. Вихрущ, В. Дідух, Є. Качан, А. Клим, Г. Корицький, В. Кравець, З. Кушнірук, Л. Левицька, Б. Лановик, Б. Левків, Л. Мацько, І. Мороз, М. Петрага, М. Ониськів, В. Слюзар, В. Собків, Б. Хаварівський, Д. Чубата, В. Чубатий, Р. Яремчук*. Координатор ком-ту – кер. секретаріату обл. ради *Г. Яворський*. Ком-т із розумінням поставився до об'єктив. необхідності реформування адм.-територ. поділу, насамперед щодо впорядкування територій. Однак не погодився з радикалізацією цього проекту в частині ліквідації області, тому що не були враховані істор., екол., геогр., демогр., культур., етнічні фактори. Метою діяльності ком-ту було: активізація громад. думки, насамперед керівників підрозділів аграрно-пром. комплексу, населення Тернопільщини щодо забезпечення самодостатності та саморегулятивності області.

Б. Мельничук, В. Фроленков.

“ОБЛДЕРЖРОДЮЧІСТЬ”

– обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції. Діє в м. Тернопіль від 2002. Виконує держ. замовлення на охорону родючості земель, зокрема їх обстеження і паспортизацію. Від поч. створ. дир. – *Б. Якубишин*.

Л. Щербак.

ОБЛЕЩУК

Михайло Йосипович (31. 10. 1939, с. Бересток, нині Заліщиц. р-ну) – музикант, композитор, хоровий диригент, фольклорист. Чл. Всеукр. Спілки самодіял. композиторів. Переможець конкурсу “Золоті октави” (1975, Тернопіль). Навчався в Дніпроп. муз. і Тереховлян. культ.-освіт. (нині вище уч-ще культури) уч-щах, закл. Харків. ін-т мист-в. Від 1970 – викл., від 1987 – заст. дир. з навч. роботи Тереховлян. культ.-освіт. уч-ща. Від 1992 – дир. Тереховлян. райкіномережі. Під кер-вом О. хор. колективи Буд. культури, ф-ки ялинк. прикрас, Союзу ук-

раїнок (усі – м. Тереховля) і с. Ілавче (Тереховлян. р-ну) отримали звання “народний”, нагородж. зол. й сріб. медалями, дипломами всеукр. та обл. конкурсів і фестивалів. О. записав на Тернопільщині понад 300 нар. пісень, колядок, шедрівок, веснянок, ч. з них опрацював і включив до зб. пісень, виданої в м. Чернівці (2000); до неї увійшли також пісні О. на вірші *С. Будного, В. Вихруща, Б. Демківа, М. Ониськіва*. Чимало пісень О. – у зб. “Мелодії Тернового поля” (Т., 1995, 2000).

Г. Кушнерик.

ОБОДІВКА

– село в Підволочиському районі. Підпорядк. Терпилів. сільраді. Розташ. на березі р. Вовчак, за 14 км від райцентру і 9 км від найбл. залізн. ст. Богданівка. Насел. 129 осіб (2001). Діяли т-ва “Просвіта”, “Сокіл”, Сільський господар”, “Союз українок”, “Рідна школа”. Є “фігура” (відновл. 1990). Працює торг. заклад. В О. народ. художник-графік *П. Обаль*.

Л. Готович, В. Уніят.

ОБРАЗКІ БОЛОТНИ

(*Calla palustris L.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Ароїдні (Агасеае). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення № 64 Терноп. обл. ради від 11. 11. 2002). Зростає на болотах, уздовж берегів річок дуже рідко. Всі ч. рослини отруйні.

Г. Синиця.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

– група видів мистецтв, що відображають предметний світ, навколишню дійсність або нову реальність, створену життєвим досвідом чи творчою фантазією художника в наочних образах. Термін О. м. збігається з поняттями – “красні мист-ва” і “просторові мист-ва”, але тоді до них залучають арх-ру та декор.-ужитк. мист-во. У творах О. м. відображ. конкретна миттєвість, різночас. події в реал. або умов. просторі, а також їхня внутрішня суть. До О. м. належать живопис, графіка, *скульптура, худож.*

фотографія (фотомистецтво), вони мають характерні худож. засоби: композицію, рисунок, колір, світлотінь, пропорції, перспективу, об'єм. **Живопис** (старослов'ян. – творити живий образ) – кольор. зображення, виконане на 2-мірній площині. Синонім Ж. – малярство. Колір – найвпливовіший худож. засіб вираження Ж. Кольори утворюють цілісну систему кольор. єдності – колорит. Ряд гармонійно пов'язаних відтінків кольору утворює кольорову гаму або тон. У лінійно-площин. живописі (декор.) працювали живописці-тернополяни *В. Ласовський, Ю. Мокрицький, П. Обаль, А. Петрик*. В об'ємно-простор. – *С. Ковальчук, А. Манастирський, С. Нечай, Б. Ткачик*. Залежно від призначення, матеріалів і техніки виконання Ж. є станк., монум., декор. і театр.-декораційний. До станк. належать картини, ескізи, етюди, мініатюри, пастелі, виконані на спец. станку-мольберті фарбами: олій., темпер., гуаш., восковими на полотні, дереві, картоні, металі (*С. Мамчур, С. Нечай, М. Пазізн, А. Петрик, Д. Стецько, А. Ткаченко, Б. Ткачик, Д. Шайнога, Ю. Чумак*). За жанрами Ж. є істор. (багальний), реліг., міфол., портрет., побут. (жанр.), ню (оголена натура), пейзаж, натюрморт, інтер'єр, анімаліст. (В. Ласовський, А. Манастирський, *І. Марчук, М. Мороз, С. Нечай, Ю. Панькевич, Б. Ткачик*). Чітку жанр. спрямованість мала творчість живописців: *О. Білявський* – портретист, *А. Ткаченко, Д. Шолдра, Д. Шайнога* – пейзажисти. *Монум. і декор. Ж.* – див. статтю “*Театрально-декораційний Ж.*” (інакше – сценографія) – оформлення театр. дій, створення на сцені життєвого середовища, а також вигляду його персонажів. Осн. елементи – декорації, костюми, світло, бутафорія і реквізит (*С. Данилишин, К. Сікорський*). **Графіка** (грец. – рисувати, писати) – вид О. м., заснований на мист-ві рисунка. В основі – лінія, штрих і пляма. Твори викон. переважно на папері. За призначенням Г. поділяють на станкову, книжк., газетно-журн., еклібриси, плакат, пром. (прикладну), шрифт, репродукційну (*Р. Гермак, Я. Гніздовський, О. Кульчицька, Л. Левицький, Я. Музика, Я. Омелян, Я. Струхманчук, М. Хариневич*). За технікою виконання Г. – оригінальна (рисунок, акварель) і друквана (дереворит, офорт, літографія, лінорит, монотипія, суха голка та ін.). У техніці рисунка працюють *С. Удін* (туш, перо), *М. Пазізн* (олівець), в акварелі – *Я. Гніздовський, М. Дмитрух, О. Кульчицька, Л. Левицький, Я. Омелян* переважно зверталися до деревориту (гравюра на

дереві) та лінориту (гравюра на лінолеумі). Сучасні графіки: *П. Шпорчук* – літографія (гравюра на камені), *Б. Дроботюк, І. Зілінко, Я. Миськів* – офорт (гравюра на металі). *Скульптура* – див. статтю.

І. Дуда.

ОБУХІВСЬКИЙ

Володимир Васильович (14. 10. 1919, с. Слобідка Струсівська, нині с. Кам'янка Тереховлян.

р-ну – 29. 10. 1983, м. Тереховля, похов. у с. Струсів того ж р-ну) – музикант, диригент. Орден Труд. черв. прапора (1971), медалі, відзнака Мін-ва культури СРСР. Почес. громадянин Болгарії. Від 1930 навчався в Тереховлян. г-зії, водночас опановував гру на скрипці, від 1934 – у Львів. муз. г-зії, факультативно – гри на бандурі. Учасник нім.-рад. війни. Від 1945 – зав. Струсів. рай. відділу культури, від 1947 – дир., від 1950 – худож. кер. Буд. культури в Струсіві, вчитель музики та співів у СШ. Під кер-вом О. сільс. вокал. ансамблі та хор учителів р-ну отримали звання “народний”, відзначені на всесоюз. та респ. конкурсах тощо. 1957, створивши тріо бандуристів, став спіззасн. (із А. Заячківським, І. Пухальським) Струсів. капели бандуристів. (Див. “*Кобзар*”). Автор пісень на слова *С. Будного, В. Вихруща, Б. Демківа*.

Г. Кушнерик.

ОБШАРСЬКА

Раїса Володимирівна (09. 08. 1964, с. Устечко Кременец. р-ну) – літераторка. Чл. літ. об'єдн. при Терноп. обл. орг-ції НСПУ. Закін. Чортків. пед. уч-ще (1983) та Рівнен. пед. ін-т (1995, нині держ. гуманіт. ун-т). Працює зав. дошкіль. навч. закладом у м. Чортків. Автор зб. поезій “Краплини серця полум'яні” (2001), “Місто нев'янучих квітів” (2002), “Цілунок диких перехресть” та зб. прози “Арія синички” (обидві – 2003).

Я. Чорніта.

ОБЩЕСТВО

ім. МИХАЙЛА КАЧКОВСЬКОГО

– культурно-освітнє товариство. Засноване 1874 в м. Коломия на Станіславщині (нині Івано-

Франківщина) з ініціативи *І. Наумовича* провідники галиц. *москвофільства* на зразок “Просвіти”, яку організували 1868 *народовці*; 1876 перенес. до м. Львів. О. М. К. мало філії у повіт. містах і читальні в селах. Займалося переважно освіт. діяльністю, іноді проводило с.-г. курси, видавало календарі, місячні кн., які від 1930 називалися “Народная библиотека”; окремо вийшло 7 випусків видань *І. Наумовича*. Вид. О. М. К. друкували нар. мовою, згодом частково “язичієм”, мовою оригіналу – твори рос. письменників. Філії та сільс. читальні О. М. К. мало також на Тернопільщині, однак їх було небагато. 1939 т-во разом з ін. громад. орг-ціями ліквідовані.

Б. Пиндус.

ОВСЯННА

Людмила Степанівна (24. 08. 1948, м. Тернопіль – 12. 12. 2003, м. Тернопіль) – журналістка. Дружина

Д. Теличина. Чл. НСЖУ (1980). Журналіст року “*Вільного життя*” (2003). Закін. ф-т журналістики Львів. ун-ту (1973, нині нац. ун-т). 1966–89 – кореспондент, зав. відділу, відп. секр. Терноп. обл. молодіж. г. “*Ровесник*”. Ред. г. “*Профспілкове*

життя” (1990–92). Від 1992 – оглядач г. “*Вільне життя*”. Коло журналіст. зацікавлень – культура, мист-во, студент. та учнів. життя (понад 300 газет. публікацій). У “*Вільному житті*” протягом багатьох років вела жін. сторінку “*Калина*”, рубрики “*Дім. Сад. Город*” і “*Кухня пана Юзека*”. Авторка понад 100 новел із життя, що увійшли до кн. “*Жіночі історії*” (2004). Того ж року “*Вільне життя*” запровадило конкурс пам’яті О. з такою ж назвою.

Д. Теличин.

ОВЧАРІК

Євген Ярославович (03. 01. 1957, с. Куяни Том. обл., нині РФ) – художник-керамік. Від 1958 – в с. Буданів Тербовлян. р-ну. Закін. відділ. худож. розпису уч-ща приклад. мист-ва ім. І. Труша (1977, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва)

і відділ. худож. кераміки ін-ту приклад. та декор. мист-ва (1982, нині акад. мист-в; обидва – м. Львів). Від 1982 – в Терноп. худож. фонді НСХУ. Працює у галузі худож. кераміки, розпису та монумент. оформлення інтер’єру. Учасник всеукр. та міжнар. виставок, зокрема в містах Львів (1997), Київ (1998–2000), Тернопіль (2002), Івано-Франківськ (2004). Серед тв.: панно “*Події на Тернопільщині 1918–20 рр.*” – у ТОКМ (1984); керам. композиції: “*Тернопіль 1945–85*” (1985), “*З глибини віків*” (1987), диптих “*Галактика*” (1989); “*Паралельні світи*” (1993–98), “*Стихія*” (2003), “*Почаївська Богородиця*” (2004, усі – фарфор, надглазур. розпис), “*Знаки Зодіаку*” (2000–04); серії святк. сувенір. ваз (1983–2004).

В. Гаврилишин, Т. Удіна.

ОГАНЯН

Георгій Артемович (27. 03. 1930, м. Київ) – вчений у галузі економічної теорії. Д-р екон. н. (1975), проф. (1980). Дійс. чл. Міжнар. акад. комп’ют. н. і систем (1993) та Міжнар. кадр. академії (2002). Закін. екон. ф-т Київ. ун-ту (1953, нині нац. ун-т). 1953–58 – викл. політ. економії Київ. консерваторії (нині нац. муз. акад.). 1958–63 – в Ін-ті економіки

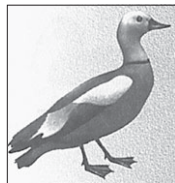

АН УРСР (1971–81 – ст. н. с.). 1963–71 – в Київ. ін-ті нар. госп-ва (нині нац. екон. ун-т): ст. викл., доц. каф. політ. економії. 1980–84 – проф. Ін-ту підвищ. кваліфікацій викладачів сусп. н. при Київ. ун-ті. 1984–93 – зав. каф. екон. теорії Київ. автодорож. ін-ту (нині транспорт. ун-т). 1993–98 – проф. Держ. акад. легкої пром-сті України (м. Київ). Від лютого 2002 – проф. ТАНГ.

Б. Мельничук, В. Письменний.

ОГАР

(*Tadorna ferruginea*) – птах ряду Гусеподібні (Anseriformes). Занес. до Черв. книги України (1994). Маса тіла – до 1,6 кг. Оперення руде. Оселяється на відкритих водоймах, узбережжях морів. Гніздиться в ямах і норах, рідко пірнає. На Тернопільщині – залітний птах.

О. Івахів.

ОГІЄНКО

Іван Іванович (митрополит Іларіон; 14. 01. 1882, м-ко Брусилів, нині смт Коростишів. р-ну Житомир. обл. – 29. 03. 1972, м. Вінніпег, Канада) – релігійний і громадський діяч, мовознавець, історик, політолог, перекладач, педагог. Дійс. чл. НТШ (1922). 1909 закін. Київ. ун-т. Від 1915 – приват-доц., 1918 – проф. цього ВНЗ. Влітку 1918 – співзасн. і 1-й ректор укр. ун-ту в м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.). 1919–20 – міністр освіти та міністр віросповідань в урядах УНР. 1920 емігр. до Польщі (міста Тарнув, Варшава). 1921 – чл. Ради Республіки, до 1924 – міністр у справах віровизнання Уряду УНР в екзилі. Від 1924 – викл. укр. мови в учит. семінарії у м. Львів. Того ж р. подорожував по Волині, відвідав міста Кременець і Почаїв, де вивчав матеріали з історії *Почаїв. лаври*. Від 1940 – архієпископ Холмщини і Підляшшя. Від 1944 – на еміграції у Швейцарії (м. Лозанна), 1947 – в Канаді (м. Вінніпег). Від 1951 – глава Укр. греко-православ. церкви в Канаді, митрополит Вінніпега. Автор наук. праць з укр. мовознавства, історії церкви, культури, каноніч. права: “Загублений крем’янецький стародрук: “Сучасна українська літературна мова” (1935), “Свята Почаївська Лавра” (1961), “Українська культура” (1970) та ін.; переклав Біблію укр. мовою (1962).

Г. Чернихівський, Л. Щербак.

ОГІЙ

Петро Омелянович (18. 08. 1917, с. Боровківка, нині Верхньодніпров. р-ну Дніпроп. обл. – 1993, м. Жовті Води, Дніпроп. обл.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1966), проф. (1969). Закін. мед. ін-т у м. Ставрополь (1942, нині РФ). 1953–56 – пом. міністра охорони здоров’я УРСР, 1957–72 – ректор Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ), зав. каф. факультет. хірургії. Від 1973 – дир. Київ. НДІ гематології і переливання крові.

Ю. Саюк.

ОГЛЯДИНИ-ЗАРУЧИНИ

– частина весільного обряду на Тернопільщині. Після сватання й згоди молодят і батьків щодо одруження, через тиждень-два батьки нареченого разом із ним, старостою, дядьком та дядиною чи одруженим старшим сином із невісткою йдуть на оглядини – ближче знайомство з родиною нареченої, зокрема з її побутом, поглядами на життя, матеріальними статками тощо. Під час О.-з. з’ясовували, чи піде донька за невістку, чи приймуть зятя, де житимуть молодята й ін.

П. Медведик.

ОГЛЯДИНИ-ЗМОВИНИ (СЛОВИНИ)

– частина весільного обряду на Тернопільщині. Після *оглядин-заручин*, через тиждень-два батько нареченої (без неї) разом із найближ. родичами йдуть на оглядини до батьків нареченого. Під час О.-з. (с.) з’ясовують при свідках к-сть приданого, терміни підготовки весілля та к-сть гостей, витрати на весілля і музику та ін. Відтоді обидві родини вважаються спорідн. й спільно готують весілля.

П. Медведик.

ОГНЄВОЙ

Костянтин Дмитрович (30. 09. 1926, м. Дніпропетровськ) – співак (тенор). Нар. арт. УРСР (1972). Закін. Москов. консерваторію (1955, нині РФ). Соліст Київ. театру опери та балету (1955–73, нині нац. театр) і Київ. філармонії (1973–78). Від 1965 – викл., від 1984 – проф. Київ. консерваторії (нині нац. муз. акад.). Не раз виступав у м. Тернопіль, зокрема 21 червня 1964 на міськ. стадіоні, у липні 1966 і грудні 1976 – з концертами в обл. філармонії.

І. Дула.

ОГОНІВСЬКА

Надія Василівна (08. 08. 1897, м. Березжани – 18. 02. 1974, там само) – педагог. Відмінник нар. освіти. Засл. вчитель УРСР (1953). Закін. Березжан. пед. уч.-ще. 1921–59 – вчителька молод. класів у школах сіл Лапшин, Поточани й Урмань Березжан. р-ну. Від 1959 – зав. базової школи Березжан. пед. уч-ща в с. Рай Березжан. р-ну.

Г. Мострянська, Я. Павлів.

ОГОНІВСЬКИЙ

Ілярій Михайлович (06. 12. 1854, с. Чагрів, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 10. 07. 1929, м. Львів) – філолог, перекладач, педагог. Брат *Олександра, Омеляна і Петра Огоновських*. Навчався в г-зії у м. Бережани. Від 1884 – вчитель академ. г-зії у м. Львів. Автор “Словаря до Гомерової Одиссеї” і “Іліяди” (1900), “Методичної граматики руської мови” (1894, разом із *В. Коцювським*) та статей із класич. філології; переклав тв. давньогрец. і рим. письменників.

Я. Мазурак, Б. Пиндус.

ОГОНІВСЬКИЙ

Микола (1850 – 1907, м. н. і см. невід.) – священник, письменник, громадський діяч. Від 1862 навчався в г-зії у м. Бережани. Видавець та ред. літ.-наук. ж. “Родимый листок” (1879–82, м. Чернівці). Автор оповідань, статей, проповідей; перекладав тв. нім. письменників.

Я. Мазурак.

ОГОНІВСЬКИЙ

Олександр Михайлович (17. 03. 1848, с. Букачівці, нині смт Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 10. 02. 1891, м. Львів) – вчений-правознавець, редактор, громадсько-освітній діяч. Брат *Ілярія, Омеляна і Петра Огоновських*. Д-р права (1871). Дійс. чл. НТШ. Навчався в г-зії у м. Бережани (1858–66). Закін. правн. ф-т Львів. ун-ту (1870). Від 1872 викладав у цьому ВНЗ: доц., проф. (1882), декан правн. ф-ту (1886–87). Співзасн. (разом із *Ю. Романчуком*) і 1-й голова “Народної Ради” (1885–90) – політ. орг-ції *народовців*, автор її програми. Співзасн. “Просвіти”, НТШ, “Рідної школи”, громад. орг-ції “Дружній лихвар”. 1872–76 – ред. ж. “Правда”. Автор наук. праць, впровадив укр. юрид. термінологію.

П. Гуцал, Я. Мазурак, Б. Пиндус.

ОГОНІВСЬКИЙ

Омелян Михайлович (псевд. і крипт. – Омелян із Григорова, Смілян, Ом. о та ін.; 03. 08. 1833, с. Григорів, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 28. 10. 1894, м. Львів) – вчений-літературознавець, лінгвіст, критик, історик і теоретик літератури, письменник, громадський діяч, священник. Брат *Ілярія, Олександра і Петра Огоновських*. Д-р філософії (1865). Чл.-кор. Польс. АН (1881). Навч. в г-зіях міст Бережани та Львів. Закін. у Львові духов. семінарію (1957), ун-т (1865), 1870 – ун-т у Відні (Австрія). Працював на каф. укр. словесності у Львів.

ун-ті. Співзасн. “Просвіти”, 1877–94 – її голова. Засн. (1893) і багатоліт. кер. філол. секції НТШ, чл.-засн. “Руського Товариства Педагогічного” (згодом – “Рідна школа”). 1874–94 листувався з *О. Барвінським*. Автор поеми, балади, віршів, оповідань, опубл. у часописах “Зоря галицька”, “Галичанин”, “Зборник”; драм; укр. перекладу “Слова о полку Ігоревім” і приміток до нього (1876); 6-том. “Історії літератури руської” (1887–94); граматик і читанок для шкіл.

П. Гуцал, Я. Мазурак, Б. Пиндус.

ОГОНІВСЬКИЙ

Петро Михайлович (20. 07. 1853, с. Чагрів, нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл. – 09. 02. 1917, м. см. невід.) – педагог, вчений, громадський діяч. Брат *Ілярія, Олександра та Омеляна Огоновських*. Дійс. чл. НТШ (1899). Навчався в г-зії у м. Бережани. Від 1885 – вчитель математики і фізики в академ. г-зії у м. Львів. 1906–10 – голова т-ва “Просвіта”. Автор шкіл. підручників з математики і фізики укр. мовою.

Б. Пиндус.

ОГОЇНЬ

Цезар Григорович (27. 07. 1957, с. Розсохи Деражн. р-ну Хмельн. обл.) – економіст. Д-р екон. н. Закін. с.-г. технікум бух. обліку в м. Шепетівка Хмельн. обл., Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1983, нині ТАНГ). Працював зав. сектору обліку ВР, згодом – кер. секретаріату Ком-ту ВР України з питань бюджету.

О. Гродська.

ОГОРОДНІК

Дарія Іванівна (1904, м-ко Браїлів, нині смт Жмерин. р-ну Вінн. обл. – 1975, м. Тернопіль) – вчений у галузі медицини. Канд. мед. н. (1957), доц. (1961). Ордени та медалі. Закін. Київ. ін-т нар. освіти (1927), Київ. мед. ін-т (1941, нині нац. мед. ун-т). Під час нім.-рад. війни очолювала хірург. відділ евакогоспітально, нач. хірург. евакогоспітально, госпітально Пн. групи військ. 1945–59 працювала в Чернів. мед. ін-ті (нині Буковин. мед. акад.). 1959–70 – 1-й зав. кафедри педіат-

рії Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ). Автор і співавтор понад 30 наук. праць.

І. Сміян.

ОГРИЗКІВСЬКІ БУКИ

– вікові дерева, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Зростають поблизу с. Огризківці Лановецького району, в межах лісу. Урочище “Огризківці”. Оголошено об'єктом природно-заповідного фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 645 від 13. 12. 1971. Перебувають у віданні кол. госп-ва ім. Т. Шевченка. Пл. 0,08 га. Під охороною – два буки віком понад 200 р. і діам. 115 та 125 см, мають наук.-пізнав. та естет. цінність.

І. Бай.

ОГРИЗКІВЦІ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Буглів. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Буглівка, за 14 км від райцентру. Насел. 293 особи (2001). Перша писем. згадка – 1565. Є капличка. Діє торг. заклад. В О. народ. Герой України *В. Петренюк*.

В. Уніят.

ОДЕРАДІВКА

– село в Шумському районі. Підпорядк. Тиляв. сільраді. Розташ. за 21 км від райцентру. Насел. 91 особа (2001). У кін. 19 ст. проживало 164 особи. Побл. Н. виявлено 2 давньорус. городища (археолог – *В. Данилевич*).

Т. Капустинська, Л. Сирота.

ОДИНАРНИК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ

(*Trientalis europaea L.*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Первоцвіті (Primulaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Росте в лісах, чагарниках. Трапляється рідко. Рослина декор., лікар. (використ. у нар. медицині), добрий медонос.

Г. Синиця.

ОДНОКВІТКА ЗВИЧАЙНА

(*Moneses uniflora (L.) A. Gray*; нар. назва – всезелень одноцвітий) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Грушанкові (Rugelaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає в хвой., міш., частково лист. (бук-граб.) лісах,

на вологих місцях. В обл. трапляється рідко. Рослина лікарська.

Г. Синиця.

ОДОЄВСЬКИЙ

Володимир (Odojewski Włodzimierz; 1930, м. Познань, Польща) – польський письменник. Лауреат числ. літ. премій. Дитинство і юність минули в маєтку батьків на Збаражчині. Закін. екон. і соціол. ф-ти ун-ту в м. Познань. Від 1959 – в м. Варшава (Польща). 1961–68 – кер. літ. студії польс. радіотеатру. 1971 емігр. до Німеччини. Автор романів, зб. оповідань.

В. Ханас.

ОДРЕХІВСЬКИЙ

Василь Павлович (18. 02. 1921, с. Вілька на Лемківщині, нині Польща) – скульптор. Засл. діяч мист-в, УРСР (1964). 1946–47 жив у м. Підгайці (Старе Місто). Закін. уч-ще приклад. мист-ва та ін-т приклад. і декор. мист-ва в м. Львів (1957, нині акад. мист-в). Працює в галузі станк. і монум. скульптури. Співавтор пам'ятників І. Франку в містах Львів (1964) і Дрогобич Львів. обл. (1967). Автор пам'ятників Т. Шевченку в с. Бурдяківці Борщів. (1964) та смт Вишнівець Збараз. р-нів (1989).

І. Дуда.

ОДРИНА

Дмитро (1892, с. Телешівка, нині Рокитнян. р-ну Київ. обл. – 16. 11. 1919, м. Кам'янець, нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.) – лікар, громадсько-політичний діяч. Після закін. Київ. ун-ту (1916) – на рос.-австр. фронті. Був нач. сан. поїзда, що дислокувався біля м. Тернопіль. Від 1919 – кер. Укр. партії соціал-революціонерів (УПСР, есери), співроб. її видань, заст. голови Труд. конгресу України. У червні того ж р. – заст. Голови Ради Міністрів УНР, міністр охорони здоров'я. Під час перебування укр. уряду в м. Кам'янець помер від тифу.

Б. Пиндус.

ОДУДЬКО

Тиміш Романович (24. 09. 1912, с. Хоровець, нині Славут. р-ну Хмельн. обл. – 25. 07. 1982, м. Львів) – поет, публіцист, журналіст. Чл. СПУ (1945). Закін. пед. ін-т у м. Вінниця (1939), працював у ред. місц. газет. Учасник нім.-рад. війни. У травні 1944 брав участь у нараді письменників-фронтовиків та військ. кореспондентів 1-го Укр. фронту в с. Токи Підволочис. р-ну (разом із *С. Борзенком, Л. Вишеславським, М. Грибачовим, Л. Дмитерком, П. Дорошен-*

ком, А. Малишком, В. Сосюрою). Після війни – дир. вид-ва “Каменяр” (м. Львів), нач. Львів. обл. упр. у справах вид-в, поліграфії і книжк. торгівлі. Автор поет. збірок.

Б. Мельничук.

ОДУХА

Антон Захарович (25. 02. 1910, с. Іванівка, нині Славутич. р-ну Хмельн. обл. – 17. 05. 1967, м. Львів) – учасник партизанського руху під час нім.-рад. війни. Герой Рад. Союзу (1944). 1942–43 – ком-р партизан. загону (від вересня 1943 до 1944 – з’єднання), яке діяло на Правобережж. і Зх. Україні, зокрема влітку 1943 – попл. с. Боложівка Шумс. р-ну.

Г. Котенко.

ОЖГА

Петро (р. н. невід., с. Оса на Волині – 20. 12. 1623, м. Теревовля, нині Теревовля) – староста теревовельський 1613–23. Від травня 1595 – заст. судді; липень 1598 – липень 1613 – суддя Львів. зем. суду. Володів 2-а кінними заводами, великою бібліотекою. 1617 запросив до Теревовля ченців-кармелітів, подарував їм на лів. березі р. Гнізна земел. ділянку під буд-во костюлу і монастиря. 1619 – посол Польщі в Туреччині.

М. Ковальчук.

ОЗАРКЕВИЧ

Євген Іванович (08. 06. 1861, с. Беледуя, нині Снятин. р-ну Івано-Фр. обл. – 21. 09. 1916, м. Відень, Австрія) – лікар, громадський діяч. Брат *Н. Кобринської*. Дійс. чл. НТШ (1899). 1888 закін. мед. ф-т ун-ту в м. Відень. Від 1897 – у м. Львів: засн. “Міщанського братства”, співзасн. (разом із *С. Окуневською-Морачевською*) лікар. комісії НТШ (1898). Ініціатор створ., співзасн. і дир. “Народної лічниці” (1903). 1-й голова Рус. лікар. т-ва (1910, від 1913 – УЛТ). Засн. (січень 1912) і 1-й ред. ж. “Здоровле”, ред. видання НТШ “Лікарський збірник” (1898–1901). Автор наук. праць. Не раз бував на Тернопільщині, де зустрічався з науковцями та громадськістю.

Л. Щербак.

ОЗЕРНА

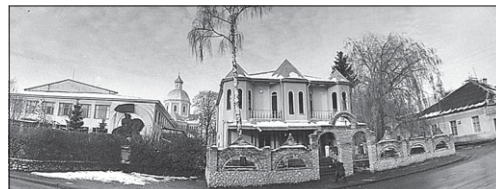
– одна з найбільших карстових печер, геологічна пам’ятка природи загальнодержавного значення. Вхід до печери був за 1 км від пд.-зх. околиці с. Стрільківці Борщів. р-ну на дні вел. карст. лійки глиб. 18 м. і пл. бл. 3 га. Для збереж. печери при вході до неї встановлено за-

лізну решітку. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду розпорядженням РМ УРСР № 61-р від 02. 08. 1971. Перебуває у віданні Королів. сільради Борщів. р-ну. Становить великий інтерес для розкриття заг. закономірностей карст., гідрогеол. процесів, мінерал., геохім. досліджень тощо. Печера утвор. у тортон. гіпсах неоген. віку. Її порожнини (заг. довж. – 116 км) розташ. на вододілі рік Серет і Нічлава. Складається з ближ., дал. і перехід. р-нів. У них – унікал. кристалізац. форми та геоморфол. утворення: великі галереї, органічні труби-комини, чорні та голчасті кристалізац. форми, різноструктурні гіпси; на стінках трапляються скупчення вторин. гіпсу. Особливість печери – підземні озера (т-ра води +9° С), що займають бл. третини її площі. Глиб. озер 2–2,5 м, інколи більше, вода в них слабо мінералізована, сульфатна магнієво-кальцієва. Т-ра повітря – бл. 12°С, відносна вологість – 60–100%; протягом року вони залишаються майже стабільними. Потужність перекриваючих порід – бл. 45 м. Під охороною – зона печери 5,8 га, підлягає залуженню. За розповідями, вхід у печеру 1940-і знайшли місц. жителі. Згодом він обвалився. 1963 Терноп. секція спелеології (кер. *В. Радзівський*) розпочала дослідження печери. Нові лабіринти печери розвідує Терноп. клуб спелеологів “Поділля”. Печера закрита для мас. відвідування.

І. П’ятківський.

ОЗЕРНА

– село в Зборівському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Восушка, за 18 км від райцентру, залізн. ст. Через О. пролягає автошлях Тернопіль–Львів. Насел. 3615 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1469. У документах за 1542 та 1545 згад. як м-ко, власність Я. Тарновського, а від 1615 – Я. Собеського. 1648 через м-ко проходили війська *Б. Хмельницького*. У листопаді 1655 попл. О. відбулася битва між військом *Б. Хмельницького* і крим. хана Махмед-Гірея, у результаті була укладена *Озернянська угода*. 1672 та 1675 м-ко зазнало спустош-

Сільська вулиця.

Вид на каплицю.

ливих тур. набігів. Від 1772 О. належала до Бродів, а від 1788 – Золочів. округів. Під час 1-ї світ. війни м-ко зазнало значних руйнувань. У травні 1919 в небі над О. тривали повітряні бої; авіац. загін (20 літаків) УГА очолював сотник *П. Франко*; в одному з боїв загинув грузин, полковник *Д. Булат-Кануков*. Діяли “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, “Луг”, “Пласт” та ін. т-ва. Є костьол, церква Пресв. Трійці (1908, мур.), капличка з “фігурою” Божої Матері (2000). Спорудж. братську могилу воїнам РА (1944; пам’ятник 1953), пам’ятники *Т. Шевченку* (1968, реконстр. 1981), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1977), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини, мемор. таблицю *Я. Бортнику* (1997), насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991); є могили УСС та воякам УПА. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, 2 б-ки, муз. школа, дільн. лікарня, поліклініка, кімна-та-музей нар. театру села, ПАП “Озерна”, дзеркал. та крупоруш. цехи, хлібопекарня, міні-маслозавод, 10 торг. закладів. В О. народ. громад. діяч *Й. Безубка*, актор, режисер *Я. Бортник*, педагог, диригент *В. Гоца*, художник *В. Гриценко*, лікарі, громад. діячі *Ю. Дзьордзьо*, *А. Лемішка*, письменник-сатирик *Є. Дудар*, д-р екон. н. *Т. Дудар*, політ. діяч, сенатор *М. Кузьмин*, вчений-медик *Л. Січкоріз*, перебував фольклорист, етнограф *О. Роздольський*. Б. Берестецький видав кн. “Озерна” (Т., 1999). Пobl. села виявлено археол. пам’ятки черняхів. і давньорус. культур.

Б. Мельничук, А. Редчук, В. Уніят.

ОЗЕРНЯНСЬКА УГОДА

– мирна угода між українським гетьманом *Б. Хмельницьким* і кримським ханом Махмед-Гіреєм, укладена після дводенної битви 12 (22) листопада 1655 пobl. с. Озерна (нині Зборів. р-ну). Від імені гетьмана переговори вів і склав пункти угоди *С. Богданович-Зарудний*. Укр. сторона зобов’язалася не нападати на Крим і Туреччину, а крим. хан відповідно – на укр. та рос. землі; обмінялися полоненими. На деякий час О. у. відновила союз України з Кримом.

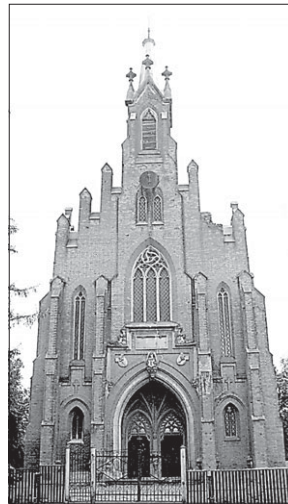
П. Гуцал.

ОЗЕРЯНИ

– село в Борщівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Констанція. До О. присднано х. Борухи. Розташ. за 11 км від райцентру, залізн. ст. Насел. 1945 осіб (2001). Відоме від 12 ст. 1494 зруйноване внаслідок нападу татар. 1565 згад. як м-ко, через яке проходив солевий шлях. 1912 пожежа знищила багато будівель. Під час 1-ї світ. війни зазнало значних руйнувань і в міжвоєн. період втратило статус міста. 1920 в О. перебували загони *С. Петлюри*. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. До 2-ї світ. війни в О. були числ. євреїв. орг-ції. Влітку 1942 нім. фашисти розстріляли і відправили до таборів смерті багато євреїв. Від кін. 1943 до лютого 1946 пobl. О. діяла підпіл. друкарня УПА. Є костьол (19 ст.), церква Христа-Царя (1937, мур.), 2 каплички на пам’ять про жертви голодомору 1933 і на честь 5-річчя незалеж. України (1996, спорудив *З. Чижиншин*), 2 “фігури”. Спорудж. братську могилу воїнам РА (1944), пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини (відновл. 1990), насип. символ. могила УСС (1989). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, дільн. лікарня, 2 аптеки, відділ зв’язку, лісосклад, 8 торг. закладів. В О. народ. драматург, співак *А. Блюменфельд* (Р. Роман), громад. діяч *П.-П. Гайовський*, письменник, журналіст *М. Тененблат*, лінгвіст *М. Шульбойм*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури.

Хрест, знайдений у с. Озеряни.

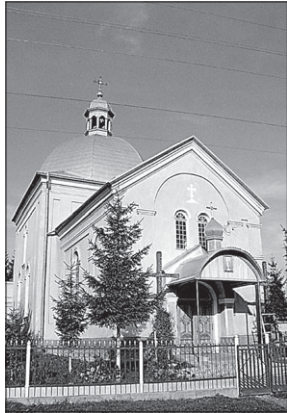

Костьол.

В. Роздольський, В. Уніят.

ОЗЕРЯНИ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Верб'ятин. До О. приєднано хутори Зади, Корчівка й Окопи. Розташ. на берегах р. Олійникова, за 8 км від райцентру і 7 км від найбл. заліз. ст. Бучач. Насел. 1068 осіб (2003). Перша писем. згадка – 1669. Діяли “Просвіта”, “Луг” та ін. т-ва, кооператива. Є 2 церкви св. Михаїла (1913 та 2002, кам.), кап-

Церква св. Михаїла.

личка. Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1987), встановл. пам'ят. хрести на честь скасув. панщини і на згадку про існування х. Корчівка, насип. символ. могилу Борцям за волю України (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, торг. заклад. Пobl. О. виявлено археол. пам'ятки пшевор. культури. Про насел. пункт у 2001 видав кн. І. Рудий.

В. Мельничук, В. Семанишин.

ОЗЕРЯНКА

– село в Зборівському районі. Підпорядк. Зарудян. сільраді. Розташ. на березі р. Мала Стрипа, за 6 км від райцентру і 7 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 300 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1479. Діяли “Просвіта” та ін. т-ва. Є церква св. Івана Богослова (1905, мур., відбуд. 1925). Насип. символ. могила Борцям за волю України (1993). Працюють клуб, торг. заклад. У Н. народ. лікар, громад. діяч *Є. Дутка*.

В. Гусак, В. Уніят.

ОЗЕРЯНСЬКИЙ**ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК**

– природоохоронний об'єкт місцевого значення. Розташ. у межах Озерян. і Пилатків. сільрад Борщів. р-ну, в т. ч. у кв. 75–84 Улашків. лісництва, кв. 8 Колиндян. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” (ліс. урочища “Талілея Голубицька”, “Констанція”, “Липник”). Створ. відповідно до рішення виконкому Терноп. обл. ради № 198 від 30. 06. 1986. Перебуває у віданні Озерян. (2593 га)

і Пилатків. (1200 га) сільрад, держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” (391 га). Пл. 4184 га. Під охороною – чисел. мислив. фауна: заєць і куріпка сірі, лисиця, козуля та білка звич., куниця лісова, свиня дика – цінні мислив. види тварин. світу й ряд ін. тварин. Рішенням Терноп. обл. ради № 15 від 22. 07. 1998 мислив. угіддя надані у користування держ. підпр-ву “Чортківлісгосп” як постійно діюча ділянка з охорони, збереження та відтвор. мислив. фауни.

І. Бай.

“ОЙ У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛІНА”

– збірник пісень Українських Січових Стрільців. Вид. 1990 у м. Тернопіль (ред.-вид. відділ обл. упр. по пресі) під грифом обл. відділ. Муз. т-ва УРСР; 1-й такий зб. у новітній Україні. Упоряд. *М. Кришук*, ред. *Б. Мельничук*. Вміщено 103 твори *М. Гайворонського, П. Карманського, Р. Купчинського, Б. і Л. Лепких, А. Лотоцького, Д. Січинського, І. Франка, С. Чарнецького* й ін. авторів. Розділи: “Урочисті пісні та гімни”, “Сурма кличе в похід”, “У хвилю спочинку”, “І зорі вмивались сльозами”.

І. Буняк.

ОЙЗЕРКІС

М. М. (р. н. невід., м. Підгайці – р. і м. см. невід.) – єврейський письменник. Творив наприкін. 19 – поч. 20 ст. Видав низку книг під назвою “Люди Підгайців”, серед них: “Приватний вчитель. Картини єврейського галицького життя автора М. М. Ойзеркіса. Підгайці” (1897, Дрогобич), роман “Тато оженився на мамі”, “Нове покоління” (обидві – Л., 1905).

С. Колодницький.

ОКАЛЬСЬКА

Тетяна Володимирівна (28. 02. 1974, м. Борщів) – художниця-графік. Закін. Москов. агроінженерний ун-т (1996, РФ), Борщів. школу мист-в (1998). Відтворює пам'ятки історії та арх-ри. Персон. виставки: в містах Тернопіль: 1999, вересень 2000 (“Храми Борщівщини”; перемогла в номінації “Надія року”), жовтень 2003 (“Світ графіки Тетяни Окальської”; ТОХМ), Рівне: жовтень 2001 (“Мовчазні свідки минулого”). Проілюструвала книжку-розмальовку для дітей “Моя маленька Батьківщина” (2002; зображ. пам'ятки арх-ри Борщів. р-ну). Чл. творч. об'єдн. “Потік” при Борщів. красн. музеї. Тв. О. зберігаються у приват. колекціях у Вел. Британії, Польщі, Росії, США.

Г. Костів-Гуска.

ОКІПНЮК

Володимир Федорович (28. 08. 1922, м-ко Золотий Потік, нині смт Бучац. р-ну) – діяч ОУН, журналіст, видавець, меценат. Навчався в г-зіях міст Коломия (нині Івано-Фр. обл.) та Станіслав (нині Івано-Франківськ). Чл. ОУН. 1944 емігр. до Німеччини. Від 1952 – в Канаді. Працював журналістом, ген. дир. (30 р.) вид-ва “Гомін України”. Голова Об’єдн. укр. нац. орг-ції Канади. Після 1991 не раз приїжджав у Золотий Потік; 2005 подарував місц. школі сотні книг.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ОКОЛÓВИЧ

Норберт Тадеуш (Okolewicz Norbert Tadeusz; 16. 10. 1890, с. Вовківці, нині Борщів. р-ну – після 1932, м. Варшава, Польща) – польський художник, військовий діяч. Закін. г-зію й АКМ (1913) у м. Краків (Польща). Від 1914 воював у 2-й бригаді Польс. легіону. Від 1917 – полковник, шеф жандармерії ВП, перебував на військ.-дипломат. службі, служив у Контрол. корпусі. Від 1932 – у відставці, проживав у Варшаві. 1913–14 – керував майстернею батиків у Кракові. 1925 на Міжнар. виставці декор. мист-ва у м. Париж (Франція) отримав за батик срібну медаль. Цікавився нар. мист-вом Гуцульщини. Автор праць, у т. ч. “Про фарбування батика або розписаної воском тканини” (Варшава, 1925).

І. Дуда.

ОКОПИ

– село в Борщівському районі. Підпорядк. Вигод. сільраді. Розташ. на злитті рік Збруч і Дністер, за 51 км від райцентру і 24 км від найбл. заліз. ст. Іване-Пусте. Насел. 557 осіб (2001). Насел. пункт (фортецю проти турків) заклав 1692 корон. гетьман С. Яблоновський і назвав “Окопи Гори і Трійці – Блокада Кам’янець”, згодом перейм. на “Окопи Святої Трійці”. Креслення форту виконав М. Концький (зберіг.

Каплиця.

Кам’янецька брама.

у відділі рукописів ЛНБ). 1-й комендант фортеці – полковник М. Брант. 1693 гарнізон О. успішно воював із тур.-татар. ордами; влітку того ж р. відбив напад тур.-татар. орд під проводом Мустафа-аги. 1694 у Торуні (Польща) видана повість, присвячена

форту. У вересні 1699 в О. відбувся сейм. 1700 насел. пункт отримав магдебургію з правом щотижн. торгів і двох річних ярмарків. Через нестачу коштів фортеця почала занепадати; 1769 її взяли рос. війська під проводом генерала Ізмайлова. 1783 О. відвідав австр. імператор Йосиф II. До 1914 через О. пролягав кордон між Рос. імперією й Австро-Угорщиною; від 1921 по р. Збруч пролягав кордон між СРСР і Польщею, по р. Дністер – з Румунією (2002, відновл. пам’ят. знак “Півень, що на три держави півяв”; нині тут межа між Терноп., Хмельн. і Чернів. областями). В О. 27 лютого 1918 УСС на чолі з командантом (ком-ром) О. Микиткою перейшли р. Збруч і вирушили в напрямку

Львівська брама.

західна – Львівська і східна – Кам’янецька (реставр. 1905), залишки стіни дозор. вежі. Є костюл (1693), церква св. Трійці (1780, мур.), 2 каплички (2002 та 2004). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (кін. 1980-х), встановл. пам’ят. хрест на честь скасув. панщини. Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, аптека, 2 торг. заклади. В О. народ. єврей. реліг. реформатор *Бешт* (Баал-Шем-Тов Ізраїль). Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки трипіл. культури і фракій. гальштату. Околиці О. – зона відпочинку, що належить до регіонал. ландшафт. парку “Дністровський каньйон”.

П. Дідич, О. Клименко, Б. Пиндус, В. Уніят.

ОКОМЕНІОК

Григорій Феодосійович (20. 04. 1930, с. Білозірка, нині Лановец. р-ну) – вчений у галузі філології. Канд. пед. н. (1971), доц. (1978). Закін. Київ. пед. ін-т іноз. мов (1962, нині лінгвіст. ун-т). Працював зав. каф. іноз. мов Криворізь. (Дніпроп. обл.) пед. ін-ту, зав. каф. романо-герман. філології Сімфероп. (нині АР Крим) ун-ту. 1974–95 – зав. каф. іноз. мов Терноп. мед. ін-ту (нині ТДМУ), 1995–2004 – доц. цієї кафедри. Одночасно від 2001 – викл. у Терноп. мед. коледжі. Автор і співавт. бл. 50 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. монографії “Методика навчання німецької мови в середній школі” (1964).

М. Закаложний.

ОКРУЖНІ ВІЙСЬКОВІ КОМАНДИ

– військові установи запліля ЗОУНР. Підпорядковані Держ. Секретаріату Військ. Справ. Вели облік військовозобов’язаних, провадили їх вишкіл, мобілізацію та формували похід. групи – курені й сотні. О. В. К. також охороняли держ. й військ. майно, оберігали громад. спокій, боролися зі шпигунством. Кожна О. В. К. охоплювали 4–5 пов. ЗОУНР. Було утворено 13 окр. команд, у т. ч.: Терноп., Бережан., Чортківську О. В. К. проіснували до червня 1919.

Б. Пиндус, В. Чайковський.

ОКРУЖНІ ВІЙСЬКОВІ КОМІТЕТИ

– установи, що виникли стихійно з військових і цивільних осіб після розпаду Австро-Угорської імперії. Мали на меті орг-цію населення до праці при розбудові Укр. держави. О. В. К. припинили діяльність після створ. *Окружних Військових Команд*. На Тернопільщині діяли в містах Тернопіль і Чортків.

Б. Пиндус.

ОКРУТНИЙ

Володимир Васильович (27. 04. 1965, м. Тернопіль) – графік. Закін. у м. Львів уч-ще приклад. мист-ва (1984, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва) і полігр. ін-т (1994, нині Укр. акад. друкарства). Від 1994 – учасник зб. виставок у містах Львів, Тернопіль, Белград (Югославія). Персон. виставка в Тернополі (1995). Серед тв.: серії “Духовність”, “Літургія” (обидві – 1995). Оформив зб. поезій “Премудрість Божу у собі шукаю” *П. Тимочка* (1996), “Запитаеш у мене: Чи люблю?” О. Рожанського (1997) та ін.

І. Дуда.

“ОКСАМІТ КЛ”

– приватне підприємство, туроператор. Створ. 25 грудня 1997. Розробляє та організовує екскурс. турист. маршрути, програми актив. відпочинку в Зх. Україні, популяризує внутр. турист. ринок. Засн. – Л. Королюк (почес. прац. туризму України від 2003).

М. Сотник.

ОКУНІВСЬКА-МОРАЧІВСЬКА

Софія Атанасівна (псевд. – Срина; 12. 05. 1865, с. Довжанка, нині Терноп. р-ну, за ін. даними – Буковина – 25. 02. 1926, м. Львів) – лікар, письменниця, громадсько-культурна діячка. Д-р медицини (1895). Чл. НТШ. Закін. акад. г-зю у м. Львів (1885) і мед. ф-т ун-ту в м. Цюрих (1894, Швейцарія), де захистила доктор. дисертацію. Займалася приват. мед. практикою в м. Львів; 1-а укр. жінка-лікар, д-р медицини в Австро-Угорщині. Співпрац. з *І. Франком* у ж. “Поступ” (1886); в першому жін. літ. альманасі “Перший вінок” опубл. оповідання й ст. “Родинна неволя жінок в піснях і обрядах весільних” (1887). Співзасн. (разом із *Є. Озаркевичем*) Лікар. комісії НТШ та “Лікарського збірника” (1898). Працювала лікарем у “Народній лічниці” у Львові (1903) і таборах укр. виселенців у Моравії (1915, нині Чехія). Діяльна в жін. русі та культур. житті Галичини. Приятелювала з *О. Кобилянською*, *Н. Кобринською*, *В. Стефанюком*.

Лит.: Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Л., 1996. – Вип. 3.

Л. Щербак.

ОКУНІВСЬКИЙ

Теофіл (07. 12. 1858, с. Яворів, нині Косів. р-ну Івано-Фр. обл. – 19. 07. 1937, м. Городенка, нині тієї ж обл.) – правник, громадсько-політичний діяч. 1869–71 навчався в г-зі у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.). 1885 закін. правн. ф-т ун-ту в м. Відень (Австрія), провадив приват. адвокат. практику в м. Городенка. Співзасн. Укр. радикал. партії (1890) та УНДП (1899). Депутат галиц. сейму (1899–1900, 1913–14) і австр. парламенту (1897–1900, 1907–18), зокрема 1907 (разом із *В. Охримовичем*), 1911 – від 58-ї виборчої округи, до якої належали міста Заліщики, Борщів, Городенка і Снятин (нині Івано-Фр. обл.). Виступав захисником на 3-х політ. суд. процесах, зокрема над *М. Січинським* (1908). 1918–19 – чл. Укр. Нац. Ради ЗУНР–ЗО УНР, комісар Городенк. повіту.

Л. Щербак.

“ОЛЕГ”

– українсько-шведська програма, спрямована на вирішення гендерних проблем чоловіків. Партнери: громад. орг-ція “Чоловіки проти насильства” (м. Вінниця) і швед. компанія “Спранг-брадан”. У Терноп. обл. від 2004 тренінг. програми здійснює громад. орг-ція “Адаптаційний чоловічий центр”. У рамках “О.” (2004) засн. світ. мережу чол. центрів Швеції, України та Литви.

В. Ханас.

ОЛЁКСА

(рр. і м. н. та см. невід.) – священнослужитель, діяч національно-визвольних змагань українського народу. Настоятель церкви св. Миколая в м. Теребовля. 5 жовтня 1648 очолив відділ, який брав участь у нац.-визв. війні 1648–57, зокрема в Пилявецькій битві 1648 (побл. с. Пилявці, нині с. Пилява Старосиняв. р-ну Хмельн. обл.).

В. Хома.

ОЛЕКСАНДР II

(29. 04. 1818, м. Москва – 13. 03. 1881, м. Петербург, нині Санкт-Петербург, РФ) – імператор Росії (1855–81). 1859 відвідав *Почаїв. лавру* і подарував для Успен. собору іконостас вартістю 500 тис. крб. сріблом. Після пожежі 10 вересня 1869 пожертвував Лаврі 15 тис. крб. 1880 в Успен. соборі встановл. сріб. престол із написом на честь О. II.

І. Дуда.

ОЛЕКСАНДР III

(10. 03. 1845, м. Петербург (нині Санкт-Петербург, РФ) – 01. 11. 1894, м. Лівадія, нині смт АР Крим) – імператор Росії (1881–94). 1890 відвідав *Почаїв. лавру* і подарував коштовну лампаду. На честь коронації О. III в м. Москва (нині РФ) відлили надпотужний дзвін (720 пуд.) і встановили на Лавр. дзвіниці.

І. Дуда.

ОЛЁКСЕНКО

Степан Степанович (11. 10. 1941, ст. Михайлівка, Волгоград. обл., РФ) – актор. Нар. арт. СРСР (1991). Закін. Київ. ін-т театр. мист-ва (1964, нині ун-т театру, кіно і телебачення). Відтоді – в Київ. укр. драм. театрі ім. І. Франка (нині нац. театр). Виступав під час гастролей цього колективу в м. Тернопіль на сцені обл. драм. театру (нині академ. театр) у червні 1971 та липні 1974. Відомий тернополянам за фільмами “Гамлет” (1964), “Солдати свободи” (1977).

І. Ганчова.

ОЛЁКСИНСЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побл. с. Олексинці Борщів. р-ну, в кв. 6, вид. 6 Заліщиц. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Мушкарівка”, на лів. схилі долини р. Серет. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 637 від 26. 12. 1976. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 1 га. Під охороною – скельно-степ. фітоценози. Особливо цінні: сон чорніючий (занес. до Черв. книги України), горицвіт весняний, волошка Маршалла – внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення рослин. світу на тер. Терноп. обл. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

ОЛЁКСИНСЦІ

– село в Борщівському районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 16 км від райцентру. Насел. 1073 особи (2001). Перша писем. згадка – 1448. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Перенесення Чесних Мощей св. Миколая (1890, мур.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1974); встановл. пам’ят. хрести на честь скасування панщини та полеглим односельцям під час I-ї світ. війни (відновл. 1992), насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., б-ка, ФАП. В О. народ. громад. діячка *І. Гайовська*, дипломат, політ. діяч *Б. Соколовський*. Є печера “Олексинська” (довж. 1244 м).

Н. Клапоушак, В. Уніят.

ОЛЕКСІШИН

Іван (01. 09. 1901, с. Хрінів, нині Кам’ян.-Буз. р-ну Львів. обл. – 19. 12. 1987, м. Філадельфія, США) – геолог, географ, педагог. Д-р геол. н. (1952), проф. (1963). Дійс. чл. НТШ; чл. кількох амер. наук. т-в. Заст. голови Братства колиш. вояків УГА; голова кредит. кооперативи “Самопоміч”. Доробок: голова УГА, хороводець УГА, хорунжий, учасник бой. дій (1918–20). Закін. укр. г-зю (1924) у

м. Тернопіль, Львів. ун-т (1929). 1929–36 у Тернополі: вчитель г-зії, інструктор у школі ремісників. Від 1936 – у м. Львів: учитель г-зії, опікун бурси А. Шептицького (до 1939); кер. геогр.-природн. відділу ін-ту вдосконал. вчителів, ст. викл. ун-ту, ст. н. працівник філії АН УРСР (1939–41); вчитель г-зії, викладач геології в політех. ін-ті. 1944 виїхав до Австрії: проф. ун-ту в м. Грац, згодом – гірничої школи в м. Леобен; співорг-тор укр. г-зії в таборі для переміщ. осіб (м. Зальцбург) та її викладач. 1949 переїхав до США. Від 1955 – в Бостон. ун-ті: інструктор, згодом асист., від 1963 – проф. геології. Автор числ. наук. праць, у т. ч. про географію та геологію окремих р-нів Галичини, зокрема “Географічний нарис Тербовельщини” (1968).

Б. Головин, Й. Свинко.

ОЛЕКСІЄНКО

Михайло Максимович (13. 03. 1923, м-ко Народичі, нині смт Житомир. обл. – 27. 08. 1992, м. Тернопіль) – вчений у галузі економіки. Д-р екон. н. (1981), проф. (1982). Закін. Київ. фінанс.-екон. ін-т (1951, нині нац. екон. ун-т). 1951–57 – інспектор відділу держ. доходів обл. фінанс. відділу в м. Львів; 1957–61 – дир. Центр. курсів підвищ. кваліфікації фінанс. працівників Мін-ва фінансів УРСР; 1961–65 – н. сп. відділу економіки Ін-ту сусп. н. АН УРСР; 1965–66 – дир. Львів. філії Київ. ін-ту нар. госп-ва; 1966–76 – зав. каф. фінансів, бух. обліку і статистики Львів. ун-ту (нині нац. ун-т). Від 1976 – в Терноп. фінанс.-екон. ін-ті (нині ТАНГ): 1976–86 – проректор з наук. роботи, 1983–90 – зав. каф. фінансів, 1990–92 – проф. цієї кафедри. Займався проблемами вдосконалення фінанс.-кредит. механізму та держ. бюджету. Автор 94 наук. праць, 5 монографій і 2 підручників для ВНЗ.

Б. Мельничук, В. Письменний.

ОЛЕКСІЙ

(Громадський Олександр Якович; 01. 11. 1882, с. Докудів на Підляшші, Польща – 07. 05. 1943, с. Смига, нині смт Дубнів. р-ну Рівнен. обл., похов. у м. Кременець) – церковний та громадський діяч. Канд. богослов. н. (1908). Закін. у м. Холм (нині Хелм, Польща) духовну школу (1898) та семінарію (1904), Київ. духовну акад. (1908). Рукопеклад. на диякона, згодом на священника. Від 1911 – законоучитель Холм. чол. г-зії. 1918 – протоієрей. Від 1919 – у Кременці: проф. церков. історії, від 1921 – ректор Волин. духов. семінарії; голова Волин. єпарх. управлін-

ня, водночас – голова Волин. духов. консисторії. Від 1922 – чернець під ім. Олексій, возведений у чин архимандрита; єпископ Луцький. Від 1923 – єпископ Гродненський. 1927–28 читав лекції з церков. права у Варшав. ун-ті. Від 1934 – архієпископ Волин. і Крем’янецький. Автор праць із теології.

Г. Черняхівський.

ОЛЕКСІЮК

Володимир Петрович (19. 07. 1930, с. Великі Бережці, нині Кременец. р-ну – 21. 07. 1990, м. Тернопіль) – архітектор. Чл. НСАУ (1971). Закін. інж.-буд. ф-т Львів. політех. ін-ту (1956, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1956 працював у проект. установах Тернополя. 1973–76 – гол. архітектор міста, 1976–84 – нач. відділу в справах буд-ва й арх-ри облвиконкому, від 1984 – гол. архітектор проект. ін-ту “Укржитлоремпроект”. Осн. споруди в Тернополі: гол. пошта на вул. В. Чорновола (1966), будинок облсільгосптехніки на вул. Кн. Острозького (1968, реконстр. 1986), буд. профспілок на вул. Танцорова (1970).

І. Дуда.

ОЛЕКСІЮК

Олександр Степанович (27. 10. 1947, с. Малі Бережці Кременец. р-ну) – вчений у галузі економіко-математичного моделювання. Д-р екон. н. (1997), проф. (2001), дійс. чл. Укр. акад. екон. кібернетики (1999). Закін. фіз.-матем. ф-т Терноп. пед. ін-ту (1972, нині ТНПУ) і Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1988, нині ТАНГ). Від 1974 у ТАНГ – математик-програміст, викл. каф. автомат. систем обробки екон. інформації, ст. викл., доц., проф. цієї ж каф., а також каф. фінансів та каф. міжнар. економіки, фінанс.-кредит. відносин та маркетингу; проректор з навч.-метод. роботи та інформатики; зав. каф. інтелект. власності, комп’ютер. та інформ. права; від 2003 – проректор з наук. роботи і зав. каф. інтелект. власності та інформ. технологій. 1982–85 – м. н. сп. Київ. ін-ту нар. госп-ва. Співавт. робототехнічних апаратів “Екзоскелетон”: бронз. медаль міжнар. салону в м. Брюссель (Бельгія); срібні медалі –

міжнар. виставки на Кіпрі, міжнар. салону пром. власності “Архімед–2000” у м. Москва (РФ), міжнар. виставки у м. Женева (Швейцарія). Автор понад 120 наук. праць, із них 6 монографій, 2 підручники, 5 навч. посібників; має 11 патентів на винаходи.

Б. Мельничук, П. Штабалуц.

ОЛЕКСЮКІЙ

– ботанічний заказник місцевого значення. Розташ. поблизу с. Хотівка Кременецького району, в кв. 8 Кременецького лісництва держ. підприємства “Кременецьлісгосп” у межах ліс. урочища “Олексюки”. Створ. відповідно до рішення виконкому Тернопільської обл. ради № 360 від 22. 07. 1977. Перебуває у віданні Тернопільської обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 54 га. Під охороною – ділянка розрідж. сосн. лісу, де зростають зозуліні черевички, гніздівка звич., любка дволиста, булатка великоквіткова, лілія лісова, молочай волинський (занес. до Черв. книги України) та ін. регіон. рідкіс. види флори.

І. Бай.

ОЛЕНІВКА

– село в Гусятинському районі. Раніше назив. Елеонорівка. Підпорядк. Гримайлів. селищ. раді. Розташ. за 32 км від райцентру і 6 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 349 осіб (2001). Діяли “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва. Є церква св. Трійці (1997). Працюють ЗОШ I ступ., б-ка.

В. Лашта, О. Савчин.

ОЛЕНЬСКА-ПЕТРИШИН

Аркадія Іванівна (19. 06. 1935, м. Збараж (за ін. даними – 1934, с. Розношинці, нині Збараж. р-ну) – 1996, м. Нью-Йорк, США) – художниця, мистецтвознавець, громадська діячка, меценатка. Співзасн. (разом із чоловіком) благодій. фонду підтримки укр. науки та культури (1995). 1944 виїхала до Німеччини, 1950 – до США (за ін. даними, О.-П. із батьками 1939 емігр. до Австрії, 1941 повернулася до м. Львів, 1944 виїхала до Німеччини, 1948 – до США). Навчалася мист-ва у Гантер-

коледжі м. Нью-Йорк, закін. студії в Нью-Йорк. ун-ті (1965), в ун-ті м. Чикаго; 1955 – бакалавр, 1963 – магістр історії мист-в. Викладала мистецькі дисципліни. Від 1970 – ред. часопису “Сучасність”, від 1992 – чл. редколегії ж. “Образотворче мистецтво” (м. Київ). Працювала в галузях графіки і живопису. Від 1955 – учасниця зб. виставок. Інд. виставки: в містах США та Канади – Нью-Йорк (1963–64, 1968, 1971, 1974, 1978), Чикаго (1966, 1975), Торонто та Філадельфія (1972, 1977, 1978), Вінніпег і Детройт (1973), Едмонтон (1981); у Бельгії, Китаї; від 1990 – в Україні: Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Львів, Одеса, Полтава, Сімферополь, Харків. 1966, 1972 перебувала на Тернопільщині. Автор багатьох публікацій. Статті О.-П. – у кн. “У вимірах форми й експресії” (1997, Київ). Загинула трагічно.

Б. Головин, І. Дуда,

Б. Мельничук, В. Фроленков.

ОЛЕНЬСЬКИЙ

Франциск (р. і м. н. невід. – квітень 1792, м. Львів) – скульптор. За походженням, ймовірно, чех. Кін. 1760-х – поч. 1770-х працював над фігурами гол. вівтаря Покров. церкви в м. Бучач, створив фігуру св. Михаїла у центр. вівтарі костельу в м. Монастириська.

П. Гуцал.

ОЛЕНЧИК

Андрій Ярославович (11. 08. 1968, м. Заліщики) – науковець, правник, громадський діяч. Син *Я.*, брат *П. Оленчиків*. Канд. екон. н. (1993). Закін. Терноп. ін-т нар. госп-ва (1991, нині ТАНГ), юрид. ф-т Львів. ун-ту (1995, нині нац. ун-т), ф-т соц. психології МАУП (1997). Від 1991 – викл., аспірант ТАНГ. Від 1996 – віцепрезидент Нац. асоц. кредит. спілок України, 2001 – консультант Світ. банку; від лютого 2003 – доц. Укр. ін-ту розвитку фонд. ринку при Київ. нац. екон. ун-ті, від червня того ж року – чл. Держ. комісії з регулювання ринків фінанс. послуг України. Від 2004 – дир. департаменту при КМ України з нагляду за кредит. установами, радник міністра фінансів України. Співзасн. Партії зелених України (1990), громад. об’єдн. “Нова хвиля”, “Нова Україна”. Автор наук. праць.

В. Ханас.

ОЛЕНЧИК

Іван Федорович (22. 05. 1952, с. Касперівці, нині Заліщиц. р-ну) – музикант (кларнет), композитор. Брат *Я. Оленчика*. Засл. арт. РРФСР

(1985). Лауреат конкурсів: всеукр. (1978, м. Київ), всесоюз. (1982, м. Мінськ, нині Білорусь), між-нар. “Празька весна” (1984, м. Прага, нині Чехія). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1971), Одес. консерваторію (1976). Перший кларнетист симфон. оркестру Одес. філармонії і 1-го Окрем. показового оркестру Мін-ва оборони СРСР, соліст Держ. академ. симфон. оркестру СРСР під кер-вом Є. Светланова, з яким гастролював у майже 30-и країнах світу. Нині – соліст Держ. симфон. оркестру РФ. Автор 16 віртуоз. етюдів для соло кларнета, посібн. “Школа гри на блокфлейті” (2001), 17 п’єс для соло кларнета з ф-но. Проживає в м. Москва (РФ).

І. Дем’янова, В. Фроленков.

ОЛЕНЧИК

Павло Ярославович (07. 09. 1970, м. Тербовля) – музикант. Син *Я.*, брат *А. Оленчиків*. Лауреат конкурсу ім. Дж. Кеннеді (2002, США). Закін. Терноп. муз. уч-ще (1979), Київ. консерваторію (1994, нині нац. муз. акад.; клас скрипки проф. *Б. Которовича*). Працював у держ. хореогр. ансамблі ім. П. Вірського у м. Київ. Від 1998 – соліст держ. симфон. оркестру США. Проживає у м. Філадельфія.

І. Дем’янова.

ОЛЕНЧИК

Ярослав Федорович (19. 03. 1939, с. Касперівці, нині Заліщиц. р-ну) – педагог, диригент, композитор, музикознавець. Брат *І.*, батько *А.* і *П. Оленчиків*. Закін. Терноп. муз. уч-ще (1967), Харків. консерваторію (1972, нині ін-т мист-в). Від 1967 – в Тербовлян. культ.-освіт. уч-щі (нині вище уч-ще культури); викл. від 1988 – худож. кер. нар. естрад.-симфон. оркестру (нині духов. оркестр). Написав музику до 9-и вистав, поміж яких “Сестри Річинські” *Ірини Вільде*, “Птахи нашої молодості” *Й. Друце*, “Глигай, або ж Павук” *М. Кропивницького*; автор понад 40 тв. для хору й оркестру; зібрав та опрацював понад 150 нар. пісень і більше 50-и колядок, щедрівок, веснянок.

Г. Кушнерик.

ОЛЕНЮХ

Яніна Степанівна (16. 01. 1942, с. Лучка, нині Терноп. р-ну) – господарник, громадська діячка. Ордени і медалі. Депутат ВР УРСР 3-х склик. (1975–80, 1980–85, 1985–90). Закін. Львів. зоовет. ін-т (1971, нині акад. вет. медицини). 1965–97 працювала дояркою, завфермою в с. Лучка Терноп. р-ну. Нині на пенсії, проживає у родин. селі.

В. Уніят, Вас. Ханас.

ОЛЕСИНЕ

– село в Козівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Уритва. Розташ. за 7 км від райцентру і 8 км від найбл. заліз. ст. Козова. Насел. 532 особи (2001). Перша писем. згадка – 1553. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Трійці (1938, мур.). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), *О. Дяків-Горновому* (1997, скульп. *І. Козлик*), встановл. пам’ят. хрест на честь скасування панщини (1861), насип. символ. могила Борцям за волю України (1992). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв’язку. В О. народ. військовик *С. Горхівський*, діяч ОУН і УПА *О. Дяків-Горновий*, вчений-біохімік *С. Кусень*.

О. Гаврилюк, Ю. Ковальков, К. Файфурка.

ОЛЕСИЦЯ

Михайло (рр. і м. н. та см. невід.) – міщанин із м. Тербовля. Учасник визв. змагань укр. народу. Під час повстання під проводом *С. Наливайка* очолив загін тербовельців, захопив один із острогів замку. Згодом із кількома десятками повстанців приєднався до *С. Наливайка*.

В. Ханас.

ОЛЕСНИЦЬКИЙ

Євген Григорович (05. 03. 1860, с. Вел. Говилів, нині Тербовлян. р-ну – 26. 10. 1917, м. Відень, Австрія, похов. у м. Стрий, нині Львів. обл.) –

Пам’ятник
О. Дяків-Горновому.

громадсько-політичний діяч, науковець-правник, публіцист. Дійс. чл. НТШ (1899). Закін. польс. г-зію в м. Тернопіль (1878), правн. ф-т Львів. ун-ту (1891). Провадив адвокат. контору в Стрию. Кін. 1890 – поч. 1900 – співорг-тор громад. життя на Стрийщині, засн. (1892), голова філії г-ва “Просвіта”, ініціатор спорудж. “Народно-дому”, співініціатор створ. край. господар.-молочар. союзу “Маслосоюз” (1907) та реорганіз. (1909) “Сільського господаря” (1909–17 – його голова). 1899 – співорг-тор Укр. нац.-демокр. партії. 1900–10 – посол галиц. сейму. 1907–17 – депутат віден. парламенту, де виступав за демокр. виборчу, земел. та освіт. реформи, надання українцям автономії у Сх. Галичині. Від 1909 жив у м. Львів, очолював матірну “Просвіту”. Заснував “Часопис правничий”, згодом – ред. ж. “Зеркало” та видавець “Русько-української бібліотеки”. 1915 – чл. Заг. Укр. Ради. Ініціатор впровадження україномов. діловодства в суд. практиці. Автор числ. наук.-популяр. статей, кн. “Шкільна конкуренція” (1889), спогадів “Сторінки з мого життя” (1935; фрагменти опубл. у ж. “Тернопіль”, 1993, № 2 та в “Ювілейній книзі Української гімназії в Тернополі. 1898 – 1998”. – Т.–Л., 1998), перекладів низки драм. творів. До 130-річчя О. на його багтьків. хаті у с. Вел. Говилів відкрито пам’ятну таблицю (1990); його іменем названо вул. у Львові.

Б. Мельничук.

ОЛЕСНИЦЬКИЙ

Маркелін Олексійович (1848, Волинь – 12 (24). 03. 1905, м. Київ) – православний теолог, педагог. Д-р богослов’я (1904), проф. (1883). Навчався у *Волин. духов. семінарії* в Кременці (1863–69). Закін. Київ. духов. акад. (1873), викладав у ній. Ред. і вид. часопису для священників “Проповеднический листок” (від 1882), в якому опубл. чимало своїх проповідей. Автор праць із християн. етики та педагогіки.

П. Гуцал.

ОЛЕСЬКІВ

Василь Іванович (12. 10. 1924, с. Бишки, нині Козів. р-ну) – громадсько-політичний діяч, ме-

ценат. Закін. г-зію у м. Бережани (1944), студії цивіл. інженерії в Лондон, ун-ті (1951, Вел. Британія); юнаком пройшов триріч. ідеол.-політ. вишкіл в ОУН. Від 1945 – чл. терен. Проводу ОУН у Вел. Британії, згодом – його провідник (1955–63), голова (1986–91). Співорг-тор СУБ (1946), Укр. студент. громади (1947), СУМ (1948), тижневика “Український клич” (1947), ж. “Визвольний шлях” (1948), Укр. видавн. спілки (1950), Об’єднання колиш. вояків-українців у Вел. Британії та ін. Фондатор створення у родин. селі Музею нац.-визв. б-би ім. *Я. Бусела* (1999), відкриття пам’ятника полеглим за волю України (2000), ремонту клубу. За сприяння О. в Лондоні видано кн. І. Шагая “Село Бишки” (2000).

І. Федечко.

ОЛІША

– село в Монастириському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Савелівка. До 1951 pobl. О. був х. Захарівка, виключ. із облік. даних у зв’язку з пересел. жителів. Розташ. за 11 км від райцентру і 17 км від найбл. залізн. ст. Бучач. Насел. 363 особи (2001). Перша писем. згадка – 1448. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. С церква св. Архистратига Михаїла (1800, мур., відбуд. 1926), “фігура” Божої Матері. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985), насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Нива”. Pobl. О. виявлено археол. пам’ятки давньорус. культури.

І. Савка, В. Уніят.

ОЛЕЩУК

Ігор Андрійович (псевдо “Грушка”; 21. 05. 1931, с. Чорний Ліс, нині Збараз. р-ну) – інженер, громадсько-політичний діяч. Закін. Львів. політех. ін-т (1965, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Чл. Юнацтва ОУН (1946). 1948 військ. трибунал Прикарп. воєн. округу засудив О. на 25 р. таборів суворого режиму; покарання відбував на шахтах Воркути (нині РФ). Звільн. 1955. Працював на цукр. з-ді “Поділля” (1956–62), у “Тернопільобленерго” (1962–95).

Від 1996 – ст. н. працівник істор.-мемор. музею політ. в'язнів (Тернопіль). Чл. НРУ (1989), від 1994 – чл. Ради Конгресу укр. інтелігенції, чл. ради Терноп. обл. т-ва “*Memorial*”, 2000–02 – його голова; від 2003 – голова комісії Терноп. обл. ради з питань поновлення прав реабілітованих. Автор кн. спогадів “*Шлях до світанку*” (2001), числ. публікацій у г. “*Вільне життя*”, “*Свобода*” та ін.

Б. Головин.

ОЛІШКІВЦІ

– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Зарудян. сільраді. До О. приєднано хутори Баланцове, Гумницько та Островець. Розташ. за 17 км від райцентру і 10 км від найбл. заліз. ст. Зарудечко. Насел. 540 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. Є “фігура”. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка.

В. Чайковський.

ОЛИШКОВЕЦЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташ. у межах водно-болот. масиву в заплаві р. Гнізна, між селами Олишківці та Витківці Збараз. р-ну. Оголош. об'єктом природ.-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994 зі змінами, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради № 238 від 27. 04. 2001. Пл. 7,8 га. Під охороною – водно-болотна рослинність, типова для Зх. Лісостепу.

І. Бай.

ОЛІЗАР

Густав (Olizar Gustaw; 03. 05. 1798, м. Коростишів, нині Житомир. обл. – 02. 01. 1865, м. Дрезден, Німеччина) – польський літератор, публіцист, художник, громадсько-політичний діяч. Брат *Н. Олізара*. Закін. *Вищу Волин. г-зію* у м. Кременець, де із братом Нарцизом, *Й. Корженевським* та *К. Гodeбським* організував літ. т-во. 1820 видав у Кременці зб. своїх віршів. Підтримував дружні стосунки з *А. Міцкевичем* та *Ю. Словацьким*, зустрічався з О. Пушкіним. Учасник польс. Патріот. т-ва та Пд. т-ва декабристів, за що 1826 заарешт. і ув'язн. в Петропавл. фортеці в м. Петербург (нині Санкт-Пе-

тербург, РФ). 1830 – на засланні в м. Курськ (нині РФ), згодом – в еміграції. Автор кн. “Спогади Г. О.” (у 2-х т., 1840–42), “Паломники” (1840), “Божевілья Яроша Бейла” (1842), публіцист. пр. “Думки з ненадрукованих рукописів” (1857), літературозн. статей у часописах. Проілюстрував зб. байок Ж. Лафонтена, займався худож. різьбою. Зібрав колекцію картин, б-ку з рукописами і стародруками.

П. Гуцал, І. Дуда, В. Ханас, Г. Черняхівський.

ОЛІЗАР

Нарциз (1794, Заборів на Волині – 1862, Сади, pobl. м. Познань, Польща) – польський літератор, публіцист, громадсько-політичний діяч. Брат *Г. Олізара*. Закін. *Вищу Волин. г-зію* у м. Кременець, де із братом Густавом, *Й. Корженевським* та *К. Гodeбським* організував літ. т-во, та ун-т у м. Вільно (нині Вільнюс, Литва). Учасник польс. повстання 1830–31. Від 1832 – на еміграції у м. Париж (Франція). Перші вірші опубл. у “Віленському тижневнику” (1819). Автор пр. “Розмови про сусідство” (1840), “Мемуари” (1845), “Псалми з псалмів” (1857) та ін.

П. Гуцал, І. Дуда, Г. Черняхівський.

ОЛІЗАРОВСЬКИЙ

Томаш-Август (Olizarowski Tomasz August; 1811 (за ін. даними – 1814), с. Войславичі, нині с. Волинське Сокал. р-ну Львів. обл. – 03. 05. 1879, м. Іврі, похов. у м. Монморанс pobl. м. Париж, Франція) – польський письменник. Представник т. зв. “укр. школи” польс. романтизму. Навч. в Кременец. ліцеї. Учасник Листоп. повстання 1830–31; 1836 – заарешт. Згодом – на еміграції у Вел. Британії (м. Лондон), Франції (м. Париж), Бельгії. Від 1858 – в Парижі. Автор зб. “Поезії”, поем, більше 30-и драм та ін. Підтримував друж. зв'язки з *А. Міцкевичем*. Ім'я О. – на мемор. дошці на будинку колиш. Кременец. ліцею.

Б. Пиндус, В. Ханас, Г. Черняхівський.

ОЛІЇВ

– село в Зборівському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Лопушанка, за 18 км від райцентру і 16 км від найбл. заліз. ст. Зборів. Насел. 778 осіб (2001). Перша писемна згадка – 1532. За переказами, О. було м-ком. Діяли “Провсвіта”, “Братство тверезості” та ін. укр. т-ва. Є костюл (1848), церква св. Іллі (17 ст., дерев.) та св. Миколая (1870, мур.). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985), встановл. пам'ят. хрест на честь

скасув. панщини (відновл. 1991) і знак на місці загибелі (1946) 3-х вояків УПА, насип. символ. могила УСС (1991). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, амбулаторія, відділ зв'язку, аптека, цегел. з-д, 2 торг. заклади; 1995–98 працювала муз. школа. В О.

Пам'ятник полеглим у німецько-радянській війні.

народ. д-р філол. н. *В. Здоровега*, громад. діяч, господарник *Й. Здоровега*, художник *Н. Кармазин*, літераторка, педагог *О. Костів*, журналіст *Б. Скоробагатий*, вчений-хімік *Я. Скоробогатий*, проживали орнітологи *Казимир* і *Казимир-Антоні Водницькі*, душпастирювали реліг. діяч *І. Жуковський*, письменник, фольклорист *А. Сосенко*, перебували письменник *С. Склярєнко*, лікар *С. Спіталь*. Пobl. О. виявлено археол. пам'ятки давньорус. культури.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ОЛІЙНИК

Алевтина Миколаївна (13. 11. 1933, м. Мензелінськ, нині Татарстан, РФ) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1984), проф. (1985). Навчалася (1951–57) у мед. ін-тах міст Вінниця і Саратов (нині РФ). Працювала терапевтом у лікарнях Львів, та Терноп. областей. Від 1960 – у Терноп. мед. ін-ті (нині ТДМУ): аспірант, асист., доц. (1975–86) каф. фармакології, 1986–99 – проф. каф. госпітал. терапії (зав. курсом клініч. фармакології). Від 2002 – зав. каф. валєології ТНПУ. Автор і співавт. понад 120 наук. та навч.-метод. праць.

І. М'ягков.

ОЛІЙНИК

Борис Іллєч (22. 10. 1935, с. Зачепилівка, нині Новосанжар. р-ну Полтав. обл.) – поет, громадсько-політичний діяч. Ордени князя Ярослава Мудрого 4 і 5 ступ. (1995) та ін. нагороди. Акад. НАНУ (від 1990), дійс. чл. Міжнар. слов'ян. акад. Чл. НСПУ (1963). Премії: Держ. СРСР (1975), Держ. УРСР ім. Т. Шевченка (1983), Міжнар. ім. Г. Сковороди (1994) та ін. Депутат ВР УРСР 10–11 склик., нар. депутат України 1–4 склик. (від 1992); чл., згодом голова Постійної делегації ВР України в ПАРС (від 2002); віце-президент ПАРС (1998–2000).

1991 – радник Президента СРСР. Голова Укр. фонду культури. Закін. Київ. ун-т (1958, нині нац. ун-т). Працював у редакціях: г. “Молодь України” журналів “Ранок”, “Дніпро”, “Вітчизна”, серії “Романи і повісті” вид-ва “Дніпро”. 1971–74 – заст. голови правління СПУ, 1976–91 – секр. правління СП СРСР та СПУ. Автор понад 40 зб. поезій, книг літ.-критич. статей, есе. Не раз відвідував Тернопільщину, мав зустрічі з громадськістю й творчою інтелігенцією.

В. Фроленков.

ОЛІЙНИК

Василь Іванович (27. 09. 1948, м. Заліщики) – історик, археолог, краєзнавець, музеєзнавець.

Чл. Гол. ради Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури (1990), чл. ВУСК (1992), чл. істор.-філос. (1998) та археол. (2002) секцій НТШ. Закін. істор. ф-т Київ. ун-ту (1976, нині нац. ун-т). Працював у школах Заліщиц. р-ну, де організ. краєзн. гуртки

й кімнати-музеї. 1981–2002 – ст. н. прац., від 1997 – зав. Заліщиц. відділу ТОКМ, від 2002 – дир. Заліщиц. рай. комунал. краєзн. музею. Співініціатор створ. у Заліщиках музею Стрільц. слави, встановл. пам'ятника *М. Гайворонському* (1992), мемор. таблиць *В. Баранику* (1994), патріархові *Мстиславу* (*С. Скрипнику*; 1998), *М. Голінському* (2003; також на батьківщині співака в с. Вербівка Рожнятів. р-ну Івано-Фр. обл., 2004), пам'ят. знака *О. Кандибі-Ольжичу* (1997). Учасник археол. розкопок під кервом *І. Герети*, *Ю. Малєєва* та ін. Орг-тор і кер. Пд.-Терноп. археол. експедиції музею (1990) – відкрито 120 стародав. поселень у Борщів., Заліщиц. та Чортків. р-нах. Автор буклетів “Михайло Гайворонський – сурмач Війська Січового” (1992), “Заліщики” (1996), бл. 300 статей і понад 30 наук. досліджень; співавт. турист. путівника “Земля Тернопільська” (2003); співупоряд. бібліогр. посібника “З любов'ю до краю” (1998). Підготував до друку праці “Історія церкви Святої Покрови в селі Лисичники” та “Християнські святині міста Заліщики”.

Б. Мельничук.

ОЛІЙНИК

Василь Михайлович (14. 01. 1948, с. Скородинці Чортків. р-ну) – вчений у галузі економіки агропромислового

комплексу. Чоловік *Н. Олійник*. Орден “Знак Пошани” (1987), засл. працівник с. госп-ва України (1999). Д-р екон. н. (1992), проф. (1993), академік АЕН України (1996). Закін. Копичинец. технікум бух. обліку (1966), Терноп. фінанс.-

екон. ін-т (1972, нині ТАНГ), ВПШ (м. Київ). Працював: гол. бух. (1966–75), головою колгоспу (1975–80) у с. Вікно Гусятин. р-ну; головою Гусятин. райвиконкому (1980–83); 1-й секр. Збараз. РК КПУ (1983–88); 1-й заст. голови Терноп. облвиконкому (1988–90); головою Терноп. облвиконкому (1990–92), головою Терноп. обл. ради – (1998–2002). Від 1992 – декан ф-ту агробізнесу, 1994–2000 – дир. ін-ту агробізнесу ТАНГ. Від 2002 – дир. Терноп. ін-ту агропром. вироб-ва Укр. академії аграр. наук, проф. каф. обліку й аудиту Ін-ту продовольч. бізнесу ТАНГ. Автор та співавт. бл. 100 наук. праць, у т. ч. монографій, посібників і підручників.

Б. Легкий, М. Палюх.

ОЛІЙНИК

Василь Онуфрійович (25. 04. 1900, с. Добромирка, нині Збараз. р-ну – 03. 11. 1937, м. см. невід.) – військовик, педагог. Закін. г-зію у м. Тернопіль, воював в УГА (старшина). Від 1920 – в Ча. Навчався на адм.-госп. курсах при 60-й дивізії, писар при військ. відділі *Галревкому* в Тернополі. 1921 – зав. культ.-освіт. частиною Київ. школи черв. старшин, водночас – бібліотекар і лектор політосвіти. Від 1922 – викл. суспільствознавства у Харків. школі черв. старшин. 1926–30 навчався в Укр. ін-ті марксизму-ленінізму. 1932 – секр. голови Раднаркому України, пом. секр. ЦК КП(б)У. 1933 О. виключили з партії за сфабрик. звинуваченням; заарешт.; засудж. на 5 років ВТТ, згодом – на смертну кару.

Є. Гасай, Н. Халуца.

ОЛІЙНИК

В’ячеслав Миколайович (27. 04. 1966, м. Жданов, нині Маріуполь Донец. обл.) – спортсмен

(греко-римська боротьба). Засл. м. сп. України. Хрест “За мужність” (1996). 1-й олімп. чемпіон незалеж. України (1996, м. Атланта, США). Почес. громадянин м. Тернопіль (згідно з рішенням міськ. ради 1996, ним мав стати 1-й олімп. чемпіон незалеж. України). Закін. Київ. ін-т фіз. культури (1987, нині нац. ун-т фіз. виховання і спорту України). 1986 у Тернополі на чемп-ті СРСР серед юніорів О. виборов 1-е місце у своїй ваг. категорії та увійшов до збірної країни; того ж року – чемпіон Європи серед юніорів. 2003 у Тернополі на II Всеукр. літніх спорт. іграх із греко-рим. б-би, виступаючи за команду Донец. обл., став чемпіоном. Водночас О. згідно з положенням про змагання як почес. громадянин міста приніс залік. очки і команді Терноп. обл.

В. Фроленков.

ОЛІЙНИК

Микола Федорович (11. 01. 1935, с. Добрівляни, нині Заліщиц. р-ну) – авіаконструктор. Орден “Знак Пошани”. Закін. мех.-матем. ф-т Київ. ун-ту (1957, нині нац. ун-т). Від 1957 – на з-ді п/с 4 (нині – авіац. наук.-тех. комплекс (АНТК) ім. Антонова). Брав участь у створенні, випробуванні та запуску в серійне вироб-во літаків: АН-8, АН-12Б, АН-14, АН-22 (“Антей”), АН-24, АН-26, АН-28, АН-32, АН-38, АН-70, АН-124 (“Руслан”), АН-140, АН-148, АН-225 (“Мрія”). Причетний до встановлення світ. рекордів літаками АН-22, АН-24, АН-124, АН-225. При створ. десантно-транспорт. обладнання 20 винаходів О. закладені в літаки. Розробляв тех. документацію транспортування ракетно-косміч. систем на АН-22, АН-124, АН-225. Один із проєктантів 50-тон. дирижабля “Главному геологія”.

О. Винницький.

ОЛІЙНИК

Михайло Іванович (28. 01. 1943, с. Кулаківці, нині Заліщиц. р-ну) – педагог. Засл. прац. освіти України (2001). Навчався у Богданів. уч-щі механізації с. госп-ва (1960–62) та в Укр. с.-г. акад. у м. Київ (1966–72). Працював у колгоспі в родин. селі. Від 1972 – в Заліщиц. с.-г. технікумі (нині аграр. коледж ім. Є. Храпливого): викл., кер. навч.-дослід. госп-вом, заст. дир. з навч. роботи, дир. (від 1988). Коледж – один із провідників в Україні аграр. ВНЗ 1–2 рівнів акредитації.

О. Чайка.

ОЛІЙНИК

Ніна Михайлівна (11. 02. 1954, м. Заставна, од-ноим. р-ну Чернів. обл.) – вчений у галузі медицини. Дружина *В. М. Олійника*. Д-р мед. н. (2003), проф. (2004). Закін. Терноп. мед. ін-т (1978, нині ТДМУ). Працювала в центр. рай. лікарнях: 1978–83 – у смт Гусятин (лікар), 1983–89 – у м. Збараж (зав. відділ. гінекології). Від 1989 – викл., від 2004 – проф. каф. акушерства і гінекології ТДМУ. Автор числ. наук. праць, у т. ч. монографій, навч. посібників.

М. Палюх.

ОЛІЙНИК

Олег Дмитрович (11. 04. 1937, с. Купчинці, нині Козів. р-ну) – актор, режисер, самодіяльний художник.

Працював зав. клубу в родин. селі, де організував театр. гурток. Закін. технікум підготовки культ.-освіт. працівників у м. Тербовля (1963, нині вище уч-ще культури) і театр. студію при Терноп. муз.-драм. театрі (нині академ. драм. театр; клас *Г. Авраменка* та *В. Гритича*).

1963–84 – актор цього театру, зіграв понад 100 ролей. Серед них: Панас і Цокуль (“Наймичка” *І. Карпенка-Карого*), Федір (“Дикий Ангел” *О. Коломійця*), Ніл Стратонович (“Без вини винні” *О. Островського*), Іржі (“Мати” *К. Чапека*), Діто (“Поки гарба не перекинулась” *О. Йоселіані*). Водночас – реж. у нар. театрі цукр. з-ду в м. Збараж (1974–89). 1984–89 – заст. дир., 1989–90 дир. Терноп. обл. драм. театру. Автор живопис. портретів *Т. Шевченка*, *І. Франка*, пейзажів, ескізів декорацій до сцен. постановок. Співавт. (з *Б. Мельничуком*) інсценіз. “Розбійник Гуцик-Буцик” (за *О. Пройслером*), поставлена 1999 і 2000 у театрах міст Львів і Дрогобич (Львів. обл.).

І. Буняк, В. Хома.

ОЛІЙНИК

Олекса Юрійович (04. 04. 1888, с. Купчинці, нині Козів. р-ну – 13. 11. 1971, м. Парма, шт. Огайо, США) – військовик, правник, громадсько-політичний діяч. Батько *О. Олійник (Школьник)* і *Ю. Олійника*. Д-р права (1923).

Закін. г-зію в м. Тернопіль (1909), студіював право у Львів. ун-ті (1909–14). Воював на Італ. фронті (поручник). Співорг-тор Терноп. коша УГА (листопад 1918), учасник бой. дій. 1920 повернувся до Тернополя: адвокат. апліканти у канцелярії *С. Бриковича*; 1923 відкрив власну адвокат. канцелярію. 1923–39 – голова Надзир. ради Поділ. союзу кооператив, пост. чл. управи філії “Просвіта”, чл. Надзир. ради Поділ. кооп. банку. Не раз заарешт. за політ. діяльність. 1939–41 – інспектор облвно, юрисконсульт банку. Ув’язн. органи НКВС 15 червня 1941; 2 липня під час етапування важко поранений pobl. с. Смиківці, нині Терноп. р-ну. 1941–44 – голова Союзу громад у Тернополі. 1944 емігр., жив у Австрії, Чехії, Німеччині, перебував у таборах. 1950 переїхав до м. Клівленд (США): чл. “Самопомочі”, діяльний в Об’єдн. колиш. вояків-українців. Автор статей на юрид. та істор. теми, праці про с. Купчинці.

Б. Мельничук, Б. Головин, В. Хома.

ОЛІЙНИК (ШКОЛЬНИК)

Олександра Олексіївна (01. 05. 1923, м. Тернопіль) – медик-радіолог, громадська діячка. Дочка *О.*, сестра *Ю. Олійників*. Навчалася в Терноп. г-зії “Рідна школа” (1935–39), у Львів. мед. ін-ті. 1944 виїхала до Німеччини, де закін. мед. студії в м. Мюнхен (1949). 1950 емігр. до США, пройшла інтернатуру і нострифікувала диплом у лікарні м. Клівленд (1956). Спеціаліз. з радіології та ядер. медицини в лікарнях ун-ту Вестерн Резерве (1957–60); згодом – радіолог лікарні Барбертон. Діяльна в УЛТ Пн. Америки, амер. мед. орг-ціях. Від 1990 – в мед. харитативних орг-ціях. Автор наук. праць, публікацій у пресі.

І. Гаврильцьо, Б. Головин.

ОЛІЙНИК

Орест Михайлович (26. 11. 1939, с. Дарахів, нині Тербовлян. р-ну – 23. 11. 1998, м. Тербовля, похов. у родин. селі) – хормейстер, діяч культури, педагог. Засл. діяч мист-в України (1997). Закін. муз. уч-ще в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), Львів. консерваторію (1965, нині муз. акад.). Працював викл., зав. відділу хор. дисциплін Уман. муз. уч-ща (Черкас. обл.), гол. хормейстером Львів. театру опери і балету, Монгол. нац. опери в Бурят. АРСР (нині Респ. Бурятія, РФ), зав. каф. хор. диригування Рівнен. ін-ту культури (нині гуманіт. ун-т). Згодом – дир. Тербовлян. культ.-освіт. уч-ща (нині вище уч-ще культури); орг-тор і кер. хору викладачів “Благовіст”, засн. лаб. автентич.

фольклору. Здійснив аранжування низки хор. творів світської і духовної музики. Автор навч. посібників із муз.-теор. дисциплін і наук. статей.

М. Виннічик, Г. Кушнерик.

ОЛІЙНИК

Павло Павлович (1893, с. Вишнівчик, нині Перемишлян. р-ну Львів. обл. – 1970, с. Августівка Козів. р-ну) –

церковний діяч, публіцист. Закін. г-зію у м. Золочів (нині Львів. обл.) та Львів. духов. семінарію. 1916 рукопклад. на священника; парох у с. Рогачин на Бережанщині, від 1923 – у селах Августівка і Хоростець (нині Козів. р-ну). 1946 за відмову перейти на православі'я заарешт., з-під варти втік; 1947 заарешт. вдруге; засудж. на 6 років ВТТ. Згодом – на спецпоселенні в Том. обл. (нині РФ). 1960 після амністії повернувся в Августівку; душпастирював підпільно. Автор спогадів, вид. 1995 в НАН України під назвою “Зошити” (упоряд. *Б. Андрушишин*).

Я. Мазурак, Б. Мельничук.

ОЛІЙНИК

Петро (псевда “Еней”, “Роман”; 1909, с. Молдинче, нині Жидачів. р-ну Львів. обл. – 17.

02. 1946, загинув на х. Глинки біля с. Омельне, нині Любомл. р-ну Волин. обл.) – військовик. Полковник. Чл. ОУН (1929). Навчався на правн. ф-ті Львів. ун-ту, звідки виключ. за політ. діяльність; суд над О. та ще 8 патріотами відбувся 1934 в м. Бережани. 1941 – чл. похід. груп ОУН, 1942 – обл. провідник ОУН на Дніпропетровщині. Від жовтня того ж року – співорг-тор повстан. руху на Кременеччині та півдні Рівненщини. 1943–46 – командир Пд. восн. округи, яка в групі військ “УПА-Північ” діяла, зокрема, в Збараз., Лано-

вец., Кременец. та Шумс. р-нах Тернопільщини; серед найбільших боїв – біля сіл Стіжок (1943) та Гурби (1944, нині не існує). Учасник рейду УПА в Черніг. обл. Підрозділи О. на шосе Корець – Рівне (березень 1944) завдав удару по машині командувача 1-м Укр. фронтом *М. Ватутіна*, який отримав смерт. поранення.

Г. Грещук, Б. Мельничук.

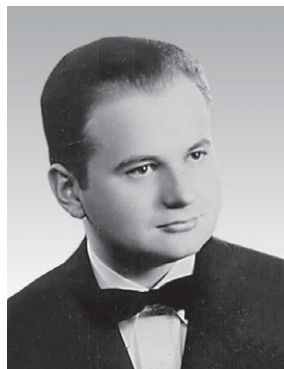
ОЛІЙНИК

Петро Андрійович (20. 06. 1914, с. Доброводи, нині Збараз. р-ну – січень 1942, Бабин Яр у м. Київ) – публіцист, громадсько-політичний діяч. Чл. ОУН (1935); чл. культур. референтури. Навчався в г-зії у м. Тернопіль, закін. Львів. духов. семінарію (1938). Проводив агіт.-пропаганд. роботу як укр. націоналіст. 1939–40 у містах Варшава (Польща) та Берлін (Німеччина) займався виданням нац.-патріот. літ.-ри. 19 вересня 1941 О. разом із *О. Кандибою-Ольжичем* прибув до м. Київ у похід. групі ОУН; працював у ред. г. “Українське слово”. У грудні 1941 окупанти розгромили редакцію й заарешт. її співробітників, у т. ч. О.; після допитів і катувань їх розстріляли в Бабиному Яру.

А. Залеський, о. М. Шаварин.

ОЛІЙНИК

Юрій Олексійович (01. 12. 1931, м. Тернопіль) – піаніст, композитор, педагог, діяч української культури. Син

О. Олійника, брат *О. Олійник (Школьник)*. Дитинство минуло в с. Купчинці (нині Козів. р-ну). Навчався в г-зіях у Тернополі та Німеччині (від 1944). У США закін. муз. ін-т у м. Клівленд (1956) і ун-т Кейс Вестерн Резерв (1959, магістр). Викл. гри на ф-но, теорії та композиції у консерваторії в м. Сан-Франциско (1960–67), Каліфорн. ун-ті (1985–87, 1990–93) та ін. Виступав із дружиною – бандуристкою О. Герасименко. У репертуарі – тв. *В. Барвінського*, *М. Колесси*, *С. Людкевича*, *Л. Ревуцького*, *Р. Савицького* та ін., власні. Як композитор використовував інтонац. витоки трипіл. культури. Автор оригін. композицій: для бандури – соната, токато, рондо “Українське різд-

во”; цикл сюїт для бандури і ф-но “Чотири подорожі в Україну” (1994) – “Весняний танок”, “Обжинки”, “Всебарвна осінь”, “Зимові контрасти”; 4-и концерти для бандури і симф. оркестру. Голова т-ва Збереження укр. спадщини Пн. Каліфорнії. Влас. коштом видав книгу-довідник про культурне життя України. Автор. вечір О. – 1995 у Львів. філармонії.

М. Євгенська, Н. Попович (ЕСУ).

ОЛІЙНИК

Ярослав Богданович (02. 01. 1953, с. Купчинці, нині Козів. р-ну) – вчений у галузі економічної та соціальної географії. Д-р екон. н. (1997), проф. (1998). Закін. Київ. ун-т (1975, нині нац. ун-т). Вчителював. Працював у відділ. географії Ін-ту геофізики АН УРСР (нині Ін-т географії НАНУ); м. н. сп. (1979–86), н. сп. (1986–88). Від 1988 – у Київ. ун-ті: асист. (1988–90), доц. (1990–98), від 1998 – проф., зав. каф. екон. і соц. географії, від 1999 – декан геогр. ф-ту. Досліджує теоретико-методол. проблеми сусп. географії, еколого-екон. проблеми та економіку природокористування, територіал. і комплексно-пропорц. орг-цію прод. комплексів, геополітику, регіон. політику. Автор наук. праць, у т. ч. монографій, підручників, посібників.

В. Хільчевський (ЕСУ).

ОЛІЙНИК

Ярослав-Омелян (21. 08. 1910, м. Рогатин, нині Івано-Фр. обл.) – журналіст, громадський діяч. Навчався у г-зії в м. Тернопіль (1924–29) і чол. учит. семінарії в м. Львів. Діяльний в укр. сусп.-політ. русі, за що ув’язн. у терноп. тюрмі. Від 1930 – у Львові, де 1931 – ред. місячника “Домашнє огнище”. 1930–32 – кор. г. “Діло”; співініціатор створ. літ.-мист. групи “Недея”. Автор публіцист. статей у часописах “Сяйво”, “Світ”, “Відродження” та ін. Подальша доля невідома.

Б. Мельничук, Л. Сніцарчук.

“ОЛЬГА”

– українсько-шведська програма, спрямована на підвищення суспільної ролі жінок, зокрема в політиці. В Терноп. обл. діяла 2000–03. Було сформовано 8 регіон. груп. Координатор – *В. Ханас*. У програмі “О.” брали участь: *В. Білецький, Я. Джоджик, О. Клочак, Ю. Ковальков, А. Кучеренко, Н. Петрова, В. Уніят, Д. Чубата, О. Яциковська* та ін. Від 2004 на базі “О.” розпочали діяльність програми “Олег” та “Ольга + Олег”.

М. Сотник.

“ОЛЬГА+ОЛÉG”

– регіональна українсько-шведська програма, спрямована на об’єднання чоловіків та жінок для втілення гендерної рівності в місцевій політиці, засобах масової інформації, економіці та освіті. Швед. партнер – консалтинг. компанія “Спрангбродан”. За фінанс. підтримки Швед. агентства з міжнар. розвитку (SIDA) “O.+O.” розпочала діяльність 2004 і підтримує місц. гендерні ініціативи у Вінн., Кіровоград., Полтав. та Терноп. областях. Лідери проєктів і координатори груп у Терноп. обл.: *Ю. Ковальков, Н. Петрова, О. Шлюсар, А. Фурман*. Координатор програми – *В. Ханас*. Тех. підтримка – ТОО НДО “Нова Україна”.

М. Сотник.

ОЛЬДАКОВСЬКИЙ

Ігнаци (1785, м. Полоцьк, нині Полацьк Білорусь – 1821, м. Вільно, нині Вільнюс, Литва) – польський вчений-правознавець, педагог. Д-р права (1809). Закін. правн. ф-т Вілен. ун-ту. Викладав право у *Вищій Волин. г-зії* в м. Кременець (1809–17), згодом – проф. Вілен. ун-ту.

П. Гуцал.

ОЛЬШАКОВСЬКИЙ

Ігор Михайлович (29. 10. 1961, м. Теребовля) – господарник. Переможець галуз. конкурсу в номінації “Кращий директор підприємства в галузі”

(2002); Почесні грамоти КМ України, Мін-ва аграр. політики України, Терноп. ОДА “Кращий роботодавець року” (2002). Закін. Київ. ін-т харч. пром-сті (1981, нині Укр. ун-т харч. технологій). Працював

техніком-хіміком Жовтн. (нині Кобиловолоц., Теребовлян. р-н) спиртзаводу, майстром Теребовлян. взутт. ф-ки, гол. інж. Бучац. мальтоз. з-ду. Від 1993 – дир. *Марилів. спиртзаводу* (с. Нагірянка Чортків. р-ну).

В. Фроленков.

ОЛЬШАНСЬКА

Стефанія Миронівна (20. 09. 1908, м. Кам’янка Струмилова, нині Кам’янка-Бузька, Львів. обл.) – громадсько-політична діячка. Дочка *М. Кордуби*, дружина *Т. Білинського*. Чл. УВО (1928).

Навчалася в м. Львів у г-зії сестер Василянок (1919–27), на геогр. ф-ті ун-ту (1928), від 1929 студіювала в Ін-ті малярства та ручних робіт (м. Варшава, Польща). Того ж року заарешт. за приналежність до УВО і за участь у терор. акції; звільнена через брак доказів. Від 1932 проживала у м. Збараж; активістка “Просвіти” та ін. укр. т-в. Після арешту й смерті чоловіка виїхала до Львова.

Б. Мельничук.

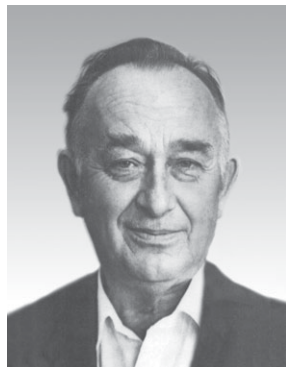
ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА

Святослав (псевд. – “Свем”, “Єрем”, крипт. С. М. та ін.); 1910, м. н. невід.) – письменник. Закін. у м. Тернопіль укр. г-зію. Співпрац. із ред. літ. і молодіж. ж. “Дорога”, “Малі друзі” (1936, м. Львів) та ін. Автор зб. поезій “Чужа весна” (1941), зб. оповідань “Червона коршма” (1942), поем “Слово про смерть” (присвяч. пам’яті *О. Басараб*) та “Слово про невідомого стрільця”. Учасник 2-го Вел. Збору ОУН у м. Краків. Здійснював підпіл. роботу в УПА. Після 1944 – доля невідома. Повна зб. творів О.-В. видана за кордоном (1968–69).

Б. Пиндус.

ОМЕЛЬКО

Йосип Антонович (09. 10. 1935, с. Оленів Холм. пов. Люблін. воєв-ва, Польща – 30. 07.

2004, м. Тернопіль) – поліграфіст, господарник, громадський діяч. Чл. НСЖУ (1991). 1-й дир. Терноп. філії Міжнар. благодій. фонду “Реабілітація ветеранів та інвалідів Великої Вітчизняної війни” (від 1999). Депорт. 1945 в с. Іванівка Межів. р-ну Дніпроп. обл., згодом – у с. Варваринці Тербовлян. р-ну. Закін. Львів. полігр. ін-т (1959; нині Укр. акад. друкарства). Працював у обл. друкарні в м. Чита (нині РФ), від 1960 – в Тернополі: ст. економіст облстатупр.; нач. план.-екон. відділу, заст. нач. облавтоупр.; консультант з екон. питань Буд. політосвіти; 1979–96 – дир. обл. вид-ва “Збруч”, засн. (1986) 1-ї в Україні реклам.-інформ. г. “Тернопільська реклама” (згодом перейм. на “Вісник Тернопілля”). Під кер-вом О. збуд. виробн.-полігр. комбінат “Збруч” (1986), 72-квартир. житл. буд. (1987).

Комбінат випускав майже 50 газет Терноп., Львів., Хмельн. областей, книжк.-журнал. продукцію, О. – співзасн. г. “Наша садиба”.

П. Бубній.

ОМЕЛЬЧЕНКО

Олександр Олександрович (09. 08. 1938, с. Зозів, нині Липовец. р-ну Вінн. обл.) – господарник, державний діяч. Герой України (2001). Голова Асоц. міст України. Дійс. чл. Акад. буд-ва України, (1994). Від серпня 1996 – голова Київ. міськ. держ. адміністрації. Від 1999 – Київ. міський голова. Як голова партії “Єдність” у березні 2002 перебував у Тернополі, зустрічався з виборцями; нагородив відзнакою Асоц. міст України *А. Кучеренка* та 10 міськ. і селищ. голів Тернопільщини; взяв участь у громад.-культур. заходах.

О. Ліберний, Б. Мельничук.

ОМЕЛЯН

Ярослав Максимович (01. 01. 1929, с. Мшана, нині Городець. р-ну Львів. обл.) – художник,

громадський діяч. Чл. НСХУ (1983). *Премія ім. Братів Лепких* (1994). Переможець Всеукр. конкурсу екслібрисів ім. Братів Лепких (1997). Почес. чл. Всеукр. т-ва “Просвіта” (1999). Звання “Людина року” (Тернопіль, 2002). Делегат 1 та 2 з’їздів НРУ (1989,

1990, м. Київ). Подяка Президента України (2005). Навчався в уч-щі приклад. мист-ва ім. І. Труша (1947–48, нині коледж декор. та ужитк. мист-ва), ін-ті приклад. і декор. мист-ва (1948–50, нині нац. акад. мист-в; обидва – м. Львів). 1950–59 репрес.; на засланні – в Иркут. обл. (нині РФ). Від 1959 – в м. Тернопіль. Закін. Укр. полігр. ін-т у Львові (1969, нині Укр. акад. друкарства). Працює в галузі станк. і приклад. графіки, плаката, акварелі, рисунка. Від 1969 – учасник збір. виставок у містах Київ, Львів, Тернопіль, Москва, Пенза (обидва – РФ), Слівен (Болгарія), Варшава, Вроцлав, Краків, Познань (усі – Польща) та ін. Персон. виставки у Тернополі (щорічно від 1969), Кременці (1979), Львові (2004). Твори О. експонували в музеях і картин. галереях України і зарубіжжя: Пенза, м-ко Зоряне (центр підготовки космонавтів

побл. Москви), м. Клівленд (США) та ін. Автор акварелей “Рідна хата” (1963), “Ранок” (1981), “Катедральний собор у Тернополі” (1985), “Вальс берізок” (1997) та ін., портретів *Т. Шевченка* (1979), *І. Франка*, *Леся Курбаса*, *С. Крушельницької* (всі – 1990), *Б. Лепкого* (1996) та ін., серії естампів, зокрема присвяч. 450-річчю Тернополя (1990), понад 200 екслібрисів: братів Лепких, *І. Герети*, *П. Медведика*, *С. Сапеляка* та ін., пам’яті *Є. Коновальця*, *Й. Сліпого*, *Н. Хасевича*, *В. Чорновола*, *А. Шептицького* й ін. (виставки екслібрисів у Тернополі – 2002, 2004 та Львові – 2004). Проілюстрував понад 50 книг. Видав каталоги влас. робіт (1974, 1979, 1987, 1999, 2002, 2004), комплект листівок “Архітектура Тернополя в естампах” (2004) та ін.

Б. Головин, І. Дуда, В. Штокало.

ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

Іван Володимирович (31. 08. 1881, м. Баку, Азербайджан – 08. 09. 1962, м. Чикаго, США) – військовик, генерал-хорунжий Армії УНР (1919). Брат *М. Омеляновича-Павленка*. Під час 1-ї світ. війни – полковник, ком-р 8-го Гусар. полку рос. армії, який він 1917 українізував. 1918–20 – ком-р Сердюк. кінного Лубен. полку, згодом – кошовий отаман Харків. козац. коша. В грудні 1918 – лютому 1919 команд. групою “Наварія” УГА в боях під Львовом. Від весни 1920 – ком-р Окремої кін. дивізії, що у липні-серпні того ж року вела оборон. бої проти ЧА на Тернопільщині в р-ні м-к (нині смт) Гусятин, Скала (нині Скала-Подільська), міст Чортків і Бучач, у вересні наступала через міста Підгайці і Терехівля до Збруча. Наприкінці листопада 1920 інтернов. біля м-ка (нині смт) Підволочиськ. Перебував у Польщі та Чехо-Словаччині, від 1944 – в Німеччині. 1948 емігр. до США.

П. Гуцал, Б. Пиндус, Вас. Ханас.

ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

Михайло Володимирович (08. 12. 1878, м. Тифліс, нині Тбілісі, Грузія – 29. 05. 1952, м. Париж, Франція) – військовик, історик, мемуарист, генерал-полковник Армії УНР. Брат *І. Омеляновича-Павленка*. Закін. акад. Ген. штабу (1910). Учасник рос.-япон. війни (1904–05). 1914–18 – ком-р гвард. полку, очолював штаб корпусу рос. армії. В період ЦР – ком-р бригади, в квітні–листопаді 1918 – ком-р 3-ї Стріл. дивізії. Грудень 1918 – червень 1919 – начальний командант (ком-р) УГА. Під його командуванням розпочалася *Чортків. офензива*. Піс-

ля повернення в Армію УНР – ком-р Запоріж. корпусу. 1919–20 командував Армією УНР під час 1-го Зим. походу і в ході польсь.-рад. війни. До 1945 – на емігр. у Чехо-Словаччині; після війни переїхав до Німеччини, згодом – до Франції. Автор праць “Українсько-польська війна 1918–1919 рр.” (1929), “Зимовий похід” (1934), спогадів “На Україні” (1930, 1935).

Б. Пиндус, В. Ханас.

ОМЕЦІНСЬКИЙ

Омелян Володимирович (25. 09. 1904, с. Дичків, нині Терноп. р-ну) – педагог, перекладач. Закін. укр. г-зію в м. Тернопіль (1925), Краків. ун-т (1931, Польща). Працював учителем у г-зіях (1931–44). 1944 емігр. до США. Викладав українознавство в школах м. Рочестер (шт. Нью-Йорк). Переклав твори М. Коцюбинського есперанто та Епіктета і Марка Аврелія укр. мовою. У 2-у томі регіон. зб. “*Шляхами Золотого Поділля*” опубл. його статті “Мова Тернопільщини” і про с. Дичків.

Б. Пиндус, Вас. Ханас.

ОНІПКО

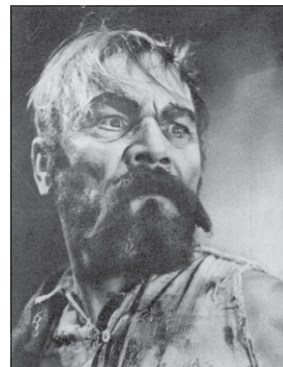
Семен Іванович (18 (31). 01. 1913, с. Осмачки, нині Тахтаулове Полтав. р-ну однойм. обл. – 01. 03. 1975, м. Тернопіль) – драматичний актор. Нар. арт. УРСР (1969). Учасник нім.-рад. війни. Закін. театр. технікум у м. Сталіно (нині Донецьк). Актор драм. театрів у містах Артемівськ (нині Донец. обл.), Сталіно (1930–41); Полтава (1948–56), Вінниця (1956–1960), від 1960 – Тернопіль. Ролі:

Стецько (“Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка), Іван Непокритий, Тіпка (“Дай серцю волю...”, “Замулені джерела” *М. Кропивницького*), Лопух, Шрам (“Циганка Аза”, “Оборона Буші” М. Старицького), Лопата (“Земля” за *О. Кобилянською*), дядько Лев (“Лісова пісня” *Лесі Українки*), Ернст Крауз (“Незабутнє” за *О. Довженком*).

П. Медведик.

ОНІСЬКІВ

Богдан Григорович (24. 01. 1949, с. Трибухівці, нині Бучач. р-ну) лікар-уролог вищої категорії.

Денис Варта у виставі “Марина” М. Зарудного, 1964.

Закін. Терноп. мед. ін-т (1972, нині ТДМУ). Працював військ. лікарем у Хабаров. краї (1972–74, нині РФ); у м. Тернопіль: лікар-уролог обл. лікарні, лікувал. сан. упр., від 1999 зав. урол. відділ. обл. лікарні. Від 1998 – гол. уролог упр. охорони здоров'я Терноп. ОДА. Автор наук. праць, у т. ч. опубл. за кордоном; має 4 винаходи.

Г. Яворський.

ОНИСЬКІВ

Михайло Михайлович (03. 12. 1941, с. Ласківці Тереховлян. р-ну) – краєзнавець, літературознавець, громадсько-політичний діяч. Чл. НСЖУ (1966), чл. ВУСК (2000). Закін. Чернів. у-нт (1965, нині нац. ун-т) і ВПШ при ЦК КПУ (1975). Працював у пресі, на парт. роботі. Співзасн. (1991) і 1-й гол. ред. ж. “Тернопіль”, співзасн.

(1992) г. “Русалка Дністрова” (м. Тернопіль). 1994–98 – гол. ред. вид-ва “Збруч” (м. Тернопіль). Згодом – референт ректора і прескур’єр ТАНГ. Від 2001 – в апараті Терноп. обл. ради: консультант, кер. прес-служби. Автор зб. поезій “Придень” (1996), кн. “Ласківці”, співавт. докум. досліджень “Українець Михайло Парашук: ровесник болгарської волі, страдник нашої долі” (обидві – 2003), монографії “Поетичний світ Петра Перебийноса” (2005; усі – Т.), майже 3 тис. публікацій у збірниках, укр. та закордон. періодиці. О. – першопублікатор невід. вірша *М. Шапкевича* “Споминайте, браття милі...” (1970), співукладач журнал. антологій “Українські пісні-гімни” (1992) і “Тернопільщина літературна” (1991–94, обидві – ж. “Тернопіль”). Підготував до друку спільно з Л. Баглей істор. роман “Івашко” (3-я частина “Опирів”) *Ю. Опільського* (ж. “Тернопіль”, 1993,

№ 4; 1994, № 1), видав (разом із *В. Лавренко-ком*) докум. драму *В. Василька* “Чашка чорної кави” (Т., 1994), співукладач зб. духовної поезії західноукр. авторів “*Богославень*” (Т., 1994, з *Б. Мельничуком*), кн. поезій *М. Качалуби* “Між двома стенокардіями” (Шерне–Т., 1994, з *Д. Богун*); зібрання тв. *С. Будного* “Син Землі” (Л., 1997, з *Г. Кушнериком*). Від 1995 співупоряд. регіон. річників “Тернопілля”. Ред. понад 100 кн. різноманіт. тематики.

Б. Мельничук, Б. Пиндус.

ОНИСЬКІВ

Осип (20. 08. 1892, с. Настасів, нині Терноп. р-ну – 04. 05. 1959, м. Монреаль, Канада) – громадський діяч. Почес. чл. “Просвіти”. Перед 1-ю світ. війною емігр. до Канади. 1913 співзасн. у м. Монреаль т-ва “Просвіта”, 1931–34, 1946 – його голова.

І. Гаврильцьо.

ОНИСЬКО

Володимир Васильович (01. 12. 1935, м. Тернопіль – 06. 03. 2001, там само) – спортсмен (футболіст). Брат *І. Ониська*. Засл. тренер УРСР (1975).

Гравець команд “Динамо” (м. Київ), “Авангард” (м. Харків). Нач. команди “Шахтар” (м. Донецьк), працював у ФК “*Нива*” (м. Тернопіль), “Зоря” (м. Хоростків Гусятин. р-ну); інспектор Терноп. обл. федерації футболу.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко.

ОНИСЬКО

Іван Васильович (09. 07. 1925, м. Тернопіль) – спортсмен (футболіст), футбольний арбітр. Брат *В. Ониська*. Гравець команд “*Поділля*” (1938), “*Локомотив*” (1939–50) та “Динамо” (1950–58); учасник “*Матчу смерті*” (1943; всі – м. Тернопіль). 10-раз. чемпіон Терноп.

області. 1944–96 працював на залізниці в м. Тернопіль. 1958–80 – голова колегії суддів Терноп. обл. федерації футболу. 1973 – серед 10-и найкращих футбол. арбітрів України. Від 1990 – голова інспектор. ком-ту обл. федерації футболу.

Г. Гунтік, В. Ігнатенко, Я. Мармаш.

ОНИШКІВЦІ

– село в Шумському районі. Центр сільради. Розташ. на березі р. Вілія, за 1 км від райцентру. Насел. 665 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1545. Є церква Успіння Божої Матері (1993, мур.), “фігура” (1905). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1988), встановл. 2 пам’ят. хрести. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, ПАП “Загребелля”, торг. заклад. В О. перебував художник-графік, літератор *А. Заблуда*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки трипіл. і давньорус. культур. В. Черняк видав кн. “Село Онишківці: роки, долі, події...” (Т., 1998).

В. Мельник, В. Уніят.

ОНИЩЕНКО

Анастасія Дмитрівна (20. 11. 1931, с. Мосьпанове Чугуїв. р-ну Харків. обл.) – журналістка, видавець. Довіч. стипендіатка Фонду інтелект. співпраці “Україна – ХХІ століття” (2001). Закін. ф-т журналістики Київ. ун-ту (нині нац. ун-т). Працювала в ред. г. “*Вільне життя*” (1955–57, м. Тернопіль), “Прапор Перемоги” (1957–60, м. Кременець), “Молодь України” (1960–64), “Сільські вісті” (1965–70, обидві – м. Київ). Від 1970 – ред. “Українського народного календаря”.

В. Ханас.

ОНИЩЕНКО

Олексій Семенович (17. 03. 1933, с. Рудка, нині Гребінків. р-ну Полтав. обл.) – вчений, громадський діяч. Д-р філос. н. (1975), проф. (1976), акад. (1997); від 1998 – чл. Президії, акад.-секр. відділ. історії, філософії та права НАНУ. Засл. діяч н. і т. УРСР (1983). Чл. Нац. комісії України у справах ЮНЕСКО (1995), Укр. нац. пагоушської групи, Укр. ком-ту славістів, Координац. ради Бібліот. асамблеї Євразії. Закін. Київ. ун-т (1956, нині нац. ун-т). 1956–59 – літпрацівник, власкор. терноп. обл. г. “*Вільне життя*”. Згодом – м. н. с., ст. н. с., зав. відділу, заст. дир. з наук. роботи Ін-ту філософії АН УРСР. 1978–91 – дир. Київ. міжресп. філіалу Ін-ту наук. атеїзму Акад. сусп. наук при ЦК КПРС. Від 1992 – ген. дир. Нац. б-ки України

ім. В. Вернадського. Голова ради директорів наук. б-к та інформ. центрів АН – чл. Міжнар. асоц. б-к України (1992). Гол. ред. ж. “Бібліотечний вісник”. Автор понад 100 наук. праць, 15 монографій.

Т. Гринівський, М. Ониськів.

ОНИЩУК

Ігор Григорович (28. 08. 1947, с. Свидова Чортків. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1995). Закін. Львів. ін-т декор. та приклад. мист-ва (1972, нині нац. акад. мист-в). Працює в галузі декор.-приклад. мист-ва (скло). Осн. тв.: композиції “Осінній лист” (1989), “Провесінь” (1994), “Латагтя” (1995), “Скарби моря” (1998), “Злетілись птахи” (2001).

Б. Мельничук.

ОНИЩУК

Надія Степанівна (31. 07. 1978, м. Тернопіль) – спортсменка. Дочка *С. Онищука*. М. сп. України міжнар. класу з важкої атлетики і пауерліфтингу. Закін. ф-т фіз. виховання Терноп. пед. ін-ту (1998, нині ТНПУ). Трираз. чемпіонка України з важкої атлетики. Чл. нац. зб. України.

Лит.: Ігнатенко В., Гунтік Г. Спортивні постаті Тернопілля. – Т., 2003.

Г. Гунтік.

ОНИЩУК

Степан Миколайович (08. 01. 1945, с. Чабарівка, нині Гусятин. р-ну) – спортсмен, тренер. Батько *Н. Онищук*. Засл. тренер України з гир. спорту. М. сп. СРСР з важкої атлетики. Суддя міжнар. категорії з гир. спорту, голова обл. федерації гир. спорту. Закін. Львів. держ. ін-т фіз. культури (1965). Підготував 8 м. сп. України міжнар. кл.

та 35 м. спорту. Працює тренером у Терноп. школі вищої спорт. майстерності.

Лит.: Ігнатенко В., Гунтик Г. Спортивні постаті Тернопілля. – Т., 2003.

В. Ігнатенко.

ОНУФЕРКО

Володимир (07. 05. 1909, м. Тернопіль, за ін. даними – с. Заднишівка, нині належ. до смт Підволочиськ – 06. 10. 1991, США) – лікар, громадський діяч. Золота медаль мед. т-ва шт. Нью-Джерсі (США). Чл. УЛГ Пн. Америки та кількох амер. мед. т-в. Закін. Терноп. укр. держ. г-зію, ун-т у м. Краків (1933, Польща). Після 2-ї світ. війни – у м. Мюнхен (Німеччина). 1949 емігр. до США, працював у лікарні в м. Нью-Йорк. Фінансово підтримував укр. церкви та громад. орг-ції. Представлений у бібліогр. довіднику *П. Пундія* “Українські лікарі” (1994).

Д. Чубата.

ОНУФЕРКО

Володимир Онуфрійович (19. 11. 1893, м. Тернопіль – 10. 08. 1993, там само) – громадський діяч. Навчався у г-зії в м. Тернопіль. 1914 мобіліз. до австр. армії; після втечі з рос. полону (березень 1917) працював канцеляристом у ЦР. Згодом – діловод Мін-ва закордон. справ, скарбник Директорії, нач. постачання в уряді *С. Петлюри*. Від 1918 проживав у Тернополі.

Л. Кузьмович.

ОНУФЕРКО

Григорій (18. 01. 1878, м. Тернопіль – 04. 03. 1943, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – правник, громадський діяч. Закін. г-зію у м. Тернопіль, Львів. ун-т. Повіт. суддя в м-ку Ділятин (нині смт Івано-Фр. обл.), прокурор округ. суду в Станіславі. Після звільнення з політ. мотивів (1920) відкрив тут власну адвокат. канцелярію. Оборонець на політ. процесах у справі УВО-ОУН. Очолював т-во “Українська бесіда”, Укр. муз. ін-т у м. Станіслав.

П. Арсенич.

ОНУФЕРКО

Лука Якимович (12. 07. 1891, м. Тернопіль – зима 1942, Урал, нині РФ) – громадський діяч. Навчався у Львів. ун-ті. Воював в УГА (старшина). Після 1-ї світ. війни – адвокат у Тернополі. Від 1924 – секр. Терноп. філії т-ва “Прогресивіта”. Голова повіт. союзу т-ва “Каменярі”; 1936 очолював його 4-й повіт. здвиг. Співзасн. самоосвіт. гуртків. 1941 О. заарешт. органи НКВС; помер у концтаборі.

Б. Пиндус, Вас. Ханас, о. М. Шаварин.

ОНУФЕРКО

Ярослав Іванович (20. 05. 1912, м. Тернопіль – 07. 01. 1991, м. Едмонтон, Канада) – громадський діяч, військовик. Закін. г-зію в м. Тернопіль, вет. студії у м. Брно (нині Чехія). Проживав у містах Збараж та Броди (нині Львів. обл.). Доброволець дивізії “Галичина”. Після війни – у Німеччині, згодом емігр. до Канади; працював за фахом. Голова контрол. комісії, чл. спарх. управи Братства українців-католиків Канади, діяльний в орг-ціях УГКЦ.

В. Буяр, І. Гаврильцо.

ОНУФЕРКО-СІТНИК

Євгенія (1903, м. Тернопіль – 06. 11. 1975, Канада) – громадська діячка. Шевченків. медаль КУК. Почес. чл. Світ. федерації укр. жін. орг-цій (СФУЖО). У Тернополі – активістка “Бесіди”, “Молодої громади”, “Союзу українок”. 1927 емігр. до Канади. Вчителювала у “Рідній школі”. Співзасн. т-ва “Канадське українське жіноцтво”. Діяльна в Орг-ції українок Канади. Заст. голови СФУЖО, чл. президії Світ. конгресу укр. жіноцтва у м. Філадельфія (1948, США), на якому брала участь у створ. СФУЖО. Ред. жін. сторінки в часописі “Новий шлях”, автор багатьох статей.

Б. Мельничук, В. Фроленков.

ОНУФРЕЇВ

Іван Петрович (03. 01. 1946, с. Переволока Буцац. р-ну) – художник. Чл. НСХУ (1993). Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1971, нині нац. акад. мист-в). Працює у галузі живопису. Проживає в м. Чернівці. Осн. тв.: “Сум” (1976), “Барви України” (1978), “Маки” (1980).

Б. Мельничук.

ОНУФРІЙ

(в миру – Легкий Олег Володимирович; 27. 03. 1970, м. Ходорів Жидачів. р-ну Львів. обл.) – релігійний діяч, педагог. Закін. Одес. духов. семінарію (1993), Київ. духов. акад. (1998). 1992 рукопоклад. на священника, від 1993 – протоієрей. 1993–96 – в Свято-Успен. Почаїв. лаврі. Від 1996 – настоятель Свято-Сергіїв. громади. 2000 постриж. у чернецтво. Від 2000 – єпископ Ізюмський, вікарій Харків. єпархії, від 2003 – магістр богослов'я в Християн. Богослов. акад. у м. Варшава (Польща).

М. Сотник.

ОПАЛКО

Надія Іллівна (28. 08. 1934, с. Підлісці, нині Кременец. р-ну – 22. 06. 2005, м. Тернопіль) –

науковець, педагог. Канд. пед. н. (1982), проф. (2004). Чл. НТШ. Закін. філол. ф-т Чернів. ун-ту (1960, нині нац. ун-т). Працювала зав. клубом у с. Млинівці Кременец. р-ну, інструктором-методистом Копичинец. Буд. культури (нині Гусятин. р-ну); дир. Теробвлан. рай. Буд. піонерів (1954–60), зав. кабінетом Терноп. обл. ін-ту вдосконалення кваліфікації вчителів (1960–82; нині ін-т післядиплом. освіти), 1982–92 – викл., ст. викл. Терноп. пед. ін-ту (нині ТНПУ). Від 1992 – проректор із нац.-патріот. виховання Терноп. експерим. ін-ту пед. освіти. Автор понад 150 наук. статей, посібників. Зачинатель видання серії кн. “Видатні діячі духовної культури України”.

Б. Головин.

ОПЕЛЬБАУМ

Схель Вольфович (15. 07. 1921, м. Кременець – квітень 1996, м. Єрусалим, Палестина) – філолог. Д-р філол. н. (1969), проф. Закін. Львів. ун-т (1946, нині нац. ун-т). Працював у цьому ВНЗ асист. каф. нім. філології (1946–47). 1946–87 – у Львів. торг.-екон. ін-ті (нині комерц. акад.): викл., доц., від 1969 – проф., проф.-консультант каф. іноз. мов (1987–88). Досліджував нім.-слов’ян. мовні контакти, методику викладання іноз. мов у ВШ. Автор низки наук. праць.

М. Запичковський (ЕСУ).

“ОПІЛЛЯ”

– див. “Подільське горбогір’я”.

ОПІЛЬСЬКИЙ

Юліан (справж. – Рудницький Юрій Львович; 08. 10. 1884, м. Тернопіль – 09. 02. 1937,

м. Львів) – письменник, педагог. Від 1891 – у Львові. Тут закін. г-зію (1902), 4 семестри студіював філософію і класич. філологію в ун-ті; завершив навчання в ун-ті у м. Грац (1907, Австрія). Викладав нім. та класич. мови в укр. г-зії у Львові, згодом – референт шкіл. край. ради; ред. ж. “Українська школа”, шкіл. підручника з нім. мови. Автор творів на істор. теми з життя багатьох народів: повісті “Іду на вас” (1918), “Гарміоне” (1921), “Вовкулака” та “Сумерк” (1922), “Поцілунок Іштари” (1923), “Золотий Лев” (1926),

“Ідоли падають” (1927; продовження “Іду на вас”), “Гінь велетня” (1929), “Аллах” (1930), Ідоли падають” (1938) та ін.; трилогія “Опирі” (“В царстві золотої свободи” – 1918, у ж. “Тернопіль” уперше опубл. “Івашко” (1994; підготував до друку М. Ониськів і Л. Баглей), “Чорним шляхом” – 1991; публ. дочки письменника А. Рудницької, Р. Гром’яка і М. Ониськіва). Автор “Підручника до науки німецької мови” (1916). На буд. в Тернополі на вул. Камінній, де проживала сім’я Рудницьких, встановл. мемор. дошку (1989; скульптор О. Маляр, арх. С. Диряво).

Лит.: Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік: Бібліографічний список. – Т., 2003.

Б. Пиндус, В. Фроленков.

ОПІЛЬСЬКО-РОЗТЇЦЬКИЙ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИЙ РАЙОН

– західні частини Бережанського, Монастирського і Підгаєцького районів. Основа ліс. покриву – бучини та діброви. Букові деревостани в осн. чисті, з незначними домішками граба, клена-явора, береста, черешні. Діброви – змішані, домінує дуб звичайний. Супутніми породами в 1-у ярусі є клен-явір, берест, ясен, у 2-у – граб, липа, клен гостролистий. Осн. типи лісорослин. умов – свіжі груди (54,9%), в т. ч. свіжі граб. і граб.-бук. діброва, дуб.-граб. бучина, а також вологі груди (39,4%), у т. ч. типи лісу – вологі граб. й букові діброви і дуб.-граб. бучина.

**Ю. Гайда, І. Гуменюк,
Т. Кухарський, В. Тренговський.**

ОПРІШКО

Пилип Степанович (26. 11. 1938, с. Нижня Стинава, нині Стрий. р-ну Львів. обл.) – діяч фізичної культури і спорту. Від 1941 проживає на Тернопільщині. Закін. Львів. ін-т фіз. культури (1973). Від 1970 – інструктор обл. ради ФСТ “Колос”. Від 1973 – голова ком-ту з фіз. культури і спорту Терноп. міськвиконкому, від 1978 – голова обл. спорт. т-ва “Авангард”. 1985–92 – голова ком-ту з фіз. культури і спорту Терноп. обл.

виконкому. 1992–2001 – дир. Терноп. міськ. стадіону.

В. Ігнатенко.

ОПРІЛІВСЬКІ ПАПОРОТИ

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. поблизу с. Опрілівці Збараз. р-ну, в межах фрагменту Товтр. гряди на схилі зх. експозиції, біля дороги. Оголош. об’єктом природо-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні місц. сел. спілки. Пл. 1 га. Під охороною два види папоротей – аспленій муровий і аспленій волосовидний, внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. області.

І. Бай.

ОПРІЛІВЦІ

– село в Збаразькому районі. Підпорядк. Новиків. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Гніздична, за 15 км від райцентру і 14 км від найбл. заліз. ст. Збараж. Насел. 418 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. Є церква св. Покрови (1751, мур.). Працюють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. Побл. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. та давньорус. культур.

Б. Хаварівський, В. Чайковський.

ОПТИМІСТИЧНА

– карстова печера, геологічна пам’ятка природи загальнодержавного значення. Розташ. поблизу с. Королівка Борщів. р-ну, в кв. 2, вид. 7 Наддністрян. лісництва держ. підпр-ва “Чортківлісгосп” у межах ліс. урочища “Королівка”. О. відкрила 1966 група львів. спелеологів (М. Савчин, І. Качковський, І. Малявіна). Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду розпорядженням РМ УРСР № 61-р від 02. 08. 1971. Перебуває у віданні держ. підпр-ва “Чортківлісгосп”. Вхід до печери – у глиб. карст. лійці, що має вел. водозбір. У зв’язку з частим затоплюванням і замулюванням у печеру прокопано новий вхід, стіни якого забетонували і з метою збереж. печери поставили залізні двері. Охоронна зона О. поросла лісом. Печера пролягає у 20–25-метровій товщі гіпсів неоген. періоду на глиб. 60–75 м. Лабіринт утвор. системою (подекуди триярусною) горизонт. ходів і галерей. Печера складається з густої мережі щільнопоподіб. ходів, що утворені на тектон. тріщинах; у пн.-сх. ч. переважають вузькі низькі ходи; у пд.-зх. – широкі, добре вироблені водою галереї. Є зали: Молодіжний, Данила Галицького, Циклоп та ін. На дні ходів, крім суглинист. матеріалу, часто трапл.

галька карпат. порід. Т-ра повітря від +8°C поблизу входу до +10°C у центрі лабіринту. До 1998 розвідано 11 р-нів, що відрізняються морфологією ходів; довж. лабіринтів становила 207 км, тому О. вважали найбільшою у світі печерою в гіпсах і загалом однією з найбільших у світі печер. Р-ни сполучені між собою одним або двома ходами. Нові лабіринти розвідує клуб спелеологів “Батьківщина” Центру творчості дітей та юнацтва Галичини. За ниніш. даними довж. печери 214 км. Від інших печер Поділля О. відрізняється розмірами, вел. різноманітністю геоморфол. форм і вторин. утворень. Становить інтерес для наук. досліджень, спелеол. і турист. заходів, має лікувал. цінність.

Літ.: Кітура В., Сивий М. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області. – Т., 1999 р.

І. П’ятківський.

ОРАП

Іван Григорович (30. 03. 1903, с. Кобижча, нині Бобривиц. р-ну Черніг. обл. – 10. 11. 1991,

м. Тернопіль) – громадський діяч. Депутат ВР України (1940, 1947). 2 ордени Черв. зірки, 3 ордени Вітчизн. війни 1 і 2 ступ., ордени Леніна, Жовтн. революції, 3 ордени “Знак пошани”. Почес. громадянин м. Тернопіль. Учасник нім.-рад. війни 1939–41.

1946–52 – заст. голови виконкому Терноп. обл. ради депутатів трудящих. 1952–62 – нач. обл. упр. буд-ва, 1962–71 – нач. відділу буд-ва і заготівель Терноп. обл. виконкому, нач. відділу буд. матеріалів обл. міжколгоспбуду.

Н. Халуца.

“ОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩИХ КЛАСІВ УКРАЇНСЬКИХ ГІМНАЗІЙ”

– підпільна молодіжна організація 1920-х у Галичині. Створили учні ст. класів укр. г-зій у містах Дрогобич, Львів, Самбір, Стрий (усі – нині Львів. обл.), Станіслав (нині Івано-Франківськ), Тернопіль та ін. Мета: підготовка до навчання у Львів. таєм. укр. ун-ті; вивчення українознавства й зацікавлення гімназистів сусп.-політ. проблемами краю; відзначення нац. свят і заборонених річниць та бойкот польс. держ. свят, патріот. маніфестацій. У Львові видавали

нелег. ж. “Метеор”. Багато чл. “О. в. к. у. г.” стали визнач. діячами сусп.-політ. руху 1930–50-х, поміж них *С. Бандера, В. Шухевич.*

В. Фроленков.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ (ОУН)

– організована форма радикального українського політичного руху. Згідно з постановою Великого Збору ОУН (02. 02. 1929) цей рух мав на меті “викликати і об’єднати в українському народі державотворчі зусилля”, розгорнути “українську національну силу”, щоб “забезпечити великій українській нації відповідне місце серед інших державних народів світу”, тобто продовжувати безкомпромісну революц. боротьбу аж до відновлення втраченої незалежності України і встановлення укр. суверенітету на всіх укр. землях. Утвор. у результаті об’єднання УВО, Союзу укр. нац. молоді та кількох ін. молодіж. націоналіст. груп. ОУН прагнула монополювати себе домінуючою силою укр. сусп. життя, визначивши себе як рух, а не як партію; взяла на озброєння насильство як політ. знаряддя проти зовн. та внутр. ворогів. Вістря діяльності орг-ції 1920–

Організаційна емблема ОУН, яку спроектував Р. Лісовський.

30-і спрямов. проти польс. санаційного режиму та “розсадників советофільства” на західноукр. землях (ЗУЗ). ОУН здійснила в Галичині й на Волині сотні акцій саботажу, включно з підпалами маєтків польс. землевласників, бойкотів держ. шкіл та польс. тютюн. й горілчаної монополій, десятки експропріац. нападів і терорист. актів. Перші судові вироби за приналежність до ОУН на Тернопільщині зафікс. 1932 (справа бойовиків УВО-ОУН *П. Голояда* та *Я. Пришляка*, страчених у тюрмі в м. Тернопіль, та ін.). За організац. структурою ОУН західноукр. землі було поділено на 10 округ, серед яких – Березан. і Терноп. на чолі з Округ. езекутивною. Округи поділяли на повіти (надрайони), повіти – на райони, райони – на підрайони, підрайони на кущі, кущі на станиці; найнижча клітина – “п’ятки” або “трійки” (ін. назва – звено). Вихідці з Тернопільщини в різні роки були чл. Край. езекутиви (КЕ) на західноукр. зем-

лях, під кер-вом якої здійснювалася революційна діяльність: *І. Малюца, Д. Мирон, О. Пашкевич, Я. Старух* та ін., у край. провіді працювали *Л. Заціний, О. Лапунька, І. Мітрінга* та ін.; округ. провідники ОУН на Тернопільщині – *Ф. Кордуба* (до 1934), *В. Охримович* (1938), *В. Галаса* (1941) та ін. У результаті діяльності ОУН її чл. і симпатики зазнавали поліц. та суд. переслідувань. У Львів. політ. процесі “Бандери і товаришів” (тоді на лаві підсудних опинилася вся КЕ ОУН) проходили вихідці з Тернополя *О. Пашкевич* та *І. Малюца*. Резонанс. справа *С. Пшеничного* і товаришів (м. Кременець, 1933), *О. Литвина* і *Є. Костецького* (1934–35), т. зв. процеси 24-х (1935) та 22-х, або “*В. Охримовича і товаришів*” (1938) та ін. Чл. ОУН із Тернопільщини були в’язнями концтабору в Березі Каргузькій (нині м. Береза Брест. обл., Білорусь) від його відкриття (1934): *М. Голояд, Ф. Кордуба, І. Мітрінга, В. Охримович, брати А. та Я. Романюки, Я. Старух, Б. Філінський* та ін. З поч. 1930-х в ОУН проявилися розбіжності у поглядах між *Є. Коновальцем* та більшістю членів ПУН і молодшими членами руху – інтеграл. націоналістами, які діяли в дусі ідеології *Д. Донцова*. Внаслідок “розколу” ОУН (1940) утворено т. зв. “революційний” Провід ОУН *С. Бандери*, який висловив недовіру голові ПУН *А. Мельнику*. В Проводі ОУН(р) та його референтурах працювали *Д. Мирон, Я. Старух, В. Турковський, І. Мітрінга* (1940–41) та ін. Загалом на Тернопільщині було достатньо прихильників обидвох ОУН. Після *Акта відновлення Укр. держави* і створ. Укр. держ. правління під провідом *Я. Стецька* у м. Львів (30 червня 1941) старостою Терноп. обл. став *В. Охримович*. Діячі ОУН взяли участь у похідних групах обох ОУН (*Д. Мирон, О. Штуль, І. Шубський, Є. Петерзіль*), формуванні та розбудові УПА. З перших днів нім. окупації Тернопільщини на її теренах розгорнув діяльність Край. провід ОУН на ЗУЗ, яким керували *М. Степаняк* із м. Березани, *Г. Голяш* “Бей” із с. Бишки Козів. р-ну та *Ю. Гуляк* (“Марко Шрам”, “Токар”) із Бучаччини. До край. пров. ОУН на ЗУЗ тоді належали Терноп., Березан. та Чортків. округні (повіт.) проводи ОУН; Кременец. округ. провід структурований у провід ОУН на ПЗУЗ. Влітку 1943 створений Терноп. обл. провід ОУН, який склався з Терноп., Чортків. та Березан. округ. провідів. Очоловав його *І. Шанайда* (“Данило”, “Нестор”). Виконуючи рішення 1-ї конференції ОУН (вересень 1941), Терноп. обл. провід

ОУН проводив активну пропаганд.-роз'яснювальну роботу серед населення, готував до актив. б-би з нім. окупантами, організував вишкіл кадрів, збирав зброю. Репресії окупантів після проголош. Акта відновлення Укр. держави прискорили створення укр. зброй. сил. Від осені 1942 на Волині й Поліссі під егідою ОУН(м) та ОУН(б) постали збройні загони – УПА. Вояки УПА завдали дошкульних ударів нім. окупантам. На Кременеччині повіт. провід ОУН(м) наприкін. 1942 створив збройні формування на чолі з *М. Недзвецьким* (“Хрін”) та *М. Данилюком* (“Блакитний”). У березні 1943 Кременец. округ. провід ОУН(б) та ВО “Волинь-Південь” зорганізували відділи, котрі очолив *І. Климишин* (“Крук”). На їх основі постала пд. група УПА “Північ” на чолі з *П. Олійником* (“Еней”), котра у січні 1944 нараховувала 16 бой. сотень. Села Стіжок, Антонівці та Велика Іловиця (нині Шумс. р-ну), які контролювали повстанці, стали центром повстан. республіки (11 сіл та хуторів). Незважаючи на окремі спільні акції, у взаємовідносинах між бандерів. і мельників. відділами позначилися наслідки розколу ОУН. На Шумщині бандерівці з відділу “Крука”, виконуючи наказ члена Центр. Проводу ОУН *М. Лебеда* (“Рубана”), вдалися до радикал. заходів щодо мельників. підрозділів командира “Хріна”. Вони ультимативно запропонували мельниківцям скласти зброю і приєднатися до них. “Хрін” виконав їх вимогу, проте його дії не врятували кер. склад мельників. загону від переслідувань СБ. Відділу *Т. Басюка* (“Яворенка”) з Фронту укр. революції (ФУР) вдалося втекти й отаборитися в р-ні сіл Борсуки–Вишгородок, проте наприкін. 1943 бандерівці знищили цей підрозділ біля с. Лопушне (всі села – Лановец. р-ну). СБ ОУН вчинила розправу і над підрозділом *М. Данилюка*, який діяв у р-ні Кременець–Дубно. Надто радикал. дії бандерівців, наступ ЧА спонукали кер-во ОУН(м) перенести центр діяльності за кордон. Восени 1943 Провід Укр. Націоналістів розіслав своїм структурам на Кременеччині директиву, в якій проінформував, що “не бачить доцільності розбудовувати відділи, існування яких могли б викликати братовбивчу війну”, тому запропонував учасникам ОУН(м) прибути до м. Луцьк (нині Волин. обл.), де вступити в Укр. легіон самооборони (УЛС). На поч. 1944 більшу ч. цього підрозділу нім. командування включило у дивізію “Галичина”. У галиц. частині Терноп. обл. провід ОУН влітку 1943 створив військ. округу “*Лисоня*” на чолі з *О. Полевим*, яка мала до

диспозиції 18 озброєних сотень. Терноп. обл. провід ОУН забезпечив умови для проведення 21–25 серпня 1943 *Вел. Збору (3-го Надзвич.) ОУН* (побл. с. Золота Слобода Козів. р-ну; див. гасло *Лебедь Микола*). В с. Бишки (Козів. р-ну) від 1944 діяв осередок Центр. Проводу ОУН, у якому працював підпіл. публіцист *Я. Бусел* (“*Київський*”). У червні 1946 інспекцію відділів УПА на Бережанщині проводив *Р. Шухевич* (“*Чупринка*”). Після загибелі *І. Шанайди* у квітні 1945 обов'язки обл. провідника тимчасово виконував *І. Прокопишин* (“*Бурлан*”). У серед. 1945 обл. провід ОУН реорганіз. у край. провід ОУН “*Поділля*”, який складався з 3-х округ. проводів. Терноп. округ. провід ОУН підсилили за рахунок злиття з Кременец. надрайон. проводом, який вилучили з проводу ОУН на ПЗУЗ. На поч. 1946 Бережан. округ. провід реформовано у надрайонний і приєдн. до Чортків. округ. проводу ОУН. Кер-во ОУН приділяло вел. увагу активізації повстан. діяльності у Сх. Україні. З ініціативи ЦП ОУН чл. край. проводу ОУН “*Поділля*” *І. Прокопишин*, призначений референтом із питань Сх. України, мав завдання координувати роботу всіх структур ОУН із цієї проблеми, зашифрованої як “*Могила*”. Для кер-ва підпіллям безпосередньо на Вінниччині та Проскурівщині (нині Хмельн. обл.) навесні 1948 були послані провідник край. проводу ОУН “*Поділля*” *В. Бей* та референти пропаганди Чортків. надрайон. проводу *Х. Мартюк* (“*Хома*”) з групою бойовиків. Очоловали край. провід ОУН “*Поділля*” *В. Бей* (“*Улас*”, “*Вадим*”) – він же провідник Проводу ОУН на осередньо-сх. укр. землях (ОСУЗ), *І. Прокопишин* (“*Бурлан*”) – заст. провідника, *М. Вовк* (“*Єфрем*”) – референт СБ та “*Євген*” – політ-референт. *В. Бей* – автор 2-том. “*Історії ОУН*”, що не вціліла і відома лише фрагментами. Влітку 1948 *В. Бей* послав із Тернопільщини у Полтав. обл. групу з досвідчених оунівців-есбістів “*Жбурляя*” і “*Чумака*” та район. провідника “*Олега*”; однак її видав зрадник; живим залишився “*Олег*”, який восени того ж року повернувся на Тернопільщину. Незважаючи на невдачі, *В. Бей* зумів зміцнити Кам'янець-Поділ. округ. провід ОУН “*СК-9*”, який наприкін. 1946 включили до край. проводу ОУН “*Поділля*”. Очоловив Кам'янець-Поділ. округ. провід ОУН колиш. провідник Чортків. надрайон. проводу *М. Качанівський* (“*Качур*”, “*Скоб*”). Для потреб “*СК-9*” (під кер-вом *М. Гука*–“*Косача*”) від осені 1948 до травня 1951 працювала законспіров. друкарня ОУН ім. *Ярослава Стару-*

ха-“Стяга” (від 1950 перейм. на ім. В. Міхновського) у підзем. схроні у м-ку Товсте (нині смт Заліщиц. р-ну). Ще одна підпіл. друкарня – ім. Я. Бусела-“Київського” діяла у с. Чернихів (нині Зборів. р-ну) під кер-вом В. Бея і викрита після його загибелі в червні 1952. До кінця 1950-х на Тернопільщині продовжували існувати ізольовані ланки оунів, підпілля без чіткої організац. структури. Незважаючи на окремі резонансні акції (вбивство 1959 чекіста В. Стороженка), підпілля вже не загрожувало рад. владі. Водночас в умовах “холодної війни” політ. кер-во СРСР непокоїла активність оунів, центрів за кордоном, створ. Антибільшовиц. блоку народів (АБН) на чолі з Я. Стецьком. У зв’язку з цим перед чекістами поставили завдання дискредитувати діяльність оунів, структур за кордоном, внести розкол у їх ряди та скомпрометувати лідерів перед політ. колами зх. блоку. Під патронагом Москви спецслужби УРСР створили легендарні оунів. групи в республіці й через перехоплені канали зв’язку вели оперативні ігри із ЗЧ ОУН та ЗП УГВР. Ареною таких ігор була і Тернопільщина. Чекістам вдалося заманити в Україну і заарештувати В. Охримовича, М. Матвієйка та ін. Однак до розвалу СРСР на тер. Тернопільщини продовжували існувати молодіж. групи, які сповідували нац. ідеологію. Найчисел. були молодіж. групи у Чортків. р-ні (див. *Національно-визвольний рух на Тернопільщині 1956–1991*). Продовжувачами ОУН в умовах сучас. незалежної Укр. держави є низка політ. партій та орг-цій: ОУН, ОУН в Україні, Конгрес укр. націоналістів та ін.

О. Клименко, В. Окаринський.

ОРЕЛ

Микола Миколайович (20. 02. 1952, м. Тульчин Вінн. обл.) – патологоанатом вищої кваліфікаційної категорії, вчений у галузі медицини.

Засл. лікар України (2004). Закін. педіатр. ф-т Вінн. мед. ін-ту (1975, нині мед. ун-т). Стажувався в Люблін. мед. ун-ті (2002, Польща). Працював у Чортків. ЦРЛ, від 1976 – дит. патологоанатом, зав. дит. патологоанатом. відділ. при Терноп. полог. будинку. Від 1987 – зав. відділення патолого-

анатомії обл. дит. лікарні. Від 1993 – зав. відділення дит. патології обл. патологоанатом. бюро. Від 1995 – обл. позаштат. дит. патологоанатом, чл. координац. ради з питань охорони материнства та дитинства при обл. упр. охорони здоров’я Терноп. ОДА. Автор і співавтор 26 наук. праць.

І. Дем’янова.

ОРЕЛ-КАРЛИК

(*Hieraaetus pennatus*) – птах ряду Соколоподібні (Falconiformes). Занес. до Черв. книги України (1994). Маса тіла до 0,95 кг. Оперення світло-буре. Оселяється у старих міш. і лист. лісах. Політ стрімкий. Спів – “клі-клік”. Поширений у лісостеповій південній частині Тернопільщини.

В. Кваша.

ОРІСИКИ

– народні майстри-різьбярі по дереву. **Михайло** (23. 04. 1885, с. Вілька Сяноц. пов. на Лемківщині, нині Польща – 1946, с. Гутисько Бережан. р-ну). Батько *Андрія* і *Степана*. Від 1945 – в Гутиську. Автор тв. круглої пластики, зокрема “Лемко”; популяр. мотив “Араб на верблюді” повторили ін. лемків. майстри. Серед учнів – *В. Одрехівський*, *О. Стецяк*. **Андрій** (09. 05. 1922, там само). Син *М.*, брат *С. Орисиків*. Чл. НСХУ. 1945–50 – в Гутиську, згодом із братом переїхав до м. Трускавець Львів. обл. Тв.: декор. фігурки людей, тварин, птахів, зокрема “Хлопчик”, “Чабан”, “Дикий кабан” (1956), “Ведмідь-пасічник”, “Олень”, “Качка в очереті” (1967), “Орел”. Від 1954 – учасник виставок нар. декор. мист-ва. **Степан** (07. 01. 1930, там само). Син *М.*, брат *А. Орисиків*. Тв.: декор. фігурки тварин і птахів. Від 1949 – учасник виставок нар. декор. мист-ва.

І. Дула.

ОРІШКІВСЬКА ДІЛЯНКА

– ботанічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Оришківці Лановец. р-ну, в межах лів. схилу долини р. Буглівка навпроти комбикорм. з-ду. Оголош. об’єктом природ.-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні місц. кол. с.-г. підпр-ва. Пл. 2 га. Під охороною – типові степ. фітоценози для Зх. Лісостепу. Особливо цінні гадючник шестипелюстко-

вий, цмин пісковий, плаун булавовидний (внесені до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. Місце оселення корис. ентомофауни.

І. Бай.

ОРИШКІВЦІ

– село в Гусятинському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Оришка, за 28 км від райцентру і 4 км від найбл. залізн. ст. Гадинківці. Насел. 1606 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1574. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Союз українок”, “Хліборобський вишкіл молоді” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Покрови Пресв.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці.

Богородиці (1994). Спорудж. пам’ятники воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1988), Борцям за волю України (1993), насип. символ. могили УСС та воякам УПА (1991). Працюють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, кімната-музей історії села, торг. заклади. В О. народ. вчений-біолог *О. Пилипчук*, теагрознавець та літературознавець *Р. Пилипчук*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури.

В. Мельничук, В. Уніят.

ОРИШКІВЦІ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Лановець. міськ. раді. Розташ. на лів. березі р. Буглівка, за 4 км від райцентру і 5 км від найбл. залізн. ст. Ланівці. Насел. 404 особи (2001). Перша писем. згадка – 1564. Є церква Воздвиження Чесного Хреста (19 ст., дерев.). Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1977), встановл. пам’ят. хрест на поч. села. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка.

В. Уніят, Б. Хаварівський.

“ОРИАНА”

– квартет бандуристок (до 2000 – тріо) у м. Тернопіль. Засн. й учасниці: Н. Гоцик-Коваль, Н. Іваноньків-Козюпа, М. Мельничин, Ю. Руд-

ницька. Лауреат 1-го обл. фестивалю-конкурсу кобзар. мист-ва “Кобза” (2005). Чл. Нац. Спільки кобзарів України. Учасник фестивалів укр. культури в Польщі, міжнар. фольклор. свят. Репертуар: укр. нар. та сучас. пісні, зарубіж. класика, власні твори.

О. Маруняк, Я. Павлів.

“ОРИЕНТІР ЛТД”

– аудиторсько-консультаційна фірма (АКФ) у м. Тернопіль. Засн. 1992 на базі МП “Орієнтир” (1991). Надає аудит. послуги всіх видів: перевірка правильності нарахування податків, складання фінанс. звітності відповідно до вимог нормат. документів і законодавства, комплекс. аналіз фінанс. стану підпр-в, розробка пропозицій щодо його поліпшення, здійснення процедур реструктуризації, санації, банкрутства та ліквідації. АКФ “О. ЛТД” – співзаснували 1995 корпорації “Аудиторська група України” – об’єдн. аудит. фірм із різних регіонів України для координації й ефективнішого використання їхнього кадр. потенціалу, розробки єдиної методології аудиту, спільних робіт. Президент корпорації та дир. АКФ “О. ЛТД” – *В. Тарас*.

Л. Щербак.

“ОРИОН”

– радіозавод у м. Тернопіль. Засн. 1982 як держ. підпр-во на базі з-ду “Електросигнал” – філії Воронеж. радіозаводу (нині РФ). Від 1992 – ВО “Оріон”; підпорядк. Мін-ву машинобудування, військ.-промисл. комплексу і конверсії України, від 1998 – ВАТ “Тернопільський радіозавод “Оріон”. Продукція: засоби радіозв’язку, радіостанції для силових структур, залізн.

й автомобілі, транспорту, апаратура внутр. зв'язку й комутації, шоломофони, радіоприймачі, мед. прилади, товари нар. споживання тощо. 2003 – замовлення від “Укрзалізниці” на радіооблад. швидкіс. залізні магістралей. Розроблені нові системи радіо- і транкінгового зв'язку (відповідно “Оріон”, “Оріон-Г”), що за деякими параметрами перевершують світ. аналоги. Підпр-во оснащене сучас. автоматиз. обладнанням фірм “Phillips” і “Quad”. Вироби “О.” розроблені на сучас. елементній базі, що відповідає світ. стандартам. Експорт – 60–70%: Ємен, Індія, Індонезія, Пакистан, Угорщина. Від 1991 “О.” очолює *Я. Картик*.

І. Дем'янова, В. Фроленков.

“ОРІОН”

– ринок у м. Тернопіль. Відкритий 2003. Обслуг. персонал – 20 осіб; 115 відділів; асортимент – понад 7 тис. одиниць найменувань; послуги з ремонту взуття та одягу, автостоянка. Осн. принцип “О.”: високоякісні товари за помірними цінами при високій культурі обслуговування.

В. Фроленков.

ОРІХОВЕЦЬ

– село в Підволочиському районі. Центр сільради. Розташ. на пр. березі р. Збруч, за 9 км від райцентру і найбл. залізні. ст. Підволочиськ. Насел. 781 особа (2003). Перша писем. згадка – 1581 як м-ко. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. укр. т-ва, кооперагива. Є церква Покрови Пречистої Діви Марії (1889, мур.), капличка Божої Матері (2002), “фігура” на честь скасування панщини (відновл. 1992). Спорудж. пам'ятники воінам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1971), Т. Шевченку (1992), насип. символ. могила Борцям за волю України (1990). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, торг. заклад. В О. народ. громад. діячі *М. Білик, І. Кантій*. Пobl. О. виявлено. археол. пам'ятки черняхів. культури.

М. Бігус, О. Бойчук.

“ОРКЕСТРА ВОЛІ”

– Тернопільський муніципальний (від 1993) естрадний духовий колектив. Звання “народний” (1992). Переможець всеукр. (1993, Київ) та міжнар. (1995, Рівне) конкурсів духової музики. Найкращий мист. колектив Тернопільщини (2001). Чл. Всесвіт. асоціації діячів естрад., духової музики і ансамблів. Створив 1988 викл. Терноп. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької Г. Марченко (1-й худож. кер. і диригент). “О. в.”

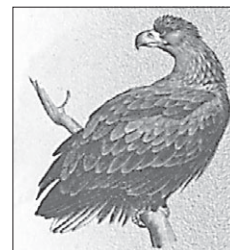

– перший виконавець на Тернопільщині (влітку 1989) нац. гімну “Ще не вмерла Україна” і духов. гімну “Боже великий, єдиний” *М. Лисенка*, тв. *М. Гайворонського, Р. Купчинського, Л. Лепкого*, пісень ОУН і УПА. До 1989 худож. кер. і диригент – *М. Старовецький*, 1989–99 – гол. диригент, в. о. дир. – *Л. Міллер*; згодом – дир. *В. Грицай*, худож. кер. і аранжув. – *М. Віятик*, гол. диригент і аранжув. – *Є. Корницький*. Нині в колективі – 40 музикантів. У репертуарі – інструм. обробки, тв. укр. і зарубіж. класики та сучас. композиторів. “О. в.” – багатоліт. учасник мист., громад.-культ. і політ. заходів на Тернопільщині та за її межами. Багатораз. учасник звіт. концертів творчих і мист. колективів Тернопільщини у Києві. З “О. в.” співпрац. соліст.-вокалісти *Р. Бойко, Н. Лемішка, Й. Сагаль, І. Равлюк, Є. Сопко* та ін.

Я. Павлів, Л. Щербак.

ОРЛАН-БЛЮХВІСТ

(*Haliaeetus albicilla*) – рідкісний зникаючий птах ряду Соколоподібні (Falconiformes). Занес. до Черв. книги України (1994). Маса тіла до 6 кг. Хвіст білий, розмах крил до 2,5 м. Оселяється на відкритих ландшафтах і в лісах pobl. водойм, на скелях. Політ важкий, помаху крил глибокі. Зрідка гніздиться на Тернопільщині.

В. Кваша.

ОРЛИК

Марія Андріївна (15. 03. 1930, с. Косишево Смолен. обл., нині РФ) – культурно-громадська діячка. Дружина *П. Орлика*. Ордени “Знак Пошани” (1971), Труд. черв. прапора (1980), Княгині Ольги 3 ступ. (1997) і 2 ступ. (2000). Почес. грамота Президії ВР УРСР. Засл. прац. культури України. Депутат ВР УРСР 9–11 склик. (1975–90). Закін. Кіровогр. пед. ін-т (1953, нині пед. ун-т). 1953–56 – вчителька, зав. навч. частини СШ у с. Золотники Теребовлян. р-ну.

1957–71 – на парт. роботі. 1971–75 – заст. голови Київ. міськвиконкому. 1975–78 – голова Укр. т-ва дружби і культур. зв'язків із зарубіж. країнами. 1978–90 – заст. голови РМ УРСР. Від 1987 – голова Спілки жінок України; нині – чл. Координац. ради Громадян. парламенту жінок України.

В. Бойко, Л. Щербак.

ОРЛИК

Петро Іванович (07. 07. 1929, с. Володарка, нині Київ. обл. – 12. 07. 1993, м. Київ) – публіцист, літературознавець, педагог. Чоловік *М. Орлик*. Д-р філол. н. Закін. Київ. ун-т (1953, нині нац. ун-т). 1953–56 – вчитель укр. мови та літ-ри в США у с. Золотники Теребовлян. р-ну. Від 1956 працював у Київ. пед. ін-ті (нині нац. пед. ун-т). Автор монографій про укр. поезію, творчість А. Головка, *М. Коцюбинсько-го*, А. Турчинської та ін. письменників, літ.-крит. статей і оглядів, співавт. підручників з історії укр. літ-ри.

В. Бойко, В. Ханас.

ОРЛИК

Степан (10. 01. 1891, м-ко Чуднів, нині смт однойм. р-ну Житомир. обл. – р. і м. см. невід.) – релігійний і громадський діяч. 1913 закін. Волин. духов. семінарію в м. Житомир, 1918 – вищі богослов. студії в Сорбон. ун-ті у м. Париж (Франція); листувався з *В. Литківським* та ін. діячами укр. церкви. 1919 – співорг-тор укр. церков. життя на Кавказі, зокрема в Грузії. Від 1921 – в Україні, де на 1-у Всеукр. православ. соборі хіротоніз. на єпископа УАПЦ. Як єпископ Волин. і Житомир. (від 1921) не раз відвідував. парафії у волин. ч. Тернопільщини – на Кременеччині, Лановеччині, Шумщині. 1928 О. заарешт. органи ДПУ, засуд. на 10 р. каторги на Соловках, 1937 – ще на 10 р. За деякими джерелами, після заслання повернувся до Житомира, де зазнав переслідувань НКДБ. Подальша доля невідома.

І. Зятковський, Б. Мельничук.

ОРЛИКИ ЗВИЧАЙНІ

(*Aguilegia vulgaris L*) – регіонально рідкісна трав'яниста рослина родини Жовтецеві (Ranunculaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11.

2002). Трапляється дуже рідко в лісах, чагарниках, зростає біля межі ареалу. Під охороною – в природ. заповіднику “*Медобори*”.

Г. Синиця.

ОРЛІВНА

Галина Іванівна (справж. прізви. Мневська; 15. 11. 1895, с. Калайдинці, нині Лубен. р-ну Полтав. обл. – 21. 03. 1955, смт Голоби Ковел. р-ну Волин. обл.) – письменниця, актриса. Дружина *К. Поліщука*. Навчалася на вищих пед. курсах у м. Москва (нині РФ). Від 1917 – в м. Київ: продовжила студії в Ольгин. ун-ті, від 1918 – актриса Молодого театру, згодом – Нового укр. театру ім. І. Франка (м. Вінниця). 1920–25 – в Галичині, зокрема у м. Львів; була в містах Тернопіль, Бережани, Збараж, Теребовля, Чортків та ін. насел. пунктах краю, де написала кілька новел і оповідань. Від 1925 – в м. Харків; належала до Спілки селян. письменників “Плуг” (1929). У січні 1931 О. заарешт. органи ДПУ; перебувала у тюрмі в м. Алма-Ата (нині м. Алмати), на засланні в Актюбін. обл. (нині Казахстан), де вчителювала і займалася літ. працею. Авторка зб. прози “Шляхом чуття” (1921), “Перед брамою” (1922), повістей “В лабіринтах”, “Емігранти” (обидві – 1929), “Бабський бунт”, “Нове поле”, “Сибірка” (всі – 1930), оповідань, п'єс-казок для дітей та ін. Новели О. і матеріали про неї подані у регіон. зб. “*Тернопільля '95*”.

М. Ониськів.

ОРЛІВСЬКИЙ

Антін (1903, м. Бережани – 16. 04. 1974, м. Нестеров, нині Жовква Львів. обл.) – лікар, педагог, громадський діяч. Чл. УЛП. Студював медицину в містах Львів і Краків (Польща). Секр. студент. корпорації “Чорноморе” (м. Краків). Від 1933 провадив лікар. практику в Жовкві, згодом – дир. місц. шпиталю. Під час нім. окупації опікувався тифоз. укр. полоненими, перехворів важкою формою тифу. Після війни залишився дир. шпиталю; викладав у місц. мед. уч-щі. Автор наук. праць. Представлений. у бібліогр. довіднику *П. Пундія* “Українські лікарі” (1994).

Д. Чубата.

ОРІБКО

Василь (1882, Буковина – 1932, м. см. невід.) – військовий діяч, отаман УГА. Командант (ком-р) Чортків. військ. округи. Червень – листопад 1919 – командант 14-ї Чортків. бригади УГА, кін. 1919 – поч. 1920 – Збірної станиці в м. Одеса. Представлений в ЕУ.

І. Дула.

ОРО́БКО

Іван (1894, Заліщиц. повіт, нині р-н – 02. 02. 1953, м. Едмонтон, Канада) – вчений у галузі медицини. Перший українець у Канаді на посаді проф. в ун-ті. Чл. Колегії амер. лікарів, Королів. колегії лікарів. Навчався в укр. г-зії у м. Коломия (нині Івано-Фр. обл.). Від 1905 – в Канаді. Студював у Альберт. та МакГілл. ун-тах у м. Монреаль. Від 1921 провадив лікар. практику в м. Едмонтон. Викл. на мед. ф-ті Альберт. ун-ту. Співзасн. г. “Українські вісті”.

Б. Мельничук.

ОРОНОВСЬКИЙ

Ігор Ярославович (07. 07. 1949, м. Підгайці) – господарник. Засл. будівельник України (2004). Закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (1975, нині ТАНГ). Працював техніком Терноп. рай. шлях.-ремонт. буд. дільниці; інж. конструктор.-технол. групи пром. бази; заст. нач. “Облавтодору”; заст. нач. з фінанс.-екон. питань, нач. (від 2003) Служби автомобілів доріг у Терноп. області.

В. Фроленков.

ОРТИНСЬКИЙ

Сотер (справж. ім'я – Степан; 1866, с. Ортиничі, нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл. – 1916, м. Філадельфія, США) – релігійний і громадський діяч, перший греко-католицький єпископ у США. 1891 рукопоклад. на священника, провадив місіонер. діяльність у Галичині, зокрема на поч. 1900-х – на Тернопільщині. Від 1907 – єпископ, 1913 очолив самостійну від латин. єпископів екзархію. Згодом виїхав до США. Із *З. Оруном* – співорг-тор розбудови парафії УГКЦ у Філадельфії та ін. містах.

В. Кобернюк, Б. Пиндус.

ОРУН

Захарій (19. 09. 1884, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну – 23. 06. 1918, м. Філадельфія, США) – релігійний діяч, літератор, публіцист, редактор. Закін. г-зію в м. Березжани (1906), де розпочав літ. діяльність як перекладач тв. світ. літ-ри й автор тв. малих літ. форм, котрі надрукував у щоквартальнику “Бібліотека для руської молодіжи” *Ю. Насальський* у м. Коло-

мия (нині Івано-Фр. обл.); чл. “*Молодої України*”. Закін. богослов. ф-т Львів. ун-ту. 1909 отримав хіротонію від *А. Шенцицького*, того ж року як місіонер виїхав до США (м. Філадельфія). Із *С. Ортинським* – співорг-тор розбудови парафії УГКЦ у Філадельфії та ін. містах, де був душпастирем; секр. єпископ. канцелярії. Кілька р. – священник у Канаді, згодом повернувся до Філадельфії. Засн. і ред. місячників “Місіонер” та “Душпастир”.

Л. Щербак.

“ОРФЕЙ”

– вокально-інструментальний ансамбль Бучацького районного Будинку культури. Створив 1964 *Й. Кралька*. Попередні назви – “Скоморохи”, “Бучач”. Звання “народний” (1979). “О.” – переможець обл., учасник респ. конкурсів. Виступав у містах Херсон, Чернівці, Чорнобиль, Пенза (нині РФ) та ін. У репертуарі – вокал. та інструм. твори в стилі “поп”. Худож. кер. – *Й. Кралька, В. Гребеньовський*, від 2002 – *І. Неділенко*.

А. Вербицька.

ОСАДНИКИ

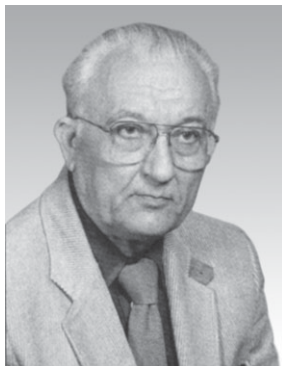
– назва польських колоністів на західноукраїнських землях, що 1919–39 належали до Польщі. Після закін. укр.-польс. війни (1918–19) варшав. уряд з метою зміцнення політ. та екон. бази влади на Зх. Україні, посилення польс. впливів та прискорення колонізац. процесів розпочав широку колонізацію з допомогою переселенців із Польщі, яких згодом назвали *О*. Декрет про створ. госп-в *О*. вид. 1919. Серед *О*. переважали польс. військ. ветерани, які отримували від держави кращі землі, були забезпечені с.-г. реманентом і кредитами. 1938 на західноукр. землях існувало бл. 35 тис. таких госп-в (найбільше у тепер. Терноп. і Волин. обл.), яким належало 12% усіх земель угідь. 10 лютого 1940 *О*. були серед тих, хто потрапив у першу депортац. акцію рад. влади.

Літ.: Смолей В. Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: Історико-правовий аспект (1919–1939). – Т., 2003.

В. Смолей, В. Ханас.

ОСАДЦА

Аполінарій (12. 11. 1916, с. Волощина, нині Бережан. р-ну – 26. 08. 1997, м. Глен Спей, шт. Нью-Йорк, США) – архітектор, громадський діяч, меценат. Чоловік *Тетяни Осадици*. Закін. г-зію в м. Березжани, Львів. політехніку (1941). 1949 емігр. до США. Автор проектів катедри Св. Йосафата у м. Гартфорд (шт. Коннек-

тікут), адм. будинку ун-ту Індіани, стадіону на 55 тис. місць, церков Св. Юра (м. Нью-Йорк) та Св. Володимира (м. Глен Спей); співавт. 15-поверх. будинку Укр. нар. союзу. Спроектував у США ряд ін. укр. церков, а також парафіял. шкіл і нар. домів, б-к, котеджів та ін. споруд. Співзасн. і голова хору “Думка” у м. Нью-Йорк. Упродовж 12 років – радний м. Глен Спей. Діяльний у багатьох громад. орг-ціях. Кілька разів із дружиною відвідував Тернопільщину, дав кошти на буд-во церкви у родин. селі.

Х. Весна, І. Дуда.

ОСАДЦА

Михайло (03. 11. 1836, с. Волощина, за ін. даними с. Божиків, нині обидва Бережан. р-ну – 10. 04. 1865, м. Львів) – мовознавець, педагог, священик. Д-р філософії, проф. Навчався в г-зіях у містах Бережани і Станіслав (нині Івано-Франківськ), Львів. духов. семінарії, на богослов. ф-ті Віден. ун-ту (1856–59, Австрія), де водночас вивчав слов’ян. мови. 1859 повернувся до Львова, рукопоклад. на священика. У цьому місті – вчитель нім. мови у 2-й академ. г-зії, священик. Видав кн. “Грамматика руської мови”, “Керівництво до вживання живої азбуки” (обидві – 1862), упорядкував “Читанку”, працював над “Українсько-німецьким словником” та підручником старослов’ян. мови, склав словник до “Історії Галицько-Волинської Руси-України” С. Шараневича.

Я. Мазурак, П. Медведик.

ОСАДЦА

Таня (Атанасія) Андріївна (03. 01. 1926, м. Седльце, нині Польща, за ін. даними м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну) – мистецтвознавець, писанкарка. Сестра *А. Перейми*. Почес. чл. Спілки нар. майстрів України (1994), чл. Амер. фольклор. т-ва. Учасниця світ. конгресів писанкарів у м. Київ (1992, 1993). У дитинстві часто перебувала в м. Копичинці, звідки родом батьки. 1944 емігр. до Зх. Європи, згодом – до США (м. Трой, шт. Нью-Йорк). Від 1950 навчалася на ф-ті історії мист-ва Кентського ун-ту. Досліджувала мист-во укр. нар. писанки. 1980 – кура-

тор музей. виставки “Писанка і її символи”. Упорядкувала каталог з інформацією про візерунки понад 2000 писанок, виконаних власноручно. Від 1960 роботи О. експон. на персон. та груп. виставках у США й за кордоном, в Україні, зокрема, 1992 в ТОКМ (спільно з А. Переймою). Авторка наук.-популяр. праць, серед яких “Писанки та їх символіка” (1980, Нью-Йорк).

І. Дем’янова, Б. Пиндус.

ОСАДЦА

Тетяна Степанівна (з дому – Жук; 31. 01. 1926, с. Пониква, нині Бродів. р-ну Львів. обл.) – художниця, меценатка. Дружина *А. Осадици*. Почес. громадянка м. Бережани (2000). Закін. г-зію в м. Бережани (1938), маляр. школу в м. Нью-Йорк (США). 1949 емігр. до США (м. Глен Спей, шт. Нью-Йорк). Працює у галузі живопису та кераміки. Від 1975 – учасниця кол. виставок, індивід. виставки у США. 1-а виставка в Україні – у м. Київ (1986), тоді ж відвідала м. Бережани; 2-а – 1991 в ТОКМ, Бережан. краєзн. музеї, Київ. Буд. арх-ра. Перебувала в Бережанах, Тернополі (1993, 1996, 1998); матеріально сприяла буд-ву церкви у с. Волощина Бережан. р-ну. Окремі тв. зберіг. у ТОКМ та Бережан. краєзн. музеї.

Н. Волинєць.

ОСАДЧУК

Василь Антонович (06. 01. 1940, с. Пищатинці, нині Борщів. р-ну) – інженер-механік. Д-р фіз.-матем. н. (1981), проф. (1989). Дійс. чл. НТШ (1998), чл. Нац. ком-ту України з теор. і приклад. механіки, чл. європ. наук. т-в із механіки. Закін. Львів. ун-т (1962, нині нац. ун-т). Працював у Фіз.-мех. ін-ті НАНУ (1962–72): інж., м. н. с., ст. н. с.; в Ін-ті приклад. проблем механіки і математики НАНУ (1973–96): ст. н. с., зав. відділу механіки неоднорідних тіл; від 1996 – у нац. ун-ті “Львівська політехніка”: проф., зав. каф. обладнання і технології зварювального вироб-ва. Відкрив новий наук. напрямок – “технічна діагностика конструкцій та споруд”. Автор і співавт. понад 250 наук. праць, підручників, публікацій.

Р. Баран, Б. Рубльов (ЕСУ).

ОСАДЧУК

Іван Прокопович (04. 05. 1947, с. Городниця Городенк. р-ну, нині Івано-Фр. обл.) – архітектор, скульптор, художник. Чл. НСАУ (1983). Золота медаль ВДНГ України і бронз. медаль ВДНГ СРСР (1985). Закін. Львів. с.-г. ін-т (1974, нині аграр. акад.). Працює у галузі скульптури, графіки. Гол. художник обл. упр. арх-ри (1974–85); дир. ТВП “Тернопільархпроект” (1989–92); від 1992 – на творчій роботі. Осн. роботи: реконструкція та благоустрій ч. с. Денисів Козів. р-ну (1984); істор.-мемор. комплекс у с. Молотків Лановец. р-ну (1985).

А. Водоп'ян.

ОСАДЧУК

Петро Ілліч (02. 12. 1937, с. Острівець, нині Городенк. р-ну Івано-Фр. обл.) – поет, перекладач, літературний критик, публіцист, громадсько-політичний діяч. Чл. НСПУ (1970). Всеукр. літ. премія ім. С. Руданського (2005). Нар. депутат України 1-го та 2-го склик. (1900–98). Співавт. програм. документів НРУ (1989). Закін. філол. ф-т Одес. ун-ту (1960). Працював у школах Одес. обл., в Терноп. обл. ком-ту ЛКСМУ (1963–68), ЦК ЛКСМУ (1968–70), ЦК КПУ (1970–73), у вид-ві “Маяк” (м. Одеса). Від 1976 – відп. секр. СПУ, секр. правління Київ. орг-ції СПУ, чл. президії СПУ (нині – НСПУ). Автор понад 20-и зб. поезій та ін. кн., перекладів поезії народів світу. Не раз проводив творчі зустрічі з громадськістю. Тернополя та обл.; брав участь у відзначенні роковин Гельсін. групи (1994, ПК “Березіль”); учасник 1-го Всеукр. з'їзду письменників – уродженців Тернопільщини (2004).

В. Барна, В. Фроленков.

ОСВІТА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів та переконань, набутих у навчальному закладі або самоосвітою; система діяльності навчальних закладів, спрямована на здобуття освіти відповідно до законодавчих і нормативних актів. Основні форми освіти: стаціонарна, заочна, індивід., екстернатна. Залежно від обсягу знань і умінь – дошкільна, загальна середня, позашкіль., проф.-технічна, вища освіта; за характером – заг. освіта та професійна. Сучасна О. н. Т. – це продовження кращих традицій *шкільництва*. Нині – понад 10 освіт. програм і цільових програмних заходів; визначальний принцип – держ.-громад. управління на засадах демократії: громад. слухання, дієвість рад пед. колективів і піклувальних рад, діяль-

ність “*Просвіти*”, звітність перед батьків. громадою тощо. О. н. Т. за станом на кінець 2004–05 навч. року: **дошкільні навч. заклади** (ДНЗ) – 496 (із них 485 – комунал. власність). 4 – спеціальні ДНЗ (832 дитини), 1 – санаторний (250). У 13-и ДНЗ – 36 спец. груп (651), у 7-и – 11 санатор. груп (234). Усього у ДНЗ Тернопільщини – понад 21 тис. дітей (49,9% від їх заг. чисельності; в Україні – 48%), пед. працівників – 2480. **Проф.-тех. заклади** – 26 (10707 учнів, 75 ліценз. професій; 1446 педагогів), 16 міжшкіль. (3880 учнів) та 6 галуз. навч.-виробн. комбінатів, 58 ін. орг-цій, підпр-в різних форм власності та підпорядкування. **Загальноосвіт. навч. заклади** – 922 (151529 учнів, 17146 педагогів): ЗОШ – 911; комплекси “школа – дитячий садок” – 54; спеціаліз. шк. – 8; г-зії – 14; ліцеї – 10 (у т. ч. 1 – приват., 1 – Мін. охорони здоров'я); колегіуми – 2; вечірні шк. – 3; шк.-інтернати – 14; шк. ін. відомств – 6. 1 шк. – двомовна. Забезпеченість підручниками – 70,8%. **Позашкіль. навч. заклади** – 73 (38,2 тис. дітей): буд. школярів – 24; станції та центри тех. творчості – 11; еколого-натураліст. центри – 4; дит. парки – 2; хор. школа – 1; шк. нар. ремесел – 1; центри туризму і красзн. – 2; ДЮСШ – 26; дит. оздоровчий заклад – 1; обл. відділ. Малої АН України. **Вищі навч. заклади** – 34 (1–4 рівнів акредитації); 68,9 тис. студентів; 150 спеціальностей; 4,3 тис. викладачів (169 д-рів н., 75 канд. н.). У 4-х ВНЗ (1–4 р. а.) – аспірантури, у 3-х (4 р. а.) – докторантури, у яких 440 аспірантів (у т. ч. із зарубіж. країн), 10 докторантів.

В. Фроленков.

“ОСВІТА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ – 2012”

– обласна програма, затверджена рішенням Тернопільської обласної ради від 21 грудня 2001 року. Створ. для забезпеч. належ. умов і рівня розвитку освіти й науки в області. За звертанням Терноп. ОДА і згідно з висновками й рекомендаціями постій. комісії Терноп. обл. ради з питань освіти, науки, молодіж. політики, фіз. культури, спорту та туризму обл. рада в грудні 2004 прийняла відповідні поправки та доповнення з метою соц. підтримки студентів-сиріт – відмінників навчання.

І. Дем'янова, В. Слюзар.

“ОСВІТЯНИН”

– педагогічний часопис, що виходить у м. Тернопіль. Співзасн. – упр. освіти міськвиконкому і Терноп. експеримент. ін-т пед. освіти (1995), від 1997 – упр. освіти та науки Терноп. міськ. ради. Спершу – газета: формат А-4, періодич-

ність – 6 разів на рік. Від 1996 – журнал. Ред. Я. Буюк (1995–99), від 1999 – І. Корнієнко.

І. Зятковський, І. Пятляр.

“ОСВІТЯНИН”

– санаторій-профілакторій працівників освіти Тернопільщини. Засн. 1983 при обл. ін-ті удосконалення вчителів (нині комунал. ін-т післядиплом. пед. освіти) з ініціативи обл. відділу освіти (нині упр. освіти і науки ОДА) та обл. гауз. профспілки. Гол. лікар – Г. Рекалюк. Щорічно “О.” обслуговує бл. 1000 осіб (10 заїздів).

В. Фроленков.

ОСЕЦЬКИЙ

Олександр (24. 06. 1873, м. Кременець – 26. 02. 1937, м. Париж, Франція) – військовий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР. Орден св. Георгія. Під час 1-ї світ. війни – ком-р полку рос. армії, генерал-майор. Від вересня 1917 – ком-р дивізії 2-го Січ. Запоріз. корпусу, від 17 квітня 1918 – Полтав. корпусу. За Гетьманату очолював Корпус охорони залізниць. У жовтні 1918 керував роботою Оператив. штабу, який готував повстання проти гетьмана П. Скоропадського. Під час укр.-польс. війни (1918–19) від кінця листопада 1918 – командувач Холм. групою військ. Грудень 1918 – лютий 1919 – військ. міністр УНР в уряді В. Чехівського, згодом – наказний отаман Армії УНР. 1920 очолював укр. військ. місію у Бельгії. Емігр. до Франції. Автор спогадів.

Б. Пиндус, В. Плисюк.

ОСІНСЬКИЙ

Олександр Романович (30. 12. 1953, м. Мурманськ, нині РФ) – спортсмен (спортивний бридж). Закін. Львів. політех. ін-т (1976, нині нац. ун-т “Львівська політехніка”). Від 1976 – в м. Тернопіль. Володар Кубка України зі спорт. бриджу (1991), Кубка Карпат Закарп. обл. (1992). 1990–93 – у зб. команді Терноп. обл., яка виступала серед команд вищої ліги України.

В. Ігнатенко.

ОСИПОВ

Валентин Павлович (27. 07. 1918, с. Аскіно Аскін. р-ну, нині Респ. Башкортостан, РФ – р. і м. см. невід.) – вчений у галузі медицини. Д-р мед. н. (1971), доц. Закін. Башкир. мед. ін-т (1939). Учасник нім.-рад. війни. Військ. лікар, гол. лікар інфекц. лікарні, асист., доц., зав. каф. в мед. ВНЗ РРФСР (нині РФ). Від 1959 – у м. Тернопіль. Орг-тор і зав. (до 1963) каф. інфекц. хвороб та епідеміології мед. ін-ту (нині

ТДМУ). Вивчав вірусні гепатити. Автор наук. праць.

М. Андрейчин.

ОСИПОВ

Василь Іванович (20. 02. 1913, с. Неялово, нині Татарстан, РФ – 08. 03. 1944, pobl. с. Супранівка, нині Підволочис. р-ну) – військовик, рядовий. Герой Рад. Союзу (1943). Під час нім.-рад. війни – учасник бой. дій на Тернопільщині. Загинув у бою; був похований у с. Супранівка; 1946 перепохов. у брат. могилі в смт Підволочиськ.

Н. Халуца.

ОСИПОВ

Семен Дмитрович (30. 09. 1919, с. Новоніколаєвка Новосибір. обл., нині РФ – 26. 07. 1944, м. Рівне) – військовик, гвардії капітан. Герой Рад. Союзу (1944). Учасник нім.-рад. війни, ком-р мотостріл. батальйону. Від 1941 воював на Зх., Калінін., Воронеж., 1-у Укр. фронтах. Учасник бой. дій pobl. с. Малий Ходачків, нині Терноп. р-ну, форсування р. Дністер pobl. м. Заліщики. Помер від ран.

Н. Халуца.

ОСИПОВИЧЕВА

Антоніна (з дому – Скршіван, псевд. – Танська; 05. 05. 1855, м. Прага, Чехія – 22. 11. 1926, м. Львів) – драматична артистка, співачка (сопрано). Від 1858 – у м. Тернопіль, де минули дит. та юнац. роки. Виступала в польс. мандр. трупі, 1917 – в трупі “Тернопільські театральні вечори”, 1918 – в театрі т-ва “Руська бесіда” у Львові, 1919 – в укр. театрі у м. Чернівці. Осн. ролі: Терпилиха (“Наталка Полтавка” І. Котляревського), Стеха (“Назар Стодоля” Т. Шевченка), Анна (“Украдене щастя” І. Франка), Ївга (“Чорноморці” М. Лисенка), Чіпра (“Циганський барон” Й. Штрауса).

П. Медведик.

ОСІВЦІ

– село в Бучацькому районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Стрипа, за 14 км від

Пам'ятний хрест на честь УСС та вояків VIIA.

райцентру. Насел. 1018 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1453 як Госовче, від 1465 згад. як Усівці. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Луг”, “Хліборобський вишкіл молоді” та ін. т-ва, кооператива. 1942 внаслідок пожежі згоріла половина сільс. будівель. Є церкви св. Миколая (1927 мур.) та (1991, перебуд. з костюлу), 4 каплички. Спорудж. пам’ятники на могилі лейтенанта РА В. Ковалевича (1959), воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1967), 4 пам’ят. хрести (для охорони села від стихій. лих, 2 – на честь полеглих вояків УПА), насип. символ. могила УСС (1992). Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв’язку, аптека, вет. аптека, ТзОВ “Поділля”. В О. народ.

Церква св. Миколая.

архітектор *Б. Смертюк*, поет, культуролог *Б. Чепурко*. Публ. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури.

С. Жирівська, Б. Мельничук.

ОСІНСЬКИЙ

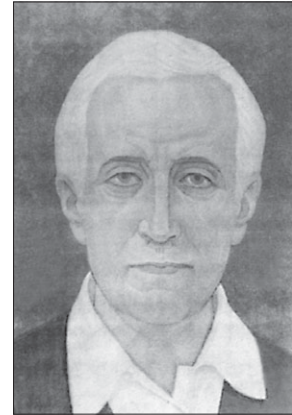
Алоїз (Osiński Ałoiz; 04. 03. 1770, м. Холм, нині Хелм, Польща – 10. 06. 1842, м-ко Олика, нині смт Ківерців. р-ну Волин. обл.) – польський філолог, лексикограф. 1806–24 – викладав польс. літ-ру в г-зії та ліцеї у м. Кременець. Від 1824 – у м. Вільно (нині Вільнюс, Литва). 1833–39 – ректор Вілен. рим.-катол. духов. академії. Автор “Міфологічного словника” (у 3-х тт., 1806–12), в рукопису залишився 14-томн. фразеол. словник “Багатства польської мови”, окремі уривки з якого друк. 1818 та 1835.

В. Кобернюк, С. Ткачов.

ОСІНЧУК

Михайло Іванович (16. 09. 1890, с. Голошинці, нині Підволочис. р-ну – 13. 02. 1969, м. Нью-Йорк, США) – художник. Проф. (1939). Дійс. чл. НТШ, почес. голова Об’єдн. мистців-ук-

раїнців в Америці (ОМУА). Брат. *Р. Осінчука*. Навчався у г-зії в м. Тернопіль; у м. Краків (Польща) – в АКМ (1910–14) і на філос. ф-ті Ягеллон. ун-ту. 1918 служив у картогр. відділі Секретаріату внутр. справ ЗУНР у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), згодом воював в УГА

М. Осінчук. Автопортрет.

(четар, від 1919 – поручник). Від 1920 учительовав в укр. г-зіях у містах Дрогобич (нині Львів. обл.) і Рогатин (нині Івано-Фр. обл.). Від 1922 проживав у м. Львів, працював як вільний художник. Співзасн. (1931) Асоц. незалеж. укр. мистців, співред. її органу – ж. “Мистецтво”. 1939–44 – заст. ректора, ректор Львів. худож. ін-ту. 1944 виїхав до Німеччини, звідти – до США (м. Нью-Йорк). Співзасн. ОМУА, постійний учасник його виставок. 1964 – персон. виставка в м. Філадельфія (США). Автор церков. розписів у Галичині, в т. ч. у церквах Тернопільщини: м-ко, нині смт Гримайлів, м. Копичинці (нині обидва – Гусятин. р-ну), с. Озерна (нині Зборів. р-ну). Серед картин: “Різдво Христове” (1930-і), “Св. Миколай” (1943), “Богоявлення” (1961), “Бабуся пряде” (1964). Автор портретів митрополита *А. Шептицького*, кардинала *Й. Сліпого*, князя *Ярослава Осмомисла*; дереворитів, екслібрисів, ілюстр. до книжок.

І. Дуда, Б. Мельничук, Б. Пиндус.

ОСІНЧУК

Роман Іванович (псевд. – Роман Лукич; 05. 07., за ін. даними 07. 07. 1902, с. Голошинці, нині Підволочис. р-ну – 11. 02. 1991, м. Нью-Йорк, США) – лікар, журналіст, громадський, релігійний і культурний діяч. Брат *М. Осінчука*. Чл. УЛТ (1931). Дійс. чл. НТШ (1942) та УВАН. Почес. чл. УЛТ

Пн. Америки (1977) і Світ. федерації УЛТ. Чл. Спілки укр. журналістів Америки. Почес. громадянин м. Вінніпег (1978, Канада). Закін. г-зію в м. Тернопіль (1921). Студіював медицину в м. Львів: Укр. таєм. ун-ті (1921–23), після служби в армії закін. держ. ун-т (1931, магістр). Голова “Медичної громади”, учасник хору бандуристів. За політ. діяльність тричі ув’язн. у польс. тюрмах. Працював у шпиталі “Каси хворих” у Львові та клініці внутр. хвороб у м. Відень (1936–37, Австрія); 1-й фахівець з електрокардіографії у Галичині. Від 1934 – лікар у шпиталях Львова. Влітку 1932–37 – гол. лікар купальн. санаторію в с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Фр. обл.), організ. тут гідробальнеотерапевт. лікування. Співзасн. (1936) та секр. (1936–39) Укр. гігієн. т-ва (УГТ) у Львові. Засн. і ред. ж. “Народне здоров’я” (1937–39), 1939–41 – у Львові. облздороввідділі, співорг-тор Львів. мед. ін-ту (нині нац. мед. ун-т), де 1940 працював ст. асист. та інструкт., згодом як доц. викладав курс внутр. хвороб. 1941 – міністр здоров’я в уряді Я. Стецька, чл. УНР-ди, дир. держ. мед. ін-ту (від 1942 – Мед. фахові курси). Від 1942 – викл. у цьому навч. закладі та кер. електрокардіогр. кабінету в клініці, її дир. від жовтня 1943. Орг-тор і кер. відділу нар. здоров’я при Укр. край. ком-ті у Львові; засн. та голова Укр. мед.-сан. об’єдн. праці. 1944 емігр. до Німеччини, чл. управи Укр. мед. об’єдн. в м. Мюнхен. Від 1947 – в США, працював лікарем, співорг-тор т-ва “Самопоміч”. Багатоліт. чл. ради директорів Укр. конгрес. ком-ту Америки. Засн. і секр. 1-ї Управи НТПШ у Нью-Йорку (1947), згодом – голова його хім.-біол. мед. секції. Співініціатор створення, 1-й голова УЛТ Пн. Америки (1950–55) та ред. ж. “Лікарський вісник” (1954–55, 1957–61). Співзасн. і 1-й президент Світ. федерації УЛТ у діаспорі. 1954–56 – асист. проф., 1956–61 – проф. сусп. медицини Тех. ін-ту в Нью-Йорку. Надзвич. проф. пасторал. медицини при Укр. католич. ун-ті в м. Рим (Італія); д-р медицини, почес. д-р УВУ в м. Мюнхен (Німеччина). Автор понад 50 наук. праць із медицини, бл. 20 – з історії укр. медицини та соц. гігієни, низки наук.-популяр. статей, проз., вірш. та муз. творів. Гол. ред. пропам’ят. кн. “25-річчя УЛПА” (1975). 2002 в родин. селі О. на його честь відкрито мемор. дошку.

**Б. Головин, Б. Мельничук,
Д. Чубата, о. М. Шаварин.**

ОСНІКИ

– село в Лановецькому районі. Підпорядк. Молотків. сільраді. Розташ. на лів. березі р. Жердь,

за 8 км від райцентру і 10 км від найбл. залізн. ст. Ланівці. Насел. 204 особи (2003). Перша писем. згадка – 1545. 1629 О. спалили тур.-татар. нападники. 16 листопада 1943 нім.-фашист. війська спалили 118 хат і вбили 187 осіб. Є церква Івана Богослова (2000, мур.), капличка. Спорудж. пам’ятник жертвам фашизму й односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1985). Діють ЗОШ I ступ., клуб, б-ка. В О. народ. д-р фіз.-матем. н., проф. *Ф. Сопронок.*

О. Борух, Б. Мельничук.

ОСОВІЙ

Григорій Васильович (09. 02. 1948, с. Оріховець Підволочис. р-ну) – громадський діяч. Почес. д-р соц. наук Акад. праці та соц. відносин (2003). Закін. Київ. інж.-буд. ін-т (1975, нині нац. ун-т буд-ва й арх-ри). 1970–71 – майстер Терноп. з-ду залізобетон. конструкцій. 1974–75 – комісар, ком-р Київ. штабу студ. буд. загонів. 1976–78 – зав. відділу студент. молоді Київ. міськ. ком-ту ЛКСМУ. 1978–90 – на різних посадах в Укр. раді профспілок. Від 1991 – кер. групи консультантів Федерації незалеж. профспілок України. Від 1997 – співголова Нац. ради соц. партнерства при Президентові України. Чл. редколегій ж. “Україна: аспекти праці” та “Профспілки України”. Автор 40 наук. праць.

В. Ханас.

ОСОКА ДЕВІЛЛЯ

(*Carex davalliana* Smith.; нар. назва – лепішник) – багаторічна трав’яниста кореневищна дводомна рослина родини Осокові (Cyperaceae). Занес. до Черв. книги України. Зростає на осоково-мох. болотах, болотистих луках. Трапляється на півночі області (Мале Полісся). Рослина кормова, її використовують у нар. медицині.

Н. Мшанецька.

ОСОКА ЗВИЧАЙНА

(*Carex humilis* Leys.) – регіонально рідкісна трав’яниста рослина родини Осокові (Cyperaceae). Внес. до Переліку рідкіс. і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин світу на тер. Терноп. обл. (рішення Терноп. обл. ради № 64 від 11. 11. 2002). Зростає на степ. схилах, кам’яч. відслоненнях, у світлих лісах. Релікт. вид біля межі ареалу. Під охороною – в природ. заповіднику “Медобори” та його філії “Кременецькі гори”.

Г. Синиця.

ОССОВСЬКИЙ

Готфрид (Ossowski Gotfrid; 20. 11. 1835, с. Казаринці, Київщина – 16. 04. 1897, м. Томськ, нині РФ) – польський археолог, геолог. Співзачинатель польс. та укр. археології. Дійс. чл. наук. т-в у містах Краків, Торунь (Польща), Москва, Петербург, Відень (Австрія), Париж (Франція); чл. т-ва природодослідників при ун-ті Св. Володимира у м. Київ. Навчався у Житомир. г-зії та Київ. ун-ті. Від 1862 працював у Волин. статист. ком-ті; 1874–79 – у м. Торунь, 1879–93 – у м. Краків (в обох – засн. археол. музеїв). 1-й дир. Краків. археол. музею. 1893 виїхав у м. Томськ. Займався археол. розвідками на Волині, Поділлі, Придніпров’ї. На півдні Тернопільщини відкрив ряд печер, дослідив печеру “*Вертеба*”, вивчав поселення трипіль. культури, проводив ін. археол. роботи.

Ю. Малєєв.

ОССОЛІНСЬКИЙ

Єжи (Ossoliński Jerzy; 1595, м. н. невід. – 30. 07. 1650, м. Варшава, Польща) – польський державний і політичний діяч. Віце-канцлер (від 1638) і вел. корон. канцлер (1643–50). Навчався у Франції та Італії. Спільно з Владиславом IV Вазою готував план війни коаліції європ. держав проти Осман. імперії, в якій однією з основних військ. сил мали бути козаки. Навесні 1646 вів переговори з козац. делегацією. Під час нац.-визв. війни укр. народу 1648–57 очолював польс. політ. сили, які прагнули порозуміння з укр. козаками. В серпні 1649 під час *Зборів. битви* О. зумів підкупити крим. хана *Іслам-Гірея III* і цим вплинув на умови *Зборів. мир. договору 1649*.

Б. Пиндус, М. Сотник, Вас. Ханас.

ОСТАЛЕЦЬКЕ ДЖЕРЕЛО

– гідрологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Остальці Тербовлян. р-ну в кв. 1, вид. 2 Тербовлян. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” в межах ліс. урочища “Остальці”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,02 га. Під охороною – джерело питної води, що має наук.-пізнав., істор.-культурну та естет. цінність. Використ. для культових обрядів.

І. Бай.

ОСТАЛЬЦІ

– село в Тербовлянському районі. Підпорядк. Сушин. сільраді. Розташ. на пр. березі р. Гнізна, за 11 км від райцентру і 4 км від найбл. залізн.

ст. Прошова. Насел. 428 осіб (2001). Є капличка Божої Матері (2003, мур.). 29 квітня 1945 в О. відбувся бій сотні “Бурлаки” з військами НКДБ. Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка. Побл. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури. У селі народ. господарник, громад. діяч *Ю. Мелимука*.

В. Лашта, М. Смаліга.

ОСТАЊЦІ ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТР № 1

– геоморфологічне утворення, геологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Новосілка Підволочис. р-ну. Фрагмент Товтр. гряди. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні місц. с.-г. підпр-ва. Пл. 1 га. Під охороною – мальовничі скелясті горби – останці риф. масиву, складені щільними органоген. вапняками міоцен. віку. Має наук. і пізнав. значення.

І. Бай.

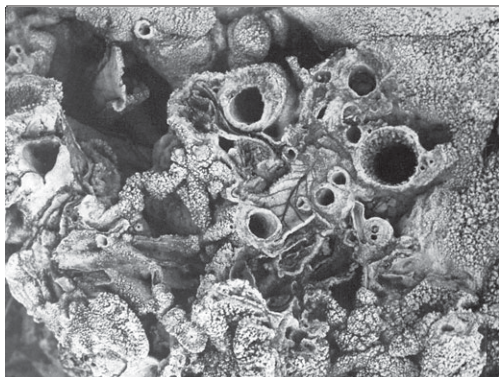
ОСТАЊЦІ ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТР № 2

– геоморфологічне утворення, геологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Мшанець Зборів. р-ну, в кв. 49, вид. 3 Мшанец. лісництва держ. підпр-ва “Тернопільське лісове господарство” у межах ліс. урочища “Мильно”. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 189 від 30. 08. 1990. Перебуває у віданні Терноп. обл. упр. ліс. госп-ва. Пл. 0,5 га. Під охороною – мальовничі вапняк. скелі чудернац. форми, що за походженням є відроною Товтр. гряди – давнього бар’єр. рифу, складеного рештками олігоценових водоростей, коралів, червів та ін. колоніаль. організмів, що розвивалися на піднятих мор. дна. Має наук. і пізнав. значення.

І. Бай.

ОСТАЊЦІ САРМАТСЬКОГО МОР’Я

– відслонення, геологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. побли. с. Галуцинци Підволочис. р-ну, в кар’єрі побли. автошляху Тернопіль – Підволочиськ. Охоплює стінку пн.-зх. експозиції. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням виконкому Терноп. обл. ради № 496 від 26. 12. 1983. Перебуває у віданні ВАТ “Тернопільський кар’єр”. Пл. 1 га. Під охороною – викопний мор. риф, складений щільними органоген. вапняками міоцен. віку (15–20 м) з решток водоростей, молюсків, моховаток, рідше – коралів. Відслонення розміщ. на одному з масивів Товтр. гряди. У стінці від-

Фрагмент останців.

слонення добре видно тектон. тріщини, сліди зміщення і карстування вапняків. Має наук. і пізнав. значення.

І. Бай.

ОСТАП'Є

– село в Підволочиському районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Гнилка, за 36 км від райцентру і 7 км від найбл. залізн. ст. Гримайлів. Насел. 1785 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1560. Діяли “Просвіта”, “Луг”, “Сільський господар”, “Союз українок”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква св. Архистратига Михаїла (1900, мур.), костюл (1905), скульптури Ісуса Христа (1991) і Божої Матері (відновл. 1995, на честь скасув. панщини). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1966, скульп. Я. Ягода), насип. символ. могила УСС. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., Буд. культури, б-ка, ФАП, відділ зв'язку, торг. заклади. В О. народ. науковець Р. Васько, працював Герой соц. праці *П. Макаров*. Пobl. О. виявлено археол. пам'ятки підкарпат. культури шнур. кераміки та культури *багатовалик. кераміки*.

М. Бігус, З. Дем'янчук, Г. Уніят.

ОСТАПЧУК

Анда Яківна (псевд. – Оста; 15. 04. 1896, с. Тарасівка, нині Збараз. р-ну – 1949, м. Братислава, нині Словаччина) – оперна і камерна співачка (меццо-сопрано). Дочка *Я. Остапчука*. Навчалася в жін. г-зії у м. Львів. 1915–20 студіювала вокал у консерваторії в м. Відень (Австрія). 1922–27, 1932–38 – провід. солістка опер. та оперет. вистав Укр. театру “Просвіта” в м. Ужгород. 1927–29 – солістка Львів., згодом – Братислав. опери. 1925–29 гастролювала з укр. пересув. трупами Галичини. 1913–38 – учасниця Шевченків. вечорів та концертів у містах Ук-

раїни й за кордоном, у т. ч. ювілей. вечорів пам'яті укр. письменників. 1930-і виступала на радіо міст Прага (Чехія) і Братислава зі сол. програмами укр. пісень та романсів. Опер. партії: Наталка (“Наталка Полтавка” М. Лисенка), Катерина (одноим. опера М. Аркаса), Маргарита (“Фауст” Ш. Гуно), Амнеріс (“Аїда” Дж. Верді) та ін. Оперет. партії: Ліза (“Весілля при ліхтарях” Ж. Оффенбаха), Зоріка (“Циганська любов” Ф. Легара) та ін.

П. Медведик, Л. Щербак.

ОСТАПЧУК

Василь Іванович (24. 10. 1943, с. Молотків, нині Лановец. р-ну) – дипломат, громадський діяч, господарник. Закін. ПТУ в м. Красний Луч (1960, нині Луган. обл.), істор.-філол. ф-т Луган. пед. ін-ту (1967, нині пед. ун-т), ВПШ у м. Київ (1977), Дипломат. акад. Мін-ва закордон. справ СРСР (1985, м. Москва, нині РФ). 1967–70 – викл. Луган. пед. ін-ту; 1970–75 – секр. Ворошиловград. (нині м. Луганськ) обл. ком-ту ЛКСМУ; 1977–82 – секр. Лисичан. міськ. ком-ту КПУ (нині Луган. обл.); 1985–87 – 1-й секр. посольства СРСР в Афганістані; 1987–88 – радник посольства СРСР в Малі; 1988–90 – 2-й секр. Терноп. МК КПУ; 1990–91 – в Адміністрації Президента СРСР, 1991–93 – в Адміністрації Президента РФ. Від 1993 – радник посольства РФ в Естонії. Нині – нач. відділу департаменту з добування нафти і газу Нац. акціонер. компанії “Нафтогаз України”.

Х. Весна, Б. Мельничук.

ОСТАПЧУК

Дмитро (1844, с. Тарасівка, нині Збараз. р-ну – 1907, там само) – громадський діяч. Батько *Я. Остапчука*. Посол до Галиц. сейму. Очолював у родин. селі осередок Укр. радикал. партії. 1895 за посередництвом *Леся Мартовича* познайомився з *І. Франком*, перебував у нього в м. Львів разом із С. Новаківським під час роботи сейму; письменник допомагав обом селян. послам готуватися до виступів у сеймі. 1896 і 1898 О. супроводж. *І. Франка* на вічах у Збараз. повіті; письменник гостював у нього в Тарасівці.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ОСТАПЧУК

Яцко (Яків) Дмитрович (1873, с. Тарасівка, нині Збараз. р-ну – 1959, за ін. даними 1961, Закарпаття) – громадський діяч. Син *Д. Остапчука*, батько *А. Остапчук*. Навчався в г-зіях у містах Тернопіль (чл. таєм. гуртка прогрес. українців) і Львів, на мед. ф-ті Краків. ун-ту (Польща). Співзасн. читальні “Просвіта” в родин. селі (1898). 1890-і – діяч на Збаражчині Укр. радикал. (УРП), згодом – соціал.-демокр. партій. Посол австр. парламенту у Відні від УРП (1907–11). 1906–07 видавав у м. Збараж г. “*Червоний прапор*” – “соціально-демократичну часопись для робучого люду”. У Львові співпрац. із *Лесем Мартовичем*, *М. Павликом* та *І. Франком*. 1896 і 1898 супроводж. *І. Франка* на вічах у Збараз. повіті. Автор спогадів про *І. Франка* (опубл. 1926). Перед 1-ю світ. війною організував у Тарасівці страйк малозем. селян. 1912 виїхав на Закарпаття.

Б. Мельничук, В. Уніят.

ОСТАП'ЮК

Анастасія Опанасівна (з дому Журавель; 05. 05. 1923, м. Звягіль, нині Новоград-Волинський Житомир. обл.) – громадсько-культурна діячка. Дружина *П. Остап'юка*. 1942 – 1945 – на примус. роботах, від травня 1945 – медсестра в таборах для біженців у Німеччині. Від 1947 – у Вел. Британії. Довголіт. чл. гол. управ і кер. органів СУБ, Світ. федерації укр. жін. орг-цій (СФУЖО). 1961–85 – голова ОУЖ у Вел. Британії; від 1985 – почес. голова ОУЖ. 1992 учасниця Конгресу писанкарів у м. Івано-Франківськ. 1991, 1992 разом із чоловіком відвідала Тернопільщину з гуманітар. місією, зокрема Чортків. і Монастирис. р-ни (жертводавці на церкву в с. Яргорів Монастирис. р-ну, в м. Тернопіль – пожертви родинам чл. ОУН, яких переслідувала рад. влада). Автор кн. “В не-знане завтра” (1998), у якій надрук. спогади про ці поїздки.

Я. Павлів.

ОСТАП'ЮК

Богдан Осипович (псевд. – Б. О-к, О-к; 20. 12. 1907, м. Тернопіль – 14. 01. 1988, м. Маямі, США) – фармацевт, журналіст, видавець, громадський діяч. 1920–27 навчався у г-зії в м. Тернопіль. 1927–29 студіював хімію в ун-ті у м. Краків (Польща), де водночас відвідував лекції *Б. Ленкого* з літ-ри; 1929–31 вивчав фармацію в ун-ті м. Грац (Австрія). Повернувся до Тернополя, учасник т-в “*Молода громада*”, “*Просвіта*”, “*Рідна школа*”, “*Сокіл*”, співав у

хорі “*Боян*”. Від 1944 – в Німеччині, де працював у табор. управі в м. Ганакер, поблизу м. Регенсбург; від 1950 – в США (м. Маямі, шт. Флорида). Працював фармацевтом у шпиталі (від 1954), діяльний у сусп.-культур. житті укр. громади: секр. церков. ради, голова Ком-ту укр. громад. орг-цій, чл. Спілки укр. журналістів у США. Позаштат. кор. г. “Свобода”. Автор спогадів, літ. нарисів у часописах, альманахах і журналах США, кн. “Відгомін минулого”, “Давній Тернопіль” (Маямі–Торонто, 1984); ч. статей з останньої передрук. у кн. “*Тернопіль: Погляд крізь століття*” (Т., 1992). Від 1957 – ред. зб. “*Шляхами Золотого Поділля*” (1970 – чл. редкол. 3 т.) і співред. “*Тернопільського бюлетеня*”.

П. Медведик, Б. Пиндус, Л. Щербак.

ОСТАП'ЮК

Мирослав Ярославович (31. 07. 1947, м. Тернопіль) – вчений у галузі економіки. Син *О. Остап'юк*. Канд. екон. н. (1982), проф. (1991). Академік Міжнар. кадр. акад. (1997). Навчався у Львів. с.-г. ін-ті (нині аграр. акад.), 1972 закін. Терноп. фінанс.-екон. ін-т (нині ТАНГ). Прац. доц. каф. бух. обліку в пром-сті, деканом кредит.-екон. ф-ту в цьому ВНЗ. 1996–2004 – проректор ТАНГ із вихов. роботи та гуманіт. освіти, розпорядний дир. аудит. фірми “*Тер-аудит*”, нині – на викладач. роботі. Чл. проводу Конгресу укр. інтелігенції (1997), чл. Терноп. обл. федерації футболу (від 1992). Автор бл. 130 наук. праць, у т. ч. 3 монографій, 16 навч. посібників і підручників, 2 з яких видано за кордоном (Польща, Словаччина).

Б. Мельничук, В. Письменний.

ОСТАП'ЮК

Ольга Іллівна (з дому – Марцинюк; 22. 01. 1914, с. Чагарі-Збаразькі, нині Збараз. р-ну – 03. 08. 1993, м. Тернопіль) – громадська діячка, літераторка. Мати *М. Остап'юка*. Діяльна в “Союзі українок” (1930-і, 1990-і). Закін. г-зію, торг. школу в м. Тернопіль. 1952–69 вчителювала у ЗОШ Тернополя; кер. гуртків худож. вишивки, в'язання. Записувала бувальщини, ле-

генди, творила картини (флористика). Учасниця кол. виставок нар. мист-ва в Україні й за кордоном. На поч. 1990-х – ведуча рубрики “Провінційний детектив” у г. “Свобода”. Автор кн. “І вишите моє життя...” (1996), статей у часописах Тернопільщини.

І. Дем’янова.

ОСТАП’ЮК

Петро Васильович (14. 09. 1922, с. Яргорів, нині Монастирис. р-ну) – громадсько-культурний діяч. Чоловік *А. Остап’юк*. Відзнака СУБ за довголіт. і плідну працю (1999). 1941 – 1945 – на примус. роботах, від травня 1945 – в таборах для біженців у Німеччині. Від 1947 – у Вел. Британії. Працював на с.-г. роботах, бавовн. ф-ці. Діяльний у СУБ, довголіт. чл. управи в м. Манчестер. Співзасн. і учасник танц. ансамблю “Орлик” (1949–99). Разом із дружиною перебував 1991 і 1992 на Тернопільщині з гуманітар. місією.

Я. Павлів.

ОСТАРБАЙТЕРИ

(від нім. Ost – схід і Arbeiter – робітник) – особи, яких гітлерівці у роки 2-ї світової війни насильно вивезли з окупованої частини СРСР на примусові роботи до Німеччини, країн – її союзників або держав, які вони окупували. Насильна депортація робітників зі сх. окупов. тер. розпочалася в листопаді 1941. Протягом 1941–44 заг. к-сть О. – 2,8 млн. осіб, у т. ч. 2,2 млн. українців. Працювали здебільшого на приват. підприємствах, жили у спец. таборах під сувор. наглядом адм. органів та поліцей. служб. Після закін. війни ті О., яких насильно повернули до СРСР, перебували у фільтрац. таборах, їх звинувачували у “зраді батьківщини” і репресували. 1994 нім. уряд виділив колиш. О. значні компенсац. кошти, якими опікується Укр. нац. фонд “Взасморозуміння і примирення” при КМ України. Він – єдиний розпорядник коштів, що надходять для компенсац. виплат жертвам нацист. переслідувань (у т. ч. О.) і координатор відповідних гуманіт. програм. У м. Тернопіль діє обл. відділ. цього фонду (кер. Ф. Богачук). Компенсац. виплати отримали понад 20 тис. жителів області.

Х. Весна, Вас. Ханас.

ОСТАШІВСЬКИЙ

Роман-Йосафат Йосипович (19. 04. 1924, с. Курники, нині Терноп. р-ну – 26. 02. 1983, м. Едмонтон, Канада) – громадський діяч, публіцист, бібліотекар, архівіст. Орден Канади, Шевченків. медаль, ін. нагороди. Чл. НТШ. На-

вчався у містах Львів і Тернопіль. Воював у дивізії “Галичина”. Закін. ун-т у м. Рим (Італія, 1947, бакалавр філософії; 1950 – бакалавр теології). 1951 емігр. до Канади (м. Едмонтон). Працював робітником. Продовжив студії в ун-тах МакГілл у м. Монреаль (1963, бакалавр бібліотеч. наук) і м. Денвер (1967, диплом архівальної адміністрації). Від 1957 – бібліотекар Едмонтон. публіч. б-ки, від 1966 – гол. архівіст Архіву пров. Альберта, від 1975 – дир. музею “Села спадщини крайньої культури” (біля Едмонта). Орг-тор культ.-освіт. діяльності КУК, Клубу укр. професіоналістів і підприємців, УКРади Альберти, Укр. нац. об’єдн. (УНО), чл. Край. ради за Патріархат УКЦ, голова Едмонтон. ради за Патріархат. Один із кращих декламаторів літ.-мист. творів у 3х. Канаді. Диктор і кер. укр. радіопередач (1955–77), продюсер і репрезентатор щотижн. телепрограми “Контакт” в Едмонтоні. У цьому ж місті – президент УНО (1972–73, 1975–76), чл. президії гол. управи УНО (1974–77). Пров. чл. профес. орг-ції, президент Едмонтон. об’єдн. бібліотекарів.

Б. Мельничук.

ОСТАШІВЦІ

– село в Зборівському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Данилівці. Розташ. на лів. березі р. Восушка, за 14 км від райцентру і 3 км від найбл. заліз. ст. Озерна. Насел. 606 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1598. Діяли “Просвіта” й ін. укр. т-ва. Є церква Введення Діви Марії (1911, відбуд. 1990). Встановл. пам’ят. знак на честь скасув. панщини (1868), спорудж. мемор. комплекс “Висота 417” (1978) на місці, де війська РА в липні 1944 прорвали нім. фронт; насип. символ. могили УСС та воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (обидві – 1990). Діють клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. В О. народ. реліг. діяч, педагог *М. Барвінський*, журналіст *Б. Бартків*, художник *П. Кукурудза*, письменник *Д. Теличин*.

Церква Введення в храм Пречистої Діви Марії.

В. Уніят.

ОСТРІВ

– село в Тернопільському районі. Центр сільради. Розташ. на лів. березі р. Серет, за 9 км від

райцентру і 2 км від найбл. залізн. ст. Березовиця–Острів. Насел. 1726 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1431 як власність Г. Кордийовича. 1581 згадане як м-ко – власність М. Баворовського. На поч. 19 ст. пожежа знищила всі будівлі. Діяли “Просвіта”, “Сокіл”, “Луг”, “Сільський господар”, “Рідна школа” та ін. т-ва, кооператива. Є церква Архистратига Михаїла (1878, мур., розпис. *К. Устиянович*), капличка Божої Матері (з “фігурами” Божої Матері й Ісуса Христа) над джерелом, яке в народі назив. цілющим; 2003 розпочато буд-во церкви св. Софії-Премудрості Божої та мучеників-ісповідників. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні, встановл. пам’ят. знак на честь скасув. панщини, мемор. табл.

Церква Архистратига Михаїла.

М. Кордубі (1996, скульп. *Я. Любий, О. Малаяр, Д. Пилип'як*), насип. символ. могилу УСС (1995). Діють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, муз. шк., нар. хор “Журавка”, кімната-музей *В. Яруша*, фермер. госп-во, цегел. з-д, дзеркал., ковбас. і паркет. цехи, торг. заклади. В О. народ. муз. діячі *Богдан, Зиновій-Богдан* та *Михайло Антків*, господарник, громад. діячка *М. Бородай*, громад. діяч *О. Волинець*, промисловець *Г. Дзюбановський*, історик, літературознавець, письменник *М. Кордуба*, поет *В. Яруш*, проживала письменниця, громад.-політ. діячка *М. Куземко*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури.

Б. Мельничук, В. Уніят, О. Шикірява.

ОСТРІВЕЦЬ

– село в Тербовлянському районі. Центр сільради, якій підпорядк. с. Гумницька і Застіночє. Розташ. на пр. березі р. Серет, за 4 км від райцентру і найбл. залізн. ст. Тербовля. Насел. 420 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1471. Діяли “Просвіта”, “Сільський господар” та ін. т-ва. С

костюл, церква св. Димитрія (1840), капличка. Спорудж. пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1971), насип. символ. могила Борцям за волю України, встановл. мемор. таблицю на буд., де народилися *В. та С. Гжицькі*, є кімната-музей *В. Гжицького*. Працюють ЗОШ 1–3 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ зв’язку, торг. заклад. В О. народ. реліг. діяч *І. Борецький*, вчений у галузі екології, громад. діяч *Я. Гумницький*, поет, перекладач, інженер, громад. діяч *Р. Карпінський*, поет, громад. діяч *Р. Лубківський*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури.

П. Заяць, І. Зінчишин.

ОСТРІВСЬКЕ ДЖЕРЕЛЮ

– гідрологічна пам’ятка природи місцевого значення. Розташ. в с. Острів Терноп. р-ну, на прав. березі р. Серет. Оголош. об’єктом природно-заповід. фонду рішенням Терноп. обл. ради від 18. 03. 1994. Перебуває у віданні Острів. сільради. Пл. 0,12 га. Під охороною – джерело питної води, що має наук.-пізнав., істор.-культурну та естет. цінність. Використовують для культових обрядів.

І. Бай, В. Кoberнюк.

ОСТРОВЕРХА

Михайло (псевд. – *М. Осика*; 07. 10. 1897, м. Бучач – 17. 04. 1979, Бруклін, м. Нью-Йорк, США) – письменник, мистецтвознавець, перекладач, військовик. Навчався в шк. оо. Василіян у м. Бучач. 1915 – доброволець УСС, учасник

Пам’ятник воїнам-односельцям, полеглим у німецько-радянській війні.

М. Островерха.
Портрет роботи М. Мороза.

бой. дій; 1916 попл. м. Бережани потрапив у рос. полон. 1918 – учасник боїв попл. м. Львів. 1919 закін. старшин. піхот. шк. в м. Золочів (нині Львів. обл.); хорунжий УГА, згодом – в Армії УНР. Перебував у таборах інтернов. укр. вояків (Польща). 1921 повернувся до Бучача, згодом переїхав до Львова, де працював у ред. ж. “Червона Калина”. Виїздив до Італії, вивчав мист-во. Під час нім.-рад. війни працював у Львові в істор. відділі військ. управи дивізії “Галичина”, ред. дивіз. тижневика “До перемоги”. 1944 виїхав до Німеччини, згодом – у США, де співпрац. із ред. часописів “Америка”, “Народна воля”, “Свобода”, продовжив літ. та переклад. діяльність. Автор кн. “З римського щоденника”, “Nihił пові” (обидві – 1946), “Без докору” (1948), “Обніжками на битий шлях” (1957), “На закруті” (1958), “Блиски і темряви” (1966). Перекладав з італ. мови., автор числ. публікацій. Ред. зб. “Бучач і Бучаччина”.

Б. Головин, Б. Пиндус, В. Фроленков.

ОСТРІВСЬКИЙ

Богдан Павлович (01. 05. 1943, с. Антонівці Шумс. р-ну) – кобзар. Закін. студії при Держ. засл. капелі бандуристів УРСР (нині Нац. засл. капела бандуристів України). Виконує укр. нар. пісні та думи, пісні на сл. *Т. Шевченка, Лесі Українки* та ін. Представлений у біогр. довіднику “Мистецтво України” (К., 1997).

І. Дуда.

ОСТРІВСЬКИЙ

Микола Олексійович (29. 09. 1904, с. Вілія, нині Остроз. р-ну Рівнен. обл. – 22. 12. 1936, м. Москва, нині РФ) – письменник, публіцист. У дит. роки перебував у родичів у с. Вел. Кусківці, нині Лановец. р-ну (в рад. часи у місц. школі діяла кімната-музей О.). Учасник громадян. війни, служив у бригаді *Г. Котовського* і 1-й Кінній армії. Паралізов., незрячий, написав романи “Як гартувалася сталь” (1932–34), “Народжені бурєю” (1934–36). 1958 ЦК ЛКСМУ та СПУ встановили респ. премію ім. О. за кращій твір про комсомол і молодь.

І. Дем’янова, В. Кобернюк.

ОСТРІВСЬКИЙ

Олег Григорович (16. 04. 1925, с. Чернелів-Руський, нині Терноп. р-ну – 06. 06. 2003, м. Ноттінгем, Вел. Британія) – інженер, вчений, художник, громадський діяч. Канд. інж. н. (1970), канд. н. інж. проектування (1975). Д-р філософії. Почес. проф. ТДТУ (2000). Чл. НСХУ (1995), чл. НТШ (м. Львів). Почес. грамота Ін-ту інж. проектів Вел. Британії (1988). Почес. докторат за наук. працю (1993). Навчався в г-зіях у м. Чортків та Львів. 1943 – підстаршина дивізії “Галичина”, потрапив у полон, воював у ЧА, в армії ген. Власова та Укр. Нац. Армії. Від 1945 – у таборі інтернованих в Італії; 1949 емігр. до Вел. Британії. 1952–53 навчався в АМ у м. Мадрид (Іспанія). Повернувшись до Вел. Британії, 1960-і отримав дипломи: інж.-механіка в коледжі техніки, технолога в ун-ті м. Ноттінгем; викладач тех. дисциплін цього ун-ту. 1980-і – диплом педагогіки в ун-ті м. Лідс. 1990-і читав лекції у Львів. ун-ті (нині нац. ун-т). Автор підручників з інженер. креслення, 2 з яких перекладено укр. мовою для ун-тів і політех. ін-тів України; живопис. і граф. портретів та пейзажів, листівок, пошт. марок, книжк. ілюстрацій, тв. комп’ют. графіки, кн. “Водила молодість” (Л., 1996) і “Альбом мистецьких праць” (Лондон, 1997). Персон. виставки в містах Фейкенгам (1948), Лондон (1990), Ноттінгем, Дербі, Лестер (1991), Вулвергемптон (1992, всі – Вел. Британія), Львів (1994), Тернопіль (1995, 2000 – в ТДТУ).

Б. Мельничук, Л. Щербак.

ОСТРОЖІНСЬКИЙ

Валентин Євгенович (29. 01. 1935, с. Вовчинець, нині Козятин. р-ну Вінн. обл.) – громадський діяч. Депутат ВР СРСР (1986–91) та УРСР. 2 ордени Труд. черв. прапора, ордени Дружби народів і “Знак Пошани” та ін. нагороди. Канд. філос. н. Закін. Казан. військ. уч-ще (1955, нині РФ), Київ. ун-т (1964, нині нац. ун-т), Акад. сусп. наук при ЦК КПРС (1981, м. Москва, нині РФ). Від 1958 – на комсомол. роботі, 1969–87 – на кер. парт. посадах у м. Житомир. 1987–90 – 1-й секр. Терноп. обл. ком-ту КПУ. Квітень 1990 – червень 1990 – голова Терноп. обл. ради народних депутатів. Згодом – у м. Київ.

Н. Халуца.

ОСТРІВСЬКІ КНЯЗІ

– старовинний княжий рід, представники якого 14 – 1-а пол. 17 ст. сприяли розвитку України у військово-політичній, економічній, культурно-духовній, просвітницькій, церковній та інших

сферах. Фундамент. досліджень про О. к. нема, в числ. публікаціях – розбіжності. Про походження роду: відгалуження князів Турово-Пінської землі, прямих нащадків Рюрика; волин. гілка Мономаховичів-Рюриковичів; нащадки одного з норманд. конунгів, які прибули із Рюриком; нащадки *Данила Галицького*; нащадки Гедиміна; походять від *Кейстута*; звичайні шляхтичі, які розбагатіли. У період свого розквіту (16 ст.) **О. к.** – дуже багаті власники: 24 міста, 10 містечок, сотні сіл. 2004 введенням в обіг пам'ят. монети “Родина Острозьких” номіналом 10 грн. Нац. банк України започатк. серію “Славетні роди України”. В Україні й за кордоном створені фонди як родини О. к., так і князя К.-В. Острозького. **Данило** (Данко; 1340 (1341) – р. см. невід.) – вважають основоположником роду О. к. Батько 5-и дітей, у т. ч. *Федора О.* Поборник православ'я, учасник повстання 1341 проти польс. короля Казимира. Збуд. замок у м. Острог (нині Рівнен. обл.). **Федір Данилович О.** (1360–1446 (1441) – староста луцький. Прихильник православ'я, меценат. Учасник Грюнвальд. битви; завдав ряд поразок полякам. Батько *Василя О.* Заклав основу земел. багатству О. к. 1386 польс. король Ягайло грамотою підтвердив права князя Ф. Д. на Острог і визнав це місто спадковим володінням роду О. к., передав у власність Ф. Д. міста Корець, і Заслав та села; 1396 Вітовт збільшив його володіння. У б-бі Вітовта і Свидригайла за Волинь Ф. Д. став на бік останнього, 1420 звільнив його з ув'язнення в Кременец. замку. 70-літнім Ф. Д. прийняв монаший (чернечий) постриг і взяв ім'я Феодосій (Теодосій). 16 ст. Ф. Д. проголош. свягим, його ім'я й увесь рід занесені в поминал. список (1483–1526 з продовж.) Києво-Печер. монастиря. День преподобного Федора, князя Острозького, віруючі відзначають 24 серпня. **Василь Федорович** (р. нар. невід. – 1453 (1461) – намісник туровський. Прозваний “Красним”. Збройно відстоював незалеж. *Вел. князівства Литов.*, прагнув до автономії укр. земель у ньому. Дід *Костянтина О.* Збуд. у м. Острог Богоявлен. собор, захисні мури, засн. монастирі. Розділив володіння між синами, Георгій отримав м. Заслав і став родоначальником князів Заславських, Іван – Острог. **Костянтин Іванович** (1460 (1463) – 1530 (1533, 1539) – військово-політичний діяч, поборник і меценат православ'я. Гетьман Вел. князівства Литов. (Вел. гетьман литов.; Гетьман вел. литов.; 1497–1500, 1507–30), староста брацлав., звенигород. і вінниць. (1497), маршалок землі Волин. і ста-

роста луцький (1499), боярин москов. (1506–07), каштелян вілен. (1513). Від шлюбу з Анною-Тетяною Гольшанською – син Ілля (1510–39), від шлюбу з О. Олелькович-Слуцькою (дочка остан. потомствен. князя *Київ. Русі* Семена Олельковича) – *Костянтин-Василь* та Софія. За військ. талант **К. І.** називали “Mavortis alumnus” (вихованець Марса), “Руським Сципіоном”, “Литовським Ганнібалом”. У джерелах – від 33 до 60 його переможних битв; задокументовано 15. На поразку 1519 під м. Сокаль (нині Львів. обл.) від крим. татар К. І. узимку 1527 на Київщині відповів розгромом орди. Після битви з московитами 14 липня 1500 пораним потрапив у полон, відмовився служити москов. цареві Івану III, засланий у м. Вологда (нині РФ); задля звільнення від нагляду 1506 прийняв москов. підданство, за що отримав сан боярина, землі й два міста. 1507 повторна втеча – успішна. 8 вересня 1514 **К. І.** узяв реванш – із 30-тис. військом розгромив під м. Орша (нині Білорусь) 80-тис. армію московитів. Як засл. полководець, на чолі війська двічі проходив через тріумф. арку в містах Варшава та Вільно (нині Вільнюс, Литва). 1512 побл. м-ка Вишнівець (нині смт Збараз. р-ну) **К. І.** із князем *М. Вишневецьким* розбив 25-тис. армію хана Менглі-Гірея. Похов. в Успен. соборі Києво-Печер. монастиря. **Костянтин-Василь Костянтинович** (Костянтин, Василь, Василь-Костянтин; 1526 (23. 02. 1527, 1528), м. Дубно, нині

Рівнен. обл. – 23. 02. 1608, м. Острог, там само) – військово-політичний та культурний діяч, поборник і меценат православ'я. *М. Грушевський* назвав діяльність К.-В. “першим нац. відродженням України”. Батько *Костянтина, Олександра, Януша, Катерини, Єлизавети*. Староста волимир-волин., маршалок волин. (від 1550), воевода київ. (від 1559 (1576)). Претендент на польс. і рос. трони після смерті Сигізмунда II Августа (1572) і царя Федора Івановича (1598). Відстоював соборність і помісність укр. православ'я, виступив проти укладення *Берестей. унії*, ініціатор скликання Берестей. собору православ. духовенства, визнаного легітимним. Борювався проти повстання

К. Косинського і *С. Наливайка*, що розгорнулися в його володіннях. Підтримував зв'язки з укр. козаччиною. Побудував ряд шкіл, церков, монастирів. Заснував Остроз. академію (1576) – 1-й у Сх. Європі ВНЗ, при ній – друкарню (1578), яку 1595 очолив першодрукар І. Федоров. За кошти К.-В. перекладена церк.-слов'ян. мовою і видана повна Біблія (“Острозька Біблія”). Співпрацював із Й. Княгинецьким, *Е. Лясотою*, Т. Михайловичем, *Д. Наливайком*, А. Римшею. Із *Г. Смотрицьким* видав “Буквар”, Псалтир – усього понад 20 книг. Після одруження із графінею Софією (Зофією) Тарнавською **К.-В.** – власник м. Тернопіль від 1567. Видав 3 грамоти терноп. міщанам (1570, 1593) про створення церков.-добродій. братства, виділення йому 235 моргів і 1463 сажнів поля для утримання шпиталю вбогих міщан православ. віри (згодом – “*Фундація Костянтина князя Острозького*”); утримання братством школи зі слов'ян.-рус. мовою навчання (фундатор – **К.-В.**), про буд-во *церкви Різдва Христового* (1602), яку 1 січня 1608 освятив єпископ *Є. Тисаровський*. Похов. у Богоявлен. церкві в м. Острог. **Олександр Костянтинович** (01. 07. 1570, замок Вев'юрка поблизу м. Тарнув, Польща – 1603, похов. у м. Острог, нині Рівнен. обл.) – князь. Батько 5-и дітей, у т. ч. *Анни-Алоїзи*. Власник м. Тернопіль, воєвода волин. (від травня 1593). Поборник православ'я, виступав його захисником на сеймах Речі Посполитої. З батьком очолював антиуніат. крило на Берестей. соборі 1596. Помер при загадк. обставинах. **Януш** (1554 (1564) – 1620) – воєвода волинський, каштелян краківський. Прийняв католицизм. Більшість дослідників вважає, що з Я. припинився рід О. к.: син Іван помер 11-літ. **Анна-Алоїза** (у заміжжі. – Ходкевич; 1600 – 27. 01. 1654) – княгиня. Під впливом єзуїтів насильно ввела у своїх володіннях унію. Від батька до неї перейшла велика спадщина, у т. ч. м. Тернопіль. Після смерті **А.-А.** володіння О. к. належали князям Заславським, згодом – Сангушкам та ін. родинам магнатів.

В. Фроленков.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– система державних і громадських заходів в області, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я людини, підвищення її працездатності. Складається з оздоровлення населених місць (охороною ґрунту, води й повітря), запобігання розвитку і поширення інфекц. хвороб,

б-би зі соц. захворюваннями (туберкульозом, венер. хворобами, алкоголізмом тощо), надання безоплат. і плат. мед. допомоги, розвитку фіз. культури і спорту. 1570 – перша згадка про мед. заклади на Тернопільщині: князь *К. Острозький* засн. у м. Тернопіль при церкві Різдва Христового фонд на утрим. шпиталю, де лікували небагатих городян та жителів навколиш. сіл; водночас при костьолі діяв польс. шпиталь. При дворах вельмож, зокрема князів *Вишневецького*, *Острозького*, *Тарнавського* та ін., мед. допомогу надавали фахівці. 1820 в Тернополі працювали профес. медики, у т. ч. лікар Моссинг й аптекар Фукс. 1837 у місті діяв повіт. шпиталь (спорудж. за міські кошти) на 70 ліжок і т. зв. “жидівський” – на 40 ліжок. 1890 в Терноп. повіті було 15 лікарів (1 лікар на 8 тис. осіб), 169 акушерок, 3 аптекарі. У сільс. місцевості – низький рівень мед. допомоги, напр., у селах Бережан. пов. до 1910 не було жодного мед. спеціаліста, 1915–20 – працювали 6 акушерок та 1 приват. лікар. 1938 на Тернопільщині – 374 лікарі, у шпиталях воєводства – 969 ліжок (забезпеч. ліжко-місцями – 5,8 на 10 тис. жителів), де надавали мед. допомогу з терапії, хірургії, акушерства й гінекології, лікували інфекц. та шкір.-вен. хвороби, діяв 51 осередок здоров'я, в т. ч. 10 пунктів амбулатор. прийому, 13 станцій “опіки над матір'ю та дитиною”, 16 молоч. кухонь. Робітників і службовців у містах і м-ках забезпечували мед. страхуванням – послугами “каси хворих”. На тер. воєва в сучас. межах працювали 75 аптек (1 – на 20 тис. жителів), 23 дрогерії (аптеч. магазини), 36 пунктів видачі ліків. Від 1939 на Тернопільщині діяла широка мережа лікув.-профілакт. закладів, зокрема у травні 1940 – 180, де працювали 388 лікарів і 549 серед. мед. працівників. У 1-й пол. 1941 функціонували: 38 лікарень на 1711 ліжок, у т. ч. 19 сільс. на 442 ліжка, 163 фельдшер.-акушер. пункти, 4 лікар. та 8 фельдшер. здоровпунктів, 2 полог. будинки на 55 ліжок, 350 полог. ліжок – у заг. стаціонарах, діяли 28 жін.-дит. консультацій, зокр. 12 – у селах. Сан.-протиєпідем. заходи здійсн. 18 санепідстанцій. 1944, після вигнання з Тернопільщини нім. окупантів, відновл. діяльність 37 лікарень на 1448 ліжок, 7 поліклінік, 2 лікар. та 1 фельдшер. здоровпункти, 14 санепідстанцій; у Тернополі відкрили нові мед. заклади: обл. станцію перелив. крові, станцію сан. авіації, шкір.-вен. лікарню на 25 ліжок, у м. Заліщики – госпіталь для інвалідів. 1946 в 72% насел. пунктів функціонували лікув.-профілакт. заклади, в т. ч. рай. лікарні, сільс. дільн. лікарні, диспансери,

ФАП тощо; для централіз. упр., раціон. використання коштів і забезпечення поступового й неперервного лікування амбулатор.-поліклін. заклади об'єднали зі стаціонарами. 1948 відкрито обл. онкол. диспансер. Наприкінці 1950 в Терноп. обл. було бл. 70 аптек у 63 містах, смт, селах і 300 аптеч. пунктів. Розвивалися спеціаліз. служби: протитуберкульоз., акушер.-гінекол., педіатр., хірург. та психіатр., зокрема від 1952 в Тернополі прац. психіатр. стаціонар на 50 ліжок; 1956 в с. Буданів Тереховлян., 1958 в м. Почаїв Кременец. р-нів – психіатр. лікарні відповідно на 300 і 100 ліжок. 1957 в Тернополі відкрито мед. ін-т (від 1996 – ТДМА, від 2004 – ТДМУ). Від 1958 в Тернополі функціонує обл. лікарня зі стаціонаром і консультац. поліклінікою. 1951–60 – забезпеч. ліжко-місцями – 7,1 на 1 тис. жителів. 1960 – к-сть лікарів – 10 на 10 тис. жителів, к-сть хворих, які отримали мед. допомогу, – 287 тис. осіб (1950–53 тис. осіб). 1962 в результаті укрупн. р-нів у Терноп. обл. прац. 16 рай. лікарень із функціями рай. відділів охорони здоров'я. 1960–70 – спорудж. і введені в дію центр. рай. лікарні Борщів., Збараз., Лановец., Підволочис., Чортків. р-нів, обл. (дит. і психоневрол. лікарні, полоз. будинок, стомат. поліклініка, протитуберкульоз. диспансер) у Тернополі. 1971–80 збільш.: ліжк. фонд стаціонарів – на 2145 ліжок, к-сть лікарів – до 32,2 на 10 тис. насел., к-сть відвід. амбулатор.-поліклін. закладів – до 1200 за зміну. Введено у дію 5 нових поліклінік на 1610 відвідувань за зміну, центр. рай. лікарню в смт Козова, 16 лікув. корпусів на 1260 ліжок, обл. Буд. дитини; впровадж. сільс. лікар. амбулаторії; відкриті поліклініки на пром. підпр-вах (комбайн. з-д, об'єдн. “Вамра”, бавовн. комбінат). У цей період розшир. спеціалізація мед. допомоги за профілями (у терапії виокремл. кардіологія, ревматологія, пульмонологія, гастроентерологія, нефрологія, алергологія; хірургії – торах. хірургія, проктологія та ін.). 1981–90 характерні зменш. темпів приросту лікарн. ліжок, поліклінік, мед. кадрів, проте розшир. мережа сільс. лікар. амбулаторій (80 – у 1990). Погіршення екон. та еколог. ситуації в країні зумовило на Тернопільщині депопуляц. процеси внаслідок зменш. народжуваності й збільш. смертності, незадов. забезпеч. мед. закладів сучас. обладнанням, новими технологіями та ліками тощо, недостат. держ. фінансування сфери охорони здоров'я загалом. Нині в Україні, у т. ч. на Тернопільщині, розпочалася реорганізація системи охорони здоров'я з урахуванням до-

свіду передових країн: поступово впровадж. сімей. та приват. медицина, гуманіт. допомога добродійн. орг-цій зарубіж. країн лікув. закладам та ін. Мед. допомогу населенню області надають 71 лікарн. заклад, амбулат.-поліклінічну: 57 поліклінік при лікарн. закладах, 2 медсанчастини, 117 сільс. лікар. амбулаторій, 777 ФАП. В області діють: Держ. комплекс. програма соціал.-мед. забезпечення ветеранів війни до 2005, Нац. програма б-би із захворюов. на туберкульоз на 2002–05, Держ. програма “Онкологія” на 2002–06, Нац. програми “Діти України” на 2002–2005 та “Репродуктивне здоров'я” на 2001–08; обл. спеціаліз. центри: ендокринолог., нефродіаліз., кардіол., спеціаліз. допомоги хворим із гострими розладами мозк. кровообігу, мікрохірургії ока.

М. Андрейчин, В. Бобко, Г. Слівінська.

ОХОРОНА ПРАЦІ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я й працездатності людини в процесі трудової діяльності. Щорічні втрати нар. госп-ва України внаслідок травм. громадян – понад 8 млрд. грн., у т. ч. 5,3 млрд. – внаслідок загибелі, 3,18 млрд. – інвалід., що стан. понад 4% вал. внутр. продукту держави. Закон України “Про охорону праці” від 14. 10. 1992 конституційно закріпив право громадян на охорону життя, здоров'я в процесі труд. діяльності, визначив основні принципи держ. політики у цій сфері, став базовим для встановлення єдиних міжгалуз. і галуз. нормативів. Закон передбачає екон. методи управління О. п. й соц. захист працівників із повним відшкодуванням потерпілим на вироб-ві від нещасних випадків, аварій і проф. захворювань. Органи держ. управління охороною праці: КМ України; Держ. ком-т із нагляду за охороною праці; мін-ва та ін. центр. органи держ. викон. влади; місц. ради і держ. адміністрація. Громад. контроль через своїх уповноважених здійснюють труд. колективи та проф. спілки. При КМ України створ. Нац. рада з питань безпечної життєдіял. населення, її очолює віцепрем'єр-міністр. Теорет. основою практ. заходів є зб. “Законодавство про охорону праці” та “Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці”. Згідно з постановою ВР України “Про порядок введення в дію Закону України “Про охорону

праці” від 01. 01. 1994 функції держнагляду за О. п. техн. інспекціями профспілок передали Держ. ком-ту України з нагляду за охорон. праці з відповід. структур. підрозділами в обл. та рай. держадміністраціях. 1994 створ. відділ з питань охорони праці гол. управління праці та соціал. захисту населення Терноп. ОДА (нач. – М. Кіцак). Відділ координує і контролює діяльність служб охорони праці РДА, управлінь й інспект. служб, аналізує виконання держ. актів та рішень обл. ради, розробляє комплекси заходів профілактики невироб. травматизму, проводить шокквартил. засідання обл. ради, навчання, семінари, обл. конкурси-огляди на кращу орг-цію охорони праці тощо. На базі відділу 1996 відбулася 1-а виїзна всеукр. наук.-практ. конференція з питань безпеч. життєдіяльності населення; вид. інформ. зб. “Безпечна життєдіяльність населення – необхідна умова успішності економічного розвитку суспільства” (Тернопіль; наук. кер. – Б. Андрушків). 1994 від нещас. випадків невироб. характеру загинула 1071 особа, 2003 – 901, 2004 – 873. 1994 вироб. травми отримали 742 особи, в т. ч. 39 – зі смерт. наслідками, 2003 – 173 і 27 відповідно, 2004 – 183 і 24 смерт. наслідків.

В. Фроленков.

ОХОРОНА ПРИРОДИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

– система заходів, спрямованих на охорону, відтворення і раціональне використання природних багатств, збереження лісів, парків, корисних та рідкісних видів флори й фауни. О. п. Т. – у віданні Держ. упр. екології та природ. ресурсів в Терноп. обл. (нач. – О. Сінгалевич). До 20 ст. охороняли лише тер. приват. власності – палацо-парк. комплекси, що у 18–19 ст. заклали поміщики. При створенні враховували ландшафт, використовували місц. дендрофлору, завозили екзот. рослинність (Більче-Золотец., Вишнівець, Гримайлів., Раїв., Скала-Поділ., Білокриниц., Збараз., Заліщиц., Коропець та ін. парки). 1806 в м. Кременець при *Вищій Волин. г-зії* заклали ботан. сад, де вперше в Україні акліматизовано багато дерев і рослин. 1-ї пол. 19 ст. в Зх. Європі, у т. ч. в Австро-Угорщині, до якої належала більша ч. Тернопільщини, зародився громадський рух за збереж. природ. ресурсів. Природоохоронці Галичини постали перед проблемою значних змін рослинності та видового складу лісостепів краю, зникнення дібров і бучин, збільшення малоцін. насаджень. 1909 рос-

линність г. Медобори ґрунтовно дослідив В. Шафер. Для охорони коралово-моховат. скель сармат. віку із релікт. рослинністю (шиверекія поділ.) на горах Гостра Скеля та Любовня побл. с. Вікно (нині Гусятин. р-ну) 1910 зі згоди землевласників. *Федоровичів* організовано 1-й місц. заповідник. Приват. власність на ліси та земел. угіддя гальмувало створення заповідників і резерватів. 1929 в м. Краків (Польща) відбувся з’їзд учених Польщі, Румунії, Чехії щодо необхідності охорони флори *Дністров. каньйону*; створ. спец. комісію, для якої 1931 польс. вчений В. Гаєвський написав працю про інвентаризацію релікт. рослинності дністров. стінок. Він зауважив, що Дністров. каньйон є скарбницею флори, однак ліс наступає на степ, тому для збереж. первіс. наскельно-степ. рослинності рекомендував оголосити резерватами Дністров. стінки – Жижаву, Заліщиці, Криве, Городок, Мельницю-Подільську, Дзвенигород, Трубочин-Білівці та Обіжеву. 1933–35 створ. ліс. і степ. резервати, зокрема 1933 – ділянки степу над р. Серет (1 га) в с. Олексинці (нині Борщів. р-ну) та в урочищі “Глоди” (нині Заліщиц. р-ну; 7 га), 1934 – Жижавський (лісостеп.), Синьківський (степ.). 1935 було 10 ліс. резерватів пл. 30 га; до дуб. резерватів віднес. 4 ділянки дуб. лісу в с. Шутроминці (нині Заліщиц. р-ну; 12,44 га) і ділянку в урочищі “Шибалин” на Бережанщині (3 га), до бук. резерватів – Поділ. бучину в селах Іванків і Шупарка (обидва нині – Борщів. р-ну), бучини на околицях м-ка Золотий Потік (нині смт Буцац. р-ну; 2 га), сіл Вербів (6,3) та Урмань (5 га; нині обидва – Бережан. р-ну). Із приєднання зх. обл. до УРСР (1939) документи щодо заповідників втратили юрид. силу. 26. 02. 1940 РНК СРСР створ. респ. упр. заповідниками. 21. 03. 1941 Терноп. обл. виконком оголосив заповідниками 7 ділянок, серед них: Глоди (100 га), Шутроминці (200), Золотий Потік (10), Галілея (258; всі ліквід. 1951). 1951 постановою РМ СРСР анульовані респ. упр. заповідниками, створ. єдине Управління при РМ СРСР. Постановою РМ УРСР № 105 від 29. 01. 1960 разом із пам’ятками культури й арх-ри взяті під охорону держави старовин. парки: Раїв. (19,5 га), Більче-Золотец. (11), Вишнівець. (8), Скала-Поділ. (26); постановою РМ УРСР № 1180 від 07. 08. 1963 – *Кременец. гори* (1000 га), *Кришталева печера* оголош. пам’ятками природи загальнодерж. значен-

ня. Рішенням Терноп. облвиконкому № 449 від 15. 06. 1964 оголош.: заказники місц. значення – *Дача Галілея* (пл. 1856 га; від 1974 – загальнодерж. значення), урочище “Звіринець” – лісопарк. зона в м. Бучач (пл. 340 га); пам’ятки природи місц. значення – *дуб Б. Хмельницького*, бук. ліс в урочищі “Шупарка” Наддністрян. лісництва у кв. 77/4 і 80/10; під охорон. держав. ком-т при РМ УРСР з охорони природи, в областях – його інспекції. Природно-заповід. фонд Тернопільщини: 1970 – 130 одиниць (64,5 га), 1980 – 373 (24897), 1990 – 419 (114220), на 01. 01. 2005 – 542 (116547,86, або 8,5% тер. обл.). Унікал. заповід. об’єкти на Тернопільщині: заповідник “*Медобори*; печери: *Оптимістична, Озерна, Кристальна (Кришталева), Млинки, Подільські Товтри, Кременецькі гори*; заказники: *Голиц. ботаніч., Касперів. ландшафт., дендропарки: Гермаків., Хоростків., “Лісова пісня”, Заліщиц.*; відслонення силурій. і девон. відкладів (вік – 420–400 млн. р.; знаход. у заповіднику “Медобори”). Указом Президента України № 79/94 від 10. 03. 1994 “Про резервування для наступного заповідання цінних природних територій” передбачено створення нац. природ. парку “Кременецькі гори” (пл. 15000 га). На виконання “Загальнодержавної програми формування національно-екологічної мережі України на 2000–2015 роки” затвердж. Закон. України “Про затвердження “Загальнодержавної програми формування національно-екологічної мережі України на 2000–2015 роки” від 29. 09. 2000 р. № 1198-III, “Програми формування регіональної екологічної мережі Тернопільської області на 2002–2015 роки”, затвердж. рішенням Терноп. обл. ради № 32 від 26. 07. 2002 передбачено створити аналогічний парк на базі регіон. ландшафт. парку “Дністровський каньйон”; до його тер. має увійти лівобережна ч. р. Дністер у межах Бучац., Заліщиц., Борщів., Монастирис. р-нів.

М. Чайковський.

ОХРИМІВЦІ

– село в Збаразькому районі. Центр сільради. Розташ. на берегах р. Гнізна, за 14 км від райцентру і 5 км від найбл. заліз. ст. Шляхтинці. Насел. 240 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1463. 1946 внаслідок пожежі згоріло більше пол. будівель. Є костюл, церква св. Миколая (1903, кам.), “фігури” св. Яна (1861), Ганни і на честь скасув. панщини. Насип. символ. могила УСС

(1991). Діють ЗОШ 1 ступ., клуб, б-ка, ФАП, торг. заклад. В О. перебував *І. Франко*. Пobl. О. виявлено археол. пам’ятки черняхів. культури.

В. Карпович, Ю. Ковальков.

ОХРИМОВИЧ

Василь Остапович (псевда “Кузьма”, “Пилип”; 24. 05. 1914, м. Львів – 19. 05. 1954, м. Київ) – військовий і політичний діяч. “Золотий Хрест бойової заслуги” 2 ступ. УГВР. Майор-політвиховник УПА. Проживав у селах Дичків (нині Терноп. р-ну) і Мильне (нині Зборів. р-ну), де служив парохом батько. Чл. УВО, ОУН (1932). 1931 О. заарешт. і

ув’язн. за політ. діяльність. 1933 знову заарешт. і виключ. із г-зії у м. Тернопіль; навчання продовжив у г-зії при Львів. духов. семінарії. Наступ. арешти – 1935, 1937. Влітку 1941 – староста Терноп. обл., згодом – у підпіллі. Від вересня 1943 – край. провідник ОУН на ЗУЗ. Чл. Проводу ОУН, чл. ком-ту зі створення УГВР, її член. Брав участь у 3-х конференціях (1942), *Вел. (3-у Надзвич.) зборі ОУН* та ін. визнач. заходах. Від 1946 – в еміграції. Підтримував тісні контакти з підпіл. рухом на батьківщині. 1946–51 – чл. закордон. представництва УГВР, чл. ЗЧ ОУН (до 1948). 1951 повернувся (десант на Дрогобиччині) в Україну для координації дій укр. підпілля. Заарешт. органи МДБ у жовтні 1952 pobl. села Войнилів, нині смт Калус. р-ну Івано-Фр. обл.; засудж. до розстрілу.

Лит.: Камінський А. Василь Охримович: Біографічний нарис. – Торонто–Нью-Йорк–Лондон. – 1999.

Г. Грещук, Б. Мельничук.

ОХРИМОВИЧ

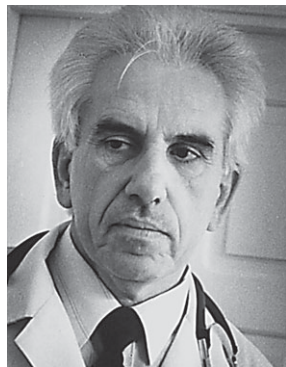
Володимир Юліанович (27. 05. 1870, с. Велдіж, нині с. Шевченкове Долин. р-ну Івано-Фр. обл. – 06. 11. 1931, м. Львів) – правознавець, редактор, етнограф, мовознавець, громадсько-політичний діяч. Дід *М. Скорики*. Д-р права (1896). Дійс. чл. НТШ у м. Львів (1899), чл.-кор. Петербур. АН (1913, разом із *В. Гнатюком*). Закін. правн. ф-т Львів ун-ту (1893), де від 1897 викладав право. Працював адвокатом у м. Заліщики, діяльний у громад.-політ. житті міста й

повіту. Повернувся до Львова; голова Статист. комісії НТШ. Співзасн. Укр. нац.-демокр. партії (1899), чл. нар. ком-ту. Співред. ж. “Народ” (1890) та “Життя і Слово” (1895). Ред. газет “Свобода” (1900) і “Діло” (1902, 1906–07, 1924–25). Депутат (разом із *Т. Окуневським*) австр. парламенту (1907–08) від 58-ї виборчої округи, до якої належали міста Заліщики, Борщів, Городенка і Снятин (нині Івано-Фр. обл.). 1915 О. заарешт. рос. влада; вивезений до Сибіру; 1917 повернувся до Львова. 1918–19 – чл. УНРади ЗУНР, чл.-засн. Укр. труд. партії (1919), 1923–25 – її голова. Від 1925 – в УНДО. 1920–25 – проф. права, 1923–25 – декан правн. ф-ту Укр. таєм. ун-ту в м. Львів. Автор пр. “Знадоби до пізнання народних звичаїв та поглядів правних”, “Вражіння з Угорської Руси” (обидві – 1895), “Українсько-руські приповідки правничі” (1912) та ін.

Б. Мельничук, Л. Щербак.

ОХРИМОВИЧ

Любомир Михайлович (01. 12. 1943, с. Дичків, нині Терноп. р-ну) – вчений у галузі медицини, педагог. Канд.

мед. н. (1971), проф. (1994). Закін. Терноп. мед. ін-т (1966, нині ТДМУ). 1966–74 працював у Заліщиц. центр. рай. лікарні. Від 1974 – на виклад. роботі у Терноп. мед. ін-ті, 1989–94 – декан ф-ту вдосконалення лікарів, 1994–99 – проф. каф. кардіології ТДМА (нині ТДМУ), одночасно 1997–2004 – зав. кардіол. відділ. обл. клініч. лікарні, обл. кардіолог. Сфера наук. зацікавлень: гастроентерологія, пульмонологія, кардіологія. Автор і співавт. понад 170 наук. і навч.-метод. праць, у т. ч. монографій, навч. посібників. Має патент на винахід.

Б. Рудик.

ОЧЕРЕТНЕ

– село в Кременецькому районі. Підпорядк. Устечків. сільраді. До 1946 назив. Свинюхи. До О. приєдн. села Гнила та Міжлісне (Свинюхи Малі), хутори Криниця, Ліски, Медведів Гай. Розташ. на берегах р. Добринь, за 42 км від райцентру. Насел. 456 осіб (2001). Перша писем. згадка – 1508. 1804 внаслідок епідемії тифу померло ба-

гато людей. Є церква Різдва Пресвятої Богородиці (1912). Спорудж. пам'ятник воїнам-односельцям, полеглим у нім.-рад. війні (1975), встановл. пам'ят. знак на місці буд. *О.-З. Лятуринської* (2002, х. Ліски). Діють ЗОШ 1–2 ступ., клуб, б-ка, ФАП, відділ. зв'язку, пилорама, млин, торг. заклад. На х. Ліски народ. поетка, скульпторка, фольклористка *О.-З. Лятуринська*. Пobl. О. виявлено археол. пам'ятки черняхів. культури.

М. Бігус, В. Уніят.

ОЧЕРЕТОВСЬКА-БАБІЙ

Неоніла Леонідівна (11. 01. 1947, м. Кременець) – музикознавець, педагог. Чл. НСКУ. Канд. філос. н. (1975), д-р мистецтвознавства (1985), проф. (1986), акад. АМ України (1997). Навчалася у дит. муз. школі в м. Кременець, закін. істор.-теорет. ф-т Харків. ін-ту мист-в (1969). Відтоді працює у цьому ВНЗ: асист., викл., ст. викл., доц., проф. каф. історії та теорії музики, від 1979 – проректор з наук. роботи, від 1989 – зав. каф. укр. культури і музики. Автор монографії “Об отражении действительности в музыке” (1979), “Зміст і форма у музиці” у 2 ч. (1984, 1985), музикозн. статей у збірниках, журналах.

І. Дуда.

ОЧЕРЕТЯНКА ПРУДКА

(*Acrocephalus paludicola*) – птах ряду Горобцевих (Passeriformes). Занес. до Європ. Черв. списку (1991) та Черв. книги України (1994). Маса тіла бл. 13 г. Живиться комахами і дріб. молюсками. Оперення світловохристе. Оселяється в заростях осоки на болотах, потайна. Трапл. на тер. Терноп. обл.

В. Кваша.

**РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ І РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧА ГРУПА
СКЛАДАЮТЬ ШИРУ ВДЯЧНІСТЬ ЗА ДОПОМОГУ В ПІДГОТОВЦІ
ТА ВИДАННІ “ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА”**

Тернопільській обласній раді;

Тернопільській обласній державній адміністрації;

Тернопільській міській раді;

колективам:

ВАТ “Тернопільгаз” (голова правління *Олег Караванський*);

Державного архіву Тернопільської області (директор *Богдан Хаварівський*);

Державного управління екології та природних ресурсів у Тернопільській області
(начальник *Орест Сінгалеви́ч*);

Координаційного бюро “Енциклопедії Сучасної України” (керівник *Микола Железняк*);
Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (директор *Мирослав
Романюк*);

обласного управління ощадбанку (начальник *Олександр Криницький*);

обласного художнього музею (директор *Ігор Дуда*);

обласної бібліотеки для молоді (директор *Мирослава Хмурич*);

обласної ради профспілок (голова *Богдан Андрушків*);

обласної універсальної наукової бібліотеки (директор *Василь Вітенко*);

облспоживспілки (голова правління *Михайло Лазар*);

ПП “Агрофірма “Медобори” Тернопільського району (директор *Володимир Крупницький*,
головний бухгалтер *Любомира Климович*);

Тернопільській об’єднаній профспілковій організації працівників шляхових господарств
Тернопільської області (голова *Володимир Липницький*);

обласним організаціям Національних Спілок України:

архітекторів (голова *Анатолій Водоп’ян*);

письменників (голова *Богдан Бастюк*);

художників (голова *Ігор Дорош*);

редакціям газет:

“Вільне життя” (головний редактор *Петро Федоришин*);

“Літературна Україна” (головний редактор *Петро Перебийніс*);

“Місто” (шеф-редактор *Оксана Яциковська*);

“Свобода” (головний редактор *Микола Ротман*);

“Тернопіль вечірній” (головний редактор *Василь Томин*);

ректорам ВНЗ м. Тернополя:

державного економічного університету – *Сергієві Юрію*;

державного медичного університету ім. І. Горбачевського – *Леонідові Ковальчуку*;

державного технічного університету ім. І. Пулюя – *Олегові Шаблюю*;

національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка – *Володимирові Кравцю*;

нашим активним авторам:

Ірині Бай, Володимирові Барні, Юрієві Болуху, Надії Волинець, Богданові Головину, Антонові Грибу, Леонідові Грищуку, Георгієві Гунтіку, Марії Євгенєвій, Василеві Кітурі, Степанові Колодницькому, Миколі Кривецькому, Григорієві Кушнерику, Левкові Легкому, Юрієві Малєєву, Михайлові Маслію, Романові Мацєлюху, Наталії Мишанецькій, Ігореві Олещуку, Василеві Олійнику, Ярославі Павлів, Іванові Потію, Ігореві П'ятківському, Богданові Саваку, Йосипові Свинку, Мирославі Сивому, Богдані Синенькій, Галині Синиці, Олегові Смоляку, Володимирові Сушкевичу, Марії Ткаченко, Сергієві Ткачову, Тамарі Удіній, Галині Уніят, Надії Халупі,

а також добродіям:

Іванові Бабію, Валерієві Бачинському, Любомирові Безкоровайному, Володимирові Бойку, Олегові Бородію, Петрові Бутину, Ігореві Вардинцю, Борисові Воловику, Богданові Вороблевському, Богданові Говді, Богданові Грабовському, Анатолієві Дністровому, Оксані Драгомирецькій, Степанові Жукевичу, Романові Завадському, Джонови Звожюку, Ігореві Зятковському, Василеві Кайді, Ярославові Каспруку, Валерієві Кобернюку, Володимирові Костюченку, Мирославі Кубанту, Василеві Кубіву, Андрієві Лісняку, Степанові Лукасевичу, Миколі Медвецькому, Іванові Млиновському, Ірині Найдих, Олегові Наконечному, Володимирові Нацюку, Валерієві Письменному, Миронові Сагайдаку, Василеві Тарасу, Василеві Теремку, Володимирові Чубатому, Григорієві Шергею та іншим, які зробили вагомий внесок у благородну справу творення ТЕС.

Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК “Збруч”, 2005.
Т 35 – Т. 2. К – О. – 706 с.
ISBN 966–528–199–2

“Тернопільський Енциклопедичний Словник” – перше в історії області видання, що подає про Тернопільщину систематизовану новітню інформацію з різних галузей: історії, географії, економіки, політики, освіти, науки, літератури, мистецтва, спорту тощо; містить відомості про визначних уродженців краю та відомих людей, які тут жили і творили. Видання буде корисним для науковців, педагогів, студентів і школярів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться минулим та сучасним регіону.

ББК 92 (4 УКР-4 ТЕР)
УДК 031 (477. 84)

Редакційно-видавнича група:

Ірина Дем'янова
Богдан Мельничук
Христина Мельничук
Віктор Уніят
Володимир Фроленков
Лариса Щербак

Фото:

Василь Бурма
Також використані світлини В. Балюха, М. Веніславського, Б. Приймака, І. П'ятківського, Й. Свинка, М. Чайковського, та інших авторів, із фондів ДАТО, ТОКМ, особистих архівів П. Медведика, Б. Мельничука, Б. Хаварівського і Г. Чернихівського

Художнє оформлення:

Петро Шпорчук

Комп'ютерний набір:

Ганна Івахів
Ірина Федечко

Комп'ютерні дизайн і верстання:

Ігор Максимлюк

Підписано до друку 10. 01. 2005 – 10. 05. 2005. Формат 70x100¹/₁₆. Папір офсетний № 1 і крейдований (вкл.). Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 56,92. Обл.-вид. арк. 84,92. Наклад 2200 прим. Зам. № 179.

Обласна комунальна установа “Енциклопедичний довідник “Тернопільщина”
(Тернопільський Енциклопедичний Словник)”

Відкрите акціонерне товариство “Тернопільський видавничо-поліграфічний комбінат “Збруч”

46008 м. Тернопіль, вул. Живова, 11

**ДОПОВНЕННЯ ТА УТОЧНЕННЯ ДО 1-ГО ТОМУ
“ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА”**

Стор.	Назва гасла	Зміст доповнення, уточнення
с. 45	АНТОНІВ Василь Федорович	засл. діяч науки РФ; голова Т-ва укр. культури (м. Москва, нині РФ).
с. 78	БАРАН Михайло Миколайович	помер 15. 01. 2004, м. Львів.
с. 106	БЕРЕЖАНСЬКИЙ АГРОТЕХ- НІЧНИЙ ІНСТИТУТ (БАТІ)	ректор В. Павліський.
с. 116	БЕРНИК Мирон Степанович	трагічно загинув 06. 07. 2005, с. Худиківці Борщів. р-ну.
с. 136–137	БЛОСКІРКА	село в Тернопільському районі. У Б. народ. громад.-політ. діяч <i>В. Деревляний</i> , історик <i>Я. Стоцький</i> .
с. 147	БОБРОВСЬКИЙ Анатолій Вікторович	помер 27. 07. 2005, м. Тернопіль.
с. 166	БОЛЮХ Роман Іванович	нині проживає в м. Чернівці.
с. 181–182	БОЯРСЬКА Ісидора	з дому – Малюца.
с. 185–186	БРИКІВ	центр сільради, якій підпорядк. с. Коновиця.
с. 190–191	БУГЛІВ	до 1989–90 були підпорядк. села Ванжулів, Коростова, Кутиска, Печірна.
с. 191	БУДА	угіддя надані в корист. держ. підпр-ва “Бережанське лісомисливське господарство”.
с. 193	БУДЗАНІВСЬКИЙ Мирослав Михайлович	народ. 01. 06. 1934.
с. 194–195	БУДКИ	розташ. за 32 км від райцентру і 20 км від найбл. заліз. ст. Радивилів (Рівнен. обл.).
с. 195	БУДНИК-КЕКІШ Євдокія Теодозіївна	померла 30. 06. 2004, м. Тернопіль.
с. 200	БУРДЯКІВЦІ	центр сільради, якій підпорядк. села Дубівка та Збриж.
с. 213	БУЧИНСЬКИЙ Дмитро Григорович	народ. у с. Трибухівці (нині належ. до с. Личківці Гусятин. р-ну).
с. 220	ВАЛГУРА Костянтин Костянтинович	помер 03. 04. 2004, м. Тернопіль.
с. 225	ВАСИЛИК Павло Якимович	помер 12. 12. 2004, м. Івано-Франківськ.
с. 240	ВЕЛИКІ ВІКНИНИ	центр сільради, якій підпорядк. села Котюжини і Малі Вікнини.
с. 242	ВЕЛИКІ МЛИНІВЦІ	1964–2004 – с. Радянське.
с. 258	ВИДЖИНСЬКИЙ Анджей	автор зб. оповідань “Небо відвернулося” (1962), романів “Птахи з саду” (1962), “Померлі кидають тінь” (1966, екраніз. 1979), “Остання ніч в Сьюдад-Трухільо” (т. 1–2, 1962), драм. тв. “Комедія” (1949), “Смерть Гамлета” (1951), “Люди й тині” (1955–56), “Сонце обергається навколо Землі” (1958), “Бенкет убивць” (1960), телестави “Одеса” (1967). Премія Мін-ва культури і мист-ва Польщі (1962).
с. 264	ВИТІК р. НАРАЇВКА	розташ. на пн. околиці с. Нараїв.
с. 272	ВІВОШІВ	розташ. в балці на околиці с. Голігради Заліщиц. р-ну.
с. 277	ВІЗЕНТАЛЬ Симон	лицар-командор ордена Британської Корони (2004). 1941–45 – в'язень 12 нацист. концтаборів.
с. 279	ВІКТОРІВКА	розташ. на берегах р. Тудинка – притоки Стрипи.
с. 282	ВІНГРАНОВСЬКИЙ Микола Степанович	помер 26. 05. 2004.
с. 289–290	ВЛАЩИНЦІ	належали до Вишгород. волості Кременец. повіту.
с. 303	ВОЛЬФ Ар'є	справж. – Аріс Самуїлович, народ. 22. 04. 1911.
с. 314	ГАБ'ЯК Йосип Михайлович	помер 07. 09. 2004, с. Денисів Козів. р-ну.
с. 325	ГАЛАМАЙ Степан Петрович	помер 07. 04. 2004, м. Львів.
с. 326	ГАЛАСА Василь Михайлович	11 липня 1953 на тер. Кам'янець-Поділ. (нині Хмельн.) обл. Г. захопила спецгрупа МДБ.
с. 338	ГАРМАТІЙ Лука Васильович	(30. 10. 1886, с. Лучка, нині Терноп. р-ну – 31. 10. 1924, с. Могильниця, нині Стара Могильниця Тербовлян. р-ну).
с. 341	ГЕЛ'ЯС Ярослав Томович	сцен. діяльність розпочав 1934. 1974–85 – гол. реж. і актор, від 1985 – реж. і актор Закарп. укр. муз.-драм. театру (м. Ужгород).
с. 347–48	ГЕРАСИМЕНКО Анатолій Антонович	(10. 08. 1916, с. Світличне, нині Варвин. р-ну Черніг. обл.).
с. 348	ГЕРАСИМОВИЧ Володимир Деонісійович	служив на парохіях у с. Семигинів (нині Стрий. р-ну Львів. обл.), м. Тернопіль, від 1899 – в с. Терпилівка (нині Підволочис. р-ну).

Стор.	Назва гасла	Зміст доповнення, уточнення
с. 359	ГЛАДИЧ Богдан Богданович	помер 01. 06. 2004, м. Тернопіль.
с. 368	ГНАТЮК Іван Федорович	помер 05. 05. 2005, м. Борислав Дрогобиц. р-ну Львів. обл.
с. 377–378	ГОЛГОЧА	працює ЗОШ 1–3 ступ. У Г. народ. хореограф, танцівник <i>Д. Пародюк</i> , перебував економіст, етнограф, публіцист <i>В. Навроцький</i> , тут народ. і похов. о. Г. Петришин, похов. історик, діяч культури <i>І. Джиджора</i> .
с. 379	ГОЛІГРАДИ	встановл. мемор. дошку на місці загибелі кер. партизан. загону <i>І. Ценка</i> .
с. 381	ГОЛОВАЧ Микола Йосифович	народ. 08. 09. 1962, с. Дружба, нині с. Трибухівці Буцац. р-ну.
с. 381	ГОЛОВАЧ Федір Васильович	закін. військ. уч-ще у м. Ленінград (1939, нині Санкт-Петербург, РФ). Під час нім.-рад. війни – нач. зв'язку стріл. полку Пд.-Зх. фронту; потрапив у нім. полон (1941), звідки втік; орг-тор Домонтів. антифашист. підпілля (1942, Київ. обл.), ком-р партизан. загону ім. В. Чапаєва (1942–43, діяв у Київ. обл., Білорусі). Автор монографії “Радгоспне будівництво на Україні” (1979).
с. 382	ГОЛОВІНСЬКА-КУЗЬМОВИЧ Марія-Любомира	народ. 15. 03. 1904, с. Брюховичі, нині належ. до м. Львів, померла 26. 10. 1986, м. Найставн, шт. Філадельфія, США.
с. 396–97	ГОРИНЬ	на берегах Г. – смт Вишнівець і м. Ланівці.
с. 405	ГОРЧИНСЬКИЙ Анатолій Аркадійович	2004 нагородж. орденом “За заслуги” 3 ступ.
с. 414	ГРИМАЙЛІВ	селище міського типу в Гусятинському районі.
с. 420	ГРИШКО Григорій Єлисейович	народ. 1906, с. Вел. Федорівка, нині Новофедорівка Казанків. р-ну Миколаїв. обл. Ордені Леніна, Черв. прапора, Вітчизн. війни 1-го ступ., бойов. орден Польщі “Вірутуі Мілітарі”.
с. 446	ГЕРЕТА Володимир Васильович	похов. у смт Козова.
с. 454	ГОЯН Михайло Іванович	премія “Триумф” (2004, м. Чернігів).
с. 464	ДАНИЛЬЧИК Катерина Іванівна	померла 02. 05. 2005, смт Козова.
с. 470	ДВОРСЬКИЙ Іван Іванович	кулеметник 801-го стріл. полку 235-ї дивізії 3-го Білорус. фронту.
с. 474	ДЕМЧИШИН Іван Миколайович	письменник. Чл. НСПУ (2005).
с. 488	ДЖУРИН	розташ. над р. Джурин – притокою Дністра, за 18 км від райцентру; залізн. станція.
с. 516	ДОВЖАНКА	розташ. на берегах р. Саморудець (Рудка).
с. 519	ДОЛЬД-МИХАЙЛИК Юрій Михайлович	(справж. – Михайлик Юрій Петрович; 17. 03. 1903, с. Бутенки, нині Кобеляц. р-ну Полтав. обл. – 17. 05. 1966, м. Київ).
с. 520	ДОМБРОВСЬКИЙ Августин	(09. 09. 1890, с. Сморгів, нині Радехів. р-ну Львів. обл. – 24. 05. 1979, смт Рудне, нині належ. до м. Львів).
с. 532	ДРОБОТЮК Борис Іванович	народ. 05. 11. 1941, с. Старий Вишнівець, нині Збараз. р-ну.
с. 533	“ДРУГ ЧИТАЧА”	ред. багато зробила для популяризації творчості <i>С. Бохенської, В. Гжицького, М. Катія, Б. Ленкого, М. Тарновського, К.-Е. Францо</i> та ін. літераторів – уродж. Тернопільщини.
с. 535	ДРУЛЬ Григорій Павлович	засудж. 1945 на 15 р. каторж. робіт; помер 09. 03. 2005, м. Тернопіль.
с. 575–76	ЖИЛА Володимир-Тарас Іванович	помер 15.11.2004, м. Лаббок, США.
с. 588	ЗАБОЛОТІВКА	1953–93 належало до с. Улашківці.
с. 596	ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ Павло Іванович	народ. 22. 06. 1934.
с. 613	ЗАЛУЖЖЯ	село у Збараському районі. На тер. З. є геол. заказники “ <i>Бабина гора</i> ” та “ <i>Довбушева гора</i> ”, стратиграфічний заказник плейстоценових відкладів.
с. 616	ЗАМКОВА Зоряна Степанівна	(з дому – Лиса; 06. 12. 1970, смт, нині м. Ланівці).
с. 623	ЗАРІВНА Теодозія Петрівна	літ. премія ім. Б. Нечерди (2004).
с. 625	ЗАСТАВЕЦЬКИЙ Богдан Іванович	працював учителем географії в Кулчин. СШ Козів. р-ну (1965–84).
с. 631–32	ЗБАРАЖ	насел. 13,3 тис. осіб.
с. 626	ЗАСТАВЦІ	тут служили священиками отці <i>Т. Бордуляк, Г. Петришин</i> .
с. 646	ЗЕЛЕНЕ	село у Борщівському районі.
с. 663	ЗУЛЯК Василь Олександрович	народ. 19. 08. 1921.
с. 664–65	ІВАНЕ-ПУСТЕ	розташ. за 25 км від райцентру; залізн. станція.
с. 687	ІРЧАН Мирослав	розстріл. 09. 10. 1937, урочище Сандармох побли. м. Медвеж'єгорськ, нині Респ. Карелія, РФ.